46100/C

ARW.
25/2/57

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b28769946_0001

FRANC. BOISSIER DE SAUVAGES
NOSOLOGIA METHODICA
SISTENS
MORBORUM CLASSES,
GENERA ET SPECIES,
TOMI DUO.

NOSOLOGIA METHODICA
SISTENS
MORBORUM CLASSES

Juxta Sydenhami mentem & Botanicorum ordinem.

AUCTORE

FRANCISCO BOISSIER DE SAUVAGES

Regis Conſiliario ac Medico, in Monſpelienſi Univerſitate Medicinæ, olimque Botanices, Profeſſore Regio; Academiæ Scientiarum Monſpellienſis, Londinenſis, Upſalienſis, Berolinenſis, Florentinæ, Phyſico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curioſorum, & Inſtituti Bononienſis Socio.

EDITIO ULTIMA, AUCTIOR, ET EMENDATIOR.

TOMUS PRIMUS.

Si morbi cujuslibet diligenter perſpectam haberem, par malo remedium numquam non ſcirem adferre. *Sydenham.*

VENETIIS, MDCCXCV.

Apud Joſephum Orlandelli.

NOMINE

qu: FRANCISCI EX NICOLAO PEZZANA.

SUPERIORUM PERMISSU.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

AD LECTOREM TYPOGRAPHI.

VERBIS ageremus quod facto jam comprobatum eſt, ſi in laudes divagaremur, & encomia libri, non citius in luce editi quam venditi caneremus. Paucis igitur monebimus auctorem noſtrum integro trienio nervos intendiſſe in caſtigando & augendo opere, quod perductum, ad eum quo nunc proſtant maturitatis gradum, publici juris facile geſtiebat, cum morte præreptus, meritis honoribus lauri apollinaris defraudatus eſt: Porro ſcientiæ medicinæ amantes arcebantur a colligenda ſegete altera, opima quidem, quam noviſſime demeſſam poſt ſe relinquebat VIR CELEBERRIMUS; Aſt providus, tantæ obſtitit jacturæ colendus amicus noſter JOANNES ANTONIUS CRAMER Medicinæ Doctor, qui licet praxi valedixerit, theoriæ intentus non deſtitit de arte bene mereri. Ille eſt LECTOR BENEVOLE cui acceptas referre debeas poſteriores D. D. FRANCISCI BOISSIER DE SAUVAGES diſquiſitiones in meliorem ordinem redactas, defœcatas & indice perſpicuo ac fideli exornatas. Quare etiam æquum eſt CRAMERUS veniat in partem grati animi ſenſus, quo nos erga auctorem principalem affectos profitemur, Lectores quoslibet erga utrumque affecturos iri non dubitamus.

Atque ut nihil deſiderandum ſupereſſet, auctoris ſubjunximus panegyrin exaratam & nobiſcum humaniſſime communicatam a D. DE RATTE celeberrimo Academiæ Monſpelienſis Scriba. Tot commoda in hanc editionem cumulata nos perſuaſos habent, eam non minus ac primam Publico gratam eſſe futuram, & magis magiſque ejuſdem benevolentiam in nos converſuram eſſe.

DEDI-

DEDICATIO
AB AUCTORE PRIMÆ EDITIONI
PRÆFIXA.

DOCTISSIMÆ ET NOBILISSIMÆ MARIA-ANGELÆ ARDINGHELI APUD NEAPOLITANOS ÆVI ET SEXUS SUI DECORI AC ORNAMENTO SALUTEM.

M*VLTVM tibi debent, Illuſtriſſima ARDINGHELI, Medicinæ & Phyſices cultores, quod eximia Haleſii opera Italicæ Linguæ leporibus, doctiſſimiſque tuis notis ditaveris. Quæcumque ſunt in Philoſophia & Matheſi pulchra & utilia, crepundiorum vice, vix annos ſexdecim nata tractaſti; ſtyli tui gratiis, Muſarum floribus, ſimiliter meos de febre, de inflammatione & de hæmaſtatica Commentarios hac ætate adornaſti; hinc factum eſt ut exemplo tuo doctus Ill. Profeſſor Manetti Florentinus meas de aere & de medicamentis Diſſertationes doctis ſuis commentariis auxerit, aliique eruditi viri opuſculum de electricitate Medica, de Bombycibus Itala Lingua donaverint, & demum tuo ſuffragio commoti tum Florentinæ & Phyſico-Botanicæ, cum Inſtituti Bononienſis Academiæ Socii, me antea ignotum & peregrinum in ſuorum ſodalium numerum cooptarint, pro qua benignitate ipſis quidem multum, tibi vero non parum debeo: ne mireris itaque illuſtriſſima MARIA-ANGELA quod pro tuis beneficiis, tibi grates publicas rependam. Vale.*

INDEX
LASSIUM, ORDINUM ET GENERUM
MORBORUM &c.
TOMI PRIMI.

PRolegomena. 1
Noſologiæ hiſtoricæ fundamenta, 7
De Methodo Noſologica. ibid.
Conſpectus Methodi Jonſtoni & Senerti. 8
Nomenclatura Noſologica. 15
Noſologiæ Philoſophicæ fundamenta. 19
de Viribus animatis. 27
de Viribus inanimatis. 33
de Morborum principiis. 39
Clavis Claſſium. 43
Methodus morbi detegendi. 44
Lectori Philiatro. 47
Synopſis Claſſium & Ordinum. 52

CLASSIS I. Synopſis, p. 54.

VITIA p. 56.

ORDO I. *Maculæ* p. 69.

Leucoma. ibid.
Vitiligo. 70
Ephelis. 71
Gutta-roſea. ibid.
Nævus. 72
Ecchymoma. ibid.

II, *Efflorescentiæ*. p. 72.

Puſtula, Papula, Phlyctæna. ibid.
Varus. ibid.
Herpes. ibid.
Epinyctis. 74
Pſydracia. ibid.
Hidroa. 75

III. *Phymata*, p. 75.

Erythema. ibid.
Oedema. 77
Emphyſema. 78
Scirrhus. ibid.
Phlegmone. 79
Bubo. ibid.
Parotis. 80
Furunculus. ibid.
Anthrax. ibid.
Cancer. 81
Paronychia. ibid.
Phimoſis. 82

IV. *Excreſcentiæ* p. 83.

Sarcoma. ibid.
Condyloma. 84
Verruca. ibid.
Pterygium. 85
Hordeolum. ibid.
Bronchocele. ibid.
Exoſtoſis. 86
Gibboſitas. 87
Lardoſis. ibid.

V. *Cyſtides*. p. 88.

Aneuryſma. ibid.
Varix. ibid.
Mariſca. 89
Hydatis. ibid.
Staphyloma. ibid.
Lupia. ibid.
Hydarthrus. ibid.
Apoſtema. 90
Exomphalus. ibid.
Oſcheocele. 91

VI. *Ectopiæ*, p. 92.

Exophthalmia. 93
Blepharoptoſis. 95
Hypoſtaphyle. 96
Paragloſſe. ibid.
Proptoma. 97
Exania. 98
Exocyſte. 99
Hyſteroptoſis. ibid.
Enterocele. 102
Epiplocele. 109
Gaſtrocele. 111
Hepatocele. ibid.
Splenocele. 112
Hyſterocele. ibid.
Cyſtocele. 113
Encephalocele. 116
Hyſteroloxia. 118
Parochidium. 119
Exarthrema. 120
Diaſtaſis. 123
Loxarthrus. 124

VII. *Plagæ*, p. 125.

Vulnus. 126

Pun-

Punctura. ibid.
Excoriatio. 127
Contuſio. ibid.
Fractura. 128
Fiſſura. ibid.
Ruptura. ibid.
Amputatura. ibid.
Ulcus. ibid.
Exulceratio. ibid.
Sinus. ibid.
Fiſtula. 129
Rhagas. ibid.
Eſchara. ibid.
Caries. ibid.
Arthrocace. ibid.

CLASSIS II. Synopſis, 130.

FEBRES p. ibid.

ORDO. I. *Continua*, p. 149
Ephemera. 153
Synocha. 157
Synochus. 159
Typhus. 163
Hectica. 167

II. *Remittentes*, p. 169.

Amphimerina. 170
Tritæophya. 176
Tetartophya. 180

III. *Intermittentes*, p. 181.

Quotidiana. 183
Tertiana. 184
Quartana. 187
Erratica. 189

CLASSIS III. Synopſis, 192.

PHLEGMASIÆ p. ibid.

ORDO I. *Exanthematica* p. 216
Peſtis. 218
Variola. 222
Pemphigus. 226
Rubeola. 227
Miliaris. 229
Purpura. 235
Eryſipelas. 237
Scarlatina. 239
Eſſera. ibid.
Aphthæ. 240

II. *Membranoſa*, p. 241.

Phrenitis.
Paraphrenitis. ibid.
Pleuritis. 244
Gaſtritis. 245
251
Enteritis. 252
Epiploitis. 253
Metritis. ibid.
Cyſtitis. 254

III. *Parinchymatoſa*, p. 255.

Cephalitis. ibid.
Cynanche. 257
Carditis. 260
Peripneumonia. 261
Hepatitis. 263
Splenitis. 265
Nephritis. ibid.

CLASSIS IV. Synopſis, 267.

SPASNI p. ibid.

ORDO I. *Tonici partiales*, p. 277
Strabiſmus. ibid.
Triſmus, 279
Oſtipitas, 282
Contractura, 283
Crampus. 284
Priapiſmus. ibid.

II. *Tonici generales*, p. 248.

Tetanus, 285
Catochus. 287

III. *Clonici partiales*, p. 288.

Nyſtagmus. ibid.
Carphologia. ibid.
Pandiculatio. 289
Apomyttoſis. ibid.
Convulſio. ibid.
Tremor. 292
Palpitatio. 294
Claudicatio. 297

IV. *Clonici generales*, p. 298.

Rigor. ibid.
Eclampſia. 299
Epilepſia. 303
Hyſteria. 307
Scelotyrbe. 310
Beriberia. 311

CLASSIS V. Synopſis, 312.

ANHELATIONES. p. ibid.

ORDO I. *Spaſmodica*. p. 329
Ephialtes. ibid.
Sternutatio. 331
Oſcedo. ibid.
Singultus. 332
Tuſſis. 339

II. *Op-*

II. *Oppreſſivæ* p. 343.

Stertor. ibid.
Dyſpnœa. 344
Aſthma. 347
Orthopnœa. 351
Angina. 354
Pleurodyne. 357
Rheuma. 360
Hydrothorax. ibid.
Empyema. 363

CLASSIS VI. Synopſis. 365.

DEBILITATES p. 365.

ORDO I. *Dyſæſtheſiæ*, p. 376.

Cataracta. ibid.
Caligo. 379
Amplyopia. 382
Amauroſis. 390
Anoſmia. 392
Agheuſtia. 393
Dyſecœa. ibid.
Paracuſis. 395
Cophoſis. 396
Anæſtheſia. 399

II. *Anepithymiæ* p. 400.

Anorexia. ibid.
Adipſia. 403
Anaphrodiſia. ibid.

III. *Dyſcineſiæ*, p. 404.

Mutitas. 415
Aphonia. 407
Pſelliſmus. 408
Paraphonia. 409
Paralyſis. 412
Hemiplegia. 414
Paraplexia. 417

IV. *Leipopſychiæ* p. 418.

Aſthenia. 419
Lipothymia. 422
Syncope. ibid.
Aſphyxia. 426

V. *Comata* &c. p. 430.

Catalepſis. 431
Ecſtaſis. 433
Typhomania. 434
Lethargus. 435
Cataphora. 437
Carus. ibid.
Apoplexia. 441

INDEX
TOMI SECUNDI.

CLASSIS VII. Synopſi, p. 1.

DOLORES. p. 4.

ORDO I. *Vagi* p. 18.

Arthritis. 12
Oſtocopus: 16
Rheumatiſmus. 17
Catarrhus. 21
Anxietas. 22
Laſſitudo. 23
Stupor. 24
Pruritus. 25
Algor. 26
Ardor. ibid.

II. *Capitis* p. 27.

Cephalalgia. 28
Cephalæa. 30
Hemicrania. 31
Ophthalmia. 33
Otalgia. 40
Odontalgia. 41

III. *Pectoris*, p. 43.

Dyſphagia. 43
Pyroſis. 46
Cardiogmus. 47

IV. *Abdominales interni*, p. 49.

Cardialgia. 49
Gaſtrodynia. 51
Colica. 54
Hepatalgia. 58
Splenalgia. 61
Nephralgia. ibid.
Dyſtocia. 63
Hyſteralgla. 66

V. *Partium externarum*, p. 69.

Maſtodynia. 69
Rachialgia. 71
Lumbago. 74
Iſchias. 76
Proctalgia. 78
Pudendagra. 79

CLASSIS VIII. Synopſis, 81.

VESANIÆ p. 82.

ORDO I. *Hallucinationes* p. 87.

Vertigo. 89
Suffuſio. 93
Diplopia. 101
Syrigmus. 103
Hypochondriaſis. 106
Somnambuliſmus. 109

II. *Moroſitates* p. 110.

Pica. 112
Bulimia. 114
Polydipſia. 116
Antipathia. 117
Noſtalgia. ibid.
Panophobia. 118
Satyriaſis. 119
Nymphomania. 120
Tarantiſmus. 121
Hyerophobia. 123

III. *Deliria* p. 126.

Paraphroſyne. 128
Amentia. 132
Melancholia. 133
Dæmonomania. 138
Mania. 140

IV. *Veſaniæ anomalæ* p. 142.

Amneſia. 143
Agrypnia. 144

CLASSIS IX. Synopſis, 146.

FLUXUS p. 148.

ORDO I. *Sanguifluxus*, p. 150.

Hæmorrhagia. 151
Hæmophtyſis. 152
Stomacace. 157
Hæmatemeſis. ibid.
Hæmaturia. 159
Monorrhagia. 162
Abortus. 165

II. *Al-*

II. *Alvi fluxus ſanguinolenti*, p. 167.

Hepatirrhœa. 170
Hæmorrhois. 171
Dyſenteria. 172
Melæna. 176

Alvi fluxus non ſanguinolenti.

Nauſea. 177
Vomitus. 178
Ileus. 182
Cholera. 186
Diarrhœa. 188
Cœliaca. 191
Lienteria. ibid.
Teneſmus. 192

III. *Seri fluxus* p. 193.

Epidroſis. 195
Epiphora. 197
Coryza. 199
Ptyaliſmus. ibid.
Anacatharſis. 202
Diabetes. 203
Enureſis. 204
Dyſuria. 205
Pyuria. 208
Leucorrhœa. 210
Gonorrhœa. 212
Dyſpermatiſmus. 214
Galactirrhœa. 217
Otorrhœa. 218

IV. *Aeri fluxus*, p. 218.

Flatulentia. ibid.
Ædopſophia. 220
Dyſodia. 221

CLASSIS X. Synopſis, 233.

MORBI CACHECTICI, p. 235.

ORDO I. *Macies*, ibid.

Tabes. 236
Phthiſis. 238
Atrophia. 243
Aridura. 245

II. *Intumeſcentia*, p. 245.

Polyſarcia. 246
Pneumatoſis. 247
Anaſarca. 248
Phlegmatia. 250
Phyſconia. 252
Graviditas. 259

III. *Hydropes partiales*. p. 262.

Hydrocephalus. 262
Phyſocephalus. ibid.
Hydrorachitis. 263
Aſcites. ibid.
Hydrometra. 269
Phyſometra. 271
Tympanites. ibid.
Meteoriſmus. 274
Iſchuria. 275

IV. *Tubera*, p. 285.

Rachitis. 285
Scrophula. 287
Carcinoma. 289
Leontiaſis. 290
Malis. 291
Frambæſia. 293

V. *Impetigines*. p. 295.

Syphilis. 295
Scorbutus. 298
Elephantiaſis. 300
Lepra. 302
Scabies. 304
Tinea. 306

VI. *Icteritia*, p. 308.

Aurigo. 309
Mealaſicterus. 313
Phœnygmus. 314
Chloroſis. 315

VII. *Cachexiæ anomalæ*, p. 318.

Phthiriaſis. 318
Trichoma. 319
Alopecia. 321
Elcoſis. 322
Gangræna. 324
Necroſis. 329

CLASSES MORBORUM ÆTIOLOGICÆ, 332.

Claſſium ætiologicarum ſynopſis. 335

CLASSIS I. Morbi venenati. 337
II. Morbi virulenti. 339
III. Morbi exanthematici. 341
IV. Morbi metaſtatici. 343
V. Morbi febricoſi. 344
VI. Morbi miaſmatici. 345
XII. Morbi phlogiſtici. 348
VIII. Morbi ſanguinei. 349
IX. Morbi bilioſi. 351
X. Morbi ſaburrales. 352
XI. Morbi pituitoſi. 353

XII.	Morbi catarrhales.	354
XIII.	Morbi lactei.	355
XIV.	Morbi ſeroſi.	356
XV.	Morbi flatulenti.	357
XVI.	Morbi purulenti.	359
XVII.	Morbi acrimonioſi.	360
XVIII.	Morbi organici.	361
XIX.	Morbi vulnerarii.	362
XX.	Morbi emphractici.	364
XXI.	Morbi verminoſi.	365
XXII.	Morbi calculoſi.	366
XXIII.	Morbi ſpaſmodici.	367
XXIV.	Morbi atoni.	368
XXV.	Morbi morales.	370

METHODUS ANATOMICA MORBORUU. p. 373.

CLASSIS I.	Morbi Cutanei univerſales.	373
II.	Morbi cutanei partiales.	ibid.
III.	Morbi artuum.	374
IV.	Morbi ſexuum.	375
V.	Morbi ſenſuum.	ibid.
VI.	Morbi capitis.	376
VII.	Morbi pectoris.	ibid.
VIII.	Morbi abdominis.	ibid.
IX.	Morbi ætatum.	377
Table de noms franæois des maladies.		380

E L Q.

ELOGE
DE MONSIEUR
DE SAUVAGES,

Lu dans une Aſſemblée publique de la Société Royale des Sciences de Montpellier, par M. DE RATTE, Secretaire perpétuel de cette Compagnie.

FRANCOIS BOISSIER DI SAUVAGES DE LA CROIX, ſixieme fils de François Boiſſier, Seigneur de Sauvages, ancien Capitaine au Régiment de Flandres, & de Gillette Blanchier, naquit à Alais le 12. Mai 1706. jour fameux dans l'Hiſtoire de la Société royale par une éclipſe totale de ſoleil, époque de nos premiers travaux. Ce qu'il y eût ici de plus remarquable, c'eſt qu'il vint au monde au moment précis où le ſoleil diſparut entièrement; circonſtance qui n'eût pas paſſé pour indifférente dans ces temps où les aſtres, prépoſés par l'aveugle ignorance au gouvernement des choſes d'ici bas, préſidoient particuliérement à la naiſſance des hommes célebres, & ſe faiſoient un devoir aux yeux du préjugé d'annoncer leurs deſtinées.

Les diſpoſitions naturelles de M. de Sauvages firent naître en ſa faveur des préſages plus sûrs que tous ceux qu'on tiroit autre fois des cometes & des éclipſes. Il fut aiſé de s'appercévoir qu'il méritoit une excellente éducation: celle qu'il reçut à Alais fut cependant aſſez défecteuſe; on n'y avoit pas encore établi de College public, & il n'eût pour guide dans les Humanités & la Philoſophie que des Maîtres d'un mérite obſcur, plus propres à nuire qu'à contribuer aux progrès de leurs Diſciples. Ce déſavantage, très-grand en lui-même, le fut moins pour l'Académicien que nous regrettons: ſes talents furent le réparer; ils applaniſſoient par d'heureux efforts les difficultés les plus conſidérables, & embelliſſoient les différentes routes qu'il étoit obligé de ſe frayer.

Ces premiers ſuccès exciterent vivement la tendreſſe d'un pere dont les ſoins pour l'éducation de ſes enfants ſe trouvoient malheureuſement bornés par ſa fortune, qu'un procès de trente ans, qu'on lui avoit injuſtement ſuſcité avoit fort dérangée. Dans cette ſituation, il oſoit eſpérer, & ce n'étoit pas ſans fondément, que le mérite & les talents, ſuppléant par eux mêmes à l'imperfection de leur premiere culture, releveroient une famille originairement noble & très-bien alliée, pleine d'honneur & de vertu, jouiſſant depluis plus de trois ſiecles de l'eſtime & de la conſidération publique, comme par un droit héréditaire.

Déterminé par un penchant qu'on étoit bien éloigné de combattre, Mr. de Sauvages, après la Philoſophie, vint étudier en Médecine à Montpellier: ce fut au commencement de 1722. L'Univerſité de cette Ville comptoit alors, entre les Profeſſeurs à qui le dépôt de ſa réputation avoit été confié, Mrs Aſtruc, Deidier, Haguenot, Chicoyneau. Mr. de Sauvage faiſit avidement & recueillit avec ſoin les inſtructions de ces gtands Maîtres; & l'on peut dire qu'après la nature, ils eurent, à certains égards, la gloire de l'avoir formé.

Du caractere dont il étoit, il ne pouvoit ſe permettre des progrès médiocres; il eût voulu tout épuiſet, du moins tout approfondir. L'Anatomie, la Chymie,

mie, la Botanique, pour laquelle il prit une forte paſſion, toutes les connoiſſances, qui ſont la baſe naturelle de la profeſſion qu'il devoit exercer, ne lui ſuffiſoient pas. Des recherches, que beaucoup d'antres négligoient ſans ſcrupule, lui paroiſſoient importantes & même néceſſaires: par-tout il découvroit des rapports plus ou moins ſenſibles avec l'art de guérir. Il ſuivit la Phyſique dans toutes ſes branches & juſques dans ſes moindres détails; & à l'égard des Mathématiques, dont ſon frere ainé, qui ne ſe contente pas d'en connoître le prix, lui avoit déja communiqué le goût, il les apprenoit de lui-même, & s'y livroit totalement dans le temps des vacances qu'il alloit paſſer à Alais: il ſe rendoit inſenſiblement la Géométrie aſſez familiere pour être en état de l'appliquer à la Médecine, comme il a fait depuis avec tant de ſuccès dans une multitudine d'Ecrits.

Il fut reçu Docteur de Montpellier en 1726. Sa Theſe de Licence fit du bruit; il agita cette queſtion: *Si l'amour peut être guéri par des remedes tirés des plantes;* matiere très-ſuſceptible d'agrément, & dont le choix ſeul pouvoit indiquer un amateur de la Botanique. La maladie, dont il oſoit attaquer les funeſtes ſymptomes, ſouvent plus dangereuſe que les fiévres les plus violentes, n'eſt pas communément compriſe dans ce qui fait proprement l'objet de la Médecine: il eſt vrai que le Médecin du jeune Antiochus découvrit la folle paſſion de ce Prince par l'application des regles de ſon arte; mais il ne s'aviſa nullement de ſoupçonner que les plantes en pareil cas puſſent avoir l'honneur de la guériſon, & le remede qu'il propoſa, comme ſeul infaillible, s'offrit ſans doute plus naturellement. Comme tout intereſſe dans la vie des hommes d'un mérite rare & diſtingué, nous ne ferons nulle difficulté de dire ici que la Theſe de M. de Sauvages lui valut pour quelque temps le ſurnom de *Médecin de l'amour.* Ce n'eſt pas ſous ce titre que l'Allemagne, l'Italie, l'Angleterre & les autres Pays ſçavants l'ont connu depuis.

M. de Sauvages, dans ſa patrie plus qu'ailleurs, fut le Médecin de l'amour: il eut dans ſa jeuneſſe, ou parut avoir le cœur tendre; il faiſoit des vers, & on ne parloit à Alais que des pièces de Poéſie qui lui échappoient fréquemment, pour ou contre le beau ſexe, ſelon qu'il en étoit bien ou mal traité. Les pièces qu'un peu de depuit lui arrachoit, tenoient ſouvent lieu de remede pour une guériſon que les plantes n'auroient pas opérée, & juſtificient en quelque ſorte le nom dont on l'avoit décoré. On peut juger de ſon talent pour les vers par pluſieurs morceaux de ſa compoſition inſérés dans les Mercures de ce temps-là: ce ſont des Madrigaux, des Epigrammes, des Sonnets, des Elégies, & d'autres Ouvrages de cette eſpece, tous aſſez bons pour permettre à leur Auteur d'aſpirer à la réputation de Poete; mais il eût le courage de renoncer à cette gloire, dont l'appas eſt ſi ſéduiſant. Sa profeſſion, qu'il ne perdoit point de vuë, l'occupa bientôt plus que jamais; il regarda comme des diſtractions importunes tout ce qui pouvoit le détourner de cet objet principal: le petits vers furent ſacrifiés à ſon devoir; il les bannit impitoyablement de ſes amuſements, & le Dieu du Parnaſſe ne fut plus pour lui que le Dieu de la Médecine.

Les grands talents doivent ſe perfectionner dans la Capitale. M. de Sauvages, qui s'y tendit vers 1730, y paſſa environ quinze mois au milieu des Sciences & des Sçavants, & probablement il s'y ſeroit fixé, ſi les attaques fréquentes d'un mal d'yeux, mal trop cruel pour un homme de lettres, ne l'euſſent ramené malgré lui dans ſa patrie. Il attribuoit à l'air & au climat de Paris cette incommodité qui, en ſe diſſipant, lui laiſſa le reſte de ſes jours en peu

de foi-

de foibleſſe dans l'organe de la vuë: peut être devoit-il s'en prendre à ſa grande application au travail, prodigieuſement redoublée dans la Capitale par les occaſions plus multiplié de s'inſtruire; mais il eſt rare que ceux qui ont commis des excès en ce genre, s'en accuſent de bonne foi.

Ce qui eſt certain, c'eſt que pendant ce ſéjour de Paris in conçut & exécuta l'heureuſe idée d'un Ouvrage, ou les maladies, exactement diſtinguées par leurs genres & leurs eſpeces, ſe trouvent diſtribuées én différentes claſſes, ſuivant la méthode employée pour les plantes par les Botaniſtes. Il avoit d'abord communiqué ſon plan à l'illuſtre M. de Boerhaavve, qui, en louant le projet, n'avoit point diſſimulé les difficultés de l'execution; mais les obſtacles, loin de rebuter M. de Sauvages, ſervoient à l'animer. Il pourſuivit ſon entrepriſe avec vivacité; il lut une infinité de livres que les nombreuſes bibliotheques de Paris lui fourniſſoient; il conſulta les perſonnes les plus expérimentées dans la profeſſion: il amaſſa des matériaux; il les mit en œuvres. Tout cela ſe fit en peu de temps; & à peine fut-il de retour en Province, que le Public reçut de lui le Traïté des Claſſes des Maladies, en un volume in 12, compoſé en françois.

Ici commence la réputation de M. de Sauvages parmi ſes Confreres & dans le monde ſçavant. Son livre, qui n'eſt que le germe d'un autre beaucoup plus conſidérable qu'il a publié dans la ſuite ſur la même matiere, le fit connoître dès-lors avantageuſement. Il n'eut pas beſoin d'un autre titre pour monter au grade de Profeſſeur en Médecine dans l'Univerſité de Montpellier, ſans paſſer par les épreuves ordinaires du concours & de la diſpute. Les Claſſes des Maladies parurent en 1731. & trois ans après le Roi lui donna la ſurvivance de la Chaire qu'occupoit dans cette Univerſité feu Mrs. Marcot, l'un de nos Académiciens, premier Médecin ordinaire de S. M. & Médecin des Enfants de France.

Placé à 28. ans à côté de ceux qu'il avoit eu pour Maîtres, deſtiné à former comme eux de dignes Eleves, il jugea bientôt que, pour donner ſur toutes les parties de la Médecine d'utiles inſtructions, il falloit en rectifier d'aord la théorie, étrangement defigurée par pluſieurs opinions, dont la raiſon & l'experience conſpirent également à demontrer la fauſſeté. Ces opinions, on eſt forcé de le dire, dominoient dans l'Univerſité de Montpellier: M. de Sauvages les y avoit trouvées lorſqu'il étoit venu pour y étudier en Médecine: lui même, dans les commencements, les avoit peut-être adoptées ſur la foi d'autrui: mais au moins on lui doit cette juſtice, qu'il s'en eſt bientôt détrompé, ſans abandonner, ſur une infinité d'autres points très-eſſentiels, la doctrine conſtante de cette même Ecole, doctrine qu'il avoit reçue avidement & ſoigneuſement recueillie, comme nous l'avons déjà dit. Il eſt néceſſaire d'obſerver que les opinions ſpéculatives, qui le choquoient tant, n'étoient point particulieres à cette Ecole ſi renommée; c'étoient les dogmes favoris de beaucoup d'autres Facultés, enſeignés par des hommes célebres, à qui la Médecine a d'ailleurs les plus grandes obligations. Ces autorités reſpéctables n'impoſoient plus à M. de Sauvages: l'erreur lui parut au contraire plus dangereuſe par le credit que lui prétoient des noms révérés.

Les Médecins, qui ſoutenoient avec le plus de confiance la fauſſe doctrine dont nous parlons, ſe paroient volontiers du titre de Médecin Méchaniciens, ſe diſtinguant par là de ceux de leurs prédéceſſeurs qui n'avoient vu, dans les phénomenes de l'économie animale, qu'une fermentation imaginaire, un combat chimérique des alkalis avec les acides. Pour eux, ils faiſoient profeſ-

ſion admettre que des idées claires, des principes diſtinctement connus. Ils appelloient à leurs ſecours la Phyſique experimentale, la méchanique hydraulique, la Géométrie; mais par malheur ils en abuſoient, & c'étoit la ſource de leurs égarements. Ils tiroient ſouvent d'une expérience certaine ou d'un principe vrai, des fauſſes conſéquences: ſouvent auſſi la mépriſe & l' erreur venoit du principe même. On mettoit ſur le compte des Méchaniques & de la Géométrie, des théorêmes prétendus, des axiomes qui ne le furent jamais; eſpece d' outrage que l'on faiſoit impunément à des ſciences dont le partage eſt la certitude.

On avançoit avec une entiere aſſurance qu'un fluide, mu par une force donnée, reçoit toujours ſur ſon paſſage un accroiſſement de vîteſſe, à meſure que ce paſſage eſt plus rétréci: on ſoutenoit que les machines augmentent les forces, tandis qu'elles ne font que les appliquer & les modifier: on ne vouloit tenir aucun compte des pertes cauſées par les frottements: on admettoit des reſſorts ſupérieurs à la force qui les avoit comprimés, des mouvements ſans moteurs, des effets plus grands que leurs cauſes. Ainſi, quand il étoit queſtion d'expliquer comment le mouvement du ſang continue, nonobſtant les réſiſtances accumulées qui devroient, ce ſemble, en peu d'inſtants l'anéantir; on diſoit qu' en vertu de la ſtructure particuliere du cœur, ce mouvement une fois imprimé devoit, à l'aide des aliments que nous prenons, de l'air qui nous environne & que nous reſpirons, durer toute la vie: & ſi l'on ſentoit malgré cela la néceſſité de remonter la machine, on attribuoit cette fonction au fluide nerveux, qui s'en acquittoit miraculeuſement; car on étoit bien éloigné de penſer que ce fluide, qui, empruntant ſa vîteſſe du ſang, n'a pu prendre d'ailleurs, dans les ſuppoſitions les plus favorables, qu'une petite portion de la force que le ſang a perdue, ne peut lui rendre, ſelon les loix ordinaires de la nature, plus de mouvement qu'il n'en a reçu. Pour rendre raiſon de l'augmentation du mouvement du ſang dans la fievre, on diſoit que les obſtructions des petits vaiſſeaux, de cela ſeul qu'elles rétréciſſoient & gênoient le paſſage de ce liquide, lui donnoient plus de vîteſſe; & ſi l'on avoit quelque honte de faire naître ſi mal adroitement la force de la réſiſtance même, on faiſoit réagir les vaiſſeaux ſur le ſang, en ſuppoſant dans le tiſſu de leurs fibres un reſſort ſi merveilleux & ſi parfait, que nul effort n'étoit capable de tenir ces vaiſſeaux diſtendus, ou du moins de les empêcher de ſe rétablir. La théorie ordinaire de l'inflammation n'étoit pas moins vicieuſe: la même illuſion regnoit partout; les mêmes principes, par un enchaînement néceſſaire, mais malheureux, ramenoient toujours les mêmes conſéquences.

L'amour de la vérité dominoit dans M. de Sauvages. Il ſuivit la pente de ſon caractere, quand il prit la généreuſe réſolution de combattre ces erreurs, depuis long temps accréditées. Quelque déterminé qu'il fût à les pourſuivre ſans relâche, & s'il étoit poſſible, juſqu'à leur entiere extinction, il cacha d' abord une partie de ſon projet par égard pous les Profeſſeurs, ſes Confreres, qu'il voyoit tous plus ou moins attachés à ces fauſſes explications. Rien de plus ſimple en apparence que ſon début: il propoſoit avec la modeſtie d'un nouveau venu quelques difficultés en forme d' éclairciſſements. Bientôt il ſe montra plus hardi, & comme on avoit dû le prévoir, on ne fut pas longtemps ſans en venir de part & d'autre à une guerre déclarée. M. de Sauvages attaquant toujours, & ſes adverſaires mettant en œuvres tout ce qu'ils avoient de reſſources pour ſe défendre, la diſpute s'anima de plus en plus;

les

les ſubterfuges & le bruit de l'école troublerent plus d'une fois la marche compaſſée & géométrique de M. de Sauvages; mais il ne ſe contentoit pas d'argumenter ſur les bancs, il expoſoit ſes prétentions dans pluſieurs Diſſertations imprimées, qui ſe ſuccédoient les unes aux autres avec rapidité, enſorte que ceux qui avoient refuſé de l'écouter, ſe trouvoient forcés de le lire. Inſenſiblement il gagnoit du terrein; ſes adverſaires, malgré la bonne contenance qu'ils affectoient, étoient pouſſés de poſte en poſte: leur embarras, dans de certains moments, etoit extrême; ils ne vouloient pas réſſuſciter la fermentation pour jamais abolie, & ils ne ſavoient guere plus où ſe refugier.

Il fallut reconnoître que M. de Sauvages avoit raiſon ſur bien des points, & que pluſieurs des explications qu'il combattoit, pouvoient ſans le moindre inconvénient lui être ſacrifiées; on lui demanda ſeulement ce qu'il prétendoit mettre à la place. Il pouvoit répondre, & il le fit d'abord, qu'une erreur n'eſt ni plus ni moins erreur, ſoit qu'on la remplace ou non par des vérités; mais il comprit bientôt que, dans la poſition où il étoit, cette réponſe, ſi ſolide, ſi vraie, ne ſeroit pas long-temps ſatisfaiſante. Le perſonnage de ſimple deſtructeur n'eſt pas toujours propre à ſoumettre ou à gagner les eſprits: on n'habite pas volontiers ſur un tas de ruine; on cherche un petit édifice, où l'on puiſſe loger avec quelque ſûreté. Preſſé par cette conſidération, il ſe réſolut enfin à mettre au jour ſon ſentiment ſur toute cette matiere, tel que nous allons l'expoſer.

Les phénomenes de l'économie animale, en préſantant à chaque inſtant une force qui croît comme la réſiſtance même, ſe montrent ſupérieurs aux loix ordinaires de la méchanique; il eſt d'ailleurs fort naturel que des puiſſances animées augmentent leur effort à meſure qu'on leur réſiſte, & dans l'homme corporel & ſpirituel tout enſemble, il exiſte certainement une puiſſance de cette eſpece. L'ame, de l'aveu de tout le monde, eſt le principe des mouvements volontaires du corps humain; elle l'eſt auſſi, ſelon M. de Sauvages, des mouvements involontaires & naturels. Excitée par le ſentiment confus de ſes beſoins, occupée en tout temps de la conſervation du corps auquel elle eſt unie, pouſſée par le deſir inné d'éloigner le terme fatal qui doit rompre cette union, elle agit dans cette vuë par une eſpece d'inſtinct, ſans ſe rendre ſenſiblement témoignage de ſon action; elle eſt le moteur qui remonte la machine; elle combat efficacement les réſiſtances ordinaires, qui tendent à ſupprimer le cours de nos liquides; elle fait circuler le ſang: à de nouveaux obſtacles, elle oppoſe de nouveaux efforts, & c'eſt dans ces ſortes d'efforts redoublés que conſiſte la fiévre; efforts heureux ou malheureux ſelon les circonſtances; efforts dont l'unique but eſt notre guériſon même: on reconnoît ici cette nature, dont le Médecin doit étudier la marche & ſeconder les opérations. Tel eſt le ſyſtême que M. de Sauvages ſe fit une gloire d'adopter. A peine s'étoit-il expliqué dans une Diſſertation qui en promettoit beaucoup d'autres, que ſes adverſaires, à qui la guerre défenſive avoit aſſez mal réuſſi, furent aggreſſeurs à leur tour, ſe flattant de prendre bientôt leur revanche. Les objections ne manquerent pas: ils oppoſerent à Mrs. de Sauvages que ſon opinion le conduiſoit à donner non ſeulement aux bêtes, mais aux plantes même, une ame intelligente; il répondit, & de vive voix, & dans pluſieurs Theſes ou Diſſertations imprimées, qu'il n'avoit jamais cru que les bêtes fuſſent de pures machines, & qu'à l'égard des phenomenes de la végétation, on ſavoit aſſez que la chaleur du ſoleil, celle des feux ſouterreins, l'action des ſucs de la terre,

terre, en étoient, ſans autre principe moteur, les véritables cauſes; on lui nia que l'ame peut agir ſans s'appercevoir de ſon action. Il eut recour alors à tout ce que la Métaphyſique pouvoit lui fournir ſur les perceptions obſcures & les affections confuſes de l'ame; il cita l'exemple des paſſions, dont les effets les plus ſoudains & les plus indépendants de la volonté ſont ſi ſenſibles ſur nos organes. Si l'obſcurité du ſujet faiſoit naître des objections, elle les rendoit moins concluantes. L'incertitudine des coups portés pendant la nuit eſt ſouvent une reſſource heureuſe pour les éviter: on eſt vivement preſſé, & l'on échappe à la faveur des ténebres.

M. de Sauvages n'avoit pas le premier propoſé cette opinion, qui étoit celle de pluſieurs modernes, ſans parler de tous les ſectateurs qu'elle a eu dans l'antiquité; mais,, s'il n'eſt pas l'inventeur du ſyſtéme, il ſe l'eſt pendu propre, en lui donnant une nouvelle forme, en cherchant à l'appuyer par des preuves nouvelles, en travaillant plus que perſonne à la mettre en crédit: il s'en eſt occupe dans la plupart de ſes ouvrages, il y revenoit continuellement; il en a tant parlé qu'il nous a mis dans la néceſſité d'en parler beaucoup nous-mêmes.

Après pluſieurs années que dura cette diſpute, les eſprits agités ſe calmerent. Qu'a-t-il enfin réſulté de cette controverſe d'école? Rien d'utile pour la pratique, il le faut avouer: les Médecins, *Animiſtes* ou non, emploient dans les mêmes occaſions les mêmes remedes; & la nature de ſon côté, l'ame, ſi l'on veut, n'en fait ni plus ni moins. Pour la Théorie de la Médecine, M. de Sauvages l'a reformée, comme il l'avoit projetté; la fauſſe doctrine, qu'il a combattue, eſt aujourh'hui totalement decréditée à Montpellier, & il n'y a pas d'apparence qu'elle s'y releve jamais. A l'égard du ſyſteme qui attribue à l'action de l'ame le mouvement même du cœur & la circulation du ſang, on peut croire auſſi qu'il ne ſera jamais univerſellement reçu; il eſt plus aisé de le défendre, quand on a bonne envie de le ſoûtenir, que de perſuader ceux qui ſeront naturellement portés à le rejetter. La plûpart des Médecins ſe contenteront de reconnoître en général un principe des mouvemens vitaux, ſupérietrs au méchaniſme ordinaire: quel que ſoit ce principe, il exiſte, c'eſt aſſez; la curioſité bien réglée ſe diſpenſera d'aller plus loin.

Et au fond, c'eſt ici la marque & l'éſprit de la Phyſique moderne; tout s'y réduit en derniere analyſe à quelques principes d'expérience, inconnus en eux-mêmes, ainſi que dans leur liaiſon avec la cauſe prémiere, & manifeſtés ſeulement par leurs effets. De là le reproche de renouveller les qualités occultés; lreprouche dont on eſt aujourd'hui fort peu touché. M. de Sauvages admettoit trois Principes de ce genre, l'impulſion; elle eſt obſcure quoiqu'elle tombe ſous les ſens: l'attraction; la raiſon & l'experieneé l'avoit fait Neutonien, avant que la mode même invitât de l'être: la faculté motrice de l'ame: elle ſe découvre dans les mouvements volontaires, & nous avons vû qu'il faiſoir dépenſtre de la même cauſe les mouvements néceſſaires & naturels.

Pendant qu'il étoit les plus occupé de la conteſtation donr nous venons de rendre compte, il ſe ménageoit du temps pour apprendte l'Anglois, devenu ſi utile à ceux qui ambitionnent la gloire d'exceller dans les ſciences; &, en l'apprenant, il traduiſit en François l'Hémaſtatique, ou la Statique des Animaux du célebre M. Hales. Il y jolgnit un Commentaire, qui fut imprimé à Geneve en 1744. avec la traduction du texte, & deux Diſſertations du Traducteur, l'une ſur la fiévre & l'autre ſur l'inflammation. L'inſuffiſance des explications prétenten-

tendues méchaniques eſt démontrée dans ces Diſſertations, ou l'ame, principe des mouvements du cœur, paroît jouer le principal rôle. M. de Sauvages développe ici les mêmes idées qu'il vouloit faire régner dans l'école, & il les expoſe à l'Univers ſçavant.

Sa Traduction de l'Hémaſtatique ne pouvoit être d'ailleurs que favorablement accueille. Elle fut, avec tout ce qui l'accompagne, miſe à ſon tour en Italien par une jeune Napolitaine, & en Allemand à Leipſic, avec les notes particulieres que Mademoiſelle Ardinghelli, c'eſt le nom de cette ſçavante Italienne, avoit ajoutées à celles du Traducteur François.

En 1740. M. de Sauvages fut nommé par le Roi pour faire, à la place de M. Chicoyneau le fils, qui venoit de mourir, les démonſtrations des plantes au Jardin royal de cette Ville, alternativement avec M. Fitz-Gerald, qui, étant mort lui-même en 1748. le laiſſa pour pluſieurs années chargé de tout ce travail. Il eut en 1752. un Brevet de Sa Majeſté, qui, avec le titre de Profeſſeur royal de Botanique, lui en attribuoit plus particulièrement les fonctions pendant la jeuneſſe de celui que ces mêmes fonctions regardoient naturellement. C'étoit ſervir M. de Sauvages que de fournir de l'aliment, & de l'exercice au goût qu'il avoit toujours témoigné pour la Botanique. Ses leçons ſur cette ſcience eurent beaucoup d'éclat: on couroit en foule pour l'entendre; on le ſuivoit dans ſes herboriſations à la campagne, d'où il rapportoit de temps en temps différentes plantes, dont ce pays s'étoit crû juſqu'alor dépourvu. Il en faiſoit venir en même temps quantité d'étrangeres. Avec nos richeſſes, croiſſoit le nombre de ceux qu'il rendoit capables d'en faire uſage: on voyoit naître ſur ſes pas des plantes & de Botaniſtes.

Il fit paroître en 1751. ſon Ouvrage, intitulé *Methodus Foliorum*, ou Expoſition d'une nouvelle Méthode pour connoître les eſpeces par les feuilles. Là ſe trouve le Catalogue d'environ 500. plantes des environs de Montpellier, qui manquent dans le *Botanicum Monſpelienſe* de M. Magnol. Ce même Catalogue, ſous le nom de *Flora Monſpellienſis*, eſt encore inſeré dans le IV. Tome des *Amœnitates Academicæ* de M. Linnæus. Cet illuſtre Chef de Botaniſtes des nos jours, déjà depuis long-temps en correſpondance avec M. de Sauvages, marquoit publiquement en toute occaſion l'eſtime qu'il avoit pour lui. Il faut remarquer que des 500. plantes dont nous parlons, il y en a pluſieurs que M. de Sauvages a caracteriſées & nommées. Il a fait cinq genres nouveaux, le *Triant hemum*, l'*Ebenus*, le *Camphoroſina*, le *Buffoniæ* & le *Reaumuria;* ces deux derniers ſont conſacrés à deux hommes célebres: les Botaniſtes ſont dans l'uſage de faire de ces ſortes de préſents, non ſeulement à leurs pareils, mais encore à d'autres perſonnes diſtinguées. Il étoit juſte que M. de Sauvages en eut un de cette eſpece; il le dût à M. Linnæus, qui donna le nom de *Sauvageſia* à une plante venue de la Cayenne. M. Boerhaavve avoit de même autrefois gravé ſur une plante le nom de feu M. Niſſolle, un des plus ſçavants Botaniſtes de cette Compagnie.

L'ordre chronologique des productions de M. de Sauvages nous conduit à ſes Elémens de Phyſiologie & à ſa Pathologie méthodique, deux Traités où la force motrice de l'ame n'eſt pas oubliée, compoſés en Latin pour l'inſtruction principalement des Etudiants en Médecine, & publiés en 1755. & 1759. Nous trouvons de plus, en négligeant ou confondant les dates, un grand nombre de Diſſertations latines ſur des ſujets particuliers très-intéreſſants. Tantôt il y ouvre de nouvelles ſources de pronoſtics pour les maladies: tantôt il examine

mine les avantages que peut avoir la maniere dont on pratique la Médecine chez les Chinois: ici ſon objet eſt d'établir l'influence des aſtres ſur le corps humain; influence phyſique, bien différente de celle que nous avons traitée, au commencement de cet Eloge, d'aveugle ſuperſtition: là, voulant dévoiler la nature du fluide nerveux, il imagine le premier, & prouve, autant qu'on le peut, par la plus exacte analogie, que ce fluide eſt le même que le fluide électrique; ſentiment adopté depuis preſque univerſellement, & qui compte entre ſes partiſans le fameux Phyſicien de Philadelphie, M. Franklin, dont le ſuffrage, dans tout ce qui concerne l'Electricité, ne peut être que d'un grand poids.

On trouvera dans la quatrieme tome de la Collection de M. de Haller une Diſſertation de M. de Sauvages (*a*), où il à raſſemblé tout ce qu'il avoit dit ailleurs de plus fort pour établir ſon ſyſtême de l'action de l'ame, comme principe des mouvements du cœur. Cet Ecrit lui attira une critique très-polie de M. Eberhard, Profeſſeurs de Mathématiques à VVittemberg, & aujourd'hui de Medecine à Hail en Saxe, M. de Sauvages répondit avec la même politesſe, auſſi éloignée de l'ancien ton des Ecoles, qu'aſſortie au ton moderne des Académies.

Il avoit pris ce ton de bonne heure, & il avoit aiſément acquis touta la perfection. Il s'étoit vû dès 1731. attaché, ſous le titre de Correſpondant, à lo Société royale des Sciences, qui, l'ayant nommé Adjoint quelque temps après, l'avoit enfin élevé en 1740. au grade d'Aſſocié dans la claſſe des Botaniſtes. Peu d'Académiciens, nous pouvons le dire, ont été plus aſſidus que lui, & ce qui eſt tout autrement important, plus utiles à nos Conférences. Il ſe préſentoit rarement les mains vuldes; il rendoit la plupart de nos Séances intéreſſantes, ou par ſes propres ouvrages, ou par ceux que lui envoyoient continuellement divers Sçavants de l'Europe, ſes Correſpondants.

Un caractere d'utilité, plus prochaine & plus ſenſible, diſtingue, entre tous les différents Mémoires que nous avons de lui, ſon Ecrit ſur la maladie des Bœufs du Vivarais, ſes Obſervations ſur les Eaux minérales d'Alais, la détail qu'il nous a donnés dss guériſons opérées a Montpellier pat le moyen de l'Electricité, ſon Mémoire ſur la maniere d'élever les vers à ſoie, ſujet qu'il abandonna bientôt à M. l'Abbé de Sauvages, ſon frere, qui l'a traité, comme l'on ſait, avec le plus grand ſuccès.

Les Recueils de l'Académie des Sciences de Paris offrent deux Mémoires de M. de Sauvages, envoyés en 1739. & 1742. pour notre tribut annuel. L'un de ces ces Mémoires met en évidence les qualités nuiſibles de certaines plantes; l'autre eſt la Relation de la maladie d'une fille, tout à la fois ſomnabule & cataleptique.

Un fait particulier a notre Académicien, c'eſt qu'après la mort de Mr. de Plantade, la place de Secretaire ayant vaqué dans la Compagnie environ un an & demi, il en fit durant ce temps-là les fonctions, ſans que le ſoin qu'il prenoit de raſſembler & de mettre en ordre les productions des autres, l'empêchât de produire beaucoup lui même.

Quoique ſes recherches ſe ſoient étendues ſur preſque toutes nos Sciences, nos volumes prouveront qne, même dans l'Académie, l'application des Mathématiques à la Médecine fut toujours un de ſes grands objets; ce qui lui donna plus d'une

(*a*) Cette Diſſertation eſt intitulée: *De Natura rediviva ſeu de imperio animæ in cor.*

d'une fois occaſion de nous entretenir de ſes diſputes avec les Profeſſeurs, ſes Confreres, dont pluſieurs étoient auſſis les nôtre, comme Académiciens. La Societé, priſe pour juge de certains points conteſtés, décida toujours en faveur de M. de Sauvages, en s'abſtenant de toucher à des queſtions métaphyſiques, qui ne ſont nullement de ſon reſſort.

Les Compagnies ſçavantes éntrangeres ornerent leurs liſtes du nom de M. de Sauvages. Il étoit des Sociétés royales de Londres, d'Upſal & de Stockolm, de l'Académie de Berlin, de celle de l'inſtitut de Bologne, des trois Sociétés établis à Florence, de l'Académie Impériale des Curieux de la Nature, qui, en l'aggrégeant, lui donna le nom de Straton ſecond.

Ces différentes adoptions académiques, en le rendant plus célebre, augmentoient le nombre de ceux qui recherchoient ſa correſpondance. On ne finiroit point, ſi l'on vouloit ſimplement nommer les Sçavants, tant du Royaume que des Pays étrangers, qui ſe faiſoient honneur d'être en commerce avec lui.

Aux Académies empreſſées de ſe l'aſſocier, il faut joindre celles qui couronnerent ſes travaux. Il remporta le prix en 1748. au jugement de l'Académie des Sciences & Belles-Lettres des Toulouſe, par une Diſſertation ſur la rage. Deux ſçavants Traités, dont l'un a pour objet l'action des médicaments, & l'autre, les effets de l'air ſur le corps humain, lui firent décerner les mêmes récompenſes littéraires par l'Académie de Bourdeaux. Celle de Rouen lui donna une ſemblabe couronne pour l'Ecrit qu'il lui avoit envoyé ſur les animaux venimeux de France. Il concourut pour le prix propoſé par l'Académie de Berlin, ſur la queſtion célebre de la cauſe du mouvement muſculaire, & l'Ouvrage qu'il avoit préſenté fut imprimé à la ſuite de celui qui avoit en la preférence. Nous ne faiſons qu'indiquer des Ecrits ſuffiſamment connus. Les deux Diſſertations couronnées à Bourdeaux, ont été traduites en Italien, & commentées par M. Manetti, ſçavant Profeſſeur de Florence. La Diſſertation ſur la rage a reçu jusqu'à trois fois l'honneur des éditions poſtérieures.

On demandoit à M. de Sauvages depuis long-temps une nouvelle édition du Traité des Claſſes des Maladies, qui étoit devenu rare, & il avoit promis de la donner: il fit bien plus que de tenir ſimplement ſa parole, lorſqu'il publia ſon grand Ouvrage, intitulé: *Noſologia methodica ſiſtens Morborum claſſes, genera & ſpecies, &c.* en cinq volumes *in* 8. imprimé à Amſterdam en 1763.

Il eſt viſible en effet que ce dérnier Ouvrage l'emporte infiniment ſur celui que l'on avoit redemandé: c'eſt toujours le même projet d'une diſtribution méthodique des maladies en claſſes, en genres & en eſpeces; mais ici la matiere s'eſt prodigeuſement accrue dans l'execution, & la forme eſt preſque nouvelle. L'arrangement total eſt mieux entendu; les obſervations ſont en bien plus grand nombre & plus variées. L'Auteur indique les ſources où il a puiſé: il a reçu des ſecours d'un de ſes Confreres dans l'Académe, M. Cuſſon, Docteur en Médecine de Montpellier, qui lui a fourni l'idée & les principaux détails d'une des Claſſes, avec certaines eſpeces & certains genres dans les autres Claſſes, & quelques ordres particuliers.

Dix claſſes comprennent 295. genres, ſous lesquels viennent ſe ranger environ 2400. eſpeces des maladies jusqu'ici obſervées. Quel nombre prodigieux d'ennemis! Mrs. de Sauvages ne ſe flattoit cependant pas de les connoître tous.

Sa Noſologie eſt dédiée à la ſçavante Mademoiſelle Ardingheli: il ſe ſouvenoit d'avoir été traduit par elle, & même embelli.

On

On peut dire avec verité que M. de Sauvages a donné, dans ſa Noſologie méthodique ; un Dictionnaire des maladies univerſel & raiſonné: une introduction générale à leur connoiſſance un Traité, qui tient le milieu entre la Pathologie, qui conſidere nos maux, & la Thérapeutique, qui s'applique à les guérir; un Ouvrage vraiment claſſique, néceſſaire aux Commençants, & que les plus expérimentés dans l'Art doivent eux-mêmes ſans ceſſe conſulter; le Bréviaire des Médecins, comme on a dit autrefois d'une des Tragédies du grand Corneille, qu'elle étoit le Bréviaire des Courtiſans.

Doit-on s'étonner après cela que la réuſſite de cet Ouvrage ait été des plus marquées; qu'on l'ait imprimé déja plus d'une fois; que pluſieurs fameux Profeſſeurs ſe ſoient empreſſés d'en adopter entiérement l'eſprit & la méthode; que le célebre M. Linnæus ait pris la Noſologie méthodique pour baſe de ces leçons de Médecine dans l'Univerſité d'Upſal.

Ce Sçavant Suédois, l'un de nos Aſſociés étrangers, avec qui M. de Sauvages entretenoit toujours une exacte correſpondance, doit fixer ici plus particuliérement notre attention. Il admiroit les Ouvrages dont nous avons parlé: il aimoit tendrement & même paſſionnément l'Auteur, qui de ſon côté lui avoit voué les mêmes ſentiments: c'eſt une ſpece de phénomene que cette vive amitié de deux perſonnes, qui ne s'étoient jamais vues. Nous ne doutons point que M. Linnæus n'ait donné des larmes ſur une perte que nous avons tant de ſujets de déplorer. Il parloit ſans ceſſe de M. de Sauvages, comme d'un des plus grands ornements qu'ait jamais eu la Faculté de Montpellier; il le préféroit ſans héſiter à des hommes ſublimes, qui ont fait auſſi la gloire de ce ſiecle. En lui écrivant, c'étoit tantôt, *au grand*, *a l'illuſtre Sauvages*; tantôt, *au Prince des Medecins*. Il ſavoit bien qu'il bleſſeroit parlà l'extrême modeſtie de ſon ami; mais il ne pouvoit ſe réſoudre à ſupprimer l'hommage qu'il croyoit devoir en toute occaſion d'un mérite ſi éminent.

Il étoit ordinaire à notre Académicien de recevoir ces épithetes honorables des étrangers, dont pluſieurs, voyageant dans d'autres parties de la France, ſe détournoient pour le venir voir à Montpellier, où ſa chaire de Profeſſeur le fixoit.

On ſe ſouvient encore d'un Seigneur Pruſſien, qui, en arrivant dans cette ville, demanda qu'on le conduisît chez celui qu'il appelloit *le Grand Sauvages*, & qui témoigna ſa ſurpriſe & ſon indignation même, en voyant que ceux à qui il s'adreſſoit, ne ſavoient d'abord à quel perſonnage il donnoit ce nom.

Les Ecrits qui lui avoient acquis cette réputation, étoient les réſultats précieux de ſa vaſte lecture, de ſes méditations profondes, de ſes obſervations ſur ſon art, de ſes calculs mathématiques, d'un grand nombre d'expériences de Phyſique & d'Hydraulique, ſouvent faites par lui-même. Il compoſoit du reſte avec une extrême facilité. Dès qu'il avoit une fois conçu & bien médité ſon ſujet, il laiſſoit aller ſa plume avec une rapidité prodigeuſe; de là des négligences dans ſon ſtyle, qui pourroit en général être plus châtié. Il ſuivoit d'ailleurs très-ſcrupuleuſement, en écrivant ſur les Sciences, certains principes rigoureux qu'il s'étoit faits; il rejettoit, au mépris de ſon ancienne Poéſie, la plupart des expreſſions figurées, pluſieurs métaphores même, dont l'uſage eſt familier, & qui donnet au diſcours plus d'agrément & de vivacité; ce défaut d'ornements étoit au fond un inconvénient aſſez médiocre, & les étrangers ſur-tout n'en ont jamais paru choqués.

Quelqu'

Quelqu'attaché qu'il fût à ſon cabinet, à ſes livres, à ſes expériences, il quittoit tout pour les malades qui réclamoient ſon ſecours. Ils furent d'abord en petit nombre: ce n'eſt pas qu'il n'eût du talent pour la pratique; mais il ignoroit entiérement l'art de ſe faire valoir, & il falloit du temps pour réduire au ſilence ceux qui prétendoient borner ſon mérite à la ſimple ſpéculation. Les étrangers lui rendirent bientôt juſtice: il lui venoit de toutes parts un nombre infini de conſultations, & même il commençoit à pratiquer dans la ville plus qu'auparavant, lorſque la mort nous l'a enlevé.

Sa maladie, qui dura près de deux ans, ſe manifeſta per une difficulté de reſpirer, qui, réſiſtant à tous les remedes, & augmentant toujours, ne l'empêcha pas néanmoins de vaquer, pendant un temps, à ſes travaux ordinaires. Il continua de fréquenter & les Ecoles de Médecine & l'Académie; il prépara quelques augmentations pour une nouvelle édition de la Noſologie méthodique; il mit la derniere main à un grand nombre de Mémoires, deſtinés par cette Compagnie à l'impreſſion: ces Mémoires, ainſi perfectionnés, me furent remis par lui-même deux mois avant la mort.

Il étoit alors obligé de garder la chambre, & enfin il fut forcé de s'alliter: ſa poitrine, vivement attaquée, fit prenoncer qu'il étoit ſans reſſource. Il ne s'occupa bientôt plus que de l'autre vie; & muni des ſecours de la Religion, il mourut dans les diſpoſitions les plus édifiantes, le 19. Février 1767. âgé de 60. ans & 6. mois. Il avoit enſeigné la Médecine dans la Faculté de Montpellier pendant près de 33. ans, ſoit en qualité de ſurvivancier de M. Marcot, ſoit après la mort de ce dernier, comme Profeſſeur Titulaire.

Les ſentimens qu'il a fait paroître en finiſſant, étoient la ſuite de ceux qu'il avoit en toute la vie. Les vérités de la Foi le trouverent dans les temps plein de reſpect & de ſommiſſion. Il avoit étudié les preuves du Chriſtianiſme, pour être en état de montrer, dans l'occaſion, qu'elles ſont dans leur genre auſſi concluantes que les démonſtrations géométriques: il ne s'en étoit pas tenu, ſur cette importante matiere, à la théorie; & long-temps avant ſa mort, on l'a vu vivre, non ſeulement en honnête homme, mais encore en très-bon Chrétien.

Il étoit ſimple dans ſes mœurs comme dans ſon caractere. Il communiquoit ſans peine ce qu'il ſavoit, & il recevoit des autres auſſi volontiers ce qu'ils étoient en état de lui apprendre. Ses connoiſſances paſſoient ſans faſte dans ſes converſations; nulle envie d'étaler. Il portoit quelquefois dans le monde cet air que l'on prend dans le Cabinet, & qus s'oppoſe ſi ſouvent malgré nous à l'enjouement & aux graces.

Il avoit épouſé en 1748. Joanne Yolande Foucard d'Olimpies, fille de Nicolas Foucard d'Olimpiès, Capitaine au Régiment Dauphin, Dragons, Chevalier do Saint Louis, & ſœur de Monſieur lè Lieutenant de Roi de Montpellier, avec laquelle il a vécu dans la plus parfaite union. Il en a laiſſé deux fils & quatre filles.

Pluſieurs freres qu'il avoit ſe ſont tous diſtingués dans différentes profeſſions: on a déjà parlé du goût de l'ainé pour les Mathématiques. M. l'Abbé de Sauvages, l'un d'entr'eux, connu par pluſieurs Ouvrages, eſt Aſſocié Vétéran dans cette Gompagnie: il eſt fâcheux pour nous que, retenu par d'importants devoirs, il ne puiſſe nous conſoler par ſa préſence de la perte d'un frere dont nous regretterons long-temps, & les tament ſublimes, & l'utile aſſiduité.

NOI RIFORMATORI

DELLO STUDIO DI PADOVA.

Concediamo Licenza a *Giuſeppe Orlandelli* Stampator *di Venezia*, *per la Dita del fu Franceſco di Niccolò Pezzana* di poter riſtampare il libro intitolato: *Noſologia Methodica ſiſtens Morborum Claſſes*, *Auctore Franciſco Boiſſier de Sauvages Tom. II.* oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Data li 11. Ottobre 1794.

(*Agoſtin Barbarigo Rif.*

(*Paolo Bembo Rif.*

(*Pietro Zen Rif.*

Regiſtrato in Libro a Carte 235. al Num. 47.

Marcantonio Sanfermo Segr.

MOR-

MORBORUM
CLASSES.

PROLEGOMENA.

1. NUllus eſt qui, vulgaribus Medicinæ principiis imbutus, animum paulo attentius ad praxim appulerit, cujus ob oculos infinitæ fere quotis diebus non obſervatæ fuerint difficultates, quemque vel morborum diverſitas, vel ſignorum confuſio, vel nova ſymptomatum facies, vel Auctorum diſſenſio, ut millena alia mittam, hærentem & ancipitem non detinuerint. Ego quidem ad has redactus anguſtias, ſi Collegas conſulebam, ad longiorem uſum & diuturniorem experientiam brevi dimittebar: ſi Auctores evolvebam; in ipſorum ſcriptis bene multa quidem inveniebam, ſed ad rem non attinentia: id enim ſolemne nimis eſt, quidquid in libris illis non quæritur, illud ubique obvium eſt; quidquid vero quæritur, hoc nuſquam adeſt. Demum reperi forte Practicos eximios, ſimulque antiquæ fidei viros qui ſe ſimilibus olim nodis irretitos fuiſſe dicebant, & ita his oppreſſos, ut fere Medicinæ vale dixiſſent, niſi vel amica quædam manus ſuppetias tuliſſet, aut ſe communi omnibus novitiis infortunio laborare ſenſiſſent. Hoc eſt utique exiguum, ſed unicum ferme miſeris ſolatium, quod tamen mentem meam hoc onere non penitus liberavit, unde ſedulus ſemper ariadneum quoddam inquiſivi filum, cujus ope ab illo praxeo labyrintho me poſſem extricare.

2. Primam in cognoſcenda morbi curandi ſpecie ſitam eſſe difficultatem ſenſi facile; alteram in detegenda indicatione, aut methodo ad eam ſpeciem curandam accommodata, jacere non difficilius intellexi: verum deficere libros ex quibus morbi cujuſvis ſpecies pateat, & propria cuilibet medendi methodus deduci poſſit, hoc nemo Medicorum inficiabitur; notum ſiquidem eſt hunc eſſe, ſi Auctoribus fides ſit, uſum theoriæ Medicæ, ut in diverſis & infinitis caſibus, quos praxis exhibet, Medici greſſus dirigat, atque obſervationum penuriam ſuppleat, ita ut hujus ope munitus tyro, quotquot ſpecies morborum reperit, poſſit ex ſuo ſyſtemate non ſolum apte diſtinguere, ſed etiam deductis ex eodem fonte indicationibus curare: tantum autem invaluit hæc opinio, ut omnis candidatus, vix e ſcholis egreſſus, verbis, diſtinctionibus, & quibuſdam hypotehſibus munitus, omnes ferme ſpernat Auctores, *Hyppocratem* & *Galenum* derideat, ſeque in mediam morborum aciem, velut omnes vi ſuæ theoriæ ſuperaturus, audacter immittat. Aſt imbellem tot hoſtes circumdant, tot ſiſtunt obices, ut brevi temeritatem ſuam ſentiat, terga vertere tamen erubeſcat, ad artis magiſtros revereri neſciat; quid fit? ex deſperatione creſcit audacia, maxime ſi medicaſtros, planos, ſibi famam & opes verboſis ſtrophis, & arte veteratoria comparantes, obſervaverit, quod heu! nimis frequens eſt; ille eam init viam tyrunculus, & vultu, geſtu ad gravitatem compoſito, ſuam tum ignorantiam tum diffidentiam, ficta velans audacia, venales phraſes ore doctorali profundit, & cum diu aliis ſciens & volens impoſuerit, ſemetipſum tandem deludit, ipſe fallitur, & ſe magni momenti perſonam exiſtimat.

3. Qui non ſtupore vulgi ſibi quæſtum facere, ſed Artis prudentiam honeſtis ſtudiis comparare contendunt, illi non a quacumque theoria in Medicinæ praxim duci ſe patientur, nec omnem Empyricorum inſtar theoriam abjicient: hanc

quidem ſedulo vites, cujus principia precaria ex phantaſia, potius quam ex repetita experientia, deducuntur, quæque in poſſibilitatibus ſubſiſtens, factis ſeu exprimentis indubitatis non undequaque fulcitur: ea etenim pro baſi artis Medicinæ non licet aſſumere, de quibus uſque adeo ſumus incerti, ut nemo de bonis ſuis tam incertus eſſe velit, non enim vitæ minor quam pecuniæ habendæ debet eſſe cura: non itaque pro certis obtrudenda ſunt de quibus inter viros & mathematice Doctos, & minimis præjudiciis irretitos diſputatur, ſive quæ ſenſu perceptis certitudine ſe non exæquant, ut monet *Pitcarnius*.

4. Sed quantum abeſt ut ſimilibus principiis hactenus ſuperſtructa ſit theoria Medica! eam, antequam detecta fuiſſet circulatio, falſam & erroribus plenam fuiſſe facile concedetis. O *ſyſtematici!* eam ante hocce ſæculum furnorum Chymicorum fumo obnunbilatam, & a veritate multum alienam eſſe clamabitis omnes, qui hodie primas tenetis, mechanicæ ſectæ fautores; ſupereſt itaque ut veſtra theoria, mechanicæ titulo condecorata, veritatis ſcopum certius attigerit, & ita tuta ſit, ut praxi viam brevem & planam ſternat, quam tyronibus, non operoſo & longo uſu eruditis, ſequi ſufficiat. Inde tamen ſequitur veteres ſaltem theorias, utpote fallaces & erroneas, praxi Medicæ promovendæ inutiles fuiſſe, adeoque hallucinatos eſſe harum ſectarum patronos qui ad hæc uſque tempora Medicinæ culmen attigiſſe putabant, ut gloriantur hodierni Mechanici.

5. Si tamen quod res eſt effari liceat, utcumque Neotericis concedam paulo feliciorem eſſe noſtris quam antiquis temporibus praxim Medicam, hoc tamen theoriæ præſtantiori tribuendum non eſt, ſed tantum annoſiori, & cumulatæ ſenſim practicorum experientiæ; principia ſiquidem quæ pro mechanicis jactantur, ita ſunt a veris mechanices principiis aliena, ita ſunt erronea, ut ea veterum Galenicorum & potiſſimum *Ballonii*, *Dureti*, ac *Riveri* principiis nequaquam anteponenda videantur: cordis machinam adinſtar mobilis perpetui ſine motore moveri & proinde a fluidorum inertia & viſcoſitate, vaſorumque afflictibus nequaquam retardari, quin a reſiſtentiis motum adaugeri, vulgo pronunciant Neoterici; elaſtica corpora cum prementibus repagulis minime æquilibrari, ſed quo fortius diſtenduntur, eo facilius reſtitui putant, fluida vero in locis anguſtioribus non reſpective, ſed abſolute majorem velocitatem obtinere contendunt, quamquam vis pellens ſolito major non fuerit: ex legibus ſympathiæ, ſtimulorum, nullibi promulgatis, ſed commentitiis, œconomiam animalem regi, ſeu quod idem eſt, fato quodam cœco gubernari volunt nuperi, & hanc lepidam theoriam, licet mechanicæ in ſcientiarum Academiis cognitæ prorſus contrariam, mechanicæ epitheto condecorant.

6. Nec mirum eſt ipſos Noetericos, licet eidem ſectæ mancipatos, inter ſe tantum diſſidere, quantum omnes a veris Geometris diſſident, & non ſolum in diverſis Regionibus, ſed etiam in eadem Schola, circa eumdem morbum, ipſorum ſententia ſibi invicem repugnare. Febris, morborum claſſis in exemplum aſſeratur: hanc ab irritato & vellicato corde primus; alter ab eo corde intus preſſo & a ſanguine diſtenſo; tertius ab obſtructis extremis ſanguiductibus; quartus a lymphaticis arterioſis impeditis; quintus a venis majoribus compreſſis; ſextus a fluidi nervei prava indole; ſeptimus a ſyſtematis nervei tenſione & commotione, &c. deducere conatur. Quænam ex illis eſt theoria quæ, inconcuſſis Anatomiæ & Hydraulicæ principiis innixa, cunctis ſatisfaciat phænomenis, & praxi ſolidam, tutamque baſim ſternat? Omnes a decennio circiter caput extulere; controvertuntur a Geometris ſingulæ; nudam ex his ſufficienti tempore, praxi utilem aut neceſſariam eſſe probavit experientia, quæ rerum eſt magiſtra; imo qui diverſa ſentiunt in theoria, non inde diverſis auxiliis in praxi febrem impugnant; idem enim Medicus, ſi ex lanionum turba fuerit, febrem repetitis phlebotomiis aggreditur; quum ſi ſtercorarius ſit, ut cum *Gedeone Harveyo* loquar, repetitis catharticis & clyſmatis inſequetur, licet eam neuter a plethora, nec a cacochylia, ſed a minimorum vaſorum obſtructione factam arbitretur. Eximium & non pridem fato functum hic novimus practicum (*D. Verny*) qui, licet omnes morbos tum acutos, tum chronicos chylo craſſiori tribueret, hos tamen eadem oppugnabat methodo, qua cæteri, diverſis omnino opinionibus imbuti, quales Illuſtriſſimi *Vieuſſens* & *Chirac*, qui morbos omnes fermantationi, & Illuſtr. *Deidier*, qui eos turbatæ circulationi, tanquam cauſæ accenſebant.

7. Nulla eſt ergo hactenus inter theoriam & praxim connexio; praxis traditione comparatur, & nemo ita de ſuis principiis theoreticis certus eſt, ut ab illis, dum de corio humano agitur, dirigi ſe patiatur; & merito quidem, eam hactenus pauca ſint principia de quibus ita parum dubitari poſſit ac in re gravi & ſeria neceſſum eſſet: undenam vero accidit ut Ars Medica, omnium nobiliſſima & antiquiſſima, tam exiguos progreſſus fecerit, ut theoria nondum ad praxim candidatos manuducere poſſit, ſeu tam pauca principia certa & indubitata ſuppeditet? hocce infortunium & Artis difficultatem ſummam, & artificum negligentiam & incuriam forte majorem arguit. Non multi ſunt artifices qui veram ſcientiam ſibi comparare debita ſaltem methodo ſtudeant * cum ipſa plebs craſſa &

* Niſi magna quæpiam miraque mutatio humanarum rerum fiat, actum de bonis ſtudiis eſt, utpote confuſis ac corruptis, nemine veritatem ipſam, ſed tantum ſcientiæ famam quærente. Logicam methodum & Mathematicas demonſtrationes fugiunt plurimi alii cum gravitate tantum increpantes, alii ſcurrile aliquid commenti, alii in riſum, ſannaſque diſceptatione abrepta. Si quis ſermoni ſtare & demonſtratione, audire audet, is vel non omnino intelligit, aut ſi intelligat quod dogmata ſua impugnet, illico iraſcitur & devovet dialecticos. *Gal. Meth. Med. l. 2.*

& inerudita de Medicis judicium ſuum interponat, ipſi placere operæ pretium reputant qui famæ & quæſtui tantum inhiant, cum vero non altior veritatis inquiſitio, nec ipſa veritas populo unquam arrideat, hanc viam inire cavet Medicus, qui, ſi muliercularum & Pharmacopularum præjudiciis obtemperet, famæ culmen citius multo adepturus eſt.

8. Principia ea tantum in re Medica debent admitti, de quibus ita certi ſimus ac de iis quæ ſenſus evidentia demonſtrat; ea vero nihil aliud ſunt quam experimenta & ſyllogiſmi geometrice concateaati.

9. *Experiri* dicimur ea quæ ad noſtras ſenſationes attenti percipimus; ſi facta univerſi ſpontanea attente obſervemus ope viſus, tactus, auditus, &c. hæc obſervatio vocatur *experientia*: ſi vero ad hæc facta ſpontanea concurrat opera noſtra ſine qua facta illa non acciderent, hæc obſervatio *experimentum* nuncupatur: facta quælibet quatenus in ſenſus noſtros incurrunt ſive ſponte ſive arte ſiant, vocantur *phœnomena*. Experientia itaque nihil aliud eſt quam phœnomenorum cognitio ex ſenſatione orta; idem itaque ſonat, ac attenta obſervatio, quæ dicitur *conſtant*; ſi ſit cognitio phænomeni cum circumſtanti, neceſſario connexis; *contingens* vero, quando adſunt tantum circumſtantiæ ipſi contingenter connexæ; *falſa* vero cum neceſſaria experientiæ requiſita deficiunt, ut cum in experientia exprimunt quæ ſenſibus non ſunt percepta, vel percipi non potuerunt, vel quædam circumſtantiæ neceſſario connexæ omittuntur. Errores autem qui in formanda conſtante experientia comitti poſſunt, ſunt. 1. Si accenſeantur circumſtantiæ ſine puibus phœnomenum ſemper dari poteſt, adeoque ſupervacuæ. 2. Si pauciores & non omnes, quæ phænomeno ſunt neceſſario connexæ, referantur circumſtantiæ. 3. Si non afferatur quantitas determinata circumſtantiarum, quæ datum phænomenum demonſtrent.

10. Error autem familiariſſimus eſt judicium ſuum cum experientia confundere: hic vero admittitur error quoties phænomenum talibus verbis exprimimus, quibus aliquod vel tanquam cauſa, vel tamquam effectus prædicatur, imo tamquam principium alterius. Nequaquam enim patet ſenſibus ſolis connexio inter cauſam & effectum, ſeu nulla cauſa, quatenus cauſa eſt, a ſenſibus percipi poteſt. Alias experientiæ leges videbis in *Oratione inaugurali Clariſſ. Muſchenbroeckii*, & *Hambergeri præfatione ad Phyſicam*. Si data quædam propoſitio ex aliis tamquam notioribus per ſyllogiſmos colligitur, *probari* dicitur; probatio autem dicitur *demonſtratio*, ſi in ſyllogiſmis, quos inter ſe concatenamus, non utamur præmiſſis, niſi *definitionibus*, *experimentis indubitatis*, *axiomatis*, & *propoſitionibus* jam ante *demonſtratis*.

11. *Definitio* eſt enumeratio notarum, quarum ope quidpiam cognoſcimus & ab aliis diſtinguimus. Si itaque morbi debite obſervati phænomena enumeremus, quæ ipſi propria ſunt; & quorum ope a conſimilibus poteſt dignoſcitur morbi illius definitionem obtinemus.

Propoſitio theorica indemonſtrabilis, ſeu cujus veritas ſimplici terminorum valore percepto cognoſcitur, *axioma* vocatur, quales ſunt propoſitiones in quibus de ſubjecto pronuntiatur tantum quod in ejus definitione continetur, ut *totum eſt majus ſua parte*. Quidquid de genere affirmari poteſt, illud etiam affirmatur de quovis ſub illo genere contento, & huic axiomati innititur omnis ſyllogiſmus.

12. Demum Ars Medica a Philoſophia, Mechanica, Geometria & aliis Scientiis generalibus terminos non ſolum, ſed etiam principia, debet mutuari, adeoque ex illis Medici debent aſſumere propoſitiones demonſtratas, nec eas demonſtrare eorum eſt.

13. Quamdiu methodum demonſtrativam negligent Medicinæ cultores, non mirum erit ſi Artis hujus principia nulla ſint, quæ ea certitudine, qualis ad praxim eſt neceſſaria, polleant, Medica theoria ſemper fluctuabit, & cujuſvis opinio, prout tuentis ingenium & auctoritas valuerit, ipſa in Medico orbe valebit.

14. Hæc eſt, ni fallor, errorum & ineptiarum communis origo, quod ſcilicet ſpretis obſervationibus obviis, & phænomenis vulgatiſſimis, ex quibus lege ratiocinii corollaria certa & utilia deduci poſſent, Medici ad abdita & ſublimia continuo tendant: eaque, quo magis ab intellectu remota ſunt, eo vi ſuæ imaginationis attingere, divinare, aut verbis exponere pertinacius conentur. Quænam ſint hujus vel illius morbi phænomena, hoc attenta ſolum docet obſervatio, ob oculos cujuſvis id eſt poſitum, & nullum ingenii conatum exigit, atque propter nimiam facilitatem ſymptomatum cujuſvis morbi accurata contemnitur Hiſtoria, nulla ferme niſi oſcitanter & raptim traditur, licet ex ea ſola, velut ex veritatis fonte, poſſit optima deduci theoria, ut ex accurata Cæleſtium phænomenorum obſervatione optima ſyſtemata deducere Aſtronomi: verum ſi de abditiſſimis & noſtrum captum longe ſperantibus cauſis diſſerendum ſit, milleni illico præſto ſunt œdipi, qui aſſumptis ex phantaſia, non vero ex ipſa re, principiis verboſas necnon ignominioſas comminiſcuntur hypotheſes, quas ſi quis negaverit, nemo poſſit comprobare, quæ tamen velut norma praxeos a multis habentur. Sic, ut explicaret *VVilliſius* quare in Apopleſia ſenſus & motus voluntarii ferientur, dum motus vitales vigent & augentur, is finxit nervos voluntariis motibus deſtinatos a cerebro, ac vitalibus muniis dicatos a cerebello ortum ducere, & cerebrum ſolum in Apopleſia laborare, cerebellum vero a preſſione & infarctu immune eſſe pronunciavit; quod ut ſuaderet aliis, finxit iterum cerebellum firmius eſſe cerebro, & ita vitæ neceſſarium, ut hoc oblato vel preſſo, illico pereat animal; quæ tamen omnia vel gratuita, vel, experientia demonſtrante, falſa eſſe comperimus, & comperient quicumque experiri voluerint. Verum ex

periuntur pauci, quia multo facilius eſt in muſeo fingere, quam in amphiteatro experimenta caute & accurate inſtituere; hoc certe mirum ſemper mihi viſum eſt, quod horum morborum, quorum cauſa nos latet maxime & curatio feliciſſimos fugit practicos, ut Epilepſiæ, Ephialtes, Hyſteriæ, Apopleſiæ, &c. ſicut ab ignaris plurima venditantur remedia arcana certiſſima, ita a novitiis Medicis lubentius tradatur Theoria, & cauſa facilius, ut putant, explicetur; quos novitios interea primorum mechanices theorematum & Anatomiæ principiorum ignaros ſæpe comperimus.

15. Sunt & plurimi qui dum humanæ machinæ, etiam valde complexæ, omnes effectus dogmatice ac velut ex cathedra dilucidare & explicare non verentur, ſimpliciſſimæ machinæ, ut vectis, libræ, theoriam, aut prima principia ita turpiter ignorant, ut hanc ipſam Mechanicæ & Hydraulicæ ſcientiam quaſi ignorare parum ſit, etiam vilipendere non erubeſcant, atque omnem diſciplinam Mathematicam, veram Phyſicæ & Philoſophiæ matrem, inanem, erroribus fœtam clamitent, ejuſque ſtudium philiatris vertant vitio, ac e foro medico indignabundi relegent.

Nulla eſt temeritas magis punienda, ajebat olim *Sanctorius*, quam nulla habita experientia repugnare experientiæ: idem pronunciandum videtur de iis; qui quam ignorant Matheſim ſuperciliose deſpiciunt, niſi forte eam vulpem imitentur, quæ ſyrmate deſtituta ſociis ſuis perſuadere volebat, ut hoc inutile pondus abjicerent, aſt abiit falſis exagitata jocis, ut narrat *Bernollius*. Atque hæc eſt altera errorum in Medicina parens, Matheſeos ſcilicet ignorantia, vel ut rectius loquar, Methodi Geometricæ contemptus, & averſatio; licet enim multæ ſint in Mathematica diſciplinæ, quibus Medicus, Phyſicuſque carere poteſt, ut Aſtronomia, Gnomonica, Trigonometria, &c. nullus tamen rectam animalis œconomiæ notitiam aſſequetur, qui fluidorum generales proprietates, velocitates, vires ex Hydraulica non cognoverit; qui vaſorum cavitates, diametros, ſuperficies, ſolidorum firmitatem, fibrarum motus, tonos ex Geometria & Mechanica æſtimare neſciverit; nemo auditus viſuſque theoriam callebit, quem acouſticæ, & opticæ prima elementa fugerint; nullus demum, quod potiſſimum eſt, nec experimenta accurata capere, aut nova tentare, aut ex illis certo ratiocinio conſequentias deducere: verbo, nec in Phyſicis & Medicis rebus tuto philoſophari potens erit, qui Gemetricam ratiocinandi Methodum, quæ, demonſtrante *VVolfio*, optima Logica eſt, ignoraverit; nullus denique eximia quæ in actis Academiarum, in ſcriptis Medicorum eruditiſſimorum hujus ævi, quidquam intelliget, qui Arithmeticæ & Geomettiæ principiis non fuerit ſufficienter imbutus.

16. Ex his tamen æqui rerum æſtimatores non inferant ita medicis neceſſariam eſſe Matheſim, ut illa deſtituti eximios non poſſint ſe præſtare practicos, aut ut illa ſolum ſcientia eruditi illico ad medendum ſint apti; nemini enim in mentem tam delira venire poteſt opinio: hoc tantum in animum induxi meum ut credam nullam ſine Phyſica mathematica dari poſſe certam humanæ machinæ theoriam, qua qui præditus fuerit, Anatomiæ & materiæ Medicæ ſimul peritus, is quondam ad praxim Medicam conſequendam aptior evaſurus ſit: verbo, id unice probandum ſuſcepi, quod omnium certiſſima theoria ex Anatomiæ & Phyſices experimentalis, ſimulque Philoſophiæ mathematicæ, penu depromenda ſit, quas cum negligant vulgo Medici, mirum non eſt ſi erroribus fœta ſit morborum ætiologia: atque cum falſa eſt, ea non magis Medico utilis eſt, quam Architecto Muſica; nec proinde poteſt Medicum in praxi dirigere, nec accurati ſymptomatum ſtudii, annoſæque obſervationis & experientiæ vices ſupplere, licet contrariam clamet Medicorum multorum ſententia.

17. Medicina, nemine refragante, conjecturalis eſt adhucdum ſcientia, adeoque is eam callere nemo poteſt, qui in arte conjectandi rudis extiterit; verum hanc Artem quis unquam docuit præter Mathematicos, ſcilicet *Hughenium*, *Bernoulli*, *Montmort* & *s' Graveſande*? quis in matheſi rudis rite circa probabilitates, quæ toties in praxi Medica nos manuducere debent, ratiocinari valebit?

18. Non poſſum vero hoc argumentum dimittere quin alterum vitium theoriæ Medicæ breviter perſtringam; mos ſcilicet invaluit omnia generaliter & vage tantum pertractare, omnem in phænomenis exponendis circumſtantiarum & cauſarum diſtinctionem, & quantitatum determinationem prætermittere; cum tamen ex illa ſolum acribeja determinari poſſit veritas. In Geometria, ſigno unico omiſſo, minima quantitate neglecta, contraria aut falſa prorſus exurgit problematis ſolutio, ut quod negativum fuerat, poſitivum evadat, vel e contra: quanto frequentius in Medicis computis error debet irrepere, cum ſine methodo, & prophantaſiæ ductu ex principiis ſæpius ſuppoſitis, difficultates intricatiſſimæ diluuntur? Si quis lympham in patella poſitam & ex ſanguine pleuritici ſeparatam cernens, a calore inflammatorio congelatam fuiſſe probare contendat, is fervorem in ſanguine ſummum eſſe prædicat, attritum ſolidorum & fluidorum in febribus acutis exagerat, & non mirum putat idem intra corpus humanum accidere lymphæ, quod in aqua bulliente fieret; ſi vero experimenta accurata ſumamus, hunc errorem confutare non erit arduum, cum lympha non coaguletur niſi a calore 56. graduum, & tamen ſanguis in vivo homine non incaleſcat ultra 33. gradum Thermometri Reaumariani. Fieri poteſt, ajunt plurimi, ut preſſio aeris in duos cylindros planos marmoreos 26. linearum diametro, ope ſebi fuſi unitos, & dein frigori ſummo expoſitos,

eos

eos tanta vi adeunt, ut non niſi vi 600. librarum ſeparentur, unde concludunt immenſam eſſe preſſionem aeris, & huic ſoli tribuendam eſſe corporum adhæſionem: qui ſic ratiocinantur judicium ſuum cum experientia confundunt, & errorem vitarent, ſi accurata obſervatione perſpicerent preſſionem aeris non majorem eſſe pondere columnæ mercurii ejuſdem baſis, cujus altitudo ſit 28. pollicum: atque hoc pondus ſupra baſim 26. linearum in diametro non ſuperat 58. libras, ſeu fere decimam partem 600. librarum, unde concluderent rectius preſſionem aeris decies minorem eſſe, quam ut poſſit hanc marmorum adhæſionem producere.

19. Ex poſſibilitate ſuppoſita atque ſimilibus principiis vagis & indeterminatis quoſvis effectus deducunt Medici theorici, qui non experimentis ducuntur, ſed ex hypotheſibus ſuis facta determinant, qui contraria prorſus pro lubitu concludere potuiſſent: *hoc fieri debet ergo fit*, ſollemne ratiocinium eſt, ſed in Phyſicis fallaciſſimum, in quibus hoc fere tantum valet prioris inverſum, *hoc fit, ergo fieri debet*, & ad ſummum conſequentiæ ſevero ratiocinio ex factis derivatæ, & rurſus experimentis firmatæ, quid certi in Phyſicis exprimere poſſunt.

20. Dolendum certe eſt quod a tam brevi tempore Medicina Matheſeos opem, mediante *Alph. Borello*, mutuata fuerit; ſerior ætas haud dubie *Bellini*, *Jurini*, *Bernoulli*, *Micheloti*, *Hambergeri* laboribus fruetur, ſi plures naſcantur viri *Haleſio* ſimiles; ſed interea nullus ſapiens a tam labili & hypothetica, qualis hodie viget, theoria, in praxim dirigi ſe patietur; centum fere ſunt anni a quibus inventa eſt circulatio ſanguinis, ſed nondum ejus leges ſunt omnes ſatis cognitæ; quanto tardior ſit in minimis vaſis, quam eſt in aorta, demonſtravit non dudum *Jacobus Keill*; verum ejus velocitas abſoluta quænam ſit, nondum ſatis eſt compertum; quænam ſit preſſio ſanguinis in vaſe quieſcentis docet vulgaris Hydraulica, verum quænam tranſfluentis ſit preſſio nuper tantum nos docuit *Illuſtriſs. Daniel Bernoulli in Hydrodynamica*; quid valeat illius adhæſio & viſcoſitas nuperrime detexit *Illuſtriſs. Hambergerus*: at quantum ab hac viſcoſitate, & vaſorum minimorum affrictu retardetur hujus motus adhuc inquirendum reſtat; nondum itaque numeris omnibus eſt abſoluta circulationis cognitio, qua tamen deſtituti claram & certam theoriam obtinere non poſſumus.

21. Quid itaque Medico inter praxeos ſcopulos verſanti ſupereſt interea perfugii? quæ nautica ſupplebit acus quod in morborum procellis ex luce deficit? quid annoſam experientiam, non niſi per mortes acquirendam, ſupplebit? audiamus hac de re non quoſvis Medicos, quorum multi mira quadam ingenii vi, aut propria ſolertia ſe ſcopum attigiſſe contendent; multi ſuis arcanis remediis, plurimi hypotheſibus ſuæ praxeos felicitatem tribuent; pauci niſi ad ſummam ſenectam & famam pervenerint, id honoris repetitis lapſibus, fatalibus experimentis, longæque Morborum obſervationi, acceptum referent. Conſulamus candidiſſimum Artis Magiſtrum, ſimulque feliciſſimum opiferum *Thom. Sydenhamum*, Angliæ lumen, Artis Phœbum, quem ſine honorifica præfatione, ut cum *Boerhaave* loquar, nominare erubeſcerem, de cujus erga rempublicam Medicam meritis nunquam ita magnifice loquar, quin id ejus ſit ſuperatura dignitas.

„ 22. Sentio autem, ait Hippocrates Anglus, noſtræ Artis incrementum in his conſiſtere ut habeatur primo *Hiſtoria* Morborum ſeu deſcriptio quoad fieri poteſt graphica & naturalis; ſecundo praxis ſeu *Methodus* circa eoſdem ſtabilis ac conſummata.

„ 23. Quod autem ſpectat ad *Hiſtoriam* Morborum; primo expedit ut morbi omnes ad definitas ac certas ſpecies revocentur, eadem prorſus diligentia ac acribeja, qua id factum videtur a Botanicis in ſuis Phytologiis. Quippe reperiuntur morbi qui ſub eodem genere ac nomenclatura redacti, ac quoad nonnulla ſymptomata ſibi invicem conſimiles, tamen & natura inter ſe diſcreti diverſum etiam medicandi modum expoſtulant. Cardui quidem nomen ad plures herbarum ſpecies extendi nemo neſcit: at vero parum accurate faciet rei Herbariæ Scriptor, qui generalem hujus Plantæ deſcriptionem, qua ſcilicet a cæteris ſtirpibus diſcrepat, proponere contentus, propria interim & peculiaria cujuſque ſpeciei ſigna & characteres, quibus ab invicem diſcriminantur, contempſerit: eodem ſane modo nec ſatis eſt ſcriptori communes dumtaxat morbi alicujus multiformis apparentias annotaſſe. Eſto ſane non omnibus morbis eamdem contingere varietatem; tamen complures eſſe qui, licet ab Auctoribus ſub eodem titulo citra ullam ſpeciei diſtinctionem tractentur, diſſimillima ſint indole, in ſequentibus pagellis, uti ſpero, palam fiet. Imo etiam ubi diſtributio in ſpecies reperitur, id fit olerumque, ut hypotheſi alicui, quæ veris phænomenis ſubſtituitur, ſuus reſervetur honos; ac proinde ejuſmodi diſcriminatio, non tam ad morbi quam ad Auctoris ingenium, philoſophandique theoriam accommodata eſt.„ Sic Galenici, humorum quaternione præoccupati, morbos omnes in ſanguineos, bilioſos, pituitioſos, & melancholicos diviſere, ſumpta non ab evidentibus eorum humorum prædominii ſignis, ſed a materia morbifica ſæpius ficticia, diſtinctione. Sic *Paracelſus* morbos diviſit in ſalſos, terreos, mercuriales; alii Chemici eos in acidos & alkalinos diſtinxere ob præconceptam mente theoriam; atque inde factum eſt, ut arbitror, hiſtoriam morborum in ſylvam tam immenſam, ſed fructu perexiguo, excreviſſe.

„ 24. Secundo ſeponatur tantiſper oportet quæ-

„ cumque hypotheſis Philoſophica, quæ Scriptoris judicium præoccupaverit; quo facto, tum demum morborum phænomena clara ac naturalia, quantumvis minuta, per ſe accuratiſſime annotentur, exquiſitam pictorum induſtriam imitando, qui vel nævos & leviſſimas maculas in imagine exprimunt. Enim vero dici vix poteſt, quot erroribus anſam præbuerint hypotheſes iſtæ Phyſiologicæ, dum Scriptores, quorum animos falſo colore illæ imbuerint, iſtiuſmodi phænomena morbis affigunt, qualia, niſi in ipſorum cerebro, lo cum nunquam habuerant; debebant autem in conſpectum venire, ſi hypotheſis, quam ipſi pro conceſſa & rata habent, conſtaret veritas. Adde quod ſi quando ſymptoma aliquod, quod cum dicta hypotheſi appoſite quadret, revera morbo competat cujus typum delineaturi ſunt, tum illud ſupra modum evehunt, ac plane reddunt ex mure elephantem, quaſi in hoc ſcilicét totius rei cardo verteretur: ſin hypotheſi minus congruat, aut prorſus ſilentio, aut levi ſaltem pede tranſmittere conſueverunt, niſi forte beneficio ſubtilitatis alicujus philoſophicæ in ordinem cogi, ac quoquo modo accommodari poſſit.

„ 25. Tertio expedit ut in deſcribendo aliquo morbo peculiaria & perpetua phænomena ſeorſim ab accidentalibus & adventitiis (qualia ſunt quæ non tantum ob ægrotantium temperiem & ætatem, ſed etiam ob rationem medendi diverſam varie ſe habent) enarrentur. Nam ſæpe accidit ut facies morbi variet, pro vario medicandi proceſſu, ac nonnulla ſymptomata non tam morbo quam Medico debeantur. Caſus autem oppido raros præterire debet ſcriptor, quemadmodum in deſcriptione ſalviæ, erucarum v. g. morſus inter ſigna diſcriminantia iſtius plantæ neutiquam recenſentur. Hujus hiſtoriæ utilitas, pergit *Sydenhamus*, omnem æſtimationem excedit, & præ ea argutiolæ & ſubtiles diſquiſitiones, quibus Neotericorum libri ad nauſeam fere inferciuntur, nullo in numero ſunt habendæ.

26. Has tres Noſologiæ conſcribendæ regulas, ſcilicet ſpecierum, generumque accuratam diſtinctionem mere hiſtoricam, philoſophicæ theoriæ ab hiſtoria ſepoſitionem, & characterum a ſymptomatis conſtantibus derivationem, dictat ipſa ſapientia. Nec enim facta, quæ tantum hiſtoria recenſet, cum judicio philoſophico debent confundi, ſecus falſa eſt experientia (10.); nec philoſophicæ theoriæ debet inniti Hiſtoria; nam nimis hactenus ruinoſum eſt hoc fundamentum (6. 20.); & cum a notioribus ac certioribus ſit ſemper ordiendum in veritatis diſquiſitione, ſemper pro baſi theoriæ ſternenda eſt & præmittenda hiſtoria, non vero theoria debet eſſe baſis hiſtoriæ. Tertia vero regula ex eo pendet principio quod cum ſymptomata in ſenſus incurrant, non vero cauſæ, ea ſi conſtantia ſint, characterem certiorem & evidentiorem ad morbos cognoſcendos præbeant.

27. Triplicis generis eſt humana cognitio, ſcilicet Hiſtorica, Philoſophica & Mathematica, *Hiſtorica* eſt cognitio factorum; ſic hiſtoria docet in pleuritide adeſſe febrim, dyſpnœam, tuſſim & dolorem pectoris. *Philoſophica* eſt cognitio cauſarum & principiorum; ſic cognitio pleuritidis eſt philoſophica illi qui novit qua de cauſa & ex quibus principiis oriantur illa quatuor ſymptomata, v. g. ex pulmonum vel pleuræ inflamatione. *Mathematica* cognitio datur, ſi quantitates & earum menſuræ cognoſcantur; ſic ſi quis ad menſuram revocaverit pulſus frequentiam & vim, caloris gradum, doloris intenſitatem, vim tuſſis & ſimilium ſymptomatum, ille cognitionem horum mathematicam obtinet.

28. Cognitio hiſtorica debet omnes alias antecedere, & eſt omnium ſimpliciſſima. Philoſophica cognitio morborum Dogmaticum diſtinguit ab Empirico, & curioſa eſt; ac demum mathematica omnium eſt certiſſima & in praxi præſtantiſſima, eſt hactenus minus exculta & proinde rariſſima.

29. Cuivis profecto in Mathematicis verſato, vel in Medicina facienda paulo magis occupato manifeſtum eſt, nos nihil aliud in rebus cognoſcere quam earum ad alias relationem, legeſque, & propietates virium quibus eas mutare vel ab aliis mutari ſolent. Loquar de rebus corporeis: „ vires autem illæ, viriumque leges actionibus mutuis & utrinque redditis deteguntur: nam actiones & earum eventa ſunt data illa quorum ope leges virium invenimus; cauſa vero phyſica & tantopere a Philoſophis quæſita rerum natura eſt illud in rebus ignotum a quo vires emanare volunt. Illud autem cum ſciri non poſſit, niſi prius agnitis viribus, harumque legibus inventis, neque quidquam præſtet niſi per vires, ſequitur viribus ignotis, notitiam illius eſſe nullam, nobis vero eſſe inutilem: adeoque Medicis incumbit ſolum ut vires medicamentorum & morborum, quæ per operationes poſſunt inveniri, expendant & ad leges revocent, non autem ut cauſis phyſicis eruendis inſudent, quæ non niſi ex prius inventis virium legibus poſſunt deduci, iiſque inventis, Medico non ſunt profuturæ. *Pitcarn. Præloq. pag. x.*

30. Quænam ſit relatio gravitatis auri ad gravitatem aquæ novimus; quid ſit ipſamet auri gravitas in ſe non novimus; leges & proprietates gravitatis, quibus tam feliciter utuntur artifices in horologiis, machinis aſtronomicis, aliiſque ex obſervata & menſurata hujus effectuum quantitate adipiſcimur; hæ ſolæ leges nobis ſunt utiles cognitu: verum quænam ſit gravitatis cauſa, hoc eatenus ſcitu utile foret, quatenus ex hac philoſophica cognitione gravitatis leges, velocitatis, niſuſque menſuras accuratas deduceremus; ſed licet ignoretur hæcce cauſa, virium leges ex phænomenis inventæ ſunt, atque illis inventis, philoſophica gravitatis cognitio vix eſt Mechanico profutura. Idem dictum eſto

de philoſophica morborum & medicaminum cognitione, quam totis viribus ſectantur Medici, cum ex hiſtorica, & inde derivata mathematica horum notitia, quidquid utile ſcitu eſt, quidquid certum, & in praxi neceſſarium, derivetur.

Noſologiæ Hiſtoricæ fundamenta.

31. Noſologia eſt moborum ſcientia, seu habitus demonſtrandi quidquid de morbis affirmamus aut negamus, & eſt pars Pathologiæ. Ad demonſtrandum debet inſtitui ratiocinium experimeneis indubitatis ſeu factis hiſtoricis, definitionibus, axiomatis, & propoſitionibus alibi demonſtratis innixum: ergo ad Noſologiam neceſſariæ ſunt morborum definitiones, hiſtoricæ deſcriptiones, & principia certa ex anatomicis, chemicis, hydraulicis & mechanicis mutuata.

32. Quoties magnus eſt ſubjectorum cognoſcendorum numerus, toties ad intelligentiam & memoriam juvandam ordo neceſſarius eſt, ſeu neceſſaria eſt ſimilitudo obvia in modo quo res ſe invicem conſequuntur; & ordo in tradendis ſcientiæ dogmatis vocatur *Methodus*; cum itaque magnus ſit morborum numerus, in illorum hiſtoria tradenda & cognitione juvanda methodus eſt neceſſaria.

33. Vocabula ſunt idearum noſtrarum ſigna; ſed ideo loquimur, aut ſcribimus, ut noſtras ideas, & noſtra ratiocinia cum aliis communicemus; nec ea communicare poſſumus, niſi valor horum ſignorum ſit determinatus, & aliis cognitus; quod tantum fieri poteſt per vocabulorum definitionem; adeoque dum ab aliis volumus intelligi, neceſſum eſt ut valor vocabulorum, quibus utimur, ſit fixus, conſtans, & aliis cognitus, ſeu ut vocabulis definitis utamur.

34. Vocabulorum & terminorum Artis definitio vocatur *Nomenclatura*; ea vero ſi ſit inconſtans & vaga, diverſas ab ideis Auctoris ideas in mente lectorum excitat; unde æquivocatio, quæ eatenus vitatur, quatenus cuique rei diverſæ diverſum propiumque nomen competit, nec eodem nomine res diverſæ, nec diverſo nomine res eædem ſignificantur; qui contrarias ſequitur leges, is ideo loquitur, vel ſcribit, ut non intelligatur.

35. Duplex eſt Noſologiæ hiſtoricæ fundamentum, *Methodus* ſcilicet, & *Nomenclatura*.

I. *De Methodo Noſologica*.

30. Methodus Noſologiæ alia ſynoptica eſt, alia ſyſtematica. Synoptica eſt diſpoſitio morborum in partes binas oppoſitas & ſucceſſive bifurcatas vel brachiatas, ut ſi dividantur morbi in externos & in internos, ambo in particulares & univerſales. Externi & interni particulares in morbos capitis, pectoris, abdominis, & artuum. Illa vero Methodus procedit per libros, capita, articulos, & paragraphos; verum jamdudum experientia docuit Hiſtoriæ Naturalis, & potiſſimum Botanicæ cultores eam Methodum non ita claram eſſe ac facilem, quam eſt Methodus Syſtematica.

37. Syſtematica Methodus morbos ſimiles ſimilibus conjungit & a diſſimilibus ſeparat, atque omnes individuos morbos ad ſuas ſpecies, iſtas ad genera, rurſus genera ad ordines, & illos ad paucas claſſes reducit; & derelicta Synoptica omnes Hiſtoriæ Naturalis cultores jam pridem ſyſtematicam tantum Methodum ſequuntur.

38. *Notas* appello rebus intrinſeca, unde agnoſcuntur & a ſe invicem diſcernuntur. *VVolf. Logic.* 79. Verum ſcopus Noſologiæ eſt, ut hujus ope morbos agnoſcamus & ab invicem diſcernamus: ergo cum ſcopus ſeu finis non niſi per media poſſit attingi, & illa media ſint notæ, hoc potiſſimum incumbit Medico Noſologiæ ſtudioſo, ut notas morborum adipiſcatur. Has notas *Characteres* vocant Botanici.

39. *Definitio* eſt enumeratio notarum nec plurium, nec pauciorum quam quæ ad rem definitam agnoſcendam, & ab aliis diſcernendam ſufficiunt: *VVolff. Logic.* 153. & ex ea ſignificatur notio completa & determinata termino cuidam reſpondens; ut itaque morbi in nobis exſurgat notio completa & determinata, ejus definitio ſeu notarum & characterum enumeratio inquirenda eſt.

40. Ut nota nos in morbi cognitionem deducat, ea quæſito debet eſſe evidentior & clarior; atque ut certa morbi cognitio fiat, notis certis & conſtantibus ea debet inniti, adeoque definitiones morbi ex notis certis & evidentibus ſunt deſumendæ.

41. Notas ad definitum agnoſcendum & ab aliis diſtinguendum præbent *Genus* atque differentia ſpecifica. *VVolf. Log.* 183. ergo genus & differentia ſpecifica definitionem conficiunt. Si itaque morbi ad ſua genera & ad ſuas ſpecies reducantur, ex hoc ipſo genera & ſpecies definiuntur atque complete & determinate cognoſcuntur.

42. Morborum ſingularium & individuorum ſimilitudo *Species* vocatur, & ſimilitudo ſpecierum *Genus* conſtituit, ut ſimilitudo generum facit *Ordinem*, atque ordinum convenientia *Claſſis* eſt.

Si notas pluribus plantis individuis communes conſiderem, ut jaſminis omnibus florem infundibuliformem limbo quinquepartito, calycem tubuloſum quinquefidum, ſtamina duo, piſtillum unicum, baccam dipyrenam, inde generis jaſmini ideam obtineo: ſed ſi ſimul pluribus illorum individuis notas obſervo, quibus illa ab aliis ejuſdem generis diſcernuntur, ut folia oppoſita pinnata, cum in aliis ſunt oppoſica ternata; inde ideam determinatæ ſpeciei ſeu differentiam ſpecificam eruo.

43. Simili artificio non ſolum idea generum, ordinum & claſſium, ſed idea ipſius morbi in genere poteſt erui, ſi quod eſt omnibus morbis

commune perſpiciamus, ſimulque in quo ab ſtatu ſanitatis differat cognoſcamus, atque ea perſpecta idea, morbi definitio comparatur: cum autem definitio ſit enumeratio notarum, quæ clariores eſſe debent re definita, facile eſt concludere eos errare qui morbos definiunt, eorumque genera & ſpecies, non ex principiis evidentibus & certis, ſed ea ignotis, obſcuris, litigioſis & incertis deducunt.

44. Erroneæ ſunt itaque morbi definitiones, quæ petuntur tum a *Diſpoſitione* partium ſenſus ſæpius fugiente, eaque hypothetica & ſaltem obſcura; tum a *Sede* ſæpius ſuppoſita, vel gratuita in partibus quæ ſub ſenſus non cadunt, tum quia ſunt internæ, tum quia exiguæ nimis quam ut cerni queant; tum demum a *Cauſa*, quæ per ſe quatenus cauſa in ſenſus cadere non poteſt; tum a *Principiis* ſive proegumenis ſive procatarcticis quæ ſunt extrinſeca corpori, ac proinde notas morborum non conſtituunt (38.)

45. Dividuntur ſpeciatim morbi diverſimode, ſed potiſſimum juxta quatuor diverſas methodos, ſcilicet *Alphabeticam*, *Temporariam*, *Anatomicam* & *Ætiologicam*, quibus omnibus methodum *Symptomaticam* anteponendam cenſemus.

46. *Alphabetica* methodus ea eſt quæ morbos conjungit, qui nomine ſunt affines, vel ratione ſimilitudinis nominum, aut litterarum initialium. Talem ſequuntur *Mangetus in Polyalthea*, *James Dictionaire de Medecine*, *&c.*

Verum cum nomen ſit nota extrinſeca quam ægrotantes præ ſe non ferunt, & ex hominum arbitrio pendeat, nec Artis tyronibus morborum ſingulorum ſint cognita nomina, ex illis ad morbi cognitionem non devenire poſſumus: præterea in hoc ordine morbi indole prorſus diverſi conjunguntur, ut apoplexia, & alopecia, paralys & paronychia: ſeparantur vero qui maxime affines ſunt quoad indolem, ut pleuritis & hepticis, arthritis & rheumatiſmus; evidens eſt hanc methodum ab omnibus Noſologiæ ſtudioſis eſſe rejiciendam.

47. *Temporaria* methodus illa eſt quæ morbos ratione durationis dividit in chronicos & acutos, prout longius, breviuſve temporis ſpatium percurrere conſueverunt; talem methodum ſeculi ſunt *Arethæus*, *Cælius Aurelianus*, aliique.

48. Verum ea methodus in eo peccat quod nullus ſit character evidens, quo prima die chronicus ab acuto diſcernatur, quod acutus & chronicus differant tantum temporis quantitate, & quantitas ſimilitudinem non turbet, ex eo principio nec genus, nec ſpecies erui poſſunt; ſimilia etenim, ſalva ſimilitudine, quantitate differre poſſunt, ac proinde morbus ſive longior ſive brevior poteſt eſſe ejuſdem generis & ejuſdem claſſis, meritoque dicitur in Scholis, quod majus & minus non mutet ſpeciem. Adde quod nullus ſit limes naturalis inter chronicum, & acutum, & datur tantum limes arbitrarius, a quolibet pari jure, quo inſtitutus fuit, rejiciendus, cum dentur morbi quos non majori jure quis ad acutos reduxerit quam alter ad chronicos: quoties autem non dantur limites inter genera & inter ſpecies, illa ejuſdem ordinis, iſtæ ejuſdem generis cenſentur, ſecus genera & ſpecies multiplicarentur in infinitum; quod foret abſurdum; præterea ſunt morbi acuti qui ultra quadraginta dies, & chronici qui citra terminantur; demum ex illa methodo tum demum morbi Claſſis cognoſcitur, cum ipſum noſſe minus neceſſarium eſt, ſeu cum deſierit.

49. *Anatomica* methodus juxta corporis partes, quæ morborum ſedes ſunt, procedere conſuevit, atque dividit morbos in externos & internos, univerſales & particulares, in morbos ætatis, ſexus, & demum in morbos capitis, pectoris, abdominis, & artuum, quo facto in ſingulis partibus morbos enumerant & ſymptomata deinde recenſent: verum pro morbis habent quæ omnes practici inter vitia, ſeu morborum principia & cauſas recenſent, & ſymptomata ea appellant quæ morborum nomine ab omnibus practicis ſalutari conſueverunt. Vide *Ideam univerſalem Medicinæ J. Jonſtoni Amſterodami* 1644. juxta quem Apoplexia, Mania, Rabies, Cephalalgia, &c. morbi non ſunt, ſed varus, verruca, vulnuſculum, lentigo, &c. morbi ſunt, quæ nomenclatura quantum a practicorum more aliena ſit, ignorat nemo, niſi qui ſcholaſticis argutiolis eſt imbutus.

Conſpectus methodi Jonſtoni & Sennerti.

50. Morbi primario dividuntur, vel ſecundario. Primario in ſimilares, organicos, & ſolutæ unitatis ſeu communes.

51. A. 2. *Similares* ſunt morbi intemperici cum materia, vel ſine materia & morbi occultarum qualitatum.

Intemperies ſine materia ſunt calida, humida, frigida, ſicca & compoſita.

Intemperies cum materia ſunt ſanguinea, biloſa, melancholica & ſeroſa.

Occultæ qualitates ſunt ab aere infecto, aqua, contagio, veneno, faſcino.

51. B. 2. *Organici* ſunt in conformatione, numero, magnitudine, & ſitu.

Conformatio dividitur in figuram, cavitatem, & ſuperficiem vitioſas.

Magnitudo peccat vel defectu vel exceſſu, ut in tumore humorali, flatulento, ſolido, purulento.

Numerus peccat vel in defectu vel in exceſſu.

Situs mutatur in luxatione & hernia.

53. C. *Communes* ſunt vulnera, ulcera & fracturæ.

Secundario dividuntur morbi in externos, & internos.

54. D. Externi ſunt iterum *tumores*, affectus, cutanei, ulcera, luxationes, fracturæ.

Tumores Sanguinei, corpulentia, phlegmo, bubo, phygetlum, parotis, paronychia, pernio, ecchymoma, carbunculus.

Tumor

Tumor billioſi, eryſipelas, herpes.
Tumores pituitoſi, œdema.
Tumores Melancholici, ſcirrhus, cancer.
Tumores Salſo-ſeroſo-bilioſi, ſcabies, phlyctænæ, ſudamina, ſirones, vari, epinyctis, alphus, leuce, impetigo, gutta roſea.
Tumires ſaccati, ſtrumæ, ganglion, meliceris, ſteatoma, atheroma.
Tumores ſolidi, verrucæ, clavi, calli.
Tumores a ſolidis alio incumbentibus, aneuryſma, varix.
Tumores maligni, elephantiaſis, carbunculus, variolæ, morbilli.

55. E. *Affectus cutanei* ſunt lentigines, ephelides, nævi, maculæ hepaticæ, pruritus, malus odor, alopecia, porrigo, plica, gangræna, &c.

Interni dividuntur in univerſales & particulares.

56. F. Univerſales ſunt *Febres* non putridæ, putridæ, malignæ, & peſtilenies.
Non putridæ ſeu puræ, ephemera, ſynocha.
Putridæ continentes, ſynochus putris, cauſus.
Putridæ periodicæ primariæ, tertiana continua, quartana continua, quotidiana continua.
Putridæ periodicæ ſecundariæ ex inflammatione viſceris, Lipyria lenta, ex viſcere putri & corrupto, ex lacte corrupto.
Intermittentes ſimplices, tertiana, quartana, quotidiana.
Intermittentes compoſitæ, tertiana duplex, quartana duplex, triplex, ſemitertiana.
Hectica Febris.
Febres malignæ, variolæ, morbilli, febris petechialis, morbus Hungaricus, ſudor Anglicus.
Febres peſtilentes, peſtilentia.
Morbi particulares ſunt non venenati, vel venenati.

57. G. Non venenati ſunt primo *morbi capitis*, qui dividuntur in morbos cerebri, & in ſymptomata cerebri in functionibus læſis.

1. *Morbi cerebri* ſunt ejus intemperies, meatuum anguſtia, commotio, inflammatio, hydrocephalus, capitis contuſio, vulnus, fractura.
Symptomata ſenſus externi *cephalalgia*; Senſus communis *vigilia*, *coma*; Imaginationis *vertigo*; Ratiocinationis *oblivio*, *delirium*, *phrenitis*, *melancholia*, *mania*, *rabies*; Senſus interni *coma vigil*, *lethargus*; Motus animalis *laſſitudo*, *inquietudo*, *rigor*, *tremor*, *paralyſis*, *ſpaſmus*; Mixta *incubus*, *catalepſis*, *epilepſia*, *carus*, *apoplexia*. *Symptomata* in excretis *catarrhus*.

2. *Morbi oculorum*, trachoma, emphyſema, cancer, hydatis, hordeolum, grando, trichiaſis, phalangoſis, phthiriaſis, maradoſis, encanthis, ægilops, fiſtula, ophthalmia, unguis, pannus, hypoſphagma, nebula, albugo, puſtula, ulcus, mydriaſis, hypochima, cataracta, atrophia.
Symptomata, dolor, ſtrabiſmus, myopia, nyctalopia, amauroſis, gutta ſerena, presbytia, amblyopia.

3. *Morbi aurium*, inflammatio, uleus. *Symptomata*, dolor, ſurditas, tinnitus, obauditio.

4. *Morbi narium*, ulcus, ozæna, polypus. *Symptomata*, ſternutatio, hæmorrhagia, anoſmia, coryza.

5. *Morbi oris*, ranula, aphthæ, labiorum fiſſura, parulis, excreſcentia, ulcus, &c. *Symptomata*, oſcitatio, ptyaliſmus, odontalgia, fœtor, dentium nigrities, ſtupor.

58. H. *Morbi medii ventris* ſunt tumores, ulcera, vulnera, anguſtia, &c. faucium, gutturis, tracheæ, pulmonis, thoracis, cordis, mammarum &c.
Symptomata, angina, pleuritis, tabes, phthiſis, aſthma, tuſſis, hæmoptyſis, palpitatio, ſyncope.

59. I. *Morbi infimi ventris* ſunt tumores varii. ut inflammationes, abſceſſus, prolapſus, herniæ, nec non ulcera, fiſtulæ, vulnera, rhagades, obſtructiones, intemperies, &c. œſophagi, ventriculi, inteſtinorum, ani, genitalium, &c.
Symptomata, difficultas deglutiendi, dolor, ardor ventriculi, anorexia, nimia appetentia, appetitus depravatus, polydipſia, coctio læſa, ſingultus, ructus, nauſea, vomitus, cholera, iliaca, colica, alvi retentio, lienteria, cœliaca, diarrhœa, dyſenteria, fluxus hepaticus, ani pruritus, teneſmus, hæmorrhoides, cachexia, hydrops aſcites, tympanites, anaſarca, icterus, atrophia, affectio hypocondriaca, ſcorbutus, diaaetes, iſchuria, dyſuria, mictus cruoris, ſalacitas, priapiſmus, ſatyriaſis, gonorrhœa: uteri imbecillitas, dolor; menſium fluxus, ſtillicidium, difficultas; fluor muliebris, morbus virgineus, ſuffocatio uteri, furor uterinus, melancholia mulierum, ſterilitas, &c.
Appendix de Arthritide.

K. *De Morbis venenatis*. De lue venerea, de venenis foſſilibus, vegetabilibus, animalibus.

L. *De Morbis puerorum*. De morbis capitis, medii ventris, infimi ventris.

60. Verum hæc methodus eſt confuſa, fallax & incommoda: *Confuſa* quidem eſt; cum etenim partes ſimilares, ut arteriæ, venæ, nervi, fibræ, fluida, cum omnibus muſculis, viſceribuſque ſint intime mixtæ, adeoque confuſæ, ex eo quod nervus ſit affectus non ſequitur hoc vel illud viſcus, hanc illamve partem non eſſe affectam: imo omnes in parte affecta ſimul afficiuntur, unde nulla diſtinctio a ſede poteſt repeti: præterea partes omnes ſunt continuæ invicem, & non ita determinatæ ut limites poſſint aſſignari; quis enim limites extus ſenſibiles novit inter partes internas & externas? num cutis interna eſt quam tegit epidermis? num poteſt una inflammari quin & vicina continua, arteriis, veniſque colligata ſimul afficiatur? limites inter inteſtinum ileum & jejunum quis noſſe poteſt in vivo homine, qui in cadavere ſunt arbitrati? quis præciſos limites hepatis, lienis in vivis diſtinguit? Morbos bene multos quos particulares vocant pari jure adſcribere poſſent univerſalibus: tales ſunt inflammatorii, febre ſcilicet ſtipati, ſoporoſi, qui vires omnium ſimul artuum proſternunt, ſenſumque & motum illis detrahunt, cachetici, decolores, leproſi, tabidi.

61. Im-

61. *Incommoda* eſt methodus Anatomica, quia in ipſis tyronibus ſupponit Anatomiæ notitiam, nec non quia ex cognita parte cui morbos inſidet non certius morbi cauſa & indoles cognoſcitur, nec proinde medendi methodus habetur, cum idem viſcus afficere poſſint morbi omnino diſſimiles, & phrenitis & apoplexia, febris & ſyncope, anorexia, boulimia, & eandem partem poſſint labefactare phlegomene & œdema, intemperies ſicca & humida; adde quod propter conſenſum nervorum ſymptomata ad unam, & cauſa ad alteram partem referuntur, ut in ſympathicis morbis; ac propter extenſionem partium, morbus ſimul ad partes diverſas referri poſſit, ut obſtructo recto non ſolum abdomen dolet, tenditur, ſed etiam per os materiæ vomitu rejiciuntur: ſed quod præcipuum vitium eſt, nulla eſt inter morbos ſimilitudo ratione partis affectæ; juxta hanc methodum conjunctis morbis diſſimilibus ſæpius iteranda venit generalis Theoria & Therapeja, ita cum omnes, & ſingulæ partes dolere poſſint, theoria doloris in ſingulis claſſibus eſt repetenda, quoties ſcilicet de dolore eſt quæſtio, & cognitio claſſis nullius fere uſus eſt ad ejus generum, utpote diſſimilium, cognitionem.

62. *Fallax* demum eſt methodus, tum *qualis eſt*, cum omnes morbos nequaquam tradat, quales ſunt morbi ſingulis maſculis, oſſibuſque, glandulis ac viſceribus ſupervenientes: nullus Auctor agit juxta hunc ordinem de morbis cerebelli & medullæ ſpinalis, cyſtidis felleæ, thymi, capſularum atrabilarium, medullæ oſſium, &c. tum *qualis debet eſſe*, quia ſedes morbi multiplex eſt vel dubia, vel prorſus ignota, quam tamen hæc methodus notiſſimam ſupponit, cum ex hac ad morborum notitiam deducere debeat. Sic vomitus in exemplum: quænam ſedes hujus eſt? an os, ex quo fit rejectio? an œſophagus, trans quem peragitur, & ex quo ſolo quandoque emovenda prodeunt? an ventriculus, ut putant plurimi, qui iterum ejus diverſas membranas, ac villoſam, nerveam, muſcularemve pro lubitu incuſant? an inteſtina, ut in vomitu iliaco a bubonocele? ſed vomitus bilioſus ex hepate procedit, urinoſus ex renibus, & ſic deinceps: ſedes ergo hujus morbi multiplex eſt; & cum ſcriptor eum quo referat neſcit, Lector, ubi eum quæſiturus ſit, ignorat neceſſario. Quænam eſt ſedes maniæ, melancholiæ, oblivionis, ſomnambuliſmi, tarantiſmi, vertiginis, catalepſeos, ephialtes, picæ, & mille aliorum? hoc determinat tantum hypotheſis, ſed nunquam ex ſedis affectæ methodo eruetur evidentia quæ characterem conſtituit. Ex hac morborum ſedis ignorantia fit ut ephialtes in ventriculo quarto cerebelli juxta *Lovverum*, in thoracis muſculis juxta *D. Deidier*, in ſtomacho juxta plures, in pulmone juxta alios reponatur, &c. Quærit *Cælius Aurelianus* qui locus in hydrophobis patiatur; & reſpondet *nervos* affici juxta *Democritum*; *meninges* juxta *Aſclepiadis* ſectatores; *diaphragma* juxta alios; *ſtomachum* juxta *Artorium* & *Artemidorum*; *ventrem* juxta *Gajum Herophili* ſectatorem; *cor*, *ilia*, *caput* & *diaphragma* ſimul ſi credatur *Magno Epheſio*. Febris morborum frequentiſſimus ſedem habet in *cerebro* juxta *Mortonum*; in *corde* juxta *Galenum*; in *finibus arteriarum* juxta plures Neotericos; in *meſenterio* ſæpius teſte *Baglivo*; in *pancreate* teſte *Sylvio*; in *ſtomacho* ut putant plures practici. Syphilidem locat in *lympha* & *ſemine D. Aſtruc*; in *ſpiritibus naturalibus Mercurialis*, in *hepate Perdulcis*, &c. Quæ ſententiarum diſcrepantia ſatis evincit morborum ſedem non ita evidentem eſſe ut ea poſſit characterem morbis cognoſcendis & dignoſcendis idoneum ſuppeditare, adeoque methodum ex ſede petitam huic ſcopo minus utilem eſſe.

63. *Æthiologica methodus* morbos a cauſis & principiis definit & dividit, ſeu cauſas, & principia cognita ſupponit, & ex hoc fonte notas ad morbos cognoſcendos & diſtinguendos mutuatur.

Sic cum Galenici febris cauſam putabant eſſe calorem in corde accenſum, & in artus diffuſum; ac calorem eum in humoribus, in ſpiritibus & in ſolidis accendi exiſtimabant, febres ipſi diviſere in *cheticas* ſeu ab accenſis humoribus aut ſpiritibus, & in *hecticas* ſeu ab accenſis ſolidis partibus: quæ ab accenſis humoribus, illas rurſus dividebant in ſanguineas, bilioſas, pituitoſas & melancholicas.

Paracelſiſtæ qui omnes morbos produci ſomniabant a ſulphure, terra, ſale, mercurio, ſeu ſpiritu & aſtrorum influxu, eos in ſulphureos, terreos, ſalſos mercuriales, & aſtrales dividere amabant, & ab illis principiis definiebant. *Tachenius* vero fere omnes in acidos, alkalinos, & neutros diſcriminabantur.

64. Quantum vero erronei ſint ſimiles characteres ex cauſa hypothetica & arbitraria ducti, quiſque facile percipit; aſt non ita quiſque ſentit errorem qui ex charactere ætiologico ad rationis & experientiæ normam accommodato poteſt exoriri, quod ut intelligatur dico primo *nunquam Medicinam progreſſuram fore niſi firmis & indubitatis ſit innixa fundamentis*. ſi enim mutabilia inconſtantiaque fuerint ejus fundamenta, eam mutabilem & labilem futuram eſſe conſequens eſt. Verum optimæ quæ hactenus traditæ ſunt morborum ætiologiæ, quales a *Sennerto*, *Sydemhamo*, *Riverio*, *Boerhaave*, *Hoffmanno*, *Pitcarnio*, *&c.* traduntur, multum inter ſe diſcrepant, ſe mutuo impugnant, quolibet decennio mutantur, adeoque firma arti Medicæ fundamenta ſubſternere non poſſunt. Secundo *licet certa foret morborum ætiologia*, *non tamen ad morbos cognoſcendos & diſtinguendos*, *ea characteres ſuppeditare valet:* quia cauſa quatenus cauſa nequaqam in ſenſus incurrit (*Hamberg. Phyſic. Præfat. pag.* 35.) & ex principiis ſeu cauſis remotis tantum morbi poſſibilitas, non præſentia intelligitur. Nugaretur Botanicus qui, cum plantarum characteres aliis præbendos haberet, plantas definiret & divideret, ſeu cngnoſcendas præbere vellet ex earum dotibus licet obſcuris, dubiis, ſen-

ſenſus fugientibus, vel ex earum ſtructura intima, hypothetica, ut folliculis, thracheis; quia delirum eſt ab ignotis ad ignotorum cognitionem procedere, & ſigna debent eſſe clariora re deſignanda: a quo certe errore longe diſtant Botanici, qui a numero, figura, ſitu & proportione conſpicuis partium externarum & omnibus obviarum ſuas claſſes, ſuaque genera ac ſpecies determinant, atque ad radices non niſi inviti recurrunt, cum alia ſigna deficiunt. Rideretur Zoologus qui, ut animalium ſpecies & genera ceteros doceret, eorum characteres ex ovis, aut animalculis ſpermaticis, aliiſque myſteriis generationis vellet deducere, quia genera & ſpecies ſunt ſimilitudines obviæ, id eſt ſenſibus conſpicuæ, adeoque qui evidentia & claritate deſtituitur character, is ad definiendum, & dividendum ineptus eſt.

65. Cum autem morborum principia & cauſæ ſint ſæpius internæ, adeoque in corporis abdito latentes, ignotæ vel extrinſecæ homini, ac tantum morbi poſſibilitatem inferentes, ex cauſa utcumque certa nullus character evidens, & ex principiis (155.) ut evidentibus nullus character certus erui poteſt. Si quis dux aut centurio militum ſuorum ſignaturas ex nævis abditis, notis obſcuris, ignotis, ſiguiſque viſum & ſenſum omnem fugientibus, exararet, fruſtra deſertores recognoſcere tentaret his delegendis præfactus. Ita & ſi morborum hiſtoriographus morbos ex cauſis & principiis deſignet, definiat & dividat, is ideo morbos deſignabit ut a nemine cognoſci poſſint, quod ſapientiæ repugnat.

66. Morborum quidem cauſam & principia cognoſcere utiliſſimum, imo, ſi velitis, neceſſarium exiſtimo; verum ea notitia adhuc in votis eſt, & cauſas proximas præſertim ante *Harveum* ignorarunt Medici in praxi feliciſſimi, verum quidquid ſit, in tradenda morborum hiſtoria ſeponenda eſt tantiſper omnis hypotheſis & theoria Philoſophica, & harum cauſarum indagatio ex ipſa morborum Hiſtoria debet deduci, ut in Geometria ex datis ſeu cognitis ad ignotarum quantitatum inventionem procedendum eſt, & non vice verſa.

67. *Symptomatica* demum methodus ea eſt quæ a phænomenis morborum conſtantibus, & evidentibus ſymptomatis eorum characteres repetit.

„ Qua enim, ait *Anglus Hippocrates*, aut compendioſiore aut etiam alia via, vel cauſæ morbificæ, quibus obviam eundum eſt, deprehendi, vel indicationes curativæ elici poſſunt, quam certa & diſtincta peculiarium ſymptomatum perceptione? Neque enim ulla eſt circumſtantia tam levis aut exigua, quæ ſuos uſus ad utrumque non habeat. Nam ut demus aliquid varietatis a temperamento individuorum & tractandi ratione proficiſci, nihilominus adeo æquabilis ac ſibi ubique ſimilis eſt naturæ ordo in producendis morbis, ut in diverſis corporibus eadem plerumque reperiantur ejuſdem morbi ſymptomata: non ſecus ac univerſales plantarum notæ ad omnia cujuſque ſpeciei individua rite ſe diffundunt. Qui violam v. gr. accurate deſcripſerit, aut ejus characterem ſemel ab ejus phænomenis conſtantibus ut partium fructificationis figura, numero, ſitu & proportione definiverit, omnibus ubique terrarum violis hiſtoriam illam ſeu characterem tum genericum, tum ſpecificum ſingulis ſpeciei individuis convenire facile animadvertet.

„ 68. Et quidem exiſtimo, pergit Auctor, nos ob eam potiſſimum cauſam accuratiori morborum hiſtoria ad hunc uſque diem deſtitui, quia ſcilicet plerique eos pro confuſis inconditiſque Naturæ, male ſe tuentis & de ſtatuo ſuo dejectæ, effectis tantum habuere, ac proinde laterem lavare crederetur is qui juſtam eorumdem enarrationem moliretur. At profecto haud minus ſe Summum Numen legibus certis adſtrinxit in morbis producendis, ſeu humoribus morbificis maturandis quam in plantis & animalibus. Quin imo uti cuilibet plantæ, ſive animali proprii quidam ac peculiares affectus competunt, ita ſe res habet in qualibet ſucci cujuſvis exaltatione, ubi ſemel in ſpeciem eruperit; & ſane qui febri quartanæ v. g. ordinem, acceſſum, tempeſtatem, invaſionis horam, phænomena frigoris, caloris, receſſum, verbo omnia ſymptomata penſiculatius trutinaverit, haud minus ille firmis rationibus inducetur ut credat morbum hunc ſpeciem eſſe, quam ſunt illæ ob quas credit plantam eſſe ſpeciem quæ parem ſemper ad normam e terra naſcitur, floret, interit, &c., eo tantum diſcrimine quod cum plantarum ſpecies, demptis paraſitis, per ſe ſubſiſtant, iſtæ morborum ſpecies ab iis dependent humoribus vel cauſis, a quibus generantur.

„ 69. Sed ut ad rem revertamur; non minus certo etiam a minutiſſimis ſymptomatis indicationes curativas Medicus poteſt deducere, quam ab iiſdem ſumpſit diagnoſtica; atque adeo non ſemel mihi in mentem ſubiit, quod ſi morbi cujuslibet hiſtoriam diligenter perſpectam haberem, par malo remedium nunquam non ſcirem adferre, variis phænomenis viam, qua mihi incedendum foret, haud dubiam, præmonſtrantibus. Quæ quidem phænomena, ſi inter ſe ſedulo conferantur, manu quaſi ducerent ad indicationes illas maxime obvias, quæ ex intimo naturæ ſenſu, non vero ex phantaſiæ erroribus, depromuntur.

„ 70. Atque his ſane gradibus ad medicinæ faſtigium aſcendit ille nunquam ſatis laudatus Medicorum Romulus *Hippocrates*, qui hanc arti Medicæ inſuper ſtruendæ ſolidam ac inconcuſſam ſubſternens baſim, (naturæ morbis medentur) id egit ut morbi cujuslibet phænomena aperta traderet, nulla hypotheſi adſcita, & in partes per vim adacta, ut in ejus libris de *Morbis*, de *Affectionibus* videre eſt: In hoc ſtetit magna Divini Senis theoria. Hactenus *Sydenhamus*.

17. Hu-

71. Humana corpora machinas eſſe in iiſdem ſaltem ætatibus, ſexu & temperamentis invicem ſimiles, vel maxime affines, docet tum exteriorum, tum interiorum partium comparatio: & eatenus quid in medicinæ praxi ac vitæ uſu certum eſt, quatenus illa propoſitio pro certa habetur; ſic certum habetur Titio cor, pulmones, ventriculum nondum viſu perceptum, eumdem ſitum, locum, eamdem figuram & partium proportionem obtinere circiter ac in Mævio: ſennam, eadem doſi, in iiſdem circumſtantiis, eoſdem effectus generales eſſe in ambobus productarum; panem profuturum pro alimento; venena quædam ambobus nocitura, &c. Et hæc certitudo moralis in vita ſufficit.

72. Hinc ſequitur ab iiſdem cauſis & principiis eoſdem morbos ſub iiſdem circumſtantiis obventuros eſſe; & uti certum eſt ambobus ſerum ſanguinis lixivioſum per urinas, bilem per hepar ſecernendam fore, ita materies morbifica eadem has vel illas læſiones functionum, excretionum, vel qualitatum inductura eſt. Verum illæ leſiones ſeu mutationes, quatenus in ſenſus incurrunt & conſpicuæ ſunt, vocant *Symptomata*, & horum datis cauſis ſufficientibus, illa velut effectus conſequi neceſſum eſt; quoniam nil accidit in univerſo fortuito, & fortuna eſt numen fictitium, quod ignorantiæ cauſarum ortum debet; datis itaque cauſis morborum coſequi debent neceſſario ſymptomata, eaque pro diverſis cauſis & principiis diverſa.

73. Certa datur & neceſſaria inter ſymptomata & cauſas connexio: verum ſymptomata ſunt mutationes evidentes & conſpicuæ, adeoque ex quibus tanquam notis & characteribus ad cauſarum cognitionem procedendum eſt, aut procedere poſſumus; ergo non ex cauſis, nec ex ſede morborum ad eorum ſymptomata, ſed ex ſymptomatis ad ſedem, cuſaſque morborum eſt procedendum, tutoque progredi poteſt Medicus.

Ex his ſequentes Canones deducere liceat.

74. * Definitio morbi eſt enumeratio ſymptomatum quæ ad illius genus vel ſpeciem cognoſcendam & ab aliis diſtinguendam ſufficiunt.

75. Peccat itaque morbi definitio quam ingrediuntur ea quæ ſunt obſcura & hypothetica, ut ſedes interna & propria quæ ſenſibus in vivo homine non poteſt diſtingui: verum ea ſedes eſt in definitione recenſenda, quæ ſenſu aut ægri relatu percipitur, licet cauſa vel principium morbi rea pſe alibi lateat. Sic quæcumque pars in ephialte primario laboret, quoniam æger ſenſum gravaminis ad exteriora pectoris refert, illud ſymptoma in definitione reponendum eſt, & utrum in cerebello, pulmonibus, ſtomacho ſit materies morbifica, non in definitione pronunciandum, ſed in ætiologia inveſtigandum eſt. Sedes itaque ſymptomatum conſpicua ſolum, non vero ſedes cauſæ abdita in definitionibus eſt exponenda, ſecus experimentum cum judicio confunditur (10.).

76. Peccat iterum definitio, quæ cauſæ vel principiorum mentionem facit, nec in genere definiendo tolerari poteſt, quia licet certum foret & inconcuſſum hoc morbi genus ab ea cauſa produci, cum tamen ea ſub ſenſus ægri, Medicive non cadat, ea notam, vel characterem ſuppeditare non poteſt. Sic male definitur pleuritis a *Gorræo* inflammatio ſeu tumor robore, calore, & dolore ſtipatus in membrana caſtas ſuccingente; quia calor & dolor tantum, non vero rubor & tumor, ſenſu percipi poſſunt, & quia utrum illa membrana afficiatur, in ſenſus non incurrit.

77. Hinc factum eſt ut nulla certa & conſtans morborum ſtet definitio; ſic ex *Ariſtotele* pleuritis eſt liquidæ materiæ coctio, ſeu denſatio. Ex *Apollonio* definitur paſſio temporalis, utque celer ſecundum hypezocotas, aliquando in pulmonis partibus, ſæpius ſine tumore. Ex *Aſclepiade* dicitur humoris fluor temporis parvi, atque celer interiorum lateris partium cum febre atque tumore. Ex *Sorano* dolor vehemens interiorum lateris partium cum febribus acutis & tuſſicula, qua variæ qualitatis liquor excluditur. Ex *Gordonio* (*Lilii pag.* 203.) eſt apoſtema calidum velaminum coſtarum interiorum clibani pectoris. Ex *Helmontio* dicitur laceratio pleuræ, & ejus divulſio a coſtis facta, non per pondus pituitæ a cerebro defluentis, ut Antiqui credebant, ſed per conatus convulſivos archei: vel eſt peregrina aciditas concepta ex archeo: *Helm. pleura furens p.* 246. Ex *Junckero Tab.* 64. eſt febris acuta, continua, inflammatoria, ſecundaria, qua principium agens humores verſus pectus dirigit, & ſtatim in pleura factam reſolvere intendit.

78. Definitio nimis ſtricta eſt & falſa, quæ omni ſpeciei non competit, atque ſpecies ad genus datum pertinet, quæ cum illo ſymptomatis eſſentialibus magis affinis eſt quam cum aliis generibus.

Sic ſtrictæ nimis ſunt pleuritidis definitiones quæ lateris tantum dolorem admittunt, cum detur pleuritis dorſalis *Hippocratis*, pleuritis mediaſtini *Avicennæ*, aliæque ſpecies quæ ad aliud genus quam ad pleuritidem dimitti non poſſunt, quæque tamen dolorem pectoris quidem, at nullum lateris, inferunt. Quinam autem ſint generis limites ſola docet accurata omnium ſpecierum hactenus obſervatarum enumeratio, quam qui ignorat, is genus definire apte non poteſt, niſi fortuito.

79. Definitio nimis eſt laxa, quæ aliis generibus quam definito congruit, adeoque rejicienda, cum quæ ſunt diſtinguenda confundat.

Sic definitio pleuritidis ab *Ariſtotele* & *Gorræo* prolata multis morbis a pleuritide diverſis congruit; levis phlegmone pleuram afficiens poteſt nullam febrem acutam inferre, adeoque nec pleuritidem; quotidie in cadaveribus eorum qui pleu-

* Peſſimum errorem admiſit *Theſſalus*, qui nec ipſas actionum noxas, nec affectus, qui earum cauſſæ ſunt, morbos cenſet, ſed ſolis evacuationibus Medicos intentos eſſe vult. *Galen.*

pleuritidem non ſunt paſſi cernimus loca ſubtumida & rubro colore pleuram deturpantia, haud dubie prius leviter inflammata.

80. Definitio erronea eſt, quæ principium vel cauſam in ſenſus non incurrentem determinat; illa enim determinatio non ſolum eſt ſæpius erronea, verum licet certa ſit, non eſt ad definitionem apta. Sic errabat *Sennertus* dum in definienda pleuritide inflammationem a pleura coſtarum ad pulmones uſque extendi per venam cavam aut azygon pronuntiabat; & *Jonſtonus* cum eam ab influxu ſanguinis fervidi, effuſi; *Helmontius* ab acido, fieri putabant: verum & Neoterici, qui hærentiam ſanguinis in minimis vaſis, tanquam cauſam, inter inflammationis characteres reponunt, ſimilem culpam admittunt, cum ab hærentia ſanguinis, qua talis, calor, dolor, pulſatio, diſtenſio, tumorque nequaquam produci poſſint.

81. Genus morbi eſt ejus definitio, ſeu enumeratio notarum, quibus cum omnibus ejuſdem claſſis & ordinis convenit, & earum quibus ab illis diſcrepat; ſic pleuritidem vocat *Alexander Trallianus* concurſum febris acutæ, pulſus duri, doloris punctorii thoracis, tuſſis & ſpirandi difficultatis, *lib. vj. cap.* 1. & ratione febris atque doloris convenit pleuritis cum hepatitide, nephritide, peripneumonia, aliiſque morbis inflammatoriis; aſt ratione tuſſis, ſedis doloris, & dyſpnœæ ab iiſdem diſcrepat generibus.

82. Quoniam genus eſt ſimilitudo ſpecierum, quidquid dictum eſt de genere convenit ſpeciei cuique hujus generis, adeoque quod ſemel dictum eſt de genere ſuo loco, fruſtra repeteretur in ſpecie; verum cum ſymptomata generalia in diverſis ſpeciebus ſimilia ſunt, ſimiles ſunt eorum cauſæ, ac proinde therapeia generalis eadem eſt (76.); ergo cum genera methodice diſponuntur, & ſimul theoria ac praxis generica tradi poteſt, & ſemel tradita repeti non debet in diverſis locis, quod in methodo anatomica & ætiologica vitari vix poteſt, cum quot ſint partes, quæ v. g. inflammari poſſunt, toties theorica & therapeia tradenda ſit.

83. Species ejuſdem generis tot debent enumerari, quot ſunt obſervatæ ſimilitudines inter individuos morbos ejuſdem generis, quæ cum ſymptomatis genericis ſymptomata conſtanter propria ab illis diverſa ſecum adferunt. Licet enim illæ ſpecies, brevitatis gratia aut propter uſus recepti tyrannidem, a ſede, vel a principiis procatarcticis aut proegumenis denominentur, ea tamen ratione ſic vocantur qua ſymptomata diverſa hiſce nominibus tantum ſignificantur. Sic *pleuritis mediaſtini Avicennæ* nihil aliud ſignificat quam eam pleuritidis ſpeciem, quam his verbis expreſſit Auctor, qui ſymptomata ipſi propria numerat. Sic *pleuritis dorſalis Hippocratis* ea eſt ſpecies in qua dolor præcipuus ad dorſum refertur, & reſpiratio ſingultuoſa videtur: licet ex hoc nomine nequaquam determinetur ſedes cauſæ morbi, ſed tantum ſedes ad quam referuntur pæcipua ſymptomata, quod ſemel pro ſemper monitum volumus.

84. *Differentiæ* morborum ſunt ſimplices illæ relationes per quas aliæ ſpecies ab aliis diſtinguuntur ratione potiſſimum quantitatis. Sic differentia eſt morborum, ſi in longos & breves, acutos & chronicos, magnos & parvos, leves & graves, fortes & debiles, dividantur: claſſes vero, ordines, genera & ſpecies diſtinguuntur ratione qualitatis, adeoque ſine aliis aſſumptis, aut ſine relatione ad alia oppoſita intelligi poſſunt. Quantitas enim dari poteſt, ut majus: per ſe autem & fere relatione ad alterum ſcilicet minus, intelligi non poteſt. E contra vero qualitas dari poteſt, ut rubrum, rotundum, dulce, calidum, &c. & ſine alio oppoſito ipſi comparato intelligi poteſt.

84. Similia ſalva ſimilitudine quantitate diferre poſſunt: ergo quæ diſcrepant ratione quantitatis poſſunt eſſe ſimilia, ut major imago minori; adeoque quantitas non mutat claſſem, ordinem, genus nec ſpeciem, & tantum differentiam conſtituit. Inde ſequitur magnum eſſe diſcrimen inter ſpecies morborum & eorum differentias, quæ perperam in ſcholis confunduntur, monente dudum & repugnante *Argenterio*.

86. *Gradus* ſunt quantitates qualitatum (*VVolf. Ontologiæ* 743.), adeoque per ſe & ſine comparatione ad aliud intelligi nequeunt; & qualitates, ſalva identitate & ſimilitudine, gradu differre poſſunt; ergo gradus non mutat genus, nec ſpeciem: morbi itaque quorum ſymptomata ſunt ſimilia, ut calor major vel minor, putredo major vel minor, extenſio major vel minor, &c. nec genere, nec ſpecie, ea ſolum ratione diſcrepant, quod ſymptomata ſint intenſiora vel remiſſiora.

87. * Scio fore plurimos qui hanc ſpecierum enumerationem nequaquam probaturi ſunt, ſiquidem in arte potiſſimum quæſtuoſa, in qua non juxta rationis, ſed juxta auctoritatis momentum, judicari conſuevit, plurimi in hac arte quidquid a ſuis præceptoribus non acceperunt, aut ipſi non concederunt, illud ſuperciliosſe contemnunt; id enim in Botanica, licet minime lucroſa, factum novimus; Rizotomi ſiquidem & Pharmacopolæ plantarum genera & ſpecies tot novas tam accurate a *Tournefortio*, & *Linnæo* fuiſſe propoſitas acriter doluerunt, & certe ex eo tantum ſtomachari illos puto, quod cum nomen ſibi in re herbaria fecerint, percipiant tamen ab aliis ſciri quod ipſi neſciunt: quorſum, ajunt, tanta cura, tantoque labore plantulas inquirere & muſcos ac muſcas venari, cum e tot millibus vix ducentæ ſint, quarum

* Eſt autem ab initio propoſitum illud: qui omnem morborum numerum Methodo non invenerit, hunc maxime in ipſis medendi methodi foribus lapſurum; cum conſtet totidem eſſe medendi rationes quot ſunt morborum ideæ, (ſeu ſpecies) ergo ſic in enumerandis morbis egiſſe, ut neque individuis proprietatibus attentus infinitos ſtatuat, nec in primis ſtatim generibus ſubſiſtat, id in promptu cuique non eſt, ſed ei tantum qui in methodis ſit exercitatiſſimus. *Galen.*

rum in Medicina uſus ſit. Sic etiam idiotæ quærunt quorſum Aſtronomi innumera deſcribunt, notant, & ſuis aſteriſmis inſerunt ſidera, quorum utilitatem non percipiunt: ego vero profanum vulgus cenſorum ſatis contemno, ut hiſce objectioniqus non reſpondeam; hoc tamen eſt diſcrimen inter Aſtronomos, Zoologos & nos, quod impune illud & iſtud ſidus, ac inſectum ignorari poſſit; aſt hanc vel illam ignorari morbi ſpeciem, in Medico culpa eſt, inſonti plurimorum ſæpe hominum ſanguine eluenda.

88. Quot miſeri mortales medicamentis omnimodis fruſtra plectuntur ab officioſis Medicorum imitatoribus ob ignoratam morbi ſpeciem? *Cephalæam ſyphiliticam* qui non novit, eam infauſtis ominibus per phlebotomias, martialia, emetica, cathartica, fonticulos, & id genus carnificinæ debellare conabitur. *Cephalalgiam hyſtericam*, vulgo *clavum*, repetitis ſanguinis miſſionibus, catharticis aggredietur ignarus, & ægram in ultimum periculum conjiciet, quam ſpeciei gnarus grano laudant liberabit. *Aſcitem* a ſuppreſſa ſcabie nocivis aut ſaltem fruſtraneis Pharmacopolarum armis impugnabit Medicaſter; aſt indutis ſcabioſi tunicis eruditus ſanabit Medicus. *Anorexiam* ab animi pathemate, ut a mœrore productam, incaſſum per amara, emetica, ſtomachica ſublevare tentabit, qui hanc ab aliis ejuſdem generis ſpeciem non diſtinxerit.

„ 89. Et ſane, ait *Baglivi* (*lib.* 2. *prax. med.* „ *cap.* 9.) inter præcipua Artis noſtræ deſiderata illud merito reponimus, ut ſinguli quique „ morbi in tot ſpecies ſubdiſtinguantur, quot „ ſunt morbi primarii a quibus foventur, aut „ cauſæ vehementes, conſtanteſque a quibus producuntur; & ſingularem ſpecierum proponantur „ ſigna characteriſtica, nec non medendi methodus cuilibet opportuna & ſtabilis; eadem potiſſimum ratione qua id factum videmus a Botanicis, qui ſub generali nomine alicujus plantæ, v. g. *Cardui*, plures carduorum ſpecies „ comprehendunt, ſuntque adeo ſeduli in deſcribendis magnitudine, figura, colore, ſapore, „ aliiſque plantæ accidentibus, quibus unam cardui ſpeciem ab alia diſtinguant, ut inſigni laudum ornamento digni profecto videantur. Contra morbos nonnullos, qui in tot ſpecies diſtingui deberent, quot ſunt morbi principales „ aut cauſæ vehementes a quibus foventur, quia „ in nonnullis ſymptomatibus ſibi ſimiles videntur, ſub uno generali titulo comprehendunt, „ eademque medendi methodo in ſingulis utuntur, cum re vera & natura diverſi ad invicem „ ſint, & diverſam medendi methodum expoſcant „ ſinguli, & ſinguli pariter ſub propriis reponi „ titulis debeant, prout de cardui ſpeciebus ſuperius conſideravimus.

90. Talem vero morborum hiſtoriam tanti fecit ille ſummus Artis medicæ reſtaurator, ut duos ſuæ Praxeos medicæ libros impenderit in ſtabilienda Medicorum Academia, quæ huic operi perficiendo tantum intenta foret: legantur potiſſimum *cap.* 4. 5. *lib.* 2. ubi præjudicia Medicorum diverſa a nobis ſentientium firmis rationibus evellit, & nec infinitas, nec inconſtantes eſſe morborum ſpecies, ſat clare demonſtrat, rationibus a *Clariſſimo Sydenhamo*, & experientia petitis.

His calculum ſuum inclytus addit *Mortonus*, qui in deſcribendis variis phthiſeos pulmonaris ſpeciebus nobis præluxit, quique in *Præfatione* ait, „ vehementer exoptandum eſſe, quin & hoc ſæculo jure merito exſpectandum, ut præſtantiſſimorum virorum opera & conſiliis, ceterorum „ pari ratione morborum hiſtoria in clariori luce „ ponatur; frequentiſſime enim, in Medicinæ „ opprobrium, æque ac in ægrotantium ſummum „ damnum, plurimos morbos ſub uno generali titulo, pleriſque Medicorum ſcriptis comprehenſos, atque uni eidemque medendi methodo accommodatos paſſim reperimus, qui cum a diverſis cauſis originem ſuam ducant, ita admodum diverſis ſymptomatis ſtipati æque diverſas „ indicationes ſubminiſtrant, methodumque curandi, quo tandem optatus eventus attingi poſſit, æque differentem requirunt. Cum vel pene dejerare poſſim neminem, quantumvis generali hac ſcientia inſtructum atque verſatum, „ cum ſucceſſu felici artem ſuam exercere poſſe, „ donec vel ingenii ſui acumine ſingulari fretus, „ vel multo etiam uſu inſtructus, pro diverſitate „ cauſarum, & ſymptomatum, diſtinctiorem morborum ideam ſibi ipſe formaverit, & perſpectam „ habuerit; atque inde ſit quod nulla alia ars, „ præter medicinalem adeo longo uſu & experientia indigeat, &c.

„ 91. Quanto ille & quam digno riſu exciperetur, ait *Illuſtriſſ. Muſgrave* (*Præfat. de Arthritide*) „ qui, dum artem exercere profeſſus ſit Gemmariam, adamantes, quotquot ſub „ eodem homine circumferuntur, non diſtingueret, & omnes pro veris haberet. Idem foret „ Medici error, ſi arthritidis diverſas non diſtingueret ſpecies; hac ſcilicet neglecta diſtinctione, verendum ne, dum uni eidemque tantum morbo obſiſtere contingit, multis, iiſque „ longe inter ſe diverſis & diverſa ratione impugnandis ancipiti prorſus eventu; prælium in „ tenebris committamus.

92. Non omittendum eſt celebris in Leydenſi Academia Profeſſoris *D. de Corter* ſuffragium: is morborum ſpecies æque conſtantes exiſtimat ac ſunt ſpecies plantarum, & naturam in ſuis operationibus coſtantiſſimam eſſe contendit. „ Hoc ſi concedatur, quod a nemine ſanæ mentis negari poteſt, magna equidem affulget „ ſpes, obſervando naturæ curſum, & redigendo operationes in ordinem, tandem praxim ad illam certitudinem perventuram, „ qua hodie gloriatur Botanica. Botanici plantas digeſſerunt in genera & claſſes, quas „ itidem in ſpecies; hæc non minori in Medicinæ praxi fieri poſſe certitudine reor; ſuaſit mihi ſimilitudinis id in utriſque ratio,

„ &

„ & in quibuſdam experientia : „ *D. de Gorter Orat. Inaugural.* Auctoritates ſummi ponderis, ſeu exemplum ab hujuſce Academiæ Cancellario olim & Archiatrorum Comite *D. D. Chicoyndau*, dum de peſte ſcripſit, & a Celebert. Reginæ Archiatro *D. Helvetio*, dum de variola diſſerit, propoſitum in noſtras partes traherem, niſi in Pathologia methodica prius idem animadvertiſſem, quocirca hiſce ſuperſedere viſum eſt. Legatur de his *Illuſtr. Gaubii Pathologia.*

2. *Nomenclatura Noſologica.*

93. Si quæ ab aliis abſtrahimus, ea vocebulis peculiaribus deſignamus, hoc modo abſtractiones fiunt magis claræ & diſtinctæ, & abſtracta facilius memoriæ mandantur, ac diutius retinentur. Demonſtrat *VVolfius Pſychologiæ Empyricæ* 284.

94. Genera & ſpecies Morborum ſunt notiones abſtractæ; nec enim dantur in univerſo tum genera, tum ſpecies, ſed tantum individua. Illa itaque peculiaribus vocabulis, id eſt, nominibus ſunt deſignanda, ut clarius, diſtinctiuſque cognoſcantur ac intelligantur.

95. Nomina ſi tollas, nulla eſt cognitio rerum, ait *Iſidorus*; nec enim colloquio ulli locus eſt ſine nominibus, nec eas intuitive ſatis cognoſcere poſſumus, ut docet quotidiana experientia; unde fit ut quo quid diſtinctius noſſe volumus, eo accuratius ejus nomen memoriæ inſigimus. Sic venatores cuique cani, paſtores cuique ovi, duces cuique militi nomen proprium adſcribunt, ſine quo nulla, niſi confuſa & obſcura, foret eorum cognitio. Talis eſt brutorum cognitio, illa plantas norunt; heros ſuos diſtinguunt, aſt nomina neſciunt.

96. Ideo loquimur & ſcribimus ut ab aliis intelligamur; qui ideo loquitur ut non intelligatur, is pſittacorum inſtar reddit ſine mente ſonos, vel incaſſum loquitur. Vocabula & nomina ſunt ſigna idearum noſtrarum, & tantum valent, quantum ſonant, vel quantum ex definitioue conſtanti certus eſt & fixus eorum ſignificatus. Si itaque ob inconſtantiam loquendi eodem nomine plures ideæ enuncientur, eo prolato, auditor quid ſignificet hoc nomen non intelligit, adeoque qui verbis æquivocis utitur, is ideo loqui videtur ut intelligi non poſſit. Eodem itaque nomine unica tantum idea ſignificari debet, ſi cordate loquamur.

97. Fruſtra fit per plura quod poteſt fieri per pauciora; unico nomine una idea exprimi poteſt apprime, adeoque eidem rei diverſa nomina affigere fruſtraneum eſt; cuilibet itaque generi unicum nomen, illudque quoad fieri poteſt ſimpliciſſimum convenit, & quælibet hujus generis ſpecies nomine generico non ſolum, ſed & etiam ephiteto ipſi addito, ſeu ſpecifico debet deſignari. Ephemera v. g. nomen eſt genericum febris continentis, quod ſufficit ad omnes ejus ſpecies generice deſignandas; verum quoniam datur ſpecies ſudore intenſo ſtipata, altera a lactis proventu puerperis communis, illæ ſpecies nomen ſuum ſpecificum poſtulant, unde merito alia *ephemera ſudatoria*, altera vero *ephemera lactea* nuncupatur. Immerito vero prior vocaretur *Hydropyreton*, quia hoc nomen novum genus exhiberet, adeoque generica nomina ſine neceſſitate multiplicaret. Quo pauciora ſunt nomina genetica, ſeu genera, eo facilius retinentur & intelliguntur: Si vero tot genera conſtituantur, quot ſpecies, tunc ea multiplicantur ſine neceſſitate, & cum ſummo ſcientiæ detrimento, res enim recidit ad primum cahos, & omnis methodus inutilis eſt.

98. * Si propter loquendi inconſtantiam uni nomini plures vulgo ſignificatus reſpondeant, tunc temporis Auctor debet, Geometrarum more, quid ipſe hoc nomine intellecturus ſit; præmiſſa definitione, monere, & ſuæ definitioni conſtanter adhærere. Si eodem charactere Arithmeticus in computo reddendo uteretur, nunc ut ſignificaret decem, nunc ut ſignificaret quatuor, is haud dubie ſtultus eſſet, vel nequam & veterator, cum vel decipi, vel decipere vellet; verum nomina ſurt idearum noſtrarum characteres, & diſcurſus ſunt idearum computa, quæ Lectori reddi debent: adeoque qui eodem vocabulo diverſas ideas indiſcriminatim exprimit, is ſemetipſum non intelligere, vel ab aliis non intelligi conatur, adeoque errat, vel decipit. Veteres *nervi* nomine intellexerunt indiſcriminatim & nervum, & tendinem, & ligamentum; Phyſici *fermentationis* nomine motum omnem inteſtinum indigitavere; nuperrimi vero ab eo vocabulo excluſerunt merito *effervеſcentiam* & *putrefactionem*, diſtinctiſque nominibus ideæ magis diſtinctæ evaſerunt.

99. Poetis & oraroribus ſuas ideas ſynonymis & homonymis exprimere ſolemne eſt, illis enim non vera loqui, ſed auri potius quam menti jucunda proferre animus eſt: ſed in ſcientia gravi & ſeria æquivocas voces adhibere prorſus inconſultum eſt, & ex illa prava conſuetudine fluunt illæ indecoræ ſcholaſticorum tricæ & diſputationes, quæ Geometris & Sapientibus nauſeam movent, in quibus ſcilicet de verbis continuo luditur; quoniam cum voces æquivocæ inconſiderate vel conſulto adhibeantur, tutum eſt reſpondenti, vel præſidii in diſtinctionibus repetitis perfugium, unde argumenta eluduntur, & diſputatio philoſophica in rixam muliebrem vel puerilem altercationem degenerat.

100. Nullum fere genus eſt morbi cui conſtans competat definitio, experientia docet; (77.) adeoque Noſologi primum officium eſt cuique morborum nomini generico conſtantem ſignificatum imponere.

101. No-

„ * Multo lucidius eſſe opinor unicuique rei ſeorſum unum nomen, ipſiſque proprium, indere, eoque perpetuo uti, cum ſciam quod communia nomina, quæ alterum non magis quam alterum ſignificant, auditorem confundunt & perturbant, ut non cognoſcat quid ſit tandem quod dicitur, priuſquam æquivocum diſtinguatur. *Galen. de Dyſpnœa, lib.* 2.

101. Nomina generica apte definiri non potuerunt a primis medicinæ patribus, qui plures ſpecies deinceps inventas ignorarunt, adeoque ſuis generibus includere non potuerunt; ergo ſic definiantur genera, ut ſpecies omnes hactenus obſervatas amplectantur.

102. Nomina generica ſimplicia ſolis generibus morborum competere debent (99.) adeoque rejicienda ſunt ea nomina quæ aliis ſubjectis communia ſunt, ſeu quæ ex Phyſiologia, Botanica, Zoologia, aliiſque ſcientiis in Noſologiam tranſlata fuere. *Appetitus*, *furor*, *paſſio*, *tædium* ſunt termini Pſychologiæ, ergo ex Noſologia ſunt expungendi, & ſic minus placent.

Appetitus defectus,	qui *Anorexia*.
Furor uterinus,	qui *Nymphomania*.
Paſſio iliaca,	quæ *Ileus*.
Tedium vitæ,	quod *Melancoliæ* ſpecies.

103. *Fames*, *ſudor*, *mictus*, *dejectio*, *fluxus*, *coctio*, *appetentia*, &c. ſunt termini phyſiologici, adeoque e generibus morborum expungendi.

Fames bovilla,	quæ *Bulimia*.
Mictus cruentus,	qui *Hæmaturia*.
Dejectio frequens,	quæ *Diarrhœa*.
Fluxus alvi,	qui *Diarrhœa*.
Fluor albus,	qui *Leucorrhœa*.
Vigiliæ,	*Agrypnia*.
Motus convulſivus,	*Convulſio*.
Inſultus Epilepticus,	*Eclampſia*.
Chorea ſancti Viti,	*Scelotyrbe*.
Cibi faſtidium,	*Cacoſitia*.
Apprenſio,	*Catalepſis*.

104. *Morbus*, *affectus*, *diatheſis*, *lues*, *epidemia*, *dolor*, *febris*, *alvi fluxus*, *imbecillitas*, *intemperies*, &c. ſunt termini claſſium & ordinum, adeoque generibus minime applicandi, ne, cum genus deſignatur, lector claſſem intelligat, & ne per plura nomina genus ſignificetur, quod per unicum poteſt exprimi.

Morbus Neapolitanus	qui *Syphilis*.
Diatheſis ſcorbutica,	quæ *Scorbutus*.
Epidemia peſtilens,	quæ *Peſtis*.
Dolor auris,	qui *Otalgia*.
uteri,	qui *Hyſteralgia*.
pectoris, &c.	qui *Pleurodyne*.
Febris ardens,	quæ *Tritæophya*.
putrida,	quæ *Synochus*.
quartana,	quæ *Quartana*.
quotidiana continua,	quæ *Amphimerina*.
peſtilens,	quæ *Peſtis*.
Alvi fluxus cruentus,	qui *Dyſenteria*.
chyloſus,	qui *Cœliaca*.
ſeroſus,	qui *Diarrhœa*.
Imbecillitas hepatis,	quæ *Chloroſis*.
ventriculi,	quæ *Anorexia*.

Morbus ſacer, Morbus herculeus, Morbus comitialis, Morbus caducus, Lues deifica, Malum Sti. Joannis,	*Epileſia*.
Incubus, Succubus, Incubo, Pnigalium, Epibole, Cochemar, Chauchevieille,	*Ephialtes*.

105. No-

105. Nomina generica ſynonyma ſunt eligenda, & optima pejoribus anteponenda.

Morbus Gallicus Baglivi, *Lues Neapolitana* Gallorum, *Lues Bavarica*, *Morbus Luſitanicus*, *Patarſa*, *Pudendagra*, *Morbus mevius*, *Scorbutus Neapolitanus*, *Mentagra*, *Lues venerea*, *Variola magna* Jouberti, &c. ſunt ſynonyma *Syphilidis* Fracaſtorii, quam Angli, Indi, Hiſpani, aliis etiam nominibus * hic non recenſendis inſigniunt; ex his nomina compoſita & claſſibus communia, nec non ex regionibus petita, ut loca venerea, triplici titulo ſunt rejicienda; Variola & paturſa ut barbara ableganda; pudendagra, & mentagra deceptiva ſunt, & ex diverſis linguis conſarcinata; ſupereſt itaque optimum nomen ſyphilis; cetera ſunt expungenda.

106. Nomina compoſita ex vocabulis diſtinctis, pro generibus deſignandis, ſimplicibus aut coalitis, ſunt poſtponenda.

Inflammatio Hepatis,	quæ *Hepatitis*.
Renum,	*Nephritis*.
Inteſtinorum,	*Enteritis*.
Meningum,	*Phrenitis*.
Ventriculi,	*Gaſtritis*.
Ulcus pulmonum,	*Phthiſis*.
Ulcus Proſtatarum,	*Gonorrhœa*.
Uteri,	*Leucorrhœa purulenta*.
Paſſio hyſterica,	*Hyſteria*.
Colica,	*Colica*.
Hydrops abdominis,	*Aſcites*.
Intercus,	*Anaſarca*.
Corea Sancti Viti,	*Scelotyrbe*.
Sputum Sanguinis,	*Hæmoptyſis*.
Profluvium alvi,	*Diarrhœa*.
Melancholia-morbus,	*Melancholia*.
Cholera-morbus,	*Cholera*.
Pavor nocturnus,	*Panophobia*.
Ardor urinæ,	*Dyſuria*.
Mictus cruentus,	*Hæmaturia*.
Morbus virgineus,	*Chloroſia*.
Morbus arquatus,	*Aurigo*.
Icterus niger,	*Melaſicterus*.
Difficultas reſpirandi,	*Dyſpnœa*.
Sitis nimia,	*Polydipſia*.
Ardor ventriculi,	*Pyroſis*.
Lævitas inteſtinorum,	*Lyenteria*.
Difficultas inteſtinorum,	*Dyſenteria*.
Coma ſomnolentum,	*Cataphora*.
Coma vigil,	*Typhomania*.
Amor inſanus,	*Erotomania*.

107. Nomina barbara, ſeu nec græca nec latina, barbaris & Garamantis ſunt relinquenda, ut

Gutteta,	quæ *Epileſia*.
Heimve,	*Noſtalgia*.
Suaeth,	quæ *Cataphora*.
Beriberi,	*Beriberia*.
Mirachia,	*Hypochondriaſis*.
Aproximeron,	*Anaphrodiſia*.
Dievaren,	*Malis*.
Soda,	*Pyroſis*.
Veirola,	*Syphilis*.

108. Nomina deceptiva vel ſpeciebus contraria, ut diminutiva, pluralia & veritati repugnantia, rejicienda ſunt.

Fluxus hepaticus, qui non ſemper eſt hepaticus - - - - - -	*Hepatirrhœa*.
Fames canina, quæ lupina, humana etiam eſt, - - - - - - -	*Bulimia*.
Fluor albus, qui etiam viridis, luteuſque, - - - - - - -	*Leucorrhœa*.
Pavor nocturnus, qui ſæpe diurnus, - - - - - - - - -	*Panophobia*.
Noctambuliſmus, qui interdiu ſit, - - - - - - -	*Somnambuliſmus*.
Incubus, qui eſt ſuccubus, - - - - - - - - - -	*Ephialtes*.
Morbus Italicus, qui eſt Gallicus, Americanus, &c. - - - - - - -	*Syphilis*.
Morbilli, quaſi plures parvi morbi, cum ſit unus & magnus, - - - -	*Rubeola*.

Va-

* Las buas. Las bubas. Lepian. The yavvs. Pua. Pellarola. Ochiarola. Borzail. Unghiarola. French-poxnambakaſſan.

Variolæ, cum ſit unicus morbus, a varis diverſus, - - - - - - *Variola.*
Morbus regius, qui ſubjectis non parcit. - - - - - - - - - - *Aurigo.*

Licet autem nomen græcum, ut leucorrhœa, hepatirrhœa, vitio ſimili laborare videatur quo latinum, interea multo pauciores deludit & tolerabilius eſt.

109. Nomina generica ex aliis artibus & ſcientiis mutuata, illis reſtituenda ſunt.

Ex Zoologis *teſtudo*, *talpa*, *lupus*, *cancer*, *ovum*, *uva*, *unguis*.

Ex Botanicis *lichen*, *paronychia*.

Ex Œconomicis *clavus*, *nodus*, *lorum*, *ignis Perſicus*, *pannus*, *gutta ſerena*.

110. Nomina cauſarum & principiorum pro morbis ipſis generice deſignandis ſunt erronea.

Ictus venti - - -	Pleuritis, Angina, Rheumatiſmus.
Obſtructio - - - -	Cloroſis, Dyſpnœa, Aurigo, Cephalæa.
Indigeſtio - - - -	Vomitus, Diarrhœa, Cholera, Ephemera.
Saburra - - - -	Cholera, Synochus, Diarrhœa.
Conatus - - - -	Pleuritis, Lumbago, Rheumatiſmus.
Vapores - - - -	Hyſteria, Epilepſia, Vertigo.
Ictus ſolis - - -	Cephalalgia, Phrenitis, Ophthalmia, &c.
Calculus - - - -	Dyſuria, Iſchuria, Nephralgia.
Vermes - - - - -	Eclampſia, Bulimia, Colica, Carus.
Virus - - - - -	Syphilis, Scorbutus, Variola.
Suppreſſio menſium -	Cephalalgia, Aſthma, Vertigo, Anorexia.
Vitia oculorum (57)	Amauroſis, Amblyopia, Ophthalmia, &c.
Dyſpepſia - - - -	Anorexia, Cardialgia, Diarrhœa.
Vomica hepatis - -	Hepaltagia.
Flatus - - - - -	Colica, Meteotiſmus.
Defectus mictionis	Stranguria.
veneris actus	Anaphrodiſia.
appetitus	Anorexia.

Infinita proſtant apud Auctores ejuſmodi nomina pro morborum generibus venditata: illi pro morbis vermes, calculus, &c. non erubeſcunt obtrudere; quidni gladios, lapides, dentes ferarum, aera, ignem, ſtercus, morbis annumerant? cum ab his omnibus intra corpus adactis, vel ipſi intempeſtive admotis functiones æque lædantur ac a vermibus, calculis, pure effuſo, aqua collecta, ſaburra, &c: Omnia venena, medicamenta, alimenta morbos inducunt, anne propterea morbi ſunt?

111. Defectus & privatio nihil eſt poſitivum, & nullam ideam morbi in mente imprimit. Miror hæc nomina *Felici Platero* ita arriſiſſe ut claſſem defectuum inſtituerit, ut *defectus* partus, ſudoris, lactationis, conceptionis, motus vitalis, digeſtionis, dejectionis. Verum utcumque a ſuppreſſis quibuſdam evacuationis fiant aliquando morbi, ipſi tamen defectus, morbi non ſunt. Sunt bene multæ mulieres quæ optime valuere ſine menſtruis, multi viri ſine uſu veneris, ſunt qui per ſemimenſem non dejiciunt feces & optime ſe habent; ergo ſuppreſſio eorum per ſe morbus non eſt. Cum quis fonticulis, phlebotomiæ, catharſi, vomitui eſt aſſuetus, horum ſuppreſſio ipſi morbos inducit, ut notum eſt; aſt inde non ſequitur quod ſuppreſſio vomitus, diarrhœæ, hæmorrhagiæ. &c. ſit morbus: inde enim illud abſurdum ſequeretur quod tot ſint morbi quot ſunt morborum defectus, ſeu quoſdam morbos eſſe morbi privationem. Has ſuppreſſiones, hoſque defectus nullus Græcorum Medicorum morbis annumeravit, ut patet ex defectu nominum genericorum ipſis a Græcis inditorum; & ſi hæc valeret generum inſtitutio, genera in infinitum excreſcerent: etiam ſi idea morbi ſit negativa, ut in ſoporoſis accidit, illum tamen per ſymptomata poſitiva definire conſultius eſt, quia quod adeſt obſervare licet, quod non eſt divinandum eſt, & in ſenſus non incurrit, adeoque ſymptoma non eſt.

112. Nomina generica nova morbis novis, qui ad priora genera non pertinent, a methodicis Auctoribus poſſunt & debent imponi, vel nomina vacua ex antiquis Auctoribus ad illos ſignificandos determinari, vide *VVolf. Log.* 144.

Si qui novas plantas obſervant, illas nomine proprio novo non inſignirent, nulla cum aliis harum diſtincta communicari poſſet notio. Si peregrinator urbium quas obſervat nomen ignoret, is earum ideam diſtincta non retinet. Idem de morbis dictum eſto; ſi nomen non habuerint, nulla eorum eſt notio: ergo ſi novi ſint, novo nomine debent inſigniri juxta leges a prudentia ſancitas. Sic *Cælius Aurelianus* nomen indidit plurimis morbis, ut *Catalepſi*, *Hydrophobiæ*, *Phagedænæ*, *Oncirogono*, *Cæliacæ*, *elephantiaſi*, *Aſciti*, *Tympaniti*. *Plinius* teſtis eſt ſuo ævo nomen *colicæ* inditum fuiſſe, *Zvvingerus* potopatridalgiæ ſeu *noſtalgia*; *Baglivus* *Hyſteriæ*; *Boerhavve Gaſtritidi*, *Enteritidi*; *Fracaſtorius* *ſyphilidi*, impoſuerunt! Et quoniam novum genus eſt, etiam ſi res definita ſit antiqua, cum novæ ſpecies ipſi aptantur & ipſum ad novam methodum accomodatur, idcirco non ſolum Aſtronomi ſiderum nomina plurima nova in medium attulere, ſed & Anato-

Anatomici, ut *VVinslovv*, *Ruyſchius* nomina nova muſculis, membranis, Botanici plantis, Zoologi piſcibus, inſectis, avibus dudum cognitis impoſuerunt; Geometræ curvarum claſſes, & genera plura nominaverunt; verbum qua proportione ſcientiæ paulo felicius excultæ & latius promotæ ſunt, ea nomina generum & ſpecierum diſtinctiora & meliora multiplicare neceſſum fuit, idem in Arte Medica e venit, ut patebit conferenti genera morborum *Cælio Aureliano* & deinceps Neotericis cognitorum.

113. Nomina morborum generica, ſi epitheto fuerint ſtipata, ſpecifica evadunt; eatenus enim epithetum nomini generico additur, ut ejus valor quid diſtinctum a genere deſignet, adeoque ſpeciem determinet: epithetorum vero leges eædem ſunt ac nominum genericorum, quibus tamen ſequentes addantur.

114. Diſtinctio morborum in *legitimos* & *ſpurios*, *veros* & *falſos*, ut plantarum in veras & fatua, eſt omnino ſpuria & fallax; nam qui definivit recte genus, ipſique nomen indidit, ex hoc ipſo excluſit ſpecies huic definitionis repugnantes, ergo ſpecies illæ nomine eodem generico inſigniendæ non ſunt. *Pleuritis* v. gr. definitur morbus febre acuta, dolore pectoris punctorio, tuſſi, & dyſpnœa inſignitus. Si jam ea dividitur in veram & ſpuriam ſeu falſam, idem eſt ac ſi divideretur in eam quæ eſt pleuritis: & eam quæ non eſt aut quæ falſo pleuritis judicatur, hanc enim falſam vocant, quod certe abſurdum eſt. Antiqui verum vel legitimum morbum eum vocabant, qui juxta ſuam ſententiam fiebat a quodam humore determinato, ut cynanche a ſanguine: ſpurium vero qui partim a ſanguine, partim a pituita, ut angina catarrhalis. Ruſtici pari errore dividunt ver. grat. ſalviam in veram, quæ ſalvis eſt, & in ſpuriam, quæ ſalvia non eſt, ſed phlomis vel ſtachys.

115. Species morborum a regione, ſubjecto, tempeſtate non debent denominari, quia illæ conditiones in ipſo ægrotante non ſunt conſpicuæ, & idem morbus diverſis regionibus, ſubjectis, tempeſtatibus; &c. eſt communis.

Colica Pictonum infeſtat in Moravia, Hungaria, rarior eſt hodie apud Pictones.

Lues Gallica ſeu ſyphilis infeſtat Americanos, Italos, Anglos, &c.

Morbus virgineus, chloroſis, etiam ſcorta & uxoratas mulieres, imo quandoque viros infeſtat.

Quarta autumnalis eadem eſt ac verna, æſtiva, hiemalis. Ridemus veteres Botanicos qui plantarum genera & ſpecies dividebant in montanas, pratenſes, arvenſes, maritimas, &c. quia eadem ſpecies nunc in pratis; nunc in arvis, nunc in montibus &c. enaſcitur; mirum eſt Noſologos ab eo errore nondum liberatos eſſe.

116. Nomina ſpecifica eatenus valent, quatenus charecterem præ ſe ferunt quo ſpecies cognoſcatur aut ab aliis diſtinguatur; verum epitheta quæ indicant cauſam aut quid obſcurum, dubium, in ſenſus non incurrens: characterem ſeu notam non ſuppeditant, adeoque omnia quæ ex hypotheſi, cauſa latente, ſede ignota deducumus, ſunt fallacia vel minus utilia nomina.

Tertiana legitima Galeni quæ a bile ſincera.

Tertiana notha Galeni quæ a bile & phlegmate.

Scorbutus ab acido, *ſcorbutus ab alkalino*.

Cephalæa ſympathica, *cephalæa idiopathica*.

Pleuritis eſſentialis, *pleuritis ſecundaria*.

Si vero illis nominibus auctor intelligat, non cauſam nec ſedem, ſed ſymptomata in deſcriptione recenſenda, quæ ſpeciem illam diſtinguunt, nomen eſt tollerabile, maxime ſi breve & triviale.

117. Epitheta, tropis & figuris ornata, comparativa, ſuperlativa aut quovis modo gradum & quantitatem deſignantia, ac demum ſeſquipedalia, rejicienda ſunt. Nihil pulchrum niſi quod verum: procul itaque oratorum figmenta; nomina propria ſint, non vero allegorica & fucata; vide *VVolf. Log.* 149.

Tarantiſmus mirandus Guiller.

Epilepſia mira abdominalis Heurnii.

Nomina relativa nihil docent cum in ipſo morbo relatio non poteſt obſervari, niſi plures ſimul comparentur, iique præſentes.

Apoplexia levis, *apoplexia gravis*.

Ophthalmia recens, *opthalmia inveterata*.

Amphimerina levior ſeu notha Boneti.

Amphimerina ſyncopalis minuta Jonſtoni.

Nomina ſeſquipedalia brevioribus ſunt poſtponenda, *Potopatridalgia Zvvingeri* locum cedat *Noſtalgia Nenteri*; *Malum hypochondriaco-hyſtericum Junckeri* cedat *Hyſteriæ Baglivi*.

118. Nomina ſpecifica quaſi in ægrotante reperiendas ac velut inſcriptas notas, eaſque conſtantes, & evidentes referre debent.

Harumce regularum rationes qui fuſius perſpectas habere voluerit: adeat Excellentiſſimi *D. Linnæi Botanicorum Criticam botanicam*, ad cujus exemplum nomina morbis epithera tum *trivialia* addidimus ad ſpecies deſignandas, tum ſcientifica ſeu characteriſtica addenda proponimus iis qui hoc opus, aut ſimile ulterius promovere voluerint.

Noſologiæ Philoſophicæ Fundamenta.

119. Philoſophia eſt ſcientia poſſibilium quatenus eſſe poſſunt, *VVolf. diſc.* 29. Cognitio philoſophica non in nuda facti notitia ſubſiſtit, ut hiſtorica: ſed ulterius progreſſa rationem facti palam facit, ut intelligatur ejus poſſibilitas ſeu cur iſtius modi quid fieri poſſit. Noſologia itaque philoſophica eſt habitus demonſtrandi quod aſſeritur circa principia, cauſas, & relationes morborum; Græci *ætiologiam* vocant.

120. Quorum philoſophica nobis eſt cognitio, ea cer-

ea certiori ſucceſſu ad caſus in vita humana obvios applicantur quam ubi eorumdem non niſi hiſtoricam habemus, *VVolf. diſc.* 41. ea ad plures caſus in vita humana obvios applicantur quam ubi eorumdem non niſi hiſtoricam habemus, ſi ratio ejus quod ſpeciei competit in notione generis contineatur, *VVolf.* 42. atque ab ea propoſitionum numerus imminuitur, ut cognitione minus ampla inſtructus ad plures caſus ſit paratus, qui ex caſu ſpeciali obſervato notionem univerſaliter enunciare poteſt (*id.* 43.) ac demum philoſophica cognitio hiſtoricam juvat, mathematicæ viam ſternit, & animum voluptate perfundit, & felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas. Haud dubium eſt itaque quin noſologia philoſophica Medicis utilis ſit, & hiſtorica præſtantior, eaque Dogmaticos ab Empiricis diſtinguit; Empirici enim in mera hiſtorica cognitione ſubſiſtebant. Verum ſi philoſophica fuerit erronea & falſis principiis innixa, tunc hiſtoricæ ſimplici poſtponenda videtur; ſatius enim eſt nullam habere ætiologiam, quam falſam, ex qua ſcilicet in errores Medicus induceretur.

121. Inſtituti noſtri ratio non exigit ut hic Phyſiologiæ, Pathologiæ, Hygicines, & Terapeuticæ fundamenta tradamus; notum eſt in Medico requiri non ſolum auxiliorum, ut medicaminum, inſtrumentorum, ſed & humanæ machinæ notitiam tum hiſtoricam, tum philoſophicam; id tantum in nos ſuſcipimus ut fundamenta philoſophicæ noſologiæ hocce ævo minus cognita aut neglecta, quæ tamen, me quidem judice neceſſaria ſunt, paucis tradamus; in quibus certe ſi nexum & ordinem exquirerem multo prolixior eſſem; cetera ex *VVinslivvo*, *Boerhaave*, *Pitcarnio*, *Schreibero*, aliiſque cognita ſuppono. Atque quoad fundamenta ontologica, pſychologica & mathematica, ex omnia ſolus fere ſuppeditare poteſt Celeber *VVolfius*, cujus & terminos, utpote definitos; & propoſitiones demonſtratione munitas in uſum vocare, nequaquam vero iterum definire nec demonſtrare meum eſt.

122. Homo eſt aggregatum ex anima *vivente* & *motabili*, atque machina hydraulica ſimul unitis.

123. Humana machina ita a Summo Numine eſt fabrefacta, ut ejus ſingulæ partes & actiones ad totius conſervationem ſeu tutelam & medelam mirifice conſpirent.

Sic oculos ita ſtructus eſt, ut ejus ſingulæ partes eo colliment, ut nitida objectorum externorum imaguncula in retina depingatur, unde moneatur anima de objectorum ſibi utilium aut noxiorum præſentia: media per quæ ille finis attingitur ſunt corneæ convexitas, pelluciditas, radiorum refrangibilitas, eorum a cryſtallino refractorum convergentia; verum ut cornea ſic pellucida ſervetur, lachrymis affluentibus lubricari debuit, ab externarum injuriarum acceſſu per palpebras, earumque nictationem muniri debuit, globus appoſitis muſculis verſus objecta dirigi, pupilla ad moderandam lucem nunc conſtringi, nunc dilatari, &c.

124. In hoc autem ſita eſt ſapientia, ut finem utilem ſibi proponant agens, ad quem obtinendum media optima dirigantur: cum autem humanam macchinam attente conſideranti pateat ejus ſingulas partes in ſui & totius conſervationem ultimo conſpirare, & ſingularum actiones dirigi in fines proximos, qui ſunt media ad finem obtinendum aptiſſima, quin humana machina a ſapientiſſimo Creatore ſit fabrefacta nullum eſt dubium.

125. *Vita* animalium eſt coexiſtentia actionum cordis, & in natis pulmonum, cum actionibus animæ: poſita actione ponitur vis, quæ ejus eſt ratio ſufficiens, adeoque *vita* vires vitales & animales coexiſtentes audit.

126. *Vita perfecta* eſt complexus omnium actionum in totius conſervationem tendentium; ut autem in eumdem finem conſentiant, non omnes actiones poſſibiles eodem tempore, eademque ætate debent ſimul exerceri, ſed ſomnos & vigilia, manducatio & dejectio, accreſcentia & generatio diverſis temporibus peragi.

127. *Perfectio* eſt ſufficientia ad finem, ſeu plurimum diverſorum conſenſus in unum finem: Deus vero creavit hominem perfectum, & ita ejus organa conſtruxit, ut ſingula in totius conſervationem mirifice conſpirent; quoties itaque organorum omnium actiones in totius conſervationem tanquam in unum finem conſentiunt, & finis a Deo intentus attingitur, & vita hominis huic fini conformis perfecta dicitur.

128. Sic actiones omnes oculi ad perfectionem tendunt, cum ipſius figura, pelluciditas, mobilitas, porportio ea ſunt, ut objecta poſſint in retina ſui imaginem, quantum fieri poteſt, amplam, nitidamque & claram depingere, palpebræ injurias externas arcere, ſingula fluida ſolidaque nutrire & a putredine immunia ſervari.

129. Si pupilla ſolito magis dilatetur, campus viſionis ejuſque lux majores ſunt, ſed viſio interdiu confuſa evadit; ſi ſolito minus conſtringatur, campus viſionis minor, lux minor eſt, ſed in magna luce viſio eſt diſtinctior; datur autem certa pupillæ apertura omnium utiliſſima, ex qua productum ex diſtinctione, claritate & amplitudine viſus eſt omnium maximum, atque ea augetur in tenebris, decreſcit in luce meridiana, atque mirifice aptatus ad diverſas objectorum diſtantias; ea diſpoſitio viſum quidem limitatum facit, ſed intra datos limites perfectum: adeoque perfectio humanæ meſchinæ conſiſtere poteſt intra certos limites, uti perfectum eſt miſcroſcopium, etiamſi remota objecta non attingat, modo finem ob quem ab auctore ſuo conſtructum eſt, attingat.

130. Homo gaudet viribus limitatis, ſeu non niſi datum virium gradum obtinet, ejuſque actiones

vitæ

vitales & animales ſunt finitæ; errant itaque illi qui ſanitatem ex actionum vigore æſtimant, cum inſecta minimis viribus prædita æque ſana & perfecta ſint ac boves & elephantes multo majori vigore præditi.

131. *Sanitas* hiſtorice conſiderata eſt concurſus phænomenorum quæ vitam & ſtructuram perfectam deſignant. *Galenus*, qui ſanitatis nomine intelligebat functionum exercitium lætum, conſtans & facile, perfectionem reponebat in quatuor conditionibus, ſcilicet *ſanitate*, *integritate*, *robore* & *forma* ſeu pulchritudine.

132. Ad ſanitatem concurrunt perfecta partium omnium combinatio, quæ ſi ſit partium ſenſibilium, *ſtructura* dicitur; ſi inſenſibilium, vocatur in ſolidis *textus*, in fluidis *craſis* vel miſcela. Structura perfecta eſt, cum adeſt totius corporis debita ingritas, & forma, ſeu concinna proportio, decens firmitas & connexio, qualis ad functionum perennitatem & totius conſervationem requiritur.

133. Verum illi machina ſana non eſt niſi vivat, niſi motore interno donetur; nulla enim machina agit ſine motore, vita ejus perfecta eſt complexus actionum tempori, ætati & ſexui convenientium, in totius longævitatem conſpirantium.

Quæ concurrunt, illa vel invicem coexiſtunt, vel ſibi mutuo ſuccedunt, adeoque datur ratio illius concurſus, ſeu unum dependet ab altero, vel cum altero connectitur: cognitio vero ſanitatis philoſophica ea eſt, quæ rationem ſufficientem reddit hujus mutuæ connexionis: hæc vero ratio captu vel inventu difficilis eſt, ut probat circa eam Medicorum diſſenſus.

134. Eſſentia ſcilicet ſanitatis eſt poros inter & fluida proportio juxta *Aſclepiadem*; qualitatum primarum juſta temperies ex *Galeno*; expeditus & æquabilis ſanguinis circuitus ex *Pitcarnio*: æquabilis liquidorum fermentatio ex *VVilliſio*; vel expeditus humorum placide ferveſcentium circuitus cum idoneo fibrarum tono, teſte *Burette*: ſolidorum & ſtuidorum æquilibrium, docente *Hecqueto*: nos vero machinam omnem bene ſe habere atque decenter agere putamus, cum quoad craſim fluida, ſolidaque quoad ſtructuram ad finem machinæ, cum ipſo motore concurrunt, ita ut quam maximas vires ſervet motor, & quam minimas impendat.

135. Sic cor bene ſe habet, cum talis eſt ejus textus, ut flecti, contrahique ſe patiatur, & ita fabrefactum eſt, ut ſanguinem accipiat alternatim, & dimittat ea vi quæ ad circulationem per omnia vaſa ſufficit, ita ut non torpeat motor & motus, ut in ſyncope, lipothymia; nec de viribus ſuis ultra quam par eſt impendat, ut in ſyncope & febre: ſic enim & actiones, quibus a Deo illa machina deſtinatur, facile & conſtanter perfici poſſunt, & propter illam virium parcimoniam longævitas ſeu perennitas virium conſervatur.

136. Mutatio, quæ ſtatum corporis & animæ ſimul perfectiorem reddit, *ſana* dicitur, atque ſi conſpicua ſit vel ſenſibus poſſit percipi, ea *phœnomenum ſanitatis* vocatur; illa vero phænomena duplicis ſunt generis, vel enim ea conſiſtunt in motu ſenſibili per viſum, tactum, auditum, & *Functiones* vocantur, ut loquela, reſpiratio, contractio muſcularis, inceſſus, dejectio, mictio, expuitio, &c.* vel conſiſtunt in ſenſibili partium diſpoſitione, ſed ſine motu partium corporis ſenſibilium manifeſto, & ea *Qualitates* dici conſueverunt a Medicis, ut figura, color, ſitus, magnitudo, &c.

137. Mutatio, quæ hominis ſtatum minus perfectum facit vel oſtendit, *morboſa* dicitur, eaque ſi ſit conſpicua, *ſymptoma* vel phænomenum morboſum nuncupatur; ſymptomatum vero duplex eſt genus ſcilicet in *functione*, ut raucedo, claudicatio, palpitatio, pulſatio frequens, ſudor immodicus &c. & in *qualitate*, ut flavedo in aurugine, aſperitas in ſcabie, odor in ozæna, tumor in aſcite, rubedo in fœcibus.

138. Fluidi ſolidive prius in corpore contenti exitus ſeu emiſſio extra corpus vocatur in genere *excretio* vel evacuatio, ſed ex definitione allata evacuatio eſt motus partium corporis conſpicuus, ergo functionibus eſt accenſenda; unde alia eſt functio in motu ſolidorum conſpicuo, qualis in ambulatione, loquela, &c. alia in motu fluidorum extra corpus, ut in mictione, expuitione. Unde ſequitur diviſio ſymptomatum ab Antiquis in functione, in excretione, & in qualitate vitiatis.

139. Morbi omnes hominis ſtatum imperfectiorem faciunt quamdiu vigent, quod enumeratione patebit; morbi autem omnes reducuntur ad febrem, inflammationem, convulſionem, paralyſim, anhelationem, dolorem, veſaniam, evacuationem & cachexiam: oſtendendum eſt in illis vel ſtructuram, vel craſin, vel motoris, vires non in longavitatem conſentire eo modo quo in ſtatu perfecto.

140. In febre vel fluida ſolito viſcidiora canales ſuos inferciunt, vel acriora eos ſtimulant, unde vires vitales ad diſcutienda vel corrigenda evehuntur, abſumuntur majori proportione quam ut poſſint dari paſſu reſarciri; variat itaque illa optima virium impenſa (134.) quæ parcimonia longævitati proſpicit, dum nulla impendent ſanitati pericula.

141. Morbi inflammatorii virium vitalium diſpendio, eoque magno fiunt, ut febres, adeoque de longævitate hominis detrahunt; ſed præterea doloris & debilitatis cauſa hominem a fun-

* Facultates hominis aliæ corporibus animalis propriæ, & *animales* dicuntur, ut facultas cognoſcendi, appetendi, movendi, reſpirandi, & pulſandi in corde & arteriis. Quarum aliæ vitales dicuntur, ut reſpiratio & pulſus; cæteræ animales vulgo vocantur, quia ab anima pendere ſolæ putantur; facultates vero ipſis vegetabilibus communes quæ *vegetabiles* poſſent nuncupari, ſunt facultas creſcendi, nutriendi, dirigendi, ſecernendi, & generandi.

a functionibus conſuetis avertunt, & ſuppuratione, in quam vergunt, integritati machinæ nocent.

141. Convulſivi morbi ſunt quoad nervos idem quod febriles quoad vaſa ſanguifera; maximo virium animalium diſpendio fiunt; unde ſumma ſequitur debilitas & functionum ſanitatis feriatio.

143. In paralyticis nervi, qui ad eum finem ſunt fabrefacti ut animam moneant de objectorum noxiorum & utilium præſentia, jam impreſſionibus eorum transſmittendis ſunt impares; ergo ad totius conſervationem & cautelam non concurrunt.

144. Ie doloriſicis vires abſumuntur, ut in inflammatoriis; atque anima dolore detenta cæteris functionibus exequendis impar eſt, atque integritas nervorum labefactatur.

145. In veſanis anima, cujus finis præcipuus eſt verum dignoſcere & bonum appetere, nec vero cognoſcendo, nec bono ſectando apta eſt; nec etiam fini propiori, ſeu ſanitatis tutelæ pars ejus nobilior, ſcilicet intellectus, invigilat, dum ideis abſurdis & appetitibus depravatis tranſverſum rapitur.

146. In evacuatoriis morbis, vel continuis excretionibus functiones principes turbantur, vel immodicis effluxibus vires exhauriuntur; adeoque diverſo ac in ſanitate modo diſtribuuntur in longævitatis detrimentum.

147. In cacheticis demum forma, color, cæteraque apparentiæ a ſtatu ſano tantum diſcrepant quantum interna ſolidorum textura, ſtructura, fluidorumque craſis; ſed cum a perfecto ſtatu non poſſunt machinæ diſcedere, quin in pejorem ruant, evidens eſt in his morbis ſtructuram & craſim non eamdem eſſe, quæ eſt ad longævitatem neceſſaria utpote perfectiſſima (124.)

149. Hinc concludere licet a morbis omnibus ſtatum hominis imperfectiorem fieri, quamdiu viget morbus, adeoque morbos omnes *malis* phyſicis eſſe annumerandos. *Malum* enim id eſt quod nos ſtatumque noſtrum reddit imperfectiores.

149. Quoniam vero malum ratione cujus ab infortunio graviori liberamur, in eo ſtatu bonum eſt reſpectivum: ſi dantur conatus naturæ quorum ope a cauſis morbificis, aut pejores morbos inducturis liberemur, illi conatus ſalutares dicuntur, quod in homine locum obtinere quotidiana docet obſervatio: verum illi conatus ſunt mutationes morboſæ (137.) adeoque morbi dantur; itaque morbi ſalutares, qui ſcilicet a morbis multo pejoribus nos immunes ſervant, quique proinde, licet in ſe ſint *malum abſolutum*, cum a malo graviori nos liberent, pro *bono reſpectivo* poſſunt haberi; ſic vomitus ſpontaneus vel arte excitatus, qui crapuloſum ab apoplexia ingruente excitat, morbus eſt ſalutaris; diarrhœa, quæ febrem gravem avertit, utilis & bona cenſetur; febris intermittens, quæ epilepſiam tollit, pari titulo laudatur.

150. Nulla in corpore mutatio fieri vel concipi poteſt niſi per motum; ſed omne ſymptoma mutatio eſt, 137.) adeoque fit per motum vel internum, vel externum; mutatio ſtatus, cujus ratio ſufficiens continetur in ſubjecto, cujus ſtatus mutatur, vocatur *actio* (*Ontol.* 713.) ſed ratio ſufficiens ſymptomatum fere omnium continetur in ipſo homine, ut attendenti patebit, ergo omne fere ſymptoma debetur actioni partium hominem conſtituentium. Excipiendæ ſunt læſiones evidentes a cauſis externis, ut vulnera, contuſiones, fructuræ, quæ non morbis, ſed affectibus ſeu vitiis accenſentur.

151. Actio omnis eſt effectus virium immediatus, ſeu ſine vi nulla datur actio, & poſita vi ponitur actio, niſi detur reſiſtentia ipſi æqualis; (*Ontolo*. 728.) cum autem mutationes morboſæ plurimæ fiunt a partium hominis actione, dantur in homine vires, quæ ipſius ſtatum mutare, atque ſymptomata inducere poſſunt; morbi autem, ſi ex horum numero affectus excludamus, omnes a viribus humanis dependent.

152. Omnes ens quod poteſt vires exerere ſeu agere, *potentia activa* vocatur ſeu *facultas* (*Ontol.* 716.); verum in homine partes tum fluidæ, tum ſolidæ, tum ſubſtantia incorporea ſeu anima, vires exerunt, agunt in ſe mutuo, in qua actione mutua vitale conſiſtit commercium; adeoque mutationes morboſæ corporis & animæ potentis activis ſeu facultatibus ſunt ut plurimum tribuendæ.

153. Hoc ulterius patebit ſi ad claſſes morborum recenſitas attendamus, ut febres, inflammationes, &c. licet enim illis occaſionem præbeant corporum externorum, ut applicatorum & ingeſtorum, actiones, ipſi tamen morbi nunquam exoriuntur niſi vires ipſius hominis exerantur, & fiant mutationes in corpore a fluidorum, ſolidorum, aut ipſius principii vitalis & ſentientis viribus.

154. In cadavere vigent facultates vegetabilibus, & machinis hydraulicis communes, ut gravitas, attractio, elaſticitas, & quæ ex his forte pendent putrefactivus & fermentativus motus, diſſolutio, relaxatio, condenſatio, pilorum, unguium vegetatio, fluidorum lapſus, & preſſio verſus imas partes, colorum, odorum, firmitatis mutatio, adeoque ſymptomata in qualitatibus mutatis, & pauca in excretionibus, quia paucæ excretionis fiunt independenter a ſenſu & motu muſculari; nullæ vero fiunt in cadavere mutationes quæ pendent a perceptione, appetitu, motu muſculari, motu pulſus & circulationis ac reſpirationis; functiones enim illæ animæ præſentiam, & actionem requirunt, adeoque omnes mutationes quæ ſponte fiunt in homine a facultatibus tum corporis, tum animæ dependent, priores vegetabilibus communes ſunt, poſteriores animalibus propriæ.

155. *Principium* illud eſt quod continent in ſe rationem ſufficientem cur alterum poſſit exiſtere, ſeu eſt illud ex quo alterius poſſibilitas intelligitur. Pathologi, qui verborum æquivocatione parum curant, illud *cauſa remota* nomine inſigniunt, licet cauſa a principio multum diſcrepet, hinc inextricabilis in arte medica

oritur

oritur confuſio; cauſa, ait Celeberr. *Aſtrucius*, „ illud eſt quod morbum producit, & hanc ſo„ lam *cauſæ* nomine inſigniendam eſſe facile cenſeremus, ſi uſus permitteret; pace tanti viri dixerim, abuſum non eſſe uſum, & hominis eſſe, ut rationi potius quam uſui irrationali obſecundet: ipſe vero fatetur multum difficultatis eſſe in tradenda definitione cauſæ, quia etiamnum, uſu ita volente, ſolent, ſub communi nomine, confundi tum *cauſæ efficientes*, quæ morbum re vera faciunt, tum cauſæ, ſeu ut melius dicamus, *conditiones ſine quibus*, quæ præſentes quidem morbum non producunt, ſed abſentes, ne produceretur, impedirent.

156. Principia ſunt tum conditiones, tum occaſiones, tum circumſtantiæ, nec non materia, inſtrumentum, finis, & prophaſis.

Sic quoniam poſito ſanguinis grumo arteriolam vel venulam obturante, ex eo non intelligitur actu vas illud dilatari, atque proinde tumere, grumus ille non eſt cauſa tumoris, ſed intelligitur tamen non repugnare quominus dilatetur vas; eſt ergo principium tumoris, illudque *materiale*, quia tumoris partem conſtituit; quoniam vero vas intumefactum eſt pars organica, cum in tumoris compoſitionem ingrediatur, illud eſt *principium organicum*, ſedes & *inſtrumentum* tumoris. Si illius grumi hærentia, quæ per ſe tumorem non facit, ad illius productionem ſit neceſſaria, ut multi putant, ex eo dicitur *conditio* ſeu principium ſine quo non fieret tumor: ſi vero principium ad tumorem non ſit neceſſarium, ut vaſis anguſtia, illud tumoris *occaſio* dicitur quatenus huic anſam præbet ſi cauſa acceſſerit. Si vero nec neceſſarium ſit, nec utile, ſed præſens, ut rubedo ſanguinis ejuſve acrimonia, illud principium *circumſtantia* tantum dicitur. Illud propter quod agens quidquam exequitur, *finis* dicitur: ſic ſi ideo excitur tumor, ut materies venenata e ſanguine ſecedat, illa depuratio ſanguinis *cauſa finalis* ab aliis dicta, *finis* eſt tumoris ſeu ſcopus a principio agente intentus. Si tumoris occaſio ſit vaſorum laxitas, vel inſpiſſatio ſanguinis a cacochylia, quia hæc mere paſſive ſe habent in tumoris productione, & præviæ ſunt diſpoſitiones in corpore, tunc principia proegumena vel *prædiſpoſitiones* vocantur, ut plethora, ſpiſſitudo, intemperies, acrimonia, &c. Si vero tumoris occaſio ſit activa, ut impetus, niſus preſſio ſanguinis, etiamſi ad effectum per ſe inſufficiens, vel animi excandeſcentia, vociferatio, curſus qui impetum, niſumque illum producat, ea *procatarticum principium* vel excitans dicitur, Græcis *prophaſis*, quoties eſt evidens & externum.

157. *Cauſa* dicitur illud ex quo intelligitur alterius actualis exiſtentia, unde diſcrepat a principio, ex quo non actualitas, ſed tantum poſſibilitas intelligitur. Illud eſt poſſibile quod contradictionem nullam involvit, ſed ideo non exiſtit, quod poteſt exiſtere; poſito principio non neceſſario ponitur ejus *ſequela*, ſcholaſticis *principatum*; verum poſita cauſa, neceſſario ponitur ejus *effectus*, etiam ſi nihil aliud ponatur, & effectus hac ſola ablata tollitur. Cauſa etenim, eatenus eſt cauſa, quatenus effectum, ſeu alterum quid ab ipſa diverſum producit, ita ut effectum ſine cauſa, ut cauſam ſine effectu ſuo, dari contradictorium ſit. Quod actu exiſtit, id poſſibile eſt, ſed ex cauſa intelligitur actualitas, ergo a fortiori poſſibilitas alterius, atque proinde cauſa eſt ſpecies principii: exemplo definitiones elucidabuntur.

159. Potentia, qua vaſa humanæ machinæ reſiſtunt ſuæ elongationi, aut nituntur ad ſe decurtandum, vocatur *contractilitas*; ut potentia, qua reſiſtunt ſuæ ruptioni, ſeu nituntur in cohæſionem, *tenacitas* nuncupatur.

159. Preſſio fluidorum quæ agit perpendiculariter in vaſorum parietes, vocatur *preſſio lateralis*.

160. Vis qua columna fluidi in baſim antecedentis agit juxta vaſis axim, vocatur *vis progreſſiva*, vel preſſio ſecundum axim.

161. Cauſa tumoris in genere eſt exceſſus preſſionis lateralis ſupra vaſis aut vaſorum contractilitatem: Demonſtratio. Vaſa eatenus poſſunt intumeſcere quatenus a fluidis contententis diſtenduntur; ſed non poſſunt diſtendi niſi a preſſione laterali; omnis enim actio fluidorum perpendicularis eſt ſuperficiei compreſſæ, ateque eatenus reſiſtunt vaſa in ſtatu ſano fluidorum preſſioni, quatenus in ſuis decurtationem nituntur fibræ tum longitudinales, tum orbiculares, ſeu preſſio fluidi lateralis æquilibratur a vaſis contractilitate; cum itaque preſſionis lateralis energia major eſt vi contractilitatis, neceſſum eſt ut vaſis fibræ longiores evadant, & cum preſſio illis perpendicularis ſit, adeoque directio tranſeat per axim vaſis, neceſſum eſt ut fibræ illæ ab axi recedant; ſed ſi fibræ, adeoque parietes ab axi vaſis recedant, vas intumeſcit; ergo dato exceſſu preſſionis lateralis ſupra vaſis contractilitatem, vas illud intumeſcere neceſſarium eſt; quod erat probandum.

262. Hinc ſequitur vas intumeſcere data eadem ejus contractilitate, ſi vis lateralis fluidi ſolito major evadat.

163. Sequitur iterum data eadem preſſione laterali, vas diductum iri, ſi contractilitas ejus minuatur.

164. Sequitur etiam tumoris magnitudinem fore in ratione compoſita ex directa preſſioni lateralis & inverſa contractilitatis.

165. Nec non liquet, ceſſante contractilitate vaſis, ut fit a ruptione ejus, aut, quod inde ſequitur, ceſſante preſſione laterali fluidorum, nullum tumorem fieri poſſe a fluidis: adeoque limites in magnitudine tumoris eſſe eoſdem, ac limites contractilitatis vaſis, ac limites preſſionis a fluidis inductæ.

166. Preſſio viva ſeu colliſio illata vaſis, quolibet pulſu cordis, eadem eſt ac quæ in baſim columnæ fluidi antecedentis infertur; ſed ea eſt ut quadratum velocitatis reſpectivæ columnarum, ſcilicet antecedentis & ſubſequentis:

tis: adeoque intenſitas tumoris, ſi vaſis contractilitas ſit eadem, eſt huic quadrato velocitatis reſpectivæ proportionalis.

167. Preſſio, quam fluidam exercet in vaſis parietes, eſt ſemper ut vis emboli cordis illud promoventis & urgentis; verum ea eſt menſura maximæ velocitatis quam ſanguis in dato vaſe poteſt concipere; eſt enim ea vis, ut illius velocitatis quadratum ex hydrodynamicis, adeoque data retardatione ſanguinis antecedentis, illa vis eſt menſura preſſionis lateralis, quæ timore ſuo exceſſu inducit.

168. Hinc ſequitur tumorem tunc fore maximum, ſub eadem vaſis contractilitate, cum ſanguis vi totali cordis premet vaſis parietes, quod accidit cum vas eſt omnino obſtructum, & in hoc caſu tumoris magnitudinem pro viribus cordis augeri & minui, quod in variolis accidit; puſtulæ enim decreſcente vitali preſſione recedunt.

169. Hinc ſequitur etiam tumorem, data eadem vi cordis, fore majorem in venis quam in arteriis, quia (*ex Hæmaſtatique p.* 261.) venis obſtructis preſſio lateralis eſt maxima, & contractilitas vaſis minor; unde major exceſſus, cui debetur tumor.

170. Effectus integri ſuis cauſis proportione reſpondent, *VVolf. Mecchan.* 24.

171. En alterum criterium, quo cauſa cognoſcitur & a principio diſtinguitur, ut exemplis jam allatis liquet; cum enim exceſſus preſſionis lateralis ſupra contractilitatem vaſis ſit cauſa tumoris, qua proportione creſcit ille exceſſus (162. 169.) vel decreſcit, ea creſcit, vel decreſcit tumor.

172. Sic vaſe tranſverſim ſecto, quoniam ſanguis antecedens & effluens non reſiſtit ſubſequenti, adeoque pari prorſus velocitate fluit, nulla eſt velocitatum differentia, ſeu nulla velocitas reſpectiva, nec proinde preſſio tum lateralis tum juxta axim vaſis (166.) ut patet ex *Hæmaſtatique pag.* 247. *numer.* 100. illico vaſis tumor evaneſcit.

173. Ligata vena, major ſit tumor quam ligata ejuſdem diametri arteria, quia cum cum in ſtatu ſano contractilitas venæ minor ſit quam arteriæ, & tamen in utroque caſu preſſio lateralis eadem ſit (168.) exceſſus preſſionis lateralis ſupra contractilitatem major futurus eſt.

174. Ab æqualibus cauſis, iiſdem poſitis circumſtantiis, idem ſemper producitur effectus, *Hamberger. Phyſic. n.* 18.

In Scholis defectu definitionum accuratarum vulgo ſtatuitur unius rei plures poſſe dari cauſas: quia cauſæ nomine non cauſam integram, ſed partem cauſæ in effectu integro compoſito, vel tantum occaſionem aut ſubjectum cauſæ, aut demum quoddam principium intelligunt, verbo cauſam quodam modo cum non cauſa confundunt, ſecus *unius effectus eadem ſemper eſt cauſa proxima efficiens*, *Id. ibid.*

175. Qui pro cauſa tumoris hærentiam ſanguinis in vaſe reponunt, illi pro cauſa principium (168.) tantum aſſignant, quo ſemel errore imbuti facile exſtimabunt eumdem effectum induci poſſe tum ab illa hærentia, tum a preſſione lateralis, tum a contractilitatis decremento, tum ab aliis diverſis, ut putant, cauſis; nec mirum omnes ideas confundi, cum nomina confunduntur (95.)

177. Ut ſuam regulam tueantur illi Philoſophi regerunt lutum a ſole indurari, a quo cera liquefit, adeoque unius cauſæ effectus diverſos eſſe pronunciant. Verum ſol eſt quidem principium, non vero cauſa lutum indurans; nam niſi accederet humidi exhalatio & terrearum moleculaṛum major ſeu latior contactus, lutum non obdureſceret, dato eodem ſole; ceræ vero moleculæ non exhalant humidum, ſed fluido lucis circumvolutæ, velut atmoſphæra tenuiſſima, ſe non niſi per exilia, raraque puncta contingunt, unde fluxilis evadit cera: confuſis vocabulis, omnia confundi neceſſum eſt.

177. Nulla eſt ſcientia in qua ſæpius errent artifices quam in Arte Medica, in qua tamen error ſit damnoſior, ſi Theologiam excipias; atque fons errorum præcipuus eſt quod non cauſam pro cauſa habeant; *poſt hoc, ergo propter hoc*, nullum pejus & tamen frequentius raticcinium.

178. Ut unum alterius cauſa dicatur non ſufficit ut uno poſito ſequatur alterum, eo ablato tollatur; ſed requiritur ut etiam ex uno intelligi poſſit alterius actualis exiſtentia, atque ut illius cauſæ intenſitati proportione reſpondeat effectus quantitas; & quoniam omnis effectus eſt mutatio, quæ ſine vi mutante perfici non poteſt (150.) neceſſum eſt ut quod pro cauſa habetur vim habeat ſufficientem ad effectum ipſi adſcriptum; ſecus ex uno non intelligeretur alterum, quod exemplis patebit.

179. In navigio ſi quis videat tenſis velis navigium progredi, his laxatis quieſcere, nequaquam tamen velorum tenſionem pro cauſa motus navis poterit referre, cum illa tenſio per ſe navi motum non poſſit impertire: datis hirundinibus datur arborum multarum vegetatio, his avolatis ceſſat; aſt quoniam ex hirundinibus non datur intelligendum quod ſuccum intra fiſtulas arboreas trudit, illæ vegetationis non ſunt cauſa. Mirum eſt omnes fere morborum, quæ circumferuntur, cauſas, non minus illis eſſe ridiculas. Sanguinis hærentia in vaſis per ſe motum ſubſequentis quidem retardat, ergo multum abeſt quin acceleret, ut in febre accidit; interea illa hærentia pro cauſa febris venditatur, ut & pro cauſa tumoris: item & preſſio cerebro illata pro cauſa convulſionis, quia ſcilicet principia cum cauſa confunduntur. Sic Aſtrologi eventum cauſam in ſiderum aſpectu ſeu ſitu reſpectivo reponunt, quaſi in illo ſitu quædam nova vis reſideret.

280. Nihil, quatenus eſt cauſa, ſenſibus cognoſci poteſt, *Hamberger. phyſ. præfat.* 36. nec proinde quatenus eſt alterius effectus: etenim unum

unum ex altero intelligere eſt non ſimplicis perceptionis, adeoque ſenſus operatio, ſeu intellectus; nam illatione ſeu ratiocinio opus eſt, ut unum ex alio concludamus; verum cauſa eſt illud ex quo alterius actualitas intelligitur ſeu infertur; ergo nihil quatenus eſt cauſa ſenſibus percipitur. Experientia vero eſt cognitio horum quæ ex ſola attentione ad perceptiones noſtras patent (*VVolf. Log.* 664.) ergo nullam cauſam, nullumque effectum, qua tales, ulla vel obſervatio, vel experientia demonſtrat, contra quam pronunciant Scholaſtici.

181. Prognoſis eſt cognitio cauſæ, & unius certitudo ab alterius certitudine pendet,

Ideo quiſpiam eventurum eſſe tuto præſagimus, quia illud cognoſcimus dari, ex quo intelligitur alterius præſentia, ſeu quia alterius actualitas cum eo neceſſario connectitur; ſed poſita cauſa neceſſario ponitur effectus, adeoque quanto certius novimus illam poſitum iri cauſam, tanto certius effectum præſagimus; verum dato principio datur tantum poſſibilitas eventus, adeoque non repugnat, eo poſito principio, eventum non ſubſecuturum, adeoque eventum quidem conjectare poſſumus, certo præſagire non poſſumus. Quanto intervallo diſtat certitudo a conjectura, tanto etiam utilitas cognitionis cauſæ & cognitionis principii. Cum navis progrediatur exceſſu vis venti & fluxus aquarum ſupra reſiſtentias inertiæ navis, & viſcoſitatis aquæ, ſi illum exceſſum accurate noverim, certo dimetiar navis velocitatem, eamque præſagire & determinare licebit, quia data cauſa impoſſibile eſt quin effectus ſequatur; ita cognita cauſa morbi vel datæ ſymptomatum congeriei, tuto præſagitur illa congeries.

182. Diagnoſis morborum ex ſymptomatum cognitione dependet: verum definitio eſt enumeratio ſymptomatum nec plurium nec pauciorum quam quæ ad genus cognoſcendum & ab aliis dignoſcendum ſufficiunt (74.) ergo diagnoſis morborum ex bona de finitione dependet.

183. Si ſymptomata ita cognoſcantur connexa cum altero, ut illorum actualitas ex hoc altero intelligatur, inde cognoſcimus ea eſſe alterius effectus, ſeu illud alterum eorum eſſe cauſam; ac proinde accurata ſymptomatum cognitio, eorumque cum cauſis connexionis notitia totam implet diagnoſim & prognoſim.

184. Signum eſt ens, quo alterius præſentia. vel adventus, vel præterito colligitur (*Ontolog.* 962.) ſed ſymptomata ita connectuntur cum cauſis, ut his poſitis cauſæ ponantur, vel ſequantur: ergo ſymptomata ſunt ſigna cauſarum præſentium vel antecedentium: morbi vero ſunt ſymptomatum connexorum concurſus, ergo cum ex ſymptomatis eorum concurſus & connexio intelligantur, ſymptomata ſunt morborum ſigna, eaque certa.

185. Principiis poſitis morbus eſt poſſibilis, ergo principia ſunt ſigna probabilia morborum, eaque plus, vel minus dubia, prout pauciores ſunt vel plures caſus æque poſſibiles, in quibus datis his principiis detur talis morbus.

186. Si jaciantur duæ ſimul teſſeræ, quoniam ſunt 36. modi diverſi æque poſſibiles, quibus teſſeræ illæ puncta ſua exhibeant, facto jactu probabilitas datum punctum apparitur um eſſe eſt ad certitudinem ut 1. ad 35. Si datum punctum ut 7. ſex modii æque facilibus exhiberi poſſit, probabilitas eſt ſexta pars certitudinis.

187. *Veriſimilitudo* eſt probabilitas quæ ſe habet ad certituditem in majori ratione quam 1. ad 2. Sic quoniam pluſquam octodecim ſunt caſus in quibus jactis duabus teſſeris poſſunt exhiberi numerus 7. vel 6. vel 8. vel 4. ſunt enim illi caſus 20. poſſibiles, jactis illi teſſeris veroſimile eſt fore ut alteruter ex his numeris punctorum contingat.

188. *Incertitudo* eſt probabilitas minor dimidia certitudine; ſic quoniam ex 36. caſibus poſſibilibus, numerus 7. poteſt tantum ſex modis contingere, non veroſimile eſt, ſed incertum utrum numerus ſeptem primo jactu contingat.

189. *Dubium* eſt probabilitas quæ dimidiam certitudinem adæquat; ſic ſi octodecim ſint caſus ex 36. poſſibilibus, qui eventui faveant, ille eventus dubius eſt; ſic ſi in morbo eventus quidam ex concurſu fortuito totidem principiorum poſſit accidere, ac eventus contrarius, uter accidat dubium eſt.

190. *Poſſibilitas* eſt primus & minimus gradus probabilitatis & cum ignorantia confunditur; vide *s' Graveſande Log.*

191. Quo certius cognoſcitur morbi cauſa, eo prognoſis ejus certior, ſeu eo veriſimilitudo eventus magis ad certitudinem accedit; quo plura morbi principia cognoſcuntur, eo probabilitas ad veriſimilitudinem magis accedit, ſeu eo prognoſis eſt veriſimilior.

192. *Periculum* eſt ſtatus in quo ſunt caſus poſſibiles quibus malus eventus contingat; ſic periculum mortis eſt in morbo, quo cæteris paribus tot ſunt qui fato cedunt, quot convaleſcunt; hoc vocatur *periculum ſimplex*. Si caſus æque poſſibiles convaleſcentiæ ſunt plures quam mortis, *periculum minus*: Si vero pauciores, *majus* dicitur; & in hoc caſu morbus *lethalis* pronunciatur; quia ægrum moriturum eſt veroſimile, in altero vero *incertum*.

193. Quo fundamentum probabilitatis minus eſt, eo minor eſt probabilitas, & e contra; probabilitas quæ ex principii notitia deducitur eo minor eſt, quo minus veroſimile eſt hoc principium in dato morbo concurſurum eſſe.

194. Si quantitas effectus viribus cauſæ proportionata demonſtretur, congnitio philoſophica a mathematica omnimodam haurit certitudinem (*VVolf, diſc. præfat.* 27.) Sic ſi demonſtretur aneuryſmatis incrementum proportione reſpondere, in dato caſu, vi truſi-

væ cordis, ſeu altitudini ad quam ſanguis intra tubum verticalem aortæ inſertum poteſt aſcendere, modo non variet ejus arteriæ contractilitas; aut eadem data vi cordis truſiva, ejus aneuryſmatis incrementum reſpondere ductilitati arteriæ, ea cognitio mathematica omnimodam certitudinem impertit philoſophicæ, atque utilitatem.

195. Inde enim ſequetur experimenta ætiologiæ reſponſura eſſe; ſic experimento ſequenti ætiologia poteſt comprobari. Sumatur veſica ſuilla, & humana ejuſdem capacitatis, deinde appenſis iiſdem ponderibus inveniatur utra ex illis dato tempore ductilior ſit, ſeu magis extendi ſe patiatur: quo facto ſi utique aptetur tubus verticalis ad orificium, & aqua ad eamdem altitudinem effundatur, docet experientia tumorem ſingularum fore in ratione ductilitatum, ſeu inverſa contractilitatum; & ſi deinceps diverſa ſit aquæ in tubis altitudo, tumoris quantitas cæteris paribus erit ut aquæ prementis altitudo; ſed advertendum eſt temporis adhibiti rationem habendam eſſe, quia quæ veſica diutius diſtenditur, ea paulo ductilior evadit, atque ſucceſſu temporis magis intumeſcit.

196. *Effectus ſimplex* is eſt in quo unica mutatio conſideratur, ut in tumore generico: *compoſitus* in quo plures, ut in tumore rubro, dolorifico, pulſatili, duro, &c.

197. Cauſa phænomeni ſimplicis, debet ſeorſim conſiderari antequam ad cauſam phænomenorum concurrentium ſimul deveniamus, ſine qua cautela plures errores in Medicina admittuntur; ideoque tumor pulſat, quia per intervalla ſenſibilis preſſio lateralis ſuperat contractilitatem vaſis aut partis tumidæ: ideo rubet, quia radios rubros reflectit pars, maximam vero cæterorum partem abſorbet, demonſtrante *Nevvetono*; & ideo rubri radii plures reflectuntur, quia ſanguis ejuſdem coloris majorem hujus ſuperficiei partem tingit, tum quia lymphatica vaſa plura ſubivit, tum quia ſanguiſera diſtenſa ſublimiora ſimul & latiora ſunt, nec obſtat membranarum pelluciditas: ideo dolet, quia fibræ nerveæ parietibus vaſorum diductorum intertextæ diſtrahuntur: ideo tumor durus eſt, quia vis ſanguinis retropellentis reſiſtit ne preſſione digiti tumor in minus volumen redicatur, adeoque ſuam figuram mutet, quod, ut deprimi poſſit, neceſſarium eſt.

198. Jam vero cum tumor his ſymptomatibus præditus dicatur tumor inflammatorius, cum ſimul calore intenſo ſtipatur, atque cum omnia ſymptomata intelligantur ex exceſſu preſſionis lateralis alternæ, abſolute adauctæ, ſupra vaſorum contractilitatem, illum exceſſum eſſe tumoris inflammatorii cauſam conſequitur.

199. Cum autem non idem ex uno intelligat unus ac alter, prout ille accuratam vel nullam obtinet Philoſophiæ notitiam, quod eſt dati morbi cauſa reſpectu unius, non ea eſt reſpectu alterius, nec dati morbi cauſa abſolute datur niſi quæ talis demonſtratur; quo pacto demonſtretur cauſa allata tumoris inflammatorii, vide fuſius in *Hæmaſtatique. de l'inflammation.*

200. Corpus omne perſeverat in ſtatu ſuo, niſi quatenus a viribus impreſſis cogitur ſtatum ſuum mutare ex lege prima univerſi (*Nevveton. Leg. 1.*) cujus legis nulla alia eſt ratio præter Dei voluntatem, adeoque illa perſeverantia inter effectus naturales non eſt reponenda.

201. Mutatio motus eſt proportionalis vi motrici impreſſæ, & ſit ſecundum lineam rectam qua vis illa imprimitur (*Nevvoton. leg. 2. ibid.*) Vulnus eſt partium ſolidarum animalis prius continuarum ſeparatio mechanice facta; ſit autem mechanice cum vires ipſum vulnus infligentes agunt ratione molis, figuræ, velocitatis & ſimus quæ in ſenſus incurrere poſſunt.

202. Partes continuæ ideo cohærent, quia per plurimas ſuperficies ſe tangunt; & vis illa cohæſionis menſuratur ex pondere, quod ad illas diſſociandas requiritur; vis autem cohæſionis a minima remotione evaneſcit, quia decreſcit in diſtantiarum ratione duplicata. Vis qua fibræ & membranæ nituntur in ſui deourtationem, ſeu contractilitas elaſtica, eſt in æquilibrio cum vi cohæſionis uſque dum contactus illi minuuntur; facta ſolutione continui, contractilitas illico labia vulneris ſeparat, & in circularem flexuram diducit, ita ut infixo intra cutim gladio, hiatus vulneris multo major ſit gladii craſſitie. Sanguis vehementer diſtendens venam, vel arteriam nititur ad fibrarum ejus ſeparationem; & aliquando fit ut ſic vaſa ut aneuryſmata crepent ſeu vulnerentur.

203. Cauſa vulneris eſt vis fibras continuas ab invicem dimovens, major earum tenacitate, ſeu cohæſione (158.) adeoque cum vis illa dimovens nunc intra, nunc extra corpus ſit, ut vidimus, & ea reſultet ex vi applicata, ut vi gladii, impetu cruoris, &c. & vi inſita partium, ſeu contractilitatis; quo major eſt vis inſtrumenti ſimul & contractilitas, ſub eadem tenacitate, eo majus vulnus; & ſub eadem inſtrumenti & contractilitatis vi, quo minor eſt partis cohæſio nativa, eo vulnus majus: hinc ſequitur etiam vulnus fieri poſſe ſponte ſine adaucto niſu ſanguinis & ſine ictu externo, modo contractilitas augeatur in majori ratione quam cohæſio, ut cum frigore rhadages fiunt: & ſi contractilitas ſimul cum ictus energia atque minima cohæſione concurrat, vulnus eſt in eorum ſingulorum ratione compoſita: ſequitur etiam impoſſibile eſſe vulnus, quamdiu cohæſio partium fortior erit viribus tum impreſſis, tum inſitis ad partes ſeparandas; unde leviter diſtractæ partes non vulnerantur; atque ſequitur vulnus ſanatum iri quoties vel ſponte vel arte accedunt ita labia vulneris, & accretione vaſculorum omnia interſtitioſa accurate replentur, ut amiſſus reſarciatur contactus, ſicque nativa redeat cohæſio atque tenacitas: falſum eſt itaque poſita cauſa vulneris vulnus non poni, nec ablata tolli, niſi pro cauſa vul-

neris

neris inſtrumentum, adeoque principium proponatur.

204. Non minor debet eſſe cautela in Medico ut cauſam morbi a non cauſa diſtinguat, quam in Judice ne criminis teſtem pro auctore habeat, cum de vita humana in utroque caſu agatur; nec poteſt hæc diſtinctio inſtitui, niſi accurata cauſæ & principii acquiratur notitia, quæ ſine diſtincta & conſtanti definitione comparari non poteſt. Veram cauſæ ideam non habent illi qui exemplo vulneris utuntur, ut probent ſublata cauſa effectum non tolli, quia nunc inſtrumentum cum cauſa, nunc vulnus cum hiatu labiorum vulneris perſeverante confundunt; hiatus vere perſeverat ex lege prima *Nevvtoni*, & producitur ob virium exceſſu ex lege ſecunda, nec inſtrumentum ad vulnus ſufficit, cum illud ex ſe ſit iners & non agat niſi per vires ipſi impreſſas, nec vulnus infligat, niſi vis ſeparans ſit ſuperior partium tenacitate.

205. *Concurſus*, Græcis *Syndrome*, ſymptomatum invicem connexorum *morbus* eſt; ſic definitur morbus a Veteribus, teſte *Clerico* (*Hiſtoire de la Medicine*, *pag.* 346.) concurſus vero eſt ſymptomatum conſtanter ſibi coexiſtentium vel ſuccedentium ſeries; ea vero definitio eſt ceteris anteponenda quæ notas ad definitum cognoſcendum & ab aliis diſtinguendum ſuppeditat; verum quoniam ſymptomata eorumque concurſus in ſenſus incurrunt, partium vero internarum diſpoſitio ſenſus latet, melior eſt definitio a ſymptomatis quam a partium interna diſpoſitione; Præterea ea definitio eſt antiquiſſima, niſi Hippocraticam excipiamus, quæ erat *quecumque moleſtia in corpore conſtans & notabilis;* atque uſui loquendi Practicorum conformis: omnes enim morbi ſigillatim, ut apoplexia, pleuritis, ſyncope; dyſenteria, &c. vulgo per ſymptomata ſua definiuntur, atque adeo morbus in genere per ſymptomata debet definiri.

206. Nullus eſt tam ſimplex morbus, cujus ſymptomata plura non ſint; licet enim in definitione unum aut alterum tantum ſymptoma recenſere ſufficiat, non minus verum eſt ea ſimul eſſe plurima, quod cataractæ vel *amauroſeos* exemplo patebit; cœcus enim non ſolum viſu orbatur, ut ex ejus relatu cognoſcitur, ſed etiam vel labes eſt in oculis conſpicua, ut glaucoma, cataracta, vel pupilla laborat mydriaſi & immobilitate, ut in guta ſerena, ſimulque cœci procedendo manus ad anteceſſum porrigunt, ne in obvia corpora capite impingant, & in media luce Cælum verſus oculos dirigunt, ita ut aſſueti ex inceſſu, geſtu, ſitu, aliiſque notis plurimis cœcos dignoſcant. *Colica* ſimplex videtur morbus cujus dolor eſt ſymptoma conſtans, verum & agrypnia, & faciei diſtorſio, & corporis contractio, & decubitus, & dyſpnœa, & conſtipatio, & dyſuria, & borborygmi, &c. vel alia ſymptomata dolorem concomitantur.

207. Quoniam nihil eſt ſine ratione ſufficienti, datur ratio cur certa ſymptomata ſimul concurrant ſeu coexiſtant, aut ſibi mutuo ſuccedant, adeoque connectantur; illa vero ratio eſt ipſamet connexio organorum quæ in morbis afficiuntur, materiei morbificæ quæ plures partes ſimul infeſtat, facultatum ſeu earum potentiarum quæ ad materiam illam corrigendam aut eliminandam ſibi mutuo auxilium præbent: datur itaque connexio eadem quæ eſt inter principia & eventus, cauſam & effectum. Cauſa morbi itaque eſt illud ex quo intelligitur actualis ſymptomatum connexorum concurſus; verum ſymptomata ſunt mutationes ſenſibiles in functionibus vel in qualitatibus, & mutationes omnes debentur facultatibus tum corporis, tum animæ (152.) adeoque viribus tum corporeis, tum animatis, de quibus agendum eſt, utpote morborum omnium principiis, antequam ulterius procedamus.

De Viribus animatis.

208. *Vis* dicitur quod in ſe continet rationem ſufficientem actualitatis actionis (*Ontolog.* 722.) adeoque eſt cauſa, cujus effectus *actio* dicitur; ubi datur vis, ibi datur facultas, quia nulla actio ſine agendi potentia ſeu facultate; aſt ubi datur facultas, non ſemper datur actio, quia a potentia ad actum non valet conſequentia (152.) Facultates hominis aliæ ſunt ipſi & animalibus aliis propriæ, aliæ vero vegetabilibus communes (154.) actiones quæ numquam in plantis obſervantur, & in hominibus fiunt, ſunt animalibus propriæ. In nulla planta obſervatur cognitio, appetitus, nec proinde ſenſus nec voluntas, ut cuique notum eſt, verum & nullus motus muſcularis, cum muſculis careant plantæ, ſeu faſciculis fibrarum quæ decurtatæ partes appenſas transferant; motus enim mimoſæ muſculares eſſe nullus demonſtrat; nullum proinde cordis motum his adſcribere licet, cum cor ſit muſculus, & ipſis nullus ſit muſculus, nullum proinde cor, nulla vaſorum pulſatio, nulla, teſte *Hales*, circulatio, nulla qualis in quadrupedibus reſpiratio; verum hæ omnes functiones homini competunt, & eas vegatabilium functionibus opponere licet.

209. Perperam a Neotericis facultates a foro Medico ablegantur, quaſi vero materia ſubtilis earum vices ſola ſuppleret, vel ablegantur ex eo quod earum eſſentia nobis ſit ignota; verum ea ratione nomen gravitatis, elaſticitatis, quarum eſſentia nos latet, ablegandum eſſet, vel ex eo quod metus eſt ne pro rebus mera nomina tradantur; verum vocabula etiam ficta ut x, y, & quantitates ignotas in ſuis computis ita feliciter adhibent ſapientiſſimi Mathematici, ut horum miniſterio veritates aliis Philoſophis inacceſſas inveniant; ſic Mechanici potentias animatas, quarum eſſentiam non curant, ut operarios, bruta, ut praxi adhibent, & in theo-

theoria recenſent, quarum vires & effectus experientia ſola cognoſcunt.

210. Non pari jure facultates homini proprias ſola experientia cognitas indagabimus, tanquam cauſas effectum & principia multarum functionum: eaſque inſtar Mechanicorum conſiderabimus, quin judicium noſtrum de modo, quo anima agat in corpus, Cartheſianæ, Leibnitianæ & Ariſtotelicæ opinionibus interponamus. Sufficit ut nobis quotidiana conſtet experientia ab anima tamquam principio pendere intellectum, appetitum, motum muſcularem, motum cordis & reſpirationem, cum illi motus præſente anima dentur, abſente ſeu non agente evaneſcant, & diverſimode ea mutata vel affecta mutentur; quæ certe ratio Mathematicorum Principem *Alphonſum Borellum* impulit ad credendum animam eſſe principium vitæ, (*de motu animal. pag. 1.*) quod fides & SS. Patrum unanimis conſenſus confirmat, (*Pouget Catech. Monſp.. P. I. S. 1. ch. 2.*) nec diſſentiunt quotquot fuere, ſi Cartheſianos paucos excipiatis, Philoſophi, quotquot a *Galeno* ad nos extitere Medici, maxime vero *Riverius*, *Dulaurentius*, *Baglivius*, *Lanciſius*, & inter Neotericos Mathematicos *Cheyneus*, *Porterfield*, &c.

211. Tres ſunt præcipuæ animæ facultates, *cognoſcit* enim, *appetit* & *movet*, quod omnibus vegetabilibus & foſſilibus eſt denegatum.

212. Facultas cognoſcendi duplicis eſt ordinis; inferior brutis communis, ſuperior ſeu intellectus homini proprius.

213. Inferior continet ſenſum, imaginationem, memoriam, reminiſcentiam.

214. Superior illationem, attentionem, reflexionem, abſtractionem, ingenium, & rationem, de quibus in morbis veſanis agemus.

215. Facultas appetendi duplex eſt, ſuperior homini propria, & inferior brutis hominique communis.

216. Superior eſt inclinatio animæ ad objectum pro ratione boni in eo diſtincte percepti, ſeu intellecti, & *Voluntas* dicitur; vel reclinatio animæ ab objecto pro ratio mali in eo diſtincte percepti, id eſt intellecti, & *Noluntas VVolfio* dicitur.

217. Inferior eſt inclinatio anime ad objectum pro ratione boni in eo confuſe, id eſt per ſenſationem ſolam percepti, & ea *Cupido*, vel appetitus ſenſitivus vocatur. Vel reclinatio animæ ab objecto pro ratione mali in eo confuſe percepti, & *Averſatio* nuncupatur (*Pſycholog. Empyr.* 181.)

218. Rurſus cupido & averſatio ſunt vel debiles, vel vehementes; ultimæ vocantur *animi pathemata*; quæ in cupidine conſiſtunt, *jucunda*, quæ in averſatione *ingrata* ſunt.

219. Facultas movendi vel locomotiva duplex eſt; alia *Libertas* quæ cum noluntate aut cum voluntate determinatur ad agendum; alia *Natura* quæ cum cupidine aut averſatione motus exſequitur.

220. Motus a libertate pendens eſt vel *voluntarius*, vel *invitus*.

221. *Voluntarius* eſt ille quem malumus exſequi, quam omittere, nec ipſi repugnat naturæ, ut ad amicum ſcribere, amaſiam alloqui.

222. *Invitus* eſt motus quem quis facit, dum eum mallet omittere (*VVolf. Philoſ. I.* 601.) ut invitus eſt motus quo nefarius ferale pegma conſcendit, quo natura repugnante brachium amputandum Chirurgo porrigimus.

223. Motus a natura productus vel eſt ſpontaneus, vel coactus.

224. *Spontaneus* motus eſt ille quem cupido determinat voluntate non repugnante, ut cibos jucundos deglutire in eſurie.

225. *Coactos* eſt motus quem appetimus voluntate repugnante, ut conatus ad egerendas fœces in teneſmo, ſcalptus excorians in pruritu; illos motus mallemus non appetere.

226. Motus tum liberi tum naturales pendent a nobis, & ſunt *activi*; ceteri vero quos ab impetu corporum recipimus, aut a gravitate, ſunt *paſſivi*. Rurſus activi dividuntur in *aſſuetos* & *non aſſuetos*.

227. *Inaſſueti* fiunt cum difficultate & attentione, ut dum quis choreas agitare diſcit, vel ſcribendi arte informatur.

228. *Aſſueti* fiunt ſine reflexione & cum aliquali levamine, ſive vigilemus, ſive etiam dormiamus. Sic mulier incogitanter verba deblaterat, ebrioſus propoſiti omnis immemor vinum deglutit, ſcabioſus dormiendo ſe ſcalpit.

229. Motus iterum ratione motivi ſpnt *indifferentes*, ſeu arbitrarii, vel *neceſſarii* neceſſitate morali.

230. *Indifferentes* ſunt illi quos utrum omittamus vel exſequamur non multum intereſt, ut ambulare a dextris, ſiniſtris, vel quieſcere.

231. *Neceſſarii* vero quos animi pathema determinat, vel conſuetudo dictat, ver. gr., timidi ex bombardæ exploſione contremiſcunt neceſſario; iracundi ex injuria accepta fremunt, nec cohibere ſe poſſunt; nauſeoſi ingrata medicamina exſpuunt: ob aſſuetudinem garruli a loquacitate vix poſſunt abſtinere; pueruli irrequieti vix in loco ſe continere valent.

232. Motus iterum alii ſunt *conſpicui* ſeu *externi*, alii *latentes interni*.

Conſpicui, ut manuum, crurum, vix fiunt nobis inſciis & invitiis, quamdiu viget mentis libertas.

Interni & non conſpicui ſæpius nobis inſciis, ut reſpiratio, deglutitio ſalivæ, pupillæ conſtrictio ad lucem, oculi directio ad objecta; imo invitis, ut motus cordis, ſtomachi, &c. perficiuntur.

233. Ex his ſequitur motus ſimul dudum aſſuetos, ſumme neceſſarios & internos eſſe vel coactos, vel a voluntate, reflexione, vigilia independentes, & nobis inſciis atque invitis perfici.

234. *Libertas* eſt facultas agendi conſequenter ad voluntatem & noluntatem, ſeu quæ determinatur ab ideis boni vel mali diſtinctis, & per intellectum perceptis: agit anima cum ideas retinet, abjicit, revocat, comparat, & cum motum

tum organis imprimit; ideoque alia eſt libertas movendi, alia cogitandi.

235. *Natura* eſt facultas agendi conſequenter ad cupidinem & averſationem non rationales ſed ſenſitivas, ſeu quæ determinantur ab ideis boni vel mali confuſis, quales per organa ſenſuum obtinentur; aliis inſtinctus, cœcus impetus, vocatur.

236. Naturæ nomen ſumimus in ſignificatu apud Medicos receptiſſimo (98.) atque ſibjicimus alios ſignificatus, quales ſunt *eſſentiæ*, ut cum agunt de natura auri; *ſemideitatis* Ethnicorum, ut cum ajunt naturam huic mundo præeſse; *qualitatis* & *indolis*, ut cum tractant de natura ſanguinis, puris; *univerſi*, ut cum dicitur in rerum natura; *ortus* & *nativitatis*, ut cum dicunt quidpiam a natura inſitum eſse: *ſanitatis*, ut cum pronuntiant quidpiam eſse naturale, aut juxta naturam: vide *Boyleum de natura ipſa*.

237. Natura eſt facultas agendi conſequenter ad cupidinem aut averſationem; verum nulla alia poteſt eſse ratio cur illa facultas cupidinem aut averſationem conſequatur, niſi quia cupido ſeu animæ inclinatio ad bonum confuſe perceptum incaſsum a Deo nobis inſita foret, niſi ſimul præſto eſset facultas objectum bonum aſsecutura, vel malum ex ſe repulſura: atque vana foret illa facultas bonum abripiendi, malum fugandi, niſi eſset aliqualis hujus cognitio, atque diſtinctio, ſeu cupido & averſatio; cum itaque illa facultatis cum cupidine connexio ſummæ Dei ſapientiæ & providentiæ quadret apprime, illius rationem nos attigiſse veroſimillimum eſt.

238. Cum nobis inſita ſit ineluctabilis ad bonum propenſio, & a malo reclinatio, quatenus tale nobis apparet, motus ad bona ſectanda & mala fuganda ſunt ineluctabiles, ſeu neceſſarii, ſaltem neceſſitate morali, quin libertas tollatur; ſic etiamſi quis libertate ſe laqueo ſuſpendendi polleat, nullus tamen mentis compos id præſtat, adeoque motus qui ad noſtræ vitæ & felicitatis tutelam utiles ſunt, coacti & neceſſarii videntur, licet nulla eos determinet mechanica, ſed tantum moralis neceſſitas. Unde natura definitur a *Galeno* facultas producens motus in corpore humano neceſſarios; & alibi ſic ait: „ Per nomen naturæ „ vim quamdam intelligere convenit in his ipſis „ corporibus, quæ ab ea reguntur, inhabitan„ tem, cujus eſſentia quænam ſit quærere, & „ de noſtra anima, aut ejus principatu, minime „ neceſſe eſt. .... inerudita natura, quæ opus „ ſunt efficit, ut nictare, tuſſire, ſingultire. „ ſcalpere, pandiculari; ..... artus pro lubitu „ movemus, ſed neque quis muſculus ille ſit, „ nec quo pacto agere poſſit moventi animali „ cognitum eſt; cum nonnullos muſculos, ut „ popliteum, quidem Anatomici peritiſſimi „ ante nos ignoraverint, nihilominus tamen „ omnes homines ipſius genu articulum ſimul „ atque voluerint inflectunt. „ *Galen. in VII. Epidem.*

239. „ Nonnulli quidem unam eſſe animæ „ naturæque ſubſtantiam arbitrantur, aliqui in „ ſpiritu, aliqui in corporis proprietate eas „ conſiſtere ſtatuentes. Aſt utrum corporea an „ incorporea vis a noſtro conditore cerebro in„ dita fuerit, & morientibus animalibus recedat, nullum hac de re firmam rationem habeo:“ Sic ſentit *Gal. ibid. pag.* 803. Hinc patet dudum apud Medicos cognitam fuiſſe potentiam motricem, quæ ſanitatis regimen obtinere videbatur, quæque hoc nomine naturæ fuit ſemper a Medicis inſignita, & definiebatur „ vis corporibus „ inſita per quam ea reguntur, & facultas quæ „ animalia, ſive voluntatis nutu, ſive citra „ hunc, regit. *Galen. lib. 2. de ſymptom. cauſis.* „ Hinc eam *Hippocrates* ſanitatis tutricem & „ morborum medicatricem appellat.“ Omnes omnino Medici, *Aſclepaide* & Cartheſianis exceptis, idem fere ad hanc uſque diem cenſuerunt; atque huic effato Hippocratico, tamquam fundamento, optimam medicinæ praxim ſuperadſtruendam eſſe contendunt *Sydenhamus*, *Stahlius*, & paucis mutatis *Boherhaave* ac *Hoffmannus*: vide *Syndenham. in præfat. Boerhaave in Oratione*, *de honore Medici*, *ſervitute*; & *Hoffmann. diſſ. de natura ſanitatis tutrice*, & *morborum medicatrice*.

240. Etiamſi parum ad medicinam ſpectet utrum in anima, utrum in corpore reſideant facultates motrices, veritatis tamen gratia, lubet eorum refellere ſententiam, qui naturam corpoream tantum admittunt, & animæ facultatibus non annumerant. Hanc autem opinionem dudum propoſuerat *Aſclepiades* viginti ſcilicet adhinc ſæculis, „ qui, teſte *Galeno*, in eo omnibus re„ fragatur, non modo Medicis, verum etiam „ reliquis hominibus, quod naturam in morbis „ quidquam moliri negat;“ ille nec naturæ, nec animæ propriam ullam ſubſtantiam facultatemve arbitratur, ſed has atomorum quodam congreſſu fieri; juxta hunc nulla perceptio animæ inſita eſt, ſed & ex ſenſu & per ſenſum, omnia quæ in nobis fieri videntur, facta ſunt, imo nullam eſſe in anima quæ ratiocinatur facultatem aſſerit. Prudentia, continentia aliæque virtutes, juxta Aſclepiadeos, meræ nugæ ſunt, nec Diis ulla noſtri cura eſt, omnia præterea fieri neceſſitate, & non ſolum prodeſse naturam, verum etiam nocere contendit, teſte *Cælio Aureliano de phrenitide*, & *Galeno de naturalib. facultatib. lib.* I.

241. Hanc ſectam a veteribus irriſam, teſte *Galeno*, Theologiæ & Pſychologiæ principiis omnino adverſam, theoriæ Hippocraticæ oppoſitam, dudum exoletam, quidam in medium protulere Neoterici, animæ quidem ſuam immaterialitatem concedentes, verum eam omnibus ſuis facultatibus, una excepta, ſpoliantes; quaſi vero facultas motrix ſit minus eſsentialis animæ, quam cognitio, quæ tamen pacate dormientibus deeſse videtur, teſte *Lockio*; ut ſcilicet *Democritus* divinum Numen Athenis pelleret, illud ridiculum fecit, mundi regimine ſpoliavit, æterna per otia

lætum

lætum vivere permiſit; ita & *Aſclepiades* ejus Sectator impius, ut animam profligaret, eam a ceteris corporibus non differre, nulla facultate motrice gaudere; naturam, quæ ab *Hippocrate* intelligens, ſapiens & provida, noſtræ machinæ rectrix habebatur, ex animæ facultatibus expungendam docuit; omnia ex materie & ex motu explicare voluit; omnia fieri mechanica neceſſitate & ſine motore, adeoque fato omnia gubernari contendit. Hæc eſt in ſumma Aſclepiadea ſecta, quæ a Cartheſiana non multum abludit, excepta impietate. Sed ad objectionum ſolutionem deveniamus.

242. Ex eo quod motus naturales nobis inſciis peragantur, non ſequitur eos ab anima tamquam potentia motrice non fieri. *

243. In homine nihil datur præter corpus & animam; ſi itaque motus muſcularis, ut reſpiratio, a corporeis viribus nequaquam fieri poſſit, illum ab anima fieri conſequens eſt. A viribus corporis fieri non poteſt reſpiratio, ſi omnis materia reſiſtat motui, & motus ſemel acceptus continuo in machinis decreſcat propter affrictus, & per aliquot minuta æquabilis non poſſit remanere; verum reſpirationis motus etiam in dormiente æquabilis eſt, & paulo major evadit, licet machina pectoris reſiſtat motui, & ratione affrictus multum de impreſſa vi deperdat; adeoque non a viribus corporeis, ut elaſticitate, gravitate, impulſione, perſeverat motus reſpirationis, ſed ab anima.

244. Animæ ineſſe facultatem motricem quilibet ad ſe ipſum attendens percipit, cum ex propria noſtra obſervatione ideam potentiæ motricis acquiramus, ex obſervatione vero corporum ideam inertiæ primum derivemus; ita enim eſſentialis eſt corpori illa inertia ſeu inactivitas, ut quo magis eſt corpus ſive extenſum & denſum, eo magis reſiſtat motui, & quo machina magis eſt compoſita, eo majoribus motoris viribus indigeat ut moveatur.

245. Saltem motus plures fieri conſequenter ad voluntatem, eoſque ab animæ potentia motrice fieri nemo hodie inficiatur: ergo motus hominis, qui a machina fieri nequeunt; eos ab anima fieri neceſſum eſt: in homine aquis immerſo & recens mortuo, vel metu, phlebotomiæ defuncto ſaltem in inſtanti quod vitam terminat, idem eſt mechaniſmus, eadem aeris, aut fluidi ambientis preſſio, eadem in machina elaſticitas, imo forte major, ut ex rigeſcentia artuum liquet, eadem fluida adſunt, ſola deficit animæ actio, adeoque motus naturales, ut reſpiratio, nequaquam debentur principio corporeo, vel machinæ diſpoſitioni, ſed animæ, quæ juxta Scripturam Sacram eſt vivens & motabilis, ſeu principium vitæ & motus.

246. Motus qui fiunt nobis dormientibus, nobis inſciis ſæpe peraguntur, ut membra transferre, loqui; imo, ut ait *Galenus de motu muſcul. lib. 2.* „ neque palpebrarum motus ſemper adver„ tis, neque cum concionem habes, aut oras, „ aut diſputas, adhibes mentem omnium partium „ motibus, neque cum Athenas adis ex Pyræo, „ omnibus particularibus crurum actionibus; nam „ cogitabundi ſæpius imprudenter peregerunt iter, „ aut etiam præterierunt locum ad quem princi„ pio proficiſcebantur? utrum igitur ambulatio, „ neque animæ actio eſt, neque motu volunta„ rio fit? Æque enim nos, & ambulatio præſens „ videtur latere, & quæ in ſomnis accidit, mo„ tus quidem partium quæ moventur, actio au„ tem tonica earum quæ non moventur.

247. Nec regerant hoc diſcrimen eſſe quod motus voluntarios, etiamſi actu dum fiunt, non attendamus; attamen eos, cum facti ſunt, ab anima pependiſſe recordemur: verum regerit *Galenus* „ multos homines etiam voluntario actio„ nes quaſdam egiſſe, quarum paulo poſt peni„ tus ſunt obliti; ut qui per metum, aut ebrie„ tatem, aut aliquid aliud generis ejuſdem ege„ runt, nihil amplius eorum, quæ egerint, re„ cordantur, ea ratione quod non intenti actio„ nibus tota mente fuerint, & ob hanc cauſam „ in ira, curis, ebrietate, timore, phrenitide, & „ omnino in vehementibus pathematis, nullius eo„ rum quæ egerint in poſterum amplius meminerint.

„ 248. Perceptiones obſcuræ, quales ſunt in „ ſomno, nequaquam ſtabiles ſunt; nihil igitur „ mirum, ſi motu voluntario reſpirationem in „ ſomnis agente, poſtquam expergefacti fueri„ mus, non poſſimus dicere an ſecundum vo„ luntatem reſpiraverimus; ſed ſimile profecto „ accidit, quod illi, qui & pedes & manus in „ ſomnis moverit, & aliquid ſit locutus, poſtea „ illorum oblitus dicat & membrorum motum & „ vocem fieri abſque voluntate; qui mente er„ rant ſeu delirant, loquuntur & vadunt, & o„ mnes motus voluntarios obeunt: ſed ne hi „ quidem, cum ad ingenium redierint, amplius „ meminerunt quid egerint. *Galen. ibid.*

„ 249. Quod autem totum opus reſpirationis „ voluntate & ſponte ab anima fiat, declaravit „ ſervus barbarus; qui cum vehementi ira con„ citatus mortem ſibi conſciſcere decreviſſet, „ proſtratus humi, reſpirationeque cohibita, lon„ go quidem tempore immobilis erat, poſtea ve„ ro paululum volutatus, hoc pacto mortuus eſt. „ *Id Ibid.*

„ 250. Eorum operum, quæ motu voluntario „ fiunt, alia libera ſunt, alia vero affectibus „ corporis ſerviunt. Priora perpetuo abſque im„ pedimento a nobis fiunt, ut ire ad aliquem, „ al-

* In homine ſurdo & muto actiones ab ejus libertate fieri non dubitamus, licet & ejus voluntatis & ejus conſcientiæ nequaquam ſimus intuitive conſcii; ſufficit ut videamus ejus actiones circumſtantiis moralibus reſpondere; (circumſtantias morales oppono impreſſionibus phyſicis ad has actiones in machina humana mechanice edendas ſufficientibus,) unde concludere poſſum cum *Borello* actum reflexum, quo anima advertat ſe velle, (ſe movere) non eſſe neceſſarium ad hoc ut velit (vel moveat) *l. 2. de mot. animal. propoſ.* 80. natura enim agit independenter a voluntate & conſcientia agentis, ut independenter a voluntate & conſcientia alterius adſtantis (259.)

„ alloqui, quidpiam capere & accipere: poſteriora vero non perpetuo, ſed in tempore quodam & cum menſura, ſic egerere & mingere corporis affectuum ſunt remedia; atqui aliqui tacuerunt quidem annum integrum & eo amplius ſponte ſua, egeſtionem vero vel urinam retinere, non modo annis, ſed ne menſibus quidem, quin imo nec diebus paucis nemo potuit: adeo enim urgent & ſæpe angunt, ut quidam in locum conſuetum abire non valuerint: ſimile eſt reſpirationis opus, etenim periculum eſt ne quis moriatur, niſi reſpiraverit, atque extreme moleſtum eſt ſuffocari: ne igitur quiſpiam ex eo quod reſpirationem cohibere non poſſumus, idcirco minime voluntariam eſſe reſpirationem exiſtimet." *Galen. ibid.*

251. Hinc etiam ſequitur motus humanæ machinæ animæ eſſe adſcribendos tamquam potentiæ motrici, licet a voluntate non pendeant, ſeu nobis invitis peraguntur.

Qui gravi pruritu laborant, illi cupidinis ſeu appetitus ſenſitivi ductu ſe ad uſque cruentationem & dolorem ſcalpunt, licet non ſcalpere voluntas decreverit. Lippi pſorophthalmia affecti etiam involuntarie oculos fricant: ira perciti involuntarie diverſos motus ſuæ iræ indices inſtituunt: meticuloſi tremunt, lugent, ſuſpirant, cum ſuum metum celare vellent maxime; quis autem hos motus ab animæ facultate, id eſt, cupidine, vel averſatione fieri negaverit?

Illos motus ab anima fieri judicamus quos boni vel mali perceptio determinat, quique huic perceptioni & hujus motivi intenſitati reſpondent, ita ut hac perceptione ceſſante ceſſent, creſcente creſcant, mutata mutentur: illud enim eſt alterius effectus, cui proportione reſpondet, & ex quo hujus effectus productio poteſt intelligi (157. 170.) verum tremor a periculo imminente ſeu a perceptione mali etiam moralis proximi determinatur: corpus autem ab illo malo nequaquam afficitur; quis enim ſanæ mentis crediderit corpus magis affici mechanice a viſu ſententiæ lethiferæ, quam a viſu diplomatis venialis? & prout periculum gravius eſt vel levius, ſymptomata metus ſunt graviosa aut leviora, ceteris paribus, atque periculo ceſſante ceſſant, &c. & ſi venia reo trementi nuncietur, tunc liber a majori metu, minoribus malis attendere aptus eſt, adeoque mutata perceptione mutantur motus & phænomena: præterea cur anima extremo periculo percita hiſce motibus hoſtium & adſtantium commiſerationem ſibi conciliare debeat & poſſit, quiſque poteſt intelligere; cum phænomena pathematum a ſummo Numine inſtituta videantur, ut humana ſocietas caritatis fune colligetur; unde fit ut gentes etiam, quæ loquelam articulatam aliarum non capiunt, vocem pathematum, ut fletus & riſus, intelligant: ergo quos nulla corporis mechanica impulſio, illos animæ affectio determinat motus etiam invitos, & illi ex pſychologiæ principiis intelligunrur, adeoque datur in anima facultas a voluntate diſtincta, quæ horum motuum cauſa eſt.

252. Ex his liquet cur homo motus in ſe ipſo mortaliter neceſſarios ſupprimere non poſſit, licet ab anima pendeant.

Etenim homo ineluctabili ferme neceſſitate ad felicitatem, ſeu conſtantem voluptatem propendet, & impoſſibile eſt ut ſibi malum, qua malum judicatur, inferat, ſeu ut ſe odio proſequatur; docet experientia & conſcientia: verum ſunt motus in homine moraliter neceſſarii, ut motus reſpirationis, motus cordis, iique continuo; alii per intervalla & in certis circumſtantiis, ut fœcum, urinæ egeſtio, potiſſimum in dyſuria & teneſmo; nictatio, & capitis reclinatio cum oculis corpus quoddam nociturum admovetur; clamoribus auxilium advocare, cum nos urget hoſtis inſuperabilis malitia; aut fletu, ſupplice vultu illius commiſerationem commovere, cum nullum aliud ſupereſt perfugium. Ergo licet motus ab anima pendeant, illi non minus ſunt moraliter neceſſarii.

253. Neceſſitas motus eſt ipſius utilitati perceptæ, & aſſuetudinis vehementiæ proportionalis; quoniam docet experientia ſine noxa nos poſſe anhelitum cohibere per pauca ſecunda, modo ſequentibus inſpirationibus quod deficit magnitudine aut numero penſetur, illum per hæc ſecunda cohibemus faciliime: verum per minutum unum aut alterum cohibito anhelitu jam lædimur, & imminet ſumma pectori anxietas, adeoque anima metu conturbatur, & ſi non ſponte noſtra ſed aliena vi cohibeatur, ut immerſione in aquam, vel laqueo collum vinciente, illam violentiam ne per unicum minutum tolerare poſſumus; atque cum periculum tunc temporis velociſſime creſcat, vel uno temporis ſecundo animal ſit ſtrangulatum, dentibus, unguibus, horrendis conatibus uſque ad virium exſolutionem reluctatur (*); atque etiam ſi hiſce laboribus vires citius exhauriat, ſibique mortem paululum acceleret, non minus in hoc mortis periculo ſatius eſt anceps experiri remedium, quam nullam, huicque legi potentia motrix obtemperat. Patet itaque eo magis eſſe impoſſibile a motu & conatu utili abſtinere, quo conatus ille ad vitam utilior aut magis neceſsarius judicatur. Neque enim omnes, ait *Galenus de motu muſcul.* ad moriendum ſunt proclives, etiamſi infinitis malis conflictentur, & qui eo progrediuntur abire e vita cum ſummo dolore nolunt.

254. Millies experti ſumus ab hortu quod, ſuppreſsa per aliquod tempus reſpiratione, orta læſio & anxietas ſolveretur dein reſpirationis magni-

(*) Mirum videtur plurimis naturam aliquando nocere, ut ajebat *Aſclepiades*, cum ſcilicet in conatibus vires abſolvit & mortem maturat, ſi conatus effrænes fuerint; verum inde hos conatus ab anima etiam rationali non fieri, ſine jure deducunt, cum ipſamet voluntas, quam animæ rationalis facultatem non inficiantur, ipſaque animæ pathemata, in ipſis negotiis moralibus, quorum ideas diſtinctas obtinet, ſæpe hallucinetur, & ipſa volenti ſibi noceat: quot ſunt qui præ metu minori periculi in majus ſe ferunt præcipites!

gnitudine vel numero adauctis: videlicet ait *Galenus de dyſpnœa*, *l.* 1. „ omnis velox motus propter urgentem ſit utilitatem & facultatem ei „ ſubſervire valentem, hoc eſt, integram & robuſtam, ſi nullum ex organis reluctetur; poſſibile eſt quandoque utilitate multum urgente, „ etiamſi facultas moderate debilior ſit, motum „ fieri velociorem; ſi vero amplius debilitetur, „ non amplius poſſibile eſt fieri velocem, ſed „ denſam magis pro veloci fieri actionem; omnis „ enim denſitatis actionum unam exiſtere cauſam „ diximus, prioris ſcilicet actionis defectum, coguntur enim illa urgente non amplius ceſſare, „ ſuſius omnia hæc *in libro de Pulſibus* ſunt demonſtrata. “ Sic *Galenus;* atque cum millies experti ſimus utilem eſſe conatum in paribus circumſtantiis, utcumque ab illo conatu vires exſolvantur, vi motivi præteriti, ſeu aſſuetudinis hos motus pariter iteramus: hinc facile quiſque percipit quod quo antiquior eſt conſuetudo motus, eo illam intermittere vel illi reluctari difficilius eſt; ſic qui propter aliquid levamen olim expertum aſſueti ſunt nictando, vel certos geſtus exerendo, illi incogitantes & inviti eos exerunt, & eo pertinacius aut majori neceſſitate: quo longior eſt conſuetudo, ac quo motus ad vitam eſt magis neceſſarius. Hinc licet concludere motum cordis, utpote a conceptionis puncto aſſuetum, difficilius ſiſti poſſe motu reſpirationis. Unicus homo notus eſt, ſcil. Chiliarcha *Towvnshend*, apud *Cheyneum the english Malady*, *pag.* 307. qui cordis motum ſufflaminare ſibi poſſet, verum & homines ſilveſtres ex Pondicheri, teſte *Hambergio*, & ſervus barbarus Galeni, reſpirationem ſibi ſupprimere potuerunt.

255. Si vehemens cupido & conſuetudo ſimul concurrant ad motum etiam vitæ non neceſſarium, ſed indifferentem, motus ab illis motivis determinati ſupprimi quidem, ſed cum difficultate proportionali poſſunt; atque hi motus ſine concurſu voluntatis & reflexionis peraguntur, ſic vino dediti neceſſitate morali ducti bibunt, gravidæ malacia, puellæ pica laborantes, licet firmiter animo decreverint ſal non vorare, gypſum non attingere, vix, ſi præ manibus id habeant, abſtinere poſſunt, & alio etiam intentæ & non cogitantes vorant; qui tabaci pica laborant, illi licet acri ſtudio immerſi pulverem naribus inſpirant, pyxidem, quam conſulto abjecere, in conſuetis ſacculis incogitantes inveſtigant.

256. Si muſculi, quorum motus eſt ſumme neceſſarius, dudum aſſuetus, & cupidinis dictamini conformis, ſenſibus noſtris ut viſui non pateant, horum motus nobis nequidem attendentibus, invitis etiam, mechanica neceſſitate fieri videtur, licet ab anima fiat; pupilla in locis obſcuris ea proportione dilatatur, qua majori radiorum lucidorum copia opus eſt ad objecta diſtinguenda, adeoque cum objecta remotiora cernimus, eam dilatamus; ubi vero objecta vividiori luce colluſtrata, aut proximiora conſpicimus, eam conſtringimus, ſimulque palpebræ ſuperioris motus oculi motum & directionem conſtanter ſequitur, ita ut oculo deorſum flexo deprimatur, ſurſum verſo relevetur; atque totus oculi globus, ipſiuſque cryſtallinæ lentis, prout objecta diſtantiora aut proximiora cernimus, aptetur huic diſtantiæ, ut diſtinctius clariuſque videamus: jam vero potentia motrix, quæ pro diverſitate circumſtantiarum numeroſa inſtrumenta aptat, movet & dirigit in finem utilem, intelligens eſt, adeoque in nobis anima eſt; atqui licet ab anima fiant hi motus, nec cognoſcuntur illi muſculi, per quos fiunt, nec nervi quibus fluidum nerveum excipiunt, nec ipſi motus cum actu fiunt; tantum perſentitur laſſitudo, cum diutius iidem peraguntur, ut cum minutias attente perſpicimus, aut microſcopio utimur; atque nobis invitis fiunt, ut cum ſolem aſpicimus; eaque tantum Anatomici quidam & Optici norunt non ita pridem.

257. E contra vero motus digitorum, eorumque cum noſtra voluntate connexionem percipimus, quia oculis noſtris ſubjacent, dum interea muſculorum ulnæ his motibus inſervientium nos latet contractio, quia illi muſculi oculis non ſubjiciuntur; idem dictum eſto de muſculis laryngis & pharyngis, quorum plurimos nequidem exiſtere, nedum moveri novarant antiqui Anatomici; quis autem dubitat quin apte & concinne pro diverſitate tonorum & articulorum vocis, illi dato ordine, & data vi contrahantur, tum anima volente, tum pathematis affecta; adeoque quia motus & liberrimi & mere naturales ab illis exerceantur, qui nobis tamen per vitæ totius curriculum ſunt ignoti, ut ignotæ hactenus omnibus fuerunt chordæ vocales Illuſt. Ferrenii.

258. Non mirum utique ſi muſculi cordis, quorum motus, niſi caſum palpitationis excipias, auditum, viſumque prorſus fugit, a primordio vitæ aſſuetus eſt, & ad vitam continuo neceſſarius, nobis nec attendentibus, imo invitis, ſuas contractiones in ſomno atque vigilia alternatim exſequantur, licet ita ab anima pendeant ut reſpirationis ad inſtar poſſint accelerari, & a diverſis animi pathematis intendi, remitti, retardari, prout vitalis utilitas & neceſſitas exegerint. Nec objiciant cordis exſecti & extracti motum aliqualem aliquandiu perſtare, adeoque ab anima non pendere; his enim reponit *Divus Auguſtinus* & *Alph. Borellus* caudam lacertæ reſectam pariter moveri, quam tamen voluntario moveri norunt omnes: imo plurima hodie cognita ſunt inſecta ut polypus ſeu Hydra *Linnæi* (*Fauna Suec.* 1286.) cujus ſingula fruſta vivunt, ut vivunt ſingula ora, velut ovari fruſta fœcundata.

259. Ad hoc ut quædam animæ facultas agat, non neceſſum eſt ut aliæ ſimul concurrant: in ſomnambulis fiunt omnia opera voluntaria, ut loquela, cantus, ſaltus, diſcurſus concinnus, abſque eo quod ſomnambulus videat, audiat, ullo ſenſu, ulla memoria actorum gaudeat, vide *Hiſtor. Somnambuliſmi & Cata-*

la-

lapſeos. * Qui optimo valent intellectu, non omnes memoria, acumine, viſu, tactu, olfactu, non non coſtanti voluntate, &c. pollent; optime vidемus, licet ſurdi, judicamus ſine viſu, &c. ſic & motum libertas exercet independenter a natura, & natura independenter a voluntate; pugnat cupido cum voluntate quoties aliquid volumus quod averſamur, ut cum brachium Chirurgo amputandum porrigimus voluntario, ſed non ſponte (221. 224.); conſentiunt cupido & voluntas cum id volumus quod cupimus, ut cum volumus manducare, & ſimul eſurimus; inviti nefarii patibulum conſcendunt; libere tamen artus ad aſcenſum movent, non ſponte, id eſt penes eos eſt non aſcendere motu ſuo proprio, atque natura repugnat, verumtamen aſcendunt ne graviora ferant infortunia: non voluntario ſcabioſus ſe ſcalpit, ne ſponte, ſed coactus ab anxietate, quam ſcalptus ſedat; nec voluntario puerpera niſus edit ad partum neceſſarios, quos natura ciet. Quæ cum ita ſint, ut ab ipſis mulierculis cognoſcantur, non poſſum ſatis demirari plures Philoſophos ita cæcutire, ut præfracte negare malint, quam cum omnibus non philoſophis conſentire. „ Eſt „ autem in confeſſo, ait *Galenus de Dyſpnæa*, „ quod nulla tinctura adeo ineluibiliter imbuitur „ quam affectio ad vitioſa dogmata; neque enim „ ullis perſuaſionibus revocari poſſunt in ipſis „ connutriti, ut cum demonſtrativis methodis non „ eruditi ſint, nec de vero, aut falſo judicare „ ſciant, nec ſine odio eruditi ſe patiantur; " Tales ſunt noſtro ævo, qui ſi rationum momenta pacate audire velint, ex eo quod *Galenus*, *Riverius*, *Stahlius* plus animæ, quam par eſt, tribuerint, ipſi etiam quod juſtum eſt & debitum detrahere conantur, ſicque cum horum vitia effugiunt, in contraria corrunt: novi quidem plures eſſe qui motum cordis & reſpirationis mechanice fieri contendunt; quaſi vero motus voluntarius non ſit mechanicus, & motus muſculorum a *Borello* mechanicis legibus non dudum foret explicatus: ſed id contendunt quod ſcilicet fiat a diſpoſitione machinæ, ſine ullo motore interno, & per vim aeris ambientis, aut alimentorum, aut demum ab elaſticitate valorum; verum ea qui audacius jactitant, ut plurimum prima mechanices elementa ignorant, aut præjudicio erroneo laborant; eum ſcilicet vires a machinis adaugeri, & mobile perpetuum ſine motore dari contendunt, quos hic refutare non eſt animus; ſufficit enim in arte medica ut ſciamus ita connexos eſſe motus humanæ machinæ cum animæ ipſius motibus, aut affectibus, ut ſi ab anima reapſe dirigerentur hi motus non alio modo prorſus ſe haberent: cauſarum primarum eſſentiam non quærimus, ſed motuum machinæ ad mentis affectus relationes inquirimus (30), & naturæ nomen juxta ſignificatum a Medicis dudum receptum adhibemus. Cæterum multis difficultatibus noſtram premi ſententiam non ignoramus, verum in his adſtipulamur *Galeno* qui ſic ait: „ qui evidentibus fidem „ abrogat ſenſus expers eſt; qui vero de dubiis „ prompte pronunciat temerarius eſt; qui autem „ propter obſcuritatem quæ in his ineſt, quæ „ etiam clara ſunt habet ſuſpecta, ſcepticus eſt, „ porro qui non modo ſuſpecta habet, verum „ etiam quæ clara ſunt propter obſcuritatem du„ biorum ſtudet avertere, ſapiens non eſt, *l. de* „ *motu muſcul.* 986.

De Viribus inanimatis.

260. Omnes motus humanæ machinæ ab anima, tanquam a principio ſuo, dependere nemo debita attentione præditus unquam crediderit, quia luce meridiana clarius eſt dari motus hiſce ſimiles in corporibus inanimatis, ut vegetabilibus, foſſilibus & animalium cadaveribus, in quibus etiam dantur facultates ſeu potentiæ motrices his producendis ſufficientes, nec datur anima.

261. Facultates illæ ſunt gravitas, cohæſio, ſeu attractio, elaſticitas: & quæ ex his pendent electricitas, putrefactio, fermentatio, calor, rarefactio, diſſolutio, condenſatio, &c. præterea aeris ambientis, corporumque irruentium preſſioni obnoxius homo eſt, atque illæ cauſæ ſufficiunt ad functiones animalibus & vegetabilibus communes, ut nutritionem, ſecretionem, digeſtionem & generationem, ex diſcrimine quod illæ in animabus adjuventur a motu muſculari qui deeſt in vegetabilibus (208).

262. „ Ferme demonſtratum eſſe puto (ait Illuſt. „ Medicus & Geometra *G. Cheyne The English* „ *Malady*, *pag.* 90.) dari in quovis animali ſive „ perfecto ſive imperfecto principium ex ſe ipſo „ agens ex ſemetipſo movens: merus mechaniſ„ mus; id eſt, forinſecus impreſſus motus, juxta „ certas leges & proportione data ad corporum „ ſuperficiem, vegetationis phænomenis forte po„ teſt ſatisfacere, aſt ad animationem, ſeu ani„ malium, & ne minimi quidem inſecti vitam, „ explicandam ſufficere vix unquam crediderim; „ atque hæc eſt omnium ſapientiſſimorum & in „ mechanicis verſatiſſimorum Geometrarum uni„ verſalis ſententia.

263. „ Quantum motus perpetuus in meris ma„ chinis ſit poſſibilis in præſenti rerum ſtatu & „ juxta cognitas univerſis leges in me determina„ re hactenus non ſuſpicio. Exiſtimo tamen quod „ ratione affrictus corporum ac continuæ jacturæ „ quam motus omnis in tellure noſtra patitur, „ atque ratione impoſſibilitatis deſcribendæ unius „ rectæ per unicum & eumdem impulſum, motus „ ille perennis non minus eſt impoſſibilis quam „ in preſenti arithmeticæ ſtatu circuli quadratu„ ra, vel ſurdarum quantitatum per fractiones „ integras ſeu finitas expreſſio.

264. „ Verum quod omne animal perpetuum „ mobile ſit, ob innatum ſe ipſum movens prin„ cipium, & internam ipſius potentiam, id extra

* Narrat *Galen.* ſe pedibus iter aliquot milliarum confeciſſe, ſomno tamen ſepultum.

„ tra omnem dubitationis aleam eſſe exiſtimo, „ atque mechanice, id eſt, ex ſola materia & „ motu extus impreſſo, conjunctis etiam omnibus „ numerorum & geometriæ viribus, cujuslibet „ animalis viventis functiones explicare, id eſt, „ quantum concipio, verba ſenſus vacua effutire „ & ignorantiam ſuam prodere.

265. Omne corpus reſiſtit motui (*VVolf. Coſmolog.* 129.), ſed omnis machina eſt corpus, ergo & motui reſiſtit. Si corpus unum in alterum quieſcens incurrit, impetus in conflictu ex percuſſione amiſſus eſt ad impetum, quem ante eum habebat, in ratione maſſæ corporis quieſcentis ad maſſam utriuſque ſimul (*Coſmolog.* 429.), motus ergo machinæ impreſſus ab alio eorpore partim amittitur; ſic ſi columna ſanguinis alteram quieſcentem impetat ipſi æqualem, dimidia motus quantitas ex hoc conflictu amittitur. In congreſſu corporum imperfecte elaſticorum vis viva quæ amittitur eo major eſt, quo elaſticitas magis a perfecta recedit, demonſtrat *s'Graveſande*; imo corpora perfecte elaſtica de ſua motus quantitate amittere demonſtrat (*VVolf. Coſmolog.* 466.) Cum itaque organa corporis humani fluida ſunt mollia, & elaſticitate ſenſibili deſtituta, atque firma, ut cerebrum, pulmo, hepar, adeps, imperfectiſſime ſint elaſtica, certum eſt maximam virium ipſis impreſſarum partem continuo deperdi.

266. Vegetabilia vaſis æque elaſticis, ac homo, prædita, & iiſdem aeris ambientis actionibus ac nos expoſita, tantum vegetant, ſecernunt, nutriuntur, & generant, atque horum omnium motuum ratio in actione ſolis, & aeris atmoſphærici poteſt haberi; quia vegetationis, ſecretionis, &c. intenſitas eſt proportionalis viribus expanſivis & diſſolventibus atque electricis, quas ſolis calor ipſorum ſuccis impetit; unde creſcente calore creſcunt, & decreſcente, ut hieme, decreſcunt illæ functiones: verum motus muſcularis cordis, pectoris, artuum nequaquam reſpondent actionibus ſolis, aeris & aliarum virium corporearum, ſed reſpondent motivis ab anima perceptis, ejus cupidini, averſationi, voluntati & noluntati, adeoque functiones animales dependent a principio animalibus proprio; vegetabiles vero ab alio animantibus & vegetantibus communi.

267. Imperium animæ in cor directe ex obſervatis ſequentibus demonſtratur. Homo, qui vehementer animo perturbatus, & ex improviſo perterritus fuerat, per aliquot horas frigidiſſimo ſudore diffluxit, & pulſum modo exilem, modo nullum habebat, deinceps vero ſedato animi motu cor & ſanguis ſuos naturales motus gradatim recuperabant, & tales per horam ſtabant animo prorſus paccato, rurſus illi motus evaneſcebant, & per ſemihoram veluti moribundus ille videbatur homo.

Alteri valida & voluntaria crurum & brachiorum extenſio pulſationes cordis viginti intra minutum ſolitis addebat, ſimulque ita erat exiguus pulſus, ut vix diſtingui poſſet: in homine quieſcente pulſationes 34^{or} circiter quovis minuto, vel bismille per horam numerabantur; ſed cum totis viribus cucurriſſet, earum numerus a 34^{or} ad 150^{a} intra minutum, adeoque ad 9000^{a} intra horam aſſurgebat; fere quintuplo frequentiores erant.

Cum homo moveri incipit, pulſus ſtatim ſolito minor evadit, dein ſenſim creſcit & per motum incaleſcit: cachinnus pulſum acceleravit 25^{e} pulſationibus in minuto; & cum ille homo voluntario reſpirabat ter vel quater velocius ſolito, numerus pulſationum additus in minuto erat 13^{m} vel 14^{m} circiter: Tuſſis, deglutitio, fectio alta voce, pulſum accelerant, ergo motus cordis vel mediate vel immediate ab animæ affectibus & facultatibus mutatur: *hæc Br. Robinſon Animal OEconomy prop.* 21. *Martinu; Liſter* dum *de Cochlois* agit, obſervat illarum corculum identidem & per intervalla inæqualia a motu ceſſare; dein vero cum animal motum quemdam artuum, ut antennarum, vult exerere, cor illius velut ex ipſius arbitrio ſtrenue moveri; innumeris obſervatis conſtat, teſte *Cheyneo Engl. Mal. pag.* 68. motum cordis ab anima, prout diverſis pathematis eſt affecta, vel intendi, vel ſufflaminari: vide *Nichcloſii orat. de anima medica.*

268. In omni humanæ machinæ mutatione morbifica ita affici animam autumavit *Divus Senex*, & pathemate percelli, ut morbum per moleſtiam, ſeu animæ ingratam ſenſationem definiverit; & quotidiana docet experientia nullum eſſe morbum, ſi deliros excipiamus, in quibus anima non moleſte afficiatur, tum debilitate contriſtata, ut in febrilibus, evacuatoriis, & paralyticis, tum dolore, ut in inflammatoriis & dolorificis; tum metu perculſa, ua in ſoporoſis & convulſivis, tum mœrore conſumpta, ut in cachecticis & chronicis; ſed in ipſis deliris morbis, ut mania, melancholia, hydrophobia, diris pathematis animam agitari norunt Clinici; adeoque inconcuſſum manet in omni morbo aliquid animi pathema comitem individuum adjungi.

269. Non ſolum itaque directe probatur animam, utpote corporis amicam, pravo ſtatu moleſte affici, adeoque cum potentia motrice ſit prædita, & malum averſetur, huic morbificæ cauſæ pro viribus reluctari; verum etiam probari poteſt potentias corporeas, & machinæ diſpoſitionem ad morbos conatus edendos non ſufficere, atque mechanicam morborum, ut ajunt, explicationem legibus motus reluctari, quod exemplis ſequentibus patebit.

270. Sit tuſſis in exemplo: eam in ſubita & ſonora exſpiratione conſiſtere norunt omnes, atque ejus occaſionem eſſe pus, ſanguinem in pulmonibus effuſum, vel pulverem, aquæ, lactiſve guttulam inter ridendum in pectus illapſam, vel tubercula, phlegmonem, aliudque virium in trachea, vel pulmone enatum: contendunt autem Aſclepiadei, qui mechanicam ſectam amplexantur, illud ex eo fieri, quod aquæ v. gr. guttula

pre-

premendo nervos tracheæ proriret influxum fluidi nervei, mechanica neceſſitate adauctum verſus muſculos exſpiratorios, unde horum contractio & tuſſis.

271. Illa theoria peccat in leges mechanices; vis etenim guttulæ rimam glottidis partim obturantis nihil aliud eſt quam illius pondus, adeoque infinite parva reſpectu vis vivæ totius pectoris ad tuſſim excitandam neceſſariæ; moles enim pectoris, imo corporis in tuſſi ſat velociter concutitur, eſtque pluribus millionibus major pondere guttulæ; jam vero ſi moles guttulæ per velocitatem ſuam initialem multiplicetur atque conferatur moli totius machinæ concuſſæ per ſuam velocitatem multiplicatæ, immenſa certe eſt diſparitas; ergo impoſſibile eſt a mole guttulæ hanc ſuccuſſionem corporis fieri; certiſſimum ſiquidem eſt in mechanica pondus per machinam motum, & in ſuam velocitatem ductum, nunquam eſſe majus mole movente in ſuam velocitatem ducta, ut quiſque mechanices principiis imbutus apprime novit, & ex vectis theoria liquet.

272. In vecte aqueo, ope tubuli exilis aqua pleni, & veſicam ipſi continuam replentis, pondera immenſa quidem attolluntur, verum tanto tardius elevatur pondus, quam ipſa aqua intra tubulum fluit, quo tranſverſa veſicæ ſectio amplior eſt tubuli ſectione, atque vis viva aquæ in tubulo non minor eſt vi viva ponderis, dum elevatur, atque hoc ipſo exemplo ad caſum allatum ſponte applicato, ſequitur theoriam quam impugnamus eſſe hydraulicæ contrariam, & prorſus abſurdam.

273. Si quis ad vim in aquæ guttula expanſivam, & vi pulveri pyrii ſimilem confugiat, ut ejus energiam intendat, is non ſolum ineptum figmentum ſomniat, verum eo etiam conceſſo, non minus ſtant principia mechanica allata; atque fingendum rurſus erit toties mirum in modum explodi hunc pulverem pyrium, quoties tuſſis iteratur, quod per intervalla revertitur, & hoc ſine ratione ſufficiente fieret, quod eſt abſurdum.

274. Supereſt ut illi mechanici confugiant ad mechanices leges non ſolum hactenus ignotas, verum cognitis hactenus prorſus oppoſitas; nec deſunt qui tales leges quondam inveniri poſſe præſumunt, ut ſuis dubiis fidem faciant; verum uſquequo leges illæ detectæ fuerint, certum eſt theoriam eorum circa tuſſim; alioſque motus ſympathicos eſſe principiis cognitis contrariam, adeoque anti-mechanicam; & præterea non arduum foret probare leges mechanicas univerſales non minus eſſe neceſſarias quam Arithmeticæ, & Geometriæ principia: *Ill. Bernoulli*, *Act. Petropol. T. 1.*

275. Si fluidum, condenſatione & rarefactione, atque attractione omni ſepoſita, per tubum conicum progrediatur, & eadem trans quamlibet ſectionem hujus quantitas eodem tempore prætereat, velocitatem in baſi eſſe tanto minorem velocitate in apice, quanto ipſius ſectio ab illius ſectione ſuperatur; hoc eſt principium æque certum ac duo bis ſumpta eſſe idem ac quatuor? Idem de aliis generaliter acceptis mechanices principiis dictum puta; verum quæ neceſſaria ſunt, ſecus eſſe non poſſunt, adeoque ea principia ab aliis quondam everti poſſe prorſus impoſſibile eſt.

276. Ut theoriæ abſurditatem ulterius perſpiciamus, advertendum eſt fingi gratiis a pſeudomechanicis nervos alios voluntati, alios vero mechaniſmo ſubditos, & amborum fila intime ſingulis & minimis partibus intertexta; cum enim videant tuſſim pro lubitu ab anima excitari, atque etiam tuſſim nobis invitis procreari, inde colligunt tuſſim mechanicam, ut ajunt, ſeu automaticam per organa voluntati ſubdita fieri nequaquam poſſe, quod principium dudum confutaverat *Galenus* (242. 256.); atque ſic entia citra neceſſitatem, & veriſimilitudinem multiplicare coguntur; nervos autem nullos eſſe tantum motui, & nequaquam ſenſui miniſtrantes demonſtrat ſenſus ex tenuiſſima acicula ubivis impacta oriundus.

277. Si diverſus multipliceſque examinemus reſpirationis motus, eos fere in infinitum variabiles eſſe videbimus; nam & tonorum diverſorum, quos auris diſtinguit, numerantur 9632. (*Sauveur Hyſt. de l'Acad. des Sc.*) qui ſinguli iterum quoad vim variare poſſunt, & præterea ſunt ſuſpiria; gemitus, ſingultus, fletús, ſternutamenta, ſtertores, oſcitationes, riſus, cachinni, clamores, cantus ſimplex & modulatus, & infinita loquelæ ſeu vocis articulatæ diſcrimina, quæ ſingula ſunt diverſæ exſpirationis ſpecies, & determinatum organorum motum expoſtulant; ex illis tuſſis eſt unica & determinata exſpiratio, ita ab aliis diſtincta, ut nemo tuſſientem cum ridente, ſingultiente, cantante, &c. confundat.

278. Nullum eſt in ampliſſima veſicularum pulmonarium ſuperficie & tracheæ ductum punctum, quod a pulviſculo, cruore, pure, &c. effuſo, tumore quovis preſſum tuſſi occaſionem non præbeat, adeoque nullus eſt nervus, nulla fibra in his partibus, quæ & tuſſi & ſingulis aliis infinitis numero motibus non miniſtret; cum autem illapſa in tracheam aquæ guttula nulla ſit ratio cur ea potius premat organa tuſſim excitatura, quam organa riſum, ſingultum, oſcitationem, cantum, fletum, &c. producere apta, ſi ea omnia mechanice peragantur, machinæ enim ſemper & neceſſario quidquid agere poſſunt exſequuntur: nulla eſt pariter ex mechanicis ratio, cur aquæ guttula inter ridendum inſpirata tuſſim ſollumodo conſtanter excitet; imo demonſtrari poteſt ex probabilitatum calculo eam nunquam hiſce poſitis excitandam fore; abſurda ſunt itaque principia in hoc abſurdum deducentia.

279. Si ex pluribus æque poſſibilibus unum conſtanter contingat, data certa conditione in machina, cui principium movens & intelligens præeſſe compertum eſt, illius caſus fieri delectum

a principio illo intelligente neceſſarium eſt. Cum enim nihil fiat ſine ratione ſufficienti; atque in illa machina animata nullus ex his caſibus potius determinetur a mechaniſmo quam alter, cum tamen unus conſtanter determinetur, is a principio intelligente determinari debet, atque id ita fieri in humana machina probant ſequentia.

280. Aquæ ſcilicet guttula chordis vocalibus adhærens rimam glottidis ſua viſcoſitate partim obturat: ſit dimidia pars obturata, tunc iiſdem viribus exſpiratoriis non niſi dimidia conſueti aeris pars poteſt exſpirari ex legibus mechanicis; data enim eadem vi embolum pellente quantitates effluentes ſunt ut orificia; verum in illis circumſtantiis eadem aeris inſpirati quantitas duplo diutius in pulmone remanens & incaleſcens, duplo minus inſufficiens evadit tum refrigerando ſanguini, tum auferendæ ſecum calidæ pulmonum exhalationi; atque imminuto ſanguinis pulmonaris refrigerio, & ejus halitui ſuppreſſo conſtanter ſupervenit moleſtia, & anxietas, quæ ſola & iterata, vel ampliori aeris frigidiuſculi inſpiratione poteſt ſublevari, ſi ſenſus vigeat, ut docet cujuſvis experientia, adeoque vires reſpiratoriæ intenduntur ad iterandam & augendam inſpirationem.

281. Quantum intendi debeant vires reſpiratoriæ, ut duplo major aeris copia dato tempore reſpiretur, docet hydraulica; vires enim emboli debent creſcere quadruplo ut eamdem per orificium duplo minus inſpiretur vel exſpiretur aeris quantitas (*Hœmaſtatique pag.* 312. *n.* 80.), atque ut ſexdecies major vis impendatur, ut ſub illis circumſtantiis duplo major aeris copia reſpiretur (*ibid. n.* 92.) adeoque ſexdecuplo major vis impendenda venit, quod potentiam motricem exſolveret, non efficaciter illi dyſpnœæ obviam iret.

282. Verum ſi ſemel aut bis vires exſpiratoriæ multum intendantur ad accelerandum aeris affluxum, tunc adaucto aeris prætereuntis in guttulam aquæ obſtruentem impetu, poteſt vi aeris illa guttula foras extundi, & ſic unico vel altero conatu materia morbifica & moleſta tolli; natura itaque repetitis tentaminibus olim erudita hunc conatum ſeu tuſſim ſalubrem, licet in certis caſibus inſufficientem, excitabit cum brevi adeoque mediocri virium diſpendio.

283. Hinc ſequitur eo vividiores fore conatus, data eadem potentia motrice, quo major fuerit & reſpirandi neceſſitas urgens, & hominis ſenſibilitas aut meticuloſitas; ſi enim illud obturaculum majorem aeris inſpirandi quantitatem intercipiat, conatus erunt promptiores & magis coacti; ſi minor intercipiatur aeris copia, homo poterit pro lubitu tuſſim differre aut longius intermittere, atque interea urgentibus negotiis defungi, ut docet experientia. Si cæteris paribus homo olim inde moleſtiam expertus, ſuffocationem, licet minime impendentem, metuat & nimis ſenſibilis ſit, ut ſunt convaleſcentes, hyſtericæ, delicatuli, puſillanimes, illico & vividam & pro potentia magnam tuſſim excitabit, atque ex levi guttulæ reſiſtentia ſummo metus puthemate, ſummo angore, in facie & geſtu expreſſo, percelletur.

284. Hinc etiam ſequitur quod ſi guttula aquæ ita ſit poſita, ut minorem aeris quantitatem intercipiat, aut æger ob minorem ſanguinis fervorem non tanto ſanguinis refrigerio indigeat, ſimulque magnanimus ſit & tranquillus, vel ſomnolentus, vel debita papaveracei hypnotici doſi ſedatus, tunc eadem data vi guttulæ nervos prementis, vel rara, vel nulla tuſſis exoriatur. Sic phthiſicis & catarrhoſis noctes pacatus ſyrupus de papavere conciliare ſolet, non materiæ morbificæ vim minuendo, ſed principii ſentientis moleſtiam tollendo. Sic a gravi nuncio, vel negotio ſuperveniente tuſſis, ſingultus quotidie ceſſant, eodem mechaniſmo ſuperſtite, ex eo ſolum quod majori moleſtia minor obſcuretur, & quod principium intelligens urgentiori neceſſitati debeat occurrere.

285. Confuſa perceptio mali pariens moleſtiam, conſenſus Latinis vel compaſſio, Græcis *ſympathia* dicitur; ideo autem anima moleſtatur ſive compatitur affectibus corporis, quia huic machinæ ita ſociata eſt, ut ab ejus bono ſtatu lætetur, a pravo vero ingrate afficiatur; & ſic ejus voluptas, adeoque hujus vitæ felicitas ex corporis integritate, robore, forma dependeat.

286. Cum autem in anima ſint facultates motrices, ea non incaſſum eas perſentit moleſtias a cauſis morbificis, ſed ipſis amovendis aliquatenus par eſt, maxime certe & commodiſſime ſi ſint externæ; ſic ſpinam digito infixam dentibus, unguibus, inſtrumentis avellimus; incommode vero, ſint internæ, quia non ita præſto ſunt muſculi & organa cætera motus, nec via exitui facile patet. Sic ſi fuerit venenum in ventriculo, vix quidquam manus præſtant, niſi premendo epigaſtrium, ſola vis muſcularis ventriculi foras ano vel cato materiam morbificam poteſt amandare; verumtamen alia ſuppetunt auxilia; tunc enim uber ſalivæ & liquidi gaſtrici proventus, uber potus, quem ſitis imperat, materiem demulcet, vel huic vehiculum ſuppeditat, unde vomitum juvatur, ſimulque putentia reſpiratoria; muſculi abdominales adjuvant; imo muſculi, qui truncum inclinant, ad hoc ut facilius ex ſtomacho venenum cum ſuo vehiculo poſſit eliminari, nobis volentibus, vel invitis concurrunt,

287. *Leges* itaque *ſympathiæ*, quæ apud plurimos ſunt verba inania, ſunt propoſitiones rationi conformes juxta quas potentiæ motrices, ut libertas & natura, ſuas operationes in œconomia animali conſtanter exſequuntur. Leges illas quotidiana promulgat obſervatio.

288. *Lex prima*. Natura & libertas in hominis longævitatem pro machinæ ſtatu & ſuis viribus conſpirent.

289. *Lex ſecunda*. Libertas externas & intellectu perceptas noxam tum phyſicas, tum morales amo-

amoveat; internis natura proſpiciat; naturæ ſunt morborum medicatrices: *Hippocr. Epid.* 7.

290. *Lex tertia*. Urgentiori periculo occurrendum eſt, adeoque prout nobilius organum afficitur, & noxa gravior eſt, conatus quidam intendantur, neglectis cæteris, aut major virium quantitas abſumatur; anceps potius experiundo conamen quam nullum.

291. *Lex quarta*. Illa organa ad operationem concurrant, quæ fini obtinendo magis apta ſunt, & in gravi ac urgenti periculo labor ſit continuus, in minus urgente detur intermiſſio laboris, vel remiſſio ad vires recuperandas neceſſaria.

292. Harum legum exempla aliquot attulimus (261. 256. 280.) & fundamenta, plura in ſequentibus prolaturi: modo bina ab *Illuſtr. Boerhaave* mutuari liceat. „ Vix alieni quid natum in „ vivente, aut extrinſecus in illud ſuſceptum, „ furtim licet, ipſa ſtatim fabricæ conditio, falli neſcia, motus excitat, ad expellendum, quod „ mora noceret; ad mitificanda aſpera, reſolvenda ſpiſſa; ad diſſoluta nimis cogenda. O, quæ „ molimina vomitus, aliarumque expulſionum per „ alvi, veſicæ, cutis vias! quæ excitationes, attractioneſque, humorum ad ſedem mali, ut „ diluat, abluat, detergeat, leniat, proturbet, „ noxiam! Qui febriles impetus, ut expellant, „ enervent, invertant, maturent, aſſimilent materiem peregrinam mali; vel ut ſecernatur ſincero quod corrigi nefas; denique, ut, novis „ turbata; dein iiſdem ferendis natura aſſueſcat. „ Febrim laudamus Medici inſtrumentum feliciſſimum, quo natura perficit mille morborum „ acutorum, & diurnorum, aliter incurabilium, ſanationem perfectiſſimam, &c. Gurtula aceti oculi membranam externam attingat, „ certe tenellam læderet: ſed, fidelis cuſtodia, „ limina ſervans, dolor vi convellit orbicularem „ palpebrarum muſculum. Ille bulbum oculi ad „ glandulam lachrymiferam apprimit, exprimit „ laticem, cujus leni copia aceti acre temperat, „ & infractum tuto ejicit: & hæc & plura *Boerhaave Orat. de honore Medici*, *ſervitute*.

293. Qui mechanicam ignorant, illi facile in animum inducunt ſuum ut credant a machinis vel exiguam potentiam maximos effectus præſtare poſſe, atque cum vires mortuas ac vivas non diſtinguant, ex eo quod ſumma pondera ope machinæ per vim exiguam vim ſuſtineantur, effectus viribus impenſis ſeu cauſis multo majores exiſtimant. „ Non deſant qui putent machinam „ excogitari poſſe, cujus ope minimo labore ma„ xima, v. g. aquæ quantitas ad quamcumque „ altitudinem (adeoque quantacumque veloci„ tate elevari poſſit, & animum excruciant „ ſuum in anquitendis rotis, vectibus, ponde„ ribus appendendis; ſed operam perdunt, ne„ que audiendi ſunt hujuſmodi promiſſores cum „ magni quid ſibi videntur inveniſſe: eadem „ exiſtente potentia abſoluta; dico omnes ma„ chinas, quæ nullas patiuntur frictiones, & „ quæ nullos motus ad propoſitum finem inuti„ les generant, eumdem effectum præſtare, ne„ que unam alteri præferendam eſſe; demonſtrat „ Celebr. *D. Bernoulli Hyarodyn. pag.* 166. *Hiſt. de l'Acad. des Sc.* 1073. *pag.* 100. Atque in machina hydraulica perfectiſſima; cum maximum quem poteſt effectum exerit, vis abſoluta fluidi motoris eſt ad vim fluidi ſeu ponderis in motum acti ab illa, ſeu ad effectum ut 27em ad 4or circiter, ut 7em ad 1m *ibid. pag.* 195. Seu maximus effectus ab impulſu fluidi eſt ad potentiam abſolutam, qua machina movetur, ut 4o ad 27em; atque ſi perfectiſſima ſupponantur humana machinamenta, in his tamen movendis ex ſeptem virium gradibus ſex fere abſumuntur antequam effectus oriatur ad propoſitum finem utilis. Quæ cum vera ſint, quanto in errore verſantur illi qui ex machinarum diſpoſitione, & multiplicationem ſæpe fictitia, motus cordis; pulmonis ex vi materiei ſemel impreſſa exigua deducere conantur. Quam abſurdi qui ex reſiſtentia oppoſita tamquam ex cauſa motus incrementum deducunt! quam deploranda ars medica quæ tam falſis innititur principiis! vide *Ill. Euler. Mem. de l'Acad. de Berlin.* 1762. *pag.* 199.

294. Piget me certe ac ferme pudet diutius eorum opiniones confutare ſigillatim, examinatis viribus inanimatis; ut gravitate, elaſticitate, quas humanæ machinæ functionibus omnibus explicandis aptas ſupponunt pſeudomechanici: præcipuos circa id argumenti errores indicaſſe ſuffecerit.

Gravitas vis eſt materiei quantitati proportionalis, quæ continuo deorſum noſtri corporis partes fluidas ſolidaſque urget: hinc fit ut illico gravitate humi procumbant, qui ſyncope corripiuntur, quia ceſſante illico omnium muſculorum contractione, nil obſtat gravitati; verum quamdiu viget illa contractio, ut dum ſtamus vel ambulamus, ea gravitas vi muſculari multum ſuperatur. Sic quandiu cor viribus integris ſanguinem in circulum promovet, vis gravitatis fluidorum fere pro nulla habenda eſt, & inde etiam fit ut licet ſanguis continuo deorſum premat, interea quamdiu vigent vires cordis non magis ingurgitet ſenſibiliter terebrum, cum, homine jacente, gravitas ſanguinem a cerebro non revellit, quam cum caput eſt erectum. Aſt ſi vis contractiva cordis multum ſit imminuta, quoniam vis gravitatis fluidorum, ſemper eadem in ſe, jam cum vi muſculari cordis rationem multo majorem obtinet, tunc temporis fluida deorſum a gravitate detruſa partes inferiores diſtendunt, maxime, ſi ſanguine diſſoluto, lympha ab eo facilius ſeparetur; inde pedum repentina in aſciticis & choloroticis intumeſcentia, quam ſoli majorum venarum preſſioni ab obſtructionibus vel lympha in abdomine effuſa perperam adſcribunt; omnia autem phænomena a ſola gravitate pendentia tam accidunt in cadaveribus quam in vivis animalibus, ut Anatomici norunt; cadavera enim in amphitheatris per no-

noctem ſuſpenſa mirum in modum partibus imis intumeſcunt.

295. Elaſticitas eſt vis, qua corpora compreſſa, ſi vis comprimens ablata ſit, ſeſe in priſtinum ſtatum reſtituunt, abſque eo quod illa figuræ reſtitutio nec vi maſculari, nec gravitati tribui poſſit. Vis elaſtica eſt æqualis vi flectenti, quandiu elater ulterius comprimi vel inflecti poteſt; adeoque perſtante vi premente in eodem gradu, vis elaſtica cum ipſa premente in æquilibrio permanet.

Hoc ignorare videntur qui motus alternos vaſorum a ſola vi elaſtica deducere conantur, & qui etiam, ad hujus figmenti defenſionem, elaterem perfectum in vaſis fingunt, ut horum motum perennem explicent: verum præterquam quod abſurdum eſt eſſe eumdem eumque perfectum, ſeu maximum elaſticitatis gradum in diverſis ejuſdem hominis vaſis & ſolidis, ut in corde & cerebro, renibus & placenta, tendinibus & adipe, aorta & lymphaticis, imo & in diverſis hominibus, ut in fœtu & adulto, cum tamen vel leviſſimus pulpæ cerebri & placentæ contactus contrarium doceat: Quis non videt ea vaſa fortius ab ira, debilius a metu moveri, licet elaſticitas eadem ſit; atque proinde, ſine ratione, vaſorum motus ab elaſticitate deduci. Mirum quod in vaſis ſanguine ingurgitatis aut viſcido liquido diſtenſis & infarctis motum contractivum fortiorem, qualis eſt in phlegmone, ab elaſticitate deducant, cum corpora eo lentius & tardius ſe reſtituant quo majori vi diſtenſa retinentur. Vitrum & ebur certe multo major elaſticitate pollent quam arteriæ & venæ, & tamen una decima quinta parte abeſt a perfectione eorum elaſticitas, imo demonſtrante *Ill. Rizzeto in Act. Acad. Bonon.* perfecta elaſticitas non niſi maſſis indefinite parvis, ut moleculis lucis competit: quam tamen molliſſimis & maximis viſceribus noſtri adſcribunt Theorici.

296. Quæ impulſionem ſpectant, fuſius proſequemur, dum agetur de morborum convulſivorum theoria, ubi motus ſympathicos, non ex motu ſemel forinſecus impreſſio, & ex cœna mechaniſmi neceſſitate, ſed ex providæ naturæ potentia motrice deducemus; unicum hic argumentum adducemus ex pathematum effectibus deſumptum, adverſus eos qui omnia mechanice explicare conantur.

Docet cujuſvis experientia plures homines ex alterius quem oderint aut deſpexerint viſu facile iraſci, ita ut ex omiſſa ſalutatione, ex conſpecta epiſtola procaci, ex omiſſo reſponſo, febre, calore, motibus violentis & ſpaſmodicis fere corripiantur.

Ora tument ira, nigreſcunt ſanguine venæ.
Lumina, gorgoneo ſævius angue, micant.

Quia ea phænomena ex motu machinæ forinſecus impreſſio eruere contendunt, in prima mechanices elementa turpiter impingunt, & vix ſeria refutatione digni ſunt; nam cum omiſſio ſalutationis & reſponſi ſint meræ privationes ſeu nihilum, ea machinæ utcumque ſolerter diſpoſitæ motum impertire poſſe, abſurdus qui dixerit: verum eos motus independenter a voluntate fieri norunt omnes, unde primi iræ impetus non imputantur: ergo evidens eſt eos principio interno tum ſentienti, tum moventi tribuendos eſſe; verum in ira motus cordis ingeminantur, febris fugax accenditur, reſpiratio velox & frequens exeritur, adeoque illud principium motus & ſenſus magnum habet in cor & pulmones imperium.

297. His argumentis preſſi Pſeudo-mechanici in Scepticorum partes tranſeunt, & his reponunt nobis ignotum eſſe prorſus modum, quo in corpus agit anima; verum non magis ſcimus quo pacto agat illa in motibus voluntariis; anne inde ſequitur eam non agere? nec magis novimus quomodo gravitas, elaſticitas, cohæſionis cauſa agant, num ideo corpora non gravitant, elateria non premunt, nec adhærent corpora? Concludamus itaque cum Mechanicorum Principe *Alph. Borello*: „ quod principium & cauſa effectiva motus animalium ſit anima, quod nemo „ profecto ignorat, cum animantia per animam „ vivant, & durante vita motus in eis perſeveret; extincto vero animali, id eſt, non amplius anima operante, machina animalis omnino iners & immobilis relinquitur; quod multiplices & plurimæ animalis actiones fiant electione, ſeu naturali appetitu quodam animalis, hoc quoque ut evidentiſſimum ab omnibus admittitur: manifeſtum eſt quoque cognitionem & appetitum per ſe tantum animalis partes non movere & impellere, ſed opus habere inſtrumentis neceſſariis & facultatibus, ut locomotiva, &c. *Borell. de mot. anim. p. 1.*

299. Hinc opinioni non ſolum adhæſerunt quotquot in hocce Lycæo floruere ante hoc ultimum ſæculum Antiſtites celeberrimi, ut *Gordonius*, *Joubertus*, *Rivertus*, *Dulaurentius*, &c. verum & in hoc Sanctorum Patrum dogmatis, ut *D. Auguſt.* ipſiuſque Eccleſiæ doctrinæ adſtipulamur; omnes enim Orthodoxi unanimiter pronunciant animam rationalem eſſe vitæ humanæ principium: *Catech. Moneſpel. p. 1. S. 1. cap. 2.* nec parvi facienda, ut quidam putant, ea mutua principiorum concordia; nihil enim in Philoſophia verum eſſe poteſt, quod in Theologia, Jure, aliave ſcientia falſum fuerit; cum veritas una ſit, repugnante licet *Luthero* & *Averroe*.

299. Hactenus de facultatibus & earum viribus, quæ ſunt omnium actionum & mutationum hominis principia: cum autem in confeſſo ſit eadem principia *quæ in ſano faciunt actiones ſanas*, *ipſa in ægro morboſas facere*, de viribus, quæ harum principia ſunt, agere oportuit, ut morborum cauſas intelligeremus; his itaque fundamentis innixi deinceps ſymptomata enucleare conabimur.

De

De Morborum principiis.

300. *Phænomenum* id omne eſt quod in ſenſus incurrit, vel inde quam proxime deducitur, *Boerhaave inſtit.* 876. Morboſum phænomenum, ſeu *ſymptoma*, eſt quæcumque functio vel qualitas, quæ alio modo ſe habet quam in ſanitate; ſeu quidquid evidenter mutatum & a ſanitate alienum obſervatur. Qualitates ſæpe quidem mutantur a viribus inanimatis, ſeu ab iiſdem quæ vegetabilibus communes ſunt; ſicque nulla eſt qualitas vitioſa quæ in cadaveribus vel exiſtere vel etiam excitari non poſſit; cadaveris enim partes intumeſcere poſſunt, & colores alienos adipiſci, & odores novos emittere, & exſiccari, & indureſcere, & omnes mutationes cachecticis morbis eſſentiales ſubire.

301. Verum functiones morboſæ, et febris, dolor, convulſio, paralyſis, multiplex evacuatio, quæ ſcilicet a muſculari viſcerum motu dependet, nequaquam ſine virium animalibus propriarum concurſu poſſunt fieri, unde patet vires tum animalibus tum vegetabilibus inhærentes eſſe principia morborum omnium ſæpius combinata; illæ quidem a principio intelligente diriguntur, iſtæ vero neceſſitate mechanica tantum agunt. Si quis aeri v. g. frigido fuerit expoſitus, & inde febre corripiatur, evidens eſt principiis, ut ajunt, mere mechanicis adſcribendam eſſe cutis condenſationem, vaſorum conſtrictionem; hinc pallor, frigus; ſiccitas, & aſperitas cutis, digitorum rigiditas, reſiſtentia ad motum, nec non ſanguinis coagulatio, viſciditas, reſiſtentia major; quod idem eventurum eſt, ſi a venenis quibuſdam intus aſſumptis morbus orietur.

302. Verum ſenſus frigoris, horrores, ſpaſmodici artuum ſubſultus, dein vero virium cordis augmentum, & inde ſubſequens pulſuum vigor, frequentia, febris, calor viribus animalibus adſcribi debent, ita ut vix magnus foret error, ſi diceremus morbos omnes fere a virium utriuſque generis concurſus produci, ita tamen ut materiem morbificam ſuppeditent vires inanimatæ, eam vero aggrediantur & impugnent vires animatæ; unde quiſque percipit quid Veteres intellexerint; cum dixere *morbum eſſe naturæ luctam cum materia morbifica*; ſic ſumpto veneno cauſtico alia ſymptomata materiæ morbificæ tribuenda ſunt, ut dolor ventriculi, calor deurens huc relatus; alia vero ſunt naturæ conamina huic veneno mitigando, vel ejiciendo apta, ut uber ſalivæ proventus, cardialgia, quæ ventriculi conſtrictionem denotant, nauſeæ, & vomitiones, quibus cum muco gaſtrico venenum foras amandatur: Ratione itaque cauſæ alia ſunt *ſymptomata materiæ morbificæ*, alia vero *ſymptomata naturæ* adſcribenda, ex horum concurſu morbus eſt conflatus.

303. Omnium itaque ſymptomatum principium eſt vis quæcumque ſanum hominis ſtatum ita mutans ut ille minus perfectus evadat: ſeu vis ſanas functiones & qualitates immutans in alias; nulla enim mutatio fieri poteſt ſine vi motrice, vel reſiſtere, quia omnis mutatio actio eſt, cujus cauſa vis eſt.

303. In omni morbo caute diſtinguenda ſunt ea quæ patent, ſeu in ſenſus tum ægri tum Medici incurrunt, ab illis quæ eos latent, & quæ vel conjecturali vel certo ratiocinio dignoſci tantum poſſunt: priora ſunt *ſymptomata*, poſteriora ſunt ſymptomatum *principia interna*, ex quibus ſcilicet ſymptomatum poſſibilitas intelligitur. Sic in peripneumonia omnis mutatio conſpicua in functionibus, ut tuſſis, febris, dolor, exſpuitio cruenta, ſudor, jactatio, &c. & in qualitatibus, ut calor, rubedo, humiditas cutis, &c. ſymptoma eſt; omnis vero actio interna, ut arteriarum pulſus, pulmonum conſtrictio, dilatatio, cruoris in pulmones impetus, fluidi nervei influxus, atque omnis mutata tum fluidorum tum ſolidorum diſpoſitio, ut fluidorum viſciditas, acrimonia, ſolidorum tenſio, laceratio, &c. eſt ſymptomatum peripneumoniæ principium internum.

Ex his principiis atque cauſis alia ſunt quæ nocent omnino corpori, ut actio veneni, cacochyliæ, viſcidi, acris, vulnus, preſſio externas verbo obices & ſtimuli, & ea *noxia* appello, ut diſtinguantur a libertatis & naturæ conatibus, qui, licet ſymptomata multa critica v. g. producant, tamen, ſi non eventu, ſaltem ſcopo, ſunt utilia morborum principia. Sic venenum deglutitum eſt vomitus principium, occaſio, ſed noxia, ventriculi contractio ad id expellendum, eſt principium vomitus ejuſdem, ſed utile & ſalutare.

305. Principia morborum externa ſunt vires corporum quorumvis quæ ſua preſſione, vel actione valent corporis qualitates ac functiones, mutare, ita ut a ſanitate recedant; huc pertinent aer, ignis, aqua, animalia, foſſilia vegetantia quatenus exterius applicantur, aut intra primas vias ſubſiſtunt: primæ enim viæ, notante *Pitcarnio*, quaſi extra corpus habentur, ſeu corpora extranea recenſentur, ſi aliunde in eas devenerint, ut vermes, alimenta; nec inter corporis partes recenſentur.

306. Morbi alii ſunt magni, alii vero parvi: morborum vero magnitudo æſtimatur ex ſymptomatum gravitate, intenſitate, numero, extenſione & duratione.

307. Symptomatum gravitas æſtimatur, cæteris paribus, ex uſu ſeu neceſſitate organorum, quorum hæc ſymptomata ſunt functiones mutatæ. Sic palpitatio, ſyncope, quæ cordis motum læſum deſignant, ſunt ſymptomata graviora claudicatione, quæ motum cruris læſum indicat, in quantum motus cordis ad vitam eſt magis neceſſarius motus cruris; quo plures functiones ex unius organi bono ſtatu dependent, eo illius organi læſio gravior cenſetur.

308. Intenſitas ſymptomatis ex hujus gradibus æſtimatur; ſic qui duplo, triplo frequentius reſpirat altero, is dyſpnœam duplo, tri-

plove intenſiorem patitur: qui molem corporis ſuis duplo tardius rariuſve movere valet, is debilitate duplo intenſiori affligitur.

309. Numerus ſymptomatum quo major eſt, cæteris paribus, eo major cenſetur morbus, ſive eadem organa afficiantur, ſive diverſa; ſic in morbo acuto, ſi delirium, convulſio, dyſpnœa, nauſea; febris ſimul adſint, morbus major eſt quam ſi alterutrum adfuerit.

310. Extenſio ſymptomatum ejuſdem ſpeciei eſtimatur ex numero partium ab illis detentarum, atque earum ſpatio; ſic ſcabies totam cutium afficiens, immobilitas omnium artuum, morbum majorem conſtituunt, quam ſi pars tantum his afficeretur.

311. Demum duratio ſeu pertinacia ſymptomatis, ejus magnitudinis, cæteris partibus, menſura eſt; ſic quo diarrhœa longius perſeverat, eo major morbus eſt.

312. Omnis morbus eſt imperfectio, adeoque malum; verum omnis mali perceptio intuitiva mœror eſt in principio intelligente & cognoſcente, ergo morbum omnem comitatur mœror ſeu moleſtia, unde morbus ægritudo *, ægrimonia nuncupatur; in morbis tamen deliris, ſoporoſiſque mœror ægri non ſemper innoteſcit.

313. Homo malum neceſſario averſatur; quatenus tale ipſi videtur, adeoque in omni ægro datur ægritudinis averſatio, aut quod eodem recidit, ſanitatis cupido, quamdiu ſanæ mentis eſt, & ſanitatem inter bona numerat.

314. Verum perceptio licet confuſiſſima ægritudinis aut mali eſt motivum quo ad illud malum abigendum & pro viribus impugnandum determinantur facultates motrices; omnes enim cum partium fabrica ad totius conſervationem mire conſpirant (123), adeoque cum ſtatus partium mutari poſſit in meliorem a libertate, ſi de externis agatur, a natura, ſi de internis quæſtio ſit, data mutatione morbifica, libertas & natura debent adverſus principia morborum interna inſurgere, ut materiem morbificam corrigant vel eliminent.

315. Conſpirant itaque libertas & natura in ſanitatem, cum morbis ipſis conflictamur; verum ſi conſpirent inter ſe, non tamen ſimul ad eumdem finem collimant materiæ morbificæ & alia morborum principia, adeoque imperfectus eſt actionum omnium, partiumque conſenſus in quo ægritudo conſiſtit, atque a ſanitate diſcrepat (126): non repugnat itaque divinæ bonitati & Providentiæ dari in nobis principium actionum quod morbos producat, cum idem principium morborum occaſiones & materias morbificas impugnare non deſinat, ſanitatis tutelæ & ægritudinis medelæ invigilet. Quomodo malum phyſicum ſalva Summi Numinis bonitate & ſapientia exiſtat, *VVolfius* fuſe oſtendit in *Theologia naturali*.

316. Quoniam vires hominis limitatæ ſunt (130), poſſibile eſt ut illæ ad vires materiæ morbificæ ſint in quacumque ratione; ſi vero in ratione æqualitatis fuerint, mors eſt in procinctu: ſi vero minores fuerint vires materiæ morbificæ viribus naturæ, eo minus eſt periculum, quo priores poſterioribus minores ſunt facultates.

317. In ſanitate vires naturales ſunt in data ratione ad vires vitales, & utræque in data ratione ad vires animales, *Pitcarn. Elem. Medic.* 112. datur etiam certa proportio inter facultates illas quæ ſunt harum virium principia. Sic notum eſt infantibus vires cordis minores eſſe quam vires omnium ſimul muſculorum, circiter ut moles cordis eſt ad moles aliorum muſculorum; & qua ratione creſcunt vires cordis in adultis, eadem vires artuum in illis augentur; atque uti vires cordis, ita & vires artuum in ſenibus pari paſſu decreſcunt: idem dictum eſto de viribus aliorum organorum.

318. Quoniam potentia motrix, quæ velut eſt virium omnium penus & promptuarium, in diverſas partes diſtribuitur, ut in cor, pectus, artus, & tamen per aliquot annos in ſtatu ſano, data diei hora, eadem permanet docente experientia, neceſſum eſt ut quantum virium ſingulis diebus abſumitur, tantum eadem tempore reſarciatur; imo paulo magis reparetur, cum adoleſcentes infantibus validiores evadunt, deinceps vero ætate ingraveſcente paulo minus reſtauretur cum ſenibus minores ſint vires quam adultis.

319. Docet ulterius experientia alia eſſe vires actuales *ordinarias*, quæ quotidie in ſanitate abſumuntur, & reparantur; alias vero vires actuales *extraordinarias*, quæ urgente neceſſitate exeruntur in exercitiis & pathematis fortioribus; atque quo vires actuales majores ſimul exeruntur, eo potentiales minores ſuperſunt.

320. Quo major virium quantitas in quædam organa mittitur ultra doſim in ſanitate conſuetam, eo minores ſunt vires potentiales, ſeu eo minor eſt facultas ſuperſtes, atque exſolutioni proximior.

321. Vita eſt coexiſtentia actionum cordis, & pectoris cum actionibus animæ (125); ſed ablata vi tollitur actio, eaque imminuta minuitur, adeoque quo propius eſt exſolutioni facultas, quæ eſt veluti virium promptuarium, eo actionum omnium adeoque & vitalium imminutio vel ceſſatio, ſeu mors proximius imminet.

322. Facultatis motricis exſolutio malum eſt phyſicum omnium maximum, adeoque quod natura maxime cavere debet; aſt poſitis cauſis morbificis integritati, circulationi, fluidi nervei ſecretioni obſtantibus mors etiam imminet, quæ averti vel procraſtinari non poteſt niſi diſpendio virium vitalium, quæ has cauſas morbifi-

* *Ægritudo* eſt ſtatus vitæ imperfectus ſeu imperfecta functionum & qualitatum omnium conſpiratio in longævitatem; duplicis vero generis eſt ægritudo, materialis ſeu *vitium* fluidorum, & ſolidorum ſive conſpicuum ſive inconſpicuum, ſive exiguum, ſive notabile: & ægritudo formalis quæ *morbus* eſt, ſeu ſymptomatum notabilium & connexorum concurſus.

bificas corrigere, vel eliminare contendant; ergo ſive quieſcat, ſive laboret natura, cum notabilia viſcera ſunt impedita, atque ad ea liberanda multum virium impendere opus eſt, hinc & inde periculum eſt.

323. Datur in anima regimen corporis ſeu facultas cum libertatis, tum naturæ, ex pluribus motibus, per ſtructuram corporis poſſibilibus, eos determinandi, qui utiliores videntur. Sic nobis etiam invitis & ſæpe inſciis illa facultas velo palatino utitur, tum ad nares poſticas obturandas, tum ad alimenta in gulam, aerem in os, vel nares dirigendum, atque ea ex illis diverſis motibus æque poſſibilibus utiliorem pro circumſtantiis eligit; eadem vero facultas in morbis œconomiam animalem regit, atque urgentiori periculo occurrit.

324. Inde fit ut in ſummis doloribus, qui fluidi nervei penum exhaurirent, ſi perſeverarent, quandoque illico motus cordis multum imminuitur, ac veluti ſufflaminatur, ſimulque omnes facultates feriantur, fit ſyncope, ex qua excitati ægrotantes ſæpe & doloribus & morbis immunes convaleſcunt; qui ſi labor & dolor perſeveraſſent, cum ſummis conatibus illis obiiſſent. Licet autem ſyncope malum videatur ſumme terrificum, & doloribus atrociſſimis pejus, interea multiplex docet obſervatio eam motuum & conatum feriationem, vel ſuſpenſionem fuiſſe plurimis ægris utilem, & forte ideo graviſſimis malis phlebotomiam ad animi deliquium uſque productam a Medicinæ patribus olim fuiſſe multoties & veluti ſollemniter celebratam, quod paradoxum agendo de morbis ſyncopticis agitabimus.

325. In viſcerum infarctibus quandoque tanta offertur cordi reſiſtentia, & tantum motus ſanguinis tardatur, ut mors in procinctu ſit, niſi quidquid eſt virium in his reſiſtentiis ſuperandis tollatur, veluti ſi orificium cordis alterutrum obturetur; certe tunc temporis una ſalus eſt quidquid eſt virium in corde, fortius contrahendo & obice ſuperando conſtanter, & vehementer impendere; licet enim ea lucta non ſemper felicem ſortiatur effectum, adeoque eventu ſit quandoque noxia, in ſcopo ſemper ſalubris eſt. Sic ſi quis hoſtis enſe diſtricto fugientem proſequatur, & tranſilienda occurrat fugienti fovea, is eam potius tranſilire debet recta ratione utens, adeoque lapſus præcipitis periculo incerto ſe eſponere, quam certum aliunde periculum ſubire. Ratio eſt facultas percipiendi nexum veritatom univerſalium (*VVolf. Pſychol.* 483.); quod autem incertum certo periculum ſit anteponendum, hoc eſt veritatibus cognitis, adeoque & rationi conſentaneum.

326. *Facultas*, virtus, & robur æſtimantur ex intenſitate preſſionum quæ poſſunt exeri, ex velocitate puncti machinæ cui preſſio illa applicatus, & ex duratione ſeu temporis longitudine quo labor ille perſeverat; dicitur etiam *potentia abſoluta*, *Bernoulli Hydrodyn. pag.* 164. vires potentiales eam facultatem appellant plurimi.

327. *Exercitium* eſt impenſa virium, quæ poſſunt intra diem quiete, ſomno & pactu quotidianis reparari; ſi vero plus virium impendatur in his actionibus, quam quæ intra hoc tempus reſarciri valent, *labor* dicitur; ſic febris, aſthma, peripneumonia laboribus ſunt annumeranda; unde vulgo ægri, febre, aſthmate, *laborare* dicuntur; lobor qui finis alicujus gratia peragitur, dicitur *conatus* vel *molimen*; illi vero *conatus*, qui inducunt maximam defatigationem, & virium impenſam non cito reparabilem, ſeu quæ potentiam exhauſtura eſt, *violenti* nuncupatur.

328. Penitus exhauſtis viribus potentiæ motricis, mors eſt; ſed quo labor violentior eſt, eo citius exhauriuntur vires illæ; ergo eo citius ceſſat omnis actio, & merito ajunt violentum non eſſe durabile.

329. *Difficultas* operis eſt, ut reſiſtentia obicis directe, & ut potentia motrix inverſe, ſeu eo quid eſt difficilius motus, quo ab eadem vi impenſa tardius movetur; & data eadem obicis mole, & reſiſtentia abſoluta, eo difficilius eſt, quo facultas, ſeu potentia motrix minor eſt; ſic quo majus pondus ab iiſdem operariis trahendum eſt, eo tardius trahitur; & idem pondus ab operario uno, quam a duobus ſimilibus & ſimiliter applicatis, duplo difficilius movetur.

330. Difficultas operis eſt, ut hujus tarditas ſimul & ut quantitas virium ad illud exſequendum impenſarum; ſic ſi bolus in œſophago poſitus & vi deglutiendus duplo tardius delabatur: iiſdem viribus impenſis, ex eo difficultas deglutionis duplo major eſt; ſed ſi vires ſimul triplo majores impendantur, novies eſt major illa difficultas.

331. Si obicum movendorum velocitates a preſſione exortæ ſint ut vires impenſæ, ſeu his imminutis viribus velocitas decreſcat, & adauctis adaugeatur, eadem remanet difficultas; errant itaque illi, qui difficultate ex ſola tarditate motus, vel ex ſola virium impenſarum quantitate metiuntur.

332. Si obicis velocitas ſit minor, & ſimul vis impenſa major, difficultas tanto major eſt, quo vis impenſa major, & ſimul obicis minor eſt velocitas; difficultas autem moleſtia eſt principii ſentientis orta ex reſiſtenria movendi & ex propria motoris debilitate reſpectiva; neque enim in machinis ulla proprie loquendo datur difficultas.

333. Facilitas operis eſt major, quo velocius movetur corpus, & quo diutius illud moveri poteſt citra defatigationem; etenim quo diutius illud conſtanter ſine defatigatione, ſeu ſine facultatis detrimento moveri poteſt, eo major eſt facultas, ſeu motrix potentia; & ſimul quo velocius illud corpus movetur, eo minor eſt illius reſiſtentia, adeoque eo minor difficultas, ſeu eo facilitas major eſt.

334. *Alacritas* eſt illa animæ modificatio, qua facilitatem in omnibus operibus, ſeu functionibus exſequendis intuitive cognoſcit; *mœror* e contra

adeſt

adeſt cum difficultatem perſentit; atque ut in ſanitate adeſt functionum facilitas, conſtantia & alacritas, ita in ægritudine difficultas, laſſitudo, & mœror adſunt, mania & aliis morbis deliriis exceptis.

335. In ſtatu ſano facultas eſt major, & labor, ſeu virium impenſa minor quam in ægritudine.

In ſanitate functiones omnes exercentur facile, conſtanter & alacriter; adeoque ſine defatigatione, & multo majores vires urgente neceſſitate poſſent exerceri, quod notum eſt omnibus; & in ægritudine tantum quædam functiones exercentur; cæteræ vero non poſſunt exerceri, ut in febrilibus, ſoporoſiſque morbis; quædam vero exercentur cum vi ſolita vel minori, aliæ vero nequaquam poſſunt, ut in paralyſi; ergo facultas in toto minor eſt: in febrilibus & inflammatoriis plures functiones quidem cum ſumma vi exercentur, ut motus cordis, reſpiratio: verum non conſtanter & per plures menſes ſic poſſunt exerceri, immo cum ſummo mœrore ſummaque laſſitudine, atque ſimul motus muſcularis artuum difficilis eſt, adeoque virium impenſa in eis major eſt, & facultas minor.

336. Morbus eo periculoſior eſt, quo vires cauſæ noxiæ ſunt majores & facultas naturæ minor, ejuſque ſimul conatus major; etenim malum extremum impendet, ſi ad æquilibrium accedant vires cauſæ noxiæ & facultas, aut ſi poſterior a prioribus ſuperetur; verum quo facultas naturæ minor eſt, ſimulque plus virium ſuarum impendit, eo facilius eſt eam vi cauſæ noxiæ æquari, vel ab illa ſuperari, & tunc eo magis eſt poſſibile, ut mors accedat, adeoque (192.) ille ſtatus tanto periculoſior eſt.

337. Morbus eo brevior futurus eſt, quo vis materiæ morbificæ vel cauſæ noxiæ minor eſt, ſimulque facultas & ejus conatus majores, & tunc ſalus eſt proxima; vel eo brevior eſt, quo vis materiæ morbificæ major eſt, ſimulque facultas, & ejus conatus minores, & tunc mors eſt in procinctu.

328. Morborum *acuties* æſtimatur ex eorum brevitate & periculo conjunctis, adeoque acuties æſtimatur ex gravitate & intenſitate (308.); nam quo gravior & intentior eſt morbus (307. 308.) eo materies morbifica majores vires obtinet, ſimulque vires majores exerit facultas; cum autem facultas ſit limitata (316.) adeoque eo citius exſolvatur, quo plus virium impendit, eo citius accedit ad æquilibrium cum viribus cauſæ noxiæ, unde brevitas & periculum morbi.

339. Quo plus virium impenditur adverſus cauſam noxam, ſimulque minores ſunt harum virium effectus ſenſibiles, eo periculum eſt urgentius. Ligatis in carne ambabus alteriis iliacis, plus virium & majores conatus exerit animal, quam ſi alterutra ligaretur; interea tamen cito in priori caſu fatiſcent motus cordis & arteriarum, reſpiratio & pulſus, utut frequentiores, interea brevi debiliores evadent, quam in altero caſu, quia licet in utroque caſu intendantur vires & conatus ad hunc obicem tollendum, interea plus intenduntur in caſu majoris periculi & reſiſtentiæ, adeoque citius exhauritur facultas, citoque proinde decreſcit vis vitalis, ejuſque effectus ſenſibiles, ſeu vir pulſus & reſpirationis imminuuntur.

340. Idem alio modo poteſt oſtendi: diſpendia virium, quæ ex affrictu fiunt, creſcunt in ratione duplicata velocitatis fluidorum, quæ ab illis viribus moventur; ita ut vis quadrupla alterius non poſſit impertire dato fluido velocitatem duplam ejus quam vis ſimplex impertit, ſed paulo minorem; ergo vires majores abſumuntur in majori ratione quam minores; verum vires abſumptæ in affrictibus non poſſunt effectus ſenſibiles in pulſu & reſpiratione edere; ergo effectuum ſenſibilium quantitas creſcit in minori ratione, quam virium impenſa. Sic in agone ducentibus, licet conatus interni ſint vehementiſſimi, ut patet ex interni caloris intenſitate, tamen pulſus eſt debilis, ſeu exiliis & mollis, quia maxima pars virium abſumitur intra cor & majora vaſa, nec niſi pars eorum exigua ſuperſtes ad arterias minores pertingit, in quibus explorari poteſt.

341. Si functiones difficulter & moleſte exerceantur, datur ægritudo; ideo enim difficulter & moleſte exercentur, vel quia aucta eſt organorum vel fluidorum his inſervientium reſiſtentia (329.), vel imminuta facultas his functionibus exercendis deſtinata; verum aucta reſiſtentia functiones fiunt rarius vel tardius (330.) ſolito, adeoque peccant imminute vel abolite, niſi ſolito major fiat virium impenſa, qua poſita ponitur laſſitudo, defatigatio & infirmitas (Græcis *arroſtia*, quæ ægritudinis eſt ſynonymum); imminuta vero facultate, idem eſt ac ſi reſiſtentia fuiſſet adaucta; nam ſi vis hominis duplo minor evadat, is pondus ſolitum duplo difficilius geret; adde quod quoties creſcit functionum difficultas, anima ægre ſe habet, ſeu moleſtia afficitur, adeoque ſi functiones difficulter exerceantur, datur ægritudo.

342. Uno organo affecto, vires illius organi tantum, atque eorum quæ in ipſum poſſunt agere, ſeu huic auxiliari, aut ſine quibus organum læſum moveri non poteſt ob ſtructuram partium, debent intendi, cæteræ vere minui.

Vires enim ſunt menſura vitæ (321.): debent itaque illæ ſumma cum parcimonia conſervari, quæ ſine facultatis detrimento non poſſunt abſumi; verum ut ſatisfiat indicationi deſumptæ a vitio, ſeu cauſa noxia corrigenda, vel eliminanda in dato viſcere, debent neceſſario vires impendi, nam ſine viribus nulla mutatio, nec proinde correctio aut expulſio; ſi vero vires in aliis viſceribus ad læſum non pertinenribus adhibeantur more ſolito vel copioſius ſolito, facultas exhauritur: utrique autem ſcopo ſatisfit, ſi vires utiles impendantur & inutiles ſupprimantur; ver. gr. ſit repagulum in pulmunari arteria, quod circulationem

ſan-

ſanguinis impendiat, illud repagulum nequaquam removeri poteſt, aut corrigi, atteri, niſi vi cordis & arteriarum adaucta, repetita, vel pulmonum valida & alterna conſtrictione; prior actio palpitationis, poſterior ſuffocationis ſymptomata producet; tunc autem urgente mortis periculo, vires artuum minuuntur, ægerque fruſtra ac periculoſe ſuas vires in deambulando impenderet, cum in vita protrahenda & obice lethifero amovendo ſint neceſſariæ, adeoque tunc temporis æger viribus artuum deſtituitur.

343. Verum propter ſtructuram cordis & pectoris, non poteſt iterari illorum valida conſtrictio, quin alternæ fiant eorum dilatationes; nec cordis dexter ventriculus ſanguinem vehementius in arteriam pulmonarem trudere, quin ſiniſter eum in aortam majori vi trudat; adeoque neceſſarium eſt, ut alterna fiat inſpiratio, & expiratio velox, & ut ſanguis in arterias ab aorta proficiſcens uberius influat, adeoque ut pulſus vehemens, frequens evadat, ut calor, tenſio, rubedo, ſitis, aliaque ſymptomata ſuperveniant, quia actiones potentiæ motricis in machinam ab illius machinæ ſtructura partim determinantur.

344. Ipſius parcimoniæ exempla in omnibus morbis obſervantur; in febre, v. gr. vires cordis & arteriarum multum increſcunt; aſt illico vires ſtomachi, vires artuum, vires imaginationis, attentionis ad negotia moralia minuuntur, venus ſilet; in ſoporoſis morbis infarctum eſt cerebrum aut cerebellum, conatus cerebri & meningum intenduntur, verum ea molimina dependent a viribus cordis; ergo vires cordis ſæpius intenduntur, ut in apoplexia; cæteri vero artus, cætera ſenſuum organa fluido nerveo defraudantur.

345. In *morbis chronicis* exigua ſunt initio vitia & partibus minus nobilibus nocent, aut earum functiones levius impediuntur; ſint ver. gr. lymphatica quædam obſtructa in meſenterio, quoniam arteria meſenterica ſuperior decimam ſextam circiter ſanguinis aortam ſubeuntis partem trajicit; atque illius decimæ ſextæ partis vis una centeſima eodem tempore fluit per omnes ſimul ſumptas arterias lymphaticas ex ea promanantes, obſtructis omnibus ſimul illis arterioris lymphaticis, reſiſtentia cordi oblata non eſt major quam 1600. pars reſiſtentiæ, quæ ab aorta obſtructa naſceretur, adeoque obſtructa tantum horum lymphaticorum parte decima, ut obſtructis tribus quatuorve meſenterii glandulis, periculum inde ortum eſt tantum 16000a. pars periculi, quod ex aorta obſtructa naſceretur, non mirum itaque ſi exinde non niſi exigui & vix conſpicui conatus exſurgunt; verum ſi dimidia glottidis pars obturetur, quoniam inde dimidia aeris reſpirandi pars impeditur, cum reſpiratio ad vitam ſit neceſſaria, ſummum exinde imminet periculum, adeoque ſummi & vividi conatus exſurgunt, ſeu datur *morbus acutus*.

346. In *chronicis morbis* non inveteratis ægri ſtant, & functionibus etiam moralibus voluntariis, ut artifices ſuis operibus, litterati ſtudiis, licet debiliter, incumbunt, quia paucæ vires in cauſa morbifica amolienda impenduntur, fruſtra uberius abſumendæ; & ſi tunc temporis aliæ urgeant neceſſitates, ut victus parendi, famæ ſuſtinendæ, urgentiori occurrere debent: in *acutis* e contra multum virium impenditur in vitio amoliendo, unde ægris ad ſtandum & externis negotiis incumbendum, deambulandum, ludendum, &c. non ſuppetunt.

347. In ſtatu ſano vires ſingulis diebus impenſæ ſunt totius facultatis, ſeu virium potentialium, ut ajunt; pars exigua: in morbis autem acutis vires ſingulis diebus impenſæ ſunt eo major pars facultatis, quo morbus eſt gravior, & quo ab initio ſuo remotior, ſeu criſi proprior.

348. Initio morbi periculum minus eſt quam in vigore, quia initio facultas fere integra eſt, & deinceps continuo imminuitur, uſquequo correcta vel eliminata cauſa noxia, natura quiete, ſomno & cibis copioſioribus vires ſuas reſarciat.

349. Superata cauſa noxia, victrix natura quieſcit, & conſuetam virium ac fluidi nervei diſtributionem ſenſim reſtituit; ſic in febricitantibus accedente *convaleſcentia*, pulſus, qui plenus, tenſus, velox, frequens, adeoque validiſſimus fuerat, jam rarus, mollis, parvus evadit, & vires artuum e contra creſcunt, ita ut ſenſim lectulo ſuo inſidere, in alterutrum latus dormire, dein ſurgere, ambulare, opificiis, ſtudiiſque incumbere, acutius audire, cernere, ſolida alimenta coquere, &c. valear.

350. Reſtituta virium proportione ſana, appetitu vigente, exercitio reſtituto, ſenſim facultas hactenus imminuta vires ſuas integras recuperat, & ſic convaleſcentia in ſanitatem abit; & ſuperato morbo principali, remanet ſymptoma individuum, ſcilicet infirmitas, quæ ſomno, quiete, exercitioque alternis, & debito paſtu tollitur.

Doctrina virium adeo ad diætam præſcribendam, ad medicaminum præſertim vehementiorum uſum, nec non ad morborum theoriam, neceſſaria tanti in medicina momenti eſt, ut mirum ſit nullas hæc de re traditas fuiſſe ex profeſſo regulas, quas tamen mechanica hodie ita a Medicis commendata ſuppeditat; præcipuas attulimus, quas vereor ne Philiatri ut obſcuriores negligant, & Geometræ ut nimis claras & cuique obvias contemnant.

Clavis Claſſium.

351. Morbi ſunt ſymptomatum notabilium invicem connexorum concurſus:

Symptomata magis obvia & ſimul conſtantiora agmen ducunt, & morborum characterem eſſentialem conſtituunt, eaque vocantur pathognomonica, ſeu characteriſtica.

Signa characteriſtica ſunt triplis ordinis, in functionibus, excretionibus & qualitatibus.

Si

Si pulſus frequens ſit, aut reſpective ad artus validus; ſeu ſi debiles ſint artus cirra ſomnum & ſenſus imminutionem; pulſus tamen validus ſit; *febris eſt*,	*Febres*	Continuæ. Remittentes. Intermittentes.
Si febris ſit, eaque ut plurimum vehemens cum dolore, calore intenſo, & ſanguis in patella cruſta albeſcente obductus, datur *inflammatio*, vel *phlegmaſia*.	*Phlegmaſia*	Exanthematoſæ. Membranoſæ. Parenchymatoſæ.
Si muſculi voluntati ſubditi invito homine fortius contrahanrur, quam ab ejus robore & circumſtantiis exſpectandum eſſet; ac voluntati non ſubditi ſolito fortius contrahantur, *ſpaſmus* eſt.	*Spaſmi*	Tonici parciales. Tonici generales. Clonici partiales. Clonici generales.
Si præcipuum ſymptoma ſit reſpiratio frequens, difficilis, *anhelatio* dicitur.	*Anhelationes*	Spaſmodiæ. Oppreſſivæ.
Si facultas movendi partes voluntati ſubditas, & ſimul facultas ſentiendi in organis, tum ſimul, tum ſeorſim deficiat, *debilitas* eſt.	*Debilitates*	Dyſæſtheſiæ. Anepithymiæ. Dyſcineſiæ. Lipcpſychiæ. Comata.
Cum præcipuum ſymptoma eſt moleſta ſenſatio, qualis a punctura, diſtractione, *dolor* adeſt. vel *algema*.	*Dolores*	Vagi. Capitis. Thoracis. Abdominis. Artuum.
Quando præcipuum ſymptoma conſiſtit in judicio, imaginatione, voluntate, aut cupidine depravatis, *veſania* eſt, ſic dicta quod illæ facultates ſanæ non ſunt.	*Veſaniæ*	Hallucinationes. Deliria. Morſitates.
Si continenda, potiſſimum fluida, foras vel frequentius, vel copioſius, vel aliena a ſtatu ſano ejiciantur, *evacuatio* eſt, vel *fluxus*.	*Fluxus*	Sanguifluxus. Alvifluxus. Serifluxus. Aerifluxus.
Si præcipuum ſymptoma ſit qualitas mutata (136.) quoad volumen, ſuperficiem, colorem, *cacheſia* eſt.	*Cachexiæ*	Macies. Tumores. Hydropes. Tubera. Impetigines. Decolationes.

Vitiorum ſeu morborum pathologicorum, qui nihil aliud ſunt quam morborum proprie dictorum elementa, in noſtra pathologia hiſtoriam dedimus; talia ſunt ulcus, & vulnus, fractura, luxatio, tumor, excreſcentia, maculæ, &c. de quibus fuſe tractant Medico-chirurgi, principia interna morborum, ut vermes, calculos, fluida effuſa &c. e morborum cenſu ablegamus.

Methodus Morbi detegendi.

Quoniam ea ſigna ſunt omnium optima, quæ ſecum gerit ægrotans, ſeu quæ morbo ſunt intrinſeca, ex hoc fonte ſigna morborum potiſſimum ſunt deducenda; ea autem ſunt vel morborum principia, ut cauſa, occaſio ſedes, materia, &c. quatenus intus latent; vel phœnomena, ſeu ſymptomata, ſenſibus ægri aut Medici obvia; atque evidens eſt, non ex principiis, ſed ex ſymptomatis morborum characteres eſſe deducendos.

Quæ autem ſunt ægritudini extrinſeca, ut regio, tempeſtas, aer, cibus & potus, applicata, &c. ea quidem ſigna morbi ſuppeditare poſſunt, ſed non primaria & pathognomonica, quæ tamen nequaquam in individuo negligenda.

Ut ſigna intrinſeca obtinet Medicus, is perſpectos habere debet characteres omnium claſſium diſtinctiſſimos, id eſt, non ſolum notas ſymptomatis alicujus noſſe ſufficit, ut febris, verum etiam harum notarum notas dignoſcat opus

opus eſt, quid v. gr. ſit calor, ejuſque gradus, ac diverſi graduum effectus, ac gradus caloris medius cuique ætati ac temperamento familiaris, quid pulſus, quænam ætati ac temperamento cuique eſt nativa & conſueta ejus frequentia; ea vero omnia ex phyſiologia tum hiſtorica tum philoſophica derivantur.

Quoniam de morbis agitur proprie dictis, ſeu quales in praxi æſtimantur, ab illis apprime diſtinguenda ſunt vitia ſimplicia vel parvi momenti, ut nævi, verrucæ, vulnuſcula, maculæ, quæ ſummo nominum abuſu pro morbis in pathologia vendicantur, quæ principiis tantum morborum, vel eorum elementis; ſi interna fuerint, annumeramus: ſi vero externa, pro ſymptomatis ſimplicibus & vix notabilibus habentur, niſi cum aliis notabilibus combinata ſyndromem morboſam conſtituerint.

Cum ſemel perſpectæ fuerint octo combinationes ſymptomatum quæ claſſes deſignant, immo ordinum viginti ſeptem in quos illæ claſſes ſubdividuntur, attente conſiderandum eſt in ægro quænam ſunt illius ſymptomata præcipua, de quibus æger ipſe conqueritur; ea etenim modo fuerint conſtantia, & ultra morbi initium perſeverent, characterem morbi conſtituunt.

Symptomata vero alia morbis acutis communia ſunt, alia vero chronicis, adeoque claſſes plures non unam deſignant, unde illis non adhærendum eſt, ſed ulterius progrediendum: ſic laſſitudo ſpontanea, cacoſitia, mœror, debilitas, laboris ſoliti averſatio, rigor & horror, capitis gravitas, morbos febriles, inflammatorios, doloroficos, acutos, evacuatorios indiſcriminatim prænunciant; hinc fit ut in præludio morbi genus non ita facile diſtinguatur, tunc autem a ſymptomatis præcipuis deſumuntur indicationes & præſcribuntur auxilia hiſce claſſibus communia, generalia dicta, ut diæta tenus, quies, venæ ſectio, julapia, uſquequo ſymptomata pathognomonica morbum quæſitum prodiderint.

Nullus fere morbus eſt, qui ſimulari non poſſit, ſeu cujus ſymptomata voluntas non excitet, ſi vehementer ſaltem cupiverit, & impoſtor in hiſce veteratoriis artibus rudis non fuerit; non ſolum etenim obſervante *Pareo* mendici lepram, hydrocelem, elephantiaſim, auriginem, mutitatem, procidentiam ani, uteri, carcinoma, tibiarum ulcera, ſimulant; verum nova morborum genera multi vafri ſolertiſſime mentiuntur, ut colicam ab angue intra abdomen latitante, vampiriſmum, ſagarum dæmonomaniam, obſervante *Garidello Hiſt. plant. Gaſſendo*, aliiſque: epilepſiam fanatici, convulſiones omnimodas alii fingunt: vidi infantulam, quæ, ut matri ſuæ magnum mœrorem incuteret, per dies quindecim gravem borbum miris ſymptomatis ſtipatum mentita eſt. Nobilis matrona, ut quid de ſe ſentirent amicæ & æmulæ comperiret, hemiplegiam per menſem dexterrime finxit. Sunt qui Medicos mentita aſphyxia deludunt. Ancilla ex urbe cum ſua hera excedere recuſans, allio in podicem intruſo febrem ſibi conciliabat. Morbos veſanos, doloroficos, & quotquot ex ægrorum relatu detegere conſuevimus, pro lubitu imitantur aſtuti. Hæmatemeſim largius hauſto cruore bubulo aſſimulabat puella, ut ex cœnobio dimitteretur, tuſſim. ſingultum, nauſeam, ſternutationem ipſi puerull norunt imitari; unde niſi vafritiem calliditate ſua detegat & retundat Medicus, ſimulatos & fictos morbos pro veris habebit.

Qui vero ſymptomatum concurſus apprime novit Medicus, illa vaframenta facile comperiet, ex eo quod impoſtores ſyptomata ex partium nexu nequaquam dependentis, ſeu nequaquam invicem connexa referant; ſi Medicus ipſis fidem præbere ſimulans, eos ſolerter interrogaverit, ſi graves operationes chirurgicas, & mochlica evacuantia præſcripſerit, is verſipellem ægrotantem facile deludet.

Inventa in morbis non ſimulatis ſymptomatum graviorum combinatione, claſſis, ad quam morbus attinet; ſponte patet, eodemque pacto ordo detegitur; atque comparatis hujus generibus, non difficile eſt ad morbi oblati genus devenire. Mulier humi inventa eſt ſenſus omnis, motuſque voluntarii expers, cum pulſo pleno, molli, reſpiratione ſtertoroſa, & profundi ſoporis ſpecie; quiſque in claſſium & ordinum characteribus verſatus, morbi claſſem ſextam hujuſque ordinem, qui comatoſos ſeu ſoporoſos morbos continet, ſtatim adibit, atque ſic ex viginti ſeptem morborum ordinibus unicus ipſi venit examinandus, ſeu mediante hac methodo vigeſimam tantum inquiſitionis & laboris partem habet exantlandam; dein vero quoniam hic morbus inter decem hujus generis ordines reperiundus eſt, ſingula genera debent examini ſubjici, atque ex ſoporis altitudine, ſtertore, & omnium artuum flexibilitate, ægrum apoplexia laborare facile comperiet; verum cum apoplexiæ plures ſint ſpecies, reliquum eſt ut Medicus inquirat num ex lapſu, ictu, vel cranii fractura, commotione, num vero ex cacochylia febrilem capitis infarctum excitante, num ex plethora commota. &c. hæc apoplexiæ ſpecies orta fuerit, quod ex ſedula capitis deraſi & manibus contrectati, linguæ; faciei, circumſtantiarum inſpectione, & ſagaci aſtantium interrogatione, ac demum ingenioſa cauſarum & principiorum conjectura comperiet, detecto genere ex 270. laboris partibus, unica ſupereſt, ſi fuerint cuique ordini genera decem; ac ſi cuique generi decem decem fuerint ſpecies, ex 2700. ſpeciebus morborum unica quæſita ſic tuto facileque determinatur.

Qui vero alia methodo, ut anatomica vel ætiologica, uſus fuerit, is nunquam, niſi longa prius experientia fuerit edoctus, aut a præceptoribus per traditionem eruditus, ſine alterius ope partem affectam detecturus eſt, cum in apoplexia generica cerebri vel cerebelli hanc vel illam partem affici nihil certo demonſtret; in ſyncope ſiquidem æger ſenſus omnis & motus eſt expers, nec

nec cerebrum affectum ſupponitur; dein vero utrum cerebrum ſit primario vel ſecundario affectum decidendum eſt, antequam morbi quæſiti nomen innoteſcat; verum illa diſtinctio ex ratiocinio ſæpius conjecturali & fallaci derivanda venit; demum nullus ex his methodis addimus, qui ſpecies diſtinctas aut ſufficienti numero proponat, unde nova confuſio.

Non me latet interea in hacce noſtra methodo, quam Sydenhamianam, aut etiam Platerianam, utpote a *Felice Platero*, quondam Baſileenſi Profeſſore & Archiatro, fere delineatam, rectius appellarem, maximas ſupereſſe in detegenda morbi ſpecie difficultates; verum illæ non methodo ſunt tam adſcribendæ, quam Medicorum incuriæ, ratione cujus non accuratæ & diſtinctæ ſingularum ſpecierum hactenus traditæ ſunt deſcriptiones ex ſymptomatis petitæ; novæ ſiquidem quotidie in praxi occurrunt, quibus tamen ſimillimas ab aliis obſervatas eſſe non dubito, at in quibus ceſpitant & hærent, qui earum hiſtoriam, definiendi modum, ſymptomatum connexionem ignorantes in therapeja neceſſario caligant; atque, quod maxime dolendum eſt, vix ulli ſunt Medici, qui eas ſpecies, non niſi cum ſummo ægrorum periculo ab aliis ignoratas, ſcriptis mandare, & cum aliis communicare curent: ſi vero illud vigeret inter ſolertes morborum obſervatores, quod inter Botanicos, amicum & aſſiduum commercium, nullus dubito quin Noſologia bevi tempore ad eum Perfectionis gradum aſſurgeret, quo hodierna gloriatur Botanica,

LECTO

LECTORI PHILIATRO.

MAgnum opus aggredior, cuique exſequendo vires meæ nequaquam ſuffecturæ ſunt. Hujus perficiendi cauſa *Baglivius* Academiam medicam inſtituendam eſſe cenſebat, hujuſque ſtatuta & leges propoſuerat. Hujus operis utilitatem, immo neceſſitatem, antea magnus *Sydenhamus* prædicaverat, ſed fruſtra. Nullus inventus eſt qui illud negotium in ſe ſuſcipere voluerit.

Idem eſt inſtitutum quod triginta abhinc annis juvenili audacia, animo conceperam, de quo ſic ſcribebat ſummus *Boerhaave*. „ Inſtitutum egre„ gium de ordinandis in claſſes morbis laudo, „ opus quippe ut laborioſum, ita & utile; acre „ judicium, copiam ſtudii Medici ſummam, ſa„ pientiam denique pari cum diligentia conjun„ ctam hercle requirens; ordo enim vero perpla„ cet.... " appoſite vero Deum deprecabatur, ut animos vitamque ſufficeret, qui tantis par eſſem.

Ætate provectior operis utilitatem eo clarius ſentio; verum & difficultas non minor eſt; mille & octingentæ morborum ſpecies, præter quadringentas affectuum varietates, ſunt deſcribendæ, & ſuis quæque characteribus deſignandæ, cuique apponenda ſunt ſelectiora nomina, genus adſcribendum, theoria brevis præfigenda, curatio conveniens addenda: nemo ſolus huic oneri ſuſtinendo par eſt.

Unum aut alterum genus tractans *Mortonus* vires, & vitam abſumpſit; *Trillerus* & *Verca* in altero toti fuerunt. *Lind* Scorbutum, *Aſtrucius* Syphilidem; alii alia genera elaboravere; verum nemo claſſem qua par eſt methodo adornavit. Omnes itaque non perficiendas, ſed tantummodo delineandas, in me ſumo, ut cuique pateat quot, & quanta ſunt quæ in medicina adhucdum deſiderantur, eo fine ut quiſque, artis ſuæ promovendæ cupidus, quæ deficiunt ſupplere queat.

Quiſque Clinius, quas obſervat ægritudines individuas, eas in uſum ſuum deſcribat, & ad genus ſpeciemque reducat, omnino neceſſum eſt, primis ſaltem praxeos annis, ſi ſuo munere recte defungi cupiat. Ut autem id exſequatur neceſſum eſt, ut in Auctoribus ejuſdem morbi hiſtoriam, & caracteres inveſtiget, adeoque deſcriptioni ſuæ hiſtoriam ab his conſignatam conferat; quod ita difficile eſt, ut decem morborum ſpeciebus obſervatis, vix unam in Auctoribus recte deſcriptam invenire detur. Ille ergo Auctorum defectus novo labore vindicandus eſt, & ex multis ejuſdem ſpeciei hiſtoriis individuis ſpeciei character eſt eruendus.

Ex multis ejuſdem morbi individuis relationibus ſpeciei character erui non poteſt, niſi ab illis hiſtoriis ſeponantur quæcumque ad theoriam attinent, & quæcumque mera ſunt accidentia ex ægri vel Medici errore oriunda; quod quam arduum ſit nemo non videt: immo ut hiſtoriographus han ſpeciem ab aliis ejuſdem generis diſtinguat, alias cognoſcere opus eſt; operæ itaque pretium erat ejuſdem generis omnes ſpecies ſaltem delineatas exhibere, ut ſingularum comparatione characteres cuique proprii poſſent aſſignari.

Medici qui ignotum morbum curandum habent, quive ejus eventum, progrediendi modum, mutationeſque ipſi ordinarias ignorant, confiteri debent cum Angelo Hippocrate *Sydenhamo* ſe in tenebris inter ſcopulos verſari, ægrumque tandiu de vita ſua periclitari, cum nulla theoria, nullaque ſagacitas ſufficiat ad illius morbi eventum, & progreſſum divinandum, is ſæpe timebit ſubitam mutationem, eique totis viribus obſiſtet, a qua tamen ſalus ægrotantis dependet; is naturæ conatus ſalutiferos turbabit, novos & noxios excitabit, & quandonam cunctandum ſit, aut agendum prorſus ignorabit.

Cum de proprio aut parentis aut nati corio agitur, nullum eſt pretium, quo hiſtoriam morbi curandi non redimere vellet Medicus, qua, veluti pyxide nautica, in procelloſo praxeos mari dirigi poſſet: qui enim in morbo paroxyſmos, criſes, aliaſque mutationes hiſtoria edoctus prævidet, ille plus prodeſt etiam nihil agendo, quam qui ignorat multa ſine ſcopo, ſine ordine ſuſcipiendo.

Unica fere in quovis morbo via eſt qua natura a dato morbo liberare ſe conſuevit, ut in peſte per bubonum eruptionem; in variola per puſtularum ſuppurationem; in tritæophza adenti per diarrhœam bilioſam: ſolus itaque Medicus qui hiſtoria hujus ſpeciei inſtructus novit hanc determinatam viam, poteſt eo verſus conatus ſuos dirigere, viam ſalubrem naturæ parare; vero hanc viam ignorat, non niſi fortuito ipſam proſequetur, & cum e bene multis hæc ſola tuta ſit, pericoloſam aliam quamcumque veroſimiliter inſiſtet, aut mutato in his dubiis conſilio, naturæ motus continuo perturbabit.

Nihil itaque noſtra magis refert quam, ut cujuſvis morbi obvii hiſtoriam calleamus, cum hujus ignorantia nullis theoriis, nullo ſtudio ſuppleri poſſit, & hac ignota æger in certo vitæ diſcrimine verſetur; ſi enim decem ſint modi æque poſſibiles, quibus datus morbus terminari poſſit, & unicus tantum ex illis in ſalutem ducat, hoc ignorato non minus timendum eſt pro ægri ſalute, quam ſi ea ludo aleæ decidenda veniret, & ex decem caſibus æque poſſibilibus, novem exitium, unicus ſalutem allaturus eſſet.

Ea itaque conſideratio debet omnes Medicos ad hiſtoriam morborum promovendam incitare, maxime ſi reſpiciant ad utilitatem quam ex prægreſſorum Medicorum laboribus, & periculis, hujus hiſtoriæ ſolus ope excerpturi ſint; numeroſas quidem habemus pro ſingulis morbis non

ſolum formulas medicaminum, ſed etiam, quod præſtat, medendi methodos; verum idem Medicis accidit quod Botanicis; millenæ tribuuntur cuique herbæ a *Plinio*, *Dioſcoride*, aliiſque Veteribus virtutes: verum ea omnia ſunt nobis inutilia, quamdiu de qua herba prædicentur hæc miracula neſcimus. Quid autem ſit *Plinii* althæa, *Dioſcoridis* rhabarbarum, *Homeri* nepenthe, aliæque innumeræ plantæ certe determinare non potuere eruditi, qui a trecentis retro annis ſumma contentione, & accurata critica hanc inquiſitionem ad bene multa volumina deduxere, ut *Mathiolus*, *Dalechamphius*: ita ut, rejecto tam vano labore, nuperi coacti fuerint plantarum deſcriptiones, characteresque ab integro elaborare, notas & nomina figere, ut, quidquid in futurum de earum virtutibus conſtiterit, ad ſeros nepotes certo tranſmitti poſſit.

Idem haud dubie Medicis labor exantlandus incumbit, immenſa ſiquidem quæ proſtant de medicaminum virtutibus volumina, in quibus ad hunc, illumve morbum ſanandum certa nobis promittuntur auxilia, nobis inutilia prorſus ſunt quia quid intelligant per hunc, vel illum quem nominavere morbum, hodie nemo poteſt intelligere; quippe mera ſunt morbi ut medicaminis nomina, deſcriptiones vero nullæ, aut ad ſummum genericæ; unde confuſa, & conjecturalis exſurgit tantum cognitio.

Fruſtra nominantur morbi, niſi deſcriptione fixa determinentur; deſcriptionis defectu ignoramus hactenus quid ſint morbi plurimi ab *Hippocrate* nuncupati, ut typhus, pachy, avante, phrontis, phœnicie, leuce, hippouris, pherea; quid *Plinii* gemurſa, aliique innumeri; nec deſcriptio individui morbi ſufficit, quippe quæ ſpeciem non definit: ergo nobis incumbit, ut non ſolum individuos morbos accurate deſcribamus, ſed ut ex numeroſis individuorum hiſtoriis, ſpeciei cujuſque characterem eruamus.

Si nomine proprio non deſignetur morbus, ejus cognitio obſcura eſt, vel confuſa; ſic ignoramus fere quid ſint morbi ab *Hippocrate* deſcripti, quibus nullum nomen impoſuit, ut *morbus Scitharum*, quem irata *Venus* Vrania immittebat; quid *magni ſplenes*; quid *morbus niger*, *morbus ructuoſus*, quos certius cognoſceremus, ſi ad melancholiam, ſcorbutum, melænam aliave genera nominibus definitis inſignita, eos retuliſſet.

Ophthalmiæ nomine quemcumque oculorum morbum dolore, rubore notatum intellexére Veteres, atque in hocce genere morbi centena diverſarum cete virtutum remedia laudaverunt, ut emollientia, deterſiva, corroſiva, repercutientia, exſiccantia, attrahentia, quorum quiſnam, & quo tempore uſus eſſe debeat prorſus ignoramus: inanis eſt itaque Veterum labor in recenſendis & inquirendis tot remediis, quippe in qua ſpecie, & in quo hujus ſtadio adhibenda ſint ignoramus; nec enim ſibi quis perſuadere poterit in ophthalmia chemoſi aquam roſarum ſufficere, quæ ad ophthalmiam taraxim ſufficit, nec in ophthalmia ſyphilitica curanda quidquam profeciſſet Sloanei collyrium, cujus interventu immenſas opes ſe lucratum eſſe fatetur Auctor; quid vero boni in ophthalmia interna præſtitiſſent millena collyria, quæ retinæ inflammationem non attegiſſent, aut exacerbaſſent.

Cum itaque diverſa tantum diverſis ſpeciebus remedia competant, & pro diverſis ejuſdem generis ſpeciebus quandoque contraria prorſus ſint neceſſaria, evidens eſt curationes promiſcuas, quæ uni generi adſcribuntur, non vero cuique ſpeciei propriæ ſunt, eſſe, ſi non periculoſas, ſaltem inutiles; & multo plus profeciſſe ſolum *Saint-Yves*, qui cuique ophtalmiæ ſpeciei propria aſſignavit remedia. quam tota Græcorum, Arabum, & Neotericorum turba, quæ confuſaneam, multiplicemque medelam, non diſtinctis ſpeciebus, ſummo labore ſcriptis conſignavit.

Species vero cujuſque generis determinare hoc opus, hic labor eſt. Multi ſunt Auctores qui logices ignari tot genera ſtatuunt, quot ſpecies; ut qui idem genus in ophthalmiam, taraxim, chemoſim, ſeu totidem genera dividunt; necnon qui diverſorum generum ſpecies ſub eodem generico nomine reponunt; ſic Typhi nomine Medici Cnidii deſcripſere febrem continuam vulgo malignam dictam, necnon tritæophyam ardentem, rheumatiſmi, diarrhœæ, & demum anaſarcæ ſpeciem, quos ideo tanquam ineptæ diviſionis Auctores vituperat *Hippocrates*.

Falſa ſunt, aut ſaltem inutilia quæ circa genus morbi traduntur vulgo prognoſtica & diagnoſtica ſigna, quoties ea tantum de una aut altera ſpecie vera ſunt; ſic ſi quis de variola in genere proferat quod morbus ſit gravis, periculoſus, & ſumma artis Magiſtri cautela tractandus, falſa profert, cum variola benigna ſine ullo Medici auxilio, ægroque per vicos obambulante ſanetur; atque cum eum errorem ferme in omnibus morborum hiſtoriis admiſerint Auctores, exceptis paucis nuperis, non mirum ſi ars medica nullos per viginti ſæcula progreſſus fecerit, cum Botanica, intra dimidium ſæculum a Methodicis exculta, ad ſcientiæ decus & certitudinem evecta fuit, ac fœcundiſſima ſimul & facillima evaſit.

Scholaſtica itaque præjudicia exuant Medici, & conſuetudinem ac uſum rationis loco non ſequantur, abuſus longiori uſu non confirmetur; theoria etenim, qua duci ſe patiuntur, cum hactenus falſa fuerit, & adhucdum in multis obſcura, aut dubia, minime præſtare poteſt eam evidentiam & certitudinem quæ requiritur, ubi de vita & ſalute hominum mercandum eſt, & quam ipſa non habet. Theoria quidem utilis eſt, ut hypotheſis in phyſica, non ad probandam theſim, ut perperam putant quidam Philoſophi, ſed ad verum indagandum, uti ſolemne eſt Geometris, qui ex falſa ſuppoſitione ad problematum ſolutionem perveniunt.

Illu-

Illuſtriſſimus omniumque hujus ævi ſagaciſſimus experimentator *D. Hales* fatetur ſe poſt millena capta in corpore animalium experimenta, toties hallucinatum eſſe, quoties facta prævidere & veluti divinare voluit, ita ut theoria & analogia eum ſæpius deceperint, in rebus tamen ad quas viſus & tactus eum dirigebant. Quanto ſæpius hallucinantur Medici qui, non conſulta experientia, & ſola theoria duce, quid fiat in corporis humani penetralibus determinare audent, ipſi phyſices, hydrodynamices & logices non raro ignari, atque hypotheſibus, aut principiis evidenter falſis innixi. Oh! Chymici, Humoriſtæ, Mechanici toties deluſi, numquamne fatebimini cognitionem hiſtoricam præcedere debere, & inſidam ducem eſſe theoriam?

Duplex eſt cujuſvis morbi character, ſcilicet *factitius*, & methodo cuique proprius; alter vero *deſcriptivus*, & cuique methodo communis; ex eo quod genus verb. grat. ileus in dolorificorum topicorum ordine reponatur, ex eo intelligitur illud dolore partis ſingularis, & fixo ſtipari; adeoque illud in charactere repetere ſuperfluum eſt, ſufficitque addere alia duo ſymptomata, ſcilicet fœtidam vomitionem, & alvi conſtipationem, ut ab aliis ejuſdem ordinis, ſcilicet a colica, gaſtrodynia, &c. diſtinguatur; & hic eſt character factitius a methodo arbitraria dependens, ſi vero character deſcriptivus deſideretur, ejus hiſtoria tradenda eſt, cujus ope in quacumque claſſe reponatur, dignoſci poſſit, ut inter evacuatorios, inter abdominales, acutos, humorales, prout cuique ſimiles claſſes inſtituere placuerit.

Si miles in ſua cohorte determinatis veſtibus inſignita recognoſci debeat, ſoluſque ſit in ea verb. grat. criſpus aut reſimus, ejus character factitius ex criſpatura, vel ſimitate cum inſignibus cohortis eruitur: aſt ſi in exercitu confuſo, depoſitis inſignibus cuique cohorti propriis, detegendus foret, præter hunc characterem requireretur ſignatura, ſeu character deſcriptivus, quo aliis eodem naſi vitio, aut capillorum eadem criſpatura affectis diſtingui poſſet; ita in quovis genere, & quaque ſpecie præter characterem factitium claſſis & ordinis, requiritur deſcriptio, ſeu ſignatura qua poſſit ab aliis internoſci, & uterque character in bene multis morbis adhuc deſideratur.

Hiſtoria differt a *ſignatura* in eo quod 1. hiſtoria tradit phœnomena morbi eodem ordine, quo in ægrotis adveniunt; per horas in peracutis, per dies in acutis, per menſes in chronicis; atque hiſtoriam morbi traditurus debet 2. obſervare ne terminis metaphoricis lectori fucum faciat; 3. ne plus referat quam quod in ſenſus incurrit, ſeu quod idem eſt, ne quod judicat de cauſa, principio, interna ſede morbi, unquam cum factis confundat, aut commiſceat; ſimilis in hoc ruſticis qui Medico interroganti quid mali ſentiant, ſuam de ejus mali cauſa opinionem in phænomenorum locum obtrudunt, & *conatum*, *ſtomachi aperturam*, ſimiliaque inania verba incuſant, cum deberent tantummodo reſpondere ſe aliqua parte dolere, vomere, aut aliud quid experiri.

In ſignatura vero non eo quæ apparuerunt ordine phœnomena recenſenda ſunt, ſed eo quo ab aliis congeneribus morbis diſtingui queant; ſic cum in hiſtoria ægri ætas, ſexus, temperamentum, victus, vitæ ſeu artis ratio, medicaminum ſucceſſus, juvantia & lædentia debent accurate & ſcrupuloſe recenſeri; in ſignatura nil eorum referri debet, niſi quod ad eum ab aliis determinandum ſufficit; cum autem omnia phænomena poſſint reduci ad *actiones animæ*, ut ſenſum, intellectum, cupiditates, voluntates & motus; ad *functiones* naturales, ut reſpirationem, pulſum; ad *excretiones*, ut alvi dejectionem, urinæ emiſſionem; & ad *qualitates*, ut colorem, ſaporem, figuram, &c. eodem etiam ordine phænomena characteriſtica recenſeri poſſunt.

In hiſtoria morborum deſideratur pinax, ſeu catalogus nominum ſynonymorum, quibus præcipui Auctores eamdem morbi ſpeciem deſignavere cum citatione operis ubi illius deſcriptio fuit tradita: horum enim Auctorum ope poteſt quiſque Medicus quam obſervat ſpeciem cum deſcriptis ſpeciebus conferre, ut ſimilitudinem, aut differentiam, prognoſim, atque curam ex illis mutuetur, atque ex pluribus ſimul collatis hiſtoriis characterem ſpecificum determinet, optimamque medendi methodum ſeligat.

Nec inutile foret diverſam ejuſdem morbi theoriam pro diverſitate ſectarum conſiderare, adeoque theoriam Galenicam, Chymicam, Pneumaticam, Mechanicam, Stahlianam invicem componere, quæ ſæpe nomine tenus diſcrepant; verum diverſam pro diverſis regionibus & ſectis medendi methodum examinare multo utilius eſſet, quarum methodorum ſpecimina paſſim adjiciam.

De nomenclatura generum fuſe egi in prima parte; quod vero nomina ſpecialia attinet, ea duplicis ſunt ordinis; alia ſcilicet *characteriſtica* ſunt, quæ veram ſpeciei definitionem comprehendunt, ſeu ſpeciei cognoſcendæ, & ab aliis diſtinguendæ ſufficiunt, qualia pro viribus in prima claſſe adhibui; ea minime ſunt arbitraria, ſed in uſu & commercio præ longitudine vix uſurpanda; aſt ad ſignandos morbos neceſſaria, ut ſignaturæ ad militem recognoſcendum.

Alia vero ſunt *trivialia*, quæ brevitate ſunt ſolum commendanda, adeoque in uſu loquendi commodiſſima, ut *apoplexia pituitoſa*, *diarrhœa bilioſa*, &c. quæ ut plurimum nihil diſtincti & clari per ſe denotant, & vel nomen characteriſticum, vel deſcriptionem annexam requirunt; ſic apud milites cuique nomen militare tribuitur ipſi proprium & breve; ſed cujus ope, ni ſignaturæ ſuppeteret, vix detegi poſſet datus

datus miles: quod tamen in ordinario uſu neceſſario uſurpandum eſt. In his vero imponendis regulæ Logicæ ſeverioris vix ſervari poſſunt, quia non meliora, ſed uſitatiora ſimul ac breviora epitheta neceſſario ſeligenda ſunt.

Verum in ſtabiliendis nominibus characteriſticis eædem regulæ exigunt, ut nomina 1. a phænomenis tantum imponantur; 2. ut ſine tropis & figuris Rhetorices per verba propria, ſimplicia exprimantur; 3. ut numquam ab iis quæ ſunt abdita, ut ſedes interna, cauſa, principium morbi, repetantur; multo minus a regione, ætate, ſexu, tempeſtate deducantur; 4. ut a qualitatibus abſolutis, non vero relativis, deriventur; cum enim ea nomina ad morbum detegendum, ejuſque ſpeciem determinandam conferre debeant, ea nequaquam debent cognitum ſupponere quod inquiritur, nec quidquam referre, niſi quod in ipſo ægro phænomenis expreſſum poteſt reperiri; nec in ægro videre eſt utrum apoplexia ſit levior altera, vel gravior; utrum colica ſit in meſenterio; vel in ileo; utrum ſit cholera Indica, vel Europea; utrum morbus ſit virgineus, vel morbus puerperæ; cum Europeus eodem, quo gravida, ac reciproce, morbo poſſit affici: Verbo, nihil in charactere, nec proinde in nomine characteriſtico poteſt admitti, niſi quod ſimplex attentio ad phænomena ſenſibus obvia poteſt edocere; & id omne quod imaginando, aut ratiocinando adeſſe intelligimus, id totum ad theoriam ſeorſim debet amandari.

Finem faciam mutuatis verbis Ill. *Gaubii* in *Pathologia* nuperrime edita ſic loquentis: „ Ex „ quibus apparet, non eſſe, cur deſperent Me„ dici, fore aliquando, ut ingens morborum „ humanorum numerus, exemplo ab hiſtoria „ naturalis Scriptoribus petito, in ordinem ſy„ ſtematicum redigatur, qui ab omni hypo„ theſi ſectarumque commento liber, ſola ni„ xus fideli obſervatione, claſſes, genera, ſpe„ cies exhibeat, ſuis ſingula characteriſmis, „ certis, manifeſtis, plenis, interdiſtincta. Spe„ cimina jam nunc a Recentioribus edita po„ tius in ſpem erigunt, tentaminibus multipli„ catis haud defuturos ſucceſſus, remque tan„ ti momenti, ac bonis ideo omnibus exopta„ tiſſimam, ſic tandem feliciter perfectum iri, „ ut non in nominibus duntaxat morborum in„ veniendis ſeſe utilem præſtet, ſed præcipue „ facilem ad eruendas curationea viam expe„ diat. „ Hæc Ill. Profeſſor Leydenſis. Huic calculum ſuum addit Ill. *Thomas Simſon in Actis Edimburgenſibus*, *Tom. IV. artic.* XX. qui ſingulorum morborum ſpecies, generaque eſſe eodem modo deſcribenda contendit, quo plantas deſcripſere Botanici.

Nuperrime Ill. Baro *van Swieten* paſſim *in Commentariis*, ut de Ictero, de Mania, &c. concludit his verbis: „ ex hactenus dictis pa„ tet, ſollicite diſtinguendas eſſe varias mor„ borum ſpecies, ut ſingulis idonea medela „ adhiberi poſſit, cum illa, quæ huic ſpeciei „ ſanandæ conducunt, in alia ejuſdem morbi „ ſpecie nocerent. „ Hujus præceptis adhærens *Clar. Proyſinger Medicus Viennenſis* claſſes morborum capitis juxta noſtram fere methodum elaboravit. Quod autem hanc ſpartam feliciter a me fuiſſe exornatam putet *Ill. Eques Linnæus* Archiater Suecicus, ut refert in ſuis *Amœnitatibus Academicis Vol. VI* quod, inquam, Noſologiam magnificis extollat verbis in ſuis *Epiſtolis*, hoc certe tribuo benevolo ejus animo: cum autem ille vir in multis, ſed maxime in methodis dijudicandis, præſtantiſſimus ſit, non parum mihi gratulor quod hæcce me methodus ipſi potiſſimum arriſerit.

Huic ſpeciei multas ſpecies & aliquot genera, necnon appendicis inſtar methodum ætiologicam & anatomicam in methodum redactas, addere viſum eſt, ut ope ætiologicæ cuique patet quæ generalis medendi methodus ſingulis morborum ſpeciebus ejuſdem claſſis conveniat, & ex anatomica cognoſcant tyrones noſtram nomenclaturam & diagnoſim morborum methodis antiquis congruere poſſe. Potuiſſem etiam, more *Cæli Aureliani*, non morbos, ſed ægros in claſſes redigere, ut in epilepticos, paralyticos, apoplecticos, hydrophobos, tertianarios, quartanarios, &c. niſi obſtitiſſet nominum ægros deſignantium penuria: hinc cuique clarum fuiſſet, non de modis quales ſunt morbi, ſed de ſubſtantiis ſeu objectis morborum, in Noſologia, ut de Plantis in Botanica, quæſtionem eſſe.

Ut uno oculi ictu innoteſcat duratio & periculum cujuſque morbi, (de ſymptomatis ſimplicibus hic non agitur,) ad calcem nominis appoſuimus characteres, qui ea breviter indicant:

A. indicat morbum *acutum*, ſeu velocem & periculoſum:
B. morbum *brevem*, cito deſiturum, & ſine vitæ periculo:
C. morbum *chronicum*, ſeu longum & periculoſum:
L. morbum *longum*, ſed tardigradum ſine periculo:
P. morbum per *periodos* recurrentem, aut remittentem, & intermittentem:
D. morbum *dubium*, ſeu cujus duratio & periculum variant, aut non ſatis conſtant:
a, b, c, &c. varietates ejuſdem ſpeciei ſignificant litteræ Arabes.

Morbi, quotquot obſervantur, ſunt *individui*, rigoroſe loquendo a ſe invicem diſſimiles, ut diſſimilia ſunt quadantenus omnia ejusdem arboris folia; verum tamen practice loquendo quidam invicem ſimiles ſunt, ut duæ apoplexiæ ſeroſæ, duæ diarrhœæ bilioſæ, &c.

&

& illa individuorum ſimilitudo vocatur ſpecies: ſic duæ diarrhœæ bilioſæ ſunt ejuſdem ſpecies; Species itaque morbi ſub ſe continent tantum morbos individuos. Horum morborum differentia quoad ſymptomata accidentalia, fortuita, fugacia aut quoad gradum, id eſt intenſitatem majorem minoremve ſymptomatum, vocatur *varietas*.

Genus eſt ſimilitudo ſeu convenientia ſpecierum: ſic *diarrhœa* genus eſt, quippe continet ſub ſe diverſas ſpecies, ut *ſeroſam*, *bilioſam*, *ſtercoroſam*. Demum *claſſis* eſt ſimilitudo vel convenientia generum; ſic *febris*, quæ claſſis eſt, continet *ſynochum*, *ephemeram*, *quartanam*, &c. & pars claſſeos *ordo* dicitur, qui velut exigua claſſis eſt.

Errant itaque Philoſophi, ut logica & hiſtoria naturali peregrini, qui indiſcriminatim *claſſem* vocant quod *genus* eſt, & *ſpeciem* quod *claſſis* vel *genus* eſt. Fateor pró diverſa methodo claſſes & genera mutari; non minus tamen, data methodo quiſque definitionibus ſuis debet adhærere, quippe, ſine definitionibus fixis vocabulorum, nulla poteſt in doctrinis demonſtratio valere, & ſine demonſtratione nulla datur ſcientia, quippe ſcientia eſt habitus afferta demonſtrandi.

SYNOPSIS CLASSIUM ET ORDINUM.

CLASSIS I. *VITIA*.

Symptomata cutanea levidenſia, vel mechanicis Chirurgiæ auxiliis curanda.

ORDO I. *MACULÆ*, coloris nativi mutationes.
ORDO II. *EFFLORESCENTIÆ*, tumores humorales, exigui, gregales.
ORDO III. *PHYMATA*, tumores humorales ſolitarii.
ORDO IV. *EXCRESCENTIÆ*, tumores a ſolidis adauctis.
ORDO V. *CYSTIDES*. tumores capſulati fluido referti.
ORDO VI. *ECTOPIÆ*, ſolidarum partium a ſua ſede dimotiones.
ORDO VII. *PLAGÆ*, ſeu continui ſolutiones.

CLASSIS II. *FEBRES*.

Pulſus frequens, fortiſve viribus artuum imminutis.

ORDO I. *CONTINUÆ*, quarum pyrexia ſemel creſcit ſemelque decreſcit in decurſu ægritudinis.
ORDO II. *REMITTENTES*, quarum pyrexia pluries creſcit & decreſcit in decurſu ægritudinis.
ORDO III. *INTERMITTENTES*, quarum pyrexia pluries accedit & omnino recedit in decurſu ægritudinis.

CLASSIS III. *PHLEGMASIÆ*.

Concurrit pyrexia continua vel remittens cum interna inflammatione, vel cum exanthematis.

ORDO I. *EXANTHEMATICÆ*, eruptiones cutaneæ cum (a) pyrexia ſæpius maligna, quandoque lenta.
ORDO II. *MEMBRANACEÆ*, viſcera membranoſa dolent, tument cum pyrexia acuta.
ORDO III. *PARENCHYMATOSÆ*, adeſt dolor obtuſus, calor & tumor in viſceribus farctis, non ſacciformibus, cum pyrexia acuta, ſuppurationis apparatu.

CLASSIS IV. *SPASMI*.

Contractio invita, conſtans vel interpolata, muſculorum organis loco motivis, non vitalibus, inſervientium.

ORDO I. *TONICI PARTIALES*, rigiditas & immobilitas artus vel organi determinati.
ORDO II. *TONICI GENERALES*, rigiditas totius fere corporis.
ORDO III. *CLONICI PARTIALRS*, agitatio coacta, non libera, organi vel artus, ejuſve motus vitioſus.
ORDO IV. *CLONICI GENERALES*, agitatio coacta totius fere corporis, ſenſibus ſæpe obſcuratis.

CLASSIS V. *ANHELATIONES*.

Agitatio invita, defatigans, muſculorum pectoris, unde reſpiratio difficilis, ſine febre acuta.

ORDO I. *SPASMODICÆ*, inſultus fugaces agitationum pectoris cum expiratione vel inſpiratione ſonora.
ORDO II. *OPPRESSIVÆ*, conſtantes in ipſis paroxyſmi pectoris agitationes, eæque frequentes ac laborioſæ.

CLAS-

(a) *Pyrexia* eſt calor adauctus cum pulſu ſolito fortiori aut frequentiori.

CLASSIS VI. *DEBILITATES*.

Vires ſolitas in agendo exerendi impotentia. Facultates virium diſpenſatrices ſunt tres; facultas cognoſcendi, appetendi & movendi.

ORDO I. *DYSAISTHESIAE*, debilitates ſenſuum, ut viſus, tactus, auditus ſine ſopore.
ORDO II. *ANEPITHYMIAE*, debilitas vel abolitio cupiditatum, ut famis, ſitis, libidinis, ſine ſopore.
ORDO III. *DYSCINESIAE*, debilitas motuum in organis locomotivis, non in vitalibus.
ORDO IV. *LIPOPSYCHIAE*. ſeu morbi ſyncoptici, debilitates motuum vitalium, adeoque totius corporis.
ORDO V. *COMATA*, ſeu morbi ſoporoſi, debilitas, omniſque ſenſus necnon phantaſiæ obſcuratio, motuumque liberorum imminutio vel ſuppreſſio.

CLASSIS VII. *DOLORES*,

Cujuſvis experientia cognoſcendi, nulla definitione diſtincte explicabiles ſunt.

ORDO I. *DOLORES VAGI*, qui nomen a ſede fixa non habent.
ORDO II. *DOLORES CAPITIS*, ut oculis, oris, cranii, dentium.
ORDO III. *DOLORES THORACIS*, ut lateris, œſophagi, dorſi.
ORDO IV. *DOLORES ABDOMINIS*, ut ſtomachi, inteſtini, hepatis, &c.
ORDO V. *DOLORES ARTUUM*, ut iſchias, lumbago, &c.

CLASSIS VIII. *VESANIÆ*.

Character eſt imaginationis, judicii, voluntatis, &c. depravatio.

ORDO I. *HALLUCINATIONES*, errores imaginationis, ſalvo intellectu, ab organorum externorum vitio.
ORDO II. *DELIRIA*, errores judicii ab imaginationis vitio, quod intellectus corrigere nequit.
ORDO III. *MOROSITATES*, voluntatis & cupiditatis depravatio in appetendo aut averſando.
ORDO IV. *ANOMALIÆ*, morbi prioribus affines.

CLASSIS IX. *FLUXUS*.

Character eſt ejectio fluidorum aut contentorum, quæ quantitate, qualitate deſuetudine notabilis eſt.

ORDO I. *SANGUIFLUXUS*, ejectiones cruentæ, vel ſanguineæ undecumque procedant.
ORDO II. *ALVIFLUXUS*, dejectiones ex ano, vel rejectiones ex œſophago, eorum quæ in primis viis latebant.
ORDO III. *SERIFLUXUS*, ejectiones urinæ, lymphæ, muci, lactis, puris ex aliis locis quam e primis viis.
ORDO IV. *AERIFLUXUS*, flatuum, vaporum, &c. ejectiones.

CLASSIS X. *CACHESIÆ*.

Coloris, figuræ, molis in corporis habitu depravatio.

ORDO I. *MACIES*, corporis partium mollium extenuatio.
ORDO II. *TUMORES*, corporis generalis intumeſcentia, ſeu adauctum volumen.
ORDO III. *HYDROPES*, partium quarumdam intumeſcentia a contentis adauctis, ſæpius fluidis collectis.
ORDO IV. *TUBERA*, partium quarumdem intumeſcentiæ firmæ.
ORDO V. *IMPETIGENES*, cutanei tumores poſtuloſi, cruſtacei, gregales.
ORDO VI. *DECOLORATIONES*, coloris nativi depravationes.
ORDO VII. *ANOMALIÆ*, continent morbos prioribus affines.

CLASSIS PRIMÆ SYNOPSIS.

VITIA.

CHARACT. Syndromes ſymptomatum cutaneorum leviores.

ORDO I. MACULÆ, *mutationes coloris nativi*.

I. LEUCOMA, *taye*, macula opacans corneam.
II. VITILIGO, macula cutem deprimens.
III. EPHELIS, *rouſſeur*, macula cutis corymboſa fuſca.
IV. GUTTA ROSEA, *couperoſe*, macula faciei corymboſa rubra.
V. NÆVUS, *ſein*, macula congenita protuberans.
VI. ECCHYMOMA, *eochymoſe*, macula a ſanguine ſub cute effuſo.

ORDO II. EFFLORESCENTIÆ, *tumores humorales exigui gregales*.

a. PUSTULA, *puſtule*, phyma parvulum apice ruptum.
b. PABULA, *bouton*, phyma parvulum deſquammari ſolitum.
c. PHLYCTAENA, *phlyctene*, veſicula fluido plena.
d. VARUS, *bourgeon*, tuberculum durum, conſtans.
VII. HERPES, *dartre*, papularum prurientium corymbus.
VIII. EPINYCTIS, phlyctænarum atrarum congeries dolens.
IX. PSYDRACIA, *porcelaine*, phymata eryſipelatoſa.
X. HIDROA, *échauboulure*, exanthemata miliaria phlyctænoïdea.

ORDO III. PHYMATA, *tumores humorales ſolitarii*.

XI. ERYTHEMA, *éryſipéle*, phyma rubrum, calens, diffuſum.
XII. OEDEMA, *œdême*, phyma album, indolens, molle.
XIII. EMPHYSEMA, *emphyſême*, phyma pallidum, elaſticum.
XIV. SCIRRHUS, *ſcirrhe*, phyma durum, indolens, cuti concolor.
XV. PHLEGMONE, *phlegmon*, phyma rubrum, calidum, ſphæroideum, pulſans.
XVI. BUBO, *bubon*, phyma ſcirrhoſo-phlegmonodeum in glandula.
XVII. PAROTIS, *parotide*, bubo juxta aurem.
XVIII. FURUNCULUS, *furoncle*, phyma ſubdurum, inflammatura, prominens.
XIX. ANTHRAX, *charbon*, phyma apice gangrænoſum, ambitu inflammatum.
XX. CANCER, *cancer*, phyma ſcirrhoſum, lancinans.
XXI. PARONYCHIA, *panaris*, phlegmone extremi digiti.
XXII. PHIMOSIS, *phimoſis*, phlegmone præputii.

ORDO IV. EXCRESCENTIÆ, *tumores a ſolidis adauctis*.

XXIII. SARCOMA, *ſarcome*, excreſcentia carnoſa.
XXIV. CONDYLOMA, *condylome*, excreſcentia cutanea, tendineave.
XXV. VERRUCA, *verrue*, excreſcentia cutanea globoſa.
XXVI. PTERYGIUM, *onglet*, excreſcentia plana in oculi cantho.
XXVII. HORDEOLUM, *orgeolet*, exereſcentia varo ſimilis ad tarſos palpebræ.
XXVIII. BRONCHOCELE, *gouetre*, excreſcentia gutturis.
XXXIX. EXOSTOSIS, *exeſtoſe*, excreſcentia oſſis inſtar dura.
XXX. GIBBOSITAS, *boſſe*, protuberantia oſſium thoracis.
XXXI. LORDOSIS, protuberantia ab oſſibus artuum inflexis.

ORDO V. CYSTIDES, *tumores capſulati fluido referti*.

XXXII. ANEURYSMA, *aneuryſme*, cyſtis arterioſa.
XXXIII. VARIX, *varice*, cyſtis venoſa.
XXXIV. HYDATIS, *hydatide*, cyſtis lymphæ ductuum.
XXXV. MARISCA, *hémorrhoide*, tumor ſanhoine turgens, in margine podicis, iſque pertinax.
XXXVI. STAPHYLOMA, *ſtaphylome*, cyſtis corneæ, vel corneam perforans.

XXXVII. LUPIA, *loupe*, cyſtis in articulis ſpiſſo fluido plena.
XXXVIII. HYDARTHRUS, *tumeur blanche*, cyſtis articuli aquoſa.
XXXIX. APOSTEMA, *apoſtême*, cyſtis purulenta.
XL. EXOMPHALUS, *exomphale*, cyſtis umbilicalis ſæpius aquoſa.
XLI. OSCHEOCELE, *fauſſe hernie*, cyſtis in ſcroto.

ORDO VI. ECTOPIÆ, *partium ſolidarum e ſua ſede dimotio ſenſibus obvia.*

XLII. EXOPHTHALMIA, *chûte de l'oeil*, ectopia oculi.
XLIII. BLEPHAROPTOSIS, *éraillement*, ectopia palpebræ.
XLIV. HYPOSTAPHYLE, *chute de la luette*, ectopia uvulæ.
XLV. PARAGLOSSE, *chute de la langue*, ectopia linguæ.
XLVI. PROPTOMA, ectopia appendicis externæ, ut labii, ſcroti, auriculæ.
XLVII. EXANIA, *chute de lanus*, prolapſus ani.
XLVIII. EXOCYSTES, *chute de veſſie*, prolapſus veſicæ urinariæ.
XLIX. HYSTEROPTOSIS, *chute de matrice*, prolapſus uteri.
L. ENTEROCELE, *enterocèle*, hernia inteſtini.
LI. EPIPLOCELE, *epiplocèle*, hernia epiploi.
LII. GASTROCELE, *gaſtrocèle*, hernia ſtomachi.
LIII. HEPATOCELE, *hepatocèle*, hernia hepatis.
LIV. SPLENOCELE, *ſplenocèle*, hernia lienis.
LV. HYSTEROCELE, *hyſtorocèle*, hernia uteri.
LVI. CYSTOCELE, *cyſtocèle*, hernia veſicæ.
LVII. ENCEPHALOCELE, *encephaloncele*, hernia cerebri.
LVIII. HYSTEROLOXIA, *ibliquitè de la matrice*, uteri obliquitas.
LIX. PARORCHIDIUM, ectopia teſticuli.
LX. EXARTHREMA, *luxation*, oſſium mobilium luxatio.
LXI. DIASTASIS, *diaſtaſe*, oſſium mobilium receſſus.
LXII. LOXARTHRUS, oſſium mobilium obliquitas reſpectiva citra ſpaſmum & exarthrema.

ORDO VII. PLAGÆ, *continui ſolutiones, vitia dialetyca Ill. Linæi.*

LXIII. VULNUS, *bleſſure*, continui ſolutio, hians, cruenta.
LXIV. PUNCTURA, *piquure*, continui ſolutio intus tantum extenſa.
LXV. EXCORIATIO, *ecorchure*, cuticulæ vel cutis a carnibus ſubjectis ſeparatio.
LXVI. CONTUSIO, *meurtriſſure*, partis carnoſæ in minimis punctis attritio.
LXVII. FRACTURA, *fracture*, diviſio oſſium in fragmenta ſeparabilia.
LXVIII. FISSURA, *felure*, oſſium diviſio rimam referens.
LXIX. RUPTURA, *rupture*, ligamentorum, tendinumve ab oſſibus divulſio.
LXX. AMPUTATURA, *coupure*, partis exciſio totaliſve articuli detruncatio.
LXXI. ULCUS, *ulcere*, partium mollium eroſio purulenta, cute profundior, patulo fundo, pure vitioſo.
LXXII. EXULCERATIO, differt ab ulcere ut excoriatio a vulnere.
LXXIII. SINUS, *ſinus*, emiſſarium abſceſſus vel apoſtematis orificium.
LXXIV. FISTULA, *fiſtule*, ulcus bnuoſum, intus calloſum, fundo ſæpe carioſo.
LXXV. RHAGAS, *gercure*, ſolutio continui ſicca in marginibus partium.
LXXVI. ESCHARA, *eſcare*, cruſta mortua vi cauſticorum ſæpius facta.
LXXVII. CARIES, *carie*, oſſis eroſio cava vel aſpera, perioſteo exfoliato denudata.
LXXVIII. ARTHROCACE LINNÆI, ulcus medullæ cum oſſis carie.

His nominibus vitia tantum conſpicua intelligenda volumus: ſi enim ea intus lateant, ut ulcus pulmonis, cerebri, hepatis, caries coſtarum, exulceratio inteſtinorum, &c. ea inter morbos quorum principia ſunt inquirenda veniunt: ſic ulcus pulmonis ad phthiſim, ejus vulnus latens ad hæmoptyſim, arthorace oſſis latens ad oſtocopum &c. pertinent. Medici in morborum diagnoſi ſunt primo ſenſuales artifices, ſeu ſenſu & phœnomenis duci ſe patiuntur, licet deinceps vi intellectus abditas earum cauſas inquirere debeant, niſi velint in Empyricorum turba deſidere.

CLASSIS PRIMÆ THEORIA.

VITIA SEU AFFECTUS SUPERFICIARII.

SUnt vitia conſpicua in partibus externis corporis ſeu pravæ partium conſpicuarum diſpoſitiones, ex quibus magis læduntur qualitates, ut figura, color, quam ipſarum functiones; unde minus nocent ſanitati & roborari quam pulchritudini & integritati, ut cum antiquis has quatuor valetudinis conditiones diſtinguam.

Diſtinguuntur a morbis ſequentium claſſium, quia ſunt ſyndromes ſymptomatum vix intenſitate aut extenſione notabilium; ſi quis tamen maluerit hos inter morbos ordinare, & maculas ad cachecticos decolores, efflorefcentias ad inflammatorios exanthematicos, vel cachecticos leproſos, alioſque ad alias claſſes referre, non repugnabo.

Ex his autem intellectis facilius fluet cæterorum morborum theoria, quippe affectus iſti ſunt veluti illorum elementa, & cum a ſimplicibus ad compoſita progrediendum ſit, a vitiis iſtis corporeis exordiendum duxi.

Iſta vitia ſunt 1. vulnera. 2. ulcera, 3. maculæ, 4. exanthemata. 6. phymata, 6. extcreſcentiæ, 7. cyſtides, 8. procidentiæ, ſeu ectopiæ.

De duobus prioribus actum eſt in pathologia, & quoties in morbos a vulnere, ulcere, contuſione ortos incidemus, toties eas ſpecies *Traumaticas* nuncupabimus: ſic apoplexia traumatica dicetur ſpecies ea quæ a cranii fractura, commotione, vulnere, contuſione, &c. capitis ortum ducit, ut eas diſtinguamus ab ſpeciebus *ſpontaneis*, id eſt, quæ a principio interno ſine cauſa evidenti, vel principio mechanico procedunt.

Cæteri affectus ſuperficiarii vulgo dicti *morbi chirurgici* non ita evidentis ſunt originis, adeoque theoriam magis elucidatam expoſtulant, maxime quia multo pluribus morbis internis occaſionem præbent; adeoque theoriam non ſolum phymatis, excreſcentiis, ſed & morbis inflammatoriis cachecticiſque applicandam hic in anteceſſum tradere neceſſarium judico.

1. Tumor, Græci *oncos*, eſt quidquid præter naturam creſcit in humano corpore, *Galeno* definiente; juxta Neotericos eſt præternaturalis elevatio partis: is vulgo eividitur in calidum & frigidum: adſcribitur humoris cujuſdam hærentiæ tamquam cauſæ, cui hærentiæ cauſam præbent res non naturales dictæ, &c. Verum has definitiones ingrediuntur vocabula a nemine hactenus recte definita, & admodum obſcura, a quibus abſtinebimus; ut autem de tumoribus dilucide agamus, præmittenda ſunt more *Alphonſi Boreli* quædam lemmata locum huic theoriæ fœneratura.

2. Volumen corporis humani ſani creſcit in dies ab ortu uſque ad vigeſimum quintum circiciter ætatis annum cum notabili altitudinis augmento; ætate vero provectioni, ut circa quinquageſimum, aut ſexageſimum, augeri conſuevit in latum & profundum ſub eadem altitudine; nec non ſingulis diebus, horis matutinis, aliquot lineis creſcit altitudo, quæ tantumdem veſpertinis decreſcit.

3. Volumen quarumdam partium corporis humani creſcit præ aliis determinata ætate, hora, &c. ætate fertili abdomen gravidis, mammæ puerperis, hora paſtus epigaſtrium ſaturis, hypogaſtrium veſicam & alvum exoneraturis, increſcunt.

4. Sanitas, ex phyſiologia, facultas eſt omnes omnino functiones, quæ ætate, ſexui, temperamento, tempori conveniunt; jucunde, conſtanter, & facile exercendi; exercentur autem illæ functiones per partes corporis tamquam inſtrumenta, quorum moles, ſitus & figura ita concinne a Sapientiſſimo Numine ſunt ordinata, ut ad fines plures ſimul & optimos obtinendos mirifice concurrant.

5. Si itaque aberrent moles, ſitus, vel figura partium a regula, quod noſtra culpa aut pœna evenit, non mirum eſt ſi imperfecta exinde evadat machina, ſeu ſi iiſdem functionibus dato tempore & ordine exercendis impar evadat; ut in machina aut ſtatua omnium perfectiſſima, nil immutari poteſt, quin perfectio vitietur; ita in humana machina (quæ ſi perfecta fuerit & animata *ſana* dicitur) nulla ſitus, molis, figuræ mutatio fieri poteſt, quin imperfectus evadat ejus ſtatus, ſeu fiat *ægritudo*.

6. Moles partium & ipſius corporis variat admodum intra ſanitatis limites; patet molem recens nati cum adulti mole conferendo: nec enim ſolius corporis mire diſcrepat magnitudo in diverſis ætatibus, verum etiam non eadem ratione excreſcunt diverſæ ejus partes; datur tamen, ſi non abſoluta, ſaltem relativa partium ſibi invicem comparatarum magnitudo conſtans, aut *ſanitati conveniens proportio*; a qua ſi partes aberraverint, morboſam molem habere dicuntur. His poſitis.

7. *Protuberantia* eſt partis magnitudo adaucta ultra quam exigit ſanitati conveniens proportio.

8. Protuberantia dicitur *abſoluta*, ſi alterutrius partis moles augeatur, dum cæterarum magnitudo eadem perſtat, *Relativa* vero vocatur, ſi datæ partis volumen idem perſeveret, dum in aliis omnibus imminuitur. Sic macilentis oſſium juncturæ, ſcapulæ claviculæ protuberant.

9. SCOLIUM I, Omnis protuberantia non eſt molis augmentum: moles enim eſt ut quantitas materiæ in parte; verum protuberat pars etiamſi tantum eadem materies majus ſpatium occupet, ut in meteoriſmo, tympanite: ergo omnis protuberantia non eſt molis augmentum.

10. SCHO-

10. SCHOLIUM II. Si liquida, ſolidave ex uno loco in alterum trasferantur, creſcet quidem moles partis recipientis, aſt quoniam illud incrementum fit cum alterius diſpendio, totius corporis moles non creſcit, ſecus totum corporis pondus augeretur; ergo omnis protuberantia non ſupponit molem corporis auctam.

11. SCHOLIUM III. De viſceris ſingularis tumore, nequaquam certo ex ſenſu tactus judicare poſſumus; nam ut certum foret judicium, deberet prius eſſe perſpectum & nativum hujus viſceris volumen, & hujus incrementum; ſed ambo nos latent utplurimum; ergo anceps eſt de tumore viſcerum judicium ex tactu petitum. Pro exemplo ſumatur lien: eum intumefactum cenſemus tum ex elevatione regionis abdominalis quæ ipſi reſpondet, tum ex ejus percepta inter contrectandum reſiſtentia. Verum non certo conſtat quantum ſit in vivo homine lienis volumen, imo nuper tantum innotuit illud poſt paſtum non idem eſſe quam ante paſtum; nec ex retinentia regionis illius abdominalis ad lienis tumorem valet conſequentia, cum indurari poſſit viſcus & ſimul priſtinum volumen ſervare, imo mole minui: ſic induratur lens cryſtallina, & ſimul decreſcit, areſcunt partes tabidæ & minuuntur.

12. Protuberat pars omnis vel aucto volumine, vel aucta mole, vel figura mutata, vel mutato parti ſitu.

13. *Volumen* dicitur actum, ſi ſpatium a parte occupatum majus evadat, non aucto partis pondere: hujus protuberantiæ exempla præbent emphyſema a rarefacto aere, pneumatocele, tympanitis & meteoriſmus.

14. *Moles* dicitut aucta, ſi pondus partis increſcat; quod duplici modo fieri poteſt; vel aucto ſimul volumine, vel creſcente partis denſitate, & eodem volumine perſiſtente; ſed iſte ultimus caſus eſt tantum poſſibilis, prior vero vulgatiſſimus. Talis eſt protuberantia a fluidis vel ſolidis in parte aggeſtis, ut in ſcirrho, œdemate, phlegmone, hernia, ſarcomate.

15. *Figura* mutata protuberantias non raro producit, ut in gibbis, quorum ſternum, coſtæ, vertebræ extrorſum flectuntur; rachiticis, quorum oſſa vel intorta, vel ſpina ventoſa affecta & intus carioſa in extremis intumeſcunt.

16. *Situs* denique partium mutatus quadoque tumores effingit, ut in oſſium luxatione, fractura, viſcerum, muſculorum prolapſu, diſterſione.

17. *Tumore* vocantur illæ partium protuberantiæ, quæ a fluidis intra vaſa inconſpicua dilatata congeſtis producuntur, tales ſunt phlemone, eryſipelas, ſcirrhus, œdema, emphyſema, &c.

18. *Cyſtides* vel tumores ſaccati illæ ſunt protuberantiæ quæ fiunt a fluidis intra vaſa ſenſibiliter diducta, vel intra conceptacula quævis ſenſibilia, diductione, ruptione, vel eroſione facta, camulatis, ut aneuryſma, varix, abſceſſus, hydroecle, phlyctæna.

19. *Excreſcentiæ* ſunt illæ partium protuberantiæ quæ a fluidis in partes ſolidas, carneas, oſſeaſve converſis producuntur, ut verruca, ſarcoma, exoſtoſis.

20. *Lordoſes* demum ſunt ceteræ protuberantiæ, quæ a partium ſolidarum e ſua ſede dimotione dependent, ſive mutatum figura, ſive mutato ſitu.

Cum autem de tumoribus tantum agere ferat animus, præmittendæ ſunt propoſitiones, quibus intellectus, horum theoria in conſpectum ſe prodat.

21. Omnes corporis partes organicæ molis, voluminis, ſitus; & figuræ ſuæ mutatione reſiſtunt.

22. *Partem* in anatomia vocamus organum illud, quod ita toti cohæret, ut tamen ratione figuræ & uſus a contiguis diverſum videatur; ſic digitus eſt pars manus, unguis pars digiti. *Particula* vero dicitur portio organi a ceteris ſitu tantum aut loco diſtincta, ut particula unguis, tendinis.

1. Quidem omnis materia gaudet vi inertiæ, & tamdiu perſeverat in ſuo ſtatu, quamdiu a viribus applicatis non cogitur ſtatum ſuum mutare ex lege univerſi, quam *Nevvtonus* tradidit; ergo & materia corporis humani ſeu pars quælibet.

2. Ut moles vel volumen partis mutetur, debent partes ſolidæ, fluidæque ex loco in locum transferri; verum & illæ partes priori loco adhærent per fibras contínuas, quæ ſine violentia non poſſunt elongari, rumpi, inflecti; vel loca vicina, in quæ transferuntur, plena ſunt aliis partibus, quæ reſiſtunt ſuæ expulſioni, dimotioni, ut docet anatome; ergo moles & volumen partis mutari non poteſt, quin vires his reſiſtentiis majores adhibeantur; quin proinde proportionalis ſuperetur reſiſtentia.

3. Fluida omnia corporis humani viſcoſa ſunt, & eo magis reſiſtunt motui, quo majores in tubis vehentibus affrictus patiuntur; ſed affrictus in minimis potiſſimum vaſis ſunt maximi, ut patet ex bulla aeris, aut aquæ intra tubum capillarem adacta, quæ vi flatus vix poteſt ejici: cum autem ad tumores proprie dictos fluida e loco in locum per minima vaſa transferri debeant, ſimulque intra vaſa plena non poſſunt urgeri quin ſuperent vaſorum eorum renixum, & contractilitatem nativam, evidens eſt non exiguam hinc & inde ſuperandam eſſe reſiſtentiam: verum ſi partes ſolide organicæ oſſeæ ſint inflectendæ; vel rumpendæ ad hoc ut novam figuram, vel novum adipiſcantur ſitum, reſiſtentia ſuperanda adhuc major eſt; ergo patet partes organicas corporis noſtri reſiſtere omni figuræ, ſitus & molis mutationi.

23. SCHOLIUM. Duæ ſunt partibus noſtris vires reſiſtentes, ſcilicet vis qua fibræ noſtræ ſuæ elongationi reſiſtunt, & in ſui contractionem nituntur, quæ vis *elaſticitas* vel contractilitas dicitur; altera eſt vis qua diſtractæ ſuæ ruptioni reſiſtunt, & *tenacitas* vocatur. Vires illas diverſi generis eſſe docet obſervatio; qua conſtat carnes animalium, fœmellarum potiſſimum annoſarum, eſſe parum elaſticas, ſeu facile elongari, & tamen eſſe tenaciſſimas, ita ut carnes, ovil-

ovillæ a vervecinis ea ratione diſtingui poſſint; ita & coria licet flaccida & mollia vix elaſtica multum tenacitatis habent; e contra vero ligna viridia, quæ facile frangi poſſunt, non ita facile poſſunt elongari; vitrum admodum elaſticum eſt, tamen fragile; ergo diverſa eſt elaſticitas a tenacitate.

24. Utraque vis ſi cetera ſint paria, eſt in partibus ejuſdem diametri ut quadrata diametrorum, vel ut numerus fibrarum, adeoque reſiſtentia utraque creſcit in partibus prout ſunt craſſiores.

25. SCHOLIUM I. Tenacitas abſoluta partium corporis humani diverſa eſt pro temperamento, ætate, ſexu; major in adultis & annoſis, ut ex uſu culinario notum eſt, minor in junioribus ſaginatis, delicate nutritis, non multum exercitatis. Cutis, ligamenta, tendines, membranæ majori tenacitate gaudent quam ceteræ partes molles: molliſſimæ & tenerrimæ partes ſunt cerebrum, cerebellum, medulla ſpinalis, lien: mollis, ſed tenax eſt pulmo, veſicca: firma & tenax arteria, inteſtinum, uterus, renes; durum, ſed fragile pancreas, hepar.

26. SCHOLIUM II. Loramentum cutis humanæ, viginti quatuor poſt mortem horis refectum, longitudinale, unius lineæ quadratæ ſectionem habens, ſuſtinet citra ruptionem plures quam ducentas libras, ut expertus ſum.

Tenacitas ventriculi humani non excedit libras 30. ex meis & Haleſianis experimentis, aſt tenacitas arteriarum eſt quam maxima.

In pede vituli, cujus circumferentia erat 4. pollicum, ſi ponamus craſſitiem perioſtei uni ſemi-lineæ æqualem, ſectio tranſverſa totius perioſtei erat 12. linearum; illa autem juxta experimentum 22. D. *Hales dans l' Hæmaſtatique*, ſuſtinuit ante rupturam 431. libras, & ſymphyſis ſola perioſteo nudata ſuſtinuit tantum 119. libras, licet ſymphyſis haberet ſectionem æqualem 182. lineis: ergo tenacitas ſymphyſis eſt 3. 6. vicibus minor tenacitate cutis.

27. Reſiſtentiæ fibrarum viribus eas diſtrahentibus ſunt in ratione ſimpla denſitatis earum.

28. Partes eo denſiores ſunt, quo intra datum ſpatium plures fibras ejuſdem generis obtinent; ſic caro muſculi minus eſt denſa ejus tendine, quanto pauciores in eadem tranſverſa ſectione fibras longitudinales obtinet quam ipſius tendo. Docet autem experientia quod multo minori vi rumpatur faſciculus carnis muſcularis, quam faſciculus tendineus ejuſdem diametri, prout plures in tendine ſecandæ ſunt fibræ quam in pari faſciculo carneo.

29. Eandem vero eſſe ventris totius muſculi tenacitatem quam ſui tendinis docet experientia, qua conſtat non facilius diſrumpi muſculos in ventre quam in tendine, quippe cum idem ſit hinc & inde fibrarum tenacium numerus.

30. Flexilitas & ductilitas fibrarum æſtimatur ex quantitatee elongationis quam patiuntur directe, & ex intenſitate potentiæ ipſas diſtrahentis inverſe: adeoque carnes, tendines eo minorem habent contractilitatem, quo ab iiſdem viribus magis intra datum tempus ſe elongari patiuntur.

31. Contractilitas partium noſtrarum eſt in ratione inverſa earum longitudinis.

32. Etenim docet experientia ab iiſdem ponderibus appenſis capillos, chordas fidium, loramenta cutis eo magis elongari, quo majorem obtinent nativam longitudinem, adeoque ad majorem ſagittam earum arcus inflecti a ponderibus, vel viribus inflectentibus; verum quo magis ſe ab iiſdem viribus diduci patiuntur chordæ, eo minus contractiles ſunt: ergo contractilitas partium eſt in ratione inverſa nativæ longitudinis.

33. Sic ſi capillum humanum pedis longitudine, pondere unius unciæ elongemus ad lineas duas, eodem pondere duplo brevior capillus una tantum linea elongabitur.

34. Contractilitas partium corporis humani eſt ut earum tenſio.

35. Illa propoſitio veriſſima eſt, licet in ſcholis continuo contradictionem patiatur: ſi enim loramentum cutis humanæ diverſis & ſucceſſive majoribus ponderibus diſtrahatur, docet obſervatio quod cum nativa majorem adepta eſt tenſionem, tunc quo magis elongatur & tenditur, eo major vis requiratur ut ulterius elongetur, ſeu quod eodem recidit, eo magis nitatur ad ſui contradictionem: ſed niſus in contractionem eſt contractilitas ſeu elaſticitas; ergo contractilitas partium corporis humani eſt ut earum tenſio.

36. Vulgo objiciunt ſcholaſtici fibras ſit diſtenſas ſuum tonum amittere, & tamen eas adhuc tenſas ſupponunt, quod eſt contradictorium: ſtatim enim atque fibra ſuum tonum amittit, ea ſtatim laxatur, vel rumpitur; utrobique vero jam nulla eſt vel ſaltem non eadem tenſio, adeoque non minus verum eſt quod contractilitas fibrarum tandiu creſcat, quandiu creſcit earum tenſio.

37. *Experimentum*. In recenti cadavere menſuravi loramentum cutis tres pollices longum longitudinale, axi brachii parallelum; illos tres pollices totidem lineis nigris diſtinxi, dein loramentum diſſecui & a cute ſeparavi: hoc loramentum ſeparatum decurtatum eſt ſponte, & habuit tantum duos pollices, ſed cum proprio pondere traheretur, pendulum ſcilicet, longitudo fuit 28. 3. linearum. Hinc ſequitur vim contractilem in cadavere eam eſſe, ut una tertia longitudinis nativæ parte cutis loramentum decurtare poſſet.

38. *Experimentum*. In alio cadavere, ſimilibus cum cautelis, ſumpſi tria loramenta æqualis latitudinis & ejuſdem in corpore directionis quæ erant ante exciſionem inter ſe 93 lin. 70 lin. 46 lin. & poſt exciſionem inventa ſunt 71. 2, 53. 6, 35. 6.

Hinc ſequitur, ut patebit attendenti, decurtationes loramentorum ejuſdem latitudinis eſſe nativis longitudinibus proportionales.

39. Hinc ſequitur etiam contractilitates cutis in

in diverſis cadaveribus eſſe diverſas. Nam in primo cadavere contractio ad longitudinem erat, ut 1 ad 3: in hoc vero caſu, ut 3 ad 10: ſeu ut 1 ad 3: ſed fatendum eſt in tam delicatis menſuris errorem ſemi-lineæ facile obrepere poſſe.

40. *Experimentum*. Loramentum 36 lineas longum, ſed ab exciſione ad duos pollices decurtatum, appenſis ponderibus in priſtinam 36 linea longitudinem deduxi; dein vero pondera æqualibus temporum intervallis, illi appendi, & productiones creverunt juxta tabulam ſequentem: lorameutum erat ſemi-pollicem latum ex cute humana deſumptum.

41.

Pondera appenſa.	Productiones in lineis decimalib.	Pondera appenſa.	Productiones in lineis decimalib.
1.	4.	11.	20.
2.	7.	12.	21.
3.	9.	13.	23.
4.	10.	14.	24.
5.	12.	15.	24.
6.	13.	16.	25.
7.	15.	17.	26.
8.	18.	18.	27.
9.	19.	19.	27.
10.	19.	20.	28.

42. Hoc loramentum appenſo pondere 134 drachmarum extenſum eſt ſupra tres pollices una tantum duodecima ſuæ nativæ longitudinis parte.

43. Primis ponderibus elongationes erant multo majores, quam cum majorem tenſionem adeptum erat loramentum; cum a primo pondere, quod erat 633. 3 granorum, extenſum fuerit quatuor decimalibus partibus unius lineæ, a decuplo vero pondere non 40 decimalibus, ſed tantum circiter 19 vel 20 harumce partium excreverit, adeoque duplo minus elongatum fuerit, & a pondere vigecuplo non 80, ſed tantum 28 partibus, adeoque triplo fere minus excreverit.

44. Elongationes loramentorum cutis humanæ creſcunt quidem a viribus ea diſtrahentibus, ſed in minori ratione, quam ponderum, ſeu virium diſtrahentium, ita ut extenſio duplo major exigat vim decies majorem, & elongatio ſepties major exigat vim vigeſies majorem.

45. *Experimentum*. Capillos humanos & crines equinos appenſis ponderibus affixi tabulæ verticali, & elapſo aliquo tempore vidi eos una 25, ſui parte ſenſim elongatos fuiſſe, & ſic quieviſſe, quamdiu thermometrum & barometrum quieſcebant; ſed accedente humiditate & calore elongabantur, accedente ſiccitate aeris & frigore decurtabantur iterum.

46. Ex hoc experimento aliquoties repetito ſequitur fibras ſemel data vi diſtenſas, ſponte ſucceſſu temporis laxari; fibræ enim, quæ appenſo eodem pondere longiores deinde evadunt, tantumdem laxiores finnt.

47. Sequitur etiam ab aere calido & humido laxari fibras ſimplices animalium, non intortas, & a frigido ac ſicco decurtari.

48. Unde patet ratio, cur ſucceſſu temporis phlegmonum dolor ſponte minuatur, etiam non mutata tempeſtate, laxatis ſcilicet fibris.

49. Sequitur etiam cur dolores partium tenſarum a frigore & ſiccitate intendantur, fomentis vero calidis & humidis leniuntur.

50. Circa actionem medicaminum in fibris laxandis vel diſtrahendis ſummam attentionem merentur egregia *Illuſtriſſ. Brian Robinſon* experimenta *in tractatu de Animali OEconomia*, quæ cum repetierim, iſtic recenſere ſuperſedeo.

51. *Experimentum*. Sumpſi arteriam carotidem canis recens jugulari, & ante exciſionem menſuravi in ipſius longitudine 27. 7 lineas; ea reſecta habuit 12 lineas: dein illius extrema machinæ applicata longitudinaliter traxi, uſquequo a medio tranſverſim rumperetur arteria. Sed paulo antequam rumperetur illa habuit longitudinem duplam ſeu 55 linearum. Idem bis repetii in arteriis & in venis.

52. COROLLARIUM. Atequam arteria, ſenſim diſtrahendo intra aliquot temporis minuta, rumpi queat, illi vis tanta applicanda eſt quanta ad ejus longitudinem duplicandam requiritur, quæ certe vis eſt maxima, ſed non facile determinanda. Conferantur experimenta (26.).

53. Sequitur etiam arteriæ diductionem citra ruptarum eam fieri poſſe intra breve tempus quæ ſectionem nativæ quadruplam acquirat, quandoquidem fibras circulares, ut expertus ſum, diſtrahendo poſſumus duplo longiores reddere antequam rumpantur.

54. Cutis & arteria carotis ſimili experimento expoſitæ ſunt. Habebant autem ante extenſionem in cadavere ſcilicet tres pollices atramento diſtinctos. Extenſæ habuerunt 6 pollices & ſtatim ruptæ ſunt; ſingula fragmenta ita decurtata ſunt illico, ut ſimul ſumpta tres tantum pollices haberent, quod ante experimentum non crediđiſſem.

55. Non inde ſequitur fibrarum & vaſorum elaſticitatem permanere poſt diſtractiones omnium maximas, niſi temporis ad diſtrahendum impenſi ratio habeatur; certum quippe eſt quod ſi tamdiu perſeveret tractio ut ſuccus nutritius appellens poſſit vacuola fibrarum a diſtractione relicta replere, tunc fibra laxatur, & in contra-

tractionem minus nititur, ut patet ex antiquorum aneuryſmatum inciſione.

56. *Experimentum*. Æqualia vulnera eodem inſtrumento infixi cadaveri recenti, & animali viventi, verum alia tranſverſim, alia vero longitudinaliter, ſeu ſecundum artuum directionem, & obſervavi illico labia vulneris a ſe invicem recedere, ſtatim velocius: dein tardius uſque ad æquilibrium; hiatus autem vulneris longitudinalis fuit ad hiatum tranſverſalis ut 5. ad 17.

47. COROLLARIUM. Hiant vulnera pro ratione tentionis fibrarum reſectarum, adeoque tenſio fibrarum cutis longitudinalium eſt ad tenſionem tranſverſarum ut 12 ad 5, plus quam duplo major. In arteriis ſemel obſervavi tenſiones eſſe æquales in fibris tranſverſis ac in longitudinalibus.

58. *Experimentum*. In cane denudavi hinc & inde muſculum cruris quo tibia extenditur, & unum vivo animali forcipibus ſecui; decurtatus eſt una tertia ſui parte; longitudinem vero, adactis intra tendines ad æqualem diſtantiam aciculis, determinaveram; tentavi idem in altero muſculo poſt mortem animalis, ſeu hora integra poſt ceſſationem motus cordis, & eadem fuit omnino retractio.

59. Errant itaque illi qui defectum elaſticitatis incuſant ſtatim atque animal expiravit, quod non conſulta experientia, & ut opinionem ſuam jure tueantur, temere pronunciant.

60. Experimentum *Alexandri Stvvard*, quod multis ante eum annis inſtitueram in Amphitheatro *D. Daviſard:* in cane vivo diſſecui arteriam, venam, nervumque comitem in collo, & alias in crure, atque eorum faſciculum filo hinc & inde conſtrinxit; diſtantia inter ligaturas fuit 27. 7 lineas; horum faſciculum tranſverſim ſecui, habuit vero

arteria reſecta - - -	12. lin.
vena - - - - -	13. 3.
nervus - - - - -	14. 5.

61. In cadavere hominis aſcitici pedibus œdematoſis & a novem diebus mortui, idem experimentum in cruce & in brachio inſtitui, in ambobus menſuravi 6 pollices.

Habuit vero arteria reſecta -	4. p.	1.	lin.
vena - -	4.	1.	
nervus - -	5.	3.	5.

62. Sequitur ex primo experimento in vivis arteriæ tenſionem eſſe ad tenſionem nervi ut - - - - - - 15. 7 ad 3. 2

Tenſionem arteriæ, ad tenſionem vene ut - - 15. 7 ad 14. 4.

Venæ tenſionem ad tenſionem nervi ut - - 14. 4 ad 3. 2.

63. Sequitur ex altero experimento quod arteriæ tenſio ad tenſionem nervi ſit in cadavere ut - - - - - - - 23 ad 8. 5.

Venæ tenſio ad tenſionem nervi ut - - - - - 23 ad 8. 5.

Arteriæ tenſio ad tenſionem venæ ut - - - - 23 ad 23.

64. COROLLARIUM. In hoc cadavere nervus non minorem habuit poſt novem dies elaſticitatem ac in cane vivo.

65. COROLLARIUM. Arteriæ & venæ in cadaveribus antiquis multo magis relaxantur propter tunicam earum muſcularem, muſculi vix in antiquis cadaveribus habent duodecimam elaſticitatis nativæ partem.

66. SCHOLIUM I. Si vulnus infligatur plantæ pedum ruſticorum, quæ ſcilicet valde eſt dura & calloſa, nullus obſervatur hiatus; vix ullus, ſi vulnus infligatur cruribus dudum œdematoſis, in quo etiam caſu cutis introrſum flectitur & ſubſidet, ſero ſcilicet, quod eam ſuſtinebat, ex adipoſis cellulis elapſo.

67. SCHOLIUM II. Vulnus carnibus inflictum relinquit hiatum cuneiformem in cute latiorem, intus continuo ſtrictiorem, & labia vulneris in curvam inflectuntur.

68. Si carotis vel loramentum cutis ejuſdem ubique latitudinis harpaginibus hinc & inde firmiter compreſſum elongetur, margines cito paralleliſmum ſuum amittunt, & in medio longitudinis multo minus diſtant quam in extremis, ſeu margines in arcum introrſum curvantur. Aortæ fruſtum, ſic diſtractum, duplo anguſtius evaſit in medio quam in ſuis extremis paulo antequam rumperetur; hujus phænomini rationem mechanicam detegere non eſt arduum.

69. COROLLARIUM. Cum vaſa, nervi, canales quilibet diſtrahantur, eorum ſectiones in medio longitudinis tanto minores evadunt, quo magis diſtrahuntur, & in maxima diſtractione quadruplo anguſtiores poſſunt evadere.

70. Si fibras longitudinales pro *ſtamine* habeamus, & tranſverſas pro *trama* ſeu ſubtegmine, nominibus a textrina mutuatis, ſtamen in homine magis eſt tenſum, quam ſubtegmen.

71. Si tela in omnem ſenſum æqualiter diſtrahatur, intercapedines pari paſſu creſcent ut areæ telæ. Si vero ſtramen fortius tenſum ſit quam ſubtegmen, vel reciproce, intercapedines non erunt quadratæ, ſed oblongæ.

72. In vaſis dilatatis pori ſeu intercapedines nativam figuram ſervare debent, quin fibræ longitudinales æque tenſæ ſunt ac tranſverſales; ſed non idem in tumoribus cutis debet accidere.

73. *Experimentum*. Adoleſcentis recens mortui veſicam urinariam aſſumpſi, & extremo infimo tubi vitrei in pollices & ſemi-pollices diviſi ita aptavi, ut aquam ab illo influentem reciperet; ſtatim intumuit veſica ita ut altitudo aquæ in tubo foret æqualis altitudini veſicæ in apice, & ea mihi videtur maxima, quam in vivo homine ſano patitur, veſicæ amplitudo. Deinde vero tantum aquæ affudi, ut pollice & ſemiſſe aqua ſumpta hoc punctum emi-

emineret, & filum libere veſicæ circumductum, quod erat 145 lin. longum, ita ut ambo ejus extrema ſe tangerent, non amplius potuit veſicam undique amplecti, ejuſque extrema 5 lineis a ſe receſſerunt, dein tantumdem aquæ addidi ut duplo magis ſeu tres pollices emineret, & fila extrema receſſerunt ab invicem 12 $\frac{1}{2}$ lineis, & ſic ſucceſſive juxta hanc tsbulam.

Altitudines aquæ in tubo.	Circumfer. veſicæ augmentum.	Altitudines aquæ in tubo.	Circumfer. veſicæ augmentum.
1 p. $\frac{1}{2}$	a. lin.	18 p.	29. 5.
3.	12. 5.	19 $\frac{1}{2}$	30 $\frac{1}{2}$
4 $\frac{1}{2}$	26.	21.	31 $\frac{1}{2}$
6.	19.	22 $\frac{1}{2}$	33.
7 $\frac{1}{2}$	21.	24.	34.
9.	23.	25 5.	35.
10 $\frac{1}{2}$	24.	27.	36.
12.	26.	28 5.	37.
13 $\frac{1}{2}$	26. 5.	30.	38.
15.	27 $\frac{1}{2}$	31 5.	39.
16 $\frac{1}{2}$	28 $\frac{1}{2}$	34.	40.

& veſica tunc crepuit.

74. COROLLARIUM. Veſicæ minor circumferentia, ſeu tranſverſa habuit, cum plena erat nondum diſtenſa, 154 lineas; crevit autem circumferentia in primo experimento 5 lineis, in ſecundo 12. 5, tertio 16, & ſic porro. Quoniam vero volumina ſunt ut circumferentiarum cubi, illa incrementa fuerunt

Volumina.	Vires.	Differentiæ.
4. 491.	1.	
3. 652.	2.	2. 124. 26.
4. 915.	3.	3. 868. 12.
5. 359.	5.	4. 488. 12.
5. 979.	10.	5. 048. 11.
6. 539.	15.	5. 586.
7. 077.	20.	

75. Ex hac tabula ſequitur increſcere quidem volumina creſcentibus viribus diſtendentibus, ita tamen ut priora incrementa multo majora ſint quam ſubſequentia, ita ut cum vis, ut unum, produxit incrementum ut 21, vis dupla producat incrementum non ut 42, ſud ut 38: vis tripla producat incrementum non ut 63, ſed ut 44: vis quadrupla non ut 84, ſed ut 50: & vis quintupla non ut 105, ſed ut 55, ſeu dimidio minorem.

76. Veriſimillimum eſt incrementa longitudinum in fibris eamdem ſequi rationem ac ſequuntur ordinatæ curvæ logarithmicæ, cujus abſciſſæ repræſentantur a viribus diſtendentibus verum multo majori diligentia & numero forent inſtituenda experimenta ut theoriæ quadraret experientia.

77. Tumores vix unquam fiunt in vaſis majuſculis arterioſis a cauſa interna, quia demonſtrante *Haleſio* vis tenacitatis eorum vigeſies major eſt quam vis maxima ſanguinis per illas fluentis, *Hæmaſtatique exper.* 22.

78. Verum non ita ſe res habet in capillaribus vaſis, quippe tenuitas & laxitas parietum decreſcit in vaſis juxta eamdem rationem, qua ſumma peripheriarum ramorum ejuſdem trunci major eſt peripheria trunci; cum autem propter numerum capillarium ex eodem trunco oriundorum portentoſum, ſumma circumferentiarum multoties excedit peripheriam trunci, ſequitur ab eadem vi preſſiva ſanguinis vaſa capillaria multo magis dilatatum iri, quam arteriæ majuſculæ. (vide *Pulſus & circulat. Theoriam Monſpel.* 1752. *editam*, *art.* 44. 47.)

79. Quare vero tam debilia vaſa in ſtatu ſano æquilibrent preſſionem ſui ſanguinis, & non intumeſcant, ratio eſt quod quanto debiliora ſunt ſuis truncis, tanto minor eſt preſſio lateralis, quam a præterfluente ſuo ſanguine experiuntur (*Pulſus theoria* §. 60. 79.). Verum ſi minima vaſa obſtructa fuerint, tunc quoniam ſanguis arterioſus in iſtas agit tota illa vi, qua in truncos obſtructos ageret, & illæ tamen multoties laxiores & flexiliores ſunt truncis, neceſſum eſt ea portentoſe dilatari, ut docet obſervatio & *theoria pulſus* §. 109. *& ſequentibus*.

80. Si fruſtulum carnis, undique æqualiter flexibile & vaſis capillaribus conflatum, intumeſcat a ſanguine vaſa capillaria dilatante, illud inter creſcendum figuram ſuam non mutabit; verum ſi involvatur intra capſulam flexibilem, & illa capſula reſiſtat ſuæ amplationi, tunc temporis capſula figuram quantum fieri poteſt ſphæroideam adipiſcetur, quia qua parte ejus parietes ſunt complanati, ea minus reſiſtunt ſuæ expanſioni, adeoque magis recedent a centro quam partes prominentes; nec ſuperveniet æquilibrium, niſi cum omnes partes æqualiter a centro fuerint remotæ, ſeu corpus ſubgloboſum evaſerit.

Idem

Idem accidit partibus corporis humani, ut muſculis, glandulis, membrana ſua cellulari involutis, quarum proinde intumeſcentia figuram globoſam affectat, ut docet obſervatio.

81. Si vero tantum dilatentur vaſa membranæ cellularis cuti ſuppoſita, tunc quia fluidum inferciens in viciniam undequaque poteſt diffundi, quippe cum cellulæ lateraliter inter ſe communicent, in omnem plagam tumor ille diffuſus erit, & figuram artus affecti ſequetur, non vero ſupereminebit ad inſtar globi, ut docet œdema; emphyſema: idem evenire debet vaſis reticularibus cutaneis, aut alterius cujuſvis membranæ, quæ cum per retiformem nexum invicem in omnem plagam ſupra hanc membranam communicent, inde tumor ſolidus, ſed ſuperficialis & diffuſus obſervari debet, ut accidit in eryſipelate.

82. Sedes ergo infarctus phlegmonodei diverſa eſt a ſede infarctus eryſipelatoſi & œdematoſi. Prior eſt in ſpatio ſolido, quod undique ex paucis arteriis ramoſiſſimis ſanguinem accipit, & in paucas venas dein refundit, unde in ſphæram vel ſphæroideum ſolidum debet pars intumeſcere; poſteriores fiunt in eodem plano reticulari vaſorum aut cellularum quæ vix in altum excreſcere poſſunt.

83. Docent Geometræ quod ſi tela expanſa prematur ab eadem vi in omnibus punctis ſuis, ea tela, vel minima vi, inflectatur in curvam, & deinceps creſcente vi, magis ac magis incurvetur; atque ſi tela in ſaccum fuerit conformata, ſed undique clauſa, & diſtendatur a fluido, illa tela in corpus ſphæricum ellipticumve debet immutari (*Bernouilli de motu muſculari*, *Hermanni Phoronom.* &c.): res autem eodem recidit ſive tantum aqua intra hunc ſaccum fuerit contenta, ſive ſaccus fuerit ſpongiis refertus, quæ ſpongiæ ab aqua diſtendantur, nam pari paſſu creſcet ab intumeſcentia ſpongiarum preſſio lateralis æqualiter in omnem loci differentiam, ex qua æqualitate preſſionis exſurgit tumoris ſphæricitas, ſi æqualis fuerit in omnem plagam reſiſtentia.

84. Hinc patet cur obſtructo fruſtulo cujuſdam viſceris, ut pulmonis, hepatis, utcumque pollyhedrico, illud fruſtulum in tumorem ſphæroideum mutetur, quia ſcilicet conflatum eſt ex vaſculis capillaribus ſanguinem ab uno trunco recipientibus, in unum refundentibus, & ſinguli lobi capſulæ cellulari veſtiuntur, ut docet anatomia; ita ut ſanguis facile in ramos vicinos intra ejus capſulæ cancellos poſſit ſe diffundere, ſed non ita facile extra capſulam; unde idem accidit ac ſacculo polyhedrico ſpongiis madentibus pleno, qui figuram ſphæricam adipiſceretur, niſi foret undique involutus aliis ſacculis pari paſſu & robore excreſcentibus.

85. Inde concludere, ni fallor, poſſumus tumores ſphæroideos eos eſſe, quorum ſubſtantia eſt veluti ſacculo involuta, vel capſulata, ut ſunt omnes glandulæ & viſcera ex glandulis conflata; e contra vero tumores diffuſi, eryſipelatoſi, œdematoſi, fiunt intra vaſa vel cellulas telæ inſtar expanſas adeoque non coercitas.

86. Venæ ad eamdem a corde diſtantiam poſitæ non ſolum ſunt arteriis comitibus fere duplo capaciores, verum, ut docet obſervatio, fibras habent circulares multo ductiliores, quam arteriæ; ita ut tum ratione tenuitatis parietum, venæ ejuſdem nativæ diametri ac arteriæ, poſſint ab eadem vi fluidi immiſſi creſcere una tertia parte magis quam arteriæ (*Thooria pulſus* §. 17. *ad* 20.). Hinc ſequitur tumores in viſceribus venoſis magis excreſcere poſſe quam in arterioſis, & tunc tumores maxime dilatari, cum infarctus ex arteriis tranſit in venas, quod videtur fieri in odontalgia catarrhali; cum enim materies cocta & fluxilis evaſit, tunc ſubito intumeſcunt genæ, ſimulque dolor remittitur, quia venæ multo laxioris & minus ſenſibilis textus ſunt quam arteriæ.

87. Partes intumeſcentiæ ſuæ reſiſtunt vi contractilitatis ſuæ (patet ex propoſ. I. n. 23.) verum quo major eſt craſſities parietum vaſorum & canalium ceteris paribus, eo major eſt contractilitas (§. 24.): ergo quo craſſiores ſunt membranæ diſtendendæ ceteris paribus, eo minor futura eſt intumeſcentia. Sic certum eſt intra fiſtulas oſſeas fieri quandoque maximas congeſtiones, quæ tamen parietum oſſeorum reſiſtentiam vincere non poſſunt, unde nullus tumor: e contra in vaſis lymphaticis vel leviſſima preſſio lateralis vas in magnam molem extendit.

88. Quo denſiores ſunt & compactiores membranæ vaſa vel viſcera coercentes, eo major eſt ipſarum contractilitas ſuperanda ad hoc ut intumeſcant; ſic arteriæ ejuſdem craſſitiei ac venæ, cum duplo aut duplo majorem habeant firmitatem quam illæ, tanto minus ab eadem preſſione interna diducentur.

89. Reſiſtentiæ itaque, quas partes opponunt ſuæ intumeſcentiæ, ſunt in ratione compoſita craſſitiei & denſitatis membranarum, earum vaſa & molem conſtituentium, involventium; cum itaque lien omnium viſcerum minime coerceatur, & textus ſit aliunde molliſſimi, lien in molem immenſam, quantum fert abdominis cavitas, poteſt excreſcere. Pulmones quidem intra datos limites a cavo pectoris coercentur, verum eorum lobi ſeorſim ſunt in excreſcendo liberi, textuque ductiliſſimo præditi; nam exigua vi diſtracti pulmones in omnem plagam poſſunt evadere duplo ſe ipſis longiores; ergo infarctus in lobis pulmonis facile poſſunt admodum intumeſcere.

90. Ceteris paribus intumeſcentia partis intra ſuæ tenacitatis limites eſt eo major, quo major vis diſtendens ipſi applicatur; ſed tamen intumeſcentia creſcit in minori ratione quam vires diſtendentes (75.).

91. Si initio intumeſcat viſcus in duplum ſui voluminis per vim ut 2, illud non poteſt intumeſcere triplo magis, niſi per vim quinquies majorem, ſeu ut 10; patet ex tabula (74.): ergo

ergo ſemel intumefactum viſcus non poteſt ſine atrociſſimis doloribus ulterius intumeſcere, quippe cum neceſſario applicanda ſit vis multo major quam quæ huic itumeſcentiæ reſpondet; atque cum hæc vis reactionem parem experiatur, adeoque diſtenſionem maximam, ex qua dolor proportionalis exſurgit, ſemel enatus tumor non poteſt creſcere intra vaſa ejuſdem generis, quin atrociſſimus dolor exſurgat.

92. Induratio & renixus partis creſcit in ratione qua creſcit partis intumeſcentia, habita partium diſtendentium ratione. Etenim intumeſcentia minus creſcit quam vires diſtendentes. Verum diſtenſio creſcit, ut vis diſtendens directe, & ut elongatio inverſe; ergo cum vis diſtendens increſcit & elongatio fibrarum non pari paſſu creſcit, tanto major evadit partis renixus & durities.

93. SCHOLIUM. Si fibra pari paſſu elongetur, quo majoribus viribus diſtrahitur, ejus tenſio minus creſcit, quam ſi non elongetur, ut quiſque facile concipit.

94. Quo magis accedit fibra ad terminum extremum ſuæ tenſionis, eo magis accedit ad terminum ſuæ tenacitatis, qui in eodem extremo puncto concurrit; ergo quo major evadit durities & renitus tumoris cito creſcentis, ſeu ejuſdem tenſio, eo magis imminet periculum ruptionis, unde effuſio ſanguinis; hinc inflammatio ſyſtrophica, vel etiam ſphacelus.

95. Ad ſphacelum in hoc caſu vitandum, vitanda eſt vaſorum diſruptio, quod ipſa præſtare poſſunt emollientia, quorum uſu quidem tumor excreſcet, ſed ſine tanto ruptionis periculo, quam cum fibræ rigiditatem & tenſionem ſuam ſervant, nec remittitur vis diſtendens.

Ad ſphacelum in hoc caſu vitandum, altera methodus eſt, ut vis diſtendens minuatur, quod præſtant phlebotomiæ repetitæ, & victus tenuis.

96. Ergo ſi phlegmonodei aut eryſipelatoſi tumores gangrænam minitentur, duplo utilius eſt ſimul emollire fibras potu & fotu diluentibus, atque vires cruoris diſtendentis detrahere victu tenui, & evacuatoriis, quam alterutrum tantum auxilium adhibere.

97. Repellentia dicuntur ea medicamina, quæ fibras condenſando, & fluida coagulando impediunt ne tumores inflammatorii excreſcant; verum cum augmentum tumoris inflammatorii, dum perſtant vires ſanguinis diſtenſivæ, non ita periculoſum ſit quam ejus ruptio, atque cum ea medicamina difficiliorem reddant ejus extenſionem, repellentia in hoc caſu noxia ſunt.

98. Ex corollario 46 ſequitur, tenſionem fibrarum corporis ſponte remitti ſolo lapſu temporis, adeoque phlegmonis tenſio & dolor, ſi non creſcat in dies, tolerabilior evadit & minuitur. Operæ itaque pretium eſt exſpectare, ſi fieri poſſit, & impedire tenſionis augmentum; tempore ſcilicet res ægri in melius mutantur, a fortiori vero ſi apta adhibeantur interim auxilia.

99. Ex corollario 47 aer calidus & humidus fibras relaxat; ſed in phlegmone ſæpiſſime relaxatio utilis eſt; ergo aerem calidum & humidum haurire, ſeu quod eodem recidit, foribus emollientibus, tepidiſque tumorem mitigare proficuum eſt.

100. Docet experientia partes corporis humani citra noxam, aut earum deſtructionem, portentoſe intumeſcere poſſe, modo tardigrada ſiat expanſio, teſte graviditate, aſcite, natta, &c. Aſt qua proportione tumeſcit pars infarcta, eadem ratione dilatantur & intercapedines tunicarum (71.), & modo pari paſſu non creſcat tenſio, creſcunt ut totum; expanſis autem vaſis, fluida prius ipſis impacta & inhærentia per vias liberiores fluere poſſunt, adeoque & infarctus reſerari, & hæc prima ad reſolutionem via. Dilatatis excretoriorum cutaneorum oſculis, & vaſorum intercapedinibus, materiæ reſolutæ poſſunt ex illis effluere, perſpirare; unde curatur infarctus, & hic eſt alter reſolutionis modus.

101. Non tamen ſemper metuendum eſt, ne partes admodum diſtenſæ, reſoluto infarctu, priſtinum volumen non recuperent; docet enim experientia maximam ineſſe partibus ductilitatem & elaſticitatem, cum quædam viſcera, ut uterus, volumen millies majus adipiſci poſſunt, illibata fere ſua elaſticitate, imo identidem portentoſe ampliari, & iterum conſtringi.

101. Sunt tamen partes in humano corpore ita parum elaſticæ, quales ſunt mammæ, cutis inguinum, genitalium, faciei, palpebrarum, quæ facile diducuntur, elongantur, nec facile priſtinum tonum recuperant, & illas a primis diſtinguere poſſunt anatomici; quippe ſi acu adigant, ut ſit inter conſuendam cadaverum exenteratorum cutem, non raro notavimus partes ſuperius recenſiſas multo facilius dividi, quam cutis dorſi, brachiorum, aliarumve partium.

103. Tumores partium corporis humani prius ſani fiunt a viribus partium ut plurimum fluidarum partes continentes extrorſum prementibus.

104. Tumores fiunt ex fluidis intra vaſa vel receptacula contentis; illa vero vaſa & receptacula, quamdiu elaſticitate gaudent, nituntur in ſui contractionem; cum autem intumeſcunt, illa tendunt in omnem loci differentiam ab interioribus ad exteriora: cum itaque ſola fluida in ipſis contenta premant extorſum & in omnem loci differentiam; ſola fluida ſunt inſtrumenta, quorum actioni ea intumeſcentia poſſit tribui.

105. Verum fluida non ratione ſui ponderis ſolius hos tumores inducere poſſunt, cum non ea ſit altitudo columnæ fluidi ſuperincumbentis, quæ poſſit vim illis ſufficientem impertiri, niſi elaſticitas partium continentium ſit ablata: ergo vis illorum fluidorum ab alio fonte repetenda eſt.

106. Sunt quidem in primis viis potiſſimum flui-

fluida rareſcibilia & ſumme elaſtica, aer ſcilicet, flatus, quæ calore, putredine, fermentatione ita poſſunt expandi, ut membranas ambientes ſumma vi diſtendant, ut patet in tympanite, ructu, emphyſemate, pneumatoſi, &c. ergo tumores flatulenti vi aeris expanſivæ tribuendi ſunt. Verum ſunt & alii qui ſanguinis ſolis viribus, aut lymphæ ſolius actioni ſunt tribuendi, ut phlegmone, œdema: cum autem illa fluida nullum ſenſibile elaterium habeant, niſi calefiant, & calefacta vix una ducenteſima ſui parte excreſcant, tumores paululum notabiles ipſorum fluidorum rareſcentiæ adſcribi non poſſunt: ſupereſt igitur ut vi truſivæ a corde mutuatæ tribuantur, potiſſimum viribus ſanguinis & lymphæ, quibus vaſa, membranaſque coercentes in notabiles tumores diducere queant.

107. Vis circulatoria ſuccum nutritium in diverſas partes deducit; verum excreſcentiæ fiunt a ſucco nutritio copioſus adhærente, & in ſolidas partes converſo; & licet ſuccus nutritius vi adhæſionis in carnes & oſſa dureſcat, non tamen alia vi quam vi truſiva cordis ad partes appellit & eas diducit; ergo viribus truſivis cordis etiam tribuenda eſt hæc tumorum ſpecies, non tamquam cauſæ, ſed tamquam principio. Si cum *Hippocrate* per partes *contentas* intelligamus fluida, per *continentes* vero ſolida ſeu membranas, evidens eſt vires truſivas fluidorum requiri ad hoc ut in homine prius ſano partes continentes in tumorem eleventur.

108. Exceſſus virium in partibus contentis ſupra contractilitatem & reſiſtentiam continentium eſt cauſa tumorum.

109. *Cauſa* dicitur illud ex quo alterius actualitas intelligitur; *principium* illud ex quo tantum intelligitur alterius poſſibilitas (*Pathol. method.* n. 15.) atque cauſa eſt illud, quo poſito ſolo producitur effectus, quo ſolo ſublato tollitur effectus (*Mariotte Eſſai de Logique*) & ex hoc cauſa cognoſcitur, quod effectus integer illi ſit continuo proportionalis (*VVolf. Mechan.* §. 24.)

110. His poſitis certum eſt partes corporis humani continentes cum contentis continuo luctari; quippe imminuta partium contentarum reſiſtentia, ſtatim continentes in tumorem attolluntur; ſic detracto aeris pondere per appoſitam cucurbitulam pars ſuppoſita illico intumeſcit; ſecta externa arteriæ cujuſvis tunica, adeoque imminuto illius robore, ceteræ tunicæ in aneuryſma elevantur, &c.: e contra vero adaucto partium continentium robore, elaterio, preſſione, ut ſit per frigida, per ſpaſmum, preſſionem, per adſtringentia, partes continentes conſtringuntur: e contra vero cum perſtat æquilibrium inter partes continentes & contentas, neutra mutatur quoad volumen. Verum potentiæ oppoſitæ, quæ ideo quieſcunt, quia in ſe agunt momentis virium æqualibus, luctari & ſe mutuo æquilibrari dicuntur: ergo partes continentes & contentæ continuo luctantur.

111. Jam vero cum partes continentes cum continentibus in æquilibrio poſitæ ſint, quamdiu nec creſcunt, nec decreſcunt illæ partes, earumque momenta æqualia ſunt, impoſſibile eſt eas intumeſcere; verum ſi vis, qua partes contentæ extrorſum urgent continentes, iſtarum vires contractivas ſuperet, non poteſt fieri quin continentes eleventur & extrorſum flectantur; cum ergo cauſa efficiens illud ſit ex quo intelligitur alterius actualitas, & cum, hac poſita, neceſſario ponatur alterum, ablata tollatur, evidens eſt exceſſum virium, quibus partes contentæ continentes extrorſum premunt, eſſe tumorum cauſam quæſitam.

112. Intelligitur etiam tanto majorem fore tumorem, quanto major erit vis partes continentes diſtrahens ſupra ipſarum contractilitatem, quantacumque ſit iſtarum vis abſoluta, aut quantulacumque ſit contentarum energia, ergo tumor ſeu effectus illi exceſſui virium erit continuo proportionalis.

113. Evidens eſt etiam quod ſi eouſque, eaque velocitate partes continentes extendantur, ut demum ad ultimum ſuæ tenacitatis terminum deveniant, ſeu mediæ rumpantur, tunc temporis ceſſat actio contentorum in continentes partes, ſeu jam fluida in hac parte non amplius continentur, non agunt adverſus membranas quæ ruptæ deficiunt, adeoque nullam vim in ipſas exercent; ſed ubi nulla eſt actio mutua, nullaque vis, nullus eſt virium exceſſus, nec proinde tumor; unde ſequitur quod rupto vaſe, aneuryſmate, aut alio tumore, ita ut fluida non amplius retineantur a ſolidis, tumorem evaneſcere neceſſum eſt.

114. In excreſcentis, ſcirrhis, aliiſque tumoribus hujuſmodi, rupta quidem cute, nequaquam evaneſcit tumor, quia partes, ex quibus tumor componitur, non ſunt fluidæ, de quibus hactenus agimus, ſed propter earum cum ſuis vaſis minimis adhærentiam, & viſcoſitatem pro partibus ſolidis ſunt habendæ; partes autem illæ non ſufficienti vi protruduntur extrorſum, ut vel minimum exturbare poſſint, cum ſemel in tumorem ſcirrhoſum, vel in partem ſolidam excrevere; adeoque cum vires, quibus extrorſum urgentur, ſint tam exiguæ, ut propriam inertiam, proprium pondus non poſſint ſuperare, partes illæ ſcirrhoſæ, induratæ perſtant in ſuo ſtatu; quandoquidem ea lex eſt univerſi, ut quodcumque corpus perſeveret in ſuo ſtatu, niſi quatenus viribus applicatis cogitur ſtatum ſuum mutare; præterea ſi conſideremus in ſcirrho tot tumores exiguos, quot ſunt vaſcula illum conſtituentia, quoniam ſemel indurata parte ſcirrhoſa, inſpiſſata fluida propria viſcoſitate renituntur elaſticitati vaſorum, & nullam ſenſibilem vim truſivam habent, qua vaſa ſua ulterius diſtendant, nullus amplius ſit tumor, ſed ea perſtant in ſtatu ſuo. Quorſum autem corpora perſtent in ſtatu ſuo, ſi nullæ vires de novo accedant, quæ ſtatum mutent, nulla alia inquirenda eſt ratio quam lex univerſi,

ſi, ſeu conſtans & immutabilis ſummi Numinis voluntas.

115. Effectus eſt quodcumque phœnomenum quatenus a cauſa ſua producitur; adeoque eſt mutatio: ergo ubi nulla mutatio, nullus effectus, & ubi nullus effectus, nulla cauſa. Ergo quæ non mutantur pro effectibus non ſunt habenda, ſeu nulla cauſa præter legem univerſi aſſignanda eſt quorſum corpora perſtent in ſuo ſtatu, ſi vires nullæ de novo ipſis applicentur; vide *Neuvvton. Principia Mathematica l. 1.*

116. Nulla mutatio nec fieri in corporibus, nec concipi quidem poteſt; niſi per motum. Verum motus cauſa dicitur *vix motrix*, (*VVolf.* 138. *Coſmol.*) & ex illa concipitur poſſibilitas tumoris, adeoque vix motrix eſt cujuſvis tumoris principium ſine quo fieri non poteſt, nec concipi ejus productio.

Non poſſum itaque ſatis mirari doctrinam Neotericorum, qui cum ſe mechanicos profiteantur, & mechanice omnia in Arte Medica explicare contendant; interea pro tumorum cauſa non ſanguinis, motum, vel niſum, ſed ejus tantum hærentiam, ſtagnationemve reponunt, quod certe apud mechanicæ peritos abſurdum eſt.

117. Hærentia eſt defectus motus progreſſivi, adeoque quies columnarum ſanguinis, quæ per vaſa debent fluere; verum ex lege univerſi, ſi nulla vis accedat, corpora quieſcentia nunquam ſtatum ſuum, multo minus partium vicinarum, mutabunt, & jam ſi mutent ideo murant quia moventur, cum nulla concipi poſſit in corporibus mutatio niſi per motum. Ergo hærentis eſt cauſa cur partes continentes in tumorem eleventur.

118. Ex eo quod fluidum in vaſe hæreat, nil impedit quominus ab aliis cauſis partes vicinæ e loco moveantur, adeoque tumoris ipſarum poſſibilitas intelligitur: verum cum cauſa & principium non minus differant quam actus differt a potentia; & cum a potentia ad actum non valeat conſequentia, a principio tumoris ad ejus productionem nulla pariter datur, ſeu principium non ſufficit ad tumorem producendum.

119. Vis ullus eſt ulterior in Medicina fons errorum quam illa cauſæ & principii confuſio, quam certe cautius vitare debuiſſent Medici, cum totius Artis Medicæ ſtudium theoreticum in cauſis morborum dignoſcendis verſetur; quippe ex cauſis & principiis tantum indicationes curatorias ereundas eſſe contendit *Galenus*, & in hoc Dogmaticos ab Empiricis diſtinguit. Si vero indiſcriminatim principium pro cauſa accuſetur, nihil eſt quod pro morbi cujuſvis cauſa non poſſit haberi, cum nihil eſt ex quo non intelligatur morbi cujuſvis poſſibilitas. *Democritus* pro cauſa phrenitidis bilem ad cerebrum delatam accuſabat; *Polybus* gener Hippocratis flatum ſeu aerem pro quorumvis morborum cauſa habebat, (*libro de flatibus*) quod falſiſſimum eſſe nemo hodie ignorat; verum ſi illud cauſa ſit ex quo alterius poſſibilitas intelligitur, ſeu quod quomodocumque ad alterius exiſtentiam concurrit, certum erit bilem eſſe cauſam phrenitidis, & flatum omnium morborum; ſed quod de bile dico, alter de ſaburra, alter de ſanguine, de urina, de fluido nerveo pari juri pronuntiaturus eſt; unde nihil erit conſtans & certum in Arte Medica magis quam in Aſtrologia & Alchemia.

120. Hærentia quidem fluidorum eſt principium tumorum, quatenus non poteſt hærere ſanguis, vigente vi circulatoria, quin eadem vi, qua hæret, ipſe reſiſtat ſanguini retroſequenti, qui proinde ex axi vaſis in parietes diffunditur, ut docet Hydraulica; fluidorum enim actio lateralis in vaſa creſcit pro ratione qua ipſis reſiſtitur, & qua pene fortius urgentur. Verum hærentia illa eſt occaſio tantum hujus ſanguinis ad latera diffuſionis, & vis movens ſanguinem adverſus hunc obicem eſt ſola incuſanda tanquam cauſa efficiens; quod ita verum eſt ut pluries obſervaverim, ligatis arteriis caroditibus in cane vivente, & altera vice ligata aorta in abdomine, altera etiam ligata arteria inteſtinali in ſimili animali, licet animalia per diem ſupervixerint, & alia per hebdomadas, nullum tamen inter cor & ligaturam obſervari tumorem ſaltem oculis conſpicuum, tum quia preſſio lateralis in arterias, ſi cordis vires non creſcant, pro nihilo eſt habenda reſpectu reſiſtentiæ arteriarum, vel quod illa animalia præ dolore & metu, (cum nequidem ejularent, ſed alterum continuo tremeret) vires ſuas vitales minores ſolito haberent. In minoribus vaſis, ſi obſtructa fuerint propter rationes mechanicas (78) allatas, non ita ſe res habet; preſſio enim lateralis utcumque eadem ac in majoribus, cum cum minores multo in tenuibus & laxis parietibus reſiſtentias reperiat, eorum contractilitatem ſuperat, unde tumor ex theoria jam expoſita.

121. Verum licet obſtructio prævia ſit frequentiſſimum tumorun principium, facile eſt demonſtratu plures tumores ſine ulla obſtructione quotidie fieri, quod, quia Neotericis paradoxum videtur, eſt paullo fuſius oſtendendum, & quoniam experimenta facilius intelliguntur quam rationes ex hydraulicis petitæ, ab experimentis ordiar.

In cadavere tubum aliquot pedes altum verticaliter erectum & aqua continuo plenum aptavi ureteri juxta renes; aqua illico in veſicam influxit, & licet ſphincter illius atonus foret, ut ajunt, & veluti paralyticus, licet muſculi in cadaveribus non exiguam ſui elaterii partem ſervent, illa aqua ſenſim in tumorem elevavit veſicam, nec guttula per urethram effluxit uſquequo veſica multum intumuiſſet; tum autem cum aqua ex urethra flueret, non proinde ceſſabat veſicæ tumor, immo cum tubum aqua plenum paullulum altiorem in hoc experimento adhiberem, pari paſſu & aqua per urethram copioſius, velociuſque effluxit, & ſimul veſica magis induruit atque intumuit. Ex quo patet non ab hærentia flui-

fluidi factum fuiſſe illius tumoris augmentum, cum velocitas aquæ veſicam transfluentis, aucta altitudine tubi, increſceret, nedum fieret hærentia.

122. Pluries experimentum idem in pulmone tentavi, tubum ſcilicet eumdem aptavi arteria pulmonari, & aqua calida, quam continebat, ſenſim in venas & in bronchia transfluente, illius vasa ita elutriavi ſanguine, ut nivis inſtar albeſceret pulmo; nemo ſane dixerit illius vaſa magis quam in ſtatu ſanu infarcta; interea cum aquam ex altitudine tubi tres pedes alti fluere ſinerem, pulmo prius ita collapſus, ut vix quartam cavi pectoris repleret partem, jam in tantum tumorem attollebatur, ut totum cavum expleret & multum ſupereminereat, interea dum pleno rivo aqua ex venis pulmonaribus & etiam ex ore effluebat; immo adhibito tubo ſex pedes alto, aqua multo velocius efflueret quam ſanguis, perſtante vita, in hoc circulabatur.

123. Unde evidentiſſime liquet, quod intumeſcentia partium poteſt conſiſtere cum omnimoda vaſorum libertate, & cum ſolito majori fluidorum velocitate, quod qui negaverit in media luce cœcutire velit. Non ita evidentia ſunt experimenta in vivo homine inſtituta; interea tamen omnes Medici norunt quod a validiſſimis exercitiis, ut curſu, non ſolum pulmones intumeſcant & turgeant, quod ex dyſpnœa illico oborta, quandoque ex hæmoptyſi ſuperveniente licet augurari; verum etiam tibiæ prius frigore conſtrictæ turgidiores evadant, ita ut veſpere calcei anguſtiores videantur, annuli digitum manus premant arctius, collarium ſit laxandum, &c.

124. Verum ipſa docet Hydraulica & Anatomia non poſſe propelli majori vi ſanguinem intra arterias ramoſas, quia affrictus ſanguinis cum vaſis creſcat pro ratione vis ſanguinem urgentis, ſeu pro quadrato velocitatis impreſſæ; fluida enim antecedentia eo magis reagunt in ſubſequentem ſanguinem, quo majori vi urgentur: norunt vel phyſices tyrones quod aqua manu leviter preſſa vix reſiſtat manui, ſed ſi vehementer a manu percutiatur, tunc non ſecus ac corpus durum reſiſtat, & hinc patet ratio cur lapides, immo globi ex tormentis oblique exploſi, ſi ſuperficiem aquæ attigerint, ab illa reflectantur tanquam a corpore ſolido, quod non accidit, ſi leniter in illam projiciantur.

125. His poſitis patet ſanguinem in vaſis prius exiſtentem non poſſe impeti & urgeri vehementius a ſubſequente, quin ille reſiſtat, adeoque quin ſubſequens ad latera vaſorum diffluat; nec obſtat quod ſanguis antecedens circuletur, corpora enim in motu conſtituta reſiſtunt ſuæ accelerationi, ut probat fuſe *s' Graveſande*; nec minus reſiliunt lapides plani ſupra amnis ſuperficiem juxta ejus fluentum oblique projecti, quam ſi transverſim projicerentur, modo velocius projiciantur quam illa aqua diffluit.

126. Nil itaque jam obſtat quominus intelligamus quod ad hoc ut ſanguis fortius agat invaſorum parietes, ſufficit ut velocius in ipſos propellatur.

127. Ad has incitas redacti Neoterici hoc unicum adeunt perfugium, quod ſcilicet ille ſanguinis impetus vaſorum majorum tantum pulſationem, non vero tumorem coſtantem producturus ſit, & quod ad intumeſcentiam totius corporis hoc ſufficiat, non ad intumeſcentiam partis.

128. Verum vanum eſt reſponſum, quippe cum creſcente vi cordis truſiva, non ſolum creſcat ſanguinis impetus diaſtoles arteriarum tempore, ſed etiam tempore earum ſyſtoles, cum arteriæ fortius diductæ, intermiſſa per diaſtolem cordis ſanguinis in ipſas preſſione, fortius reagunt in ſanguinem, eúmque fortius urgent; velocitas utroque tempore, licet inæqualis, ſemper eſt major velocitate conſueta, adeoque cum data velocitate ſanguinis majoris, partes ſaltem aliquantulum debeant intumeſcere, certum eſt utroque tum ſyſtoles tum diaſtoles tempore eas in tumorem diductum iri, quod erat primum.

129. Quoad alteram perfugii partem, jam ſatis notum eſt ex *Illuſtriſſ. Halleri* obſervatis dari habenas nerveas, quæ pro animæ imperio (voluntario vel naturali, nihil ad rem) laxantur, vel ſtringuntur, unde pari paſſu vaſa arterioſa, quæ ab ipſis ambiuntur, magis vel minus patula fiunt: jam vero ſupponamus arteriæ ver. gr. meſentericæ orificium, cujus diameter eſt trium linearum, laxatis habenis, quatuor lineas in diametro acquirere, certum eſt quod ſanguis multo velocius intra illius ramos influxurus ſit quam antea; ut hujus aſſerti ratio pateat, notandum eſt ſanguinem dum ex trunco in ramo procedit in ſpatia ſemper ampliora procedere, adeoque ſanguis magis eſt compreſſus & coercitus in truncis quam in ramis, quod patet ex ſaltu ſanguinis ex trunci pertuſis; is enim decies longius exilit, quam ex ramulis eodem vulnuſculo perforatis, ut ulterius docent experimenta hydraulica *D. Carrè*, *Mariotte*, &c. quod quantitas fluidorum, quæ ab eadem vi truduntur per orificia diverſa ſit major in magnis in majori ratione, quam quæ ab orificiorum amplitudine repetitur; quippe cum attritus oriundus a circumferentia, cui columna fluidi adhæret, eſt major in minoribus vaſis quam in majoribus reſpective ad quantitatem fluidi in ipſis contentam, paullulum creſcente orificio, quantitas transfluens creſcit in maior ratione quam orificiorum, ſeu minus deperdit ex parte attritus quam cum per anguſtiora vaſa fluebat, ſic obſervante *D. Carrè* (*Mem. de l' Acad. des Sc. 1706.*) ex orificio, cujus diameter eſt 2 & $\frac{2}{3}$, duplo major effluit liquidi copia quam ex eo, cujus diameter eſt 2. licet illa orificia non ſint ut 72. & 36. ſed ut 64. & 36.

130. Exinde patet igitur laxatis illius, vel iſtius arteriæ habenis, & conſtrictis vicinis truncis,

cis, creſcere impetum ſanguinis in arteriam determinatam abſque eo quod vis cordis intendatur, adeoque certam partem calere, rubere, intumeſcere, dum cæteræ pallent, & fringent: hoc autem in animi pathematis & morbis obſervatur; in verecundia ſcilicet laxatis habenis arteriam maxillarem ambientibus, & conſtrictis, ope nervi reccurentis, axillaribus, cruor toto fere, quem a corde concepit, impetu fertur in faciem, & ruborem, calorem ſubitaneum genis impertit, ſanguine ad has cutaneas arteriolas celerius appellente; ſimile etiam accidit in pathemate quod miſerationem comitatur, in quo licet palleat facies, interea incaleſcunt ſubito aures & tinniunt; in inſultu apoplexiæ non raro totum caput, facieſque præſertim intumeſcit, ſurget ad livedinem uſque, cum calore, oculorum prominentia, &c. dum partes inferiores frigent & conſtringuntur.

131. Immo febres partiales obſervatæ, ut febris unius brachii quam recenſet *Bonetus* (in *Sepulchreto de febrib.*) ab eo mechaniſmo solum poſſunt explicari; quod autem in phlegmone, v. gr. in panaritio, detur major calor, tumor, immo pulſatio fortior in brachio morboſo quam in altero, nemo poteſt negare; cum autem illa ſymptomata ab hærentia ſanguinis nequaquam procedere poſſint tanquam a cauſa, ut fuſius oſtendit (*Diſſertation ſur l' inflammation à la ſuite de l' Hæmaſtique*); ſupereſt ex impetu ſanguinis in partem determinatam adaucto illa phœnomena repetantur.

132. Principia tumorum ſunt vel preſſio contentorum in contenta ſolito major, vel reatio continentium ſolito minor.

133 Poſita enim preſſione contentorum in continentia ſolito majori, fieri poteſt ut ea ſuperent reſiſtentiam continentium, ſi ſcilicet vires continentium pari poſſu non fuerint adauctæ, & reciproce: ergo ex his intelligitur poſſibilitas tumorum; adeo hæc ſunt tumoris principia ex definitione (109.)

134. COROLLARIUM. Quoniam in ſtatu morboſo, ut in cachexia, aſcite chloroſi, reactio ſolidorum eſt maxime debilis, & vis gravitatis fluidorum eadem perſtat, poteſt fieri ut lympha fluxilior ſolito, e cruore facilius ſeparata, ponderans in partes decliviores, earum contractilitatem ſuperet, adeoque eas in tumorem attollet; qui tumor frigidus, mollis, pallidus, indolens & prementis digiti veſtigium ſervans, ſpecies eſt œdematis.

135. COROLLARIUM. Si vero lympha, adeps, mucus in vaſis ſuis colligatur propter adhæſionem mutuam partium accedentium cum indigenis, nec vaſa reſiſtere poſſint vi qua hæ moleculæ ad ſe invicem accedunt, aut vi qua per columnam ſubſequentem urgentur; interea que propter anguſtiam ramulorum ex hiſce vaſis prodeuntium non ulterius trudi poſſit fluidum illud viſcoſum, id ibi loci concreſet, congeretur, atque ſi in ſuccum nutritium & partes ſolidas mutetur, dabitur excreſcentia, ſecus erit ſcirrhus ſeu tumor durus, indolens, pallidus, vel cuti concolor, non elaſticus: ſi autem vaſa lympatica uberius quam per eſt diducta ſint per antecedentem phlogoſim, vel per contuſionem, aut ruptis ſanguiferis cellulæ adipoſæ cruorem exceperint, quoniam nullum eſt fere in illis elaterium, ſanguis in ipſis ceſpitabit, quieſcet, & in primo caſu rubedinem, in altero livedinem præ ſe feret pars infarcta, talis eſt ſugillatio, vetus ophthalmia caloris expers maculæ lividæ ſeu vibices.

136. Si tumor eſt circumſcriptus, calens, rubens, dolens, pulſatilis, ad ſupputationem vergens, is *Phlegmone* dicitur: ſi vero diffuſus ſeu portio majoris ſphæræ rubens, acriter dolens, preſſione alleſcens, uniformis, is *Eryſipelas* eſt: aſt ſi rubens, diffuſus, pruriginoſus, farinaceus, punctatus, ad deſquamationem vergens, *Herpes* vocatur. Plura in calce *Pathologiæ noſtræ* tumorum genera & ſpecies videbis: Iſti ultimi tumores calidi vulgo dicuntur ob calorem comitem conſueto majorem; priores, cum emphyſemate, carcinomate, frigidi cenſetur.

137. Tumorum calidorum cauſa eſt impetus cruoris in vaſa ſæpius obſtructa, major quam eſt ipſorum nativa contractilitas. Frigidorum vero cauſa eſt contractilitas minor quam nativus fluidorum appellentium impetus.

138. Calor eſt particularum ignearum actioni proportionalis; illa vero actio in humana machina mutuæ fluidorum & ſolidorum actioni reſpondet, & cum reactio actioni proportionalis ſit, calor etiam reactionis illorum intenſitati proportionalis eſt; ſi par ſit fluidi ignei copia. Jam vero quoniam ut calor nativo major ſit, neceſſum eſt ut reactio fluidorum & ſolidorum ſit nativa intenſior, nec poteſt eſſe intenſior niſi fluidorum impetus augeatur, nec ſolidorum elaſticitas deficiat, patet tumorum calidorum cauſam eſſe impetum cruoris in vaſa majorem quam eſt nativa ipſorum contractilitas.

139. Data obſtructione in vaſis minimis, modo ſanguinis nativus impetus non minuatur; velocitas reſpectiva inter columnas ſubſequentes, & columnam obſtructam major eſt (*Theoria pulſus* 114. 123.), atque ſi impetus ille major evadat, inde oriturus eſt non ſolum tumor, ſed etiam affrictus major, cui gradus caloris reſpondebit.

140. Si vero vaſorum & membranarum ambientium elaſticitas minuatur, nec creſcat fluidorum huc accedentium vis truſiva, immo licet minuatur, ſed in majori ratione quam creſcit continentium elaſticitas, minor erit reactio mutua, ac proinde minor calor ſolito, quod *frigus* appellatur; unde patet tumorum frigidorum principium.

141. Cruoris moleculæ exſiccatæ & in ignem projectæ flammam concipiunt, docente experientia; non item vero partes lymphæ: præterea velocitas cruoris ordinaria etiam in minimis vaſis eſt major quam velocitas lymphæ in ſuis lymphaticis, quippe a corde remotioribus, & quorum

rum ſumma alveorum eſt amplior alveo arteriarum ſanguinearum ex quibus procedunt; verum actio particularum ignearum reſpondet velocitati duplicatæ fluidi illas ſecum devehentis, ſi par ſit actio in ſolida, & eorum reactio; adeoque cruor eſt aptior ad calorem concipiendum quam ipſa lympha; unde fit ut tumores rubri ſæpius calidi ſint, lymphatici vero ſeu pallidi potius frigidi.

142. Morbus eſt ſymptomatum connexorum, id eſt, ab eodem principio pendentium & notabilium ſyndrome; docet Pathologia; morbi quorum ſymptomata ſunt fervor, ſeu calor intenſus, dolor, febris acuta, nec non, ſi externi fuerint, rubor, & tenſio, habent ſymptomata ab eodem inflammationis principio dependentia, adeoque connexa, unde vocantur *morbi inflammatorii*, quorum theoria jam ex dictis eluteſcit. Idem dictum eſto de mobis cachecticis, qui tumores œdematoſos, ſcirrhoſos, leproſos, aſciticos & frigidos ſæpius indolentes inter ſymptomata ſua numerant, qui ex horum tumorum theoria facilius intelliguntur.

143. Cyſtides ſeu tumores ſaccati, aliæ pendent a cauſis mechanicis, ut aneuryſmata, varices, tympanites, aſcites, pneumatocele, &c. aliæ a cauſis phyſicis, ut abſceſſus, ſpina ventoſa &c. productio enim abſceſſus, ſeu ſuppurationis, cariei ex principiis tantum phyſicis, ut diſſolutione, putrefactione, eroſione, intelligitur. Aſt cauſa aneuryſmatum, varicum ex fluidorum niſu, impetu, qui vaſorum & receptaculorum continentium contractilitatem ſuperet, facile deducitur, adeoque ex principiis mechanicis eruitur. Horum vero affectuum praxim tum generalem tum ſpecialem ex Chirurgicis Auctoribus, ut *Heiſtero*, *Platnero*, &c. eruendam relinquo.

CLASSIS PRIMA VITIA.

CLASSIS PRIMA.

AFFECTUS SUPERFICIARII, ſeu *VITIA Morbi Chirurgici* vulgo dicuntur, tum quia leviores momenti Chirurgis curandi committuntur, tum quia manus operatione plurimi potiſſimum indigent, ut ſanentur. Intereà, qui a ſanguinis vitio foventur, artis medicæ ſimul auxilium exigunt. Cum autem ad horum curam quæ attinent in morborum graviorum hiſtoria recenſentur, affectuum theoriæ & praxi parum inſiſtere animus eſt; & qui plura voluerit, adeat Auctores qui, ut *Heiſterus*, *Petitus*, de hiſce fuſe & ex profeſſo ſcripſerunt.

ORDO PRIMUS.

MACULÆ.

MACULA eſt coloris mutatio in parte, ſeu color a ſano & conſueto alienus. Colorum diverſitas pendet a laminarum epidermidis, & cutis craſſitie & denſitate, docent Phyſici: verum nondum ſatis eſt evoluta illa theoria, ut ad prima colorum principia attenti, inde corollaria ad praxim utilia deducere poſſimus, & ideo vulgo macularum theoriam a colore fluidorum epidermidem, vel cutem tingentium deducimus, ut flavedinem a bile, rubedinem a cruore, pallorem a lympha prædominante; ſic diverſos colorum gradus a mutata dati humoris craſis, aut conſiſtentia deducimus, ut lividitatem in ecchymomate a cruoris coagulo, flavedinem ipſi ecchymomati ſuccedentem ab ejuſdem cruoris dilutione; quippe docet experientia paucas ſanguinis ſtillas multa aqua dilutas linteum album flavedine inficere: ſic cryſtallini in cataracta, corneæ in caligne alborem a lympha coagulata eruimus: ex eo quod hoc fluidum coagulatum albeſcat. Quam craſſa vero & manca ſit hæc philoſophia non ignorant qui in phyſicis ſunt verſati; verum ultra plebem ſapere in theoria inutile eſt, cum ex hac theoria nondum certior praxis erui poteſt.

Genera maculorum ſunt ſex; ſcilicet, *Leucoma*, *Vitiligo*, *Ephelis*, *Gutta roſea*, *Nævus*, & *Ecchymoma*; cæteræ decolorationes morbis gravibus accenſentur, ut petechia, chloroſis; aurigo, phlegmaſiæ, febreſque variæ.

I. *LEUCOMA*, *Taye.*

Eſt macula corneæ.

Albuginea membrana oculi flaveſcit in aurigine, nigreſcit in melaſictero, & oculi ecchymomate; cornea vero leucomate albeſcit, vel ſubflaveſcit, aut pelluciditatem amittit, quod ſine colore quodam accedente fieri non poteſt.

Cum pelluciditas ſupponat ſummam homogeneitatem, neceſſum eſt ut in ſtatu ſano eadem fere ſit lymphæ corneam nutrientis, ejuſque lamellarum ſpecifica gravitas; itaque opacitas quæ leucoma comitatur tribuenda eſt heterogeneitati; & cum fluida ſolidis facilius mutentur, in leucomate fluida corneam alluentia gravitatem ſpecificam nativam amiſerunt. Notum eſt lympham calore coagulari ſimul & albeſcere; opacatur autem in hoc caſu quia multas particulas aeris in locum ſeri exhalantis recipit; aer enim cum ſit millies ſpecifice levior noſtris fibris & fluidis, non poteſt illis copioſius admiſceri, quin heterogeneitas, adeoque opacitas, ſuperveniat, quæ pro gradu craſſitiei lamellarum nunc omnes radios confuſos reflectit, unde albedo; nunc paucos tranſmittit, unde color griſeus, ut in nebula.

1. *Leucoma Nephelium*, *Nebula* Latinis, *Achlys & Ægis* Græcorum, Gallice *ombrage*, *nuage*. L.

Eſt macula ſubpellucida corneæ, quæ facit ut objecta tamquam trans fumum aut nubem videantur, adeoque obſcuriora ſint. Inſpectione obliqua dignoſcitur ab opacitate humoris aquei in caligine mydriaſim, cataractam lacteam ruptam, & cataractam cryſtallinam naſcentem comitante. Dividitur in Achlyn & in Ægida pro gradu obſcuritatis, ſed plus vel minus non mutat ſpeciem. Differt ab albugine ex eo quod albugo omnino opaca ſit, alba, cretacei coloris, & quandoque paullulum eminens.

Sæpius oritur poſt ophthalmiam varioloſam, aut humidam, necnon a calore nimio, ut ambuſtione; opacatur cornea etiam a ſpiritibus acidis, ut vitrioli, nitri affuſis; necnon ab alkalinis, ut oleo tartari; a collyriis acrioribus, non tamen a ſpiritu vini, qui nudam lympham opacat.

Nephelium de arte excitatur, & utile eſt in mydriaſi, ubi ophthalmia interna eſt, cum lucis jubar eſt retundendum ne retinam lædat.

Nephelium multo facilius ſanatur albugine, iiſdem ſed lenioribus admotis remediis; ſæpe in infantibus ſponte per ætatis mutationem evaneſcit. Prodeſt ſuccus anagallidis, vel cerulæ, vel purpureæ, bis in die per ſeptimanas inſtillatus; ſuccus calcitrapæ ac cyani juvant: ſacchari candidi pulvis ſæpe ſatis eſt; vinum emeticum; quod oculos minime lædit, etiam utiliter inſtillatur; vapor anſi, aquæ fœniculi proſunt.

2. *Leucoma albugo*, Gallice *Tache blanche*. Si reſplendeat dicitur Latinis *margarita*, Græcis *paralampſis*, Gallis *perle*.

Diſtinguitur in albuginem D. S. Yves, quæ eſt in margine rubra, dolens, adeoque inflammata; & in

& in albuginem aliorum Auctorum, quæ eſt ſubeminens, coloris cretacei, inflammationis expers: Sequitur principia nephelii, ſed graviora, ut ophthalmiam, chemoſim, hypoſphagma, combuſtionem a calce, &c. calignem obſcuriſſimam inducit; dum mediam tegit corneam, craſſa & albiſſima eſt; vix unquam ſanatur, maxime, ſi vetus ſit; cave ne confundas cum onyge, cataracta, hypopyo, empyeſi.

Curatur leucoma D. St. Yves incipiendo ab ophthalmia illud comitante; vide *Saint Yves des maladies des yeux.*

Leucoma vulgare alii radi volunt, quod in panno tantum convenit. *VVoolhouſius* in Leucomate multa humiditate ſtipato ſuadet ſuffumigia repetita ex aloe, mirrha, maſtiche, baccis juniperi in prunas ardenter injectis, fumo tepido ad oculos per infundibulum deducto; vel quod tutius eſt, & ſuadet *Mauchartus*, vapor ex decocto horumce medicaminum, necnon hyſſopi, ſerpilli, origani, roris marini, coffeæ, valerianæ radicis, ſeminis fœniculi, cum pauxillo camphoræ in aqua, vel vino bullientium; necnon collyrium, aut lavacrum ex hac decoctione paratum, quod tutius eſt.

Collyria ſicca fiunt ex pulvere tenuiſſimo teſtæ ovorum calcinatæ, oſſis ſepiæ, iridis florentinæ, agarici albiſſimi, tartari matularum: acriora ſunt collyria ex felle piſcium, tauri, axungia viperina, croco metallorum in pollinem redacto, oleo buxi, vel chartæ, quæ tamen miſcela mellis edulcorantur; damnatur vitrioli æruginis pulvis; ſed leviſſima eorum ſolutio in aquæ magna copia non raro uſurpatur eademque lege adhiberi poteſt euphraſiæ & chelidonii majoris ſuccus. *Boerhaave* repetitum uſum aquilæ albæ, & catharticorum ad ſolvendam lympham, & corneam a leucomate liberandam præſcribit.

3. *Leucoma cicatrix*, Græcis *oule*, Gallice *cicatrice.*

Eſt ſpecies quæ vel vulneri, vel ulceri, abſceſſuique corneæ ſanatis ſuccedit. Quæ vulneri ſeccedit, ſponte fere ſemper evaneſcit, ut videre eſt in illis qui cataractæ extractionem circumciſa cornea paſſi ſunt: hoc eſt corneæ proprium, ut nullum ſæpe cicatricis veſtigium relinquit vulnera pura; aſt longe aliter ſuccedit in ulcere, & onyge; nam propter inflammationem prægreſſam, & puris acrimoniam gravis ſuboritur macula albeſcens.

Curatur iiſdem remediis i quibus albugo, raro vero ſanatur; præcavetur autem cicatrix corneæ a puſtulis varioloſis oriunda, ſi infuſum croci cum pauxillo camphoræ quotidie in oculos infundatur.

4. *Leucoma Gerontoxon* Mauchart. de maculis corneæ, Latinis *arcus ſenilis*. L.

Eſt macula arcuata, vel circularis; albeſcens ut plurimum, atque in circumferentia corneæ ſæpius obvia, viſuique ideo minime nocens, in cujus centro eſt circellus pellucidus. Originem debet poſtulæ inter intimas corneæ laminas poſitæ, introrſum ruptæ, cujus peripheria eſt opacata; talem vidi, & talis eſt ſæpe origo ceratoceles, ſeu herniæ corneæ; pro inſanabili habetur.

Cæteras maculas vide in ſpeciebus caliginis & ophthalmiæ, ſcilicet hypoſphagma, hypohæma, calignem lacteam, unguem, ſeu onygem, hypopyon, diapyeſim, elcoma, & ophthalmiam phlyctænodem, in quibus omnibus eſt macula corneæ; ſed ex his non affectus ſimpliciter, ſed morbus inducitur. Conſule itaque dicta de *caligne & cataracta* in Claſſe VI. & de *ophthalmia* in Claſſe VII.

II. VITILIGO, *Morphèe.*

Eſt macula corymboſa, ſeu ex minoribus maculis compoſita, cum depreſſione cutis, ubique corporis obvia, ſeu quaſvis indiſcriminatim corporis partes, non ſimul omnes afficiens.

Tres priores ſpecies ævo noſtro vix obſervantur.

1. *Vitiligio alphus; Morphæa alba* Arabum; *Alguada* Avicenn. Tom. 2. pag. 244. *Lepre des Juifs.* C.

Eſt macula palleſcens, vel alba, maculis minoribus diſcretis non confluentibus; ea interdum ſerpit a parte in partem, dum vetus eſt, atque ſquamas excitat, adeoque leviſſimam aſperitatem, quæ maxima eſt in lepra ſerpigne, Curatio impoſſibilis eſt, ſi pars acu puncta ſanguinem non fundit; ſecus poſſibilis, ſed difficilima. In alpho capitis pili ſunt nativi coloris.

2. *Vitiligo Leuce; Leucé* Græcorum, *Albara* Avicennæ, Boneti Sepulchr. T. I. pag. 764. C.

Color eſt albidior quam in alpho, pilique partis affectæ albi ſunt; ſed ſucceſſu temporis delabuntur, & glabreſcit pars, ſi prius capillata fuit; vitium autem altius ſerpit in cutim ſubjectam, unde ſecta non fundit ſanguinem, nec ſanari poteſt, maxime ſi pars glabra evaſerit. Avicenna *albaras* vocat, cum vitium ad oſſa uſque penetrat. In Phthiſicis obſervavit *Ballonius Parad.* 39.

3. *Vitiligio melas* Gorræi definit. de alphi ſpeciebus; *Morphœa nigra* Avicinnæ, Tom. 2. pag. 224. cap. 20. C.

Conſtat maculis non corymboſis, ſed paucis & diſſitis, ſubſquamoſis, ac fuſei coloris. *Albara nigra* vocatur, ſi profundius ſerpat hic color in carnes ad oſſa uſque.

Curatio. Præmiſſa phelebotomia, & præſcripta diæta euchyma, inſtituantur purgationes ex epithymo, agarico, myrobalanis nigris, polypodio, & ſtœchade, additis paſſulis & ficubus. Præſtat autem ſerum lactis cum epithymo infuſo omni die præſcribere; infundatur ſcilicet epithymi drachma una cado aquæ caſei juxta *Avicennam*. Juvant maxime balnea repetita, & trypherarum adminiſtratio cum epithymo; dein ſinapiſmi & dropaces parti affectæ applicantur uſque quo cuticula ſeparetur, quod per intervalla iterandum eſt. Vide *Avicennam de cura morphæa nigra & albara nigra.*

4. *Vitiligo hepatica*, *Ephelis* Celſi, *Macula hepatica* Sennerti; *Chaleur du foye; Leberflecte* Solenandri. L.

Di-

Diſtinguitur maculis amplis flavo-nigreſcentibus, quæ non nudas, ut lentigines, ſed tectas partes afficiunt, ut inguina, dorſum, & ſunt palmæ magnitudine, non raro periodice revertuntur, & poſt quartanam, tertianam, necnon cum noſtalgia accedunt, cuticulæque levem deſquamationem afferunt.

Curatio obtinetur, 1. catharticis; 2. diæta ex cibis electis minime acribus, aut ſalitis; 3. juſculis leviter incidentibus & diureticis cum plantis hepaticis, ut capillaribus; agrimonia, cuſcuta, cichorio, & frictione iterata partis; 5. balneis; 6. ſinapiſmo parti applicato, &, cum irritaverit, ablato; vel cataplaſmate ex ſapone liquefacto, & Vide *Sennertum de maculis hepaticis, lib.* 5. *part.* 3. *ſect.* 1. *cap.* 8.

III. EPHELIS, *Rouſſeur*.

Cognoſcitur ex maculis umbrinis, glabris, corymboſis, faciem, vel manus, vel tibias, rarius partes tectas, afficientibus. Ephelides ſunt maculæ acquiſitæ; nævi vero ſunt congeniti; unde diſcrepant.

1. *Ephelis a Sole, Nigredo a Sole*; Sennert. de cutis vitiis lib. 5. part. 3. Gallice *Hale*. L.

Affecti *ſolati*. *Ephelis* Græce *apo tou eliou*, a Sole dicitur. Differt illa macula nigricans ex eo quod non ſit guttata, ſed continua, verno tempore, teneriſque puellis familiaris, ſi inſolentur.

Præcavetur umbraculis, chirothecis, &c. Cuticula a ſole aduſta ſucceſſu temporis delabitur; puellæ Monſpelienſes oxycrato utuntur ad hanc nigredinem delendam; aliæ paſta ex amygdalis amaris; aliæ aqua roſarum cum pauxillo camphoræ, aut gummi ceraſorum in aceto, vel foliis ceraſi recentibus ſe eluunt.

2. *Ephelis gravidarum*. Sennert. ibid. cap. 2. L.

Sunt maculæ umbrinæ, ſolitariæ, palmum latæ, frontem præcipue afficientes, tum apud gravidas, tum apud oppilatas virgines. Illæ maculæ redeuntibus catameniis evaneſcunt.

Curantur abluendo ex decocto baccarum lauri cum melle, vel emulſione ex ſeminibus cannabis vel ſucco ex radice bugloſſi, &c.

3. *Ephelis lentigo*, *taches de rouſſeur*, *lentilles*. L.

Eſt macula corymboſa, ſeu ex minoribus lenticularibus quoad colorem, & magnitudinem coagmentata, quæque, ut Ephelis a Sole, partes Soli expoſitas defœdat, ſed puellas etiam non inſolatas afficit; æſtivo imprimis tempore creſcens, hieme decreſcens, atque cutes teneriores, & albidiores inficiens, potiſſimum apud eas quæ pilo ruffo gaudent, quas vocamus *les*, *blondes*, *& les cheveux ardens*.

Laudantur ad has eluendas aqua ex floribus ſambuci, & fabarum deſtillata, paſta ex amygdalis amaris, ſeminibus braſſicæ. Lentiginon, obſervante *Ballonio*, ſunt cacochymi; ulcera apud eos ſunt cacoethea.

4. *Ephelis ab igne*, *tache de brulure*. L.

Illæ vel ab ambuſtione procedunt maculæ, & ſubflavæ, umbrinæ, quandoque cicatricolæ ſunt, nec ulla arte emendabiles, niſi ad fucos confugiamus; vel a ſummo calore epidermidem infuſcante, quales feminarum tibias, & femoro deturpant, ſi ſæpius hieme foculos pedibus ſuppoſuerint.

5. *Ephelis lutea*, *color icterodes infantium* Junckeri; B.

Eſt macula flava auriginoſa unam aut alteram partem afficiens, recens natis ſuperveniens: Vide *Auriginem*.

6. *Ephelis ſcoburtica*.

Eſt macula ampla, liveſcens, palmi magnitudine, quæ crura, lumbos, aliaſve partes infuſcat, quæque etiam noſtalgiam non raro comitatur; ſed ad ſcorbutum attinet, ut *ephelis vibex*, vulgo *vibeces*, ad ecchymomata ſpectat.

IV. GUTTA ROSEA, *Goutte-Roſe*, *Couperoſe*, *Rougeurs*.

Cognoſcitur ex maculis faciei rubris, guttatis, parum prominentibus, aut aſperis, & diu permanentibus. Diuturnitate differt ab eryſipelate.

1. *Gutta roſea ſimplex*; *taches hepatiques*, Verduc Pathol. tom. 1. pag. 192. *Goutte-roſe* Turner. Gallici. L.

Sunt maculæ ſubaſperæ, eminentes, rubræ, corymboſæ, quæ faciem ſæpius, quandoque brachia, collum, pectus aggrediuntur, ſine deſquamatione, ſine pruritu notabili: naſum ſæpe tuberibus deturpat in vinoſis. Difficillime curatur per medicamenta ſanguinis acrimoniam, & fervorem compeſcentia, qualia ſunt jucula refrigerantia antiſcorbutica, ſerum lactis, lacticinia, acidulæ, balnea præmiſſis diureticis, ut juſculis ex teſtudine, ex cancris fluviatilibus, millepedibus. Dein ad topica deviniendum, qualia ſunt teſtacea in ſucco limonum diſſoluta, coſmetica vulgatiſſima, lac virginale, pomata, &c.

2. *Gutta roſea herpetica*, Sennert, cap. 6. S. 1. lib. 5. *Couperoſe dartreuſe*. L.

Diſtinguitur per pruritum, poſtulas ſquamoſas, quæ faciem, naſum deturpant.

Curatur ut herpes. De hac ſpecie vide *Gabelchoverum*.

3. *Gutta roſea ſyphilitica*; *Couronne de Venus*; C.

Sunt puſtulæ rubræ, roſeæ, duræ, calloſæ, circulares, non faſtigiatæ, ſumma parte ulceroſæ, ſiccæ, ſine pure, aliquando humidæ, manantes, ſquamoſæ, furfuraceæ, flavæ in labiis, naſo, ſæpius circa frontem, & tempora, peneque aures, ubi ſeriatim diſpoſitæ veluti corollam referunt, vulgo *le chapelet. Aſtruc de morbis venereis lib.*4.*c*1*n*.4.

Signa ſunt ſyphilidis confirmatæ, & curantur ut ſyphilis.

4. *Gutta roſea febris*. De Meyſerey, to. 2.n.241.B.

In febribus malignis obſervantur gutta roſea, in qua naſus purpureus, brunneus, nigricans, tumidus, poſtuloſus evadit, quæ ſymptomata mortem imminentem prænunciant: ex viginti quinque ægris hic effectis vix unum alterumve evaſiſſe obſervavit Auctor: accedit gangræna aromaticis curanda, non vero ſcarificanda.

V. NÆVUS, *Envie.*

Eſt macula congenita, quæ vulgo tribuitur vehementi cupiditati, qua mater initio graviditatis exagitata fuit, quandoque cum partis eminentia.

1. *Nævus ſigillum*, *nævus lenticularis* Sennerti; vulgo *ſein*; L.

Eſt macula nigricans ſubrotunda, parva, una vel multiplex, quandoque eminens, & verrucoſa; alias plana, quæ nedum noceat, ſæpe in facie ita placet, ut ſimiles maculas, cum deficiant, effingant puellæ.

2. *Nævus maternus*, Sennert. L. P.

Eſt decoloratio congenita, certis temporibus evaneſcens vel decreſcens, aliis revertens, quæ quidpiam a matre gravida cupitum, ipſique denegatum, ut vulgo ferunt, repræſentat, ut ficum, morum, carnem apri, atque quo tempore ficus, mori, fraga matureſcunt, vividiori calore nitet, & apud puellas ſuppreſſis catameniis intumeſcit. Laudant Germani ad hoc vitium ſanandum improviſum contactum manus cadaveris humani.

VI. ECCHYMOMA. *Ecchymoſe.*

Eſt macula nigricans, vel atro-rubra, aut liveſcens, ſucceſſu temporis flaveſcens, noncongenita, nec aſpera, ſed plana aut parum prominens, & ſubſolitaria.

1. *Ecchymoma ab ictu*, *Ecchymoſis* Auctorum, *Sugillatio* Latinis, *Livor* Sennerti; *pelidne* Græcis; *meurtriſſure*, *contuſion* Gallis. D.

Differt ab aliis ſpeciebus per cognitum impetum quo corpus contundens partem ſugillatam impegit, unde differt a vibice.

Cognoſcitur etiam ex dolore, & commixta quandoque inflammatione, conjuncto vulnere, &c. Pendet a cruore in textum celluloſum effuſo, cujus color trans epidermidem aut cutim pellucet.

Curatur larga aut repetita phlebotomia, & potu calido reſolvente, fomentis ſimilibus, ut ex parietaria contuſa cum aqua vitæ mixta, vino calido; ſi levis ſit contuſio, ſufficit ſæpe aqua frigida ex qua charta madens parti apponitur, vel unguentum album Rhaſis; ſi metus ſit gangrænæ, aqua vitæ camphorata, aqua Reginæ Hungariæ, ſapo Venetus in urina, vino, vel aqua vitæ ſolutus, applicantur, immo ſcarificationes inſtituuntur; vide *Heiſter. Chirurg. de contuſione*, *c.* 16. & *de venæſectione*, *cui ſupervenit ecchymoſis*.

2. *Ecchymoma melaſma* Galeni; *nigror* Latinis. L.

Eſt ſpecies diuturna, conſtans, ſenibus familiaris, quæ potiſſimum tibias infeſtat, ſine principio evidenti, unde a prima ſpecie differt. Mulieribus a catameniis ſuppreſſis ſupervenit.

3. *Ecchymoma vibex*, *vibices* vulgo. A.

Vibices ſunt livores ſponte in morbis acutis, ut typho, peſte, variola ſupervenientes, & longitudinales, quales verberibus cæſæ fuiſſent partes, vel flagellatæ; curantur ut morbi acuti.

4. *Ecchymoma ſcorbuticum*. C.

In ſcorbuto præter maculas exiguas, flavas, dantur & vibices & lentigines nigricantes vel lividæ in tibiis, nec non magnæ maculæ palmares, umbrinæ vel liveſcentes in cruribus, lumbis, dorſo.

5. *Ecchymoma a compreſſione*. D.

Clunes, coccyx, dorſum, quibus diutius incumbunt ægri, in morbis tum acutis tum chronicis, a diuturna compreſſione nigreſcunt, excoriantur, & non ſolum epidermis ac cutis gangrænaſcunt, ſed quandoque malum hoc profundius ſerpit.

Curatur 1. mutatio ſitu & ſublevata parte a preſſione per convenientia pulvinaria; vino in quo roſæ rubræ ebullierint, ipſiſque roſis applicatis; 3. remediis gangrænam avertentibus.

Ecchymoma hypopyon Paul. Æginetæ, L. ſeu *hypophthalmia* Hippocratis, affectus ab hypopyo diverſiſſimus eſt.

7. *Ecchymoma palpebrarum*. *Ecchymoma hypoſphagma* Æginetæ, *Sugillatio*; L. ad calignem referenda eſt, quæ *hæmalops* Hippocratis.

8. *Ecchymoma hyponychon*, *ſubunguium* Sennerti lib. 5. a prima ſpecie non diſcrepat.

Cæteræ maculæ pertinent ad calignem in dyſæſtheſiis, petechiam in exanthematicis, & ad decolorationes in cachecticis.

ORDO SECUNDUS.

EFFLORESCENTIÆ, *Elevures.*

Differunt a maculis quod præter coloris mutationem concurrat cutis elevatio per puſtulas, phlyctænas, varos, papulas, ſimilesve aſperitates cutaneas.

Puſtulæ ſunt tumores exigui, ut diametri circiter linearis, colorati, qui apice ſuppurantur, & in pus vel in cruſtas abeunt, (Gall. *puſtules*, *bubes*.)

Papulæ differunt a puſtulis ex eo quod non ſuppurantur, ſed quid humidi apice rejiciunt, dein abeunt in ſquamas furfuraceas, (Gall. *boutons*.) Græc. *Eclydria*.

Phlyctænæ ſunt tumores exigui diametri linearis, qui pellucidi ſunt, & aquam vel ſerum continent, & rupti exſiccantur, excoriantur, (Gall. *Phlyctènes*.)

Vari ſunt tumores duri, colorati, pertinaces qui ſine ſuppuratione, ac deſquamatione, diutiſſime permanent, veluti tubericula ſcirrhodea, Græcis *ionthoi* dicuntur, (Gall. *bourgeons*.)

Hi affectus ſunt gregales & cum exanthematicis inflammatoriis, ut variola, miliari, rubeola, &c. nec non cum impetiginibus cachecticis, ut ſcabie, lepra, frambæſia, tinea, &c. conveniunt; verum ſunt levioris momenti quam ut morbis accenſeantur.

VII. HERPES, *Herpe*, ou *Dartre.*

Eſt papularum congeries, ſeu effloreſcentia ex tumoribus exiguis, rubris, aggregatis, pruriginoſis; in ſquamas furfuraceas, raro cruſtaceas abeuntibus.

1. *Herpes ſimplex* Sennerti; *Dartre farineuſe*, *dartre ſeche*. L. P.

Com-

Componitur ex papilis rubris, parum prominentibus, pruriginoſis, non excoriatis, nec cruſtaceis.

Diſtinguitur ab aliis, maxime ex eo quod facile ſanetur vitio in parte tantum hærente, & ſanguinis maſſam non contaminante. Principium eſt materies acris perſpirabilis retenta, & mora acriora facta in cryptis ſeu glandulis ſebaceis cutis & faciei.

Curatur empyrice topicis ſæpius alkalinis, ut oleo tartari per deliquium, oleo ex chartis, linteis, vel lignis combuſtis exiſtillante, ruffo, acri, amaricante, quod ſaliva jejuni hominis dilutum parti inungitur.

2. *Herpes ſerpigo* Turneri 2a *Species* de morbis cutaneis cap. 5. *Formica ambulatoria* Celſi; *dartre encroutée*. L.

Papulæ pejores, corroſivæ, congeſtæ aream circularem conſtituunt, acuto pungentem, valde pruriginoſam. Illæ papulæ relicta priori parte in viciniam ſe diffundunt ſeu ſerpunt & pertinaces ſunt: non raro exſudant humorem tenuem, & acrem, ſed non ſuppurantur nec reſolvuntur: major eſt ſenſibilitas, & acrimonia quam in ſimplici.

Hæc ſpecies exigit remedia ſanguinem edulcorantia, lixiviantia, ut *miliaris*; nec non topica lenientia, ut ceratum Galeni, vel unguentum roſaceum cui decima pars ſulphyris aut benzoini, aut duodecima pars mercurii præcipitati albi adjungitur.

3. *Herpes miliaris* Sennerti lib. 5. cap. 17. Amati Luſitani Cent. II. cur. 37. Frid. Hoffmanni Tom. II. pag. 426. Turneri 3a *ſpecies*, *dartre miliaire*. L.

Juxta *Sennertum* conſtat ex hydatidibus ſeu veſiculis granum milii æquantibus; verum rectius ex *Turnero* ſunt papulæ exiguæ, corymboſæ, in diverſis partibus, ut collo, lumbis, pectore, femoribus, circum inflammatæ, febricula ſtipatæ, quarum apici rupto inhæret molecula cruſtacea ſubrotunda, flaveſcens, grano milii ſimilis, unde nomen; apex poſtulæ albeſcit cum ſuppuratur; ſed pus eſt viſcidum, cruſtaceum; interea applicatis unguentis perſpirabilis materies, & unguen cutaneum linteis adhærent, unde non parvum incommodum, quippe motu corporis ſolvitur hæc hærentia, quod dolorem creat, & epidermidis excoriationem. Major eſt ſenſibilitas, & acrimonia ac fervor quam in ſerpigine.

Potiſſima ſerpiginis & miliaris herpetis cura verſatur in edulcorando, & leniendo ſanguine, in quem finem præmiſſa phlebotomia, & carharſi, juſcula ex pullo, ranis, cum paucis cancris fluviatilibus vel millepedibus, radice enulæ, lapathi, foliis cichorii, beccabunge, naſturtii aquatica, fumariæ, acetoſæ, &c. repetenda ſunt, ſerum lactis harum plantarum ſuccis alteratum diu uſurpandum; lacticinia dein & balnea alternanda; verum nihil eſt utilius quam acidulis Vallenſibus aut ſimilibus per triduum identidem, tempeſtate convenienti ante balneorum uſum, purgare, quod omnibus topicis præſtat. Interea æger cibis inſipidis, refrigerantibus utatur, fructibus mollibus maturis, aqua ſola abſque vino; valedicat caffè, cocolatæ, liquoribus ſpirituoſis; & quoad topica, forte ſatius eſt uti tantum illis quæ adhæſionem cum tunica præpediunt, ut cerato Galeni recentiſſimo bis in die renovando; fervorem tamen optimo ſedat liquor Saturni, vel ejus ſal cerato commixtus; cavendo tamen ne repecutiatur ubique ſimul ichor acer, qui eo periculoſius ſupprimitur, quo malum eſt magis inveteratum; unde caute uſurpanda ſunt topica acida, & repercutientia ab Auctoribus laudata, quæ acetum, lithargyrium, alumen & ſimilia recipiunt.

4. *Herpes eſthiomenos* Galeni, *Herpes* Galeni Method. Med. cap. 17. *Herpes exedens* vel *depaſcens* Turneri *ſpec.* 4a *Dartre rongeante*. C.

Differt ab eryſipelate exulcerato, quod ſolam cutem exulcerat herpes, eryſipelas vero carnes profundius exedat, cum exulceratur; huic ſpeciei maxime competunt remedia interna, dum de miliari, præſcripta, per plures menſes uſurpata, intereadum ulcus illud aqua hordei, & melle, vel aqua acidula tepida bis in die affuſa mundatur, dein vero cerato Galeni, vel unguento quodam ceruſſam, lithargyrumve recipiente tegitur, imo quandoque ad fortiora deveniendum, ut præcipitatum album, æthiopem mineralem, æruginem, nec non ad eſcharotica; quæ laudabilem ſuppurationem denique promoveant, conſueta methodo curandam,

5. *Herpes ſyphiliticus*; *Herpes venereus* Aſtruc. lib. 4. *Dartre vèrolique*; C.

Cognoſcitur tantum ex ſignis ſyphilidis illum foventis, ſive herpes ſit ſimplex inſidens auribus, capitis parti capillatæ, ſive ſit exedens. Ille confirmatam ſyphilidem adornat, reſiſtitque omnibus remediis vulgaribus; ſoli mercurio, aut alteri ſpecifico ſyphilidis cedit; adeoque, præmiſſis remediis generalibus, quæ ad litum mercurialem præmitti ſolent, ut phlebotomia, catharſi, balneis triginta, vel quadraginta, diæta lactea, &c. ad litum mercurialem deveniendum eſt; ſimulque unguentis admiſcenda præparata mercuria leniora, ut æthiops, aquila alba, præciptatum album. Sunt qui in hoc morbo commendant pilulas Belloſtii, quæ minime ſpernendæ videntur.

6. *Herpes periſcelis* Græcor. *zona & zoſter* quorumdam, Gall. *la Jarretière*; L.

Eſt herpes farinaceus ſiccus & ſimplex, qui poplitem, ubi zona vinciri ſolet, infeſtat.

Herpes collaris; *le collier*. L.

Collum Eccleſiaſticorum noſtro tempore ſæpius herpete afficitur, propter acrem tincturam, qua lineum ipſorum collare inficitur, calcem admittens: diſtinguitur vero ab aliis ſpeciebus collum etiam afficientibus ex figura circulari collatis quam imitatur. Hæc ſpecies probata principiis externis inuri poſſe herpetes, ſanatur autem remoto principio.

8. *Hèrpes puſtuloſus*; *Dartres boutonnèes*. L.

Sunt

Sunt puſtulæ piſi circiter magnitudine, diſcretæ, raro confluentes, atro-rubræ, intenſe dolorificæ, cum pruritu, glabræ, pel collum, mammas, &c. ſparſæ, quarum apex cito nigricat, ſenſum amittit, exſiccatur, & necroſi corripitur. Sanatur hic affectus cerato Galeni, vel butyro illita cruſta decidit.

9. *Herpes zoſter; Zona ignea* Fr. Hoffmanni T. II. pag. 426. *Zona* Ruſſelli de uſu aquæ marinæ pag. 124. *Ceinture dartreuſe. The ſingles* Anglis. An diverſus a *periſcelide?*

Herpes mali moris pectus ſpeciatim & præcordia occupans; cum cardialgia, calore morboſo, cutis inflammatione, dolorifica exulceratione, puſtuliſque parvis & lucidis, inſtar cinguli ad manus latitudinem in pectore diſperſis. Vide *Severininum de abſceſſibus L. 4. c. 9. Tulpium L. 3. Langium* qui ex ulcere cruris intempeſtive ſanato hunc ortum vidit.

VIII. EPINYCTIS.

Cognoſcitur ex phlyctænis atro-rubris, agregatis, trium vel quatuor linearum in diametro, tibias ut plurimum afficientibus, & noctu potuſſimum acriter pungentibus.

1. *Epinyctis vulgaris*. B. P.

Phlyctænæ mihi viſæ ſunt, licet primo aſpectu latæ & craſſæ puſtulæ videantur, parum eminentes, calore urenti per noctem ſtipatæ, quæ apice crepant, acrem ichorem fundunt, mane ſedantur, veſpere iterum intenſius rubent, febriculam, anxietates, pervigilium creant, & aliqualem ægritudinem, quæ plures dies divexerat.

Curatur phlebotomia, diæta refrigerante, cathartico antiphologiſtico, juſculis emollientibus; parti vero applicatur cataplaſma emolliens ex floribus malvæ, ſeminibus lini & ſimilibus; debetur ſedato dolore epidermis fruſtulatim dilabitur. An ad pſydraciæ genus pertineat, viderint alii; nec enim illa genera adhucdum ſunt ſatis determinata.

2. *Epinyctis pruriginoſa, malum cutanem ſingulare* D. Billebaut Vandermonde 1756. pag. 340. L.

Brachia & crura obſident maculæ rubro-rutilæ, quæ extra lectum ſtatim apparent cum importuno pruritu; ægro vero veſpere lectum repetente evaneſcunt, & ſic porro per annos integros. In muliere poſt graviditatem maculæ tumuerunt, & pollicis, aut ſemi-pollicis diametrum adeptæ ſunt cum pruritu intolerabili: tempore quidem graviditatis evanuerunt, ſed dein omni tempeſtate viguerunt, noctu omnino retrocedentes, & mane ſurgentem e lecto iterum afficientes; *Epi* ante *nyctis* nox, quia ſub noctem tantum ſæviunt.

De *Terminthо* quem non vidi, aut non cognovi, nil habeo quod dicam; ſuſpicor ejuſdem eſſe generis cum epinyctide, aut eſſe furunculum diffuſum.

IX. PSYDRACIA, *Eruption*.

Pſydracium communiter dictum eſt, juxta *Galenum*, effervеſcentia, quæ in diverſis corporis partibus accidit, in ſommo rubicunda; alibi vero pſydracias eſſe veſiculoſas, vel phlyctænodes innuit: verum ſæpius accidit ut initio efferveſcentia ſit rubra, intus firma, quæ deinde cuticulæ ſeparationem a cute inducit, unde intus cava, vacua, vel ſero flavo turgida videtur. Huic ſpeciei ſequentes accenſemus.

1. *Pſydracia porcellana: Roſa ſaltans* Avicennæ; vulgo Monſpelli *la procelaine*; B. an *Eſſera* Sennerti?

Sun efflorеſcentiæ ſolitariæ, pollicariis aut majoris diametri, in pectore, brachiis, aliiſve partibus tectis ſubito exorientes, dein recedentes, iterumque redeuntes, coloris roſei, diffuſe, & numero plures.

Hic effectus raro febriculam comitem habet, vere non raro omnis ætatis & ſexus, ſed præcipue florentes & bilioſos, aggreditur; & dilæta tenui, refrigeranti victu, aut ad ſummum ope phlebotomiæ intra paucos dies evaneſcit per reſolutionem; nec enim ſuppuratione, excoriatione, aliave evacuatione terminatur.

2. *Pſydracia a veſpis, piqueures de guèpes, couſins*, &c. B.

Morſus culicum, aptum, veſparum ſequuntur efflorеſcentiæ rubro-roſæ, eryſipelaceæ, dolore pungitivo vivido ſtipate; & ſi oculis attentes ſingula efflorеſcentia circumſpiciatur, in apice videtur punctum, cui inſecti aculeus ſæpius infixus remanet.

Contra puncturas ab apibus inflictas nullum melius eſt auxilium, monente *Reaumurio*, quam partem punctam aqua frigida identidem renovata fovere. Ruſtici partem tribus herbis diverſi generis quibuſvis obviis fricare ſolent; aculeum acicula extrahere non raro tentant, qui oculati ſunt; ſed dolor pendet a veneno acido, corroſivo quod ſecum intulit aculeus. Huc ſpectant veſpa, crabro, culex pipiens, culex pulicarius, &c.

3. *Pſydracia urticata*. B.

Urtica urens habet aculeos tenuiſſimos ſucco venenato pervios, qui efflorеſcentias acriter pungentes & eryſipelatoſas excitant.

Phaſeolus pruriginoſus Americanorum excitat pruritum intolerabilem per aliquot horas, villis ſuis acutiſſimis oculum fugientibus.

Cacti diverſæ ſpecies tenuiſſimis etiam ſpiculis pungunt, ſed veneni expertes ſunt.

4. *Pſydracia ab acaris, Sirones*, vulgo, Gall. *Cirons* B.

Nomen Sironis tribuitur & papulæ, & inſecto quod hanc excitat; inſectum illud intra manuum, pedumve cutem ſe inſinuat, in puſtulas attollit pruriginoſas rubras, quæ dein exulcerantur; ſed præter hanc ſpeciem ſunt alia inſecta, quæ nos laceſſunt, & efflorеſcentias diverſas creant, ut formica ruffa, formica rubra, pediculus pubis, pediculus humanus, cimex lectularius, pulex communis, aliaque quorum puncturæ ita imitantur quadoque efflorеſcentias ſpontaneas, ut Medici incerti hæreant, maxime

me ſi dormientes ægri fuerint ab hiſce inſectis laceſſiti, adeoque originem pſydraciæ ignorent. Alios morbos ab inſectis excitatos videre eſt in Malide inter impetiginoſos cachecticos.

Sirones acu effodiuntur, & locus affectus vino vel aceto, in quo pauxillum nitri, vel ſalis marini fuerit diſſolutum, abluitur; vel etiam lixivio vulgari cinerum detergitur; dein unguentum amariſſimum ex decocto abſinthii, tanaceti, mirrha, aloe confectum, aut denique, ſi affectus pertinax fuerit, decima hydrargyri parte onuſtum, parti illanitur.

5. *Pſydracia acne* Aetii, *acna; Vari* Sennerti, l. 5. c. 23. *Jonthos* Græcis: Gall. *Bourgeons*. L.

Pſydraciis connata ſunt tubercula faciei, *vari dicta*, ait *Sennertus*. Sunt ſcilicet tumores exigui, rubri, duri, pertinaces, quivis unquam ſuppurantur, nec dolent, nec pruriunt, & tantum faciem deturpant, maxime diſtincti a tuberculis frontis de quibus egimus in gutta roſea ſyphilitica, necnon ab elephantiaſi, quæ cum raucedine, faciei inflatione, & tuberculis initio rubris incipit.

Tribuuntur alimentis craſſis, & apud quoſdam pueros uſque ad adoleſcentiam perſeverant, dein evaneſcunt.

An ad guttam roſeam attineant potius, ut vari vino deditorum judicent alii, Remedia ex *Sennerto* eruite. *cap.* 23. *lib.* 3. *part.* 1.

6. *Pſydracia diurna* Billebunt *Journald de Medec. Novemb.* 1756. L.

Mulier a pueritia ad ætatem 24. annorum obnoxia erat maculis rubris, nitidis, pruriginoſis, quæ ſucceſſu temporis pollicis extenſionem adipiſcebantur, cum ſuperficiario tumore, calore acri, quæque per totum corpus mane enaſcebantur, & noctu vaneſcebant,

X. HIDROA, *Echauboulure*.

Sunt exanthemata milii granis non majora, ſubito in cute exorta, conferta, & ut plurimum fugacia, non cohærentia, phlyctænoidea.

1. *Hidroa ſudamen; Sudamina* Sennerti; *Ecſeſmata* & *idroa* Græcis: *aſef* & *alhaſef* Avicennæ; Gall. *Echauboulure*, vel *Echaubouillure*, Occitanis *cambroul*, *èbullition de ſang*. B.

Exanthemata illa dorſum, pectus, brachia, crura ſæpius afficiunt, numeroſiſſime conſita, rubra, pungentia, acriter dolentia; juvenes & calidos potiſſimum adoriuntur æſtivo tempore.

Hic affectus victu refrigerante curatur, & ſponte recedit; attamen exanthemata poſſunt elui aqua roſarum aut plantaginis cum camphoræ grano uno aut altero, vel balneis domeſticis etiam cedunt, quorum tamen uſu horum eruptio plerumque javatur. Exſiccantur demum hæ poſtulæ, & delabuntur.

2. *Hidroa alba*. B.

Æſtate pariter ſimilia prioribus per cutem exoriuntur ſudamina, ſed cuti concoloria, pellucida, veſiculoſa, granis milii non majora, pungentia, ſero turgida atque fugacia, miliaribus affinia.

Cutis etiam a frigore ſubito exaſperatur, & vulgo cutis anſerina, Gall. *peau de poule*, dicitur, exiguis veſiculis grano milii minoribus, ſub epidermide exortis.

5. *Hidroa ſymptomatica*. B.

Sunt poſtulæ rubræ, pruriginoſæ, quæ in aliis morbis cum ſudore potius erumpunt, ut in Rachialgia vegetali, atque tunc acidum olet ſudor.

ORDO TERTIUS.

PHYMATA.

Vulgo *tumores*, ſunt protuberantiæ notabiles, ſæpius ſolitariæ, a fluidis intra vaſa minima congeſtis productæ.

Differunt a *maculis* & *exanthematibus*, in quibus nulla omnino aut exigua partis elevatio, & potius aſperitas ex numeroſis ecthymatis; a *cyſtidibus*, in qubus magna receptacula fluidum collectum continent, unde fluctuatio; ab *excreſcentiis*, quas firmitas carnium vel oſſium ſimilis comitatur; a *procidentiis*, quæ parti ſolidæ e ſua ſede dimotæ debentur. Galenici omnes protuberantias ad phyſmata inepte revocabant, ut ſatisfieret diviſioni quadripartiræ humorum, quibus ſingula tumorum genera tribuebant, emphyſema excludebantur, cum aera ad pituitam, bilem, malancholiam, ſanguinemve reducere difficile foret.

Phymata terminantur reſolutione, deſquamatione, decorticatione, ſuppuratione, induratione, gangræna, vel remollitione.

Optima terminatio, niſi materies morbifica ſit venenata, eſt *reſolutio*; ſi ſit venenata, eſt *ſuppuratio*, aut *eſchara*, quam comburendo excitamus, quæ eſt veluti necroſis. *Deſquamatio* ad exanthemata multa attinet, ut rubeolam, herpetem; *cruſta*, quæ eſt ſuppuratio ſiccata, ad puſtuloſos affectus, ut variolam, tineam; *decorticatio* ad eryſipelas, eryſipelas, erythema, &c.

XI. ERYTHEMA, *Eryſipele*.

In eryſipelate eſt febris acuta, ægritudo gravis, ſeu morbus; erythema eſt ſine febris graviumque ſymptomatum ſatellitio. Erythema eſt tumor ſuperficiarius, ſolitarius, diffuſus, rubroroſeus, preſſione evaneſcens, glabritie uniformi præditus, niſi phlyctænis exaſperetur, & calore acri urenti, vel pruriginoſo ſtipatus, qui non ad ſuppuration em, ſed ad cuticulæ ſeparationem ſponte vergit.

1. *Erythema ſpontaneum; Eryſipele commun*; B.

Tumor eryſipelatoſus a cauſa interna; differt ab herpete, quod ſit fugax, herpes vero pertinax: quod ſit uniformis, herpes vero papulis, vel guttis rubris diſtinctus. Non raro criſis inſtar a levi frigore, ſubſequente calore, erumpit nummi magnitudine circiter, vel juxta vulnera adnaſcitur; pendet a materia agri, cruore fluxili, &, ut ajunt, bilioſo, in vaſis reticularibus cutis collecto, minime vero in glandulis. Hinc fit ut preſſione recedat, eaque ceſſante velociſſime re-

ver-

vertatur rubedo, quod nullam ſanguinis hærentiam arguit; omnes membranæ corporis ultima vaſa ſanguifera habent reticulata, & hoc reticulum eſt ſedes eryſipelatis, vel cutanei, vel introverſi. Materiam erythematis introverti eo pejus eſt, quo acrior eſt; ſi ſerum acre ſub cuticula effundatur, fit phlyctæna, quæ exſiccata abit in cruſtam; hinc erythema cruſtaceum.

Erythema eſt vox Hippocratica qua rubores eryſipelatoſos deſignavit *Auctor in Coacis*, & *Epidemiis*. Erythema circa nares, ait *Hippocrates*, profuſiorem alvum ſignificat, *Duretus* erythema vertit per ſuffuſionem eryſipelatoſam.

Sola natura hanc erythematis ſpeciem ſæpe ſanat; quippe materies acris calore reſoluta perſpirat, & quod craſſius remanet, cutis deſquamatione demum foras emittitur; Medici itaque officium eſt hanc excretionem ſuſtinere, juvare, quæ felicius ſuccedit præmiſſis generalibus auxiliis, ſcilicet phlebotomiis & catharticis; rarro cruor eductus in patella concreſcit, quod in phlegmone frequentiſſimum; ſæpius thrombus fero flaveſcenti innatat; facies ab erythemate præ aliis locis afficitur. abſtinendum eſt ſedulo a repellentibus frigidis; acria & calida dolorem, fervoremque intendunt; liquida utcumque initio tepida cito refrigeſcunt, & nocere poſſunt, ita ut ſæpe tutius ſit abſtinere a topicis; interea decoctum aquoſum florum ſambuci, linteum vino aquato madidum, applicari poſſunt. Potus diluens & diaphoreticus, non acer juvat perſpirationem; intra paucos dies epidermis fruſtulatim ſeparatur, & ſic ſanatur erythema. Vide plura in *eryſipelate* inter inflammatorios exanthematicos.

2. *Erythema ambuſtio*, Heiſter. Chirurg. lib. 4. cap. 15. *brûlure*.

Fluida omnia bullientia, ſolida omnia candentia, vel fervidiora, ignis, ſol meridianus ipſe, maxime vitris cauſticis adunatus, comburunt, & pro diverſo gradu caloris, ejuſque duratione ac partis ſenſibilitate diverſa ſequuntur phænomena, ut ambuſtio, eſchara, ulcus, gangræna, &c.

Differt ab erythemate ſpontaneo, quod a principio evidenti, ſeu fervore corporis admoti pendeat. Partes igneæ ubertim admiſſæ intra cutis textum ſanguinem inflammant, ſerum rarefaciunt; hinc phlyctænæ, ſeu ampullæ, cutis rubor intenſus, dolor acerrimus, tumor diffuſus.

Quoniam particulæ igneæ adhærent corporibus frigidioribus & denſioribus fortius quam calidis & raris, ſublevatur pars ambuſta a ventilatione, ſeu admotione auræ frigidulæ; aqua etiam frigida ſæpius renovata partem immergendam eſſe docet *Godefroy Miſcell.* & ſedato dolore utendum linimento ex ceruſſa, oleo, ſpermate ceti. Nos, ubi nulla eſt excortatio, utimur vino tepido mero, vel aquato, vel ſucco cœpæ contuſæ, vel atramento, vel oleoſis, ut oleo cum aqua conquaſſato ad unguenti ſpiſſitudinem. Phlyctænæ minime ſunt aperiendæ, inde enim dolor atrocior; his apertis emollientia tantum uſurpanda, ut albumen ovi cum oleo lini, olivæ, vel amygdalarum, pulpa pomi cocti, pulticula ex hordeo, oryza.

Si ulcus adſit aut eſchara, vide *ulcus* & *gangrænam*.

In gravibus & valde extenſis combuſtionibus diæta tenuis, refrigerans, potus ſpiritu ſalis acidulatus, narcotica, phlebotomiæ, diverſæque cautelæ requiruntur, ſummumque vitæ periculum imminet; ſi oculi amburantur, caligo multiplex; ſi collum, obſtipitas accedere ſolet; ambuſtio ab oleo bulliente, a calce viva, a metalis fuſis periculoſior eſt quam a ſtramine ſpiritu vini, &c.

Demum periculum ambuſtionis eſt in ratione, 1. intenſitatis caloris; 2. extentionis & dignitatis partis ambuſtæ; 3. temporis per quod ignis applicatus fuit: intenſitas vero caloris eſt eo major, quo corpus urens eſt denſius, gradumque caloris majorem paſſum eſt; duratio actionis ignis major eſt, ſi corpus fervens parti magis adhæreat, ut oleum fervidum, &c.

3. *Erythema volaticum*, *macula volatica* Sennerti, *æſtus volaticus*; vulgo *feu volage*: L. *an der ilug* Gabelchoveri?

Pueri lactentes non raro erythemata habent in facie pertinacia, conſtantia, intenſe rubra, uniformia, circularia, monetæ minoris magnitudine, circa genas, labia: in maculæ centro non raro vidi foramen fuſcum, ſiccum.

Si hæ maculæ evadant cruſtoſæ, an ſunt quid diverſum a cruſta lactea? *Sennertus* ſe nunquam vidiſſe fatetur, atque maculas ori, oculis, auribus vicinis pro lethalibus habendas profert, quod a vero aberrare docet *Verducius*: hujus deſideratur accurata hiſtoria: ſi calore careat, ad guttam roſeam attinet. Quas vidi, cruſtoſæ non erant, unde a cruſta lactea differebant.

4. *Erythema pernio*, vulgo *engelure*, *mule aux talons*; L.

Eſt rubor cum tumore glabro, pruriginoſo, pertinaci, extrema potiſſimum hieme efficiens, ut pedes & manus; calens, quandoque excoriatus, qui nec ſuppuratione, nec deſquamatione ſolet terminari. De naſi pernione vide *Medic. Mangeti*, *T.* 3. *pag.* 492.

Fovetur ab acrimonia ſanguinis, & excitatur a calefactione ſubitanea pedum manuumve dum algent; gradarie etenim calefactæ partes minus pernionibus ſunt expoſitæ: perſpiratio aeris retenta ruborem, pruritum excitat, pruritus vero ille calore lectuli intenditur.

Perniones integri optime curantur frequenti irrigatione partis cum ſpiritu ſalis, qui acrimoniam alkalinam materiæ morbificæ innocuam reddit, at perniones excoriati debent emplaſtro de mucilagine defendi, imo celato Galeni cum aqua Saturni deliniri in integris; loco ſpiritus ſalis ſolutio aluminis convenit, item fomenta aromatica vino rubro mixta, necnon adſtringentia tonica, decoctum baccarum juniperi, decoctum caſtanearum &c. Rapa cocta pernioni applicata, pellis leporina, nix applicata, muria etiam a diverſis Medicis laudantur, Vide *D. Tiſſot. Avis au Peuple. Ch. XXX, n.* 462.

Ru-

Rubor femorum & perinæi apud infantes ab urina, faſcias quibus involvuntur inficiente; hoc lactentibus eſt familiare, unde anxii, & inſomnes evadunt, ſæpe etiam excoriantur maxime in plicis ſeu angulis.

Curatur adſperſo bis in die ceruſſæ pulvere; alii ſalicis carioſæ teredinem aſpergunt; ſumma præterea requiritur tunicarum munditiesˌ & frequens deterſio lixivialis, dein ablutio in aqua, ſecus lintea lædunt.

6. *Erythema patrima*, *paratrima* Græcis. B.

Rubedo clunium in æquitantibus, pedum in peditibus, manuum in operariis, dorſi in decumbentibus ægris, procedent a contuſione vel aſſidua partium compreſſione, unde excoriantur; dolent, adhærent veſtimentis, linteis; hinc cruciatus a ſitus mutatione in coccyge; etiam rubedo illa liveſcit, & gangrænam poſt ſe trahit. Illa ſpecies fugax eſt, & ablato principio procatarctico aufertur, niſi a principio interno pendeat, & tunc non gangræna eſt, ſed necroſis, quæ, ſi imperite tractetur, lethalis eſt ſæpius quam ſi negligatur. *Vide Necroſim Claſſ.* X.

Attriti pedes viatorum ſublevantur foliis viridibus alni; ſi excoriatio accedat, ſebo fuſo.

Attritus coccygis ſublevatur pulvinaribus excavatis, quibus lumbi, & femora ſuſtineantur, nec non decocto petalorum roſæ rubræ in vino rubro, aqua vitæ camphorata, &c.

7. *Erythema Gangrænoſum* D. Queſnay de la Gangréne; A.

Eſt coloris minus intenſe rubri, qui cito in lividum abit, cum circulo in ambitu partis gangrænoſæ rubro, qui procedens gangrænam repentem anteit: nullus eſt tumor, nulla ad ſuppurationem tendentia; pars eſt quidem firma, ſed cum mollitiæ paſtacea, quæ digiti veſtigium ſervat, ſi preſſa fuerit; illud Erythema ſupervenit vulneribus a catapulta, a contuſione, nec non ſine vulnere prægreſſo: nulla eſt tenſio, nec ullus calor notabilis. Cura eadem eſt ac gangrænæ cujus eſt ſymptoma: *D.Queſnay de la Gangrène pag.*40. 325. 333. Accedit etiam puncturis venenatis.

8. *Erythema volans*, *Flamma volans* Tulpii l.3. Obſ. 97. *Feux du viſage*. B.

Eſt accidens fugax, hyſteriæ & menoſtaſiæ non raro omnes; ſubitus ſcilicet calor & rubor; ut in verecundia, identidem a pectore ad faciem aſſurgit, cito tranſiturus, quandoque levem ſudorem & vertiginem excitans.

9. *Erythema a punctura*. B.

Eſt illud quod puncturæ venenatæ inferunt, ſcilicet puncturæ apum, veſparum, crabonum, culicum, tabanorum, libellularum, ſcorpii, &c. maxime ſi palpebræ vel reſiduæ faciei partes pungantur. Succus venenatus ab aculeo fiſtuloſo in vulnus infunditur, inde tumor ruber, glaber, diffuſus, maculoſus; cum numeroſæ ſint puſtulæ, dolores acuti, pyrexia, pervigilium, ſyncope, convulſio, quæ tamen ſymptomata neminem e medio tollunt, ſed intra paucos dies evaneſcunt.

Cum Ill. *Reaumur* diverſa medicamina expertus eſſet, nullum aptius eſſe concludit quam partem punctam aqua frigida continuo renovata eluere. Suadet Ill. *Tiſſot Avis au Peuple n.*284.1. aculeum inſecti avellere: 2. ſucco cerefolii, vel petroſelini, vel geranii Robertiani, vel floribus ſambuci partem fovere, vel horum florum decocto pannis laneis excepto tepido tegere, cui paurillum theriacæ addi poteſt; vel cataplaſma ex mica panis, cum lacte, melle & pauxillo theriacæ adhiberi poteſt: addit & 3. pediluvia, & 4. potum ex infuſo florum ſambuci cum nitro. Ruſtici tres herbarum quarumvis ſpecies contundunt & cataplaſmatis inſtar adhibent.

Quid ſit Erythema quod *ignem Sancti Antonii* vocat Author, ab eo eſt ſciſcitandum.

XII. OEDEMA, *OEdeme*, *infiltration*, *enfluere*.

Eſt tumor diffuſus, frigidus, pallidus, laxus, doloris expers. Pendet a ſero intra textum cellularem collecto, ob impeditam ejus in vaſis lymphaticis circulationem.

1. *OEdema flaccidum*, *œdeme commun*, *œdèmatie. infiltration*. L.

Ea eſt ſpecies in qua fovea a digito premente impreſſa remoto digito aliquandiu perſeverat; pendet itaque non a ſola collectione lymphæ in textu cellulari, ſed ab intima partium etiam fibroſarum relaxatione per ſerum aquoſum, quo imbibitæ fuere, unde elaſticitas amiſſa, ſeu flacciditas, & ſenſibilitatis imminutio.

Si ille tumor œdematoſus pedes, tibias, femora, aut multas partes occupet, tunc morbus conſtituitur, qui œdematia vulgo; aut ſi totum corpus occupet, phlegmatia vocatur. Hoc ſymptoma aſcitem, hydrothoracem, cachexiam, chloroſim, empyema, phthiſim inveteratam, graviditatem, alioſque morbos chronicos non raro comitatur. *Vide Anaſarcam* in cachecticis.

2. *OEdema cryſtallinum*, Gallice *la cryſtalline*; C.

Eſt penis & genitalium tumor œdematoſus a viru ſyphilitico excitatus; curatur ut ſyphilis. *Vide Hydtocolem infra in Oſcheocele*: præputium potiſſimum in hoc affectu tumet, & eſt pellucidum ut cryſtallus, ait *Cockburn Libr. de Gonorrhea*. An caries *Ant. Muſa*, & *Taroli* Italorum? Vide curam apud *Cockburn cap.* 6.

3. *OEdema perioſtei*, Petit maladies des os, des ſignes de l'exoſtoſe, pag. 438. T. 2. C.

Cum tumor partium, cuti concolor, indolens, vel vix dolens, eſt circumſcriptus, ſolitarius, ſubjacentque immediate oſſa, ut in parte antica tibiæ, œdema perioſtei adeſſe judicatur, ex eo quod ſit cutis ſuperſtrata, & vacillans & mobilis; ſi leviter prematur digito, nullum veſtigium remanet; verum ſi fortius prematur, impreſſio ſtatim apparet, & parum perſeverat exterius, interius vero perioſtei depreſſio tactu perſentitur.

4. *OEdema ſerpentina*, *ſerpentine* Gallo-Provinciæ.

Eſt œdema pedum in recens natis; etymi rationem ignoro. Curatur linteis calidis, & confectione de hyacintho intus data. Hujus principia deſiderantur.

5. *OEdema hyſtericum* Sydenhami Epiſt. de hyſt. *gonflement hyſterique* Raulin Traité des affections vaporeuſes. *L.*

1. Alterutram tibiam, ſuram ſcilicet afficit; 2. ad tarſum, & pedes non diffluit, nec ab illis incipit, út vulgare; 3. veſtigium digiti prementis non ſervat; 4. hoc hyſtericis tantum accidit.

6. *OEdema variolosum; bouffiſſure*; A.

Eſt tumor œdematoſus faciei, & palpebrarum, qui in variola confluente ſupervenit, cum ptyaliſmus deſinit, ac eo recedente ſupervenit tumor manuum veluti criticus: in variolis malignis hic tumor eſt non raro petechiis variegatus. De œdemate rubeolam ſæpius excipiente, *Vide phlegmatiam*.

7. *OEdema lacteum; infiltration laiteuſe, lait repandu*. C. Vide Mémoires de l'Acad. R. de Chirurgie Tom. 2.

Puerperis, rarius gravidis, accidit; textum cellulosum inflat; dolore ſtipatur; mammas, inguina ſæpius afficit; phlebotomiis, diureticis, fomentis reſolventibus, impugnatur. *Vide Maſtodyniam lacteam*, *Iſchias*, *lacteum &c.*

8. *OEdema urinoſum*. Raulin Obſervations de Medecine p. 199. Illud ex iſchuria ſupervenerat.

9. *OEdema purulentum*. Haller Phyſiol. Lib. I. pag. 14. & 154. C.

XIII. EMPHYSEMA; *emphyſeme*, *bourſouflure*.

Tumor flatulentus eſt, diffuſus, elaſticus, preſſione crepitans, cuti concolor.

Fit aliud a vulnere thoracis quo aer in textum cellulosum inſinuatur; aut eſt artificiale cum mediante folle vulnus cutis ſubeunte aer in textum cellulosum inſufflatur, ut quidam laniones in milite quem olim vidi experti ſunt; ſed hæc ad pneumatoſim pertinent, ut emphyſema animalium in vacuo. Quibus in morbis fiat Emphyſema recenſet *Ill. Hallerus Phyſiol. Lib. 7. Sect. 5. Art. 6.* ſcilicet in gangræna, bonum morbo ſeu dyſenteria bovilla, variola, rachitide, hyſteria, ſcorbuto, a lochiis ſuppreſſis, &c. ſæpius a vulnere thoracis. Vide *Pneumatoſim Claſſ. X.*

1. *Emphyſema ſpontaneum*. L.

Differt a tympanite & meteoriſmo, quia ſedem habet emphyſema in cute, ſeu aer nidulatur in textu celluloſo: extricatur autem aer ex ſanguine vel motu putrefactionis, unde carnes omnes quæ putreſcunt, obſervante *Fringle*, aquæ ſupernatant; vel a fermentatione, quæ in ſtatu morboſo poſſibilis eſt. Videantur experimenta D. *Hales & Cotes de aeris productione*.

Emphyſema curatur vel aeris deſtructione, vel ejus emiſſione; deſtruitur aer ſeu elaſticitatem ſuam amittit ſucceſſu temporis a ſolo vapore calido animalis, ut conſtat experimentis *Mayovv & Hales*; ergo ſine remediis ſolo calore partis evaneſcet, niſi cauſa aerem elaſticum exrrinſecans perſeveret. Huic deſtructioni favebunt ſacculi ex herbis, ſeminibuſque aromaticis; carminativis, ut fœniculi, aniſi, anethi, cumini, ſantonici, chamæmeli, lauri, decoctis inde paratis in vino, cum floribus ſambuci. Vide *Verducii pathologiam de Emphyſemate*, *pag.* 140. *art.* V. Vide etiam *Pneumatoſim in cachecticis*, & *Maſtodyniam in dolorificis*, *Oſcheocelem flatulentam infra*, &c.

XIV. SCIRRHUS, *ſcirrhoſis* Cœlii Aureliani, *Squirre*.

Vulgo definitur tumor durus, renitens, indolens; dicitur de liene aut hepate; verum definitio nimis generalis eſt, nec cum ſcirrho confundi debent ſtrumæ, bubones, multo minus excreſcentiæ calloſæ, duræ, oſſeæ, verrucoſæ, eſcharæ, ſcleryſmata; genus hoc itaque intra ſequentes ſpecies reſtringemus, doctoribus rectius determinandum.

1. *Scirrhus hepatis*; *ſquirre au foye*. C.

Dicitur adeſſe quoties infra tegumenta hypochondrii dextri perſentitur reſiſtentia ſolito major, conſtans, cum imminuto ſenſu, ſeu ſine dolore alio quam qui ex pondere adaucto procedit.

Cum exigua eſt reſiſtentia, diuturna tamen & ſine dolore, *obſtructio* hepatis dicitur, ſeu ſcirrhus incipiens imperfectus. Si nullus ſit tumor, & ſit tantum durities, quæ quandoque cum volumine viſceris imminuto aut condenſato reperitur, teſte *Sepulchreto Boneti*, vocatur *ſceryſma*; ſed ſcirrhum viſceris ab ejus ſcleryſmate vix diſtinguere poteſt Medicus, niſi exenterato cadavere, cum nativum viſceris volumen in dato homine vix cognoſcatur, nec diſtinguamus tactu utrum pars viſceris, utrum totum viſcus duritie afficiantur.

Quæ narrant Veteres de humore melancholico & pituitoſo craſſis, inſpiſſatis, meræ fabulæ ſunt, in phyſices ignorantiam refundundæ. Quoties diſſecui hepar phthiſicorum, aut eorum lienem, quæ tactui renitentia ſcirrhoſa videbantur, toties inveni majorem carnium denſitatem, qualem invenio in larido ſale indurato, in carne exſiccata fumo: viſcera tamen illa non erant tumida; ergo ad duritiem non neceſſaria eſt ullius peregrini humoris congeſtio vel cumulatio ſufficit vel 1. ut fluida in vaſis contenta ſint viſcidiora; 2. vel ut vaſa ſint arctiora, numeroſiora in dato ſpatio, vel ut fluida tardius, difficilius poſſint ex viſcere elabi; alterutro enim ex his poſito indurabitur viſcus.

Scirrhum hepatis ſæpe comitantur hepatalgia, aurigo, quartana, aſcites, quæ videantur ſuo loco; hic ſcirrhum ſimplicem conſideramus, non ut principium morborum, ſed ut vitium ſeu ſymptomata qualitatis mutatæ, cujus curatio eadem ac ſcirrhi ſequentis.

2. *Scirrhus lienis*, *Squirre à la rate*: C.

Eſt reſiſtentia ſæpius cum tumore in regione hypochondrii ſiniſtri exorta; quandoque longe, lateque diffuſa, ſine dolore præter ſenſum gravitatis, diutiſſime permanens; ſi firmitas regionis lienis ſit minor, *obſtructio lienis* nuncupatur hoc vitium, quod vulgo eſt principium diverſorum morborum, ut ſplenalgiæ, quartanæ, melaſicteri, aſcitis, cachexiæ, de quibus ſuo loco agemus.

Dif-

Difficillimum eſt judicare a quo principio pendeat ſcirrhus lienis & hepatis; vulgo tribuitur uterque ſanguini craſſo & viſcoſo, tartareo, ſed hoc ex theoria gratuita; nec enim ex eo quod hepar ſit firmius liene, lien pulmone & cerebro, non inde ſequitur in hepate ſano hærere humores craſſos, & viſcidos; ſæpe etiam viſcera dura ſentiuntur a preſſione mutua abſque eo quod humorum ulla craſſities poſſit incuſari. De his in *Hepatalgia*, & *Splenalgia*, ac *Phyſconia* agemus.

Scirrhum lienis ſine tumore, ſeu ejus ſceleryſma obſervavit *Litnre* (*Hiſt. de l' Acad. R. des Sc.* 1700.); lien ſcilicet petrefactus unciam unam & ſemiſſem tantum ponderabat. Frequentior eſt *megalo ſplenia*, quæ ſplenis magnitudo adaucta ſine duritie audit. Viſi ſunt ſplenes ultra xx., imo xxx. libras ponderantes, qui in ſtatu ſano vix ſemilibram attingunt. *Morgagni Epiſtolam* XXXVI. 18.

3. *Scirrhus Lupia*, *Glandula* Avicennæ, *Lupia* Caſtelli, *loupe*, *glande*, *tumeur ſcrophuleuſe*, *ſquirreuſe*. L.

Tumor durus, indolens, permanens, ſubſolitarius, cuti concolor, ſubcutaneus in diverſis partibus. Differt a *ſcrophula*, quia eſt ſolitarius tumor, & multum ſucceſſive excreſcens, ut circa articulos genuum, maxillæ, circa caput, aliaſque partes. Differt ab *excreſcentiis*, ut ſarcomate, quia ab humore congeſto, non a nutritione partis adaucta, pendere cenſetur. Differt a *lupia*, quia non eſt cyſtis ſeu ſaccus humore infarctus, niſi in illam degeneret; quandoque in cancrum mutatur; cum eſt exiguus unus aut alter, vulgo *glandula* vocatur, & in ſuppuratum minime vergit.

XV. PHLEGMONE, *Phlegmon*.

Eſt tumor ſphæroideus, rubore, calore, tenſione, dolore pulſatili inſignis, ſponte inſuppurationem vergens. Dicitur a *phlego*, uro. Differt a puſtulis inflammatis, ut a variola, &c. ex eo quod ſit tumor ſubſolitarius, & multo major; a bubone, parotide, paronychia: ophthalmia, quia ſedem in certis locis determinatam non habet.

Cauſa eſt impetus cuoris adauctus intra vaſa partis tumentis, quæ involucris utplurimum coercetur, ut glandula vel membrana celluloſa; ſi etenim intra ramificationes vaſorum fieret ille infarctus, tumor non ſphæroideus, nec certis limitibus circumſcriptus foret, ſed eryſipelatis inſtar diffuſus.

1. *Phlegmone mammarum*, vulgo *poil* Vide *Maſtodyniam*.

2. *Plogmone oculi*. Vide *Ophthalmiam internam*.

3. *Phlegmone teſtis*, vulgo *gonorrhee tombee dans les bourſes*. A.

Dici ſolet a principio cui potiſſimum debetur. Præter remedia generalia, ut phlebotomiam, victum tenuem, fomenta emollientia, & dein reſolventia, deſiderantur ea quæ virus ſyphiliticum ſpecifice debellant.

4. *Phlegmone maſculorum*, *tumor phlegmonodes*. A.

Vulgo non habet figuram determinatam, nec magnitudinem. Ortum habet a principiis utplurimum procatarcticis, ut fractura, contuſione, vulnere; exigit remedia quæ reſolutionem inſtituere poſſunt, ut ſunt phlebotomiæ repetitæ pro tumoris extenſione, ſymptomatum vehementia, ægri robore, ætatis vigore; necnon victum tenuem, refrigerantem & humectantem: cataplaſmata emollientia ex foliis malvæ, violarum, acetoſæ, bulbis lilii, mica panis cum lacte cocta, additis croco, axungia recenti, medulla animalium, oleo, pulpa althææ. His enim dolor, calor, tenſio ſedantur, fluxilitas ſanguini conciliatur, vaſa criſpata laxantur, membranæ involventes ſpaſmodice conſtrictæ, remollitæ cedunt, circulatio reſtituitur; ſi his irritis in ſuppuratum vergat, aut in gangrænam, videantur remedia apoſtematis, gangrænæ, &c.

5. *Phlegmone axillaris*, vulgo *bubo axillaris*. Vide *Bubonem*.

6. *Phlegmone teſticuli*, River. Obſ. 39. Cent. 1. & Obſ. 2. Obſ. Comm. L.

XVI. BUBO, *Bubon*.

Eſt tumor partim ſcirrhoſus, partim inflammatorius glandulæ unius aut alterius inguinalis, cum dolore obtuſo vix lancinante, calore, rubore, renitentia minoribus quam in phlegmone; lente accedens & recens, inceſſum aliquatenus impediens.

Debetur ſanguinis impetui intra vaſa lymphatica glandularum minus vivido, cui occaſionem præbet infarctus horumce vaſorum; diſtinguitur a bubonocele cognita ſede glandularum inguinalium diverſa a foramine muſculorum abdominis & arcu Poupartii necnon ex eo quod bubonocele ſubito fiat, bubo vero lente decreſcat; bubonocele ileum ſæpius excitet, non vero bubo. Varietates ſunt bubones ſcirrhodes, phlegmonodes, œdematodes, exulcerati.

1. *Bubo ſimplex*, *Bubon*. D.

Sic vocatur Græce *inguen*, quia regio inguinalis afficitur. Dicitur ſimplex qui nec febrem, nec peſtem, nec ſyphilidem comitatur. Curatur remediis iiſdem quibus phlegmone, ſed potiſſimum reſolventibus.

2. *Bubo ſyphiliticus*, Aſtruc. Lib. 3. c.5. *cambuca* Paracelſi; *Poulain*. C.

Ab impuro concubitu immediate, ſeu poſt paucos dies, vel a gonorrhœa ſuppreſſa ortus, dicitur *primarius*, qui vero infecto jamdudum ſanguine ſine his principiis ſupervenit, *ſecundarius* vocatur; uterque magis eſt vel phlegmonodes, vel œdematodes, vel ſcirrhodes; alter ovum columbinum, alter pugni magnitudinem adæquat; phlegmonodes facilius reſolvitur, citius ſuppuraſcit; œdematodes reſolvitur, non ſuppuratur; ſcirrhodes reſolventibus reſiſtit, & non ſuppuratur. Differt ab aliis ſpeciebus a principio cui debetur.

betur. Curatur ut ſyphilis, cujus eſt ſymptoma & ſignum certiſſimum.

Bubo ſyphiliticus induratus, durante hydrargyroſi tegatur emplaſtro de ranis cum mercurio; ſi inflammetur, cataplaſmate de mica panis cum lacte tegatur, facto pure cultro aperiatur; ſi ſuppuratio bona ſit, ulcus curetur unguento baſilicone; ſi pus paucum, ſanioſum, addatur digeſtivum; ſi calloſum ſit ulcus, cauſtico inuratur.

3. *Bubo ſtrumoſus; Bubea ſcrophuleux.* C.

Diſtinguitur ab aliis per ſigna ſcrophularum in collo, meſenterio, deficientibus ſignis bubonis ſyphilitici, peſtilentis, &c. Vide *Scrophulas in cachecticis*. An ſcorbuticus bubo fuerit obſervatus, valde dubium mihi videtur, nec nuperi Auctores qui de ſcorbuto expreſſe ſcripſerunt, ut *Lindius*, illud ſymptoma memorant.

4. *Bubo peſtilens; Bubon peſtilentiel;* A.

Eſt tumor criticus in peſte ad inguen alterutrum oriundus cum bonas ægri rebus. Ille vero bubo quantocius aperiendus eſt, licet immaturus, & ad ſuppurationem cito ducendus, ut ea via virus peſtis foras amandetur; Vide *Peſtem in Claſſ.* 3.

5. *Bubo creſcentium*, vulgo *les croiſſances* ou *croiſſants*; B.

Eſt tumor dolens, renitens, cuti concolor, glandularum inguinalium, qui, puberibus dum ſenſibiliter creſcunt in altum, cum aliquali corporis macie, oriri ſolet: ille tumor ſponte reſolvitur, nullumque periculum importat.

6. *Bubo ſcorbuticus.* Vide *Peſtem ſcorbuticam.*

7. *Bubo axillaris*, criticus in rubeola. Hattè Journal de Medec. May 1755.

XVII. PAROTIS; *Parotide*, *Oreilon*.

Differt a bubone ex eo quod glandulas pone aures ſitas afficiat; eſt enim tumor ſcirrhoſophlegmonodeus glandulæ parotidis dictæ in ſuppuratum lentiſſime vergens; eaſdem varietates ſubit ac bubo, non vero totidem ſpecies.

1. *Parotis benigna*, *Parotide ſimple*; R.

Eſt ea quæ ſine febre, ſine gravi ſymptomate enaſcitur.

2. *Parotis febrilis*, Journal de Medic. May 1755. D.

Ea eſt quæ in febribus acutis, in peſte, vel critice, vel ſymptomatice ſupervenit, ſæpius cum ſurditate: in pleuritide maligna, *River. Cent. I. Obſ.* 72: critica in miliari, *Journ. de Med. May* 1755: in typho carcerem, *Pringle Tom.* 2. *chap.* 6. Vide curam in *Tritæophya elode*.

XVIII. FURUNCULUS, *Furuncle*, *Clou*.

Eſt tumor inflammatorius, cutaneus, prominens, durus, & atro-ruber, cujus centrum, cum ſuppuratus eſt, occupant fibræ craſſæ, quæ in pus non colliqueſcunt. Dantur furunculi ovi columbini figura & magnitudine, alii majores, & hemiſphærici.

Floccus fibroſus in axi furunculi hærens, dum ſuppuratur, vulgo dicitur *Bourbillon*.

Species, ſeu varietates ſunt.

1 *Furunculus dothien* Halen. *clou ordinaire.* B.

Curatur ut phlegmone; ſed durior eſt, magis ſphæroideus.

2. *Furunculus terminthus* Gorræi *definit*.

Eſt ſpecies phymatis, ait *Oribaſius*, ſupra quod puſtula nigra eminet, quæ rupta inferne ſimilis deſquamato apparet, eo autem diſſecto, pus invenitur. Obſcuriſſima eſt deſcriptio.

3. *Furunculus*, *phygethlon* Græcis, *panus* & *panis* Latinis.

Eſt furunculus eryſipelaceus, diffuſus, cutaneas glandulas obſidens, difficile ſuppurans, calore deurente & mordaci ſtipatus. Hujus accuratior hiſtoria deſideratur.

XIX. ANTHRAX, *Charbon*.

Eſt tumor carnibus immerſus ut plurimum, in cujus apice eſt veſicula griſea, ſubtus ſphaceloſa; in ambitu dolor & rubor quandoque leves; excoriatus vel ſuppuraſceus, ſerpit in viciniam, & colorem intenſe rubrum exhibet.

Optime deſcribitur a *Plinio* & a *Celſo*; quippe quandoque collum, fauces obſidet ſine ullo tumore & dolore, ſed cum lividitate puſtulæ aut cuticulæ, qua ablata, caro ſubſtracta nigricat, ſphaceloſa eſt; interea æger languet, ſomnolentus eſt, pulſum habet debilem, rarum, & intra breve tempus e medio tollitur; cum vero minus malignus eſt carbo, circa poſtulam nigram eſt tumor phlegmonodeus, cum febricula; aperto tumore, ulcus atro-rubrum, ſiccum, calens, ardens, in viciniam ſerpens, labiis extroverſis apparet.

Accidit potiſſimum pauperibus ſordidis, qui carnes animalium, ut vervecum, anthrace defunctorum edunt, aut qui eorum lanas tractant, adipem fundunt ad candelas parandas; hinc laniones, coriarii, candelarum opifices huic malo ſunt ſæpius expoſiti.

Raro Medici accerſuntur ad hoc malum curandum; ſæpius ruſtici arcana ſua huic malo ſpecifica dicta adhibent, & cauſtico furunculum inurentes anthracem ſe ſanaſſe jactitant.

1. *Anthrax ſimplex*; A.

Eſt ille qui non pandemius eſt, ſed ſporadicus, extus prominens cum pulſu febrili, & levibus ſymptomatis.

In hujus curatione ſtatim apex ſphaceloſus cauſtico, ut lapide infernali vel lapide cauſtico, inurendus eſt, ut deſtruatur virus gangrænoſum, quod vel carnes vicinas rodere, vel introverſum funeſtiſſima ſymptomaea, ut ſyncopem, delirium, &c., excitare valet; raro phlebotomia indicatur, eſt a vigore pulſus indicata in hac ſpecie non nocet; interea eſcharæ lapſes promovendus, & ſuppuratio excitanda ad virus eliminationem, & ſanguinis depurationem, quod præſtant ſuppurantia vulgaria; intereadum intus uſurpantur medicamina quæ vires circulationis excitant, ſi langueant, aut ſuſtinent, ſi vigeant, ſimulque perſpirationem intendant.

2. An-

2. *Anthrax malignus*, *charbon peſtilentiel*. A. Vide *Peſtem in exanthematicis*.

3. *Anthrax Perſicus*, *Pruna & ignis Perſicu;* Avicennæ; *le mal des ardens*, Vide Mezeray Hiſtoir. de France; *le feu S. Antoine*, Vide l'Hiſtoire de Philippe I. ann. 1090. A.

Eſt peſtis ſpecies. *Carbo*, ligno combuſto, *carbunculus* lapidi pretioſo deſignando inſervit; unde pejora ſunt nomina quam anthrax.

4. *Anthrax tarantatus*, *malvat* Occitanis. A. Miranda carbunculi ſpecies *P. Borelli*, *Centur. 2. obſ.* 12. in ube *Roquecqurbe* propre *Caſtros* in Occitania, frequens eſt morbus *malvat* vocatus qui ſpecies carbunculi eſt, quo affecti, niſi dies novem inſomnes traducant, jugulantur; utque ſomnum arcere valeant, accedunt ad ægrum amici & parentes, ibique genio indulgentes canunt, & ægrum ad ſaltandum invitant: tarantula demorſi pariter ſomnolenti ſunt, teſte *Serao;* inde non apud ipſos invaluit, ut ſaltarent ſomni fugandi gratia. Vide *Tarantiſmum Tingitanum*.

XX. CANCER, *Carcinos* Græcis, Gallis *Cancer*, *tumeur chancreuſe*, *cancer occulte*.

Plebs quæ hunc morbum exaſperari putat, uti anthracem, ſi nomen ejus proprium proferatur, hunc morbum vel non nominat, vel malum vulgo *le mechant* nuncupat.

Duo ſtatus conſiderandi ſunt in hoc morbo, ut in omni phymate; ſtatus ſcilicet *Tumoris* integri nondum aperti, & ſtatus *Ulceris*, excoriationis, aperturæ, qui ocyus, ſeriuſve ſupervenit; ulcus enim non eſt genus diſtinctum, ſed modificatio phymatis.

Definitur tumor durus, tuberoſus, lancinans, pertinaciſſimus. Differt a ſcirrho per dolorem lancinantem, ſuperficiem inæqualem, a phlegmone per diuturnitatem, colorem nativum cutis, niſi varicoſis tumoribus nigris circumdetur tumor.

Exulceratum carcinoma, ſive ulcus cancroſum ex fœtore, labiorum inverſione, carnis duritie, ichore acri exudante, pertinacia, dolore lancinanti, facie propria ab aliis diſtinguitur.

Specierum diſtinctio deſideratur, interea tamen alia ſunt carcinomata; quæ a verruca ortum ducunt, ut in mamma; alia a punctis, vel varicibus nigricantibus duris, ut formicis, huc *myrmecia* Græcorum; alia ſuperveniunt a lapiis irritatis, ſeu ſcirrhis, v. gr. colli, glandulæ lachrymalis; alia ordiuntur a poſtula, quæ cito exulceratur & late ſerpit, quorum exempla ciut, ſed non ſat occurate deſcribit inter morbos oculorum, *cap. 6. Saint Yves*. Species poſſunt ſic nominari.

1. *Cancer verrucoſus*, *verruca cancroſa* S. Yves, Chap. 5. Part. I. C.

2. *Cancer myrmecia*, 3ª *ſpecies* S. Yves Chap. 6. Part. I. C.

3. *Cancer lupus Lupia cancroſa* vulgo. C.

4. *Cancer phagædena*, *ſpecies* 4ª S. Yves C. Puſtula cancroſa: utrum diverſa ſit horum prognoſis & curatio, dubium videtur, ſi verum ſit, quod *Saint Yves* aſſerit, ſe primam ſpeciem ſanaſſe uſu aquæ cujuſdam quam ad alias ſpecies inutilem parat.

Cancroſi, ſi curentur, citius intereunt, ait *Hyppocrates;* cura itaque hujus morbi debet eſſe omiſſiva, id eſt, omitti debent quæ ejus principium eradicare poſſe putamus, cum tantæ virulentiæ ſit, ut omnibus medicamentis alterantibus & evacuantibus exacerbetur, ſi excipiamus diluentia & edulcorantia potiſſimum interna. Cancer non debet attingi, ſed ab omni preſſione, unctione, cataplaſmate immunis ſervari, appoſito molli goſſypio; exulceratus molliter detergi, vel potius elui debet cerato Galeni, butyro inſulſo, carnis vitulinæ taleolis appoſitis, unguentis anodynis demulceri.

Intus vere utroque caſu juſcula refrigerantia, ſerum lactis, lac, cremores uſurpari, balneis repetitis ſanguinis acrimonia temperari debet: ſunt carcinomata libera, partibus ſolidis non connexa, vaſis majoribus non contigua, quæ præmiſſis edulcorantibus, & maſſam ſanguinis depurantibus, feliciter exſcinduntur.

Vidi prægrande mammæ carcinoma quod ab exigua & profunda verruca, ſeu porro minime ſyphilitico, ortum duxerat, quodque per hydrargyrøſim decuplo minus evaſerat.

Laudatur uſus internus foliorum atropæ belladonæ ad carcinoma ſanandum; vide *Journal de Medecine de Vandermonde*.

Vidi carcinoma phagædenam faciei, quod oleo corroſivo plumbaginis ſanatum fuit: vide *les Mem. de l'Acad. R. des Sc.* De uſu interno cicutæ majoris Tournefortii ad carninoma curandum, *vide* Experimenta *Storckii*.

5. *Cancer ſyphiliticus; Cambuca* Paracelſi; *Cancer verolique*, C.

Puella 30. annos nata, a pluribus menſibus extracto hyoſcyami albi uſa, patiebatur tumorem in utraque ſucceſſive mamma ovi gallinacei magnitudine, durum, tuberoſum, immerſum, cum doloribus lancinantibus ab axilla ad mammam per intervalla accedentibus. Cum autem ſimul acciperem ulcuſcula oris & vaginæ adeſſe, quæ ſyphilidis decennis erant veſtigia, nec liceret uti hydrargyroſi, ad trageas Keiſerianas more conſueto confugi, iiſque per menſem & ſemiſſem uſurpatis tumor & dolor mammarum, atque omnia ſyphilidis ſymptomata, evanuerunt, nec uſque reverſa ſunt.

XXI. PARONYCHIA; *Panaris*.

Eſt tumor phlegmonodeus extremi digiti cujusvis cum dolore perterebrante, colote rubro, calore urenti, tenſione maxima.

1. *Paronychia cutanea*, 1ª *ſpec.* Heiſter. Chir. cap. 170. *panaris cutane*. B.

Digiti extrema pars initio parum dolet, tumet, mox rubedo accedit, creſcit dolor & rubedo, quæ ſymptomata ultra digitum non ſeſe exten-

extendunt, & tolerabilia ſunt; dein pulſatione creſcente ſit ſuppuratio, apex digiti albeſcit, remolleſcit, & ſine periculo abſceſſus ruptus deterſione ac conſolidatione terminatur.

Curatio abſolvitur emollientibus, quæ maturent phlegmonem, & extractione peregrini, ut ſpinæ, aciculæ, ſi huic anſam præbuerit; cataplaſma de mica panis cum lacte & croco, caro cochlea pomatiæ applicata, pulpa ex foliis malvæ, violæ, radice althææ, bulbo liliorum; ſi dolor & fervor minores ſint, emplaſtrum diachylum cum gummis, emplaſtrum de mucilagine, &c. conveniunt; & ſuppuratione factæ, abſceſſus aperiendus, & ſolito more tractandus; ſæpius autem accidit ut unguis delabatur, ſi pus infra ipſum genitum ſit, quod longum faceſſit negotium.

2. *Paronychia perioſtii* Heiſter. ibid. Garengeot Operat. de Chirur. du panaris. *A.*

Differt a prima ſpecie doloris, fervoriſque intenſitate multo majori quam ex tumore expectandum videtur, cum febre, vigiliis, convulſionibus, imo quandoque delirio. Differt a tertia, quod dolores ad interiorem brachii condylum, ſeu ad cubitum non exendantur.

Hæc ſpecies fovetur a pauxillo ichoris acris & rodentis infra perioſteum, unde os ſæpius carioſum evadit, & ſi negligatur, manus eodem morbo contaminatur, adeoque quantocius incidendus eſt apex digiti vel lateraliter, ut vult *Garengeot*, vel in medio quo non pertingit tendo flexoris, ut putat *Heiſterus*, ut illa guttula puris, vel ichoris foras emmittatur; poſtridie non raro excreſcit caro lungoſa, quæ exſcinditur, vel eroditur, & vulnus denique ſolito more curatur.

3. *Paronychia tendinis*, 3a *ſpec.* Heiſter. ib. A.

Ea eſt quæ vaginam tendinis flexoris digiti aggreditur, intra quam eſt pus, vel icor acer & rodens; tumor in apice digiti modicus eſt, vel nullus, dolor tamen eſt intolerabilis, manus, carpus, univerſumque brachium ad uſque condylum internum humeri dolent intenſe; unde febris, vigiliæ, ſpaſmi, intumeſcitque brachium, manus, imo paululum digitus ut ipſis phalangum articulis.

Species illa eſt aliis periculoſior, febris, vigiliæ, abſceſſus, imo gangræna hominem quandoque e medio tollunt.

Medicamenta inutilia ſunt; brevi ad inciſionem digiti & vaginæ tendinis properandum eſt; imo vagina ulterius ſcindenda, ſi pus ulterius ſerpſerit, ut in ligamentum annulare carpi, in ligamentum tranſverſum quo os cubiti cum oſſe radii connectitur, quæ curatio fuſe tradita eſt apud *Garengot* & *Heiſterum* in hiſce conſulendos.

4. *Paronychia arctura* Linnæi Gen. morbor. L.

Arctura eſt unguis acie lateraliter cutem ſecans, unde inflammatur digitus cum exulceratione laterali & dolore non exiguo.

5. *Paronychia digitum* C. *Digitum* Ill. Linnæi Gen. Morb. 227.

Cognoſcitur dolore intenſiſſimo, periodico, cujusdam articuli digniti unius, qui ibi maciatur, ſine ullo inflammationis ſigno; dolor ille per menſes & annos perſeverat, paroxyſmi duo vel tria minuta durantibus, ſed pluries in die recurrentibus. Amputato digito ſanatur æger, & os, non eroſum, ſed friabile videtur, quaſi farina coagulata. Hæc Sueci obſervant.

6. *Paronychia preſſura*. L. *Preſſura* Ill. Linnæi Gen. Morborum 260.

Eſt phlegmone ad unguis radicem tantum enaſcens cum digitus frigore congelatus calori exponitur; dolor non magnus eſt, ſæpe exulceratio accedit, unguis delabitur, alter vero, ſed craſſus, aſper, corticoſus enaſcitur: ratione ſedis differt a paronychia cutanea.

7. *Paronychia artificialis*, Ephemer. Nat. Cur. Dec. II. Ann. X. Obſ. 187. pag. 364.

Fit per circumligationem digiti cum pellicula ex ovi recentis teſta; febrem tertianam curare creditur.

XXII. PHIMOSIS; *Phimoſis*.

Eſt præputii, & ſæpe ſimul glandis inflammatorius tumor, ut placet Neotericis, cum præputii adducendi, aut reducendi difficultate.

Veteres Græci nomen illud generice tribuebant meatuum præcluſioni; unde phimoſis palpebrarum, labiorum, uteri, narium; verum mos invaluit ut hoc nomine intelligatur inflammatio præputii, qua balanus intra præputium arcte retinetur, ſi vera phimoſis; aut qua baſis balani veluti ſtrangulatur, ut in phimoſi ſpuria, ſeu paraphimoſi Neotericorum.

1. *Phimoſis vera*, *phimoſis* Heiſters Chirurg. cap. 130. A.

Eſt gravis inflammatio præputii, qua ejus reductio pone glandem impeditur; oritur a ſecretione fluidi acris, flaveſcentis, mucoſi, quo illinitur præputium, & in glandulis odoriferis balani potiſſimum paratur, ex quo rubet interior facies præputii, rubet balneus cum dolore, & dyſuria, propter irritationem qua urina tranſiens præputium afficit. Hic affectus cum gonorrhœa præputii convenit apud eos qui prælongo præputio gaudent; vide *Gonorrhœam*. Novi viros quos identidem recurrens hæc excretio liberat ab ophthalmia; unde ſequitur ejuſdem eſſe indolis mucum in corona glandis ſecretum, ac eum (quem glandulæ Meibomianæ palpebrarum fundunt. Hunc affectum etiam pueris familiarem eſſe obſervat *Sennertus*.

Curatur juſculis refrigerantibus, ſero lactis, balneis & aquis acidulis; præmiſſa phlebotomia, & catharſi: ruborem etiam & dolorem tollit aqua roſarum balano inſperſa, aqua Saturni, &c.

2. *Phymoſis hydrocelica*. C.

Non rarum eſt apud hydropes laborantes anaſarca, aſcite, vel ſola hydrocele portentoſe tumere penem, ſed magis adhuc præputium, ita ut omnino recondatur glans, ejusque via vix inveniri poſſit, ſimulque vidi non ſemel fieri decubitum humorum in hoc præputio, ut inflammatio

matio gangrænodea immineret. In hoc vero caſu forcibus limbum præputii hic & illic diſſectum vidi a Chirurgo egregio D. *Cerres*, unde infarctu liberatus penis & aqua vitæ camphorata fotus, gangrænam vitavit.

3. *Phimoſis ſyphilitica: phimoſis verolique.* C.

Pendet ab ulcuſcolis ſyphiliticis coronam balani obſidentibus, & inde ſubſequente præputii phlogoſi, maxime ſi limbus præputii ſimilibus ulcuſculis, *chancres* dictis, obſideatur; unde depuratio horum uſcuſculorum impeditur, eroſio augetur, ſimiliaque gravia mala imminent.

Si malum tolerabile ſit, præmiſſis phlebotomia, catharſi, & balneis ſufficientibus, hydrargyroſis eſt uſurpanda more ſolito; interea fomentis ex lacte, floribus malvæ, meliloti, & ſimilibus, curandum, ut reducto præputio hæc ulcuſcula elui, detergique poſſint, ſi vero altius ſerpant ulcuſcula, ita ut metus ſit ne balanus errodatur, tunc totum præputium ulcuſculis intus obſitum circumſcindendum eſt; quippe una aut altera inciſione vix in patulo reponi queant omnia ulcuſcula; aſt durante hydrargyroſi, ea omnia felicius ſuccedunt, cum virus ſimul auferatur.

In phimoſi & paraphimoſi cum ulcuſculis venereis, penis quandoque gangrænaſcit; tunc poſt phlebotomiam & partis ſcarificationem kinkina larga doſi ſumendum; ſic ſanitas reſtituitur; accedit ſuppuratio, quæ digeſtivo promovetur, & ſeparata eſchara gangrænoſa, vel hydrargyroſis, vel ſpiritus antivenereus continuatur.

4. *Phimoſis circumligata*, Aſtruc de morbis vener. lib.3. c. 8. de phimoſi; *Circumligatura* Latinorum; *Paraphimoſis* Græcorum; *Periphimoſis* Pauli Æginetæ Lib. VI. cap. 55. *A.*

Rarius eſt ſyphilitica, utplurimum vero pura; ortum ducit ab inflammatione & tumore balani, dum eſt erectus penis, maxime ſi per violentiam retroverſum fuerit præputium, ut in defloratione virginum accidit, aut ſimilibus cauſis tribuendum quiſque judicat; ſive enim retroactum præputium inflammetur; & glandem ſtrangulet; ſive balanus intumeſcat magis quam præputium, inde ſequitur hæc ſpecies, quæ phlebotomia, balneo panis in lacte, dein in decocto reſolventi, ut florum melitoti, ſambuci, &c. evaneſcit. Vidi ter vel quater in noſocomio generali ſimiles paraphimoſes a vera ligatura peni injecta ope fili ab amico circumligati, unde ſupprimitur urina, penis inflammatur; interea tamen in duobus puerulis, quibus hoc acciderat, vidimus filum ſucceſſive penem trajeciſſe, veſtigio ſucceſſive coalito.

5. *Phimoſis vaginæ*, Aſtruc de Morbis venereis, lib. 2. cap. 8. num. 1. L.

Pendet a ſyphilica inflammatione labiorum, nympharum, ob ulcuſcula rodentia ſyphilitic., ſimileque virium in catamitorum podice, in nutricum pupillis memorat *Ill. Aſtruc.*; quæ omnia eandem medelam expoſtulant, ac phimoſis ſyphilitica, ſcilicet ulcuſculorum deterſionem, & virus venerei extinctionem.

6. *Phimoſis infantium*, Manget. Biblioth. Med. pract. pag. 9. ex Hilcano. L.

Accidit ob urinæ acrimoniam, ex prava victus ratione nutricis; lactentes enim ab hoc actu immunes non ſunt. Curatur victus ratione tenui & refrigerante, dein catharſi leniente; ſubſequatur cataplaſma ex mica panis cum balauſtiis pulveratis, croco, & butyro recenti, ac lacte vaccino.

ORDO QUARTUS.

EXCRESCENTIÆ, Excroiſſances

SUunt tumores in hoc a phymatibus diverſi, quod 1. fiant per converſionem ſucci nutritii copioſioris in partem ſolidam; adeoque 2. ſenſe creſcant, & adoleſcant ſenſim, ſine ſenſu; 3. quod non ſponte abeant in ſuppuratum, ſed veluti immutabiles, cuti concolores, indolentes in ſuo ſtatu perſeverent; ſola lordoſis huic ordini minus convenit: cauſa eſt ſucci nutritii, vel cum vaſis partis affectæ adhærentis & affinis, appulſus uberior, uſque aſſimilatio & in partem converſio: in phymatis vero fluida appellentia ſuum fluorem conſervant, & facile in pus, ichorem mutantur. Excreſcentiæ variant pro diverſa conſiſtentia & ſede, hinc genera ſequentia deducuntur.

XXIII. SARCOMA; *Sarcome.*

Eſt excreſcentia carnis conſiſtentiam circiter obtinens.

1. *Sarcoma vulgare* Sennerti; *Excroiſſance charnue.* L.

Ubivis indiſcriminatim oritur, eſtque vel connatum, vel acquiſitum: difficulter diſtinguitur a ſcirrho *lupia* dicto, niſi quod omnino doloris ſit expers, ſuoque ſitu & ſua mole tantummodo noceat; ſcirrhus lupia glandulas obſidet, non ſarcoma.

2. *Sarcoma narium; polypus narium; polype du nez.* L.

Eſt excreſcentia internæ narium membranæ, quæ proinde nocet olfactui, reſpirationi & loquelæ; vide *Amoſmiam*, *Diſpnæam*, quarum illud ſarcoma eſt principium.

3. *Sarcoma oculorum* Saint Yves Chap.14.&18.L.

Eſt excreſcentia ſæpius adipoſa palpebris accreta ad canthum temporalem, quæ enim ad naſalem pertinet, eſt alterius coloris quam pars ipſa, & ad pterygium, vel encanthidem ſpectat. Nocet hoc ſarcoma, vel intuitui, vel viſui; vide *Caliginem.*

4. *Sarcoma epulis* Heiſter. cap. 85. L.

Eſt excreſcentia in oris cavo enata, potiſſimum gingivis accreſcens, unde differt a parulide, quæ apoſtema eſt gingivarum; vide *Dyſphagiam*, *Pſelliſmum.*

5. *Sarcoma cercoſis*, *polypus uteri*, *cercoſis* Aetii; L.

Eſt excreſcentia carnoſa molis majoris, quæ ex utero, vel ex vagina propendet, & hyſterocelem

quandoque mentitur. Nocet generationi, partui, &c. vide *Dyſteciam Sterilitatem*, &c. *Certoſis* dicitur, quia piſtillum vel caudam refert.

6. *Sarcoma natta*, *napia dorſi*. L.

Sarcoma dorſi penſile maximum eſt excreſcentia petiolata multum excreſcens, dorſo accreta, quæ pondere aggravat, ſitu & mole decubitui nocet.

7. *Sarcopa bicephalium*, P. Borelli Cent. II. Obſ. 57. L.

Eſt excreſcentia capiti accreta, alterum caput mole ſua ſeferens: an a ſcirrho lupia ſit diverſa tantum quoad volumen?

8. *Sarcoma fungoſum*, *hyperſarcoſis* Græcis.

Eſt excreſcentia mollis & fungoſa ulceribus ac vulneribus adnaſcens.

9. *Sarcoma ſcroti*, *ſarcocele* Heiſter. Chirurgic. cap. 121. & 125. Græcis *ſarcocele*. L.

Eſt excreſcentia teſticuli quæ ab ejus inflammatione ſcirrhoque diverſa eſt; in ſcirrho enim major eſt durities quam eſt nativa durities teſticuli, non in ſarcocele; in phlegmone teſticulus acute dolet, brevi intumeſcit; ſarcocele vero ſenſim & ſine ſenſu excreſcit.

Hoc etiam nomine ſcirrhus ipſius teſticuli vulgo intelligitur; ille quidem per topica reſolubilis eſt, ſarcocele vero minime.

10. *Sarcoma varicocele*, *Cirſoceles* Heiſter. cap. 128. *Ramex varicoſus* ejuſdem. L.

Ad varices vaſorum ſpermaticorum potius quam ad ſarcomata pertinet, licet a quibuſdam confundatur.

11. *Sarcoma encanthis*, S. Yves Ch. 18. pag. 136. Gallice *mure*. L.

Duplex eſt ratione ſedis; alterum eſt excreſcentia ipſius carunculæ lachrymalis, alterum vero majus naſcitur inter palpebram & globum; utriuſque ſuperficies eſt granuloſa ad inſtar fructus mori, unde nomen; color nunc plumbeus, nunc ruber.

Curatio abſolvitur duplici modo, 1. quidem uſtione per lapidem infernalem ſoli excreſcentiæ applicatum; 2. ligatura vel melius exciſione ope anceolæ facta, quo facto reſiduum abſumitur ope pulveris ex octo aluminis partibus, & una ſacchari parte.

XXIV. CONDYLOMA; *Condyleme*.

Eſt excreſcentia firma carnibus durior, oſſibus mollior.

1. *Condyloma tylus*, *durillon*, *calloſitè*, *tyloma* Græcis. L.

Eſt excreſcentia epidermidis in manibus, pedibuſve, minime adhærens tendinibus aut perioſteo; accedit pedibus, ſi pedibus nudis incedere aſſueſcamus, manibus vero accreſcit ab inſtrumentorum craſſiorum aſſidua tractatione; tactum tollit.

2. *Condyloma clavus*, *Cor des pies*; L.

Eſt excreſcentia calloſa, dura, tendinibus aut perioſteo pedum, manuumve adhærens: hinc a preſſione dolens, familiaris illis qui arctioribus calceis utuntur. Clavi differunt a verrucis, porriſque, quod in centro ſuo gerant callum duriſſimum, quo eradicato non dolet pars uſquequo novus nucleus efformatus fuerit; emollitur nucleus ope foliorum ſedi, telephii, emplaſtri de mucilagine, præmiſſo pediluvio tepido eradicatur.

3. *Condyloma callus*, *Calus oucal. Vide* Sennerti lib. 5. part. 5. cap. 5. L.

Eſt tumor excreſcens ad commiſſuras oſſium fractorum, ſeu perioſtei fracturas colligantis intumeſcentia, quæ mole nocet aut deturpat artus, differt ab exoſtoſi ratione ortus.

4. *Condyloma ganglion*, Heiſter. de Ganglio cap. 171. L.

Eſt ſpæricum, firmum, indolens, album, tendinibus vel oſſibus accretum, ſed lateraliter mobile, niſi utplurimum magnitudine, in manibus, pedibuſve vulgo obvium. Reſolvitur, ſed difficulter, frequenti frictione, preſſione per laminam plumbeam, emplaſtro de vigo cum mercurio, imo repetitis malleoli ictibus: demum poteſt extirpari per inciſionem, ſed raro ita nocet, ut ad operationem deveniendum ſit.

5. *Condyloma ficus*, *ſycoſis* Græcor. *fic*. L.

Fici vocantur condiylomata podicis aut vulvæ, quæ ficus fructum referunt; qui cogniti fuerunt *Martiali*, adeoque longe ante cognitam ſyphilidem; dantur autem hodie fici ſyphilitici.

6. *Condyloma thymus*, *cretes*, *pendeloques*, &c. D.

Variant condylomata ſyphilitica pudendorum, & ani, alia criſtas, alia flores thymi, alia braſſicam caulifloram referunt, tum figura, rum colore, unde diverſa nomina.

Illæ diverſæ excreſcentiæ ſyphiliticæ ſunt indolentes, & excidunt quandoque in uſu balneorum, ſaltem adhibita hydrargyroſi; verum ſi his reſiſtant, vel cathæreticis erodendæ, vel forcipibus ſunt exſcindendæ durante hydrargyroſi.

Cave ne confundas condyloma ani cum mariſcis. Vide *Hœmorrhoidem*, *Claſſ. IX.*

7. *Condyloma porrum*, *Porreau*. D.

Eſt carnibus immerſum, vix extra cutem prominens, de cætero verrucæ ſimile; aliud eſt purum aliud ſyphilitim, quod genitalibus adnaſcitur. Curatur ut verruca.

XXV. VERRUCA; *Verrue*.

Eſt excreſcentia cutanea prominens, condylomate minor, ſenſu deſtituta, indolenſque, niſi confundatur cum carcinomate primæ ſpeciei.

Difficile eſt verrucam a condylomatis generice diſtinguere, niſi quod verruca omnino cutanea eſt, & cenſetur tumor ex papillis nerveis induratis genitus; piſi circiter magnitudinem, & figuram æmulatur, cuti concolor eſt, niſi cum nævo ſigillo complicetur, quod non ita rarum eſt. Differt a porro quod extra cutim emineat, imo ſæpe petiolata ſit, porrum vero, ut condylomata omnia, infra cutim radicatum ſit.

1. *Verruca ſimplex*, *verrue*, *acrochordon* Græcis. L.

Eſt fere petiolata, ſolitaria, ſæpius congenita, digitis, collio aliiſque partibus adnaſcens, piſi magnitudine, differt a carcinomate, acrochordone, aliiſque ſpeciebus, quod nullo modo doleat, & ſine

& ſine ſenſu reſecari poſſit: plures ſunt quandoque in corpore, ſed abinvicem ſejunctæ, non gregales. Curatur affrictu foliorum heliotrophii Europæi, campanulæ hæderacæ, chelidonii majoris, euphorbii ſucco &c.

2. *Verruca gregalis*, an *formica* Latinorum? L. Dantur ſæpe in facie albique exiguæ verrucæ, denſæ, conſitæ, caput aciculæ adæquantes, etiam in apice nigræ, congenitæ ſæpius, omnino indolentes, de cetero myrmeciis ſimiles.

3. *Verruca ſyphilitica*, *verrue vèrolique*, Aſtruc. l. 3. c. 9. C.

Pudendis, & podici adnaſcitur; acquiſita eſt, & a viru ſyphilitico pendet; ſi ſeſſilis & carnibus immerſa *porrum* vel *porrus* vocatur.

Verrucæ ſimplices vel ſetæ equinæ aut fili ſerici interventu ligantur, vel volſella extirpantur, vel apice deraſæ, ſpiritu ſalis; aut ſi fortius requiratur, oleo vitrioli, aquâ forti comburuntur, aut acicula infixa ad candelam valde excalefacta ſimiliter uruntur, vel lapide infernali eroduntur, cavendo tamen ne cathæreticum, & cauſticum viciniam lædat; verrucæ vero ſyphiliticæ, præmiſſa hydrargyroſi, pulvere ſabinæ puro vel pauxillo ochræ additæ temperato, apice prius deraſo, ſenſim eroduntur. Vide plura apud *Ill. Aſtrucium*.

XXVI. PTERYGIUM, *Onglet*.

Eſt excreſcentia carnea vel membranaceo vaſculoſa ad oculi canthum exorta, alam expanſam referens, & verſus corneam ſe extendens.

Differt ab encanthide figura ſua membranacea non ſphæroidea nec granuloſa; a ſarcomate quod palpebris adnaſcitur, & ſphæricum eſt, pterygium vero in ipſo oculi cantho præcipue naſali adhæret.

1. *Pterygium ungula* Heiſter Chir. cap. 57. Saint-Yves chap. 23. *onglet*. L.

Differt maxime a caligne, quam onyx, vel unguis excitat, licet nomine convenire videantur.

Curatur vel medicamentis vel operatione. Medicamenta ſunt lenia cathæretica, ut alumen uſtum, vitriolum album, imo viride æris, quæ cum ſaccharo mixta, & tenuiſſime pulverata pterygio inſperguntur ſemel quovis die, & pterygium recens abſumunt. Si vero pterygium ſit vetus, & magnum, filio trajectum debet dextra manu forcipibus diſſecari, & reſiduum levibus cathæreticis abſumi; ſufficit tamen poſt operationem ſero, & mane aqua vitæ vulnus fovere. Vide *Caliginem*.

2. *Pterygium pannus*, *le Drapeau*. L.

Frequentius eſt illud pterygium in quo cum tela palpebras etiam nectente, & verſus pipillam extenſa, ſunt venæ rubellæ, turgidæ. Vide *Caliginem*. Eodem modo curantur quo prius, ſed venulæ varicoſæ dextra manu ſunt ſeparandæ & ſecanda, atque cohæſio cum palpebris ſolvenda.

Cum pterygiis male confunduntur diverſa carcinomata oculorum, quæ ab his maxime diſcrepant.

XXVII. HORDEOLUM, *Orgeolet*.

Eſt tumor durus vix ſenſu gaudens, cuti concolor, raro rubens, in palpebrarum limbo enaſcens, ſphæricus, piſo utplurimum minor.

1. *Hordeolum grando* Aetii; *Krithe* Græcis; *Grain de grele*. L.

Eſt hordeolum durius, & ſcirrhoſum, immobile in parte interna palpebræ, corpus pellucidum continens.

2. *Hordeolum chalazium* Heiſter. Chirurg. c. 43. L. Eſt turbeculum mobile in limbo palpebræ ſcirrhoſum.

3. *Hordeolum ſiro*, *Ciron des paupiéres*. L. Eſt tuberculum philegmonodeo-ſcirrhoſum.

4. *Hordeolum ſteatomatoſum* Sennerti, *Origueil*. Eſt parva lupia limbi palpebrarum plena muco ſebaceo vel melleo.

5. *Hordeolum verrucoſum*, *verrue des paupèries*. L.

6. *Hordeolum hydatidoſum*, *Aquula* Sennerti. L.

Curatio fuſe videatur apud *Heiſterum*. Siro emplaſtro de mucilagine, vel diachylo tum reſolvitur, tum in pus mutatur; ſteatomatuſum lanceola aperiatur, & contentum exprimitur; cetera ſimiliter exſcinduntur, vel aperiuntur, vel lapide infernali corroduntur.

XXVIII. BRONCHOCELE, *Gouetre*.

Eſt excreſcentia vel tumor ſcirrhoſus anticæ partis colli; ægri *gutturones* dicuntur.

1. *Bronchocele Botium* Roncalli Medic. Europæ pag. 228. & 209. L.

Bergomi familiaris eſt, & *hernia gutturis* vocatur; eſt ſteatomatoſus vel ſcirrhoſus tumor glandularum thyroidearum. Ruſticos ſæpius afficit quam cives, & mulieres præ viris, quod tribuit eruditus *Paſta* debilitati harum partium ob vomitus frequentes gravidarum: ſæpe hic tumor dæpendet a gutture adinſtar pyri; quandoque ſponte in ſuppuratum abit; ſæpius ita indureſcit ut cartilaginis inſtar reſiſtat.

Licet hic morbus hominem deturpet, vocem ejus lædat, mentem hebetet, dyſpnœamque creet, pauci ſunt qui eum medicamentis aut ferro aggrediantur, ne diſcuſſo tumores graves, pectoris morbi, ut tuſſis, aſthma, ſuccedant, imo phthiſis, niſi tamen affectus recens fuerit, qui ſolus tuto poteſt curari. Puerperas magis afficit quam virgines.

Curatio. Spongiæ marinæ torrefactæ pulverem devoratum auxilii plurimum afferre conſtat; alii utuntur adſtringentibus, ut galla, ſpongia cynosbati, cupreſſi ſtrobylis, alumine: alii ſoleis calceorum torrefactis; aſt *Paſta* laudat ante illa remedia, præmiſſa phlebotomia & catharſi, 1. uſum ſalis prunellæ, cujus ſcrupuli duo in aquæ pluvialis unciis quatuor bibat ſingulis diebus per quadraginta dies, 2. quotidie leniter fricetur tumor, & ſuperimponatur ſpongia tincta in urina tepida cum octava parte ſalis prunellæ: 3. laudat etiam cyathum aquæ marinæ ſingulis diebus per menſem & ſemiſſem mane epotum, qua aqua etiam Bronchocele

cele foveatur, & inde forte *Ruſſell* Angelus hoc medicamen ad ſtrumarum curam tranſtulit. Huic medicamini urinam a ruſticis in aſcite, aurigineque uſurpatam, & ab *Schroedero* laudatam ſubſtituit; 4. demum ſi valentiora remedia requirantur, præſcribit Auctor ſaponis tres ſcrupulos in aquæ in unciis quatuor diſſolutos, aut bolum ſaponis ſuperhibendo decoctum ſaponariæ plantæ, quo utitur etiam pro aſthmate humido; ſapo autem in patella cruſtam albam ſanguinis mire diſſolvit; 5. denique acetum ſcilliticum ad cochlearia duo per menſem uſurpatum; & extus bonchocele appoſitum, modo morbus non nimis inveteratus ſit, optimum remedium cenſet.

Tumores vero vetuſtiores vel ſuppurantibus, vel Chirurgi volſellæ tantummodo cedunt.

2. *Bronchocele ventoſa*, Roncalli Med. Eur. p. 109. *Hernia colli emphyſematica* Plateri; *botium* aliis; L.

Curatur emplaſtris carminativis, aut ſi inutilia ſint, ad fomenta ſpirituoſa deveniendum eſt. Cura autem non ſuccedit apud eos, quorum collum ab infantia craſſius eſt.

3. *Bronchocele ſarcoma* Roncalli Med. Europæ pag. 353. L.

Illa ſpecies quæ non pendet a lympha ſpiſſa in muſculorum interſtitiis, textuque glandularum congeſta, ſed ab ipſa partium excreſcentia, medicamentis inſanabilis prorſus eſt, ſed quibus ſignis innoteſcit, hoc non docet *Roncallius*. Familiaris eſt hic morbus Helvetiis, Germanis ad Goslariam, Pedemontanis; Brixianis in Statu Veneto, &c. an acquis nivalibus, an cibis craſſis, ut caſtaneis, tribuendum?

4. *Bronchocele aquoſa* Montalti ſynopſ. L.

Hydrops gutturis tactu cognoſcitur, & diureticis, potiſſimum aceto ſcillitico, curari debet, præmiſſis cathartis: fumus etiam ſpongiæ combuſtæ in collum deductus indicatur.

XXIX. EXOSTOSIS; *Pædarthorace*, *nodus*, Freind. Hiſt. Med. Part. II. *Hyperoſtoſis* Ludvvig. Cheirurg. ſi totum os intumeſcit; *Eparvia*, *Exoſtoſe*, *Epine venteuſe*.

Eſt oſſis tumor vel totalis vel partialis.

Oſſa brevia carpi, tarſi, ſimiliaque exoſtoſi laborant; totum os intumeſcit: oſſium vero majorum, ut tibiæ, femotis, humeri, cranii, pelvis, &c. exoſtoſes ſunt partiales: nunc tumet os in zona ſeu peripheria ſua, nunc in parte antica, poſticave, &c. Aliæ partem intimam oſſis emollitam, aliæ extimam tantum laminam habent aut reciproce; aliæ dolent, aliæ minime, aut tantum ratione motus muſculorum, quos oſſis figura conica, acuta lædit. Cum introrſum tument oſſium pelvis, cranii, ſternii, laminæ, plura phænomena ſuperveniunt, quorum principium cognitu difficile eſt, & cura ſæpius inutilis. Nunquam ſubſtantia oſſea tumet niſi remollita fuerit, aſt tumet perioſteum vel internum, vel externum.

1. *Exoſtoſis benigna*, Petit Malad. des os, Tom. 2. pag. 430 L.

Mitiſſimis vel nullis ſtipatur ſymptomatis, quorum ratio ex ſitu, figura, magnitudine tumoris, & partium adjacentium muniis explicari poteſt: e contra malignæ excitant ſymptomata ex indole vitioſa humorum tantum explicabilia, ſeu foventur a dyſcraſia humorum ſyphilitica, ſcorbutica, cancroſa, &c. Cognoſcitur itaque benigna ex eo quod deſint ſigna cujuſvis dyſcraſiæ,

Principia procatarctica ſunt vulnera, ictus, contuſiones œdemata, varices, ulcera partis prægreſſa, quorum ratione ſuccus nutritius perioſtei ceſpitat, fibras oſſeas laxat, emollit, unde in his vaſculis cumulatur, tumorem excitat.

Quæ ſunt in oſſibus artuum quandoque lædunt motum figura ſua, mole, ſitu; aliæ ſunt omnino innocuæ; quæ ſunt juxta organa viſus, auditus, loquelæ, has functiones diverſimode lædunt.

Exoſtoſes* nultum in cute ſuperjacente ruborem aut tumorem excitant; verum quæ ab ulcere excitantur, cariem, vel oſteoſarcoſim oſſis ſæpius accerſunt.

Illa ſpecies non attingenda niſi gravia incommoda cieat, in quo caſu os eſt ſerra exſcindendum, dein exfoliatio procuranda.

2. *Exoſtoſis rachitica*, Petit Malad. des os Tom. 2. pag. 440. *Pædarthrocace* Severini L.

1. Pueros aggreditur non adultos; 1. quos tamen olim aggreſſa eſt, non ideo dimittit adultos, quod rachitis ſanata ſit; oſſa ſpongioſa ſpinæ articulorum afficit; 4. minime dolent nec initio nec in ſtatu; at diros excitant dolores cum evaneſcunt exoſtoſes: hoc pueris accidit, cum nodi eorum recedunt. Dolores illi ſunt vel intermittentes vel continui, & a perioſteo oriuntur.

Si dolor intus adſit cum carie, quibus dein ſuccedat exoſtoſis, hic morbus *pædarthrocace* vocatur. Nullis medicamentis cedit; aſt ſi ſit pædarthrocace ſeu abſceſſus in oſſe, inde fiſtula, febris lenta; fruſtra etiam fiet amputatio, cum a pari vitio ſanguinis alia oſſa deinceps afficiantur.

3. *Exoſtoſis cancroſa*, Petit ibid. pag. 478. C.

Cognoſcitur ex eo quod præceſſerint dolores per intervalla lancinantes in perioſteo; tumor fuſcus eſt, ſenſim acceſſit, parvus fuit initio, & exacte circumſcriptus, ſunt venæ varicoſæ in vicinia; maxime vero cognoſcitur, ſi ſint alicubi carcinomata.

Solo lactis, & balneorum uſu ac narcoticis mali atrocitas eſt demulcenda.

4. *Exoſtoſis ſcrophuloſa*, Petit Malad. des os, pag. 480. T. 3. C.

Cognoſcitur ex ſignis ſcrophulæ, ſcilicet, 1. glandulis colli, axillarum, inguinum, meſenterii induratis; 2. facie turgidula, turgidis labiis, naſo, genis; 3. muci narium uberi fluxu, oculis lacrymoſis.

Longo uſu lactis, decoctis ſudorifecis, litu mercuriali quandoque reſolvitur, ſi recens ſit.

5. *Exoſtoſis ſcorbutica*, Petit Malad. de os, pag. 443. T. 2. C.

Cogno-

Cognoſcitur ex hypochondriaſeos ſignis, ex laſſitudinibus ſpontaneis, doloribus artuum; ſputatione frequenti, fœtida, dentium mobilitate, nigrore, gingivarum tumore, lividitate, cruentatione, fœtore; cutis, maxime tibiarum, maculis 1. amplis, violaceis; 2. purpurei, corymboſis, miliaribus, pungentibus vel pruriginoſis; 3. padulis culicis morſui ſimilibus, medio magis rubris; 4. flavis vel luteis, quandoque ſquamoſis.

Exoſtoſis apud ſcorbuticos multo rarior eſt carie, & non niſi in ſcorbuto recenti obſervatur, ut caries in inveterato: unde apophyſes diſſolvuntur, franguntur, tabo putri replentur.

6. *Exoſtoſis ſyphilitica*, Petit Malad. des os, pag. 473. Tom. 2. C.

Cognoſcitur ex ſignis ſyphilidis; ut ulcuſculis, bubonibus, puſtulis, porris, doloribus nocturnis poſt gonorrhœam ſuppreſſam, aut impurum contactum, vulgo concubitum. Vide *ſigna ſyphilidis*. Illæ in tibiis, & cranio potiſſimum apparent, & quandoque dolores atroces in oſſis meditullio excitant, atque hydrargyroſi non raro reſiſtunt, ſyphilidi tantum inveteratæ ſuperveniunt.

Si recens ſit, & ſine carie, litu mercuriali diu protracto, præmiſſis præmittendis; evaneſcit; ſi ſit raries externa, ſeu nodus, ea radenda, ferro candenti, vel aliis cauſticis abſumenda; ſi ſit ſpina ventoſa, caries interiora exedens, trepano aperiendum eſt os, & detergendum. Vide *Heiſter. Chirurg. lib. 5. cap. 9.*

7. *Exoſtoſis varioloſa*, Petit Malad. de os, Tom. 2. pag. 481. Hildan. cent. 4. ob 95. C.

Quæ genua potiſſimum aliaſve apophyſes in tumorem elevat, brevi poſt variolam malignam; accedit ſuppuratio, & caries, unde fiſtulæ, & pædarthrocace inſanabiles.

Curationem non admittit; longo lacticiniorum uſu æger ſublevatur.

Exoſtoſis ſpuria. Ludvvig. Cheir. p. 191. L.

Illa dicitur quæ perioſteo & ligamentis oſſium adhæret, neque ſubſtantiam oſſis ullo modo afficit; ille tumor mollis eſt vel digito credens, & dolens, quandoque in ſuppuratum abiit, relicta in oſſe carie.

9. *Exoſtoſis oſteoſteatoma*, Ludvvigii, ibid.

Eſt tumor fungoſus ſub perioſteo, fibris oſſeis intertextus.

XXX. GIOBBOSITAS; *la Boſſe*.

Ægri *Gibbi*. *Gibbus* etiam dicitur ipſe morbus *Heiſtero*.

Eſt oſſium pectoris indecora prominentia a tumore, luxatione, diſtorſione, aut alio principio oriunda.

1. *Giobboſitas ſpinalis*, Græcis *cyphoſis*; *boſſe de l'épine*. L.

Ea eſt quæ pendet ab ſpinæ diſtorſione, quæ eſt duplicis ordinis; nam in aliis vinus ſpinæ inflexæ alii dextrorſum, alii ſiniſtrorſum ſpectant in aliis vero flexura alternatim ad anticum corporis, mox ad poſticam partem vergit, unde caput obſtipum ſimul evadit, & facies vel prona vel ſupina apparet. Incrementum inæquale vertebrarum, nunc ab antica, nunc a laterali parte; huic affectui anſam præbet, ut videre eſt in iconibus ſceletorum gibborum muſei Regii a *D. Buffon*, & *Daubenton in hiſtoir. natur.* delineatis.

Principium eſt ſæpe virus rachiticum, & tunc ſine cauſa evidenti pueris ſupervenit: aut hæreditaria eſt, vel a caſu, lapſu, ictu, quem infantes paſſi ſunt, oritur, maxime ſi thoracibus ferreis vel balæneaceis ſtrictioribus, & incongruis conſtringatur pectus; aut recens nati ſtrictius involvantur. *Borelli Cent. 2. Obſ.* 59.

Videatur commentarius *Galeni in lib. 2. Hippocratis de articulis*, ubi tres ſpecies recenſentur.

2. *Gibboſitas ſcapularis*, *Gibbus alatus*, *boſſe de l'omoplate*. L.

Non confundenda eſt cum prominentia relativa tabidorum, in quibus, abſumptis carnibus, os omoplatæ eminere videtur, cum tantum adeps in vicinia deficiat; illa autem pendet vel ab ſcapula e ſede dimota, aut exoſtoſim patiente, aut extorſum a latente ſubtus ſcirrho projecta.

Gibboſitas ſternalis. L.

Illa utplurimum a principio interno procedit, dum tenellus adhuc eſt infans, aut fœtus in utero vivit, ſi ab ſcirrho, muſculis inæqualiter trahentibus, ſternum extrorſum flectatur; in pueris aſthma vel dyſpnœa quandoque præcedit gibboſitatem, & qui gibbi ex aſthmate fiunt, ait *Hippocrates*, ante pubertatem moriuntur.

4. *Gibboſitas coſtalis*, *Scolioſis* Græcor. L.

Rariſſime accedit ut vitium in coſtis ſit tantum, ut plurimum vero a vertebris repandis, vel ſpina in partem oppoſitam inflexa, coſtæ diſtorquentur; unde ad primam ſpeciem recidit iſta.

5. *Gibboſitas lordoſis*, Gouey *Chirurg. pag.* 166. *Mèmoires de Trevoux* 1722. L.

Homo qui gibber fuerat, diſſectis poſt mortem muſculis rectis abdominis, illico rectus evaſit, unde concludere pronum eſt, ſpinam dorſi ab horum maſculorum fortiori tractione inflexam fuiſſe, unde ea ſpecies gibboſitatis. Hinc intelliguntur auxilia convenientia, ſi ſpecies cognoſcantur.

6. *Gibboſitas ſcirrhoſa*, *Boſſe ſquirreuſe*; L.

Eſt ea quæ a lupia aut ſarcomate dorſi producitur, aut tumor ſcirrhoſus eſt, qui gibbum mentitur. Quænam auxilia chirurgica in his affectibus conveniant, fuſe docet *Heiſterus* loco citato; quæ vero medicamina indicentur, videſis, dum *de Rachitide*.

XXXI. *Lordoſis*.

Ægri *caigneux*, *bancroches*.

Eſt oſſium diſtorſio, unde hinc protuberant, inde vero excavantur artus, ac incurvantur oſſa, vel a ſitu deflectunt.

1. *Lordoſis compernium*; ægri *Compernes*, Gall. *Caigneux*. L.

Compernes vocantur qui pedes introrſum contortos habent, aut juxta quoſdam, quorum tibiæ

rectæ quidem ſunt, ſed in genubus contiguæ, inferius vero divaricatæ, & diſtantes.

2. *Lordoſis valgorum*. L.

Valgi differunt a compernibus, quod tibias habeant non rectas, ſed extrorſum convexas, pedibus, femoribuſque approximatis.

3. *Lordoſis varorum*. L.

Vari ſunt quorum tibiæ inflexæ ſunt, ita ut introrſum ſint convexæ; pedibus, genubuſque a ſe mutuo recedentibus, ſuris vero approximatis.

Auxilia mechacina petuntur ab ocreis coriaceis, quibus infantum pedes induntur, ſed eæ parum proſunt, & ſæpe multum nocent, ſi arctiores, rigidiores, aut male fabricatæ ſint.

ORDO QUINTUS.

CYSTIDES aut Tumores capſulati, a *Cyſte* veſica, vel *Ciſte* capſulæ; Gallis *Kiſtes*.

SUnt protuberantiæ factæ a fluidis intra membranas proprias vel alienas maxime dilatatas, contentis, vel receptacula quævis diſtendentibus.

XXXII. ANEURYSMA, *Abſceſſus ſpirituoſus* Amanti Luſitani; *Aneuryſme*.

1. *Aneuryſma ſpurium* Heiſter. Chir. pag. 391. cap. 13. part. 2. ſect. 1.

Eſt tumor a cruore extra tunicam fibrioſam arteriæ ruptam effuſo, & ſub cute intra textum cellularem collecto; is vix pulſat, niſi exiguus, & niſi vulnus internum notabile ſit, reſpectu tumoris; ſi enim apertura arteriæ ſit exigua, & amplitudo aneuryſmatis magna, tunc impetus ſanguinis illud ſubeuntis eſt exiguus, & moli majori ſanguinis communicatus vix percipi poteſt.

Iſtius vero duæ ſunt varietates; unum ſiquidem eſt *ſimplex*, quod multos annos perſeverat, alterum vero *complicatum* cum immobilitate, dolore, corruptione, ac gangræna partis. Inveni in ſimili aneuryſmate brachii trombum cruoris nigrum, & durum qui plures annos perſeveravit pugni magnitudine.

Aneuryſma ſpurium eſt vero periculoſus; quia quandoque ſanguis in textu celluari effuſus dolores, livores, & gangrænam inducit; huic anſam præbent punctiones a lanceola arteriam perforantes.

2. *Anueryſma verum*, *Aneuryſme vrai*. D.

Eſt tumor ſphæroideus, ſenſim increſcens, cuti concolor, pulſans, qui initio preſſione recedit, rurſus revertitur: fit autem a vi ſanguinis in arteriæ parietes agentis, & ejus contractilitatem ſuperante, citra vulnus tunicæ ejus fibroſæ, ſaltem in ejus cavitatem penetrans: duplici principio debetur, ſcilicet vel admodum auctæ ſanguinis actioni in arteriæ parietes, quod fit in curvatura aortæ aut juxta cor, quia cum creſcit impetus ſanguinis, ille agit in majori ratione contra ſuperficies axi arteriæ directe oppoſitas, quam in parietes axi parallelos; inde fit ut ab hac cauſa aneuryſmata tantum fiant juxta cor; verum ſi ab obice quovis, ut grumo vel concreto polypoſo intra arteriam adacto opponatur magna ſanguini retro appellenti reſiſtentia, tunc actio ſanguinis in latera vaſis creſcit eo magis, quo vis a corde impreſſa major eſt, & quo major eſt inde oriunda vaſis anguſtia, aut major obex, ut demonſtrat *Ill. Bernoulli Hydrodynamica ſectione* 12. §. 6. *fig.* 72. & hæc aneuryſmata quæ recte *activa* dici poſſunt, etiam utplurimum ſunt interna. Vide *Palpitationem*, *Aſthma Pſeurodynem*, &c.

Aneuryſmata vero externa fere omnia *paſſiva* ſunt; nec enim pendent a vi, nec ab actione ſanguinis aucta, ſed a reſiſtentia parietum imminuta ob laxatam, vulneratam, eroſam alterutram ex arteriæ tunicis, ut accidit in phlebotomia, cum leviter lanceola perſtringitur, minime vero perforatur; arteria a lapſu, valido conatu quandoque diſtrahitur, & debilitata intumeſcit.

Eo validus pulſat eneuryſma 1. quo validus pulſat ipſa arteria, ſeu quo major eſt, cordique proximior; quo aneuryſa minus eſt, & flexibilius; cum enim inveteraſcit; ſepe tunicas; & lamellas oſſeas adipiſcitur, unde, & ratione voluminis majoris, & incruſtationis durioris, minus pulſat, maxime ſi ejus cavitas concreto polypoſo, vel grumoſo ſit infarcta.

Curatur aneuryſma recens aſſidua, moderata preſſione, vetus vero operatione chirurgica apud *Heiſterum* videnda.

3. *Aneuryſma clyndroides*. D.

Saccus aneuryſmalis vix obſervatur extus; aſt in aorta, & carotibus non infrequens eſt.

XXXIII. VARIX, Medicis Græcis *Kirſos*, Ariſtoteli *ixia*, *Varice*.

Eſt dilatatio venæ a ſanguine, quæ cognoſcitur ex eo quod ſenſim creſcat, preſſa recedat, iterumque revertatur, & liveſcat, ut venæ cutaneæ turgidæ ſolent.

Interea duplex eſt varix, alter *ſolitarius*, qui ſphæroideus ad nucis magnitudinem, imo ultra excreſcere ſolitus, non raro cum dolore; alter *nodoſus* in tibiis bajulorum, imo gravidarum non infrequens.

Varix pro affectu quandoque ſalutari habetur maxime hypochondriacis, melancholicis, ſplenicis; nec debet citra remedia generalia curari: ſolitarius non raro poſt ſe ulcera mali moris relinquet. Modoſus, obſervante *Petito* eſt in majoribus venis ſimul, & in minoribus ad eas devenientibus, & fere ſemper œdemate aut lymphaticorum vicinorum infarctu ſtipatur, unde oſſa ſuppoſita ab iis facile læduntur: cum venæ ſectæ ejuſdem diametri decuplo minorem fundant ſanguinis copiam quam arteria, ea his ruptis decuplo minus impendet periculum, ſi æque mature ſiſtatur hæmorrhagia.

Varix ſcroti, & funiculi ſpermatici dicitur *Cirſocele*; ad umbilicum barbare vocatur *varicomphalus*; vulgo.

vulgo etiam pro varicibus habentur mariſcæ, de quibus hic agendum.

XXXIV. MARISCA, *Tumores hæmorrhoidales*, male *Hæmorrhoides*; *Hemorrhoide*.

Mariſcæ ſunt tumores innani margine enati, rubri, ſæpe dolentes, & cruorem ſæpe fundentes, ſponte dein recedere ſoliti.

Ex eo quod ſanguinem fundere ſolitæ ſint, ac rubræ, plurimi eas inter vaſorum hujuſce partis aneuryſmaticos, aut varicoſos tumores recenſent; verum nulla in iis reſecti's ſenſibilis obſervatur cavitas, imo compreſſæ non magis cedunt quam phlegmone, ſi ſint infarctæ, adoque in hanc ſententententiam vix devenire poſſum.

Hæmorrhois a Græco *aima* & *rheo*, eſt fluxus ſanguinis ex mariſcis, unde mulier in Evangelio *hæmorrhoiſſa* dicta fuit, quod ſanguinis jacturam pateretur; cum vero fluxus ſanguinis diverſus ſit a tumore, alio nomine hic fluxus, alio mariſcæ indigitari debent. *Martialis* mariſcarum nomine videtur intellexiſſe tumores hæmorroidales.

Tunduntur tumidæ Medico ridente mariſcæ.

Mariſcas a textu cellulari per ſanguinem inibi congeſtum diſtenſo efformari crediderim; ideo vero ibi ex arteriolis minimis in textum cellularem adigitur, quia magnæ preſſioni ibi ſanguis exponitur, minuſque reſiſtit cutis tenerior in recti extremo: premitur autem ibi loci ſanguis, tum quia reſiſtit columna venoſa hepatis labyrinthum trajectura his venoſa facta, tum quia ab inceſſu, a fecibus induratis difficilis eſt via huic ſanguini & in ſtantibus vim truſivam ſanguinis adauget gravitas verticaliter premens; quo vero major eſt preſſio a columna arterioſa, majorque reſiſtentia ex parte venoſæ, eo fortius premuntur latera vaſorum, unde aditus lymphatica & textum cellularem.

Mariſcæ dividuntur in *internas* & *externas*, ambæ *in cæcas*, & *apertas*. Vide *proctalgiam a mariſcis*; ita teneſmum, dyſuriam, nec non hæmorrhoidem, cujus mariſcæ apertæ ſunt principium, ut proctalgiam, cœcæ, inflammatæ ſæpius conſtitutum.

XXXV. HYDATIS; *Hydatide*.

Ut varis alius eſt ſphæroideus ſolitarius, alius nodoſus, & ramoſus, ita hydatis alia ex nodis ſeu globulis lymphaticis ſeriatim corollæ inſtar diſpoſitis, & margaritas referentibus conſtat; ſed hæc ſpecies trans cutem non apparet, & in vulneribus tantum obſervatur. Vide *Conſultationes*, & *Phyſiologiam D. Deidier Profeſſor. Monſpel.*

Alia vero hydatis eſt ſcyſtis ſolitaria ſubſphærica, quæ collecta lympha turget, ad ovi magnitudinem accedens, quæ proprie *hygroma Boerhaave* dicitur, quaſi cyſtis aquoſa.

Differt hygroma ab œdemate ut aneuryſma ab ecchymomate. Sic *exophthalmia* ab aucto humore aqueo eſt hygroma; *hydrocele* eſt hygroma ſcroti; *cryſtallina* eſt hygroma præputii; eſt *hydarthrus* hygroma articuli, vidi & hygroma palpebræ &c. *phlyctæna* eſt hygroma axiguum epidermidis.

Hydatides vero ſunt principia quorumdam morborum internorum, ſed hactenus ſigna deſiderantur. Num decet hydatidem hygromatis nomine deſignare?

1. *Hydatis hygroma*. L.

Eſt folliculus lympha turgidus.

2. *Hydatis corollata; hydatide en chapelet*. L.

Eſt hydati dũ ſeries ex lymphatico vaſe turgido.

3. *Hydatis celluloſa*. L.

Eſt congeries veſicularum pellucidarum a lympha in textu celluloſo.

XXXVI. STAPHYLOMA; *Staphylome*, *Clou*.

Eſt cyſtis aquoſa a corneæ proptoſi, & dilatatione, vel ab uveæ hernia transforamen corneæ elapſa.

Aliud eſt ſtaphyloma *Gunzii*, cui convenit prima definitio, aliud ſtaphyloma Veterum, quod impoſſibile, & fictitium videtur *Gunzio* optimis rationibus in hac opinione ſuffulto. Vide *Diſputationes chirurgicas Ill. Halleri*, & *Caliginis ſpecies*.

XXXVII. LUPIA; *Loupe*.

Eſt cyſtis vel folliculus materiem pultaceam non purulentam continens, unde differt ab hygromate, quod continet fluidum aqueum, & ab apoſtemate, quod purulento fluido turgidum eſt.

1. *Lupia Meliceris*, *Mellifavium* aliis; L.

Eſt folliculus fluido viſcido conſiſtentiam mellis adepto turgidus: ſi pulti ſimilis videatur materies, tunc atheroma vocatur, ſed eſt mera varietas.

2. *Lupia ſteatoma*, aliis *Lipoma; Loupe graiſſeuſe*; L.

Eſt folliculus adipoſa materia turgidus aut ſebo farctus.

XXXVIII. HYDARTHRUS; *Tumeur blanche*.

Hydrops articuli vulgo nomine *tumoris albi* ab Anglis indigitatur: *Eſſais & Obſ. de Medec. d'Edimbourg*, *T. II. p.* 464. a *Caſtello* refertur ad meliceriam. Differt ab hygromate quod ſynovia in hydarthro non folliculo proprio, ſed capſula articulari, vel cellulis vicinis contineatur.

Fuſe de hydarthro agunt *Eſſais d'Edimbourg*, *tom.* 4. *art.* 18. & 20.

Nihil utilius eſt quam fonticulum pone inurere, quo ſerum ſuperfluum exhauriatur.

1. *Hydarthrus Synovialis*, *tumeur blanche* Th. Simſon Eſſais d'Edimbourg, art. 18. & 20. tom. 4.

Eſt intumeſcentia articuli, potiſſimum genu alterutrius, cum doloribus, & ſenſu fluctuationis ſine coloris mutatione.

Principia ſunt ſæpius contuſiones, ephemera lactea; accedit contracturæ muſculorum flexorum, difficilis motus partis, ejuſque rigidiras

Curatur catharricis iteratis, affuſione frigidæ juxta methodum *Cheynæi*, vel calidæ juxta *Le Dran*, cauterio parti oppoſitæ inuſto, unde evacuatur ſynovia aeris ibi collecta.

2. *Hy-*

2. *Hydarthrus flatulentus; Gonagra* Zacuti Luſitani; *tumor genu loco puris ventum emittens*, Riverr. cent. 3. obſ. 13. & Zacuti Luſit ni, lib. 2. Prax. adm. obſ. 163. L.

Mulier 30. annos nata ab octo menſibus tumorem in parte inferiori femoris, & ipſo genu patiebatur; nullus rubor aderat, ſed dolor a quo claudicabat; tandem tumor prominuit binis in locis, intus ſcilicet & extus, cum mollitie, & fluctuatione; pus ineſſe putabant omnes; potentiale cauterium externo tumori admotum fuit; poſtea ſcalpello inciſa fuit eſchara, & aperto tumore flatus quidam emanavit, & nil ultra.

Quandoque exiſtimat homo quod ſuper membrum ejus, ſicut genu, ſit apoſtema indigens perforatione, quare perforat ipſum, & egreditur ventoſitas tantum, *Avicenna* 3. *tom.* 2. *cap.* 19. In caſu *Zacuti* aderat præterea pulſatio, & aperto tumore flatus tantum exiit.

XXXIX. APOSTEMA; *Apoſtème*, *Abſcès*, *Dèpôt*.

Eſt collectio materiæ purulentæ, vel inchoroſæ undique coercitæ, ſeu clauſæ.

Fit per converſionem ſubſtantiæ partium in pus vel bonæ vel malæ indolis.

Illa converſio fit per motum inteſtinum non magis cognitum quam converſio in chylum, in cruorem, in tabum, ſeu digeſtio, hæmatoſis, putrefactio, &c. licet enim cognoſcamus adhæſioni mutuæ partium in mixto heterogeneo diſperſarum hunc motum tribuendum eſſe, ignoramus tamen differentias earum operationum ſpecificas; favet quidem in phlegmone ſuppurationi arteriarum pulſus: verum ſine cruore ſuppurant interiora oſſium tarſi, cryſtallina lens, & ſine inflammatione ſuppurant vomicæ; quomodo vero differat pus verum a pulte meliceridum, hoc inveniendum reſtat. Quædam putrefactio incipiens videtur ad digeſtionem, & ad ſuppurationem carnium requiſita, non vero perfecta, quæ facit carnes ſpecifice leviores aqua, cum pus ſit ſpecifice gravius.

1. *Apoſtema abſceſſus*; *abſcès*, *apoſtume*; D.

Eſt illud quod progreſſa inflammatione phlegmonodea partem ipſam, in qua reſidet, in pus convertit, interſtitiis utplurimum muſculorum contentum, minime vero capſula propria ivolutum; differt itaque a vomica & ab apoſtaſi.

Præcedit partis tumor, rubor, tenſio, pulſatio; accedit albedo, mollities, fluctuatio in apice tumoris, dolor minuitur, mollicies & albedo extenduntur; demum rumpitur cutis in apice attenuata, & funditur pus. Hic ſtatus jam vocatur *vulnus ſuppurans*, ſi pus laudabile: *ulcus* vero, ſi vitioſum, & ſanatu difficile. Pus illud mora & aeris acceſſu, acre, fœtidum, corroſivum evadit, unde aeris acceſſus eſt caute arcendus, ulcus leniter eluendum, detergendum, putredo balſamicis arcenda, ſiccitas nimia præcavenda, ut vegetare queant vaſcula molli & leni pure involuta, quæ vegetatio, ſucceſſive creſcens uſque ad libellam partis, dein firmitatem adepta, conſtituit *cicatricem*.

Curam apoſtematis, ulceris, cicatricis videbis apud omnes Chirurgicos Auctores.

2. *Apoſtema apoſtaſis*; Gall. *dèpôt*.

Eſt collectio puris in parte, ſine hujus parte inflammatione prævia, ſine partis ipſius abſumptione, ſed per metaſtaſim aliunde advenientis, aut quaſi per ſecretionem ibi congeſti.

Hæc apoſtaſis, licet Neotericorum opinioni contradicat, multiplici obſervatione confirmatur. Memini me vidiſſe per plures dies in uxore Conſiliari Auditoris typho laborante plurimas apoſtaſes, quæ quovis mane in digitis, manibus, brachiis, ſine ullo tumore, dolore, rubore, calore prævio, apparebant; apertæ vero fundebant pus album ſincerum, & hoc effuſo cito coaleſcebat vulnus.

3. *Apoſtema ſynchyſis*, *diſſolutio vitrei*; *œil fondu*; C.

Eſt mutatio vitrei aquei, & omnium in bulbo oculi contentorum in pus viſcoſum, coctum, quod ſucceſſu temporis mutatur partim in ſerum luteum, reſiduo inſpiſſato; *vide Saint Yves*, *pag.* 221. *Maitrejan. Part. II. Chap. VIII.*

4. *Apoſtema hypopyum*; vide *Caliginem ab hypopyo*.

5. *Apoſtema diapyeſis*; vide *Caliginem a diapyeſi*. C.

6. *Apoſtema onyx*; vide *Caliginem ab ungue*.

7. *Apoſtema paroulis*, *parulis* Sennerti, eſt apoſtema gingivarum.

8. *Apoſtema empyocele*; D.

Eſt apoſtema teſticuli, vel ſcroti.

9. *Apoſtema ſpina ventoſa*; C.

Eſt Apoſtema oſſium.

10. *Apoſtema vomica*; C.

Eſt collectio puris intra folliculum contenti, & in viſcere quodam, ut pulmone, hepate, geniti; verum hoc non eſt inter affectus externos, ſed in principiis morborum accenſendum.

11. *Apoſtema phalangum*; *Fourrhes* Diction. de ſantè.

Eſt abſceſſus digitis operariorum ſuperveniens.

XL. EXOMPHALUS; *Exomohalo*.

Eſt cyſtica quæcumque collectio fluidi ad umbilicum, ſeu cyſtis umbilicalis; unde ab omphalocele differt.

1. *Exomphalus flatulentus* Heiſter. Inſtit. Chirurg. tom. II. ſect. V. cap. 114. §. 2. *pneumatomphale* Dionis Operat. de Chir. Dem. 2. L.

Dubia eſt hæc ſpecies, nec exemplo Heiſteriano ſatis prodata videtur *Platnero*. Signa ac curationem tradit *Dionis* loco citato. Vide *Tympanitim*.

2. *Exomphalus aqueus* Platneri Inſtit. Chir. §. 796. *Hydromphalus* Pauli Æginetæ, Heiſteri, Dionis, Col. de Vilars. L.

Obſervatur in gravidis dyſtocice enixis, infantibus aſciticis, & ſæpius in iis qui omphalocele laborant; vix ex *Platnero* abſque omphalocele & aſcite oritur, ſigna habet hydrocelis infra legenda; ſcilicet mollis eſt, fluctuans, regredi neſcius, & ad candelam pellucidus.

Cura-

Curationem hydromphali vide apud Auctores citatos: hanc etiam erue ex curatione hydrocelis infra tradenda.

3. *Exomphalus cruentus*, *Hematomphalus* Græcorum: *prèmierè de varicomphale de Dionis* Operat. Chirurg. Dem. 2. A.

Differt tantum loco ab hæmatocele; ceterum iiſdem ſignis gaudet, cauſas agnoſcit eaſdem, nec diſpar eſt curatio. Vide *Hæmatocelem* infra.

4. *Exomphalus varicoſus*; *Cirſomphalus* Græcorum; 2. *eſpèce de varicomphale* de Dionis Operat. de Chirurg. Dem. 2. C.

Pendet ab enevryſmatica arteriarum umbilici dilatatione. Vide *ſigna ac curationem anevryſmatis*.

5. *Exomphalus purulentus*, *Empyophalus* Pauli; *Empyomphale*; D.

Eſt apoſtema regionis umbilicalis; ex ſignis & curatione apoſtematis hunc cognoſces, atque curabis: vide *Heiſteri Inſtitutiones Chirurgicas*.

XLI. OSCHEOCELE, *Orcheocele* Perdulcis, *Hernie fauſſa*.

Eſt protuberantia ſcroti a cyſtice collectis inibi fluidis, ſeu cyſtis intra ſcrotum.

1. *Oſcheocele flatulenta*, *Pneumatocele* Auctorum. L.

Hanc ſpeciem memorant quidem plurimi, iique egregii in arte viri; attamen nec exemplis, nec rationibus ſatis luculenter ſtabiliunt; itaque de hac dubitant recentiſſimorum Primarii; vide *Heiſteri Chirurgiam*, *tom.* 2. *part.* 2. *ſect. V. cap.* 127

2. *Oſcheocele aquoſa*, *Hydrocele* Hſterei Chir. Platner Inſtitut. Chir. *Hydrocele* Sharp Recherch. crit. Arnaud Traitè des Hernies, Le Dran Operations de Chir. Bertrandi Mem. de l' Acad. R. de Chir. Tom. III. L.

Variat loco; nunc enim ſerum colligitur in membarnæ teſticuli vaginalis cavo, (hydrocele ſaccata vulgo) nunc in cavo factitio textus cellularis ſcroti, nimirum inter tegumenta & darton, vel inter darton & cremaſterem: hæc male negatur *Sharpio*; modo cavum ſibi cudit aqua in textu cellulari membranarum vaginalium, tum funiculi, cum teſticuli, tum utriuſque; modo tandem intra ſaccum hernioſum partibus provolutis, vel repoſitis, vel non repoſitis fit ſeroſa collectio. Hæ varietates peculiaria habent ſigna, quibus diſtingnantur. Conſule Auctores citatos, & imprimis *Bertrandi*. Hydrocele cognoſcitur protuberantia molli, fluctuante, (renititur ſummopere, ſi humore diſtendatur nimio) ſubdiaphana, niſi ſero feta ſit turpitudo, gravi, figuram pro vario corporis ſitu mutante, æquali, glabra, indolenti, niſi complicetur, preſſioni facilius, difficiliuſve credente, per eam tamen nec minuenta, nec in ventrem refundenda, poſt preſſionem ſublatam illico reſiliente, niſi cutem ſcroti ſimul œdema teneat; urinis a longo tempore ſervatis non creſcente, nec iis immiſſis decreſcente; tandem venis varicoſis ſtipata. Cum ſarcocele combinatur aliquando, & tunc *hydroſarcocele Heiſtero* audit.

Curatio pharmaceutica fit extus ope topicorum reſolventium, diſcutientium, roborantium, exſiccantium, intus vero adhibitis hydragogis, diureticis, reſolventibus, tonicis. Curatio chirurgica duplex eſt, palliativa & radicalis. Palliativa quæ quandoque, licet rarius, perfecte ſanat, in feri eductione ope paracenteſeos identidem repetendæ tota ſita eſt. Radicalem obtinebis, 1. ſectione in ſcroto facta, ope ſcalpelli a ſuperioribus ad inferiora; 2. ope cauſtici, quo longitudinaliter ſcrotum aperies; 3. adhibito ſetaceo, quod ope acus grandioris per ſupremam ac lateralem ſcriti partem deorſum trajicies. Sunt & aliæ methodi, ut methodus *Ruyſchii*, *Marini*, circumforaneorum. De his omnibus vide *Heiſteri Chirurgiam*, *cap. de Hydrocele*.

3. *Oſcheocele hydatidoſa*, *hydatidocele* Græcorum; *hydrocele ab hydatibus funiculi ſpermatici*, Operationis de Chirurgie de le Dran, Bertrandi Mem. de l' Acad. R. de Chir. Tom. III, *Hydrocele ab hydatibus omenti prolapſi* ſeu *epiplocele hydrocelico hydatidoſa*, Lamorier Mem. de Pipelet dans les Mem. de l' Acad. R. de Chir. Tom. III. *Hydatis ſcoti circoceli ſuccedens*, Vandermonde Journ. de Med. Nov. 1759. L.

Affiniſſima eſt præcedenti. Vide apud *Auctores citatos* ſigna & curationem hujuſce ſpeciei.

4. *Oſchecele Malabarica*; *Oſcheo-hydrocele* vulgo Medicis, *Hydrocele Malabarica* Kempfer Amœn. Faſc. 3. Obſ. 7. *Andrum* Malabaris, *Endemium*, vel *Andu-vaða Ku*; Vide iconem Dionis Oper. de Chir. C.

Oritur ab eryſipelate ſcroti ſingulis menſibus recidivo cum novilunio, quo poſt alterum diem ceſſante, eroſis lymphaticis, in ſcroti cavum confluit liquor ſeroſus, ſubſalſus, luna creſcente creſcens, & ita ſcrotum diſtendens, ut immiſſa acie educendus ſit; liquor ille quandoque rufus, viſcoſus, vel ſanguinolentus eſt.

Principium in aquis regni *Cochon* eſſe pronuntiant populares, aquis ſcilicet ſale acri, corroſivo ſcatentibus: addit *Kempferus* ventum noctu frigidum, qui etiam interiora domuum ſubiens, morbos exaſperat, & convulſiones excitat horrendas viſu, hic tamen nihil ferentes exitii. Aggreditur hic morbus etiam advenas diu immorantes, & moleſtus tantum inaſſuetis; per totam hominis ætatem durat, & incurabilis eſt.

Curatio palliativa eſt unica, ſcilicet ut ſingulis menſibus inflicto phlebotomo e latere ſcroti alterutro ad imam partem aquæ educantur.

Præcavetur hic morbus depurata aqua potulenta per arenam in puteis congeſtam; hæc cautio viget in regno Mangiati; ubi eſt diverſorium quod Brahmani ſingulari infirmias pietate extruxerunt, ibique prandium quotidie parant ſimiis ex ſylva vicina confluentibus. Ibi cum oryza coacta baculus exponitur, quem prima adveniens ſimia manu occupat, ut alias a prandio arceat; hinc certamen inter illas, cujus ſpectaculum, data eleemoſyna ſimiis deſtinata, viatores redimunt.

5. *Oſcheocele varicoſa*, *cirſocele*, *circocele*, *varicocele* Aucto-

Auctorum, ut Dioniis operat. Heiſter. Platner. Inſtit. Chir. Sharp. Recherech. Crit. C.

Eſt varicoſa venarum ſpermaticarum, vel ſcrotalium dilatatio. Poſterior oculis putet; priorem cognoſces intumeſcentia funiculi ſpermatici, quæ ſtatim omentum prolapſum exhibere videtur; eſt adhibita majori attentione palpo percipiuntur venæ ſpermaticæ dilatatæ, atque intortæ: acervum vermiculorum tangere te crederes; flaccida eſt utplurimum in affectu hocce, & mollis epididymis, quamvis aliquando major perſentiatur; conveniunt diſcutientia, ſubligaculum ſuſpenſorium, roborantia. adſtringentia, quæ utplurimum abunde ſunt, affectu nihil periculi includente: ſi dolor nulla alia via ſedandus varicoſum venæ ſpermaticæ ramum teneat, tunc is ligandus, atque exſcindendus eſt ex *Scharp*; minus bene ſuadent nonnulli eo in caſu amputare teſtem: vide *Varicis genus*.

6. *Oſcheocele ſeminalis*, *Spermatocele* Auctorum, ut Verduc Chirug. Aſtrucii de morbis ven. Arnaud Traitè des hernies. *L.*

Alia eſt venerea, quæ ex ſyphilide confirmata, vel a gonorrhœa ſuppreſſa ortum ducit: alia vero ſimplex, quæ a variis cauſis natales habet. Cognoſcitur intumeſcentia teſticuli, epididymidis funiculi calida, renitente, dolorifica; abire poteſt in apoſtema, fiſtulam, ſcirrhum, hydrocelem, ſarcocelem, carcinoma. Hanc facit ſemen ſuis ductibus hærens, eoſque vellicans, diſtendens.

Curatur venæ ſectione repetita, potu refrigeranter laxante, clyſteribus emollientibus, topicis, primum laxantibus, emollientibus, anodynis, dein reſolventibus, ac tonicis.

7. *Oſcheocele cruenta*; *Hernia ſanguinea* Celſi, Pauli Æginetæ: *Hæmatocele* Heiſter Chir. Tom. II. Bertrandi Mem. de l'Acad. Royale de Chir. Tom. III. *A.*

Dubetur utplurimum cauſæ externæ contundenti, dilaceranti, raro internæ rodenti: ſignis gaudet hydrocelis ad candelam non pellucidæ, ſed potius valde obſcuræ cum aliquali nigrore. Interdum ſola ſcroti ſectione, vel perforatione cognoſci poteſt. Curatur occiſione ſcroti artificioſa, qua ſanguis educitur, poſtea purgatuc vulnus, & tentatur vaſis aperti conſolidatio; raro ſufficit punctio, ſub qua affectus utplurimum recidivat, vaſis ſpermaticis, ac teſticulo corruptione tentatis, quæ tamen in ventrem non penetravit, viget caſtrationis neceſſitas.

8. *Oſcheocele purulenta*, *Hernia humoralis* Heiſter. Chir. Dionis Dem. 4. *Emeyrocelo* Græcorum. C.

Eſt puris collectio intra ſcrotum; ſigna habet abſceſſus, vel apoſtaſeos, Curatur inciſione, qua educitur pus, vulnere remediis apoſtemati dicatis mundato, & ad cicatricem perducto.

9. *Oſcheocele adipoſa*, *Liparocele* Hollerii de morb. intern. Heiſteri Chir. Reneaume Eſſai ſur les Hernies, Shap Recherc. crit. *L.*

Lupia eſt intra ſcrotum enata, lipoma, vel ſteatoma referens; diagnoſim habeto ex ſignis lipomatis, ſteatomatis, quorum curatio liparaceli ſanandæ competit.

10. *Oſcheocele ab algedine*; *Spermatocele ſymphilitica*, *Albegedo* VV. Cockburn the cure of Gonorrhœa c. 8. & 9. vulgo *Gonorrhèe tombeè eans les bourſes*. C.

Eſt tumor teſticuli qui ſupervenit gonorrhœæ virulentæ ſuppreſſæ; mitigatur dolor, tenſio & calor phlebotomiis, potu leniente, emulſionibus, cataplaſmatis emollientibus; ſedata inflammatione reſolventia & potiſſimum hydargyroſis adhibentur.

ORDO SEXTUS.

ECTOPIÆ.

Ptoſes, *celes*, *pararthremata* Græcorum; *Prolapſus*, *herniæ*, *aberrationes*, *luxationes* Latinorum; *Dèplacemens*, *chûtes*, *deſcentes*, *hernies*, *aberrations*, *luxations*.

(*Hunc Ordinem elaboravit* D. Cuſſon, *Doct. Med. Monſpel. & Reg. Scient. Soc. Sodal.*

SUnt affectus partium organicarum in ſitu mutato: ectopiarum character eſt partis ſolidæ e ſede nativa dejectio ſenſibus obvia; affines ſunt admodum affectus ectopi cum protuberantibus: verum in eo diſcrepant hi duo morborum chirurgicorum ordines, quod in ectopis protuberantia, quæ eſſentialis non eſt, a ſolidis ſede propria emotis perdeat; in protuberantibus vero tumorem faciant fluida aut congeſta, aut ſolidis plus accreta.

Dividuntur Ectopiæ in prolapſus, hernias, & luxationes: cadunt in partes molles prolapſus & herniæ; in partes vero duras luxationes: in prolapſibus pars ſedem mutans nuda eſt, & ſenſibus immediate exploranda venit: in herniis ſub communibus ſaltem integumentis deliteſcit pars e loco dejecta, & ſenſibus mediate tantum, non immediate obvia fit. Notandum partes prolapſas nunc oculis patere etiam ante lapſum, nunc vero tantum poſtquam prolapſæ ſunt: procidunt & etiam partes, quas nec lapſus quidem oculis ſubjicit: verum eæ tunc immediate tangi poſſunt. Circa hernias hoc quoque notandum, partem hernioſam fere ſemper erumpere e nativis quibus coercetur clauſtris; dari tamen herniæ genus unum & alterum, in quo, ſervata etiam propria cavitate, pars nihilominus ſitu non gaudet nativo. Exempla ſubminiſtrant parochidii ſpecies, & uteri inclinationes: hinc nec ſub prolapſum, nec ſub herniarum titulo, verum ſub aberrationum nomine (melius forte)) *Caudio* veniunt Ectopiæ hujuſce modi; in pararthrematibus loco nativo emovetur pars dura, ut oſſea, cartilaginea, vel ſitum mutat.

Ideo partes in loco nativo continentur, licet actione muſculorum, & vi gravitatis ſæpe extra protrudantur, & a ſede recedere nitantur, quia vires quibus coercentur, ſed retinentur, æquales ſunt, imo majores viribus eas expellere nitentibus; vires retentrices ſunt cutis, tendinum,

dinum, ligamentorum, capſularum elaſticitaſs, contractilitas; craſſitiei, numero, denſitati fibrarum proportionalis eſt ea vis: ſi itaque pars quædam e ſua ſede dimoveatur, neceſſum eſt omnino ut vis expellens, ſive viva, ut niſus, motus ſaltus, clamor, ictus; ſive mortua, ut pondus partis, ejus preſſio, momentumque quovis utitur, faciant productum majus, quam quod a viribus retentricibus reſultat.

Unde ſequitur quod quæcumque Ectopia tribuenda ſit, vel principio activo, ſeu cuidam violentiæ, ut auctis viribus expultricibus, vel e contra cuidam laxitati, ſeu debilitati, ſeu imminutis viribus retentricibus. Ex his diverſis principiis, diverſa prorſus oriuntur ſymptomata, diverſaque pendet curandi methodus; nam ubi Ectopia ut per violentiam, tunc, tunc eſt dolor, tenſio, calor; & e contra cum fit a laxitate, nullus eſt, vel minor multo dolor, minor irritatio. Propterea in primo caſu partem in priſtinam ſedem reponere difficillimum, retinere facilius eſt; in ſecundo e contra partem reſtituere ſedi pronum eſt, in ea vero firmare non ita facile; denique ratione curæ, ubi pars loco emovetur per violentiam, laxantia, lubricantia, anodyna, phlebotomia auxilio ſunt: e contra cum a laxitate fit Ectopia, exſiccantia, robora, irritantia, aromatica, tonica proſunt. Errant ergo qui omnes paratopias, tanquam a laxitate oriundas, eadem methodo curandas cenſent, & diſtinctionem vere mechanicam ab Antiquis traditam inter virtutes expultrices & retentrices contemnunt, aut non capiunt. Errant etiam qui omnem partis elevationem, ſeu protuberantiam a fluidorum ſtaſi, tanquam a cauſa proxima, repetunt, cum a vi contentorum abſoluta, vel reſpectiva ad continentis reſiſtentiam adaucta repeti debeat.

Sub hoc ordine militant genera ſequentia, Exophtalmia, Blepharoptoſis, Hypoſtaphyle, Paragloſſe, Proptoma, Exania, Exocyſte, Hyſteroptoſis, (hæc prolapſus ſunt;) Duterocele, Epiplocele, Gaſtrocele, Hepatocele, Splenocele, Hyſtorocele, Cyſtocele, Encephalocele, Hyſteroloxia, Parorchidium, (hæc vero herniæ, niſi ultima duo genera, non hernias, ſed aberrationes eſſe velis;) Exarthrema, Diaſtaſis, Loxarthrus, (hæc tandem oſteoparatopiæ.)

XLII. EXOPHTHALMIA; *Magnitudo nimia*, *prolapſus*, *expreſſio oculi* Latinorum; *Hygrophthalmia*, *Elephantiaſis oculi* Boerhaave de Morb. Ocul. Part. II. c. 5. *Exophthalmia*, *Hydrophthalmia*, *Buphthalmus*, ſeu *Buphthalmia*, *Ophthalmoptoſis*, *Ecpieſmus* Græcorum, Mauchart Diſſ. de Hyd ophthalmia; & oculi paracenteſi inter Haller. Diſput. Chir. Tom. I. *Groſſeur contre nature*, *hydropiſie*, *cancer*, *chute de l' œil*. Maitre-jan Part. II. chap. 6. Saint-Yves Part. II. chap. 1.

Eſt bulbi oculi procidentia, aucta, vel non mutata ſenſibiliter nativa ipſius magnitudine; exorbitat itaque oculi bulbus plus minus diſtenſus, ac tumens, vel extropulſus, ac prolapſus, vix mutata ipſius mole; neque a palpebris quæ ſanum de cetero oculum clauderent, tegi poteſt.

1. *Exophthalmia hydropica*, *Hydrophthalmia*; *Buphthalmia* Mauchartii. *Hydrophthalmia* Platneri Inſtit. chirurh. §. 764. *Hydrophthalmia* Boerrhaave. *Turgeſcentia vitrei ſeroſa* Mauchartii. *Hydrophthalmia ſeroſæ vitrei turgeſcentiæ mixta*, ejuſdem. *Hydropiſie de l' œil* Saint-Yves. *Groſſeur contre nature de l'œil*, *Extenſion non naturelle du corps vitre* Maitre-jan. D.

Species hæc debetur nunc aquei humoris incremento (hydrophthalmia), nunc incremento vitrei (ſeroſa vitrei turgeſcentia), nunc utrique (hydrophthalmia cum vitrei turgeſcentia combinata.)

Hudrophthalmiæ ſigna ſunt ſucceſſivum bulbi oculi augmentum, cum tenſione turgida, atque exorbitatione; cornea plus ſolito elevata ac prominens, iris profundior, & ab interna corneæ ſuperficie remotior; pupilla immobilis, nunc amplior, nunc ſtrictior (eadem remanet pupillæ mobilitas, & magnitudo juxta *Antonium maitre-jan*) viſus ab initio illibatus, ſucceſſive debilior, obſcurior; dolor nunc mitis, obtuſus, circa oculi fundum, nunc gravior cum ejuſdem lateris affecti hemicrania, ſtupore partium faciei, aliquando & emphyſemate, odontalgia, inſomniis, tandem ſub ulteriore molis incremento epiphora, ectropium.

Turgeſcentiæ vitrei ſeroſæ ſigna ſunt notabile bulbi oculi exorbitantis augmentum, cum inſigni ipſius duritie, ac tenſione turgida; umbra lenti cryſtallinæ affuſa a limbo vitrei circa ipſam elevati; ſtrabiſmus verſus ſuperiora; dolor nunc obtuſus, nunc vehemens; notabilis viſus imminutio; iris convexa ad corneam magis approximata; pupilla plus ſolito dilatata, & parum omnino mobilis.

Hydrophthalmiæ cum vitrei incremento combinatæ difficilior diagnoſis; quod ad curationem non magni intereſt. Hanc tamen licet hariolari ex mole ocularii bulbi nimia, velocius increſcente; ex ipſius duritie iſigni, ex ſtrabiſmo, ex pupillæ magna dilatatione, ex iride profundiori, & cornea elatiori. Hæc exophthalmiæ hydropicæ varietas compoſita, nunc debetur ſero acriori, nunc vero mitiori in oculum depluente, in primo caſu ſymptomatibus jam dictis ſociatur inflammatio interna externaque, febris, agrypnia, quæ a ſecundo caſu exulant.

Hanc ſpeciem, non neglecta, ſi vigeat, ophthalmia, curabis phlebotomia, catharticis repetitis, reſolventibus internis ſpirituoſis, diſcutientibus oculo admotis, veſicatoriis, ſetaceo, fonticulis, imo & oculi paracenteſi in ſclerotica, vel cornea inſtituta. (*Vide Mauchartium locis citatis.*)

2. *Exophthalmia purulenta* Maitre-jan, part. 2, chap. 6. *Exophthalmia hypopyca* Boerhaave loc. cit.

In hanc ſpeciem abit ſpecies præcedens, ſi inflammatio a fero acriori in oculum depluente inducta in ſuppuratum abierit. Poſt dolores atro-

atroces, inflammationem intus & entus adauctam, tumefactionem ſummam membranarum oculi album efformantium, palpebrarum inverſionem, epiphoram calidam & acrem, turbatur tandem oculus, & fit partium internarum ſuppuratio, ac deſtructio. Labente tempore tandem rumpitur, & exulceratur oculus cum puris effluxu, dolorum levamine, ſucceſſiva partium deterſione, bulbi ocularii imminutione, ac demum cicatrice. Curationem ſequentem recipit hæc ſpecies: pure penitus facto, ſi ſumma ſit inflammatio, & dolores atrociſſimi, aperienda cornea in ea parte per quam viam ſibi parat pus concluſum, aut in parte declivi quacumque, ſi nullam ſpecialiter affectare pus videatur. Ea ratione doloribus majoribus a ruptionis ſpontaneæ procraſtinatione oriundis occurretur; adacta ultra uveam lanceola, pure evacuato, & mundato per collyria abſtergentia oculo, tandem cicatrix inducitur.

3. *Exophthalmia cancroſa*, *cancer de l'œil* Saint-Yves, part. 2. chap. 1. C.

Sanguis ſpiſſus vaſa membranarum oculi infarcit, eaſque valde craſſas reddit, ac veluti carnoſas: inflammatio & dolor incipiente morbo moderata, eo progrediente ſenſim augeſcunt: tollitur viſus. Gravis prorſus eſt ægritudo hujuſce modi, membranarum oculi quaſi cancer, qui licet quandoque non exulceretur, nihilominus tamen temporis ſucceſſu dolores atroces parit cum febre, ac tandem morte. Sola oculi extirpatione ſanitas aut vita ſervari poſſunt. Vide *Auctorem citatum*.

4. *Exophthalmia traumatica* Maitre-jan, part. 2. chap. 10. D.

Oculus ſaxo, pila luſoria, fuſte & ſimilibus violenter percuſſus, non ſolum contunditur cum interiorum ruptione, atque confuſione; verum etiam diſruptis membranis communibus, muſculis, aliiſque quibus gaudet vinculis, exorbitat aliquando, extruditur plus minus prolapſus, imo in ictu violentiſſimo partium nonnullarum adhuc integrarum fragmentis tantum ſuſtentatus dependet. In leviori malo tentanda eſt partium diſruptarum agglutinatio, repoſito intra orbitam oculo; in malo vero graviori, quoniam ſeparatorum coalitus impoſſibilis eſt, inſtituta vinculorum, quæ ſuperſunt, pauculorum ſectione, & cohibita hæmorrhagia, febri & inflammationi occurretur per phlebotomias, clyſteres refrigerantes, diætam tenuem: ſuppuratione facta, pars a pure mundabitur, & tandem ſuo tempore cicatrix inducetur. Vide *Auctorem citatum*.

5. *Exolphthalmia a protuberantia*. L.

Variat multifariam hæc ſpecies; extruditur enim oculus.

(*a*) A exoſtoſi introrbitali, *Petit Maladies des os, chap. de l'Exoſtoſe*.

(*b*) Ab apoſtemate introrbitali, *Maitre-jan part. 3. chap.* 1.

(*c*) Ab hæmatocyſtide introrbitali, *Maitre-jan ib.*

(*d*) A ſcirrho, cancro glandulæ lacrymalis, *Boerhaave part.* 1. *cap.* 7. *Gorter. Chirurg. repurg. lib. V. cap.* X.

(*e*) Ab hydatidibus introrbitalibus, *Petit ibidem ac ſupra*.

(*f*) Ab adipis introrbitalis intumeſcentia, *S. Yves part.* 1. *cap.* 10. 20.

(*g*) A lupia introrbitali, *Maitre-jan ibid.*

(*h*) A gummate introrbitali, *Aſtruc Trmitè des tumeurs*, *tom.* 2. *liv.* 6. *cap.* 6. *pag.* 190.

Non protuberantia quævis intra orbitam enata exophthalmiam valet producere; verum ea tantum quæ ſatis magna ac profunda eſt: qua proportione creſcit protuberantiæ moles, pari paſſu extruditur oculi bulbus, vix quoad magnitudinem nativam muratus: facilis in univerſum eſt hujus ſpeciei diagnoſis, aſt non ita facilis varietatum diſtinctio: has ut ab invicem diſtermines, lege Auctores citatos ad quos brevitatis cauſa amandatum te volumus. Curatio pro indole protuberanliæ, cui natales debet exophthalmia, varianda eſt. Hanc tibi dabunt *Petitus*, *Antonius Maitre-jan*, *S. Yves*, *Boerhave*, & *Aſtruc*, in locis ſub qualibet varietate allegatis. Vide inſuper *exoſtoſeos*, *aptſtematis*, *hydatidis*, *lupiæ*, *ſcirrhi*, *carcinomatis genera*.

6. *Exophthalmia paralytica*, Maitre-jan part. 3. chap. 2. L.

Debetur hæc ſpecies paralyſi muſculorum bulbum oculi introrſum trahentium, ſeu muſculorum oculi rectorum, ſalvis obliquis. Vide *ſigna paralyſeos nec non ipſius curationem*, hinc habebis ſpeciei hujuſce diagnoſim ac therapeiam.

7. *Exophthalmia critica*, D. Chaptal obſervante. D.

Obſervabatur hæc ſpecies in homine univerſalem paſſo tetanum, qui judicatus eſt materiæ morbifica decubitus in oculum; intumuit ad pugni magnitudinem oculi bulbus mirum in modum exorbitans, & ruptione fundens ichorem copioſiſſimum pure mixtum. Poſtulat remedia exophthalmiæ purulentæ.

8. *Exophtalmia a conatibus*; huc *Eopieſmus ex niſu parturitio* Pauli Æginetæ, Aetii. *Ecpieſmus ex hertamine athletico* Aetii. D.

Exprimuntur aliquando oculi, ut, prominentes permaneant: Oculorum expreſſionis ex niſu laborantium e dolore partus contingentes ſæpius purgationibus in partu ſuccedentibus ſolvuntur; proinde has moliri atque juvare competit. *Paulus Ægineta lib.*3. *cap.*22. *Aetius part.*2. *ſerm.*3. *cap.*66.

9. *Exophthalmia a ſtrangulatu*, *Ecpieſmus ex ſtrangulatu* Pauli Æginetæ, Aetii.

Ita exprimuntur ac eliduntur oculi ut exerti perſæverent: quibus ex ſtrangulatu hocce vitium oritur, inciſio venæ cubiti præſidio eſt. *Aetius*, *Paulus Ægineta*, *ibidem ac ſupra*.

10. *Exophthalmia a chemoſi* Saint-Yves part. 2. chap. 4. 5. 6. Aſtruc de morbis venereis lib. 9. chap. 3. §. 3. D.

Oritur hæc ſpecies ab ictu in oculum aut ejus vicinias inflicto, a decubitu ad conjunctivam critico in febribus contingente, a lentore phlo-

phlogiſtico a parte inflammatata ad conjunctivam translato, ab humoris qui in gonorrhœa virulenta funditur parcius vel nequaquam effluentis metaſtaſi in conjunctivam facta. Signa diagnoſtica ſunt conjunctivæ rubræ, dolentis, calentis tanta intumeſcentia, ut ad digitum tranſverſum emineat; cornea veluti in foveæ rotundæ fundo depreſſa jacet; adeſt dolor capitis; & oculi maximus, gravitas ſupra orbitam, agrypnia, febris, pulſatio; antrorſum prominet oculus, nec a palpebris, quæ claudi nequeunt, & etiam extrovertuntur, penitus tegi poteſt. Iiſdem ſymptomatibus gaudet chemoſis venerea cum iſto tamen diſcrimine quod in iſta conjunctiva tumidiſſima videatur, dura ac carnoſa, & per innumera ipſius puncta ſtillet materia ſpiſſa, acris, flaveſcens, humoris gonorrhoici prorſus ſimilis. Curationem deprome ex *Yves*, & *Aſtrucio*. (*Vide Exophthalmiam chemoſim*).

11. *Exophthalmia a ſtaphylomate. L.*

Locum habet hæc ſpecies quotieſcumque ſtaphyloma, ſive fiat integra, ſive diviſa cornea, ad tantam molem aſſurgit, ut ſemper nuda, partim ſaltem, protuberantia remaneat: neque a palpebris tegi poſſit pars oculi anterioris prominens. (*Vide Staphylomatis genus.*)

XLIII. BLEPHAROPTOSIS. Mauchartii; *Blepharoptoſis*, *Lagophthalmus*, *Ectropium*, *Entropium* Græcorum; *Palpebræ ſuperioris caſus*, *retractio*, *palpebratum introverſio*, *extroverſio* Latinorum; *Chute*, *relaxation de la paupiere ſuperieure*, *eraillement des paupieres*, *trichiaiſe avec introverſion des tarſes*. Vide Platner. Inſtit. Chirurg. §. 577. §. 584. Maitre-jan part. 3. chap. 18. 19. 20. 21. Saint-Yves part. 1. chap. 8. 9. 10. Dionis Dem. 6. Boerhaave de Morb. oculor. part. 1. cap. 5. Heiſter. Chir. Tom. 1. part. 2. ſect. 2. cap. 45. 46. 48. Gorter. Chir. repurg. lib. 5. cap. 10.

Eſt palpebræ utriuſque vel alterutrius elongatæ, retractæ, introverſæ vel extroverſæ Ectopia cum ſymptomatibus in diverſis ſpeciebus variis.

1. *Blepharoptoſis genuina*, *Blepharoptoſis* Græcorum; *Caſus*, *lapſus palpebræ ſuperioris* Platneri, Boerhaave; *ptoſis* Heiſteri; *chute*, *relaxation de la paupiere ſuperieure* Maitre-jan, Staint-Yves, Dionis. L.

Fit hæc ſpecies 1. a vulnere muſculis frontis temporis, & palpebræ ſuperioris levatori inflicto, 2. a tumoribus quibuſcumque majoribus pondere ſuo palpebram deorſum trahentibus, 3. a defluxionibus inflammatoriis vel aphlogis palpebram elongantibus, 4. a mera relaxatione palpebræ per ſerum ſuperfluum inducta, 5. tandem a palpebræ paralyſi, quæ nunc conſtans eſt, nunc vero periodica. (Qualibet nocte recurrentem cum epiphora mucoſa Blepharoptoſim paralyticam refert *Cantvvel* in *Tranſact. philoſ.* 1738. *num.* 449. quam ſanarunt aquæ Bellilucanæ nuchæ effuſæ). In hac ſpecie palpebra ſuperior elongata actione muſculi ipſam elevantis attolli nequit; hinc vel nullo modo, vel non ſufficienter denudatur oculus, atque ita nulla fit viſio utplurimum, niſi palpebra continuo manu elevetur. Patent hujus ſpeciei varietates. Circa quintam notabis, quod paralyſi ſimul afficiantur gena ejuſdem lateris, laxior maxilla, lingua, oculus, partes aliæ. Varietates 2am & 3am curabis depulſo morbo primario, cui illæ natales debent: 4æ conveniunt fotus roborantes, ſpirituoſi: 5am adorieris remediis antiparalyticis extus, & intus uſurpatis; quæ ſi minus bene ceſſerint in duabus hiſce varietatibus, curatio petenda eſt ex operatione chirurgica in palpebra prolapſa, vel in cute frontis inſtituta, qua etiam utere ad ſanandam varietatem 1am (*Vide Platnerum*, *Dionis*, & *Heiſterum*).

2. *Blepharoptoſis lagophthalmus*. Vide Auctores in charactere citatos; *œil de lievre*, *lagophthalmie*. L.

Fit in palpebra ſuperiori, 1. a mala conformatione, 2. ab exſiccatione ab ophtalmicis inducta nimium adſtringentibus, 3. a muſculi palpebram reſerantis ſpaſmo, vel tono nimio, 4. quod ſæpius evenit, a cicatrice, vulnera, ulcera; uſtionem, palpebras, imo & frontem afficientia, ſequente. Hanc cognoſces palpebræ ſuperioris retractione, qua fit ut parum deſcendat, oculumque non contegat ſomni tempore. Exulat palpebræ extroverſio; exſiccatur primum cornea, dein pelluciditatem amittit: in palpebra inferiori obſervatur & etiam id vitii genus, neque alias agnoſcit cauſas. Hujus ſpeciei varietates, quæ a ſpaſmo vel paralyſi proficiſcuntur, remediis morbis hiſce dicatis debellare ſatages. Si magna ſit retractio, medelam non recipit affectus. In malo leviori curatoria eſſe poſſunt humectantia, emollientia, laxantia, tractio in ſenſum contrarium ope manus, emplaſtrorum, ſpleniolorum ſæpius inſtituta; quæ ſi minus proficiant, ad Chirurgicam operationem confugiendum eſſe volunt plurimi, renuentibus *Gertero*, & *Antonio Maitre-jan*: ſectionis inſtituendæ rationem vide apud *citatos Auctores*.

3. *Blepharoptoſis Ectropium*, (Vide Auctores modo citatos.) *Eraillement*. L.

Hæc ſpecies in palpebra utraque, aſt frequentius in palpebra inferiori obſervanda, fit 1. a membranæ palpebrarum internæ laxitate per diuturniorem emollientium uſum inducta; 2. a protuberantia intra palpebras enata, 3. ab obſtetricatione, ſi nimirum infantis oculi ab obſtetricis digitis nimium vexati fuerint, 4. ab operatione fiſtulæ lachrymalis, ſi nempe ſeparentur tarſi in magno cantho, 5. a marginali dialyſi, quando per vulnus, ulcus, finditur palpebrarum margo, retractis, & retortis fiſſuræ angulis, 6. tandem a cicatrice vulnera, ulcera, ambuſtionem excipiente.

Hujus ſpeciei ſigna ſunt palpebrarum brevitas ac extroverſio; ita ut pars rubra interior turpem generans aſpectum promineat, nec ſufficienter oculus contegatur. Curatur varietas 1. uſu roborantium adſtringentium; exſiccantium diuturno,

2am tollitur protuberantiæ curatione per congrua remedia, vel ejus ablatione per cauſtica, exciſionem artificioſam, 4am ſanavit *Le Dran* operatione in *Mem. de l' Acad. de Chir. T. I.* legenda. Medelam non recipiunt varietates aliæ. Chirurgicam operationem ſuadent nonnulli, quæ *Antonio Maitre-jan* non probatur. (*Vide Manchartii*, & *Keckii diſſert. de Ectropio*).

4. *Blepharoptoſis entropium*, (Vide Auctores citatos) *Trichiaiſe avec invorſion des tarſes*. L.

In hac ſpecie quæ ſub nominibus trichiaſeos, dyſtichiaſeos, phalangoſeos, ptoſeos etiam venit oculo, obvertuntur tarſi cum ſuis pilis, accedentibus ophthalmiæ a trichiaſi ſymptomatibus. Converſionem faciunt 1. Emphyſema, œdema &c. partes palpebrarum exteriores occupantia; 2º. debetur & etiam contractioni membranæ internæ palpebrarum ex *Dionis*, nec non juxta *Antonium Maitre-jan*, a ſtrictura quam facit humor qui lippitudinem ſiccam duramve inducit, ſi nempe in oras palpebrarum depluens ipſas externe rumefaciat atque induret. In varietate 1a ea uſurpanda venit medendi methodus, quæ œdemati, emphyſemati, &c. competit; quam, ſi opus ſit, excipient remedia ophthalmiæ dicata; operationem chirurgicam eo in caſu ab Antiquis, imo & Neotericis celebratum rejicit *Antonius Maitre-jan*. In varietate altera inciſionem longitudinalem proponit *Dionis*; auctor vero modo laudatus emollientia, artificioſam ciliorum avulſionem, & ophthalmiæ remedia; nequaquam autem ipſi probantur tum ciliorum pungentium extroflexio, & agglutinatio, tum uſtio ope cauterii actualis, tum ea remedia quibus impediri perhibent ne cilia denuo ſuccreſcant; ceterum locus eſt in hac ſpecie futuræ ſiccæ a *Dionis* laudatæ, qua ſi non reſtituantur cilia, confugiendum eſſe dicit *la Faye* ad operationem ab Antiquis propoſitam modo mitiori peractam, eo ſcilicet quo in Blepharoptoſi vera ab ipſo celebratur. Vide *Auctores citatos*.

XLIV. HYPOSTAPHYLE; *Staphyle ſeu Uva*, *kion ſeu columna*, *imantium ſeu lorum*, *Craſpedon*, *Columella bicornis* Aretæi Acutor. Lib. I. cap. 8. de affectibus columellæ; *Uvula nimium prolapſus* Nenter Tab. 25. cap. 8. *Uvula nimium producta* Heiſter Chir. T. 2. p. 656. *Uvulæ inflammatio*, *catarrhus*, *paralyſis*, *caſus* Gorter Praxis Med. Syſt. pag. 165. *relachement de la luette*, Dionis Dem. V. *Chute de la luette*, *luette baſſe*, *luette tombee*.

Eſt gurgulionis ſeu uvulæ laxatæ, inflammatæ, ulceratæ, incraſſatæ; attenuatæ, bicornis, procidentia cum moleſtia, ac difficultate inter deglutiendum, tuſſi, nauſea, exſpuitione fere continua, & quandoque dyſpnœa, nec non pſelliſmo.

Mota. *Aretæus* columellæ affectus memorans prolapſum uvulæ quinquefariam dividit, ſcilicet in columnam, uvam, locum, caſpedon, & uvulam bicornem. In *columna* phlegmone craſſeſcit gurgulio in longum protentus, rubens, & a baſi uſque ad extremum æqualis. In *uva* in parte ſui extrema rotundatur, craſſeſcit, livet, ſubnigricat gurguglio, figura, colore, magnitudine uvæ ſimilis. In *Craſpedo* in tenuem, & oblongam membranam deſinit columella habens in extremo veluti urinaculum. In *loro* membranæ ab utraque parte uvulæ adjacentes in latum explicantur, veluti veſpertilionum alæ. Tandem *bicornis* redditur *uvula* geminis membranis hinc atque inde pendentibus. Viderint autoptæ an recipiendæ ſint hæ omnes ſpecies: nobis vero bina ſub ſpecie totum hocce genus continetur.

1. *Hypoſtaphyle ab inflammatione; Inflammatio uvulæ* Celſi, libr. 6. cap. 14. Aretæi, de curat. acut. lib. 1. cap. 8. Nenteri, Heiſteri, Gorteri, &c. *Inflammation de la luette*. A.

Elongatur ac procidit forma varia gurgulio tumidus, calens, acute dolens, ruber vel lividus; inflammatio in ſupporatum nonnunquam abit, major eſt & deglutiendi, & ſpirandi difficultas in hac ſpecie quam in ſubſequenti. In graviori malo prompta a ſtrangulatu pernicies impendet. Curatur venæ ſectione, alvi ductione, collutione emollienti antiphlogiſtica, ſubadſtringenti, ſcarificationibus. Vide *Auctores citatos*.

2. *Hypoſtaphyle a laxitate; Prolapſus uvulæ* Nenteri; *Productio uvulæ a pituita* Heiſteri; *OEdema uvulæ* Gorteri; *Catarrhus uvulæ* ejuſdem; *Caſus uvulæ* Dionis, Gorteri; *Propendentia uvulæ paralyticæ* Gorteri; *Relachement*, *chute*, *paralyſie de la luette*. L.

Laxatur, elongatur uvula, colorem nativum nunc ſervans, ſed attenuata; nunc pallida, frigida, œdematoſa. Curatur hæc ſpecies applicatis ſpirituoſis, roborantibus, adſtringentibus, acribus, adhibitis interne catharticis, reſolventibus, tonicis. In caſu paralyſeos competit curatio blepharoptoſeos paralyticæ, quæ ſi non proficiant, amputatio inſtituenda, compreſſa, ſi opus ſit, hæmorrhagia ope ſtyptici. Vide *Auctores citatos*.

XLV. PARAGLOSSE; *Linguæ extumeſcentia*, *magnitudo*, *inflatio* Galen. Method. Med. Libr. XIV. Valeſci de Taranta Philon. lib. 2. cap. 59. Marc. Donat. Med. Hiſtor. mirab. lib. 3. cap. 4. *Linguæ retractio*, *exertio* Gorteri; *Gloſſocele* Gaubii Pathol. §. 242. *Linguæ extruſio* idem §. 254. *Renverſement de la langue dans le goſier*, Petit Mem. de l'Acad. des Sec. 142. *avalement de la langue*, *chute de la langue*, *retraction de la langue*, *grandeur exceſſive de la langue*, *ſortie de la langue*.

Eſt linguæ motu deglutitorio in fauces revolutæ vel ore extruſæ, exundantis, exertæ ectopia, imminuta, vel aucta ipſius magnitudine: accedunt ſymptomata alia in ſpeciebus variis varia.

1. *Paragloſſe deglutitoria*, *Linguæ voratu reſolutio in fauces* Petiti, *Gloſſocele ſeu hernia linguæ* Gaubii;

avalo-

avalement de langue, chute, renverſement de la langue dans le goſier. D.

Hanc ſpeciem obſervare datur in recens natis, linguæ fræno præpoſtere aut ultra modum ſecto, imo & aliquando nulla inſtituta fræni ſectione (Vide obſervationes a *Petito* relatas). Linguam vorant, & mortem ſpiritu intercluſo ſibi inferunt. Nigritæ, ut herorum verbera iniqua ulciſcantur; teſtantur hiſtoriæ, & Auctores fide digni. Quotieſcumque id vitii contingit, primum labia, & buccas movet recens natus eodem modo ac dum uber exſugit. Auditur ſonus qualis in deglutientibus; mox ſubito ingruit ſuffocatio, lingua quæ nativam ſervat magnitudinem, tunc temporis per deglutitorium niſum hauſta, in fauces plus minus revoluta, & ſuppoſitam epiglottidem claudente. Avertitur ſuffocatio, & lethum imminens, ſi digito in os immiſſo linguam reponas, aut ſi oblatum digitum lingua exſugat puerulus; qui ſi ſibi relinquatur brevi in ſuffocationem iterum incidit, linguæ reſtitutione denuo tollendam, verbo reccurrit & ſuffocationis periculum, & repoſitionis neceſſitas donec linguam noveris in ore retinere, quod ſpleniolo ac congrua faſciatione præſtitit *Petit*: valent hic loci etiam quæ linguam vulneratam in eodem ſitu remanere cogunt. Infantulum alterum qui fræno licet integro, linguam tamen vocabat, curavſt *Petit* excubiis aſſiduis, & admotis vix expergefacto uberibus. Ceterum ſive hanc ſive illam viam ineas, eam per longum tempus terere memineris. Plura vide apud *Petit*.

2. *Paragloſſe gloſſomegiſtus*, *Intumeſcentia lingumimia* Galeni; *Magnitudo, & inflatio linguæ* Valeſci de Taranta; *Tumores linguæ miri* Marcelli Donati; *Grandeur exceſſive de la langue, tumeur de la langue*.

Varietates plures habet hæc ſpecies: enim vero lingua portentoſe intumeſcit ita ut ore capi nequeat, 1. ab inflammatione ipſam detinente, 2. a defluxione ſeroſo-pituoſa in ipſam facta, 3. a catarrho. 4. ab hydrargyroſi minus caute adhibita, 5. a tumore inflammatorio glandularum ipſius baſi ſuppoſitarum, &c. Cognnoſcitur hæc ſpecies magnitudine linguæ ore non continendæ, exundantis, exertæ; facilis varietatum dignotio. In 5ª lingua tumore compreſſa craſſeſcit, elongatur, lateſcit, dentibus non coercenda, diaphana, dura. albida.

Varietatem 1am curabis venæ ſectione, alvi ductione, collutionibus, refrigerantibus, acidis, nitroſis, &c. 2am vero emeticis, hydragogis, clyſteribus acutis, hydragogis, &c. 3ª competunt remedia catarrhi, 4am debellabis ea methodo qua ſalivatio nimia hydrargyroſeos tempore contingens reprimitur, 5ª curata fuit glandularum phlogiſtice infarctarum ſuppuratione, tumoris apertione ſpontanea, ac mundatione per congrua remedia.

3. *Paragloſſe extoria*, *Linguæ exertio*, Gorteri Syſt. Prax. med. pag. 160. *Linguæ extruſio* Gaubii Pathol. *ſortie de la lingue*. L.

In hac ſpecie lingua involuntarie execitur, & maximam partem extruditur, eadem remanente nativa ipſis mole; fit id vitium vel muſculorum linguam rettahentium paralyſi, vigente ſimul exerentium muſculorum actione, vel convulſione tonica aut clonica muſculorum linguam extrorſum trahentium. Pendet a morbis cerebri. Vidi puerum annos natum duodecim in præludio variolæ convulſionibus per biduum integrum divexatum, cui lingua convulſive per intervalla mire exerebatur, & maximam partem extrudebatur. Remedia poſtulat ea Paragloſſe quæ ſibi poſcit morbus cerebri. unde ſoboleſcit.

4. *Paragloſſe retractoria*, *Rectractio*, *contractio linguæ* Goteri ibidem ac ſupra; *Retraction de la langue*. L.

In hac ſpecie citra voluntatis imperium ita retrorſum trahitur aut contrahitur lingua nativum ſervans volumen, ut a dentibus lateraliter vel antice multum diſtet. Pendet a morbis cerebri: ex ſpecie præcedenti abunde intelligitur. Hanc curabis ſi morbum primarium, cui natales debet, depuleris. De paragloſſe traumatica mentionem injicit *Fel. Platerus Prax. lib.* 11. *C.* 2.

XLVI. PROPTOMA *ſcroti*, *labii inferioris*, *mammarum*, *præputii*, *ariculæ prolapſus*. *Chute*, *relaxation*, *allongement du ſcrotum*, *de la lèvre inférieure*, *des mammelles*, *du prèpuce*, *de l'oreille*.

Eſt partis externæ, etiam ante lapſum conſpicuæ, & a palpebris, bulbo oculi, linqua, ac gurgulione diverſæ procidentia.

1. *Proptoma ſcroti*, *Racoſis* Græcorum; *relaxation du ſcrotum*, Dionis Dem. IV. L.

A ſero luxuriante ita laxatur, & elongatur ſcrotum, ut inter femora valde propendeat; levis affectus eſt Racoſis, cui occurres bracherio ſaccato, ſuſpenſorio vulgo dicto, exſiccantibus, adſtringentibus; nuſquam tentanda operatio chirurgica, niſi in ægris quos promptæ ac radicalis curationis cupido tenet: hujus inſtituendæ rationem lege apud *Dionis*. Sequentes proptomatis ſpecies ſatis ſit enumeraſſe.

2. *Proptoma labii inferioris*. (Vide Ptyaliſmum.)

3. *Proptoma mammarum*. L.

Artificioſe producitur apud incolas inſulæ Formoſæ, apud Papous, nec non apud Ægyptios: aſſere appoſito deprimuntur. & elongantur mammæ.

4. *Proptoma præputii*. L.

Tantus eſt vulgo hujus partis prolapſus apud Ægyptios, ut perſtent artifices, qui fiſtula impari monent eos qui circumciſione indigent; ut hiſce in regionibus faciunt ex profeſſo ſuum caſtratores.

5. *Proptoma auricularum*. L.

Artificialis eſt hic prolapſus apud Siameos; pertunduntur auriculæ; ponderibus onerantur; foramen pugni magnitudinem adæquat; tandem ad humeros uſque fit auricularum deſcenſus.

Nota. An ad proptoma pertinet ea carnis moles, quæ mulieribus Hottentotis in pube enaſcitur,

tur, atque deorſum propendet pudenda obtegens? an huc teferendæ magnæ illæ plicæ in cute abdominali quarumdam mulierum conſpiciendæ? an huc etiam labiorum vulvæ magnorum parvorumque elongationes in mulieribus nonnullis obſervandæ.

XLVII. EXANIA, *Proctocele* Pathol. Meth. Edit. 3. *Morbus pœnalis Gerhamenſium* Lib. Regum I. cap. 5. *Prolapſus ani* Auctorum, ut Plateri Prax. Lib. II. cap. 2. Nenteri Tabul. 126. &c. *Chute du fundament* Dionis Dem. IV. pag. 392. Arnaud des Hernies Tom. I. chap. 28. Levret Obſerv. ſur les Polypes Sect. 3. pag. 165.

Eſt ſphincteris, ani, & inteſtini recti inverſi procidentia; extuberat, & rubet ad podicem pars prolapſa, plus minus longa, atque incraſſata, reductibilis ſemper in principio, & niſi ſæviat ſtrangulatio, vel obſtet nimia ejus craſſities. Species omnes variant quatenus nunc tantum marginatur anus annullo craſſo, Gallice *bourlet;* nunc vero inteſtinum rectum forma botuli, Gallice *boudin*, plus minus longi, propendet; ad pedis unius longitudinem viſum eſt deſcendere.

Inflammationi, ſtrangulationi, gangrænæ obnoxiæ ſunt omnes exaniæ ſpecies. Inflammari, ſphacelari cognoſces ſignis inflammationis, & gangrænæ generalibus. Strangulationem adeſſe declarabit irreductibilitas ab inflammatione pendens. Eſt & alia irreductibilitatis ſpecies, quam patitur pars prolapſa, exulante etiam inflammatione, ſi nempe mirum in modum hujus moles increverit. Inflammatiotem, & exinde natam ſtrangulationem depellere ſatages iteratis vena ſectionibus, emollientibus ſolis, imo mitiora reſolventia accipientibus forma cataplaſmatis, fotus, linimenti, &c. nec non prompta reductione, ſi fæcum in inteſtino recto morantium ſuſpicio ſit, ea clyſtere educendæ, antequam repoſitioni te accingas. Adverſus grangrænam hic loci certe ægerrime ſanandam, vide quæ ſub ſpaceli genere dicta ſunt. Si reductioni obſtet nimia partis prolapſæ incraſſatio, ad eam impetrandam viam ſternent phlebotomiæ, & emollientium reſolventibus ſociatorum aſſidua, & conſtans applicatio.

1. *Exania primaria;* L. Vide Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem; variat etiam prout cauſam nullam habet evidentem, ſeu ſpontanea eſt; vel quatenus diverſas agnoſcit cauſas procatarcticas, ut planctus, clamores, ſeſſionem in ſellis perforatis diuturniorem, conamino ſam fæcum duriorum dejectionem, &c. Diagnoſim habeto ex ſignis genericis, & ex morbi primarii, a quo ſoboleſcat, defectu. Amotis prius cauſis procatarcticis, illa ſpecies, quæ ſymptomaticis contumacior eſt, curatur reductione in varietate botuliformi, & in pueris difficilius obtinenda, (de hac vide *Arnaud*) & firmata parte, ope ſitus, ſpleniorum, faſciationis, adſtringentium. In pueris hæc vulgo ſatis ſunt, modo clyſtere molliores, fluxiliores reddantur fæces, quoties alvum deponere volunt; quibus ſi nihilominus ani prolapſum revocet alvi egeſtio, ani latera memineris ſubſtentare digitis, dum fæces nituntur expellere: hanc, ſi neceſſaria ſit, navare ſibi poſſunt operam adulti, quos longa quies, & jam dicta auxilia ſanant, ſi recens ſit exania; ſi fæces duriores morbo ortum dederint, ſupervacaneum dicere exiſtimamus, curationem eſſe clyſteribus auſpicandam, quibus eæ molliri, ac ſolvi poſſint, Hæc irrita ſi ſint, & habitualis fiat procidentia ani, etiam extra alvi dejectionem erumpentis, tunc locus eſt peſſario (vide *Arnaud*,) vel veſicæ vervecinæ a *Levretio* in anum inditæ, vel bracheriis Suretianis. In exania quacumque botuliformi, ſi ita jubeat irreductilitas, vel gangræna, ligatura injecta exſtirpari poteſt pars prolapſa, neque ſucceſſu caruerat nonnulla inſtituta ea in re tentamina.

2. *Exania al alvi fluxu;* D. Vide Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem. Pendet a prægreſſo fluxu diarrhoico; dyſenterico, teneſmodeo, qui cum ſignis genericis hanc ſpeciem ſiſtit; ſublato fluxu per remedia diarrhœæ, dyſenteriæ, teneſmo appropriata, juxta genium cauſæ, cui natales debet unaquæque horumce morborum ſpecies, auxilia, hic certe majorem habitura efficaciam, quam in exania primaria, non alia adhibebis quam quæ in ſpecie præcedenti propoſuimus.

3. *Exania a calculo;* A. Vide Auctores citatos.

Calculoſis ob conaminoſam mictionem, imo & nonnumquam lithotomiæ celebratæ tempore, contingit aliquando ani prolapſus, ſignis calculi præſentiam commonſtrantibus, necnon genericis cognoſcendus; variat in marginalem & botuliformem; depulſo morbo primario, pars prolapſa reducenda, & in loco firmanda, ut jam docuimus.

4. *Exania a dyſtocia;* D. Vide Auctores citatos.

Adoritur hæc ſpecies gravidas, quibus longus & difficilis fuit parturitius labor; variat in marginalem & botuliformem. Ex charactere generico, & prægreſſa dyſtocia eruitur ſpecifica diagnoſis; valet hic primæ ſpeciei curatio.

5. *Exania paralytica* Fel. Plateri Prax Lib. II. cap. 2. Dionis, Nenter locis citatis. L.

De hac mentionem injiciunt *Nenterus* & *Dionis* quos vide. Mire laudat *Junckerus* in ea ſpecie liquorem florum verbaſci in unguenti conſiſtentiam redactum; curationem lege apud *Platerum*.

6. *Exania traumatica;* Nenter loco citato. B.

Cadit ex præfato Auctore in eos quibus muſculi ani levatores in lithotomia diſciſſi ſunt; deſperata res eſt, niſi ſtatim a principio exquiſitis vulnerariis medela afferatur.

XLVIII.

XLVIII. EXOCYSTE, *Prolapſus*, *inverſio veſicæ urinariæ* Auctorum, Salzmanni Diſſert. de Hern. Veſicæ inter Halleri Diſp. ſel. Tom. III. Solingen, de mulierum & infant. morb. Chirur. pag. 741. *Renverſement de la veſſie urinaire*, Noel Obſ. Recherches ſur la hernie de la veſſie par Verdier, Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. II.

Eſt membranæ tum veſicæ corpus, tum ipſius collum interne obveſtientis procidentia per meatum urinarum facta: inter magna vulvæ labia conſpiciendam ſeſe præbet pars prolapſa, nunc forma veſicæ, rotundæ, diaphanæ, clauſæ, lotio plenæ cum iſchuria; nunc vero forma botuli oblongi, penduli, inferne aperti, cum urinæ emittendæ difficultate.

1. *Exocyſte Neoliana; Prolapſus, inverſio tunicæ interioris veſicæ: Renverſement de la membrana interieure du corps de la veſſie:* Verdier loc. cit. L. Obſervat *Noel*, in virgine urinæ retentionem frequentibus ſtipatam motibus convulſivis paſſa, protuberantiam ovi gallinacei magnitudine, quæ veſicam referebat tenuem, ſubdiaphanam, urina fœtam, extus clauſam, e meatu urinario erumpentem, a tunica nervea, quæ veſicæ corpus interius obducit, inverſa efformatam; brevi fato functa eſt virgo; aperto cadavere inventi ſunt ureteres in ſua ipſorum inſertione obſtructi, ita diametro aucti, ut colon adulti craſſitie æquarent, & urinam, facta tunicæ nerveæ a carnoſa ſeparatione, inter utramque fundentes; hinc tunicæ nerveæ corpus veſicæ interius veſtientis inverſio, & per urethram extruſio; an convenit in ea ſpecie partis prolapſæ apertio, imo & exſtirpatio?

2. *Exocyſte Solingeniana, colli veſicæ urinariæ inverſio* Solingen, Salzmann. loc. cit. *Renverſement de la membrane interieure du col de la veſſie.* Mulieri pluries dyſtocice enixæ, & verberibus in ventrem infimum a marito exceptæ accidit, ut, cum abdominis ſubſidentia, & urinæ excernendæ difficultate, meatus urinarius inverſus digiti minoris longitudine propenderet; ſcilicet tunica, quæ veſicæ collo interius obtenditur, inverſa ac per meatum urinarium elapſa botulum efformabat inter magna vulvæ labia conſpiciendum, deorſum propendentem, & ima ſui parte patulum; methodus curatoria a *Solingenio* adhibita fuit hujuſmodi: Præmiſſo fotu conveniente, ope ſpecilli corio molliore, atque ſpongia inſtructi, necnon liquore adſtringente muniti, collum veſicæ prolapſum in ſedem nativam reſtituere allaboravit, & ipſum in hocce ſitu per commodum ſubligaculum continere, atque firmare anniſus eſt; an, ſi minus proficiant modo dicta, hic & etiam exſtirpatio?

XLIX. HYSTEROPTOSIS, *hyſteroceles nudæ* Pathol. Meth. Edit. 3.; *Relaxatio*, *prolapſus*, *procidentia*, *inverſio uteri vel vaginæ* Auctorum, ut Heiſteri Inſt. Chir. T. II. Gunzii de Hernis, &c. *Relachement*, *chute*, *deſcente*, *renverſement de la matrice ou du vagin*, Arnaud T. I. Chap. 24. &c. Puzos ſur les maladies de la matrice, Sabatier Mem. de l'Ac. R. de Ch. T. III.

Eſt uteri vel vaginæ procidentia, cognoſcenda per protuberantiam in vagina obſervandam, aut extra ipſam propendentem, ab utero prolapſo, inverſo, vel a vagina inverſa, prolapſa, efformatam, reductibilem ſaltem initio, ſtipatam doloribus ad renes, & inguina, pondere hypogaſtrii, inceſſu difficili, teneſmo, urinæ frequentia aut difficultate; cave hyſteroptoſim cum uteri vel vaginæ polypo confundas.

Inflammari, ſtrangulari, gangrænaſcere, exulcerari, adhærere, & valde intumeſcere citra inflammationem poſſunt hyſteroptoſeos ſpecies completæ; quorum accidentium diagnoſim ſubminiſtrant ſigna inflammationi, grangrænæ, & ulceri propria, necnon irreductibilitas, quam faciunt nunc inflammatio, nunc habenæ partem prolapſam cum vicinis alligantes abſente inflammatione; nunc tandem, eadem exulante, necnon adhærentiis, uteri, vel vaginæ moles nimia.

Remedia inflammationis, & exinde natæ ſtrangulationis ſunt venæ ſectiones iteratæ, emollientia forma varia applicata, aut mitioribus reſolventibus maritata, clyſteres refrigerantes, fotus laxantes abdomini applicati, diæta tenuis, potus refrigerans. Gangrænæ remedia vide *ſub Sphateli genere*. In caſu gangrænæ refractariæ uterum prolapſum, vel inverſum afficientis, una ſupereſt, quamvis incerti eventus ſit, exſtirpatio uteri; vaginam inverſam ſphaceloſam ſunt qui eſtirpatam velint; ſunt qui nolint. Vide *Sabatier*, *Levret*; aliosque.

Adhærentias ſola tollere valet ſectio chirurgica. Intumeſcentiam partis prolapſæ nimiam debellare conaberis venæ ſectionibus, emollientibus, reſolventium ſocietate actuatis, longo & aſſiduo uſu adhibitis, clyſmatibus, fomentis hypogaſtrio impoſitis, &c. Exulcerationes uteri, vaginæ, reductione facta, vel ſponte, vel injectionum vulnerariarum ope ſanantur.

1. *Hyſteroptoſis*, *uteri prolapſus;* vide Auctores citatos; vulgo *relaxatio*, *lapſus uteri; Relachement*, *relaxation*, *deſcente*, *chute*, *precipitation de la matrice*. C.

Variat hæc ſpecies in incompletam (relaxatio uteri,) & in completam (lapſus uteri;) variat etiam principiis: cauſæ remotæ vulgatiſſimæ ſunt graviditas abnormis, labores graviſſimi, diuturni, connatuſ in ferendis, elevandis ponderibus, editi, partus difficiles, obeſitas nimia. Tandem variat quatenus contingit prolapſus nunc citra graviditatem, nunc vero graviditatis tempore; ſcilicet modo ineunte, modo provecta graviditate, imo & inſtante partu.

In prolapſu uteri incompleto citra graviditatem contingente; labitur deorſum uterus vagina incluſus, protuberantiam ſiſtens inverſe pyriformem, apertura tranſverſali oblonga in ſui extremo perforatam, circa cujus baſim moveri poteſt digitus circulariter actus. Neque credideris uteri demiſſione modo dicta certo indigitari ipſius prolapſum; mulieres enim ſunt utero native demiſſiori citra prolapſum, ut ſunt altiori, præſente viſceris hujuſce procidentia: itaque certa eſt uteri relaxatio, ſi cum jam dictis, in ſitu erecto, inceſſu, aut alvi depoſitione, queratur ægra dolores in femoribus, inguinibus, tractiones ad renes, obſcurum moleſtiæ ſenſum in toto pelvis ambitu, cum aliquali leucorrhœa antea exulante; qui dolores horizontali decubitu ſenſim evaneſcunt, ita ut mane ſe morbo immunem crederet mulier, niſi motus de die præſtiti heſternos dolores revocarent.

In prolapſu uteri completo foras conſpicitur hocce viſcus plus minus extruſum, vaginam & veſicæ partem adhærentem abripiens, ſubſequentibus a tergo abdominis viſceribus nonnullis pendulis; protuberantia eſt ſubcylindrica, ſuperne latior, inferne in ſui extremo anguſtior, ibique apertura ſecta tranſverſali, oblonga, qua ſtatis temporibus catamenia effluunt. Uterum tegit vagina inverſa, aeris contactu colorem cutis induens, & ſpatium vacuum nullum relinquens, per quod tranſeat digitus. Interea ægram vexant dolores jam dictis ſimiles, imo majores, ſi ſubito fiat prolapſus, urinæ fundendæ difficultas non rara, aut frequens deſiderium, necnon teneſmus continuus. A prolapſibus completo & incompleto differunt polypi uterini & vaginales. 1. irreductibilitate, 2. dolore iterata ad ipſorum reductionem ſequente tentamina; 3. figura quæ non inverſe, ſed directe pyriformis eſt, ſcilicet ſcperne anguſtior, inferne lætior: his adde quod in extremitate inferiori tranſverſim non ſint perforati; prolapſus qui ſit gravidatis tempore, a procidentia completa citra ingravidationem obſervanda, diſtinguitur protuberantiæ volumine majori, figura rotundiori, & fœtu incluſo.

Curari poteſt radicitus uteri relaxatio. poſt uſurpata remedia generalia, ſcilicet venæ ſectionem & catharſim, juſculis vulnerario adſtringentibus, opiatis ſtomachicis, tonicis, ſubcardiacis; decubitu horizontali, clunibus elevatis, longo tempore ſervato; ſacculis adſtringentibus aromaticis in vino, aut in aceto calido, infuſis, vulvæ applicatis; vaporibus plantarum aromaticarum in vino meraciori rubro coctarum vaginæ hauſtis; tandem (ſi junior adhucdum ſit ægra ac valida) ingravidatione, ſervato toto graviditatis decurſu. partus tempore, & primis duobus puerperii menſibus ſitu horizontali: Radicitus tolli nequit completus uteri prolapſus, unamque tantum admittit curationem palliativam, quæ in eo ſita eſt, ut uterus reponantur, & in debita ſede contineatur peſſarii adminiculo, quod frequentibus aquæ tepidæ aqua vulneraria mixtæ injectionibus elotum ſervabitur. De varia peſſariorum forma, ac materia vide *Arnaud*, *Sabatier*, aliosque; peſſariis vulgaribus, ſi minus uterum repoſitum contineant, ſuccedat ſpongia bracherio elaſtico ſuſtentata, ant peſſum peculiare a *Sureto* inventum. In prolapſu per graviditatis decurſum contingente, tentanda eſt repoſitio, quæ quandoque ſatis de facili obtinetur, præſertim ſi minus provecta graviditate, ea ſtatim inſtituitur, evacuatis prius veſica atque inteſtino recto, & imperato convenienti ſitu. Si ob provectiorem graviditatem, ac procidentiam non ſatis recentem, obtineri nequit reſtitutio, ſatius eſt uterum foras derelinquere, quam matrem, fœtumque irritis vexare tentaminibus: tunc uterus faſcia convenienti ſuſtentandus, & lecto affigenda mulier, donec ſolitum graviditatis terminum attigerit; ſi partus tempore contingat uteri procidentia, nec fætus exitum naturæ committes, nec operationem adhibebis Ceſaream; aſt uterum ſuſtentatum ſenſim ac ſine ſenſu dilatabis, fœtum extrahes, placentam methodo Levretiana ſeparatam educes; tandem merum, qui ſponte contrahitur, reſtitues.

2. *Hyſteroptoſis*, *uteri inverſio*, vide Auctores citatos; *uteri depreſſio*, *perverſio*, *inverſio*, vulgo *enfoncement*, *perverſion renverſement de la matrice*.

Variat hæc ſpecies inverſionis gradu, ſcilicet 1. inverſione levi (depreſſio;) 2. inverſione majori, aduſque ſcilicet orificium uteri incluſive, 3. inverſione incompleta, 4. completa. Variat etiam principiis proegumenis; pendet enim uteri inverſio nunc a partu, (quod ut frequentius, ita periculo plenius eſt,) nunc a polypo, modo ab immodica menorrhagia, aut leucorrhœa, modo ab obeſitate: quibus niſus vehementes editos addit *Puzos*.

Inverſionem uteri ſtatim a partu accidentem, ſive hanc accerſat obſtetricatio imperita, ſive nativum uteri vitium, cognoſces 1. depreſſione hypogaſtrii, ſeu defectu intumeſcentiæ rotundæ, circumſcriptæ, in hypogaſtrio vulgo poſt partum obſervandæ, 2. exploratione, qua, in caſu inverſionis incompleto, perſentiur in vagina protuberantia fere ſemiſphærica, ſuperſicie ſubæquali donata, inferne non perforata, uteri collo tanquam annulo cincta; ſtipata dolore acuto in inguinibus, ac renibus, pondere moleſto in hypogaſtrio, hæmorragia plus minus ubero, teneſmo eos conatus inducente, qui uterum magis ac magis præcipitenc, ac tandem penitus invertant. In caſu completo depreſſioni hypogaſtrii adhuc majori adjungieur protuberantia extus conſpicienda, irregulariter rotunda; cruenta, lævis, imperforata, molli ſuſpenſa pedunculo, quem annuli ad inſtar cingit orificium uteri, ſtipata doloribus vividioribus, hæmorrhagia uberiori, continuis lipothymiis, quas brevi excipiunt ſudores frigidi, convulſiones, delirium, mors intra tres quatuorve horas ſæpiſſime ſuperveniens.

Inverſionum uteri quas faciunt polypus uterinus, menorrhagia & leucorrhœa immodicæ,

atque obeſitas, difficilior quidem diagnoſis; hæ enim fere ſemper incompletæ, & rariores multo ſunt: attamen iiſdem fere ſemper inſigniuntur ſymptomatibus, quæ inverſione a partu obſervari diximus. Itaque has varietates, tum ubi completæ ſunt (quod rariſſimum) quando certe de facili cognoſcuntur, tum in caſu incompleto (quod frequentius,) ex caſu proegumena hariolari utcumque licet. Quamvis major ſit affinitas inverſionis uteri, quam ejuſdem prolapſus cum polypo uterino, levi tamen attentione ab ipſo dignoſcitur inverſio qualiſcumque; nec rei difficultatem evincunt errores hactenus commiſſi: etenim in diſtinguenda a polypo inverſione uteri incompleta, faciem prætendunt polypi irreductibilitas, indolentia ſub primis attactibus obſervari ſolita, tandem dolor iteratis ad repoſitionem tentaminibus ſuperveniens: collum vero polypi, quod non cavum, ſed ſolidum eſt, & a circumpoſitus ſolutum ac liberum; vagina & veſicæ urinariæ pars, quæ deorſum non rapiuntur, verum in ſede perſtant nativa præſente polypo, præcipua ſunt quæ ab eodem inverſionem incompletam diſterminant: de his vide *Levret Obſervations ſur les & Memoire ſur les Polypos de la Matrice & du Vagint Mem. de l'Acad. R. de Chirurg. Tom. III.* & *Sabatier ibidem.*

Inverſionum uteri duplex eſt curatio; radicalis altera, altera palliativa. Inverſionem a partu, quæ fere una curationem radicalem admittit, curabis facta citiſſime uteri repoſitione, quæ facilis eſt utplurimum ſtatim a partu; ſi tamen in ea obtinenda multum fruſtra inſudaveris, & ſub operoſiori encheireſi mulier convellatur, aut animo linquatur, tunc ſatius eſt uterum intra vaginam occultare, hic loci dein retinendum peſſorum auxilio, quam non impetrandam repoſitionem perſequi: vide *Puzos*, & *Sabatier* Obſ. XI.

In inverſione a polypo, a menorrhagia, a leucorrhœa, unicum eſt præſidium in repoſitione cum morbi primarii ſanatione. Inverſio ab obeſitate nimia unam recipit curationem palliativam; inutilis enim eſſet reducto uteri, quem aſſiduo inverteret pinguedinis incumbentis pondus ſita hæc eſt in peſſario crebris injectionibus a ſordibus mundando, quo retardabitur mali progreſſus: Peſſo etiam locus tantum eſt in inverſionibus omnibus in quibus impoſſibilis, aut fruſtranea eſt repoſitio. Inverſio, uteri, quæ radicitus curari nequit, durius habet mulieres juniores menſtruatas, quam vetulas, & non menſtruatas: priores enim vexant catamenia uberiora, leucorrhœa fœtens acrior, excoriationes, dolores intra vaginam nuſquam ferendi, niſi injectiones frequentes, ac congruæ levamen afferrent. Poſteriores vix aliquando aliud patiuntur incommodum præter moleſtiam inter incedendum.

3. *Hyſteroptoſis vaginæ prolapſus*, vide Auctores citatos; *vaginæ relaxatio*, *lapſus*, *inverſio*, vulgo *laxation*, *deſcente*, *chute*, *renverſement du vagin.* D.

Variat hæc ſpecies procidentiæ magnitudine: relaxatio, lapſus, inverſio audit, prout minor, vel major eſt pars vaginæ prolapſa; variat etiam principiis. Cauſæ, quibus debetur, multiplices ſunt: pondera graviora geſtata, inceſſio nimia, conaminoſa alvi depoſitio, vaginæ durior tractatio, calidæ abuſus, leucorrhœa diuturna, dyſtocia, decubitus a partu neglectus, &c. Falſo credebant Veteres in vaginæ & ani procidentia, omnes vaginæ & inteſtini recti tunicas ſemper prolabi; una ſæpiſſime tunica interior, aut ipſius tantum pars laxatur, invertitur, erumpit, ab aliis quæ nativum circiter locum ſervant ſeparata.

Prolapſus vaginæ primum ſeſe dat conſpiciundum ſub forma annuli craſſi, Gallice *Bourlet*, irregulariter plicati, intra quem immiſſo digito facile perſentitur collum uteri tunc temporis demiſſius; creſcit protuberantia ſitu erecto diu protracto; imminuitur longo decubitu; ſtipatur pondere hypogaſtrii, teneſmo frequentiſſimo, & meiendi difficultate, quam facit canalis urethræ mutata directio; prolapſu ſeneſcente; & neglectis artis auxiliis, creſcit, elongatur, indureſcit protuberantia infernam adhuc aperturam gerens, qua ſuo tempore effluunt catamenia; ſymptomata tunc obſervanda eadem ſunt, ac ea quibus ſtipatur uteri procidentia. & ægre admodum ab invicem diſtinguuntur binæ hæ hyſteroptoſeos ſpecies in multis ſimillimæ: differunt tamen his paucis ſignis; uteri prolapſus protuberantiam ſiſtit ſuperne parum duram, extremitate ſua inferiori, quæ auguſtior eſt utplurimum, & apertura oblonga tranſverſali perforatur; os tincæ referentem; vaginæ prolapſus provectiſſimus protuberantiam exhibet ubique æqualiter duram, inferne vulgo latiorem, & apertura inſtructam valde irregulari.

Levior vaginæ prolapſus curatur facile reductione abſque labore tunc obtinenda, & partis prolapſæ in ſede nativa retentione, ope adſtringentium, aut paſſerii congrui: ſi inveteratus ſit prolapſus, difficilis ſit repoſitio: hanc tamen impetrare poteris, ſi ea adhibueris, quæ ad partem prolapſam, ſi nimium intumuerit, reducendam facere ſupra diximus. In continenda parte labor eſt plurimus; vulgo manca ſunt peſſaria communia, quorum in locum neceſſum eſt ſufficere bracheria elaſtica ſpongiam ſuſtinentia. Laudat maxime *Puzos* in vaginæ procidentia bracherium, quod Academiæ Chirurgicæ propoſuit *Martinus.*

An in vaginæ prolapſu maximo irreductili tentari poteſt, etiam exulante gangræna, vaginæ extirpatio? Certe cum ſucceſſu tentata fuit, & tentari quidem poſſet, niſi vetaret periculum extirpandi; vaginæ loco; uteri, aut vaginæ [& uteri ſimul. vide *Aſtruc de morb. mulier. Tom. IV.*

4. *Hyſteroptoſis compoſita*, vide Auctores citatos.

(a) *Procidentia completa uteri veſicam deorſum abripientis.*

(b) *Inverſio completa uteri veſica deorſum abripientis.*

(c) *Prolapſus completus vaginæ viſicam doorſum abripientis, Chute complette, renverſement complet de la matrice, ou du vagin, avec dèplacement de la veſſie*

veſſie urinarie. Concr. Peyer Collect. Acad. Tom. III. pag. 300.

Hanc ſpeciem jam indigitavimus, ubi de prolapſu uteri, ac de hujus & vaginæ inverſione completis egimus; Diximus deorſum rapi veſicæ urinariæ partem adhærentem. Cognoſcitur hæc ſpecies ex prolapſus & inverſionis jam dictorum præſentia, ex urinæ difficultate, retentione, ex ipſius rivo ſuperiora affectante, dum emittitur; tandem ex mutata in eumdem ſenſum canalis urethræ directione. Curatio intelligitur ex iis quæ in ſpecierum 1æ, 2æ, 3æ curatione propoſuimus.

L. *ENTEROCELE*.

Hernia inteſtini quælibet, tum ſimplex, tum compoſita, tum ſaccata, tum ſacco deſtituta, itaque pertinet huic *hernia inteſtini incompleta*, ſive *inguinalis*, (*bubonocele* Auctorum *prima*, ſeu *entorobubonocele*.)

Hernia inteſtinalis completa, quæ *ſcrotalis* (*oſcheocele* Auctorum *prima*, ſeu *enterooſcheocele*), vel *labiorum vulvæ*.

Hernia inteſtini cruralis ſeu *femoralis* (*merocele* Platneri ſeu *entermerocele*.)

Hernia inteſtini ovalaris (*hernia foraminis ovalis* Garengeot Mem. de l' Acad. R. de Chir. Vom. I.)

Hernia inteſtini iſchiatica Bertrandi Mem. de l' Acad. R. Chir. T. II.

Hernia inteſtini vaginalis Garengeot ibid. Levret.

Hernia inteſtini umbilicalis, (*omphalocele prima* ſeu *exomphalus primus* Auctorum.)

Hernia inteſtini ventralis, *hypogaſtrocele* Auctorum *prima*.

Huc etiam herniæ eadem compoſitæ; huc tandem herniæ jam dictæ a peritonæi ruptione pendentes. Vide Dionis, Garengeot, Heiſteri, Gorteri, Platneri, Chirurgias; Le Dran Operat. de Chir., Gunzii libell. de herniis; Arnaud des Hernies Tom. I. & II. Sharp. Operat. de Chir. & Recherches ſur l'état preſent de la Chir. Mem. de l' Acad. R. de Chir. Tom. I. & III. Halleri Diſput. Chir. Tom. I. &c. *Hernies de l'aine*, *incomplette & complette*, *hernies crurales*, *hernies du trou ovalaire*, *hernies de l'échancrure ſciatique*, *hernies inteſtinales du vagin*, *hernies du nombril*, *hernies ventrales*, *enteroceles*, *epiploenteroceles*, *ruptures*.

Eſt inteſtinorum trans annulos inguinales, arcus crurales, foramina ovalia, emarginaturas iſchiaticas, umbilici annulum, vaginæ parietes, vel abdominis muſculos elapſorum ectopia, quam ſiſtit proturberantia ad varia abdominis loca modo memorata obſervanda, ſtatim ſæpius prava, ſenſim creſcens, preſſione aut commodo corporis ſitu de facili regrediens ſaltem initio, ſitu mutato, aut conatibus editis rediens, tenſa, flexilis elaſtica, glabra; æqualis, & contrectatione murmur edens, frigore aliquo modo contractilis, calore vero expanſilis, mirum in modum ſæpe increſcens, cum duritie ſub ſpiritus retentione aut tuſſiendi, vel alvi deponendæ conaminibus, ſymptomatibus tum acutis, tum chronicis variis, ex compoſitione, & complicatione oriundis ſtipata.

Debetur enterocele cauſis omnibus quæ ſuſtentacula laxant, vel clauſtra interius ſolvunt, qualia ſunt ſerum exſuperans, oleoſa, niſus validi deorſum directi, ictus externi citra continui ſolutionem, vulnera, cicatrix itetum aperta, apoſtemata, &c.

Enterocelis ſpecies poſſunt ſtrangulari, abſcedere, irritari, adhærere, taxim reſpuere ob nimiam ipſarum molem, tandem cum vera aliorum viſcerum hernia, aut vulgo ſic dectis herniis ſpuriis combinari.

Strangulationem duplicem pati poteſt inteſtinum hernioſum: altera fit ab apertura quæ exitum permiſit; altera a ſacco hernioſo. Caute diſtinguendæ ſunt binæ illæ ſtrangulationis ſpecies. In prima, cui omnes enteroceles ſubjacent, protuberantia acute dolet, calet, ſubrubet, intumeſcit, tenditur, indureſcit, progredi, & regredi neſcia: a protuberantiæ loco dolor ſenſim ad umbilicum uſque extenditur; ſuperveniunt tormina, nauſeæ, vomitus ciborum primum, dein chyloſus, bilioſus, a ſtercoraceo vix abludens, tandem ſtercoreus: nihil emittit alvus, ne flatus quidem qui per ſuperiora erumpunt cum moleſtia ſumma, & imminentis ſoffocationis ſpecie: (in ſtrangulatione, quam patitur enterocele ab inteſtini appendice efformata, aut inteſtinum hernioſum perſtrictum, cum pervia ſit tuba inteſtinalis, feces, flatus emittere ſane poteſt alvus, licet nihil quandoque emittat): accedit meteroriſmus, febris: augentur ac denſantur ſymptomata jam dicta, ſuperveniente tandem ſingultu, ac motibus convulſivis.

Curatur hæc ſtrangulationis ſpecies ſitu congruo ſtatim uſurpando, venæ ſectionibus promptis, uberibus, ſæpius iteratis; fomentis, cataplaſmatibus, ſub primo morbi exortu repercutientibus; quibus, niſi prompte proficiant, ſuccedent emollentia aut ſola, aut reſolventibus maritata; tentaminibus ad repoſitionem impetrandam variis, blanda manu per intervalla repetitis, clyſmatibus oleo defraudatis, tandem, ſi hæc irrita fuerint, celotomia, de qua vide *Auctores citatos*. Ceterum toto ſtrangulationis tempore alimentis omnibus interdicendus eſt æger, cui ſatis ſunt paucula potus congrui cochlearia, aut quid ſimile ad ſitim utcumque ſolandam.

A ſtrangulatione jam dicta differt ea quam facit ſaccus hernialis, in eo quod 1. in iſta hernia reducatur ſimul, non vero ſucceſſive, ut in præcedenti; 2. quod cum partibus contentis una reducatur ſaccus, qui in præcedenti ultimo loco reponitur, ſi regrediatur, & quandoque, reſtitutis etiam partibus contentis, non regreditur; 3. quod repoſitionis tempore non obmurmuret inteſtinum, ut fit in præcedenti; 4. quod reductione facta, perſtent ſymptomata, & creſcat dolor, ſecus ac in præcedenti, niſi per repoſitionem excitetur volvulus; 5. quod reductione impetrata, ſi hernia ad

ad veſicæ latus aſſideat, frequens meiendi deſiderium, & dolor obtuſus iunducantur; ſi muſculo pſoadi, & vaſis cruralibus incumbat, in artu omni ſuppoſito exoriatur ſtupor, quæ in præcedenti exulant; 6. quod ſi facile regrediatur, & exeat, eamdem præ ſe ferat hernia renitentiam, dum exit ac antequam reduceretur, quod locum non habet in præcedenti; 7. quod immiſſo methodice digito in aperturam per quam regreſſa eſt hernia, eadem in ipſa perſentiatur renitentia, ac dum foras digito explorabatur: neque ad hanc renitentiam, accedit ea quam præ ſe ferunt inteſtina, etſi aere pleniſſima; tunc enim cum ſtrangulata non ſint, flecti ſe patiuntur, & digito cedunt, hic vero globum luſorium (Gallice *ballon*) aere farctum tangere te crederes. Primarium eſt in iſta ſtrangulationis ſpecie ſignum hocce ultimum, quod abeſt in præcedenti. Proprium eſt ſtrangulationi a ſacco herniali, quæ in enteroceles ſaccatas cadere tantum poteſt, quod dum fit reductio abſque celotomia, non intra peritonæi cavum reducantur hernia, ſed tantum ſub ipſo peritonæo, ſuperata apertura exitum dante, recondatur. In hac ſpecie præſidio eſt una celotomia, ſub qua tantum datur repoſitioni locus. (Vide ea de re *Sharp Rocherches crit.* & *Arnaud Tom. II.*) Symptomata in inteſtini perſtrictione, & hærniæ Littrianæ ſtrangulatione obſervanda, trademus modo, dum ſcilicet de irritatione ſermo erit.

Strangulationi, ſive ab apertura quæ exitum dedit, ſive a ſacco hernioſo inductæ, niſi obviam eant repoſitio, aut celotomia prompta, corrumpitur hernia, ſuccedentibus apoſtemate, gangræna. Signa apoſtematis non alia hic loci ſunt quam quæ ſupra propoſita fuerunt ubi de apoſtemate. Signa gangrænæ ſunt pulſus parvus, concentratus, intermittetens, vomitus abſque conatu, flatus quandoque per anum emiſſi, abdominis depreſſio, extremorum frigus, &c.; ceſſant tormina, vomitus; ſingultus; protuberantia fit complanata, mollis, impreſſionis digitio factæ tenax, livida, indolens. Curationem tibi dabunt *Arnaud*, *Sharp*, *Garengeot*, *Heiſterus*, (vide *Halleri Diſput. Chir. Tom. III. Diſſ.* 70.) de *de la Peyronie*, atque *Louis Mem. de l' Acad. R. de Chir. Tim. I. & III.*

Strangulationem mentitur irritatio, quæ ut aliis cauſis, ſic adhærentis quandoque natales debens, in omnibus enterocelis ſpeciebus locum habere poteſt. Irritationis ſigna ſunt protuberantiæ dolor, colica recurſibus remotioribus affligens, alvus difficilis, aſt libera, vomitus etiam ſtercoreus, nec non ſingultus, minus tamen frequentes quam in ſtrangulationis caſu; tandem febris quæ non æque cito herniæ irritatæ ac ſtrangulatæ ſupervenit: quæ quidem ſymptomata, etſi mitiora ſint dum viget irritatio, quam dum ſtrangulatio, peſſimi tamen ominis eſſent, niſi periculi metu contemperaret tuba inteſtinalis flatibus ac fæcibus pervia; fatemur per viam pariter eſſe tubam inteſtinalem in ſtrangulatione partiali, quam inteſtini perſtrictionem vocamus (Gallice *pincement de l' inteſtin*), nec non in hernia Littriana ſive appendiculari, licet probe incarcerata ſit: aſt inter inteſtini perſtrictionem, & irritationem exinde petitur diſcrimen quod in perſtrictione protuberantia vix doleat, & nulla adſint tormina, vel tantum dolores colici, obſcuri, fugaces, & intervallis maxime diſſitis recurrentes. Superveniens herniæ Littrianæ ſtrangulatio difficilius ab irritatione diſtinguitur; ſtrangulationis hujuſce ſigna ſunt ex *Littre* ſingultus nullus aut rariſſimus, vomitus pariter nullus aut multo minor quam in herniis vulgaribus incarceratis, qui nuſquam etiam eſt ſtercoreus, nullus abdominis meteoriſmus, nulla tenſio, nec intumeſcentia flatuoſa, protuberantia tardius efformandæ moles minor, inflammationis, doloris, febris, aliorumque ſymptomatum remiſſior gradus, & ſerior exortus, tandem alvus toto ſtrangulationis tempore libera, ac fæcibus, flatibuſque pervia. Strangulationem hancce, ſi non ſatis ab irritatione diſterminant modo dicta, certe diſtinguit operatio chirurgica, quando alia auxilia mitiora fruſtra adhibita fuerunt neceſſario inſtituenda, quæ nimirum appendicem oculis ſubjicit.

Irritationis, quam vera ſtrangulatio excipit niſi malo occurratur, remedia ſunt venæ ſectiones, clyſmata emollientia oleo defraudata, fomenta, cataplaſmata ex emollientibus anodynis, & reſolutivis mitioribus protuberantiæ, & abdomini applicanda, oleum amygdalarum dulcium cochleatim ore aſſumendum, narcotica, antiſpaſmodica, diæta tenuiſſima, potus diluens, laxans, temperans: quæ plus minus repetita, ſi irrita evadant, ad operationem chirurgicam tandem deveniendum (vide *Arnaud des Hernies Tom. II. part.* 2.

Adhærentiæ obnoxiæ ſunt enterocelis ſpecies omnes; de illis legatur *Arnaud.* qui eas in agglutinativas, fibroſas, carnoſas, & fungoſas diſpecit *loco modo citato*. Cum adhærentiis nunc viget, nunc exulat ſtrangulatio; ſtrangulatione abſente, modo partes emotæ in abdomen regrediuntur licet adhærentes; modo non regredi poſſunt, & foras remanent; in 1. caſu ubi ſcilicet regrediuntur partes emotæ, ſi inteſtinum ſibimet ipſi adhæreat, queritur æger levem colicam, a colica vulgari, ægre tamen, diſtinguendam, quatenus remediis vulgari colicæ appropriatis non cedit; diæta ſobria ac regulari levatur æger; peſſum datur vero remediorum uſu: quod hujus colicæ a vulgari colica caute diſtinguendæ neceſſitatem adſtruit. Si omento adhæreat inteſtinum, ægrum male habent colica poſt cibum aſſumptum, & tractiones ſtomachi, augeſcentes digeſtione progrediente, & ceſſantes hac penitus peracta; ſi ſacco herniali adhæreat inteſtinum, non ſolum queritur æger de levi colica; verum etiam de formicationis ſenſus herniam occupante; quæ ſymptomata ipſum potius afficiunt poſt cibum uberius aſſumptum, quam jejuno ſtomacho aut ſobrie paſto; in 7. caſu ubi ſcilicet partes emotæ non regrediuntur, hæ, præter ſymptomata jam dicta omnia, foras rema-

manent irreductibiles, mollitie tamen ac flexilitate gaudentes; & ad aperturæ exitum dantis oſtium colligi poſſunt, ſi ſacco adhæreant adhærentiis expertio: ſi vero cum circumpoſitis adhæreat ſaccus, hæ non ita facile colligiuntur, & ſub reſtitutionis fruſtraneæ tentaminibus ſequuntur interim partes herniæ annexæ. Auxilia varia in diverſis adhærentiarum ſpeciebus ac caſibus uſurpanda deprome ex *Arnaud Tom. II. part. 2.*

Abſentibus ſtrangulatione, imo & adhærentiis, præ mole nimia repoſitionem reſpuere poſſunt enteroceles vaſtius tumentes; tunc liberata prius a flatibus, & fæcibus tubæ inteſtinalis parte herniosa, valet demum, ſi opus ſit, ea Medicina, qua uterum prolapſum, eadem de cauſa irreductilem, ad repoſitionem perduci docuimus; ceterum eo in caſu non continua: ſed interpolata adhibenda eſt taxis. Vide *Gunzium. de hern.*

Combinari poſſunt enterocelis ſpecies cum epiplocele, cyſtocele, hydrocele, ſarcocele, parorchidio: (Vide *Enteroceles compoſitas.*) Vaſti hujuſce generis ſpecies ſub familia triplici coordinamus: 1a complectitur enteroceles ſimplices ſaccatas: 2a enteroceles compoſitas ſaccatas; 3a, tandem enteroceles inſaccatas ſeu ſacco hernioſo deſtitutas.

A. *Enteroceles ſimplices ſaccatæ.*

1. *Enterocele incompleta ſeu inguinalis; Bubonocele inteſtinalis ſeu vulgaris* Auctorum ſupra citatorum; *Enterobuoncele* eorumdem; *hernie inteſtinale de l' aine*, *bubonocele vulgaire*, *ou inteſtinal*, *enterobubonocele.* A.

Nunc ſolitaria eſt, nunc geminata; annularis eſt ſimplex, & ſaccata; protuberantiam ſatis exiguam ſiſtit, utplurimum regredientem, (obſtant regreſſui ſtrangulatio, adhærentiæ) fere ſemiſphæricam, ultra inguen non extenſam, accidentibus chronicis raro, acutis vero, ut ſtrangulationi, ſæpiſſime obnoxiam, niſi ars ſuppetias ferat. Cave hanc confundas cum bubone (circa quod vide *Platneri Inſtitutiones Chirurgicas.*) cum teſticulo ad annulum morante (Vide *Dionis Oper. do Chir. Quelmalzium Diſput. Anat. Haller. T. V.*), cum intumeſcentia ligamenti rotundi, in gravidis uterum obliquum gerentibus, nonnunquam obſervanda.

Duo ſunt quæ curam herniarum abſolvunt; alterum ut partes hernioſæ ad nativas ſuas ſedes propellantur, alterum ut in eis retineantur. Hæc præſtant taxis, decubitus horizontalis protractus, bracherium, adſtringentia, roborantia exſiccantia extus applicata, & intus uſurpata, pellentia per alvum, urinas, ſudores, attenuantia, reſolventia, aperientia, victus, & potus exſiccans, incidens, adſtringens, roborans: quæ auxilia pro cauſarum diverſitate varianda, ut methodice procedat curatio. (Vide *Arnaud Gunzium de hern.*

Obſoleverunt caſtratio, punctum aureum, cauterizatio, ſutura regia: his ſucceſſit ſacci hernioſi ligatura a *Senſſio* cum ſucceſſu celebrata. (Vide *Scharp Recherch. crit. Gunzii libellum de herniis*). Notabis præſtare utique in multis ægris ea potius adhibere, quæ herniarum augumentum impedire, queunt, quam ipſas tollere.

2. *Enterocele completa*, *oſcheocele inteſtinali ſeu Entero oſcheocele* Auctorum; *enterocele labiorum vulvæ eorumdem*, *Enterocele ou hernie inteſtinale complette*, *oſcheocèle inteſtinal ou Entero-oſchocèle*, *enterecele des grandes levre. D.*

Nunc ſolitaria eſt, nunc geminata; ſimplex eſt, ſaccata & ex annulis inferiora verſus multum extenſa. Præceſſit enterocele incompleta; artificioſi ſubligaculi neglectum pro cauſa agnoſcit. Protuberantia major eſt quam in præcedenti, gradarie creſcens ita ut tandem portentoſa fiat, ex ſubrotunda plus minus longa evadens, ſcrotum in viris, magna vulvæ labia, imo & his ſuppoſitam fermoris partem in fœminis occupans, utplurimum adhærens ac proinde raro regrediens, (regrediebatur initio), ſtrangulationi raro obnoxia; quæ ſi contingat periculoſiſſima; accidentibus vero chronicis, ut dyſpepſia, flatulentia, colica, tractionibus viſcerum abdominalium dolorificis, nauſea, lipothymia, laſſitudine ſæpius ſtipata.

Curatio intelligitur ex præcedenti ſpecie. In caſu irreductilitatis nulla arte tollenda, bracherio ſacciformi ſuſpenſorio vulgo dicto locus tantum eſt. Si poſſibilis ſit repoſitio, & vaſtius tumeat hæc ſpecies, memineris juxta *Gunzii* præceptum taxim non continuo, ſed partitis vicibus, inſtituere. Forte in unam ſpeciem melius coirent enterocele 1a & 2a; nullum enim eſſentiale diſcrimen incet ſe fovent.

3. *Enterocele appendicularis*, *Herniat ab ilei diverticulo* Morgagni Adv. Anat. III. p 8. 9; *hernie particuliere*, *hernie formèe par l' appendice de l' ileon*, Littre Mem. de l'Acad. Royal. des Scienc. an. 1700. *Hernie formèe par l' appendice de l' inteſtin*, *Enterecèle appendiculaire*. L.

Incompleta ſtatim, temporis ſucceſſu completa fieri poteſt; ſimplex eſt, ſaccata, ex annulo alterutro in ſcrotum tandem delabens; in Littriano fiebat ab inteſtini ilei appendice factitia, producto ſcilicet hujus inteſtini latere menſenterio oppoſito in canalem inferne clauſum, qui per annulum delapſus, in ſcrotum ſenſim provolutus fuerat. Hanc enterocelis ſpeciem ſtabilivit potius quam deſcripſit laudatus auctor: neque ex *Morgagnio*, *Ruyſchio*, *Palfino*, qui ipſam memorant, hujus diagnoſi lux major affunditur. Itaque difficile ſit hujus a præcedentibus diſtinctio: adeſſe tamen ſuſpicari ucumque licet ex protuberantiæ exiguitate, gracilitare, tardiori incremento, ex parientium partis ſacco hernioſo incluſæ tenuitatem ſumma, ex annuli exitum dantis ſtrictura, robore, ex neceſſitate preſſionis ab inferioribus ad ſuperiora in appendicem materiebus fæculentis turgentem leniter exercendæ, ut ſcilicet in inteſtinum exoneretur; ex appendicis præſertim extremæ figura ſingulari, tandem ex rariori, dum reponitur, obmurmuratione. E ſpecierum præcedentium curatione eruen-

eruenda eſt hujus ſpeciei therapeia, Si incarceretur hæc hernia, ſigna habet peculiaria ſuperius recenſita, quibus ab enterocelibus aliis ſtrangulatis diſcrepat. Vide apud *Littrium* quid ſub hac *ſ*trangulationis circumſtantia agendum ſit pro caſuum diverſitate.

3. *Enterocele partialis ſive perſtrictoria; Hernia ab altero inteſtini pariete* Heiſter. Chirs Tom. II. c. 116. *Pincement de l'intenſtin*; Arnaud des hern. Garengeot Oper. de Chirurg. des hern. Art. V. obſ. XXI. *L.*

Per nativas abdominis aperturas elabitur inteſtinum, quandoque non integrum, ſed ab uno tantum ipſius latere. Obſervatione conſtat hanc inteſtini perſtrictionem ab annulo inguinali umbilicali factam fuiſſe. Poſſe in aliis abdominis aperturis, imo & in locis, ubi abdomen aperturis non hiat, integro vel diviſo peritonæo, perſtringi inteſtinum nemo eſt qui non videat, & forte proſtant ea de re hiſtoriæ in quas non incidimus.; hujuſce ſpeciei diagnoſim ſufficientem nullam noſcimus; inter hanc, & enterocelem appendicularem ſumma eſt affinitas, certis ſaltem morbi temporibus; imo hæc in appendicularem de facili mutari poteſt. Ex *Arnaud* retulimus ſigna inteſtini perſtricti, cui ſupervenit ſtrangulatio ſub hac circumſtantia: ſæpius pro epiplocele incarcerata venditata fuit hæc ſpecies, celotomia errorem commoſtrante. Quoad curationem *vide* auxilia ſupra propoſita.

5. *Enterocele cruralis*, *Hernia inteſtini cruralis ſeu enteromerocele* Auctorum, *ut* Kochii Hall. Diſp. Chir. T. III. diſſ. 71. &c. *merocele inteſtinalis* Platneri Inſt. Chir. §. 848. *Hernie crurale de l'inteſtin* Arnaud &c. *Merocele inteſtinal*, *Enteromerocele*. D.

Solitaria eſt utplurimum, rariſſime geminata, ſimplex, ſaccata ab inteſtino infra ligamentum Poupartii elapſo pendens, puerperis frequentior quam viris ac puellis, pro bubone vendibilis, ab eo tamen de facili diſtinguenda. (Vide *Platnerum* §. 123.) Protuberantiam exhibet vulgo exiguam (ovum gallinaceum vix excedit cum maxima eſt) bubonoceli fere ſimilem, niſi quod bubonocele propius a pudendis ſit, & inguine paulo inferiori; merocele vero in parte inguinis ſuperiori a pudendis remotiori, & fere ſupra femur promineat: a flexione tibiæ magis dolentem, adhærentiis valde obnoxiam. Quoad curationem convenit cum enterocele prima.

6. *Enterocele ovalaris*, La chauſſe diſſ. de hernia ventrali inter Haller. Diſput. Chir. Tom. III. *Hernia inteſtinali foraminis ovalis* Gunzii; *hernie inteſtinale du trou ovalaire des os pubis* Garengeot Mém. de l'Acad. de Chir. To. I. *Hernie du trou ovale* Sharp. Recherc. Critiq. *Enterocele du trou ovale*. D.

Hanc ſpeciem certe raram negarunt plurimi; obſervatis vero tum ſuis, tum & alienis adſtruxit *Garengeot Mem. de l'Acad. de Chir.* ſæpius ſolitaria eſt, geminata aliquando, feminis quam viris frequentior, ſimplex, ſaccata, ab inteſtino afformata per foramen ovale elapſo, eo ſcilicet foraminis hujuſce ſpatiolo nervorum, ac ſanguiductuum tranſitui dicato, & ad marginem ſuperiorem poſito, quod ſub nomine ſinuoſitatis iſchii venire ſolet; protuberantia quæ, cum non ſatis provecta eſt enterocele hujuſce modi, nulla in cute deprehenditur, nunc rotunda eſt, nunc oblonga, ſede habet in ſuperiori, & interna femoris parte prope perinæum in viris, prope alterum ex magnis vulvæ labiis in ſequiori ſexu, eo ſcilicet loco qui foramini ovali, ſeu muſculo obturatori externo reſpondet inter muſculum pectineum, & primum tricipitis caput.

Curationem erue ex iis quæ in ſpecie prima diximus.

7. *Enterocele iſchiatica* Bertrandi Memom. de l'Acad. R. de Chir. Tom. II. Rech. ſur les hernies de la veſſie par Verdier; *Hernie inteſtinale de l'echancreuſe ſciatique*. D.

Vidit *Bertrandi* in latere dextro herniam ab inteſtini ilei parte ſubligamentis ſacroſciaticis elapſa, & per alteram ex emarginaturis iſchiaticis erumpente factam. Pro ea curanda ſatis ſunt auxilia in prima ſpecie memorata.

8. *Enterocele vaginalis; Hernia in vagina feminarum eveniens* Gunzii, lib. de hern. *Hernie inteſtinale dans le vagin* Garengeot. Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I. *Enterocele vaginal* Levret obſ. ſur les polyp. ſect. 2. L.

Hec ſpecies ſimplex eſt, ſaccata, ab inteſtino parietes vaginæ partu multiplici labefactatos, laxatos intendente efformata. Protuberantia albida, molliuſcula, charactere enterocelis generico inſignita vaginam primum occupat, & dein magna vulvæ labia ſupereminet, provoluto ulterius inteſtino. Curavit hanc ſpeciem *Garengeot* repoſitione, & peſſarii, quod a ſimilitudine cum dolii operculo nomen habet, adminiculo; *Hænelius* vero ope ſpongiæ ex aqua leviter aluminoſa expreſſæ, quam digitis, per quos reſtituta fuerat hernia, compreſſam immittebat, fruſtranea ſunt, imo & noxia peſſaria vulgaria.

9. *Enterocele umbilicalis; Enteromphalus* Auctorum; *Omphalocele*, *ſive exomphalus inteſtinalis* eorumdem, ut Teichmeyeri, inter Diſp. Chir. Haller. Tom. 3. diſſ. 67. &c. *Vitium umbilici* Gunzii; *Hernie inteſtinale du nombril* Arnaud Tom. I. *Enteromphale*. D.

Simplex eſt, ſaccata, ab inteſtino per umbilici annulum, aut proxime ad ipſius ambitum elapſo efformata, epiplo enteromphalo rarior; adoritur fere tantum pueros recens natos: protuberantia quæ magnitudine variat, notis in charactere generico allegatis inſignitur, male negat *Dionis* umbilicum nunquam prominere, niſi ruptum; prominere etiam ex inteſtino, aut omento, aut ex utroque in ſaccur peritonæi provoluto teſtantur obſervata fide digniſſima. Curationem nunc palliativam tantum, nunc & etiam radicalem admittit enteromphalus. Vide *ſpeciem enterocelis primam*.

10. *Enterocele ventralis*, *hernia inteſtini ventralis* Auctorum, *hernia ventri inteſtinalis* Gunzii, Platne-

Platneri *hypogaſtrocele inteſtinalis* la Clauſſe inter Hallerri Diſp. Chir. Tom. III. Diſſ. 68. *hernie ventrale de l'inteſtin* Arnaud; *hypogaſtrocèle inteſtinal.* D.

Variat ſede hæc ſpecies, & quamvis ad ſuperficiem abdominis omnem, ubi aperturis non hiat nativis, extuberare poſſit, attamen ut plurimum loca aponeurotica potius quam muſculoſa inteſtino intenta tumeſcunt; itaque vulgarior ſedes eſt in linea alba, vel ſemilunari; vel ſupra anulos, arcuſque crurales. Simplex eſt hæc enterocele; ſaccata, ab inteſtino laxatas aponeuroſeon fibras, & peritonæum in ſinum agente, vel eumdem peritonæi ſaccum trans diductos muſculorum faſciculos cogente efformata. Protuberantia incertam habet molem, & characteriſticas generis notas præ ſe fert. Cave ne pro omphalocelis, aut bubonocelis ſpeciebus vendites eas inteſtini hernias, quæ ad umbilici, aut annulorum vicinias exoriuntur, vere ventrales habendæ: immo datur hypogaſtrocelis ſpecies genuina a relatione oponeuroſeos obliqui externi enata, quæ non ſolum inguen elevat, verum etiam in ſcrotum deſcendit; (vide *Gunzium* & *la Chlauſſe*.) Cave ne te fallat ea ventris hernia quæ, *Le Dran* annotante, (*Oper. de Chir. pag.* 146.) vulnus fibrarum muſculorum rectorum minus bene coalitum ſequitur, nulla prutuberantia extus viſibili ſtipata. Curationem palliativam commodius recipit, quam radicalem enterocele ventralis, attamen radicitus curari poteſt; (vide *Enterocelem primam*.) Hypogaſtrocelem in pueris evanuiſſe non ſemel vidit *Gunzius*, perfricata ad ignem cum adipe taxonino bis terve in die protuberantia, immo, quando recidivam fecit hernia, perfricato toto abdomine quod vim paſſum eſſe videtur, & injecta inſuper ipſi, potiſſimum inferius, faſcia lata ex molli, ſed firma materie parata.

B. *Enteroceles ſaccatæ compoſitæ.*

11. *Enterocele epiploico-incompleta; Epiploenterocele inguinalis, ſeu incompleta* Auctorum, ut Gunzii inter Halerii Diſput. Chir. Tom. III. &c. *bubonocele epiploico-enterica* eorumdem; *hernie inteſtinale & èpiploique de l'aine*, Arnaud: *bubonocele èpiploico-inteſtinal, èpiploenterocele incomplet.* D.

Eſt ſpecies enterocelis prima, cui ſocia eſt epiplocele; itaque ex epiplocelis 1ª (vide *infra*) & enterocelis 1ª ſignis, atque curatione eruenda ipſius diagnoſis, ac therapeia. Notandum in epiploenterocele omni ſæpe regredi inteſtinum, omento partim vel penitus irreducto manente.

12. *Enterocele epiploico-completa; epiploenterocele completa* Auctorum, ut Gunzii loco modo citato, &c. *oſcheocele epiploico-enterica* eorundem; *enterocele labiorum vulvæ epiploica* eorumdem; *hernie inteſtinale & èpiploique complete* Arnaud, &c. *oſcheocele èpiploico-inteſtinal; enterocele èpiploique des grandes lèvres; èpiploenterocele complet*, D.

Eſt enterocelis 2ª ſpecies cum epiplocele 2ª combinata; notis ergo binæ hujuſce herniæ cognoſcenda, & ex adhibenda in utraque medendi methodo curanda.

13. *Enterocele cyſtocelica; cyſto-enterocele* Auctorum; *ernia cyſtico-enterica, ſeu enterocele cyſtocelem inducens* eorumdem; *hernie inteſtinale compliquèe de cyſtotele* Sharp. Recherch. Critiq. Verdier de la hernie de la veſſie urin. Mem. del' Acad. de Chir. Tom. II. *cyſto-enterocele*.

Eſt enterocelis completæ ac ſaccatæ ſpecies, quæ ſibi cyſtocelem, ſeu herniam cyſticam adſciſcit, ſacco hernioſo inter deſcendendum ſenſim trahente partem peritonæi, quæ poſtice veſica tegitur, atque ita ipſammet veſicam, eaſque in annulum abripiente, ſub certis circumſtantiis: ſigna præ ſe fert, quibus enterocele completa, ac cyſtocele cognoſcendas ſe præbent. Ex bina hacce hernia mutuanda eſt curatio; poteſt omentum huic ſpeciei mixtum eſſe; tunc ex trium horumce viſcerum hernia exſurgit enterocele epiploico-cyſtica.

14. *Enterocele parorchidialis; parorchido-enterocele, ſive hernia parorchido-enterica* Auctorum; *hernie inteſtinale compliquèe de dèplacement de teſticule*, Mery chez Garengeot, Tom. I. Obſ. XVIII. *parorchido enterocele*.

Eſt enterocelis inguinalis ſpecies, cui mixtum eſt parorchidium. In caſu Meryano, aperto ſacco hernioſo, teſticulus cum inteſtinis confuſus, & in annulo poſitus inventus eſt, ſive a ſeriori deſcenſu, ſive a retractione id loci occuparet; ſpeciei hujuſce diagnoſcis, & therapeia ex combinatis enterocelis, & parorchidii charactere, & curatione deſumenda.

15. *Entorocele hydrocelica; hydroenterocele* Auctorum, ut Heiſteri, &c. *hernia hydrocelico-enterica* eorumdem; *hernie inteſtinale compliquèe d'hydrocele*, *hydroenterocele* ſ

Eſt enterocelis ſpecies, cui mixta eſt hydrocele: combinantur ergo ſigna herniam inteſtinalem, & aquoſam indigitantia. Curationem erue ex iis quæ ſupra diximus, dum de therapeia hydrocelis & enterocelis egimus.

16. *Enterocele epiploico-cruralis; epiplo-enterocele cruralis* Auctorum, ut Mauchartii Diſp. Haller. Chir. Tom, III. Diſſert. 66. &c. *Hernia cruralis, ſeu merocele epiploico-enterica; hernie crurale de l'inteſtin & de l'èpiploon* Arnaud, &c. *merocele èpiploico-inteſtinal; epiplo-enterocele crural.*

Eſt enterocele cruralis, ſeu entero-merocele, quæ comitem habet epiplocelem; cognoſcitur ex combinatis herniarum inteſtini, & omenti femoralium ſignis; & hujus curationem ſubmiſtrat auxiliorum utrique dicatorum connubium.

17. *Enterocele epiploico-ovalaris; epiploenterocele ovalaris* Auctorum: *hernia epiploico enterica foraminis ovalis* eorumdem; *hernie èpiploico-inteſtinale par le trou ovalaire*, Malaval chez Garengeot; Mémoires de l'Acad. de Chir. Tom. I. p. 714. *epiplo-euterocele du trou ovale*. D.

Hanc ſpeciem inteſtinum, & omentum per

fora-

foramen ovalem alterutrum, vel utrumque provoluta faciunt: adſunt igitur enterocelis & epiplocelis ſigna. Circa curationem ex bina hacce hernia hauriendam legatur *Garengeotus loco cit.*

18. *Enterocele epiploico-iſchiatica; epiplo-enterocele iſchiatica*, ſeu *hernia omenti & inteſtini iſchiatica* Verdier Mem. de l'Acad. de Chir. T. II. *hernia durſalis* Papen Epiſt. ad Haller inter ejus Diſp. Chir. Tom. III. *hernie èpiploico inteſtinale par l'èchancrure ſciatique*, *epiploenterocele durſal.* D.

Hanc ſpeciem obſervabat *Papen* in virgine ruſtica vaſtiſſime tumentem: protuberantia ab ano ſuras propendebat; per emarginaturam iſchiaticam elapſa fuerant pars omenti, jejunum & ileon cum annexo meſenterio, cœcum, colon inferius & pars recti; (vide *locum citatum*.) Nihil eſt quod addam de epiplo-enterocelis dorſalis curatione tum palliativa, tum radicali, quotieſcumque huic poſteriori locus eſt; quæ ex jam dictis, & modo dicendis ſatis intelligitur.

19. *Enterocele epiploico-vaginalis; epiplo-enterocele vaginalis* Auctorum; *hernia epiploico-enterica in vagina eveniens* eorumdem; *hernia epiploico-inteſtinale par le vagin; epiplo-enterocele vaginal* Levret, Obſ. ſur les polyp.

Eſt enterocele vaginalis cum epiplocele mixta: ex bina hac hermia ſpeciei iſtius ſigna, & curatoriam methodum habeto.

20. *Enterocele epiploico-umbilicalis; epiplo-enteromphalus* Auctorum; *hernia inteſtini & omenti umbilicalis* Gunzii, Arnaud, Teichmeyeri; *hernie èpiploico-inteſtinale du nombril; èpiplo-enteromphale*. D.

Vulgatior eſt ſimplici compoſita hæc omphalocele. Enteromphalo ſaccato ſi omentum addas, exſurget ſpecies hæc ſignis enterocelis & epiplocelis mixtis dignoſcenda, & mutuatis ex utriuſque hujuſce herniæ curatione auxilis adorienda; obſervatur in infantibus, gravidis, aſcitis.

21. *Enterocele epiploico-ventralis*: *hypogaſtrocele epiploico-enterica* Ign. Lachauſſe; *hernia inteſtini & omenti ventralis* Auctorum, ut Platneri, Gunzii, &c. *hernie ventrale de l'inteſtin & de l'epiploon* Arnaud? *hernie d l'inteſtin & de l'epiploon ſur-umbilicale*, *ſous-ombilicale*, *& ventrale* Garengeot, Mem. de l'Acade de Chir. Tom. I. *hypogaſtrocele epiploico-inteſtinal*. D.

Variat loco hæc ſpecies; quæ nunc in linea alba ſupra & infra umbilicum, nunc latera abdominis tenet; ſequitur aſcitem, graviditatem, vomitum vehementem: fit ex hypogaſtrocele inteſtinali cum epiplocele combinata. Signa habet enterocelis & epiplocelis ſaccatarum; unde magnitudinem viſa eſt non ſemel excreſcere epiploenterocele hujuſmodi.

C. *Enteroceles inſaccatæ*, *ſeu ſacco hernioſo deſtitutæ*, Gallice *ruptures*.

Obſerv. Peritonæi ruptionem adeſſe colligitur 1. ex cauſa herniam inducente, ſi ſcilicet ea natales debeat vi cuidam magnæ, aut affectibus dialyticis prægreſſis, vim magnam patitur peritonæum in grandi ſaltu, lapſu graviori, ictu valido, conatu ingenti edito, &c. affectus dialytici ſunt vulnera tum accidentalia, tum & chriurgica penetrantia, apoſtemata, cicatrix iterum aperta; 2. ex ſubitaneitate herniæ; 3. ex dolore vivido primo quo fit hernia tempore; (notabis ſubitaneitatatem, dolorem vividum, & vim magnam prægreſſam indicare, ut plurimum, peritonæum ruptum eſſe, nequaquam vero ita certo ut ſub his circumſtantiis una peritonæi dilatatio nuſquam locum habeat;) 4. ex ſacci hernioſi defectu: deficit ſaccus, ſi minus velatæ, palpo judice videantur partes hernioſæ quam vulgo eſſe ſolent: & ſi repoſita ſtatim hernia, nulla, dum reſtituitur, aut cum reſtituta eſt, appareant ſacci veſtigia, qui vel ultimo loco regredi ſolet, vel plane non regreditur poſt reductas partes hernioſas; 5. ex taxeos ſtatim ab hernia facta tentatæ difficultate, impoſſibilitate; 6. ex ſtrangulatione citiſſime ſuperveniente; 7. ex apoſtemate ſemper ex *Garengeot* peritonæi rupturam ſequente; 8. tandem ex celotomia: hæc una certo, penetrantia vulnera, ſectiones chirurgicæ, apoſtemata, cicatrix denuo aperta veriſimillime; reliqua modo memorata conjecturaliter peritonæi rupturam, & ſacci hernioſi defectum declarant.

22. *Enterocele bubonorixis; hernia inguinalis rupto peritonæo* Auctorum; *rupture de l'aine inteſtinale*, ou *èpiploico inteſtinale*. D.

Variat in incompletam & completam: fit ab inteſtino, vel ſolo, vel cum omento trans annulos, facta in peritonæo ſolutione, elapſo, & in inguina, vel ſcrotum deſcendente, Cognoſcitur hæc ſpecies charactere generico, ſignis rupti peritonæi, & ſede anatomica. Curatio intelligitur ex ſpecie enterocelis prima, ſi reſtitutio obtineri queat; aſt cum repoſitionis ſumma ſit difficultas, immo & impoſſibilitas, ſtrangulatione confeſtim ſuperveniente, perita manu adhibenda eſt celotomia, cujus ope ſublata ſtrangulatione, & ſeparatis, ſi neceſſe ſit ac congruum, adhærentis, repoſitio obtinetur, &c. Vide *Garengeot*, *Oper. de Chir. Tom. I. ob.* 14. *&* 24.

23. *Enterocele merorixis; hernia cruralis rupto peritonæo* Auctorum; *rupture crurale*, *inteſtinale*, ou *èpiploico-inteſtinale*. D.

Fit ab inteſtino, vel inteſtino & omento per peritonæi dialyſim ſub ligamento Poupartii provolutis. Hujus diagnoſis eruitur ex charactere generico, ſignis peritonæi rupti, & ſede anatomica. Vide *curationem ſpeciei præcedentis*.

24. *Enterocele omphalorixis; hernia umbilicalis*, *ſive omphalocele rupto peritonæo* Auctorum, *enteromphalus*, *& epiplo-enteromphalus*. Dionis; *rupture du nombril inteſtinale*, ou *èpipoco-inceſtinale*.

Variat in inteſtinalem & epiploico-entericam; quotieſcumque hernia fit in ipſo umbilici annulo, ſæpiſ-

ſæpiſſime rumpitur, raro dilatatur peritonæum: probant recentiorum obſervata. Itaque ut minus bene in herniis umbilicalibus unam ruptionem admittit *Dionis*, ita & alii perperam hanc rejiciunt, peritonæi dilatationem ſemper hic loci adeſſe exiſtimantes; (vide *Heiſterum* & *Gunzium.*) Speciei hujuſce, quæ inteſtinalis, aut epiploico-enterica eſt, diognoſim habeto ex charactere generico, ſignis peritonæi rupti, & ſede anatomica, quæ ſcilicet umbilici annulus, vel ambitus ipſius proximus eſt. Omphalocelem aperto per punctionem lanceola factam hydromphalo in homine aſcite laboranti ſucceſſiſſe vidit *VVarnerus*, *obſ.* 22. Curatio intelligitur ex modo dictis.

25. *Enterocele hypogaſtrorixis; hernia ventralis rupto peritonæo* Auctorum; *Rupture ventrale inteſtinale*, ou *èpiploico-inteſtinale*. D.

Variat ſede hæc ſpecies; nulla enim eſt abdominis pars aperturis carens, quam occupare non poſſit, debetur autem peritonæi ſolutioni, quam vulgo excitant abdominis penetrantia vulnera, tum accidentalia, tum arte facta, apoſtemata, cicatrices denuo apertæ, ſolutum ſemel peritonæum nuſquam, vel fere nuſquam coire multiplici conſtat obſervatione: hinc fit ut trans dialyſeos prægreſſæ hiulca labia viam ſibi inveniat inteſtinum aut ſolum, aut omento ſtipatum. Character ſpecificus deſumitur ex notis genericis, peritonæi rupti ſignis, & ſede anatomica; quoad curationem nihil eſt quod iis addamus quæ jam protulimus.

LI. EPIPLOCELE; hernia omenti ſimplex, compoſita, ſaccata, ſacco hernioſo carens; itaque pertinet huc *hernia omenti incompleta*, ſeu *inguinalis*, (*bubonocele* Auctorum *altera*, ſive *epiplobubonocele*) *completa*, quæ vel *ſcrotalis* (*oſcheocele* Auctorum *altera*, ſeu *epiplooſcheocele*) vel *labiorum vulvæ; cruralis* ſeu *femoralis*, (*merocele* Auctorum *altera*, ſeu *epiplomerocele;*) *vaginalis*, (*hernia omenti intra vaginam;*) *umbilicalis*, (*epiplomphalus* Auctorum, *omphalocele*, ſeu *exomphalus alter* eorumdem) *ventralis*, (*hypogaſtrocele* Auctorum *altera;*) Huc etiam herniæ omenti compoſitæ, huc tandem herniæ jam dictæ rupto peritonæo: Vide Auctores ſub enterocelis genere citatos. *Hernies inguinales*, *complettes & incomplettes*, *crurales*, *ombilicales*, *ventrales*, *vaginales de èpiloon Epiploceles*, *Entero èpiploceles; Ruptures*.

Eſt omenti per annulos inguinales, arcus crurales, in umbilici annulo, trans vaginæ parietes, vel abdominis muſculos elapſi ectopia hernioſa; quam cognoſces protuberaatia ad varias abdominis ſedes modo dictas obſervanda, lente ſæpius exoriente, ægro nequidem animadvertente, tardius creſcente, ſponte per ſolum ſitum congruum numquam, per preſſionem ſub congrua corporis poſitura factam, etiam initio, non penitus regrediente, niſi exigua ſit, difficile aut partim tantum, ſi major, conatibus ſub mutato corporis ſitu editis ad priſtinum ſtatum revocanda; ægre, cum regreſſa eſt, continenda, molli, inæquali, rugoſa, membranas craſſas ſub digitis volubiles ad tactum referente, impreſſionis digito factæ tenaci, ſubcomplanata, a preſſione, contrectatione, reſtitutione non obmurmurante; a ſpiritu retento, & ſub alvi deponendæ conatibus non multum intumeſcente: dolorem, renitentiam, moleſtiam quam enterocele minores præ ſe ferente; decubitum corpore extenſo, inceſſum trunco erecto difficilem, anxioſum, impoſſibilem ita ſæpe inducente, ut ad ſolandos dolores colicos, ad effugiendas tractiones moleſtas, ſingultum, vomitum, corpore incurvato incedere, ac jacere non raro cogatur æger epiplocele completa præ primis laborans; tandem ſymptomatis tum acutis, tum chronicis variis ex compoſitione & comlicatione ortum ducentibus ſtipata.

Cauſas eaſdem agnoſcit epiplocele quas enterocele; quibus adde pinguedinem omenti nimiam, & ipſius ad ſuperiora ruptionem, cujus exemplum habet *Fantonus*.

Epiplocelis ſpecies poſſunt ſtrangulari, abſcedere, ſphacelari, adhærere, taxim reſpuere, & cum herniis aliis combinari; ſtrangulatio hic, ut in enterocele, & ab apertura exitum dante & a ſacco ernioſo proficiſci poteſt; ſigna utriuſque hujuſce ſtrangulationis eadem fere ſunt, ac quæ in gemina inteſtini ſtrangulatione propoſuimus. Monemus tamen minus intenſa, ac urgentia in epiplocelis, quam in enterocelis ſtrangulationibus ſymptomata eſſe: ac præcipue nota inter ſe differunt enterocelis, (ſi appendicularem & perſtrictoriam excipias in quibus hæc etiam reperitur,) & epiplocelis ſtrangulationes, quod in illis non deſcendat alvus etſi emollita; in his vero vel ſponte, vel ſaltem ſollicitata reſpondeat. Obſervata fuerunt epiplocelis ſtrangulatæ exempla, in quibus venter ſupprimebatur, quæ & explicatu difficilia admodum, & a peritis cæteroquin viris pro enterocelis ſtrangulatæ ſpeciebus falſo fuerunt venditata; (vide *Gunzium de omenti hernia.*) In his ultimis caſibus ægre quidem obtinetur partis hernioſæ notitia; hanc tamen ſubminiſtrare poſſunt cognitum herniæ genus, ſi eam prius vidiſſe medenti contigerit; ægri relatus, ſi herniæ ſuæ rite obſervatæ hiſtoriam accuratam tradere valeat; tandem epiplocelis notæ non raro in hernia utut ſtrangulata adhuc conſpicuæ: quas quidem fatemur ſub hac circumſtantia omentum hernioſum non ſemel exuiſſe, ut enterocelis characterem utcumque indueret; (vide *Garengeot*, *Pipelet Mem. de l' Acad. de Chir. Tom. III. Gunzium;*) quæ ſi obſcuriora ſint, plenam in ſtrangulatione epiplocelis affundet lucem ſectio chirurgica. In gemina omenti ſtrangulatione præſidio eſt celotomia, cujus ope ſublatis, ſi opus ſit atque expediat, adhærentiis, & laxata conſtrictione, omentum mole exiguum ac ſanum reponitur; ad magnam vim provolutum, ſi ſanum ſit & reductile, legitime juxta quoſ-

dam

dam intus propellitur, juxta alios in eo quoque caſu melius extus relinquitur, aut quidem, ut aliis placet, amputatur: quæ etiam fieri volunt, quando ſanum eſt, & reponi nequit: intumefactum, ſcirrhoſum, grangrænodeum, facta ex quorumdam mente ligatura, vel ea, ut rectius jubent alii, omiſſa, ad partem uſque ſanam reſecatur in ventrem refundendam ſedulo. (Vide *Pipelet Mem. ſur la ligature de l' Epiploon*, *Mem. de l' Acad. de Chir. T. III.*) Cæterum remedia tum externa, tum interna, quæ in inteſtini ſtrangulatione ab apertura facta propoſuimus, hic quoque locum habent, celotomiaque prægredi debent. Notat *Gunzius* nullum inveniri epiplocelæ cum dolore immo bilis exemplum, quæ poſt externorum uſum reſtituta fuerit, & niſi ſanguine profuſe miſſo reduci poſſit omentum, aut cauſa doloris tolli, firmiter perſuaſum habet ad celotomiam ſtatim deveniendum eſſe.

Omentum hernioſum, quemadmodum inteſtina, niſi ſatis cita accedat celotomia, aut repoſitio, apoſtemate rarius, gangræna ſæpiſſime corripitur, quod ultimum vitii genus ex repetitis ad taxim numquam de facili obtinendam tentaminibus & crebrius & citius contrahit; quam ex conſtrictione a ſacci hernioſi orificio, vel ab apertura quæ exitum permiſit inducta. Ut rarior eſt omenti inflammatio, ita & raro in apoſtema abit pars hujuſce modi: cujus vitii non alia eſt diagnoſis, ac curatio, quam quæ ex apoſtematis genere ſuperius tradito habetur. Ex iis quæ de gangrænodeo inteſtino modo diximus, necnon ex ſphaceli charactere, ac curatione eruuntur etiam gangrænæ omento hernioſo hærentis ſigna, & auxilia huic infeſta.

Ad hærentias contrahendas proniſſimum omentum eſt: hoc e ſede emotum non ſolum ſacco, viſceribus ſociis, partibus per quas elapſum fuerat, ſi ſaccus deficeret, accreviſſe: verum etiam circa veſicam, inguina, peritonæo, utero, aliiſque viſceribus citra herniam adhæſiſſe probant chadaverum ſectiones. Signa omenti cum inteſtinis provoluti, ipſiſque adhærentis dedimus ſupra ſuppoſita taxeos poſſibilitate, cum adhærentias enterocelis expediebamus: ſub eadem taxeos poſſibilis ſuppoſitione, ſi omentum ſolum ſacco herniali adhæreat, non de colica queritur æger: verum de levibus tractionibus in regione ſtomachi, majoribus ſi plus alimenti aſſumpſerit. In caſu adhærentiarum piplocelis ſimplicis aut compoſitæ taxim reſpuentis, præter ſymptomata jam dicta; ſub bino caſu modo propoſito obſervari ſolita, corporis incurvationem; & ſub trunci extenſione ſingultum, vomitum, foras inſuper remanent partes regredi neſciæ, molles tamen, flexiles, & ad aperturæ exitum dantis oſtium colligi valentes, ſi ſacco adhæreant adhærentiarum immuni: difficilius autem ad idem oſtium colligendæ, frequentibus interim partibus annexis, ſi ſaccus circumpoſitis accreverit. Quod ad curationem attinet, vide *Arnaud des hernies avec adherence Tom. II.*

Circa omenti reſtitutionem numquam ſpontaneam nunquam facili negotio obtinendam, animadvertere ſupervacaneum ducimus, huic locum non eſſe vigentibus ſtrangulatione ſive a ſacco, ſive ab apertura facta, & adhærentiis plurimis, præſente omenti etiam ſani vi magna emota, obſtante ejuſdem intumeſcentia, ſcirrhoſitate, & imo & aliquando abſentibus modo dictis. In his caſibus omnem adimplent paginam bracherium pila concava, ſuſpenſorium, celotomia, niſi ab hac manum trahat auxiliorum mitiorum juxta ſaniora artis præcepta adhibitorum ſucceſſus.

Viſcera in ectopiæ ſocietatem cum omento hernioſo venire ſolita, nec non herniæ, ut vocant, ſpuriæ, cum quibus idem combinari poteſt, patebunt ex ſpecierum epiplocelis compoſitarum cenſu infra tradendo. Sub familia triplici epiploceles varias diſtribuimus, quarum curationem generalem ſequentibus præceptis includimus.

Si omentum reductile exiguo modo deſcenderit, ex peritorum ſententia, facta repoſitione, bracherium pila convexa inſtructum applicandum, & uſurpanda auxilia de eorum genere, quæ ſupra in prima enterocelis ſpecie propoſuimus: his tamen adverſatur *Gunzius*, qui ſemper noxiam eſſe vult omnenti reſtitutionem, & præſtare aſſerit idoneam vincturam, ne porro devolvatur, omento opponere, quam difficilem repoſitionem ſæpe tentare. Itaque eo in caſu, de curatione palliativa tantum ſollicitus, bracherium pulvinari inſtructum, pro herniæ magnitudine excavato, imponendum ſuadet omiſſa repoſitione: idem præſtandum eſſe ſi parva ſit, aſt irreductilis, epiplocele, nemo eſt qui non videat. Si omentum ad magnam vim provolutum ſit, ſive taxim tunc certe difficillimam admittat, ſive reſpuat, ratione gangrænæ a vi ad reſtitutionem neceſſaria metuendæ, & periculi tum ab omenti reſtitui contumeſcentia, ſcirrhoſitate, tum a preſſione in viſcera facta, oriundi, memineris bracherio ſaccato potius quam pila utut excavata protuberantiam ſuſtentare; ſunt qui magnam epiplocelem, ſi reducibilis ſit, reponere, & locum herniæ pila convexa munire non ſatis verentur; celotomiam, & omentia ſtrangulatione, inflammatione; gangræna liberi reſectionem perperam inſtitutam, ut radicalis obtineretur curatio, morte cita terminatam vidit *Sharp*. In entero-epiplocelibus quoad utramque partem irreductibilibus, vincturæ ſacciformi locus tantum eſt. Si reponi ſe patiatur inteſtinum omento regredi neſcio, ſunt qui tunc ſubligaculo ſaccato tantum uti jubent; dantur alii, inter quos *Sharp*, qui bracherio inſtructo pila molliori, & ad herniam probe accommodata applicato, nihil mali ex preſſione in omentum facta procedere poſſe aſſeverant. Si taxim admittat inteſtinum, & omentum, patet jam quid medenti agendum veniat. In epiplocelibus complicatis ſimplicibus tum compoſitis, ex ſupra dictis eruenda eſt therapeja.

A. *Epi-*

A. *Epiploceles ſimplices ſaccatæ.*

Nota. Hæ cognoſcendæ ſe præbent ſimplicitate, ſacci hernioſi præſentia, charactere generico, & ſede quam occupant varia; curatio vero ex generali methodo haurienda venit; has itaque ſatis ſit nominaſſe.

1. *Epiplocele incompleta* ſeu *inguinali*, *bubonocele omentalis* ſeu *epiplo-bubonocele.* Auctorum; *hernie epiploique de l'aine*, ou *incomplette*, *bubonocele epiploique*, *epiplo-bubonocele.*

2. *Epiplocele completa*, *oſcheocele omentalis* ſeu *epiplo-oſcheocele* Auctorum, *epiplocele labiorum vulvæ* eorundem; *hernie epiploique complette*, *epiplocele complette*, *oſcheocele epiploique*, ou *epiplo-oſcheocele*; & *epiplocele des grandes levres.* L.

3. *Epiplocele cruralis*, *merocele epiploica*, ſeu *epiplo-mereocele* Auctorum; *hernua omenti femoralis* ſeu *cruralis* eorumdem; *hernia crurale de l'epiploon*, *merocele epiploique*, *epiplo-merocele.* L.

4. *Epiplocele vaginalis*, *hernia omenti intra vaginam eveniens* Auctorum; *hernie epipleique dans le vagin*, *epiplocele vaginal.* L.

5. *Epiplocele umbilicalis*, *epiplomphalus* Auctorum; *omphalocele* ſive *exomphalus omentalis* eorumdem; *hernie epipleique du nombril*, *omphalocele epiploique*, *epiplomphale.* L.

6. *Epiplocele ventralis*, *hernia omenti ventralis*, ſeu *hernia ventris epiploica* Auctorum; *hypogaſtrocele omentalis* eorumdem; *hernie ventrale de l'epiploon*, *hipogaſtrocele epiploique.* L.

Nota. Epiploceles ovalarem, & iſchiaticam enterocelibus haramce partium æque poſſibiles non proponimus, utpote quæ exemplo nullo apud Auctores legendo nobis conſtent.

B. *Epiploceles ſaccatæ compoſitæ.*

Nota. Continet hæc familia primum eas epiploceles quibus accedit inteſtinum; cognoſcuntur ex ſacci præſentia, enterocelis ſupervenientis ſocietate, characteribus genericis epiplocelæ, & enterocelæ combinatis, tandem loco quem occupant. Curatio obtinetur maritata generali epiplocelis therapeiæ ea medendi methodo quæ enteroceli competit. Eas ſigillatim perſequi ſupercaneum ducimus, utpote quæ eædem ſint ac herniæ epiploico-inteſtinales in 2a generis præcedentis ſimilia recenſitæ: hoc unum intercedit diſcriminis quod in iis quæ ad hocce genus pertinent, epiplocele primaria ſit, ſecundaria vero eterocele; in iis vero quæ ſub genere præcedenti propoſuimus, primario provolvatur inteſtinum, omento ſecundario accedente; hinc epiplo-enteroceles incompletam, completam, cruralem, ovalarem, iſchiaticam, vaginalem, umbilicalem, ventralem illas vocavimus: iſtæ aſſumptis iiſdem adjectivis ſub nomine entero-epiplocelum venient; quamvis has ab illis ſeparatas exhibuimus; fatemur tamen nullam inter utraſque vigere notabilem differentiam; atque ita poſſe, imo & debere conjungi. Continet & etiam hæc ipſa familia ſequentes epiplocelis ſpecies, quæ licet ex ſecunda generis præcedentis tribu poſſint ſatis intelligi, has tamen juvat ſub ſpeciali nomenclatura deſcribere.

7. *Epiplocele cyſtocelica*, *cyſto epiplocele* Auctorum, ſeu *hernia cyſto epiploica*, *Epiplocelo cyſtocelex inducens* eorumdem; *epiplocele* ou *hernie epiploique compliquee de cyſtooele*, Verdier, de la hernie de la veſſie urin. Mem. de l' Acad. de Chir. Tom. II. *Cyſto eoiplocele.* D.

Quod præſtat inteſtinum in enterocele cyſtocelica, hoc etiam præſtat omentum trans annulos hernioſum: eo deſcendente ita ſenſim trahuntur peritonæi pars veſicam poſticam obtegens, & ipſamet veſica, ut ſub certis circumſtantiis in annulum tandem abripiantur, omenti factæ comites. Minus bene *Sharp* nullam agnoſcit cyſtocelem, niſi quæ ab inteſtino, omento, aut utroque primum emotis ſecundario proficiſcitur. Signa hujuſce ſpeciei deſumuntur ex cyſtocelis, & epiplocelis completæ notis. Curatio ex bino hocce genere deſumenda. Spiploceli inteſtinum, & veſica acceſſerint; ſit triplicata hernia quæ epiplocele enterico cyſtica audit.

Obſerv. Nullum exemplum epiplocelis parorchidialis apud Auctores legere contigit; hanc tamen enterocele parrochidiali non minus poſſibilem eſſe, nemo eſt qui non videat; & extitiſſe, atque obſervatores effugiſſe veriſimillima eſt conjecture.

8. *Epiplocele hydrocelica*, *hydro-epiplocele* Auctorum; *hernia hydroceiico-epiploica* eorumdem; *Epiplocele compliquee d'hydrocele*, *hydro-epiplocele.*

Eſt epiplocele cui juncta eſt hydrocele; atque ita ex combinatis herniæ omentalis, & aquoſæ ſignis cognoſcenda, & juxta methodum utrique competentem tractanda; hydrocelis autem epiplocelem comitantis duæ ſunt inſignes varietates; 1. quæ frequentior eſt, fit ſero collecto intra cyſtidem vulgarem, extra ſaccum hernioſum poſitam, & ab ipſo plus, minus pro epiplocelis magnitudine occultam (Vide *le Dran Oper. de Chir. pag.* 186.) altera fit ſero collecto intra hydatides omentis hernioſi ſuperficiem tegentes, atque ita ſacco incluſas hernialia (*Vide* Lamorier *obſervationem* apud *Pipelet Mem. de l' Acad. R. de Chir. Tom. III. pag.* 404.)

C. *Epiploceles ſacco deſtitutæ*, gallice *Ruptures.*

Nota. Peritonæi ruptione conveniun Epiploceles ſimplices, & compoſitæ ſacco carentes cum enterocelibus inſaccatis; nec diſparia in utriſque ſunt ſigna quibus ruptum eſſe peritonæum commonſtratur (Vide *familiam generis præcedentis tertiam.*) Conveniunt, & etiam locis in quibus ſolent contingere; obſervantur enim epiploceles inſaccatæ ad inguina, arcus crurales, umbilicum, & in omni abdominis ſuperficie aperturis nativis deſtituta, non ſecus ac enteroceles a ruptione factæ: una diſcrepat contentorum indoles. Itaque in iis ſigillatim enumerandis operam non locabimus

mus, e 3ª enterocelum familia intelligendis; neque earum curationi immorabimur, cum abunde ſint, quæ jam protulimus; cæterum nulla ſeparantur differentia eſſentiali entero-epiploceles, & epiplo-enteroceles a peritonæi ruptura enatæ. Legatur obſervatio quam ad ſecundam hujuſce generis familiam affiximus. Poſſunt itaque, imo debent ſpecie conjungi; brevitatis cauſa triſariam tantum hernias inteſtinales, & epiploicas ſecuimus, quæ forte melius quadrifariam dividi potuiſſent.

LII. GASTROCELE Ign. la Chauſſe; *Hernia ventriculi*, Fabr. Hildani reſp. ad Doring pag. 915. Blegny Zod. Med. Gall. Ann. I. Febrar. Obſ. 2. pag. 44. Gunzii libell. de hern. c. 20. Ign. La Chauſſe Diſſ. de hernia ventrali, & Kirſchbaum Diſſ. de hern. ventriculi, inter Diſput. Chir. Halleri T. III. Diſſ. 68. 69. *Hernie de l'eſtomac* La Faye ſur Dionis pag. 121. Armand. Tr. des hernies, Præface p. 81. Sharp Rech. Crit. Chap. I. Garengeot Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. I. p. 703.

Eſt ventriculi trans laxatos, diductos, regionis epigaſtricæ parietes, imo & per umbilici annulum elapſi ectopia hernioſa ad duorum tranſverſorum digitorum a cartilagine xiphoidea diſtantiam ad minimum enaſcens ex *Gunzio*, proxime vero ſub cartilagine xiphoidea aut ad ipſius latera ex *Garengeot*, & *Arnaud*: quam ſiſtit protuberantia flexilis, elaſtica, glabra, æqualis, poſt paſtum aucta, jejunio ventriculo imminuta (niſi ſtomachi parietes laxati admodum ſint, aut cum peritonæo coaliti,) magnitudine varia (a ceraſina vel olivari ad majorem, maximam excreſcit,) orizontali corporis ſitu, ſub quo levamen tempore præſertim digeſtionis perſentiſcit æger, ſenſim evaneſcens, ſitu corporis erecto aut niſu edito renovanda, dolore ſtomachi, anorexia, bradypepeſia, vomitu habitualibus aliiſque ſymptomatibus ſtipata, ut ea ſileam quæ ipſi ex compoſitione accedunt.

Obſ. Interdum tam parum eminenti protuberantia ſeſe prodit gaſtrocele, ut in obeſis præprimis minus facile diagnoſis obtineatur: Cave igitur ne in contumacibus ventriculi affectibus; quorum cauſa probabilis non invenitur, alias fingas dum accuſanda veniret ventriculi hernia; memineris etiam iis in caſibus regionem epigaſtricam ægro ſtante ac tuſſire juſſo primum explorare, ne fruſtraneam decubitus horizontalis explorationem reddat.

Cauſæ gaſtrocelis obſervatione comprobatæ ſunt vomitio valida, ſpontanea, aut ab emetico concitata, fortis nixus in pondere elevando editus, violenta ſcapularum ad poſteriora retractio, & ſimilia.

De complicationibus, quas pati poſſunt gaſtrocelis ſpecies, nullam mentionem injicimus, tum quod ex iis quas patitur enterocele intelligi poſſunt, tum & etiam quia nullam memorant Auctorum hiſtoriæ. Compoſitiones patent ex ſpecie ſecunda.

1. *Gaſtrocele ſimplex*; *Hernia ſtomachi ſimplex*, Fabricii Hildani, Blegny; Gunzii, Arnaud, Garengeot locis citatis; *Hernia de l'eſtomach*, *gaſtrocele ſimple*. C.

Cognoſcitur hæc ſpecies, quæ ab uno fit ſtomacho, ſacci præſentia, ſociorum viſcerum defectu, & charactere generico. Variat locus protuberantiæ toto ſpatio, quod cartilaginem xiphoideam, & umbilicum interjacet. Excipit *Gunzius* partem hujuſce ſpatii ſupernam. Repoſitione & bracherio pila molliori planiuſcula ad locum accomodata inſtructo obtinetur curatio: his vim addit parcus tenuiſque, ſed roborans, victus, ac potus, nec non ſitus congruus, femoribus ſcilicet adductis, & inclinato capite. (Vide *Gunzium*),

2. *Gaſtrocele compoſita*; *Hernia ſtomachi compoſita*, Amyandi Tranſact. Philoſoph. nu. 422. & ibid. an. 731. n. 421. Gunzii, Ign. La Chauſſe. C.

In iſta ſpecie ſtomachum hernioſum comitantur viſcera abdominis varia ſede pariter emota, ut inteſtina ex *Philoſoph. Tranſ.* omentum ex *Ign. La Chauſſe*; inteſtina, & hepar ex *eodem Auctore*. Variat ſedes herniæ hujuſcemodi. De gaſtrocele ventrali, epiploica, atque inteſtinali ſermo eſt apud *Gunzium*, *La Chauſſe*, & *in Tranſ. Philoſophicis*. Gaſtrocelem umbilicalem ex inteſtinis, & veſiculæ felleæ parte ſtomachi ſociis factam habet *Amyandus*. Cognoſcitur hæc ſpecies ſacci præſentia, characteribus genitricis gaſtrocelæ, necnon enterocelæ, epiplocelæ, hepatocelæ combinatis, & ſede occuuata, quæ ſcilicet eſt epigaſtrium vel umbilicus. Curatio eruenda eſt ex gaſtrocelis præcedentis atque generum conſociatorum therapeja.

LIII. HEPATOCELE Gunzii libell. de hern. p. 4. *Hernia hepatis* E. N. C. Dec. I. Ann. II. & Dec. II. Ann. VII. Bohnii Chir. rational. pag. 230. *Hernie du foye* Arnaud des hern. Tom. I. *Hepatocele*.

Rarum hocce genus herniæ obſervatione quidem ſtabilitum, nondum tamen ſufficienter deſcriptum, fit ab hepate trans laxatos, diductos in umbilic. vicinia abdominis parietes, vel per ipſum umbilicum elapſo. Ejus characterem autoptis perficiendum ſic condimus. Cognoſcitur hepatocele, 1. loco quem occupat protuberantia, (ad umbilici vicinias, & in ipſo umbilico fuit hactenus obſervata;) 2. explorato hepate quod ex hypochondrii dextri regione in protuberantiam tendere percipitur; 3. protuberantiæ, quæ livida ac cungenita eſt, firmitate parenchymatica; 4. deeectu ſignorum enterocelen, epiplocelen, gaſtrocelen, & imprimis hyſterocelen indigitantium. Species, quas tantum allegabimus, ſunt numero binæ.

1. *Hepatocele ventralis*; *Hernia hepatis prope umbilicum* VVolff Strigelii, E. N. C. Dec. I. An. II. obſ. 88. Bohnii loc. cit. *Hernye du foye ventrale*, *Hepatocele ventral*. D.

Vien-

Viennæ natus eſt infans cum tumore circa umbilicum ad pugni magnitudinem, coloris lividi, qui pro omphalocele gangrænodea impoſuit; applicatis medicamentis calidioribus, & antiſphaceloſis, & inde aucta adhuc inflammatione miſellus exſpiravit. Aperto ad tumorem dictum cadavere, ſtatim prodiit in conſpectum ſubſtantia hepatis quod inflammatum repertum eſt; itaque non ex umbelici protuberantia ortum ducebat tumor, verum ex hepate (forſan vitio conformationis) prolapſo, divulſa linea candida, quæ inter muſculos rectos conſtituitur. *Strigelius*.

2. *Hepatocele umbilicalis*; *Hernia hepatis in umbilico* Reiſelii E.N.C. Dec. II. An. VII. obſ. 6. Schulzii Act. Phyſ. Med. vol.I. obſ. 226. *Hernie du foye*, *hepatocele ombilical*. D.

Vidit *Reiſelius* puerulum ex uter tuliſſe in umbilico tumorem rotundum, pomi magnitudine, lividum, duriuſculum, diſtentum, cui vaſa umbilicalia in vertice adhuc adhærebant: quibus dein areſcentibus, reliqua membrana tumorem tegens incepit putrilaginem aſſumere: Intra paucos dies puer a lacte, & cibo abſtinens obiit totus marcidus. Poſt mortem detracta membrana, qua umbilicus fuit extenſus, tumor apparuit puniceus, qui ſeparatus a cute; & muſculis eſſe ex parenchymatis colore, & textura concludebatur ipſum hepar eo vi aliqua detruſum aut delapſum, quique hepatocele dici poteſt. Fuit conjectura matrem contuſam fuiſſe, quod negavit, lapſum vero conceſſit.

Obſ. An ad genus hocce referenda eſt ea herniæ ſpecies a pinguedine enata, quæ ex ligamento hepatis ſuſpenſorio dicto, vel a latere hujus interno ex cartilagine xiphoidea quaſi propendet? Pinguedinem hancce ab hominibus parum alias obeſis ſæpe in ſaccum peritonæi provolutam reperiri aſſerit *Gunzius*, & in cadavere vidit oculatiſſimus *Daviſardius*, anatomes peritia nulli ſecundus.

LIV. SPLENOCELE. Gunxii libell. de hern. pag. 4. *hernia lienis* Fab. Hildani Epiſtol. LV. pag. 999. Spigelii de corp. hum. fabric. lib. VIII. cap. 14. Ruyſchii Adverſ. Anat. Dec. II. pag. 23. *Hernie de la Rate*, Arnaud des hern. Tom. I. pag. 29. *Splenocele*.

Eſt lienis trans laxatos, diductos abdominis in latere ſiniſtro parietes, vel per inguinalem ejuſdem lateris annulum elapſi ectopia herniofa, cujus diagnoſi tradendæ minus quam veritati adſtruendæ faciunt Obſervatorum quos citavimus fide digniſſimorum hiſtoriæ; characterem quo genus hocce donamus ii incudi reddant quibus vidiſſe contigerit. Cognoſcitur ſplenocele, 1. loco ad quem extuberat hernia, (abdominis latus ſiniſtrum ſub umbilico, & inguinis ſiniſtrum annulum viſa eſt procuberantia huc uſque tenuiſſe;) 2. explorato liene, qui ex regione ſiniſtri hypochondrii in protuberantia tendere percipitur; 3. firmitate protuberantiæ parenchymacha; 4. defectu ſignorum, quæ ſibi aſſumunt enterocele, epiplocele, & præ primis hyſterocele. Obſervationes quibus evincuntur generis hujuſce ſpecies, ſatis ſit retuliſſe.

1. *Splenocele ventralis*; *hernia lienis ventralis* Fab. Hildan. loco citato; *Hernie de la rate ventrale*; *ſplenocele ventral*. C.

Mulier triginta annos nata, tumore magnitudine capitis infantis in ſiniſtro latere ſub umbilico laborabat: erat ille rotundus, & facile ex una in alteram partem ducebatur; cultro anatomico inventus eſt lien adeo magnus, ut inferior ipſius pars, quæ in tumorem rotundum indurata fuerat, ad os pubis fere propenderet: ita *Hildanus*.

2. *Splenocele inguinalis*; *hernia lienis inguinalis*, *ſeu ſplenobubonocele* Ruyſchii loc. cit. *Hernie inguinale de la rate*, *ſplenocele inguinal*; *ſplenobubonocele*. C.

Vidi ſemel herniam, ubi lien in inguen delapſus replebat dilatatum peritonæum. Mulier in noſocomio Amſtelodamenſi fuerat annoſa; cui lævo inguine ingens tumor, qui habebatur pro placenta uterina poſt partum relicta, atque ibi acreta; alii putabant frigidum apoſtema: ſed in cadavere certo vidi lienem eo ſeceſſiſſe, atque hanc produxiſſe herniam: ita *Ruyſchius*.

LV. HYSTEROCELE; *hernia uteri*, Sennerti, Lib IV. Med. Pract. Part. II. ſect. II. cap. 17. Doringii Epiſt. ad G. Fab. Hildanum de hernia uterina p. 893. Graaf. de mulier. organ. cap. 8. Ruyſch Adv. Dec. II. pag. 23. *Hernie de la matrice*, Arnaud des hernies T. I. pag. 29. Sabatier Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III. *Hyſterocele*.

Eſt uteri trans annulos inguinales, aut laxatos, diductos infernæ abdominis medietatis parietes elapſi ectopia herniofa; quam cognoſces 1. loco protuberantiæ in hoc genere obſervandæ, (ad annulos inguinales, ſub umbilico, & proxime ad inguina viſa fuit hactenus;) 2. exploratione colli uteri, cujus mutata deprehenditur nativa directio; 3. protuberantia dura, renitente, gradarie ad maximum uſque volumen increſcente, e pelvi pone oſſa pubis emergente, uterum graviditate vera, vel ſpuria diſtentum continente, reductili partim, vel penitus ſaltem initio, imo & quandoque ad ipſum geſtationis terminum; 4. exploratione Puzoſiana, immiſſo ſcilicet in vaginam manus alterius digito, dum manu altera protuberantia comprimitur; 5. graviditatis veræ, vel ſpuriæ ſignis; atque ita cum ſæpius adſit vera ingravidatio, motionibus fœtus certo tempore intra protuberantiam perſentitis.

Cauſæ hyſterocelis obſervatione compertæ ſunt ictus validi in ventrem, niſus magni editi, prægreſſa peritonæi a vulnere, abſeſſu etiam curatis ſolutio, graviditate præſente, aut accedente.

1. *Hyſterocele inguinalis*; *hernia uteri inguinalis*, ſeu *hyſtero-bubonocele* Sennerti, Doringii, Sabatieri loco citato. *Hernie inguinale de la matrice*; *hyſterocele inguinal*, *hyſtero-bubonocele*. D.

Mu-

Mulaxatur peritonæum: paulo poſt oboritur ibi loci tumor, qui brevi tempor ob ſummum incrementum intra abdomen recondi nequit: protuberantiæ includitur uterus gravidus, ita in dies fœtu aucto dilatatus, ut ea ſacci inſtar, aut cucurbitæ majoris oblongæ fere propendeat, & fœtus motiones & tactu & viſu tandem percipiantur. Simile vitium in inguine ſiniſtro patitur paupercula novem liberos enixa; in primo partu ſola ſibi conſulere cogitur ab obſtetricibus deſerta; etſi mali aliquid in abdomine ſibi hinc eveniſſe ſentiat, nihilominus tamen octies ex ordine naturaliter, ac fauſte parit. Non multo poſt partum octavum ad inguen ſæpiuſcule perſentiſcit malum in primo partu acceptum, ibique quidpiam mediocris quantitatis extra abdomen ſibi excidere animadvertit; tumor in dies ita & magnitudine & longitudine increſcit, ut tandem veſicam bubulam ſpiritu diſtentam æmuletur, & ad genua uſque propendeat; accedunt non dubia fœtus vivi in protuberantia incluſi ſigna, ægra interim dolores magnos perpetiente, ſive cubare, ſive ſedere conetur. In bino hocce hyſterocelis inguinalis caſu adhibita eſt ſectio Cæſarea cum bonis infantis: matris vero malis rebus. Tutius in hac ſpecie inſtituitur repoſitio, ſi obtineri queat, & ea impetrata fœtus expulſio naturæ aut arti melius committitur.

2. *Hyſterocele ventralis*, *hernia uteri ventralis* Graafii; Ruyſchii loc. cit. *Hernie ventrale de la matrice*, *hyſterocéle ventral*. D.

Geminum abdominis locum occupata obſervata eſt hæc uteri hernia; in exemplo Graafiano latus ſiniſtrum parum infra umbilicum tenebat; in Ruyſchiano vero latus pariter ſiniſtrum inferne & proxime ad inguina, non tamen in ipſo annulo, quod ſpeciei præcedentis proprium eſt. Vidit *Graafius* mulierem de ſummiventris, & renum doloribus, necnon de anxio in hypochondriis ſenſu querentem, quæ ſymptomata ita, dum capite demiſſo decumbebat, augebantur, ut in lecto ſedere ſemper cogeretur præ nimia abdominis mole, quod ante viginti quinque annos tumere inceperat citra cauſam ipſi notam. In latere ſiniſtro paulo infra umbilicum magis elevabatur abdomen quam alibi, nec parem ubique renitentiam palpo objiciebat: aperto cadavere inventæ ſunt in abdomine quatuor liquoris fœtidiſſimi pintæ necnon tumor rotundus magnitudine portentoſus ſpatium reliquum implens, quadraginta libras pendens; uterus fuit herniosus, cujus ſubſtantia antice unum, poſtice & lateraliter duodecim pollices craſſa, partim ſcirrhoſa, partim glanduloſa, ac globulis rotundis, induratos ovorum vitellos æmulantibus, ſera obſervatur; cavitatem vero implebat materies nigra fœtidiſſima, falso germini, molæ aut placentæ natales debens, & pugnum æquans magnitudine. Ante viginti quinque annos, labente 2° aut 3° graviditatis menſe veſiculam aqua plenam placenta deſtitutam excluſerat mulier, ſubſequente per ſex, ſeptemve menſes lochiorum fluxu uberrimo, cui compreſſo ſuperveniebat abdominis protuberantia modo deſcripta.

Narrat *Ruyſchius* caſum mulieris, cui ingens tumor directe ex cavo abdominis procedens circa inferiorem ipſius partem quam proxime inguini dudum hæſerat: brevi autem ſupporatus bene ſanabatur: accedente haud ita diu graviditate, uterus fœtu creſcente tumens in ſaccum dilatabat peritonæi locum cicatrice obductum, qui uti ſolemne eſt in peritonæi atque abdominis abſceſſibus, necnon in vulneribus in cavum abdominale penetrantibus etiam rite curatis, præ acquiſita debilitate preſſum validum ſuſtinere impos fuit. In hujuſcemodi peritonæi ſinum inſinuabatur uterus eo uſque, ut tandem cum fœtu incluſe ad genua uſque, penderet antrorſum. Inſtantibus deinde partus laboribus uterum cum fœtu intra abdomen reponebat obſtetrix; ſicque felix evadebat puerper, edito per vias naturales bene nato fœtu.

Obſ. An ad hocce genus pertinet ovariorum hernia quam memorat *Arnaud*, & in puellæ cadavere ad inguinalem annulum extuberare *Veyret* vidit ex *Verdier*?

LVI. CYSTOCELE Platneri Inſt. Chir.; Ign. La Cauſſe de hern. ventrali; *Hernia cyſtica* quorumdam; *Hernia veſicæ urinariæ* Salamanni Diſſ. inter Halleri Diſp. Chir. T. III. Diſſ. 72. Gunzii Libell. de hern. &c. *Hernie de la veſſie urinair*. Mery Mem. de l'Ac. R. des Sc. 1713. Garengeot Oper. de Chir.: Levret Obſ. ſur les polypes; Sharp Rech. Crit.; Verdier Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. II.; *hernie cyſtique cyſtocéle*.

Eſt veſicæ urinariæ trans annulos inguinales, ſub arcubus cruralibus, & per laxatos, diductos perinæi, hypogaſtrii, necnon vaginæ parietes elapſæ ectopia hernioſa; quam ſiſtit protuberantia in locis jam dictis obſervanda, initio parva, ſenſim creſcens, preſſione, aut commodo corporis ſitu regrediens; mutata corporis poſitura, aut niſu edito revocanda; mollis, & membranas craſſas, flaccidas, ſub digitis volubiles tactu referens, ſi veſica lotio vacua ſit; fluctuans, ſi adſit lotium; majori donata volumine poſt ſervatas diu urinas; decreſces, aut fere evaneſcens iis emiſſis; qua leviter compreſſa excitatur in ægro meiendi deſiderium; ſi vero validior ſit compreſſio, ſequitur mictio plena, vel ſtillatitia. Cæterum affectui ſocia redditur urinæ retentio, mictio difficilis, vel dolorifica; ut omittam ſymptomata varia ex compoſitione & complicatione ortum ducentia. Notabis dari ægros in quibus nulla ſuccederet urinæ omiſſio niſi manibus admotis protuberanriam elevarent, ac premerent.

Cauſæ cyſtocelis ſunt communes, vel propriæ: communes ex herniis aliorum viſcerum, membranaceorum imprimis, intelligendæ reducuntur ad ea quæ fibras laxant, quæ tonum ipſarum frangunt ſubita, vel lenta diſtractione, quæ tandem contenta in abdomine deorſum magis urgent. Propriæ vero ſint, 1° parietum veſicæ ampliatio ab urinæ retentione, difficultate præ-

prægreſſis inducta, quam ſequitur, evacuata urina, eorumdem flacciditas, atonia, contractionis ſufficientis defectus; v° veſicæ figura ſingularis graviditatis tempore contingens: ea enim ab utero gravido ad oſſa pubis preſſa lateraliter exporrigitur, figuram induens veluti brachiatam, vel deorſum expandi cogitur; 3° tractio a viſceribus aliis prolapſis; ſic veſicam trahunt inteſtina, omentum, uterus, vagina e loco nativo dejecta; 4° parietum vaginæ per partum multiplicem diſſenſio; debilitatio, quæ ſcilicet ſufficienti ſuſtentaculo veſicam ex hac parte defraudat; 5° fibrarum muſculoſarum tum veſicalium, tum veſicæ circumpoſitarum receſſus ab invicem diſtenſione productus, quo nimirum labefactatur clauſtri coercentis robur. Minus bene *Sharpa* prævia enterocele, aut epiplocele cyſtocelem ſemper pendere vult, tertiam ex aſſignatis cauſam tantum agnoſcens; obſervatione enim non ſemel conſtitit herniam cyſticam ſolitariam ſimplicem primariam enatam fuiſſe. Nec jure meliori uni conformationis vitio in utero contracto, non vero cauſæ adventitiæ, eam adſcribit *Mery*; poteſt equidem quandoque vitio conformationis locum habere; verum non aliam cauſam agnoſcere vetant rationum momenta adverſus Meryanam ſententiam, a *Verdier*, *Salzmanno* relata.

Obnoxiæ ſunt cyſtocelis ſpecies variæ calculo, obſtructioni, inflammationi, ſtrangulationi, gangrænæ, irritationi, adhærentiis, tandem compoſitioni.

Calculos ſæpe continet cyſtocele annularis, necnon vaginalis. Horum ſigna ſunt renitentia, ſtrepitus, dum pars hernioſa præſertim vacua digitis contractatur, perceptus; denique dolores a concretionibus hujuſcemodi excitari ſoliti. Doceat te caſus a *Thoma Bartholino* enarratus, quod etiamſi nec palpus, nec ſtrepitus calculorum præſentia denotent, nihil tamen de ipſorum abſentia concludendum veniat, præſertim ſi ægrum vexant dolores calculoſi. Viſi ſunt calculi viam ſibi in inguine patefeciſſe, apertura ob aſſiduum urinæ effluxum in ulcus fiſtuloſum abeunte; calculus ita quandoque obturat herniæ orificium, ut ex parte veſicæ hernioſa in aliam exonerari non poſſit lotium; hoc ſi contingat ſtrangulatam dicunt cyſtocelem, obſtructæ nomine melius ſalutandam. Incruſtatione calculoſa ita clauſum vidit *Bertrandi* herniæ cyſticæ orificium, ut in defuncti cadavere, non niſi poſt eam diffractam, introduci ſtylus potuerit; veſicam felleam figura ac capacitate æmulabatur pars veſicæ urinariæ ectopa, humoris fœtidi drachmis aliquot fœta, quam pro ſacco hernioſo in omenti & inteſtini herniis obſervando, aſt hic partibus emotis vacuo, de facili habere potuiſſes. Præſidio eſt lithotomia ſpecialis, qua denudatis per celotomiam in cyſtocele inguinali calculoſa partibus, citra vero talem denudationem in vaginali calculo etiam fœta, ſufficienter inciditur veſicæ pars ectopa, & calculus extrahitur, cavendo ne pars inciſa in ventrem refundatur; deligato, ut in vulgari lithotomia fieri ſolet, vulnere, avertitur ulceris fiſtuloſi ex continuo urinæ per vulnus effluxu metuendi periculum catheteris tubuloſi immiſſione, qua urina ad vias ſolitas revocatur.

Inflammatione corripi poſſunt omnes herniæ cyſticæ ſpecies: tunc ſignis cyſtocelis genericis adduntur dolor acutus, calor, febris, vomitus, ſingultus. Ex *Petit* obſervatione, ſi ſimplex ſit cyſtocele, quæ inflammationem patitur, vomitum ſingultus ſequitur; ſi vero ea inflammata epiploceli, aut enteroceli mixta ſit, ſingultus vomitum præcedit; orificium partis hernioſæ nunc penitus ob inflammationem vigentem clauditur; & lotio ex ipſa in aliam veſicæ partem evacuari neſcio, ſtrangulatio accedit; nunc vero irrita inflammatione ſatis hiat; quamvis conſtrictum, ejuſmodi orificium, ut urinæ e veſicæ parte ectopa per preſſionem expulſæ in aliam hujus viſceris partem via pateat; exulat tunc ſtrangulatio, præſente inflammatione. Curatur cyſtocelis inflammatio venæ ſectione iterum atque iterum celebrata, applicatio topicis, evacuata ope lenis preſſionis in protuberantiam & hypogaſtrium factæ urina in cyſtocele contenta, ſi exulet ſtrangulatio: quam ſi inflammatio induxerit, tunc acu ad apicem tricuſpidata, & tubolo inclusa perforari debet hernia, ut extrahatur lotium, dein venæ ſectionibus iteratis & impoſitis emollientibus, imo & reſolventibus inflammationi occurendum; quæ ſi auxiliis jam dictis cedere tenuat, unica ſpes eſt in celotomia. Denudatis hujus ope partibus, dilatatione facta aufertur aperturæ exitum dantis conſtrictio, & in ventrem refunditur pars veſicæ hernioſa, niſi obſtent præſens ipſius conditio, vel adhærentiarum ſeparationi minus aptarum indoles: deligatur vulnus, ut moris eſt, in bubonocelis operatione, & cicatrice facta; locus hic ſplenio & bracherio firmatur. In cyſtocele epiploceli, aut enteroceli mixta, ſi celotomiam celebrare cogat inflammatio refractaria, meminerit Chirurgus nullam ſacci hernioſi partem auferre, ne una eademque ſectio & ſacci & veſicæ partem eximat cum malis ægri rebus.

Quemadmodum enterocele inflammata corrumpitur quandoque, ita cyſtocelis inflammatio nonnunquam abit in gangrænam. Hujus ſigna ex enterocelis gangrænodeæ affectionibus ſatis intelliguntur. In deſperatiſſimo hocce caſu nulla alia via remanet, quam quæ pro corruptis inteſtini hernis a *Louis* ineunda ſuadetur *Mem. de l'Acad. de Chir.*

Ab urinæ in parte veſicæ hernioſa morantis copia ita ſtimulari, irritari poſſunt hujus parietes, ut, quamvis abſit inflammatio, ea fere tamen accedant ſymptomata, quæ in cyſtocele inflammata obſervari modo diximus; ſcilicet dolores acuti in protuberantia, nauſeæ, vomitus, ſingultus. In hernia cyſtica cum inteſtinali combinata, *Sue* junior vidit irritationis hujuſce exemplum, memorante *Verdier*. Fugantur hæc accidentia urinæ evacuatione ope catheteris, ſcro-

ſcroti elevationis, & preſſionis in protuberantiam ſactæ, obtinenda; præcaventur vero ſi veſicam herniosam manibus elevatam ac compreſſam exonerare meminerit æger, ſtatim atque vaſtius tumet.

Adhærentias contrahunt herniæ cyſticæ non ſecus ac inteſtinales, & epiploicæ: probant exempla a *Perdier*, relata. Legatur luculenta diſſertatio, qua enterocelis & epiplocelis adhærentias proſecutus eſt *Arnaud*, & exinde adhærentiarum cyſticarum theoria & therapeia eruatur. Adhærentiæ ſuſpicionem injicit cyſtocelis irreductilitas in nullam aliam cauſam refundenda; præſentem oſtendit celotomia.

Combinatur cyſtocele, epiplocele, procidentia inverſione uteri ac vagine. Vide *Cyſtoceles*.

A. *Cyſtoceles ſimplices*.

1. *Cyſtocele inguinalis; Hernia inguinalis veſicæ urinariæ* Auctorum, ut Verdier, Mery, Petit, Platneri, &c. *Cyſto-bubonecele* eorumdem; *Hernie inguinale de la veſſie urinaire; Hernie cyſtique de l'aine; Cyſtocele inguinal, Cyſto-bubonocele*. D.

Variat hæc ſpecies in incompletam, & completam, in ſolitariam & geminatam. Præcedit urinæ retentio, vel dyſuria, vigente hacce hernia etiam obſervanda: veſica per annulos inguinales elapſa, tumet inguen tantum in caſu incompleto, inguen autem & ſcrotum in caſu completo, protuberantia quæ notis gaudet in charactere generico memoratis, exulat aliis viſceribus ſimul hernioſi ſocietas; cave ne ipſam cum hydrocele confundas. Notabis ſaccum hernioſum in enterocele, epiplocele, aliiſque herniis etiam incipientibus præſentem, parteſque emotas includentem, in herniæ cyſticæ inguinalis principio deficere; neque adeſſe, niſi ſatis cyſtocele increverit; eumque ante veſicam tunc poſitum, nuſquam ipſam includere.

Curatio modo ſequenti perficitur. Interdictis ægro pinguibus, oleoſis, necnon remediis diureticis, parva ipſi potus quantitate conceſſa, monendus eſt ut mingendi deſiderio utut frequentiſſimo obtemperet; & ut quantum poterit in latus herniæ oppoſitum decumbat: quo in ſito ſi difficultatem experiatur in emittendo lotio herniam replente, ſuppetias ipſis ferent protuberantiæ elevatio, ac compreſſio, necnon ſitus reſupinus clunibus elevatis, ſub quo nonnunquam etiam abſque compreſſione ſuccedit mictio in alia corporis poſitura impoſſibilis; 2° facta lotii in cyſtocele contenti naturali, vel artificioſa evacuatione, liberato per clyſterem a ſordibus inteſtino recto, ægro in poſitura legitima conſtituto, tenenda eſt partis veſicæ hernioſæ repoſitio, eam adhibendo encheireſim, quæ in inteſtini, vel omenti reſtitutione uſurpatur: qua penitus impetrata bracherio congruo pila inſtructo convexa muniendus eſt annulus inguinalis; 3° ſi cyſtocele completa ſit, non acreta, reductionis tamen impatiens, apponendum eſt ſubligaculum ſacciforme, ſuſpenſorium vulgo dictum, e tela parum extenſili factum, paulo minori quam eſt protuberantiæ moles donatum cavitate, in dies, prout decreſcit herniæ volumen, minuenda, & liquore adſtringente ac roborante madefacienda. Annulum guinalem attingente cyſtocele, in ſuſpenſorii locum ſufficietur bracherium pulvinari gaudens latiuſcolo ſubconcavo, in planum, dein tandem in convexum mutando; quod tunc deponetur, cum nullum de perfecta curatione remanebit dubium; 4° ſi veſica circompoſitis adhæreat, locus tantum eſt ſuſpenſorio vulgari; niſi celotomiæ, ſub qua leviores adhærentias perita manus tollit, periculum facere velit æger.

2. *Cyſtocele cruralis*: *Cyſtomerocele; Gornia cruralis veſicæ urinariæ* Levret apud Verdier, obſ. XI. *Hernie crurale de la veſſie urinarie; Cyſtocele crural; Cyſtomerocele*. D.

Fit hæc ſpecies a veſica urinaria ſub ligamento Poupartii in mulieribus prægnantibus, puerperis, hydropicis provoluta. Cognoſcitur ſignis genericis, ſede anatomica & ſupplicitate. Differt a præcedenti notis iiſdem, quibus entero-bubonocele a merocele inteſtinali diſtinguitur; ſcilicet majori a genitalibus diſtantia, & loco ſibi proprio, quem in inguine ſuperiori, & fere ſuper anteriorem femoris partem obtinet. Adeſt urethræ obliquitas cathetere immiſſo detegenda; ex præcedenti ſpecie hujuſce curatio eruitur.

3. *Ciſtocele perinæalis; Hernia perinæalis veſicæ urinariæ; Hernia perinæi cyſtica* Auctorum, ut Mery, Curad patris apud Verdier obſ. XIII. *Hernie cyſtique du perinee; Cyſtocele du perinee*.

In hac ſpecie ad perinæum, nonnihil ad raphes latera, elabitur apud gravidas veſica urinaria juxta vaginæ & inteſtini recti partes laterales obrepens, ab utero fœtu diſtento preſſa, muſculorum ani levatorum fibras faſciculatim coactas diducit, ſeparat, cutemque attollit, ſpatium nativo ſuſtentaculo defraudatum ſubiens. Cyſtocelem hancce charactere generico inſignitam ſpecifice determinat locus affectus & ſimplicitas; poſt partum ſpontanee evanuiſſe obſervata fuit: quod ſi non contingerit, valet hic ea curandi methodus, quam ſpeciei cyſtocelis primæ attribuimus.

4. *Cyſtocele hypogaſtrica; Hernia veſicæ urinariæ ſupra pubem*. Le Dran apud Verdier, obſ. XIV. *Hernie de la veſſie par-deſſus les os pubis; Cyſtocele hypogaſtrique*. D.

Vocabatur *Le Dran* ab homine annos nato 40, ob urinæ retentionem, quam plures aliæ præceſſerant, periculoſiſſime decumbente: præter tumorem, quem veſica lotio diſtenta ſupra pubem efformare ſolet, aderat præterea tumor alter longe minor ad latus muſculi recti poſitus, priore paulo elatior, & tactui facile cedens. Extractis per catheteriſmum urinæ libris tribus, evanuit protuberantia major ſupra pubem ſita, & ceſſavit urinæ effluxus. Levi preſſione in tumorem alterum facta nova ſucceſſit urinæ emiſſio, qua tumor hicce deletus eſt. Irrito levamine per catheterem, qui in veſica derelictus fuit allato,

ſato brevi functus eſt æger, neque facta eſt cadaveris aperiendi copia. Putat *Le Dran* tumorem minorem ſaccum fuiſſe urinæ magna copia fetum a tunica veſicæ urinariæ nervea inter diductas tunicæ carneæ fibras protruſa efformatum, qui in veſicæ partem majorem ægre exonerabatur, ob conſtrictum a fibris carneis ſacci hujuſce orificium.

5. *Cyſtocele vaginalis; Hernia veſicæ urinariæ intra vaginam eveniens* Robert apud Verdier. obſ. XVIII. *Hernie de la veſſie urinaire dans ee vagin; Cyſtocele vaginal.* D.

Inter fibras tunicarum parietes vaginæ efformantium diductas viam ſibi aperit veſica urinaria, membranas vaginæ elevans in protuberantiam ſignis cyſtocelis genericis gaudentem, & vaginæ parte oſſibus pubis reſpondente emergentem, ejus orificium occupantem, hanc in muliere gravida 40. annos nata, quam frequens ac dolorificum urinæ fundendæ deſiderium divexebat, partus tempore obſervabit *Robert* memorante *Verdior*. Deducitur hujus ſpeciei diagnoſis ex charactere generico, ſede anatomica, & ſimplicitate. Cave ipſam confundas cum enterocele vaginali, hyſterocyſtocele, & præprimis cum hydrocele quam in cavo factitio textus cellularis vaginam cum recto alligantis efformatam obſervavit *Bertrandi* in muliere gravida uterum antrorſum inclinatum gerente. (Vide *Bertrandi Mem. ſur l' Hydrocele, Mem. do l' Acad. de Chir. T. III.*) Valet in hac cyſtocelis ſpecie ea curandi methodus quæ adverſus enterocelem vaginalem *Garengeot*, & *Arnaud* bene ceſſit, ſcilicet veſica repoſita vaginæ immittitur peſſarium a ſimilitudine cum dolii operculo nomen habens, longitudinaliter in medio perforatum, & binum gerens funiculum, quo extrahi poſſit, niſi adhibere mavis ſpongiam ex aqua aluminoſa expreſſam, qua enterocelen vaginalem ab *Hanelio* curatam fuiſſe ſupra diximus.

(B) *Cyſtoceles compoſitæ.*

6. *Cyſtocele enterocelica; Entero-cyſtocele; Hernia enterico-cyſtica; Hernia cyſtica enterocelem inducens* Auctorum; *Cyſtocele ou hernie de la veſſie compliquée d' enterocele* Verdier; *Entero-cyſtocele.* D.

In hac ſpecie quæ enterocele cyſtocelica frequens minus eſt, primaria eſt hernia cyſtica, inteſtinalis vero ſecundaria, inteſtino ſaccum a peritonæo per veſicam ectopam rapto tandem efformatum ſubeunte. De cætero eadem ſigna præ ſe fert ac enterocele cyſtocelica, nimirum ſigna herniæ cyſticæ, & inteſtinalis combinata: itaque utraque quoad ſpeciem jungenda, licet cyſtocele hic primarius ſit affectus, illic vero ſecundarius. Patet ex bino hocce herniæ genere curatio ſpeciei iſtius.

Cyſtoceli primariæ comites ſeſe addere poſſunt inteſtinum, & omentum ſimul, tunc ex trium horumce viſcerum hernia exſurgit cyſtocele epiploicoenterica.

7. *Cyſtocele epiplocelica; Epiplo-cyſtocele; Hernia epiploico-cyſtica; Hernia cyſtica epiplocelen inducens* Auctorum; *Cyſtocele ou hernie de la veſſie compliquée d'épiplocéle* Verdier; *Epiplo-cyſtocele.*

Quemadmodum in ſpecie præcedenti cyſtoceli primariæ adjungitur enterocele ſecundaria, ſic in iſta ſpecie eidem in ſocietatem venit omentum in ſinum peritonæi per veſicæ deſcenſum ſimiliter rapti provolutum. Compoſita hæc veſicæ hernia ſignis convenit ſpecificis cum epiplocele cyſtocelica a qua ideo minus bene ſepararetur quoad ſpeciem, quamvis poſterior ſecundaria hic ſit, illic vero primaria, neque diſpar eſt curandi methodus in utraque. Si in hac ſpecie omento etiam addatur inteſtinum, fit cyſtocele enterico epiploica.

8. *Cyſtocele ab hyſteroptoſi; Hiſtero-cyſtocele; Hernia cyſtica uteri vaginæ prolapſui, inverſioni accedens* Auctorum; *Hernie cyſtique ſe melant a l'hyſteroptoſe* Verdier; *Hyſtero-cyſtocele.* D.

Eadem prorſus ſpecies eſt hæc cyſtocele ac hyſteroptoſis compoſita, de qua ſupra.

9. *Cyſtocele lumbaris* Clar. Doct. Brun Lugdunenſis, Regiæ Scientiar. Societ. Monſpel. Journ. de Med. Tom. XXI. L.

Mulier a longo tempore, præter diverſa ſymptomata, tumorem mollem vix fluctuoſum in regione lumbari antica ſub hepate gerebat, quique omnibus auxiliis reſtiterat. *Clar. Brun* conſultus invenit illum tumorem dextre manu tractatum evaneſcere, & tunc uberem urinæ fluxum excitari, unde deduxit eſſe cyſtoceles novam ſpeciem ex veſicæ, vel potius pelvis renum ſummæ dilatatæ, hernia productam, cui appoſitis chirurgicis auxiliis mulier ſanitatem recuperavit.

LVII. ENCEPHALOCELE Corvini Diſſert. de hern. Cerebri inter Halleri Diſp. Chir. T. II. Diſſ. XLVI. *Hernia cerebri*, Reiſelii Eph. N. C. Dec. II. Ann. II. Obſ. 115. Lechelii ibid. Obſ. 158. Trevv. Comm. Litt. 1738. Hebd. 52. n. 3. Tacconii Diſſ. de humano monſtro Bononiæ nato; Corvini iaid. *Hernie du cerveau* Le Dran Obſ. de Chir. obſ. 1. *Hernie du cervelet; Encephalocéle.*

Eſt cerebri, cerebelli aut utriuſque, verbo Encephali, per oſſium cranii non penitus oſſificatorum hiatum prorumpentis, ectopia hernioſa, quam cognoſces protuberantia quoad magnitudinem, figuram, locum cranii quem occupat varia, integumentis communibus ſupertecta colore nativo donatis, niſi adſit gangræna; in infantum capite tantum obſervanda, congenita, molli, indolenti, (inflammatione renitens, ac dolorifica fit) ut plurimum fluctuanti, ad circumferentiam ſuæ baſeos circulo cincta oſſeo digitis explorando, & oſſificationis defectum includente, ſymptomatis nullis gravibus ſtipata, ſaltem initio, ſi ea parva ſit, & in vertice aut lateribus capitis poſita ſit, graviſſima vero ſymptomata, ut parlyſim, convulſionem, ſoporem, anæſtheſiam, &c. ſecum trahente ſi occiput teneat, aut ſi vaſtius tumeat, alibi licet ſita.

Cave

Cave confundas cum aneuryſmate ſpurio quod in puerulorum capite ſæpius per ictus, aut capillitii tractionem producitur. (Vide citatam *Le Dran* obſervationem.

Cauſæ encephalocelis ſunt, 1. collectio lymphæ viſibilis ſubtiliſſimæ, quæ cerebrum irroratur, atque ab exſiccatione defenditur, in parte cranii interni ſingulari facta: hac enim poſita magis premuntur partis oſſeæ collectioni reſpondentis vaſa; atque exinde impeditur in ea nutritio & oſſificatio, dum utraque in reliquis cranii oſſibus perficitur; cedit pars hujuſce modi debilior, minus reſiſtens; correſpondente encephali portione in oſſibus defectum ſenſim ac ſine ſenſu inſinuata, & ſuperpoſita in protuberantiam attollente. 2. Preſſio quæcumque externa major in una cranii parte, quam in reliquis; hac enim inducitur ſimilis oſſificationis defectus. 3. Præſente per cauſas jam dictas in quodam cranii loco oſſis hiatu, ſi tamen quacumque de cauſa protuberantia nondum formata ſit, hanc excitare poteſt partus diuturnus difficilis, qui hiantibus foramine peregrino cranii oſſibus, forte primas fert in encephalo trans ipſa adigendo.

Encephalocelis ſpecies inflammari, ſuppurari, ſphacelari poſſunt, quæ cognoſcuntur ſignis inflammationis, apoſtematis; gangrenæ præſentiam indigitantibus: curatio eruitur ex attributa hiſce morborum generibus therapeja.

1. *Encephalncele ſimplex; Hernia cerebri ſimplex* Trevvii Comm. Litter. loc. cit. *Hernie ſimplex du cerveau; Encephalocele ſimple*. C.

Hæc ſpecies a cerebro, cerebello, aut utroque tantum facta protuberantiam ſiſtit ſignis genericis inſignitam, ſenſim, ac ſine ſenſu increſcentem, ab defectum collectionis ſeroſæ nullo ſtipatam fluctuationis ſenſu; variare poteſt ſede, quam occupat, & contento, quatenus nunc cerebrum, nunc cerebellum, nunc utrumque continet. *Trevvius*, qui rariſſimæ hujus ſpeciei caſum unus habet, vidit infantem in cujus capite ſuper os verticis ſiniſtrum, prope ipſum verticem & occiput, prominebat tumor floreni circiter magnitudine, & pollicem ferme altus; ſic & in altero latere ſimilis tumor, minor licet, aderat, qui tamen ſponte evanuit; non difficile erat in ambitu tumoris hiatum oſſis detegere; curatus fuit puerulus, ad adhibita metodo *D. Le Drac*. Vide *ſpeciem ſequentem*.

2. *Encephalocele hydro-cyſtica*, *Hydro-encephalocele*, ſeu *hernia cerebri compoſita* Corvini, Tacconii; VVarneri, obſ. chir. XI. pag. 59. *Hernia cerebri fluctuans* Le Dran; *Hernia cerebelli purulenta ſeroſa* Reiſelii; *Encephalocele*, ou *hernie du cerveau avec épanchement de ſereſité; Hydro encephalocele*. C.

Hæc ſpecies, quæ præcedenti frequentior eſt, & a cerebri, cerebello, aut utroque fit, addita ſimul magna ſeroſæ colluviei ſimplicis, aut pure mixtæ copia, cognoſcitur protuberantia notas genericas præ ſe ferente, & fluctuationis ſenſu donata. Variat hæc ſpecies, 1. ratione loci, ut in parietali dextro ex *Le Dran* obſervatione; in occurſu parietalium cum oſſe occipitali ex hiſtoria *Tacconii*, in oſſe occipitali ex *Corvini*. *Reiſelli; VVarneri* exemplis; 2. ratione contenti; cerebrum includebat protubetantia in caſu Tacconiano, Corviniano, cerbellum in Reiſeliano; 3. ratione conjunctorum; ſerum tantum addebatur encephaloceli in obſervationibus *Le Dran*, *Tacconii*, *Corvini*; ſerum vero ac pus ex prævia inflammatione genitum in Reiſeliana. Hanc in ultima hacce obſervatione protuberantia fuit primum dura, tenſa, & aperta, ſerum limpidiſſimum fudit, ſuccedente materiæ porulentæ ſtillicidio, poſt ſeptem hebdomadas morte commutatio.

Curatur hæc ſpecies; 1. impoſitis protuberantiæ per plures dies, imo, & menſes, ſplenіis denſiſſimis ſpiritu vini, aut aqua vitæ madidis, conſueto corporis involucro tantum ſubſtentatis, per 24. horas abſque nova humectatione derelictis, eo fine ut duriora facta protuberantiam, quam ſuſtentant, leviter comprimant. Hac methodo non ſolum *Trevvius* encephalocelem ſimplicem curavit, ſed & *Le Dran* compoſitam, evaneſcente protuberantia; diſſipatio ſero, & ita promota oſſificatione, ut poſt menſem unum foramen, quod magnitudine parietalis fere metiebatur, maxime coarctaretur, & tandem poſt decimum penitus clauderetur. Quæ encephalocelibus parvis, pauco ſero fœtis, verticalibus, aut lateralibus proficit methodus, hæc manca eſt, ſi de occipitalibus aut vaſtius in quacumque capitis parte tumentibus agatur. In his enim uni fere curationi palliativæ, quæ in protuberantiæ munimine tota jacet, locus tantum eſt; vix ac ne vix quidem radicali, licet in morbis extremis extrema quoque adhiberi poſſint remedia. Indicationes hic adimplendæ ſunt, 1. cerebrum roborare, a ſero nimio expurgare; 2. lympham in protuberantia collectam diſſipare; 3. partes emotas ab externis injuriis defendere repoſitas; 4. oſſificationem hiatus promovere; 5. protuberantiæ cyſtides contractas reddere, aut removere; 6. ſymptomatibus, ut paralyſi, convulſioni, excoriationi, inflammationi, gangrænæ imminenti obviam ire. Vide *Trevvium loc. ſupra citat.* & *Salzmannum*, *diſſ. de tumor. quibuſd. ſer.* Notabis circa indicationem ſecundam, ſi medicamentorum tum extus, tum intus adhibitorum ope evacuari lympha nequeat, de inhibendo provide aeris acceſſu, & de caute vitandis cerebri, & ejus propaginum leſionibus ſollicito, lympham apertura facta paulatim eſſe tibi educendam, niſi promptiorem evacuationem jubeat imminens gangrænæ periculum: quamvis apertionem ut internecinam diſſuadeant viri nonnulli in arte graviſſimi; aut minori ratione ligaturam ſenſim in dies conſtringendam adhibere malint alii. Notabis circa tertiam indicationem partes emotas facilius ab aeris injuriis defendi, ſi apertura parva fuerit, & lente ac ſucceſſive lympha educatur; ſi ad aperturam majorem faciendam coegerint rerum circumſtantiæ, præſto ſint debita linteaminum tegumenta, & vin-

& vincula chirurgica ; lymphæ evacuatio, lenta præſertim, partium retroceſſioni favere poteſt; quæ ſi non contingat, ad eam impetrandam tentanda eſt *D. L. Dran* methodus; an ne ea quidem proficiente, tuto incidi & auferri poteſt pars cerebri emota, ac retrocedere neſcia?

3. *Encephalocele* Lechelii, Eph. Natur. Cur. Dec. II. Ann. II. obſ. 158.; *Hidro encephalocele ſpinæ bifidæ mixta*; *Hidro-encephalocele*, ou *hernie du cerveau avec epanchement*, *compliquée de ſpina bifida* C.

Vidit *Lechelius* recens natum duabus inſtructum protuberantiis; altera in medio occipitis ſita, juglandis magnitudinem æquante, molli, pilis obſita; altera in ſpina dorſi poſita, & ovi magnitudine donata; in hydrocephalum completum incidit tandem puerulus, quo e vivis ſublatus eſt. Cadaver apertum exhibuit lympham protuberantias replentem, ſpinam bifidam in lumbis, & foramen peregrinum in occipitali oſſe. Curatio intelligitur ex ſpecie præcedenti.

Obſerv. 1ª Si quis cum *Corvino* velit ſub encephalocelis genere ſpinæ bifidæ ſpecies cogere, is me non habebit reluctantem; ſi trans foramen peregrinum in oſſibus cranii præſens, a lympha collecta adigantur ſolæ cerebri membranæ, cerebro ipſomet non emoto, an morbus ad encephalocelem referendus venit? An ſub ſuturarum cranii diaſtaſi contingit quandoque encephalocele hydrocyſtica?

Obſerv. 2ª An condendum eſt pneumonocelis genus? Hoc ſtatuere videtur obſervatio Foubertiana in *tomo primo des Mem. de l' Acad. R. de Chir.* legenda, & innuit clariſſimus *Gunzius*.

LVIII. HISTEROLOXIA; *Obliquitas uteri* Roedereri Elem. art. obſtetric. §. 449. 507. Levret. obſerv. ſur les accouch.; *Inclinatio*, *reclinatio*, *obliquitas uteri* Deventer cap. 46. 47. 48. Ruyſchii obſerv. XCVIII.; *Inclinaiſon*, *obliquite de la matrice*, Sabatier Memor. de l' Acad. de Chir. Tom. III. *&c.*

Eſt uteri, ſæpius gravidi, & contra quam in hyſterocele fit, abdominis clauſtris contenti ſitus in obliquum aberrans; quem cognoſces, axi pelvis legitime conſtituto, ex mutata orificii uterini directione, quod exploratum nunc anteriora, nunc poſteriora, nunc latus alterutrum reſpicere deprehenditur, ut ſymptomata hæc vel illa omittam in ſpeciebus variis diverſa; diagnoſim genericam ſpeciali robora.

1. *Hyſteroloxia anterior*; *uterus antrorſum inclinatus*; *uterus in partem anteriorem obliquus*: *inclinatio uteri* Auctorum; *venter propendulus* Latinorum; *Matrice tombée en avant* Deventier; *inclinaiſon de la matrice en avant*; *ventre en beſace*. L.

Debetur hæc ſpecies inſertioni placentæ, non in fundo uteri, ſed ad partem ipſius anteriorem factæ, ac debilitati muſculorum abdominalium. Cognoſcitur abdomine ſupra os pubis propendente, atque magis in gravidæ ſedentis femoribus incumbente, hypochondriis minus tenſis ac repletis; orificio uteri ſolito altiori, difficillime, partim, & quandoque non niſi integra manu in vaginam immiſſa, explorando, os ſacrum directe fere reſpeciente, digitum difficile, & ſolum fere flexum admittente; urina majori in gradu ob veſicam compreſſam ſuppreſſa, vel contineri impote: teneſmo moleſto, tractionis ſenſus pelvi, ſumma incedendi, aut etiam ſitum mutandi difficultate, partu difficili, lento, doloribus ſpuriis, frequentioribus, vehementioribus ſtipato, capitis fœtus vertice oſſi ſacro obverſo, occipite ad oſtium depulſo, ſi recte ſitus ſit fœtus, liquoris amnii veſica oblonga, gracili, botuliformi, juſto citius rumpenda; cujus ruptionem aſſiduum aquarum ſtillicidium excipit. In hac ſpecie, graviditatis tempore, abdomen ſuſpenſorio ſuſtentandum, lecto diutiſſime affigenda mulier: inſtante partu ex graviſſimis Auctoribus obſtetricatio inſtituenda ſub decubuo corporis ſitu, pelvi elata, thorace demiſſo, abdomine interea ope mantilis pluries complicati, & a duobus miniſtris gnaris ac validis ſuſtentati elevato: ex *Levret* vero facilius ſuccedit partus, ſi gravida genubus ac cubitibus innitatur. Plura vide apud *Deventer*, *Levret*, *Roederer*, alioſque.

2. *Hyſteroloxia poſterior*; *uterus retrorſum inclinatus*; *uteri reclinatio* Auctorum; *uterus in partem poſteriorem obliquus* Roeder; *Matrice renverſee intre les vertebres* Deventer; *inclinaiſon de la matrice en arriere*. L.

Hanc ſpeciem negat *Sabatier*; admittunt cum non paucis *Deventer*, *Levret*, *Roederer*. Pendet, præcipue præſente placentæ inſertione ad partem uteri poſteriorem, ab oſſis ſacri tubere ſymphyſi oſſium pubis nimis vicino, & lumborum vertebris in poſteriora flexis, concurrente ſæpius pelvis anguſtia. Cognoſcitur tumore abdominis altius aſcendente, minus prominente, magis complanato, vomitum verſus graviditatis terminum, crebriori & majori, dyſpnœa, inſpiratione nempe parva & frequenti, capite oſſibus pubis inhærente, urethram comprimente, cum lotii ſuppreſſione, pubis regione tenſa, elata, acriter a preſſione dolente, uteri orificio facile attingendo; inferiora directe reſpiciente, imo ex *Deventer* ad anteriora converſo, & margine inferiori tantum explorando, tandem fonte pulſatili ad os uteri delabente. Obſtetricationem in hac ſpecie adhibendam vide apud *Roederer*.

3. *Hyſteroloxia lateralis*; *uterus in latera obliquus* Roederer; *uterus lateraliter inclinatus*; *obliquitas uteri proprie dicta* Auctorum, *Matrice inclinee ſur les cotes* Deveniter; *inclinaiſon laterale de la matrice*; *obliquité la matrice*. L.

Variat hæc obliquitas in latus dextrum & in ſiniſtrum, variat etiam quatenus nunc cum uteri intorſione combinatur, nunc non combinatur. Huic ſpeciei anſam præbet ſæpiſſime placentæ non in fundo, ſed ad latera uteri facta inſertio; præbere & etiam poteſt ligamentorum in alterutro latere debilitas. Hujus ſpeciei ſigna ſunt

ſunt abdomen in medium apicem non prominens, ſed ſubcomplanatum, depreſſione obliqua longitudinali, aſt non media ſectum cum tumore a depreſſionis linea hinc inde gemino, protuberantia dura a muliere in alterutro abdominis latere a primis graviditatis menſibus perſentita, ſemper augeſcens, fixa, ventre reliquo magis dolorifica; motiones fœtus in latere obliquitati oppoſito manifeſtiores, crebriores; quandoque extremitatum ejus lateris, cui moles uteri incumbit, ſtupor, claudicatio, varices, tumor glandularum inguinalium, femoris in ipſo partu cruciatus, & ſimilia; orificium uteri ſolito altius, difficile attingendum; margine inferiori tantum explorandum, latus obliquitati oppoſitum reſpiciens; urinæ difficultas plus minus magna; partus difficilis; tardigradus, doloribus ſpuriis crebrioribus, vehementioribus ſtipatus; caput fœtus vaginæ utero tranſverſim actum, pelvimque decuſſans, vertice oſſibus pubis, ilii, necnon iſchii, ſi in pelvis cavitatem decidat caput, obverſo appellente; liquoris amnii veſica oblonga, gracilis, botuliformis, juſto citius rumpenda, ſubſequente aſſiduo aquarum ſtillicidio; funiculi excidentia quandoque contingens; brachium facile procidens, ulteriorem capitis deſcenſum omnimodo impedient; collum denique in vaginam depreſſum, extenſum, cum citiori fœtus morte, malum non inhibet decubitus aſſiduus in partem obliquitati oppoſitam, experientia teſte. Circa ea quæ in hac hyſteroloxiæ ſpecie peragenda ſunt, vide. *Deventer*, *Levret*, *Roederer*, alioſque.

4. *Hyſteroloxia citra graviditatem; lateralis uteri non gravidi inclinatio, ſeu obliquitas* Ruyſchii obſ. XCVIII. *Inclinaiſon laterale de la matrice*, ou *obliquite de la matrice ſans groſſeſſe*.

Nonnunquam exploratione comperit *Ruyſchius* citra gravidatem in latus hoc vel illud torqueri uterum a ſitu naturali aberrantem in viventibus, quæ dolorem hypogaſtrii, continuum mingendi deſiderium, & teneſmum frequentiſſimum querebantur. In cadavere; autem uterum in latus ſiniſtrum inclinatum ſemel vidit. Hanc nativæ poſituræ mutationem a prava conformatione oriri quandoque; neque ſemper accuſandam eſſe graviditatem cum ipſo credi poteſt.

LIX. PARORCHIDIUM; *Teſticulorum ſerior deſcenſus* vel *retractio* Felic. Plateri Mantiſſ. Obſerv.; Ambr. Paræi Lib. VII.; Thom. Bartholini Hiſt. Anat.; Morgagni Adverſ. IV; Dionis Oper. de Chir. Dem. IV; Quelmaltzii inter Halleri Diſput. Anatom. T. V. Diſſert. I; Verdier ſur la hernie de la veſſie Mem. de l'Acad. R. Chir. Tom. II; *Deplacement des teſticules dans le ventre*, *dans l'aine*, *près de l'aine retraction des teſticules*, *intruſion de teſticules*.

Eſt teſticuli unius vel utriuſque, cujus poſt nativitatem ſedes naturalior ſcrotum eſt, ſitus in alienum aberrans; quam ſitus nativi mutationem cognoſces ſcroti exploratione, teſticulo hinc, vel utrimque vacui, necnon ſede quam ambo vel alteruter occupant: porro vel ſerius deſcendens teſticulus hic, ille, aut uterque nunc abdomine occultatur, nullibi conſpicuus, nunc in annulis extuberat, nunc infra hæret ipſis proximus, vel nativum jam nactus locum viam emenſam remeat ad annulos retractus, aut intropreſſius.

1. *Parorchidum a ſero deſcenſu; ſerior teſticulorum deſcenſus* Fel. Plateri, Paræi; Thom. Bartholini, Dionis, Morgagni, Quelmaltzii, Verdier loc cit.; *Teſticules dans le ventre*, *dans l'aine*, *pres de l'aine*; *deſcente tardive des teſticules*. L.

Variat trifariam hæc ſpecies; vel enim abdominis cavo deliteſcunt teſticuli nulla ſui præbentes indicia; vel in annulis monticulorum inſtar extuberant; vel ipſis proxime ſubjacent magis adhuc prominentes. Hujus ſpeciei ſigna ſunt defectus teſticuli unius, vel utriuſque in ſcroto, in quod nuſquam antea penitus provolutus eſt, necnon ipſius præſenti in variis locis modo memoratis. Notabis varietatem hujus ſpeciei ſecundam cum dolore eſſe ſæpe conjunctam, & a teſticulorum defectu diſterminari. Teſticuli quandoque, ubi ſemel inventi ſunt, ibi reſtitant; ut plurimum tamen temporis ſucceſſu, & etiam non raro ſtatim a nativitate, in ſcrotum deſcendunt, patriis laribus valedicentes. Si diutius poſt nativitatem hunc ſuum deſcenſum morentur, commotionem in ipſis excitant utplurimum pubertas adveniens, ſaltus validus, venus præmatura, & ſimilia. Varietas prima naturæ committenda eſt; ſecundæ competunt applicata emollentia; tertiam decet expectatio. Cave ne annuli abdominalis per teſticuli deſcenſum dilatati apertura patentior herniæ viam ſubſternat. Cave etiam ne protuberantiæ in varietate ſecunda & tertia ad annulos obſervandæ ſubligaculum apponas, & emplaſtra roborantia, herniam male accuſans: quod ſi jam ab imperito Chirurgo factum invenias ſerius vocatus, præſto tibi ſunt remedia tum externa, tum interna, quibus inflammatio imminens, aut facta depellitur, & lenitur dolor.

2. *Patrorchidum a retractione; teſticulorum retractio*, Suberini, apud Solenandrum ſect. IV. conſ. 28. Quelmaltzii loc. cit. *Retraction des teſticules* L.

Retractioni teſticuli unius, aut utriuſque ex ſcroto in inguina anſam præbet calculus renum ac veſicæ, inceſſus citatior in iis qui itineribus inſtituendis minus aſſuefacti humum celeriori pede ſtatim ſignant, urina niſu magno ac diutius cohibita, &c. Retractionem teſtium ab hac ultima cauſa in puerulo vidit *Quelmaltzius* ſtipatam doloribus exquiſitiſſimis, ſcroti tanta contractione, ut nullum adfuiſſe crederes, protuberantia in inguinibus dura, dolente, a teſticulis efformata, tandem inceſſus impotentia, quam emollientibus applicatis, & præſcriptis antiſpaſmodicis curavit. Retractionem reſtium a celeriori greſſu ut præſentem quies ſanat, ita futuram præcavet inceſſus primum moderatior. Quoad primum varietatem, vide *Calculi therapeiam*.

3. *Parochidium ab intropreſſione*, *teſticulorum in inguen intruſio* Solenandri Conſ. ſect. IV. conſ. 18. *Intruſion des teſticules dans l'aine*, *intropreſſion des teſticules*. L.

Pueri ſubinde manuum tractatione nunc hunc; nunc utrumque teſtem ſurſum attollunt, & premendo inguini inſerunt, ut ibidem aliquandiu inhæreat cum valetudinis ut plurimum diſpendio, niſi paulo poſt priſtinæ ſedi reſtituatur; ut omittam peritonæi relaxationem, ab intruſione hacce inductam, quam facile hernia dein excipit. Virum equi ſuccuſſus durior contra ephippii partem anteriorem ita alliſit, ut teſtis alter gravi preſſione contortus, in inguen ſiniſtrum intruduretur, unde nullo modo reduci potuit. Supervenit ibidem tumor, dolor; graviter per plures dies eques decubuit; tandem augeſcente febre e vita exceſſit, priuſquam inſtitueretur ſectio celotomiæ ſimilis, qua mali ſanationem medentum unus promittebat, aperto cadavere inventur teſticulus ſub peritonæo inter abdominales muſculos ita inhæreſcens, ut neque ipſis conatibus, neque adhibita etiam ſectione integra valetudine inde auferendus videretur; vide *Solenandrum loc. cit.* Narrat Auctor modo memoratus caſum viri qui a febribus diverſis curatus in teſticuli rectrationem incidit. Ut excluſum dimitteret teſticulum, hunc magno niſu & labore manuum frictionibus exercuit; unde in parte graves dolores excitati ſunt. Reſtituto poſt dies circiter 12. teſticulo, cum ex cujuſdam ſuaſu oleum terebinthinum per biduum illineret, tantus calor & dolor in ea parte excitatus eſt, ut ab inunctione abſiſtere cogeretur, abhinc teſticulum illum percepit altero longiorem, magis propendentem, debiliorem, flaccidum, & cremaſtere reſoluto non retrahendum; an hoc teſticuli vitium quartam conſtituit parochidii ſpeciem?

Obſervatio. Hyſteroloxia & parochidio non continentur omnia aberrationum genera; ſitum etiam nativum mutat, quin tamen abdomem in herniam elevet, ſtomachus deorſum provolutus, & in pectus actus; (ultimam hanc aberrationem herniam ſtomachi internam vocat *Kirſchbaumius*: vide *Haller. Diſp. Chir. T. III.*) Mutant eodem quoque modo lien, hepar, inteſtina; aberrat adhuc fœtus in conceptibus extrauterinis, prædictorum viſcerum, & aliorum, ſi quæ ſint, aberrationes, memoratas potius quam ſufficienter deſcriptas, autoptis relinquimus concutiendas, in debita genera conjiciendas, & generico donandas charactere.

LX. EXARTHREMA Græcorum, *Exarthroſis*, *Pararthrem* eorumd. *Luxatio*, *ſubluxatio*, *diſtorſio* Heiſter. Inſt. Chir. T. I.; Boerhaave aphor. comment. T. I. Gorter. Chir. repurgat. cap. VI. Platner. Inſtit. Chir. §. 1090-1213 *Luxation*, *entorſe*, petit Malad. des os, T. II. Col de Vilars Chir. T. V. de Laſaye Princ. de Chir. Duverney Malad. des os, Tom. II.

Eſt ſeparatio contigui in oſſium articulis diarthroſice, non vero immobiliter combinatis, quam cognoſces 1. impotentia ad motum parti luxatæ native competentem partiali vel plenaria, nec ſenſibilitati ſubjecti dolorem a motu ſibi metuentis tribuenda, nec alteri morbo; 2. mutatione figuræ, & poſituræ nativarum a mala conformatione, & ab alio morbo non pendente; 3. dolore vario, utplurimum obſervando, aliunde non repetendo; 4. protuberantia ad novam partem occupatam; 5. cavitate ad partem ab oſſe derelictam; 6. muſculorum ut plurimum tenſione majori in parte luxationi oppoſita; 7. converſione alterius oſſis extremi in partem luxationi oppoſitam ſæpius obſervanda; 8. accurtatione, vel prolongatione partis luxatæ, (vix ſenſibiliter mutatur longitudo in exarthrematibus incompletis;) 9. repoſitione nunc difficili, difficillima, impoſſibili; nunc vero facili.

Principia exarthrematis ſunt violentia externa, ut ictus, lapſus, ſaltus, niſus, & contractio muſculorum voluntaria, vehementior, aut convulſiva, muſculorum eorumdem paralyſis, ligamentorum, capſularum articularium relaxatio, debilitas, elongatio nimia, dialyſis, intumeſcentia, collectio ſynoviæ lenteſcentis, induratæ in articulorum cavo; intumeſcentia acetabulorum, eorumdem protuberantia a callo, excreſcentia intus enatis; tumor glandularum mucilaginoſarum ſcirrhodeus, capitum oſſis intumeſcentia, apoſtema articulare.

Exarthrema dividitur in ſimplex, compoſitum complicatum, in incompletum & completum, dici etiam poteſt obliquum, vel directum, prout os luxatum reſpective ad ſitum nativum obliquo modo ſe habet, vel merus eſt juxta nativam articuli directionem ejus deſcenſus. Alia cauſam agnoſcunt exrernam, internam alia; hinc ſpecierum diviſionem ducimus.

Exarthrematis curatio ſita eſt, 1. in partis luxatæ repoſitione; 2. in ejuſdem in loco nativo retentione: 3. in ſymptomatum diſſipatione. Primum obtinetur extenſione, contra-extenſione, impulſione, quæ manu, mantilibus, laqueis, machinamentis peraguntur. Repoſitam probe fuiſſe partem cognoſces ſono obſcuro ſub repoſitionis negotio percepto; figuræ, poſituræ, ac longitudinis alienarum mutatione in legitimas, ac ſanas; doloris remiſſione integra motus membri reſtitutione. Repoſitionem citiſſimo inſtituendam differre cogunt partis intumeſcentia, inflammatio, niſi has faciat os luxatum,

con-

convulſiones, fractura articulo vicina. Alteri proſpicitur quiete, faſciatione accurata, ſitu partis luxatæ naturali. Circa bina hæc puncta, plura vide apud *Auctores citatos*, quæ brevitatis ergo prætermittimus. Symptomatibus occurritur modo vario, accidentium ſcilicet indoli accomodato.

(A) *Exarthremata a cauſa externa.*

1. *Exarthrema, luxatio ſimplex, exarthema completum ſimplex a vi externa* Auctorum citatorum, ut Petit c.1. Col. de Vilars art.X. Duverney c.1. *Luxation complette & ſimple par cauſe externa*. D.

Variat hæc ſpecies, 1. parte luxata, quæ nunc eſt humerus, nunc carpus, digiti, femur, maxilla inferior, &c. 2. regione luxationis, quæ modo fit ſuperne vel inferne, modo introrſum aut extrorſum: debetur violentiæ externæ: ſubito accidit, & fere ſemper non niſi in enarthroſibus, aut aut arthrodiis, vix in gynglimis, his adde ſigna generica 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. dolorem vividum in inſtanti, quo luxatio fit, & diu poſt eam factam, motum verſus unam partem minus difficilem quam verſus alteram, & repoſitionem ægre obtinendam. Signa ſpecialiora pro parte varia, completa, luxata, obſervanda legantur apud Auctores citatos. Curatur hæc ſpecies repoſitione, ſplenio ſimplici reſolventibus madido, quiete, ſitu partis naturali, & faſciatione plus minus firma pro luxationis renovandæ periculo, partis intumeſcentiæ, dolori, febri, ſi ſupervenerint, obviam itur per venæ ſectiones, narcotica, &c.

2. *Exarthrema ſubluxatio ſimplex, Exarthrema incompletum ſimplex, conſtans, a vi externa* Auctorum, ut Petit, Col. de Villars, Duverney loc. cit. *Luxation incomplette & ſimple par cauſe externe*. B.

Variat ut præcedens hujuſcemodi ſpecies; 1. parte luxata; 2. luxationis regione, violentiam externam pro cauſa pariter agnoſcit, ſubito fit, vix alia obſervatur in ginglymis, locum etiam habet, ſed rarius, in enarthroſibus & arthrodiis, his adde ſigna generica 4. 5. 6. 7. nec non impotentiam ad motum verſus partem quamcumque æqualem, dolorem vividiorem, majorem articuli protuberantiam, vix mutatam nativam membri longitudinem, repoſitionem ceteris paribus minus difficilem quam in præcedenti. Curatio intelligitur ex prima ſpecie.

3. *Exarthrema diſtorſio, Exarthrema incompletum inſtantaneum a vi externa* Auctorum, ut Petit T. KI. cap. 14. Duverney T. II. cap. 3. &c. *Entorſe*. B.

Fugaciſſimum hocce exarthrema derepente fit, & a violentia externa ducit originem: cadit in enarthroſes, arthrodias, & ginglymos, cognoſcitur dolore acuto, intumeſcentia articuli calida, difficultate ad motum ſtatim exigua quandoque, mox magna, oſſis capite locum nativum retinente, atque ita immutata membri figura, ac poſitura. Inchoari debet curatio per repercutientia ſtatim a facta diſtorſione tantum applicanda; quæ ſi non ſufficiant, aut malo non ſatis recenti applicari nequeant; præſidio erunt quies debita, dieta tenuior, venæ ſectiones iteratæ, clyſmata, topica varia, ex emollientium ſcilicet, laxantium, anodynorum familia deprompta, ſi augeat dolor & inflammatio; ex reſolventium vero primo mitiorum, dein potentiorum genere eruta, ſi modico gradu vigeant dicta ſymptomata: tonicis ſpirituoſis, ſolventibus, aquis & lutis thermalibus claudenda curatio.

4. *Exarthrema complicatum; Luxatio complicata a vi externa* Auctorum ſupra citatorum; *Luxation compliquèe per cauſe externe*. D.

Variat hæc ſpecies parte luxata, & luxationis regione, accidentia cum quibus complicari poteſt exarthremata hocce, ſunt vulnus, fractura, ecchymoma, convulſio, paralyſis, inflammatio, apoſtema, gangræna, ſtrepitus, &c. Pendet hæc ſpecies a vi externa, ſubito fit: ſigna præ ſe fert exarthrematum 1 ª, & 2 ª, prout completum, vel incompletum eſt: his adduntur ſigna affectibus complicatis propria alibi legenda: curatio ex ſpeciebus 1 ª, & 2. ª, nec non ex peculiari accidentium memoratorum therapeia intelligitur. Longius excurreret hæc ſpecies, ſi vitium ſingulum exarthremati mixtum peculiaris hic loci maneret curatio, quam idcirco ab Auctoribus ſub genere allegatis peti volumus.

(B) *Exarthremata a cauſa interna.*

5. *Exarthremata a convulſione: Luxatio a muſculorum contractione convulſiva, vel ſpaſmodica* Auctorum, ut Petit, Col de Vilars, la Faye, Duverney, &c. *Luxation cauſèe par la convulſion*. D.

Variat hæc ſpecies parte luxata luxationis regione. Exarthrema hocce in nullam aliam cauſam refundendum præcedunt, atque inducunt validæ convulſiones, ſpaſmi, crampi, quibus caput oſſis ex acetabulo expellitur. Dolorificum eſt cum incipit, cum fit, & cum factum eſt; difficillime reponitur, extenſionibus ad repoſitionem neceſſariis ſummum, quo excruciat, dolorem adhuc augentibus: his adde ſigna generica, atque oſſis obliquitatem. Indicationes curatoriæ ſunt caput oſſis reponere, repoſitum in acetabulo firmare, & interim convulſioni occurrere; quod pro varietate cauſarum, quibus ea natales debet, modo vario perficitur. Vide *morbos convulſivos*

Ex hac ſpecie intelligitur exarthrema, quod debetur contractioni muſculorum voluntariæ quidem, aſt vehementiori; ſic oſcitatione majori luxari poteſt maxilla inferior, &c. Patet curatio ex ſpecie prima.

6. *Exarthrema a paralyſi; luxatio a muſculorum paralyſi* Auctorum, ut Duverney, &c. *Luxation cauſèe par la paralyſie*. L.

Variat hæc ſpecies parte luxata, ſimplicitate, cum nempe ſolitaria eſt paralyſis luxationem excitans; & complicatione, quando nimirum paralyſi miſcetur ligamentorum laxitas; ſignis genericis 1. & 2°.

& 2°, adde partis emaciationem, dolorem utplurimum levem, repoſitionem facilem, difficilem partis repoſitæ, ſponte, niſi detineatur, ſtatim iterum luxandæ contentionem; adhibita etiam legitima faſciatione; directum membri deſcenſum, ipſius longitudinem majorem, caput oſſis in ſuo acetabulo vacillans, ab eo recedens, & ſpatium vacuum inter ſeipſum, atque acetabulum relinquens, majorem nullam muſculorum tenſionem in una parte quam in altera, nullam pariter alterius oſſis extremi converſionem in partem determinatam. Varietas ſolitaria & varietas complicata gradu tantum inter ſe differunt. Celebrata repoſitione, & injecta accurata faſciatione, paralyſis remediis congruis ex morborum paralyticornm therapeia petendis eſt oppugnanda. Vide *Duverney*; his addenda venit ſpeciei ſubſequentis curatio.

6. *Exarthrema a deſmochaunoſi; luxatio a ſeroſa ligamentorum laxitate* Auctorum; ut Duverney, &c. *Luxation par le relachement des ligamens*. L.

Variat hæc ſpecies parte laxata: pendet a ſero luxuriante, & ligamenta laxante citra muſculorum paralyſim; gradarie fit; exulat partis amaciatio; adſunt cum ſignis n° . 1. 2. 4. 5. 6. 7. memoratis dolor, intumeſcentia articuli, accurtatio membri: non minorem vim exigit ad ſui repoſitionem, quam quæ fit a cauſa externa, & faſciatione validiori indiget, ut debite contineatur: reducta pars nativam ſedem etiam abſque faſciatione ſervat quandiu quieſcit, motu edito ſtatim luxanda. Curatur repoſitione, faſciatione accurata, hydragogis, ſudorificis, laconico, diureticis, topicis ſpirituoſis, aromaticis, ſtimulantibus, aquis ac lutis thermalibus, vapore alcoholis accenſi, ſuffitibus aromaticis, tonicis, veſicatoriis, diæta exſiccante; diaphoretica, diuretica.

Hinc intelligitur exarthrema a ligamentorum debilitate morbos diuturniores excipiente, ſtimulantibus, analepticis, ſpirituoſis, unctionibus mercurialibus poſt repoſitionem & faſciationem debitam curandum; intelligitur & etiam exarthrema a ligamentorum diabroſi per materiam purulentam facta ſoboleſcens, quod ſanationem vix videtur poſſe admittere; neque obſcurum eſt exarthrema, quod ligamentorum debilitati nimiam ipſorum elongationem excipienti natales debet.

8. *Exarthrema a deſmophlogia; luxatio a phlogodes ligamentorum intumeſcentia* Duverney loc. cit. pag. 21. 60. & 63. *Luxation par le gonflement des ligamens*. L.

Locum habet ex *Duverney* in femorum ac genuum ligamentis, quæ utplurimum per defluxionem aut decubitum intumefacta, cavum articuli implent. & caput oſſis extrudunt cum dolore intenſo, ſub ſingula articuli motione augendo cum articuli prominentia majori, partis indifferentia ad motus in ſenſum quemcumque exercendos; ejuſdem inflammatione, variiſque aliis ſymptomatibus. Curatur auxiliis antiplogiſticis celeriter adhibitis, phlebotomia præſertim, topicis emollientibus, anodynis; quibus dolore ſedato ſuccedent reſolventia: his adjungi debent epiſpaſtica, & cauteria ad majorem revulſionem impetrandam.

9. *Exarthrema paſtaceum; luxatio a ſynoviæ lenteſcentis copia* Auctorum citarotum; *Luxation par l' abondance de la ſynovie*. L.

Variat in hac ſpecie pars luxata a ſynovia ſpiſſiori & exſuperante, non vero copioſiori, aſt tenui ac ſeroſiori, quæ ſpeciem ſeptimam potius produceret, extruditur caput oſſis, quod licet ad acetabuli margines & ultra; repoſitione tentata, de facili admoveas, nuſquam tamen in hujus cavum intrudere penitus poteris, reſiſtentiam perſentiens inſuperabilem; & ſtrepitum audiens qualem edit argilla mollior pinſata; exulat dolor; eminet articulus in omnes ſenſus qui native ipſi competunt, movendus; in ginglymis directus fit deſcenſus, ac prolongatio, præſentibus ſignis genericis 1. 2. 4. 5.; abſentibus vero 6. & 7.: in arthrodiis autem & enarthroſibus elevatur os, ac decurtatur membrum vigentibus ſignis genericis 1. 2. 4. 5. 6. 7. Curatur hæc ſpecies, 1° repoſitione, qua quantum fieri poteſt in acetabuli cavum caput oſſis intruditur; 2° faſciatione valida caput idem in cavi fundum urgente, ut ſynovia ad circumferentiam expreſſa, & ſic magis externa facta melius pateat actioni ſolventium ac diſcutientium parti imponendorum; 3° agitatione diuturna capitis oſſis in ſuo acetabulo ſub ſingulis deligationibus præſtanda; ut ſcilicet velut piſtillo ſynovia conquaſſetur, attenuetur, & ſic perſpirationi, aut reſorptui idonea reddatur.

Hinc intelliges hoc exarthrema, quod ictum, lapſum in articulum validiores ſerius excipit, a ſynoviæ lenteſcentis collectione potiſſimum pendens; ſcilicet nulla facta ictus, aut lapſus tempore luxatione, impulſo tantum violentius oſſis capite in acetabulum, contunduntur partes intra ipſum hoſpitantes, ſubſequente obſtructione, inflammatione, apoſtemate, & præprimis ſynoviæ coacervatione, qua laxatis ligamentis, diſtenſa capſula, temporis ſucceſſu oſſis caput tandem extruditur; caſus hic mutare dignoſcendus eſt, ut nempe prævertatur luxatio; poſtquam contigit, nulla arte tollenda. Vide *Auctores citatos*, & *Petitum* præprimis *de la luxation de la cuſſe à la ſuite d' une chute ſur le grand trochanter*.

10. *Exarthrema tophaceum; Luxatio a ſynoviæ concretione* Col de Vilar, Duverney, &c. *Luxation par la concrètion de la ſynovie*. L.

Variat hæc ſpecies parte luxata; obſervatur in rheumatiſmo articulari, & arthritide; cognoſcitur tardigrado mali inceſſu, doloris abſentia; repoſitione impoſſibili, quamvis ad tophum uſque ſatis facile adducatur oſſis caput; ſtrepitu, qualem edit corpus ſolidum percuſſum, percepto, dum tentatur repoſitio; eminentia articuli, mobilitate ejuſdem in omnes ſenſus qui native ipſi competunt. Vix ac ne vix quidem ſanationem admittit hæc ſpecies: tentari

tari tamen poſſunt, ut repoſitioni via ſternatur, medicamenta varia, quæ materiem concretam emolliunt, ſolvunt, ac ligamenta & tendines roborant. Vide *Duverney de l' ankyloſe*, *II. pag.* 350.

Hinc elucefcit diagnoſis ac curatio, ſi quæ ſit, exarthrematis a callo in acetabuli cavitate genito ab excreſcentia ibidem enata, ab intumeſcentia glandularum ejuſdem mucilaginoſarum ſchirrhoſa: intelligitur etiam exarthrema a tophacea ligamentorum induratione, quæ memorata admittit medicamentorum genera. Vide *Duverney T. I. cap.* 1.

11. *Exarthrema exoſtoſicum; luxatio a capitum oſſis & acetabulorum intumeſcentia* Petit, Col de Vilars, Lafaye, Duverney, &c. *Luxation par le gonflement des têtes & des cavites des os*. L.

Variat hæc ſpecies oſſe luxato, parte intumefacta, quæ nunc oſſis caput tantum, nunc acetabulum dumtaxat, nunc vero utrumque eſt; nec non cauſa memoratam intumeſcentiam, & exinde luxationem inducente, quæ modo virulenta eſt, nimirum rachitica, ſcrophuloſa, ſyphilitica; modo autem ſimplex, ut vita in locis uliginoſis, paludoſis; minerarum plumbi, mercurii, fodicatio. Cognoſcitur hoc exhartrema viſu & tactu; ſcilicet capita oſſium intumeſcere, ipſorum acetabula magis patere; complanari, & deleri, & inter utraque congruam exulare proportionem ſenſim percipitur, hinc tardigrade increſcens mirum in modum tandem prominet articulus, vix tamen mutata utplurimum ob rariſſima exarthrematis hujuſce completionem membri figura; cauſarum varietati accomodanda venit curatio in caſu incompleto quandoque impetranda. Intumeſcentia rachitica remediis rachitidi; ſcrophuloſa vero remediis ſcrophulæ appropriatis impugnanda venit, ſyphiliticæ competunt unctiones mercuriales; aere ſicco, calido, regimine ſimili hydragogis; & aquis præſertim thermalibus depellere convenit intumeſcentiam, quam loca uliginoſa, paludoſa fecere; minerarum foſſoribus ſitum mercurialem proficuum eſſe poſſe ex eo concluditur *Petit*, quod inauratorem, intumeſcentia oſſium a mercurio inducta, & cum exarthremata fere completo exinde enato conjuncta, laborantem hydrargyri ope ſanaverit.

Nota. Exarthrema hereditarium, vel a prava conformatione ex utero allata poſt nativitatem inductum conſulto omittimus, ex memoratis ſpeciebus intelligendum. Vide *Col de Vilars* & *Andri Orthopèdie*.

LXI. DIASTASIS Græcorum; *oſſium receſſus* Latinorum; Petit T. II. chap. 8. & 13. Lafaye Princ. de Chir. pag. 474. Duverney T. II. ch. 1. & 5. *Diaſtaſe*, *ècartement bes os*.

Eſt oſſium, cartilaginum immobiliter combinatorum, ſeu per raphen, harmoniam, ſynoſteochondrium, ſinchodroſim unitorum, aut per ſyndeſmoſim ſenſibiliter immobilem connexorum ſeparatio, ſeu receſſus ab invicem, partialis vel totalis: quem cognoſces 1° ſpatio vacuo inter partes combinatas, ſymphyſi abſque medio, vel ſymphyſi cartilaginea, aut ligamentoſa ſubimmobili (ſi fractura vel ruptio adfuerint) obſervando, vel ſpatio non quidem vacuo, aſt nativum ſuperante inter partes ſynchondroſi, vel ſyndeſmoſi immobili connexas, ſi exultant fractura aut ruptio, pariter obſervabili; 2° mutatione poſituræ, in dictis partibus ad invicem, obliquitatem reſpectivam, ſitum relativum alienum ipſis inducens; 3° doloris præſentia, ſi receſſus ſubito, aut ſaltem prompte fiat; ejuſdem vero abſentia, ſi ſenſim ac ſine ſenſu contigerit.

Diaſtaſis nunc ſimplex eſt, nunc vero complicata cum fractura, inflammatione, &c.

Principia diaſteſeos ſunt violenta externa, ut ictus, lapſus, &c. hydrocephalus, polypus narium; graviditas; protuberantiæ quævis introrſum enatæ, oſſa unita extrorſum agentes; partus, ſyphilis inveterata, ſcorbutus, inæquale cartilaginum oſſa nectentium incrementum, pondus partium ſymphyſim hinc trahens, preſſio, ſitus; latus oſſium unitorum alterum aſſidue urgentia, conſtans muſculorum nonnullorum hypertonia. Diaſtaſes ergo aliæ fiunt a cauſa externa, aliæ vero ab interna; hinc fluit ſpecierum diviſio.

(A) *Diaſtaſes a cauſa externa*.

1. *Diaſtaſis violenta; luxatio; diaſtaſis ſymphyſium cum vel ſine medio a cauſa externa* Auctorum, ut Petit, Col de Vilars. T. V. p. 227. Duverney; *Diaſteſe ou ècartement des os par cauſe externe*. B.

Variat hæc diaſtaſis ſymphyſeos ſeparatæ ſpecie, quæ nunc eſt raphica, nunc harmonica, nunc ſynoſteochondrica, modo ſyndeſmoſica ſubimmobilis. Violenta quævis externa, ut ictus, lapſus, &c. huicce oſteoparatopiæ anſam præbet; hujus exempla ſiſtunt ſuturæ cranii, oſſa naſi quadrata per vim externam ſeparata, coccyx, appendix xiphoidea per ictum; lapſum introrſum luxata, fibula inter incedendum a tibia violenter recedens, &c. Diagnoſim habeto ex ſignis genericis, & cauſa allegata. Varietas hujuſce ſpeciei raphica in puerilis citra fracturam locum habere poteſt; in adultis cum fractura ſemper complicatur; hanc a diaſtaſi ſecunda potiſſimum diſtinguunt dolor, & cauſa procatarctica; neque inter varietatem harmonicam, & diaſtaſim tertiam aliud diſcriminis intercedit, nec non varietatem inter ſynoſteochondricam, & diaſtaſim quartam. Varietas ſynoſteochondrica nunc complicatur cum fractura cartilaginis, nunc vero citra fracturam hujuſcemodi event; in hoc ultimo caſu, ſi peſſumdetur cartilaginis & ligamentorum elater, conſtans eſt in ſymphyſi receſſus; ſi vero ſalva remaneat eorumdem elaſticitas, receſſus eſt inſtantaneus, partium durarum ſynchondroſi unitarum

rum vera diſtorſio dicendus: vide *Diaſtaſim ſextam*. In fibula locum habet varietas ſyndeſmoſica; in hanc cadunt quæcumque de ſynchondroſica modo diximus, ſi cartilaginis hic loci deficientis fracturam demas. Curatio ſita eſt in partium ſemotarum approximatione, ac reſtitutione in earumdem faſciatione, tandem in ſymptomatum ablatione: quæ omnia ex exarthrematis ſpeciebus a cauſa externa inductis ſatis intelliguntur. Vide *Auctores citatos*.

(B) *Diaſtaſes a cauſa interna.*

2. *Diaſtaſis raphica; diaſtaſis, ſeu receſſus ſuturarum, cranii* Auctorum, ut Duverney, &c. *Ecartement des ſutures*. L.

Adoritur hæc ſpecies puerulos hydrocephalo interno laborantes: pendet a ſero collecto, mollia cranii oſſa ſeparante: cognoſcitur charactere generico, ſymphyſeos oſſium ſeparatorum ſpecie: & ſignis hydrocephali, cujus prognoſim ſequitur, ac therapejam admittit. Si hydrocephali tollendi aliqua daretur ratio, locus eſſet gradariæ oſſium ſeparatorum approximationi, & faſciationi congruæ in dies ſenſim ſtringendæ.

3. *Diaſtaſis harmoniaca*, *diaſtaſis oſſium naſi* Levret Obſ. ſur les polypes; *Ecartement des harmonies*. L.

Hujuſce ſpeciei varietatem a polypo narium inductam refert *Levret*: in ea oſſa naſi quadrata per polypum ſenſum increſcentem extrorſum acta, atque ab invicem ſeparata fuerant, diagnoſis varietatis Levretianæ eruitur ex charactere generico, ex ſymphyſeos oſſium ſeparatorum ſpecie, & ex polypi præſentia. Indicationes curatoriæ ſunt polypum tollere, (Vide *Levret loc. cit.*) oſſa ſeparata approximare, reſtituere, ac firmare; hinc erue diaſtaſeon harmonicarum aliarum diagnoſim, ac thrapeiam.

4. *Diaſtaſis ſynoſteochondrica*, *diaſtaſis cartilaginis narium* Levret obſ. ſur les polypes, p. 246. *Ecartement des ſynoſteocondres*.

Hujuſce diaſtaſeos varietas a polypo narium facta apud laudatum Auctorem etiam legitur, cartilagine nempe narium per hancce ecreſcentiam e ſuo loco dejecta. Notabis ſymphyſim qua os & cartilago, non vero oſſa, ad invicem ope cartilaginis intermediæ uniuntur, nobis ſub nomine ſynoſteochondricam Levretii diaſtaſim indigitant. Curatio ex ſpecie præcedenti intelligitur. Diaſtaſis cartilaginis xiphoideæ a cauſa interna facta aliam ſpeciei hujuſcemodi varietatem ſubminiſtrat.

5. *Diaſtaſis epiphyſica; Diaſtaſis epiphyſium* Duverney T. II. c. 1. p. 9. *Separation des èpiphyſe*. L.

Epiphyſes, quamvis in ſubjectis junioribus ope cartilaginis intermediæ cum oſſe reliquo unitæ ſunt, ab eo tamen abſque fractura ſeparari poſſunt. Obſervatur in ſcorbuto, & in ſyphilide inveterata. Signa diagnoſtica eruuntur ex charactere generico, vacillatione epipheſeon fracturam mentiente, & affectuum memoratorum præſentia. Indicantur rnmedia ſyphidis & ſcorbuti, epiphyſeon ſeparatarum ad os reliquum appreſſio, & faſciatio debita.

6. *Diaſtaſis ſynchondroſica*, *Diaſtaſis ſynchondroſèon* Fabr. Hildan. centur. VI. obſ. Puzos des Accouchemens p. 7. Duverney loco modo citat. *Diaſtaſe*, ou *ecartement des ſynchondroſes*.

Locum habet hæc ſpecies in oſſibus pubis, in oſſibus ileis & ſacro, in coccyge, fit a vi interna diſtendente, & oſſa hujuſcemodi ſynchondroſi unita ab invicem removente, obſervatur & etiam in vertebrarum corporibus, ſi nempe cartilago intermedia magis inſcreſcens in uno latere, quam in altero vice cunei fungatur, qua hinc magis ab invicem recedant vertebrarum corpora. Curatio obtinetur ſublata vi interna diſtendente, oſſium diſſitorum facta approximatione, & injecta congrua faſciatione. Ex gibboſitatis genere petantur auxilia in incremento cartilaginis inæquali uſurpanda.

LXII. LOXARTHRUS; *Perverſio capitis oſſium ac muſculorum appenſorum* Duverney Tom. IIs cap. II. *Artus vari* Duverney Tom. II. cap. III. *Gibboſitas ſcapularis* Auctorum, *Perverſion de la tète des os & des muſcles*, *membress bots*, *boſſe ſcapulaire*, *ou poitrine ailèe*. *Ægri* banchroches.

Eſt oſſium cum motu ſenſibili articulatorum ſitus relativus in alienum conſtanter mutatus, aut obliquitas reſpectiva perſiſtens citra exarthrema & ſpaſmum. Caput oſſis nativum acetabulum ſervat; nec deſinit acetabulum caput oſſis ſibi dicati excipere, mutatur conſtanter in peregrinam directio nativa, qua ſibi reſpondent oſſa mobiliter combinata, quin contractioni ſpaſmodicæ hoc veniat tribuendum; exultant itaque ab loxarthri genere exarthrema & ſpaſmus, una peccat oſſium poſitura reſpectiva, & coincidentia nativa, quæ in alienas mutatæ permanent.

Principia loxarthri ſunt perverſio ſitus nativi oſſiun, & poſituræ nativæ muſculorum appenſorum poſt mòtus varios vehementiores, cartilaginis acetabulum, vel oſſis caput obducentis incrementum majus in uno latere quam in altero, partialis acetabuli, vel capitis oſſis exoſtoſis, materies tophacea articuli cavum integrum occupans inequaliter, vel tantum lateralem ejus partem citra ankyloſim, tenſio muſculorum & ligamentorum major in uno articuli latere quam in alio, quam inducere valent vitium hereditarium, malus ſitus in utero, obſtetrix oſſa infantis rudius tractans, mala faſciatio, preſſio validior inter brachia, dum circumfertur infans, pravus ſitus diuturnior, & alia bene multa,

1. *Loxarthrus perverſivus*, *perverſio capitum oſſis & muſculorum appenſorum* Duverney T. II. ch. 2. *Perverſion de la tète des os*, & *des muſcles*. L.

Contingit nonnunquam ut brachium verbi gratia, in varios ſenſus validiſſime motum, moveri jam prorſus nequeat, quia ſcilicet mu-

tatur ſitus oſſis nativus, & nativa muſculorum appenſorum poſitura, revoluto in ſui cavitate oſſis capite, & ita conſtitutis brachii muſculis, ut jam edendis, quibus dicati ſunt, motibus, fiant impares, niſi nativum in ſitum celeriter reponantur os & muſculi brachii, motui præceps imminet ruina. Omnem paginam adimplent, 1. prompta capitis in acetabulo revoluti reſtitutio, excitatis nimirum motibus variis in ſenſum præprimis huic oppoſitum, ſub quo contigit memorata perverſio, 2. faſciatio debita, non minori diligentia hic loci injicienda, quam ſi exarthremate incompleto brachium fuiſſet tentatum.

2. *Loxarthrus aniſotonicus, artuum, maxillæ inferioris deſlexio ab inequali muſculorum, ac ligamentorum tenſione* Duverney T. II. c. III. *Vari, valgi, compernes, brachia vara, maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournès, machoire de travers*. L.

Variat hæc ſpecies parte affecta, nunc enim pedes extro, vel intro flectuntur, nunc genua, modo cubitus, modo maxilla inferior; patet diagnoſis ex charactere generico, partibus intro vel extro flexis, necnon cauſa allegata, creſcit malum in pueris, dum levaminis gratia artus deflexos in partem vulgo detorquent, quam major muſculorum & ligamentorum tenſio occupat. Curatio tota ſita eſt in uſu machinamentorum, ut ocrearum & ſimilium inſtrumentorum, quibus ad ſitum nativum reſpectivum oſſa leniter adducuntur, & in eo continentur, ac firmantur, cave hanc ſpeciem pro lordoſi vendas; huc pertinent conſtans capitis in latus alterutrum detorſio, inclinatio, reclinatio a tono muſculorum huic prævalente inductæ, niſi mavis ad obſtipitatis genus amandare.

3. *Loxarthrus gibboſus; gibboſitas ſcapularis, ſeu alata* Auctorum; *Boſſe ſcapulaire; poitrine ailee*. L.

Iſta ſpecies intelligitur ex præcedenti, cum qua ſecundum cauſam convenit, diſcrepans tantum parte affecta. Vide *Gibboſitatem ſcapularem*, ſeu *alatam*.

4. *Loxarthrus intrarticularis; artuum deflexio a mutata partialiter ſuperficiorum articulatarum libella, valgi, vari, compernes, brachia vara, maxilla inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournèes, machoire de travors*. L.

Affinis eſt ſpeciei 2.ª loxarthrus hujuſcemodi artuum, maxillæ inferioris deflexionem ſub ſe pariter recipiens, differt vero quoad cauſam quæ in iſta ſpecie in cavitate articuli hæret, in 2ª vero extra ipſam conſtituta eſt. Partialiter mutatur acetabulorum, vel capitis oſſium libella nativa, ſi 1. cartilago dictas partes obducens magis creſcat in uno latere quam in altero, 2. ſi in acetabulo, aut in oſſis capite hinc aſſurgat exoſtoſis, 3. ſi in oſſibus bino acetabulo excipiendis, ut eſt maxilla inferior, aut in oſſibus unico acetabulo, aſt duplici cavitate inſtructo exceptis, ut ſunt ginglymi duplicati, materies tophacea in illis acetabulum alterum, aut in iſtis unam acetabuli cavitatem teneat, vel ſi oſſibus uniacetabularibus ſuperficiem acetabuli omnem tegat lamina tophacea hinc craſſior, aut lateralem tantum ipſius partem, exulante ubique ankyloſi. Variat itaque loxarthrus hicce pro lordoſi nomine venditandus, & parte affecta, & principio proegumeno. Hujus diagnoſim habeto ex charactere generico, partibus affectis, & cauſa allegata varia. Ex cauſa loxarthri hujuſce varietatem primam inducente de facili colligitur quid loxarthri ſecundi therapeiæ, quæ memoratæ varietati competit, veniat addendum. Varietates hujuſce ſpeciei exoſtoſica & tophacea, exarthrematum exoſtoſici & tophacei curationem admittunt, additis ſuo tempore, ſi priſtina redeat ſuperficiebus articulatis libella, machinamentis congruis pro partibus elongatis adducendis, ſuſtentandis, & articulo coercendo, firmando.

Nota. Ad hunc ordinem referri etiam poſſunt lordoſis & gibboſitas, quæ revera ſub alio ordine militare juſſit claſſeon hujuſcemodi Auctor Clariſſimus. Hæc ſunt varia procidentiarum, herniarum, aberrationum, & oſteoparatopiarum genera, quæ a nobis delibata potius quam pro rei dignitate tractata fuiſſe ultro fatemur, fuſius ea proſequi vetebat inſtituti ratio quæ ſuis claſſibus præfixis Profeſſor celeberrimus. Satis ſit morborum ectoporum genera legitime conſtructa genuino charactere, aitiologia experientiæ innixa donaſſe, ſpecies varias ſub generibus ſingulis militantes collegiſſe, nominaſſe, diſtinxiſſe, tandem indicationes curatorias degenericas, ſpecificas ubique, quantum oportuit; ac licuit, propoſuiſſe, non neglecta interim prognoſi, atque aitiologia peculiaribus, quæ quidem ſi preſſiori ſermone ſemper, compendioſius & raptim nonnunquam præſtitimus, id nobis excuſationis fidem facit, quod ſub generibus omnibus, ſub ſingula ſpecie Auctores allegavimus, e quibus cuique fas ſit meliora prolatis depromere.

ORDO SEPTIMUS.

PLAGÆ.

SUnt ſolutiones continui, illæ vero vel ſunt in partibus carneis, ut vulnus, ulcus, vel in oſſeis, ut fractura, caries. Rurſus aliæ fiunt a cauſis mechanicis, ut inſtrumboli ſcindentis, pungentis, contundentis impetu in corpus humanum, aut reciproce corporis noſtri in hæc inſtrumenta impetu, unde tenacitas partium ſuperatur, ut in vulnere, fractura, vel hæ ſolutiones fiunt a cauſa phyſica erodente, diſſolvente, ut accidit in ulcere, carie. Hinc quadruplex plagarum partitio.

LXIII.

LXIII. VULNUS, *bleſſure*.

Eſt ſolutio mechanica continui in carnibus cum labiorum hiatu, initio cruenta, dein ad inflammationem ſuppurationemque tendens.

Differt a punctura per hiatum labiorum, ab ulcere per cauſam mechanicam, ut vim inſtrumenti ſecantis.

Fibræ & membranæ corporis, cutis potiſſimum, magna vi tenacitatis invicem cohærent, ut patet ex immenſis ponderibus, quæ a loramento cutis citra rupturam ſuſtinentur: Vide *Hæmaſtatique Experience 22.* Vis ea tenacitate major requiritur ad vulnus infligendum, quæ ope inſtrumenti ſecantis uni lineæ applicata commodiſſime effectum ſuum conſequitur: ſectæ vero fibræ, quæ in cute ſunt maxime elaſticæ, hinc & inde retrahuntur; hinc labiorum hiatus, vaſa ſanguifera ſecta ſanguinem fundunt, cujus reſiduum, in vulneris vaſis coagulatum, inflammationi anſam præbet, ni vulnus rite exſuctum fuerit, inde vero ſuppuratio cicatrice terminanda. Symptomata vulnerum ſunt *dolor* in cute, nervis, tendinibus, perioſteo acrior; *ſanguifluxus* major, prout arteriæ ac venæ plures majoreſve ſauciantur, *hiatus* labiorum major in vulnere tranſverſo, amplo, minor in longitudinali & brevi; deinde *inflammatio* tumore, calore, rubore, dolore, tenſione, pulſatione ſtipata, poſt paucos dies *ſuppuratio*, ſeu puris albi, inodori, blandi exortus cum inflammationis mitigatione, hinc carnium regeneratio & cicatrix.

Vulnera ſimplicia hic tantum recenſemus, quæ vero in civitates corporis penetrant illa ſunt principia aliorum morborum, de quibus paſſim in aliis Claſſibus egimus, ut hæmoptyſeos, orthopnœa, aſphyxie, peripneumoniæ, &c. ſi pulmones vulnerentur, næmatemeſis, cardialgiæ, aſcites cruenti, ſi abdominis viſcera lædantur.

Hinc diagnoſis vulnerum varia eſt, nec ea ſigillatim pertractare, multo minus curationem tradere, noſtri inſtituti eſt. Sufficit potiſſimas varietates vulnerum ſimplicium indicaſſe.

1. *Vulnus ſimplex; Playe ſimple.*

Illud eſt quod inſtrumento puro; ſecanti debetur, quodque carnes tantum, non viſcera nec oſſa, attiugit, quod ſine amputatura, ſine contuſione, non igniti inſtrumenti ope, factum eſt.

Illud vero, cum ſanguis nullo viro inquinatus eſt, ſponte ſanatur, modo aeris acceſſus debita deligatione molli caveatur; corpora peregrina ex fundo vulneris extrahantur; coagula ſanguinis eluendo foras educantur, labia vulneris, ſi nimis pendula, ope ſuturæ aut ſpleniorium, faſciarum, emplaſtrorum, in convenienti ſitu retineantur, inflammatio, ope phlebotomiæ, victus tenuis, cataplaſmatum emollientium, diſcutiatur, ſed de his legantur ſcripta chirurgica.

2. *Vulnus ſclopetorum, Coup d'arme a feu.* A.

Eſt illud quod fit mediante corpore duro a bombardis, tormentis bellicis, ſclopetis ope pulveris pyrii exploſo. His vulneribus inflictis excitatur vehemens tremor & concuſſio totius generis nervoſi, ex qua poſt aliquot dies graviſſima ſymptomata excitantur, eo vero majora quo partes nobiliores amplius, profundius vulneratæ ſunt, quo ſimul oſſa fracta; contuſa, majorem ſtragem paſſa ſunt. Vulnera illa labia aduſta, nigra, ſicca, contuſa oſtendunt, gangræna, ſtupor, animi conſternatio non raro accedunt, quæ omnia minus ab ambuſtione quam ab impetu valido dependent.

3. *Vulnus virulentum.* C.

Eſt illud quod a morſu canis rabidi, ſive ſumme irati, ſive hydrophobi producitur, hujus ſequelas vide dum *de Hydrophobia*, vel illud eſt quod infligitur viru quodam affectis, ut ſyphiliticis, ſcorbuticis, leproſis, & hæc vulnera in ulcera ut plurimum abeunt, quæ vero hydropicis, illa in ulcera gangrænoſa ſæpius mutantur. Sola vulnera hydrophobiam inductura per longum tempus ſimplicia & pura videntur.

LXIV. PUNCTURA. *Piquure.*

Differt a vulnere, quod in punctum corporis tantum agat inſtrumentum, & ſine labiorum hiatu fit ſolutio cutis.

Exigua eſt, aut nulla, ſanguinis effluxio, aſt pro parte puncta interna, & difficili exitu ſanguinis in fundo hærentis & putreſcentis, non raro gravia ſubſequuntur ſymptomata.

1. *Punctura ſimplex.* B.

Præcipuum ſymptoma dolor eſt, qui in cute, nervo, tendine eſt omnium maximus, nervus quidem eſt ſola pars ſentiens, ſed cutis nervis eſt ditiſſima, unde acriter dolet; tendines vaginæ nervis præditæ dolent etiam, imo ſtylo intra nervos adacto vidi enatos dolores atrociſſimos, aſt in annoſis ſubjectis oſſium anæstheſiam adipiſcuntur. Nervis tendinibuſve amputatis dolor cito evaneſcit; aſt punctis, ſemilaceris dolor dirus eſt, & triſmum, imo tetanum, excitat. In tendinibus id partim fit ob continuam diſtractionem fibrarum integrarum a fibris ſectis ſe ſe retrahentibus, tendine enim muſculique ſunt continuo tenſi, adeoque in niſu continuo ad ſe ſe decurtandum, ſi paucæ fibræ totius muſculi niſum ſuſtineant, eas diſtrahi adeoque cruciari neceſſe eſt: unde remedio eſt ſectio tranſverſa tum nervi, tum tendinis, antea vero dolor balſamicis puris, non rancidis unguentis, eſt deliniendus: oleum terebinthinæ in hoc caſu puncturæ infunditur, cataplaſmata emollientia tumori cito oriundo applicantur, phlebotomiis inflammatio arcetur. Vide *Convulſionem a nervi punctura*....

2. *Pun-*

3. *Punctura a cuſpide fracta; Echarde*, D. Tiſſot Avis au Peuple. A.

Si apex ſtyli, aciculæ, ſpinæ, aculei, ligni, &c. in fundo puncturæ relinquatur, maxime in partibus nervoſis, ut ſub unge, inde dolores acerrimi excitantur, & oborta dein phlegmone recrudeſcunt. Cuſpis quantocius arte Chirurgica educatur, ſecus cataplaſmatis emollientibus, narcoticis dolor ſedetur & ſuppuratio promoveatur, natura hanc excitat ut peregrino corpori exitum paret, ars, inciſione abſceſſus opportune inſtituta, naturæ ſuccurrit.

D. *Punctura venenata; Piquure vénimeuſe*. D.

Puncturæ venenatæ ſunt vel a vegetabilibus vel ab animalibus, & quidem inter vegetabilia ſola eſt apud nos urtica, cujus puncturæ non ſint mere mechanicæ; in ſpinis enim hujus plantæ adeſt ſuccus acidus corroſivus, qui per tubulum in apice ſpinæ patulum infunditur, hujus vero veneni antidotum nos latet: pars urticata vivide dolet, tumet, inflammatur.

Quoad venena animalia puncturis infundenda præcipuum eſt venenum viperæ ſeu colubri veri; duos ſcilicet hic coluber in ore gerit aculeos oſſeos, plicatiles, cavos, quorum baſis premit totidem folliculos ſucco venenato turgidos, qui in vulnus effunditur, cum animal iratum mordet: Antidotus præcipua eſt alkalinum volatile, ſub forma vel ſalis vel fluoris, ut aqua luciæ, cujus guttæ aliquot puncturæ affunduntur, & ſex vel ſeptem omni hora intus ſumuntur ad ſudorem proliciendum: hoc ſudore per diem continuato venenum foras ejicitur: hujus Antidoti defectu valet ſuccus raphani, eryſimi, naſturtii, ſinapis, erucæ intus & extus admotus: valet & caro viperina intus ſumpta, vel ejus pulvis.

Præter viperas nullus coluber, nulla lacerta venenata eſt, ſed dantur inſecta quæ venenum cum aculeo infundunt, ut veſpa, apis, culex pipiens, culex pulicarius, crabro, & ſecundum quoſdam Authores aranea & ſcorpius.

Contra apum puncturam nullum melius remedium invenit *Ill. Reaumur* ipſa aqua frigida continuo renovata, in qua pars puncta immerſa tenetur. An his omnibus alkali volatile conveniat? Quidquid ſit ex horum inſectorum veneno dolor fugax leviſque tumor ſequitur, nullum vero vitæ periculum, aſt ſummum ex morſu viperæ niſi obviam eamus. Vide *Diſſertationem noſtram*, *in Rothomagenſi Scientiarum Academia coronatam*, *de venenatis Galliæ animalibus*.

Si veſpa apiſve pupugerit, aculeus acicula extrahendus, folia petroſelini tuſa applicanda, decocto florum ſambuci tepido pars fovenda, pauxillum theriacæ puncturæ applicandum alii ſuadent; ſed mallem Reaumurii remedium adhibere.

De punctura hyſtricis, rajæ glorioſæ, trachini, &c. vide *Diſſertationem de venenatis Galliæ animalibus*. De punctura furiæ infernalis vide *Malidem*, & *Syſtema Naturæ D. Linnæi*.

LXV. EXCORIATIO. *Ecorchure*.

Excoriatio eſt cuticulæ vel cutis a carnibus ſeparatio. Excoriatio eſt ſolutio quæ nullam altitudinem, & tantum latitudinem & longitudinem habet. Punctura habet tantum altitudinem, vulnus altitudinem & longitudinem.

1. *Excoriatio viva*. B.

Eſt violentia ſeparatio cutis a carnibus vivis ſubjectis; fit per ictus oblique inflictos, potiſſimum ſupra partes oſſibus ſuſtentatas, ut cranium, anteriora tibiæ, digitos, &c. ea ſumme dolorifica eſt & ſæpe cum contuſione. Nihil eſt utilius quam cerato Galeni, aut puro, aut liquore Saturni ſaturato, primum dolorem delinire.

2. *Excoriatio phlyctænodes*. D.

Eſt ea quæ fit in partibus eryſipelatoſis per amplas phlyctænas obortas in partibus ambuſtis, in gangrænoſis & anthrace affectis, demum a veſicatoriis appoſitis, ea vero ſolam epidermidem a cute ſemovet. Ea exigit reſolventia anodyna, ut decoctum florum ſambuci; in caſu veſicatorii butyrum, ceratum; in gangræna decoctum kinkine, &c.

LXVI. CONTUSIO; *Meurtriſſure*.

Eſt textus carnoſi, potiſſimum infra cutem, ruptio per minima puncta & vaſorum contritio ecchymoma ſæpius inferens. Fit a corporibus obtuſis partes molles cum impetu ferientibus, quæ licet cutim, utpote tenuiſſimam, ſolvere non valentes, carnium ſubjectarum molliorum textum lacerant & deſtruunt, unde effuſio cruoris in textu cellulari, dolores obtuſi, inflammationes ſyſtrophicæ, ſuppurationes aut gangrænæ.

1. *Contuſio univerſalis*. A.

Ea eſt quæ fit a lapſu ex alto; a ruina domus vel mineræ corpus obruentis, a magnis ponderibus mollibus ex alto corpus obruentibus. Requiritur quies; potus diluens, phlebotomiæ pro viribus repetitæ, involutio totius corporis in pelle ovis vel bovis recens excoriati, diæta tenuis.

2. *Contuſio partialis*. D.

Periculoſior eſt quæ epigaſtrio, abdomini infertur, quæ pectori, etiam ſi nulla fractura illata ſit; rumpuntur enim quandoque vaſa ſanguinem intus fundentia. Requiruntur phlebotomia, fomenta ex oxycrato calido, potus ex decocto florum ſambuci, chamæmeli, ſero lactis mellito, diæta tenuis; dein ad reſolventia fortiora deveniendum, ut cataplaſma ex parieta-

ria contuſa cum aqua vitæ, vulneraria, &c. intus infuſum ex vulnerariis herbis.

LXVII. FRACTURA; *Fracture.*

Eſt ſeparatio violenta & mechanica oſſis in fragmenta invicem non cohærentia.

Si enim oſſa longitudinali rima dehiſcant, alterutro vero extremo ſibi mutuo cohæreat reſiduum oſſis, fractura proprie non dicitur, ſed fiſſura.

Portentoſa vis requiritur ad frangenda oſſa ſecundum axim compreſſa, verum ſi oſſe ipſo, tanquam vecte commodo, utamur, appoſito hypomochlio, vel inflicto ictu contundente, maxime vero ſi corpus hominis cum impetu feratur in extremum oſſis prælongi, ut tibiæ, cruris, quo tanquam vecte utatur, inde fractura facile ſequitur.

1. *Fractura ſcindens; Fracture tranchante.* D.

Ea eſt in qua oſſis fragmenta ſunt pauca & non contrita, ſive ſit tranſverſa, ſive obliqua quæ periculoſior; ſive fiat ab ictu corporis ſecantis, contundentis, ſive a globis plumbeis vi ignis exploſis & artus nitide ſecantibus, quæ ultimæ fracturæ, utpote complicatæ cum vulnere ſclopetario, hujus vulneris prognoſim ſequuntur.

2. *Fractura atterens; Fracture avec fracas.* D.

Eſt ea qua oſſa in minima fragmenta quaſi commolita ſunt & comminuta, ut accidit cum a plauſtro onuſto fibræ conteruntur,

Fractis oſſibus artuum, ſi eorum extrema e loco ſuo dimota fuerint, muſculi, vi ſua elaſtica retracti, partem fractam attrahunt, diſtorquent, artum decurtant, perioſteum, vaſa, membranas vicinas mire dilacerant hæc oſſa per vim diſtracta, hinc dolor atrox, inflammatio, pyrexia, convulſio, pervigilium, in capite vero morbi convulſivi, ſoporoſi, in pectore orthopnœa, pleuritis, malaque alia peſſima, dolorificas etiam operationes exigentia, quæ apud Authores aptos inquirantur.

LXVIII. FISSURA; *Felure.*

Eſt ſeparatio oſſis in duas partes rima tantum diſſitas, & alterutro ſaltem extremo cohærentes.

Ea potiſſimum locum habet in oſſibus laminatis, ut cranio, & eſt cum vel ſine oſſis fiſſi depreſſione; cum majori vel minori hiatu, cum majori vel minori cerebri commotione, inde vero morbi capitis diriſſimi, de quibus *Chirurgica ſcripta* conſulantur; periculum vel a commotione cerebri vel ab extravaſatione cruoris dependet potiſſimum. Vide *operationem trepani.*

LXIX. RUPTURA; *Rupture.*

Eſt tendinum vel ligamentorum aut cartilaginum ſolutio, vel vehemens diſtractio, cum vel ſine exarthremate.

Sic rumpuntur tendines Achillis in vehementi ſaltu, ligamenta articulorum in exarthrematis fractura; ligamenta vertebrarum, cartilagines acetabulum in articulis efformantes, membranæ aponeuroticæ calyptram circa caput articulare efficientes, ea omnia morbos extus ſenſibiles procreant, ſed præterea ruptis ligamentis viſcera colligantibus, uterum, lienem, hepar in ſua ſede firmantibus, morbi interni cognitu difficiles excitantur.

LXX. AMPUTATURA, Ill. Linnæi Gen. 241. *Coupre.*

Eſt ſolutio continui in partibus tum mollibus, tum oſſeis, cum artes, articuli vel partis totali ſeparatione a reſiduo trunco; vocatur exſtirpatio ſi de mamma, teſte carcinomate agatur; amputatio vero eſt operatio qua fiunt hæc vulnera vel hæ fracturæ quas Amputaturas vocamus.

Vana eſt ſpes agglutinandi partes detruncatas, niſi de dentibus avulſis quæſtio ſit, licet inſitio partium plurimarum in plantis, digitorum in avibus ſuccedat. Supereſt ut ſanguifluxus ſiſtatur compreſſione, boleto igniario, linteo carpto appreſſo, ligaturis; ut inflammatio dolorque arceantur victu tenui, ſitu commodo, phlebotomiis, potu antiphlogiſtico, & ut cicatrix concilietur.

LXXI. ULCUS; *Ulcere.*

Eſt partium mollium eroſio purulenta, cute profundior, cum pure ichoroſo vel utcumque vitioſo.

Differt a vulnere ſuppurante, cujus pus forte ſine ulla eroſione aut diſſolutione ſolidorum fit, aut nullo vitio inquinatum eſt, ſed album, ſpiſſum, blandum & cicatrici accelerandæ aptum, quippe quod granulatæ carnis incrementum juvat & ab aere tutatur, ulceris vero liquor eſt vel tabum, vel ichor, vel pus acre, fœtens, rodens, quod ut plurimum a cacochymia ſanguinis fovetur. Ulcus vel in corpore cacochymico, vel a vulnere neglecto male curato, vel ab apoſtemate aperto procedit, vel ſuppletur caro exeſa ab excreſcentiis fungoſis, vel ſaltem fundus amplus deſinit in orificium amplius, & in hoc diſcrepat a ſinu, fiſtula, &c.

Ulcerum ſpecies juxta *Heiſterum* ſunt ulcus cacoetheum, calloſum, cancroſum, dyſepuleton, eryſipelatoſum, fiſtuloſum, putridum, ſcorbuticum, ſerpiginoſum, venereum, verminoſum, &c. quibus addit cutaneum & ſuperficiale quod exulceratio eſt, & ulcus faſcinatum ac magicum de quorum realitate dubitare licet.

LXXII. EXULCERATIO; *Exulceration.*

Eſt ad ulcus quod excoriatio ad vulnus, vel eſt excoriatio ulceroſa ſuppurans; unde patitur differentias eaſdem ac excoriatio & eaſdem, ſpecies ac ulcus.

LXXIII.

LXXIII. SINUS; *Clapier*, *Sinus*.

Eſt cavitas ulceroſa, cujus fundus amplus, ſæpe multiplex, deſinit in anguſtum orificium.

Fit non raro ex pure difficile exeunte, quod partium motu preſſum, juxta textum cellulorum, vicinarum partium intercapedines penetrat. Ut vero ſanetur ſinus mutandus eſt in ulcus patulum.

LXXIV. FISTULA; *Fiſtule*.

Eſt cavitas ulceroſa, ſinuoſa, cujus parietes calloſi ſunt ut plurimum, aut fundus ad os carioſum; arthrocace corruptum, pertingit; parum differt a ſinu, & ut ſinus, in ulcus mutanda eſt, ut ulcus in vulnus mutandum ut ſanari queat.

LXXV. RHAGAS; *Gerſure*.

Eſt ſolutio continui ſicca in partium marginibus, ut in labris, papillis, podicis, vulvæ marginibus: differt ab ulcere defectu puris & ichoris. Aliæ rhagades ſunt congenitæ, ut Rhagas lagoſtoma, vulgo *bec de lièvre*: aliæ ulceroſæ, ſiccæ, ut Rhagas venerea; aliæ ſimplices, ut Rhagas a frigore, quæ labiis, & ruſticorum manibus pedibuſque hieme accidit; nec non Rhagas ab acribus, ut accidit ancillis lixivium calidum incaute tractantibus. Dantur & Rhagades malignæ extenſæ in lepra Aſturienſi, frambeſia Americana &c.

LXXVI. ESCHARA, *Eſcarre*.

Eſt cruſta ſicca; mortua, fluidis ſolidiſque corporis humani coagmentata. Si pars quædam cauterio actuali, vel potentiali comburitur, ea pars ſicca, dura, aſpera, ſenſus & vitæ expers, proprie *Eſchara* dicitur, quæ griſea a lapide infernali, argentei coloris a butyro antimonii, nigra a plumbagine, igne evadit; ejus lapſus eſt opus naturæ, quæ ſuppurationem partium ſuppoſitarum excitat, juvatur autem cerato Galeni, butyro, & ſimilibus. Verum Eſcharæ nomen etiam extenditur ad fibras & filamenta, laciniaſque membranarum in ulceribus mortuas, ad cruſtas ſiccas, nigras, quæ variolæ, puſtulis, herpetibus, lepræ, aliiſque ſimilibus exanthematicis ſuperveniunt.

LXXVII. CARIES; *Carie*.

Oſſis ſuo perioſteo denudati decoloratio, aſperitas, exſoliatio & ſubſequens fragilitas ac eroſio *Caries* dicitur, cujus varii gradus hac definitione continentur; Caries enim incipiens ſe prodit perioſtei ſeparatione, colore oſſis albo, ſemipellucido, dein nigricante, odore fœtidiſſimo; Caries vero perfecta ichoris fœtidi exitu, fragilitate teredinoſa, aſperitate & excavatione ulceroſa determinatur. Dividitur Caries in ſiccam, quæ diutiſſime & in dentibus ſine fœtore & dolore permanet, & in humidam quæ citius progreditur, os excavat, & ichorem fœtidum non ſine dolore emittit. Caries incipiens eſt oſſis necroſis, progrediens eſt oſſis ulcus. Laminarum oſſearum, quæ mortuæ ſunt, ſeparatio per ſquammas facta *exſoliatio* dicitur; mortuarum ſquammarum a vivis ſeparatio, opus naturæ & artis, Cariei curationem abſolvit. Ars utitur cauſticis, ſcalpris; & cum os carioſum facile ab aliis auferri poteſt, ut dens carioſus, articulus, ea extractio vel amputatura promptius eſt auxilium. Caries dividitur in puram, ſyphiliticam, ſcorbuticam, ſcrophuloſam, &c.

LXXVIII. ARTHROCACE. *Epine Venteuſe*.

Eſt ulcus medullæ oſſium, ſæpius in epiphyſibus, cum carie, exſtoſi & dolore: quia pueris rachiticis ſcrophuloſiſque ſæpius accidit *Pædarthrocace* dicitur, & ob dolorem ac tumorem intus cavum *ſpina ventoſa* Latino-barbaris vocatur. Arthrocaces tot ſunt ſpecies quot exoſtoſium & carierum: dantur ſcilicet puræ, venereæ, cancroſæ, varioloſæ, ſcorbuticæ, rachiticæ. Vide *Clar. Petit maladies des os*. Dolor nunc pendet ab exoſtoſeos acumine, nunc a perioſtei interni eroſione.

Breviſſimam tum plagarum, tum quorumvis vitiorum, ſynopſim tradere fuit animus, non vero eorum diagnoſim, ſpecies, prognoſim, & curam docere, quod vaſtum opus exigeret; vitia enim reſpicimus tantum tanquam principia elementaque & ſymptomata diverſorum morborum, de quibus in Claſſibus ſequentibus ſumus ſolliciti. Qui plura voluerint illi eximia *Petiti*, *Platneri*, *Garengeot*, *Heiſteri*, *Ludvvigii* opera Chirurgica conſulant.

CLASSIS SECUNDÆ SYNOPSIS.

FEBRES.

CHARACTER. Syndromes frigoris, ſucceſſive caloris cum artuum debilitate & pulſus vi adaucta, ſæpe quoad frequentiam.

ORDO I. *CONTINUÆ. Pyrexia ſemel creſcit, & ſemel decreſcit in decurſu ægritudinis.*

I. EPHEMERA, *fiévre éphémére*, decurſus ægritudinis intra dimidiam ſeptimanam abſolvitur. Vigor morbi ſubito accedit.
II. SYNOCHA, decurſus intra ſeptimanam, incrementum ſucceſſivum.
III. SYNOCHUS. *ſynoque*, decurſus intra duas ſaltem ſeptimanas, pyrexia major.
IV. TYPHUS, *fiévre maligne*, decurſus ad tres ſeptimanas & ultra, pyrexia nulla, aut exigua, debilitas maxima.
V. HECTICA, *fiévre lente*, decurſus ultra menſem, pyrexia exigua, debilitas parva.

ORDO II. *REMITTENTES. Pyrexia pluries in decurſu morbi creſcit & decreſcit; non omnino recedit, typus ſæpe confuſus.*

VI. AMPHIMERINA, *amphimerine*, remiſſio quotidianæ typum ſervat, frigus in paroxyſmis.
VII. TRITÆOPHYA, *tritéophie*, remiſſionis typus tertianarius, frigus fere nullum.
VIII. TETARTOPHYA, *quarte continue*, remiſſio quartanæ typum ſervans.

ORDO III. *INTERMITTENTES. Pyrexia pluries in decurſu ægritudinis deſerit & recurrit cum intervallis lucidis.*

IX. QUOTIDIANA, *fiévre quotidiane*, acceſſus ſimiles quolibet die accidunt.
X. TERTIANA, *fiévre tierce;* acceſſus ſimiles alternis diebus revertuntur.
XI. QUARTANA, *fiévre quarte*, acceſſus ſimiles duobus interpoſitionis diebus redeunt.
XII. ERRATICA, *fiévre erratique*, acceſſus ſimiles diſtantes ab invicem pluribus quam quatuor diebus, aut typi omnino incerti.

CLASSIS II. THEORIA.

MORBI FEBRILES, *ſeu* FEBRES.

1. GRÆCIS pyreta (& pyrectica noſemata); *Latinis* febres; *Anglis* fevers, agues; *Hiſpanis* fiebres, calenturas; *Germanis* Fiebers; *Italis* Caldezze, febre; Morbi critici *Ill. Linnæi*.

2. Ægri *Græce* pyretontes, pyrecticoi; *Latine* Febrientes, febricitantes; *Angliee* Feveriſh; *Hiſpanis* achacoſos de calentura; *Germanis* fieberbafftig; *Italis* febroſi.

3. Etymologia febris & febriculæ a *ferveo*, incaleſco, vel a *februo* expurgo; nomina tamen Græca, Hiſpanica & Italica ab igne & calore potius derivantur.

Febres ſunt duæ fere tertiæ omnium qui ſunt morborum partes. *Sydenham*.

4. Character; vires pulſus reſpective ad vires artuum adauctæ, ut plurimum vero pulſus ſolito frequentior cum virium voluntati ſubditarum imminutione. Vires autem pulſus adaugentur in ratione magnitudinis & frequentiæ duplicatæ conjunctim. Vires vero artuum eo minores ſunt, quo tardius; rariuſque, ac quo pauciores, vel minores ſimul artus moveri poſſunt. Datur itaque febris quoties 1. viribus artuum iiſdem permanentibus vires vitales cordis, & arteriarum, maxime quoad frequentiam, intenduntur, 2. Viribus artuum imminutis, vires vitales eædem permanent, modo nec ſopor, nec anæſteſia, ſeu inſenſibilitas artuum adſit; ſopor enim & paralypſis impediunt ne vires artuum voluntati ſubditarum exerceantur, 3. Viribus artuum adauctis, vires pulſus augentur in majori ratione, ut accidit in phrenitide, 4. Viribus artuum imminutis, vires vitales intenſiores evadunt, aut eædem perſtant ac in ſtatu ſano, vel demum in minori ratione decreſcunt.*

Hiſtoria Generalis.

5. Initio frigus, horror, pallor, pulſus exilis, ſitis, carebaria, &c. in augmento & ſtatu calor,

* Signum febris pathognomonicum eſt pulſus alteratio, cum dolorifica totius corporis ſpeciali laſſitudine, ſubitaque arbitrarii motus imbecillitate; *Bianchi Hiſt. hep.* p. 847.

calor, ſitis, virium proſtratio, ſiccitas, anxietas: in declinatione, ſudor humidus mitior, urinæ ſubrubræ, ſudor.

6. Symptomata 1. *in functionibus liberis* intellectus & motus; *aſſitudo* corpus occupat & lecto proſternit, maxime in continuis & exacerbantibus acutis: nec non in intermittentium acceſſibus. *Situs* eo magis horizontalis, ſupinus & immobilis, quo vires artuum magis proſtratæ; hinc febrientes abſtinent lubentius a negotiis, loquela, geſtu, *motu* totius, niſi anxietas urgeat; luce vivida, ſonis validis, attentione *defatigantur*; ſtantes vacillant, tædio, & *faſtidio* aſſuetorum laborant, languent vires animi in ſtudendo, ratiocinando: caput ſæpe vertiginoſa gravitate, cephalalgia, imo in ſtatu acurarum, delirio, agrypnia tentatur.

8. 2. In *functionibus naturalibus* appetitus, pulſus & reſpirationis; *fames* evaneſcit in continuis & exacerbantibus, nec non intermittentium acceſſibus, imo accedit carnium, juſculorum, ſalitorum faſtidium; *ſitis* vero intenditur, & creſcit cum morbo, niſi caput delirio vel ſopore tentetur; *Venus* ſilet, vinum; tabacum, cupediæ faſtidiuntur; *pulſus* ab initio ad finem frequentior ſolito, niſi delirio, vel comate, aut ſimili affectu caput tentetur, ut in malignis; initio exilis, & quandoque intermittens perſtante frigore, atque tunc cardialgiæ, nauſeæ imminent, in ſtatu vero plenus & validus, pulſationibus diſtinctis, ſi plethora deſit, ſecus confuſis; in fine mollis, minor. *Reſpiratio* in frigore difficilis, brevis, ſemper frequens, eodem prorſus tenore quo pulſus increſcens quoad numerum & magnitudinem, ita ut ex illa, ut ex pulſu, febris poſſit dignoſci.

9. 3. *In excretionibus*; ſaliva deficit, areſcunt fauces, fiſtulæ, ulcera exſiccantur, urina in frigore emiſſa limpida, aſt in declinatione pauca, rubra, fervida, & intermittentibus lateritia, ſeu quaſi lateribus rubris pulveratis turbida; perſpiratio in frigore parca, in calore magna, ſudor in fine copioſus, poſt certas ſynochos & tritæophyas olidas.

10. 4. *In qualitatibus*; cutis ineunte febre, aut acceſſu ſicca, pallida, ſcabra, venæ nullæ in frigore febrili, capilli cum rigore rigiduli, ſeu horripilatio, annuli digitorum laxiores; frigus cum rigore & in acceſſu tremula maxillarum, artuum, ſaltem cuti concuſſione, unguium livore, apicis digitorum corrugatione; labia, palpebræ pallent, lingua in putridis pallet, alba, vel flava; in malignis lingua & dentes ac labia etiam nigro, ſicco muco obducuntur, & tunc odor fœtidus, putris proprius exhalat. Oculi in acutorum vigore ſplendent, in graviſſimis & pertinacibus febribus extinguuntur, calore accedente genæ rubent, labiaque: cutis turgidula, mollis evadit; annuli ſtrictiores videntur, venæ turgent, pili flacceſcunt, calor ſenſim creſcit & intenditur uſque ad gradum 32um, imo æſtate ultra 36um; ſi theormometrum manu contineatur; non creſcit tamen eadem ratione qua pulſuum numerus intra datum tempus,

11. *Febris* eſt innati coloris mutatio, vel declinatio ad ſtatum præter naturam, pulſibus vehementioribus, ac crebrioribus redditis. *Galen. finit. med. p.* 146. Hæc definitio febres algidas æque ac ardentes complectitur, unde ſine ratione e Neotericis rejecta; congruit apprime cum *Boerhaaviana* quæ horripilationem, deinde calorem cum conſtanti pulſus velocitate concurrentes ſtatuit, *aphor.* 663. velocitas enim pulſus eſt vehementiæ ſimul & frequentiæ comes, ita ut alterutra creſcente, modo non tantumdem decreſcat altera, velocitas intenſior ſit; noſtra vero nihil ab illis detrahit, ſed tantum priores reſtringit.

12. Si cum *Sennerto* contendas febrem eſſe caloris naturalis in igneum mutationem, non te movebit difficultas a febribus algidis deſumpta, cum in illis, ſi non extus, ſaltem intus calor ſit, ultra modum adauctus, adeoque definitione antiquæ ſine jure Neotericis exſibilatæ ſunt.

Theoria Febrium.

13. Ab una eademque origine promanant vires tum liberæ, tum naturales, priores artubus voluntati ſubditis, poſteriores cordi & pectori potiſſimum propiſciunt; ambæ reſpondent energiæ facultatum animæ, ejuſdem libertati ſcilicet & naturæ, quæ in eumdem finem conſpirant, nec invicem pugnant, quandiu perfectiſſima ſanitas eſt, tum phyſica, tum moralis; ambæ quantitati fluidi nervei, quod facultatum inſtrumentum eſt, ejuſque velocitati duplicatæ proportione reſpondent.

14. In ſanitate facultas non niſi exiguam virium ſuarum partem diverſis organis, tum libere, tum naturaliter erogat, nunc quidem eidem muſculo majorem, nunc minorem, prout uſus & neceſſitas agendi videtur exigere; & quoniam cordis & reſpirationis motus ſunt ſemper neceſſarii noctu ac interdiu, ſatis æquabiliter ipſis vires tribuuntur, unde maximum diſpendium; aſt artubus, quorum actio ad vitam actualem non eſt ſemper neceſſaria, non niſi interdiu ad labores & exercitia interpolata vires erogantur, atque cum eorum actiones ſunt maximæ, vires ſunt ut eorum moles, demonſtrante *Borello*; non autem accidit, nec opus eſt, ut omnes ſimul agant muſculi in toto corpore, licet in labore maxima eorum pars agat: quænam vero ſit potentia abſoluta muſculorum omnium, qui ſimul agunt in operariis per duodecim horas quaque die laborantibus, reſiduas vero ſomno, paſtui & quieti impendentibus, docent *Ill. Dan. Bernovilli* * experimenta; ea ſcilicet æqualis eſt proxime ponderi pedis cubici aquæ ſingulis ſecundis ad unius pedis altitudinem elevatæ per horas duodecim continuato labore.

15. Potentia vero abſoluta cordis, quod ſingulis ſecundis unciam unam & ſemiſſem ſanguinis ea

* *Bernoulli Hydrodyn. pag.* 199. *E. Euler* judicat hominis vim eam eſſe quo horizontaliter procedendo poſſit 60. lb. geſtare velocitate ſex pedum quovis ſecundo *Mem. de l'Acad. de Berlin* 1752. *pag.* 163.

ea velocitate emittit ex ſiniſtro ventriculo, ut aſcendat intra tubum verticalem ipſi aortæ aptatum ad pedes ſeptem & ſemiſſem, æqualis eſt ponderi quadrageſies minori, ſi per dimidum diem cor tantum ageret; adoque cum labor eius duplo longior ſit, ejus abſoluta potentia eſt ad muſculorum in operariis libere agentium potentiam abſolutam, ſeu laborem, ut 1 ad 20 calculum inivit, & benigniſſime communicavit *Illuſtr. Bernoulli*.

16. Vis eſt cauſa, ſeu ratio ſufficiens actionis actualis, adeoque vis æſtimanda eſt ex pondere ducto in ſpatium dato tempote percurſum, non habita ratione durationis laboris: quæ ultima conſideratio vim a potentia abſoluta diſtinguit; atque ex hoc ſequitur vim cordis eſſe ad vim muſculorum voluntati ſubditorum in ſtatu ſanu uti; 1 ad 40 vires enim ex effectibus actualibus æſtimantur, & effectus ſunt ut 1 ad 40 ut mechanices gnari intelligent.

17. Jam vero vis, quam cor ſanguini imprimit, diſtribuitur in omnes arterias in ratione quantitatis ſanguinis eas ſimul trajicientis, adeoque in ratione earum orificii ad eamdem a corde diſtantiam: datur itaque ratio conſtans inter vires cordis, & vim cujuſvis arteriæ datæ, ut radialis quæ in carpo exploratur, atque ex vi arteriæ radialis de vi cordis judicamus.

18. Tunc optime valemus, cum omnes functiones læte & conſtanter exſequimur, maxime vero cum proprium corporis pondus in ipſis locis acclivibus aſcendendis non perſentimus, ut monet *Sanctorius*; itaque ex ſenſu levitatis propriæ, & ex gradu facilitatis ad aſcenſum ſcalarum, virium liberarum integritatem, ſeu proprie loquendo valetudinem noſtram metimur; atque quo majus eſt onus geſtatum, majorque ſimul geſtandi hujus facilitas, eo facultas liberis motibus dicata major eſt.

19. Hinc patet cuique Medico pronum eſſe judicare num in dato homine, cujus pulſum ſanum & vires liberas aſſuetas novit, tum uſu; tum analogia, vis pulſus ſit in majori ratione ad vires liberas, quam in ſtatu ſano, quod quidem per approximationem tum poſſumus exſequi, & in his ut geometrica præciſio non obtineri poteſt, ita non eſt neceſſaria ad praxim.

20. Vis pulſus eſt ut vis ſanguinis in arteriam pulſantem projecti, & ea ut vis totius ſanguinis e corde ejecti; vis vero ſanguinis e corde ejecti eſt, ut orificii cordis ſectio per quadratum velocitatis ſanguinis multiplicata, verum quadrata velocitatum ſunt, ut altitudines ad quas fluida poſſent motu ſurſum converſo aſſurgere, aut quod eodem recidit, ut altitudines ex quibus delapſa cenſentur, ut eam quam obtinent velocitatem acquirant, ſi nulla foret ex parte medii trajiciendi reſiſtentia; ergo vis ſanguinis ex dato orificio in aerem emiſſi eſt, ut altitudo ad quam poteſt attingere.

21. Secta arteria temporali in homine ſano adulto, ſanguis ad ſeptem pedes regios ſupra cor aſcendere valet, ut docent experimenta hæmaſtatica, ſed velocitas ſanguinis ex ea altitudine delapſi & horizontaliter effluentis eſt circiter æqualis 20 pedibus intra ſecundum; ut docet Hydrodynamica; ergo velocitas totalis quam ſanguis e cordis ſiniſtro ventriculo profluens poteſt concipere, eſt circiter 20 pedum in ſecundo.

22. In ſtatu ſano velocitas ſanguinis per vas quodlibet, ut per venam brachii datam & æqualiter pertuſam, eſt in eadem ſemper ratione ad velocitatem ſanguinis aortam trajicientis, ita ut ea creſcente creſcat altera, decreſcente decreſcat; ergo velocitas ſanguinis phlebotomia emiſſi, abſtrahendo ab affrictuum inæqualitate, eſt menſura virium cordis, cum ſaltus ſanguinis eſt conſtans.

23. Velocitas ſanguinis reſiſtentias ſuperantis, aut intra vaſa fluentis multo minor eſt ejus velocitate, quam intra aerem poteſt conſervare; prior *actualis*, altera *virtualis* nuncupatur; & quoniam veriſimillimum eſt ſanguinis velocitatem in aorta non eſſe actu majorem ſemipede intra ſecundum, velocitas actualis eſt ad virtualem ut unum ad 40.

24. COROLLARIUM I. Detracta mole ſanguinis antecedentis, circa toni cordis imminutionem, velocitas actualis ſanguinis creſcet in minori ratione quam ſubduplicata reſiſtentiæ imminutæ; velocitates enim fluidorum moles inæquales promoventium ſunt ut radices illarum maſſarum inverſe; verum quoniam non poteſt detrahi ſanguis, quin moles per aortam fluxura, ſeu ex orificio cordis egreſſura, minuatur; cumque velocitas ſit ceteris paribus eo major, quo moles ſanguinis major e corde per orificia ejus tendinoſa & conſtantia egreditur, velocitas actualis creſcere debet in paulo minori ratione quam eſt radix maſſæ ſanguinis ſuperſtitis ad priorem maſſam.

25. COROLLARIUM II. Liquidiori facta mole ſanguinis, vel imminuta ejus viſciditate per diluenta, calida, attenuantia, velocitas actualis ſanguinis creſcit in minori ratione quam ſubduplicata viſciditatis decreſcentis: viſciditas enim eſt reſiſtentia moli movendæ analoga, adeoque idem valet ratiocinium quod prius. Utrumque vero docet experientia.

26. COROLLARIUM III. Dilatatis orificiis minimarum arteriolarum, velocitas ſanguinis actualis creſcit in minori ratione quam ſubduplicata orificiorum. Magnos affrictus patitur ſanguis arterioſus, dum orificia ultimarum arteriolarum ſuperanda habet, ut patet experimentis hæmaſtaticis *D. Hales* (*exper.* 9. *& pag.* 249.) atque eadem lege fluit, ac ſumma horum orificiorum foret vigeſima circiter pars orificii aortæ. Notum autem eſt ex hydraulicis quod magis deficiat efluxus ex parvo orificio quam ex magno, id eſt major ſit defectus in ratione diametrorum inverſa, (*Mem. de l'Acad. R. des Sc. Carrè* 1706.) ita ut orificium, cujus diameter eſt 26 linearum, duplum aquæ effundat ejus, cujus orificium eſt 20; licet orificia, adeoque effu-

effluxus, abſtrahendo ab affrictu, debeant eſſe invicem ut 708 ad 400, non ut 2 ad 1: hinc ſequitur quod ſi orificiola arteriolarum creſcant ut 4 ad 7, effluxus creſcant in majori ratione, ſeu ut 1 ad 2, adeoque velocitas ſanguinis in arteriarum truncis major evadat.

27. Quoniam quo difficilior eſt tranſitus ſanguinis per vaſa minima; eo preſsio quam exercet adverſus parietes arteriarum magis accedit ad totalem preſsionem, (*Hæmaſtatique* pag. 260.) atque arteriarum tenſio & renitentia eſt hujus preſsionis menſura, ex hac tenſione æſtimare poſſumus reſiſtentias ſanguini oppoſitas, atque ſub iiſdem reſiſtentiis vis cordis eſt proportionalis quadrato magnitudinis arteriæ, & frequentiæ pulſus in ſe invicem ductis, quod ſic probari poteſt.

28. Ut ſanguinis a corde emiſſus arterias duplo magis diducat, neceſſum eſt ut duplo majori copia intra datum tempus e corde exeat; verum quoniam orificia arterioſa cordis ſunt tendinea & vix mutabilia, ſanguis illa trajiciens debet gaudere duplo majori velocitate, adeoque ex principiis hydraulices vi quadruplo majore projici; jam ſi pulſus ſit duplo frequentior ſolito; quæ ejectio perficiebatur in uno ſecundo, perfici debet in ſemiſecundo, ſeu in tempore duplo minore quam ſuppoſuimus; ſed ut eadem ſanguinis quantitas per orificium idem ejiciatur duplo minori tempore, ſeu duplo velocius, illud debet vi quadruplo majore projici, adeoque ut ejiciatur frequentius, vis debet intendi in ratione duplicata frequentiæ, quod erat probandum.

29. Quandiu fluidum libere per orificia tubi emiſſaria affluit, tandiu nullam preſsionem parietibus vaſorum infert (*Hæmaſtit.* 246.) verum arteriæ, quæ nullam intus preſsionem a ſanguine paterentur, facillime flecti poſſent (ex demonſtratis *Varignoni*), adeoque renitentia arteriarum eſt proportionalis preſsioni ſanguinis laterali.

30. Preſsio autem lateralis ſanguinis eſt proportionalis quadrato velocitatis reſpectivæ, ſeu quadrato exceſſus velocitatis ſanguinis ſubſequentis ſupra velocitatem antecedentis. adeoque arteriarum renitentia huicce quadrato proportionalis eſt.

31. COROLLARIUM. Si itaque eadem data arteriæ magnitudine & pulſus frequentia, ejus renitentia ſit duplo major, actio reſpectiva columnarum ſanguinis duplo major eſt: ſi quadruplo major ſit velocitas reſpectiva, ſexdecuplo major eſt, &c.

32. COROLLARIUM. Velocitas reſpectiva eſt, ut differentia velocitatum, ſi atque velocitas ſanguinis antecedentis ſit eadem, & tamen renitentia arteriarum quadruplo major neceſſum eſt ut velocitas ſanguinis ſubſequentis ſit duplo major, adeoque ut vis cordis quadruplo major evaſerit (*Hæmaſt.* 216. *Pr.* 21.) Vires itaque cor contrahentes, ſi eædem ſint ex parte ſanguinis antecedentis reſiſtentiæ, & eadem velocitas abſoluta, ſunt ut renitentiæ arteriarum.

33. COROLLARIUM. Vires itaque cordis ſunt in ratione compoſita ex duplicata magnitudinis ac frequentiæ pulſuum, atque ſimpla renitentiæ arteriarum: modo eadem ſit in ſubſequentibus vaſis libertas, adeoque virium vitalium ad vires artuum liberas ratio cognoſci poteſt.

34. *Frequentia* pulſus eſt numerus pulſationum intra datum tempus, qui vulgo ſolito major cenſetur, niſi expreſſe moneatur. Numerus vero pulſuum intra minutum diverſus eſt pro diverſitate ætatis, temperamenti & tranquillitatis, etiam in ſtatu ſano. Sic infantibus pulſus eſt frequentior quam adultis, bilioſis quam pituitoſis, recens paſtis quam jejunis, pathemate vel exercitio agitatis quam animo & corpore pacatis. Apud me horis matutinis, jejunum, tranquillum, ab annis fere quindecim, pulſat arteria 72 vicibus intra minutum; datur itaque in his circumſtantiis numerus pulſuum ſatis conſtans.

35. Si ſumantur in qualibet ætate numeri pulſuum medii hominum ejuſdem altitudinis, illi numeri ſunt inverſe, ut radices biquadratæ cuborum longitudinis corporis: *Robinſon animal œconomy*, *pp.* 14.

Anni ætatis.				14	12	9	6	3	2	1	$\frac{1}{2}$	0
Longitudines corporum in pollicibus.	72	68	60	55	51	46	42	35	32	28	25	18
Numeri pulſuum ex obſervatione.	65	67	71	77	82	90	97	113	122	126	137	150 6.die
Numeri pulſuū ex theoria.	65	68	74	79	84	91	97	111	119	132	144	184

36. COROLLARIUM. Inde ſequitur frequentiam pulſuum eſſe in diverſis ſubjectis in minori ratione quam inverſa longitudinis corporum; nam puerorum pulſus non ſunt tanto frequentiores pulſibus virorum, quanto pueri virorum longitudine ſuperantur, etenim 18 : 72 : 65 : 260 : cui numero reſpondet tantum 150.

37. In diverſis animalibus vis cordis eſt in ratione compoſita ex quadruplicata diametri cujuſvis homologæ animalis, ratione inverſa temporis quo cor contrahitur. *Jur. Tr. Ph. de vi cordis humani*, *Th.V.*

Vis enim eſt ut factum ex pondere ducto in ejus velocitatem; verum velocitas eſt ut ſpatium quod cordis parietes percurrunt in ſua con-

contractione diviſum per tempus intra quod percurritur; atque illud ſpatium in diverſis animalibus eſt ut diameter homologa cordis, majus ſcilicet in corde majori, minus in minori; moles autem ut cubus diametri homologæ, adeoque vis eſt in ratione directa quadruplicata diametri & temporis ad contractionem impenſi inverſa, conjunctim: quod erat probandum.

38. Illa propoſitio innititur principio ab omnibus admiſſo, ſcilicet homines & animalia ejuſdem generis, eorumque partes in quovis genere eſſe corpora ſimilia quorum itaque omnes diametri homologæ eamdem ſervant proportionem, modo recens natos & deformes excipiamus.

39. Quantitas ſanguinis quæ per ultimas arteriolas in venas tranſire poteſt, minor eſt quantitate, quam a cordis contractione deberet exſpectari, niſi ſanguinis antecedentis, & parietum vaſorum obſtaret reſiſtentia.

40. Etenim tota vis contractiva cordis impenditur partim in dilatandis arteriarum tubis, partimque in promovendo ſanguine: *Jurin. Theor. III.*

41. Atque motus qui in ſyſtole cordis communicatur ſanguini præcedenti, eſt ad motum tunicis arteriarum communicatum, ut tempus ſyſtoles ad tempus diaſtoles: *Jurin. Theor. IV.*

42. Verum in ſtatn ſano, ut multiplici obſervatione videre mihi contingit, tempus diaſtoles cordis, ejus ſyſtoles tempori æquale eſt, adeoque dimidia pars virium quas cor in contractione ſua exerit in arteriarum tunicis diducendis, altera vero pars in ſanguine promovendo, uſque ad ventriculum cordis alterum, abſumitur.

43. Quantitas vero actualis ſanguinis per arteriolas fluentis, ſeu ejus transfluxus actualis, non eſt niſi circiter vigeſima pars transfluxus poſſibilis & virtualis, ſeu qualis foret ablatis omnibus reſiſtentiis: *Hæmaſtat. pag.* 218. *n.* 27.

44. Sanguis itaque a corde projectus eſt intra majores arterias tam coactus, ac preſſus, quam ſi tranſiret ex tubo vigeſies latiori in anguſtiorem, licet reapſe ex anguſtiori in latiorem tranſeat.

45. Preſſio itaque lateralis arteriis illata a ſanguine eſt ad preſſionem totalem, ſeu maximam poſſibilem quam a data vi cordis poſſunt arteriæ ſuſtinere, ut 399. ad 400. *Hæmaſt. pag.* 249. *num.* 106.

46. Si obſtructione, viſciditate, conſtrictione, aut quovis modo transfluxus actualis ſanguinis per minima vaſa duplo minor evadat, quam in ſtatu ſano, preſſio lateralis erit ad totalem ut 1599 ad 1600. Si vero is transfluxus ſit ad ſanum ut 2. ad 3. preſſio lateralis erit ad totalem ut 3599. ad 3600. (*Hæmaſt. pag.* 260. *n.* 108.) eadem vi cordis ſuperſtite.

47. Status *permanens* dicitur, quandiu intra datum tempus ſibi æquales ſunt pulſuum numeri, altitudines, & tenſiones; in hoc ſtatu ſanguinis æqualis quantitas in quavis alvei arterioſi & venoſi ſectione circulatur.

48. Obſtructis ſeu imminutis ultimis arteriarum orificiis, vires neceſſariæ ad cordis contractione, ſub iiſdem velocitate & frequentia producendas ſunt inter ſe, ut quadrata orificiorum ſuperſtitum inverſa (*Hæmaſt. pag.* 312.) Si itaque ſumma orificiorum in arteriolis obſtructis ſit ad ſummam in ſtatu ſano, ut unum ad duo, atque eadem quæ prius ſit cordis contractio quoad altitudinem & frequentiam, vis cordis quadruplo major evaſit.

49. Obſtructis quoad dimidiam partem ultimis arteriolis, ut ſolitam magnitudinem ſervans pulſus frequentior evadit, vis cordis contractiva adaucta eſt in ratione compoſita ex duplicata inverſa orificiorum ſuperſtitum, & directa numeri pulſuum intra datum tempus: *Hæmaſt. pag.* 309. *num.* 69.

50. Obſtructis arteriolis, vis cordis neceſſaria ad hoc, ut pulſus magnitudo major evadat, eſt in ratione compoſita ex orificiorum ſuperſtitum duplicata inverſa, & duplicata plenitudinis, ſeu magnitudinis pulſus: *Hæmaſt. pag.* 316. *n.* 93.

In praxi ſufficiet perſpecta habere principia a *Cel. Jurino in Tranſ. Phil.* tradita; quæ forte pluribus intellectu faciliora videbuntur, & hæc ſunt.

51. Quoties pulſus ſit celerior, (frequentiam cum celeritate confundit auctor,) aut minuitur reſiſtentia, aut potentia cordis augetur, aut minor ſolito ſanguinis copia ſingulis vicibus ex corde exprimitur.

52. Si pulſus ſolito tardior fiat, (rariorem intelligit,) neceſſe eſt ut vel augeatur reſiſtentia, aut potentia cordis minuatur, aut major ſanguinis moles e corde ejiciatur.

53. Aucta reſiſtentia, vel neceſſario pulſus retardatur, vel agetur cordis potentia, vel ſolito minus ſanguinis e corde exprimitur.

54. Imminutis cordis viribus, vel minuatur neceſſe eſt reſiſtentia, vel pulſus tardior fiat, vel minus ſanguinis e corde exprimatur.

55. Auctis cordis viribus, vel augebitur reſiſtentia, vel pulſus accelerabitur, vel plus ſanguinis e corde ejicietur.

58. Imminuta mole ſanguinis e corde projecti, vel acceleratur pulſus, vel cordis vires minuuntur, vel augetur reſiſtentia.

57. Aucta ſanguinis e corde ejecti copia, vel pulſus tardior fiet, vel augebitur cordis potentia, vel reſiſtentia minuetur.

58. Tota vis ad ſingulam cordis contractionem impenſa abſumitur in ipſa ſyſtole, & ſubſequenti diaſtole, tum ad ſanguinem promovendum ad cor uſque, tum ad arterias dilatandas. In arteriis enim vis ſanguinis eſt duodecies major quam in venis; verum ſanguis confluens in articulam dextram, velocitatis ſuæ ſuperſtitis maximam partem amittit; nam auriculæ ſectio tranſverſa eſt triplo major orificio cavæ, adeoque velocitas in illa auricula triplo minor, & vis viva in datam æqualem ſuperficiem novies minor, proindeque fere centies minor quam in aorta.

59. Quoties in omni machinatione hydraulica fluidum, in loco ad quem deferendum aut elevandum eſt, notabilem retinet velocitatem, ma-

gnum

gnum ſit potentiæ abſolutæ diſpendium; nam ſi vis 7. pedum altitudinis ſufficiat ad hoc, ut trans reſiſtentias ſanguis ad auriculam dextram devehatur, ibique habeat velocitatem minimam, requiritur vis tanto major, quo velocitatis illius notabilis quadratum majus eſt, nec tamen major fluidi copia transfertur; ergo magnum eſt potentiæ abſolutæ diſpendium: Vide D. *Bornoulli Hydrodyn. p.* 168. Repugnat autem divinæ Sapientiæ, quæ machinam humanam effinxit, magno virium diſpendio effectum minorem producere; unde ſapientiſſime cavit Deus, ne ſanguis magnam in auricula velocitatem retineret, quæ id tantum præſtaret, ut cor fortius diducendo, ipſius contractioni reſiſteret.

60. Renovanda itaque vis contractiva cordis ſingulis pulſibus; ſed quoniam in homine illud a machina & potentiis inanimatis fieri nequaquam poteſt, ut ſuo loco videbimus; reliquum eſt ut a natura peragatur. Verum cum frequentia exigat vires ſolito majores, natura ad has virium impenſas inſtituendas non niſi motivis ſufficientibus induci poteſt. Motivum autem eſt intendere circulationem ſanguinis ob reſiſtentias fatiſcentem, vel ob motus muſculorum neceſſario adaugendam; prior neceſſitas datur in febribus, altera vero in laboribus immodicis, ut curſu, vociferatione, & in pathematis vividis, ut ira, gaudio.

61. Adauctis quidem reſiſtentiis circulanti ſanguini oppoſitis, velocitas ejus neceſſario minuitur, ni vires cordis increſcant; etenim velocitas ſanguinis reſpondet quantitati a corde ejectæ directe, & tempori intra quod ejicitur inverſe; verum quantitas a corde ejecta eſt in ſtatu permanente æqualis quantitati in venas trajectæ; cum itaque iſta ob reſiſtentias minuitur, cordis evacuationem pari paſſu imminui neceſſum eſt.

62. Si itaque ob vaſorum obturationem, vel conſtrictionem, vel fluidorum viſcoſitatem, non niſi dimidia orificiorum pars ſit pertuſa, data eadem vi cordis, velocitas in illis extremis orificiis, quæ ſemper eſt ut radix virium prementium, erit eadem; verum quantitates effluentes eadem velocitate per orificia inæquali, ſunt ut orificia; ergo duplo minor erit per vaſa ſanguinis transfluxus, adeoque cor non niſi dimidiatam ſui ſanguinis partem intra datum tempus ejiciet.

63. Verum docet experientia quantitatem ſecretionum, quantitatem motus muſcularis, adeoque omnium fere functionum vigorem, reſpondere velocitati ſanguinis intra limites ſanitatis; cum itaque velocitas ſanguinis duplo minor eſt, functiones omnes, calorem maxime & fluiditatem ſanguinis, duplo minus intenſas eſſe conſequens eſt, quo ſtatu confuſe percepto, natura debet admodum moleſtari, adeoque juxta ſympathiæ leges, vires ſuas exerere, ut functionibus vigorem & ſanguini priſtinam velocitatem per majora vaſa conciliet, ſimulque noxam, ſeu principium ægritudinis removeat.

64. Illud autem per externa motus inſtrumenta nequaquam præſtare poteſt, niſi ligaturæ externæ, preſſiones, frigida applicata fuerint; & tunc animalia ipſa, natura duce, eas noxas pro viribus & mira ſolertia removere contendunt, ut videre eſt in animalibus vinctis; verum quoniam ſæpiſſime ſanguis, vel humor viſcidus craſſus vaſa infarcit; quoniam illud vitium per vaſorum oſcillationes, muſculorum vibrationes, ſanguinis ſubſequentis colliſiones, liquidi ſeri mixtionem, poteſt, tantummodo corrigi, atque cum illa molimina ſalubria imminuta ſanguinis mole, evacuata primarum viarum ſarcina, abſtinentia a motibus in hunc finem inutilibus, felicius inſtituantur, natura ea omnia, vel ex his plurima ſibi parat ſubſidia.

65. Symptomata itaque noxiæ cauſæ ſe produnt per languorem animi & corporis, functionum omnium, potiſſimum motus maſcularis, tarditatem, ſenſum gravitatis & tardii, frigus in extremis, laſſitudinem, capitis gravitatem, ſæpe vertiginoſam; quæ omnia ex retardato ſanguine circuitu facile deducuntur.

66. Symptomata vero naturæ opitulatrici tribuenda, alia directe, alia indirecte materiam morbificam impugnant; indirecte quidem vomitus & diarrhœæ, a quibus graviſſimæ febres, imo acceſſus intermittentium non raro ordiuntur; natura enim, hac ejecta, ſarcina, vires harum materierum coctioni impendendas utilius collocat, & ſæpe fomitem morbi præripit, deinde viribus adauctis per vaſa ſalubrem non raro ciet hæmorrhagiam aut ſudorem, unde moles movenda minuitur, & facilius feliciuſque deinde per vaſa provolvitur.

Directe vero obſtructiones reſerat, 1. *rigore* febrili, ſeu levibus totius cutis iteratis conſtrictionibus, *ſpaſmo* fibrillari muſculorum, qui ad ſanguinis fluorem conciliandum aptus eſt: 2. auctis cordis contractionibus, adeoque arteriarum pulſibus, unde ſanguis viſcidus, iners atteritur, & vehementius in obicem irruit, ut cum intra venulas adigat, & adigendo ſolvat, atteratque: 3. aucto ſimul calore, qui eximius eſt ad fluorem liquidis inertibus conciliandum intra gradum 36um Thermometri Reaumuriani, ſimulque feliciſſime vaſa obſtructa diducit, laxat, adeoque fluidis pervia facit. 4. Potum per ſitim & calorem imperat natura, eumque ſimul copioſum, frigidiuſculum, ſubacidum, cujus ope laxantur vaſa, fluida diluuntur, ſecretoria expediuntur, uno verbo urgentiſſimæ implentur indicationes.

67. Verum quoniam itæ connexa ſunt corporis humani machinamenta, ut certi motus utiles cum aliis minus ad finem utilibus conjungantur, cumque in his anguſtiis maximi conatus ſine maximis virium diſpendiis, atque noxis exeri non poſſint, cum finis ſine mediis obtineri nequeat, prout hæcce molimina plus vel minus neceſſaria ſunt, natura his plus vel minus acriter incumbit, & urgentiori ſemper occurrens, per media utcumque noxia, noxam majorem pro viribus impugnat.

Carotides v. g. juxta aortæ aſcendentis directio-

ctionem in caput tendunt, ceteræ vero arteriæ ſtatim ab ea directione deflectunt; quamdiu fluidum per truncum ramis plus vel minus obliquis terminatum lentiſſime promovetur, tamdiu ejus preſſio lateralis æqualis eſt directæ; nam fluida preſſa quoquo verſum præmunt æqualiter, ſi lenteſſime provolvantur, adeoque ramos laterales & directos eadem velocitate ſubeunt, ac quantitate ipſorum orificiis proportionali. Verum ſi velocitas fluidi ſit magna tunc temporis, more ſolidorum corporum, columnæ projectæ in directum fortius nituntur, & in latera non niſi repercuſſæ valent agere. Hoc theorema novum experimento ſæpe confirmavi: tubum rectum ſyringæ orificio aptavi ex cujus latere tubulus alter oblique naſcebatur; immiſſa in truncum leniſſime aqua, obſervavi quanta foret ex tubo recto & ex obliquo jactus longitudo; deinde vero fortius impulſo embolo, conſtanter obſervavi jactus ambos longiores quidem evadere, verum ex tubo recto in majori ratione creſcere jactum quam ex obliquo; inde facile eſt deducere velocitatum ſanguinis vix notabiliter adaugeri poſſe, quin ſanguis irruat in carotides in majori ratione, quam in ceteras corporis arterias, & in truncos rectos majori ratione, quam in obliquos eorum ramos.

Cum itaque neceſſitas exigit ut cor velocius contrahatur, impoſſibile eſt quin ſanguis majori impetu ſubeat carotides, earumque ramos quam aortam deſcendentem, cum ad iſtam ſubeundam a via recta magis deflectat, adeoque plures repercuſſiones & inflexiones patiatur, a quibus tanto magis retardatur, quo ad angulos majores & frequentius reflectitur: non mirum itaque, ſi in febribus acutis vaſa piæ meningis ſanguine turgeant in majori ratione quam vaſa ceterarum partium, ac proinde dolores capitis, deliria, ſopores, aliaque mala exinde ſoboleſcant.

68. Plures injecta per aortam aqua calida ex eadem tubi altitudine, obſervavi frontem multo citius incaleſcere aliis partibus; deinde collum, axillas, & abdomen, atque inde deducere pronum eſt arteriolas in fronte repentes eſſe fluidis magis pervias ceteris, ſeu minorem ipſis offerre reſiſtentiam: ſanguis ergo vivide a corde projectus illas velocitate minus retuſa ſubire debet; unde calor & ſudor frontis in febribus ſæpius accidit.

69. Non poteſt ſanguis majoribus cordis viribus in vaſa minus pervia projici quia affrictus & colliſiones intendantur, quin arteriarum pulſus & tenſio ac retinentia majores evadant, verum calor eſt proportionalis colliſioni, ſimulque partium tenſioni, ac proinde calor intendi debet; verum aer pulmones calefactos ſubiens tanto citius calorem ſanguinis abſorbet, quo pulmones calidiores ſunt, & excalefactus reſpirationi nocet, ut docet experientia; adeoque tanto citius renovari debet, ut debitum & ſalubre ſanguini refrigerium impertiat, ſimulque exſpiratus calidum & perſpirabili aeri onuſtum vaporem ſecum auferat; natura itaque hujus moleſtiæ medelam invenit in repetita ſæpius, ſimulque majori inſpiratione & inſpiratione, ſine qua circulatio ſanguinis cito fatiſceret; unde in febribus vigente calore reſpiratio major & frequentior evadit in ratione caloris adaucti. Antiqui Medici febris vehementiam ex gradu caloris æſtimabant, ac conſtat apud eruditos *Hippocratem* manibus pectori & abdomini ſparſim admotis, de febris præſentia potius quam ex pulſu judicaſſe; placuit deinde Neotericis febrem ex pulſuum; intra datum tempus, numero, atque *Boerhaave* eam ex pulſus velocitate, proindeque tum frequentia, tum magnitudine conjunctim emetiri. Veramtamen quoniam definitiones nominum ipſorum recepto ſignificatui convenire debent, cum omnes eos morbos febribus adſcribant, in quibus pulſus naturali ſimilis eſt, aut rarior molliorque cum ſumma virium liberarum proſtratione, eoſque morbos febrium malignarum nomine indigitent, evidens eſt non ex frequentia pulſum ſola, nec ex ejus velocitate mojori, febris eſſentiam eſſe repetendam, niſi velint cum *Doctore Viſone*, Medico Italo, typhos ſeu febres malignas ex numero febrium expungere.

70. Secretiones ideo fiunt, quia moleculæ fluidorum excernendæ in lateralibus arteriolis lymphaticis admodum retardatæ poſſunt abripi a tabulis ſecretoriis, vi ſuctoria præditis, & illæ ſeligi quarum ſpecifica gravitas horumce tuborum ſpecificæ gravitati magis convenit, (obſervante *Illuſtriſſ. Hambergero diſſert. de Secretionibus.*) Verum urgente febri, ſanguinis majoribus cordis viribus urgetur; ergo intra ipſamet vaſa arterioſa lymphatica velocius truditur, adeoque cum fluida viribus inæqualibus hinc & inde preſſa majori obſecundent, illa fluida ſecernenda fluento circulationis abripiuntur, & functionem vaſorum eludunt; unde minor ſecretio urinæ, ſalivæ, ſucci gaſtrici, inteſtinalis, muci narium, ſpermatis, quandiu vel frigore febrili coagulata hærent fluida, vel æſtu febrili ultra ſecretoriorum vaſculorum oſtia abripiuntur.

Natura non poteſt vires cordis & pectoris diutius adaugere, quin virium illarum penus deſcreſcat: cum enim, quandiu febrilis labor perſeverat, nulla vel modica fiat harum reparatio, quæ paſtui, ſomnoque debetur, & magna ſimul omni momento fiat earum impenſa, cito potentia motrix fatiſceret, ſi ſimul ad artus & partes voluntati ſubditas fluidi nervei ſolita mitteretur copia: quod ut avertatur malum, natura quidquid eſt fluidi nervei in vitalibus organis actuandis impendit, reſervat, & ab omnibus aliis partibus movendis, actuandis abſtinet; hinc virium liberarum imminutio, & ſucceſſiva proſtratio.

71. Verum cum per aliquot dies in continuis, & per aliquot horas in intermittentibus illud febrile molimen exantlavit, & ſic materies morbifica ſufficienter attrita, diluta, atque ad excretionem parata fuit ſeu cocta, tunc a labore deſi-

deſiſtit natura, tum ut vires ſuperſtites conſervet, tum ut negotiis conſuetis incumbat, adeoque febris accedit declinatio; mutatur ſcilicet fluidi nervei diſtributio: in organa vitalia major, & in libera minor fit: & hac anadoſi inverſa ſenſim accedit apyrexia.

72. Verum quoniam virium penus minor eſt conſueto, licet virium ſolita reſtituatur proportio, non tamen ſolita reſtituitur quantitas; adeoque febre declinante, artus non conſuetum virium gradum ſtatim recuperant, quod reſtauratis deinde viribus integris, reſtituta valetudine, fiet. Interea laxatis a calore tubulis ſecretoriis, reſolutiſque humoribus, pacato cruoris impetu, major fluidi ſecernendi præſto eſt copia, major ad excretionem aptitudo; unde poris cutis emollitis & patulis, uber ſudor profunditur, urinæ licet paucæ & rutilæ fluunt, ſaliva, mucique omnes fluixiores evadunt, & ſic ſenſim ſecretiones reſtituuntur.

73. Situs corporis horizontalis, ſeu decubitus ad virium liberarum parcimoniam, utilis eſt; in illo ſiquidem ſitu, potiſſimum ſupino, nullius muſculi contractione opus eſt, hunc itaque in febrili calore affectamus; utrum vero ſimul ad uberiorem fluidi nervei ſecretionem conferat, hic non inquiro. Redeunte vero apyrexia, & reſtituta ſana virium diſtributione, æger orthoſtadiam rurſus affectat, muſculis utitur, & ſuiis muniis conſuetis reſtituitur.

74. *De virium diſpendio*. Sit vis cordi contrahendo impenſa æqualis 2. libris, eaque ſufficiat ad promovendam & expellendam ex arteriis in venas libram 1. ſanguinis intra minutum per foramen ut unum; ſi jam illud foramen duplo minus evadat, & tamen velis ut ſanguis per illud dupla prioris velocitate trajiciatur, eadem quæ prius erit trajecti ſauguinis in venas quantitas, & ad hanc eumdem, qui prius, præſtandum effectum, primo vis cordis ratione ſolius velocitatis duplæ in orificio debet eſſe quadrupla prioris, ſeu octo librarum; verum cum idem effectus ratione transfluxus obtinebatur per vim 2. librarum foramine duplo majori, evidens eſt quod illius ſolius effectus habita ratione, ſex libræ virium fruſtra impendantur, ſeu diſpendium virium eſſe tres quartas partes vis requiſitæ.

75. In illis circumſtantiis ſi velis cordis motum duplo velociorem ſolito, cum poſitis primis conditionibus, foret conſueto ſimilis, vis ejus quadruplo major requiritur, adeoque 16. librarum; verum foramine ſtante ſubduplo ut prius, non niſi dupla conſuetæ trajicietur ſanguinis copia, & ſic hujus transfluxus ratione, effectus erit tantum duplus priori, cum vires impenſæ ſint octuplæ, ergo iterum in hoc caſu diſpendium virium ad tres quartas partes virium huic duplo transfluxui neceſſarium aſſurgit, cum ſuffeciſſet iiſdem poſitis virium duabus libris foramen duplum addere, ut dupla tranſiret ſanguinis copia.

76. Ex his percipimus quanta fiant, in febribus acutis, quas minimorum vaſorum fovet obſtructio, virium diſpendia, quæ ad circulationem ſanguinis generalem intendendam ſunt fruſtranea, ſed quæ ad ſanguinem atterendum & repagula removenda ſunt neceſſaria.

Si jam ea diſpendia quæ quovis minuto fieri ſupponimus ducantur in totum tempus quo febris perſeverat, v. gr. in 24^{or} horas, ut in ephemera ſimplici, quoniam ſupponimus præter duas libras impendi 14^{im}, intra horam 840. & intra diem 20160. libræ impendentur. Verum quoniam vires a corde intra diem impenſæ ſunt ad vires liberas quotidie impenſas, ut 1. ad 20. (15.) cum cor intra diem vires 2880. librarum in ſanitate ſupponantur impendere, & cæteri artus 57600. libr., ſumma virium impenſarum erit 60480. libr.: aſt in febre etiam quieſcentibus artubus ſolius cordis motus 20 60. libras impendit, ſeu vires ter majores quam in ſtatu ſano, qui calculus non quantitates virium impenſarum veras & abſolutas, ſed tantum relativas exprimit.

In hoc exemplo ſuppoſuimus velocitatem cordis tantum duplo majorem, adeoque vel magnitudinem, vel frequentiam, vel utramque leviſſime adauctam. Si etenim in ſtatu ſano magnitudo pulſus ſit 1. & frequentia 72. intra minutum, jam vero magnitudo ſit 1. & ſemis, & numerus pulſuum 108. velocitas cordis dupla prioris evadet, verum utramque in majori ratione creſcere docet obſervatio (267.) Si itaque ex illo ſummo virium diſpendio detrahatur exigua, quæ ſit in febre per juſcula, quietem & ſomnum, virium reſtauratio, jactura multo minor, potentiæ imminutio habebitur, nec mirum erit cito febricitantium potentiam imminui.

77. COROLLAR. I. Quo major eſt ſanguiductuum obſtructio, ſimulque febris impetus ejuſque duratio conjunctim, eo majus & urgentius eſt periculum. (339.)

78. COROLLAR. II. Homo periculi conſcius, vel animo linquitur, vel ſecuritatem mentitur, vel conturbatur, quo ſe vertat neſcius: unde aſſidue reflexiones & cogitationes, quæ ſomnum auferunt, vel turbant, aſſiduæ anxietates & jactationes, inconcinni tremulique artuum motus, pulſus intermittentia, inæqualitas, ſpaſmi, ſimiliaque ſymptomata, in ægris puſillo & inconſtanti animo præditis, frequentiora.

79. COROLLAR. III. In morbis mente conſtare, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur bonum, ſecus vero malum ex *Hippocrate*, quia illi conatus anxii & inconſtantes ad materiæ morbificæ correctionem inutiles ſunt, & tamen vires abſumunt, vel quia vires ſuperſtites non impenduntur, unde creſcit materiæ morbificæ vis & ferocia.

De frequentia Pulſus.

80. Arteriarum ſectio tranſverſa duplex ſpectari debet, altera *conſtans* quæ in fine ſyſtoles, altera *variabilis*, quæ eſt exceſſus diaſtoles ſupra

ſupra ſectionem conſtantem: ſi fingamus duos circulos concentricos, zona, inter duas illorum peripherias contenta, exceſſum illum exprimit. cui pulſus reſpondet: cum enim arteria utcumque plena ſanguine nequaquam digitum explorantem feriat in ſyſtole, nec in ſyncope, pulſus non ex conſtanti ſola, ſed ex ſectione variabili æſtimatur; illud autem arteriæ augmentum debetur quantitati dimidiæ ſanguinis a corde ſingulo pulſu ejus ejectæ; cum enim uniformis ſit ſanguinis in venulis minimis velocitas atque ſectio, & ſanguinis copia a corde ejecta dividatur in duas partes, quarum una diducit arterias, altera ſanguinem antrorſum in venas promovet, atque demum tempus ſyſtoles æquale ſit in ſanitate tempori diaſtoles, quantum ſanguinis tranſit tempore diaſtoles arteriarum in venas, tantum in ipſis arteriis diducendis impenditur, ſeu dimidia ſanguinis e corde ejecti moles arterias diducit, & pulſum facit, altera vero vel ipſi æqualis venas ingreditur.

81. Si vero obſtruantur arteriarum orificia, & vires cordis non ſatis increſcant, tunc arteriæ diſtenduntur illo ſuperfluo cruore, & ſic diameter conſtans ſolito major evadit, quin pulſus pari proportione creſcat; nam cum minor exinde ſanguinis copia tubos majores diducendos habeat, incrementum illud, quod pulſum metitur, eſt minus in ratione ſectionis conſtantis adauctæ, & in ratione molis ejectæ minoris; conſtat enim ex Geometria incrementa voluminum ab eadem mole addita eſſe eo minus ſenſibilia, quo volumina prima ſunt majora.

Hinc patet quare datis obſtructionibus, ſi vires cordis non augeantur, vel augeantur in minori ratione quam obſtructionum quantitas, pulſus minor evadat, ut in præludiis febrium, atque pulſus tanto minor eſt, quo moles dato tempore ejecta minor, & arteriæ ſectio conſtans major eſt.

82. Si vis motrix, quæ prius intervallis æqualibus applicabatur embolo machinæ hydraulicæ, eadem remaneat atque augeantur reſiſtentiæ, vel quod eodem recidit, minuatur orificium emiſſarium, nequaquam ex eo frequentior ſed e contra rarior evadet emboli itus & reditus.

Sic in horologio oſcillatorio, creſcente rotarum reſiſtentia, pulſationes oſcilli ſingulæ tardiores, ac proinde rariores evadunt; ſic obſtructo quoad dimidiam partem antliæ hydraulicæ, ac follis fabrorum ferrariorum orificio emiſſario, tardior eſt emboli, tardior valvarum follis quælibet depreſſio, ac proinde rarior, per experientiam.

Demonſtratio. Vis inanimata eadem eodem ſemper modo agit, atque tamdiu premit fluidum ejiciendum quamdiu ſupereſt illud fluidum, ſed eo diutius ſupereſt illud fluidum, quo tardius evacuatur receptaculum huic continendo dicatum, & eo tardius evacuatur, quo ſub eadem velocitate fluit per minus orificium; cum itaque data eadem vi motrice, eadem in orificio ſit velocitas, & per hypotheſim orificium ſit dimidio minus, tempus itus & reditus emboli erit dimidio minus, ſeu ſingulus itus & reditus erit duplo longioris durationis, adeoque rariores erunt illi itus & reditus.

Datis reſiſtentiis, vel obturatis extremis arteriolarum in venulas hiantium orificiis, pulſus cordis frequentiores quandoque evadunt; hoc docet experientia, & unanimis Medicorum conſenſus. Sic vinctis arctiſſime ægrorúm artubus, pulſus frequentior evadit: obſtructis viſceribus quandoque frequentior evadit pulſus. Verum ſi vires eædem cordi applicentur, aut ſi ſimiliter ac antea applicentur, pulſus tardiores, ac proinde rariores tantum evaderent, adeoque cum frequentiores evadunt, neceſſum eſt ut illæ vires ſæpius, ſeu diverſo modo & ordine quam antea, cordi applicentur.

Veriſimillimum eſt naturam has obſtructiones & reſiſtentias confuſe perſentire, & in multis circumſtantiis ab illis moleſtari, (285.) atque cum ea ſit ſanitatis cuſtos provida & urgentiori occurrat, ea quo periculoſiores & majores ſunt obſtructiones, ero ſæpius & fortius cor contrahit, ut hæcce repagula ſuperet; ſive enim ſæpius, ſive fortius cor contrahat, exinde velocitatem ſanguinis intendit, adeoque materiæ obſtruenti majorem vim infert.

83. Natura quandoque tantum pulſus magnitudinem, quandoque illius tantum frequentiam, ſæpius utrumque adaugere conatur; & 1. magnitudinem tantam adauget, cum nullo metu perculſa & viribus integris prædita, obſtaculum removendum aggreditur. 2. Si vero obſtaculum difficilius cedat, aut pertinacius reſiſtat, aut in mora periculum ſit, aut demum pathemate gravi natura moleſtetur, tunc additis viribus & magnitudinem & frequentiam intendit, ut in febrium acutarum vigore: 3. Verum ſi vel maxima ſit reſiſtentia, ut cum frigus febrile invadit, vel cum exſoluta eſt potentia motrix, ut in fine febrium lethalium poſt magnas evacuationes, longam inediam, in ſummo terrore, tunc frequentiam tantum intendit.

84. Impenſa virium eſt ſemper proportionalis, 1. periculi gravitati, 2. potentiæ viribus: ſed cum virium ſuarum parca ſit natura, quando periculum obvium virium impenſam ſeu accelerationem circulationis indicat, tunc ſi potentia ſit exigua, pulſum frequentiorem & tantumdem minorem inſtituit; ea enim methodo intenditur ſanguinis actio adverſus repagula in ratione duplicata numeri pulſuum, & impenſa virium minuitur in ratione duplicata magnitudinis pulſus, (33.) adeoque ſub eadem virium impenſa effectus optatus habetur. Si facultas ſit exſoluta, materies morbifica cruda, & vires impenſæ magnæ, in ſummo periculo verſatur ægrotans.

85. Duplo major ſolito ſit pulſuum numerus, velocitas ex hoc capite duplo major ſanguini conciliatur; ergo vis ſanguinis in materiam morbificam, ſeu columnas antecedentes, quadruplo major eſt. Verum imminuta ſimul pulſus magni-

tudi-

tudine, ita ut duplo minor ſit ſolito, vis cordis quadruplo minor eſt, adeoque impenſa non eſt ſolito major: cum impenſa virium cordis ſit in ratione compoſita & duplicata frequentiæ; & duplicata magnitudinis pulſus conjunctim.

86. Verum quidem eſt imminuta pulſus magnitudine affrictus in anguſtioribus arteriis quam maxime creſcere, (26.) adeoque poſſe fieri, ut nullatenus lympha per arteriolas ſuas, nec ſanguis per ultimos laterales ſanguiductus progrediatur, unde frigus extremorum, aliaque mala deinceps eventura; verum quoniam urgentiori occurrendum eſt, ſaltem hoc artificio circulatio per majuſculos ſanguiductus conſervatur, & ſic quantum fieri poteſt, cum viribus exſolutis vita protrahitur, ab illis reſiſtentiis cito ſufflaminanda.

87. Acceleratio pulſus quoad frequentiam, cum ſumma motus ſanguinis imminutione, videtur conamen Naturæ, quo motum illum vivificum excitare, & ſic mortem, quantum poſſibile eſt, procraſtinare contendit. *Bryan Roainſ. propoſ.* 42.

Canibus ſanguinem ſucceſſive detrahebat *Lowveras* ad mortem uſque, atque multum imminuta ſanguinis copia pulſum frequentiorem, molliorem, & minorem ſucceſſive, uſque ad mortem canis, obſervabat. In equis quorum pulſationes erant 38. intra minutum, antequam ad operationem moleſtarentur, miſſis ſanguinis 34^{or} libris ſucceſſive frequentior pulſus evadebat, q^{ua} proportione debilior erat equus, uſquequo 100^{es} in minuto pulſaret arteria, & animal moreretur. *Exper.* 1. *Hæmaſt.* Mulier menorrhagia laborans pulſum habebat maxime frequentem & exiguum, ita ut vix percipi poſſet, cum ſumma debilitate: anxietate, ſuſpiriis, extremorum frigore, ex quo ſtatu, quiete & nutricatu intra breve tempus convaluit.

Pulſus parvus & frequens eſt in ſummo frigore hiemali, febrili, in febribus male moratis, in convulſionibus, poſt venenorum coagulantium uſum, in ſummis doloribus, adeoque ſanguinis inſpiſſatio, & vaſorum conſtrictio magna pulſum frequentem & exilem habent comitem, & pulſus frequentior atque exilior evadit, imminutis cordis viribus, ut in agone.

Pulſus frequentiſſimus & minimus erat homini in quo valvulæ aortæ oſſificatæ dimidium orificii claudebant, ſanguis ex arteriis in cor refluebat; pulmones ingurgitabantur, aderat aſthma ab hydrope pectoris, mors anno ætatis 50°. acceſſit.

In palpitatione a polypo cordis, a compreſſo corde, & in experimento in quo reſecantur nervi cardiaci, pulſus cordis frequentiſſimi, minimi & tremuli obſervantur.

Ab exercitio moderato & balneis calidis pulſus frequens & plenus, ſed a labore immoderato, & balneis calidioribus frequens & parvus evadit, (obſervante *Galeno*) propter facultatis exſolutionem: hanc facultatem exſolvunt inedia, malignitas in morbis, pathematum violentia, dolorum longitudo, & attrocitas, & evacuationes immodicæ: *Galeni de pulſibus ad tyrones*.

88. Detracta magna ſanguinis copia, arteriarum capacitas reſpectu ſanguinis e corde ejecti maxima eſt, adeoque tardius in vaſis promoveretur ſanguis, niſi aucto pulſuum numero urgeretur circulatio; qua propeer in his circumſtantiis, ut fatiſcentem circulationem & vitam protrahat, natura frequentiam pulſus intendit, ut quod ex magnitudine deficit, eatenus compenſetur.

89. Unam quadrageſimam tantum partem morborum febrilium lethalem eſſe docuit inſtituta apud Anglos obſervatio, (*Journ. de Sçavans* 1665.) quod de intermittentibus intelligendum puto.

90. *Cauſa* febris eſt diſtributio fluidi nervei ſeu virium in nervos cordis in majori ratione, quam nervos artuum; eo fine ſit illa diſtributio, ut repagula circulationi ſanguinis in minimis vaſis oppoſita removeantur, & ſic vaſis ſanguiferis libertas, & ſanguini facilis aditus reſtituantur. *Inſtrumenta* febris potiſſimum ſunt cor & arteriæ. *Materia* febrilis, ſeu morbifica, multiplex eſt; ſæpe chylus pravus, qui tum ſua viſcoſitate vaſa minima infarcit, tum ſua acrimonia vaſa ſanguifera moleſtat, & ad conſtrictiones ſollicitat. Quandoque id præſtant miaſmata, tum ſponte in ſanguine enata, ob ſuppreſſas evacuationes aſſuetas, maxime ob perſpirationem ſuppreſſam, purulenta liquamina, putredinoſa fluida, tum extus ex aere, cibis, potubus, in maſſam ſanguineam delata: raro nititur natura ad vaſa dilatanda & elonganda tantummodo.

91. Materies morbifica ſæpe in ſanguine lateret innoxia, niſi acceſſu vel aeris frigidi magis inſpiſſata, anterapulæ magis incraſſata, aut animi pathemate, labore immodico in motum acta, aut phlebotomia, catharſi per cautelam inſtitutis velut excitata, occaſionem præberet naturæ, ut conatus ſuos febriles ad eam corrigendam vel eliminandam exerat, & hæc ſunt potiſſima febrilium morborum principia, fuſius in ſpeciebus enumeranda.

92. Initio febrium pondus corporis abſolutum communiter eſt adauctum. *Robinſon*, *Sanctor. Sect.* 2. *aphor.* 40. 50. 5v. &c.

93. Initio febrium ſanguis eſt viſcoſior; adeoque ſale, terra, oleoque ditior quam in ſanitate: experti ſunt *DD. Langriſh* & *Tabor*.

94. Gravitas ſpecifica lymphæ febrientium eſt ad gravitatem ſpecificam ejus in ſanitate, ut 10417. ad 10308. vel ut 10409. ad 10300.

95. Coagulum rubrum ſanguinis eſt ad lympham quæ ab eo intra 24. horas ſeparatur in ſanitate, ut 1400. ad 1000. *D. Tabor*.

Aſt in epidemicis febribus pleuriticis, ut 3000. ad 1000. & in febribus vulgaribus, ut 2333. ad 1000. ex *D. Tabor*.

96. Coagulum rubrum eſt ad lympham quæ ab eo ſeparatur intra 24. horas, reſpectu ejus quæ in ſanitate juxta *D. Langiſh*.

In Synochis	ut 3992 ad 100
In Quotidianis	ut 3614 ad 1000
In Tertianis	ut 3154 ad 1000

In

In Quartanis	ut 2424. ad 1000.	

97. Quantitas cohæſionis vel firmitatis coaguli rubri erat in febribus ad ejus firmitatem in ſtatu ſano

In Synochis	ut 1603	ad 620.
In Quotidianis	ut 1275	
In Tertianis	ut 1152	
In Quartanis	ut 898	
In acutis inflammatoriis,	ut 4 ad 1. vel	
	ut 2342	

98. Proportio principiorum per diſtillationem extractorum a ſanguine in febribus acutis ad quantitatem extractam ex ſanguine ſano erat

Salis volatilis	ut 189 ad 100.
Olei	ut 144 ad 100.
Terræ	ut 100 ad 102.
Salis fixi	ut 105 ad 130.

99. Ratio lymphæ per diſtillationem eductæ ad ſanguinis maſſam totalem eſt in febribus acutis, ut 100 ad 123.

100. In febribus acutis lymphæ copia decreſcit a ſtatu ſano in ratione

Scilicet Lympha	a 123 ad 121.
Sal fixum	a 130 ad 105.
Creſcit vero oleum	a 100 ad 144.
Sal volatile	a 100 ad 139.
Terra	a 100 ad 102.

101. Si urinæ acrimonia æſtimetur ex prædominio ſalis, olei & terræ, urinæ acrimonia in ſanitate ad acrimoniam primis diebus, febris acutæ inflammatoriæ fuit in ratione 1 ad 2 ſeu 10 ad 19. 100 ad 190.

In febre ardenti primis diebus	100 ad 109.
In vigore febris ardentis	100 ad 135.
In declinatione ejuſdem 20o die	100 ad 203.
Subſequenti die poſt noctem pacatam, & pridie ſanitatis	100 ad 173.

102. COROLLAR. I. In febribus ſanguis eſt viſcidior quam in ſtatu ſano, atque quo viſcidior eſt, ſeu quo proportio lymphædiulentiis ad cruorem minor eſt (93.&c.) eo febris acutior eſt.

103. COROLL. II. In febribus particulæ activæ ſanguinis, ut olea, ſalia volatilia, necnon terra creſcunt in dies uſque ad declinationem, deinde vero decreſcunt. Lymphæ vero & ſalis fixi proportio, creſcente morbo, decreſcit, poſt declinationem, ſeu in convaleſcentia creſcit (98.101.)

104. COROLL. III. Non ſolum ſubigitur, atteriturque ſanguis a febrili motu moderato, verum ratione caloris & extricationis ſalis volatilis, reſolvitur, & aptus evadit ad circulandum per vaſa minima (101.)

Praxis generalis Morborum, ut Febrium.

105. „ Medicus naturæ miniſter & interpres, „ ſi naturæ non obtemperet, naturæ non imperat; origines namque morborum & cauſæ longe abſtruſiores ſunt, quam ut humanæ mentis „ acies eo uſque penetrare poſſit, ſæpiuſque natura novum opus exorditur, ubi conatus noſtri „ deſiere. *Baglivi pag.* 1.

106. „ Dictat ratio morbum, quantumlibet ejus „ cauſæ (*noxia & occaſiones*) humano corpori „ adverſentur, nihil eſſe aliud quam naturæ conamen, materiæ morbificæ exterminationem, in „ ægri ſalutem omni ope molientis. *Sydenham p.* 19.

107. Alia ſunt ſymptomata quæ debentur materiæ morbificæ, & pravæ fluidorum ſolidorumve diſpoſitioni; & ea ſunt ſymptomata materiæ morbificæ, quæ ſemper natura duce ſunt impugnanda, ut frigus febrile; alia ſymptomata, quæ conatibus naturæ debentur, & ea ſunt in debito tempore ſervanda, „ idque potiſſimum incumbit Medico, ut „ naturæ conatus torpentes excitet, vividiores „ moderetur, debite procedentes nequaquam tur„ bet," quoties deſunt methodi longo uſu confirmatæ, vel ſpecifica auxilia quæ materiam morbificam alio modo, quam quem natura ſequitur, corrigere valent.

108. Natura hoc tantum poteſt, ut ſcilicet materiam morbificam in vaſis, 1. undequaque premat & coerceat, 2. dein vero calore intenſo, motu putredinoſo incipiente, dilutione conquoquat, reſolvat, 3. vel ut vaſorum iterata oſcillatione, & muſculorum accumbentium niſu, dividat, atterat; demum 4. ut perſpiratione, diarthœa, ſudore, ptyaliſmo, ſuppuratione, diureſi, materiem coctam eliminet.

109. Ars vero non ſolum naturæ miniſtrare debet, eique obſecundare; ſed etiam in multis caſibus materiam morbificam ita mutare, & corrigere, ut eam deinceps natura facilius expellat; itaque quod ſola natura non præſtat, ars præſtat. Sic methodus naturæ, ante corticis Peruviani inventum, erat fere unica, quam ſequi poſſent Medici; eaque in generalibus remediis, deinceps arteriæ febrilis præparatione, coctione, & demum expulſione conſiſtebat; verum ea molimina non niſi poſt longum tempus, adeoque cum tædioſo & periculoſe ægrotantis cruciatu peragebantur; tandem inventus cortex Cinconæ vel Kinæ qui materiem febrilem fluxilem, innoxiamque facit, vaſiſque robur & tonum conciliat, unde ſine ſenſibili evacuatione, correcta materia, febrilis conatus ceſſat, ſeu febris ſanatur.

110. Itaque dictat ratio, ut quoties deſunt apta, certaque medicamina, quorum actione ſpecifica corrigi poſſit materies morbifica, naturæ molimina fecundemus; quando vero adſunt, his appoſitæ adhibitis, naturam a conatibus liberemus, verbo, ut naturæ materiam morbificam vel corrigere, vel expellere geſtienti manus auxiliatrices porrigamus.

111. Prima indicatio eſt, ut potentiam labore aſſiduo exhauriendam pro virili, paſtu & quiete convenientibus reſarciamus, ita ut quo morbus brevior futurus eſt, eo minori, parciorique nutricatu æger indigeat, largiori vero quo diuturnior præſagitur.

112. Verum quoniam cibi ſolidi digeſtionis primæ, ſeu in primis viis, & ſecundæ, ſeu in viis circulatoriis, præparationem & proinde laborem expoſtulant, ut ſolvantur; atque cum virium impenſa in organis vitalibus roborandis ſit neceſſaria, nec proinde in alias partes temere deri-

derivanda, dictat ratio, ut eſculentis, coctis ſeu liquidis, utamur in febribus, eoque magis ſucculentis & eupeptis, ac copioſis, vel repetitis, quo morbus diuturnior; tenuibus vero aqueis, blandis, rario & parcis, quo brevior futurus prævidetur.

113. Et quoniam ex obſervatis ſanguis initio febrium ſpiſſitudine, deinceps vero acrimonia peccet, ſitiſque & calor ægrum divexant, neceſſum eſt ut potus ſit diluens & reſolvens initio, dein vero demulcens & refrigerans. iſque copioſus, ut hiſce omnibus indicationibus fiat ſatis.

114. Vires in motu muſculari abſumunt, verum illæ ad cordis pectoriſque motum utilius adhibentur, adeoque natura duce a motibus artuum liberis æger abſtinere debet, quod non aptus præſtabit quam ſi tacitus, pacatus, horizontaliter jaceat.

115. Verum docet obſervatio intellectus operationes, ut attentionem, ſtudium, reflexionem, nec non ſenſationem, memoriam & imaginationem, exerceri non poſſe circa virium abſumptionem, ut patet ex laſſitudine inde oriunda; adeoque cum viribus parcendum ſit, febriens ab hiſce mentis operationibus, pathematiſque abſtineat, omnia negotia dimittat, niſi quæ ad mentis tranquillitatem conciliandam neceſſaria ſunt; lucem, ſonum, contactum, ſaporem, odorem, vividiores fugiat.

116. Si tamen exercitia mentis & corporis ad materiæ morbificæ attritionem & correctionem apta videantur, tunc temporis non vigente, ſed intermiſſa febre, aut prophylactice ante exortum febris adhibeantur; quod ad intermittentes profuiſſe docuit methodicorum & gymnaſticæ cultorum experientia.

Sic præſcripta diæta & gymnaſtica, ad auxilia generalia, ex chirurgia & pharmacia petita, deveniendum eſt, ideoque generalia vocantur, quod in omnibus fere morborum, potiſſimum acutorum, generibus, initio videantur neceſſaria, ea ſcilicet quæ plethoræ & cacochyliæ medentur.

117. Omnes fere homines, potiſſimum laute, & opipare viventes, ac pigritiæ & deſidiæ deditos, multo magis quam ad ſanitatem neceſſarium eſt, ſe cibo, potuque ingurgitare docet obſervatio; hinc vero plus ſaburræ in primis viis, pluſque ſanguinis & humorum cumulari conſequens eſt.

118. Aſt accedente febre metus eſt ne materies in primis viis contentæ, derivato in organa vitalia fluido nerveo, proindeque debilitato ſtomacho, indigeſtæ, mora vel fermenteſcant, vel putreſcant, vel ad ſui coctionem naturam ſtimulent, adeoque a negotio febrili avertant, vel demum in ſanguinem crudæ & dyſpeptæ deducantur, atque novum naturæ negotium, & materiæ morbificæ præſidium afferat. Unde initio morborum natura ſæpe viam a Medicis ineundam indicat, tum cacoſitia & anorexia cibum ſolidum vetantibus, tum nauſea, cardialgia, vomitu & diarrhœa ſaburram eliminantibus, atque ſuadet ut ipſi per cathartica, emetica, clymata opitulemur: in morbo digeſtiones languent, recrementa in primis viis congeruntur, adeoque eo terminato ſaburra ſenſim collecta eliminanda eſt & æger repurgandus

119. Sed moles ſanguinis ſana major vires cordis incaſſum abſumit & prægravat, maxime cum ſanguis majori velocitate circumducendus eſt; ſit enim moles cruoris 20. librarum, quæ ducatur velocitate unius pedis intra ſecundum, vis impenſa eſt ut viginti, ſed ſi velocitate dupla movenda ſit, vis hujus quadrupla requiritur. Jam vero minuatur una libra, vis eadem ipſam promovebit paulo majori velocitate quam antea, in ratione ſcilicet ſubduplicata ponderum; verum quod maximi eſt momenti, muſculi cordis pauciori ſanguine infartii ſuos motus expeditius exſequentur, & ex illa velocitate ſanguinis ſpiſſitudo facilius reſolvetur, atque ob hunc finem multiplicem ſanguis initio febrium acutarum mittendus eſt, quantum ex vaſorum plenitudine adaucta excedere videtur.

120. Docet autem obſervatio, miſſo ſanguine, naturam ſæpius vomitionem aut diarrhœam ciere, ſeu ad auxilia generalia (116.) expeditiorem eſſe, adeoque ea duce & auſpice ſatius eſt in genere plebotomiam catharſi, quam catharſim phlebotomiæ præmittere.

Inſtitutis auxiliis generalibus, jam ad ea quæ febrium ordo, quæ genus & quæ ſpecies exigunt, deveniendum eſt; ſic horologiorum fabri, quæcumque ſit machinæ determinata læſio, a generali rotarum & axium deterſione incipiunt, deinde peculiari vitio medentur. Ut autem in infinitis numero caſibus, quos offert praxis, quo pacto ſe gerere debeat Medicus palam fiat, præmittenda ſunt Theoremata generalia, quæ a medicæ artis principibus longo uſu confirmata fuerunt.

Regulæ Practicæ.

121. *Contraria contrariis tolluntur.* Contraria dicuntur quæ in eodem ente ſimul eſſe nequeunt, ut calidum & frigidum, tenſum & flaccidum, motus directio in orientem ſimul & occidentem ſeu in plagas oppoſitas, quies & motus &c. Cum autem curare ſit idem ac morbi cauſas tollere, cum contrarius morboſo inducitur ſtatus, primus curatur, adeoque contraria contrariis curantur. Ut autem contraria eligantur auxilia, prius cauſa morbifica eſt recte cognoſcenda, & diſtinguendæ cauſæ a principiis.

122. *Sublata cauſa tollitur morbus.* Nullus enim eſt effectus ſine cauſa, ſed omnis morbus eſt mutatio evidens facta in homine, adeoque eſt phænomenum ſeu effectus cujus cauſa eſt ratio ſufficiens cur ipſe actu exiſtat: cum itaque nihil ſit ſine ratione ſufficiente, ablata cauſa morbi, tollitur morbus: aufertur vero cauſa morbi poſitis in eodem loco ejus contrariis.

Methodus medendi eſt ars inveniendi & diſtribuendi auxilia, quibus ægritudo tollatur, ſeu quæ cauſam morbi tollunt, & illa concluſio ſeu inſinuatio quod morbi cauſa per contraria ſit auferenda, vocatur *indicatio*; quæ fruſtra, obſervante *Fitcar-*

nio,

nio, dividitur in *prophylacticam*, *curatoriam*, *vitalem* & *ſymptomaticam*, prout tollendæ ſuadentur morbi cauſæ, morbus ipſe, virium debilitas & morbi ſymptomata. Cum enim ſublato morbo tollatur neceſſario cauſa cujus eſt effectus, & tollantur ſymptomata, quorum concurſus eſt morbus ipſe, indicatio curatoria eſt ſimul prophylactica & ſymptomatica: verum ipſa debilitas ſymptoma eſt, adeoque ſublato ſymptomatum concurſu ſeu morbo, vires ipſæ ſervantur & reſtituuntur, unde fruſtra vitalis indicatio a curatoria ſeparatur.

123. *Ablatis morbi principiis non neceſſario tollitur morbus*, ſed ablata cauſa neceſſario tollitur; principium etenim eſt illud ex quo intelligitur alterius poſſibilitas. Cum itaque his poſitis morbus tantum poſſibilis ſit, ſed non exiſtat neceſſario; datur aliud ex quo morbus exiſtit, ſcilicet cauſa, qua perſtante, perſtat morbus; ergo ſublatis principiis, ſi perſtet cauſa, morbus non tollitur. Vanum eſt itaque principia ſeu cauſas, uti ajunt, remotas tollere, niſi in quantum horum ablatione opus eſt, ut cauſa tollatur. Granum arſenici vellicat ventriculum, inde natura monita conatur per vomitum hoc venenum expellere, cauſa vomitus eſt determinatus ille naturæ conatus quo ventriculus ſufficienti vi & directione apta contrahitur ut per œſophagum & os contenta expellat. Sublato conatu tollitur vomitus; verum quamdiu eſt venenum in ventriculo, hujuſce conatus principium, ex ſympathiæ legibus Naturæ vires ſuperſtites urgentiori huic malo occurrent, adeoque conatum vomitorium efficient; ergo ut tuto tollatur vomitus, ejus principium eſt removendum prius, deinde ſedandus per narcotica dolor ventriculi, vireſque per analeptica reficiendæ.

124. *Ablato principio, quod naturæ conatus determinat, utplurimum naturæ conatus, atque morbus, qui hujus effectus eſt, ceſſat*. Hoc principium eſt *occaſio* morbi, quam idcirco noſſe noſtra refert quam maxime, & quam pro cauſa habent Medici, quaſi conatus naturæ huic principio foret neceſſario connexus. Verum hallucinantur illi, quod principium cum cauſa confundant, & quod ex principio naturæ conatus mechanica neceſſitate fluere contendant. Hujus erroris exempla præbet febris theoria, cujus quidem principium eſt ſæpius obſtructio a ſanguine viſcido: ſed tantum abeſt ut hæc obſtructio mechanice febrim inducat, quin e contra per ſe pulſum tardiorem, rariorem, & minorem inducit, atque niſi natura vires cordis in majori ratione intendat, quam qua ab hiſce obſtructionibus abſumuntur, pulſus naturalem magnitudinem & frequentiam attingere nequeat.

In hoc caſu prima indicatio eſt diſtributionem virium inæqualem mutare in ſanam; verum natura morborum medicatrix hoc ſolum præſtare poteſt, adeoque hoc tantum Medico agendum incumbit, ut occaſionem, quæ naturam ad hanc inæqualem fluidi nervei diſtributionem determinavit, auferat. Auxilia vero viſciditati ſanguinis contraria ſunt diluentia, ſolventia, attenuantia, &c. adeoque ſecunda indicatio fert ut ea auxilia, quæ occaſionem morbi debellant, adhibeantur; verum quoniam natura morbis medetur, quando occaſiones ſublatæ ſunt, atque ad hoc ut ſcopum ſuum poſſit attingere, ea viribus continuo indiget; vires autem paſtu, quiete, ſomno reparantur: huic indicationi, quam vitalem vocant, continuo ſatis eſt faciendum diæta & gymnaſtica convenientibus. Symptomata non ſunt quid a morbo diverſum, ſed horum concurſus, ſeu ut *Pitcarnius* ait, complexio morbus eſt, atque natura ſymptomata urgentiora excitat quoties pars quædam cauſæ (noxiæ) urgentior eſt; adeoque ut urgentiori occurrat Medicus, juxta prudentiæ leges ſymptomatis urgentioris cauſam debet ſtatim aggredi: atque ſic indicationes quæ primariæ ſe menti ratiocinantis Medici offerunt, ſeu quæ petuntur a morbo integro, ultimo ſæpe loco ſunt adimplendæ.

125. *Auxilia, quæ ſibi mutuo omnino contraria ſunt, inutilia ſunt*, & quæ partim ſibi ſunt contraria, tantum valent quantum vis unius excedit vim alterius. Sic ſi æger refrigerandus ſit, quod decem aquæ frigidæ cyathi præſtare poſſunt, addictis totidem aquæ calidæ cum frigida cyathis nihil efficitur niſi diluendo, quod non agendum proponitur, & ſi doſis calidæ excedat quinque cyathis frigidam, æger calefit hoc toto exceſſu; cæteri oppoſiti ſe mutuo deſtruunt, adeoque inutiles vel damnoſi ſunt: hoc non advertunt illi qui medicamenta ſimplicia contemnunt, & ea inepte & inopportune combinant. Legi meretur hac de re *Boyle de ſimplicium medicaminum præſtantia diſſertatio*.

126. *Natura eſt morborum medicatrix*, *Hippoc.* & *ſanitatis tutrix* ex *Galeno*. Natura etenim eſt facultas quæ ciet in nobis motus ad longævitatem moraliter neceſſarios, ut omnis ævi ſenſerunt Medici. Illa vero ope fluidi nervei & muſculorum vel membranarum motus illos exſequitur, partim a viribus ſeu fluidi nervei copia, partim ab organorum ſtructura & ſitu determinatos; ea enim cogitur uti inſtrumentis corporis qualia ſunt, ut muſicus utitur tantum clavicymbalo quale eſt, adeoque limitatos quoad vim, & coactos quoad organorum ſitum & figuram, motus exſequitur natura; cujus agendi modum, leges, fines, errores, exceſſus, languores & impetus nemo melius intelligit quam qui in ſemetipſo pathemata animi ſedulus obſervavit; ea ſiquidem animæ ipſius rationalis eſſe conatus ad bona confuſe percepta admovenda, mala vero potiſſimum moralia removenda, facile quiſque concipiet. Attamen hos pathematum impetus eſſe rationi ſemper convenientes nemo conceſſerit: atque e contra docet philoſophia eos eſſe intra juſtos limites continendos, adeoque nunc excitandos, nunc frænandos.

Idem de naturæ conatibus morboſis dictum puta; licet etenim ratione finis ſemper ſint ſalubres, eventu tamen ſunt vel debito fortiores, ut cum natura irritantibus ſtimulatur; vel debito languidiores, ut cum narcoticis laxantibuſve ſenſus obtun-

obtunditur; inordinati, cum intellectus ipſe metu, ira, deſperatione vel alio modo agitatur.

127. Unde *hoc potiſſimum incumbit Medico*, ut naturæ conatus effænes *coerceat*, *languidos excitet*, *inordinatos dirigat*, ut docet Sydenham.

128. *Natura non ſtimulata monſtrat medentibus qua via ſit ineundum. Galen.* In morbis potiſſimum acutis Medici ſapientes, ſi naturæ ſcopum in his non recte cognoverint, cunctari debent, & naturæ finem, tendentiam, conatus inveſtigare ac obſervare, nec interea medicamina turbantia interponere.

129. *Quo natura vergit, eo ducendum eſt per loca convenientiora: Hippocr.* Natura autem ut plurimum ducit materiem morbificam ad colatoria, ut oris, inteſtinorum, veſicæ, cutis, narium, uteri, &c. Si vero hujus conatus propter organorum, vel fluidorum vitium alio dirigantur, ut in cor, lienem, &c. ubi nulla ſunt colatoria, *imo ſi fortius* in pulmones, hepar, cerebrum hujus conatus dirigantur, *oportet Medicum naturæ motus animadvertere, & ſiquidem idoneus fuerit, ſubminiſtrare & adjuvare, ſin autem contrarius ac noxius, prohibere, transferre ac divertere*, *Galen. aphoriſ. 21. ſect. 1. quæ vero integre judicantur & judicata ſunt, neque movere, neque novare aliquid ſive medicamentis ſive aliter irritando, ſed ſinere, Hippoc. aphor. 20. ſect. 1.*

130. Prima intentio in morbis eſt materiam morbificam coactam per vias ordinarias, & loca proximiora amandare; aſt ſi nullæ ſint, aut non ſint liberæ viæ, tunc eas ſibi cudit natura, unde hæmorrhagiæ & ſuppurationes. „ Natura ubi „ plurimum a morbo (id eſt materia morbifica) „ ſuperatur, ne certare quidem adverſus morbum „ aggreditur; *Galen. 3. de caſib. cap. 9.*

131. „ Naturæ motus ordinati, determinatique „ ſunt. ubi valida eſt & materiæ dominatur, „ propriaſque perficit operationes; indeterminati, „ inordinati & incogniti, ſi quando ſuccumbat: „ *Galen lib. 3. de criſib. cap. 10. & lib. 2. de* „ *diebus decretor.*

132. „ Natura, animalium ſervatrix eſt morbo„ rum finitrix ac decretrix, quod conveniens eſt „ ſervat, quod alienum eſt ſeparat: *Galen. lib.* „ *de facult. natur.*

133. Naturæ tria opera quæ ſe conſequuntur in morbis, *concoctio*, *ſecretio & vacuatio 4. aphor. commentar. 22. & 23.* ipſa ſibi vias amplificat non cogitatione, partim vero ut connivere, ſcalpere, pandiculari, oſcitare, tuſſire, ſingultire & id genus alia, quæque inerudita natura & indocta quæ opus ſunt, efficit: *Epidem. Hipp. lib. VI. Galen. comm. 11.*

134. Natura paulatim interdum operatur, quæ fieri non poſſe videntur. *Galen. 7. aphor. comm. 56.*

135. Hiſtoriam morbi ſpecialis curandi perſpectam habere, nihil eſt in praxi præſtantius. „ Si morbi cujuslibet hiſtoriam diligenter per„ ſpectam haberem, par malo remedium nun„ quam non ſcirem adferre, variis ejuſdem phœ„ nomenis, viam qua mihi incedendum foret, „ haud dubiam præmonſtrantibus. *Sydenham* „ *Præf. pag. 10.* in febrium cura opus eſt ſpecie„ rum accurata diagnoſi, quæ fruſtra quæritur „ apud Neotericos. *Stahl.*

136. „ Ignorata morbi ſpecie, indicatio a ju„ vantibus & lædentibus ſumenda nobis ſaltem „ relinquitur: cujus ope viam paulatim præten„ tantes ægrum in tuto poſſimus collocare, mo„ do ne plus ſatis properemus: qua quidem fe„ ſtinatione nihil ego quicquam exitialius eſſe „ autumno, nec re ulla alia febricitantium plu„ res vita ſpoliari, *Sydenham. anacephal. p. 158.*

137. Perfecta & integra eſt indicatio in qua cuncta bene procedunt; primo melior eſt criſis quæ fit per evacuationem conſuetam, quam quæ per abſceſſum; ſecundo per quam humor noxius & abundans, quam per quam alter evacuatur: tertio quæ recto tramite, quam quæ non recto procedit: quarto poſt has, quæ facile toleratur: demum quæ cum coctione fit: *Galen. in aphoriſ. 20. ſect. 1.*

138. *Quo magis jam proceſſit methodus certa naturæ: eo minus tolerat interturbari. Stahl. caſual. min. pag. 373.* adeoque, ut monet Hippocrates, ſi quid movendum eſt, initio move.

139. *Qualis eſt homo in moribus, talis eſt in motibus naturalibus, & tanto magis, quo magis eſt urgens negotium; Stahl.* Id docet experientia in ſenibus v. gr. & viris pacate negotia moralia pertractantibus; pacate utplurimum & ordinate procedunt labores morboſi: in junioribus, petulanti & vivido ac tumultuario ingenio præditis, tumultuarie vivideque procedunt febrilia molimina; in feminis timidis, & quæ animo levi de cauſa perturbantur, conamina naturæ debilia & tremula, ac inordinata ſæpe videntur.

140. In morbis quodlibet ſymptoma indicat auxilium ipſi contrarium & exigit; ſic in febre calor indicat refrigerantia; frequentia pulſus ſedantia; velocitas ſanguinis motum compeſcentia; acrimonia fluidorum demulcentia, ſiccitas & ſitis diluentia, humectantia, oris ſordities, ventriculi pondus, nauſeæ, cardialgiæ indicant emetica vel cathartica; debilitas muſculorum analeptica, &c.

141. Quo plura ſunt ſymptomata morbum conſtituentia, eo pluribus eſt ſatisfaciendum indicationibus; atque quo plura ſunt ſimul negotia perpetranda, eo major diligentia, ſagacitas, prudentiaque requiritur, adeoque eo ſæpius errores admittuntur, ſeu major eſt difficultas: niſi Medicus ſagax ſit, & in medendo exercitatus, atque niſi ſingula ſeorſim ſymptomata apprime diſtinguere & impugnare didicerit, is ſymptomata ſimul conjunctimque irruentia difficile debellabit.

142. Quodlibet medicamentum vires habet diverſas in unum aggregatas; ſic ipecacuanha eſt eximium adſtringens & emeticum; manna catharticum, bechicum, diureticum; nitrum refrigerans, diſſolvens ſanguinis, diureticum; adeoque uno eodemque medicamine pluribus ſimul ſymptomatis mederi poſſumus, modo recte ſympto-

matum

matum principia & varias medicaminis vires ipſis oppoſitas cognoſcamus, in quo magna requiritur Medici ſagacitas & peritia. Calor v. g. creſcit a viſcoſitate ſanguinis, ſolidorum tenſione, fluidorum & ſolidorum motu velociori, niſu fortiori, ſtragulis denſioribus, alimentis ſalitis, aromaticis, &c. adeoque apprime diſtinguendum eſt num datus calor compeſci debeat per diluentia vel per laxantia, per ſedantia & anodyna, vel per debilitantia, ut phlebotomiam, catharſim, an ſtragula ſint removenda, an demulcentia, diuretica præſcribenda, prout principia caloris diverſa ſunt.

143. Quo pluribus ſimul ſymptomatis vel indicationibus ſatisfacimus eo melius eſt. Sic in pleuritide quoniam miſſione ſanguinis ſedatur dolor, minuitur calor, compeſcitur tuſſis, ſublevatur difficultas reſpirandi, febris remittitur; e contra vero fotubus extus applicatis tantummodo alterutrum ex his ſymptomatibus debellatur, tanto ſatius eſt ſanguinem mittere, quo pluribus ab hoc auxilio ſymptomatis medemur; in dyſenteria, data ipecacuanha, ſaburra ſtomachi aufertur, vis ipſius tonica reſtituitur, vaſa inteſtinorum hiulca conſtringuntur, alvus conſtipatur, adeoque pluribus ſimul ſatisfit indicationibus; adeoque aliis auxiliis illud eſt anteponendum.

144. Cum duæ indicationes adimplendæ ſimul ſe offerunt, ambabus ſimul eſt ſatisfaciendum, nec una dimittenda, ut altera tantum impleatur, modo utrique ſatisfacere ſimul ſit poſſibile. Sic ſi apoplexia a ſaburra pendens curanda ſit, quoniam ſenſus & motus privatio indicat ſtimulantia, ſanguinis viſcoſitas & lentor attenuantia, ſaburra ventriculi evacuantia, &c. non ea ſeorſim uſurpanda ſunt auxilia, ſed ſimul uno emetico tribus indicationibus ſimul faciam ſatis.

145. Cum duo auxilia ſimul indicantur quorum unum alteri ſymptomati confert, nullatenus vero aliunde nocet; aliud vero unum ſymptoma quidem minuit, ſed alterum auget, illud eſt anteponendum auxilium quod minime nocet. Sic in phthiſi bechica calida puris expectorationem juvant, ſed fervorem pectoris intendunt, bechica vero incraſſantia expectorationem tantum promovent, nec pectoris fervorem intendunt, adeoque vi illius regulæ poſteriora prioribus ſunt anteponenda.

146. Si auxilia ſibi mutuo repugnant, inquirenda ſunt alia, quæ ſe mutuo non deſtruant. Obſtructum hepar indicat incidentia, acrimonia ſanguinis indicat incraſſantia, hæc auxilia ſibi mutuo repugnant: ergo ſe mutuo deſtruunt; confugiendum itaque ad diluentia, quæ acrimoniam ſimul & viſcoſitatem minuunt.

147. Cum duæ diverſæ indicationes adimpleri ſimul nequeunt, tunc urgentiori eſt occurrendum: eo urgentius eſt ſymptoma, quo nobilior ſeu magis ad vitam actualem neceſſaria eſt functio læſa; ſic ſyncope magis urget quam anorexia; ſi itaque anorexia indicet cathartica, quæ ſyncopem valeant inferre, & ſyncope cardiaca, quæ anorexiam intendant, præſtat in hoc caſu ſyncopem curare, & anorexiam negligere. Si unum ſymptoma dependeat ab altero, ſymptomati primitivo ſatius eſt occurrente quam derivativo. Sic ſi quis ideo vomitu laboret, quia cibos faſtidit, cacoſitia eſt ſymptoma primitivum & urgentius.

Si vitium, quod cinchonæ cortex vel kina corrigit, originem præbeat calori febrili, ille cortex, licet exſiccet, licet palato diſpliceat, indicatur ab hoc vitio utpote urgentiori. Si vitium ſit principium continuum ſymptomatis, illud eſt urgentius, quam ſi ſit principium interpolatum.

148. „ Si morbus componatur ex pluribus ſymptomatis diverſi generis, poteſt ille referri ad „ quodvis genus; ſed referri debet ad illud genus, ad quod pertinet *ſymptoma urgentiſſimum*, „ urgentiſſimum dicitur illud ſymptoma, quod „ minori tempore ſolet mortem afferre, unde „ patet dolorem non eſſe ſemper urgentiſſimum „ ſymptoma; ut in phlegmone. „ *Pitcarn. de diviſione morborum.*

Optima therapeiæ methodus ea eſt quæ vitia ſimplicia, eorumque ſymptomata ſeorſim (cognoſcenda &) medicanda exhibet, qualem ferme in *aphoriſmis* ſuis ſecutus eſt *Boerhaave*, quos itaque rite cognitos ſupponimus. Sic cum in febre ſint frigus, calor, ſitis. nauſea, dolor capitis, laſſitudo, pulſus relative fortior, &c. quid ea ſint ſigillatim ſymptomata, quibus principiis debeant adſcribi, cuinam cauſæ tribui, prius intelligendum eſt; mox quænam ex illis principiis diverſis ejuſdem ſymptomatis concurrant in febre diſtinguendum, ut factum videmus *Diſſertation ſur la cauſe de la fievre jointe a l' Hæmaſtatique*. His cognitis inquirenda eſt horum ſymptomatum connexio, ſucceſſio, energia; perſpiciendum eſt quodnam urgentius ſeu *primitivum*, quodnam *derivativum* ſeu ab aliis dependens, atque auxilia urgentiori & primitivo contraria ſunt applicanda, quæ eo meliora & magis ſpecifica erunt, quo propter diverſas ſuas vires pluribus ſimul diverſis vitiis debellandis erunt aptiora. Sic in ſynocho putri infuſum ſennæ materiem febrilem biliosam viſcidam expurgando præſtat, quia ſaburram ſanguini inſpiſſando aptam detrahit, ſtomachum ex hac ſaburra gravem, & nauſeabundum liberat, fluidorum inteſtinalium ſecretionem, adeoque uberiorem ſanguinis depurationem promovet; hinc liberiorem facit in his viſceribus circuitum; vermes ſi adſint, eneeat; bilis excretionem adjuvat: putrefactiones & inde oriundos meteoriſmos prævertit, &c.

Praxis febrium generalis.

149. *Frequentia pulſus* debetur proxime illi naturæ parcimoniæ, qua ut cauſas morbificas minori vitium ſuarum ſumptu pinſet, ſubigat, & expellat, illud ſæpius intra datum tempus iteratis potius quam adauctis quoad magnitudinem pulſibus exſequitur, cum enim vel pulſu majori

vel

vel pulſu frequentiori poſſit tantum intendi vis vitalis adverſus haſce materies, natura, cum viribus pollet, utrumque adauget, ut in curſu, iracundia, febribus acutis & brevi terminandis, atque tunc brevi & cum magno virium diſpendio materies morbifica, ſi ſit, ſubigitur, vel finis intentus obtinetur: vel pulſus tantum quoad magnitudinem creſcit, ut in apoplexia, mania, tuncque non tanti intereſt velocitatem intendere ſimulque viribus parcere, quam cum vaſa ſanguifera fluidis putredinoſis ſcatent, aut obſtruuntur, & ſic circulationi oppoſita eſt reſiſtentia: vel denique frequentia tantum adaugetur; non adaucta, imo quandoque imminuta magnitudine, atque hac opera cum eodem virium diſpendio velocitas progreſſiva ſanguini neceſſaria major conciliatur, quam a magnitudine tantumdem adaucta. Quantitas enim motus, quo ſanguis arteriam dilatat, adeoque pulſum majorem facit, vires cordis abſumit; ſed nihil ſanguinis circulum promovet, cum illius directio ſit axi vaſorum perpendicularis: atque ſi majus ſit magnitudinis decrementum, quam frequentiæ incrementum, major velocitas ipſi ſanguini conciliatur cum minori virium diſpendio, quod accidit illis qui perterriti, vel exhauſti ſunt.

150. Auxilia frequentiæ pulſus ea ſunt, quæ ejus occaſionem removent. Sic cum ideo pulſus eſt frequens, quia vires ſunt exhauſtæ, ut in convaleſcentibus, evacuatis, hæmorrhagias paſſis, analeptica & reficientia conveniunt.

151. Si ideo pulſus ſit frequens quia natura ſubito terrore percuſſit fluidum nerveum retinet, & non ſatis diſtribuit, auxilia moralia metum diſcutientia tantum proſunt.

152. Si reſiſtentia circulationi oppoſita hos conatus excitat, operæ pretium eſt, ut hæc tollatur, atque in hunc finem diverſa ſunt auxilia prout diverſa eſt reſiſtentiæ: nam ſi ſanguis 1. cordi reſiſtat mole ſua, ſeu plethora, tunc abſtinentia & phlebotomia remedia ſunt. Si 2. viſcoſitate, & ut ajunt, ſiccitate, peccet, nimioſque affrictus creet, diluentia & humectantia primas tenent. Si 3. propter moram & vaſorum inertiam ſanguis concreverit, ut in patella accidit, adſtringentia amara, chalybeata, atque maxime cinchonæ & clutiæ ſeu caſcarillæ cortex mira præſtant. Si 4. ideo ſanguis difficile vaſa tranet quod acrimonia quavis *muriatica*, ut in ſcorbuto; *putri*, ut in ſynochis; *venenata*, ut in peſtilentibus; *cadaveroſa*, ut in ſphacelo; *purulenta*, ut in phthiſi, &c. vaſa vellicet, moleſtet & in contractionem provocet, tunc antiacria, edulcorantia, vel cathartica, vel antiſeptica, vel diaphoretica pro re nata conveniunt. 5. Si ſaburra primis viis ſuppeditata, vel frigus vel miaſma ſanguinem inſpiſſaverint, nunc cathartica, nunc ſolventia, nunc diaphoretica ſunt in uſum advocanda. 6. Si ſpaſmo hyſterico conſtricta ſint vaſa, vel dolore criſpata, tunc optima febrifuga, quæ vaſa laxant, & dolorem ac ſenſibilitatem minuunt.

153. Intereſt non raro maxime ut circulatio ſanguinis ſolito magis acceleretur; quoties ſcilicet promovenda eſt uberior miaſmatum ipſi confuſorum ſecretio, & excretio, purulentæ materiei per data cola evacuatio, quam neceſſitatem natura perſentit ex obſcura quadam moleſtia; atque ea moleſtia motivum eſt intendendæ pulſus frequentiæ citra ullam vel fluidorum ſpiſſitudinem, vel vaſorum anguſtiam, atque in hoc caſu ſubſequens perſpiratio, ſudor, diarrhœa, vel puſtularum, exanthematum eruptio febri medetur, niſi novus, ut purulentia, ſuppeditetur contiuo fomes, vel materia moleſtans.

154. Quandoque vero naturæ conatus eo vergere videtur, ut novum dilatetur colatorium, vel fluidi alicubi contenti diſſolutio per calorem febrilem promoveatur; ſic puerperis dilatanda ſunt vaſa mammarum galactophora, ut recens nato pabulum paretur; glandulis impactus humor eſt ſolvendus; dentes extrorſum trudendi, vaſa ad incrementum corporis ſunt explicanda, immutanda conſtitutio, atque tunc febris naturæ ſoli committenda.

155. Ex his autem ſequitur illos errare, qui vel ſemper ſaburram pro occaſione febris incuſant, licet & frequenter concurrat; vel qui ſanguinis ſpiſſitudinem aſſiduam febris comitem eſſe pronunciant: in hoc autem Medici ſagacitas elucet, quod diverſa febris principia hic recenſita ab invicem diſtinguat, ſicque convenientia, quæ ſponte patent, cuique caſui aptet auxilia.

Frigus Febrile.

165. Frigus eſt moleſta ſenſatio, quæ ab imminuto partium ignearum impetu in corpore noſtro dependent. Illa impetus imminutio refrigeratio dicitur: eſt autem proportionalis, 1. quantitati partium ignearum, quæ avolant, & 2. duplicatæ earum, quæ remanent, tarditati. Senſatio vero eo intenſior eſt, 1. quo major eſt refrigeratio; 2. quo minus aſſueta aut velocius calori ſuccedens; 3. quo ſenſitiva facultas, ſeu ſenſibilitas major.

157. Quantitas partium ignearum eo major e corpore noſtro avolat, 1. quo corpora ambientia nobis frigidora ſunt; 2. quo denſiora corpori noſtro applicata frigida; 3. quo ſæpius aufertur calida & halituoſa, quæ nos ambit, atmoſphæra; verum ea non eſt refrigerationis febrilis origo.

158. Tarditas particularum ignearum corpori inhærentium eo major evadit, 1. quo radix virium ſanguinem & fluidum nerveum propellentium minor eſt. Sic ſi fluidum nerveum & ſanguis quadruplo debilius promoveantur, duplo tardius moventur particulæ igneæ ipſis confuſæ, unde frigus quadruplo majus. 2. Eadem tarditas creſcit in ratione ſubduplicata reſiſtentiæ ſanguini fluidoque nerveo oppoſitæ, unde ſi reſiſtentia ſit novies major, triplo tardius moventur igneæ particulæ, & frigus novies majus exſurgit, atque ex his duobus principiis potiſſimum eruendum eſt frigus ſpontaneum.

159. 1. Si morboſum initio natura fluidum nerveum in artus parcius immittat, eo fine ut in motum organorum vitalium reſervetur, decreſcit illius in omne artus & in cutim impetus, atque cum fluidum nerveum ſit ipſamet materies electrica & ignea, quæ motu ſuo calorem conciliat partibus, artus & cutim refrigerari neceſſum eſt, in ratione compoſita ex duplicata tarditatis, & ſimpla quantitatis fluidi nervei ſuppreſſi; hinc intenſiſſima frigoris ſenſatio in febribus algidis, in intermittentium inſultu, quæ eo gravior, quo magis ſubitanea & inſolita.

2. Si ſanguis vel viſciditate, vel copia, vel prava ſaburræ miſcola, vel obſtructione, aut conſtrictione vaſorum retardetur, eum refrigerari neceſſum eſt, atque cum major ſit tarditas in minimis vaſis, adeoque in illis quæ a corde remotiſſima ſunt, ut cutanea, tum quia vis a corde impreſſa partim in tractu abſumpta fuit, tum quia minima vaſa majori affrictui ſunt expoſita, ubi ſanguis retardatus eſt, tum quia aeri frigidiori ſunt propiora, in vaſis cutaneis, & in extremis artubus, ut digitis, naſo, frigus quam maxime perſentiri debet.

160. Frigore conſtringi partes omnes membraneas ipſa docet manuum corrugatio, digitorum imminutio, annulorum laxitas hieme ſuperveniens; nerveos itaque ac lymphaticos tubos conſtringi a frigore febrili neceſſum eſt, quia fluido igneo, quo dilatabantur, orbi ſunt, unde proprio elaterio coarctantur, verum in majori ratione decreſcit transfluxus fluidorum per vaſa minora quam per majora, licet proportionate conſtricta, quia orificia minimorum magis accedunt ad dimidium molecularum minimarum, quam orificia majorum, nec poſſunt paululum decreſcere, quin diametrum minorem requirant, quam eſt ipſa globulorum tranaturorum diameter, unde obſtipatio; cum itaque nervei tubuli omnium ſint exiliſſimi, atque textus rariſſimi, transfluxum in illis præpediri, & calorem ex illis citius avolare conſequitur; calor enim eo facilius e corpore quovis in vicina denſiora diffunditur, quo major eſt denſitatum differentia: *Hamberger. de frigore morbifico*. §. XXX.

161. Medulla ſpinalis eſt origo nervorum præcipuorum, qui ad corporis ambitum diſſeminantur; qua proportione itaque in ipſis nervis retardatur fluidum nerveum, ſolidumque coarctatur, debent frigoriferæ vibrationes, velut ab ſpinali medulla & dorſo precedentes, perſentiri, tum maxime cum loci mutatione, vel auram frigidam æger captat, vel atmoſphæram calidam ſtragulis frigidis impertit, qua quidem ſitus intra lectum mutatione ira conſtringitur cutis, ut perſpiratio maxime cohibeatur: *Sanct. ſect.* 4. *aphor.* 25. *ſect.* 5. *aphor.* 4. *&c.* Ex hac nervorum conſtrictione ſtupor partium frigidarum ſatis intelligatur.

162. Cum cutis ſit fere tota nervea, utpote tactus organum, nervique externi maxime conſtringantur, totam cutim coarctari neceſſum eſt, poroſque ejus eadem ratione conſtringi, ſecretionem cutaneam ſupprimi, pilos erigi; exſiccari, atque ſi ſint ibi vaſcula ſanguifera, ea ita imminui, ut vel evaneſcant, vel cruorem non accipiant, unde pallor; vel non traſmittant acceptum, unde livedo labiorum; digitorum, genarum: in his vero circumſtantiis accidit ut extrema vaſcula ſudorifera obſtructa ab accedente materia ſudoris in papulas albas extuberent, unde cutis aſpera, anſerinæ ſimilis.

163. Si voluntas interea motum muſcularem artuum jubeat, cum per nervos coarctatos non niſi exigua trajci queat fluidi nervei copia, idem accidit ac in illis qui ſumme debiles & exhauſti motus inſtituunt, motus ſcilicet ſunt inconcinni, tremuli, ſemiparalytici, morulis interpolati, frequentes & debiles; aſt in artibus magis, in interaneis, ut corde, minus, calore in exterioribus magis imminuto.

164. Ea omnia phænomena ex ſubitanea fluidi nervei ſuppreſſione intra cerebrum facta fieri poſſe citra ullam reſiſtentiam mechanicam in vaſis & nerveis præviam ſuadere videtur quod nobis idea quadam terribili, aut terrore ſubitaneo commotis accidit; a ſimplici cujuſdam horrendi facinoris narratione perterritis gelidus per oſſa dimanat tremor, & horreſcimus.

165. *Horror* eſt involuntaria, vix oculis conſpicua, totius corporis ſuccuſſio, ſenſu frigoris & conſtrictione ſtipata. *Rigor* vero ducitur eadem ſuccuſſio paulo major, & oculis conſpicua, cum artuum rigeſcentia, & motus voluntarii impedimento, atque utplurimum maxillarum mutua colliſione, & dentium crepitatione, ſeu tremore ſpaſmodico.

166. Illi motus ab intenſo frigoris ſenſu procedunt, ſive artus contrectati reapſe frigidiores ſint, ut in intermittentium plurimarum acceſſu, ſive calorem Medici palpantis ratione retineant, ut in epiala videre eſt, dum ager ſe frigidum perſentit; is tremor quandoque cohibetur a voluntate, ſi æger ab omni vel minimo motu, a loquela, ſitus mutatione abſtineat; ſecus mirifice redintegratur: ſæpius vero nullo artificio a voluntate præpeditur, uſquequo calor febrilis huic proportionalis ab interioribus ad exteriora diffuſus fuerit.

167. Hujus erethiſmi vis tanta eſt, ut ſtragulis oneroſis, imo hominibus ægro ſuperimpoſitis, per aliquot horas cohiberi non poſſitis ſubſultus, adeoque muſculos artuum ut & maxillarum convelli nullum dubium eſt: ſed ad hoc ut muſculi tanta vi convellantur neceſſum eſt, ut vi proportionali fluidum nerveum ad hos projiciatur, quod cum voluntas non perpetret, ſola natura efficere debet.

168. Scopus naturæ in inſtituendo rigore, is videtur eſſe, ut quod elaſticitatis conſtrictio frigori tribuenda non poteſt exſequi, hujus & artuum vibratorius motus perficiat, ſeu ut repagula circulationi oppoſita, fluida ſcilicet a cruditatibus ut plurimum inſpiſſata, aut nimis viſcida, calore adaucto, & tritu repetito fluxilitatem

tem recuperent; unde ſit ut motus febriles in quibus nulla datur prævia ſanguinis inſpiſſatio, nullo frigore nec tremore adoriantur: tales ſunt utplurimum tritæophyæ, quæ ſine frigore exacerbantur, ſic febricula, quam ira, vel gaudium, vel exercitium vehemens excitant, nullo frigore præludit.

169. Quo intenſius frigus præcedit, eo major proportionate ſequitur calor, quia, ſi vires naturæ vigeant, frigoris, adeoque inſpiſſationis vehementiæ reſpondere debet conatus febrilis vehementia, unde calor; imo quo denſiora ſunt corpora, eo majoris caloris ſunt capacia, docent Phyſici, adeoque partes quo magis frigore ſunt denſatæ, eo data ſufficienti vi, intenſiorem calorem ſuſcipiunt; verum ſi vires naturæ ſint exhauſtæ, tunc funeſtum accidit æquilibrium, ſeu lethum, unde qui febre detenti defunguntur, illi utplurimum in frigore acceſſus vel paroxyſmi pereunt.

170. Auxilia frigoris febrilis, intellecto naturæ ſcopo, manifeſta ſunt, ut enim naturæ opitulemur, minuenda eſt fluidorum præſertim ſubcutaneorum inſpiſſatio, ſimulque vires vitales, ſi minores ſint, intendendæ.

171. Minuitur fluidorum inſpiſſatio auxiliis externis & internis; extra auxilia ſunt corpore calida cuti, pedibus, manibuſque admota; lintea hic præſtant, quia cuti arctius undique circumvolvuntur; interna ſunt potus calidi, diluentes, affatim bibendi, niſi obſtaret nauſea in tertianis frequens, juvanda, & non ſollitanda.

172. Vires vitales intenduntur ſpiritoſis, cardiacis, aromaticis, quæ tamen non niſi ubi vires vitales exhauſtæ ſunt debent advocari, ne ſuperato frigore calor ardentior exſurgat: aſt ſi metus ſit ne æger frigori ſuccumbat, ut ex pulſus exilitate & intermiſſione, ſenſuumque imminutione judicatur, tunc ad potiones cardiacas & ſudorificas confugiendum eſt.

Calor Febrilis.

173. Eſt ſenſatio moleſta ex particularum ignearum quantitate, & impetu adauctis oriunda, quæ quidem eſt proportionalis facultatis ſenſitivæ acumini, & ex parte corporis, eſt ut factum ex particularum ignearum, in dato ſpatio, quantitate, & harum velocitate duplicata, modo par ſit denſitas corporis; cum calor non a calidis admotis, ſed ab affrictu dependet, tunc ille corporum ſeſe mutuo confricantium velocitati duplicatæ, & mutuæ compreſſioni, atque denſitati reſpondet, ut norunt Phyſici.

174. Caloris maxima proprietas eſt omnia corpora rarefacere & expandere, eaque corporum expanſio caloris gradum indicat, nec non eſt corporum denſitati & duritiei reciproce, atque eorum calori directe proportionalis.

Docet autem obſervatio expanſionem maximam ſanguineis a calore 90ª graduum in Thermometro Reaumuriano vix eſſe centeſimam partem ſoliti voluminis; ſed calor maximus hominis vivi a cauſa interna vix unquam quadrageſimum gradum attingit; ergo nec ab hoc calore ſanguis una voluminis parte ducenteſima rarefieri poteſt.

175. Principia caloris ſunt alimenta, potulenta, vel eſculenta, partibus igneis, alkalino volatibus, aromaticis, ſpirituoſis fœta, ut ſalita, piperata, fermentati ſpiritus, actu calida; tum externa calida, ut aer æſtivus, inſolatio, hypocauſta, thermæ, &c. nec non quæ mutuum affrictum ſolidorum & fluidorum intendunt, ut vis cordis adaucta, motus muſcularis, currendo, vociferando, iraſcendo, &c. intenſus, maxime in plethorico & denſo corpore.

176. PHÆNOMENA. 1. Diffunditur uniformiter calor per partes in ratione denſitatis, ita ut fluida, ſolidaque tum mollia, tum oſſea, ſi ſint ejuſdem gravitatis ſpecificæ, æqualiter caleant, ne cute excepta, ſi aer frigidus arceatur. 2. Laxantur & aliquatenus rareſcunt portes omnes ſolidæ, fluidæque una circiter ducenteſima parte, proindeque augmentum voluminis in ſingulis arteriis non poteſt tactu diſtingui, poteſt tamen cognoſci in artubus integris rite menſuratis. 3. Glutinoſus quivis humor a gradu caloris 40um non ſuperanre fluxilior evadit, niſi ſucceſſu temporis uberius ſerum aqueum avolet. 4. Si calor nativum ſuperet, ſenſus anxietatis & moleſtiæ ſuboritur; ſi tantum adæquet, voluptas & facilitas motus accedunt.

177. COROLLARIA. *phænomeni primi*. 1. Si alicubi ſit ſcirrhus viſceris, licet hunc frigidum ſtatuant Scholaſtici, tumor ille in ratione ſuæ ſenſitatis incaleſcit, tardius tamen organis, in quibus velox eſt circulatio & magnus affrictus. 2. Cerebrum; cerebellum & medulla ſpinalis ſunt omnium viſcerum minus denſa, adeoque minus incaleſcunt cæteris; renes denſiſſimi ſunt, ac proinde magis incaleſcunt. 3. Tam exiguum eſt caloris diſcrimen in diverſis partibus, ut exquiſitiſſimis thermometris intra viventia animalia immiſſis, hoc diſtingui vix poſſit, & calor ille in ſtatu ſano ad 32um gradum circiter aſſurgit.

178. COROLLAR. *phænomeni ſecundi*. 1. Omnes fibræ, tum longitudinales, tum circulares, elongantur, quæ frigore & fervore decurtantur; adeoque omnes ſectiones tranſverſæ vaſorum & receptaculorum creſcunt proportionaliter. 2. Major proinde libertas circulationi & ſecretioni, quæ data eadem vi motrice, celeriores paululum debent evadere; ſed quanto? Hoc determinarem difficilimum, ſed tamen operæ pretium eſt. Si nativa orificiorum ſumma in ultimis ramis arteriæ meſentericæ ſit effective 20 ª pars orificii trunci, jam vero calore evadat 19 ª, quod maximum eſt incrementum, velocitas in trunco ante calorem adauctum eſt ad velocitatem adauctam, ut 19. ad 20. verum ſi creſcant fibræ circulares una 20 ª partæ ſuæ longitudinis, vix nna centeſima creſcunt ſectiones ſeu orificia; ergo & velocitas in truncis. 3. Omnes pars & omnia vaſorum oſcula liberiora debent

bent humores ſuos paulo uberius excipere; ergo perſpiratio cutanea major, cutis mollior, laxior, capilli minus ſtricti, magis dimiſſi, omnes artus paulo magis turbidi. 4. Globuli rubri ſanguinis, qui vaſa ſuo diametro congrua tantum ſubire poſſunt, jam magis patula & lymphæ recipiendæ prius apta ſubibunt, unde rubedo faciei, cutis totius; ſed arteriæ ſenſibiles pari ratione debent intumeſcere; ex eo quod laxiores factæ minus reſiſtent ſangúinis preſſioni, hinc pulſus paulo major. 5. Secretiones quæ fiunt in renibus & in ore, decreſcent in calore febrili, quia liquida per vim adhæſionis vaſculorum lateralium ſecernenda, quando vis adhæſionis impetum circulationis valde remiſſum ſuperat, ut patet ex Theoria Hambergeriana.

179. COROLLAR. *phænomeni terti*. Sanguis eo magis ſolvitur, & fluxilis evadit, quo magis recedit a frigore congelante, & a fervore coagulante, ut multiplici experimento compertum habeo: ſanguis itaque calore febrili circa 33. grad. conſtituto maxime ſolvitur, adeoque ejus caloris ope materiæ tenaces, viſcidæ, quæ prius hærebant in vaſis, eaque obturabant, fluxilitatem ſuam recuperant, unde a linteis, lateribuſque calidis parti dolenti admotis dolores a frigore orti diſcutiuntur.

Serum ſanguinis calore reſolvitur in fluidum halituoſum, expanſibili, elaſticum, ut patet ex theoria expanſibilitatis *Clariſſ. d'Alembert dans l'Encyclopédie*; atque in eo ſtatu vapor ille aeri ambienti eo fortius adhæret, quo major eſt temperaturæ differentia, demonſtrante *Illuſt. Hanbergero de igne*; ſolvitur itaque vapor ille in aere circumfuſo, exſolutus ratione gravitatis ſpecificæ minoris avolat ſurſum hieme, quoque verſum æſtate; hinc perſpiratio uberior, cum aer eſt electricus, frigidulus & ſiccus: parcior, cum celidus & humidus eſt, minuſque electricus, aer enim quo ſiccior eſt, eo majorem halitus humidi copiam in ſe ſuſcipit, ut ſal alkali fixum plus humidi ex aere attrahit quo ſiccius eſt; hinc liquet quanti momenti ſit ad perſpirationem augendam, & ſudorem abſtergendum ſiccis linteis uti, & ab humidis veſtimentis cavere.

Sudore in declinatione caloris febrilis oborto, auferuntur humores ſalſuginoſi, excrementitii, ſæpe fœtidi; ſerum enim illud eſt lixivium ſanguinis, cui ſcilicet partes ſalinæ maxime adhærent; ſi itaque ab hac ſalſedine moleſtabatur natura, ut cum febris a ſuppreſſa perſpiratione ortum ducit, depurato ſic ſanguine morbus ſolvitur, & æger cum ſomno, ac ſanitate redit in gratiam ſolius naturæ auxilio.

Auxilia in calore febrili moderato, qui nec agrypniam, nec anxietares inducit, ab ipſa natura indicantur, ſcilicet ſtragulorum detractio & potus frigidus. Gradus caloris qui ſuſtinetur cum euphoria, & ſine exortu novi ſymptomatis, videtur utilis ad materiæ morbificæ reſolutionem, colatorium renum & cutis diductionem, unde fit ut eo ſedato fiat urinæ craſſioris & ſudoris copioſior ſecretio, dolorum imminutio, febris deferveſcentia.

Verum ſi calor increſcat uſque ad cephalalgiam, anxietates, aliaque ſymptomata moleſta, ſignum eſt, vel nimi in eſſe fibrarum tenſionem, nimiumve ſanguinis acrimoniam & viſcoſitatem, aut demum naturæ conatus eſſe nimium validos, adeoque moderandos eſſe; auxilia vero etiam natura commonſtrant, ſcilicet phlebotomiam, ventilationem, & potum frigidulum.

Cum enim perſæpe ſæviente febrili calore, viribus vitalibus auctis, vaſis excretoriis calore diductis, ſanguis fluxilior factus ſibi viam cudat per nares, uterum, aliaque colatoria, illæque hæmorrhagiæ periculo non vacent, ſi proluſiores fuerint, ars medica debet eas præcavere, & ſupplere per moderatam, & ſi opus ſit, repetitam e brachio, vel pede phlebotomiam, quæ in ipſo calore febrili ſolet celebrari: priores phlebotomiæ e brachio, poſteriores e pede inſtitui ſolent, maxime ſi cephalalgia adfuerit.

Non raro accidit ut poſt phlebotomiam, ſi ſaburra in primis viis turgeat, æger vel vomituriat, vel alvum ubertim deponat, adeoque ſi ſaburra adfuerit, Medicus naturæ opitulari debet, & ſufficienter depletis vaſis, turgentem ſaburram leni emetico ad exitum ſollicitare, & ſubſequenti dié catharticum diluens e mitioribus ſub ptiſanæ forma præſcribere, maxime ſi ſaburra bilioſa calorem fovens deturbanda ſit; obſervamus enim febrilem ardorem alvo fluente feliciter temperari.

Cum calor eſt ſiccus, & mordax, acrimonia & viſcoſitas ſicca ſanguinis ſignificatur; huic vero medentur potus copioſus frigidulus ex aqua fontana cum pauxillo nitri, vel ptiſana ex limonibus, aut emulſionata, quæ non ſolum æſtum ſanguinis contemperant, verum ſitim extinguunt, anxietates ſedant, ſanguinem diluendo, & edulcorando.

Ventilatio eſt auræ puræ frigidulæ uſus, quo nihil utilius in morbis ſummo calore ſtipatis, modo tamen ſudoris reprimendi metus non ſit, & non ſubita nec magna ſit mutatio, aut temperaturæ differentia, quæ rigores poſſet exſuſcitare; in ipſis variolis *Sydenham* nihil præſtantius exiſtimabat ad reſtinguendum calorem febrilem, quam ſi æger bis in die in lecto ſederet, & ſic lumbos continuo decubitu urentes hac ventilatione paulum refrigeraret, quod in febribus non eruptivis, æſtate, ſi vires vigeant, perutile cenſeo. Calor febris intermittentis initio obſervatus ſub auxillis, in ore & pectore, fuit ad grad. 90um, in alio ſubjecto ad grad. 87um, in ardore ſeu acme 104. in ſudore 100. poſt febrem 95. In febre remittente calor erat a 98. ad 99. cum ſudore remiſſionis 96. In quartana initio acceſſus 87. in acme 100: cum celeri & parvo pulſu calor fuit infra gradum 94. thermometri Fahrenheitiani.

CLASSIS SECUNDA.

FEBRES.

ORDO PRIMUS.

FEBRES CONTINUÆ,

Scholaſticis *Continentes:* Græcis *Pyreca ſynechonta*, *ſynochoi*; *Continuæ* Boerhaave & Practicis; *Continentes* Stahlio, Junckero: vide Galen. 1. Epid. com. 3. Sennert. de febr. l. 2. cap. X. Gallis *Fiévres continues*.

CHARACTER *Claſſis*. Concurrunt pulſus magnitudo & frequentia cum frigore inſultu, fervore in decurſu, madore in declinatione, & ſemper virium proſtratione majori quam a virium vitalium gradu foret exſpectandum.

Character Ordinis. Impetus febrilis a frigore ſæpius exordiens ſine exarcebatione partiali, & ſine acceſſu, non pluries quam ſemel vel bis in menſe revertens, ad uſque finem ægritudinis perſeverat.

Proinde continuæ ſunt, licet 1° quolibet menſe circiter revertantur, ut ephemera menſtrua; unde ab erratica diſcrepant; licet 2° increſcunt ab initio uſque ad ſtatum more aliorum morborum, ſed ſemel tantum; cum exacerbantium uti intermittentium pluries, & ſine cauſa evidenti revertatur, aut creſcat in paroxyſmis & acceſſibus partialibus febrilis impetus; factitia eſt diviſio continuarum in homotonas, epacmaſticas, & paracmaſticas; omnibus enim febribus commune eſt, & in declinatione ſymptomata decreſcant, atque in incremento & ſtatu majora ſint.

Hiſtoria. Incipiunt a laſſitudine, capitis gravitate frigore, horrore, ſed citra tremorem & dentium crepitationem, tunc calor in dies creſcens uſque ad acmen cum cephalalgia, ſiti, virium proſtratione, decubitu aſſidue; nulla exacerbatio niſi a cauſa evidenti, demum declinante morbo mador, ſudor, vel alia evacuatio.

Symptomata in functionibus animalibus. Tales vocant motum liberum, ſenſum, appetitum. *Senſus* laſſitudinis in toto corpore, gravitatis vertiginoſæ in capite; cephalalgia, pravus ſapor in ore, in anoſmia ſæpe. *Motus* localis artuum, linguæ, difficilis, vacillans, dein decubitus ſupinus, vel horizontalis. *Appetitus*; fames nulla vel exigua, ſiti urgens, faſtidium carnium, & ſolidorum, ſitis aquarum, acidulorum, frigidorum, libido nulla, *appetitus* tabaci nullus.

In functionibus vitalibus. Tales ſunt pulſus & *Reſpiratio* in frigore parva, frequens, coacta, in calore magna, frequens. *Pulſus* in frigore exilis, intermittens, intercadens, frequens, in calore plenus, frequens; in declinatione mollis, undoſus.

In excretionibus. Saliva pauca, mucoſa; mucus linguæ, gingivarum, labiorum cinereus, luteus, quandoque nigreſcens; urina in decurſu morbi calidior, turbida; mador cutis, ac ſudor in declinatione; dejectiones alvi liquidæ, ſæpe fœtidæ; mucus narium parcus, hæmorrhagiæ.

In qualitatibus. Inſultus febris ſæpius ab extremorum frigore, faciei pallore, ut plurimum ſine tremula artuum ſuccuſſione; dein calor aſſiduus, fere uniformis, niſi major ſtatu, mollities cutis in declinatione.

Characteres generum a Galenicis traditi, ſunt deceptivi. Illi ſiquidem eſſentiales febrium differentias repetebant a ſubjecto caloris morboſi qui ſedem præbebant ſpiritus, unde *ephemera*; partes ſolidæ, unde *hectica*; fluidæ, unde *humoralis* febris exſurgebat. Rurſus omnis humoralis oriebatur a putredine *ſanguinis*, unde ſynocha & ſynochus; *bilis*, unde tritæophya, cauſus, & tertiana; *pituitæ*, unde cauſus a pituita ſalſa, epialos; ab acida, quotidiana; & amphimerina ab inſipida; *melancholiæ*, unde quartana & tetartophya; *bilis & pituitæ* ſimul, unde hemitritæus, &c. *Hucherus de febribus*. Sed cum eſſentia febris foret calor, differentiæ ab eſſentia petitæ, ſeu eſſentiales debebant repeti a gradu caloris, non a ſubjecto: ergo errabant Galenici. Præterea calorem in diſtincta parte reſidere putabant, cum calor tamen ſeſe in vicina æqualiter diffundat ad æquilibrium uſque, demonſtrante *Boerhaave* (*Chem. tom. 1. de igne*) Demum putredo inſufficiens eſt ad calorem febrilem excitandum, & gratis illum vel iſtum humorem putreſcere, ac putreſcendo hoc vel illud genus febris inducere pronuntiabant; falſis itaque principiis characteres generum innitebantur. Verum vera ſint ea principia, characteres illi ſub ſenſus non cadunt; quis enim unquam ſenſibus percipit cauſam quatenus talem? Quænam eſt connexio inter pituitam & acceſſus quotidianos, &c. Characteres itaque generici febrium, a cauſis etiam veris petiti, ſunt deceptivi.

Non minus eſt erronea diviſio febrium a Neotericis accepta in *eſſentiales* & *ſymptomaticas*; iſtas vocant, quæ ſunt alterius morbi effectus; illas, quæ ab alio morbo non dependent; verum 1. quoniam febris juxta ipſos pro cauſa habet vel obſtructionem capillarium, vel cordis irritationem, vel nervorum diſtractionem, atque juxta eoſdem illa vitia verbi morbi ſint, ſeu ſtatus vitioſus partium ſolidarum, fluidarumve, ex quo functiones læduntur, omnes febres ex his principiis debent eſſe ſymptomaticæ, nullæ eſſentiales; 2. quia in ſenſus nunquam incurrit cauſa quatenus cauſa, nec proinde incurrit quidpiam qua-

quatenus effectus alterius, nec proinde quatenus ſymptoma, atque mutata, ut ſæpe fit in ſcholis, cauſarum doctrina, mutaretur generalis febrium diviſio, quæ ſupponit v. gr. ulcus pulmonis eſſe cauſam, cujus amphimerina tabida effectus eſt: fieri enim poteſt ut vel a communi cauſa dependeant tum ulcus, tum febris, aut ut ulcus a febre promanet, cum febris ſuppurationem præcedat ſæpiſſime: ideoque hypothetica, & proinde erronea eſt illa diviſio fundamentis mutabilibus innixa.

Nec paucioribus erroribus obnoxia eſt diviſio febrium in *humorales* & *non humorales*; illas vocant, quæ a fluidorum vitio ortu ducunt, iſtas, quæ a ſolo ſolidorum vitio oriuntur, ac foventur; verum 1. illa diviſio innititur principio hypothetico & in ſenſus nequaquam incurrenti, quæ a putredine & malignitate humorum produci putantur; a ſpina tendinibus infixa fieri poſſe oſtendit *Helmontius*: homini ſaniſſimo frangatur cranium, illico ſopor, bilis vomitus, dein febris, meteoriſmus; lingua ſordida, aliaque ſigna febris putris aut malignæ accedunt; dentes fortius in infanti progerminent, inde febris, ſpaſimi, vomitus, nauſeæ, ructus, diarrhœa, fæces virides, flavæ, putres, quæ omnia erumpentibus dentibus, ſecta gingiva ceſſant. Anne a fluidis, an a ſolidis ea pendent? quandonam ſeorſim laboravere ſolida a fluidis? Anne ex hypotheticis principiis pendere debet febrium diviſio & hiſtoria? 2. Ex eo quod ſit abſceſſus, fiſtula, ulcus, maxime in parte dolente, ut extremo digito, anne febris exſurgens ſolidis tantum debet tribui? num ſanguis inflammatus, pus acre, ichor ulceris nihil ad febrim concurrunt? quo jure humoralem, quæ fit a bile, non humoralem, quæ a pure fovetur, non appellaveris? cum Antiqui has omnes, excepta Ephemera & Hectica, humorales & putridas nuncuparent. Si quis ad hæc dicat, ſic voluiſſe patres, idem eſt ac ſi diceret.

Sic volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.

Sed ſi alios ad conſentiendum cogere velit, is tyrannis pejor eſt, obſervante *Galeno*, illi enim facta quidem, non vero animi ſenſa cogere, & auctoritate ſua determinare ſuſcipiebant; atque illis regulis regerendum eſt, quod patres deliquere, hoc celare gnati debent, atque animal rationale non uſu, multo minus abuſu, ſed ratione ducendum eſſe.

De Principiis Continuarum.

Obices circulationi oppoſiti, vel materies ſtimulantes in vaſis ſanguiferis, febribus occaſionem præbent, ſive enim 1. vivo animali ligaturas injicias, ſive in venas liquores ſanguini inſpiſſando, coagulando aptos infundas, hinc febris exſurgit, (*Baglivi de febribus meſenteric. VVepfer. cicut. aquat. pag.* 52.) 2. Si acida, alkalina, aromatica, verbo acria quævis, in ſanguiductus immittas cum *Baglivi*, ſive aciculam puram, ſpinam carnibus, tendinibus vivorum animalium infigas, obſervante *Helmontio*, hinc febris exſurgit continua.

Verum cauſam febris effectricem ab occaſione ſummopere diſtinguendam monuimus: docet enim mechanica a reſiſtentiis oppoſitis machinarem hydraulicarum motus retardari, atqui tamen machina cordis poſt has obſtructiones acceleratur, adeoque neceſſum eſt ut potentia motrix in ipſum agat accelebrando in majori ratione, quam materia febrilis retardando. Sit dimidia pars ſanguiductuum obſtructa, cordiſque vis eadem remaneat, jam dimidio minor ſanguinis copia ex arteriis in venas, ex venis in cor, ex corde in arterias, transfunditur, eadem etenim in extremis arteriolarum orificiis velocitas perſtat, quæ ſemper eſt ut virium motricium radix ex hydraulicis, (*D. Pittot des Pompes*, *Mem. de l'Acad.* 1735. *princip.* 3.) ſed quantitates fluidorum tranantium ſunt in ratione compoſita orificiorum minimorum & velocitatum: ergo dato orificio duplo minore, & velocitate eadem, duplo minor eſt fluidi quantitas, dato tempore transfluens: quod eſt probandum.

Velocitas qua movetur embolus ab eadem vi applicata, eo minor eſt, quo minus eſt orificium per quod fluidum ab embolo projectum evacuari debet; verum per orificium integrum ſanguine ex arteriis in venas fluente cordis contractiones erant integræ, & ſeptuageſies intra minutum perficiebantur, ergo per dimidium conſueti orificium fluente ſanguine, cordis contractiones vel erunt duplo minores eodem numero, vel duplo rariores ſub eadem magnitudine, adeoque eadem data vi cor contrahente, nedum pulſus velocitas, aut magnitudo creſcant, ambas vel alterutras imminui mechanica jubet neceſſitas. Sint, ſub illis circumſtantiis obſtructionum, vires cordis applicatæ quadruplo majores ſolito, quoniam velocitas in ſanguine orificia ultima tranante hinc duplo major evadit ex hydraulicis, quod ex orificio deficit, preciſe penſat aucta velocitas, adeoque tantumdem transfluet ſanguinis ex arteriis in venas quantum in ſtatu ſano, nec proinde pulſus vel major, vel frequentior evadet, ſed tantum firmior, aucta ſcilicet colliſione columnarum ſanguinis: adeoque cum conſtant, vel conceditur obſtructos eſſe ultimos ſanguiductus, ut in malignis febribus, licet pulſus nec major, nec frequentior ſit ſolito, vires cordis eſſe ſolito majores haud dubium eſt.

Si vero, iiſdem poſitis, pulſus tantum duplo major quam in ſtatu ſano ſub eadem frequentia ſuperveniat, quoniam velocitas ſanguinis pulſus magnitudini reſpondet, velocitas duplo major exſurgit, adeoque vis cordi applicata quadruplo major eſt ſolito, ſed eam prius quadruplam evicimus, ergo ſexdecuplam, ſeu quadruplæ quadruplam evaſiſſe conſequens eſt.

Qui concedunt itaque *Bontekoe* & *Boerhaave* febrem ex ſanguinis velocitate menſurandam eſſe, illi fateantur neceſſe eſt quod, datis obſtructio-

ctionibus; febris cum pulſu quoad magnitudinem & frequentiam ſano poſſit conſiſtere, atque aucta magnitudine, febris major exiſtat.

Verum ſi ſub iis circumſtantiis obſtructionum, non ſolum magnitudo, ſed etiam pulſuum numerus duplo majores evadant, quoniam velocitas ſanguinis ſub eadem pulſus magnitudine, numero pulſuum intra datum tempus, ſeu frequentiæ eſt proportionalis, atque eſt ſemper ut radix virium, cum velocitas ex hoc ſolo capite duplo major ſit, vim ex hoc ſolo nomine quadruplam, adeoque junctim cum magnitudine ſexageſies, & quater ſolita majorem evaſiſſe neceſſum eſt. Illud autem eſt cauſa febris quod ſecum importat neceſſario febris ſymptomata pathognomonica; verum vis cordis adaucta in majori ratione quam vires artuum voluntate ſubditorum; ſecum importat pulſus crebros, vel magnos, vel firmos, invitis obſtructionibus; atque exinde ſit ut natura virium parca, fluidum nerveum ab artubus libertati ſubditis detrahat: atque ex hac virium vitalium vehementia, attritus, calor, ſuis, aliaque ſymptomata febrilia ſponte fluunt; ergo eam eſſe febris cauſam nullum eſt dubium.

COROLLARIUM. 1. Febris poteſt conſiſtere cum pulſu quoad frequentiam tantum adaucto, modo tamen vires muſculorum libere movendorum ſint imminutæ; hæc eſt febris frequentiſſima.

COROLL. 2. Febris poteſt conſiſtere cum pulſu quoad magnitudinem tantum adaucto, modo vires muſculares in minori ratione ſint adauctæ, aut abſolute minores conſuetis.

COROLL. 3. Febris conſiſtere poteſt cum pulſu & majori & frequentiori, ut in tritæophya ardenti aliiſque acutis.

COROLL. 4. Febris conſiſtere poteſt cum vi pulſus ſanam non excedente, ut cum quod ex magnitudine deficit, frequentia penſat, aut quod ex frequentia deficit, magnitudo vindicat, modo tamen vires artuum ſint abſolute minores.

COROLL. 5. Febris poteſt conſiſtere cum vi pulſus infra ſanam conſtituta, modo tamen vires artuum in majori ratione decreverint, ut accidit in tritæophya, lipyria, aliiſque malignis.

COROLL. 6. Nequaquam aſſentimur *Bontehe.* & *Boerhaave*, qui febrem ex pulſus velocitate metiuntur, cum velocitas pulſus adaugeri non poſſit niſi factum ex frequentia & magnitudine majus ſit, atque niſi vis pulſus ſit abſolute major.

COROLL. 7. Nec aſſentimur illi quis ex frequentia ſola febrim æſtimant, nulla habita virium muſcularium ratione, ſi enim vis pulſus quoad frequentiam increſcat pari paſſu ac vires artuum, ut in ira, & curſu veloci, febrim adeſſe nemo pronunciat, & ſi pariter vis pulſus decreſcat quoad magnitudinem in eadem ratione qua decreſcunt vires artuum, ut in extremo mortis agone, ibi non febrem, ſed tantum frequentiam a debilitate ortam novimus.

COROLL. 8. In omni febre debet adeſſe notabilis virium abſumptio, ſeu conatus facultatis vitalis hujus facultatis viribus & ſimul cauſæ noxiæ intenſitati proportionalis, atque ille conatus febris eſſentiam & veram ideam abſolvit.

Febrilis conatus non ſemper præſto datur, quoties febris principia præſto ſunt, verum ſubito non raro invadunt, etiamſi jam dudum materiæ febriles intra machinam & vaſa etiam ſanguifera nidulentur; verbo, a longe præparatur febrilis apparatus, & dein ex improviſo febris quandoque exſurgit, hoc norunt Practici. Non derepente morbi hominibus accidunt, ſed paulatim collecti confeſtim apparent: *Hipp. Ballon. de virg. morb. c. 7. p.* 10.

Præludia etenim febrium ſæpe videntur indicare ſaburras in ſanguine, quæ hujus motum retardant & vaſa minima infarciunt, ut patet ex capitis & corporis gravitate, laſſitudine, pulſo parvo, raro, inæquali, cibi & exercitii conſueti faſtidio; ante pluries dies præceſſit vel perſpirationis, vel catameniorum ſuppreſſio vel crapula &c. & tandem febris ſubito adoritur.

Febris deinde per unam alteramve diem increſcit; & præterea in exarcebantibus ſine cauſa evidentis febris certis horis increſcit, aliis vero remittit; in intermittentibus poſt plenam apyrexiam febris veſtigia relegit, deinceps recedit.

Effectus ſunt certiſſime ſuis cauſis proportionales (*VVolf. Mech.* 24.) ſi itaque pro cauſa febris aſſignetur vaſorum obſtructio, quæ tantum ejus principium eſt, tunc febris deberet adeſſe, cum vaſa ingurgitantur, major vel minor prout magis vel minus infarcta ſunt. Verum ea eſſe infarcta paucis horis ante inſultum maxime, poſt paroxyſmum & acceſſum minus, nemo bona fide negare poteſt; atqui tamen febris ante inſultum continuæ & poſt acceſſum intermittentis plures alios illaturæ nulla omnino eſt; ergo data cauſa vel majori vel minori, nullus tamen affectus daretur, quod eſt abſurdum.

His regerunt Neoretici, non quamvis fermenti, ſeu materici febrilis quantitatem ad febrem ſufficere, ſed eam requiri quæ vaſa diſtendat ultra diametrum conſuetam; ſed vanum ſubterfugium; vel enim dimidia hujus quantitatis ad febrem neceſſariæ pars vaſa diſtendit & obſtruit quoad dimidium vel non; ſi primum, dimidium febris obſtructioni proportionalis adeſſe debet, quæ tamen nulla eſt, atque quoniam materies illa ſenſim & per gradus cumulatur, febris non illico, ſed gradatim accendi deberet, quod ſæpe falſum eſt. Si ſecundum, nulla quantitas materia vaſa obſtruit & diſtendit, cum hujus dimidia ne quidem dimidium producat, ſeu pronunciandum eſt effectus ſuis cauſis non eſſe proportionales, ſeu quod eodem recidit, ex minimis cauſis, imo nullis, effectus maximos inferri poſſe, adeoque dari effectus, aut effectuum partes ſine cauſa, quod abſurdum eſt.

Pluribus arridet opinio ſolo figmento innixa, dari vel in ventriculo, vel in cancreate, hepate, meſenterio, &c. maſſam febrilis materiæ: quam *fomitem* vocant, atque ex hoc receptaculo, vel continuo vel per vices interpolatas,

 ſer-

fermentum illud inviſcans in ſanguinem refundi, unde febris continua vel interpolata.

Verum quo genio, quo mechaniſmo nunc continuo, nunc per vices tantum hæc transfundatur materies nemo dixerit, ſemel autem hoc infuſo fermento, cur ſtatutis horis exhauriatur fomes ſuo tempore redintegrandus? quare iteratis catharticis; emeticis, juſculis diluentibus, bilem, ſuccum pancreaticum, primas vias funditus evertentibus, febres intermittentes pertinaciores evadant, docente *Sydenham*, licet fomes ille expurgatus fuerit? cur ab animi pathemate recurrant ſopitæ febres? cur a gravi nuncio, a negotio inopinato ſuperveniente, acceſſus vel retardetur, vel auferatur? cur a ſclopeti exploſione pone aures, ruſtici acceſſus removeant? quid inde adverſus fomitem?

Verum quorſum hæc diſputo; hanc theoriam invenit opinio, mechanices ignorantia fovit. Eſto, ſit fomes ſanguinem inſpiſſant, ſanguis inſpiſſatus neceſſario cordis motum retardat, pulſum minuit, ex demonſtratis, atque ut in his circumſtantiis velocitas & numerus pulſuum creſcat, vires cordis admodum majores debent impendi. Quis in hydraulicis ita rudis eſt qui ex reſiſtentiis vires machinarum intendi putaverit? nugatorias hac de re fictiones confutare pudet, principia evertete ſatis ſit.

Motus cordis non debetur mechanicæ partium diſpoſitioni, & viribus ſemel ab ortu impreſſis, nec aliis cauſis, quas mechanicas appellant Neoterici.

Cordis contractio debetur vi fluidi nervei per nervos cardiacos immiſſi tantummodo; ſanguis enim per venas appellens cor diducere tantum, adeoque contractioni obſtare poteſt. Sanguis per arterias coronarias influit in textum cordis, ſed contracto corde, adeoque effectus eſt ille influxus, non vero cauſa contractionis.

Jam vis fluidi nervei vel ab encephali viribus dependet, vel a motore animato qui encephalo præeſt. Sint vires encephali machanica quæ fluidum nerveum promoveant, illæ totum ſuum motum habent a vi ſanguinis per arterias immiſſi, & a vi elaſtica pulpæ cerebri, hoc pronunciat ipſe *Boerhaave* (*Oratione octava*) qui ait, „ ut agat cor, nervorum eget virtute, quæ lacertos „ ejus excitet. Neque nervis hæc facultas, niſi „ a cerebello eſt. Atqui hujus potentia imputan„ da arteriarum ſanguini, per pulſum ejuſdem „ cordis ad cerebellum appreſſo. " Cauſa ergo hic, effectu ſuo prior, tamen ab hoc pendet. Et hic adeo effectus ſuam iterum cauſam facit.

Verum vires a corde ſanguineis columnis impreſſæ ſunt ut arteriarum ab aorta proficiſcentium orificia; atque cum carotidum ſimul & vertebralium orificia ſint vix tertia pars orificii aortæ, vix tertia pars virium cordis ſanguini impreſſarum ſupereſt in ſanguine caput irrigante; jam cerebellum eſt in recens natis tantum nona pars cerebri & 57ª pars totius corporis; cum itaque ſanguinis influxus ferme ſint ut moles irrigandæ, ſanguinis influxus in cerebellum eſt 9ª pars illius qui in cerebrum tendit, & 57ª illius qui totum corpus pervadit; verum quantitas influens eſt menſura virium; nam exſurgit ex velocitate & vaſorum ſectione conjunctim; ergo vis ſanguinis cerebellum pervadentis eſt 57ª pars virium a corde toti ſanguini impreſſarum, jam vero pars eſt minor toto, adeoque vis quam fluidum nerveum cerebelli poteſt accipere a ſanguine cerebelli eſt ad vim quæ cor debet exerere, ut 1. ad 57 ſeu 57ies minor. Tota illa vis fluidi nervei cerebelli influat in cor contrahendum, quoniam cor nec ulla machina majorem vim poteſt habere, nec effectum præſtare quam eſt vis motoris ipſi applicata, fluidum nerveum non poteſt cordi impertire majorem vim quam 57am partem ejus, qua cor in antecedenti contractione indiguit; ergo ſi a fluido nerveo per arterias tantum propulſo moveri debeat cor, effectus erit major ſua cauſa, ſeu ideo cor movebitur, quia fluido nerveo vim & motum impreſſit, erit itaque vis cordis ipſi vi cordis tribuenda, ſeu motus cordis erit cauſa ſui ipſius, proindeque motus cordis erit effectus ſine cauſa ſui ipſius, proindeque motus cordis erit effectus ſine cauſa, quod eſt abſurdum. Reliquum eſt igitur ut cordis motus ſingulis pulſibus efficiatur a motore animato, quo deficiente, ut poſt mortem, ceſſat cordis contractio; actuato, ut in pathematis vividis, creſcit; & oppreſſo, ut in timore, opprimitur cordis motus.

Idem alia via demonſtrare poſſumus: ſanguis ea velocitate fluit ex corde, ut poſſet quovis ſecundo viginti pedes horizontaliter percurrere (*Hæmaſt. p.* 300. *n.* 40.) per orificium aortæ 97 lineas amplum; ut autem fluidum nerveum ventriculum ſiniſtrum cordis contrahat, neceſſum eſt ut ſaltem eamdem vim habeat, quam ſanguinis a corde emiſſi columna, ex principiis Hydraulicis & nominatim ex *Phoronomia prop.* 31. vires enim quæ ſe mutuo æquilibrant in fluidis ſunt ut facta ex duplicata velocitate, orificiis & denſitatibus fluidorum, adeoque ſi ſupponamus eamdem ſanguini & fluido nerveo denſitatem, atque orificium ſimul ſumptum in nervis cardiacis ſiniſtrum ventriculum petentibus milleſimam partem aortæ, velocitas fluidi nervei debet eſſe 31. vicibus major velocitate ſanguinis in aorta, ſeu 620. pedum intra ſecundum: Verum velocitas ſanguinis in ultimis arteriolis ex *Keilio* eſt 5230. vicibus minor quam in aorta; ergo velocitas quam fluidum nerveum poteſt a ſanguine per cerebrum circulante mutuari; eſt 162130. vicibus minor quam ut poſſet cor contrahere.

COROLLARIUM. Obſtructiones in minimis vaſis motum cordis minuunt; ergo & motum ſanguinis in cerebello; adeoque cum motus febrilis ſupponat conatus & vires cordis adauctas, ſaltem in acutis, nec poſſit cordis motus augeri niſi aucta fluidi nervei velocitate, imminuto ſanguinis motu abſurdum eſt velle fluidi nervei mo-

motum exinde adaugeri: ſeu febrim ex obſtructionibus per leges mechanicas oriri.

Si regerant fluidum nerveum eſſe infinite rarius & tenuius ſanguine, adeoque in ipſius preſſione velociorem motum ipſo ſanguine, concipere, cum velocitates impreſſæ ab eadem vi fluidis diverſæ denſitatis ſint inter ſe ut radices denſitatum inverſe, non refragabimur. Sit itaque denſitas fluidi millionies minor denſitate ſanguinis, velocitas quidem erit decies millies major: verum vis fluidorum diverſæ denſitatis eſt in ratione compoſita ex duplicata velocitatis & denſitatis ſimpla, cum itaque denſitas fluidi nervei millioneſies minor ſit, licet velocitatis quadratum millionenſies majus evaſerit, unum ab altero vindicautr, & vix ex utroque reſultans non major eſt; quam ſi denſitates fluidi nervei & ſanguinis æquales ſupponamus: & hæc dicta ſufficiant adverſus Neotericos, qui ignorata matheſi, morbos mechanice explicare ſuſcipiunt.

Febres & phlegmaſiæ ſunt duæ tertiæ partes morborum ex *Sydenhamo*. Hominum quadrageſima pars febre, vel cum febre moritur. *Graunt medicals obſervat. on the bills of mortality*.

I. EPHEMERA. Latinis *Diaria*; *Effemera* Italis; *febris inflativa* Arabibus quibuſdam; *Ephimera* Gordon. Lil. p. 3. *Effimera* Gilberti Anglici; *L'ephemere*, *courbature*.

Character. Genus eſt febris continuæ quod citra dimidiam ſeptimanam ſponte ceſſare conſuevit.

Symptomata in functionibus animalibus; Inſultus ſubitaneus, ſæpius ante diluculum, nulla laſſitudo notabilis præcedit, illico dolet caput, jacet æger. *In functionibus vitalibus*: Pulſus plenus, liber, expeditus, frequens, reſpiratio frequens, pulſant tempora iſochrone cum arteriis. *In excretionibus*; Halituoſus eſt ſudor, potiſſimum declinante morbo, urina vix mutata. *In qualitatibus*: Cum aliquali frigore, aſt ſine rigore & horrore invadit, unde ab inſultu rubeolæ diſtinguitur. Calor mollis vaporoſus ſequitur. Rubet totum corpus, imprimis facies cum aliquali turgeſcentia, unde febris inflativa dicta.

Ordo ſymptomatum. Præludium nullum, principia ſeu occaſiones procatarcticæ utplurimum adfuere, ut error in ingeſtis, applicatis, &c.

Inſultus fere ſine oſcitatione, horrore, ſomnolentia, ſed ſubitaneus, ita ut protinus æque magnus ſit ac in vigore, cum pulſus frequentia modica, calore miti, vaporoſo, repente: ut ait *Lommius*, totus morbus ſimul accedit, ſtatus morbi per diem circiter; aut ad ſummum per duos treſve dies viget, ſine ullo gravi incommodo, demum raro per hæmorrhagiam, ſæpius per copioſos halitus aut ſudores terminatur.

Principia procatarctica ſunt ea quæ leviter motum ſanguinis retardare valent, quæque labore unius alteriuſque diei poſſunt ſolvi, vel eliminari, adeoque natura a tam parvo incommodo nequaquam opprimitur, bellum cito deſiturum indicit materiæ morbificæ, quam confuſe perſentit, brevi & facile ceſſuram, adeoque eam ſine magno apparatu aggreditur, & ſine turba, ſine mora profligat.

Diariam omnem ſola fere natura curat, raro acceſſitur Medicus, illam curaſſe quam noviſſe facilius eſt, quia tempus deficit ad diſtinguendum utrum futura ſit ſynocha, vel ſynochus. Abſtinentia a cibo, potus calidus aqueus, cum quiete ſufficiunt.

1. *Ephemera plethorica*; *Ephemera ex opilatione*, *ex vino*, *ex ſuppreſſa perſpiratione*, *ex cibis calidis* Avicennæ, T.II.p.16. *Diaria inflativa* Auctorum.

Principia. Plethora eſt in ratione compoſita ex directa ingeſtorum & inverſa excretorum; adeoque eo major eſt 1. quo ingeſtorum quantitas major intra datum tempus, 2. quo vires coctrices ſunt majores, 3. quo qualitas ingeſtorum eſt ſucculentior. Ingeſta ſunt, vel eſculenta vel potulenta: iſta vero fere tota in ſanguinem tranſeunt, & cum grata ac fermentata ea copioſius, jucundius ingeruntur, unde frequentiores ſunt exceſſus in potu quam in cibo, eſculenta tamen delicatius parata, fercula lauta, in pueris cupediæ, cibi conditi ita ut gulam irritent, plethoræ pariter favent; quia copioſius aſſumuntur, & facilius digeruntur; hæc ſunt ingeſta quæ per ſe non inducunt plethoram niſi ſint ad egeſta in ſolito majori ratione.

Verum egeſta vel abſolute vel relative imminuta pariter concurrunt; egeſta vel egerenda alia ſunt aſſueta, ut via perſpirationis, urinæ, ſudoris, alvi, ſeminis; vel inaſſueta, ut per hæmorrhagiam narium, podicis, uteri; puris ichoris, ex fontanellis, ulceribus, fiſtulis effluxus, plebotomiæ conſuetæ. Plethora creſcit 1. in ratione quantitatis materiæ egeri ſolitæ, quæ retinetur; ſic quoniam perſpiratur plus materiei quindecies quam per alvum ejicitur in dato tempore, (obſervante *Sanctorio aphor.* 10. *ſect. III.*) plethora a cohibita perſpiratione cutanea toties eſt major quam quæ a conſtipatione alvi poteſt exſurgere; 2. in ratione facilitatis qua materies ſuppreſſa ſanguini remiſcetur; ſic a ſuppreſſis catameniis plethora multo citius increſcit, quam ab urina ſuppreſſa, quia aliquot dies requiruntur ut urina ſuppreſſa ita veſicam & ureteres repleat ut in ſanguinem regurgitet, ſtatim vero ſanguis menſtruus fluit in venas hypogaſtricas; 3. in ratione durationis hujus ſuppreſſionis; ſic ſi per biduum ſuppreſſum ſit ulcus, duplo plus retinetur ichoris vel puris in maſſa ſanguinea quam ſi per diem ſtetiſſet effluxus.

Moles fluidorum, adeoque pondus corporis, potiſſimum hieme, creſcit citra ſanitatis detrimentum, tribus libris ex *Sanctorio*; atque quo robuſtior eſt homo, eo majus pondus fluidorum citra noxam geſtare valet; interea tamen pulſus & major & frequentior eſt poſt paſtum, quam ante paſtum, & frequentia illa poſt majorem paſtum major eſt, minor poſt minorem ex obſervatis *Robinſonii*. Pulſuum jejuni eſſe ad pulſuum pranſi numerum ut 70. ad 76. ſupponamus, veriſimile eſt magnitudinem in eadem ratione creſcere,

ſcere, adeoque cum ea citra morbum creſcat per aliquot horas, vis cordis increſcens una ſexta parte per aliquot horas morbum non infert; pondus itaque ſuperfluum quod anſam præbet Ephemeræ eſt in robuſtis majus tribus libris, ſi de perſpiratione retenta quæſtio ſit. Quoniam tamen intra noctem, & a fortiori intra nychthemerum poteſt major quantitas perſpiratione evacuari (*Sanctor. ſect. III. Aph.* 1. 10. 69. *&c.)* non mirum ſi Ephemera, quæ copioſos halitus excitat, ſponte ſanetur.

Homo jejunus intra noctis ſpatium uncias octodecim circiter perſpirat, (*Sanctor. aphor.* 2. *ſect. III.* cibo vero refertus ſi concoquat, quadraginta uncias perſpirat; ergo perſpiratio jejuni eſt ad perſpirationem paſti ut 9 ad 20. Homo ſanus quolibet mane revertitur ad idem pondus quod pridie habuerat, ſi cibis utatur; ergo ſi altera die cibis abſtineat; non ſolum minus ponderabit quam pridie tota quantitate, quam aſſumere conſueverat, ut verbi gratia, 109 unciis; verum tota ea quam hacce ſecunda die perſpirabit, ac per alias vias amittet, quæ fere eſt 49 unciarum; ergo ſi 109 uncias aſſumere conſuevit, jam jejunus per integrum diem is erit fere 10 libris levior, quam fuerat pridie poſt paſtum, quod de illis qui ſemel in die manducant intelligendum eſt.

Qui exercentur aduſque ſudorem ambulando, amittunt intra ſemi-horam octo vel novem uncias, ſeu octies magis quam ſi æſtate quieviſſent, & homo pinguis ſimili exercitio trigeſies magis perſpirabit quam ſi æſtate quieviſſet. Verum Ephemera auget calorem & ſudorem, non minus ac celer ambulatio, atque his proportionalis eſt perſpiratio, adeoque veriſimile eſt ab Ephemera pondus decies ſaltem magis minui quam in ſanitate factum eſſet.

Eſtate perſpiratio eſt ad urinam ut 2 ad 1. Ab ambulatione vel equitatione perſpiratio eſt ad urinam ut 4. vel 5. ad 1. ergo a calore & ſudore perſpiratio creſcit in majori ratione quam decreſcit urina; ergo licet ab Ephemera minuatur urinæ quantitas, pondus totius corporis ratione perſpirationis maxime minuitur, atque ſic perſpiratio unius diei plures venæ ſectiones compenſat.

Die 14. Septembris 1752. hora quinta matutina correptus ſum Ephemera plethorica; febris erat magna & ſine præludio, præter inſomnium, calor acer, deglutitio difficilis, cephalalgia gravativa magna; febris poſt duas phlebotomias nocte ſequente receſſit.

In inſomnio cogitationes importunas de objecto quodam injucundo experiebar, quoties ſomno indulgebam, & penes me erat ſomnum abigere ſimulque inſomnium, ſed quamdiu ſomno indulgebam, hoc phantaſma a mente depellere minime poteram.

Numerus pulſationum mihi ſano eſt 72° in minuto primo, & in hac febre mane erat 94r, veſpere 98°. Calor aeris 17m grad., calor vero pedum meorum erat 35e grad. thermom Reaumurii, & paulo ultra; & vulnuſculo venæ vix unciæ tres ſanguinis quovis minuto effluebant.

Numerus reſpirationum durante febre erat 27m intra duo minuta, ita ut cum cor pulſabat 1961 vicibus; reſpirabam 27m vicibus; numerus reſpirationum erat 7a pars numeri pulſationum cordis.

2. *Ephemera nauſeativa* Avicennæ, tom. II. p. 3. *Ephemera ex crapula*, *ex ſatietate*, *ex cacochylia*, *a cruditate* Sennerti; *Ephèmère d'indigeſtion*. B. Dyſpeſia ſeu difficultas digerendi alimenta eſt in ratione compoſita ex debilitate ſtomachi, quantitate & reſiſtentia ingeſtorum.

Debilitas ſtomachi eo major eſt, quo minus in contractionem nititur, tum ob remollitionem ab oleoſis, aqueis tepidis diu uſurpatis; tum ob anæſtheſiam, ſeu ſenſus imminutionem propter vitia nervorum, cerebri, ſtudium, mœrorem, pathemata, fluidum nerveum alio derivantia; tum ob rigiditatem & phlogoſim ventriculi.

Quantitas ingeſtorum eſt ut pondus ciborum quovis paſtu aſſumptorum, ſimulque paſtuum numerus intra datum tempus, adeoque ut volumen & gravitas ſpecifica eorum conjunctim.

Reſiſtentia digerendi eſt ut tenacitas & viſcoſitas ciborum, nec non cacochyliæ, ſeu ſucci gaſtrici obducentis ventriculum; ut eorum durities, cruditas, adiapneuſtia; nec non ut ſenſibilitas ſtomachi, qui ſi doleat, phlogoſi tentetur, irritetur nimis, ex cibis mollioribus eamdem reſiſtentiam experitur, ac ſanus ex durioribus.

Ingeſta ſunt vel ad putrefactionem prona; facile fermenteſcunt vegetabilia cruda, acida, ut fructus horæi, acetaria, cremores ex farinoſis, panis male fermentatus, placentæ, vina recentia; hinc ptyliſmus, ructus acidi, morſus ventriculi, colicæ, flatulentiæ, pondus in epigaſtrio, nauſea, &c. Facile putreſcunt eſculenta ex carnibus diu coctis, diu maceratis animalium carnivororum, avium rapacium, piſcium ejuſdem indolis, ex horum ovis, juſculis, gelatinis: item vegetabilia acria ex claſſe cruciformium, umbelliferarum; aromata condimenta aliis permixta; hinc ructus nidoroſi, fœtidi, horror, oris amaror, fœtor, nauſea, vomitus bilioſi, cardialgiæ, pondus ventriculi diuturnum, capitis gravitas. Succi crudi, ſubacidi, copioſi ſanguinem inſpiſſant, vaſa infarciunt; inde reſiſtentia cordi & vaſis oppoſita, quam Ephemera repetitis vaſorum ictibus ſuperat, ſanat.

Succi acres, putres, injucundi moleſtant vaſa ſanguifera, unde ſenſu confuſo natura excitata febre ephemera eos per diapnoem, ſudorem, urinas, diarrhœam exterminat.

3. *Ephemera a frigore; Diaria VIII.* Foreſti quam ipſe paſſus eſt ex itinere cum vento frigido. *Diaria ex balneo frigido*, *pluvia frigida; Diaria ex mœrore*, *terrore*, *&c.* B.

Refrigeratio corporis non ſolum perſpirationem cohibet; unde plethora; verum & humores figit, den-

denſat, unde cordi opponitur reſiſtentia, quam moleſtiam tollit natura conatu & attritu febrili, qui diariam illam conſtituit: mœror & metus eamdem inducunt in corpore mutationem; nam mœſtitia & timor impediunt perſpirationem; *Sanct. ſect. VIII. aph.* 8, 9, & 16, & perſpiratio impedita a quacumque cauſa mœſtitiam & timorem facit; *aphor.* 8.

4. *Ephemera a calore*, *Ephemera ab inſolatione*, *hypocauſtis*, *thermis*, *ammothaſia*, *balneo*, &c.: *ab ira*, *furore*, *exercitio violento*, *labore immodico*, *pervigilio*, *a ſudorificis*, *cardiacis*, *liquoribus ardentibus*. B.

Calor eſt in ratione compoſita ex ſimpla quantitatis partium ignearum & alkalinarum, ſimpla denſitatis fluidorum ac tenſionis ſolidorum, & duplicata velocitatis, qua invicem ambo colliduntur.

Quantitas partium ignearum creſcit ab inſolatione, thermis, potu fervido, ſpirituoſo, cibi aromaticis, piperatis, ſalitis, alkaleſcentibus, condimentis, cardiacis, ſudorificis, acribus.

Tenſio ſolidorum reſpondet viribus contractivis cordis, ſimulque reſiſtentiæ ſanguini transfluxuro per vaſa minima adauctæ, tono fibrarum vel nativo, vel per laborem aſſuetum, animi pathemata, &c. adaucto.

Velocitas eſt ut radix virium, quæ cor, muſculoſque contrahunt in febribus, laboribus, pathematis, curſu, equitatione, vociferatione, &c. impenſarum.

Huic anſam præbent principia caloris extrinſeca, ut inſolatio, balneum fervidius. Calor directus ſolis eſt duplus caloris reflexi, ſeu illius quem ex thermometro metimur, ſed calor ille æſtate ad 60um gr. thermometri aſcendit, adeoque tunc eſt duplus caloris ſanguinis ſani, eumque coagulare, ac lympham inſpiſſare valet in confiniis cutis, ſimulque fibras nerveas ingrate vellicare, & phlogoſi afficere: unde effectus illius caloris ſunt fluidioris avolatio, reſidui viſcoſitas, irritatio cutis, ac proinde occaſio datur Ephemeræ.

Ab inſolatione cephalalgiæ, coryzæ quotidie, hieme præſertim, ſuperveniunt, quoties frigus inſolationi ſuccedens materiem perſpirabilem a calore agitatam cohibet.

5. *Ephemera lactea* Riverii; *Ephemera puerperarum*, *nutricum a lactis refluxu*, *a lacte ſuppreſſo*; *la fièvre de lait*, *le poil*, vulgo *arcouſſel*. B.

Tertia circiter a partu die accedit aliquale frigus, vel a minima ſitus in lecto mutatione, totum corpus pervadens, identidem revertens cum gravitate, mammæ ſimul dolent, tument, dein ſerum lactis effundunt; effluxus lactis ab axilla hinc & inde videtur procedere, deinde velut corpus mammæ ſtringi videtur; mox ex papilla, maxime ſi has emulgeat alumnus, ſerum illud ſubſultim exilit, hunc lactis impetum nomine vernaculo *eſponche* indigitant mulieres: interim lochia adhuc cruenta fluere pergunt, ſed moderatius, interdum grana, vel acini papillarum rubent, tenduntur, nigricant, acute dolent: hos tumores, vulgo *canegres* nuncupant noſtrates; non raro moles mammæ in tumores tactu, non viſu, dignoſcendos, paululum a preſſione dolentes, ſubdiviſa videtur; atque ea ſymptomata intra duas, treſve dies uberiori lactis proventu, ac ſudore copioſo, valde halituoſo, ſæpe olido, lactis coagulum referente, terminantur, & identidem nutrices frigore ſuſcepto, infeſtant; ſunt quibus papillæ rhagades patiuntur, quod primiparis tantum fit, has *tendrieres* & *gerſures* Galli nuncupant.

Mammarum tumor, tenſio, dolor, lactis dein uberior proventus, ceteraque ſymptomata ſuadere videntur, lac uteri deſtinatum ad alimoniam fœtus, jam reſtricto utero in ſanguine redundare, atque eo fine ſuſcitari Ephemeram, ut impetu ſanguinis vaſa lactifera mammarum amplientur, ſicque chylo viam præbeant in lac mutando: ideo vero lac in mammarum glandulis ſecernitur, quod e cruore ab illorum oſculis fugatur, ob affinitatem gravitarum ſpecificarum lactis & chyli; antea vero chylus in mammis non ſecernebatur, tubis arterio-lymphaticis nondum ſatis diductis, atque Ephemera viam lacteo ſucco præparat, utili, ſed non ſemper vivido & impetuoſo molimine.

6. *Ephemera a phlogoſi*, *a dolore* Frid. Hoffman. cap. 14. *Ephemera a vulnere*, *fractura*, *luxatione*, *caſu ex alto*, *contuſione*, &c. *Ephemera vulneraria* Frid. Hoffman. cap. 14. pag. 186. B.

In parte vulnerata, contuſa, valide diſtracta ſanguis hæret, vel effunditur, vel ejus liber fluxus præpeditur; ad eum autem diſentiendum, reſolvendum, promovendum, maxime ſi grave pathema, quod concurrit, hujus moræ & inſpiſſationi anſam dederit, vires cordis ex ſympathiæ legibus excitantur, totaque reſolutio intra paucos dies obtinetur, maxime ſi phlebotomia, ut fieri aſſolet, in uſum vocetur, cum potu calido, diluente, & auxiliis parti vulneratæ, contuſæ propriis.

7. *Ephemera ſudatoria*, *hydropyreton* quibuſdam, *ſudoriferus morbus* Batavis; *Hydronoſus* Foreſti; *Sudor Anglicus* Sennerti; *Ephemera Anglica peſtilens* R. Fortis; *Ephemera maligna* Junkeri p.468. *the ſvvealing ſickneſſ* Anglis; vulgo *la ſuette* vel *ſouette*. A.

Symptomata. Summa virium proſtratio, animi deliquia, anxietas, cardialgia, capiti dolor. Pulſus frequens, celer, inæqualis, palpitatio cordis maxima, pertinax, aliquot quandoque annos a febre ſuperſtes. Sudor perpetuus, copioſus, utilis, cum morbo terminandus. Calor moleſtus.

Hiſtoria. Primum cœpit ab Anglia anno 1486. quam per quadraginta annos depopulata eſt; interea Germaniam, Belgium, Zelandiam, Brabantiam, Flandriam, Daniam, Norvvegiam, Galliam ab anno 1525 ad 1530 peragravit; autumno maxime ſæviebat, hieme inducias afferente, vere revertebatur: initio urbem occupans quingentos aut ſexcentos ſingulis diebus adoriebatur, ex quibus vix centeſimus evadebat; aſt adhibitis cardiacis, & vitato frigore, ſervata quie-

quiete; ſudoribus prolicitis morbi ſævities deferbuit. Vide *febris ſudatoriæ hiſtoriam in hiſtoria Regni Herinci VII. a Verulamio*. Quatenus hic morbus diſcrepet a miliari ſudatoria, videſis in in tertia claſſe.

8. *Ephemera menſtrua* Ramazzini, *Ephemera medica*: Vide Valeſc. de Taranta Philonium, & Hiſtor. medic. Freind pag. 163.

Puellæ, quæ catamenia pati incipiunt, ſi vividæ, ſanguineæ, ſimulque fibra tenſa, elaſtica donatæ ſint, quovis menſe, quando ſcilicet catamenia ingruunt, febre ephemera corripiuntur cum levi & brevi frigore, hyſteralgicis, cephalalgicis, aliiſque affectibus, ſanguinem undique preſſum, & reagentem indicantibus; ea vero omnia intra unam aut alteram diem menſtruis erumpentibus evaneſcunt. Vidit *Valeſcus de Taranta*, Monſpel. Profeſſor, quem trigeſimo quoque die febris per 30 annos continuos adoriebatur.

9. *Ephemera anniverſaria* Etmull. Seid. de morbis incurabilib. p. 14. *Ephemera natalitia*. B. P.

Antipater Sidonius Poeta febrem diariam quolibet anno, ipſa qua natus erat die, revertentem patiebatur, a qua tandem ſenex obiit, ut referunt *Valerius Maximus*, *l.* 1. *c.* 8. & *Plinius*, *l.* 7. *hiſt. nat. cap.* 61.

10. *Ephemera hæmathydrotica*, Georg. Agricolæ: *ſudore ſanguine ſtipata*, Lycoſthen. de prodigiis, Schenck. obſ. p. 766. A.

Epidemica & truculenta fuit.

11. *Ephemera dichomene*, Deider obſerv. Conſult. 14. tom. 2. *Febris dichomene*, ſeu *menſtrua duplex*. B. P.

Ephemera eſt, quæ decimo quinto quovis die revertitur; hanc obſervavit *Illuſtriſſ. D. Gibert*, *Doct. Med. Monſp.* in caſu *D. Deidier* dyſpnœa, motus convulſivi, ſitis, urinæ rubræ, pruritus ingens, frequentia pulſus, & hypochondrii dexteri intumeſcentia quavis decima quinta die per tres menſes revertebantur. Ephemeram dichomenen & ſyphiliticam vidit *Cl. Andrè Obſ. pag.* 188.

Praxis Ephemeræ. Quoniam Ephemera intra unum diem vulgo ſudore terminari conſuevit, indicium eſt materiem morbificam in illis potiſſimum vaſis ſanguineis reſidere, ex quibus intra tam breve temporis ſpatium expurgari per ſudores poteſt; circulatio ſanguinis eſt quinquies millies velocior in magnis arteriis quam in ultimis vaſculis ex æſtimatione *Kellii*, qui ramificationes arteriarum quadraginta ordinum numerat; quoniam vero docet anatome & hydraulica circulationem eo tardiorem eſſe in vaſis, quo magis ea a corde recedunt, cum numeros ordinem ramificationum exprimens ipſam a corde diſtantiam fere exprimat, veroſimile eſt materiem morbificam in ramis decimi ordinis eſſe decies a corde diſtantiorem, quam quæ eſt in aorta, adeoque decies tardius, ſi cetera paria ſint, a ſanguine expurgari poſſe, cum ad hoc ut expurgetur neceſſum ſit ut in fluentum venæ cavæ & aortæ revertatur, quod ex hypotheſi decies tardius exſequetur, quam quæ per arteriolas recto tramite venis ſanguineis terminata circulatur.

Supponamus morbos acutos, quorum materiæ morbificæ in arterioſis ſyſtemate potiſſimum latent, eſſe omnium longiſſimos, qui quadrageſima circiter die terminantur, dum chronici ſedent in lymphaticis, vel ſanguiferis venoſis; pronum erit concludere omnium tardiſſimos materiam ſuam in quadrageſima arteriarum diviſione obtinere, & breviſſimos in prima, ſicque numerum dierum quos durare conſueverunt morbi, reſpondere numero diviſionum vel ramificationum ordinem exprimenti, quæ hypotheſis non magnam fidem meretur, uſquequo res medicæ in majori luce conſtitutæ eam confirmarint; ſi hoc ita foret, materia morbifica Ephemeram inducens reſideret in majoribus vaſis, ſeu in cruore cujus motum aliquantulum retardaret, atque ejus moleculæ ejus forent voluminis, quo vaſa ſecundi, ac a fortiori tertii ordinis nequaquam ſubire poſſent, uſquequo ſubactæ & attenuatæ forent: talis eſt conditionis ſanguis copia tantum peccans, ſeu globi purpurei copioſiores; illi etenim, quia molem majorem movendam cordi offerunt, ipſi reſiſtunt, adeoque muniis vitæ obſtant, & ex lege lymphatiæ debent attenuari in lympham, ſerumve reſolvi, ut ſanitas reſtituatur; hoc autem Ephemera præſtat.

Ut ergo naturæ ductum ſequatur Medicus, is debet in *Ephemera plethorica*, 1. ægrum omni cibo & juſculo intercedere, ut uberior fiat perſpiratio, ſicque moles ſanguinis minuatur, nec pari paſſu activis particulis reſarciatur: verum potu aqueo non frigido, quantum ſitis exigit, ſanguinis viſcoſitas a calore intendenda debet præcaveri; imo ſi non ſatis procedat perſpiratio, potus theiformes calidi, diaphoretici ex infuſis theæ, veronicæ, adianthi, &c. ſunt interponendi; atque ut inteſtinalis perſpiratio juventur, clyſma emolliens, non ſudante corpore, eſt injiciendum.

2. Nihil eſt ad perſpirationem minuendam aptius, quam ſe nudum aeri frigido, ventove exponere, vel ſe intra lectum jectigare, adeoque æger more ſolito veſtitus in conclavi quieſcat, vel in lectulo tranquillus jaceat, ne ſimul vires motu muſculari inutili detrahat, & ut eas muniis vitalibus reſervet.

3. Si dolor capitis, artuumve notabilis ſit, pulſuſque vigor debito major, quod expertus tantum judicat; maxime vero ſi febrem in alteram, tertiamve diem prorogandam fore conjectamus, tum phlebotomia e brachio inſtituenda eſt, ut febris impetus & cum eo ſymptomata dolorifica minuantur; in adultis vero ſemi-libram vel uncias decem detraxiſſe ſufficiet abſente ſudore.

4. Præmiſſa phlebotomia, admiſſa diæta & gymnaſtica congruis, febris intra diem vel intra quatriduum utplurimum terminatur ſudore, vel hæmorrhagia quod rarius & ſubſequenti die ad deter-

gen-

gendas primas vias, aut etiam ſecunda die, ſi Ephemera extenſa fuerit, horis matutinis catharticum lene eſt propinandum, atque deinceps paulatim cibis eupeptis, mollibus, aſſuetis reſtituendus eſt æger.

5° Quo æger infantiæ propior, febris prolixior, fames, voracior, eo facilius a jejunii ſeveritate recedendum, & juſcula ſunt indulgenda.

6° Quo æger vigori ætatis proprior, fervidior, magis ſanguineus, floridus, phlebotomiæ aut hæmorrhagiæ cuivis aſſuetus, eo largius ſanguis eſt ipſi mittendus vel una vel binis phlebotomiis.

In *Ephemera nauſeativa* præter auxilia jam aſſignata requiritur, 1° ut potu tepido, copioſo, vomitus proritetur, quem nauſea videtur indicare; imo ſi hoc non ſufficiat, ſitque epigaſtrii gravitas, cardialgia, oris amaror, capiplenium, cum modico pulſus vigore, aqua leviſſime emetica, diſſolutis in ejus libra duobus, tribus, vel quatuor tartari ſtibiati granis, vomitus eſt juvandus; die vero ſubſequenti catharticum lene, diluens, non calefaciens, horis matutinis, eſt præſcribendum; quod felicius ſuccedet, ſi pridie horis promeridianis, aut cum febrilis calor major fuerit, phlebotomia inſtituta fuerit, ſignis allatis indicata; demum febre terminata æger more ſolito repurgandus eſt.

In *Ephemera lactea* 1° cavendum ne puerpera, quæ juſculis quarta quavis hora per ſeptimanam circiter eſt nutrienda, primis etiam diebus, ut mos eſt, offis infarciatur, nec ante partum liquidis ſpirituoſis incendatur; 2° accedente febre, frigus eſt cautiſſime arcendum, quod ſenſus horroris a levi ſuſcepto aere ſuadebit; 3° ut via lacti mammarum ſeroſo præparetur, atque utut paucum tum ab alumno, ut ruſticis ſolemne eſt, tum a mulierculis, tum a catellis, tum ope ſyphonis exurgatur bis in die; ſicque ſecretionis libertas augeatur; 4° ut ex parte mammarum omnis alia tollatur reſiſtentia, linteis tepidis tegendo, oleo amygdalarum liniendo, molli goſſypio obvolvendo; 5° abſente febre alumnus eſt a matre lactandus, quo lacte ſeroſo & diluente meconium & facilius & felicius expurgatur: atque lactans mater citius a febre & a lochiorum incommodo immunis evadit; 6° nona circiter die puerpera leniter eſt purganda, dein offis & carnibus paulatim uſſuſacienda.

In *Ephemera ſudatoria* præter cautelas aſſignatas ægri cardialgiæ cardiacis ſunt debellandæ, ut aqua florum aurantiorum, cinnamomi hordeati, vino mero, cum confectione hyacinthina, alkermes theriaca, atque ſudor tum caute ſuſtinendus, tum, ſi langueat, his cardiacis atque ſudorificis promovendus.

II. SYNOCHIA, *Synothus imputris* Galeni libr. 2. de differ. febr.; *Synocha* Gordon. Lil. cap. 1. de febre ſanguinea; Gilberti Anglici fol. 28. *Septimanaria* F. Plateri Claſſ. Dolores; *Synochus ſimplex* River. cap. 2. *Continens non putrida* Lommii pag. 2. *Febris continens* ſeu *Synocha* Stahl Caſule minus, caſ. 87. *Synocha febris, continens catexochen* dicta, Jncker. Tab. 57. Ægri *Septimani* vocantur. *La Synoque*.

Genus eſt febris continuæ, quæ ac ſeptimanam utplurimum extenditur, *Galen. de differ. febr. p. 272. Tom. II.*

Symptomata eadem quæ in ephemera, eo diſcrimine quod febris non illico tota accedat, ſed in dies major evadat uſque ad tertiam, quartam vel quintam diem, tuncque in eodem vigore perſeveret uſque ad declinationem; laſſitudo, capitis dolor, virium muſcularium proſtratio, ſenſim pari paſſu creſcunt uſque ad acmen præterea in me omnia vehementiora ſunt, ut cephalalgia, carebaria, faciei rubor, calor corporis, velocitas pulſus ex plenitudine & frequentia repetenda, ſomnus altior occupat, pulſant tempora.

Terminatur ſeptima die vel hæmorrhagia narium, ſi plethoricus, ſanguineus ſit æger, vel perſpiratione inſenſibili, ut accidit Profeſſori *VVelio*; vel ſomno, ut accidit Profeſſori *Stahlio*, (*claſſ. de febrib. pag.* 1.); vel ſudore,

Synocha jugem habet æſtum nihil remittentem, & quamvis per horam nonnunquam remittat, hnc accidentale eſt, non vero ſtatum, nec de ejus eſſentia, & vix inde levamen ſentiunt ægrotantes; *Stahlius*. Hujus principium ſeu occaſio eſt, ſanguis purus ut plurimum, ſed vel copioſus vel ſero perſpirabili onuſtus, vel igneis particulis fœtus, vel leviter inſpiſſatus per moram: in primo caſu eum reſolvit natura in ſerum perſpirabile, motu febrili excitato; in altero continuam ſeri ſecretionem tantum molitur; in tertio potu per ſitim imperato ipſius fervorem extinguit, & dilatatis urinæ & ſudoris viis igneas particulas exhalat; in quarto ope caloris aucti viſcoſitatem minuit.

Synocha periculoſior eſt ephemera quantum eſt vehementior & diuturnior ſimul; cum enim malo phyſico ſeu periculo proportionales ſint naturæ conatus, quoties ordinati ſunt, ut in hoc morbo; quo febris vehementior eſt & pertinax, eo majori molimine atque longiori opus eſt ut materies morbifica mutetur, adeoque eo magis nocere œconomiæ animali ea materies cenſenda eſt.

Quo plura ſimul vitis concurrunt, ut ſanguinis ſpiſſitudo & plethora, eo peciculoſior eſt morbus; quia eo majora molimina exigit, ut tollatur; & ſi vires deficiant in hoc molimine, vita deficit.

1. *Synocha plethorica; Febris ſanguinis* Avicenn. Tom*s* 2. pagin. 43. *Synocha inflata* Heurnii de febrib., *Synocha ſanguinea* Sennerti de febr.

febr. l. 2. c. 10. *Synocha 7° die ſoluta* Fr. Hoffmanni Obſ. 4ª; *Sinochas ſimplex* Frid. Hoffmanni de febr. pag. 110. 111. D.

Differt ab ephemera plethorica 1° duratione ultra quartum diem; 2° quod non eſt ſudor conſtans verſus finem morbi; 3° quod ſymptomata in ſtatu ſint graviora, potiſſimum reſpiratio celer, frequens, pulſus velox, plenus, ſomnolentia.

Differt a ſynocho putri, quod nulla notabilia ſint ſigna putredinis, ut linguæ flavedo, ſordities, oris fœtor, nauſea, vomitus, &c. quod brevius terminetur; quod facies, oculique magis rubeant, venæ magis tumeant, pulſent tempora, quodque ſine notabili rigore adoriatur.

Principium hujus febris eſt plethora commota, ſeu copioſior ſanguis, iſque ſimul fervidus, & pathemata vivida, exercitia immodica, eſculenta, calefacientia exagitatus, unde quid egerendorum, ut hæmorrhoidum, catameniorum, perſpirationis, phlebotomiæ aſſuetæ, &c. ſuppreſſio; quid ingeſtorum copia adaucta conferant, in hujus productione, ſatis liquet. Licet autem ſub finem morbi ſigna ſaburræ putris accedant, ea ſunt effectus non vero principia morbi.

2. *Synocha ardens; Synochus cauſonides* Gilberti Angelici fol. 56. *Synocha bilioſa* Sennerti lib. 2. cap. 10. *Synocha cauſodes* Mangeti Biblioth. Med. *Cholerica febris* Frid. Hoffmanni de febr. ſ. 4. cap. 2. obſ. 5. A.

Ea corripit graciles, bilioſos, ſanguine copioſo, ac carne non ita abundantes, qui vitam laboribus deditam agunt, corpuſque multum exercent, & pathematis vividis exagitantur qui in ſole & æſtu diutius verſantur, aut cibis & medicamentis calidis ſunt uſi. Calor eſt acrior, vehementiorque, ac ſitis magis divexat quam in plethorica; urinæ ſunt tenuiores atque acriores. Differt a tritæophya ardente quod non ſponte periodice remittat.

Synocha putrida Sennerti. A.

Licet calor in ſynocha putri, ſi cum aliis putridis conferatur, ſit mitior, tamen ſi cum ſynocha plethorica comparetur, calor eſt acrior. Deinde in putrida urina eſt rubra, craſſa ac turbida, ſine ſedimento, cruda, aut ſaltem leviter coacta in principio, pulſus præterea ut in aliis putridis. Tandem ſymptomata omnia, ut dolor, inquietudo, vigiliæ, &c. majora ſunt quam in plethorica.

Pulſus ut in aliis non ſolum eſt magnus, ſed & vehemens, celer, frequens, inæqualis & inordinatus.

4. *Synocha tragœda* Ramazzini, *conſtit. Epid.* p. 184. A.

„ Narrationem oppido curioſam apud *Lucianum de conſcribend. Hiſtor.* habemus de febre „ quadam tragœda (ſic enim illam appellare liceat) quæ Abderitas temporis fere momento „ invaſit. Egerat Archelaus Poeta tragicus media „ æſtate, multoque æſtu, apud Abderitas, Euripidis Andromedam, ex quo factum ut multi „ ex theatro febricitantes exierint, ac univerſi „ poſtmodum febre graviſſima fuerint correpti, „ quæ die ſeptima plurimo ſudore erumpente, nec „ non in ſanguine e naribus profluente, ſolvebatur, ſuperſtite tamen ridicula quadam mentis „ perturbatione; nam ut refert Auctor, *omnes quaſi ad tragœdias agendas impellebantur, & jambica perſonabant, multumque vociferabantur, maxime autem Euripidis Andromedam canticis referebant, plenaque adeo civitas erat pallidis; ac macilentis illis tragœdis ſeptimanis* . . . . Haud aliter „ apud nos immodicus æſtus, plebem urbanam, „ inter anguſtias ædicularum concluſam, in febres „ agebat, adſpectu quidem terribiles, nec ſine „ mentis emotione, ſed quæ poſtea die ſeptima, „ oborto ſudore, poſt celebratam liberali manu „ phlebotomiam, ſolventur; ubi vici anguſti & „ anfractuoſi ſolis ardorem eludebant, minus a „ febribus populares exercebantur, atque id beneficii ex hac febre ſecutum eſt, ut reſeratis „ a calore & ſudore potis cutaneis, exterminata „ radicitius ſcabie plebs nitidior ac vegetior apparuerit. *Ramazzini.* “

5. *Synocha catarrhalis* Fr. Hoffmanni de febrib. ſect. 4. cap. 1. obſ. 5. *Catarrhus cum febre epidemicus* Georg. Heniſch. Comm. in Aretæum p. 315. *Febris epidemica ann.* 1580 Riverii, obſervat X. pag. 137. A.

Illa ſpatio ſex ſeptimanarum anno 1580 omnes fere Europæ gentes affligebat, vis vigeſimus hujus morbi expers erat præſertim in Saxonia. In invaſione omnes vires languebant, præcordia gravitatem ſentiebant, cor preſſionem, & palpitabat; pulſus parvi, celeres & inæquales erant; caput erat grave, & ingraveſcente morbo ita ægroti languebant ut tremerent & conciderent; quidam vigilabant, alii profundiorem ſomnum habebant; ex capite fluxit acrior & ſubſalſus humor ad thoracem, qui tuſſim movebat, in extremis partibus dolores vagos & pungitivos excitabat; initio horror & calor totum corpus & caput occupabat, & ad tactam non erat mordax, continuus tamen cum rubore oculorum & tumore; mina primum tenuis, mox craſſa; aliis ſanguis e naribus fluebat: pleriſque ſudor copioſus prorumpebat, quo & febris finiebatur, quarto utplurimum die; interdum, ſed raro, longius protrahebatur ad ſeptimum vel nonum diem. *Heniſchius.*

6. *Synocha ſcorbutica;* Lind. de Scorbuto 1756. Syndenham pag. 39. A.

Vidi in puero, cujus pater & mater ſcorbutici erant, febrem continuam acutam cum ſtomacace ita putrida, ut vix ullus cameram in qua jacebat æger ingredi poſſet, ex qua intra ſeptimanam obiit. In hac convenit limonata mineralis, ſeu ex ſpiritu vitrioli in aqua ad gratam aciditatem, catharſis lenis, vinum rubrum, &c. Conveniunt etiam tartarum vitriolatum, cremor tartari, acetum cum ſale tartari mixtum; ſumatur bis vel ter in die ad uncias quatuor, necnon ſpiritus Mindereri adhibeatur.

6. *Synocha dolorum; febris ſymptomatica a doloribus orta* Frid. Hoffmanni de febrib. ſymptomat. pag. 187. T. 2. A.

Non

Non ſolum febris ſynochia, vel ephemera comitatur dolores & phlogoſes, quæ fiunt in vulneribus, ambuſtionibus, tumoribus phlegmonodeis, bubonibus venereis dum ſuppurantur, tendinum puncturis, ſed etiam morbis dolorificis ineuntibus aſſidet, ut paroxyſmis arthritidis, rheumatiſmi, nephtalgiæ, proctalgiæ a mariſcis, ſimilibuſque.

Cura exigit phlebotomiam repetitam, victum tenuem, diluere & demulcere aptum; ſympos ex aqua illiorum, floribus nymphææ, papaveris rhœados, papaveris albi, laudanum; extus vero admoventur fomenta emollientia, leniter reſolventia, cataplaſmata anodyna ex mica panis, lacte, croco: cavendum a catharticis, quæ non niſi ſedato dolore, ſi ſaburra prima vias infeſtet, advocanda ſunt, eaque minorativa, antiphlogiſtica.

6. *Synocha cephalalgica*, obſ. D. Razoux, Med. Memauſenſis; Journal de Medecine Novembre v758 pag. 415. *Cephalalgia verminoſa*. A.

Febris ardens, continua, pulſu pleno, vehementi; cutis arida, urens, facies rubra, oculi inflammati, dolor capitis, ſeu frontis aſſiduus, continuo creſcens a morbi initio; lingua nitida, nulla læſio ſtomachi, nulla ſaburræ indicia; poſt ſex largas phlebotomias, catharſes, anodyna, narcotica, ptiſanas nitratas morbus perſeverabat; tandem ex præjudicata ſuſpicione ſaburræ præſcribitur emneticum, & ægra ſeptuaginta duos vermiculos ſternutando, & vomendo ejecit ex naribus, qui in finibus frontis latitabant, & illico ab omni febre & cephalalgia liberata eſt.

Vermiculi erant ſeptem, vel octo lineas longi, albi, tres lineas lati, annulis diſtincti, omnino iidem qui in finibus frontis vervecum reperiuntur, deſcripti a *D. de Reaumur*, *Hiſt. des inſectes tom.* 4. *pag.* 555. Hæc autem mulier pridie hujus morbi biberat aquam rivuli, ex quo pecus ovile paulo antea ſitim extinxerat; hi vermiculi ſpinis rubris, uncis & corniculis hiſpidi, irrequieti, & agiles ſunt, ac oves in phrenitidem agunt, qua exiliunt, & arbores obvias capite impetunt.

6. *Synocha miliaris; Suete*. D. Coyer Mem. de l'Acad. des Sc. 1752. Ludvvig. Comment. T. 3. Vide *Miliarem Sudatoriam*.

III. SYNOCHUS Galeni; *Continens putrida* Lommii *lib.* 1. *p.* 2. *Febris putrida* Riverii: *Synochus putris*, *febris continens dicta* Pitcarnii de febr. 24. *Febris continua putrida* Boerhaave aph. 730. *Fièvre continue*.

Eſt genus febris continuæ, quæ ad duas, treſve ſeptimanas extendi conſuevit, eum pulſus robore ſanum, in morbi ſtatu ſaltem, notabiliter ſuperante.

Differt ab ephemera & a ſynocha, 1° quod rigore ſæpius, majorique frigore invadat, atque 2° quod diutus creſcat; 3° quod ſecunda tertiave finita ſeptimana terminetur. A typho vix initio diſtinguitur; differt tamen odore proprio, debilitate artuum minori; robore pulſus, quoad frequentiam, plenitudinemque, multo majori & ſanum ſuperante; calore ſanum excedente, cum in typho calor, urina, pulſus ſano ſimiles, ac pulſus ſæpe debilior; lingua ſordida quidem, ſed non nigreſcente, niſi in paucis ſpeciebus. Ab hectica differt motu velociori, ſymptomatum vehementia, debilitate, initio etiam majori linguæ ſorditie, &c.

Rarior eſt amphimerina putrida, quarum vulgo confunditur; nunquam eſt homotona, nec peracmaſtica, nec epacmaſtica, ſed initio & fine ſemper debilior, in augmento & ſtatu fortior, unde illæ diviſiones Veterum inanes videntur.

Symptomata in functionibus animalibus. In vigore ſæpius adſunt vel ſomnolentia, vel leve delirium, in tractu faſtidium & tædium, motus muſcularis difficilis, virium proſtratio, ita ut fere ſemper jaceant, imo ſæpe in ſitu horizontali ſupino, minus tamen quam in typho. Adde dolores lumborum, capitis, ventriculi gravamen, imo cardialgias, vertiginoſam titubationem. *In functionibus vitalibus*. Reſpiratio frequens, & amplior ſolito, ſeu in eadem ratione qua pulſus, difficilis, ſuſpirioſa. *In functionibus naturalibus*. Solidorum ciborum, & præſertim animalium, faſtidium, juſculorum averſatio, frigidorum & ſubacidorum ſitis intenſa, ni ſopor adſit, aut delirium; tabaci aſſueti, vini averſatio. *In excretionibus*. Halitus oris & cutis fœtens, in convaleſcentibus quandoque moſchatus, vel ſingularis; ſaliva viſcida, pauca; urina rubra, turbida, ſedimento in declinatione albeſcente, dejectiones billioſæ, flaveſcentes. *In qualitatibus*. Facies non ita rubens ac in ephemera, nec ita plumbea ac in typho; calor ſiccior, mordacior quam in ephemera, intenſior quam in typho per tractum morbi; initio frigus & horripilatio, ſine tremore tamen, ſed a levi ſitus mutatione revertens.

Dolendum eſt quod nullus Auctor, ut obſervat *Stahlius*, febrium ſpecies diſtinxerit, niſi ex præconcepta putredinis & malignitatis opinione, ita ut individuas obſervatione compertas ad ſuam ſpeciem, imo ad genus referre difficillimum ſit: hoc exinde factum eſt, quod nullus Auctor hiſtoriam morbi ſeponat ab ejus theoria philoſophica, & ſemper cauſam cognitam ſupponat, atque exinde ſigna characteriſtica derivare contendant, quo errore nihil pejus in re medica.

Galenici omnes febres humorales putredini adſcripſerunt, ephemera ſcilicet & hectica tantum exceptis, quia illam ſpiritibus, iſtam ſolidis excandeſcentibus tribuebant, unde juxta ipſos febris putrida erat claſſis febrium quæ continebat omnes exacerbantes, omnes intermittentes; & omnes (duabus exceptis) continuas. Neoterici ex Veterum claſſe genus unicum confecere, quod febrem putridam vocant, ſeu ſynochum, unde Veterum pyretologia evertitur.

Nos ſeponimus quod excogitavit circa cauſas opinio, ab eo quod obſervatio docet, & ſpecies

cies a cauſis nequaquam diſtinguendas cenſemus, ſed tantum a ſymptomatis; utrum putredo latent febres omnes foveat, nihil ad hiſtoriam febrium pertinet, ſed tantum ad earum philoſophicam cognitionem, ſine qua tradi debet hiſtoria. Eam interim ſibi arrogant Neoterici licentiam, quam nemo facile Botanico conceſſerit, a quo in deſcribenda plantarum hiſtoria ſenſuum requirimus teſtimonium, non rationis commentationem.

„ Febrium quidem ſpecies omnes juxta phænomenorum ſuorum varietatem in genera redigere, ac characteres cujuſque idiopathicos enucleare res eſt multi otii, ac ſumme ardua, ad quam unius Medici ætas non ſuffecerit; at vero hic labor, utut ſit improbus, prius eſt exantlandus, quam nos aliquid memoratu dignum in extricanda tam multifaria horum morborum ſerie præſtitiſſe jure poſſimus gloriari: “ *Sydenham cap.* 11. *p.* 28.

Galenus duas Synochi ſpecies admittebat, ſanguineam ſcilicet & bilioſam; *Sydenham* vero nulli hypotheſi addictus plures multo obſervavit, nec facile determinandum hunc numerum eſſe putat.

Synochus putris, ait *Riverius*, nullis paroxyſmis diſtinguitur, unde diſcrepat a rimittentium generibus, ut amphimerina; nec enim paroxyſmis adſcribi debent calores vel fugaces a juſculo, motu oriundi, vel ſimiles mutationes, quæ Gallis *Bouſées* nominantur; multo minus illa acceleratio pulſus, quæ ſanis etiam omnibus accidit, quæque febricula veſpertina vocatur; quod ſi ita eſſet, ut volunt Neoterici, nulla febris continens daretur, omnes eſſent remittentes, vel exacerbantes.

1. *Synochus ſanguinea* Galen. 2. method. cap. V. River. pag. 304. *Febris continua annorum* 1661. *ad* 1664. *Londini*, Sydenham cap. 4. pag. 29. *Febris depuratoria* ejuſdem.

Diſtinguitur hæc ſpecies 1. vomituritione initio & diarrhœa verſus finem, niſi Medicus principio obſiſtat, unde putris cognominatur; 2. lingua ſicca & nigra; 3. ingenti ac ſubitanea artuum debilitate; 4. partium externarum ſiccitate, ſi declinationem leni madore ſtipatam excipias; 5. ad decimum quartum vel vigeſimum primum diem extenditur. Diſcrepat a typho, quod licet ſumma ſit artuum proſtratio, tamen pulſus in vigore morbi plenior & frequentior eſt, adeoque fortior quam in ſanis, ſimulque calor intenſior, nec ulla in hac ſpecie purpura apparet.

Symptomata quidem a prava medendi methodo diverſa exſurgunt, quæ diagnoſim ſpeciei confundere poſſunt, ſed ea tantum, quæ ſibi relicta febris producit, recenſenda ſunt. De cætero ea ſpecies conceptam ſemel effervescentiam, ſine ulla exacerbatione eodemque ſemper tenore, (niſi acmen excipias,) perficit, urina ubique vel tenuis vel craſſa, utraque ex æquo cruditatis indicium.

Cum diarrhœa in morbi declinatione accedebat, morbus inde factus pervicacior diutius affligebat.

Proceſſus Curatorius. Si æger junior vel ſenior aut ab aliis morbis convaleſcens fuerit, phlebotomia aut parca, aut nulla præmittenda eſt. Si vegetus ſanguineuſque ſit, illa initio inſtituenda, & pro viribus ægri habitualibus, ac morbi intenſitate repetenda bis vel ter; victus ſit ex juſculis quarta quavis hora ſumendis, ita tamen ut interponi poſſunt cremores fluidiſſimi, horum loco ſumendi. Si æſtum & febrem juſcula intendant, ut in bilioſis accidit, potus ſit decoctum horde vel quid ſimile.

Præmiſſis phlebotomiis felicius ſuccedit emeticum ex epigaſtri gravitate, nauſea, cardialgiis indicatum, quod adultis ſit ex drachmis ſex vini emetici, cum oxymelitis ſcillitici & ſyrupi de ſcabioſa, ana, dracmis quatuor; ſumat jejuno ſtomacho, atque uno vel altero ptiſanæ cyatho diluatur, necnon poſt quamlibet vomitionem copioſus ptiſanæ pulli vel aquæ tepidæ cyathus hauriatur: vel tartari ſtibiati grana tria aut quatuor in aquæ tepidæ cyatho uno aut altero intra horæ quadrantem propinentur. In noſtris regionibus minor doſis emitici ſufficit, niſi tamen ægri ſint craſſi, robuſti milites, bajuli, atque in hoc caſu uncia una & ſemis, vel unciæ duæ vini emitici in tribus aquæ tepidæ cyathis mixti, interpoſito horæ quadrante, ſucceſſive hauriuntur, unde plenaria ſuccedit vomitio.

Sequentibus diebus alternis catharſis ex infuſo ſennæ in decocto tamarindorum addita manna celebratur; veſpere vero julapium vel emulſio cum ſyrupo papaveris albi turbam excitatam compeſcit; diebus intermediis clyſmata laxantia repetenda, aſt verſus decimam diem obſervandum, quieſcendum. Imminuitur ut plurimum febris, urinæ coctæ apparent, ſudores ſalubres accedunt; & decima quarta febris recedit; curam vero catharſis abſolvit.

2. *Synochus ſudatoria*. *Febris continua epidemica ann.* 1665. *ad* 1667. *Londini*, Sydenham pag. 63. A.

Dolor capitis intenſior quam in prima ſpecie, & vomituritiones adhuc immanes, in pleriſque diarrhœa, quæ in prima ſpecie ope emetici poterat præcaveri, in iſta provocabatur, nec tamen ceſſabat vomituritio; ſiccitas externarum partium; aſt præmiſſa phlebotomia ſudor facile ſuperveniens ſymptomata ſublevabat, quocumque morbi tempore, quod in prima ſpecie non ante decimam quartam diem accidiſſet; ſanguis ſæpe pleuriticorum & rheumatiſmo laborantium ſanguinem colore referebat.

3. *Synochus variolodes*. *Febris (varioloſa) continua ann.* 1667. *ad* 1669. Sydenham pag. 99. *Synochus varioloſa*. Huxham de aere pag. 33. A.

Hæc ſpecies, cum variolis epidemicis ingreſſa, ſtetit cum iiſdem, ceciditque. In hac febre & hac variola ſcrobiculus cordis a levi preſſione doluit, capitis dolor, calor corporis, petechiæ ſatis manifeſto indicio ſe prodebant; ſitis interim non urgebat. Lingua ſanorum ſimilis, quandoque albida; ſicca rariſſime, ſudores effuſiſſimi ab initio morbi ſine levamine. A ſudorificis & cali-

calidis delirium phreniticum accedebat, petechiarum creſcebat numerus, & ſymptomatum aliorum intenſitas, urina laudabilis, ſed ſine levamine. Minus recte tractata ſpecies ad ſeptimanas ſex vel octo perdurat, niſi mors interceſſerit. Ptyaliſmus ſatis uber quandoque ſub finem accedebat, maxime ſi parum evacuatus, multumque dilutus & refrigeratus æger, iſque ſalutaris. Exceptis varioloſis eruptionibus, cætera ſymptomata variolæ congruebant. Caput, ſtomachus & lumbi laborabant quaſi ab induente variola, cum magna pectoris oppreſſione, & aſthenia; talis forte affectus nomen dedit: *Febris varioloſa* Sydenhami: hæc *Huxham pag.* 33. ubi vide curationem.

Curatio. Facillima methodus hujus ſpeciei ſanandæ eſt, phlebotomias repetere, ut in morbo inflammatorio, etiam ſi adſit diarrhœa, enema refrigerans vel ſingulis vel alternis diebus injicere, julapium ex aquis lactucæ, portulacæ, ſyrupo de limonibus, quater vel quinquies in die propinare, ſerum lactis aut aquam hordei pro potu ordinario offerre; pultibus hordeaceis, panatellis, pomis ægrum nutrire, deterſiſque ſudoribus quovis die ægrum e lecto eximere, ut calor contemperetur, cum in hoc morbo nulla alia ſit materies morbifica præter æſtuoſum ſanguinem.

4. *Synochus dyſenteriodes; Febris (dyſenterica) continua ann.* 1669. *ad* 1672. Sydenham pag. 119. A.

Synochum dyſenteriodem a dyſenteria diſtinguo ex eo quod in dyſenteriode ſint omnia phænomena, præter alvi fluxum cruentum & torminoſum, quæ dyſenteriam antea regnantem comitabantur, idem ordo ſymptomatum, idem exitus, &c. in Synocho vero dyſenterica ipſe alvi fluxus cruentus, & torminoſus ſit ſymptoma morbi; quod tamen minus eſt notabile quam ſymptomata mere febrilia.

Illa ſpecies cum alvi torminibus raro inibat, ſudores etiam pauci, verum cephalalgia immanis, lingua albida, humida, aphthæ in exitum regimine calidiori, & in ægritudine contumaciori.

Cura eo debet vergere ut materia acris quæ dyſenteriam excitaſſet, per alvi colatoria educatur, edulcoretur, ſed cum vires non ita infringantum ac in dyſenteria, paregoricis minus eſt indulgendum, ne retineatur materies morbifica: pultes avenaceæ, hordeaceæ; panatellæ ſint pro cibo; pro potu vero cereviſia tenuis tepefacta. Aſt celebrata ſemel aut bis catharſi, pullorum carnibus ægros interdicere nil jubet: tertia purgatio, interpoſito die, morbum abſolvit ut plurimum, ſi dein vires forent languidæ, ut apud hyſtericas, laudanum & auræ liberioris uſus, febre depulſa, conveniunt. Hac methodo morbus nullo negotio victus recedebat. *Carus* his febribus ſuperveniens, ob medicamenta ſudorifica inopportune præſcripta, lethalis.

5. *Sonochus pleuritica; Febris pleuritica* Sydenham *ann.* 1673. A.

Hæc ſpecies actu dum ſcribo Monſpelli pandemica eſt. Incepit æquinoctio verno, & initio Maii etiamnum perſeverat; incipit a frigore notabili cum horrore, laſſitudine, altera die dolor pectoris pungitivus, ſed mitis, ſub mamma ſæpius dextra, qui præſſione non mutatur, cum calore, tuſſi humida, pauca exſpuitione ſanguinis, ſudatiunculis; lingua eſt alba; in fervidiori ætate & temperamenro delirium accedit, ſecus minime; ſymptomata pleuritica poſt aliquot phlebotomias intra octo circiter dies recedunt, & febris remanet, in qua quidem calor quandoque creſcit, ſed nulli ſunt paroxyſmi veri a frigore incipientes. Febris ad 14um, ſæpius ad 21um diem extenditur.

Curatio. Æger juſculis quarta quaque hora veſcetur. Potus erit vel decoctum cichorii, vel infuſum capillorum veneris. Phlebotomia una vel altera prima die inſtituetur; ſæpius adultis quatuor vel ſex neceſſariæ ſunt, poſt ſecundam tertiamve, id eſt, circa tertium morbi diem purgabitur æger cum mannæ unciis duabus vel tribus, & grano uno, alterove tartari ſtibiati, in cyatho infuſionis florum violæ vel infoliorum cihorii decocto, vel duo cyathi purgantes una hora interpoſita propinabuntur cum grano tartari ſtibiati, & mannæ unciis duabus in quolibet: hoc remedio quandoque vomitus excitatur & lumbrici rejiciuntur, etiam in adultis, deorſum materies copioſæ, fluxiles excernuntur, die ſequenti phlebotomia, ſi utilis ſit, collocatur, aſt alternis diebus uſque ad duodecimum & ultra diem cathartica repetuntur, & licet tuſſis ac ſputum ſanguinolentum, atque cruor cruſta alba tectus diſſuadere videantur, in primis & multo magis in ultimis catharticis drachma una aut altera folliculorum aut foliorum ſennæ additur infundenda; cujus infuſio mannæ unciis aliquot addita ſcopum optime attingit.

Qualibet nocte julapium paregoricum præſcribitur, denique ſudores critici erumpunt aut ſputa craſſa, copioſa exeunt, & ſic morbus terminatur.

Quomodo differat a pleuritide videſis in inflammatoriis.

6. *Synochus ardens* Riverii prax. lib. 17. ſect. 2. cap. 1. pag. 304. *Synochus biloſa* Galeni 2. de differ. febrium cap. 2. & 2. de criſibus. *Fièvre continue* 1 *eſpèce*, van Swieten Maladies des armées. A.

Fit juxta *Galenum* a bile putreſcente in majoribus vaſis, & eſt de familia ardentium. „ Si „ enim tenuior ſanguinis pars & calidor, quæ „ flavæ bilis indolem æmulatur, reliquas partes „ ſuperet, & putredinem concipiat, Synochus „ bilioſa exoritur, ait *Riverius*. Una febris ar- „ dens, *pergit ille pag.* 306. a principio ad finem, „ unicam acceſſionem habet, quæ Synochus bilio- „ ſa & etiam Synochus ardens nominatur, quæ „ fit cum bilis putreſcens vaſa omnia cordi pro- „ xima occupat.

Diſcrepat maxime a *tritæophya cauſo* ſeu ardente periodica Riverii, in qua ſcilicet ſunt paroxyſmi tertianarii.

Hæc adoleſcentes billioſos valde exercitatos æſtate potiſſimum aggreditur, calore fervido, continuo, ad 33um thermometri Reamurii gradum, & ſiti aſſidua ac pervigilio ægrum divexans.

Curatio eadem quæ tritæophyæ cauſonis, verſabitur in contemperando fervore ſanguinis per repetitas phlebotomias intra primos dies, per potum emulſionatum vel acidulum nitroſum, aut limonatam tum vegetabilem tum mineralem, qualem præſcribit *Sidenham* ex ſpiritu vitrioli, aut ſalis in magna aquæ copia diluti, ita ut vix aciditas linguam feriat. Cathartica non, niſi ſedata febre, conveniunt, eaque antiphlogiſtica ex tamarindis, caſſia, floribus violarum, cum manna, ſale polychreſto, &c.

Maxime vero neceſſarium eſt ut æger auram liberiorem reſpiret, imo ut quamvis die aliquandiu, ſi vires ſinant, e lecto ſurgat, ſaltem ſupra lectum cubet veſtibus indutus, capite paullum elatiori, ut fervor ſanguinis temperetur, ejuſque ad caput impetus retundatur. Clyſmata refrigerantia quotidie repetita, nec non julapia ex aquis lactucæ, portulacæ, ſyrupo nymphææ, violarum pluries in die hauriantur; noctu vero emulſionibus ſyrupus de nymphæa aut de papavere adatur.

Sanguis initio extractus in hoc morbo cruſta cariocea alba tectus eſt, adeoque vere inflammatoribus; hunc corruptum vocabant Veteres, & inde putredinem hujuſce generis febrium deducebant. *Riverius* ipſe hac ſpecie correptus *obſer.* 94. *pag.* 97. hanc vocat *continuam putridam*, eamque duabus phlebotomiis & clyſmate ſuperavit intra triduum, nulla catharſi adhibita; errant ergo illi qui putridas cum meſentericis confundunt, & omnes indiſcriminatim ſolis repetitis catharticis curari volunt. Meſentericæ, quæ a multo putridæ ſaburræ apparatu in primis viis foventur, cathartica quidem multa exigunt, ſed ad amphimerinas pertinent; putridæ vero dictæ Veteribus magis inflammatoriæ ſunt; unde juxta *Sennertum de febr. l.* 2. *c.* 3. ſigna febris putridæ ſunt calor urens, ſitis magna & intolerabilis, lingua arida aut nigra, delirium, aut quid ſimile. In hac ſpecie ſuadet. *Ill. van Swieten des maladies des armèes*, phlebotomiam initio repetitam, largam, decoctum hordei pro potu, addita cuique libræ oxymellis uncia; dein quovis bihorio ſumat æger decoctum tamarindorum cum pauco nitri & mellis, ac bis in die clyſma laxans. Deſinente morbo infuſum febrifugum fit potus ordinarius.

Species aliæ ſynochi; quæ ſingularem attentionem merentur, ſunt ſequentes.

7. *Synochus rheumatiſans* Sydenhami an. 1675. A.

Illa eſt quæ dolores artuum in diverſis partibus excitat, ſanguinemque phlogiſticum ſuppedit. Curatur eodem modo quo cæteræ inflammatoriæ, ut pleuritiodes, variolodes, ardens. Hujus hiſtoriam & curam omittit *Sydenham*.

8. *Synochus hiemalis* Sydenham poſtſcriptum in tractatu de hydrope, pag. 505. *Synochis catarrhalis* rectius dicenda, A.

Duobus primis diebus æger nunc frigit, nunc incaleſcit, de dolore capitis & artuum cum inquietudine conqueritur; lingua alba; pulſus quidem eſt ſanorum pulſui ſimilis, verum non eſt ea virium proſtratio quæ typhum deſignat; tuſſis ferme adeſt, ſed non adſunt alia peripneumoniæ hiemalis ſigna, ut dolor capitis vividus, thoracis coarctatio, dyſpnœa gravis; ſanguis tamen eſt pleuriticus.

Hæc febris, ſi regimen calidum accedat, in typhum degenerat: accedunt enim delirium, ſopor, pulſus languidus; inordinatus, lingua arida, maculæ rubentes & lividæ.

Cura vergit ad evacuandam pituitæ colluviem congeſtam & repetita catharſi ſubducendam. Fiat phlebotomia ad uncias decem; die ſequenti blande purgetur æger ex mannæ & ſyrupi roſarum ſolutivi ana uncia una, infuſo foliorum ſennæ & rhei in decocto tamarindorum: alternis diebus ad tertiam vicem repetatur catharſis: ſyrupus de papavere dein ſingulis noctibus adhibeatur ad unciam unam: diebus a catharſis vacuis decoctum pectorale & julapium bechicum uſurpentur, eclegma, vel emulſio interponantur: & lecto interdum ſurgat, & a carnis eſu abſtineat, juſculis tantum utatur.

9. *Synochus anniverſaria* Bexivenii apud Seidelium de morbis incorubilibus, pag. 14. B.

Quidam Joannes Architectus ſingulis annis ſtato die uno natus fuerat febre implicabatur, quæ ex putreſcente bile genita ſuum circuitum ſervans quartum & decimum non tranſgrediebatur diem; donec ſenio confectus, & ex more eadem implicitus febre, natali ſuo die vi morbi proſtratus occubuit.

10. *Synochus ſpermateca* Sinibaldi. B.

Caſtis, religioſiſque cœlibus hæc accidit ob ſpermatis retentionem, unde mœror, pervigilium.

11. *Synochus Tarantana*. Vide Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1707. & 1708. A.

Non ſolum Muſicos ſynocho diutius protracta affectos ſublevavit ſonus fidium, atque curationem abſolvit, ſed etiam vidi quem in alio febris genere immanis dolor capitis alternis diebus cum febre vexabat, & quem mire ſublevavit iteratus quotidie per aliquod tempus tympani bellici ſonus, cui ſpectaculo mœſtus intereram, utcumque ludicrum externis viſum eſſet; agebatur quippe de cognato, qui hujus & aliorum auxiliorum ope convaluit.

12. *Synochus ſoporoſa* Guarin. conſ. 301. Reverii obſ. p. 134. Sydenham febr. contin. an. 1670. pag. 119.

Incipit ſopor a delirio obſcuro, accedit ſtupor, dein ſomnolentia, quæ a regimine calidiori excitata non potuit a *Syndenhamo* ſublevari niſi auxiliis, dum de Cataphora febrili, recenſendis. Vide *Sydonham ſchedula monitor. pag.* 517. *& febr. contin. pag.* 138. *&* 141. Largum epiſpaſticum capiti raſo impoſitum prodeſt.

13. *Synochus ſcorbutica* Sennert. de Scorbuto. A.

Si in ſecundo ſcorbuti gradu ſint ægri, curantur acidis, lenibus catharticis, non neglecto

uſu

uſu vini albi; ſi in tertia periodo accedunt colliquatio, purpureæ maculæ, diſſolutio putris, mors, teſte *D. Lind.*

14. *Synochus miliaris*, a Carouge en Normandie, Janvier 1754. Journ. de Med. Avril 1756. Gerard. D. M. A.

Febris initio mediocris, horroribus, laſſitudine, dein calore præviis; pulſus parvus, debilis, irregularis, lingua initio ſana, in fine ſicca, cum ſiti ardenti; nauſeæ, dolores vagi, agripnia, magna aſthenia. Dejectiones frequentes, ſeroſæ, fœtidæ, verminoſæ, urinæ pallidæ ſedimento viſcoſo. Cruor in patella nunc diſſolutus, nunc inſula in copioſo ſero; cutis maculis rubris, papulis vel albis, vel utriſque. Terminus intra 15^{in} vel 20i dies per lyſin, raro ad 30. Mortis ſigna in quibuſdam erant, quæ valetudinis in aliis, ut ſtrictura laryngis ſtrangulans.

Cura. Remedia quæ proſunt ſunt tartarum ſtibiatum in tamarindorum decocto; quædam doſes ſalis ſedativi, ſerum lactis, vel aqua panis cum nitro pro potu; cum diſſolutio non imminebat, phlebotomiæ, veſicatoria tibiis admota, & ſal ſedativum in decocto bardanæ pro potu. Hieme & æſtate pernicioſior fuit,

Illam Synochum excitabat virus miliare latens, ut excitat alios bene multos morbos ſæculo elapſo ignotos. An eadem ſpecies ac febris nova Sydenhami?

15. *Synochus a ſcabie*. A.

Eſt vehemens Synochus ardens, intra ſeptem dies cum ſcabiei eruptione terminandus, qui a viru ſcabioſo, per vulnus brachii inoculato, exurgit. Vide hujus inoculationis mirum ſucceſſum in *Anæſtheſia* 4.

IV. TYPHUS Hippocratis 1us & 2us de internis affect. Fœſi, 553. *Typhodes* Pr. Alpini; *Febris mali moris*, *febris nervoſa* Anglis; *Fièvre nerveuſe*, *la fièvre continue maligne*.

Genus eſt febris continuæ quæ ultra duas ſeptimanas, ſæpius tres, extendi conſuevit cum calore & urina ſanorum ſimilibus, pulſuque quoad frequentiam ſano fere ſimili, & quoad robur non majori, artubus interea maxime proſtratis. Pulſum ſano rariorem in typhis obſervavit *de Bordeu Recherches ſur le pouls pag.* 309. & alii, adhibito etiam meo pulſilogio.

Diſcrepat a ſynocho, quacum magnam affinitatem habet ex eo quod pulſus vel æque rarus, vel ſi frequens, ſaltem tantumdem minor ſit quam in ſanitate: in hoc autem male morata, ſeu maligna dicitur quod ſub bona quoad calorem, pulſum & urinam ſpecie clam ægro inſidietur, & ſymptomata graviſſima, ut ſoporem; delirium, cardialgias, exanthemata, convulſiones inducat ſubito, cum initio mitis & ſine periculo viſa fuit. Novi certe vulgo in Gallia potiſſimum toties malignis febribus accenſeri eas quæ inaſſueta & gravia ſecum fuerunt ſymptomata; cum alii clament illud nomen aptius illis convenire, quæ a miaſmatis contagioſis aut venenatis procedunt, verum ne nominum æquivocatio fiat, iſtud genus Typhi nomine indigitare liceat, malignarum epitheton illis ſpeciebus relinquatur.

Differt a morbis exanthematicis ex eo quod exanthemata in Typho, vel a regimine calidiori inducantur, vel non niſi in morbi ſtatu ſuperveniant, eaque utplurimum ſint maculæ, non vero tumores, etiamſi parotides quandoque ſubnaſcantur: in exanthematicis vero eruptiones miliares, varioloſæ, rubeoloſæ, bubonaceæ, &c. ante morbi ſtatum etiam prorumpant.

Demum pulſum fere naturalem frequentia tenus & ſummam artuum proſtrationem in aliis febrium generibus reperiri novimus; unde ſpecies ab invicem diſtinguuntur; verum nihilominus Typhus genus diſtinctum facit, cujus ſpecies nonniſi a pluribus obſervatoribus poſſunt diſtincte recenſeri. Hunc morbum a febrium claſſe eliminandum cenſet *Viſone in Libello dell' uſo delle battiture*, ex eo quod frequentiam pulſus abſolutam in febris eſſentia ſeu arbitraria ſua definitione reponendam cenſuit. Nomen *cacoethes* febribus hujuſce generis ab *Hippocrate* fuit inditum paſſim in *Choacis*.

Malignus dicitur morbus qui 1. invadit cum ſpontanea virium proſtratione, 2. cujus ſymptomata non reſpondent ſtadiis morbi, 3. nec reſpondent ſignis externis, ut calori urinæ, pulſui. Dantur febres malignæ continuæ, ut Typi; aliæ remittentes, eæque frequentiores, ut amphimerina & tritæophya,

Typhus carcerum D. Pringle; *Febris carcerum*; *Maladie des priſons* ou *l' hoſpital*; Huxham de aere pag. 82. *Maladie de geole*; *Jail diſtempers*. A.

Initium. Horror & calor febrilis alternantes, anorexia, noctu recrudſcentia ſine horrore, calor corporis, ſomnus interruptus non reficiens; labor & confuſio in cerebro, in ſyncipite, ſiti parva vel nulla, pulſus frequens; ægri tamen procedunt & vagantur: ſi tunc fiat phlebotomia, pulſus imminuitur & delirium accedit, unde diſtinguitur a ſynochis, maxime ſi adſit tremor manuum.

Augmentum. Accedunt laſſitudo ſumma, nauſea, dolor dorſi, dolor & confuſio idearum in capite, ſumma virium & animi dejectio, pulſus velox & plenus; ſi tamen phlebotomia una larga inſtituatur, pulſus frequentior & ſimul minimus evadit, ſequente delirio; cruor ſpiſſus initio & in progreſſu. Urinæ variæ, nunc turbidæ, nunc limpidæ, pallidæ, ſed in fine, ſi bene vertat morbus, utplurimum craſſæ & ſedimentoſæ evadunt. Si æger frigori exponatur, accedit diarrhœa non critica in peſſimo caſu, feces colliquativæ, ichoroſæ, plures. Color cutis acer & mordax, ſeu relinquit in digitis Medici ſenſationem per aliquot minuta: cutis ſicca, niſi ſudor adſit, ſudor fœtidus, ſapor pravus in ore, pravus odor ab ipſo ægro perceptus antequam deliret, lingua ſicca profunde ſulcata, deinde flaveſcens, virideſcens.

Febris carcerum vel noſocomiorum, eſt morbus

putridus, peſſimus, ſæpe contagioſus; incipit a frigore & horrore, quem levis calor ſequitur; ambobus per intervalla redeuntibus; anorexia abſoluta, ſomnus inquietus, non ſublevans, dolor ſyncipitis abſcurus; pulſus fere ſanorum ſimilis, aliqualis cutis ſiccitas; ſic languent ægri aliquot dies negotiis inepti, ſed lecto non addicti: lingua raro arida, ſæpius mollis & cruſta flaveſcente obducta: æger ſomnolentus eſt, at parum dormit, dum altis ſomniis immerſus videtur.

Progrediente morbo manus tremulæ, auditus obſcurus, vox debilis, pulſus debilitatur: æger cupit roborantia, ut vinum; noctu ſymptomata ingraveſcunt, demum in diverſis morbi ſtadiis maculæ purpureæ irregulares effloreſcunt.

Lethalis ominis ſunt ſubita virium proſtratio, viſus debilitas, decubitus ſupinus genubus retractis, conatus ad exilliendum e lecto, aphthæ nigræ, petechiæ lividæ, vibices lividi per corpus diffuſi, diarrhoea violenta, cum materiis plumbeis vel ſubnigris & creſcente virium debilitate.

Cophoſis vero ominoſa non eſt, imo convaleſcentes ſæpius obſurdeſcunt, ae quandoque otalgia purulenta laborant. Utiles ſunt bilioſa diarrhœa, urina craſſa, maxime ſi vires perſeverant. Poſtulæ parvæ, rubræ, numeroſæ, imo miliares albæ turgidæ boni ſunt hominis, modo ſimul expectoratio facilis, & urinæ hypoſtaſis craſſa ſit. Prodeſt etiam ſudor mitis, ſublevans, parotidum tumor, aphthæ albæ.

Occaſio hujus febris eſt hauſtus miaſmatum putridorum quæ ex numeroſis in anguſto & clauſo loco hominibus, ut in nave, carcere, noſocomio, exhalant.

Curatio. Putredo corrigenda, aer renovandus, mundities ſervanda; phlebotomia raro prodeſt, etiam in robuſtis repetita nocet, vires dejicit, delirium accerſit.

Si adſint nauſeæ pondus epigaſtrii, lingua mucoſa, flaveſcens, vomitio pulvere ipecacuanhæ ciēnda, ſubſequente largo potu tepidæ: ejuſdem diei veſpere bolus ex drachma thriacæ, & ſalis cornu cervi gran. 10. ſumendo, ſuperbibendo ſeri lactis hauſtum: Paratur hoc ſerum coquendo lactis recentis libras duas cum vini albi unciis quatuor, ſeparetur coloſtrum & colatura ſumatur; hujus defectu ſumatur decoctum febrifugum; cujus libræ cuilibet addantur vini unciæ duæ, oxymelitis ſimplicis ſemiuncia; hoc ſero lactis vinoſo, vel hoc decocto utatur æger pro potu ordinario.

Sexta quaque hora æger ſumat pulverem ex radicis ſerpentariæ Virginianæ, radicis contravervæ, ana, gran. x. corticis Peruviani drach. ſemiſſe, camphoræ gran. IV. ſuperbibendo potum ordinarium.

Si languor extremus, maculæ patechiales evaneſcant, vel miliares retrocedant; ſæpe mors extremis anxietatibus & convulſionibus cito ſupervenit, tunc champhoræ drachma una teratur in mortario vitreo cum guttis xx. ſpiritus vini rectificati, addendo ſacchari puri ſicci unc. duas, denique aceti vini fragrantis, unc. decem; detur hujus mixturæ, in vaſe vitreo bene clauſo ſervatæ, cochlear quavis hora, ſuperbibendo potus ordinarii uncias tres; continuando uſquequo æger levamen ſentiat, & poſtulæ vel maculæ revertantur; & tunc quarta quavis hora tantum remedia illa repetantur: ſi his ſuccedat lenis ſudor univerſalis, levamen ſubſequetur. Si in decurſu morbi alvus adſtricta ſit, clyſmata injicienda. Æger ſtatim atque revaleſcet in aerem purum dimittendus eſt. Hactenus *Ill. van Swieten des maladies des armèes*. In hac ſpecie moſchus ad gr. xvj. plures ex orci faucibus eripuit. *Reid Tranſ. Philoſ*. N. 474.

Cadaverum plurimorum diſſectio a *Pringle* inſtituta docuit typhum carcerum a cephalitide, & cerebri vel cerebelli ſuppuratione ſeroſa ſæpius foveri; aſt in cephalitide vulgari pyrexia eſt fortis, in typho debilis. *Pringle Obſerv. ſur les maladies des Armèes Tom. II. Caph. VI.* §. 4.

2. *Typhus nervoſus*; *nervous-fever*, Huxham eſſai upon the fevers 1752. *Febris nervoſa*, Huxham de aere, pag. 147. *Hectica maligna nervoſa* Willisii; *Fièvre nerveuſe*. A.

Initium. Faſtidium omnium rerum, leves phriciaſes, flammæ fugaces faciei, laſſitudo univerſalis ut a magno exercitio, ſopor & animi abjectio, capitis dolor gravativus, vertiginoſus.

Augmentum. Accedit anorexia, frequens nauſea, vomitio viſcoſa, inſipida, identidem morbi vehementia remittit, ac dein maxime circa veſperam recrudeſcit, calor, caphalalgia vertiginoſa creſcunt, pulſus frequentior, ſed debilior, eſpiratio minus libera, dolor capitis in vertice ſecundum ſuturam coronalem, vel obſcurus, vel vividus, ſimulque frigoris & ſtuporis ſenſus in occipite: hos dolores typhi comites frequentiſſimos ſequitur delirium; æger 5e vel 6x dies in hoc ſtatu permanet, pallidus, ſomnolentus, ſed inquietudo & agitatio ſomnum tantum quærere aut ſimulare permittunt. Pulſus ſemper frequens, debilis, inæqualis, alias undoſus; nunc intermittens, alias celer frigidis auribus, urina ſero lactis ſimilis, ſine ſedimento, niſi furfuraceo, ſi adſit; mucus albus, deinceps aridus, rimoſus lingnam tegit; ſitis nulla.

Status. Septima vel octava die vertigo, cephalalgia gravativa, tinnitus creſcunt, delirium accedit cum oppreſſioue, languore, anxietate; ſi ſurgat æger, in ſyncopem cadit cum ſudore frigido manuum, & frontis, ſed fugaci, dum palmæ manus & genæ calent. Si urinæ limpidæ evadant, cito apparet delirium cum tendinum ſubſultu, delirium autem mite & mera idearum confuſio.

Lingua in medio ſicca, margine flavo, tremula, ſi in ſtatu morbi humida evadat cum multa ſaliva, parvum ſignum. Dyſphagia & ſingultus mali ominis ſunt. Nona decimave die, ſudores generales copioſi frigidi, viſcoſi in extremis, cum dejectionibus alvi fluidis, unde vires exhauriuntur, aſt a diarrhœa moderata delirium & ſopor

& ſopor evaneſcunt. Si ſenſim exhauriatur æger pulſus frequentiſſimus & undoſus evadit, delirium terminatur ſopore alto lethifero: urina, & lachrymæ, fæces inſcio effluunt; mortem accelerant tremores & convulſiones. Duratio morbi a 14. ad 20. dies; verſus finem omnibus auditus & cognitio perit; plures immodice metuunt, quidam a ſomno abſtinent, ne mors ſomni ſpecie obrepat. Surditas cum puſtulis ad os, cum parotidibus ſuppurantibus, boni ominis.

Curatio. Quoniam hujus morbi principia ſunt nervorum debilitas, ſanguis cacochymicus, evacuationes immodicæ, ærumnæ, vigiliæ, uſus immodicus carthargicorum & veneris, ptyaliſmus &c. curandus eſt refocillantibus & cardiacis, alimentis ſcilicet lenibus, diluentibus; abſtinendum a phlebotomia, & ab opiatis; clyſmata tertia quavis die injicienda; a leni emetico ordienda curatio; juſcula pulli, ptiſana de cornu cervi, panatellæ, vinum rubrum, ſuccus aurantiorum vires optime reficiunt, quæ nullis ſudorificis minuendæ, ſed julapiis, cardiacis temperatis ter in die ſuſtinendæ: apud Anglos veſicatoria tibiis, cruribuſque admoventur, quæ, ſi ſopor, deliriumve adſint, conveniunt.

A ſeptimo ad nonum eruptio miliaris ſuperveniens juvanda cardiacis, diluentibus, vino rubro, quod ſudorem moderatur, nec eruptionem impedit; uber ptyaliſmus ſine aphthis utilis eſt; ſudores effuſi noxii.

3. *Typhus comatoſus; Febris maligna cum ſopore* River. obſ. comm. 4. pag. 134. *Fever of ſpirits* Quincy Eſſai 2. A.

In hac ſpecie pulſus eſt mollis, inæqualis, non frequens; æger interrogatus bene ſe habere reſpondet, inter dormiendum continuo, ſed obſcure, delirat, pallet, calorem nativo ſimilem aut minorem habet; raro apud nos petechias, rarius miliares poſtulas patitur, dolor capitis, initio gravativus, cum virium proſtratione ſumma; lingua & labia cruſtris nigris teguntur; æger ſæpius ſupinus jacet, naribus & lingua ſiccis, morbus tertia ſeptimana ut plurimum terminantur; fœtor oris, & halitus huic morbo proprius eſt.

Curatio hujus morbi diverſiſſima eſt: *Illuſtriſſ. van Svvieten & Huxham*, magni artis antiſtites, præmiſſo emetico, fere a catharticis abſtinent, ut ex typho carcerem patet. Monſpelienſes vero, præmiſſis phlebotomiis e brachio & pede initio morbi indicatis, præmiſſoque emetico, alternis diebus ptiſanas regias ſeu catharticas præſcribunt; ſunt qui cathartica ſingulis primis diebus repetunt, ſed mea & aliena experientia compertum habeo ægros multo rarius, & leniter purgatos, apozematis e lactuca, cichorio, endivia uſos, decocto prunorum, prunis & pomis coctis, cremoribus oryzæ, initio limonata, in fine vino aquato uſos, interpoſitis clyſmatis, optime revaluiſſe poſt tertiam quartamve ſeptimanam.

Actu video puellam, quæ a 5. die ad 20um ſuo more vixit, cathartica, clyſmata recuſavit, ſed multum bibit ex aqua frigida, vino pauco mixta, limonata, decocto prunorum; prima cocta, oryzam ingeſſit, vix ulla juſcula, 150 die nigredo linguæ & labiorum abiit, delirium & ſopor receſſit, pulſus frequens & minus debilis evaſit, fames aceeſſit, virium ſumma proſtratio ſenſim abiit, demum ſola fere natura duce convaluit; initio ter phlebotomiam & largam narium hæmorrhagiam paſſa eſt & purgata.

Mulier adoleſcens plethorica poſt vigilatas noctes, inediam, curam liberorum & mariti ægri, incidit in typhum, quæ ſexaginta dies uno eodemque fervore citra aliquam intermiſſionem eam veluti ſtupidam detinuit, nec interim per totum morbi decurſum ulla criſis ſe prodidit uſque ad diem ſexageſimum, in quo tantum ſputum album & ſpumoſim ſine tuſſi rejecit, ita ut hujus ſputi libras duodecim emiſerit, quo facto convaluit, aſſerens ſe nihil incommodi, nihil doloris in toto hoc morbo percepiſſe. *Riverius*.

4. *Typhus hyſterico-verminoſus*. A.

Virgo adulta ægrotabat, pulſus ſex primis diebus erat ſano ſimilis, dolebat capite, mortem ſibi certo inſtare credebat, cor palpitabat, pectoris erant oppreſſiones fugaces; ſumptis mannæ unciis duabus cholera fuit excitata, dein lumbricum ore rejecit; pulſus ſeptimana die parvus, inæqualis evaſit; frigus & calor vagus, adhibita ſunt vermifuga cum cardiacis; die duodecima, ob contumeliam ab ipſius proximo hæreditatis cauſa acceptam, incidit in lethargum oculis ſemiapertis, facie cadaveroſa, angulo interno oculorum lippo, lachrymoſo, lingua fuſca, & ſic fato functa eſt 15a. morbi die.

5. *Typhus Caſtrenſis* Boerhaave conſult. p. 209. de febre Caſtrenſi Hungarica. A.

Aliud eſt genus hujuſmodi epidemicæ febris longe pejus atque lethalius, quod vix centeſimo obſervatur Medico. In eo quidem febricula eſt, vires illico proſternens, abſque apparentibus malis ſignis; calor longe mitior, ſæpe vix percipiendus, cum frigore ſæpe extremorum, reſpiratione impedita, anguſta, anxia; pulſus celeberrimus, debilis, vix obſervandus, tenuis; maxime inæqualis ſæpe quaſi evaneſcens; urina non rubra, ſed plerumque lactea, turbida, abſque ſedimento, aut varia penitus; ſitis ſæpe minor, ſiccatas oris, linguæ, faucium; inquietudo, deliria, anxietates leviores. Febris hæc ſola ſæpe virium jactura ſe prodit, adeo latere ſolet & fallere: *to theion Hippocratis* in hac agnoſce.

Curatio. Simul ac febris hæc adeſt, ſurgat æger illico de lecto, ſedeat in ſedili, moderatiſſimo calore fruatur, caveat ab æſtu, capiti, manibus, epigaſtrio applicentur fomenta ex aquæ & aceti partibus æqualibus; pedibus & nuchæ noctes dieſque applicentur epiſpaſtica ex fermento acri panis cum ſale & aceto ſubacto; bibat decoctum hordei cum ſucco citrei, aurantii, cum rob ribeſiorum, ceraſorum nigrorum, ſambuci, & ſimilibus larga copia. Ubi largo talium uſu permaduit, ſi ſponte ſudat,

continuetur ſudor ille leniſſime ſine ulla violentia. Cibus eſto ex pane cum vino pauxillo & ſimilibus, medicamenta tum dentur omnia, quæ putredinem arcent, humorumque nimiam diſſolutionem prohibent: qualia hæc:

Recipe: *foliorum rutæ, ſcordii, ana, m. ii: corticis citrei, unc. ii. ſucci citrei, unc. iii. aut aceti vini, unc. ſemiſſ. aquæ communis, lib. iv. tunc liquori filtrato miſce rob. ſambuci, unc. iv. aquæ ſtillatitiæ cinnamomi, unc. i. bibat de hoc liquore æger unc. i. omni hora de die & noctu, niſi ſomnus impediverit.*

Quid eſt ea febris, niſi typhi ſpecies, licet pulſus cellerimus dicatur? Signa pathognomonica ſeorſim nulla ſunt ita certa, quin ſyndrome fit multo certior in deſignandis ſpeciebus.

6. *Typhus Ægyptiaca* Proſp. Alpini; & *Febris maligna* Ægyptiorum. A.

Hæc autumno viget; incipit a vomitu bilioſo, cardialgia, anxietatibus, ſuccedunt dejectiones fœtidæ, variæ in variis ægris; cacoſitia, adipſia cum lingua aſpera, ſicca, nigra, pulſus, urina, calor, ſanis ſimiles; ſubjecta ſunt advenæ potius quam indigenæ: principium eſt vel potus aquæ cœnoſæ in ciſternis putrefactæ, vel halitus lacuum.

Terapeia Typhi Hecquetiana. Si febre, in qua per primos dies æger vix febricitare videtur, cum urina, pulſu, lingua, cute vix a ſanitate mutatis, ſed cum aſthena, pervigilio; deinde vero poſt levem cephalalgiam accedentibus cardialgiis, hypochondriis tamen mollibus, ex improviſo ſuperveniunt ſubſultus tendinum in carpo, tum inter dormiendum, tum in explorando pulſu; tremor labiorum, linguæ balbuties, ſomni inquieti, delirium, ſomnia, corporis ſubſultus, vel ſimilia, ea inſignem malignitatem indicant.

Præmiſſa phlebotomia ex brachio & pede, ad venæ jugulatis ſectionem deveniendum eſt. Utatur æger ſero lactis, inde deveniat ad ptiſanam ex decocto aquoſo Kinakinæ, in cujus libris duabus diſſolve vini emetici unciam; & ſalis Epſonienſis drachmas aliquot, ſumat pro potu. Adhibeantur etiam levia hypnotica, necnon clyſmata ex aqua, & ſic evaneſcet febris maligna.

7. *Typhus Icterodes; Fiévre jaune d'Amérique Lining* Vandermonde Ma. 1768. *Le Siam* Halleri.

1ª *Periodus. Initium.* Sæpius triduo ante febrem cephalalgia, lumbago, dolor arthriticus, maxime in genubus, & ſuris, anorexia, laſſitudo, aſthma; dein febris incipit ab horripilatione, pulſus plenus, frequens, ſæpe durus, pulſant carotides. Calor ad 102. grad. therm. Fahrenheitii, non ultra, qui per biduum utplurimum ſine remiſſione perſeverat, cum ephidroſi quæ tertia die evaneſcebat. Reſpiratio minima quæ a minimo motu, vel a deglutitione acceleratur; lingua humida, aſpera, alba, in medio brunnea circa ſecundum diem, ſitis moderata. Tertia die calore, ephidroſi, pulſuque remiſſis, ſuperveniunt nauſea, vomitus. Hypochondria nec tenſa, nec dura. Prima die ſomnolentia, dolores antiqui renovati, animi proſtratio debilitas, vultus ruber, oculi rubri, lucis intolerantia, raro delirium, fæces nondum nigræ, cruor in patella floridus, nullum ſerum dimittens. Secunda die inquietudo continua, jactatio, dolores nulli, fæces duræ, nigræ, conſtipata alvus, pervigilium pertinax, urinæ copioſæ, pallidæ cum hypoſtaſi copioſa prima die, ſed ſecunda die turbidæ cum hypoſtaſi brunnea, tertia die ſanguinolentæ. Intra 72. horas ad ſummum pulſus rarus evadebat, calor evaneſcebat ſine evacuatione critica; ſi tamen diaphoreticis blandis & diluentibus ſudor productus fuerat per triduum, cum febre periculum evaneſcebat; cæteri cum magna aſthenia & oculorum flavedine, alteram morbi periodum ingrediebantur.

2ª *Periodus.* Pulſus tardior & mollior quam ſanis præ mollitie evaneſcebat ſæpius, & tunc aurigo, vomitus delirium, jactatio creſcebant. Calor ſanus; pulſu debilitato frigus, facies, pectus, extrema ſublivida. Cutis in frigore aeris viſcoſa, & humida, dum calebat aer; reſpiratio lenta, lingua nitida, apice & angulis rubra; frigidam aquam ſine multa ſiti appetebant. Vomitus vel nauſea creſcebant, ita ut vix quidquam retinebant; aliis cruor, aliis atra bilis picea rejiciebantur cum vomitu, ſomnus nullus, vel continuo interruptus, cum ſumma debilitate; vix lecto præ inquietudine contineri poterant; interrogati tamen quomodo valerent, optime, reſpondebant. Vis e pulvinari removebatur caput, quin pulſus evaneſceret cum frigore, ſudore viſcoſo, labiis, extremis, facie, imo unguibus liveſcentibus, tanta erat eorum debilitas. Delirium recurrebat & creſcebat, maxime ubi pulſus parvus & depreſſus. Ophthalmia creſcebat, ſed ſine dolore. Aurigo, niſi in initio ſecundæ periodi acceſſiſſet, tunc in oculis apparebat, mox totum corpus flaveſcebat, paucis aurigo in oculis concentrata, accedente morte, illico pectus & collum tingebat. Collum & pectus maculis rubrolividis, rarius extrema erant variegata. Mulieribus catamenia copioſa & prævertentia. Cruor tunc ita diſſolutus, ut non ſolum vomitu & mictu, ſed etiam naribus, ore, auribus, oculis, veſicatoriis, rarius poris cutaneis viam ſibi faceret. Quidam ægri conſtipati, alii frequenter fæces dejiciebant; ex quibus alii nigras liquidas cum dyſphoria, alii piceas, ſeu nigras & tenaces, quibus moderate fluentibus levabantur. Urinæ copioſæ, croceæ in auriginoſis, aliis pallidæ, ſemper cum multa hypoſtaſi; aliis turbidæ, aut ſanguinolentæ. Hæc periodus ſeptem, vel octo dies utplurimum percurrebat.

3ª *Periodus*, Tunc ſpes ſalutis erat, ſi ſymptomata omnia remittebant, pulſu pleniore, viribus redeuntibus; ſed ſecus omnia ſymptomata intendebantur, novaque accedebant, ſcilicet pulſus minor adhuc & inequalis, extrema frigida & livida, raro facies vivida, aliis plumbea;

bea; maculæ ita creſcebant, ut collum, pectuſque omnino nigreſcerent; palpitatio cordis vehemens, calor in regione cordis, reſpiratio difficilis, ſuſpirioſa, æger inquietus, agitatus, ſudor faciei, colli, pectoris, fluens, cruor e naribus, ore, auribus ſimul, dyſphagia, ſingultus, ſubſultus tendinum, dein cataphora, delirium continuum, per duodecim horas ante mortem aphonus æger & aſphyctus; in acutioribus convulſio tragœdiæ finem imponebat, poſt mortem creſcebant maculæ, & putredo cito perficiebatur.

Cum aer ſumme calebat, illæ tres periodi intra biduum, vel triduum percurrebantur. Epidemia & contagio calore aeris creſcebant, frigore remittebant in Carolina meridionali, ita & ſymptomata, ac periculum. Ægritudo pejor, ſi aer clauſus non renovatus, ſi robur nativum majus, apud peregrinos, meticuloſos, exercitatos, aut morbis prægreſſis debilitatos. Qui ad ultimam periodum deveniunt, omnes moriuntur.

In prima periodo cephalalgia, lumbago, ophthalmia, lucis intolerantia, faciei rubor, quo intenſiores, eo morbus vehementior & acutior; quo prima periodus brevior etiam ſecunda: ſi enim pulſus vehementia ceſſaret ante tertiam diem, mors circa quintam accedebat. Pulſus depreſſus tertia die ſymptomata peſſima prænuntiabat; quo gravior debilitas initio, eo periculum majus. Hypoſtaſis urinæ primis diebus quo uberior, eo pejoris ominis.

In ſecunda periodo. Si ſecunda ægritudinis die oculi flaveſcebant, mors quarta accedebat; ſi ſub finem tertiæ diei morbus, vel feliciter, vel tardius terminabatur, ut decima tertia, vel decima quarta: quo flavedo intenſior, & velocius extenſa, eo pejus; rubedo oculorum, & circum veſicatoria creſcens ominoſa. Vomitio nigra utplurimum lethalis; lividitas macularum, labiorum, unguium, necnon faciei rubor, aut pallor mortem inſtantem deſignabant. Dejectio frequens, maxima, nigra ſine levamine, mortifera; omnis hæmorrhagia, excepta naſali & catameniali, ominoſa: ab iſchuria mors in promptu.

Typhus icterodes contagioſus eſt. Albos tantum, maxime peregrinos ex regionibus frigidis advenas, Indos, Hybridos, *Mulatros* omnes, exceptis infantibus, una tantum vice afficit; Nigri vero ab eo morbo nunquam afficiuntur.

Definitur febris in qua pulſus vehementia biduum, aut triduum tantum durat, ut in ephemera, ſine evacuatione critica definit, & ſupereſt maxima debilitas cum pulſu parvo, qui levi corporis motu, aut ſitu erecto evaneſcit, accedente cito aurigine univerſali, pulſu minime frequenti, & ſine calore; epidemica fuit in Carolina ab exeunte Auguſto anni 1748. ad Octobris dimidium.

8. *Typhus exauſtorum* D. Dellon, D. M. Voyage aux Indes Or. Ægri Luſitanicis vocantur *Es falſadas*.

Apud Indos frequens eſt morbus eorum qui venere exhauſti ſunt; febris ſcilicet continua, in qua *pulſus* nunc eſt fortis & plenus, nunc vero & illico debilis, & fere inconſpicuus. *Urina* valde rubræ, ſed pellucidæ; *cutis* ſicca, calida; *ſitis* magna, pervigilium; nauſea. *Therapeia* ex analepticis, cibis euchymis & eupeptis petenda, ut ovis, panatellis, jure carnium; potus ſitis vinum paululum aquatum; nec timendum eſt ne febris & calor increſcant, cum nihil ad illam curandam ſit aptius.

9. *Typhus a manipuera*.

Manipurea eſt ſuccus jatrophæ manihot, ſeu mandihocæ Piſonis, cujux radix ſiccata eſt panis Americanorum; ſucco illo intus ſumpto, corpus inflatur maxime; ventriculus dolet cum ructu, nauſea, teneſmo; hinc mox oculi obfuſcantur; vertigines, perpetuique dolores capitis accedunt; tandemque extremorum frigus, animi deliquium, & ipſa mors ſuccedit.

Antidotus ſunt flos nhambi, an baccharidis? & grana Bixæ *urucu*, vulgo *Roucou*. Incipiendum ab emeticis, & deinde piper reticulatum, mox ſuccus limonum, ananæ adhibeantur. *Guill. Piſe Hiſt. natur. lib.* 5. *cap.* 17.

V. HECTICA; *la Fiévre Hectique*, *Fiévre lente*

Genus eſt febris continuæ, quæ chronicorum morborum more ſenſim, & ſine virium notabili proſtratione, atque exigua pulſus frequentia, ad plures ſeptimanas, imo menſes, extendi conſuevit cum pulſus poſt paſtum frequentiori.

Confundi ſolet cum Amphimerina tabida & lenta, qua ſingulis diebus, veſpere potiſſimum, ſine cauſa evidenti exacerbatur; ſed differt ab ea, ut ab execerbantibus continuæ differunt. Hanc Hecticam vocarunt Greci, ſeu habitualem, cujus calorem conſtantem, & ideo ſolidis quaſi inhærentem dixerunt.

Diſtinguitur a tabe & a phthiſi, ex eo quod nulla pars in hectica ulcere, vel abſceſſu ſit vitiata, ut in tabe & phithiſi vitiantur viſcera; Adde quod tabes & phthiſis febricula amphirina ſtipentur.

Hectica Galeni, & omnium ejus ſequacium, *Sydenhami pag.* 524. *Lenta Febris Junker. tab.* 68. *Frider. Hoffmann. Tom.* 2. *pag.* 176. qui eam ab amphimerina diſtinguunt.

Hecticam duplicem ſtatuit *Galenus* (*de differ. febrium lib.* 1. *p.* 266.) primum qualis eſt a nobis definita; alteram quæ juxta ipſum vera tabes eſt, aut tabis comes nſſidua, aobis amphimerina.

Hippocrates nomen proprium hujus generis non adhibuit, ſed nomine claſſico uſos non diuturnam & lentam cognominavit; verum nomina generica diſtincta cuique morbo competunt. Cum autem *Hectica* ſit nomen hujus morbi antiquiſſimum vacuum, *Febris lenta*, nomen ordinis, non generis, prius poſteriori eſt anteponendum in hoc genere deſignando.

Differt a typho ſymptomatum gradu minori, duratione longiori multo, orthoſtandia; ægri enim vix lecto affliguntur.

1. *Hectica infantilis* Sydenhami pag. 524. *lenta Febris infantum*, Frid. Hoffinan. p. 177. T. 2. L.

Infantes ſine inſigni calore languent cum appetitus

petitus dejectione; tam artus quam corporis truncus ubique emaciantur.

Curatio. Rhei electi uncias duas in tenuis cereviſiæ libris duabus infunde, bene obtura lagenam; hinc bibat pro potu ordinario cum & ſine cibo. His abſumptis ad tertiam vicem, iterum aquæ alias duas libras ſubſtitue, eidem rheo ſuperaffundendas; ſi vero metus ſit ne prima vice alvus nimis moveatur, uncia una rhei ſtatim ſufficiet; *Sydenhamus Schedula monitor. p.* 524.

2. *Hectica veſpertina*, ſeu *febricula veſpertina*, Morgan. animal œconomy. propoſ. 5.

Conſtat iterata obſervatione pulſum apud omnes homines cætera ſanos, frequentiorem evadere poſt paſtum, ita ut ſi pulſet horis matutinis ante jentaculum arteria 66. vicibus in minuto, ea 84. vicibus pulſatura ſit poſt prandium, hoc eſt in ratione 100. ad 129. fere ut 10. ad 13.

Illa vero frequentia perſeverat uſque ad noctem mediam, ſed ſenſim decreſcendo, ita ut numerus pulſationum una hora poſt prandium ſit ad numerum hora undecima nocturna, ut 84. ad 78 circiter.

Ex principiis Morgani, cum in ſumma frequentia pulſus, veſpertina ſit ad matutinam, ut 8. ad 7. vis pulſus veſpertina eſt ad matutinam, ut 64. ad 49; velocitas ſanguinis & diameter arteriarum veſpere ſunt etiam majores quam mane: cum autem vis artuum potius decreſcat veſpere, evidens eſt ex definitione febris, illum ſtatum febrilem fore, ſi notabilis foret mutatio; non minus hic ſtatus, licet omnibus ſanis communis, vocatur *febricula veſpertina*, qua cum properamus omnes ad hecticam ſenectutis, ſeu ad mortem.

Ex his ſequitur nunquam pulſum eſſe rariorem, quam ſummo mane inter dormiendum, & quod jejuno ſtomacho pulſus eſt minus frequens quam durante digeſtione. Digeſtio itaque eſt opus, quod ut abſolvatur indiget aliquali febricula, quaſi quod tranſit in maſſam ſanguinis indigeat tritu iterato, ut elaboretur, & in cruorem mutetur. Si arteria pulſet mane 60. vicibus in minuto, illa conſonabit cum pendulo ſimplici 440. lineas longo: veſpere autem ea pulſatura eſt 68. vicibus in minuto, & longitudo penduli veſpertinis horis cum illa conſoni erit ad longitudinem matutini ut 46. ad 64. ſeu 329. linearum.

3. *Hectica Chloroſica*, *febris alba* Horſtii Part. 2. lib. 1. Moroni Dir. *febris virginea* Sennert. de morbo virg. *febris amatoria* etiam dicitur.

Eſt febris veſpere intenſior, eſt continua, non exacerbans, pallore faciei, laſſitudine, difficultate reſpirandi in ſcalarum aſcenſu, capitis dolore, phlegmatia, pica, palpitatione ſtipari ſolita. Vide *Chloroſim*. Ea vero optime curatur ſyrupo martiali, aut limatura ferri, quæ lympham craſſam, inertem qua vaſa onerantur, cum catamenia deficiunt, attenuant; unde hoc opere liberata natura, a febricula illa quieſcit.

4. *Hectica ſyphilitica* Raim. Furtis; Mercurialis, T. 3. fol. 22. *Lenta febris* Aſtruc. de morb. vener. lib. 4. cap. 3. C.

Eſt febricula noctu creſcens, chronica, vere potiſſimum infeſtans, cum doloribus nocturnis, ſudariunculis matutinis, quæ ab ipſis doloribus nocturnis, aut nodis, gummatiſque fovetur; ſi vero ſuppurationes graves in oſſibus acceſſerint, etiam amphimerina evadit.

Curatur balneis, lacticiniis, ſimilibuſque, modo ſpecifica ſypilidis adhibeantur; ſecus ægrum abſumit, exſiccat, exhaurit.

5. *Hectica ſcrupholoſa* Bonet. in Sepulchret. Tom. 3. pag. 146. 253. *Vide* Febrem hecticam ſcrophuloſam. Ruſſel de tabe glandulari hiſt. 23. C.

Non differt a phtiſi ſcrophuloſa *Mortoni*. Si ſupporatio jam adſit, erit amphimerina horroribus paroxyſmos ſuos ineuns; ſi ſuppuratio nulla uſus aquæ marinæ conducit.

6. *Hectica a calculis* Boneti Sepulchret. lib. IV. pag. 121. Tom. 3. obſer. 21.

Franc. Figueros Medicus Hiſpalenſis febre lenta cum dyſuria, urinis fuliginoſis, teneſmo, ſiti, linguæ ſcabritie, arenularum mictione abſumptus eſt; calculi viſicæ erant hujus morbi principium, ante aperturam cadaveris ignotum.

Simile quid accidit ſexagenario, qui ſine dyſuria mingebat, ſed apepſia, virium languore, & febre lenta abſumptus eſt; calculum ignotum 14. uncias ponderantem gerebat in veſica.

Caſus hecticæ a calculis renalibus *Bonet Sepulch. lib.* 4. *ſeſſ.* 1. *obſ.* 21.

7. *Hectica hydropum* Bonet. Sepulchret. l. 4. ſeſt. 1. C.

Ea eſt quæ fovetur ab aquarum effuſione in diverſi partibus, in qua tamen ſigna hydrothoracis vel aſcitis deficiunt, ſecus enim morbus eſſet hydrothorax vel aſcites.

Ab hydrothorace Sepulchret. obſerv. 14. 4. 13. 6.
Ab hydrothorace pericardii, Ibid. obſerv. 12. 6.

In his ſpeciebus inventa eſt aqua nigreſcens, & putrida in alterutro thoracis cavo pulmonibus illæſis, *Coiter*: vel veſicæ aquam flavam continentes in pulmonibus copioſæ, vel pericardium ſalſo liquore turgidum cum cordis aneuryſmate, pulmoneſque indurati viſi ſunt.

8. *Hectica Noſtalgica*. *Synochus Noſtalgica*, de Meyzerey Tom. 2. num. 226. C.

In orphanotrophæis hæc ſpecies frequentiſſima: Pupilli ſcilicet vel patria vel parentibus orbati mœrent, languent, debilitantur; anorexia, mœrore confecti lente febricitant; ſenſim abſumuntur; nullumque huic malo remedium eſt, niſi reverſio ad parentes, ad patriam; medicamina evacuantia, quæ anorexiæ aut diarrhœæ gratia præſcribuntur, inutilia, ſæpe noxia ſunt. Plures geſtant in cruribus vel tibia maculam brunneam vel liveſcentem; in lectulo immobiles; taciturni, omnia faſtidientes jacent.

SCHOLIUM. Hectica nervoſa *VVilïſtii*. Hectica peſtilens *Sennert*. Hectica a ſynocho degenere ſeu lenta *Junkeri* ad typhos attinere videntur.

Hecticæ quæ apoſtemate, fiſtula, ulcere alicujus viſceris aut partis foventur, ad tabem vel phthiſim ſpectant.

Hectica a ſcirrho lienis, hepatis, pancreatis, uteri,

uteri, ad ſplenalgiam, hepatalgiam, hepatirrhœam, leucorrhœam, &c. ſpectant, cum in illis ſint alia ſymptomata febre magis notabilia.

Signa generica hectica ſunt 1. febricula tam mitis, ut ſi ægri febricitent id non ſentiant niſi in ultimo gradu, 2. cutis ſiccitas cum calore ſicco, acri, non tamen ad thermometrum notabili, 3. una aut altera poſt cibum hora, calor & frequentia pulſus augentur, 4. interea pulſus eſt minor quam in ſtatu ſano.

9. *Hectica verminoſa* Hoffman. T 2. pag. 187. C. Febres verminoſæ puerulis ablactatis familiares ſunt diverſi generis, eæque multum anomalæ, ſæpius tamen amphimerinæ vel hecticæ; talis eſt amphimerina tuſſiculoſa, nec non ea quæ dentitionem ſæpe comitatur.

Hectica verminoſa in hoc ab aliis differt quod poſt cibum & veſpere non conſtanter ingraveſcat, quod ſæpe alvi fluxum comitem habeat, in quo cinerea vel griſea excrementa ſuccedunt, urina turbida cum ſedimento limoſo mingitur, quæ in aliis hecticis non obſervantur. Præterea fœtor oris ſingularis, quem acidum dicunt mulierculæ, lumbricorum excretio, pruritus narium, volaticus alterutrius genæ rubor, dolores punctorii vagi in abdomine ætas infantilis ſigna præbent, ab hac febre tamen non immunes ſunt adulti. Præceſſit uſus dulcium ſaccharatorum.

Cura abſolvitur catharticis & anthelminticis. Optime purgant, & vermes abigunt ſtipiata parva doſi, inter quæ ſyrupus Glauberi ad guttas aliquot, infuſa foliorum vel folliculorum ſennæ cum manna, ſyrupo florum perſidæ; aqua novem infuſionum, ſyrupus roſatus ſolutivus; etenim cum de infantibus agitur, mellitis illa improvida ætas ludificanda eſt, ſecus medicamina recuſat: unde ſæpe deveniendum eſt ad grana pauca tartari ſtibiati in aqua multa diſſoluti, aut ad aquilæ albæ grana aliquot pulticula involuta. Si febris vigeat, abſtinendum ab anthelminticis, imo a purgantibus validioribus juxta *Hoffmannum*, & utendum acidis cum amaris, imo in hoc caſu aquas Selteranas ſpiritu vitrioli correctas laudat Auctor, quod tantum adultis convenire videtur; inter amara vermifuga excellunt ſemen ſantonicum, tanacetum &c.

10. *Hectica cachectarum*: *a ſcabie* Baglivi, pag. 215. C.

Eſt hectica ſeu lenta ſymptomatica, ut ajunt, quæ cachectas bene multos afficit, citra purulentiam; unde differt a phthiſi & tabe; talis eſt febricula lenta convaleſcentium a febribus acutis, a phlegmaſiis, a fluxibus, nec non chloroſiantium, ſcorbuticorum, ſyphiliticorum, hydroeum &c. Hæc vero febris ut plurimum ſequitur prognoſim & medelam morbi principalis, cui adhæret.

11. *Hectica fluxuum*: *a vomitu*, River. Cent. IV. obſ. 1.: *a leucorrhœa*, Ephem. Nat. Cur. Cent. VIII. Obſ. 27. C.

12. *Hectica lymphatica* Baglivi pag. 424.

Exacerbatur veſpere cum calore acri, anorexia, capitis gravitate veluti ſoporoſa; mane ſapor linguæ eſt depravatus cum viſciditate & dentium ſpurcitie, oriſque fœtore, accedunt hypocondriorum tenſio calor, laſſitudo. Frequentiſſima eſt & abuſu refrigerantium aliis febribus ſupervenit.

13. *Hectica nervea*, *febris lenna nervea* Cl. Lorry de Melancholia pag. 176. *Fièvre lente nerveuſe*. C.

Non eſt acuta, ut typhus, ſed chronica, diu obſcura, melancholiæ nerveæ inveteratæ ſenſim accedens; ea abit, niſi curetur, in phthiſim aut tabem nerveam.

ORDO SECUNDUS.

FEBRES REMITTENTES,

Synoches & Pyreta Epanadida Hippocrati; *Paroxyſmales* Avicennæ; *Continuæ periodicæ* Sennerti; *Continentes* Mortoni Pyretol. pag. 120. *Porportionatæ* Tozzi; *Remittentes* Huxham, Pringle &c. *Exacerbantes* Pathol. Meth. *Scaſoning.* Anglis.

ILlæ ſunt quæ ab initio ægritudinis ad finem uſque ægrum non dimittunt, ſed determinatis temporibus in quocumque ſtadio, adeoque pluries cum horrore, vel oſcitatione, frigore, aut ſimili quodam ſpaſmodico conatu recrudeſcunt, ſubſequente caloris, vel aliorum ſymptomatum augmento, citra ullam cauſam evidentem, vel abſque principio procatarctico.

Illa ſpontanea, ſine principio evidenti repetens, ſymptomatum redintegratio, proprie *paroxyſmus*, Latinis *exacerbatio* vocatur, & eſt in remittentibus quod *acceſſio* in intermittentibus, adeoque diſcrepat ab augmento accidentali, quod in continuis vel continentibus obſervatur ob animi pathemata, cibum aſſumptum, motum corporis, aut febriculam veſpertinam, de qua egimus in hectica.

Intervalla inter paroxyſmos vocantur *Remiſſiones*, quia febris non omnino recedit, ut patet vel ex pulſus frequentia ſanam ſuperante, aut ex virium proſtratione adhuc notabili, qualis in intermittentium apyrexia, ſeu intermiſſione non datur. *Periodus* eſt pars morbi conſtans uno paroxyſmo vel acceſſu, & una remiſſione vel intermiſſione.

Continuæ primi ordinis unicum habent augmentum, ſcilicet in ſecundo ægritudinis ſtadio; aſt remittentes in quovis ſuo ſtadio, ſcilicet initio, augmento, ſtatu, & declinatione ſuos paroxyſmos patiuntur, ut ſui ſunt in ſingulis intermittentium ſtadiis acceſſus.

Qui cognoverit cauſam acceſſionum in intermittentibus, & cauſam febris continuæ, ambaſque conjunxerit, is cauſam exacerbantium capiet; principium vero nullum aliud eſt quam naturæ, quæ confuſe percipit periculum ab intermiſſis ſuis conatibus oriundum, adeoque identidem conatus ſuos renovat, quæ tamen viribus ſuis proſpiciens eos conatus alternatim remittit;

tit; hinc enim periculum eſt ne materies morbifica, diutius immorans & ſtagnans, putredinem majorem, aut ſphaceloſam acrimoniam adipiſcatur, adeoque eam iteratis cordis conatibus corrigere, vel expellere nititur, aut nimis torpidum ſanguinis motum exſuſcitat, ut debita ei velocitas concilietur; aliunde vero pro conſuetudine in actibus etiam liberis recepta, in eodem tenore conatus ſuos non ſuſtinet, ſed gradatim auget uſque ad acmen; dein ſucceſſive illos imminuit, ut in omni opere conſuevimus. Sic cantores, cum ad tonum ſenſim altiorem devenere, ſi diu cantare pergant, in tonum ſucceſſive magis depreſſum delabuntur, & identidem chori magiſter, tonum lapſum, ſeu vocem, altius tollere cogitur; ſic foſſores initio vegetius ac vegetius laborant, deinde ſenſim a vigore remittunt, uſquequo inertiæ ſuæ conſcii conatus iterum intendant.

Qui fingunt fomitem materiæ morbificæ inſtar fontis periodici, qui per intervalla majorem fluidi copiam ſuppeditat, illi mechanice ſibi videntur ratiocinari, atque de hypotheſi nova ſibi plaudunt, ſed demonſtratum puto ab hujus materiei morbificæ periodico appulſu, quem nemo explicuit, ſanguinem tantummodo inſpiſſari, adeoque motum cordis, ni accedat conatus naturæ, ita minui, nedum intendi; ergo ad naturæ conatus in hac ipſa hypotheſi ſemper confugiendum eſt.

Obſervant omnes Practici, quod intermittentium acceſſus quidam tamdiu durant & repetunt, quamdiu cathartica, aliaque evacuantia repetuntur, & ideo cum ſemel ad kinkinam deventum eſt, ab omni evacuatione eſſe abſtinendum docent, teſte *Sydenham*; atqui ubicumque ſit fomes ille materiem morbificam ſuppeditans, is evacuantium ope debet ſucceſſive imminui, & diæta ſevera concurrente eumdem permanere impoſſibile eſt; ergo cum effectus ſuis cauſis ſint proportionales, & reditus acceſſuum creſcat cum fomes decreſcit, huic fomiti non tribuendus eſt acceſſuum reditus. Si vero fomes ille adſit, quod in certis caſibus verum eſt, illud non eſt cauſa s ſed principium acceſſuum, vel paroxyſmorum.

Laborem fabrilem natura ordiri conſuevit ab ſpaſmatica cutis contractione, quæ frigus quidem & horrorem excitat, ſed quæ materiem morbificam commovet, ex minimis vaſis exprimit, exagitat, & ad elaborationem ulteriorem in calore febrili ſuſcipiendam diſponit; calor vero febrilis phyſice, atque pulſus vaſorum mechanice hanc ſalubrem fluidorum alterationem, coctionemve molitur, ut fuſe in theoria febrium expoſuimus.

In actuali Medicinæ ſtatu parvi refert ad praxim non ſolum ſpecies, ſed etiam diverſa genera febrium ab invicem accurate diſtinguere, quippe ſive exacerbantes, ſive continuas, ſive intermittentes acutas, ut quotidianam, tertianamque duplicem eodem ferme modo curant: phlebotomia, cathartica in omnibus primas tenent, & tantum in exacerbantibus & intermittentibus quæ his remediis reſiſtunt, nec purulento principio debentur, kinkinam opponunt; interea ut Aſtronomi ſtellas, Botanici plantas, quarum diſtincta cognitio vix utilis videtur, ita & Noſologi diverſas febrium ſpecies diſtinguere debent, ut perfectior evadat ſcientia medica, & in uſus futuros paratior.

VI. AMPHIMERINA; *Amphemerina* Græcis; *Cathemerina* & *Methemerina* recentium Græcorum juxta Galen. in Epid. 564. n. 11. *Quotidiana continua* Latinis, Sennerto; *Phlegmatica* Avicennæ; *Latica* Barbaris; *Syneches* Gorræi Def., Mortoni, *Hemitritæus* Brendelii; *Fièvre quotidienne continue, putride, maligne; hèmitritèe.*

Ab *amphi* circa, & *emera* dies, quod ſingulis diebus paroxyſmus revertatur. Differt a *quotidiana* ex eo quod in remiſſione ad plenam *integritatem*, ſeu apyrexiam non deveniat, a tritæophya, quod a rigore incipiant plures paroxyſmi.

Genus eſt febris remittentis, cujus paroxyſmi ſingulis diebus ſibi ſimiles ſunt, ſed raro regularis obſervatur.

Differt a *ſynocho* & *hectica* cujus acutiem habet, ex eo quod ſenſibiles ſunt ſine cauſa evidenti exacerbationes, horrore, frigoreque aliquali ineuntes; a quotidiana, quod non intermittat & in remiſſione æger debilis admodum ac febricitans remaneat, aut quod obſcuras intermiſſiones habeat, deindeque remittentem ſe prodat; proteiformis enim ſæpius eſt, maxime cum medicamentis ejus typus turbatur.

Amphimerina vel eſt morbus, ut ajunt, eſſentialis, vel *accidens*, ſeu ſymptoma minus præcipuum alterius, ut tabis, phthiſeos; iſta vero chronica eſt, cum eſſentialis ſit ſemper acuta, de qua hic agimus; ſi quis hoc genus hemitritæum vocet, non repugnabo.

1. *Amphimerina latica*, *Plegmatica periodica* Avicenn. Lib. 4. Fen. 1. *quotidiana continua exquiſita* Jonſtoni Idea Univ. Med.; *Febris lymphatica continua* Etmuller Colleg. Caſual. 21. A.

Illa eſt quæ paroxyſmos prælongos obtinet, ad horas octodecim protractos; exacerbatur quotidie circa veſperam, cum levi partium extremarum refrigeratione utplurimum, calore in paroxyſmo miti, ſed tenaci. Ita contumax eſt ut duos menſes ſibi relicta excurrat. *Latica* dicitur a calore latente: Vide *River. obſerv. 67. centur. 1.*

Vide curam diſtincte traditam apud *Etmullerum loco citato pag.* 609. curam vero ſequentium apud *Torti*. Sequentes ſpecies ſunt malignæ, typo confuſo, gravibuſque ſymptomatis ſtipatæ, a *Mercato Tercianæ perniciosæ* dictæ, vulgo *febrium malignarum* nomine cognitæ, aut ſi minus periculoſæ ſint, *putridæ* dictæ.

2. *Amphimerina Catarrhalis* Junckeri Tabul. 67. Nenteri cap. 9. tab. 136. *febris catarrhalis* Auctorum; *fièvre de rhume ou catarrhale*. D.

Differt a latica per coryzam, dolorem dorſi, tuſſim,

tuſſim, raucedinem, dyſphnœam, anginam; incipit a refrigeratione & vagis longiſque horroribus.

Ægri veſpere pejus habent, horrent, tuſſiunt, febricitant, dolores catatrhales majores experiuntur. Is vero morbus, præmiſſa phlebotomia & potu theiformi, diluente, calido, narcoticoque horis nocturnis aſſumpto, ſua ſine periculo percurrit tempora, ac blanda diaphoreſi terminatur. Ea vero quam Germani vocant catarrhalem malignam, ſæpius ſine ſymptomaticis catarrhoſis obſervatur, monente *Ill. Brendelio*.

3. *Amphimerina Epiala* Galeni. A.

Eſt febris maligna intermittenti ſimilis, in cujus remiſſionibus ægri proſtrati habent pulſum frequentiorem, & fortiorem, in paroxyſmis vero tremorem ſpaſmodicum quaſi epilepticum, ut vocem præcludat, pulſum rariorem & inæqualem, & interea dum calidior ab adſtantibus percipitur, æger horrore frigorifero maximo percellitur. Paroxyſmi vel ſemel vel bis in die recurrunt, anticipantes vel retardantes, nec enim legem in his exſpectare debemus, ſed intra paucos paroxyſmos æger e medio tollitur; illa aggreditur homines ſenes & cachecticos ſaburra quadam infarctos.

Rariſſimus in Gallia morbus: frequens, ut ferunt, apud Italos. *D. Baux pater* ter eum morbum viderat, ſed toties lethalem. Memini me ter hunc morbum obſervaſſe: bis in noſocomio generali. Æger, utcumque calidus perciperetur ab adſtantibus, de ſummo frigore in invaſione febrili conquerebatur; ille evaſit: de ſecundi eventu memoria nil ſuppetit. Tertius in paroxyſmo conquaſſabatur tam vehementer, ut ne potum cardiacum haurire poſſet; poſt ſex circiter minuta quieſcens pulſum habebat debiliorem, & calorem minorem quam in epiſemaſia, ſeu dum frigus ſentiebat, & cardiacis indigebat; poſt tertium paroxyſmum obiit. Ille ſenex ob immanem dyſuriam balnea domeſtica ſubire coactus non ſatis purgatus erat; & illico atroci dyſuriæ dolore ſedato omnino acceſſit epiala; præceſſerat ſomnus veternoſus per noctem.

In hoc morbo quantocius purgandum cum emetico & dein apozemata ex foliis cichorii, dentis leonis præſcribenda, interpolata catharticis, antequam ad kinkina deveniamus; bezoartica, thriaca cum illis cardiacis in ipſo paroxyſmo indicantur.

Immerito culpatur *Avicenna* quaſi finxiſſet morbum in quo externa calent, interiora frigent; cum enim Medicus externa calida percipiat, & æger horrore frigido concutiatur, facile eſt concludere eum in interioribus frigore, dum calent exteriora. Quod ceteri dicunt ad illud phænomenum explicandum ſupponentes eſſe puncta calida frigidis intermixta; eſt commentum ſcholaſticum; non eſt neceſſarium frigus thermometricum ad ſenſationem frigoris percipiendam, cum ultima urinæ gutta mingitur, cum nefas horrendum audimus, frigidus per oſſa tremor currit ſine prævio frigore atmoſphærico, ut vulnus nobis ſenſum uſtionis imprimit ſine calore thermometrico; ab ſpaſmo cutaneo frigus illud eſt deducendum, non a frigore pituitæ vitreæ, ut putabant Veteres.

In virgine juveni actu video epialam multo leniorem, in qua ægra quotidie e lecto ſurgit, paroxyſmos per decem vel duodecim horas patitur, initio cum ſummo tremore, frigoreque, quod ab adſtantibus non percipiebatur; deinde vero tremor nullus fuit; lingua humida quidem, ſed brunnea, ſubnigra evaſit, & invitis catharticis per alternos dies repetitis ægra ultra menſem ſingulis diebus paroxyſmum experta eſt. In paroxyſmorum intervallis pulſus minime frequens eſt, verum debilitas artuum docet ægram non eſſe apyretam.

4. *Amphimerina ſyncopalis* Jonſtoni idea univ. med. Sennerti de febrib. *Febris ſyncopalis* Avicennæ lib. 4. f. 1. Foreſti obſerv. 61. lib. 1. Torti pag. 192. A. P.

Virgo ſexagenaria, poſt nauſeas, cardialgias, adhibita catharſi, quotidie febris paroxyſmum experiebatur, ſed alternis diebus paroxyſmus erat fortior; ſumpto cathartico & iterato etiam cum kinkina, febris ſyncopalis apparuit, quippe pulſus evaſit exiguus, rarus, ut in ſtatu ſano; pedes frigebant, ſyncopes imminebant & continuo ſopore detinebatur; mane melius ſe habebat, pulſus reſurgebat, ſed quovis veſpere frigus, anxietas, nauſea & vomitus bilioſus virideſcens revertuntur: purgata eſt ſtatim cum emetico & uberrime evacuata, alternis diebus iterata catharſis, adhibita cardiaca, limonata, aqua pulli.

Mirum febris genus, cujus paroxyſmi decem aut duodecim horas durant, & in quo pulſus rarior eſt in paroxyſmo, quam in ſanitate; paroxyſmi non amplius ſudore terminantur.

5. *Amphimerina cardiaca*, *cardiaca febris* Torti pag. 183. *Febris ſyncopalis humoroſa* Avicennæ lib. 4. fen. 1. cap 53. A. P.

Febris eſt acuta, maligna quotidie circiter exacerbans, cum leipothymia & ſyncope in paroxyſmo, nec non vomitione bilis praſinæ & æruginoſæ: unde creſcente debilitate extrema frigeſcunt, ſudor frigidus dimanat, & circa quartam diem ut plurimum e medio tolluntur ægri. Differt per dolores cardialgicos a ſyncopali.

Aggreditur juvenes bilioſos, ſiccos, cacochymicos, differtque ab emphimerina repletionali ſeu ſyncopali humoroſa Avicennæ, quæ non ita acuta eſt; minuta ſcilicet a bile æruginoſa, humoralis vero a pituita vitrea, ut ajunt, producitur.

Quantocius vomitorium eſt præſcribendum, cardiacis maritatum & lene. *Serapio* ſolam aquam calidam vel ſyrupum acetoſum ſuadet; verum noſtris temporibus tartarum vel vinum ſtibiatum magna aquæ copia dilutum & cum aqua naphæ, theriacali vel ſimili junctum præſtare videntur in remiſſionē; in paroxyſmo vero fortiora cardiaca indicantur. Juſcula ſint ſucco limonum aromatizata. Kinkna laudatur a *Torti*,

6. Am-

6. *Amphimerina humeroſa* Avicennæ lib. 4. fen. 1. cap. 53. Paul. Æginet. lib. 2. cap. 37. *febris ſyncopalis repletionalis* Foreſti obſ. 61. & obſ. 29. pag. 89. T. 1. Vide *febrem ſyncopalem* ejuſque curam apud *Torti*, pag. 192. A. P.

Differt a ſyncopali proprie dicta ſive minuta 1. ex eo quod multo minus acuta ſit: 2. quod plurimi paroxyſmi quotidianæ typum ſequantur, e contra in ſyncopali minuta plures paroxyſmi tertianæ typum ſequuntur ex *Avicenna:* 3. magis eſt nauſeativa & cardialgica quam ſyncopalis: 4. cacochylia copioſa craſſa eam fovet, ſyncopalem vero paululum materiæ acris & venenatæ.

Hos ægros *Paulus* curari vult ſine phlebotomia & ſine catharſi; phlebotomia quidem contra indicatur a pallore aut lividitate faciei, a pulſu debili & raro in ipſo paroxyſmo, quæ raritas in paroxyſmo mihi videtur ſignum ſyncopalibus & epialis proprium; catharſim vero illi ægri non tolerant & animo linquuntur, ait *Paulus* & *Avicenna;* licet enim vehementer ea indigeant, robur ita eſt exhauſtum, ut eam ferre nequeant. Hinc *Paulus* repetitas frictiones totius corporis, per dies integros continuatas, potiſſimum præſcribit & mulſam pro potu; ad ſummum clyſmata, & pro cibo panem in juſculo ſolutum vel vino tinctum ſuadet.

Obſervatio 29ª *lib.* 3. *Foreſti* ejus ſpeciei hiſtoriam optime tradit, ac curationem per frictiones aſſiduas more *Galeni* & *Pauli;* vis kinkinæ tunc erat ignota.

7. *Amphimerina phricodes* Galeni Iſagog. Marc. Donati Hiſt. Mirab. Lib. V. cap. 5. *Febris horrida, algida, horrifica* Latinis; *Febris maligna* River. Cent. IV. Obſ. 56. *Febris querquera* Car. Piſonis; *Febris algida* Torti pag. 193. ubi ſex hujus hyſtoriæ exſtant. A. P.

Vulgo dicitur ea in qua horror continuus eſt ſeu frigus intenſum, tum ad ſenſum ægri, tum ad palpum Medici, cum tremore ſpaſmodico, quæ ſimul eſt exacerbans amphimerina.

Differt ab hemitritæo quod quotidie rigores longi paroxyſmum comitentur; alternis vero diebus in hemitritæo. Vide *Sennert. de febrib. lib.* 2. *cap.* 21. & *River. cent.* 4. *obſ.* 66.

Sexagenaria febre maligna laborabat hemitritæo affini. Paroxyſmi quotidiani erant cum refrigeratione totius corporis per horas duodecim vel quindecim perſeverante & maximo virium languore, quem fovebat diarrhœa griſacea lienterica. Huic in fine profuit bezoardicum Joviale Riverii, & undecima die ſanata eſt.

Ettmuller, *Helmontius* & *Sylvius* appellant algidas febres, quæ ab initio ad finem algorem habent comitem. Vulgatius initio ludit ſub effigie tertianæ duplicis, dein ſubito æger frigidus, aſphyctos videtur, paroxyſmi confunduntur, & niſi ingeratur kinkina, obſervante *Torti*, e medio æger tollitur. Vide *Cardialgiam febricoſam*.

8. *Amphimerina Hemitritæus*, *Semitertiana* Latinis; *Hemitritæus legitimus* Auctorum, River. obſ. comm. p. 139. *Hémitritée*. A. P.

Quoniam docet obſervatio quod inconſtans eſt in febribus hujuſce ordinis paroxyſmorum typus, & quod in eodem ſubjecto nullus paroxyſmorum ordo ſit conſtans, hemitritæos ratione typi non debet differre ab amphimerina, monente *Brendelio* & dudum *Foreſto;* adeoque ambæ ſub eodem genere militare debent.

Hemitritæus eſt illa ſpecies amphimerinæ in qua ſingulis diebus eſt paroxyſmus, aſt alternis diebus paroxyſmus a ſummo frigore incipit quaſi tertiana cum quotidiana continua ſimul concurreret. Differt legitimus hemitritæus a notho ex eo quod ſit acutus, & intra ſeptem dies ut plurimum terminetur, nothus vero ſit chronicus; nam *Stahlius* vidit nothum ad menſes extenſum (*de febrib. obſ.* 43. *p.* 121.) atque ſolis viribus naturæ ſanatum.

Accidit præcipue autumno guloſis & catillonibus.

Ex pulſus frequentia ſola non judicari debet utrum febris intermittat vel remittat: ſi enim poſt paroxyſmos vires proſtratæ remaneant, ſi ſint gravia ſymptomata, ut vigiliæ, lipothymia, licet pulſus non ſit frequens in remiſſione, febris minime intermittens habenda eſt. Vide *obſ.* 23. *Riverii de Hemitritæo. pag.* 139.

Legatur obſervatio hujus Hemitritæi apud *Ballonium conſil.* 115. *lib.* 1. *de febre ſemitertiana* ubi erat ſopor, delirium & dolor obſcurus lateris cum ſummo ardore; altera *in conſil.* 29. *lib.* 2.

9. *Amphimerina pſeudohemitritæus*, *Hemitritæus nothus* Galeni; *Lipyria* Avicennæ, non Græcorum; *Hemitritæus minor* Schenckii; *Tertiana continua duplex* VVerlhof. p. 62. *Faux hémitritée*, River. Cent. I. Obſ. 74. A. P.

Differt a priori morbi longitudine majori, adeoque intenſitate minori; vide *obſ.* 39. *Cent.* 4. *Riverii de Epiſcopo Uzerieeſi*.

Diagnoſim etiam hujus ſpeciei vide apud *Riverium obſ. communic.* 23. *p.* 139. differt ſiquidem a tertiana notha duplici, quod lipothymias, vigilias, aliaque ſymptomata accerſat, vireſque in remiſſione non reſurgant.

Huc ſpectat etiam *rara ſpecies hemitritæi Riverii obſ.* 23. *cent.* 3. Menſe Februario, ait, Gerardus febre continua pituitoſa cum paroxyſmis tertianæ laborabat. Illi a rigore inſigni incipientes bis in die recurrebant, & febre intenſa ad multas horas perſeverante, leni ſudore terminabantur, ita ut hæc ſpecies ipſi videatur quotidiana continua cum tertiana quadruplici.

Alias notavit *Riverius* triplicem tertianam, ſeu quæ intra duos dies ter recurrebat.

Pſeudo-hemitritæum epidemicum anno 1720. graſſantem vide deſcriptum *in conſultatione* 200. *Fr. Hoffmanni pag.* 422. ejuſque epicriſim, licet auctor hunc morbum pro intermittente habeat.

10. *Amphimerina Hungarica*, *Hemitritæus peſtilens* Schenckii 1574. *Vermis Cerebri* Schenckii; *Febris Hungarica ſeu Caſtrenſis* Junckeri Tabul. 73. *Febris Catarrhalis maligna* Frid. Hoffmanni Sect. I. cap. X. cum deſcriptione & curatione; *Fiévre d'Hongrie* de Meyſerey. A. P.

Febris

Febris eſt acuta, maligna, epidemica ut plurimum, caſtrenſis, æſtate militibus, potiſſimum plethoricis, familiaris, quæ orditur ab horripilatione & cephalalgia, quibus accedit ſitis & æſtus maximus, ardor circa ſcrobiculum cordis, linguæ ſiccitas, & tumor, frequenter angina, quarto, ſeptimove die delirium cum oculis fulgidis, venis capitis tumidis, & veſpere paroxyſmus; his adde pulſum fortiorem, quam in ceteris malignis, narium hæmorragias ſupervenientes agrypniam continuam cum anorexia, quibus comites ſe addunt pro diverſitate temperamenti & principiorum vomitus, dyſenteria, petechiæ, parotides, paralyſes, hemiplegiæ.

Ad curationem Amphimerinæ Hungaricæ, quæ ſummo ardori & putredini ſimul debetur, duæ ſunt indicationes adimplendæ, 1. ſcilicet avertenda inflammatio cerebri & ſtomachi, quæ vulgo accidit in hoc morbo: 2. evertendæ ſordes primarum viarum putres & non raro verminoſæ. In hunc finem uberes phlebotomiæ præmittendæ ſunt, ut infarctus inflammatorius præcaveatur; potus diluentes, eccoprotici, refrigerantes, juſcula pulli vel carnis vitulinæ, clyſmata emollientia, & dein eccoprotica, eo uſque præſcribenda quo dolor ſtomachi evanuerit, ardorque contemperatus ſit, ita ut ad cathartica properandum ſit; cum itaque pulſus mollis evaſit, epigaſtrium a preſſione non dolet, cathartica præſcribenda ſunt, non irritantia, v. g. in decocto tamarindorum, prunorum, duo pugilli folliculorum ſennæ cum floribus malvæ, violæ ſunt infundendi pro duabus doſibus, cuilibet addenda eſt manna; his addi poſſunt anthelmintica, acida, & primis viis ſufficienter purgatis inquirendum eſt quo natura vergat.

Illa ſpecies raro catarrhalibus ſymptomatis ſtipatur, ut catarrhalis vocetur: ſæpius purpuram ſymptomaticam adducit aut parotides; convaleſcentes ſunt obnoxii *phrenitidi inanitorum*.

11. *Amphimerina miliaris* Vide Sydenham pag. 520. Journ. de Med. 1758. pag. 275. A.

Hæc a veneno miliaris latente excitata, quavis nocte paroxyſmum excitat quotidianæ intermittentis æmulum. Hæc vero kinkinæ reſiſtit: hæc febris per octo primos dies benigna, dein cacaput impetebat & funeſtam hæmorrhagiam accerſebat, uſquequo demum miliaria exanthemata alba a *D. Marteau* obſervata hujus morbi genium declaravere.

12. *Amphimerina anginoſa* Huxham de aere; *Angina Epidemica* Foreſti lib. 6. *Febris petechizans* Nenteri; *Febris Catarrhalis maligna* ſeu *petechiſans* Junckeri Tab. 71. Gallis *grippe*, *folette &c. influenza* Huxham de aere pag. 104. A.

Illa ſpecies eſt eadem omnino quam deſcribit *Riverius obſ. 9. comm. pag.* 136. morbus epidemicus, *coqueluche* vulgo; eo tantum diſcrimine quod apud Noſtrates nullæ erant petechiæ, cum apud Germanos & Anglos frequenter febribus malignis se adjungant comites. Eadem obſervata eſt epidemica Condomi apud Vaſcones anno 1750. *Journal de Medec.*

Is morbus *cequeluche* dictus anno 1557. plurimos e medio tollebat a 4. ad 7um vel 14um diem. Tuſſis erat cum angina, dolore capitis, pervigilio, lumbagine, coryza. Qui poſt phlebotomiam & bechica ſudorem fœtidum effundebant, liberabantur; plurimi inedia conſumebantur.

Condomi ulceroſa erat angina cum ptyaliſmo & petechiis; diarrhœa vel ſpontanea vel artificialis & nitrum profuere. Affinis erat cynanchæ malignæ *Strauſſii* ſeu laqueo *Aetii*. Differt hæc ſpecies a purpura, quod maculæ cutis in amphimerina ſint accidentales, regioni calidiori tribuendæ. Vide *Purpuram*.

Germani catarrhalem ſæpe nominant amphimerinam malignam in qua ne minimum eſt catarrhi ſymptoma, notante *Brendelio*; ſaltem ſtillæ narium, epiphora, horror a principio diverſo dependent.

Amphimerinæ malignæ necnon tritæophyæ ſunt morbi apud nos minime rari, ſed qui nomine generico febrium putridiarum, aut malignarum confunduntur; illæ ſiquidem quæ alternis tantum diebus exacerbantur cum exiguo aut nullo frigore præter initium morbi ſunt tritæophyæ; quæ vero ſingulis diebus exacerbantur paroxyſmis ſubſimilibus ſunt amphimerinæ, & paroxyſmis alternis frigore majori ſtipati ſunt hemitritæi. Legi meretur quod ſcripſit de hemitritæis & tritæophyis *Baglivi; lib. I. pag.* 69.

13. *Amphimerina tuſſiculoſa*, *Fiévre vermineuſe, & catarrhale des enfans*, *coqueluche des enfans*. A.B.

Anno 1751. menſe Junio & anno 1760. menſe Majo, viguit epidemice inter infantes hæc febris quotidie exacerbans cum ſputo ſanguinis, tuſſi ferina, in qua fere ſuffocantur, lumbricos rejiciunt.

Curatur catharticis vermifugis per alternas dies repetitis. Vide *Tuſſim clangoſam*.

14. *Amphimerina ſingultoſa*, *febris continua & maligna* Riverri cent. 1. obſerv. 47. idem obſerv. 78. centur. 3. *Singultus*, *Febris lyngodes* VValſchimidii; *Fiévre maligne avec hoquet*. A. p.

Epiſcopus Namauſenſis anno 1629. quinquagenarius febre illa maligna cum ſingultu & nauſea affectus fuit; exacerbationes mane quovis adveniebant & ſeptem horas durabant; urinæ erant rubræ & turbidæ, feces liquidæ, bilioſæ; vigiliæ perpetuæ; ſanguis extractus quaſi pleuriticus; febris quinta die invitis duobus phlebotomiis creſcebat cum anxietate, ſudoribus non criticis: ſeptimo ſudor criticus copioſus acceſſit. In altero ægro febre eadem ſingultuoſa laborante poſt plures phlebotomias & duas catharſes, variaque remedia, die morbi duodecima, laudani grana duo, cum emulſione in qua uncia ſalis prunelle, aſſumpta ſunt, & intra horam morbus ceſſavit.

15. *Amphimerina peripneumonica; Morbus epidecus* Telonæ in Gallo-Provincia ann. 1757. Journ. de Med. A.

Vere invadit hic morbus; exordium a tuſſi importuna & febre amphimerina acuta, bis quovis die exacerbante, cum frigore & calore alter-

alternatis. Accedebat oppreſſio pectoris, ſputum cruentum, dolor lateris; ut plurimum ſuperveniebat vomitus vehemens per duas treſve dies, viſcoſus, amarus, necnon in multis ſudor copioſus, pertinax; pulſus conſtanter plenus, frequens, ſubmollis; lingua ſubalbida, humida, paſtacea; dolor capitis & dorſi inter omoplatas. Finis, cum lethalis erat, quinta vel ſeptima die; ſed morbus feliciter cedebat ſequenti methodo.

Cura. Præmittantur duæ phlebotomiæ circiter, cum ptiſana non inviſcante, ſed diluente ex infuſo capillorum veneris & glycyrrhiza; deinceps tartari ſtibiati grana pauca in decocto caſſiæ & tamarindorum, quæ uberem viſcoſæ materiæ ano & cato evacuationem cieant, ſequentibus diebus cathartica minorativa præſcribantur. Ab emeticis omnia ſymptomata etiam inflammatoria remittuntur.

Epidemia illa, ab alternatis per menſem ſero & mane frigoris acuti, caloriſque ſuavis vicibus acceſſit, mulieres non attigit.

16. *Amphimerina ſpaſmodica*. Vide Vandermonde Journal Août 1757. A. P.

Fervor & delirium in paroxyſmo, in remiſſione penis rigeſcentia ſine mole adaucta (quod in dyſuria calculoſa etiam accidit) abdomen planum, rigidum, oculi obtutus fixus, loquela monoſyllabica, urinæ difficultas, os ſiccum, lingua convellebatur, nullus calor, ſpaſmi univerſales, tendinum ſubſultus.

Hæc febris uſu Kinkinæ ſublata eſt; ſucceſſerat quartanæ.

17. *Amphimerena mimoſa*, *Febris exacerbans Tymerenſis*, in Indiis peculiaris; Bontii de medic. Indorum, cap. 15.

Qui navigant in Inſulas Solor & Tymor, cædendarum ſantali arborum gratia, corripiuntur febri quadam putrida, quæ exacerbationes per quatuor horas patitur, qua durante exacerbatione ridiculas admodum actiones ægri edunt, imitantes ea opificia, quæ ſani exercuere, & omnia effutientes temere quæ in vita tacenda, loquendave peregerunt cum maximo aſtantium riſu: adeſt præterea bulimus, ita ut, dum in delirio ſunt, omnia etiam fœdiſſima devorent, quæ ipſis præbentur. Tribuitur maxime odori viroſo ſantalorum, aeri nebuloſo, frigori ipſi, fructibus immaturis. Hæc Inſula ſita eſt 10 gradibus latitudinis meridionalis, ibi.

Cum modo frigoribus, calido modo ſtringimur æſtu
Tempore non certo, corpora languor habet.

Cura. Leni catharſi & clyſtere præmiſſis vena tundatur uſque ad animi defectum in plethoricis; cucurbitulæ applicentur cervici, ſcapulis, capiti raſo. Incolæ temporalem arteriam lamina candenti, vel funeſclopetario accenſo urunt cum ſtupendo fructu, quod etiam in cephalæa faciunt: tum vomitoria antimonialia aut ex gilla vitrioli uſurpantur. Adverſus vigilias extractum croci opponitur. Dein ad ſudorifica & diuretica, ut Bezoar, raſura cornu Rhinocerotis, deveniendum; calor refrigerantibus ſyrupis emendatur.

18. *Amphimerina phrenitica* Bontii de medic. Indor. cap. 14. epiala eſt Mercaſ. de tertiana. A.

Adeſt febris quotidie exacerbans, ſed ſine typo certo; delirio phrenitico continuo, pervigilio, vomitu æruginoſo, exteriorum partium algore, interiorum ardore & ſiti intenſa ſtipata.

Cura. Purgatio ex tamarindis & pulpa caſſiæ, præmiſſo clyſmate emolliente: deinde phlebotomiæ largæ inſtituantur: ægri totum corpus unguento tegitur: ſomnus narcoticis conciliatur.

19. *Amphimerina paludoſa*, *Amphimerina ſcorbutica* Bartholini de medicina Danorum; *Fiévre bileuſe ou putride des Pays bas & marécageux* Pringle mal. mal. des armées. Yom. I. pag. 260. & 314. A. P.

Sunt illæ quæ in regionibus non ſolum humidis, ſed etiam ob tempeſtatem calidis, ut menſe Julio, Auguſto, oriuntur ex halitibus putridis a plantarum, piſciumve corruptione.

Hæc febris ſæpius initio eſt remittens, aſt verſus finem abit in tertianam intermitentem, cum ſcilicet hieme accedente putredo decreſcit; invadit raro cum frigore, ſæpius cum cephalalgia, calore urenti, ſiti excedente, oſteocopo, lumbagine, magna laſſitudine & anxietate, frequenti cardialgia, gaſtrodynia, ſepæ cum vomitione bilis viridis, flavæ, odoris ingrati. Pulſus vulgo exiguum, ſed a phlebotomia creſcens; aliquando cephalalgia ita ſubitanea & vehemens, ut ægri tanquam maniaci per agros excurrent; ſed remittente febre cum ſudore dolor periodice ceſſabat: aliis delirium in paroxyſmo, unde milites ex curru in flumen ſe præcipites agebant, ut natando noſocomium attingerent. Plures bilem ano & cato, necnon alii lumbricos rejecere. Sudores magni, fœtebant ægri, & vibicibus ac petechiis cadavera ſcatebant. Pulſus etiam in agone regularis fuit, ſi ſudor nono die accedebat, febris tertiana ſuccedebat; ſi diarrhœa critica poſt tres ſeptimanas apparebat, febris in quotidianam abibat.

Curatio. Differt parum a curatione amphimerinæ bilioſæ, ſcilicet 1. phlebotomiæ parciores ſint, licet febris ad continuam ut ſynochum magis vergat, rarius ad intermittentes; ea ſiquidem magis eſt putris quam phlogiſtica, & niſi delirium aut aliud phænomenum inflammationem topicam ſudeat, minus eſt repetenda venæ ſectio, quam in bilioſa; ſecus malignitas morbi creſcit. 2. Vomitoria & cathartica magis conveniunt, vomitoria ſepæ tollunt morbum, ſeu tartarum; ſtibiatum præſtat, quia non adſtringit. 3. Præmiſſis generalibus ad kinkna confugiendum eſt, ſtatim atque datur aliqualis intermiſſio; & ne recidiva fiat, quovis die una kinæ drachma ſumenda eſt per autumnum, ſecus frequentes recidivæ viſcera obſtruunt. 4. Antiſepticus victus neceſſarius eſt, ſcilicet moderate nutriantur & parcius utantur illis quæ ad putrefactionem vergunt, ſeu quæ rela-

relaxant, ut herbæ, fructus, flatulentia, cereviſia tenuis & recens; multo præſtantius eſt uti roborantibus; quidquid enim roborat eſt antiſepticum, ut liquores ſpirituoſi moderate ſumpti.

20. *Amphimerina varioloſa*, *Febris recidiva* Mortoni de variolis; *Febris putrida variolis confluentibus ſuperveniens* Sydenhami pag. 593. *Secunda febris variolarium confluentiam* Mead. Ep. de purgantibus: *Fiévre ſecondaire*. A. P.

In variolis confluentibus undecima die puſtulæ faciei exſiccantur, incruſtantur, & cum minime ſibi quidquam metuendum exiſtimat æger, non raro, ob puris cum ſanguine miſcelam, ita ſubito corripiuntur febre putrida, quolibet veſpere recrudeſcente, cum ſumma dyſpnœa, anxietate, quandoque ſopore; ut niſi promptiſſime ſuccurrantur, ipſa die mortis periculum incurrat; quod ſi effugerit, inde ad uſque decimum ſeptimum, raro vigeſimum, a periculo immunis non eſt.

In his rerum anguſtiis tum Arabum, tum Neotericorum experientia docuit nihil præſtantius eſſe, apud adultos præſertim, quam ſanguinem ſtatim ad uncias decem, vel plures mittere: ſi coma ſimul adſit, capiti deraſo amplum veſicatorium applicare: ſi vero nullus ſit ſopor, ſed anxietas & agrypnia, paregorico tranquillitatem conciliare, & circa decimum tertium diem, imo ex ſuaſu *Meadii*, maturius, ſi caſus ferat, lene catharticum præſcribere ex infuſo ſennæ cum manna; quam phlebotomiam, quodque catharticum etiam ſequentibus diebus repetere quandoque neceſſarium eſt; nec enim puſtularum retroceſſus timendus eſt, cum poſtulæ jam incruſtatæ ſint in facie. De his videantur hiſtoriæ decem a *Meadio* enarratæ.

21. *Amphimerina arthritica*. Vide Mémoires des Etrangers, Tom. 3. pag. 457. A. P.

Cognoſcitur ex ſuppreſſis doloribus arthriticis, quorum loco accedunt paroxyſmi febriles ſingulis diebus, cum vehementi frigore, dein calore, & urinis turbidis, lateritiis, ſine ſedimento.

22. *Amphimerina bilioſa*, *Febris bilioſa* D. Tiſſot ann. 1759: *Fiévre bilieuſe des camps*, Pringle Maladie des armées Tom. I. Chap. 3. pag. 32. rectius *putrida* cognominanda. An tritæophya bilioſa? A. P.

Accedit circa medium menſis Auguſti, & epidemia in dies intenditur, quamdiu milites caſtra habent.

Febris eſt remittens, paroxyſmis quotidianis veſpertinis, ſummo calori, ſiti ardenti, vehementi cephalalgia, ſæpe & delirio ſtipata, quæ ſymptomata noctu durant, mane evaneſcunt, poſt epidroſim, hæmorrhagiam, vel diarrhœam; initio morbi frequens nauſea, vomitio, bilioſa, putris, oppreſſio in fine; niſi evacuationes fuiſſent inſtitutæ, febris continua & aurigo accedebant. Accedente hieme, & frigore acuto, febrem comitabantur tuſſis, rheumatiſmus, ſanguis viſcoſus. His incommodis pedites milites, minus duces & equites, frigori minus expoſiti ratione pallii, obnoxii ſunt. Hanc eſſe contagioſam probat obſervatio *Pringle*, ex 23 ſartoribus, qui tentoriis horum militum reſarciendis incubuere, ſeptemdecim hac febre correpti periere Gandavi. Primus paroxyſmus incipit a laſſitudine, frigore; ceteri a calore. Pulſus in paroxyſmo plenus, velox; in remiſſione minus frequens; ſanguis coccineus, firmus; thrombus ſero immerſus; accedente hieme pleuriticus evadit, & putredo minuitur.

Curatio. Cum æſtivæ & autumnales febres caſtrenſes a putredine ſanguinis incipiente ortum ducant, quippe cadavera citiſſime gangræneſcunt, & moribundi cadaveroſum odorem ſpargunt, reſpicienda eſt humorum putredo, & ſolidorum laxitas, adeoque indicantur medicamina, quæ 1. primas vias, ſeu ſanguinis emunctorium expediant, 2. quæ acrimoniam putrem corrigant, 3. quæ eam eliminent, 4. quæ fibras roborent. Hinc mire conducunt vomitoria, cathartica, cardiaca, acida & kinkina; magna ſiquidem pars harum febrium in intermittentes feliciter degenerabat.

Phlebotomia in paroxyſmo inſtituatur, & repetatur vomitorium a remiſſione uſurpandum; ſi nauſea ſit, & febris vehemens, ipecacuanha; ſi remiſſio longior, febris mitior, vinum emeticum, tartarumve anteponatur; ſæpius miſcentur duo grana tartari ſtibiati cum ſcrupulo ipecacuanhæ; ſed præmiſſo clyſmate, ſi alvus conſtipata ſit, ut ſolemne eſt in hac febre.

Salia neutra optime reducunt febrem anomalam ad remiſſiones regulares, ſeu typicas; hoc præſtat ſal abſinthii cum ſucco limonum; vel

Rec. *Salis abſinthii drach.* 1. *& ſemiſſem*, *ſolve in aquæ unciis decem*, *inſtilla ſpiritus vitrioli q. ſ. ſaturitatem*, *adde aquæ cinnamomi*, *ſyrupi e cortice aurantiorum*, *ana drachmas duodecim*, *capiat quarta*, *vel ſexta quaque hora cochlearia quatuor*,

Præſtat in hoc caſu ſpiritus Mindereri uncia una in duas treſve doſes ſub æſtus finem propinatus, ut ſudor ſimul excitetur ſine caloris augmento; fit ille ſpiritus ex ſale volatili ammoniaco ad ſaturitatem aceto affuſo, vel ſal cornu cervi ad ſcrupulos duos affundatur tribus aceti cochlearibus pro doſi. Ad fervorem febris temperandum nitri grana decem quater in die ſumantur. Si in intermittentem mutetur febris, kinkina, purgatis primis viis, eſt uſurpandum. Si cephalalgia ſit, aut delirium, phlebotomia indicatur; aſt ſi pulſus non vigeat, ſeptem circiter hirudines temporibus admoveantur, & ſalia neutra uſurpentur. Sudor nunquam theriaca, ſimilibuſve calidis excitandus, niſi pulſus debilis ſit, aut petechiæ accedant.

23. *Amphimerina ſemiquartana*. A. P.

Eſt ea quæ quarto quoque die paroxyſmum notabile, frigore ſtipatum gerit; aliis vero intermediis diebus paroxyſmo ſine frigore notatur, ita ut ſit Amphimerina quartanæ veluti con-

jun-

junƈta. Obſervata eſt in vetula a *D. Cuſſen*, & poſtquam ope kinkinæ paroxyſmus quartanarius fuiſſet ſublatus, reſidui ſponte abierunt.

24. *Amphimerina ſemiquintana*, A. P.

Ea eſt quæ quinto quovis die paroxyſmum horrore notabili inſignitum gerit, quaſi quintana intermittens Amphimerinam ſimplicem comitaretur; hanc im matre ſua obſervavit, & multo kinkinæ uſu debellavit D. M. M. meritiſſimus, fugavitque primo paroxyſmum quintanarium effeƈtu ſoporoſo & pericoloſo notatum.

VII. TRITÆOPHYA; *Tritaiophyes pyretos* Hippocratis Libr. I. Epid. Galeni Comm. in eumd. libr. & libr. 2. de differentiis febrium; *Tritaios ſynoches* Galeni de diff. febrium; *Febris continua tertio quoque die exacerbans, intermediis vero diebus aliquatenus remittens*, Gorræi Deſinit. *Tertiana pernicioſa* Torti. *Tierce continue*, *Tierce maligne*.

Differt a tertiana ex eo quod in apyrexiam non deſinat alternis diebus: ab amphimerina & hemitritæo; quod ſingulis diebus non patiatur paroxyſmum, ſed tantum alternis; aut ſi ſingulis ſint paroxyſmi tertianarii; ſæpius vero, excepta invaſione paroxyſmi, a frigore non exordiantur.

Tritæophyæ & amphimerinæ hæmitritæi noſtris etiam temporibus minime rari ſunt morbi, obſervante *Brendelio*; ſed vulgo febres malignæ indiſcriminatim vocantur.

Differunt a morbis exanthematicis, ut purpura, non per defeƈtum petechiarum, ſed ex eo quod in Tritæophya & amphimerina petechiæ accidentales ſint, inconſtantes, a regimine calido, aut aliis principiis extrinſecis procedentes unde Germani iſtas *petechizantes* vocant, ut petechiali febte, ſeu purpura eas diſtinguant. Idem diƈtum eſt de peſte, cujus charaƈter eſt bubonum, anthracumve eruptio conſtans, cum parotides in tritæophya & amphimerina inconſtanter ſub finem tantum ſuperveniant.

1. *Tritæophya ſyncopalis* Burles de variis Hiſpanorum morbis diſſert. ann. 1714. Riverii obſ. 36 centur. 4. P. A.

Intermittentes, ait *Burlet*, ſunt graviſſimi moris, maxime cum in ſyncopales abeunt, ratum febris alibi genus, Caſtellanis & Matritenſibus non inſuetum: illa rigore in principio, in declinatione perfuſis ſudoribus tertianæ morem utcumque imitatur, in hoc tamen multo difficilis, quod cardialgia, enormi vomitu, ſumma virium proſtratione, contraƈtione pulſus, extremorum refrigeratione, ni prompte ſuccurratur, ſecunda aut tertia acceſſione tollit. *Riverius* eum morbum nomine febris tertianæ malignæ memorat *obſ.* 36. *cent.* 4. In ſingulis juſculis bezoardicum minerale & joviale addebat; ſingulis diebus eſt paroxyſmus, ſed qui alternis diebus ſibi reſpondent, aut ſimiles ſunt, ſcilicet primus tertio, ſecundus quarto; &c.

2. *Tritæophya cauſus* Hippocrat 3. Epidem. *Cauſus*, ſive *febris ardens periodica* Riverii de febr. putrid. caput. 1. *Fiévre ardente*, *chaud mal*. P. A.

Eſt febris tritæophyæ ſpecies, quæ paroxyſmis tertio quoque die ſine frigore redeuntibus cum ſiti clamoſa, ardore corporis, ſine diarrhœa ac ſudore eſſentialibus, unam aut alteram ad ſummum ſeptimanam excurrit.

Differt a tritæophya linoſa, quæ vomitu bilis, & dein diarrhœa bilioſa in augmento, vel ſtatu ſtipatur, cum in cauſo alvus hiſce ſtadiis ſit adſtriƈta, & diarrhœa non niſi in declinatione, adeoque critica ſtipetur. Præterea bilioſa eſt tritæophya ſæpius duplex, ſeu ſingulis diebus exacerbatur. Cauſus eſt tritæophya ſimplex quoad paroxyſmos.

Adoleſcentibus bilioſis, robuſtis, valde exercitatis, æſtivo tempore, ab itinere ſub ſole, a laboribus immodicis, regimine calefaciente potiſſimum accidit, cauſus intra duas ſeptimanas ad ſalutem, vel ad mortem terminari conſuevit. Lingua arida, quandoque nigra, urinæ flammeæ, rubræ, dolor capitis, anxietas, quandoque graviora in paroxyſmis accedunt ſymptomata.

Curatio. Eger nutriatur cremoribus oryzæ, hordei, vel juſculis pulli, vituli tenuioribus, quarta quaque hora ſumendis; bibat ptiſanam frigidulam ex emulſionibus, aqua pulli, limonata, vel aquam nitratam vel ſpiritu ſulphuris, aut vitrioli acidulatam, aut infuſum acetoſæ. Phlebotomia iteretur pro ægri ætate, temperamento, morbi gravitate, pulſus vehementia. Clyſmata ex emulſione, decoƈto refrigerante, emolliente quavis die injiciantur; fotus refrigerantes ex decoƈto foliorum malvæ, laƈtucæ abdomini applicentur; quovis veſpere julapia, vel emulſiones anodynæ exhibeantur; ſedato febris impetu catharſis lenis ut decoƈto tamarindorum, caſſiæ, cum manna, & ſi cardialgiæ, nauſeæ exigant, nullusque ſit dolor acutus, ſed tantum pondus in epigaſtrio, leniſſimum vomitorium, ut granum unum, vel alterum tartari ſtibiati primo cyatho addatur. Cathartica lenia deinceps uſurpentur ad bilem evacuandam, uſquequo febris deſierit.

3. *Tritæophya Vratislavienſis* D. de Hahn. Jour. de Medec. Dec. 1757. P. A.

Morbus epidemicus incipit Februario poſt famem qua pauperes morticinia putrida vorabant, poſt cædes belli, aere cadaveribus inſepultis infeƈto, poſt animi pathemata ex fruſtrata meſſe, aliiſque ærumnis; adde quod nullo vento expurgata fuerat dudum atmoſphæra.

Febris acuta, lipyria, aſthenia generalis, dolor capitis & præcordiorum, diarrhœa feroſa, agrypnia, delirium in quibuſdam rabioſum & aerophobicum; ſecunda die ſitis importuna, vomitus & diarrhœa bilioſa, ſputa viſcoſa, ſyncopes, ignis viſcera depaſcens, lingua arida, & quaſi aduſta ferro candenti, vox nulla, anxietates, ſtupor univerſalis, cita mors cum convulſionibus: in aliquibus febris lipyria,

ria, ſummo & algido extremorum frigore adorſa, ardorem intolerabilem viſcerum mox excitabat, cum ſudoribus ſymptomaticis; diarrhœa vehemens; ſupervenit eruptio miliaris maxime pruriginosa; quarta die ſudores & dejectiones copioſæ, dein ſpaſmus maxillæ, nauſea, enureſis involuntaria, leve delirium, ichoris e naribus fluxus, ſputa viſcidiſſima, mors epileptica.

Ipſe Profeſſor *Hahn* ſequentia paſſus eſt. 1a die acceſſus febrilis vehemens ſine rigore dolor vividus occipitis, mox inflammatorius totius capitis, pedes frigidiſſimi, extremi ſpaſimi rigidis, dolor ita creſcebat in dies, ut contactus aeris intolerabilis foret; animi languor, & debilitas incredibilis, noctes inquietæ cum ſudore continuo, oculi dolentes, graves, & ſenſus rheumatiſmi univerſalis in corpore. Die 3a dolores ſedabantur; nox peſſima. Die 4a omnia pejus habuere, pedes congelati, manus rubræ omnino & convulſionibus agitatæ; imago mortis terrefaciens, vomitio identidem; hac die ſpongiæ aqua frigida madidæ toti corpori applicantur, frigidaque propinatur. Die 8a pulſus convulſivus, dolores ad clamorem continuum uſque. Die 9a delirium, grumoſus ſanguis vomitu rejectus. 11a Sudor, pulſus pacatus, kinkinæ decoctum adhibetur, vox interciſa, loquela impedita, ſtridor dentium. 12a Maxilla convulſa, riſus ſardonicus, ſurditas; dein paroxyſmi tardius & noctu tantum revertebantur. 14a Frigus glaciale in toto corpore, ſudor frigidus, lotiones frequentes fiunt, omnia ſedari incipiunt. 18a Delirium vividum, aſt ſyncope ex lecto derelicto, fames, dein ſudores copioſi, ſomnus profundus; ſtrepitus averſatio, omnia nova apparebant & extraordinaria. 36a Cholera. 48a Deſquamatio cutis: unguium lapſus.

Profuere in hac epidemia lotiones corporis ex aqua, illis frigida, illis tepida, clyſmata aquea, potus aqueus copioſus, cathartica; critica fuere exanthemata, rubeolæ, eryſipelati, eſſeræ ſimilia, & cutis deſquamatio circa declinationem.

Tria millia hominum Uratislaviæ abſtulit hæc epidemia; quo obſcurior eſt morbi cognitio, ejus indoles eo dirior eſt.

4. *Trytæophya typhodes; Diaphoretica* Torti 187. A. P.

Species eſt tritæophyæ cujus præcipuum ſymptoma eſt ſudor colliquativus, quo fere ſemper madent ægrotantes, cum paroxyſmis tertio quoque die revertentibus.

Hanc ſpeciem bis obſervavi, & 1. quidem in pædagogo noſocomii generalis viro quadragenario melancholico. Illi erat tritæophya ſimplex, ſeu alternis noctibus ita ubertim ſudabat, ut novies induſia mutare cogeretur, diebus vacuis utcumque ſtaret, is non erat omnino apyretus, ſed debilis & diaphoreſi humidus. Præmiſſis generalibus ſeu phlebotomia & catharticis ſanatus fuit uſu kinkinæ cum decocto florum chamæmeli, nec non granis aliquot caſcarillæ, quarta quovis hora; paroxyſmi a levi frigore incipiebant.

Alter erat Rallet, qui virilibus veſtibus indutus erat tamen fœmina, ut poſt obitum deteximus. Illa ſumma debilitate, anxietate, & ſimul boulimia laborabat; ſingulis diebus paroxyſmus accedebat a levi frigore, dein per octo horas ſudabat: ſimili modo etiam ab hoc morbo evaſit, vino etiam conceſſo.

Riverius obſ. 28. commun. memorat febrem elodem qua, ſudore per novam dies continuato nullis remediis cedente, æger abreptus eſt; nec ſtragulorum rejectione, nec ventilatione, nec cataplaſmatis potuit hic ſudor imminui; utrum paroxyſmos pateretur dubium eſt.

Idem Epiſcopum Agathenſem tritæopya duplici laborantem vidit, qui etiam extra paroxyſmos diffluebat ſudoribus multis, ut vix per horam dimidiam dormire poſſet, quin mutanda eſſent induſia; urinæ rubræ & crudæ apparebant; hic morbus phlebotomia, dein catharticis & febrifugis intra 24. dies feliciter fuit terminatus, niſi quod recidivam paſſus eſt levem.

5. *Tritæophya elodes* III. D. Boyer Archiatri, D. M. M. & Par. Méthode de traiter les maladies Epidémiques, Paris 1762. *Suette des Picards*. A.

Eſt febris inflammatoria quæ 14. vel 21. die terminari conſuevit, epidemica, non contagioſa in qua ab initio morbi ægri ſudoribus diffluunt; ex sex ægris quinque evadunt ſi perite curentur, cum in ephemera ſudatoria vix centeſimus evaderet, & morbos ut plurimum intra 25 horas terminaretur. Hæmorrhagia narium, eruptiones miliares ac purpureæ in ephemera Anglica raro, in tritæophya elode frequenter accidunt; aſt eruptiones miliares, quæ in miliari ſudatoria ab initio morbi prorumpunt, in hacce tritæophya, ſi mature ac ubertim ſanguis mittatur, nec eſſentiales ſunt, nec ab initio accedunt, ut in miliari ſudatoria.

Ægros noctu adoritur morbus, abrupto ſomno, cum aſthenia univerſali; evigilant cum ſudore & calore maximis, cute & vultu flammeis oculis ſcintillantibus, lingua alba & arida, pulſu duro, tenſo, turgido; accedit ſæpius paraphroſyne phrenetica circa 3am diem, cum febris paroxyſmo, miliaris eruptionis univerſalis prodromo, vel quod pejus, cum maculis purpureis ita denſis ut eryſipelas univerſale referant.

Multo tardius, præter has eruptiones, prodeunt & maculæ purpureæ, majoribus pulicum morſibus ſimiles, & phlyctænæ albæ, margaritis minutis ſimiles, ſero acri turgidæ, quæ *purpura alba* vulgo vocantur, quæque collum, axillas, & truncum antice poſticeque afficiunt, omnium eruptionum periculoſiſſimæ; iſtæ vero maturis phlebotomiis ſæpe prævertebantur, maxime ſi diætam calidam vitaſſent ægri.

Datur hujus morbi varietas *humoralis* dicta, cum prior ſit *inflammatoria*; in humorali pulſus mollis, debilis, aſthenia major, ſopor frequentior, oculi languidi; lingua albiſſima, non ſicca; vermium

mium proventus ſupervenit; eum in inflammatoria, phrenica, pleuritica ſymptomata & hæmorhagiæ frequentius ſuperveniant in morbi ſtatu.

Curatio. In ſpecie inflammatoria, nedum ſudores calidis, antidotis, gravibus ſtragulis fovendi ſunt, ut ſolent ruſtici; ſummus ille calor & ſudor aere frigidiuſculo ſupervenientes & phlebotomiis quantocius iteratis prima die reprimendus eſt; abſtinendum a vino, cardiacis tanquam a pernicioſis venenis.

In humorali rarius phlebotomia, eaque tantum una, poteſt adhiberi; aſt in utraque ab altera die vomitorium eſt præſcribendum, ſed valde mitigatum, ſcilicet tartari ſtibiati gr. IV. in aquæ calidæ lib. ij, cum ſalis vegetabilis drachmis iij, diſſolvantur: ſumat omni quadrante horæ cyathum uſque quo vomitio accedat, tunc tepida affatim propinetur; ſequenti die mane & ſero clyſmata emollientia injiciantur; ptiſana ex decocto radicum fragariæ, graminis canini & glycyrrhizæ offeratur, vel ſerum lactis affatim bibatur, vel apozema ex foliis cichorii, ſcolopendrii, borraginis, cui diebus a catharſi liberis gran. j tartari ſtibiati addetur; dein alternis diebus æger purgabitur ex infuſo ſennæ cum lenitivi uncia, & ſalis vegetabilis drachma j: in paroxyſmis ptiſanæ libra quævis recipiet nitri ſcrupulum vel oxymellitis ſimplicis cochlearia duo.

In humorali varietate, ſi lumbrici ad fuerint, apozematis herbæ amaræ, ut folia abſinthii, Chamædryos, tanaceti, centaurii minoris, incoquentur; ſi ſopor accedat, ad veſicatoria nuchæ vel ſuris applicanda recurrendum, quæ in miliari ſudatoria nocent; tartaro ſtibiato, utpote ſummo vermifugo, ſæpius acuentur apozemata vel cathartica.

Si parotides ſupervenerint circa 15um vel 20um diem, quæ criticæ ſunt, illæ, ſi duriuſculæ ſint, emolliendæ cataplaſmate ex bulbo lilii cocti ſub cineribus, & æquali tum theriacæ tum fermenti quantitate, addito diachylo & aceti pauxillo; hoc cataplaſma bis in die renovandum. Si poſt tres vel quatuor dies non ſuppuretur parotis, ea lapidibus cauſticis admotis eſt inurenda; eſchara dein inciſa pus promovebitur cataplaſmate & unguento de althæa & pulpa liliorum: ſuppuratione inſtituta balſamus Arcei admovebitur, & æger identidem purgabitur.

Juſcula in vigore morbi ſexta quavis hora offerantur, feneſtre ſub ſereno cœlo pateant identidem; ſuffitus ex baccis juniperi ex aceto inſtituantur, munditics ſervetur.

Terminatur ſcilicet morbus ſquamulis cutis delabentibus; infeliciter aſcite, ſi in longum procedat.

6. *Tritæophya aſſodes*; vide Lanciſium de noxiis paludum effluviis lib. 2. cap. 3. Balloni conſ. 8. lib. 1. Huxham de aere lib. 1. pag. 97. A. P. Febris epidemica inexplicabili angore quodam intra 5. vel 6. dies perimens.

„ Febres continuæ, vulgo malignæ peſtilentiales, raro ſingulis diebus pluræ eæque periculoſiſſimæ alternis diebus ræmittebant; prælu„ debat iis rigor, quem magni æſtus, inquietu„ do, memborum jactationes, horrendæ lipothy„ miæ ſitis immodica, linguæ ariditas, deliria, „ tandemque agrypnia ſeu immanes vigiliæ exci„ piebant; vigiliæ tamen minoris erant periculi „ quam vertigines & ſoporoſi affectus, quæ ad „ apoplexias vel convulſiones iter breviſſime ape„ riebant.

In hac ſpecie quæ a ſaburra & ab aquis cannabe macerata infectis oriebatur, phlebotomia vix profuit niſi in gravidis; ab initio lenis vomitio aut blanda catharſis profuerunt, & in incremento acida nitroſa, ſed parce & caute uſurpata utilia fuerunt: a diaphoreticis metaſtaſis in caput accelerabatur. In febre, cujus ſymptoma præcipuum erat anxietas continua cum pervigilio. *Valſalva* invenit ventriculi fundum atro colore infectum; *Morgagni Epiſt. XLIX.* 14.

7. *Triteophya carotica* Boneti Sepulchr. pag. 210. *Triteophya comatoſa* ſive *parapoplexia* C. Piſonis pag. 78. *Febris epidemica urbevetana* Lanciſii de nox. palud. effl. lib. 2. c. 3. *Tertiana lethargica* Torti p. 207. *Tertiana ſoporoſa* VVerlohf. Obſ. de febrib. pag. 17. *Fiévre maligne avec aſſoupiſſement.* A. P.

Ea eſt ſpecies, vel ſingulis vel alternis diebus exacerbans veſpere, quæ pro præcipuo ſymptomate affert ſoporem gravem, quem præceſſit gravis cephalalgia, deinde delirium, & ſequuntur quandoque convulſiones; lingua nigra eſt, ſitis nulla ex quo tempore delirium acceſſit; in mortiferis accedunt ſubſultus tendinum, carphologia, aliaque gravia ſymptomata.

Ex tertianarum genere fuerunt omnes febres ſoporoſæ; quas enim *Galenus* quotidie recrudeſcentes comatoſas obſervavit, forte fuerunt tritæophyæ duplices. Tempus quo ſopor contingit, eſt dies vel quarta vel quinta ſeu tertio paroxyſmo; pulſus aliis frequens, aliis rarus, tardiſſimus, in multis durus, & intermittens, ſopor eſt ore hiante ſine ſtertore initio, ægri immobiles, poſt paroxyſmum ſoporis, tantum ſtupidi manent, delirantes, motibus anxiis jactati, & fere latere dextro hemiplegici, aſſidue micturientes; Altero paroxyſmo ſopor profundior, & ſæpe lethalis corripit. De febre illa ſoporoſa *Morton. Pyretologia hiſt.* 25. 26. *Ramazzinus de tertianis malignis Mutinenſibus cum aphonia & ſopore pag.* 228. *Sylvius de febre epidemica Lugdunenſi*; Vide hiſtoriam, ſigna & curam exactam apud *VVerlhof* & *Torti* in libris ſpeciatim de hac febre conſcriptis; cura vero potiſſimum a kinkina repetenda eſt. *Riverius obſ.* 26. *centur.* 2. obſervavit hunc morbum quem hyſtericum ſuſpicatus eſt; & laudano ſanavit, ſeu prævertit paroxyſmum. Laudanum prævertendis intermittentium acceſſibus eſt optimum; in hoc vero caſu pertimeſcendum. Vide *Carum febrilem*.

8. *Tritæophyia lactea*; *febris lactea* Ettmuller. Colleg. caſ. 25. pag. 612. A. A.

Saturni die, a partu nono, mulier corripitur me-

media nocte æſtu intenſo cum ſiti, cephalalgia anxietate; mammæ immenſum turgent, tument, dolent, indurantur; apparente aurora, ſymptomata per levem ſudorem evaneſcunt, ſuperſtite mammarum tumore, impotentia & debilitate. Die ſolis pomeridie, nec non die martis, & jovis ipſa meridie rigor & æſtus reliquaque ſymptomata redeunt cum eodem fervore; mammis, quæ lac in intervallo fuderant, iterum intumefactis, & toties paroxyſmus horas duodecim perſeverabat. Cum adeſſet in intervallis virium proſtratio notabilis, veroſimile eſt hanc febrem non fuiſſe intermittentem, adeoque tritæophyam. Curatio fuſe & diſtincte tradita videatur loco citato.

9. *Tritæophya leipyria* Galeni, Gorræi Defin.; *Lyprias* Aetii lib. 5. cap. 89. *Febris leipyria* Foreſti Lib. 2. Obſ. 36s *fièvre liphyrienne*; A.P.

Eſt varietas tritæophyæ cauſonis ſeu ardentis, in qua extrema frigent, dum calor interiora occupat. Summus hic calor inrernus ex ægri relatu, ex ſiti horrenda, linguæ quandoque ſiccitatate, anxietatibus, cognoſcitur; non ſolum extrema frigent, ſed tota cutis exſanguis, frigida, cadaveroſa videtur, exceptis axillis, & præcordiis, quæ calent; adde per accidens dolores pleuriticos, & ventris, ut in caſu *Foreſti*. De cætero excretiones omnes deficiunt, pulſus eſt exilis, & fere deficiens, & æger intra triduum quandoque perimitur.

Lipyria *Avicennæ lib. 2. cap. 51. taburos* Arabibus dicta videtur hemitritæus ſpurius, diverſa omnino a leipyria Græcorum.

Inter malignas ratione vehementiſſimæ inflammationis ventriculi memoratur leipyria febris. In illa lingua arida eſt, ingens ſitis, pulſus celer, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis; homines ſunt amarulenti, mœſti, faſtidio & contumacia inſolentiſſimi, anxietudine miſerabiles, omnis figuræ & loci impatientiſſimi, ſomni expertes, cum voce in faucibus eliſa; nonnunquam labrum inferius cietur, unaque manibus contremiſcunt. Incuſatur bilis acerrima in hepate retenta, eryſipelas ventriculi. *Hippocrates* & *Hollerius* cenſent eam non ſolvi niſi per diarrhœam bilioſam, ſed vix poſſibile eſt propter ſummam viſcerum inflammationem hanc diarrhœam catharticis excitare.

Baglivi ſuadet ut loco purgantis curatio inchoetur a clyſmatis emollientibus quotidie injiciendis, fomentis emollientibus bis in die ventri adhibitis, & ſero lactis tamarindato, vel cocto cum duabus unciis ſonchi ſingulo mane uſurpando: per diem vero gelatinam cornu cervi cum aqua violarum & cardui, & poſt ſeptimum diem tandummodo ad cathartica lenia deveniendum.

Vidi ego ſæpius & hemitritæos inflammatorios *Spigelii*, & cephalalgicos, nec non tritæophyas dyſentericas, verminoſas &c. verum tanta eſt Auctorum obſcuritas & confuſio, ut ad ſpecies cognitas eas amandare non valeam, vel non auſim Medicorum vulgo omnia ea ſurdeque habenti contradicere. Interea me felicem exiſtimarem, ſi cujuſvis ſpeciei morbi, qui mihi tractandus occurrit, alicubi fidam hiſtoriam reperire daretur, & omnes Medici in hoc certe mecum conſentiunt, diſſentientes tamen in eo quod omnes morbos individuos eſſe diſſimiles omnino contendunt, & quod ab unius hiſtoria ad cognitionem alterius nulla detur conſequentia. Fateor equidem non tot eſſe ſpecies quot ſunt ſymptomata inconſtantia, diverſaque, quibus quandoque ſtipantur, ob errorem ægri, vel Medici ſupervenientia; verum plures morbos individuos ratione ordinis, typi, exitus & ſymptomatum conſtantium ſibi ſimiles eſſe in quovis genere non dubito, adeoque eorum ſpecies deſcribi inter magna artis medicæ deſiderata repono.

10. *Tritæophya deceptiva*, *ſubcontinua malignans*, Toſti p. 209. ad 259. Sydenham de morb. epidemic. pag. 24. & epiſt. 1. pag. 191. A. P.

Eſt intermittens tertiana duplex vel ſimplex, quæ ante autumnum, ſeu æſtate adoriens ſub remittentis facie aliquandiu ludit & decipit. „ Illæ, ait *Sydenham*, non ſtatim genuinum typum induunt; ſed continuas febres ita per omnia imitantur, ut niſi caſtigatiſſimo utrasque examine trutinaveris, ab invicem diſcriminari non poſſint; ac retuſo conſtitutionis impetu, & frænata vi, jam in typum regularem migrant, atque exeunte autumno, larva abjecta, intermittentes ſe eſſe quales ab initio reapſe fuerunt palam fatentur, ſive tertianæ ſive quartanæ, quod ſi diligenter non animadvertimus, cum magno ægrorum noſtrorum malo medicantes hallucinamur, dum intermittentes pro continuis veris & genuinis habemus.

In hac ſpecie ad kinkinam confugiendum eſt, modo continuus lecti calor & cardiacorum uſus huic anſam non dederint, in quo caſu inutilis eſt kinkinæ uſus. Vinum autem cum kinkina datum minime nocet. *Torti* hac de re obſervationes legi merentur *pag.* 243. & alibi. Cognoſcitur hæc ſpecies 1. ex eo quod in frigore paroxyſmi æger reapſe caleat ad tactum Medici; 2. quod paroxyſmus ſecundæ diei eſt mitior paroxyſmo primæ; 3. quod vel ſubito vel gradatim intermiſſio obſcuretur, ſeu apyrexia dubia evadat inter paroxyſmos, quo tempore ſupereſt calor mordax, ſitis, linguæ ſiccitas; 4. urina parca & rubra vel crocea; 5. angina aphthoſa; 6. grave quodcumque ſymptoma ſuperveniens, excepto levi delirio.

11. *Tritæophya tyhodes* Mangeti; *fièvre nerveuſe remittente; fever of ſpirts* Quincy eſſay. 1. of fevers, p. 370. A. P.

Hæc ſpecies differt a typho per exacerbationes, ab aliis tritæopyis ex eo quod ſit chronica cum pulſu vix frequenti, imo quandoque tardo, æger a prima invaſione pallidus, debilis, ſomnolentus eſt, pulſus parvus, brevis, calor nativo minor, exigua aut nulla ſitis. Remittunt, imo initio intermittunt hæc ſymptoma-

ptomata per aliquot horas; atque vigere aut reviviſcere videtur æger; verum denuo cum rigore aliquo aut ſpaſmo cutaneo intermittentem febrem fere mentiente revertuntur; & poſt aliquot ſimiles luſus æger lecto affigitur, ſtupidus evadit, periculum ſuum non curat, nec circumſtantia ſentit, manibus obvia ſine ratione palpat, contrectat; lingua balbutit, vel obmuteſcit; ſemivivus videtur, exceptis quibuſdam intercurrentibus ſpaſmis potiſſimum ſtomachi, tuſſis inſultibus, & ſi his malis reſiſtat, non convaleſcens, ſed exhumatus videtur. Verſus finem papulæ quandoque effloreſcunt, vel floridæ, quod melius, vel lividæ quod pejus, diarrhœa accedit, fæces ſunt nigræ, fœtidæ, urinæ ſimiles. Senſus obſcurantur viſus vix luce afficitur obtuſiſſimus eſt, quod ultimum ſymptoma ſalutare eſt ac præcedit fluxum ex auribus criticum; interea ſunt qui ſine criſi ſenſim reſtituuntur poſt menſes duos vel tres; ſed raro vim mentis & ſenſuum aciem recuperant niſi poſt longum tempus.

Occaſiones hujus morbi ſunt, morbi potiſſimum evacuatorii prægreſſi, victus parcior, vita laborioſior, veneris abuſus, ſollicitudines, debilitas ſenilis; epidemica conſtitutio, humida, iners ſeu inelectrica.

Curatio eadem ac typhi nervoſi *Huxhamii*; ſcilicet phlebotomia, & cathartica omnino fugienda ſunt, cum virium reſtaurationi potiſſimum invigilandum ſit; hoc præſtat vinum, cardiaca volatilia, ambra griſea; & potiſſimum ut pulſui vigor redeat, ſtupor diſcutiatur, humidtas ſuperflua eliminetur, nihil eſt præſtantius emplaſtris veſicatoriis; diæta vero mediocris eſto, nec enim ſolis juſculis ſaltem ſenes ſuſtentare ſufficit.

12. *Tritæophya Americana*, Deſperi eres Journal de Med. Oct. 1761. *Fièvre de S. Domingue*. A.

Ea eſt ardens febris quæ Europæos recens in Americam advenientes corripere conſuevit, & horum dimidiam partem ſæpius eripit; hujus duæ ſunt varietates, una *peracuta*, altera *acuta*.

(a) *Peracuta* ante ſeptimum diem definit; incipit paucis ab adventu diebus, poſt anurexiam, dyſpnœam, ſuſpirioſam, ab aſthenia, cephalalgia, laſſitudine, lumbagine; pyrexia accedit cum polydipſia, ephidroſi, ardore; creſcit ægritudo; accedit nauſea, vomitio biliosa, porracea, lingua aſpera, brunnea; extrema ſæpe frigent; pervigilium, peraphroſyne, fætor, mors ſæpe tertia die; ſudores copioſi, hæmorrhagia narium, ſed copioſa, quinto die, non citus, ſuperveniens utilis; diarrhœa bilioſa eſt criſis omnium optima.

Prævertitur morbus ut plurimum ſi Europæus, antequam proficiſcatur, ſibi venam tundi ſatagat & purgetur; ſi durante itinere os oxycrato colluat, parce ſe nutriat, utatur acidis, ut cremore tartari, limonibus, aceto; ſi aere libero & moderato exercitio utatur; Americam appellans venerem, potus ſpiriruoſus, inſolationem fugiat, balneis frigidis utatur. Curatur febris una aut altera phlebotomia, nec obſtare debet ſudor aut vomitus, abſtineat tamen ſi diarrhœa bilioſa acceſſerit, caveat ab emeticis, catharticis, narcoticis, ſudoriferis, utatur cremoribus, aqua pulli nitrata, limonata, clyſmatis emollientibus, fomentis & leni ſub finem cathartico.

(b) Tritæophya Americana *acuta*, ſæpius nona, rarius ultra decimam quintam diem terminatur, a quarta ad ſeptimam mors ſæpius accidit: incipit a cephalalgia, lumbagine, quandoque horrore; laſſitudo magna, dyſpnœa, ſitis, pyrexia ardens tertia die exacerbans, meteoriſmus, gaſtrodynia ad xiphoideam cartilaginem, nauſea, vomitio bilioſa, ſtatus morbi intra 24or horas: oculi rubri, lachrymoſi, urinæ pellucidæ, paraphroſyne obſcura, anxietas continua, lingua ſicca, rubra, raro nigra quod pejus; pulſus antea fortis, plenus, quarta die minuitur, tenſus, ſpaſmodicus evadit; ſi carus tunc accedet, æger quinta vel ſexta die moritur, ſi vero pulſus vigeat nec carus accedat, criſis quarta die expectanda per ſudorem, hæmorrhagia narium copioſam, & tutius per diarrhœam bilioſam, quæ nunquam ſalubris, ſi ante quintam diem accidat.

Curatur phlebotomia e brachio repetita, potu diluente, & catharticis opportune præſcriptis; phlebotomia intra primos duos dies quinquies ſexieſve repetatur, neglecto ſudore & vomitu; cavendum ab emeticis & ſudorificis; æger pro cibo utatur aqua pulli emulſionata, cum nitri gran. IV. camphoræ gran. ij, quæ quater in die potui addantur, dein expectetur cryſis. Pyrexia vero recedente æger leniter purgetur ex ſale Epſamenſi in decocto kinkinæ: ſi carus accedat, quod pulſus convulſivus præſagit, duo ampla veſicatoria ſuris applicentur, ſed mature, ſecus ad cardiaca deveniendum.

VIII. TETARTOPHYA; *quarte continue*.

Genus eſt febris remittentis, cujus paroxyſmi ſimiles ſibi mutuo quarta quavis die reſpondent, ſeu quartanæ typum imitantur.

Rariſſimum eſt febris genus, quæ producitur a cauſis ſynochi, & quartanæ conjunctis & ut plurimum lethalis eſt.

1. *Tetartophia ſimplex* Franciſc. Joel. Oper. med. Tom. 3. C. P.

Ea eſt quæ nullius viſceris ſpeciatim ſigna præbet. Huic calor obtuſus, ſed acer, pulſus parvus & tardus initio paroxyſmi, dein plenior, velocior quam in quartana, exſpuitio frequens, temperamentum melancholicum; extenditur ad ſex ſeptimanas, niſi æſtiva ſit. Paroxyſmi ſunt typici citra frigus & ſudorem: curatur aperientibus, incidentibus, antiſcorbuticis, præmiſſis generalibus.

2. *Tetartophya ſplenalgica*; vide Plantii vitam Fernelii. *Febris Ferniliana* Raim. Fortis, quod ea mortuus eſt Fernelius. C. P.

Diſ-

Differt a præcedenti quod lienis obſtructione ſtipetur.

3. *Tetartophya Hepatalgica* Carol. Piſonis C. P. Pendet ab ſcirrho aut ſuppuratione hepatis.

4. *Tetartophya carotica*, VVerlhof. obſ. de febr. pag. 17. A. P.

Foreſt. libr. 3. obſ. 36. Bianchi hiſt. pag. 751. tetartophiam comatoſam obſervarunt, & ego anno 1727. in noſocomio Aleſienſi catalepticam in ſene milite. *Schelhammer de natura p.* 275. *Stahlius* ſomnolentiam in quartanæ paroxyſmis innoxiam neque cohibendam eſſe notat *problemate de febrium theoria*. Vid. *Carum febrilem*.

5. *Tetartophya ſemitertiana; Hemitritæus major* Schenckii obſ. 18. l. 5. ſchol. p. 140. A. P.

Illas eſt ſpecies quartanæ continuæ quæ tertianam interpoſitam habet, ſymptomata ſæviſſima inducit, varius evenit & fere ſemper lethalis eſt. *Schenckius* & præceptor ejus *Benedictus*.

6. *Tetartophya maligna*. *Quartana maligna* Marcelli Donati l. 3. c. 14. l. 7. cap. 6. Horſtii l. 1. obſ. 12. A. P.

Comatoſam obſervavit *Carol. Piſo de morbis a colluvio ſeroſa, obſervat.* 166. Ea hepatalgiam duxit & intra quartum menſem ægrum confecit. Pulſus initio paroxyſmi parvus & admodum rarus, ut quandoque pluſculas horas penitus lateret; aderat coma grave niſi quando deliriis interturbaretur; paroxyſmus ad horas quindecim extendebatur. Vide etiam ejus *obſ.* 169. 170. 171. legatur *Torti de febre lethargica a p.* 207. *ad* 219.

ORDO TERTIUS.

FEBRES INTERMITTENTES,

Græcis *pyreta dialeira*; Gall. *accès de fiévre*; Anglicis *The agues*.

PYrexia, Latini *febricitatio*, dicitur tempus hujus ægritudinis quo febris viget, id eſt, in quo frequentior eſt pulſus, vel notabilis ſaltem virium proſtratio, in hoc ordine *acceſſio*, in priori *paroxyſmus* dicitur, ſed propria pyrexia calorem æſtumve febrilem ſignificat.

Apyrexia, Latinis *quos*, *infebricitatio*, *intervallum lucidum*, eſt tempus quo febris omnino deficit, & inter utrumque acceſſum vocatur *intermiſſio*? differt a *remiſſione* ex totali & plena febris abſentia, cum in remiſſione ſit tantum febris imminutio, non interlocatio.

Typus eſt ordo acceſſionum aut paroxyſmorum: ut typus quotidianus, tertianus, quartanus, cum ſe quotidie, tertia quavis die; &c. conſequuntur acceſſus vel paroxyſmi. Typus in quartana eſt maxime regularis ſeu facile deterabilis, minus in tertianis, aſt non ita in remittentibus, quæ multo minus *typicæ* ſunt.

Ex typo repetuntur characteres generici intermittentium & remittentium, ita tamen ut data ſpecies referatur ad genus cujus typum illa proximius imitatur.

Febres intermittentes ſunt illæ, quæ per intervalla ſemimenſe minora pluries accedunt & recedunt, plena inter utrumque acceſſum apyrexia.

Sæpius remittentes cum intermittentibus confunduntur, quando malignæ ſunt; quia in intervallis paroxyſmorum pulſus non modo ſano ſimilis eſt; ſed etiam quandoque rarior, ut in hemitritæis, tritæophyis, epialis, aliiſque; verum non ex ſola pulſus frequentia debet æſtimari febris, cum in typho, utcumque graviſſimo morbo, pulſus ſit vel ſano ſimilis, vel rarior, utcumque magna febris ſit.

Pyrexia ſeu acceſſus duplici ſæpiſſime tempore abſolvitur, ſcilicet tempore *frigoris* ſeu horroris, & tempore *æſtus* ſeu caloris, atque ut plurimum *ſudore* terminatur, *intermiſſio* eſt tempus quod inter ſudorem ultimi acceſſus, & horrorem proxime ſequentis intercedit.

Nullas admittimus intermittentes malignas, quia quæ intermittentes videntur & malignæ ſunt, nullum lucidum intervallum habent in quo vis pulſus reſpectu ad vires artuum ſit ut in ſanitate, ſeu in quo pulſus ſano ſimilis ſit quoad frequentiam, ſi non ſit artuum proſtratio ſeu debilitas multo major quam in vere intermittentium intervallis. Malignas itaque intermittentium facie ludentes ad amphimerinas, tritæophyas, vel tetartophyas amandamus.

Malignitas in morbis eſt ſumma nocendi facultas a principiis phyſicis, minime vero mechanicis, dependens; ſumitur etiam pro materie maligna, deleteria, venenata, ſeu quæ ſub exigua mole magnas & noxias mutationes inducere valet in œconomia animali per vires ſuas phyſicas ſæpius obſcuriſſimas.

Illuſtriſſ. *Chirac* & *Sylva* omnem in febribus malignitatem rejecerunt, & quæ vulgo miaſmatis venenatis tribuuntur phænomena, ea ingenioſiſſime ex corticalium cerebri vaſorum obſtructione, & impedita proinde fluidi nervei ſecretione deduxerunt; verum licet ea theoria mechanica optima ſit, & in morbis cerebri inflammatoriis & ſoporoſis apprime locum inveniat, non minus certum eſt quod a corporum putridorum, venenatorum, mephitidum ægrotantium contagiis, effluviis, ſeu miaſmatis in corpus humanum immiſſis, aut in eo genitis, multæ, eæque lethiferæ mutationes inducantur, ex principiis mechanicis minime intelligibiles, ut videmus in epidemicis, caſtrenſibus, peſtilentialibus morbis, potiſſimum in amphimerinis & tritæophyis.

Forte illa miaſmata vim electricam fluidi nervei deſtruunt, ut eam a mephiticis & carbonum fumo extingui notum eſt, unde virium lapſus ſubitaneus, forte etiam illa miaſmata vi arſenicali nerveas fibras irritant; & erethiſmos funeſtos excitant. Quis aconiti, cantharidum, ovorum lucii vim deleteriam ex principiis mechanicis explicavit? quis opii vim narcoticam.

M 3 In-

In febribus duo ſunt principia, quæ morbi vehementiam conſtituunt, vis ſcilicet naturæ, quæ, quo major eſt, eo majorem æſtum febrilem concitat, ex pulſus frequentia & magnitudine æſtimandam; vis malignitatis materiæ morbificæ, quæ ex artuum & pulſus debilitate, conatuum anomalia, turba, & præcipiti ac inconſtanti ſerie judicatur; ſcilicet ex cardialgiis, ſyncope, deliriis, convulſionibus, ſopore &c.

Ex eo quod malignitatem admittamus, minime concludendum eſt materiem deleteriam cardiacis, alexiteriis, bezoardicis eſſe ſemper, & ſine ſummis cautelis ejiciendam, quæ certe conſequentia, ut advertit *Sydenham;* plus nocuit humano generi, quam pulveris inventio; ſed ſequitur eam eſſe vel corrigendam, vel eliminandam, prout alterutrum permiſerint circumſtantiæ, & ſuaſerit rerum magiſtra experientia.

In plurimis morbis eſt materies morbifica, adeoque noxia; non ideo omnes maligni dicendi ſunt, ſed ii tantum in quibus ſymptomata venenatæ materiei, & triumphatæ, aut turbatæ naturæ tribuenda prædominium tenent, ut in typho, pluribuſque remittentibus. Intermittentes, ait *Hippocrates*, periculo carent; id eſt, ſi comparentur cum remittentibus & multis continuis, multum abeſt quin adeo periculoſæ ſint; cum enim natura ab omni molimine ceſſet in intervallis, nec oppreſſa ſit, ſed omnino libera, ut patet ex animæ & corporis functionibus reſtitutis, nullum interea grave damnum imminere conſequens eſt, ſeu minus eſt timendum damnum ab hujus materiei noxa, quam quod ex continuo naturæ conatu exſurgeret.

Natura in regimine actionum omnium vitalium, & a libertate non pendentium, alternam labori quietem ſectatur, & periodice labores ſuos exſequitur; patet ex pulſu cordis qui ſingulis ſecundis, ex motu reſpirationis qui vigeſies in minuto, ex fæcum expulſione, ex ſomno qui ſemel in nycthemero, ex mictione quæ his vel ter, ex ſeminis ejectione, ex catameniorum expulſione, &c. quæ periodica naturæ molimina evidenter oſtendunt. Quid itaque mirum ſi, ubi materies morbifica latet in vaſis ſanguiferis, morulis interpoſitis vires ſuas reficiat natura medicatrix.

Omnes theoretici hoc ſibi muneris imponunt, ut mechanice explicent diverſos periodicos morborum inſultus; aſt prius inquirant cor omnes pacatæ artificum omnium actiones fiant periodice; cur ſutores, lapicidæ, fabri ferrarii, aratores, remiges, cum nullo periculo turbantur, ſuos manuum, pedum, trunci motus alternos, periodis brevioribus, vel longioribus abſolvant, datis intervallis cibum, ſomnum capeſſant, & eodem modo quo harum actionum periodos explicuerint, naturales fieri intelligent, nam eodem modo agimus, ſive inſcii, ſive conſcii, cum potentia motrix a facultate percipiente diverſa ſit.

Curatio intermittentium alia eſt *palliativa*, quæ naturæ conatus tollit, ſuſpendit, alia vero *radicalis*, quæ materiem morbificam, qua illi determinantur conatus febriles, aufert, vel corrigit, iſta tutior eſt, altera vero ſola raro eſt adhibenda, niſi radicalis præceſſerit. Interea tamen ſi urgeat neceſſitas, palliativa cura adhibenda eſt prior, quod præſtant narcotica kinkinæ mixta.

Curatio radicalis diverſa eſt, prout diverſa eſt materies morbifica, & principium intermittentis procatarcticum, ac proegumenum; ab animi pathemate, ut vehementi cupiditate, terrore, &c. ſine ullo alio corpore vitio, quandoque excitari intermittentes docet obſervatio, in illis vel quies animi ſomno, tempore concilianda ſufficit, vel alterum pathema excitare ſæpe ſatis eſt; ut apud ruſticos ſobrios ſuccedere videmus, & ut in ſingultu, hæmorrhagia levi ſæpe ſufficit. Verum ſi frigore concinatus fuerit acceſſus, quoniam æſtus febrilis ſubſequens reſolvit ſanguinem a frigore inſpiſſatum, & perſpirabile retentum ſudor expellit, natura ſola huic morbo medetur.

Cum vero ſunt materies morbificæ peregrinæ in corpore, illæ vel primas vias ſolum notabiliter, vel & etiam ſecundas, tertiaſque infeſtant, atque in hoc caſu, ars medica naturæ ſuppetias ferre debet. Itaque ſi primas vias pravi ſucci inficiant, quod ex nauſea, linguæ ſorditie, anhelitus fœtore, præcordiorum pondere, anorexia & prægreſſis cognoſci poteſt, primæ viæ emeticis, catharticis, clyſmatis, potu diluente, & abſtinentia ſunt evacuandæ, quod præmiſſa phlebotomia apud juvenes & plethoricos felicius ſuccedit: plurimæ ſunt intermittentes, potiſſimum tertianæ, quæ hac ſola methodo feliciter tolluntur: bilioſæ præterea refrigerantibus, acidis, acrimoniam alkaleſcentem corrigentibus, ut limonatis, emulſionibus apud picrocholos, ardentes, æſtate præſertim optime ſanantur, quidquid Sylviani oggerant, qui acida omnia ſanguini coagulando, & intetmittenti excitandæ apta contendunt.

Si vero in vaſis ſanguiferis provolvatur cruor æſtuoſus, ſalſus, viſcidus, bilioſus, quocumque modo naturæ infeſtus; licet ex eo principio ſolo non raro continuæ febres ſuſcitentur, tunc continuarum remedia, & uberiores phlebotomiæ, & diæta ſeverior conveniunt, præter remedia his vitiis ſanguinis corrigendis apta.

Intermittentes vero chronicæ foveri videntur a materie morbifica, non ita facile putreſcibili, viſcidiore, & ſimul vix acri, quæ in ultimis arteriarum, venarumque reticulis nidulatur, ubi valde eſt retardata ſanguinis circulatio, & ex paulo majori retardatione non niſi poſt longum tempus impendet aliquale vitiæ periculum.

Simile quidem vitium im omnibus etiam acutis intermittentibus agnoſco, ſed vel multo levius, vel gravioribus vitiis combinatum, ut in remittentibus. Ex his autem ferme patet cur ab ſpaſmodica membranarum & cutis potiſſimum ſtrictura febrilis conatus ordiatur; cum enim in illis ultimis membranarum & viſcerum vaſculis, vis truſiva exigua ſit, nec poſſit multum

tum intendi, quin præceſſerit hujus reſolutio, & attritus, neceſſum videtur ut hac ſpaſmodica conſtrictione materies morbifica atteratur, prematur, & in venas continuas exprimatur, adeoque prælo cordis & arteriarum oblata majori energia ſubigi, & liquefieri poſſit: non poteſt autem illa ſtrictura excitari ſine ſummo virium impendio, fluido ſcilicet nerveo ubertim in omnes membranas, muſculoſque cutaneos immiſſo, vires cordis hoc defraudati minuantur neceſſe eſt; hinc pulſus exilis, quandoque turbatus, in frigore febrili, dum convulſive conquaſſantur partes externæ, & ſanguis a peripheria corporis ad venas, & inde ad cor exprimitur; ab ſpaſmodica membranarum conſtrictione frigus oriri quoad ſenſum ægri multis experimentis confirmatur; calculi biliaris per canalem choledochum tranſitus, catheteris in veſicam immiſſio, ultima urinæ urethram in dyſuria vellicantis guttula, ſæpe frigus intenſum excitant, licet partes quas æger frigidas percipit adſtantibus nativum calorem ſervaſſe videantur, quod in epialæ paroxyſmis vidi.

Veroſimile autem eſt longa mora ſanguinis ſerioſi, vappidi, effœti in his vaſis ultimis, potiſſimum apud cachecticos, oppilatas virgines, obſtructos, aquis lutulentis utentes, &c. elaterem horumce minimorum vaſorum imminui. Hinc ſequitur principium prœgumenum febribus illis ſuppeditari quod naturæ viribus & conatibus febrilibus non poteſt eradicari, atque in hoc caſu Medicus duplici potiſſimum modo has intermittentes debellat.

Primo etenim præmiſſis generalibus tonum hiſce vaſis reddere conatur per martialia, amara, ſtomachica; adſtringenti vi prædita, quod præſtant kinkina, caſcarilla, nuces gallarum, gentiana, centaurium minus, aquæ thermales, ferrugineæ. &c. Secundo vero virium quoddam fluidis illis ſtagnantibus inhærens corrigunt iiſdem medicaminibus, ſive illud vitium ſit ſimplex, ut viſciditas, craſſities, quod bene multi cogitant, ſive ſit combinatum ex quadam tendentia ad putredinem eaque remota, unde forte fit quod optima antiſeptica, ut chamæmelum, kinkina ſint febrifuga, ut ut cum febrifugis, alia antiſeptica ſalina, velut cremor tartari, ſal ammoniacus addantur.

Phlebotomia in æſtu febrili potiſſimum, & cathartica immediato poſt acceſſum, tutius collocantur, uſus vero kinkinæ in intermiſſionis ſpatio locum habet. Diæta eo ſeverior ſit, quo acceſſus longiores & frequentiores ſimul, quoque recens magis morbus; vireſque ægri vegetiores: quotidiana & tertiana duplex diætam febrium acutarum expoſtulant, ſaltem primis diebus. Tertiana ſimplex & a fortiori quartana diætam mediocrem exigunt, & poſt aliquot ab invaſione dies ciborum ſolidorum, vinique uſum non reſpuunt, aſt acceſſus tempore vacuus debet eſſe ſtomachus, ne natura digeſtionis & febris ſimul opere defatigetur.

Semina paſtinacæ ad drachmam; teſtæ ovorum calcinatæ & pulveratæ ad ſemi-drachmam, bis, vel ter in die, ut expertus ſum, febres fugant.

Recipe: ſalis polychreſti, ſcrupul. duos; ſalis ammoniaci, ſcrupul. i. m. ſumat bis, vel ter in die, ſuperbibendo infuſum vel chamæmeli florum, vel centaurii minoris, vel trifolii fibrini, vel ſume conſervæ naſturtii aquatici, aut alterius antiſcorbuticæ plantæ unc. quatuor.

Hæc ſunt febrifuga Vindobonæ uſitata.

IX. QUOTIDIANA, Græcis *Cathemerinos pyretos*, *Fièvre quotidienne*. Nomen adjectivum quotidianæ ineptum eſt, multo rectius *Cathemerina* vocari deberet hæc febris, ut tertiana *Tritæus*.

Eſt genus intermittentis febris, cujus acceſſus ſimiles ſingulis diebus revertuntur.

Differt a tertiana duplici in qua pariter quotis diebus fit acceſſio febris, ex eo quod tertianæ acceſſus alternis, non vero ſingulis diebus ſibi mutuo reſpondent.

Quotidiana rara eſt; & multo frequentior eſt duplex tertiana.

Quotidiana ſubintrans, ſeu cujus acceſſus ad viginti quatuor horas ferme extenduntur, jam pro intermittenti haberi non poteſt, & amphimerina cenſenda eſt; quæ vero duplicata eſt, ita ut ſingulis diebus duo acceſſus dentur, fere ad remittentes pertinet, cum non ſenſibilis inter acceſſus detur apyrexia; a fortiori triplex, quam *Primeroſius* recenſet, quas quartanis, tertianiſve complicari comendit. Galenici a pituita hoc genus pondere arbitrari hujus hiſtoriam ex ſua hypotheſi concinnabant.

Quotidiana ſimplex; Quotidiana legitima Brendelii, Sennerti, cap. 18. febr. P.

Ea pueris, debilibuſque ſubjectis familiaris eſt, verno potiſſimum tempote. Primæ acceſſiones, ut plurimum horis matutinis, quibus æger jentare aſſueverat, revertuntur; horror & calor mediocres ſunt; duratio acceſſus octodecim horas non excedit; duratio morbi ante kinkinæ inventum ad menſes plures extendebatur.

Differt ab amphimerina catarrhali per integram apyrexiam, & ex eo quod mane, non veſpere, ut in catarrhali, acceſſus aggrediantur, quodque coryzæ & tuſſis immunis ſit. Veras & plures initio veris anni 1756 obſervavit in pueris *Brendelius*. Vidi & ego quaſdam; adeoque non audiendi ſunt, qui Quotidianæ exiſtentiam negant.

2. *Quotidiana deceptiva; Febris ſubcontinua* p. 199. *Febris ſubintrans* Auctorum.

Eſt vera amphimerina putrida, quæ aliquandiu ægrum & Medicum deludit ſub quotidianæ larva, ut monuit *Sydenham*, & ſæpius obſervatur. Illa nec horas matutinas ſervat, & laſſitudine, necnon linguæ ſorditie ſeſe prodit; dum æger ſe frigere aſſerit, is non raro ſolito calidior a Medico deprehenditur; intermiſſio & typus obſcuratur; maximi momenti eſt ab illa non decipi, ſed eam per eadem medicamina impugna-

pugnare, quibus ſynochus & amphimerinæ impugnantur, & a kinkina diu abſtinere, ſed phlebetomiis & catharticis iteratis potiſſimum uti. Vide *Tertianaſpuriam Sydenhami*.

3. *Quotidiana hyſterica* Benjam. Scharſii Miſcell. Cur. P.

Vidi ipſe pluries hanc ſpeciem in hyſtericis mulieribus, quæ quotidie horis veſpertinis, non nocturnis, levi refrigeratione cum oſcedine & pandiculatione aggrediebatur, ſubſequente leni calore, nulloque, aut vix notabili ſudore. Pulſus in hac ſtrictus, urinæ copioſæ, limpidæ.

4. *Quotidiana epileptica*, Eſſais d'Edinbourg, Tom. VI. art. 49. pag. 138. P.

Ea eſt quæ quolibet acceſſu paroxyſmum epilepſiæ accerſit. Joannes Rhenish a ſex menſibus intermittenti laborans, poſt grave inſomnium in quo ſerpentem accedentem ſibi videre viſus erat, incidit ſingulis diebus in paroxyſmo epilepſiæ eadem hora accedentem, qua febris antea eum invadere ſolita erat; quilibet epilepſiæ acceſſus incipit a pedum convulſione, quæ ad ſolum pedibus percutiendum cogit. His convulſionibus ſenſim ad caput delatis illico loquelæ uſu orbatur æger; ſed ululatus horrendos edit, ventre & pectore alternatim mirum & modum dilatatis & conſtrictis.

Durante hoc acceſſu pulſus elatior & frequentior, facies inflammata, oculi exorbitantes; finito paroxyſmo dolor in iteraneis, lingua humida, urinæ ſuppreſſæ.

Curationem & ſanationem, vide *loco citato*.

1. *Quotidiana iſchiadica*, Eſſais d'Edinbourg, Tom. VI. pag. 143. P.

Puerpera dolores in iſchio experiebatur, intermittentibus dudum obnoxia; paludoſæ regionis incola, ſingulis diebus paroxyſmum hujus doloris circa vaſtum externum muſculum eadem hora patiebatur, cum magno æſtu febrili in ſudorem terminando, quo peracto bene ſe habebat ad omnes functiones expedita.

Curatio. Sumpto emetico & catharticis kinkinam adhibuit, addito elixirio vitrioli cum antiſpaſmodicis; demum admoto parti affectæ amplo veſicatorio convaluit.

6. *Quotidiana cephalalgica* M. Donati l. 5. P. Differt a cephalalgia febrili per ſigna febris conſpicua, ut rigorem & calorem quotidie revertentes, eodem tamen modo curanda. Vide *Mortonum de Febre hemicraniam ſimulant. c.* 9.

7. *Quotidiana nephralgica* Morton. Pyret. cap. 9. hiſtor. 28. A. P.

Ea eſt quæ quotidie paroxyſmum nephralgiæ inducit, cujus curam vide apud *Auctorem citatum*.

8. *Quotidiana ſoporoſa* Mocha, conſil. 48. fol. 71. an Morton. Pyretol. cap. 9. hiſt. 26. an Tertiana carotica duplex? A. P.

Bis obſervavit *Carol. Piſo*; ſingulis diebus a meridie acceſſus invadebat cum gravi veterno, urina utrique ægro vitrum fuſum referebat. *obſ.* 174. *de morbis a colluvie ſeroſa*.

9. *Quotidiana catarrhali*; Trincavelii l. 3. conſ. 18. 21. Zecchi conſ. 22.

Incipit quolibet veſpere a refrigeratione; aſt inquirendum num ſit mane integritas, ſeu apyrexia?

10. *Quotidiana partialis* Cnoffelli, Collect. Acad. tom. 3. pag. 166. P.

Ea eſt quæ unam tantum corporis parte afficit. Martinus Genger Mariemburgenſis ſingulis diebus per ſeptem ſeptimanas frigebat toto brachio hora ſeptima veſpertina, hora octava huic frigori addebatur tremor manus & digitorum, poſt trihorium calor ſuccedebat, & brachium calore urenti flagrabat, reſiduo corpore bene ſe habente, excepto quod præludebant vomitio & dolores ad hypocondrium; & mammam ejuſdem lateris.

Hæc febris ſananda eſt ſolitis remediis. Vide *Act. Acad. Nat. Cur. ann.* 1673. *obſ.* 205.

11. *Quotidiana ſtranguriosa* Hug. Gouraigne D. M. M. P.

Is obſervavit febrem in qua quilibet acceſſus quotidianus afferebat urinæ ſuppreſſionem cum inani fere mejendi conatu; elapſo acceſſu, urina libere profluebat, laxantia. emollientia præmiſſis generalibus profuere.

X. TERTIANA, Græcis *Tritaios*; *Bilioſa* Galenicis; *Intermittens*; *Fiévre tierce*; Ægri *Tertianarii*.

Eſt illud genus intermittentis febris, cujus acceſſus ſimiles alternis diebus ſibi mutuo reſpondent, vel eſt ſeries acceſſuum, quorum qui ſimiles ſunt, illi tertia quaque die circiter repetunt.

Diſtinguitur tertiana duplex a quotidiana, quod tertianæ acceſſus non ſingulis, ſed alternis diebus quoad horam, modumque invaſionis ſibi reſpondeant; a quartana triplici, quod in quartana acceſſus diei Lunæ ſimilis ſit acceſſui diei Jovis, diei Dominicæ, & ſic deinceps præterea tertiana multo frequentius occurrit quam quotidiana.

Urinæ lateritiæ ſunt optimum intermittentium latentium ſignum.

1. *Tertiana legitima* Sennert. de febr. cap. 17. l. 2. Nenter. tabul. 153. P.

Ea dicitur, cujus acceſſus ultra duodecim horas non extenditur, invadit inter horam matutinam nonam & undecimam, quotidiana vero circa ſeptimam; hemitritæus a *Celſo* vocatur. Æſtiva & verna tempeſtate frequentior eſt, ſuſpiria vero autumnali. Frigus eſt in tertiana intenſum cum tremore & triſmo, ſtrepituque dentium, quod ſequitur calor multus acer & mordax, unde frequens reſpiratio, frigidi potus ſitis, vigilia, cephalalgia, & quandoque delirium: urinæ ſunt ſubbruſæ, & poſt acceſſum intenſius citrinæ; hæ febres ſubjectis juvenibus, bilioſi temperamenti, exercitatis frequentius accidunt, ſeptem circuitibus ex *Hippocrate* terminantur, ſi naturæ commiſſæ fuerint; *Sydenham* vero exiſtimat ſummam omnium acceſſuum quatuordecim dies adæquare, ſi autumnales fuerint; ſæpe horror ſemi-horam transgreditur, & vomitione ſtipatur, acceſſus a 6. horis ad 12. extendi ſolet; declinatio acceſſus ſudorem accerſit; declinatio vero morbi ſæpe diarrhœam.

Curatio Æger per aliquot dies ſolis juſculis & aqua

aqua panata veſcatur; phlebotomia, niſi æger ſit ſenex, infans, vel convaleſcens, inſtituatur, imo pro neceſſitate repetatur in acceſſu; ſequenti die poſt acceſſum purgatio communis uſurpetur, quæ interpoſito altero acceſſu repetatur: cum vero febris per naturæ conatus & diætam paululum attrita, ſeu contemperata fuerit, tunc ad corticem peruvianum quarta quavis hora extra acceſſum ad drachmam unam in ſubſtantia ſumat æger, & in hoc perſeveret noctu & interdiu, uſquequo febris deſierit, tunc per ſeptem dies bis tantum in die, aliis vero ſequentibus diebus ſeptem, ſemel alternis diebus uſurpetur kinkina.

Varietates hujus febris a *Ballonio* & *Ramazzino* obſervatæ ſunt; quotidiana *gaſtrica*, & quotidiana *venoſa*. *Gaſtricas* vocat *Ballonius lib.* 2. *Epid. ann.* 1575. quæ a ſaburra primarum viarum foventur, quod ex linguæ ſorditie, fœtore oris, aliiſque ſignis cognoſces, & illæ repetitis catharticis curari debent; non phlebotomiis. *Venoſæ* ſunt juxta illum quæ generis venoſi phlogoſim ſequuntur, quod ex ſignis plethoræ commotæ diſtinguitur; illas phlebotomia ſanat.

2. *Tertiana ſpuria* Sennert. lib. 2. cap. 17. Nenteri, Tab. 153. cap. 26. *Tertiana ſubcontinua* Juncker. Tab. 79. *Tertiana extenſa* quibuſdam; P.

Vitioſa ſpeciei denominatio, & vere illegitima, quam ægre retinemus; ea autem ſic vocatur, quæ brevi, levique frigore adoriens, calore dein intenſo & longiſſimo ſtipatur, ita ut 12 imo 20 horas perſeveret cum ſiccitate linguæ, capitis dolore, nullis, vel paucis, & non levantibus ſudoribus; in hac etiam acceſſus typum facile mutent. Duratio morbi ultra ſeptem acceſſus extenditur, & menſe Julio ſæpius accedit, atque poſt quatuor, vel quinque acceſſus omnino remittens, ſeu tritæophya evadit, quod præſagimus, ſi apyrexia ſit brevis, imperfecta, ſi poſt acceſſum nullus ſudor, vel nullum levamen adſit, ita ut æger lecto ſuo delectetur.

Hæc ſpecies tribuenda eſt, vel ſaburræ primarum viarum copioſiori, quæ ideo catharticis eſt expugnanda; vel aſſiduo calori lectuli, & calidiori regimini, ut ſudorificis: in priori caſu poſt ſufficientem catharticorum uſum ad kinkinam deveniendum eſt: in poſteriori kinkina nullius uſus eſt. Vide *tritæophyam deceptivam*.

3. *Tertiana petechialis* Marcelli Donati: *an Tertiana ſcorbutica* VVedelii?

Videtur varietas ſpuriæ in qua ob nimium ſanguinis ardorem, regimine & medicamentis calefacientibus excitatum, ſuperveniunt petechiæ, ut obſervat *Junckerus*; judicent vero autoptæ num ad tritæophyam potius attineat. In noſtris regionibus raro hæc obſervatur, apud Germanos frequentius.

Dolores nocturni, maculæ lividæ, gingivarum fœtor ſcorbuticam deſignant, in qua ſuccus naſturtii aquatici cum kinkina præbetur.

4. *Tertiana pleuritica* Valeſii in Epidem lib. 1. ſect. 3. pag. 30. *Pleuritis intermittens*. A. P.

Quin etiam mihi contigit videre pleuritidem, veriſſimam quidem, & omnia pathognomonica ſigna habentem, intermittentem tamen, ita ut homo alternis diebus pleuritide, alternis nullo morbo teneri videretur. Hodie regnat Monſpelii Maio menſe 1760 tertiana, quæ poſt tertium acceſſum pleuritidem imitatur, dolore lateris & dyſpnœa accedentibus, ac febris ex intermittente evadit remittens; ſanguis pleuriticus eſt in patella; & phlebotomiis iteratis cum interpoſitis catharticis lenibus ſanatur morbus.

5. *Tertiana arthritica* Raim. Fortis. P.

Hanc ſpeciem hæmorrhois ſuppreſſa excitabat. Rheumatiſmalem tertianam deſcripſit *Mortonus Pyretol. cap.* 9. *hiſtor.* 22.

6. *Tertiana aſthmatica* Bonet. Polyalth. P.

Illa eſt cujus ſingulis acceſſus difficultate magna reſpirandi ſtipantur, & aſthmaticos invadunt; febris nec eſt acuta, nec continua, ut in peripneumonia; cura exigit febrifuga bechicis & diureticis juncta.

7. *Tertiana emetica*. *Vid.* VVilliſ. obſerv. de febre Tertiana, cap. 4. Morton. *Syneches vomitum ſimulans*, *&c.* P.

Juvenis quidam nobilis, bilioſo temperamento præditus, febre tertiana corripiebatur, ingruente paroxyſmo plurimum bilis flavæ & viridis evomebat; dein cum inſigni carpialgia, calore & ſiti intenſiſſimis per plures horas graviter decumbebat. Hæc ſpecies in quovis paroxyſmo atrotem vomitum excitat, vel bilioſum, ut in hoc caſu *VVilliſii*, vel pituitoſum, ut in aliis quos vidi. *VVilliſius* præſcripſit victum ex hordeatis, phlebotomias duas in acceſſu, quavis nocte conſervam roſarum cum ſcrupulo diaſcordii, mane ſal abſinthii cum ſucco aurantii, & cum æger ille a vomitoriis læderetur ad cathartica ex infuſo ſennæ, rhei, ſantali citrini cum ſale abſinthii confugit, nec non epithema febrifugum carpis admovit; ubi vero vomitus pituitoſus, viſcoſus tertia quaque die cum febre recurrit, poſt adhibita omnigena medicamina, ad aquas Bellilucanas confugiendum eſt die intermiſſionis epotandas.

Falſum eſt in tertiana emeticum neceſſarium eſſe; emetica & cathartica cautelæ gratia aſſumpta non raro tertianam excitarunt, obſervante *VVilliſio*: illis etiam inſiſtere non tutum eſt, cum videntur indicata.

Tertianam emeticam & ſudore ſtipatam epidemicam anno 1657. memorat *Mangetus Bibliotheca practica*. Tertianam iliacam, ſeu vomitu pertinaci, colica & alvi conſtipatione notatam, refert *Foreſtus obſervat*. Tertiana cholerica, ſeu choleram quovis acceſſu excitans ejuſdem eſt ſpeciei, *Morton pyret. cap.* 4. *pag.* 33. Succus limonum ſaccharatus aqua dilutus, ſeu limonata vulgaris, cocta, bis ſumpta in acceſſu laudatur a *Guill. Piſone* in his tertianis; ea enim vomitum compeſcit, acceſſum minuit, & ſudores.

8. *Tertiana hyſterica* VVedelii Ephemer. Nat. Cur. ann. 2. ejuſdem *tertiana hypocondriaca*. P.

Ea eſt quæ tertio quoque die paroxyſmum hyſte-

riæ

riæ accerſit, potiſſimum frigus, oſcitationes, cardialgiam, nauſeam, terrorem & animi dejectionem.

Curatur aparientibus lenibus & anthyſtericis kinkinæ mixtis.

9. *Tertiana ſcorbutica* Ettmuller. de febrib. pag. 194. Balthazar, Timæi caſ. 15. lib. 8. *Tertiana Danica* Bartholini, *Erratica* Auctorum. P.

Cognoſcitur 1. ex anomalia; periodi ejus mire variant, nunc anticipando, nunc retardando; 2. Contumaciſſima eſt, & niſi fuerit ſublatus fomes ſcorbuticus, vel ſepties recidivat; 3. Dolores lancinantes, aut in frigore aut in callore, iiſque vagi adſunt; 4. Arenulæ rubræ, ſed friabiles parietibus matulæ adhærent; 5. vel hæret in urinis craſſum copioſum, quaſi furfuraceum ſedimentum, ſubrubicundo ſanguineo colore non nihil tinctum.

Curatur itaque antiſcorbuticis rimediis, ut juſculis amaris, dein ad kinkinam deveniendum; præmiſſis lenibus catharticis. In hoc caſu laudantur abſinthium, marrubium, carduus benedictus, centaurium minus, tormentilla, tertianaria, ulmaria, taraxacum, fumaria, naſturtium aquaticum, ſedum minus, &c. Vide *Ettmullerum pag.* 198.

10. *Tertiana Carotica* VVerlhof. obſerv. de febrib. Ramazzini Conſt. Epid. pag. 228, *Apoplectica* Mortoni cap. 9. hiſt. 25; *Febris lethargica* Torti l. 3. P.

Eſt ea ſpecies de qua integrum & eximium tractatum ſcripſit illuſtris *VVerlhofius*, quæ quinta die, id eſt tertio acceſſu, ægrum in Carum vel Apoplexiam ſæpius lethalem conjicit, cujus ſigna dedimus in tritæophya apoplectica, curam vero trademus, dum de *Caro febrili* agemus. Vide *Morton. pyretol. pag.* 99. *de Tertiana apoplectica*, quam, ut *VVerlhofius*, kinkina impugnat.

Tertiana carotica duplex viſa eſt a *Riverio*, *obſ.* 2. *pag.* 79. Diverſæ ſpeciei videtur ac prior. Vide *obſerv. Carol. Piſonis de febrib. pag.* 468. Difficillium eſt quandoque tritæophyam duplicem ſoporoſam cum tertiana duplici ſoporoſa non confundere.

11. *Tertiana ab ſcabie* Juncker. tab. 79. pag. 249. Fr. Hoffmanni II. 12. P.

Ea eſt quæ ſcabiem repulſam ſequitur, quæque reſumpta ſcabie ſanatur. Datur etiam quartana ab eodem principio. *Nenter. de quartana*.

12. *Tertiana accidentalis*. Vide Sydenham. cap. 5. pag. 53. P.

Ea eſt quæ a levi aliqua offenſa in ſex præſidiorum ſanitatis uſu oritur, ut a cibo, potu, aere, &c. Illæ febres fatum quemdam ſeu fixum habitum non nanciſcuntur, & illis correpti ſæpe ſubito convaleſeunt.

Teriana duplices diſtinguuntur a quotidiana & a quartana triplici, ex eo quod acceſſus ſibi mutuo quoad horam modum, durationem, exitum, ſymptomata propria non ſingulis, ſed alternis diebus reſpondeant, ita ut primus tertia, ſecundus quarto, &c. ſimilis ſit. Diferunt a tritæophya & amphimerina per plenariam intermiſſionem & apyrexiam, quæ non ſolum ex pulſu ſano ſimili, ſed potiſſimum ex eo quod æger e lecto ſurgat, ſuaſque vires reſtitutas ferme ſentiat, quod in remittentibus non accidit: ſi tamen brevis aut obſcura ſit apyrexia, curantur ut remittentes. Triplices & quadruplices tertianæ *Primeroſii*, ſi dentur, a remittentibus non differunt, excepta triplici tertiana *Brendelli*.

13. *Tertiana duplex* Sennerti, River. Cent. III. Obſ. 10. 11. Cent. IV. Obſ. 77. A. P.

Da eſt quæ omnium familiariſſima eſt, quæque a multis pro quotidiana habetur; verum paroxyſmis alternis æqualibus cognoſcitur. Differt a complicatis ſequentibus quod nullum grave vel conſtans ſymptoma ſecum afferat, præter horrorem com nauſea, tremore, cepalalgia, ſiti, quem ſequitur calor, deinde ſudor, ut omnibus febribus ſolemne eſt.

14. *Tertiana duplicata* Piens, Riverii Cent. IV. obſ. 16. Amat. Luſitan. cent. 1. pag. 6. A. P.

Illa acceſſus binos habet alternis diebus, ut prima & tertia, nullum vero die ſecunda, quarta &c.

15. *Tertiana triplex* Brendelii, m. ſ. Illa eſt quæ prima, tertiaque die duos, ſecunda & quarta unicum acceſſum inducit, &c. *Schenckius*, *lib.* 5. *obſ.* 12.

Tertiana epileptica Bonet. in Sepulchreto, tom. 3. pag. 161. A. P.

Ex *Caldera* ea quovis acceſſu convulſiones cum ſenſuum feriatione inducit, unde differt a ſpaſmodica in qua ſenſus non obſcurantur. Puella decennis quavis die hora decima patiebatur acceſſum febris, ſimulque epilepſiæ, a quibus liberata fuit per rimedia generalia, ut videre eſt loco citato.

17. *Tertiana ſyphilitica* D. Deidier obſ. 4. de morb. venereis; Cardani &c. P.

Ea eſt quæ ita a viru ſyphilitico fovetur, ut hydrargyroſi, aut aquila alba ſimilibuſve medicaminibus tantum ſanetur, uti quartana ſyphilitica *D. Monre Eſſais d' Edimbourg*.

D. Deidier litu mercuriali utebatur, & tertio litu ſanabatur febris. *Monro* aquila alba ſingulis diebus repetita ad grana ſex ptyaliſmi gratia hanc aggrediebatur.

18. *Tertiana verminoſa* Stiherii in Act. Helmſtad. A. P.

Ea ſpecies ſymptomatis lumbricos in primis viis latentes deſignantibus ſtipatur, ut lumbricorum rejectione, acidis vomitionibus, &c. verum quas vidi, remittentes fuere ſpecies, non intermittentes.

19. *Tertiana ſubcontinua* Torti de febrib. pag. 131: *ſubcontinua malignans* ejuſd. Hiſtor. pag. 199. A.P. ad *tritæophyam* recte pertinet.

Ea incipit ut tertiana, ſcilicet habet initio acceſſiones diſtinctas, ſed eſt ex pernicioſarum numero; atque ab aliis diſtinguitur ex ſucceſſiva periodorum obſcuratione, & paulatim acquiſita continuitate; illi non raro adjunguntur quædam ex ſymptomatis quæ pernicioſas deſignant, ut cardialgia, cholera, ſyncope, &c. ſed in multo remiſſiori gradu, ea cum pauco, vel nullo rigore ſolet invadere, ſed potius cum ſenſu caloris; cum

cum tertiana duplex eſt, ea primum acceſſum habet leviorem, ſecundum graviorem, & ſic progrediendo motum ſervat graviorem per dies pares; quod ſi ex duplici in ſimplicem ſtatim mutetur; non deſinit eſſe ſuſpecta, cum acceſſionem validam præcedit altera debilis. Prænoſcitur etiam illa tertianæ in continuam mutatio, ſi intermiſſionis die mordax ad tactum calor percipiatur cum aliquali pulſus perturbatione, ſiti, linguæ ſiccitate, quæ omnia incendium univerſale jamjam diſponi præmonſtrant: urina quoque pauca ſimul & rubra vel crocea periculum continuitatis portendit. Signum etiam eſt gutturis quædam inflammatio ulceroſa vel aphthoſa initio morbi cum dyſphagia apparens, nec non quodvis pernicioſum ſymptoma prioribus acceſſibus superveniens, excepto tamen delirio, quod acceſſum in calore comitatur, quodque facile evaneſcit; ſecus ſi in febricula mitiori contingat, & ea declinante perſeveret.

Jam febris facta remittens pernicioſa facile cognoſcitur ex defectu apyrexiæ, & quamvis ab origine intermittens fuerit non caret periculo, nam trahit ſecum quoaddam ſævum ſymptoma, ut cæteræ malignæ ab initio remittentes vel continuæ, potiſſimum vero parotides, delirium perpetuum, convulſiones, anorexias, hydrophobias, ſeu cujuſvis potus averſationes, & ſimilia.

Ea vero tertiana ſubcontinua ſeu hemitritæus tam frequens eſt ut *Mercatus* in plures ſpecies eam ſubdiviſerit. Videri meretur hic auctor *de tertiana pernicioſa tom. 2. pag.* 396.

20. *Tertiana Hemiplegica* VVerlhof. de febrib. A P. Monialis hac correpta alternis diebus patiebatur acceſſum; horum duo primi ſopore erant ſtipati cum reſolutione artuum unius lateris, balbutie, oris in oppoſitum latus diſtorſione, purgata in decoctione kinkinæ paſſa eſt in tertio acceſſu artuum tantum formicationem, ſtuporem; finito quolibet acceſſu intra ſex, vel ſeptem horas, ea ſana omnino videbatur obſervante *Ill. D. Chaptal.*

Ill. Torti tertiana cardialgicam notavit *lib.* 3. *cap.* 1. vide cardialgiam quartam; *tertianam diaphoreticam*, ibid. vide Tritæophyam elodem; notat etiam *tertianam cholericam* in qua choleræ acceſſus cum paroxyſmis advenit, vide choleram ſextam, *tertianam dyſentericam* etiam memorat lib. 3. cap. 1. de qua vide dyſenteriam 17am; illæ ſiquidem febres ſæpius ita latent ut ſymptoma quo ſtipatur acceſſus pro ipſo morbo eſſentiali ſæpius habendum ſit.

21. *Tertiana miliaris*. Vide *miliarem* 9am.

22. *Tertiana urticata* D. Planchon Journ. de Med. Juill. 1665. p. 75. A. P.

In acceſſu erumpebant phlyctænæ urticarum puncturis ſimiles, pruriginoſæ, premiſſis phlebotomiis, emetico & cathartico, kinkina morbum ſuſtulit.

23. *Tertiana lipyria* D. Comitis Pauli de Valcarengho Medicinæ Profeſſoris Ticinenſis inclytiſſimi. A.

Conſtat ex illius diſſertatione ad nos data anno 1765. vigere in Cremonenſi & Mantuano tractu endemicam tertianam, nunc ſimplicem, nunc duplicem, ceteris regionibus & Authoribus vix cognitam, quæ licet initio vere intermittens ſit, circa, tertiam quartamve acceſſionem remittens evadit, acceſſibus ſubintrantibus, & ſimul pernicioſiſſimæ lipyriæ formam induit, cui obviam eundum eſt ope kinkinæ cum vino datæ, etiam cum lipyriæ ſymptomata ſe produnt, niſi mature funeſtam illam mutationem perverterit Medicus: quantum vero differat hæc tertiana lipyria a tritæophya lipyria docet utriuſque caracter genericus: in utraque calor interiora urit dum exteriora algent, aſt in tritæophya febris eſt remittens ab initio ad finem, in tertiana vero aliquot primis diebus omnino intermittens, quod quidem in primis ejus morbi deſcriptionibus, olim a Celebri Profeſſore editis, non ita clarum erat. Gratias itaque ipſi rependo quod hanc ſpeciem tertianæ cognoſcendam & curandam mihi humaniſſime præbuerit.

XI. QUARTANA, Græcis *Tetartaios*; *febris quartana* Auctorum, *fièvre quarte* ou *quartaine*. *Quartanarii*.

Genus febris intermittentis, cuju acceſſus ſimiles quarta quavis die revertuntur, vel ſeries acceſſuum febrilium quarta quavis die ſimilium.

Quartana legitima Sydenhami, febr. intermitt. pag. 50. L. P.

Ea eſt quæ autumni ſoboles eſt, quæ ſimplex ſeu ſecundam & tertiam diem liberam ab acceſſu relinquit, quæ contumax, niſi prius æger eam diu expertus fuerit, cum enim ſecunda vice aggreditur, utplurimum poſt aliquot acceſſus ſponte ſua ſolvitur, ſi fides *Sydenhamo*.

Hora invaſionis eſt circiter quarta pomeridiana, frigus non ita vehemens ac in tertiana, ſed diuturnius, ad horas duas extenſum, ſine vomitione ac dejectione alvi; calor horas 5 vel 6 attingit cum gravitate capitis, & terminatur ſine evacuatione ſenſibili.

Hinc obnoxii ſunt raro infantes ac pueri, ſæpius annoſi, melancholici. In omni quartanario flexis ejus genubus explorandum eſt abdomen & videndum num lien tumeat, quod alteram ſpeciem conſtituit non infrequentem. Quo ægri ſunt magis fameli ci & fami ſatisfaciunt, quo magis ad frigidam tempeſtatem accedit morbus, eo ſanatu difficilior eſt.

Curatio exigit phlebotomiam in acceſſu, niſi plures jam febris acceſſus expertus æger ſit debilis aut ſenex. Cathartica die ſequenti præſcribenda, &, ſi nihil obſtat, emeticum admiſcendum eſt, poſt alterum acceſſum iterum purgandum eſt, atque diebus vacuis juſculum vel apozana amarum exhibendum, ut fluiditas ſanguini concilietur: his apozematis aperientia martialia etiam addantur, maxime ſi febris plures recidivas paſſa ſit: ſuperatis tribus vel quatuor acceſſibus, ope kinkinæ, chamæmeli, caſcarillæ quarta quaque hora ſumptæ, acceſſus ſupprimendi ſunt, & cum ſummum frigus adeſt in invaſione,

ſione, æger ſenex eſt vel pituitoſus, kinkinæ addantur guttæ aliquot elixirii proprietatis vel grana pauca ſalis ammoniaci, vel theriacæ recentis: ſuppreſſis acceſſibus, non niſi per gradus intra quindecim dies eſt dimittendus kinkinæ & aperientium uſus.

Si morbus pertinax fuerit, capite doleat æger, vena pedis initio tuenda; ſi viſcoſa ſaburra ſit in ventriculo, aquæ Bellilucanæ per tres die a febre vacuas ſunt ad libras ſex epotandæ quavis die intra trihorium: ſic expurgatis primis viis ad aperientia amara & febrifuga recurrendum eſt.

Æger die acceſſus utatur juſculis, & potu calido, diebus vero a febre vacuis, exceptis primis morbi diebus, offis, pane & vino; frigus cautiſſime vitet.

2. *Quartana ſplenetica* Sennert. de febrib. C. P.

Ea eſt quæ a lienis ſæpiſſime, aliorumve viſcerum abdominis obſtructione aut ſcirrho fovetur, omnium contumaciſſima, facile recidiva, maxime ſi autumno incipiat; ea enim hieme vix ſanatur, & ad veris acceſſum perſeverat, ſæpe ſuppreſſa maturius, antequam per aperientia martialia obſtructiones reſeratæ ſint, phlegmaſiam inducit, inde aſcitem; facies eſt lurida; mœror, macies accedunt.

Ea itaque cautela adhibenda eſt ut probe expurgentur primæ viæ per cathartica aut aquas Bellilucanas; dein ſingulis diebus apozemata amara, ſtomachica, aperientia adhibeantur, quæ fiunt ex foliis cichorii, abſinthii, ſummitatibus centaurii minoris, radicibus emulæ, rhei contuſi, additis limaturæ ferri drachmis duabus, caſcarillæ ſcrupulo, ſyrupo de quinque radicibus, aut ipſis radicibus bruſci, aſparagi, quod præſtat. Quibus apozematis aut juſculis finitis, iterum purgatio repetatur, aut kinkina purgans cum rheo, ſenna, agarico adhibeatur, vel kinkina tantum ad drachmam unam quarta quavis hora conſtanter extra acceſſum repetatur, nec omnino per ſemimenſem dimittatur ex quo ſuppreſſa fuerit quartana, imo deinde opiatæ martiales cum rheo & caſcarilla diu uſurpentur. Semel vero inceptus kinkinæ uſus, nec per cathartica nec per diluentia multa interturbetur, inde enim febris recurrere conſuevit, & non niſi elapſo menſe ad catharſim deveniendum eſt, quod de tertianis etiam dictum ſit.

3. *Quartana duplex* Sennerti. P.

Ea eſt in qua datur acceſſus prima, ſecunda, quarta & quinta die, nullus tertia, acceſſus vero primus tertio, ſecundus quarto reſpondet.

4. *Quartana duplicata* Boneti Polyath. de febrib. P.

Eſt ea quæ quarto quoque die duos acceſſus importat, nullos vero ſecunda & tertia: ſi vero altera ex his feriebus anticipet, vel retardet tunc in prima periodo tertia die recurret acceſſus ſolitarius, alter quarta, & fient combinationes mere curioſæ a *Primeroſio* enarratæ, quas Auctores vocant quartanam tertianæ aut quartanam quotidianæ complicatam; & quoniam defectu attentionis non præſagiri poſſunt, aut ſeapſe turbantur illi typhi, has ſpecies erraticis accenſent plures Auctores: nulla vero intermittens typum certiorem ſequitur quartana. Curantur vero illæ ſpecies eodem modo quo tertianæ.

5. *Quartana triplex* Bonet. Sepulchret Schenk lib. 5. obſerv. 11. A. P.

Eſt ea quæ quotidianæ inſtar ſingulis diebus acceſſum ducit, aſt primus quarto, ſecundus quinto, tertiuſque ſexto reſpondent. Eodem modo curatur, quo tertiana duplex & quotidiana. Quartana vero ſextuplex *Capivaccii* ab amphimerina duplici non eſt diſtinguenda, cum intervalla nulla dentur lucida & laſſitudo ſumma inter utrumque acceſſum ſuperſtes evincat non veram eſſe apyrexiam. Quartanæ vero duplices & triplices hopochondriaſi ſtipari conſueverunt. Vide *Schenkium*, qui ex tribus quartanis duas facile ſuſtulit; tertia ad ver ſubſequens permanſit.

6. *Quartana ſyphilitica* Alex. Monro, Eſſ. d' Edinbourg, tom. VI. artic. 47. obſ. 9. Ballon. Epid. l. 2. p. 131. P.

Eſt ea ſpecies quæ a viru ſyphilitico fovetur nec ſanari poteſt niſi mercurialibus, aut aliis ſyphilidis antidotis. Iſtam, ope mercurii dulcis quotidie repetiti ad ptyaliſmum uſque, ſanavit *Ill. Monro*, ſimul & ſyphilidem doloribus nocturnis, & ulcere faucium ſtipatam. Doſis mercurii dulcis grana quinque.

7. *Quartana cataleptica* Boneti Polath. P.

Anno 1727. dum noſocomii Aleſienſis ægros curabam obſervavi ſenem militem quartanam laborantem, qui diebus a febre vacuis ſtupidus & amens erat: die vero febrilis acceſſus catalepticus erat, ſed imperfecte; jacebat quidem immobilis, & omni ſenſu, motuque orbatus, excepto pulſu, & reſpiratione tardis & obſcuris, ſed non omnes artus poſituram inditam retinebant, quod ſolum in brachiis obſervabam; imo ſuſpenſum brachium ſenſim tandem delabebatur. Emetici ope a duobus primis acceſſibus evaſit, aſt tertio noctu accedente obiit. Catalepſim quartanæ combinatam narrant *Bonetus*, *Montaltus* &c.

8. *Quartana Epileptica* Moroni direct. Scolztii Conſil. 380. & 379. P.

9. *Quartana Nephralgica* Lemeri Journ. des Sav.

Apparebat ſub ſpecie vomitus urinoſi & nephralgiæ quarta quavis die recurrentium.

10. *Quartana Hyſterica* Morton. Pyretolog. cap. 9. hiſtor. X. p. 82. P.

Eſt ea ſpecies quartanæ quæ male curata abit in continuam cum ſyncope, ægritudine, ſudore colliquativo, ſputatione, jactatione, inquietudine, inappetentia, ſuffocatione hyſterica, &c. Fruſtra tentatis antihyſtericis, narcoticis, cordialibus, neceſſum fuit repetitis levibus purgantibus quartanam revocare, quo facto ope kinkinæ, tota ægritudo ſublata eſt, quod non ſine recidiva acceſſum evenit.

11. *Quartana arthritica* Muſgrave de arthritide regul. cap. 9. hiſtor. 4ª, & 5ª C. P.

Eſt ſpecies quæ in arthritidem mutata eſt, ut probant duæ hiſtoriæ a *Mortono* enarratæ. Vide *Eberhard Diſſer. Hal.* 1761. hæc periculi plena eſt.

12. *Quartana Amens* Sydenham, de febrib. intermitt. p. 60.

Eſt

Eſt peculiaris, ait *Syndenham*, mania, intermittentes diuturniores, potiſſimum quartanam, excipiens, quæ communem medicationem aſpernatur, & poſt evacuationes fortiores adhibitas in miſeram ſtultitiam degenerans, non niſi cum ægrorum vita terminatur, miratuſque ſæpe ſum nullam hujus rei mentionem ab Auctoribus factam fuiſſe, cum non raro accidiſſe viderim, cum reliquæ ſpecies amentiæ copioſis evacuationibus & venæ ſectione & catharſi utplurimum perſanentur, hæc neutram poteſt ferre, imo ab ipſis vires acquirit. De hujus curatione, vide *Amentiam febrilem*.

13. *Quartana Infantum* Sydenhami pag. 50. de febribus intermittent. P. L.

Sæpe non ſine ſtupore ſum intuitus, ait *Sydenham*, infantes tenellos cum quartana per totos menſes ſex commiſſos, nec oppreſſos tamen, ſed de eo, Herculis inſtar pueri, in cunis triumphantes, cum annoſi & adulti aliquando ex ea moriantur, aut in morbos lethales, ut aſcitem. deducantur.

14. *Quartana ſcorbutica* C. Piſonis, Balth. Timæi caſ. 18. Bartholini de medic. Danorum. P.

Commendatur potio ex ſeminibus heliotropii & hyperici in aqua cardui benedicti vel ſambuci.

15. *Quartana comatoſa* Carol. Piſon. obſ. 163. 164: 165. de morbis a colluvie ſeroſa, pag. 447. in quibus tamen obſervationibus non ita liquet an agatur de tetartophya, an de quartana? & *in obſ.* 164. quartana erat typhomaniaca, ſeu comate vigili ſtipata in quovis acceſſu; chronicus eſt morbus & ſæpe lethalis.

16. *Quartana triplicata*. P.

Eſt ſpecies quæ prima die tres acceſſus, totidem quarta, totidem ſeptima, decima. &c. nullum intermediis diebus adducit, acceſſibus invicem diſſimilibus, ita ut acceſſus primus primæ diei acceſſui primo dierum ſequentium, ſecundus ſecundo &c. reſpondeat.

D. Feou D. M. M. hanc ſpeciem per ſex menſes paſſus ſanatus eſt ſumpta opiata ſequenti in ſex bolos diviſa.

Recipe: Kinkinæ pulveratæ, drachmas duodecim, ſalis abſinthii, ammoniaci, & tamariſci, ana drachmas duas, cum ſ. q. ſyrupi de capilli. veneris; ſumat bolum mane, alterum veſpere.

Curatio quartanæ ex Hecqueto. Adulto quartanario initio ſanguis mittatur ſemel vel bis; ſequenti die ſumat vini emetici & ſyrupi de althæa ana unciam unam in aquæ cyatho.

Rejecto emetico ſequenti hora ſumat ſalis Epſonienſis drachmas ſex vel octo, & ſyrupi de pomis compoſiti unc. unam; quolibet veſpere diebus a febre vacuis & iſto ſumat æger theriaca ſcrupulum; poſt 2um vel 3um acceſſum ſumat quater in die kinæ pulveratæ drachmam ſemiſſem ex pauxillo de roſis ſiccis, devorata prius offa, vel hauſto aquæ ſaccharatæ cyatho; repetantur ea per ſeptem vel octo dies, quibus elapſis lenis catharſis inſtituetur, ſumat v. gr. ſalis Epſonienſis drachmas ſex, mannæ unciam in infuſo drachmæ unius kinæ, & unius ſennæ mandatæ. Si opus ſit ob calorem iterabitur phlebotomia in uſu kinæ; ſi noctes inſomnes ſint, pillularum de cynogloſſo grana IV cum kina veſpere exhibeantur. Pergat æger in uſu kinæ 12. vel 15. dies, & ſopita febre iterum ſumat kinam per dies quindecim. Si revertatur acceſsus, iterata phlebotomia iteretur uſus kinæ addita theriacæ ſemidrachma bolo matutino & veſpertino. Pro pueris infunde kinæ ſemiunciam per diem in vini albi libra 1. adde ſyrupi de tunica unc. 1. aquæ cinnamoni hordeati drachmas tres; ſumat cochlear unum aut duo omni bihorio.

17. *Quartana metaſtatica*. P.

Adoleſcens a duobus annis in inſula Minorica, dein Monſpelli, erat quartanæ obnoxius, quæ accedente ophthalmia evaneſcebat, hac evaneſcente redibat, quod toties iteratum eſt ut de metaſtaſi nil ſupereſset dubii.

XII. ERRATICA; *Fiévre Erratique*.

Genus eſt febris quæ acceſsus ſimiles ab invicem magis diſtantes obtinet quam quartana, nec proinde ad priora genera revocari poteſt.

Si erratica vocarem, quæ typum obſcurum habent aut nullum ordinem ſequuntur, nullum genus eſſet quod ad erraticam non pertineret, excepta quartana: ſed ut quintanas, ſextanas, aliaſque uno genere comprehendam, eas tamquam erraticæ ſpecies habeo. Genus autem ita rarum eſt, ut nullas ejus ſpecies *Galenus* obſervaverit.

1. *Erratica quintana* Tulpii; Avicennæ canon. l. 4. ſen. 1. L. P.

Tulpius ſimplicem, *Chriſtophor. Ehelius*. duplicem quintanam memorat. *Hippocrates* pejorem eam cenſet quam ſeptana; octana, &c. ac cum tabe conjunctam vidit *Foreſtus obſ.* 43. *lib.* 3. *Scholio*.

2. *Erratica ſeptana* Ettmulleri; *Hebdomadaria* Schenckii pag. 826. L. P.

Eam longam, ſed non lethalem dicit *Hippocrates*. Sextanam memorant Auctores; neminem tamen, qui eam obſervaverit, invenio.

Erratica octana Amati Luſitani pag. 765. Salii c. 12. *Octomana* F, Valleſii Controv. l. 5. P.

Hanc in Judæo per totam hiemem durantem obſervavit *Amatus* & ſanavit; horror horam unam, calor quindecim perſeverat; quovis mane ſabbati adoriebatur ante lucem. Sponte ſanatam vidit *Hacutus*.

4. *Erratica Nonana* Zacuti Luſitani obſerv. 34. l. 3. P.

Novit quinquagenarium qui biennio nonana febri laborans uſu ſtibii & apertis hirudinum ope mariſcis convaluit.

5. *Erratica decimana* Zacuti, prax. obſerv. 34. l 3. P.

Decimanam notavit in ſexagenario qui duobus annis hoc typo vexatus, vacuata ſæpius pituita & vaſis aperientium ope reſeratis, convaluit.

6. Er-

6. *Erratica vaga* Ettmulleri, River. obſerv. 32. centur. 3. P.

Febris intermittens ſine typo cum hypocondriaſi; illa nunc poſt decem, alias poſt duodecim dies recurrebat. Incipiebat a levi horrore, calor ingens ſequebatur, cum atrocibus crurum doloribus; acceſſus 15^{im}, 20_{i}, 24^{or} horas perdurabat, & copioſo urinæ, vel ſudoris affluxu ſedabatur; per triennium morbus perſeverabat. Hujus curam vide apud *Riverium loco citato*.

Therapeia Febrium Cluttoniana. *J. Cluttonus* Medicus Anglus anno 1751. novam, tutamque, ut ait methodum ad curandas febres tum continuas, tum remittentes edidit, quæ in uſu ſequentis julapii conſiſtit, quem *febrifugum* vocat.

Recipe olei ſeu ſpiritus concentrati ſulphuris, vitrioli, & ſalis, ana partes æquales; ſpiritus vini rectificati triplum horum omnium, digere per menſem ad ſiccitatem, diſtilla: hujus ſpiritus libris duabus adde radicum angelicæ, ſerpentariæ virginianæ, ſeminum cardamoni, ana drachmas ſex; fiat tinctura,

Hujus tincturæ tantum aquæ puræ inſtilletur, quantum ad gratam aciditatem conciliandam requiritur, julepuſque reſultans ſaccharo ad guſtum ægri edulcoretur, illique ſitienti quantum deſiderat (circiter ſex libræ intra 24 horas) ad bibendum exhibeatur; his aſſumptis æger utplurimum in ſudorem incidit, urinæ excretionis indicia dat, & febris plane ceſſat vel remittit. Si vero intra diem non penitus ſublata ſit, per alteram diem eodem remedio, ſed minori doſi, utendum eſt, qua methodo millenos ſe ſanaſſe profitetur Auctor.

Si quinque morbi dies effluxerint, bezoarticum minerale ſexta quavis hora huic julepo ad grana viginti addendum eſt, quo ſecretiones omnes promoventur: ſi vero pulſus plenus ſit, hujus loco tartari vitriolati ſcrupulus quater in die eſt ſubſtinendus, ut æſtus magis temperetur. Si Medicus nono tantum die morbi ſit accerſitus, aut ſi initio nauſea adfuerit, ab emetico antimoniali ordiendum eſt; cum vero julepus febrifugus inflammationi generali tantum medeatur, huic varia remedia addenda ſunt pro diverſis ſymptomatis.

Si diarrhœa, ſudor, hæmorrhagia vexent ægrum, flores roſarum, radix tormentillæ, decoctum cornu cervi uſti, julepo ſunt addenda; ſi hæc non ſufficiant, ex balſami Lucatelli drachma ſemiſse, corallorum gr. XII. opii gr. I. diacodii quantum ſatis fiat dolus.

Si pulmo inflammatus ſit, cum julepo nitrum & pectoralia conjungenda; ſi febris ad intermiſſionem inclinet, quod urina lateritia, frequens nauſea indicat, drachma dimidia ſalis abſinthii, in uncia una ſucci citri detur.

Si lingua nigra, ſicca, tremores, ſubſultus tendinum, ſtupor, animi dejectio, ſuſpiria, pulſus celer, debilis, tremulus, inæqualis, urina pallida, cruda, nulla aut parva ſitis, tunc febris eſt putrida, aut maligna. *Cluttonus* omnia emollientia & fibras laxantia, nec non ſalia neutra; cane pejus & angue fugit & cardiacis inſiſtit.

Ad saburram in his febribus quater, aut quinquies purgantia adhibet: aſt in ipſis acutis inflammatoriis phlebotomiam inutilem cenſet.

Therapeia Febrium Lebbiana. *Theophil. Lobb.* Anglus ann. 1732. in libro cui titulus, *tractatus practicus de cura Febrium*, docet ſe ſanaſse febres cujuſvis generis ſine phlebotomia, catharticis, emeticis, & ſine kinkina. Sine phlebotomia ipſos morbos inflammatorios, ut pleuritidem; ſine catharticis ipſas ſynochos putridas; ſine kinkina ipſas tum remittentes, tum intermittentes.

Omnes febres ab acrimonia ſingulari in quoque genere diverſa foveri putat, hanc vero acrimoniam a quibuſdam ſalibus ſpecifice corrigi. Calefacientia refrigerantibus maritata debitam temperaturam ſanguinis in febribus ſervant; in ardentibus major doſis refrigerantium eſt addenda calefacientibus; ſi vires pulſus langueant, calefacientia puriora, vel majori doſi conveniunt; acida & nitroſa refrigerant, diluunt, calorem temperant, ſanguini fluxilitatem conciliant, corrigunt acrimoniam alkalinam diſsolventem quæ ſynochos & typhos excitat. Alkalina, ut ſal tartari, abſinthii, ſal cornu cervi, corrigunt acrimoniam acidam, cui infantes ſunt obnoxii.

Neutra, ex acidis & alkalinis mixtis, ut antiemeticum Riverii, corrigunt acrimoniam ſpecialem quæ vomitum & febre intermittentes creat.

Febres a ſpiſſitudine producta ſunt intermittentes, morbi inflammatorii, exanthematici.

Febres a diſsolutione ortæ ſunt typhi, ſynohectica. Febres vero mixtæ, quartana, quotidiana, pleuritis putrida.

Is vero Auctor ab anno 1711. ad annum 1732. ſe cum magno ſucceſsu praxim Londini exercuiſſe teſtatur.

Therapeia Febrium Sylviana. *Jac. Sylvius* cum ſchola *Bontekoei* omnium febrium eſsentiam in ſanguinis coagulatione reperiit, unde phlebotomiam & refrigerantia omnia proſcripſit; & cum exiſtimaret pulſum celerem eſse ſignum tarditatis circulationis, is ſtabilivit attenuantia, diſsolventiaque eſse ſola quæ in omnibus febribus quovis tempore indicantur remedia. Calidum itaque regimen in ipſis ardentibus & inflammatoriis, remediaque ſudorifica cardiaca ad venenum quoddam coagulans expellendum præſcribenda cenſuit.

Talem theoriam & therapeiam ſecuti ſunt *Helmontius*, *Screta*, Carteſianique Medici, quam *Sydenham*, *Harris*, *Hoffmannus* maxime damnarunt.

Therapeia Febrium Sydenhamiana & vulgaris. Hippocrates Anglus *Tom. Sydenham* exiſtimat febres eſse conatus naturæ ad expurgandas materies noxias quibus ſanguis inficitur; ipſum calorem, ſi moderatus ſit, ad materiæ morbificæ coctionem, & correctionem prodeſse; pulſus veloces, frequentes ad illius maturationem & deinde coctæ excretionem facere; adeoque Medici munus eſse ut febris vehementiam, ſi excedat, per phlebotomias, diætam diluentem, refri-

refrigerantem, auræ liberioris uſum temperet, ut materiæ morbificæ partem e primis viis per emetica & cathartica eliminet; deinde vero evacuationem criticam expectet, conatus naturæ, ſi moderati ſint, non temere turbet; ſi vero debiliores ſint & languidi, quod juvenibus rarum eſt, per calidius regimen, & cardiaca refocillet; atque his ſcopis attingendis remedia diætetica, vegetabilia & ſimpliciſſima chemicis, mineralibuſque anteponit.

In intermittentibus chronicis, præmiſſis generalibus, ipſum corticem Peruvianum adhibemus, acida cum *Sylvio* non horreſcimus, nec cum *Lobbio* ſalia pro omnibus morbis curandis adhibemus.

Pro intermittentibus & remittentibus præmiſſis præmittendis.

Recipe kinkinæ partes octo, florum chamæmeli partes tres, extracti centaurii minoris & juniperi. ana, partem unam, nitri, partem unam & ſemiſſem, ſyrupi de limonibus q. ſ. fiat opiata, doſis drachma una vel duæ.

Si maligna ſit febris, adde contrayervæ partem unam & ſemiſſem, camphoræ grana aliquot; creſcente calore, delirio, auge doſim nitri; creſcente pervigilio, adde diaſcordium.

Therapeia Hecquetiana. Ex innocua quartana quandoque periculoſus naſcitur hemitritæus, quia ipſa ſolida excandeſcunt, tunc inutile eſt kina, confugiendum ad phlebotomias iteratas, diluentia aquea affatim propinanda, ut decoctum ex radicibus nymphææ, fragariæ, hordei, glycyrrhizæ pro potu: identidem ſumat æger parvas doſes pulveris facti ex duabus oculorum cancrorum & una nitri partibus ſuperaffuſo ſucco citrorum. Veſpere quovis ex ſeminibus frigidis & aqua hordei fiant emulſiones, quibus addatur ſyrupus de nymphæa & papavere ad ſemiunciam pro duabus doſibus.

Deferveſcente febre, dentur apozemata ex foliis cichorii ſylveſtris, & kinæ pauxillo: hauriat cyathum ſexies in die, additis ſyrupi de diacodio duabus vel tribus drachmis, ſi doleat æger, & noctes anxias ducat.

Quo acceſſus frequentiores ſunt, ut in duplici tertiana, triplicive quartana, eo fervor major eſt, eo magis eſt temperandus ante kinæ uſum. Hoc præſtant phlebotomiæ, apozemata ex cichorio, nitro, abſorbentia terrea, quæ kinæ actionem moderantur.

Cum ad kinam deventum eſt, ſi catharſi opus ſit, utendum eſt uncia una vel uncia & ſemiſſe ſalis Epſonienſis, & uncia ſyrupi de pomis compoſiti in pinta decocti kinæ pro quinque vel ſex doſibus. Veſpere hujus catharſis, æger ſumet vel diacodii unciam unam, vel opii granum unum: alias vero expedit pintæ decocti kinæ adere ſyrupi de karabe ſemiunciam.

Opiata febrifuga fit ex uncia pulveris kinæ, uncia ſyrupi de papavere rhœade & ſufficienti quantitate conſervæ roſarum: doſis, drachmæ unius vel duarum tertia vel quarta quavis hora. Caſcarilla etiam optime præſtat a gr. VI. ad X. pro quavis doſi.

Quandiu obſcuræ ſunt remiſſiones, aut dubiæ intermiſſiones in febre ſingulis diebus revertente, vel typi ambigui, ægritudo illa mali moris cenſetur & hemitritæus eſt, in qua initio phlebotomia, dein diluentia, cardiaca, diaphoretica leviter ſedantia, potus calidus copioſus conveniunt, cavendo ad irritantibus, catharticis, emeticiſve, aut ſudorificis nimis volatilibus. Utatur potu ex decocto ſcorzonetæ, cardui benedicti, ſcabioſæ, papaveris rhœados, oxytriphilli cum pulvere oculorum cancrorum, cornu cervi ſine igne parati, antimonii diaphoretici, nitro, ſyrupo de tunica, de limonibus, diacodio, uſquequo febris typum ſuum induerit. *Hecquet Medic. pauperum.*

Cura febrium ope laudani liquidi in infuſo centaurii minoris a *D. Berryat* laudata, convenit tantum ubi adeſt dolor hyſtericus, vel hypochondriacum quoddam ſymptoma, ſecus ſtuporem inducit monente *D. Storck.*

Cura *Chriſt. Jacobi* mediante arſenico multa aqua & ſpiritu vini edulcorato, ardorem in ſterno, tuſſim ſiccam, anorexiam; alopeciam, polydipſiam, & hecticam inducit, quæ febre multo pejora ſunt.

Febricoſos morbos appello cum *Ill. VVerlhof*, illos qui a viru febris intermittentis vel remittentis vel conjunctæ vel latentis foventur, ut carus febricoſus, pleuritis febricoſa, typhomania febricoſa, morbi illi diriſſimi intermittunt vel remittunt more febris latentis & ſymptomata ſubito ægrum invadunt; cedente febre recedunt cum urinis lateritiis; hos primus cognvit *Ludovicus Mercatus*, fuſe explicavit *Torti*, necnon *Ill. S. * * *. de abſcondita febrium natura*; illos vero tullit kinkina, magna doſi ante tertium acceſſum ingeſta; hoc autem incommodi enatum a tanta doſi, quod ſcilicet urinæ craſſæ, kinkinæ colore tinctæ, difficulter ejiciantur, quodque aurigo etiam ſuperveniat; verum hæc ſymptomata facile debellantur cum vita ægri in tuto eſt collocata.

Cætera febrifuga a Neotericis laudata ſunt primo pulvis ex nitri gr. VIII. camphoræ gr. III. qui ante acceſſum quarta quavis hora ſumendus, imminuenda doſis cum febris ſopita eſt. *Huxham* veronicam teucrii folio in tertianis etiam kinkinæ loco adhibet; ſyrupi diacodii ſemi-uncia, aquæ florum papaveris rhœados unciæ duæ, ſpiritus ſulphuris ſemi-dracma: Miſce, ſumat hora ante acceſſum. *Storckius.*

CLAS-

CLASSIS TERTIÆ SYNOPSIS.

PHLEGMASIÆ.

SYNDROMES pyrexiæ cum inflammatione interna, vel typhi aut remittentis febris cum exanthematis.

I. PESTIS, *Peſte*, eruptio bubonum, anthracum, pyrexia typhodes.
II. VARIOLA, *Petite-vero e*, eruptio puſtularum phlegmonodearum.
III. PEMPHIGUS, *Fièvre vèſiculaire*, eruptio phlyctænarum avellanis ſimilium, aut majorum in artubus.
IV. RUBEOLA, *Rougeole*, eruptio papularum, præludium catarrhoſum.
V. MILIARIS, *Miliaire*, eruptio phlyctænarum milii ſemine non majorum.
VI. PURPURA, *Poupre*, eruptio maculoſa, atra, indolens cum typho, vel remittente febre.
VII. ERYSIPELAS, *Fièvre eryſipelateuſe*, eruptio erythematis cum ſynocha febre.
VIII. SCARLATINA, *Fièvre ſcarlatine*, eruptio maculoſa, rubra, pruriens, papuloſa.
IX. ESSERA, *Porcelaine*, eruptio apyreta, ſuberyſipelatoſa, ſubito accedens per vices & recedens.
X. APHTHA, *Aphthe*, eruptio poſtuloſa, phlyctænodos, & ulceroſa in ore aut pudendis.

ORDO II. MEMBRANACEÆ. *Pyrexia magna typo ſynochæ, vel ſynochi cum dolore, calore.*

XI. PHRENITIS, *Phrènèſie*, dolor capitis, delirium audax, vis artuum, pulſuſque major, pyrexia acuta.
XII. PARAPHRENESIS, *Paraphrènèſie*, ſymptomata phrenitidis & peripneumoniæ.
XIII. PLEURITIS, *Pleurèſie*, dolor lateris, reſpiratio & pulſus frequens, tuſſis.
XIV. GASTRITIS, *Gaſtrite*, dolor epigaſtrii, nauſea, febris typhodes vel remittens maligna.
XV. ENTERITIS, *Inflammation d'entrailles*, dolor circa umbilicum vehemens, cum meteoriſmo, pyrexiæ acuta, ileo, vel dyſenteria.
XVI. EPIPLOITIS, *Inflammation de l'amentum*, dolor circa hypogaſtrium, & umbilicum juxta epiploi extenſiouem.
XVII. METRITIS, *Inflammation de matrice*, dolor & tumor in regione & extenſione uteri ac lumbis & inguinibus cum febre.
XVIIII. CYSTITIS, *Inflammation de veſſie*; dolor, tumor, tenſio hypogaſtrii cum dyſuria vel iſchuria.

ORDO III. PARENCHYMATOSÆ. *In viſceribus farctis, non cavis, non ſacciformibus.*

XIX. CEPHALITIS, *Inflammation du cerveau*, febris acuta cum delirio ſomnolento & carphologia.
XX. BYNANCHE, *Eſquinancie*, dolor gutturis cum dyſpnœa ſtrangulante, dyſpagia & pyrexia acuta.
XXI. CARDITIS, dolor ſub ſterno, pulſus inæqualis, frequens, palpitatio, & cardialgia, cordis anxietas.
XXII. PERIPNEUMONIA, *Peripneumonie*, pyrexia acuta, dyſpnœa gravis, ſenſus oppreſſionis gravativæ in ſterno, tuſſis cruenta, pulſus mollis.
XXIII. HEPATITIS, *Hepatite*, dolor, tentio, calor in regione hepatis cum pondere, tuſſi ſicca, reſpiratione difficili.
XXIV. SPLENITIS, *Inflammation de la rate*, dolor, tumor in regione lienis, tactum vix tolerans cum febre remittente.
XXV. NEPHARITIS, *Nèphrètique*, dolor acutus in regione renum juxta ureteres in veſicam directus cum febre acuta, dyſuria, iſchuriave, &c.

CLAS-

CLASSIS TERTIÆ THEORIA.

MORBI INFLAMMATORII

SEU

PHLEGMASIÆ GALENI.

1. PHlegmaſiæ *Galeni in aphoriſm. Hippocrat. aphor. 7. lib.* 1. *Gallis* Maladies inflammatoires, fièvres inflammatoires.

Morbi acuti febriles, *Boerhaave aphoriſm.* 770. qui febre ſtipati acuta, tamen ſingularem inflammationem inducunt huic illive organo, unde toti morbo imponitur nomen, ut phrenitis, peripneumonia, &c. minime vero inter febres recenſebantur ab Antiquis, ut teſtatur *Galenus Commentario in aphoriſm. 66 l.* 4.

Inflammationes *L. Heiſteri compendium Medicinæ pag.* 116. *cap.* 7., ut phrenitis, pleuritis, &c. nec non inflammationes *G. Ludvvig Inſtitut. Medic. Clinicæ cap.* 2, qui his addit Hepatitidem, Nephritidem, Gaſtritidem, &c.

Febres acutæ inflammatoriæ *Frid. Hoffmanni tom.* 2, *ſect.* 2, qui hos morbos vocat febres ſtomachicas, febres phreneticas, pneumonicas, hepaticas, nephriticas, & his intermiſcet hecticas. *Junckeri Tab.* 69. *Nenter. Tab.* 36.

Dolores *Felic. Plateri*, qui ad hanc claſſem refert pleuritidem, peripneumoniam, hepatitidem, gaſtridem, &c. & ad mentis alienationes refert phrenitidem, paraphrenitidem. Morbi Phlogiſtici *Ill. Linnæi*.

Phlegmainein apud *Hippocratem* idem eſt ac uri, incendi, ardere, inflammari, unde *phlegmainonta noſemata* dicuntur morbi inflammatorii, nec non *phlegmones* ſeu inflammationes, quo nomine Græci quidam intellexere omnem ardorem circa tumorem, ut docet *Goræus in definitionibus*. Alii vero, ut Neoterici, *phlogoſim* eum ardorem nuncupant; quo vocabulo Græci quidam ardorem cum dolore & tumore conjunctum ſignificabant, ut Eraſiſtratæi, cum *Hippocrates* voce compoſita hos affectus appellitaret *dura & dolorifica œdemata*, ut docet *Galenus Comment. in* 1 *&* 2. *Prognoſtic.*

2. Etymologia itaque horum nominum a flammeo calore ſeu moleſto ardoris ſenſu deducitur; verum vix ulla in morborum definitionibus habenda eſt etymi ratio, & Græci ipſimet, licet a fervore *febres*, aut ab igne *pyreta*, denominarent, non ſecus ac morbos *phlegmainontes* ſeu *phlogiſticos*, nunquam peripneumoniam, phrenitidem, hepatitidem, inter *febres* annumerarunt, ut docet *Galenu*; ſed febrium nomine morbos a topica inflammatione immunes determinaverunt, quibus Neoterici quidam peſtem, variolam, rubeolamque appendicis inſtar ſubjunxerunt.

3. Character; febris acuta, cum dolore, calore moleſto cujuſdam partis, & ſanguinis in patella extracti cruſta coriacea.

Febris acuta dicitur quæ intra duas circiter ſeptimanas ſua percurrit ſtadia cum mortis periculo.

Dolor inflammatæ partis eſt vel pulſatilis, ut in externa phlegmone; vel punctorius ut in eryſipelate, in membranarum plurium inflammatione; vel gravativus, ut in peripneumonia, hepatitide.

Calor eſt ſolito major; cum autem in adultis ſanis gradus caloris axillarum, oris interni, ſit circiter 28. gradus in thermometro Reamurii, ille, qui morbos inflammatorios, durante vigore, comitatur, ad 33^m circiter aſcendit gradum.

Corium ſanguinis (vulgo *ccéne*) eſt cruſta cruorem tegens ſubalba, quandoque luteo ſero tincta, cruore ſpecifice levior, ſed firma, tenax, ex qua concretiones polypoſæ in cordis ventriculis poſt obitum efformatæ cenſentur.

4. Præter hæc ſymptomata quæ in omni fere inflammatorio morbo obſervantur, dantur alia quæ, ubi externas partes tentat inflammatio, poſſunt obſervari, ſcilicet *tumor* phlegmonodeus, eryſipelatoſus, poſtuloſus, anthrax, bubo, &c. *Rubedo* roſea, atra, livida, in parte tumente, qui color accedente ſuppuratione abiit in album. *Tenſio* partis inflammatæ cum ſenſibilitate magna, & renixu elaſtico, quæ creſcit cum morbo & dein mutatur in *mollitiem*, ſi tumor ſuppuretur; in *cruſtam*, ſi pus exſiccetur, ut in variola; in *ſquamas*, ſi epidermis decidat, ut in eryſipelate, rubeola, &c.

5. Ex ſymptomaticis illis primitivis plurima alia vel ſubſequuntur tanquam derivativa, ut ex febre laſſitudo, ſitis, linguæ ſiccitas, anorexia, urinæ color intenſus, ſudor; ex dolore agrypnia, anxietas, querelæ; ex calore iterum ſitis, anxietas, venarum & cutis levis intumeſcentia, glabrities, adde omnia ſymptomata febrium *Claſſ.* 2, *a n.* 6. *ad* 11.

6. In exitu morbi nova oriuntur ſymptomata, prout phlegmone terminatur reſolutione, ſuppuratione, induratione aut ſphacelo; atque tunc temporis morbus alter ſuborilur, niſi ſanitas vel mors accedant, atque ille morbus ad claſſes alias attinet, ut tabes, phthiſis, &c.

Inflammatoriorum Morborum Theoria.

7. Illi morbi dividuntur in *puros* & *impuros*, ſeu in *ſimplices* & *complicatos*. *Puri* inflammatorii ſimpliceſque dicuntur qui præter vitia a febre & calore oriunda, nulla alia in craſi ſanguinis admittunt, atque in illis cruſta coriacea cruorem utplurimum tegit. *Impuri* vero ſunt, quos comitatur craſis ſanguinis putrida, maligna, peſtilens, diſſoluta, gangrænoſa, ita ut ſumma cacochylia, aut corruptio humorum ſymptomata ſuperius memorata mutet, novaque ſuppe-

ditet, ut variola maligna, peſte, cynanche gangrænoſa, aliiſque epidemicis & caſtrenſibus morbis obſervare eſt.

8. Inflammationis principia ſunt mechanica, pſychologica & phyſica; verum puræ magis mechanica ſunt, ut impuræ magis phyſica, adeoque ordinis gratia agemus de illis ſucceſſive initium ducendo a mechanicis inflammationis principiis.

9. Febris cauſa (ex *nu.* 90, *claſſ.* 2.) eſt diſtributio virium ad nervos cordis in majori ratione, quam ad nervos artuum: ergo in morbis inflammatoriis puris cum ſit febris, vires cordis contrahendo impenſæ majores ſunt quam ex proportione ad vires muſculares artuum ſolent impendi.

10. Febris acuta inflammatoria velocitatem ſanguinis quandoque duplo majorem ſecum inducit; velocitas enim ſanguinis, ex ſola frequentia dupla duplo major eſt (*claſſ.* 2, *n.* 86), cum itaque doceat obſervatio pulſum eſſe in febre acuta duplo frequentiorem ſolito, quod pluries ipſe obſervavi, & in valido curſu notavit *B. Robinſon*, minime dubium eſt, quin in febre inflammatoria quandoque velocitas ſanguinis duplo major evadat.

11. Velocitas ſanguinis ſub eadem pulſus frequentia, eſt magnitudinis pulſus proportionalis quam proxime: etenim cum orificium arterioſum cordis ſit ſemper idem, non poteſt conſtanter duplo major evadere arteriarum pulſatio, niſi a duplo majori ſanguinis in eas immiſſi quantitate; verum ut duplo major intra idem tempus immittatur ſanguinis quantitas e ventriculo cordis in aortam, neceſſum eſt ſub eodem pulſationum numero, ut fluidum tranſeat duplo velocius per idem orificium cordis; nam quantitas effluxus per idem orificium eſt ut ejus velocitas (docente hydraulica), ergo neceſſum eſt ut in hoc caſu velocitas ſanguinis e corde emiſſi duplo major evadat, ſeu ſit pulſus magnitudini proportionalis.

12. Firmitas cruoris in febribus inflammatoriis eſt quadruplo major quam in ſtatu ſano (Claſſ. 2. n. 97.), ſed ut fluidum viſcoſum, ſeu firmius ſolito promoveatur eadem velocitate ac minus reſiſtens, requiritur vis huicce reſiſtentiæ proportionalis (ex Phyſicis); enim viſcidum dicitur fluidum, cujus guttulæ ſuæ ſeparationi, & moles ſuæ diviſioni reſiſtunt; verum ſanguis viſcidus qui ut ſubeat vaſcula minora in columellas exiles dividendus eſt, ſi ſuæ diviſioni duplo, triplo magis reſiſtat, non niſi vi duplo, triplove majori ſolitam velocitatem adipiſcetur; ergo in morbis inflammatorirs ut conſueta velocitas concilietur ſanguini, vis ejus fluidi velocitati proportionalis eſt adhibenda.

13. Vires requiſitæ ad fluidum velocius movendum intra tubos ſunt in quadrata velocitatum quæ ipſis imprimuntur (ex hydraulicis); cum itaque fluidum duplo, triplove velocius ſolito movendum eſt, vires quadruplo, noncuplo majores adhibendæ ſunt.

14. Verum ſi diverſa ſit viſcoqtas fluidi, eique impertienda ſit diverſa velocitas, vis requiſita eſt in ratione ſimpla viſcoſitatis & duplicata velocitatis conjunctim; ergo ſi ſanguis quadruplo viſcidior duplo velocius ſolito movendus ſit, vires cordis requiruntur ſexdecies majores quam antea.

15. Ex dictis ſequitur magnam virium vitalium quantitatem impendi in labore febrili, qui morbos inflammatorios comitatur, etiamſi nulla hactenus habita ſit ratio obſtructionum, quæ his morbis frequentiſſime occaſionem præbent, in quo caſu virium impenſa abſolute neceſſaria multo major eſt.

16. Cum ſumma foraminum effectivorum per quæ ſanguis ex arteriis in venas trajicitur ſit 20ª pars orificii aortæ (*Hæmaſt. cap.*) obſtructa dimidia parte horum vaſorum, ſanguis ab eadem vi propulſus non niſi dimidiam ſolitæ velocitatis partem ſervabit in truncis arterioſis (ut norunt aquileges) & ut conſuetam velocitatem acquirat, neceſſum eſt ut per orificia illa ultima libera duplo velocius moveatur; ergo (13) ut quadruplo majori vi urgeatur. Si itaque obſtruantur quoad dimidiam partem vaſa ſanguifera a ſanguine quadruplo viſcoſiori, & tamen neceſſum ſit, ut ſanguis duplo velocius circuletur quam in ſtatu ſano, debent vires impendi 64. vicibus majores.

17. Vires quæ cordi movendo impendi ſolent in ſanitate, ſunt ad totas vires corporis humani circiter ut 1. ad 40, ſic æſtimante *Illuſtriſſimo Dan. Bernoulli*; verum cum robur hominis ſit limitatum, non poteſt majori copia conſtanter impendi magna pars virium in corde movendo, quin pari paſſu deficiat vis libera artuum, ita ut ſi ex ſumma 40. virium, detrahantur 16 pro corde movendo, jam ratio viarum vitalium cordis ſit ad vires liberas artuum ut 16 ad 24. fere ut 2 ad 3, adeoque vires liberas artuum proportionaliter imminui neceſſum eſt. Unde patet ratio cur in morbis inflammatoriis ægri jaceant, a ſolitis liberis actionibus abſtineant, & in dies debiliores evadant, ut diximus de febribus (Claſſ. II. 73 ad 78).

18. Vires requiſitæ ad eamdem fluidi copiam in diverſas altitudines projiciendam ſunt ut illæ altitudines. Altitudo ultimorum vaſorum capitis, dum ſtamus, eſt triplo circiter altior ſupra cor quam cum jacemus, adeoque eadem vis majorem ſanguinis copiam impellit in caput, cum jacent ægri, quam cum ſtabant ſani, ſeu quod eodem recedit, ſanguis in jacentibus majori impetu caput impedit quam in ſtantibus; unde vaſorum capitis diſtenſio, oppletio, diſpoſitio ad ſomnum, ad capitis gravitatem, dolorem, quæ omnia in hiſce morbis obſervantur.

19. Delirium non raro accidit ex fibrarum medullarium cerebri commotione, cum quædam partes hujus organi præ aliis impetuntur, aut ejus vaſa infarciuntur; verum ex aucto ſanguinis impetu in cerebrum tum ratione poſituræ horizontalis, tum ratione vis cordis adauctæ & directionis carotidum cum aortæ trunco commu-

nis,

nis, ſanguinis impetus in caput major eſt, adeoque poſita diſpoſitione inæquali partium cerebri, facile eſt intellectu cur plures in morbo acuto inflammatorio, cephalalgia, calore frontis, ſomnolentia, & demum delirio afficiantur.

20. Ex nova theoria affrictuum in vaſis exiliſſimis, prælongis & a mediocri vi fluidum propulſum accipientibus, quam mecum communicavit pro ſua humanitate *Illuſtriſſimus Dan. Bernoulli*, quantitates fluidorum quæ effluunt ex tubulis capillaribus intra idem tempus, ſunt ut cubi diametrorum horum tubulorum, reciproce ut eorum longitudines, & directe ut vires fluidum propellentes; licet in tubis amplioribus non habita affrictuum ratione illæ quantitates ſint in ratione compoſita ex ſubduplicata virium & duplicata diametrorum.

21. Ex hac vero theoria quam multis experimentis confirmavi, ſequitur quod ſi arteria exigua, v. gr. bronchialis, cujus diameter eſt diametri aortæ pars 20a, quæque proinde non niſi 400am ſanguinis partem accipit, duplo majorem adipiſcatur diametrum; ea non ſolum quadruplo majorem prioris, ſed etiam octuplo majorem acceptura ſit quam proxime ſanguinis copiam.

22. Quæ cum ita ſint, non mirum erit ſi mutata quarumdam arteriarum diametro, ita ut altera amplior, ceteræ paululum anguſtiores evadant, eadem vi cordis remanente, ſanguis in unum viſcus majori ruat impetu qaam antea, & minori in cetera vaſa ejuſdem, quæ prius, capacitatis: aut quod impetus in determinatum viſcus creſcat in majori ratione quam in alia viſcera. Notum autem eſt fibras circulares arteriarum muſculari motu quandoque gaudere & habenis nerveis ab *Illuſtriſſ. Hallero* accuratius notatis circumdari, quarum interventu fibræ illæ contrahi aut laxari valeant, adeoque harum arteriarum capacitas aliquantulum minui, vel augeri, unde facile explicari poteſt cur abſque eo quod cordis actio fortior evadat, tamen ſanguis majori impetu ruat in certas partes præ aliis, ut in corpora cavernoſa penis in libidinoſo pathemate, in genas dum verecundia afficimur, & ſic de aliis partibus.

23. Tam diverſæ in Medicorum Lycæis circumferuntur inflammationis theoriæ, ut utram in partem ſe vertant Philiatri plures ambigant, nullamque amplectantur ii qui minus auctoritati ſerviunt, ſuamque judicandi facultatem aliquo habent in numero; nec mirum: cum enim inde veteres Medicinæ partes ſanguinis raptum & fluxionem, hinc vero antiſtites percelebres ſanguinis ſtaſim & congeſtionem incuſent, vix ſint debita antiquis reverentia ut contrariam prorſus opinionem ſectemur, nec novitatis amor ut antiquatas & exoletas ſententias admittamus; anne his opinionibus anteponenda eſt quæ inflammationem a putrefactione deducit? verum pari jure fermentationi eam tribuendam reclamant Chymici; quantum itaque motus a quiete, raptus ab hærentia, Humoriſtæ a Chemicis, & illi a Mechanicis diſcrepant, tantum inter ſe diſſentiunt inflammationis ætiologiæ.

Aſt nec ſibi cohærent etiam nuperorum hypotheſes quæ ſtagnationi & hærentiæ ſanguinis ejus inflammatorium tumultum adſcribunt; alii enim ex ſola ſtaſi & legibus, quas mechanicas vocant, totum opus expediunt; alii vero motum in viciniis inflammatæ partis adaugent; ſtatim atque magicas & præpotentes *ſtimuli* ac *ſympathiæ* voces profuderunt, nullus eſt qui motum majorem ſanguinis a motrice quadam potentia derivare dignetur, cum Mechanicum, ut putant, dedeceat, non omnia phænomena a mera partium diſpoſitione deducere.

24. Inde profluxerunt ſtupendæ & inauditæ prius motuum cauſæ, aut, ut ipſi vocant, mechanicæ & hydraulicæ leges, quarum potiſſimæ duæ ſunt ad omnes fere morbos explicandos ipſis perneceſſariæ; prima ſcilicet, *membranas elaſticas ſemel inflexas eo velocius ad priſtinum ſtatum reſtitui, quo magis inflexæ fuerunt; etiam ſi vis premens & inflectens eadem perſeveret*; altera vero eſt *fluidorum ex emiſſariis diverſæ amplitudinis fluentium velocitates abſolutas, quæcumque ſit motrix potentia, eſſe orificiis reciprocas, ſeu eo majores eſſe, quo anguſtiora evadunt emiſſaria; & minores quo majora*. Atque ſic ſuppoſita minimorum vaſorum anguſtia, aut obſtructione, advocata in opem ſympathia, vel prolatis hiſce novis legibus ſanguinis coercitus majori impetu vaſa atterit, diſtendit, rubefacit, atque inflammationem producit.

25. Cum ſuo hac in re genio indulgere, & a receptis opinionibus, noſtrorum antiſtitum exemplo, recedere licitum ſit, viginti enim ab hinc annis tantum fermentationem a ſolio dejecit ille mechaniſmus, neminem ægre laturum puto ſi alteram in medium proferam opinionem.

Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam. Mechaniſmum merum credant Neoterici; mechanicas itaque leges a Pariſina, Londineſique Scientiarum Academiis probatas, experimentis Nevvtonianis, Bernoullianis confirmatas ſequi liceat: in his percelebres hujus Academiæ patres iter nobis præmonſtrant: unum compello *Illuſtr. Chiracium*, qui non ſolum Matheſeos dogmata Medicis rebus applicuit (*libello de motu cordis*), verum & Medico Chirurgos, quos inſtituerat, Geometricis diſciplinis prius imbui juſſit quam Medicinæ darent operam, & opus Mathematicum *de animalium motu ab Ill. Alphonſo Borello* conſcriptum publice in his Scholis doceri voluit: is enim ſummus Archiater, longa edoctus experientia, & acri quo pollebat judicio, perſuaſus erat non feliciori methodo promoveri poſſe artem medicam quam ea, quæ mechanicam, hydraulicam, aſtronomiam ad ſummum veritatis & ſimplicitatis faſtigium evexit.

26. Novimus equidem multos eſſe quibus non arrident in phyſica Geometrarum ſcrupuloſa ſagacitas & rigor mathematicus: verum quo genio ducti in problematis valde intricatis veri-

tatem ſine matheſeos adjumento poſſint aſſequi non concipimus. Non acutis ſentire & promptius intelligere datum eſt Geometris; ſed compoſita phænomena ſenſim extricare, dividere, & partito examini ſubjicere norunt, ita ut quæ conjunctim erant abſtruſiſſima, ſeorſim faciliima & ſimpliciſſima videantur.

27. Hoc iterum vulgares Philoſophi vertunt vitio, quod Geometræ in minutiis & elementis timidius hæreant, nec ſtatim ad nubes iter ſibi faciant, ſublimique volatu altiſſimas difficultates perrumpant; verum ipſi caveant Syſtematici ne quo altius cereis innixi pennis elati ſunt, mox lapſu graviore ruant: ſunt enim plurimi qui cum juvenili imaginationis impetu vaga & incertas opinionis regiones diu luſtraverunt, jam ſedato ingenii orgaſmo ſpem veritatis aſſequendæ prorſus abjiciunt, & miſeram Pyrrhoniorum ſectam, velut ſacram anchoram, amplectuntur.

28. Tales ſunt qui veritatem limis tantum oculis perſpectam non audent proſequi, & attento ſtudio rimari, nec erronea principia,

Quæ juvenes didicere, ſenes perdenda fateri: adeoque unicum ipſis eſt perfugium quod vulpi fabulæ, quæ cum ſyrmate deſtituta foret, aliis ut inutile pondus abjicerent in vulpino conſilio ſuadebat. Hos ſi audias, omnes inanes ſunt disquiſitiones Philoſophicæ; in theoria medica ultra certos limites producta omnes æqualiter cœcutiunt, nec inter ſe conſentiunt ipſi acerrimi veritatis indagatores Mathematici; porro unum eſt neceſſarium, veritatis inquiſitioni valedicendum & praxi incumbendum eſt.

29. Verum qui praxim medicam ſufficienti theoria non imbutus aggreditur, is de corio humano ludere non erubeſcit; qui vero obſervationes, experimenta, cadaverum inſpectiones, animalium viviſectiones theoriæ ſuæ adjungit, is & medicaminum vires & morborum cauſas clarius perſpiciet, ſi nativam ingenii ſagacitatem Geometrica doctrina exacuat, quam ſi immaginationem tantum ducem ſequatur. Plures ſunt qui alio de nomine Geometrarum ſcripta faſtidiunt, quod ſcilicet veritatis nudas & abſtractas proponant, cum multo magis arrideant fucatæ, & eloquentiæ ornamentis decoratæ etiam fabulæ: fateor paucos eſſe qui adinſtar *Illuſtr. Aſtrucii* rigorem Geometricum purioris ſermonis ſuavitate deliniant: aſt cordatis ſcribunt, non quibuſvis etiam ſtolidis placere ſatagunt.

Omnia enim ſtolidi magis admirantur amantque
Veraque conſtituunt quæ belle tangere poſſunt
Aures, & lepido quæ ſunt fucata ſonore.
Lucret.

30. Hoc unum addo, eos, qui mathematicas diſciplinas deſpiciunt & ignorant, nec certum in phyſicis comparare, nec præſtantiſſima optimorum Medicorum, ut *Bellini*, *Pitcarnii*, *Keillii*, *Jurini*, *Michelotti*, *Hambergeri*, *Sehreiberi*, *Sylvæ*, *Morgani*, &c., ſcripta intelligere poſſe, quo certe auxilio nullus deſtitui velit, qui ſemel vel primoribus labris veritatem deguſtaverit.

„ Geometriæ & Arithmetices cognitioni ſtudium adhibeto, mi fili, neque ſolum vitam tuam glorioſam & ad multa in rebus humanis utilem, verum etiam mentem acutiorem & longe ſplendidiorem, ad fructum eorum omnium, quæ in arte medica uſui ſunt, conſequendum reddet " *Hippocrates Theſſalo filio ſuo*.

Inflamationis Theoria.

31. Quæcumque hominis pars calore intenſo, moleſto & dolorifico afficiatur; maxime ſi tenſio, rubor & tumor ſimul adſint, ea *inflammata* dicitur, ejuſque ſtatus Græcis *phlogoſis* a *phlego* uro, *inflammatio* Latini a ſenſu flammei caloris nuncupatur.

32. Si in eadem parte concurrans calor, rubor, tenſio, dolor, ſitque tumor ſphæroideus, ac dolor pulſatilis, hæc ſymptomatum ſyndrome *phlegmone* (a *phlegmainein*, incendi) vocatur. Huc phlyctæna, epinyctis, furunculus, &c.

33. Si vero calor, rubor, tenſio, dolor & tumor abſint, aſt rubedo ſit diluta & roſea a preſſione evaneſcens, mox reditura, dolor pungitivus, acer, deurens, & tumor ſuperne planus, vix unam aut alteram lineam altus, hæc ſymptomatum ſyndrome *Eryſipelas* (ab *erythros* ruber) denominatur: huc herpes, ambuſtio, intertrigo, &c.

34. Horum ſymptomatum nullum eſt, ſi *calorem intenſum* excipias, quod in omni inflammatorio morbo, etiam in ſtatu & vigore, poſſit vel ab ægro, vel a Medico obſervari. Si enim phlegmone ſit in theca cranii, clauſtris pectoris, oſſium medullis, nullum (excepto calore & febre comite, &, modo delirium non adſit aut ſopor, dolore) poteſt ſenſu percipi. Quorſum ergo hæc ſyndrome definiretur per tumorem, cum a potiori & conſtantiori ſymptomate peti debeat definitio.

35. Inflammatio quæ nec intenſitate, nec extenſione, nec numero notabilis eſt, inter affectus & *vitia* tantum numeratur, ut furunculus, varus, terminthus, phlyctæna. Aſt ſi eorum ſymptomatum ſyndrome ſit intenſitate, extenſione, numero aut aliorum effectuum comitatu notabilis, hæc *morbus inflammatorius* vocatur.

36. Qui afficit internas partes vel externas; ſi internæ partes affecta ſint membranaceæ, oriuntur in meningibus *Phrenitis*; in pleura, pericardio, mediaſtino, *Pleuritis*; in ventriculo *Gaſtritis*, & ſic deinceps; ſi vero afficiantur viſcera, Græcis parenchymata dicta, oriuntur *Cynanche*, *Peripneumonia*, *Hepatitis*, *Nephritis*, *&c.*

37. Si demum externæ partes affectæ fuerint, dantur *Peſtis*, *Variola*, *Rubeola*, aliique ſimiles morbi.

38. Quan-

38. Quanti itaque momenti ſit inflammationis theoriam veram noſſe & perſpectam habere docent horum morborum numerus, *acuties*, gravitas, frequentia. Non itaque in tam ſerio & gravi negotio hypotheſibus & ludicris figmentis indulgendum, quibus otioſus nimis delectatur animus; aſt anatomia, experimento & matheſi facem præferentibus, in abditas horum morborum cauſas, difficile quidem, ſed tutum iter quovis labore tentandum eſt.

39. LEMMA. Si per ſectiones tranſverſas ductus vel alvei cujuſcumque, ſive flexibilis, ſive inflexibilis, ſive anguſti, ſive ampli, ſimilis intra datum tempus fluat liquidi copia, velocitates hujus fluidi erunt utique in ſectionibus alvei reciprocæ: *Novvton. Princ. l. 2. prop.* 36.

40. Arterioſum alveum juxta cor eſſe anguſtiorem quam in primis aortæ ramis, & anguſtiorem in illis quam in ſecundis, & in ſecundis quam in tertiis, & ſic deinceps, probant menſuræ Anatomicæ. De venoſo alveo idem dictum eſto: *Vide Fig.* I.

41. Eamdem ſenſibiliter fluidi quantitatem quovis pulſu cordis tranſire per omnes alvei arterioſi & venoſi ſectiones B, CC, DD, EEE, &c. in ſtatu permanenti circulationis vel velocioris, vel tardioris, nemo negat qui circulationem admittit.

42. COROLLARIUM. Velocitas ſanguinis, quo nomine & cruorem & lympham intelligimus, eſt in diverſis alvei arterioſi & venoſi ſectionibus eo minor, quo major eſt alveus, ſeu amplitudinum vaſorum ſumma; eo major, quo ſumma minor eſt.

43. Docet experientia quod ſi ſint duo tubuli inæqualibus orificiis præditi, idem fluidum eadem vi propulſum tranſmiſſuri, minor ab utroque tranſmittatur copia propter attritum, ſeu adhæſionem fluidi cum parietibus, quam quæ ex orificio & velocitate deberet exſpectari, ſi nulla attritus haberet ratio. *Mem. de l' Acad. des Sc.* 1705. M. Carré, *pag.* 275.

44. Verum attritus quantitas ceteris paribus eſt ſuperficiebus attritis proportionalis, adeoque effluxus diminutio major eſt, ubi major ſuperficies.

45. Superficies vaſorum cylindricorum ejuſdem longitudinis eſt in ratione compoſita diametrorum ſimul & numeri vaſorum; docent Geometræ.

46. COROLLARIUM. Diminutio transfluxus ſanguinis per truncum eſt minor diminutione transfluxus per ramos, in ratione compoſita numeri truncorum ad ramorum numeros & peripheriæ diametri truncorum ad peripheriam vel diametrum ſummatim ſumptam omnium ramorum.

47. COROLLARIUM. Diminutio transfluxus in trunco eſt minor reſpectu diminutionis in ramis tertii ordinis quam in ramis ſecundi, & in ramis ſecundi quam in ramis primi ordinis; quia, ut docet Anatomia, creſcit numerus ramorum, qua proportione arteria prolongatur, in majori ratione quam creſcit eorum capacitas. Sic meſentericæ ſuperioris rami primi ſunt 21, rami quarti, qui inteſtina jam amplexantur, ſunt 1200 ſeu 57. vicibus numeroſiores, & tamen eorum alveus primorum ſectione tranſverſa non eſt quadruplo major, ut obſervarunt *Keill* & *Hales*.

48. Eadem tranat per truncum ac ramos ſanguinis quantitas, (41.) verum in ramis multo major eſt attritus, quam in truncis (46), & ratione attritus decreſcit transfluxus quantitas (44); ergo neceſſum eſt ut transfluxus in truncis retundatur a reſiſtentia in ramis oborta, magis quam a propria truncorum reſiſtentia; adeoque ſi ſanguis per truncos tantum apertos exſiliret, is multo velocius efflueret, quam de facto fluit in ipſis non vulneratis.

49. Neceſſum eſt pariter e trunco tranſverſim ſecto majorem dato tempore ſanguinis copiam effluere, quam quæ ex ramis ejus omnibus ſimul apertis transflueret; licet ante ſectionem æqualis tranet utrobique copia.

50. EXPERIMENTUM. Sint duo canes quantum fieri poteſt robore & ætate æquales, ſcindatur ſecundum longitudinem alteri inteſtinalis tuba, ligata prius vel preſſa meſenterica inferiori, & accipiatur ſanguis intra minutum ex arteriolis omnibus ſectis effluens; alteri vero ſecetur tranſverſim arteria meſenterica ſuperior, & excipiatur ſanguis eodem temporis ſpatio emiſſus; vigecuplo major erit priori iſta ſanguinis quantitas.

51. EXPERIMENTUM. Canis vivi aortæ inferiori aptetur tubus aqua tepida continuo plenus ope ampliſſimi infundibuli, videbis intra breve tempus ita elui ſanguine omnia vaſa arterioſa & venoſa, ut meſenterium niveum candorem acquirat: jam ſcindantur inteſtina tenuia, & ex pendulo ac menſura quænam transfluat aquæ copia perſpicito; dein ſecto trunco, vel prius ſectis ramis ejus primi vel ſecundi ordinis, habebis quantitatem eodem tempore transfluentem, & invenies eo minorem eſſe transfluxum ex arteriarum ramis ſimul omnibus, quam ex trunco, triplo minorem, ſi primi; & ſexdecies minorem, ſi rami e limbo meſenterii inteſtinis contiquo ſecuntur; & vigeſies, ſi ultimi & minimi, qui in averſa inteſtinorum parte reptant, fuerint aperti.

52. Similibus æxperimentis evincitur nullam etiam eſſe arteriam in animalibus, ſi pulmonariam excipias; de qua non ſufficientia capta ſunt experimenta, quam ſanguis, aut ſaltem aqua tepida cruenta facilius tranet meſenterica. Nil enim arterias, v. g. renales, perparum muſculares, parum carotides tranat in experimentis inſtitutis.

53. Velocitas cujuſcumque fluidi poteſt concipi velut acquiſita ex lapſu fluidi a quadam altitudine. Idem enim eſt quoad velocitatem, ſive ea debeatur emboli prementis viribus, vel lapſui ex altitudine debita, unde omnes hydraulici velocitatem æſtimant ex altitudine ad quam motu ſurſum verſo aqua eadem poſſet aſſurgere, & ea altitudo eadem prorſus eſt ac *altitudo genitrix velocitatis*: *Mem. de l' Acad. paſſim*.

54. Conſtat autem velocitates ejuſdem fluidi di-

verſis altitudinibus delapſi, aut diverſis viribus propulſi, eſſe ut radices harum altitudinum vel virium. *Mem. dell' Acad.* 1736. *M. Pittot*, *Mem. des Pompes*.

55. Quidquid corpora movet vocatur vis & corpora nulla moventur niſi a viribus obices ſuperantibus, & non velocius eadem corpora moventur, niſi a majoribus viribus; fluidorum itaque velocitates omnes debentur viribus, & majores majoribus viribus: Errant itaque illi; qui, non adaucta vi pellente, velocitates fluidorum intendi putant in emiſſario, eo tantum imminuto, id eſt, auctis etiam obicibus, quo errore non eſt in theoria media craſſior.

56. COROLLARIUM I. Obſtructa al vei ſanguiferi parte quacumque in extremis arteriis cujuſvis ordinis, eadem prorſus remanebit in ſuperſtite orificio, quæ prius erat, velocitas, niſi mutetur cordis vis; a corde autem totam, ſaltem in ſtatu permanente, ſanguinis velocitatem pendere demonſtravit *D. Michelotti Prænot.* 2. *de ſeparatione fluidorum*.

57. COROLLARIUM II. Imminuto ſanguinis alveo, vel aucto ex arteriis in venis emiſſario, minuitur ratio ſectionis emiſſarii ad ſectionem alvei in trunco aut ramis anterioribus; ergo (ex 39.) debet imminui ratio velocitatis in truncis ad velocitatem in emiſſiariis, ſeu tanto minor evadet velocitas in trunco, quam in emiſſariis, quo ſectio, ſeu apertura emiſſariorum minor eſt apertura trunci.

58. COROLL. III. Obſtructis. v. g. ex 1200. ramuſculis arteriæ meſentericæ, 600. ſeu dimidia parte obturata, docet experientia etiam in vivis animalibus facta, & evincit ratio, quod dimidio minor eſt ſolito transfluxus quantitas, adeoque eadem quæ prius in his emiſſariis remanet velocitas; aſt totus qui in ramis & truncis ſuperioribus eſt ſanguis per hæc tantum emiſſaria poteſt effluere, adeoque ex 56.) duplo tardius transfluere debet. Negligimus hic augmentum velocitatis, de quo agemus infra.

59. COROLL. IV. Quantitas ſanguinis per meſentericam arteriam in ſtatu ſano tranantis ſit decima ſexta pars ejus, quæ eodem tempore e corde in aortam tranſmittitur; hoc poſito truncus meſentericæ poteſt haberi pro decima ſexta parte emiſſarii aortæ; obturata itaque arteria meſenterica, vel ejus ramis omnibus, ratio trunci aortæ ad ejus emiſſaria adaugetur, ſive major eſt decima ſexta parte ratio ſectionis aortæ ad ſectionem ramorum ejus; ergo (ex lemm. 39.) velocitas ſanguinis in aorta reſpectu velocitatis in ramis liberis eſt decima ſexta parte minor.

60. Nulla eſt arteria cujus ultimi rami omnes ſimul ſumpti propter attritus, poſſint traſmittere pluſquam vigeſimam partem ſanguinis quem tranſmittere poſſet truncus, ſi & rami & trunci ſeorſim aperti fuerint. (Experim. 50.)

61. COROLLARIUM. Orificia vel *emiſſaria effectiva* æſtimantur majora vel minora pro quantitate fluidi ea tranantis intra datum tempus, modo vis fluidum premens eadem ſit. Nulla etiam alia ratione variare poteſt effluxus quantitas; cum ergo idem tempus, eademque vis premens adhibetur, quantitas fluens eſt ut emiſſarium.

62. COROLL. Ergo res eodem recideret quoad quantitatem ſanguinis vaſa tranantem, ſive rami ſimul ſumpti ampliores ſint truncis, ſed attritui obnoxii, ſive rami ultimi paterent in venas orificio ſeu emiſſario, quod truncorum amplitudine vigeſies minus foret, & attritus expers.

63. *Embolus* eſt corpus quod in vaſa fluido vehendo deſtinata ejuſdem prorſus figuræ ac diametri interioris, propulſum, fluidum in vaſis contentum ulterius pellit, & promovet, cum ſufficienti vi ipſe promovetur.

64. Sit (Fig. I.) A, B, C, D, arteria ramoſa fluido plena intra quam ex A in B immitatatur embolus E: 1. Evidens eſt maſſam fluidi cylindro A B, vel ſpatio ab embolo occupato æqualem neceſſario tranaturum eſſe, ſive embolus ille ſit durus, ſive columna ipſiuſmet fluidi emboli vices gerat. 2. patet etiam quod columna fluidi prius in A B poſita eadem prorſus præcedat velocitate, qua baſis emboli ſubſequitur. 3. Liquet etiam columnam fluidi e trunco expulſi, eo minorem in ramis ejus B C longitudinem occupaturam fore, quo rami illi bini ſimul ſumpti trunco ſuo capaciores fuerint. 4. Quod idem obtinet in ramis ſecundi ordinis C D, reſpectu trunci ſui B C, & ſic deinceps. 5. Quod eadem prorſus ex emiſſariis E E omnibus ſimul efflueret fluidi copia, quæ ab embolo A B fuit propulſa, quæque volumine æqualis eſt volumini ipſius emboli. 6. Si pari paſſu creſcit emboli volumen & baſis, qua dilatatur vas, non mutantur prius aſſignata phænomena, quandoquidem diametrum vaſorum indeterminatam aſſumpſimus, & illas majores ut in diaſtole, vel minores ut in ſyſtole ſupponere potuiſſemus. Unde vanum eſt perfugium eorum qui diametros vaſorum utpote varias computo ſe ſubducere clamant.

65. His poſitis evidens eſt quod ſanguinis columna in quolibet vaſe contenta, (velut in C D) ſit embolus reſpectu fluidi in ramos ejus (D E) tranſmittendi, quod eatenus procedit, & truncum ſubit, quatenus locum ipſi facit fluidum ramulos patulos ingrediens: ſi itaque ramulorum alteruter ſit obturatus, vel ſit nullus, tunc impoſſibile eſt hunc embolum progredi, niſi totus liquor in eo contentus per reſiduum tubum (D E) trajiciatur, & in hoc caſu velocitas fluidi trajecti erit ad velocitatem emboli ſequentis, ut baſis emboli ad baſim columnæ fluidi, ſeu orificii emiſſarii; ut autem vas ſenſibiliter dilatetur, requiritur vis fluidi adaucta.

66. *Obex* dicitur corpus quod velocitatem in ſe recipit, & partim vel ex toto deſtruit; unde evidens eſt quod columna ſanguinis in vaſis præexiſtens obex eſt ſanguini de novo immiſſo. Aſt ſi columna ſanguinis in vaſe præexiſtens ita vaſis parietibus adhæreat, ut nequeat ulterius promoveri, quin vas ſecum trahat, tunc temporis obex eſt non ſolum ut moles hujus columnæ & vaſis, ſed ut moles requiſita ad ſolvendum & trahendum

dum vas. Sit v. gr. pondus quod requiritur ad lacerandam arteriolam æquale viginti libris, grumus ſanguinis huic vaſi adhærens, ut hoc poſſit avelli quin laceretur vas, æque reſiſtit ac moles viginti libris æqualis. Si itaque vis ſanguinis datum vas ſubeuntis major non ſit hoc pondere, datur obex huic vi inſuperabilis; res eodem recidit, ſi arteria ſit ligata, vel quoquo modo conſtricta.

67. Cum omnis obex in quiete conſtitutus ſit, veluti moles movenda, & reſiſtat vi ſuæ tantum inertiæ, ſi columella ſanguinis quovis pulſu cordis eum impetat vi viva, utut exigua, debet moles reſiſtens eam velocitatem concipere, quæ ſit quotus quantitatis motus in columella contenti per maſſarum ſummam diviſa: ſit v. g. velocitas columellæ ſanguinis unius pollicis intra ſecundum lamella ejus prima æqualis uni grano, moles vero movenda æqualis quoad reſiſtentiam decem libris, velocitas poſt impulſum a corde factum erit in obice æqualis $\frac{1}{92161}$ parti pollicis intra ſecundum ex legibus motus. Et quoniam vis cordis intermittit in vaſorum ſyſtole, tunc temporis elaſtica vis vaſis diſtracti, & aliquatenus elongati reſurget, & obicem 7680a parte lineæ remotum priſtino loco reſtituet.

68. Ex hoc itu & reditu vaſis, cordis ictibus diſtracti, & elatere reſtituti, ſit attritus vaſis & ſanguinis contenti, qui eo majorem calorem excitat, ceteris paribus, quo denſius & ſpiſſius eſt fluidum inibi contentum; nam calor ex attritu corporum diverſæ denſitatis eſt ut eorum denſitas, docente *Hermanni Phoron.*

69. Velocitas contractionum cordis eſt in ratione compoſita ex ſubduplicata virium illud moventium, & ſimpla amplitudinis emiſſariorum ſanguinem ex arteriis in venas tranſmittentium.

1. Vires corporum inter ſe ſunt ut effectus ab illis præſtiti, ſeu ut moles quæ moventur, & velocitates ſimul; adeoque vis cordis æſtimari poteſt ex ſanguinis ejecti mole, ac velocitate; verum fluidi datum orificium tranantis moles creſcit & decreſcit in eadem ratione qua velocitas; vis ergo qua cor contrahitur, & expellit ſanguinem, eſt in ratione duplicata velocitatis ſanguinis, adeoque velocitas ſanguinis e corde ejecti eſt in ratione ſubduplicata virium cordis. Verum creſcit aut decreſcit hæc velocitas, qua proportione ſolidi cordis parietes locum a ſanguine occupatum ſubeunt; & quo velocius ſubeunt, ſeu contrahuntur, eo velocius ſanguis loco cedit, & in arterias projicitur; ergo velocitas etiam contractionum cordis, cum ſit in eadem ratione, qua velocitas ſanguinis e corde ejecti, eſt etiam in ratione ſubduplicata virium cor contrahentium.

2. Velocitas columnarum ſanguinis pro diverſis arteriarum orificiis, ſæu emiſſariis, diverſa eſt; nam velocitas embolorum eſt emiſſariis reciproca, quoties orificia effectiva emiſſariorum minora ſunt quam baſes embolorum. Si dubitas conſule aquileges, vel tenta experimentum ſequens.

70. Sit ſyrinx cum embolo ſuo, qui ope elateris, vel proprii ponderis aquam, aut fluidum quodvis ex tota ſyringis cavitate intra datum tempus expellat per orificium cognitum; jam vero fiat orificium duplo minus, attendendo ad attritus, ratione quorum orificia majora magis tranſmittunt, quam in ratione amplitudinis, & videbis quod eadem vis adhibita non niſi intra duplum tempus eamdem ſyringem fluido exhaurire valeat.

71. His poſitis, quanto minora fuerint minorum vaſorum emiſſaria ſimul ſumpta, tanto minor erit in truncis ſanguinis velocitas; verum velocitas contractionum cordis, ſi iiſdem urgeatur viribus, eſt ut velocitas ſanguinis in truncis præexiſtentis, ergo quo minora ſunt ſanguiferorum emiſſaria effectiva, eo minor, & quo majora, eo major eſt contractionum cordis velocitas: quod erat probandum.

72. COROLLARIUM. Si eadem ſit vis contractiva cordis, & diverſa ſit emiſſariorum ſumma in alvei ſanguiferi parte anguſtiori quærenda, erit velocitas cordis ſolito minor, vel ſolito major, prout minor vel major erit hæc emiſſariorun ſumma; adeoque obſtructa dimidia ramorum aortæ parte, dimidio tardior erit cordis contractio, vel dimidio minor intra idem tempus erit ejecti in aortam ſanguinis quantitas. Quod qui negant illi in hydraulicis cœcutire amant.

73. Errant itaque illi qui contendunt vires cordis & arteriarum datis obſtructionibus, non vigere ſolum, quin etiam ex reſiſtentia in arteriolis ſanguineis, lymphaticis, obſtructis, plurimumque tenſis ſuborta, intendi.

74. COROLLARIUM II. Si laxantibus, diluentibuſque fluxilior, ſeu minus viſcoſus evadat ſanguis, nec tamen ab his decreſcat vis cordis contractiva, tunc minor erit attritus ubique; ſed res eodem recidet ac ſi orificia effectiva omnium vaſorum ac præſertim minimorum paulo magis accederent ad truncorum amplitudinem, adeoque idem eſt ac ſi nativæ ſolverentur obſtructiones; unde creſcet ſanguinis in truncis, & cordis ipſius velocitas.

75. COROLLARIUM III. Si imminutis quavis de cauſa arteriarum emiſsariis, velocitas contractionum cordis & ſanguinis in truncis eadem remaneat, quæ ante obſtuctiones; neceſſum eſt ut vires cordis adaucte fuerint, & vires cordis adaugeri tunc debent in ratione duplicata inverſa emiſſariorum: obſtructa dimidia orificiorum parte, dimidio minor erit ex arteriis in venus transfluxus quantitas, ac proinde velocitas emboli cujuſvis (64. n. 5.) jam vero niſi duplo major evadat velocitas in emiſſariis, non poterit eadem ſanguinis quantitas venas tranare, quæ prius eodem tranabat tempore, nec poteſt duplo major eſſe in emiſſariis velocitas, niſi vis quadrupla pellat embolum. (Vide demonſtrationem in *Mem. de l'Acad.* 1735. *Mem. ſur les Pompes.*) Et ſi velocitas in emiſſario duplo major ſit, duplo major eodem tempore tranabit fluidi quantitas; ſed velocitas in embolis eſt ut quantitas ex emiſſariis fluens, adeoque ſi duplo major evadat quantitas fluens ex emiſſariis,

ſariis, (ſeu æqualis evadat quantitati per omnia ſimul vaſa libera fluenti) duplo major evadet ſanguinis in truncis velocitas, quod ſine vi quadrupla fieri non poteſt; intera tamen eadem erit. quæ in ſtatu ſano pulſum velocitas.

76. COROLLARIUM. Ratum itaque & fixum hoc maneat, quod poſitis obſtructionibus, & eadem ſanguinis denſitate ac conſiſtentia, impoſſibile eſt non imminui cordis & pulſuum velocitatem; & ſi tunc temporis eadem perſtet cordis & pulſuum velocitas, impoſſibile eſt vi.es cordis non adauctas fuiſſe in ratione duplicata directa obſtructionis, ſeu inverſa duplicata emiſſarii ſuperſtitis.

77. Velocitas cordis ab oſtructione minuitur magis vel minus, prout maior vel minor retinerur ſauguinis transfluxuri quantitas. Sic ſi decima ſexta pars ſanguinis a corde ejecti in quavis ſyſtole tranet arteriam meſentericam ſuperiorem, cum, ejus obſtructo trunco una decima ſexta parte, minuatur ſanguinis in corde, in carotidibus, ſubclaviis, aortaque deſcendenti, velocitas, tantumdem decreſcit cordis velocitas. Aſt eadem ſanguinis quantitas tranare debet ultimos ramos, ſive rubros, ſive lympaticos & ſeroſos ſimul ſumptos, ut docet Anatomia; ergo obturatis omnibus ſimul arteriæ ramis, idem accidit ac obturato trunco.

78. COROLLARIUM. Si arteria meſenterica det viginti ramos primi ordinis, & quilibet ramus viginti ramulos, ac demum quilibet ramulus viginti vaſcula lymphatica, obſtructis viginti hiſce lymphaticis, non magis obſtruitur arteriæ alveus, quam ſi unicus ramus tertii ordinis obſtrueretur, qui in hypotheſi eſt $\frac{1}{8000}$ pars totius trunci; adeoque ſi ſint glandulæ ex lymphaticis potiſſimum conflatæ, fieri poteſt obſtructio molis notabilis, quæ tamen non ſenſibilem velocitati partem cordi & pulſui adimat, utpote quæ non centeſimam ſanguinis per alveum arterioſum transfluxuri partem ſiſtat.

79. Cum notabilis datur alvei ſanguiferi obſtructio, non raro numerus pulſuum intra datum tempus adaugetur, docente tantum experientia.

80, Ubi datur pulſuum intra datum tempus major ſolito numerus, ibi datur *frequentia pulſus*, quæ eadem eſt in corde ac arteriis, quæque ſupponit repetitas cordis contractiones: raro autem accidit in febribus acutiſſimis, ut numerus pulſuum duplo major evadat quam in ſtatu ſano.

81. Si orificia cordis arterioſa immutabilia ſint, velocitas ſanguinis in aortam ejecti intra minutum eſt in ratione compoſita ex ratione velocitatis, & ex ratione frequentiæ pulſus; nam velocitatis ſanguinis a corde ejecti eſt proportionalis velocitati qua parietes cordis ad ſe invicem accedunt, ita ut quo altius contrahuntur; & quo minus tempus ad hanc ſingulam contractionem adhibent, eo citius evacuantur ventriculi, eo velocius ſanguis in arterias ejicitur: verum ſub pari contractiones cujuſvis altitudine, & duratione, ſeu velocitateſi intra minutum temporis fiant duplo plures ſi, miles contractiones cordis, ut ſi pulſet cor 140 vocibus quod prius 70 pulſabat, evidens eſt toties, ſeu duplo majorem fore ſanguinis aortam ſubeuntis velocitatem. Quod erat probandum.

82. COROLLARIUM. Velocitates ſanguinis in aorta erunt quadrupolo, noncuplo majores ſolito, ſi frequentia ſimul & velocitas duplo vel triplo major evadat: aſt erunt ſextuplo majores, ſi alterutra duplo, & altera triplo major evadat: & erunt conſuetis æquales, ſi tantumdem decreſcæt velocitas pulſus, ſeu ejus altitudo, quantum creſcit frequentia; ac demum velocitas ſanguinis erit in arteriis ſolito minor; ſi creſcat frequentia pulſuum cordis in minori ratione; quam decreſcit ejus pulſuum altitudo; ergo ex pulſus frequentia ſola, non habita ratione altitudinis, non poteſt æſtimari velocitas ſanguinis in arteriis.

83. COROLLARIUM. Vis cordis eſt ut ſanguinis ejecti duplicata velocitas, adeoque in ratione compoſita ex duplicata frequentiæ & velocitatis pulſuum.

84. *Labor* potentiæ motricis æſtimatur ex viribus quas exerit, & ex duratione operationis: *Hydrodyn. ſect.* 9.

85. COROLLARIUM. Labor potentiæ moventis eſt in ratione compoſita ex duplicata velocitatis, duplicata frequentiæ pulſuum, & ex laboris duratione.

86. Non debet conferri impenſa virium potentiæ cor moventis inter durationem morbi, & durationem vitæ ſanæ, quia in vita ſana, non autem in morbo, vires a corde expenſæ quotidie & plures in die integre reparantur; virium impenſa quæ pluries intra breve tempus reficitur, vocatur *Exercitium*; aſt quæ pari paſſu non reparatur, & ex qua proinde actu debilitatur animal, vel potentia motrix *Labor* vocatur. Hinc intelligimus eum qui febre afficitur, non metaphorice, ſed proprie *febre laborare*, ut antiqui Medici recte ſenſerant.

87. Vita in animalibus ſupponit vim motricem ſuperſtitem, & huic proportione reſpondet vigor functionum.

88. In animalibus potentiam motricem, tum actualem, tum habitualem, eſſe certis terminis circumſcriptam docet laſſitudo, quæ ex laboribus quotidianis paululum intenſis ſupervenit, & demonſtrat mors ſenilis, quæ vires omnes motrices exhauſtas evincit; jam ſi tantumdem virium accederet corpori, quantum labore tum cordis, tum muſculoſum quotidie abſumitur, potentia motrix eadem ſemper foret & perennis; cum autem & virium gradu & duratione finita ſit, quo majus erit dato tempore ejus diſpendium, eo major debilitas.

89. Quo major eſt labor tum vitalis, tum voluntarius, eo majus eſt virium diſpendium; labore enim plus abſumitur quam reparatur, potiſſimum vero a labore vitali, ſeu ab adaucto cordis & vaſorum motu; quia virium vitalium impenſa ſolito major, cum noctu interdiuque fiat, nec corporis quiete ac ſomno reparentur jactu-

ræ, ea multo major eſt quam impenſa virium quæ ſit a laboribus voluntariis, cibo, potu, quiete, ſomno, intermiſſis.

90. Eatenus vivit animal, quatenus ejus potentia motrix ſat eſt vegeta ad diverſas, quæ circulationi opponuntur, reſiſtentias ſuperandas, ſeu ut in medio reſiſtenti circulum ſanguinis ſuſtineat; verum cum illæ reſiſtentiæ conſtantes ſint, imo vivendo augeantur a fluidorum ſpiſſitudine, & ſolidorum rigeſcentia, requiritur ad vitam ſuſtinendam determinata potentia, & exigua quæcumque non ſufficit. Quo majores itaque ſunt reſiſtentiæ, ut in ſanguiferorum obſtructionibus, eo majus & præſentius eſt mortis periculum.

91. Quo major itaque eſt labor vitalis, ſeu vita magis actuoſa, functiones vitales magis vividæ, & laborioſæ, eo citius decreſcit potentia motrix, & ad illum accedit gradum, qui reſiſtentiis circulationi oppoſitis ſuperandis impar eſt, quo facto mors eſt; hinc cauſam mortis validis & diuturnis febribus ſupervenientis, necnon lethi ſenilis quiſque poteſt intelligere.

92. Quo labor eſt major, eo magis vires deterit; quo labor eſt diuturnior, eo magis vires exſolvit; adeoque febris, quæ (ut alibi demonſtratum eſt) labor eſt, periculum vitæ portendit in ratione magnitudinis ſuæ ac diuturnitatis. Eſt tamen in hoc caſu terminus maximus, quem diuturnitas cum dato vigore transgredi non valet, Geometris determinandus.

93. Hinc intelligitur quare quo minori motu donantur erucæ in nymphas converſæ, locis ſcilicet frigidis detentæ, eo diutius vitam ſuam protrahunt; quæ papilionum larvam indutæ, quo vividiori motu exagitantur, ſeu vitam magis actuoſam vivunt, eo citius fatu funguntur. Nymphæ enim ad plures annos, aſt papiliones vix ad aliquot dies, vitam protrahunt. Vide *D. de Reamur de inſectis*, *D. Ritter de longævitate*.

94. Sequitur etiam eo majorem eſſe, vel minorem vitam, quo majores vel minores exeruntur vires motrices, ut in febribus inflammatoriis, aſt tanto majus fieri virium detrimentum, unde cæteris partibus majus periculum.

95. Adeoque ſi potentia motrix cordis ſit intelligens, & conſervationi corporis intenta, ea debet tunc tantum vires cordis majores exercere, cum hujus conatus ope poteſt materiam morbificam circulationi oppoſitam deſtruere, vel debellare: & cum nulla urget cauſa morbifica, debent eſſe vires vitales quam minimæ, modo ad reſiſtentias conſuetas vaſorum & fluidorum ſuperandas ſatis ſint.

96. In ſtatu ſano potentia motrix minimam ſuarum virium partem expendit, & eſt maxima; in ſtatu vero morboſo maximam, & evadit (in agone) minima.

97. Pulſus enim in ſanis, docente obſervatione, nec æque frequens, nec æque durus, nec æque magnus eſt, ac in febris augmento & ſtatu, ubi potentia motrix nondum multum eſt imminuta; ſed in ſanis potentia motrix eſt integra, quæque multo majores exerere poſſit vires, quam quas actu in ſanis exerit: ergo in ſtatu ſano potentia motrix minimam ſuarum virium partem expendit, & eſt maxima.

98. Quo diutius procedit febris, vel morbus acutus inflammatorius, & quo fortior eſt, eo minor evadit potentia motrix, uſquequo in agone, ſeu ultima lucta deficiat; verum ſi conferatur pulſus febrientium cum pulſu ſanorum, prior eſt, pro ſtatu potentiæ motricis, multo fortior, plenior ſcilicet aut frequentior, vel durior, adeoque potentiæ motricis ſuperſtitis eſt pars tanto major, quo potentia minor eſt; ergo in ſtatu morboſo potentia motrix, utcumque ſolito minor, & demum in agone minima, majorem ſuarum virium partem, ac dein maximam expendit quod erat probandum.

99. Data obſtructione notabili alvei ſanguiferi, notabile imminet periculum, cum neceſſario multum retardatur in omnibus majoribus vaſis circulatio, adeoque languent omnes functiones a circulatione dependentes, ut videre eſt in ſummo ſenio, in animalibus frigore congelatis.

100. Verum quoniam ſanguis quadrupedum & hominis non poteſt nobiliter retardari in corpore, quin defectu expurgationis, putrefactio, ad quam pronus eſt, intendatur, & putrefactione nil eſt pejus, nil conſervationi magis contrarium, ut docet ſphacelus: ergo obſtructione alvei ſanguiferi data, imminet ſummum vitæ periculum, quod viperis, ſerpentibus, teſtudinibus, nymphis erucarum non accidit, quia pingui quodam muco condiuntur, & a putredine diutius ſervantur eorum humores, ut docet experientia.

101. Patet inde obſtrui poſſe magna vaſorum lymphaticorum, & adipoſorum glomeramina; ſine notabili periculo, quia 1. quam minima exinde alvei ſanguiferi pars obſtruitur, (ex 59.) 2. quia diutiſſime ſine putredine ſervantur ea fluida, ut patet ex adipe culinario, qui ſine condimento ad annos ſervatur, & ex tumoribus ſcirrhoſis, ſteatomatoſis, quos vix putreſcere etiam exſtirpatos obſervavi: *Conſulatur Boerhaave*, *Chem. tom.* 2. *& Stahl. diſſert. &c.*

De Symptomatis Inflammationis.

102. Ea ſunt quadruplicis generis; vel in *functionibus animalibus*, ut dolo, agrypnia, anxietas; vel *functionibus vitalibus*, ut febris, dyſpnœa; vel *excretis*, ut puris fluxus, ſi adaugeageatur inflammatio vulneris, ulceris; vel demum in *qualitatibus* vitiatis, ut calor, rubedo, tumor, tenſio, &c. pauciſſima ex his expendemus.

De Calore.

103. A particularum ignearum vi & impetu in fibras nerveas calorem pendere norunt nuperi Phyſici *s'Graveſande*, *Muſchenbroeck*, *Hamberges*: adeoque calor cæteris paribus eſt, ut ignearum particularum quantitas in corpore, & ut earum duplicata velocitas; exhalato vapore calidiſſimo ex mixturis plurimis, licet hæ mixturæ

turæ vehementius agitentur, frigent tamen, ut docent experimenta *Boerhaaviana*, *Florentina*. *Hombergii*, *Geoffroi*. (a)

105. Sanguis humanus particulis igneis ſcatet. Globuli purpurei exſiccati ad ignem flammam concipiunt, lymphatici non item; homini funibus ſericeis ſuſpenſo & & electrica vi imbuto, ſi alterius manus admota fuerit, ſcintillæ igneæ cum crepitu & dolore utriuſque, e contactus puncto vibrantur in experimentis *D. Gray*, *Dufay*. Affrictus faciei, induſiorum ſucceſſu, ſcintillæ etiam excutiuntur.

105. Quo frigidiora ſunt corpora calidis admota, & quo denſiora, eo majorem ignearum particularum copiam abripiunt; docet *Hamberg. in Phyſic.* adeoque calor in diverſas ejuſdem corporis partes continuo ex calidioribus diffunditur uſque ad æquilibrium: imo ea ratione ſe diffundit aliquantulum in ambientem aera: unde atmoſphæra calida animalium.

106. Calor hominis duplici de cauſa creſcit, aucta ignearum particularum copia: quod præſtat ignis focarius, ſolaris, catoptricus, admotus, vel corpora actu ignita, calida, applicata, vel ingeſta alimenta, medicamenta, venena igneis particulis ſcatentia, ut ſpiritus ardentes, ſalia alkalina fixa, acida igne retortæ expreſſa, olea empyreumatica, aromatica acria, lapides cauſtici: Huc ammochaſia, thermæ; caldaria, inſolatio.

107. Altera cauſa caloris ſpontanei, ſeu intus oriundi, eſt particularum ignearum motus adauctus, qui debetur viribus mechanicis, ſeu ipſius ſanguinis & ſolidorum attritui, majorem his velocitatem conciliandi, adeoque vim caloris intendenti, ut patet ex manuum confricatione; vel etiam caloris augmentum ex eo fit, quod nitantur in contactum vel in ſe mutuo liberius tendant igneæ particulæ aliis cauſis extricatæ, & expeditius ruant in ſe mutuo ut inter duorum ellychniorum flammas fieri vident Phyſici. Creſcit enim ille impetus in eadem lege qua corporum gravium celeritas.

108. Calor ex ſecunda cauſa (107) creſcit in ratione velocitatis duplicata, in corporibus diverſa velocitate attritis, demonſtrante *Hermanno in Phoronomia*; nec non ſub diverſis earum denſitatibus, ſi par ſit ignis copia, creſcit in denſitatum ratione: adeoque in corpore ubi major celeritas, denſitas, & humorum acrimonia, ibi maximus calor; ubi denſitas & humorum acrimonia ſunt celeritatibus reciprocæ, ubi æqualis forte calor.

109. Labore excitari homogeneum, validum & conſtantiorem homini calorem apprime norunt operarii, quia ſanguini major velocitas, major ſolidorum attritus conciliatur; aſt ubi major ſimul cumpreſſio, & renixus fluidorum & ſolidorum, ibi calor intenſior, ut in naribus equitantium, pedibus viatorum, manibus operariorum; qui calor quandoque inflammatorius evadit; & agitatione quam vivida animi pathemata inferunt, ut ira, gaudio furore, calor pariter intenditur.

110. Si qua proportione creſcit velocitas, eadem decreſcat partium denſitas & fluidorum cohæſio, calor creſcet in minori ratione quam duplicata velocitas, quod in homine accedit; nam ſolida, fluidaque calore rareſcunt, & ſimul intra certos caloris gradus tunc vaſa ampliantur, tum fluida fluxiora evadunt, quod experimento ſequenti pluries tentato didici.

111. EXPERIM. Orificio receptaculi aqua continuo pleni aptetur inteſtinum vel arteria quæ aquæ copiam dato tempore tranſmittat; ſi aquæ ſit temperies ad gradum 4um thermom. Reaumuriani, id eſt, congelationi proxima, vel ſi ſit ad gradum 80um, id eſt, ebullitioni proxima, minor multo copia tranabit quam ſi ſit ad gradum circiter 32um vel 33um. Sic eadem copia effundebatur frigidæ intra 246. fervidæ ac calidæ ad 33um gradum intra 186. ſecunda. In vaſis vero ferreis & æneis quo calidior eſt aqua, eo velocius fluit, & uberius; aſt in corpore humano non ita; propter fibrarum criſpationem a calore quadrageſimum gradum ſuperante factam.

112. COROLL. Moleſtus eſt quidem qui in morbis inflammatoriis oritur calor, aſt cum gradum 40um nunquam, ni fallor, ſuperet & 280 major ſit, ſanguinis fluxilitatem, morbificæque materiæ reſolutionem, & vaſorum dilatatione ſimul adaucta, transfluxum juvat admodum.

113. Determinato gradu caloris incubata germinant tum ova animalium, tum ova plantarum; norunt Phyſici. Aſt alia vel majori caloris gradu indigent, alia calore diutius applicato, ut gummi, reſinæ ſerius, ocius in illo, vel hoc caloris gradu ſolvantur. Lympha ovuli humani fœcundata, velut accepto ſuo menſtruo, liqueſcit applicato per novem menſes humano calore qui ad 28um 30um gradum accedit. Ova gallinæ per 21. dies calore gallinæ paulo majori, vel caldarii ad 33um gradum incubantur. Ova erucarum intra ſeptimanam, ſi humano calore foveantur, aſt ſerius, ſi atmoſphæræ calore ad 18om gradum ſint incubata.

114. Numquid meteries phlogiſtica vaſis impacta pro diverſo morbo diverſam habet indolem, ita ut varioloſa intra quindecim dies, morbilloſa intra quinque circiter, ſufficientem fluxilitatem adipiſcatur: furunculi una aut altera die maturantur; bubones peſtiferi citius quam ſyphiliticii, tardiſſime & vix intra pueritiæ limites ſchrophuloſi, niſi diſſolvens aptum, ut ſyphliticis hydrargyrum, apponatur.

115. Ex dictis hactenus liquet caloris gradum ex at-

(a) Si acetum deſtillatum ſali volatili ſanguinis miſceatur, miſcela ebullit inſigniter & refrigeſcit, *Slare Tranſ. Phil.* aceti diſtillatii ſeſquipinta affuſa mercurii ſublimati corruſivi, & ſalis ammoniaci libræ, mixtura agitata fuit, & tamen ad glaciem uſque friguit. Omnia ſalia alkalina volatilia ex animalibus mixta cum aqua in ſolutionibus motu frigus producunt. Omnia olea plantarum eſſentialia idem cum ſpiritu vini faciunt. Ecce phænomena in quibus creſcente inteſtino motu decreſcit calor; ergo cauſa caloris non eſt motus inteſtinus, ſi deſint igneæ particulæ.

ex attritu oriundum creſcere, ut labor, vel ut actio ſanguinis in vaſa; actio vero corporum, aut ut aptius dicam, colliſio creſcit ut velocitatis reſpectivæ quadratum, ut fuſius dicemus, adeoque quo velocius ſanguis impinget, aut fortius nitetur in vaſa, quoque ſimul velocius vel fortiùs vaſa in ſanguinem renitentur, eo calor erit intenſior; nam velocitas reſpectiva, cum corpora in ſe mutuo feruntur, eſt ut ſumma velocitatum utriuſque corporis.

116. Si lympha ex hominis ſani cruore ſecedens calori aquæ ebollientis vel minimo tempore ſit expoſita, ea cito coagulatur & albeſcit ut albumen ovi, inde plurimorum in mentem venit lympham a pleuriticorum ſanguine ſecedentem, & ſimiliter coagulatam, a ſimili caloris actione ſuam coagulationem accepiſſe; interea tamen hoc eſt diſcriminis quod certe multum abſit, ut calor pleuritici ad eum gradum deveniat unquam, qui albumini ovi cogendo neceſſarius eſt, nunquam enim calor in pleuritici cruore ad 40um pertingit, cum ad ovum coagulandum requiratur gradus 87us vel ſaltem 67us.

117. Lympham hominis ſani diverſis experimenti ſubjeci, & inveni quod quo diutius calori 40um gradum ſuperanti fuit expoſita, eo minori gradu calori, ſed 50um ſuperante, deinceps ſtatim coagulatur; forte experimenta licet adhuc rudia apponere inutile non erit.

b. Die tertia Martii 1740. lympha hodie ex tracti ſanguinis ex viro ſeptuagenario, febre & dolore lateris affecto, coagulata eſt affuſa aqua calida pari copia ad gradum 63um Therm. Reaumur.

c. Aqua calens ad grad. 58um affuſa pari quantitati lymphæ ad grad. 6um: mixtura incaluit ad grad. 25um ſine coagulo. Nota quod debebat mixtura incaleſcere ad grad. 29um juxta regulas communicationis motus hic congruas; verum pars caloris tum in auras affundendo, tum in vaſis parietes denſiores abiit.

d. Jam eidem mixturæ ad grad. 22um calidæ affundo aquæ bullientis, ſeu ad grad. 87um unam tertiam partem, mixtura incaleſcit ad grad. 33um ſine coagulo.

Jam ſimili mixturæ ad grad. 32um calidæ affundo parem aquæ bullientis copiam, mixtura incaluit ad grad. 49um ſine coagulo.

e. Similem mixturam ad grad. 49um calidam infundo pari copiæ aquæ bullientis, totum albeſcit & deſcendit ad grad. 71um.

f. Quinque partes mixturæ, quarum una lymphæ, altera aquæ, ollæ immiſſæ, igni ſuppoſitæ ſunt per gradus vividiori, & cum ad grad. 55um pervenit aqua, albeſcebat, cum ad 65um thrombus lymphæ coagulatæ efformatus eſt.

g. 27 Martii lympha ſani hominis tubo vitreo excepta, aquæ ad grad. 64um dein expoſita, concrevit.

Aquæ partes triginta & una ſeri ſanguinis a quatuor diebus educti frigebant ad grad. 60um; & igni expoſitæ ad grad. 40um ſpumam albam ejecerunt, ſed non albeſcere cœpit mixtura niſi ad 55um.

h. Lympham rubellam in tubum vitreum infundi ad pedis altitudinem, tubus inferne erat hermetice clauſus qua parte in ollam aqua plenam immiſſus eſt, tunc demum albeſcere cœpit cum ad grad. fuit 75um: nullæ vero bullæ in lymphæ ſuperficie elevatæ ſunt, & volumen illius quadrageſima parte crevit. In hoc experimento comperi etiam lympham igne concretam rariorem & leviorem aqua fieri; quæ dum liquida, aquæ fundum conſtanter petebat.

118. Miror certe quòd in corpore pleuritici lympha ad grad. 40um coaguletur, quæ in experimentis ad grad. 55um albeſcere viſa eſt. Suſpicor in morbis quibuſdam inflammatoriis quoddam in corpore enatum ſingalare miaſma, vel quid ſimile, cujus ratione, potius quam caloris gradu, lympha coaguletur. Sic ſpiritu vini frigidi coagulatur illico; ſic in rheumatiſmo, licet calor conſueto vix major ſit, multo altius eſt ſanguinis coagulum quam in peripneumonia fortiſſima, mollius tamen: ſic a viperæ caudiſonæ morſu ſanguinis lympha mire coagulatur, ut teſtes oculati ſcripſerunt; ſal volatilis parum ſanguinem coagulat; ſal volatilis oleoſus in grumos vertit ex *Boerhaave;* cruor coagulatur etiam, teſte *Pitcarnio*, a ſucco cicutæ, atrope, ſale fixo roris marini, pulegii, meliori &c.

119. Cum ſanguis ad certum putredinis gradum vergit, ut in morbis malignis, in triteophya, non raro ſanguis, utcumque calori intenſo expoſitus per ſeptimanas, non coagulatur, imo qui morte accedente coagulatus eſt, putrefactione, poſt aliquot dies ſuperveniente, liqueſcit; pars enim mucilaginoſa putrefactionis motu nimium fuit diſſoluta.

Verum exiſtimandum non eſt ullum in pleuritici vaſis grumum ſimilem ei cruſtæ curiaceæ, quæ oblevat ſanguinem in patella poſitum; certe circulatio cito ſufflaminaretur; vivunt autem & convaleſcunt e pleuritide, rheumatiſmo, plurimi quorum ſanguis in vaſis ſuperſtes eſt ad coagulationem denſiſſimam diſpoſitus, & e quibus hunc pravum cruorem qui vellet exhaurire ægrum jugularet.

120. Calore expanduntur omnia corpora in ratione ſuæ denſitatis reciproca, & in directa gradus caloris ſuſcepti. Maximus gradus caloris qui ab aqua & ab ipſo ſanguine tetineri queat eſt gradus 87us; interea tamen vix ejus volumen una quadrageſima parte creſcit; adeoque ab alia cauſa, vel ſimul, vel ſeorſim agente tumor inflammatorius, volumen partis multo magis adaugens, repetendus eſt.

121. Calore mutatur craſis lymphæ, intima textura, craſſities molecularum ejus; unde color ex pellucido in album, vel ſubflavum abire poteſt, & feri exhalatione conſiſtentia poteſt intendi, ac acrimonia putredinoſa creſcere; unde non mirum ſi inflammationis non raro puris proventus ſuccedat, cujus quidem geneſim

ſim preſſioni ſanguinis & vaſorum mutuæ, horumque detrimento mechanico gratis alii tribuunt, laudibus tamen pluribus digniſſimi, quod artem ſalubrem promovere nitantur.

122. *Nota*. Calor corporis humani quieſcentis eſt ad calorem ſummo exercitio adauctum ut 284. ad 288. *Derham Theolog. Phyſ.*

Auguſt. 20. 1740 in memetipſo obſervavi pariter calorem urinæ in ſtatu ſano eſſe ad 28um gr., ut calor oris, axillæ, &c. & in ſtatu febrili cum palmæ pedum aduri mihi viderentur, calor earum non ultra 31um grad. aſcendebat, aeris calore ad 19um grad. conſtituto: moleſtia caloris creſcit in majori ratione quam caloris intenſitas.

De Rubedine.

123. Colores diverſos corporum ſenſibilium diverſis & determinatis molecularum ſuarum craſſitiei, & deſitati reſpondere docet *Nevvton Opt. lib.* 2.

124. Si fluidorum ejuſdem cum aqua circiter denſitatis, ut ſanguinis, moleculæ primæ compoſitionis, habeant craſſitiem æqualem octo millioneſimis pollicis partibus, illæ conſtituent corpus rubro-violaceum, qualis ſanguis venæ cavæ & pulmunaris arteriæ; ſi vero 14im hujus pollicis millioneſimis partibus pares ſint, ſeu circiter $\frac{1}{67000}$ illæ rubrum ſplendidius, ſeu ſcarlatinum colorem præbent, talis eſt color globulorum primi ordinis in aortæ & pulmonaris venæ ſanguine; qui globuli multo majores ſunt; ſed moleculas habent quales globuli ſeptimi ordinis: *Eſſais d'Edimburg. D. Martin. T.* 2.

125. Videtur itaque ſplendidiorem ſanguinis colorem ex ejus molecularum, vel majori denſitate, vel ex majori craſſitie pendere, contra quam vulgo Phyſici ſentiunt. Hinc patet quare ſanguis in pulmonibus, aeris frigore condenſatus, & in patella ſuperficie tenus paululum exſiccatus, rutilantem ruborem acquirat, maxime cum preſſu vaſorum, & vi cordis in morbo inflammatorio, vel ſpiſſior, vel denſior evadit; ſi vero major aſſignata ſit craſſities, ut coctione, ulteriori exſiccatione, aut aliis de cauſis accidit, alios colores is poteſt induere.

126. Corporum albidorum, vaſis rubro liquore plenis, intertextorum rubedo eſt eo major, quo plura ſunt puncta rubra, & pauciora alba; nec non quo vaſorum rubedo intenſior eſt, adeoque ſi in eadem ſuperficie vaſa rubra longiora, latiora, ſublimiora evadant, quod fieri non poteſt, quin minores evadant areolæ albæ, tota ſuperficies intenſius rubebit in harum dimenſionum ratione compoſita. Et eodem recideret phænomenum, ſi omnia vaſa rubra tantum in minori inter ſe diſtantia poſita forent, ut corrugatis areoli albis fieret. Longitudo vaſorum rubrorum creſcit, cum cruor in lymphatica truditur, quæ inde ſanguifera evadunt; ſublimitate vaſis rubri creſcente, & extra cutim prominente, multiplicatur rubra ſuperficies, & minus alto velamine obtegitur, unde rubedo intenſior.

127. Duplici de cauſa poſſunt vaſa ſanguifera in omnem ſenſum creſcere, vel quia vis ſanguinem in ipſa trudens abſolute major eſt, vel quia eorum minor eſt abſoluta reſiſtentia; verum ſi ſecunda cauſa, ſeu ratione laxitatis & atoniæ dilatentur vaſa ut fit in varicibus, obſcurius rubebit ſanguis, imo nigreſcet, ut in ecchymoſi & apice phlegmones; vel eryſip latis ad ſphacelum vergentis, decreſcit calor, ſenſus, tenſio. Ergo cum in tumore inflammatorio contrario prorſus modo res ſe habeat, neceſſum eſt vaſa diſtendi a ſanguine per vim majorem adacto, unde rubor ſplendidior, tenſio major, calor acrior, ſenſus acutior, &c.

128. Cutis ſub eryſipelatis reſoluti finem exſiccatur, denſatur non raro, imo deſquamatur, & lutea ſimul evadit; hic color denotat moleculas ejus quæ, cum albidæ videntur, habent craſſitiem tribus vel quatuor pollicis millioneſimis æquales, jam 20. aut 21 millioneſimis pares eſſe. Nonne in aurigine luteus color cutem pellucidam afficiens deſignat bilioſi liquidi viſciditatem & craſſitiem? Cum autem calore & putrefactione incipiente ſolidorum & fluidorum ita exſolvantur moleculæ, ut album referant, *par* dicitur generatum, quod calore loci, aut ulceris longiori deligatione inſpiſſatum flaveſcit, ut ex dictis & tabulis *Nevvtoni* ſequitur.

129. Ex allatis (127) ſequitur rubore majori ſuffundendas eſſe partes in quas majori impetu & niſu ſanguis adactus fuerit, ut in vaſa genarum, cum verecundiæ motu cruor in eas partes irruit, quod ſenſu flammæ faciem pervolantis ſtipari ſolet.

130. *Nota*. Lac bovinum coctum, ſuccus lacteus lactucæ, ſonchi, tithymali, caraputiæ, ex tinctura cinerum clavellatorum intenſe rubent. *Acad: Florent. Expor.* calore exaltantur, & alkaleſcunt ſales; anne intenderetur inde color ſanguinis ruber?

De Pulſatione.

131. Pulſatio eſt tam velox vaſis dilatatio, ut explorantis manu percipi poſſit. Hanc in arteriis, venis & corde ſequitur alterna vaſis conſtrictio, quæ palpo non percipitur. Debetur autem dilatatio vaſis vi fluidi in illud immiſſi, ut vi contractivæ arteriæ, cordis, &c. debetur conſtrictio.

132. Si columna fluidi A M (*fig.* 2.) verſus alteram M B feratur, vel iſta verſus primam ex adverſo tendit, vel quieſcit, vel in eumdem ſenſum (ex M. ad B) movetur. In priori caſu, *velocitas reſpectiva* eſt ſumma velocitatum utriusque columnæ; in ſecundo ea eſt, ut velocitas ſolius columnæ impetentis (A B.) in tertio velocitas reſpectiva eſt, ut exceſſus velocitatis columnæ ſubſequentis ſupra velocitatem antecedentis: *s'Graveſande Phyſ.* 327.

133. Si

133. Si duæ columnæ (A M, M B) (*fig.* 2.) velocitate prorſus ſimili procedant, qualis eſt velocitas communis diverſis ejuſdem globi aut baculi partibus, evidens eſt eas in ſemet non agere, ſe mutuo non premere, nec collidere, nam nulla eſt in hoc vaſu velocitas reſpectiva.

134. Si vero lamellæ fluidi ejuſdem diametri eodem incluſæ tuboſe mutuo ſequantur ſine colliſione, aut preſſione mutua, evidens eſt ejus moleculas non deffluxuras eſſe ad latera, nec latera ulterius dilataturas eſſe, cum ſemel ad æquilibrium devenere vis, ſeu altitudo genetrix velocitatis in fluido, & vis tenacitatis vaſis: nam utcumque flexibile ſit vas relative ad vires majores, illud eſt velut æneum & ferreum reſpectu virium quibuſcum ejus tenacitas æquilibris eſt, obſervante *Michelotto*.

135. Verum ſi in ſe mutuo impingant columnæ fluidi, aut altera alteram collidat, quod ratione velocitatis reſpectivæ tantum fieri poteſt, tunc fluidum inter utcumque compreſſum ad latera dilabetur, & vas diſtendet quocum prius erat in æquilibrio. Non ſecus ac ſi embolus (A) fluidum in (A B) contentum verſus (B) premeret, cum (B) ſimul vel reſiſteret, vel verſus (A) moveretur; fluidum intermedium tum vaſis parietes premeret ea vi quæ a velocitatis reſpectivæ quadrato æſtimatur.

136. Si tubus A B (*fig.* 2.) cylindricus a preſſione emboli (A) vel altitudinis receptaculi (H) fluidum accipiat per immiſſarium (A) & per emiſſarium (B) tranſmittat, docet experientia & ratio quod ſi eadem velocitate qua ſubit immiſſarium, aqua emiſſario ejiciatur, ait quod eodem tecidit, ſi orificium effectivum emiſſarii ſit æquale orificios immiſſarii, nulla in parietes vaſis (A B) preſſio a fluido inferatur.

137. Si enim foramini cuidam (ut M) aptetur tubulus vitreus exiguus utrinque patulus, aqua in ipſum non aſcendet; imo ſi orificium effectivum (B) fuerit majus immiſſario, exſugetur fluidum in tubulo laterali deorſum inflexo contentum, & contra propriam gravitatem a veloci illo fluento in tubum (A B) abripietur.

138. Aſt ſi emiſſarium effectivum minus ſit immiſſario, ut in arteriis eſſe vidimus, tunc fluidum transfluens aget in latera canalis, quod ex aſcenſu ejus in tubulum lateralem aptatum menſurare licebit: nam ea altitudo fluidi aſcendentis erit preſſionis accurata menſura: *Hydrodyn. Sect.* 12. *pag.* 258,

139. Sit emiſſarium (B) ad immiſſarium (A) ut 1 ad 20. conſtat ex hydraulicis velocitatem in emiſſario fore ſemper, ut eſt radix altitudinis (H) genitricis, & vis emboli propellentis, quam conſtantem ponimus; eadem eſt pariter velocitas, qua fluidum ex immiſſario (A) effluere conatur, & de facto transfluit, ſi emiſſarium coarctatum non ſit; verum coarctato emiſſario, velocitas fluidi in tractu canalis (A B) eſt ad velocitatem in emiſſario actualem, aut ad velocitatem fluidi per immiſſarium appellere nitentis in ſectionum ratione reciproca, ſeu ut 1 ad 20.

140. Si jam quæratur preſſio lateribus illata, ea reperietur æqualis quadrato velocitatis reſpectivæ, quæ hic eſt differentia velocitatis in emiſſario, & velocitatis in tractu tubi vigeſies ampliori; velocitas in emiſſario eſt radix vis prementis, adeoque hujus quadratum eſt ipſa vis premens; (H) velocitas in tractu canalis eſt vigeſima hujus pars, cujus quadratum eſt $\frac{1H}{400}$: differentia ergo quadratarum velocitatum erit vis propellens fluidum (H) e qua detracta ſit $\frac{1}{400}$ pars ipſius H, ($H - \frac{1H}{400}$) quæ eodem recidit ac 399 partibus H, & hæc eſt vera & accurata menſura preſſionis laterum canalis. Ita ut ſi tota vis fluidi ſit æqualis 400 partibus, preſſio quam in ſtatu ſano ipſi arteriarum parietes experiuntur, eſt æquali 399 hujus partibus.

141. COROLL. Obſtructa penitus arteria, preſſio quam ejus parietes experiuntur, eſt æqualis toti vi fluidi in illam immiſſi, ſeu altitudini genitrici velocitatis fluidi in ipſam apertam fluxuri, vel altitudini ad quam in tubo vitreo huic verticaliter aptato poſſet ſanguis aſcendere. Et ea preſſio quaquaverſum æqualis eſt.

142. COROLL. Verum experimentis hæmaſtaticis, ſi tubus aortæ canis minoris aptetur, ſanguis ad pedes quinque, & in æquo ad pedes novem aſſurgit, & in homine ad pedes ſeptem, vel circiter, poteſt aſſurgere, adeoque in his animalium arteriis, ex earum columnarum pondere per vaſis internam ſuperficiem multiplicato habemus preſſionem abſolutam vaſis illatam.

143. COROLL. Si in hoc experimento ſecetur arteria cruralis, quæ liberum exitum ſanguini transfluenti offerat, (16) & ſit facta ratio emiſſariorum ad immiſſarium, ſeu orificium aortæ, ut 1 ad 10: altitudo ſanguinis in tubulo verticali ſtatim minor evadet, ſeu erit ad altitudinem (H) ut 99 ad 100: & ſi binis ſectis arteriis cruralibus ratio emiſſarii ad immiſſarium ſit, ut 1. ad 3: tunc altitudo premens erit ad totalem (H) ut 8 ad 9, & talis erit preſſio.

144. COROLL. Aſt e contra ſi emiſſaria reſpectu immiſſarii minora evadant, ut v. g. ſi dimidia arteriolarum pars obſtructa vel ligata ſupponatur, aut omnes ſimul ad ſui dimidiam partem coarctatæ, tunc emiſſaria erunt, ut 1 ad 40 (ex art. 51): ſi ad tertiam vel ad quartam partem ſint anguſtata, tunc erunt ut 1 ad 60, ut 1 ad 80; &c. atque in his caſibus preſſio vaſis illata erit, $\frac{1}{1600}$ $\frac{1}{3600}$ $\frac{1}{6400}$ parte minor preſſione totali, quam data vis cordis in trunco penitus obſtructo poteſt exerere. In ſtatu vero ſano preſſio vaſis illata eſt $\frac{1}{400}$ parte minor preſſione totali cordis.

145. COROLL. Cum autem velocitas in diverſis arteriarum ordinibus ſit in ratione alvei totius reciproca, preſſio a ſanguine ipſis

illata,

illata, quæ cæteris paribus eſt ut quadrata hujus velocitas, erit minor quam in aortæ trunco, in ratione reciproca dûplicata ſectionum alvei: adeoque preſſio illata naturaliter ramis primi ordinis arteriæ aortæ eſt ad preſſionem illatam ejus trunco ut 64 ad 81. nam ſectiones ſunt, ut 9 ad 8 ex noſtris menſuris.

146. COROLL. Invenit *Ill. Jac. Keill* ſectionem ultimam fere ramorum arteriæ meſentericæ ſuperioris eſſe ad ſectionem ejus trunci, ut 37 ad 15. adeoque preſſiones ſunt, ut 225 ad 1369. preſſiones ergo parietibus arteriarum illatæ continuo a corde ad extremas arteriolas intenſitate decreſcunt, quod ipſarum pulſus decrementum ſatis indicat.

147. Pulſatio arteriarum eſt effectus colliſionis ſanguinis, (ut patet ex *Theor. pulſus*;) qui cum velocius ſubſequatur, quam alter antecedit, colliſionem patitur, & ad latera diffluit, & ea colliſio eſt in ratione vis emboli prementis, & duplicata velocitatis reſpectivæ.

148. Verum quoniam immiſſaria venarum ſunt emiſſaria arteriarum, & ea comperta ſint vigeſies anguſtiora, quam truncus aortæ, ea a fortiori erunt anguſtiora, quam venæ cavæ utriusque emiſſaria. Si itaque ſine ulla reſiſtentia fere in auriculas, & cava cordis, venæ patulo orificio ſuum fluidum continuo infunderent, illæ e ramis vicinis veluti exſugerent, & in ſe raperent ſanguinem, (ex 137) & experim. *Ill. D. Bernoulli Hydrod. pag.* 264.

149. Nam in hoc caſu preſſio in ſectionem mutatur; non mirum itaque, ſi venæ pulſu ſaltem procul a corde deſtituantur, licet aliqualis ſit in auriculis reſiſtentia.

150. Tam pulchra & admiranda eſt hæc preſſionum atque pulſationum theoria ad *Ill. D. D. Bernoulli* referenda, ut hujus exponendæ finem numquam facerem, niſi illis, quibus exoſa eſt Geometria, faſtidium crearem. Sufficiat itaque monuiſſe quod obſtructa alvei ſanguiferi parte, vel imminuto emiſſario, etiam ſi vis cordis eadem remaneat, pulſatio vaſorum paululum major evaſura ſit; ſed hanc cauſam ne nimium verbis amplificent Medici, qui vires motrices nihili faciunt.

151. Arteriolæ inteſtinorum majores, quas pro exemplo ſumere liceat, non habent pro interna diametro magis quam lineæ partem decimam in ſyſtole, aorta vero habet 10. lineas; ſint earum dilatationes in pulſatione, ut nativæ diametri, & aortæ altitudo inter pulſandum creſcat una linea, jam arteriolæ inteſtinalis diameter a pulſatione creſcet una centeſima lineæ parte. His poſitis, obturetur penitus arteriola, preſſio totalis cordis in vaſa penitus obturata eſt ad preſſionem in vaſa naturaliter patula, ut 400. ad 399 (ex art. 140) ſed pulſatio, id eſt, dilatatio arteriarum eſt effectus preſſionis lateralis ſanguinis, adeoque illi proportionalis; ergo quantitas abſoluta, qua creſcet, erit $\frac{1}{40000}$ pars lineæ, & in arteria carpi, aut aliis lineæ unius diametro, $\frac{1}{4000}$ pars lineæ, &c. Tota ſunt ut partes, aiunt Arithmetici, ergo viſcera, glandulæ, ſimilibus vaſis conflatæ, hac de cauſa creſcent tantum $\frac{1}{4000}$ ſui parte.

152. COROLL. Verum in quantum judicare licet ex pulſatione panaritii, aut ſimilis plegmones, multo eſt major pulſatio articolarum in inflammatorio tumore quam $\frac{1}{400}$ pars ſuæ diametri; ergo non ſolum ex adaucta velocitate reſpectiva, ſed etiam ex viribus emboli (adeoque cordis) adauctis, in hoc caſu pulſus eruendus eſt, ita & tumor. Vide *Theor. tumor. claſſ.* 1.

De Tenſione.

153. Sit chorda flexilis & elaſtica B A C (*Fig.* 3.) punctis B & C. affixa quæ flectatur pondere nunc minori p, nunc majori P: inflexiones erunt ut ſagittæ, A d, A D, & productiones ſeu quantitates quibus a diverſis ponderibus elongabitur chorda, erunt inter ſe ut ſagittarum A d, A D quadrata.

154. Productiones d e, D E, vocentur e & E, ſagittæ vero A d, A D vocentur f, F: hoc venit demonſtrandum e : E == ff : F F.

Ex puncto C, velut ex centro & intervallo dimidiæ fibræ C A, ducatur ſemicirculus A e E. Si ex puncto D extra circulum ducantur ad ipſum tangens D A & ſecans D C, tangens D A eſt media proportionalis inter ſecantem integram D C & ejus partem D E extra circulum, ut oſtendunt Geometræ; adeoque C D : AD == A D : D E. Et ſi radius C A vel C E vocetur R, atque A D, A d, ſint F, f; & extenſiones chordæ D E, d e, ſint E, e, hinc fiet ut $R + E : F = F : E$; & $R + e : f = f : e$; adeoque $F F = \overline{R + E} \times E$ & $ff = \overline{R + e} \times e$: ſed ſi ſagittæ vel inflexiones minime ſupponantur, productiones e & E velut infinite parvæ, poſſunt cum radio A C collatæ pro nihilo haberi, & tunc temporis $F F : ff = R + E : R + e$, & dividendo per R ac invertendo $E : e = F F : ff$. Quod erat oſtendendum.

155; EXPERIMENT. Si chordæ B C rectæ & tenſæ applicentur vires flectentes, ſeu pondera P, vel p, ſagittæ A d, A D erunt inter ſe ut radices ponderum.

156. COROLL. Adeoque ſi pondere unius libræ chorda inflectatur, & a recta linea recedat ſpatio unius lineæ, opus erit quatuor libris, ut inflectatur ad duas lineas; novem libris, ut ad lineas, &c. *Phyſiol. Elem. n.* 55.

257. COROLL. Vidimus inflexiones, ſeu ſagittas eſſe ut radices productionum (art. 154.) verum (ex 155.) illæ etiam ſunt ut radices virium flectentium; ergo productiones chordarum factæ a diverſis viribus ſunt, ut vires inflectentes; *s' Graveſande* §. 407.

158. COROLLAR. In vaſis corporis fibrarum circu-

circularium longitudines debentur preſſionibus fluidorum tranantium; nam vi ſanguinis explicantur ovi vaſa, & illæ longitudines conſtituunt vaſis circumferentias, quæ ſunt inter ſe ut radices ſectionum, ſeu amplitudinum, adeoque vires inflectentes, quæ ſunt ut elongationes, (153) ſunt ut radices amplitudinum vaſorum.

Tenſiones fibrarum eo majores æſtimantur, quo reſiſtunt magis ſuæ inflexioni, adeoque quo majoribus viribus preſſæ, minus inflectuntur; unde ſi æqualis ſit vis premens, tenſiones ſunt eo majores, quo ſagittæ minores ſunt. Et ſi ſagittæ ſunt eædem, tenſiones eo ſunt majores, quo vires inflectentes ſunt majores, docente experietia.

159. COROLL. Si ſint phlegmonodei tumores diverſæ altitudinis ſupra cutis libellam efloreſcentes, evidens eſt ſagittas eſſe his altitudinibus æquales; at data eadem partium elaſticitate, ubi tumor eſt duplo altior cæteris paribus, vis ſanguinis eſt quadruplo major.

160. COROLL. Si eædem vis ſanguinis duas partes urgeat, & eæ ſint inæqualiter tumidæ, quæ magis eſt tumida minus tenſa fuit ante tumorem, quam altera. Si pars ut perioſteum, tendinea calyptra, aponeuroſis, ſit triplo magis tenſa quam altera, & ad duplo majorem altrtudinem ſimul intumeſcat a vi ſanguinis, illa urgetur vi duodecies circiter majori.

161. Pilis ſimilis craſſitiei, & æqualis longitudinis diverſa appendi pondera, & 1. inveni (juxta 153) eorum productiones eſſe ponderibus appenſis proportionales; 2. maximam quam intra paucos dies patiebantur elongationem, ante rupturam, eſſe vigeſimam quintam priſtinæ longitudinis partem; 3. ſucceſſu temporis creſcere aliquantulum elongationem.

162. COROLL. Cum ſucceſſu temporis creſcant productiones fere ut tempora, & quamdiu producitur chorda inſenſibiliter, removetur ruptionis periculum; ſi ſubito diſtrahatur ad majorem quam 25^{am} ſuæ longitudinis partem ea ſolvetur; tutius eſt ergo eam ſenſim magis ac magis diſtrahi.

163. COROLL. Calore trigeſimum quintum gradum non ſuperante fibras produci vidimus, minore vero vel majore decurtari; docet præterea experientia longiores longius diſtrahi poſſe (*s'Graveſande* 408.) citra rupturæ periculum, breviores vero minus; ergo tutius eſt calorem in tumore inflammatorio naturali paulo majorem eſſe, tum ut minuatur tenſio, tum ut vaſa magis libera evadant, minuſque ſit rupturæ periculum.

De Dolore.

164. Dolor eſt idea moleſta, raro ex imaginatione, frequentius ex ſenſatione oriunda, periculo ruptionis fibrarum nervearum proportione reſpondens.

165. Quo diuturniori tempore producuntur fibræ, eo (161) magis elongantur, imo nutritionis ope roborantur in animali vivente; ergo eo minus eſt rupturæ periculum, minorque dolor, quam ſi breviori temporis ſpatio tantumdem producantur.

166. Quo magis accedit productio, pari tempore, ad maximam, quæ rupturæ quam proxima ſit, diſtractionem, eo majus eſt periculum, quod ſequitur in hoc caſu vires producentes, & inflexionum quadrata; (154) unde dolor major, & vice verſa.

167. Quo fibræ ſunt magis tenſæ, eo magis accedunt ad maximam illam, quæ rupturæ proxima eſt, productionem; adeoque a pari inflexione majus eſt periculum, dolorque major, & vice verſa.

168. Quo craſſior eſt denſiorque fibra, eo majores vires adhibendæ ſunt ad eam æqualiter producendam in ratione compoſita ex duplicata diametri & ſimpla denſitatis; ergo tanto minus eſt rupturæ ab iiſdem cauſis periculum, & vice verſa.

169. Quo magis eſt meticuloſus, delicatulus, molliter educatus, puſillanimis homo, eo magis ſibi timet a quocque periculo, eoque magis attendit; aſt ſenſatio & imaginatio eo vividiores ſunt, quo vividior eſt attentio, adeoque & dolor.

170. COROLL. Dolor eſt in ratione compoſita ex directa virium diſtrahentium, virium ſibram prius tendenitum, attentionis animi, & inverſa temporis, craſſitiei & denſitatis fibrarum, ac (*s'Graveſande* 409) ex inverſa nativæ fibrarum longitudinis.

171. Docet experientia numeros vibrationum fibrarum intra datum tempus eſſe in ratione compoſita ex ſubduplicata virium tendentium directa, & ex inverſa longitudinum ac diametrorum (*s'Graveſando cap.* 14.) Si doloris acumen ſi ut tonus; dolores eo *acutiores erunt*, quo radices virium tendentium majores, & longitudines fibrarum, ac earum diametri minores, & erunt *graviores* vice verſa. Verum ad dolorem requiri fibrarum nervearum vibrationes tremulas eſt falſum, cum non ablata vi premente fiat dolor, & nequaquam vibratio.

172. COROLL. Sit arteriola (C D E) (f. 1.) obturata, vel in extremo (E) ligata; ſit (De) ramus alter patulus & liber huic æqualis, ſupponimus emiſſarium utrumque (E e) ſimul eſſe minus immiſſario (c) in ratione qua vis, ut 1 ad 20: quæritur quanta erit poſt obturationem fluidi velocitas, vaſis dilatatio, & alterna conſtrictio?

173. Reſpondeo 1. vim fluidi orificium liberum (e) tranantis fore ad vim ejus ante obturationem, ut $\frac{1600}{1599}$ H, ad $\frac{400}{399}$ ſeu ut 6396 ad 6384. ex *Hydrodynam. ſect. 6. pag.* 96. adeoque velocitatem fore, ut 79. 97. ad 79. 64. Si vis cordis eadem remaneat, illæ velocitates ſunt ut 1004 ad 1000. ſeu ut 251. ad 250.

2. Quoniam demonſtravit experientia, & *s'Graveſande de legib. elaſticit.* §. 407. ejuſdem fibræ productiones diverſas eſſe inter ſe, ut vires produ-

producentes; fibrarum circularium vaſis longitudo poſt obſtructionem erit ad longitudinem priſtinam, ut vis premens ſanguinis poſt obſtructionem ad vim priſtinam ejus, ſeu ut 6396 ad 6384, quod eodem recidit ac 1005 ad 1000 ſeu 201 ad 200. Verum amplitudines vaſorum ſunt inter ſe ut peripheriæ quadratæ ex *Elementis Geometr.* ergo amplitudo vaſis ex obturatione erit ad priſtinam amplitudinem, ut 101 ad 100.

174. 3. Si ſanguis eadem jugi velocitate ad arterias appelleret, evidens eſt eas ſemel dilatatas numquam elatere ſuo reſtitutum iri; nam remanente eadem vi premente elateria non reſtituuntur: *s' Graveſande Leg. elaſticit.* §. 306. Aſt cum ſanguis majori velocitate appellat in arterias durante ſyſtole cordis, quam in ejus diaſtole, tum quia vis impulſiva cordis eſt major quam vis arteriarum, demonſtrante *Schreibero Elem. med. mathem. to.* 1. *pag.* 335. tum quia minores ſunt affrictus reſpectu columnæ in arterias fluentis in ratione diametrorum, debent arteriæ per diaſtolem diſtractæ vi elaſtica ſua reſtitui, cum intermittitur motus cordis; atque differentia velocitatum in diaſtole & in ſyſtole eſt ut differentia radicum virium cordis & arteriarum, cujus differentiæ menſuram ignoramus.

175. 4. Scimus tamen eadem lege reſtitui arteriam cœcam extremo ſuo obturatam (DE) ac reſtituitur truncus, & ipſum cor, adeoque in caſu allato duplo tardiorem ſolito fore arteriæ cœcæ reſtitutionem, ſi vires cordis non creverint; aſtratione preſſionis adauctæ quidpiam eſt addendum; nam ſi ratione preſſionis adauctæ non tanta proportione dilatatur orificium liberum quanta in omnem ſenſum diſtenſa retinetur arteria obſtructa, creſcet tarditas reſtitutionis in ratione differentiæ, quæ eſt inter hanc dilatationem orificii & preſſionem vaſorum.

176. 5. Verum orificiorum amplitudo poſt obſtructiones eſt ad amplitudinem priſtinam ut 101 ad 100, & preſſio eſt ut 201 ad 200, ſeu $\frac{1}{200}$ parte major, adeoque tantumdem tardior erit vaſis cæci reſtitutio ex hoc ſolo capite. Ergo tempus reſtitutionis arteriæ (DE) obſtructæ erit ad tempus reſtitutiones ante obſtructionem, datis iiſdem cordis viribus, ut 401 ad 200.

De Tumore.

177. Cutis eſt inter duas potentias ſibi mutuo contranitentes, vim ſcilicet ſanguinis qui a centro ad circumferentiam urget, adeoque cutem, & viſcerum membranas dilatare nititur, & vim elaſticam propriam inhærentem, ambientis aeris preſſione adjutam, quæ corpus & ſingula viſcera in minus ſpatium continuo redigere conatur.

178. Membrana determinatæ figuræ & magnitudinis, quæ fluida hinc & inde prementia petitur, aut viribus oppoſitis preſſa eſt, ſuam *figuram* eatenus ſervabit, quatenus undequaque introrſum vel extrorſum æquabiliter, & ſuam *magnitudinem* quatenus tam introrſum quam extrorſum viribus æqualibus urgetur, & ablato virium antagoniſtrarum æquilibrio mutabit. Brachium in antliam immiſit ſit *Boyle*, illud ilico intumuit, extractum vero detumuit; animalia, pompa rugioſa in vacuo intumeſcunt, in aere dein detumeſcunt; partes ſub curbitola, arteriæ laxatis, deraſis tunicis intumeſcunt, fortius præſſe detumeſcunt, &c.

179. Ad tumorem quemvis in corpore humano producendum neceſſum eſt, ut vires contentorum, vel relative, vel abſolute majores evadant; viribus partium continentium, ſi, poſterioribus non mutatis, ſanguis violentius urgeat, fluida majori impetu rareſcant.

180. Vires contentorum relative majores evadunt continentibus, ſi, prioribus non mutatis, partium continentium vis contractiva tum muſcularis tum elaſtica, tum tonica minuatur, aut etiam ſi aeris ambientis, faſciarumque preſſiones decreſcant; mutatis ambabus viribus antagoniſtis, fit tumor, ſi vires contentorum creſcant in majori ratione quam vires continentium, & ſi vires continentium decreſcant in majori ratione quam vires contentorum.

181. His poſitis ad tumorem inflammatorium producendum abſolute neceſſum eſt, ut vires contentorum creſcant in majori ratione quam vires continentium.

182. Nam ad tumorem inflammatorium requiritur 1. calor intenſus qui cum a cauſis internis, ut ab attritu fluidorum & ſolidorum, dependet, eſt ut quadratum velocitatis reſpectivæ, ſeu ut vis colliſionis corporum. 2. Requiritur rubedo intenſior quæ fit in corpore, dum ſanguis majori niſu & impetu vaſa diſtendit, & ſubit. 3. Requiritur major tenſio quæ viribus flectentibus reſpondet. 4. Requiritur dolor, qui, ceteris paribus, eſt ut vis vaſa flectens & diſtrahens; augentur effectus, ergo & cauſæ.

183. Proindeque ſi fiat tumor ex eo quod laxatæ ſint membranæ fluida vel ſolida continentes, minor erit 1. calor; nam calor, cæteris paribus, creſcit ut denſitas & tenſio partium ſeſe atterentium; 2. minor erit rubedo, aut ad nigredinem verget, ut in varicibus, ecchymoſi; 3. minor tenſio, ut per ſe patet; 4. minor ſenſus, quæ omnia majori, vel minori gradu obſervantur in tumoribus quos frigidos dicunt.

184. Jam ſi tantum adaugeatur in quadam parte ſanguinis niſus & impetus, ceteris eodem modo quo prius erant in ſtatu ſano permanentibus, exceptis effectibus neceſſariis, ſequetur major colliſio fluidorum & ſolidorum; nam reſpectiva velocitas major erit ſolito, adeoque attritus, ſeu colliſio, cui præciſe tribuenda ſunt generica inflammationis phænomena.

185. Vidimus vaſa ab obturatione non magis quam $\frac{1}{100}$ ſui parte ampliari, ergo nec glandula, nec muſculus ex obturatione magis quam $\frac{1}{100}$ ſui parte creſcere poteſt; verum inde non fit tumor ſenſibilis inflammatorius; requiritur ergo ut vis cordis ſolito major evadat ad tumorem ſenſibilem inflammatorium efformandum.

186. Tu-

186. Tumor inflammatorius glaber eſt & uniformis, non vero, ut cancer, exaſperatus, adeoque vaſa licet inæqualia partem inflammatam conſtituentia proportionaliter ad ſuam nativam diametrum diſtenduntur; ſi enim minima non diſtenſa forent, tunc majora extus protuberarent, unde tumor inæqualis eſſet.

187. Phlegmones ſunt tumores ſphæroidei, in quorum centro calor eſt intenſior, & quorum apex majoribus diſtractionibus eſt obnoxius; calorem in centro intenſiorem eſſe, ubi major eſt preſſio, & minor partibus vicinis calorem communicatio, facile poteſt evinci; aſt tenſionem in apice majorem eſſe non ita evidens eſt. Hoc autem ſic intelligi poſſe puto; concipiamus fibras cuti perpendiculares, quarum ope ipſa cuticula, reticulum Malpighii, cutis, adeps, &c. ſibi invicem connectuntur, quales ſunt fibrillæ nerveæ, vaſa perſpiratoria, pili, &c. illæ & ſimiles inæqualiter diſtractæ ſunt in diverſis tumoris ſectionibus ad cutim perpendicularibus, adeoque quæ ad apicem pertingunt, ſunt omnium maxime elongatæ & diſtractæ in ratione ſublimitatis ſuæ.

188. Si itaque calor, attritus, & fibrarum ruptio ad ſuppurationem concurrant, ut certum puto, debet potiſſimum in centro, & ex illo ad apicem juxta axim tumoris primum fieri ſuppuratio, ſi cætera ſunt paria, quod experientia confirmat. Si vero concipiamus tegumenta varia eſſe lamellas tumoris concentricas quæ prius erant planæ, evidens eſt eas magis elongatas eſſe quæ magis a centro ſunt remotæ, cum in majoris diametri curvam fuerint intra duo puncta inflexæ; verum ſunt ipſæ textus tenacioris, quam partes internæ; ergo licet magis ſint diſtracta tegumenta ipſis partibus contentis, fieri tamen poteſt ut tardius diſrumpantur, inde fit ut cutis ſæpe ſit integra, cum mucro tumoris pure jam albicat intus latente; ex hac majori cutis tenſione ſequitur eam doloris acrioris ſedem futuram eſſe.

189. Cutis eſt magis tenſa quam partes interiores tumoris, adeoque vaſa cutanea magis compreſſa, & fluida cutim irrigantia, potiſſimum vero ejus apicem, difficilius circulantur; aſt ſi propter violentiam preſſionis ibi moram trahant fluida, & defectu ſufficientis temporis, vis pulſatilis, aut caloris in ſuppuratum non abeant, ea putreſcere neceſſum eſt; nam ſanguis, circulatione & ideo ſecretione non repurgatus & quieſcens, ibi putreſcit citius, ubi calor eſt major, nec tamen exſiccans nimium; verum putrefactione nigreſcit, ſolvitur, fluidior fit ſanguis, ſolida vicina pariter laxantur, remolleſcunt, tonum, ſenſum, calorem nativum amittunt, fit ſphacelus qui in mucrone phlegmones primum debet enaſci, ſive extus validius preſſa fuerit pars, ut circa fracturas accidit, ſive gravioribus onuſta cataplaſmatis, ſive frigore, acidis applicatis fluida in tumoris apice fuerint coagulata, ut aceto calidiſſimis eryſipelatibus admoto ſæpe fit.

De Febre.

190. Quantitas ſanguinis a corde in arterias ejecti eſt earum reſiſtentiis reciproca, ſi vires truſiles ejus pares fuerint; aſt obſtructa parte alvei, reſiſtentia ſanguini & cordi oblata eſt ut obſtructio, quæ ſi dimidia totius alvei ſit, dimidio minorem, dato tempore, facit ſanguinis a corde ejectionem, adeoque pulſus cordis dimidio minor eſt.

191. Verum quod de corde, ut præcipuo embolo dictum eſt, de arteriis intelligitur; illarum enim pulſatio ſanguini a corde immiſſo debetur: & in ſtatu permanente eſt ut earum conſtrictio; atqui quantitas qua arteria conſtringitur eſt præciſe æqualis quantitati ſanguinis eo ipſo tempore in venas expreſſæ, adeoque poſitis emiſſariis dimidio minoribus illa conſtrictio dimidio minor eſt.

192. Quandiu velocitas in emiſſariis arteriarum eadem eſt, & tranat copia ſanguinis illorum amplitudini proportionalis, tandiu vis cordis eſt eadem; nam velocitates fluidorum in vaſorum ſectionibus aut orificiis effectivis minimis ſunt inter ſe ut radices virium prementium; verum ſi arteriæ, quarum fines dimidio ſunt anguſtiores, quovis ſecundo temporis ſemel pulſent ad altitudinem ut duo, ſive bis ad altitudinem ut unum, eadem dato tempore eadem emiſſaria tranat ſanguinis quantitas, ſcilicet conſuetæ dimidia; ergo cum velocitates ſub iiſdem orificiis & temporibus ſint ut quantitates trasfluentes, eadem prorſus eſt in emiſſariis velocitas & vis in embolo.

193. Si itaque tantum amittit pulſus in altitudine quantum acquirit datis obſtructionibus in frequentia, non creſcit velocitas ſanguinis in venas transfluentis, quam tamen adaugendam eſſe uno ore confitentur fere omnes ad febrem conſtituendam; febris ergo quæ in ſenſu veterum eſt lucta, ſeu vis major naturæ materiam morbificam atterere aut expellere omni ope molientis, non ex frequentia ſola, ſed ex frequentia & altitudine ſimul pulſuum ſolito majoribus eſt derivanda.

194. Frequentiam pulſus ex mechanicis legibus nemo hactenus deducere potuit, niſi ad cauſam motricem iteratis vicibus agentem, & non mechanicam confugiat; quo magis obturantur arteriarum emiſſaria, eo tardior eſt columnarum in majoribus arteriis fluentium motus, & eo pariter tardior, non vero frequentior, harum & cordis contractio. Qua vero de cauſa frequentior fiat, hoc alibi indicatum putamus, (*Theoria Febris*, *Claſſ.* 2.)

195. In morbis inflammatoriis eſt pulſuum altitudo & ſimul numerus, vel productum ex utroque majus quam ex virium muſcularium gradu exſpectandum eſſet.

196. Si omnis potentia motrix animalium eis ſit vel ad motum cordis, vel ad motum aliorum corporis muſculorum adhibenda, quo

quo major ejus pars in cordis vi impendentur, eo minor in muſcularis vi ſupererit potentiæ. In quocumque gradu ſit potentia motrix totalis, eadem remanebit inter muſculares & vitales vires ratio; ſi alterutra major evadat, hoc alterius diſpendio fiet. Initio quidem morborum integra eſt, & major potentia motrix, in fine minor; nam ex labore aſſiduo minuitur, adeoque in quocumque gradu ſit potentia motrix, ſi majori ratione creſcant vires vitales, quam vires muſculares, ſignum eſt intendi ſimul vires ejus motrices in majori ratione quam ex viribus muſcularibus foret exſpectandum s

197. Si exceſſus virium a corde abſumptarum ſit notabilis & aſſiduus, potentia motrix imminuetur, ut a labore alio muſcularis aſſiduo diu noctuque perſeverante; & quo majores exerentur, ſimulque minor erit potentia motrix, eo labor erit periculoſior, & potentiam motricem citius exhauriet, unde mors.

198. His poſitis tota febris intelligitur theoria. In hac ſcilicet, vires cordis intenduntur notabiliter, & ſi febris aliquandiu perſeveret, labor cordis eſt notabilis, unde vires muſculares tanto minores evadunt, & potentia motrix tandem exhauritur.

199. Vis cordis requiſita ad eamdem quæ in ſtatu ſano promovendam ſanguinis copiam, datis obſtructionibus, eſt in ratione duplicata reciproca emiſſariorum, itaque ſi emiſſaria in febre ſint tertia pars emiſſariorum in ſtatu ſano, ut ſolita circuletur ſanguinis moles, vis noncuplo major requiritur. Verum ab illa vi noncuplo majore pulſus altitudinis & frequentiæ productum idem erit ac in ſtatu ſano, & vel febrem malignam, vel nullam adeſſe pronunciarent plures Medici.

200. Adeoque ut productum ex frequentia per magnitudinem pulſus conſueto majus ſit, requiritur etiam major quam noncupla virium cordis impenſa. Sit frequentia duplo major eadem poſita pulſus altitudine quæ in ſtatu ſano, in caſu obſtructionis recenſitæ vires cordis erunt neceſſario quater majores prioribus, id eſt, trigeſies ſexies majores; & ſi, ut accidit, tunc ſimul pulſus altitudo duplo major evaſerit, adhuc quadrupla prioris erit vis cordis ſeu 64. vicibus major; nullus autem eſt labor voluntarius qui ad húnc gradum accedens poſſit diu noctuque continuari citra periculum & laſſitudinem; non mirum itaque ſi in febribus laſſitudo & periculum accedant.

201. Hinc intelligitur quorſum a maxima & acutiſſima febre cito ægri moriantur, cum virium impenſa tanta eſt in ſpatio brevi, ut in majori multo ratione amittantur, quam reſarciantur; non poſſunt autem reſarciri tanta proportione in labore febris, quanta in labore voluntario, cum etiam noctu & inter ſomnum perſeveret labor febrilis, nec tantas digeſtio & chyli proventus in ſanguinem, viribus ad cor diſtractis, & a ventriculo revulſis, poſſint ſuppetias afferre, quantas in labore voluntario, qui pluries refectione cibali & quiete reparatur.

202. Ex dictis explicantur bene multa paradoxa prius theoremata; qui fieri poſſit ut cum conatus cordis ſint maximi reſpectu ad vires potentiæ nutricis ſuperſtites, in ſe tamen & abſolute minimi ſunt, ut in agone mortis? docet pulſus exilitas. Qui fieri poſſit ut cum frequentia pulſus eſt maxima, periculum mortis ſit maximum, ut in peripneumonia & pleuritide deſperata, ſi tantumdem exilis ſit pulſantis arteriæ altitudo?

203. Quorſum in præludio morborum inflammatoriorum, pulſus per aliquot dies languidus ſit, parvus, interea tamen vires muſculares langueant, functiones animi torpeant, animus ipſe ægræ ſe habeat? Cur metus, anxietas, cur capitis gravitas, corporis vacillatio, agrypnia, vertiginoſæ perturbationes, vel ſomnolentia, faſtidium omnium rerum, inappetentiæ, turbulenta inſomnia, morbos illos prænuncient?

204. Aſt quorſum febris illico ſæpe evolvatur, licet haud dubium ſit quin materiæ morbificæ prius in corpore extiterint, rigores, horrores, intercurrentes frigus procrearint? quorſum adeo ſubitus eſt morborum inſultus, ut ægri velut e cœlo percuſſi viſi ſint Veteribus, ut in apoplexia, epilepſia? Quorſum vires vitales ſenſim ad uſque morbi vigorem intenduntur, & aliquam cum periculo vel materiæ morbificæ viribus proportionem ſervant? Quænam eſt cauſa quæ tot motus in corpore de novo procreat in vitis reſiſtentiis, quæ maximam ejus motus partem extinguunt?

205. Ex decem virium partibus quæ ſanguini in arterias movendo impenduntur, unica pars in venis ſupereſt, in ſtatu ſano, ut in theſi *de natura rediviva* demonſtratum eſt. Verum ubi major eſt actio & colliſio, ut in febre inflammatoria, ibi major eſt jactura virium, quæ, ſi moles movendæ æquales ſint, ſunt inter ſe ut quadrata velocitatis reſpectivæ, demonſtrante *s'Graveſande de Colliſione n.* 335.

206. Cum itaque vis cordis, poſitis obſtructionibus, 64. vicibus ſolito major eſt, ſi pulſus ſit duplo major ſolito, ſimulque duplo magis tenſa arteria, & duplo magis frequens pulſatio, demonſtrari facile poteſt jacturam virium eſſe octuplam illius quæ ſit in ſtatu ſano, cum colliſiio octuplo major ſit.

207. Data eamdem particularum ignearum copia, quo major eſt calor, eo major eſt colliſio: verum jactura virium colliſioni reſpondet (*s'Graveſande* §. 338.); ergo quo major eſt calor a colliſione, eo major eſt virium jactura: adeoque ab inflammatorio morbo, cum vires actuales ſumme exerantur, potentia motrix maxime debilitatur; non mirum itaque ſi convaleſcentes a pleuritide, peripneumonia; & ſomno longiori indulgeant, & ab omnibus animi corporiſque voluntariis exercitiis abſtineant; & licet enchyma pluries in die ſumant alimenta, vires integras potentiæ motricis recuperare vix poſ-

poſſint, niſi intra tempus morbi duratione longius.

208. Reſoluta, ſubacta, expulſa materia morbifica pulſus evadit rarior, minor & mollior; docet experientia.

209. Indicato feliciter morbo, ſeu correcta aut eliminata morbifica materie, febris ceſſat, id eſt, pulſus frequentia minuitur, ejus plenitudo ad diametrum naturalem minorem revertitur; qui tenſus erat antea, jam mollis evadit. Hoc in convaleſcentibus a pleuritide, peripneumonia, febre quacumque acuta quotidie obſervatur; ſimulque ſenſim vires muſculares prius proſtratæ reſurgunt, ſenſim ad conſuetas animi, corporiſque functiones aptæ evadunt, ac demum cum pulſus ad ſtatum eonſuetum omnino pervenit, potentia motrix corporis eſt integra.

210. Si conferamus dicta ſuperius cum hac ultima obſervatione, pari jure concludemus potentiam motricem non alia methodo ſe habituram fore, ſi ſit intelligens, & inutilibus virium impenſis parcat; quippe cum nullum jam inſtat periculum, ablatis ſcilicet circulationis repagulis, ea non velocius, ut in meris machinis, ſuos motus exſequatur, ſed e contra tardius, rarius, & parcius vires ſuas exerat; eaſque, ſi altera urgeat neceſſitas, ad debellandas morbificas cauſas præſto effundendas reſervet.

De cauſa Inflammationis.

211. Quo intenſior eſt caloris gradus, quo dolor acutior, tenſio major, tumor grandior, & rubedo rutilantior, eo major, intenſior, fortiorque dicitur inflammatio ex uniformi Medicorum loquela, & vice verſa.

212. Cauſa itaque inflammationis eſt illud, cui proportione reſpondent calor, rudebo, tenſio, dolor, tumor, &c. nam effectus ſunt ſuis cauſis proportionales. Verum in humano corpore ſanguinis & vaſorum colliſioni proportione reſpondent calor, rubedo, pulſatio, tenſio, dolor, tumor, febris; cum ergo illa omnia phænomena in parte inflammata intenſiora ſint, quam in parte ſana, eorum cauſa eſt major ſanguinis & vaſorum colliſio, a ſanguinis niſu & impetu majori oriunda.

213s In ſtatu ſano calent partes, rubent, pulſant, tenſæ ſunt, ſenſu pollent: verum calor in ſtatu ſano a moderata ſanguinis & vaſorum colliſione, rubor a præſentia cruoris in vaſa cutanea impulſi, pulſatio a vi ſanguinis in arterias projecti, tenſio a preſſione ſanguinis vaſa diſtendit, ſenſus a vaſorum tenſione dependent. Quid mirum ſi cauſis adauctis hi omnes effectus adaugeantur?

214. Aucto ſcilicet impetu ſanguinis in determinatam partem projecti, 1. exceſſus velocitatis ejus ſupra velocitatem columnæ antecedentis ſolito major evadit, unde velocitas reſpectiva major, inde colliſio ſeu attritus major, inde vero calor intenſior. 2. Verum ſi ſanguis antecedens quieſcat, aut tardius ſolito moveatur, tunc exceſſus velocitatis ſubſequentis ſupra illius velocitatem eſt tanto major; adeoque tanto major eſt calor cæteris paribus, quo firmior eſt obex in arteriis potiſſimum poſitus. 3. Quo minor eſt alveus ſanguifer, eo velocior eſt ſanguis; verum in arteriis minor eſt alveus ſanguinis quam in venis congeneribus, docet Anatomia, & ſanguis ſuarum virium, quas a corde accepit, minorem in arteriis quam in venis partem amiſit, ergo obſtructis inde venis, inde vero arteriis, multo major debet eſſe exceſſus velocitatis ſanguinis arterioſi quam venoſi ſupra velocitatem obicis, adeoque major colliſio, calor, inflammatio. 4. Cum arteriæ a corde recedunt, major ac major evadit alveus, adeoque minor evadit velocitas; ergo ſi cætera paria ſint, minor eſt exceſſus velocitatis ſanguinis ex illis ad obicem fixum appellentis, quam eſſet in majoribus arteriolis, debiliorque proinde inflammatio. 5. In minimis arteriolis, minor ſanguinis copia tranſit, quam in majoribus: verum inflammationis intenſitas, periculum, gravitas, reſpondet quantitati ſanguinis intercepti; ergo obſtructione ſimili facta tum in minoribus, tum in majoribus arteriolis erit majus periculum in majoribus, minus in minoribus.

215. Aucto ſanguinis in determinata vaſa impetu globuli purpurei, cæteris ponderoſiores, (*Martin Eſſais d' Edimb. T. 2.*) impetum acceptum ſerius amittunt lymphaticis, fortius in totam vaſorum internam ſuperficiem impetunt, parietes arteriarum diducunt, ac proinde vaſculorum ora dilatant; ſed eatenus illi globuli minima lymphaticorum vaſa non ſubibant, quatenus minora erant horum globulorum diametro lymphaticorum oſcula, & ad reſiſtentias horum ſuperandas ſufficientem vim non habebant, cum ad ea devenerant; adeoque dilatatis oſculis, ſuperatis reſiſtentiis, illi globuli fortius impulſi, fluxiliores etiam facti, debent lymphatica vaſa ſubire, ut doce oculorum rubedo in ophthalmia, & obſervatio *D. Vieuſſens novum ſyſtem.* Verum illi globuli e ſex minoribus ſunt conflati, qui ſeorſim lymphatica ejuſdem diametri ſubire valent, non vero conjunctim, ea vero ſeparantur tum majori ſucculſu, obſervante *Leeuvvenhoeck*, tum potiſſimum ad bifurcationem vaſorum minimorum, docente *Bellini*, maxime cum a tergo fortius impellantur; atque ſemel diviſi globuli ſecundi ordinis ſublutei ſunt, aut pellucidi; ergo qua cruoris forma ſanguis tranare nequit, ea ſub forma lymphæ tranabit, vel ſedato ſanguinis impetu in ſuos truncos regredietur; non eadem vis quæ obſtructo trunci emiſſario fluidum in lateralia vaſa propellit, eo aperto exſurgit a lateralibus, ſieque rubor inflammatorius aucta vi ſanguinis intenditur, ea imminuta imminuitur.

216. Aucto ſanguinis impetu in determinata vaſa, plures globuli ſimul ſecundum vaſis diametrum ſeſe orificiis continuo anguſtioribus offerunt, docet Anatomia, verum quo plures ſeſe his anguſtiis ſimul offerunt, eo plures ſunt caſus

in quibus ſibi ipſis viam præcludere queant (demonſtrante *Bellini Opuſcul.*) adeoque obſtructionem pariant, aut transfluxui ſubſequentis ſanguinis reſiſtant; verum hoc poſito, vel non poſito major erit ſemper diffluxus ſanguinis ad latera, major vaſorum extrorſum vergens preſſio, adeoque major vividiorque pulſatio, major fibrarum omnium tenſio, major ſenſibilitas quæ dolor eſt in majori gradu, major tumor, ut evidens eſt. Ergo ſanguinis in data vaſa adaucto impetui, ſimulque majori inde neceſſario oriundæ colliſioni proportione reſpondent eſſentialia inflammationis ſymptomata.

217. Augetur ſanguinis impetus in determinata vaſa, & ea ſubit majori vi quam alia ejuſdem directionis & diametri. In ſtatu ſano ſanguis vaſa æqualiter a corde diſtantia æquali angulo ad truncum poſita, & æquali orificio prædita eadem prorſus velocitate & proinde quantitate ſubit, & eſt in data & certa ratione fluidorum anadoſis in vaſa quæcumque corporis, ita ut v. g. totius ſanguinis a corde ejecti pars decima carotidem ſiniſtram, decima ſexta meſentericam ſuperiorem, & ſic alias, ſubeat.

218. Jam vero augeatur vis cordis, & duplo major quantitas ſanguinis, quavis ejus contractione, in arterias projiciatur, ſi eadem ſuperſit ratio ſanguinis carotidem & meſentericam ſubeuntis, quæ erat in ſtatu ſano, utraque duplo majorem ſanguinis copiam accipiet, ſed ſemper carotis decimam, & meſenterica decimam ſextam partem ſanguinis a corde ejecti recipiet, unde non adaugebitur impetus ſanguinis in illa determinata vaſa in majori ratione quam in alia.

219. Verum ſi carotis v. g. jam nonam ſanguinis partem accipiat, cum meſenterica pro ſolito more decimam ſextam aut decimam ſeptimam tantum accipit, tunc temporis dicimus impetum, & ſanguinis diſtributionem fieri in majori ratione determinata ad carotides, quam ad alia vaſa: hoc autem in œconomia animali fieri ſupponit noſtra propoſitio.

220. Docet obſervatio verecundia affectis faciem illico rubore ſuffundi, cum pectus, manus, cæteræque partes ejuſdem fere coloris ſunt ac ante verecundiam, docet & hanc rubedinem flammæ aut halitus calidioris forma ſubito diſpergi; verum ſubita rubedo cum aliquali calore genas non poteſt efficere, niſi ſanguis ulterius in vaſa cutanea faciei, ac proinde caroti dum ramos maxillares dictos irruat; ſi enim a laxatis horum vaſorum oſculis minueretur reſiſtentia, non adaucto ſanguinis impetu, nulla daretur ſolito major colliſio, nec major calor, nec ita ſubito fieret rubedo: adeoque ab adaucto in vaſa genarum ſanguinis impetu pendet hoc phænomenum.

221. Iam vero ſi æquali paſſu creviſſet in omnia indiſcriminatim vaſa ſanguinis impetus, nulla foret ratio cur præciſe genæ, non vero aliæ corporis partes, ruberent; cum autem effectus ſuis cauſis reſpondeant, nec ulla rubedo ſolito major in aliis partibus appareat, non eſſe majorem ſolito in aliis vaſis cutaneis ſanguinis impetum concedendum eſt: adeoque ſanguinis impetus in certis determinate vaſis majori ratione creſcit quam in aliis.

222. Ruborem a verecundia oriundum pro exemplo, ut omnibus notiſſimo, ſumpſimus, verum plura ſimilia ſuppetunt, e quibus ſimilem concluſionem elicere pronum eſt. Ex idea cibi jucundi, aut etiam objecti deſideratiſſimi, ſaliva ubertim in os confluit; ſed ſecretionum quantitates ſunt ut fluidorum excernendorum celeritates ſimul & orificiorum amplitudines, cum eadem remanet in ſanguine humoris ſecernendi ad ſanguinem ratio; ergo alterutrum creſcit, vel ſanguinis ad ſalivales glandulas appellentis, vel fluidi nervei earum parietes contracturi, velocitas, vel etiam laxantur eorum emiſſaria: ſed orificiorum ampliatio valet tantum excretionem adaugere, ubi adeſt majus orificio illo receptaculum, ut in organis ſecretoriis veſiculoſis, celluloſis, non vero in organis vaſculoſis, quales ſunt ſalivales glandulæ: reliquum eſt itaque ut fluidorum impetus in determinatas partes ſit adauctus, cum uberius ſubito ſaliva in os confluit.

223. Qui hominum carnificinis interſunt, non raro commiſeratione perciti, ſentiunt in auribus ſubitum calorem cum ſibilo, & aures ipſis intenſius rubent, quod eſt brevi ſecuturæ lipothymiæ prodromus. In iracundiæ ſummæ impetu ſunt mulieres, quæ dentibus ſtridunt, ſpumant ore, vocem amittunt, ſuffocantur; verum ea omnia fluidi nervei in horum organorum nervos, vel ſanguinis in eorum vaſa, impetui majori debent adſcribi, ut convulſionem & motuum quorumvis docet theoria.

224. Nec quis objiciat minorem eſſe in his partibus reſiſtentiam; nam non majori vi colliderent dentes, nec infrenderent tanta furoris vehementia, cum qua proportione laxatur muſculorum textus, ea pariter eorum vis & motus imminuitur, ſupereſt itaque ut majori vi fluida in determinata vaſa ferantur.

225. In morbis quam plurimis obſervarunt etiam Antiqui motus anarrhopos, ſeu fluidorum in ſuperiora tendentias & impetus, nec non in aliis motus catarrhopos, ſeu ad inferiora determinatos, non ex ſimplici & defluxione & lapſu, ſed ex facultate majori partis amandantis. Sic in apoplexiæ ſanguineæ insultu non raro tanto impetu verſus caput defertur ſanguis, ut cum pallet, & friget totum corpus, facies ſubtumeat, intenſe rubeat, oculi extrorſum promineant, caput quaſi faſciis arcte conſtrictum doleat acerrime, ſpaſmodicæ faciei diſtorſiones accedant, dein vero apoplexiæ ſymptomata ſuperveniant.

226.

Nota. Ubi calor & dolor, huc ſanguis uberius effluit, aiebant Antiqui: hoc experimento facile probatur: Obſerventur vaſcula rubra, quæ ſunt in feli vivæ auricula, dein digito fortiter prematur, vel igne admoto uratur ea ipſa auris, ac deinceps trans pellucidam illam membranam iterum obſerventur vaſa rubra, & ea numeroſiora videbuntur.

226. Sanguinem & fluidum nerveum voluntatis juſſu in certos determinate muſculos uberius irruere, norunt omnes; ea fluida imaginationis libidinoſæ impulſu in organa aphrodiſiaca ſumma deferri violentia certum eſt.

227. Imaginationis pariter vi & energia multas inferri mutationes obſtinatiſſimi via negant Pyrrhonici, qui ea tantum admittunt, quæ ſuis principiis conſonare videntur. Sic puella, cujus in brachiis infans phthiſicus inopinato obierat, tantum frigus percepit in altero, cui morientis caput incumbebat, brachio, ut linteis calidiſſimis glaciem, ut aiebat, vix intra triduum diſſolvere potuerit: Ut enim imaginantis animæ vividis pathematis poteſt in certa vaſa uberius ſanguis & fluidum nerveum immitti, ita in aliis caſibus poteſt ab illis revelli, ut voluntas pro libitu tendit vel laxat artus, ut metus ſanguinem fluentem ſiſtit, & ira uberius profundit. Hæc ultima argumenta altioris indaginis ſunt, quam ut ſatis elucidata, multo minus demonſtrata putemus, atque ut non prorſus invalida addidimus. Ex prioribus autem ſatis comprobatum putamus principium.

228. Aucto ſanguinis in determinata vaſa impetu, colliſionem augeri demonſtratum eſt; aucta colliſione inflammationis potiſſima phænomena ſupervenire pariter certum eſt; ergo cum de facto augeatur non raro in certa vaſa ſanguinis impetus citra præviam obſtructionem illorum vaſorum, inflammationem ſeu attritum majorem, ſine prævia vaſis obturatione, fieri quandoque conſequens eſt.

229. Si potentia motrix ſit intelligens & ſanitatis tutrix provida, ſedatis brevi pathematis, ſi nulla ſit cauſa morbifica prævia e vaſis eliminanda, ea non debet vires incaſſum impendere, nec proinde illos furibundos fluidorum impetus diutius ſuſtinere, unde nec gravis, nec notabilis exſurget inflammatio; aſt ſi præextiterint cauſæ materiales morbificæ, motrix potentia eas conſtanter ex virium ſuarum parte periculo proportionata debet aggredi, unde inflammatorius morbus exſurget: Vide *Diſſert. de natura rediviva*, verſus finem.

230. In omni morbo inflammatorio ſupponere ſanguinem inſpiſſatum, coagulatum, in ultimis arteriolis impactum, quæcumque ſit hujus morbi occaſio, ſive, ut aiunt, cauſa procatarctica, videtur minus rationi, quam ſyſtematis decori conſentaneum; a frigore ſuſcepto, a ſumis acidis mineralibus hauſtis, inflammationem pulmonum oriri tanquam ab occaſionali cauſa veriſimillimum eſt, licet non demonſtratum; verum a febrilis materiæ metaſtaſi, a vociferatione immodica, a ferventis ſanguinis ſibi per vaſa pulmonaria viam cudentis impetu, ab acribus alkalinis, fermentatis liquoribus inflammationem exortam ſimili coagulationi deberi, nulla, niſi ex ſyſtemate præconcepta, ſuadet ratio.

231. Variolam, rubeolam, febrem a dentitione oriundam ſupponere validiores impetus ſanguinis ad vaſa ulterius explicanda, ad cutim dilatandam ad gingivas lacerendas ſuadet eventus; laxata cute, dentibus extruſis, & in aliis febribus dilatatis inguinum glandulis, ad incrementum præparato corpore, hos impetus ſedari videmus: verum in his omnibus caſibus prævias obſtructiones ſupponere, ſanguinem ſcilicet glutinoſum, inſpiſſatum, cruditates a primis viis in ſanguinem tranſfuſas, & ſimilia, ſyſtematum uniformati potius, quam accuratæ veritati, conſulere eſt. A pure reſorpto, arthritica materia, ichore acri, ſcorbutica muria, ſcabioſis miaſmatis, peſtilenti vapore, vaſa moleſtari, irritari, lacerari poſſe facile crediderim; verum & neceſſario obſtrui, obturari, ut inde febris & phlogoſis exoriatur, credant Syſtematici.

232. Quippe cum vaſis quomodocumque moleſtatis, irritatis, eadem motrix potentia, quæ vires ſuas intendit ad obſtructiones reſerandas, eas pari jure ad corrigendas & eliminandas materias putres, acres, erodentes, quaslibet debeat intendere. Levi tabaci in nares immiſſi ſtimulo, ſternutatio; levi fumo acido in tracheam illapſo, tuſſis, dyſpnœa; grano veneni in ventriculum lapſo, vomitus, diarrhœa ſuperveniunt, & ad eliminationem morbificæ materiæ continuo vigent pro potentiæ motricis viribus; pulviſculo in oculos illapſo fit continua nictatio, lachrymarum uber proventus ad eluendum & educendum pulverem; verum illi motus excretorii, & expreſſivi validiores non ſupponunt ſemper factam in his organis meatuum obturationem; ita cordis & vaſorum contractiones validiores non ſemper ſanguinem obſtruentem & ſpiſſiorem aggrediuntur.

233. In ſternutatione aer e pulmonibus emiſſus majori ratione nares impetit, & majori velocitate aer ejicitur e bronchiis, & in dyſpnœa frequentius dilatatur acconſtringitur, ſeu pulſat thorax; in vomitu contracto ventriculo quoquoverſum æquali vi premunt & premuntur contenta; interea tamen conſtricto ab eadem potentia motrice, a pyloro verſus œſophagum determinate promoventur, &c. Accerſant alii ſympthiam, organiſmum ſingularem, perinde eſt, modo ſimili pacto in organis ſanguiferis horum fluidorum raptus majores, horum minores, certos in data vaſa impetus fieri concedant.

224. Ex dictis forte explicatur quare ligato digito, febris & digiti inflammatio ſuperveniant, quare intenſitas inflammationis, non obſtructionum tantum intenſitati, ſed potiſſimum vigori potentiæ motricis proportione reſpondeat adeoque in ſubjecto debili, ſeni, phlegmatico eadem digiti ligatura minus validam producat inflammationem, quam in adoleſcente, vegeto, ſanguineo, vel bilioſo robuſtiſſimo. Idem de pleuritide, phrenitide, aliisque dictum eſto. Quorſum in extrema debilitate, & paucis ante mortem horis ac diebus febris ceſſet, non raro, ita ut æger adſtantibus, teſte *Valloſio* ſanus, ſalvuſque videatur? Quo pertinet illud *Gale-*

Galeni effatum: *cum natura vires ſuas viribus morbificæ materiæ inferiores perſentit, tunc ne pugnare quidem adverſus eam aggreditur.*

235. Quorſum, ſpina tendinibus infixa, validæ fiunt hujus tendinis & vicinarum partium diſtenſiones, inflammationes, convulſiones? quem in finem tot conatus?

236. Quare in phlegmone quieſcit motus ſanguinis, ſedatur inflammatio, cum materies morbifica ſuppuratione ſibi fecit emiſſarium, & in eryſipelate cum deſquamata fuit pars ſeu cuticula a cute ſejuncta, atque acres, pruriginoſi ichores emiſſi? Quare in vulneribus hiantibus & non ſatis exſuctis, eatenus perſeverat febrilis conatus, inflammatio, uſquequo ſanguis in vaſis reſectis, coagulatus puris forma ejectus eſt, & vaſcula utriuſque labri nimis diſſita in contactum mutuum per elongationem devenere.

137. Ex dictis colligitur inflammationem oriri poſſe, ſed levem & fugacem, a cauſis externis, ut ab igne admoto, attritu corporis cum aliis corporibus aſperis validiſſimo, ut vidi in puero, qui funem e campanili prælalto pendulum manibus amplexans celerrime delapſus fuerat; verum propter enatum ſtimulum his ſe internæ cauſæ comites adjungunt, ſicque creſcit inflammatio. Idem evenit cum ſanguis pathematum impetu in certas partes defertur, fugax enim & non notabilis inde provenit tumor inflammatorius, niſi ſimul accedat vel ſtimulus inhærens, vel obex pertinax: adeoque non prorſus immerito obſtructionibus eam tributi, ſi tribuatur tanquam occaſioni, non vero tanquam cauſæ efficienti, nam obſtructionis intenſiati nequaquam proportione reſpondet inflammatio; ſic in ſcirrho obſtructio intenſiſſima eſt, & inflammatio nulla; in ſphacelo ſanguis hæret, ut in cadavere, nec ullus calor, vel dolor exſurgit; iteratis phlebotomiis ſanguis in ultimis vaſis hærens, tenax, impactus nequaquam educitur, cum reſiſtat ipſis vaſorum & ſanguinis ſubſequentis viribus adauctis, interea tamen imminuta cordis vi & motrice potentia, ſedatur. Adde quod in idea ſanguinis hærentis; quieſcentis, non continetur idea ſanguinis fortius in vaſa arietantis; ea fortius diducentis, velocius arterentis & magis agitati; nec quidpiam in mechanicis debet de alio pronunciari niſi quod in ejus idea clara continetur; ſic etiam ſi dum ventus navem impellit, velorum tenſio eo major ſit, quo navis velocius movetur, nemo phyſices principiis vel leviter imbutus motum navis velorum tenſioni tanquam cauſæ efficienti, & proximæ tribuerit, licet occaſionalis cauſæ vices gerat; nec pariter licet occaſione aggeris flumen retinentis, & in decliviorem moletrinam dirigentis, rotæ hujuſce machinæ moveantur ab aquarum irruentium vi & impetu, niſi in mechanicis ignarus pro moletrina motore, ſeu cauſa movente, aggerem habuerit, qui tantum occaſionem aquarum directioni præbet, quæ ab aliis cauſis, & circumſtantiis pendere poſſet.

238. Sequitur ex dictis, (*Claſſ. II.* 149. ad 155. diverſos eſſe naturæ ſcopos in augendis cordis viribus & morbis inflammatoriis excitandis, nec ſemper incuſandas eſſe cum Nuperis vaſorum obſtructiones pro morbifico principio; ſapiens *Sydenham* ſæpius incuſabat ſanguinis craſim vitioſam, ſeu impuritatem tum ſanguinis, tum humorum, a qua corpus humanum expurgare ſeu depurare natura contendit.

239. „ Diverſa mala quibus obnoxium eſt genus humanum, partim ab iſtis aeris particulis naſcuntur, quæ, cum corporis humoribus male convenientes in diem ſe inſinuaverint, nudo ſanguini permiſtæ, corpus omne morbifico afflant contagio; partim a variis fermentationum generibus, vel etiam putrefactionibus humorum, qui in corpore ultra juſtum tempus ideo ſunt commorati, quia ſcilicet iiſdem dirigendis primum, dein excernendis, vel ob nimiam eorumdem molem, vel qualitatem incongruam, ſuppar idem non fuit. Hiſce rerum circumſtantiis ita intime eſſentiæ humanæ intertextis, complicatiſque, ut nemo quiſquam ſe ab illis in ſolidum queat liberare, natura de ejuſmodi methodo, ac ſymptomatum concatenatione ſibi proſpexit, quibus materiam peccantem, atque alienam, quæ totius fabricæ compagem aliter ſolveret, e ſuis finibus poſſet excludere. “ *Sydenham pag.* 19. 20.

240. „ Acutorum alii a ſecreta atque inexplicabili aeris alteratione hominum corpora inficientis, gignuntur, neque a peculiari ſanguinis & humorum craſi omnino dependent, niſi quatenus occulta aeris influentia dictis corporibus eamdem impreſſerit. Hi durante arcana illa aeris conſtitutione, nec ultra, pergunt laceſſere; neque alio tempore invadunt. *Epidemici* hi dicti ſunt. “

241. „ Acutorum alii ab hac vel illa particulari corporum particularium anomalia oriuntur, qui cum a cauſa magis generali non producantur, ideo neque plures ſimul corripiunt; hi inſuper acuti quibuslibet annis, & quolibet anni tempore indifferenter invadunt; hos ego acutos *intercurrentes*, ſive *ſporadicos*, appello. “ *Sydenham cap.* 1. *pag.* 21.

242. Utut autem ab *Hippocrate* ad nos uſque non defuerint periti Medici, qui *Balloni*, *Sydenhami*, &c. inſtar, conſtitutiones epidemicas obſervationibus neotericis illuſtrare ſategerint, fatendum eſt eos nequicqam profeciſſe in determinandis miaſmatis, quæ his reſpondentes morbos excitaverunt, & fere pro certo habeo cum ipſe *Sydenhamo:* eorum morborum partem quam minimam a miniſfeſtis aeris qualitatibus, ut humidiate, ſiccitate, frigiditate, caliditate, gravitate, levitate, &c. pendere.

243. Nec a poſteriori quid certe deducere poſſumus circa hanc materiam peccantem, ex mutationibus excrementitiorum humorum, qui critico molimine, aut artis opera, foras e corpore demum eliminantur, formas puri, ſqua-

mæ,

mæ, ichoris, bilis, urinæ, fœcis, diverſimode mutatorum, ita ut in his communem ignorantiam profiteri ſapientius ſit, quam hypoteſi determinatæ adhærere, ut illis quæ vel plethoram, vel ſaburram vel ſpiſſum, vel aerem conſtanter incuſant.

244. In his anguſtiis minus infida ad cognoſcendam indolem principii morbifici eſt attenta ſymptomatum coexiſtentium & ſucceſſivorum conſideratio, & ſpeciei cujuſque morbi hiſtorica cognitio: ea his etenim attente penſitatis non raro quinam ſint tum felices, tum funeſti modi, quibus terminandus eſt morbus, præſagimus, qua cognitione in curando ipſo nihil eſt utilius.

245. Præconcepta videtur opinio multorum Neotericorum morbos inflammatorios omnes pendere ab infarctu ultimorum vaſorum partis ob materiam craſſam, imperviam, illis impactam, qua fit juxta leges hydraulicas, ut ipſi putant, ut ſanguis poſtice accedens congeratur, vaſa ſanguifera obſtructa, & vicina ſymphatica diſtendat, & non aucta vi cordis in tumorem rubrum renitentem, dolorificum elevet; ea vero theoria legibus hydrodynamicæ contradicit, ut & experientiæ: leges hydrodynamicæ docent qood obturatis antiliæ emiſſariis velocitas emboli imminuatur in ratione anguſtiæ emiſſariorum, ut obſtructa ultimorum dimidia parte, preſſio lateralis a ſanguine ſubſequente vaſis obſtructis inducta ſit vix octingenteſima parte major preſſione conſueta, adeoque longe minor quam quæ ad vaſa dolorifice diſtendenda requiritur.

246. Experimenta vero in animalibus vivis inſtituta docent arterias tum majores, ut carotidem, tum minores, ut intercoſtalem per diem integrum fili vinctam omnino in cane vivente, minime intumuiſſe; ligatis omnino in cane ambabus carotidibus, animal ad quintum diem vixit, eoque tunc interfecto invenimus carotides filio omnino vinctas, & impervias, nec ullatenus tumidas. Vidi ſæpius in ranæ meſenterio, ac pene obſtructa arteria, globulos ſanguinis verſus cor pacate retrocedere filo continuo, & ſine tumore vaſis obſtructi alteram viam legere.

247. Neceſſum itaque eſt ad inducendum tumorem phlegmonodeum, ut auctis & repetitis ictibus cruor in vaſcula diducenda propellatur a retro, dum antice ipſi reſiſtitur, ſive ab impacto viſcido obſtruente, ſive a conſtrictione ſpaſtica membranæ partem, aut glandulam, aut viſcus ambientis, eo fine ut materies peregrina ibi hærens calore & pulſu digeratur, liqueſcat, reſolvatur, aut quovis modo mutetur.

248. Materies vero impacta eſt, vel idiopathica; ſi ſit idiopathica, ea eſt ſibi genita, aut ibi vim irritantem acquiſivit mora ſua; ſic lapillus vaſis uriniferis impactus, ſic glomer vermium in inteſtino hærens excitat moleſtiam, ratione cujus canalis ambiens utrinque conſtringitur, & arcte noxium corpus amplectitur, erroneo ſæpe conamine, quia natura omne noxium, tanquam calore & preſſione reſolubile foret, ſic in vaſis conſtringit, conterit, quod non raro, dum illud reſolubile eſt, feliciter ſuccedit, aut ſuppuratione foras amandatur, ſi irreſolubile fuerit.

249. Metaſtatica eſt congeſtio, ſi per viam circulationis, aut ſecretionis ex maſſa ſanguinea generaliter infecta, aut ex parte ſingulari materies morbifica advehatur in colatorium, vel errore loci in viſcus, aut partem externam imperviam, ibique foveatur, conſtringatur, majorique ſanguinis accedentis niſu impellatur in finem felicis reſolutionis, vel diræ, aſt tunc neceſſariæ, ſuppurationis; ſic pluries videmus oſſium fruſtra ſeparata, peregrina corpora in vulnere relicta, mediante abſceſſu foras feliciter amandari, ſic videmus in peſte materiem morbificam in glandulas, vel axillares deduci, & per ſuppurationem ægrum ab inevitabilis alias mortis periculo vindicari.

Therapeia.

250. In morbis inflammatoriis puris, quos pulſus fortis, tenſus, frequens, calor, dolor, rubor intenſi comitantur, quique ut plurimum adultos, bilioſos, ſanguineos, robuſtos, exercitatos, plethoricos adoriuntur, ſummum auxilium eſt repetita phlebotomia, & diæta liquida, diluens & refrigerans, ita ut æger a juſculis carnium, ſaltem primis diebus, abſtineat, dilutiſſimo cremore hordei victitans, & potu aqueo emollienti, copioſo, tepido; pars inflammata ſimul, quantum fieri poteſt, fovenda halitu, fomento, cataplaſmate laxante, emolliente; febris intra debitos limites coercenda, ne plus æquo ferociat, & phlebotomia eo uſque iteranda, donec ſymptomata ad reſolutionem materiæ morbificæ inutilia compeſcantur, non tamen eo uſque repetenda eſt phlebotomia, ut ut vires vitales huic reſolutioni profuturæ infringantur.

251. Initio quidem tantus eſt quandoque infarctus, tantaque plethora, ut vires vitales ſuffocentur, pulſuſque obſcurus ſit: un hoc vero caſu a prima aut altera phlebotomia pulſus reſurgit, fortior evadit, & febris evolvitur, qua ſuppreſſa ægro pereundum foret.

252. Cum ægritudo creſcere deſierit, ſeu ad ſtatum pervenerit, tunc attente obſervanda ſunt naturæ conamina, & quo vergant eſt obſervandum; felix æger, ſi antea ſufficientes phlebotomias paſſus ſit, ſi lenibus catharticis laxantibus primæ viæ expurgatæ ſint; tunc enim cunctandum ne naturæ conatus interturbemus, & non niſi urgentibus ſymptomatis occurrendum eſt; interea reſoluti omni ope tentanda, & ſi quæ ſit via materiei morbifica, cujus coctioni natura inſiſtit, præparanda ea eſt ad ejus excretionem; quænam vero via ſit, hoc vel fida morbi cogniti docet hiſtoria, vel attenta prævidet Medici obſervatoris ſagacitas; in quibuſdam morbis narium hæmorrhagia; in aliis parotis, in iſtis anacatharſis, in multis ſudor, in

in quibuſdam diarrhœa, in non paucis urinæ proventus, materiæ morbificæ exitum præbet.

253. Ergo Medicus eventum ignorans ſedulo inveſtiget naturæ conatus & tendentias, illique opituletur; aut potius negotioſus ſpectator ſit, quam inoportunus perturbator.

254. Longe diverſa eſt therapeia, ſi impura febris inflammationem comitetur, quod docet pulſus raro fortis & vehemens, ſed ſæpe mollis, obſcurus, inæqualis; inconſtantia & in puris non obvia ſymptomata, narium ſtillæ, ephidroſes, cardialgiæ, nauſeæ, vertigines, anxietates, ſanguis in patella extractus, corio albo deſtitutus, ſero flavo virideſcenti dilutus, fœtor corporis, excretionum, color pallidus faciei, ſpurcities linguæ, &c.

255. In his ſiquidem circumſtantiis languor & inconſtantia conatuum naturæ non ſolum magnum eſſe malum, & periculum indicant; verum & multo minus a natura eſſe exſpectandum, quam in aliis morbis, ita ut, nedum phlebotomia & laxantibus ejus conatus infringamus, ſæpe neceſſum ſit eam ad vomitionem, alvi fluxum, ſudorem, diureſim ſtimulare, necnon languentem per veſicatoria excitare; cum expurgatæ ſunt primæ viæ, per cardiaca, ſudurifica refocillare; quæ therapeia a priore longe diverſa eſt; interea tamen ſunt caſus in quibus phlebotomia una aut altera initio celebranda eſt, ut emetica & cathartica tuto poſſint deinde præſcribi, quæ in ſpeciali therapeia debent enarrari.

CLASSIS TERTIA.

PHLEGMASIÆ,

SEU

MORBI INFLAMMATORII.

INFLAMMATIONES *Ludvvigii; Phlegmenæ internæ* P. Alpini, *Medic. Method. lib.* 7. cognoſcuntur ex pyrexia ſeu ægritudine acuta febrili univerſali cum ſignis inflammationis. Sunt vel *internæ*, quæ ex ardore, dolore, tenſione, pulſatione, tumore partis deſignantur; vel *externæ*, quæ ex maculis, exanthematis, phlegmone vel eryſipelate conſpicuis, dignoſcuntur.

Dividitur hæc claſſis trifariam. 1. In *phlegmaſias exanthematicas*, quæ maculis, papulis, puſtulis cutaneis, aut tumoribus externis, phlegmonodeis; eryſipelatoſis cum pyrexia inſigniuntur.

2. In *phlegmaſias membranaceas*, quæ pyrexia acuta cum viſceris cujuſdam dolore, calore, tenſione, tumore denotantur.

3. In *phlegmaſias parenchymatoſas*, quæ pyrexia acuta, cum partis internæ calore, dolore, ſiti, virium proſtratione, aliiſque ſignis cuique generi propriis determinantur.

Cum phlegmaſiæ exanthematicæ maxime affines ſint febribus, potiſſimum remittentibus, ordo exigit ut proxime juxta febres collocentur, unde eas inter febres malignas plurimi Auctores repoſuere.

Pyrexia eſt pulſus frequentia, velocitaſque cum calore in morbis, quorum præcipuum ſymptoma aliunde quam febre deſumitur. Sic in pleuritide, phrenitide, febris non eſt ſymptoma præcipuum, a quo morbus denominatur, licet eſſentialis ſit; adeoque ut diſtinguatur a morbis primæ claſſis, *Pyrexia* vocanda eſt; ſic in dyſenteria, arthritide non raro adeſt frequentia pulſus cum virium proſtratione, ſed ille ſtatus rectius *pyrexia* quam febris dicetur, cum præcipuum morbi ſymptoma febris non ſit. *Pyrexia* itaque eſt frequentia pulſus cum aſthenia ſeu laſſitudine & debilitate, quæ cum morbis aliis quam febribus complicatur. Diverſi ſunt pyrexiæ gradus, qui æſtimantur ex velocitate, plenitudine & tenſione pulſus, necnon caloris intenſitate: unde dicitur pyrexia magna, ut in pleuritide phrenitide veris; & parva, ut in rubeola, variola benignis.

Phlegmaſia, definiente *Caſtello in Lexico Medico*, eſt inflammatio ſeu febris inflammationi alicui conjuncta: *Galen. comm. in aphoc.* 7. *l.* 1. dicta eſt a *phlego*, *uro*, *inflammo*.

Nomen pyrexiæ vel pyrexis opponitur apyrexiæ, & latine dicitur *febricitatio*; & ut in decurſu quartanæ, datur per intervalla apyrexia, & pyrexia, evidens eſt inregrum morbum ex his duobus temporibus conſtare, ſeu ex pyrexia, & ex apyrexia, adeoque febrem pro morbo ſumptam non involvere aſſiduam pyrexiam, ſeu a pyrexia diſtingui poſſe.

In phlegmaſiis omnis pyrexia eſt vel continua, vel remittens; nulla vero intermittens.

Morbi omnes hujus claſſis breves ſunt, & ut plurimum periculoſi, adeoque acuti, exceptis tamen ſpeciebus benignis, necnon ultimis exanthematicis, ut eſſera, ſcarlatina, &c. quæ periculo carent.

ORDO

ORDO PRIMUS.

PHLEGMASIÆ EXANTHEMATICÆ,

Fièvres Eruptives.

SUnt illæ quæ cutem eruptionibus inficiunt. Eruptiones vero ſunt vel phymata phlegmonodea, vel erypelatoſa, vel phlyctænodea, aut maculæ purpureæ, lividæ.

Plurimæ inter morbos malignos & peſtilentiales accenſetur, ex his tamen qualitatibus genera morborum minime determinari debent, ut viſum erat *Riverio*, *Huchero*, aliiſque Galenicis; inde enim ſequeretur variolam benignam alteri generi adſcribendam eſſe quam malignam; dyſenteriam, pleuritidem, centenoſque alios morbos ratione benignitatis aut malignitatis in diverſa genera eſſe revocandos, quod nullus Pathologus Logicæ gnarus admiſerit.

Malignas vocamus phlegmaſias eas quæ ſub exiguis pulſus, caloris, urinæ mutationibus ſtatim latentes, ex improviſo dein ſymptomata multo graviora exeunt, quam quæ ex pulſus vi & impetu poſſent exſpectari, proindeque clam ægro inſidiatæ videntur.

Typhodes proprie ſunt illæ in quibus pulſus, urina & color conſuetus & ſanis ſunt ſimiles, ita ut imperitis ægri vix febrile videantur, interea dum vires ſunt maxime proſtratæ. Vide *genus typhi*, *claſſ.* *II.*

Peſtilentiales vocantur illæ quæ malignæ vel typhodes, ſimulque epidemice graſſantes plures e medio tollunt, quam convaleſcentes relinquunt; illæ vero diverſæ qualitates pendent non raro a vitioſa medendi methodo, ſic ſyphilis, antequam cognita foret ejus antidotus, peſtilentialis erat, quæ hodie vix malignus morbus eſt.

Malignus morbus differt a gravi, quod gravis ſymptomata ex vehementia pulſus, & anatomiæ, pſychologiæ, ac mechanicæ principiis intelligi poſſunt, ut pleuritis pura, phrenitis, &c. maligni vero ſymptomata ex qualitatibus occultis, ut vi deleteria, diſſolutione putredinoſa, fermento, veneno, gangrænoſa corruptione, verbo ex principiis phyſicis, minime vero ex mechanicis ac pſycologicis, intelliguntur in præſenti ſaltem Medicinæ ſtatu.

Phlegmaſiæ quarum theoria mechanica & pſychologica datur, *puræ*, aut meræ inflammatoriæ dicuntur, ut pleuritis *pura* cum ſanguine bene conſtituto, & ſine apparatu putredinis in primis viis: quæ vero a corruptela humorum prava & abdita utplurimum craſi, vi, ut ajunt, venenata, miaſmatibus, contagio, occultis demum aeris, aut humorum qualitatibus pendent, *impuræ*, & pro diverſo gradu periculi, *malignæ*, *peſtilentialeſve* vocantur.

In phlegmaſiis puris ex pulſus plenitudine frequentia, tenſione, *magnitudo* pyrexiæ æſtimatur; & ex numero ac intenſitate ſymptomatum morbi *gravitas* judicatur; in illis autem quo major eſt pyrexia, eo ſunt graviora ſymptomata, ut ardor, ſitis, proſtratio virium, artuum, pervigilium, anorexia: quo major eſt pyrexia, eo affrictus vaſorum a ſanguine major; hinc ignearum molecularum extricatio, unde calor; inde ſalivæ ſiccitas, acritudo, avolantibus partibus aqueis; inde ſitis; major impenſa fluidi nervei in organis vitalibus movendis, unde parcior pro liberis motibus, inde aſthenia: natura vero, ſanitatis & vitæ cuſtos, non poteſt in tanto periculo quieſcere & ſomno indulgere, quandiu hunc ſtatum, nervorum & cerebri interventu, precipit, unde vigilia, metus, faſtidium ciborum, quod in gravibus negotiis & periculis moralibus etiam accidit: ſi cortex cerebri ſanguine infarciatur, adeoque anima ſtatum ſui corporis non poſſit percipere, utpote a vitio cerebri deluſa, aut oppreſſa, inde fiet delirium, vel ſopor, in quibus natura negotiis vitalibus incumbet nobis inſciis, ut in ſomno & inſomnio conſuevit, dum viget ſanitas.

Hactenus ex phyſiologiæ mechanico-pſychologicæ principiis hæc phænomena deducuntur; verum quæ in malignis phlegmaſiis accidunt, quatenus malignis, phænomena aliis principiis debentur, ut bili acri, materiei verminoſæ, acidæ, vel putridæ, quæ primas vias vellicat, moleſtat, unde nauſeæ, cardialgiæ, anxietates, vomitiones, diarrhœæ, ſpaſmodicæ contractiones: in vaſis vero ſtaſes, corruptelæ, gangrenæ, vibices, anthraces, petechiæ; & licet materiam morbificam eliminandi neceſſitas urgere videatur, interea natura velut oppreſſa ne pugnare quidem aggreditur, ut ait *Galenus*, hinc pulſus vel ſano ſimilis, vel etiam debilior, inæqualis, intermittens, reſpiratio ſimilis, ſingultus, ſyncope, &c. in malignis itaque & peſtilentialibus morbis materies morbifica, ita noxia eſt, ita viribus naturæ ſuffocandis apta, ut ſymptomata multo plura hujus quam naturæ energiæ tribuenda ſint; in benignis vero morbis minus materiæ morbificæ quam naturæ viribus reſpondent ſymptomata.

Ex his vero prognoſiſs eruitur facile; cum enim tanto minus ſit periculum, quo naturæ conatus liberiores, vegetiores, minus a materia morbifica ſunt impediti, evidens eſt exitum morbi benigni felicem fore, maligni vero infelicem, & tanto majus in iſto periculum imminere, quo naturæ conatus magis turbati, impediti, anomali, dum vires materiæ morbificæ ſunt intenſiores, qualitas acrior & magis deleteria.

Indicationes vero generales ſunt in morbis benignis tollere obſtacula quæ impediunt quominus natura materiæ morbificæ coctionem, ejuſque in phlegmaſiis internis reſolutionem ac criticam evacuationem moliatur: in cutaneis vero, puſtularum, bubonum maturationi, papularum miliarium, morbilloſarum exſiccationi, cutis deſquamationi incumbat; illæ etenim ſunt viæ per quas materies morbifica cocta evacuanda eſt.

Ve-

Verum in malignis hi fines ſolis naturæ viribus attingi non poſſunt, & requiritur ulterius ut a ſarcina humorum nimia liberetur natura, ope phlebotomiæ maturæ ſed parca manu inſtitutæ, deinde vero ope emetici, quod primas vias a fomite putri liberet, nec non per repetitas catharſes colatorium inteſtinale detergendo, ut excretio bilis, ſuccorum inteſtinalium & reſiduæ cacochyliæ ſuccedat, dum materies morbifica ſanguini commixta per medicamina diluentia, veneno dato oppoſita, corrigitur, & per ſudorifica ad cutem amandatur, ſimulque ope cardiacorum, cephalicorum, vires vitales ſuſtinentur, aut ad ſtrenue agendum ſollicitantur.

Quoniam in quamplurimis exanthematicis humores ad putredinem vergunt, ut patet ex fœtore oris, excrementorum & cita cadaverum gangræna, ſeptica tum medicamina tum alimenta fugienda ſunt, & antiſeptica anteponenda; notum autem eſt vegetabilia alimenta, except's acribus, eſſe minus putredinoſa, quam carnes animalium, adeoque ægros cremoribus avenæ, oryzæ, decocto albo Sydenhami eſſe nutriendos; niſi tamen a juſculis exſpectetur major corroboratio, ut cum pulſus languidus eſt; in quo etiam caſu ptiſana de cornu cervi cum radicis aromaticæ, ut angelicæ fruſtulo, imo vinum aquatum requiritur; antiſepticis accenſentur chamæmelum, radix contrayervæ, kinkina, camphora, quorum proinde uſus in exanthematicis frequens eſt.

Quoniam vero maxima pars exanthematicorum pendet ab effluviis putridis quæ in caſtris, noſocomiis, urbibus obſeſſis, locis paludoſis, tempeſtate fervida, & humida abundant, ſummi momenti eſt ad prophylaxim & ad therapeiam, ut aer purus ſit, aura liberiore renovatus, vel accenſis aromatis, pyrio pulvere correctus, vel ventilatore exagitatus; ut cibi ex carnibus animalium morbidorum, anthrace peremptorum, fugiantur; ut aquæ cœnoſæ vitentur; ut acidis, limonum ſucco, aceto condiantur alimenta ad arcendam putredinem; ut perſpiratio libera ſervetur, induſiis puris, ſiccis, & aere minime humido; perſpiratio etenim retenta eſt veluti fermentum putredinoſum, quod materiæ morbificæ vim exacuit.

I. PESTIS; *Febris peſtilens* Fr. Hoffmanni cap. 12. *Peſtilentia* Schreiberi; Græcis *Laimos*; *la Peſte*.

Eſt phlegmaſia exanthematica, ſæpius epidemica maligna, cujus eruptio eſt bubo, parotis, vel anthrax, nec non puſtulæ parvæ albæ, lividæ, nigræ, carbunculoſæ, per habitum corporis diſperſæ.

Nomen Peſtis, ſi uſum tantum ſpectemus, terrorem ſecum involvit & morbum quemvis epidemicum lethiferum ſignificat, ita ut dyſenteriæ, variolæ, amphimerinæ, purpuræ, malignis epidemicis conveniat; verum genus morbi ex ejus benignitate; aut malignitate minime deducendum eſt, ut vivimus; & ut character variolæ ex puſtulis, ita Peſtis character juxta omnes fere Neotericos ex bubonibus deducendus eſt, nec repugnat dari Peſtem ſporadicam, & benignam, ut ſimilis datur variola, & ut confirmant obſervata Medicorum Monſpelienſium, Maſſiliæ & Aleſiæ peſtiferos curantium.

Differt Peſtis a peſtilentialibus morbis, quod Peſtis eſt genus morbi unicum jam definitum; peſtilentiales vero tot ſint morbi, quot ſunt maligni & epidemici, qui plures e medio tollunt quam ſanos dimittunt.

Peſte affecti vocantur *peſtiferi*, Gallice *peſtiferés*. Bubones ſunt glandulæ duræ, tumidæ, dolentes, ad ſuppurationem tarde vergentes, ſepius in inguinibus, quandoque in cruris angulo, in axilla, maxilla, jugulo, pone aurem enati, unde evidens eſt parotidem a bubone non niſi ſitu diſcrepare.

Anthrax malignus epidemicus cum febre maligna vel peſtilentiali erumpens ſpeciem peſtis etiam conſtituit, & hic morbus ad aliud genus vix amandari poteſt, maxime cum in eadem epidemica, quæ bubones profert, anthraces quandoque erumpant; ſi quis vero genus diſtinctum conſtituere velit, non repugnabo.

1. *Peſtis vulgaris*, *Peſtis Londinenſis* Sydenhami anno 1665. *Peſtis Maſſilienſis* claſſis 2æ, 3æ, & 4æ, D. D. Chicoyaneau, Deidier & Verny, ann. 1720. *Peſtis Aleſienſis* D. Couzier. &c. Chirac dies fièvres Ch. 7.

Ea eſt ſpecies in cujus tum initio tum decurſu bubones ſæpius inguinales erumpunt, quæque epidemica & pernicioſa eſt.

Incipit a frigore, capitis ſtupore & gravitate, quaſi ebrietate, pulſu frequenti, tenſo calore interno deurente. externo mediocri, ſiti inextinguibili; lingua alba eſt, vel obſcure purpurea: loquela eſt præceps, balbutiens, oculi rubri, errantes, ſcintillantes; faciei color vividus, in aliis lividus; cardialgiæ frequentes; reſpiratio frequens, laborioſa, quandoque magna, rara, ſine tuſſi, & dolore; accedunt nauſeæ, vomitiones bilioſæ virides, nigræ, cruentæ, dejectiones alvi ſimiles, ſine dolore, ac tenſione abdominis; deliria, vel lenia, vel phrenitica; urinæ quandoque ſanis ſimiles, ſæpius turbidæ, albæ, nigræ; cruentæ; ſudores raro fœtidi, noxii; quandoque hæmorrhagiæ, quæ inſalubres; virium omnimoda proſtratio, animi præſertim dejectio, & metus mortis continuus; demum ipſo morbi initio vel in decurſu apparent bubones inguinales, vel crurales, vel axillares, aliis parotides quandoque ſeorſim, vel ſimul anthraces in artubus, nec non puſtulæ exiguæ albæ, lividæ, nigræ, vel maculæ purpureæ hac vel illac diſperſæ.

Duratio morbi, niſi mors præceſſerit, extenditur ad decimum quartum diem circiter; tunc ceſſat febris; & bubo, reſolutione rariſſime, ſæpius ſuppuratione, quandoque induratione terminatur.

Epi-

Epidemia apud nos (*a*) vix quovis ſæculo recurrit, apud Anglos quovis quadrageſimo anno, apud Conſtantinopolitanos multo frequentius.

Epidemia apud Aleſienſes, Aquiſextienſes &c. viſa eſt ter vel quater in anno intermittere, ita ut dein poſt duos quadrageſimales ſeceſſus, cum omnino nullus ſuperet æger ab uno alterove menſe, ſubito, eademque fere die tum Aleſiæ, tum Aquis Sextiis & Mariojoli plures Peſte corriperentur, rurſus poſt paucos menſes utrobique Peſtis evaveſceret; ex qua pluries repetita Aleſienſium Medicorum obſervatione inferendum videtur principium Peſtis in aeris ſingulari conſtitutione, non minus quam ejuſdem regionis hominum diſpoſitione, inquirendum eſſe. Aleſiæ certe e trecentis peſtiferis vix unus aut alter fuit ſupra Plebeiorum ordinem elatus, unde pravam victus rationem ad Peſtem diſpoſuiſſe veroſimile eſt. Cum in intermiſſione Peſtis *Illuſtr. Doctor Gibert* præſcripſiſſet, ad avertendum Peſtis recurſum, ut omnes peſtiferorum tum convictores, tum in eadem domo degentes, emetico purgarentur, obſervatum eſt omnes convictores vermiculorum alborum grano hordei ſimilium immenſam copiam evomuiſſe, nullam vero aut rariſſime cohabitatores. *D. Privat* Doctor Medicus eximius cum antea ab urbe abeſſet; Aleſiam adiit ineunte Peſte, atque urbem ingreſſus dolorem in glandula inguinali perſentire cœpit, qui dolor per ſingulas epidemiæ exacerbationes perſeveravit, in intermiſſionibus vero ceſſavit, ita ut reditus acceſſuum ex dolore inguinis, Peſtis prodromo, non ſemel prædixerit: Ille vero merito videbat plebem & Magiſtratus, qui, quoties Peſtis redibat, toties communicationem quandam illicitam, aut mercium infectarum exportationem, tum Aleſiæ, tum aliis in urbibus incuſabant, atque ex hoc præjudicio non pauci qui legem ſancitam violaverant morte plectebantur, quaſi novæ Peſtis exacerbationis rei.

Profuit Aleſiæ peſtiferos in prædia puro & frigidulo aere gaudentia prius purgatos dimittere, nec non omnes convictores emetico in prophylaxim expurgare. Plurimi Peſte correpti & in ſuburbium ſeu lazaretum delati periere ob formidinem mortis quam in hoc noſocomio inevitabilem putabant; metus enim & deſperatio ſunt funeſtiſſimum hujus morbi ſymptoma; de cætero intra annum quo Peſtis Aleſiæ inhæſit, non plures obiere Peſte, quam cæteris annis morbis ſporadicis ſeu diverſi generis abripi conſueverant, circiter trecenti, & quam intra annum nati ſunt; ſed hoc obſervatu dignum fuit omnes alios morbos acutos durante Peſte ſiluiſſe: & omnes morbos acutos e Peſtis genere fuiſſe.

2. *Peſtis benigna* 5. *Claſſis* D. Chicoyneau & Verny.

Ea Peſtis ſpecies vel varietas Maſſiliæ & in aliis Urbibus eodem tempore obſervata eſt, quo prima ſpecies; in illa nulla erat ſenſibilis ægritudo, nulla virium proſtratio, pulſus tantum adeſt frequentia eaque minima, cum eruptione bubonis vel anthracis: cura vero exigit, ut bubo cataplaſmatis ſuppurationibus maturetur. Ea ſpecies videtur affinis variolæ benignæ quam plures pueruli invicem colludentes, & per vicos ambulantes ſine ulla cautela, ſine ſpeciali regimine & cum felici ſucceſſu patiuntur.

3. *Peſtis interna ex* 1. *claſſe* D. Chicoyneau & Verny; vel *Rettocedens* D. Gibert.

Ea eſt varietas Peſtis primæ, ſeu vulgaris, in qua nulli bubones aut anthraces erumpunt, licet conatus naturæ eo vergere videantur, quod ex cadaverum extiſpicio apparet, cum in partibus internis harumce eruptionum manifeſta appareant indicia, & externarum loco vibices, petechiæ, aliæque imperfectæ eruptiones adſint.

Signa hujus ſunt frigus univerſum, rigores anomali, pulſus exilis, mollis, frequens, inæqualis depreſſus, a preſſione digiti evaneſcens; capitis gravitas cum ſtupore, vertigine, titubatione, obtutu fixo, debili, facile deſperationem exprimente, voce tarda, querula, lingua alba, in fine ſicca, nigra, ſcabra, vultu pallido, cadaveroſo, aderant ſyncopes frequentes, anxietates horrendæ, proſtratio animi & corporis, vomitus, nauſeæ, deliria, ſopores, tremores. & prima, ſecunda vel tertia hora mors.

Differt ab aliis aſphyxiis ſeu mortibus ſubitateis, ex eo quod mixta ſit cum aliis Peſtis ſpeciebus, & per phlegmones, anthrates, gangrænas, quibus interiora cadaverum ſcatent. Hæc ſpecies initio epidemiæ ſævit, nec ullus a peſte convaleſcit niſi bubo vel anthrax eruperit, ut nullus a variola interna vel abortiva convaleſcit.

Obſervata in Peſte Aleſienſi ab Illuſtriſſ. D. Gibert D, M. Monſp.

Peſtis initium ab ebrietate diſtinguere difficile eſt. Prima die adeſt virium proſtratio, calor, ſitis moleſta pulſus frequens, oculi ſintillant; errant, facies rubet, lingua ſpumoſa & coccinea; adſunt dolor capitis, inguinum, axillarum, faucium, pone aures, nec non cardialgiæ, nauſeæ. Secunda die accedunt vomitus bilioſi, virides, quibus rejiciuntur vermes aſcaridibus ſimiles, dejectiones ejuſdem modi: quibus ſuccedit eruptio bubonis, parotidis vel anthracis, eo majorum quo major præceſſit evacuatio.

Facta eruptione ægri ſurgunt, incedunt, morbum contemnunt; diætam reſpuunt, calor & ſitis ſedantur, pulſus tamen adhuc frequens & durus, lingua balbutiens; oculi & facies pallent, fames vero notabilis eſt. Sexta; ſeptima, vel octava die tumores evaneſcunt, vel retrocedunt, ſuppuratio ſiſtitur, pulſus retardatur, evaneſcit, mors adeſt, vel quod frequentius, accedunt orthopnœa, carus; phrenitis, & præmiſſis convulſionibus, mors.

Vomitus quicumque ac diarrhœa initio ſalutaris. Qui parum vomuere vel dejecere, illi cum viribus proſtratis, facie cadaveroſa, quaſi temulenti,

(*a*) Peſtem in Occitania vidit *Valleriola* anno 1533. *Ranchinus* anno 1630. nos anno 1720. eam obſervavimus alias recenſet *Mezeray* anno 1348. 1362. & 1580.

lenti, ante quartem diem fato cedebant, exanthematis vel paulo ante vel poſt mortem deſœdati; alii vero ſub minore morbi vehementia, aut præ conſtitutione debiliori ad vigeſimum diem vitam protrahebant, maxime qui ſuum morbum tardius denunciaverant. Aleſiæ vomitus quicumque initio ſalutaris, in decurſu morbi lethalis, diarrhœa initio & in decurſu ſalutaris; Maſſiliæ non item.

Peſtem dari ſporadicam obſervarunt Medici Monſpelienſes; quo etenim anno Peſtis epidemice graſſabatur Aleſiæ, tres quatuorve Monſpelli obſervati ſunt ægri peſte bubonifera laborantes, atque non video cur ad hoc genus non referendi ſint illi morbi quotannis ubique obſervandi, ſed ſporadici, qui eruptione parotidis critica vel ſymptomatica ſtipantur; certe ſi quid obſtat, eſt terror, quam non raro Peſtis plebi incutere conſuevit, ſimile enim præjudicium efficit ut vinum emeticum aquæ benedictæ nomine præſcribamus, & ut plebs anthracem & cancrum propriis nominibus non indigitet.

Non pauci fuere Maſſiliæ quos ſubitanea mors abſtulit, ſine aliis ſymptomatis quam laſſitudo, virium proſtratio, quique interrogati bene ſe habere dicebant.

4. *Peſtis ſporadica* Sydenham. pag. 64. aliis *febris maligna* vel *peſtilens*: *parotis peſtilens*.

Eſt ea ſpecies Peſtis quæ non epidemice graſſatur, nec proinde tantas ſtrages edit ac vulgaris, ſed quæ ſæpius parotidem, rarius bubonem aliarum partium infert. Ea certe contagioſa vulgo non creditur, niſi a plebe, & ab amphimerinis, tritæophyis & typhis non diſcrepat, niſi per eruptionem parotidis.

5. *Peſtis carbunculoſa*; *Anthrax peſtilens* Auctorum, Foreſt. L. IV. Obſerv. 21. *Peſtis Indica*, *Carazzo*, Gemelli Carreri: *Charbon peſtilentiel*.

Ut bubo ſine ſatellitio morbi maligni peſtem non conſtituit, cum in ſyphilide etiam detur, & Peſtis benigna ſit epidemica, atque eodem quo Peſtis vulgaris tempore vigeat, ita anthrax benignus Peſti non annumerandus eſt, ſed malignus huic accenſendus: non quidem diverſa Peſtis ſpecies eſt a vulgari, quando erumpunt ſimul cum bubonibus anthraces, ſed quandoque tantummodo anthrax erumpit peſtilens, ægrum intra breve tempus e medio tollens cum pulſu parvo, debili, intermittenti, facie terrea, ſumma virium proſtratione; quales anthraces maxime collum, auris vel maxillæ viciniam occupant, & ille morbus merito in Peſtis genere reponendus eſt, ſive ſit ſporadicus, ut in Gallia Narbonenſi, notante *Plinio*, familiare eſt, ſive pandemicus, ut de Indiis refert *Gemelli Carreri*.

Hic morbus aggreditur ruſticos qui carnes vervecum anthrace peremptorum in cibum adhibent, paſtores, laniones, lotrices, qui eorum cadavera, lanam tractant. Viget circa Peroinianum opinio ex verdicibus primitus in pecora propagari virus carbunculoſum, & quotquot verveces biberint in rupium foveolis aquam prius a perdice deguſtatam; tot anthrace deinceps affici; experimenta a *Doctore Campagae Med. Monſp.* a Sigean inſtituta, & Societati Regiæ Scientiarum relata, hanc opinionem paradoxam confirmare videntur: ratio vero nulla ſuppetit.

An morbus ardentium, *mal des ardens*, qui olim in Gallia, Peſtis inſtar, ſtrages horrendas edidit, fuerit Peſtis carbunculoſa?

Vidi aliquoties anthraces duplicis ſpeciei, malignos ſcilicet, qui cum pulſu exili, facie pallida, frigore extremorum, cardialgia; virium ſubitanea proſtratione, intra paucas horas aut diem ægrum de medio tollebant; in collo vero nullus exterius tumor, ſed tantum ſub cute diſtinguebatur glandula tumida vix dolens, cujus apicem tegebat macula liveſcens, cuticula non adhærens, qua reſecta, interius macula nigricans, ſenſu expers, ſphaceloſa, latebat: alias vidi anthraces minus malignos cum febricula partem faciei, ut palpebram, afficientes, qui plures dies perſeverabant, exulcerabantur cum tumore inæquali, atro-rubro, labiis inverſis, fungoſo, vel excreſcente, ſicco, minime purulento, cancri exulcerati inſtar horrendo, & ſeſe in viciniam diffundente, quæ altera ſpecies *a morbo ardentium* minus abludit, cujus deſcriptionem videſis apus *Mezeray Hiſtoire de France ann.* 996. nec non *ignis ſacri* vel *ignis Sancti Antonii* nomine *anno* 1090. regnante Philippo I.

6. *Peſtis Gloſſanthrax* Ligeri de morbis jumentorum, Maiſon ruſtique.

Boves, equos, mulos per Galliam, nec non homines plures Nemauſi anno 1732. infecit & jugulavit hæc Peſtis, quæ ad linguæ radicem anthracem proferebat, quo tota ſenſim lingua intra paucos dies exedebatur, hac vero eroſa penitus, jumentum, quod huc uſque præter febrem & virium aliqualem proſtrationem functiones ſuas aliquatenus obibat, illico moriebatur.

Pro cura radebatur anthrax ad ſanguinis effuſionem interventu nummi argentei, vel ſimilis inſtrumenti, & vulneri applicabatur decoctum ex allio; ſale, pipere, & aſſafœtida in aceto; ſimiliſque methodus tum hominibus tum jumentis profuit.

7. *Peſtis anticardia* Liger Maiſon ruſtique, Hippiatris *Ancœur* vel *Avantcœur*.

Peſtis hæc bobus & equis eſt familliaris, ſed ſporadica; pili in dorſo horrent, febris adeſt inflammatoria, cordis palpitatio, meror, anxietas, capitis inclinatio, & non raro ſyncope; in antica vero pectoris parte excreſcit tumor phlegmonodeus pugni magnitudine qui *anticardia* dicitur. Morbus hic periculi plenus eſt; ſi tumor anticardia evaneſcat vel retrocedat, mors eſt in procinctu.

Cura anticardiæ exigit phlebotomiam e collo ad libram unam vel unam & ſemiſſem, clyſmata his in die injiciantur, nudetur pilis tumor & ad maturitatem deducatur; dentur interea potus cardiaci & ſudorifici ex theriaca, antimonio, aliiſque.

8. *Peſtis Siamea*: *le Siam*, *mal de Siam*.

Ille morbus allatus fuit ex Siamo Martinicam anno

anno 1686 cum nave *l'Oriſtame*; in diverſis epidemiæ ſtadiis diverſa erat ejus facies, nunc *ſynocha Siamœa* erat, nunc *ſtomacace Siamœa*, nunc *peſtis Siamœa*, bubonibus ſcilicet inguinum, vel axillarum erumpentibus cum pandemia; morbus initium ducit vulgo a gravi *cephalalgia* & *lumbagine*; ſequebatur febris interna, id eſt, typhodes, quæ nulla ſui in pulſu & calore ſigna præbebat; ſæpe ſuperveniebat ſtomacace univerſalis ſeu fluxus ſanguinis ex naribus, ore, poris cútis, urethra, alvo, &c. interdum vermes diverſi coloris, diverſeque magnitudinis ano aut cato catervatim prodibant. Quibuſdam bubones ad inguina, vel axillas erumpebant pleni cruore nigro, fœtido, vel vermibus farcti. Morbus intra ſex vel ſeptem dies terminabatur; omnia cadavera intra horam æque livida & putrida erant ac ſi quatriduana forent. In acutiſſima ægri poſt cephalalgiam levem humi procumbebant mortui.

Epidemia Anglis, Hiſpanis non pepercit ànno 1705. *Pater Labat*, qui hæc narrat, bis hoc morbo affectus fuit: alter hoc morbo ægrotans clamabat ſibi rumpi genuà, paulo poſt femora, dein lumbos; nigredo cutis ad ſuperiora aſcendit, inferiora ſenſum amittunt, & intra ſemihoram mors oſtia pulſat.

Doctor *Dover* Medicus Anglus qui ſcripſit anno 1731. *the ancien Phyſiciam Legacy &c.* milites ſuos incluſerat in Templo in quo peſtiferi recenter ſepulti fuerant; horùm 280 Peſte correpti ſunt cum petechiis & bubonibus; ille autem juſſit ut omnes ſucceſſive phlebotomiam paterentur, nec vinciretur vulnus primi, priuſquam ultimi phlebotomia peracta fuiſſet, ita ut quilibet 100 circiter ſanguinis uncias amiſerit; oleum & ſpiritum vitrioli ad gratam aciditatem aquæ intinxit, pro potu ordinario, omnes autem evaſere exceptis octo qui liquores ſpirituoſos bibere voluerunt. Hac in Peruvio actu ſunt: in Europa vero phlebotomia vix in Peſte inſtitui potuit ad paucas uncias.

9. *Peſtis remittens* D. Chicoyneau obſervat. ultima.

Eſt varietas Peſtis vulgaris aut benignæ, quæ febre non continua, ſed remittente eaque amphimerina ſtipatur, hanc obſervavit Archiater laudatus in puella Maſſilienſi, quæ quotidie hora quinta veſpertina paroxyſmum febris patiebatur a frigore & horrore incipientis, mane vero ſudore oborto remittentis, in illa bubo inguinalis ovi columbini magnitudine enatus erat initio morbi, & præter terrorem, nullum aliud ſymptoma aderat.

Curatio Peſtis vulgaris, quæ Aleſiæ fuit minus infelix quam aliis in locis, eo vergebat, ut tolerentur impedimenta eruptionis quam natura molitur ad glandulas potiſſimum inguinales, quippe Peſtis nihil aliud eſt quam naturæ conatus, quo miaſma quoddam ſanguini infuſum, in illis glandulis tantummodo feliciter ſecernendum, excernere contendit; nam bubone feliciter erumpente: creſcente, ſuppurante ſanitas reſtituitur, eo ſuppreſſo, repreſſo, non ſatis extuberante, mors adeſt: quo plures bubones erumpebant, eo melius, quo plures anthraces, eo pejus; ergo anthrax miaſma magis deleterium aut magis evolutum gerit quam bubo: quo copioſior erat initio vomitus aut diarrhœa, eo feliciot erat bubonis eruptio, ergo ſaburra primarum viarum hanc eruptionem impediebat: morbus ille eſt inflammatorius, ſed a materia maligna naturæ conatus ſuffocantur, ejus vires oppreſſæ ſunt initio, non exhauſtæ, ergo a phlebotomia, eaque repetita curatio ordienda eſt, ſi pulſus permittat, quam indicant ardor, ſitis, rubebo, hæmorrhagiæ variæ, &c. Si pulſus phlebotomiam non permittat, ab emetico initium ducendum eſt: vomitionem bilioſam, verminoſam, copioſam bene tulerunt ægri Aleſienſes, qui prophylaxias gratia ſumpto emetico talia vomuere, omnes fere a Peſte immunes fuerunt; qui vero ſumpto emetico non vomuere, deinceps Peſte periere, qui peſtiferorum convictores fuerant; ſi prima doſis emetici nihil egerit, reiteretur poſt horam & ſemiſſem, cum ptiſana purgante; ſi vires fatiſcant, ſumatur drachma diaſcordii. Facta eruptione bubo naturæ committatur, ut in variola; bubonis uſtio, dilaniatio, apertio ſemper male ſucceſſit Aleſiæ. Juvant diluentia, refrigerantia, potus theæ, emulſiones coctæ, &c. cavendum, dum æger rubet & fervet, a calefacientibus. Si patum evacuatus fuerit æger, hauriat ptiſanam laxativam, addito bolo aquilæ albæ; ſi non dormiat; adhibendum narcoticum; ptiſana ecroprotica per quatuor vel quinque dies continuetur. Si vero pulſus langueat, ſudor lenis erumpat, eruptio retardetur, ſumatur ptiſana ſudorifica. Si e contra æger ferveat, continuetur ptiſana refrigerans addita manna: bubones erumpentes more ſolito ad ſuppurationem deducantur.

10. *Peſtis ſcorbutica* L nd. traitè du ſcorbut, ch. des diſſections.

Quibuſdam ſcorbuticis, quibus tantum gingivæ exulceratæ, enaſcuntur tumores duri, rubri ad manus & pedes; dein inguina & axillæ bubonibus facile in abſceſſum abeuntibus efficiuntur, cutis maculis ſubcæruleis variegatur: in cadaveribus inventæ ſunt glandulæ inguinales & axillares tumidæ, pure circumfuſæ, interſtitia muſculorum in brachiis & femoribus purulenta.

Obſervanda circa Curam. Peſtis vulgaris & Peſtis interna fere omnes ægros Maſſiliæ eripiebant cum ſignis inflammationis gangrænoſæ in cerebro, pulmone; ex quo robuſtiores & magis pingues erant, eo minus ſpei ſuperaret; in Peſte interna nec phlebotomia nec emetica aut cathartica tolerari poterant, ſudorifica & cardiaca mortem tantum aliquot horis retardabant.

In Peſte vulgari vix phlebotomiam ſuſtinebant niſi mature inſtitueretur, inde ſæpe ſyncope lethalis ſequebatur, licet ægri ipſi phlebotomiam petiiſſent. Solum inter emetica tuto adhibebatur ipecacuanha, & deinceps ptiſanæ laxativæ, nec non pti-

ptiſanæ diluentes nitratæ, leviter diaphoreticæ; fortiora evacuantia lethales hypercatharſes excitabant, fortiora ſudorifica gangrænas internas accelerabant. Nullus evadebat niſi interventu bubonis vel anthracis. Maſſiliæ viginti circiter mille homines Peſte benigna affecti ſunt, quorum bubones ſenſim excreſcebant ſine febre, laſſitudine, aut alio ſymptomate; illi bubones vel in ſcirrhum abibant, aut, quod melius, in ſuppuratum, aut, quod rariſſimum, reſolvebantur feliciſſime: illi ægri quaſi ſanati urbem perambulabant, emplaſtro ſuos bubones tantum curabant.

Vires ab emetico aut cathartico dejectas reſtituebant partim cardiaca, potiſſimum theriaca, diaſcordium, lilium; ſitim urentem, ardorem temperabant ptiſanæ nitratæ ſpiritu ſulphuris aut nitri acidulatæ, ſyrupus de limonibus, &c.

Bubones initio profundi, exigui & ſumme dolorifici, ſine mutatione coloris in cute, deinde creſcentes cutem attollebant, ac incrementum adepti indolentes erant. Quocumque morbi ſtadio erumpebant bubones, illico eos foras attrahere curabant per cataplaſma emollientia, anodyna ex lacte, mica panis, ovorum luteis, vel herbis emollientibus, dein cæpis, ſapone, oleo, &c.

Verum quoniam ægri Peſte interna affecti peribant antequam bubo extorſum protuberaſſet, illico cum ſui ſigna dabant, lapidibus cauvicis inurebatur locus, & poſt aliquot horas eſchara cultro perfodiebatur uſquequo glandulæ in conſpectum venirent, quas extirpare non potuerunt ſine lethali hæmorrhagia, ut ut parca; adeoque eas leviter ſcarificatas in ſuppuratum vertere quantocius conabantur; cucurbitulæ & veſicatoria non ſucceſſerunt, & ſaltem veſicæ inflammationes excitabant: Aleſiæ vero nulla inciſio profuit, ſola cataplaſmata, & naturæ vires bubones ad exitum perducebant.

11. *Peſtis Egyptiaca* Proſper. Alpini de med. Ægypt. lib. 1.

Ea eſt bubonifera & quovis ſeptennio Ægyptum invadit, numquam in urbe *Caire* alio menſe accedit, quam Septembri, vel Octobri, nec recedit niſi Junio; Junii ſcilicet die 17a oriente Sole Nilus creſcit, & creſcere deſinit circa finem Auguſti, 16 ad 26 cubitos attingens, tamdiu flant Eteſiæ verſus Æthiopiam ubi per 40 dies pluit, unde aqua Nili creſcit quidem a menſe Majo, ſed incremento parum ſenſibili, quod menſurare incipiunt tantum menſe Junio. Ægyptii, qui Mahumedanæ prædeſtinationi credunt, nullas cautellas Peſti opponunt, & ea miſere regio devaſtatur, cum anno 1580. in urbe *Caire* quinquaginta hominum millia Peſte interempti ſint. Quamdiu fuerit Peſtis, nullus morbus ſporadicus apparet, quos tantum obſervare datur a Julio ad Septembrem, eo enim tempore ſponte ceſſat Peſtis; Peſtis illa vix unquam principium ſuum habet in Ægypto, ſed vel aliunde ejus ſeminium advehitur; quæ ex Græcia & Syria, mitior eſt; quæ vero ex Barbaria procedit, diriſſima eſt & longiſſima, ita ut octo, novemve menſes perſeveret epidemia.

Obſervanda circa Peſtis carbunculoſæ curam. Carbones utplurimum bubonibus erant ſtipati in Peſte vulgati. Anthraces illi raro faciem, collum, abdomen, ſæpe vero femora, tibias, brachia, pectus afficiebant. Statim apparebat puſtula albeſcens, flaveſcens vel ſubrubra, in medio pallida vel obſcure rubra, qui locus dein evadebat ſenſim nigricans, cruſtaceus maxime in ambitu, aliunde diverſis coloribus diſtinctus, ita ut reſpectu coloris prædominantis, nec non doloris aut indolentiæ, alii anthraces phlegmonodei, alii eryſipelatoſi, ultimi gangrænoſi videbantur.

Infelici cum ſucceſſu adhibita ſunt cauteria vel actualia vel potentialia: inde enim inflammationes gangrænoſæ; & labiorum induratio ſequebantur. Melius ſuccedebant inciſiones ad vivum uſque, denſæ, imo ablatio partis gangrænoſæ ſeu eſcharæ calloſæ, quæ centrum aliquot anthracum comitabatur.

Scarificatis ſuperimponebatur, uti bubonibus, plumaceum digeſtivo onuſtum ex terebinthina, balſamo Arcæi, oleo terebinthinæ, theriaca, additis; in anthraces magis putri, aloe, myrrha, & camphora. Plumaceola vero tegebantur cataplaſmatis emollientibus, anodynis; vel ſpirituoſis pro re nata, ut in bubonum cura; deinceps vero lotiones, ut in bubonibus, deterſivæ, vel emollientes ſequebantur; imo ubi digeſtiva dolorem excitabant, plumaceola nutrito onuſta applicabantur; in his itaque anthracibus alia methodus requiritur quam in anthrace ſimplici, quem eſcharoticis inurere ſolemne eſt.

Peſti vulgari affinis eſt *eryſipelas*, *ignis ſacer Sydenhami* pag. 66. ita ut axillarum & inguinum dolor bubones mentiatur; verum non proſtant ejus accuratæ hiſtoriæ.

II. VARIOLA Haly Abbatis, Jouberti & Antiquorum; *Euphlogia* vel *Chaſpe* Rhazis; *Variolæ* in plurali Recentiorum; *Bocten* Germanis; *Smallpox* Anglis; *Vaiola* & *Vaiolo* Italorum; *Petite vèrole*; Occitanis *Picotte*.

Æger licet plures puſtulas ſcabioſas, miliares, varioloſas gerat, unico morbo afficitur: unus vero & ſingularis morbus nomine ſingulari, non plurali indigitandus eſt.

Hic morbus novus cenſetur ex Aſia in Europam, cum bella *Croiſades* dicta vigebant, ex Europa in Americam deductus, quo tempore Fernand Cortes Peruvium ſibi ſubjecit.

Variola eſt genus phlegmaſiæ exanthematicæ, ſæpius epidemicæ, cujus eruptio in puſtulis phlegmonodeis ad ſuppurationem tendentibus; piſi magnitudinem demum æquantibus, conſiſtit.

Differt Variola a Peſte, quod in Peſte erumpant bubones vel anthraces, in Variola puſtulæ ſenſim creſcentes, ſuppurantes, dein cruſtaceæ quibus elapſis remanent in cute foveolæ: A rubeola quod papulæ rubeoloſæ in cuticolæ furfuraceam deſquamationem vergant, præcedatque coryza, epiphora,

phora, tuſſis, quod prælugium vix unquam Variolam præcedit: A pemphigo, quod pemphigus bullas vel veſiculas aqua plenas nuculæ magnitudine proferat.

Si vigeſimam hominum partem excipiamus, qui nunquam ſpontaneam Variolam patiuntur, nec inſitione poſſunt recipere, cæteri omnes in vitæ decurſu ſemel Variolam experiuntur, aſt frequentiſſime infantes.

Variolæ aliæ ſunt *diſcretæ*, quarum ſcilicet puſtulæ ab invicem remotæ & diſtinctæ ſunt; harum aliæ benignæ, aliæ malignæ. Sunt vero aliæ *confluentes*, quarum puſtulæ bene multæ invicem cohærent, aut in unam duæ, treſve confluunt, coaleſcunt, aut ſaltem in facie in corymbos ſunt aggeſtæ, quæ corymboſæ dicuntur; confluentes vero ſunt pejores diſcretis benignis.

1. *Variola lymphatica; Variolæ volaticæ; diſcretæ; Variolæ halituoſæ* ſeu *aquoſæ* Brendelii, *Hydrachnis* D. Cuſſon; *petite vériole volante*, Vulgo *Verrette* & *Verolette* Gallis; *Cryſtalline* quibuſdam, *Eſclapete* Occitanis; *VVaterpocken* Anglis, *Ravaglio* Italis.

Ea ſpecies eſt quæ ſine notabili febre, ſine ægritudine infantes, bimos, trimoſve aggreditur, exeritque, in facie potiſſimum, puſtulas exiguas, ſtatim rubras, lympha pellucida aut ſubalbida plenas, lentis magnitudine, quarum aliæ intra biduum exſiccantur, dum aliæ ſoboleſcunt; & omnes intra quatuor circiter dies exſiccatæ delabuntur, ut plurimum nullis relictis in cute foveolis, ut nullum fere incommodum attulere.

Hujus varietas eſt altera quæ recens natos fere una ab ortu hebdomade afficit, & ſimiles aquoſas puſtulas circa umbilicum, axillas, digitos emittit, quæ intra tres vel quatuor dies exſiccatæ & in cruſtram mutatæ, excidunt, Occitanis *Bourgueirole* dicta.

Curatio ſoli naturæ commiſſa feliciter ſuccedit; ſufficit decubitus in lecto, ſi tempeſtas frigida ſit, victus ex juſculis & potus calidus.

2. *Variola diſcreta benigna; Variolæ regulares* Sydenhami; *Variolæ aureæ* Riedlini Lin. Med. *Petite verole diſcrette ſimple*, 1re. *ſorte*, Helvetius Obſ. ſur la petite verole. A.

Quatuor ſtadia in ea ſunt, præludium, eruptio, ſuppuratio, exſiccatio.

1. *Præludium* iſtius ſpeciei eſt, 1. laſſitudo ſpontanea; 2. frequentia pulſus; 3. cephalalgia cum ſomnolentia in infantibus; 4. lumbago, vomitio; 5. quandoque eclampſia ſeu convulſio minimæ ominoſa.

2. *Eruptio* circa tertium vel quartum diem incipit, quo ſerius, eo melius; puncticulæ ſeu maculæ rubræ, acuminatæ, in quo a purpura differunt, initio rariores, faciem, mentum, pectus occupant, ſenſim creſcunt; puſtulæ extuberant uſque ad ſeptimum diem, quo deſinit eruptio, & incipit ſuppuratio.

3. *Suppuratio* a ſeptimo die ad nonum circiter extenditur; in confluentibus vero malignis ultra excurrit.

4. *Exſiccatio* incipit in diſcretis nono, & ad decimum quartum extenditur; incipiunt vero exſiccari, quæ primæ erupere puſtulæ pedum, manuumve; quæ ultimæ erupere, ſunt omnium maximæ.

Benignis hoc commune eſt, quod erumpentibus puſtulis ſymptomata præludii evaneſcant, pyrexia minuatur, puſtulæ gradatim creſcant, & nullus alter morbus accedat.

Diſcretæ a confluentibus differunt non ſolum ſymptomatum minori vehementia, ſed puſtularum numero minori, potiſſimum in facie, & diſtantia majori; quotcumque fuerint in reſiduo corpore, modo raræ ſint & diſtinctæ in facie, perinde eſt, & prognoſis multo tutior eſt.

Diſcreta benigna habet pyrexiam vere continuam, quæ in quibuſdam ſubjectis vix eſt conſpicua, & infantes orthoſtadi more ſolito eſuriunt, impune etiam offas ſuas manducant, ludunt in ſuo lectulo, rident maxime eruptione peracta. Obſervatur tamen ſed raro pyrexia *remittens*, ut *amphimerina* quam vidi, *tritæophya* quam *Helvetius* obſervavit. Alvus eſt ordinario adſtricta; ſi vero diarrhœa accedat, obſervante *Helvetio*, hæc vires deprimit, puſtulas ſupprimit, vel reprimit, unde periculum majus quam ſi confluentibus ſuperveniret.

Datur varietas in qua ſeptima die nulla ſuppuratio fit, ſed puſtulæ ſenſim reſolutione terminantur ſine periculo, & quandoque ſine pyrexia ſenſibili, hanc varietatem *reſolutam* Angli *kikenpokes* appellant quod maxime diſtinguendum eſt retroceſſu puſtularum, qui in aliis ſpeciebus, aliſque ſtadiis accidit, & funeſtiſſimus eſt, de quibus conſulatur *Helvetius*.

Ad diſcretam benignam pertinet fere ſemper *variola inſititia*, vulgo inoculata, quæ etiam eruptitia dicitur adud *Tranſ. Phil. tom. 8. pag. 601.* quæ ſcilicet inſeritur brachio vel tibiæ ope inciſionis pollicem longæ in cuticula factæ, cui ſuperimponitur linteum carptum pure varioloſo onuſtum; vel ope emplaſtri viſicatorii datur puri varioloſo aditus; hoc vero contagio admiſſo ſeptima vel octava die ſupervenit rigor, calor, & eruptio Variolæ, quæ benigna & diſcreta ſolet eſſe, modo infans ultra quinquennium conſtitutus bono & refrigeranti regimine uſus fuerit, per quindecim dies a carnibus & vino abſtinuerit, aut purgatus, & aliquot juſculis diluentibus præparatus fuerit: conſtat autem obſervationibus ducentum millibus circa Variolam inoculatam inſtitutis in Anglia, America, Italia, Gallia, &c. & nuper Genevæ, Nemauſi, &c. vix e trecentis aut quingentis unum, imo ſi eligantur ſubjecta, ut fecit *Ramby*, vix milleſimum e medio tolli, cum ex calculo *D. Jurini* a variola ſpontanea circiter ſeptimus quiſque æger e medio tollatur, collectis in unam ſummam pluribus epidemiis; unde evidens eſt nihil caritati & prudentiæ convenientius eſſe, quam infantes circiter ſexennes victu emolliente & refrigerante præparatos hujus inſitionis interventu a tanto periculo liberare. In Noſoco-

ſocomio inoculationis Londinenſi ex 492. inoculatis nuper unus tantum obiit.

Cura Variolæ diſcretæ benignæ ſpontaneæ; victus ſit diluens & refrigerans, ex juſculis vel cremoribus oryzæ, avenæ, quarta quaque hora, potus ex ptiſana hordei. Clyſmata emollientia ſingulis vel alternis diebus injiciantur; quantocius ſanguis e brachio, & altera die e pede mittatur, vel e pede tantum; ſi ſerius accerſitus ſit Medicus, in ſubjectis calidis plethoricis, ſymptomatis urgentibus, phlebotomiam ultra duas vices repeto; aſt in cacochymis, frigidis, junioribus ſæpe nullam præmitto, maxime ſi epidemia benigniſſima ſit. Febre imminuta vel remiſſione data in ipſo prælud'o, quantocius purgandus eſt æger ope emetici, ut quatuor vel ſex guttarum ſyrupi Glauberiani, vel aliquot cochlearium aquæ tepidæ, in qua diſſoluta ſint tartari ſtibiati granum unum, duo, vel plura, pro aquæ copia, & ſubjecti ſenſibilitate, ac ætate minori vel majori. Hujus vero emetici effectus ſuſtinebitur ope cathartici ſequenti die propinati, imo ipſa eadem die, ſi eruptio immineat; ut plurimum operæ pretium eſt antequam eruptio fiat, ægrum phlebotomia & catharſi decenti præparatum fuiſſe; reſiduum curæ ſolius naturæ ut plurimum opus eſt. Cavendum ne æger plura vel pauciora ſtragula ſibi imponat, quam quibus ſanus aſſuetus erat; ne aer cub'culi calidior ſit. Si phlebotomiis in temperamento frigido inſtitutis, aut admiſſo aere, puſtulæ recidant, tunc ptiſana de cornu cervi, & cardiaca viperina in uſum ſunt advocanda: verum ſæpius pecant regimine calidiori; & aere non ſatis libero, unde fervet ſanguis & puſtulæ ea de cauſa ſupprimuntur. Si excrementa vireſcant, aut acidum eructent infantes; potus abſorbentes & anthelmintici identidem offeruntur. Si puſtulæ non repleantur, aut circulus baſeos palleſcat, diaphoretici mineralis, vel pulveris bezoartici, aut de gutteta grana aliquot ſumantur. Si adſit agrypnia, anxietas, puſtulæ maturæ aperiantur, ſyrupus de papavere albo cum pulvere abſorbente, & quoniam febris abeſt, atque infantuli eſuriunt, pauxillum micæ panis, vel cremoris oryzæ, juſculis addendum eſt: imo apud pauperes, cum ſanguis eſt effœtus, & nulla ſymptomata contraindicant, vini paululum cum aqua & pane conceditur, quod in Noſocomio generali ſolemne eſt, potiſſimum abſoluta ſuppuratione; cruſtis decidentibus inſtituatur purgatio; imo ſi ulcerum, furunculorum, febris quædam ſuperſint reliquiæ, altera vice repurgetur. Si febris remittens, abſoluta exſiccatione, ſui det indicia, ad kinkinam recurrendum.

Si in diſcretis diarrhœa accedat, eruptiones deprimuntur, æger in periculo verſatur, tunc ad theriacam, diaſcordium, aut ſyrupum papaveris albi cum abſorbentibus eſt confugiendum.

3. *Variola diſcreta complicata Helvetii 2a ſpecies; anomala* Sydenhami; *la diſcrette compliquée; petite verole discrette maligne*, Helvetius Obſ. ſur la petite verole.

In benigna ſeu regulari, facta eruptione, pyrexia aliaque ſymptomata epiphænomena ceſſant: in anomala ſeu maligna non item.

Scilicet febris *ante eruptionem* eſt ardens, proſtratio virium magna; cutis arida, fervens eſt; carotides pulſant; tendines rigeſcunt; oculi ſunt vividi, cruore turgidi; dolent caput & lumbi, ſæpe citra delirium ac ſoporem. *Facta* vero *eruptione* cephalalgia, lumbago, vomitus, & alia accidentia quidem minuuntur, ſed pyrexia reviviſcit, eaque tritæophya eſt, cum novis aut ſupra dictis accidentibus, unde in paroxyſmis agrypnia, deliria, anxietas, ſtillæ cruentæ ex naribus; ſudor copioſus, calor & ariditas cutis eadem, non raro eryſipelas miliare poſtularum interſtitia obſidet, vel maculæ purpureæ accedunt. In *ſuppuratione* febris & accidentia creſcuut, jactationes, deliria, ſpaſmi accedunt, puſtulæ tamen nec ſubſident, nec pravi moris ſunt.

Hujus varietates potiſſimæ ſunt.

4. *Variola diſcreta dyſenteriodes* Sydenham. conſtit. annor. 1670.

Dicitur dyſenteriodes, quia 1. tempore dyſenteriæ epidemicæ accidit, hujuſque indolem ſapit. 2. Quod per fluxum alvi cruentum non raro virus varioloſum eliminatur, ſi calidori regimine tractetur.

Diſtinguitur 1. quod eruptio non quarto die, ut in benigna, ſed tertio fiat. 2. Puſtulæ ſunt ſemper minoris molis & aſperiores & ſub finem in apice nigricantes. 3. Ptyaliſmus ut in confluentibus non raro ægrum exercet.

5. *Variola diſcreta veſicularis* Mead of the ſmall pox *Sicca* 1748. Conringii, Diſſert. de variol. *Cryſtalina diſcrette*.

Diſtinguitur a miliari veſiculis piſiformibus, maligna eſt,

6. *Variola diſcreta verrucoſa* Mead of the ſmall pox.

Diſtinguitur puſtulis duris, verrucoſis, prominentibus, quæ ſiccatæ nigreſcunt, & vix ante menſem delabuntur; apud nos mediæ ſunt inter benignas ac malignas, atque diſcretæ.

7. *Variola diſcreta ſiliquoſa* Mead diſcouſe of the ſmall pox.

Eſt maligna veſiculari & verrucoſæ affinis, a quibus differt ſiliquis vacuis mollibus efformatis ab ichore pellucido ſub cute diffuſo.

8. *Variola diſcreta miliaris 3a ſpecies* Helvetii Obſ. ſur la petite verole, pag. 204. *petite Vérole tres-diſcrette, véſiculaire & pourprée*.

Hæc eſt altera diſcretæ malignæ varietas.

Cognoſcitnr 1. ex puſtularum majori diſtantia, minori numero. 2. Cum purpura & puſtulis morbilloſis accedunt veſiculæ denſæ, minutiſſimæ. 3. Symptomata febris malignæ adſunt. 4. Quandoque puſtulæ ſunt in brachiis duæ vel tres, intera dum pectus miliari, aut rubeoloſo eryſipelate obſidetur, vel petechiis, dum veſiculæ miliares per artus diſperguntur, & potiſſimum pectus obſident ſero pellucido plenæ, quæque cutem tantum exaſperant.

Therapeia diſcretarum malignarum. Ante eruptionem febris impetus retundendus eſt pluribus phlebotoboto-

botomiis, e pede præſertim inſtitutis, ut duabus vel tribus, ſi de adultis agatur.

Diæta, ptiſana, clyſmata ut in benignis, ſed victus tenuior, in fine exacerbationis emeticum vel catharticum, ut præveitantur ſudores colliquativi, hæmorrhagia & dyſuria, quæ his ſpeciebus ſuccedere ſolent.

Si paroxyſmi cum oſcitatione, frigore, procedant, nec obſtet calor & ſiccitas cutis, ptiſana ex kinkina & borragine uſque ad quartam diem haurienda.

Si eruptio jam facta ſit, cum advocatur Medidicus, nihilominus phlebotonia e pede bis celebranda, emeticum & catharticum adhibenda intra tres primos eruptionis dies, tunc circulus puſtularum coloratior evadit, eruptio lentius creſcit, ſuppuratio minus laborioſa fit, vigiliæ & anxietates minuuntur. Interea perſpiratio & urinæ fluxus diluentibus, decocto borraginis, capillorum veneris infuſo, cieri debent, additis antimonio diaphoretico, vel alio ſimili.

Si alvus nimium fluat, abſorbentia adhibentur, & potus calidus, præſertim incipiente ſuppuratione, præſcribitur.

De dyſenteriodis Variolæ cura videatur *Sydenhamus*.

In veſiculari uberius eſt humectandum & refrigerandum.

De verrucoſa & ſiliquoſa conſulatur D. *Mead.*

Variolæ cnnfluentes.

9. *Variola confluens; Confluentes regulares* Sydenhami, Freind Epiſt. de purgantibus, *petite Vérole confluente ſimple* d'Helvetius 1ª *ſpecies*.

Differt a diſcretis per coalitionem multarum puſtularum, & a ſubſequentibus quod iſtæ ſint minus malignæ, ſequentes vero peſtilentiales, ſeu multo magis exitiales, ſimulque vel in facie corymboſæ, cryſtailinæ, vel nigræ, ut videbimus.

Invaſio ejuſdem generis, ſed multo intenſiora adducit ſymptomata quam in diſcretis, ſcilicet anxietates, ægritudinem ſeu virium proſtrationem, vomituritiones, non tamen ita prompte in ſudores diſſolvitur æger ac in diſcretis; diarrhœa nonnumquam eruptionem præcedit, & ad diem unum aut alterum poſt illam protrahitur, quod in diſcretis vix accidit.

Eruptio fit tertia die aut citius, & quo citius, eo magis confluunt, pejoreſque ſunt puſtulæ: interdum tamen ratione doloris atrocis, ut nephtalgiæ, lumbaginis, pleurodynes cum vomitu, retardatur ad quintam diem: ſymptomata non remittuntur ab eruptione, ut in diſcretis, ſed ultra perſeverant. Febris ſingulis diebus veſpere exacerbatur: ex *Sydenhamo* puſtulæ non ſunt diſtinctæ, ſed eryſipelatis; aut rubeolæ ritu paulo poſt eruptionem confunduntur in veſiculam rubram, quæ totum vultum contegit, nec multum ultra ſuperficiem cutis protuberant, cum in diſcretis puſtulæ diſtinctæ magis eleventur interſtitiis albis uſque ad octavam diem, & tunc apice albeſcunt, dum ambitus rubet; aſt in malignis die octavo aggeries puſtullarum, quæ conſtituit pelliculam albam, quotidie magis exaſperatur, & fuſca evadit & dolet, ac demum non undecimo, ut in diſcretis, ſed tardius, ut poſt 15^{im} vel 21^{i} dies latioribus laminis deſquamatur: in adultis ſalivatio, in infantibus diarrhœa confluentium comes eſt: vide *ptyaliſmum varioloſum*. Ceſſat ſalivatio undecima die; & niſi tunc creſcat faciei, manuumque intumeſcentia, ægro protinus moriendum eſt. Vide *OEdema varioloſum*.

Variolæ confluentes malignæ.

10, *Variola confluens cryſtallina; variola Japonica* Kempferi; *Veſiculæ Divæ Barbaræ* C. Piſonis obſ. 149; *Petite Verole cryſtalline; premiére eſpece de confluente maligne* d'Helvetius pag. 208.

Primis diebus difficulter diſtinguitur, quia puſtulæ nondum ſunt ejus magnitudinis ut cryſtallinæ appareant, id eſt, ut plures ſimul coalitæ veſiculam ſero turgidam conſtituant, qui character eſt cryſtallinæ, cum plures ſimiles veſiculæ adſunt: in miliari quidem ſunt etiam veſiculæ, ſed aciculæ caput non ſuperantes, adeoque miliares.

Symptomata præludii ſunt febris vivida, diarrhœa ſeroſa notabilis, cephalalgia, ſitis magna, cutis albo-pallida, ſubtumida.

Symptomata eruptionis, puſtulæ minus rubræ, citius creſcentes, & majores quam in aliis ſpeciebus; circulus, qui baſim puſtulæ cujuſvis ambit, eſt ſemper pallidior, ſeu minus ruber; pellicula veſiculæ tenuiſſima, fundus veſiculæ pallidus, ut circulus ambiens; magnus tumor ſubœdematoſus artuum; demum febris maligna, ſæpius tritæophyæ ſua addit ſymptomata cum miliari eruptione, qualia in diſcreta maligna deſcripſimus.

Prognoſis cryſtallinæ tutior quam cohærentis.

11, *Variola confluens cohærens; ſeconde eſpéce de confluente maligne* d'Helvetius, obſerv. pag. 210. *petite Vérole cohérente*.

Hujus character ſunt puſtulæ in apice depreſſæ, invicem cohærentes, in facie unicam ſuperficiem æqualem conſtituentes, intervallis miliaribus, & purpuratis utplurimum.

Præludium idem ac Variolæ complicatæ, ſed pyrexia major, exacerbationes longiores, fortiores, præcipue carotidum pulſatio, oculi rubentendinum rigiditas.

Eruptio totalis prompta, figura puſtularum inæqualis, apice depreſſo, circulo intenſe rubro, mediocris elevatio, maxime in facie, quæ multum turget, epidermide in unicam veluti puſtulam planam æqualem intumefacta; cutis ardens, arida, etiam a ſudoribus non remolleſcens, urina pauca, intenſe flava; pulſus durus, parvus, vel magnus & celer, oculi nunc rubri, ſcintillantes, prominentes; nunc lividi cum mydriaſi; cephalalgia violenta, niſi delirium, aut coma accedant; delirium & rigiditas tendinum, ac convulſiones frequentiores quam in aliis ſpeciebus.

12. *Variola confluens nigra* Sydenh. pag. 124; 3a *ſpecies confluentium malignarum* D. Hervetii pag. 213. aliis *Variola hæmatodes* vel *ſcorbutica*; *ſanguinea* Mead; *Petite Vérole noire ou ſcorbutique*, Sydenham Variolæ ann. 1674, Huxham de aere, pag. 37.

Hujus character ex puſtulis nigris, ſanguinem nigrum fundentibus, fundo grangrænoſo, mictu cruento, hæmorrhagiis variis, intervallis puſtularum atris, &c. eruitur.

Præludium ut aliarum malignarum. Eruptio ſecunda die incipiens, puſtulæ parum elatæ, nigricantes; ſectæ fundunt cruorem atrum, lividum; mictus utplurimum cruentus: dejectiones alvi, urinæ, ſputa, vomitiones, lachrymæ etiam quibuſdam ſanguineæ; intervalla puſtularum atra, febris vehemens, paroxyſmi violenti.

Hæc ſpecies utplurimum lethalis ſecunda vel tertia die.

13. *Variola confluens corymboſa*; 4. *ſpecies confluens maligna* D. Helvetii pag. 214. *Petite Vérole à placards*.

Character vel aggeries puſtularum non confluentium, ſed denſiſſimarum, potiſſimum in facie; intervalla inter has aggeries puſtulis deſtituta.

Præludium & eruptio eadem ac in variola complicata. Eadem prognoſis ac complicatæ ſeu diſcretæ malignæ; quo plures & denſiores corymbi in facie, eo majus periculum, quantacumque ſit eorum in cætero corpore multitudo.

Curatio diſcretarum malignarum & confluentium. Mittatur ſanguis ante eruptionem ſemel aut pluries e brachio, vel e pede, in adultis liberalius; poſtea vomitorium exhibeantur, & ſi tempus eruptionis non urgeat, ſequatur catharſis quam proxime. His primis diebus diluatur ſanguis uberi potu, vel ptiſanæ hordei, vel decocti cornu cervi in ſcobem redacti ad unciam ſemiſſem pro aquæ libris duabus, aut ſcorzoneræ radicum, &c. Si vero æger calidi ſit temperamenti, ſpiritus vitrioli ad gratam aciditatem addatur uſque ad plenam eruptionem puſtularum.

Cum variolæ omnes eruperint, quod eſt circiter ſexto die poſt invaſionem, veſpere propinetur ſyrupus papaveris albi uſque ad diem decimum ab invaſione, quod mane etiam reperatur in confluentibus, atque magna doſi, ſi phrenitis acceſſerit, parciſſime infantibus utpote ſomnolentis. Si iſcharia, accidat, æger e lecto eximatur & obambulet paululum. Si ſaliva adeo ſit viſcida ut excerni nequeat, fiat gargariſma ex aqua hordei cum melle roſato: Si ſopor accedat, pulſuſque deprimatur, langueat, veſicatorium nuchæ applicetur, aut allium plantis pedum, ſingulis diebus renovandum.

Si undecima die amphimerina ſecundaria cum inquietudine, jactatione, cæteriſque ſymptomatis ita efferatur, ut paregoricis ſufflaminari nequeat, & mors quaſi immineat, ſanguis illico e pede detrahatur ubertim, & bis ſequentibus diebus iteretur phlebotomia, ſi opus ſit, & cito catharſis, imo quandoque emeticum in uſum advocetur prout vires ſinunt; non omiſſis paregoricis; catharſis autem una vulgo ſufficit.

Cum puſtulæ omnino exaruerint, inungatur facies per biduum & non ultra pomata cum oleo amygdalarum.

Si oculis inſint puſtulæ, aut palpebræ tumeant admodum, infuſio croci in aqua roſarum intra palpebras immittatur.

Methodus Fiſcheri Medici Germani in curandis variolis eſt, ut præmiſſa phlebotomia & catharſi, balneis tepidis non ſolum eruptio, ſed maturatio cieatur, atque pluſquam viginti fortuitis Monſpelli factis obſervationibus conſtat præmiſſis balneis, etiam aliquot frigidis, non expectatas feliciter erupiſſe variolas; verum ne hæc in cacochymicis corporibus tententur balnea, nec dum timentur malignæ variolæ, certus ſuadeo.

Methodus Mortoni conſiſtit in uſu diaphoreticorum, quibus venenum eliminare nititur, præmiſſis tamen phlebotomia, & veſicatoriis ad nucham, atque pedes, necnon interpoſitis pro re nata anodynis, quibus etiam cardiaca & bezoartica addit, demum vero bolis catharticis curam terminat.

Sunt autem plurimi caſus, in quibus Sydenhamiana & Montoniana methodus debent invicem combinari, vel alterutra anteponi, obſervante *Huxhamo*. Infuſum vinoſum kinkinæ in malignis optimum. *Journ. de Med. Avril.* 1764. *pag.* 342.

Methodus Indica Daniel. Ludovici, *Collect. Ac. Tom.* 3. *pag.* 338. Prima die immerguntur varioloſi in fluminis proximioris aqua. Secunda die utuntur ſero lactis acido pro potu. Tertia die cucumeres aceto conditi eſui dantur, Quarta die erumpente variola merguntur, etiam veſtiti, in flumine, dein in lecto ſuo reponuntur: hac methodo utuntur in inſula Java Nigritiæ, tum ad variolam, tum erga puerperas; morbus ſalubriter ſua percurrit ſtadia; cicatrices vero relictæ albæ ſunt, qui color dedecorus ipſis videtur & ridiculus.

Quid ſint *Variola piloſa Carrichteri* ignoro.

Puſtulas Variolæ larvis muſcæ carnariæ fœtas vidit *P. Borellus Cent. II. Obſ.* 72. ſed diſtinctius *Clariſſ. Razoux D. M. Nemauſenſis*.

III. PEMPHIGUS, *Pemphigos* & *Pemphigodes puretos* Gal. 6a Epid. *Hydroa* Car. Piſonis; ſic dicta *a pemphix*, bulla vel phlyctæna; *Bulloſa febris*, Nouv. Claſſ. *Fièvre Véſiculaire*.

Phlegmaſia eſt ſæpius acuta, exanthematica, bullis vel veſiculis magnis pellucidis, ſero flavo turgidis per cutem ſparſis inſignita.

Differt maxime a miliari ſeu purpura alba, in qua veſiculæ quidem ſunt, ſed grano milli non majores; a variola cryſtallina; in qua veſiculæ etiam ſunt, ſed pure turgidæ, ſeu ex plurimis puſtulis ſupporatis in unam majorem collectis effictæ: in Pemphigo bullæ ſunt avellanæ circiter magnitudine, quandoque majores, raro minores, ſero dilute flavo turgidæ.

Eum

Eum morbum novum eſſe facile crediderim, cum hujus nulla diſtincta apud Græcos, Arabeſve inveniatur hiſtoria; non ita tamen rarum eſſe, quin eum ſexies ſaltem obſervaverim.

1. *Pemphigus major* Chriſtophori Seligeri; *Hydatides* C. Piſonis obſerv. 147, 149. ubi deſcriptio morbi. *Febris veſicularis catarrhalis* Delii amœn t.

Eſt morbus pyrexia acuta continua ſtipatus, in quo altera, vel tertia die ampullæ ſeu veſiculæ pellucido-flaveſcente ſero turgidæ per cutem oboriuntur, nucis vel avellanæ magnitudine, quibus ruptis & effuſo ſero ſuccedunt amplæ maculæ atro-rubræ, cruſtis epidermidis nigricantibus circundatæ: morbus intra duas ſeptimanas terminatur: primum illum obſervavi an. 1725 in Noſocomio Monſpelienſi apud militem, cui in febris acutæ continuæ initio, numeroſæ in abdomine & femoribus exoriebantur veſicæ hemiſphæricæ, in ambitu rubræ, quibus correptus fato ceſſit. Hujus morbi nomen ſe ignorare fatebatur *Ill. D. Deidier*, atque eum *veſicularis morbi* nomine indigitari poſſe. Deinde pluries eumdem morbum in mendicis & pauperibus noſocomii generalis obſervavi, inter quos bis vidi *pemphigum apyretum*, ita ut hoc commune ſit exanthematicis, ut peſtis benignæ, variolæ benignæ, aut ſaltem lymphaticæ, quaſdam ſpecies ſine notabili pyrexia prodire. Curam vide *in Amœnitat. medicis Ill. Delii Decad.* 1. *caſu* 9. *pag.* 71.

2. *Pemphigus Caſtrenſis* D. Thiery Medic. experimental. pag. 134.

Regnabat, ait ille celebris Medicus, anno 1736. Pragæ morbus valde contagioſus, adverſus quem artis Medicæ præſidia nulla proderant; ferocia morbi omnes methodos eludebat. Magnus hujus urbis Clinicus tandem conſiderans veſiculas avellanæ magnitudine per cutem erumpentes, ipſas cum veſicatorium phlyctænis affines eſſe percepit, ſuſpicatuſque idem eſſe genus fermenti acris, quod has veſiculas excitaret, atque illud quod cantharides ſuppeditant, unde acetum bezoarticum ægris ſuis præſcripſit & omnes ſalvos fecit, intera dum vix unus aliis Medicis commiſſus mortem evadebat.

3. *Pemphigus Helveticus* Dan. Langhanſii Act. Helvetic. vol. 2. pag. 260.

Brevis delineatio morbi qui anno 1752 in valle Simmia epidemice graſſatus eſt, a *Dan. Langhans M. D. Zurich.*

Peculiaris morbus epidemicus, a nemine huc uſque neque obſervatus neque deſcriptus, exeunte hieme præcedente exortus fuit, qui per totam æſtatem æquali vehementia duravit, ita ut omnes, qui eo corripiebantur, obierint.

Contagioſus omnino eſt; quoties unicum ex tota familia invadit, reliqui ex eadem familia omnes brevi poſt afficiuntur: is nulli alteri morbo comparari poteſt, quam ſyphilidi, ſed eo diſcrimine quod pemphigos intra diem, ſyphilis ne quidem intra annum lethalis evadat.

Invadit cum dolore levi, tenſivo, vix perceptibili in faucibus & externe pone aures uſque ad thoracis partem anticam, cum horrore, nauſea, frigore, ut in febribus intermittentibus, ſed nullus calor aut æſtus, vel levis tantum, ſubſequitur. Collum externe plerumque intumeſcit, interne in faucibus, circa uvulam & pharnyngem, bullæ, aut puſtulæ magnitudine nucis avellanæ circiter, ſive magno dolore oriuntur, quæ ichorem flavum, odoris valde ingrati in ſe continent; ſæpe & in aliis corporis partibus, ut in inguine, inter femora & pudenda, in digitis, in labiis, &c. enaſcuntur, e quibus vel ſponte ruptis vel lanceola inciſis, ichoroſa materies exſtillat.

Die ſecundo, tertio, vel quarto collabuntur puſtulæ in faucibus, earum loco apparent fruſtula albida; æger anxietatem ſentit in thorace, tumor externe in collo incipit evaneſcere, vel increſcere & in abſceſſum degenerare, quo, ſi cito aperiatur, vita ſervatur, at ſi priuſquam colli tumor aut penitus evaneſcat cum puſtulis faucium, aut abſcedat, gravitas in pectore ſentiatur, pereunt ægroti inſtar eorum qui a rupto empyemate ſuffocantur. Quidam a retropulſa puſtularum materie ſubito expirarunt ſine ulla antea prægreſſa ſuppuratione.

Quoties venenoſa illa materies febrili quodam impulſu ex faucibus in externas corporis partes protruditur, æger ab omni periculo liberatur. Sic morbum ſolvit abſceſſus in glandulis inquinalibus, axillaribus, parotidibus, maxillaribus, œſophagis, exortus. Idem præſtant veſiculæ in partibus externis prodeuntes; ſæpe digiti manuum veſicula quadam circumdantur, in qua venenum totum colligitur & ex qua tandem expellitur. Incolæ credunt hoc venenum a nebulis hanc regionem antea infeſtantibus originem traxiſſe: familiaris illis eſt potus ſpiritus frumenti, ceraſorum, &c. cibus eſt caſeus acer & pinguis.

Curatio. Præmiſſa una aut altera larga phlebotomia, amplum veſicatorium ſincipiti applicabatur, collum cataplaſmatis ex lacte paratis omni bihorio renovandis involvebatur, ſimul æger ſudorificum ſumebat ex oxymelitis ſcillitici, & helleborati, ana, drach. II: mellis roſati & ſpiritus nitri dplcis, ana, drach. I: ſuperbibendo aquæ ſcordii, unc. III: mixturæ ſimplicis ſeu camphoratæ ſcrupul. I: hinc ſudor copioſus ſero lactis vel infuſo ſalviæ ad ſex horas promovendus. Sequenti die tumores externi, & oris evaneſcere ſolent; altera die pulvis reſolvens ex ſale ammoniaco & nitro propinatur cum hauſtu largo infuſi ſalviæ nocte ſequenti theriacæ doſis cum aqua ſcordii hauritur, unde ſudores profuſi, & æger ſic reſtitutus poſt aliquot dies ſale Sedlicenſi purgatur.

4. *Pemphigus Indicus* Bontii de medicina Indorum obſerv. ultima. *Bulloſa febris cum dyſenteria* Morton. pyretolog. appendic. pag. 163.

Hanc ſpeciem comitatur apud Indos febris maligna cum dyſenteria: obſervavit etiam in amphimerina epidemica ab anno 1658 1691

veſiculas aqueas per collum & pectus ſparſas *Bontius*.

Extractum croci & opii a *Bontio* commendatur.

5. *Pemphigus Braſilienſis*, Obſervationes curieuſes ſur la Phyſique tom. 1. 1730, le P. Bougeant J.

Tactus colubri bicephali apud Braſilienſes, etiam mortui, excitat hanc ſpeciem, quam ipſe paſſus eſt & expertus *D. Couplet Acad. Reg. Pariſin. Socius*: veſiculæ ſcilicet ipſi erupere aqua flaveſcente turgidæ, quæque tres menſes duravere.

Num ad pauciores ſpecies reduci debeant hujus generis morbi aliis indagandum relinquimus.

IV. RUBEOLA ſic primitus nominata a traductoribus Haly Abbatis Practicæ lib. 3. cap. 1. de Variolæ & Rubeolæ medela; *Blacciæ* Aaronis interpret. *Morbilli* a Latino-Barbaris in plurali dicti quaſi parvi morbi: *Haſaſin*, nec non *Roſeola* Caſtelli Lexic. Medic. *Alureſchin Machbah* Arabum ex Golio: *la Rougeole*.

Cognoſcitur ex papulis pulicum morſus æmulantibus, aſperis, in ſquamulas furfuracea abeuntibus, quam eruptionem præceſſit tuſſis ſicca; ſternutatio, lachrymatio & febris catarrhalis.

1. *Rubeola vulgaris* Piens: *Morbilli Regulares* Sydenhami ann. 1670, *febris morbilloſa* Frider. Hoffmanni. *Rougeole ordinaire*.

Infantes infra & ſupra ſeptimum annum maxime adoritur, in eadem urbe nunc a ſeptentrionali ad meridionalem plagam vel reciproce progreditur epidemia, ſæpius terminanda intra ſex menſes.

Morbus intra octo dies deſinit, verum aliis morbis ſæpe pejoribus viam ſternit.

Præludium eſt catarrhale: primo ſcilicet die, rigent, horrent, calent: & frigent alternatim, ſecundo die febris major, ægritudo vehemens, ſitis, inappetentia, lingua alba, humida, tuſſicula ſicca, capitis & oculorum gravedo, ſomnolentia peepetua, coryza, oculorum ſplendor, humiditas, aut lachrymatio cum ſternntatione, palpebrarum deinde tumore, vomitu, diarrhœa, dejectione in dentientibus viridi, omnia ingraveſcunt uſque ad eruptionem: quarto die eruptio, maculæ ſcilicet parvæ rubræ, in fronte & facie, pulicum morſibus perſimiles, in corymbos congeſtæ: in ſingulis ſuccreſcunt papullæ tactu, non viſu, diſcernendæ, quæ dein pectus, ventrem, & artus afficiunt, in quibus maculæ ſunt tantum non prominentes; ſed latiores & magis rubræ quam in facie. Eruptione facta, nullus vomitus, tuſſicula & febris ac dyſpnœa intenduntur, defluxio in oculos, ſomnolentia & inappetentia perſeverant. Die ſexto frons & facies aſperaſcunt puſtulis exſiccatis, dum in reliquo corpore papulæ rubidulæ permanent. Octavo die in facie evaneſcunt & in reliquo dein corpore. Nono die papulæ totius corporis in farinam tenuem atram abeunt, ſed febris, dyſpnœa, & tuſſicula quandoque augentur, non ita tamen ac in maligna rubeola.

Si quarto die ſuperveniat phrenitis, malum; in quo caſu pulſus eſt exiguus, & hirudines temporibus feliciter admoventur. Si verminoſos Rubeola aggrediatur, ſtatim lumbrici ſurſum & deorſum egrediuntur omnes, vel ſaltem a catharticis & emeticis, deinde nullum lumbricum videre eſt. Circa finem rubeolæ, ſi creſcat febris & ardens evadat cum ſiti intenſa, malum. Cathartica, phlebotomiæ, ptiſanæ emulſionatæ vix proſunt. Poſt vomitiones virideſcentes ſuperveniunt diarrhœa aut dyſenteria; quæ finita Rubeola perſeverant; hæ catharticis abſorbentibus reſiſtunt, phlebotomiæ vero cedunt. Rubeola per ſe raro ſummi momenti eſt, verum morbi eam ſequentes ſæpe funeſti.

Dantur Rubeolæ benigniſſimæ quæ vix tres vel quatuor dies infantes lecto addicunt & fere ſine febre ex tuſſicula ſicca & maculis rubris tantum ſe produnt, quæque uti variolæ benignæ ſoli naturæ commiſſæ, brevi ſanantur, maxime quæ ſunt ſporadicæ.

2. *Rubeola anomala*; *Morbilli anomali* Sydenhami cap. 3. ann. 1674 pag. 143. *Morbilli epidemici & maligni* Mortoni de febrib. inflammatoriis cap. 3. *Rougeole maligne*.

Differt a regulari ſeu benigna, 1. quod eruptio ſerius fiat quam in benigna, ſcilicet a 5. ad 7um diem, imo juxta *Sydenhamum* quandoque ocius ſeu ante quartam diem; 2. Quod gravia ſint tum præludii tum eruptionis ſymptomata; 3. Quod non ita a facie exanthemata, ſed potus ab humeris & trunco incipiant; 4. demum ſequelas periculoſiores adducit. Symptomata ante eruptionem ſunt rigor, oſcitatio, pandiculatio, virium proſtrati, nauſea, vomitio, jactatio inquieta, vertigo, cephalalgia, lumbago: morbis gravibus hæc communia, ſed & ſunt exanthematicis iſtis magis propria, ut pulſus frequens & exilis, reſpiratio frequens & brevis, hypochondriorum oppreſſio, urinæ pallidæ, ſopor, ſubſultus tendinum, ſpaſmi, deliria cum oculorum rubedine, aquoſitate, palpebrarum gravitate, punctura cutis dolorifica; anguina etiam accedit cum raucedine clangoſa, tuſſe moleſta, ferina, in qua pueruli veluti ſuffocantur, ingeſta evomunt, nigreſcunt facie; cum autem poſt tam acrem luctam eruptio facta eſt, febris malignitatem ſuam partim deponit, morbus in ſtatu eſt, & homotona febris uſque ad exſiccationem papularum, quæ tamen non ſemper in farinam abire viſæ ſunt *Sydenhamo*. Eventus autem hujus ſpeciei ſæpe eſt triſtis & funeſtus, nam papulis recedentibus febris & diſpnœa intenduntur; datur *peripneumonia morbilloſa*, in aliis vero *diarrhœa morbilloſa*, quæ non eſt innoxia ut ſæpe fit in benignis, ſed acris, dyſenterica, aut torminoſa; quandoque tuſſis, dyſponœa, & febris hecticam accerſunt, alias ſuccedit phlegmatia & *anaſarca*, ſæpius ophthalmia.

Differt Rubeola 1. ad ſcarlatina per intervalla angulo-

angulosa, quibus in pectore potiſſimum ſeparantur corymbi papularum rubeolæ, cum in ſcarlatina eſt uniformis veluti rubedo, quaſi vino rubro perfuſa foret cutis; 2. a purpura ſeu petechiis, quia maculæ petechiales ſunt exacte circulares: verum rubeoloſæ ſunt magnitudinis & figure incertæ, variæ; unde etiam, 3. ab incipiente variola diſcrepant: variolæ enim naſcentes maculas exiguas ſed rotundas referunt; in purpura ſcorbutica maculæ ſunt lividæ, non ſanguinei aut ſcarlatini ruboris, ut in Rubeola & ſcarlatina, atque incipit circa tertiam diem in benignis. In malignis quidem Rnbeolis color papularum a rutilante recedit, ſed acuties ſymptomatum eam a purpura ſcorbutica ſatis diſterminat.

Quæ morbilis ſuperveniunt aut ſuccedunt peripneumoniæ, anginæ, tuſſes, diarrhœæ, anaſarcæ, ophthalmiæ, phthiſes, &c. vulgari methodo reſiſtunt, & propriam Rubeolæ curationi affinem exigunt.

Curatio Sydenhamiana. In adultis regimen validum pejus eſt quam in infantibus maxime in pituitoſis, frigidulis, inde enim liveſcunt & dein nigreſcunt exanthemata.

Æger ſe contineat in lecto, ſaltem per biduum, poſt primam eruptionem; decocti pectoralis cum ſyrupo variolarum & capillorum veneris ſumat uncias tres vel quatuor quarta quaque hora, intermediis juſculis; ex eclegmate cum oleo amygdalarum, ſyrupis bechicis & ſaccharo parato; ſæpius lambat, dum tuſſis urget; ſingulis noctibus ſumat paregoricum uſque dum convaluerit.

Papulis evaneſcentibus, febris, diſpnœa, peripneumonia ſi ſuperveniant, indicantur phlebotomiæ cum decocto pectorali & eclegmate; circa diem duodecimam ab invaſione purgetur æger.

Methodus Barbeyraciana eadem eſt in Rubeola ut variola, ita ut incunte Rubeola, ſi pulſus plenus ſit & æger plethoricus, a phlebotomia initium ducatur; dein primæ viæ ante eruptionem, imo poſt eruptionem expurgentur; atque in pituitoſis, frigidiſque per diaphoretica cardiaca eruptio promoveatur, ſuſtineatur; cum e contra ex *Sydenhamo* bechicis tantum inſiſtedum, & non niſi duodecimo die purgandum ſit. Cathartica magis indicantur cum verminoſæ aut putridæ febris ſigna ſimul ſe prodeunt, quod aliquoties vidimus.

3. *Rubeola variolodes*, *Febris lenticularis* Boneti Poliath; *Variola hermaphroditica* Fehrii; *Rougeole boutonnée*.

Eſt ea ſpecies Pariſiis familiaris, in qua poſt præludia morbillorum, ſcilicet tuſſim ſiccam, coryzam, epiphoram, &c. ſuperveniunt papulæ acuminatæ, multo majores quam in Rubeola vulgari, quæque veſtigia ſui relinquunt; an vero ad variolam referenda ſit, dubito, quippe notum eſt variolam etiam mali moris non raro incipere a catarrhali affectu ſeu tuſſi, lachrymatione, oculorum ſplendore, uti Rubeola vulgaris: de his vide *Vandermonde* 1758. *Juill. pag.* 81. *Buxiere* obſervavit Rubeolam variolodem, cujus eruptio vel precedebat vel immediate conſequebatur variolam benignam in iiſdem ſubjectis; ſed in hoc diſtincta eſt variolodes a lymphatica, quod apud eos qui paucas varioles puſtulas habuerant, puſtulæ Rubeolæ variolodis in farinam faceſcebant, cum lymphaticæ variolæ puſtulæ intra diem circiter in ſuppuratum abeant, relicta quandoque cutis foveola. Hæc eſt eruptio quæ pro variola recidiva apud plurimos habetur, non ſecus ac variola lymphatica.

4. *Rubeola anginoſa*, Eſſais d'Edimbourg. T. 4. pag. 617.

Curatio Rubeolæ. Methodus *D. Gontard Journ. de Medec.* 1758. *pag.* 338. Non eadem methodus in variola & Rubeola debet adhiberi; in Rubeola ſcilicet, maxime apud adultos, poſt unam alteramve phlebotomiam ſive eruperint ſive non papulæ, vomitus eſt excitandus, & dein alternis diebus purgandum, interpoſitis bechicis, ac veſpere anodyni pro diverſis circumſtantiis. Sæpiſſime poſt emeticum papulæ ubertim erumpunt, & fere ſemper tertia poſt eruptionem die, papulæ, febris, omniaque ſymptomata evaneſcunt; inter emeticum & catharſes ſequentes phlebotomia pro circumſtantiis iterabatur; ſi pulſus mollis, parvus, diſſuaderet phlebotomiam, emetica & dein catharſes repetitæ ſufficiebant; quod numeroſis obſervationibus Auctor confirmat. Hanc ego methodum dudum ſecutus ſunt, mrxime cum rubeoloſos vermibus ſcatentes curarem.

V. MILIARIS. *Febris Eſſeroſa* Zacuti Luſitani; *Puncticularis*, *culiaris* Petri a Caſtro; *Febris veſicularis* diverſorum Auctorum; *Purpura alba*; *Purpura puerperarum*; *Febris puerperarum miliaris*; *Febris purpurata* Fr. Hoffmanni; *Purpura maligna*, *Purpura miliaris*; *Febris miliaris*; & *Morbus Miliarum* Allioni Tract. 1758; Taurinenſibus *Miarola*; *des frieſel* Lipſienſibus; Gallis *le Millot*, *Maladie miliaire*, *la Miliaire*, *Puurpre bianc*, *Millet*, *Suette*.

Genus eſt morbi inflammatorii, ſeu febrilis exanthematici, in quo minutæ, rubræ & milii granis æquales puſtulæ, per cutem ſparſæ, occurrunt, quæ cito in veſiculas ſero plenas evadunt, grano milii non majores, pellucidas vel lacteas: rariſſimus morbus apud nos.

In *ſcarlatina* æquali rubore tota cutis perfunditur abſque puſtulis. *Rubeola* puſtulæ in pectore, facie prompte agminatim prorumpunt, nec in veſiculas abeunt, & majorem ruborem faciunt quam Miliaris. Præterea ſudor olidus, ſymptomata convulſiva, pulſus contractus, urinæ aquoſæ, exigua febris ante eruptionem hoc genus ab aliis diſtinguunt. Morbus hic anno 1650. Lypſiæ primum obſervatum eſt, qui totam Germaniam, Angliam, Helvetiam, Sabaudiam, Longobardiam hodie per intervalla afficit, nec adultis parcit.

1. *Miliaris benigna; Purpura rubra* Germanorum; *nova Febris* Sydenhami Schedula; *Febris miliaris* Hamiltoni; Allioni *ſimpliciſſima*.

Ante eruptionem prima die horror ſine calore inſolito ſequente, caput vix dolet, febris leniſſima, pulſo depreſſo, duriuſculo, urina ſana, nullus dolor, nec ſitis appetitus viget, ſudor importunus. Secunda die pulſus celerior, urina aquoſa, metus & triſtitia, ſcrobiculi cordis compreſſio ſuſpiria cogens, ſubitanei motus involuntarii, ſenſus in digitis ſtuporis cujuſdam pungitivi *Granf* dicti, ſomnus interruptus ſpectris, ſudores acidum corruptum olentes aſſidui cum pulſu magis contracto. Tertia vel quarta die, raro ſerius, vehementer ſudoris impetus, alterni horrores & calores, præcedentibus puncturis, & non raro pruritu in collo, pectore, dorſo, raro in facie efflorescunt rubræ aut albentes minutæ puſtulæ.

Poſt eruptionem Hæ poſtulæ cito grandeſcunt, limpido ſero replentur, baſi inflammata, ubi cutis plenior & tumefacta perſentitur; intra 30 horas fere abſolvitur ruptio; & tunc ſymptomata convulſiva miteſcunt, evaneſcunt, ſudor perſeverat, ſed parcior, urinæ colorantur. Septima die pulſus mollis, æqualis, exanthemata exſiccantut, cuticula ſquamatim decidit.

Extiſpicia. Cadavera quæ miliari pereunt, cito intolerabiliter fœtent & intumeſcunt. *Bianchi* phlogoſem in utero puerperæ tantum invenit. *Allionus* vero venas cerebri cruore turgidas. Cadavera calorem diu ſervant, & ſanguinem e naribus fundunt.

Cura. In prima periodo phlebotomia minime pertimeſcenda eſt; febris, delirium in altera periodio phlebotomiæ non cedunt; imo convulſiones ab ea, morſque accelerantur. Emetica promptiorem non minorem eruptionem movent; ante eruptionem purgantia antiphlogiſtica, ut caſſia repetita, eruptionem utiliter retardant, imo prohibent; poſt eruptionem nocent. Diaphoretica efficaciora in primo ſtadio eruptionem accelerant cum nocumento, in altera febrem & calorem adaugent pernicioſe. Antiphlogiſtica acida, ut limonata, ſaccharata in prima periodo, venenum corrigunt, in altera nocent. Diluentia, aceſcentia, emollientia proſunt. Fotus tepidi emollientes ad pedes, urtus, in ſecunda periodo valde utiles ſunt. Veſicantiæ pulſum elevant, eruptionem ſollicitant; aſt in ſecunda periodo pernicioſa, nec in prima multum proſunt.

Convulſiones quæ poſtularum eruptionem ſequuntur, nec opiatis, nec antiſpaſmodicis cedunt; diſruptio veſicularum inutilis eſt.

Nimius calor lecti, cubiculi, regiminis maxime miliariam excitat in regionibus frigidis. Practicus Taurinenſis eximius linteis aqua tepida madidis corpus fovere conſuevit ad papularum eruptionem promovendam.

2. *Miliaris maligna* Allioni num. 76. *acutior*.

Ante eruptionem omnia ut in benigna, ſed ſymptomata, convulſifica ab eruptione creſcuut, & in benigna mitigantur. Febris ſcilicet augetur cum pulſu celeri & contracto; circa meridiem, & noctu gravior eſt; urinæ multæ, tenues, aqueæ; lingua albida, areſcit; noctes vigiles cum ſomniis terrificis & cephalalgia diſtenſiva interna; facies plenior; calet & inflammatur cutis; ſudores minuuntur: tertio eruptionis die omnia graviora fiunt, febris ardet, pulſus durus, & celer, tendines ſubſiliunt, ſudores evaneſcunt, puſtulæ ſubſident, calor urens, cutis ſcabra fit, urina aquoſa copioſiſſima, ægri inquieti, ſitibundi, moroſi, queruli, loquaces, quoquo verſum ſe jactant, dein delirant, convelluntur; alvus hactenus dura, jam biliosa fœtida egerit; aliquis ſi redeat ſudor, hæc ſævities erumpentibus iterum puſtulis miteſcit; frequenti die copioſiora erumpunt exanthemata, majoraque fiunt, primoribus jam exſiccari incipientibus; verum ſecunda exanthemata circa tertium diem eruptionis ſuæ novas & prioribus ſimiles turbas excitant, mitiores tamen; accedent tertia, imo quarta, exanthemata, donec ſtadium ultimum, ſeu declinatio accedat ſimilis priori ſpeciei; in hoc vero ſtatu alvus liquida eſt, & biliosa fœtida dejicere pergit cum borborygmis; urina interdum prodit albeſcens, ut ſerum lactis, non ſubſidens & ardens. Salus ordinario non accedit niſi poſt 14um & 20um diem; illa eruptio fit in certa die per manipulos & cohortes, eaque ſuppreſſa vel repulſa, tubæ racenſitæ revertuntur; typus vero vix definiri poteſt.

Si malum exitum prompte morbus habeat, hiſce turbis comites accedunt delirium & convulſiones; ſcilicet ægri inquieti nullo ſitu ſe continent, torvo & defixo obtutu objecta per caliginem, aut duplicata vident. Loquaces etiam cum delirant aut caligant, ſe recte loqui & videre pertinaciter aſſeverant; ſe ægros vix eſſe concedunt; magna eſt, rara & inſpirioſa reſpiratio. Sunt qui repente & ſine cauſa lachrymis & mœrore ſe conficiunt, e lecto ſurgere tentat, ad motum omnem prompti, ingeſta vomunt, in adſtantes etiam exſpuunt, adde ſtrepitum potus cum deglutitur; hinc jactationes in convulſiones abeunt; imo in eclampſiam, & ſtertore adveniente, pulſuque deficiente, mors advenit. Quo numeroſiores puſtulæ & præcociores, eo finis funeſtus promptior eſt.

3. *Miliaris recidivans* Allioni num. 82, aliis *diuturnior*.

Hæc eſt malignæ varietas, ſed quæ in longius tempus diſtrahitur, in qua puſtulæ propter cutis denſitatem, aut lymphæ viſciditatem non bene effloreſcunt, aut in cute ipſa ſubſident, aut tetrocedunt; tunc enim morbus diuturnior evadit, recidivam alio tempore daturus, valetudine lente redeunte, interdum & mors ſequitur; ſed paulo diverſa ratione morbus procedit.

Si itaque puſtulæ non elevatæ ſint, ſed tantum rubor aliquis cum minutiſſimis puſtulis in cute conſpiciatur, & profundius hæreat venenum, pulſus velocitas tanta non eſt in ſtadio ſecun-

ſecundo, ſed altitudo & frequentia inæqualis, aliquando pene intermittit; urinæ nunc tenues, nunc coloratæ, ſæpius turbidæ, parcæ; calor inſignis, non tam acerrimus; tendines continuo ſubſiliunt; lingua tremula, delirium & identidem convulſiones: hæc dein paulatim miteſcunt, ſudore viſcido, fœtido oborto, qui & majores aliquot veſiculas & puſtulas varorum inſtar majuſculas affert.

Aliquando vero poſt hunc ſtatum jam deſcriptum ægri in ſoporem incidunt, aſſiduis tendinum motibus aut convulſivis ructibus detenti; ſtupidi, oblivioſi, lethargici evadunt, & demum poſt varias convulſiones, ſtertore lente accedente, intereunt.

Hæc varietas, ſi ægri revaleſcant, reverti ſolet anno ſubſequente, eodem tempore quo primum acceſſit; mulieribus id ſæpe accidit poſt quodlibet puerperium, & ſæpe relinquit diſpoſitionem ad ſudorem, furunculos, memoriæ debilitatem, ſummam proclivitatem ad timorem, hyſteriam; accedit rheumatiſmus; ſanguis extractus in ſecundo ſtadio poſt ſudores eſt coccineus & ſine ſero; ante ſudores gelatinam concretam, & paucum ſerum habet.

Duratio hujus varietatis eſt circiter trium ſeptimanarum, cum maligna ad duas utplurimum excurrat, & benigna poſt ſeptimanam cito terminetur.

Dantur plurimi morbi miliares, ſeu quos venenum miliare excitat & fovet, qui proinde a miliari larvata procedunt, ut ſynochus, amphimerina, tertiana, peripneumonia, pleuritis, cynanche, eryſipelas, eclampſia, odontalgia, tuſſis, coryza, ſternutatio, apoplexia, triſmus, melancholia, crampus, iſchias, artritis, quæ omnes ſpecies curam generi propriam & miliari communem ſimul exigunt; ſed illi morbi, quos hoc venenum proteiforme excitat, evaneſcunt; aut mitiganter facta eruptione miliari. Si vero hi morbi non recedant eruptis miliaribus, tunc ſignum eſt morbum eſſe complicatum, ſeu a duobus diſtinctis principiis pendere, ut arthritis, peripneumonia, ſynochus, purpura, variola, rubeola, quæ cum miliaribus exanthematis complicantur; primos morbos vocabimus miliarios, id eſt, a veneno miliari latente excitatos.

Prognoſis miliaris in genere. Periculum reſpondet, 1. veneni copiæ; 2. humorum viſciditati; 3. cutis denſitati; 4. irritabilitati.

Robuſti, ſanguinei, ſtrigoſi, herpetici, podagrici, bibones vini, melancholici, magis periclitantur, quam feminæ molles & viri laxi, imbecilli, hydropotæ, blando ſanguine donati. Si abeuntibus ſymptomatis convulſivis, pulſus mollis, & amplus reddatur, poſtulæque grandeſcant multo ſero plenæ, bonum. Cephalalgia ante quartam diem evaneſcens, maxime in ſanguineis, malum. Pulſus contractus, poſt eruptionem contractior, cum tenſione & frequentia creſcente, convulſionem & perniciem portendit. Sudores quo magis diffuſi & præcoces, eo pejores, maxime ſi pulſus una ſit valde contractus. Urina, quæ cito ex rutila fit aquoſa aut conſtanter aquoſa, mala; albeſcens, ut ſerum lactis, longitudinem morbi denotat. Stupor pungitivus, *Granſ* dictus, in plurimis locis magnam veneni copiam arguit; ſed ſi leves ſint ſtupores cum urinis aqueis, ſudoribus, pulſuque contracto, pernicioſum eſt ſignum veneni copioſi, & erumpere non valentis. Eruptio quæ citius advenit, eo pejus. Quæ tertio, aut quarto die exeunt puſtulæ, ſæpe ſunt ſeptimo & octavo die lethales; minus funeſtæ quæ ſexto die accedunt, ſeriores etiam tutiores; quo citius apparent puſtulæ, eo morbus diuturnior & magis recidivus; Minutæ puſtulæ mali ominis ſunt, ſi multæ fuerint: malæ quæ erumpentes non pungunt, ſed pruriunt; eas recedere peſſimum; tum ægros vomere, male videre, cum ſtrepitu deglutire, ſingultire, loquaces balbutire, peſſimum. Quo copioſiores & prominentiores puſtulæ, eo promptior, iis ſubſidentibus, mors accedit; quæ modo ſubſident, modo efferuntur, longam ægritudinem ſignificant. Poſt eruptionem fortiter vexantia ſymptomata convulſiva ominoſa ſunt. Si æger maxime timeat; ſpem abjiciat, territus expergiſcatur, periculoſum. Cutis ab eruptione non tumefacta, vel ex epipaſticis, aut cucurbitulis non affecta, malum eſt. Convulſiones, quæ morbum inchoant, aut eruptionem præcedunt, benignæ: quæ puſtularum ſubſidentiam ſequuntur, exitiales. Stillæ ſanguinis e naribus quovis tempore funeſtæ. Sanguis extractus ſi continuo coccineus eſt ſine ſero, malum. Si morbo ſoluto cutis diſquamatio nulla, aut pauca, perſiſtentibus ſymptomatis convulſificis, recidiva exſpectanda.

a. *Miliaris Boia*, *Miliaire de Cuſſet en Bourbonnois* par M. de Breſt Med. Jurn. de Med. Juin 1756.

Puſtulæ hujus morbi ſunt veſiculæ 6ª die erumpentes poſt cephalalgiam, aſtheniam, febrem acutam, nauſeas, vomitiones, agrypniam; eruptionem anteivere phlebotomia, emetica, die ſeptima pulſus parvus, frequens, variabilis. In paroxyſmis pulſus vegetus, ita ut ſeptemdecim phlebotomiæ intra 23 dies celebrari potuerint; delirio tamen creſcente, acceſſere parotides, hæmorrhagia narium larga, longus agon, mors. Nulli ætati, exceptis ſenibus, nulli ſexui parcit. Methodus Hamiltoni non feliciter ceſſit. Methodus typhi vulgaris pauciſſimos liberavit. Temperamenta debilia, delicatula, facilius evadebant.

b. *Miliaris critica* Guilb. Jour. de Med. 1756. Juin.

Ab arſenici pravis effectibus ægrum liberavit tandem miliaris deſquamans totum corpus ægri.

Ab arſenici drachmis duabus ore aſſumptis a viro vinolento, ferme phthiſico; ſupervenere vomitio, pulſus frequens, debilis, convulſivus, irregularis, reſpiratio laborioſa; obtutus ferox, oculi prominentes, lachrymoſi, lachrimis genas corrodentibus; facies convulſa, vox tremula, lingua arida, labia maculis nigris aduſta, ardor vi-

viſcerum, ſitis inexhauſta, meteoriſmus ingens, dejectio anum adurens, involuntaria, ſudor fœtidus, iſchuria, paraphroſyne; ea per ſex dies permanſere, aſſumptis affatim oleo, lacte, juſculis adipoſis, mucilaginoſis. Sexta die eruptio miliaris copioſa univerſalis priora ſymptomata ſedavit, per quindecim dies identidem renovata eruptio, ſudoribus excitatis, ulceribus ad talos fluentibus, demum ſquamæ farinoſæ cutis delapſæ ſunt, & lacte aſſumpto convaluit æger; excepto quod debilior ſit, tremore univerſali & ophthalmia laboret.

c. *Miliaris lactea; Miliaire laiteuſe*, Puzos, Traité des accouchem. pag. 378. *Eruption laiteuſe à la peau:* rectius multo Cl. Bonté Journ. de Medec. Janv. 1757.

Miliaris puerperarum eſt alba, puſtulis aciculæ capita æquantibus, per pectus, abdomen, collum reſperſis, cum pruritu importuno, & inde quandoque pervigilio, non turbatis inde lochiis; epidermidis diſquamatione, feliciter terminatur; hic affectus æſtate ſæpius quam hieme accedit, a ſtragulis denſioribus fovetur; aere liberiori juvatur puerpera, &c.

Varietas hujus ſpeciei eſt eruptio miliaris febre, calore urenti, & manuum, digitorumque tumore cum puſtulis ſtipata; cum puſtulæ creſcunt, decreſcit febris & cutis tumiditas; fit effuſio ſub cutem panaritio ſimilis, quæ maturata foras effluit ſine dolore & periculo; verum miliaris vere lactea maligna eſt, eruptio tarde procedit, intereaque febris & cephalalgia vigent; febris initio mediocris, lochia ſeroſa, remiſſiones in febre dantur; ſed poſt aliquot dies caput incaleſcit, ægra obſcure delirat, ſomnus inquietus, eruptio languet, febris acuta continua evadit, lochia ſupprimuntur, & ægra in periculo verſatur, quod prævertere oportuit ope diætæ ſeveræ, lenium diaphoreticorum, de quibus, dum de miliari puerperarum.

d. *Miliaris nova febris* Sydenhami Sched. monit. de novæ febris ingreſſu.

Eſt ea ſpecies quæ anginoſæ initio affinis videtur, ſed ad carum & phrenitidem ſponte aut levi data occaſione vergit, & initio pulſu ſano ſimilis eſt. Æger per vices calore & frigore tentatur. Paroxyſmi parum regulares quotidie verſus noctem ingruunt; initio caput & artus dolore vexantur, cum tuſſi, dolore colli & faucium, quæ ſymptomata eo minora ſunt, quo magis tempus recedit ab hieme. Sanguis pleuriticorum ſanguinem æmulatur. Lingua eſt alba undequaque, & cruſta aſpera tegitur, humida tamen: ſudores ſunt inſalrbres, non critici, ſi æger jugem in lecto decubitum ſervet, a fortiori ſi regimine calido utatur; febris carum accerſit, aut phrenitidem, ſed in qua tranquille delirat, incongrua ſubinde effutiens: ab eodem regimine petechiæ & puſtulæ morbilloſæ, ſed quæ in ſquamas non abeunt, efflореſcere ſolent; lingua fuſca & ſicca evadit, ſudores proliciuntur effuſi ſine levamine; ubi vero phreneſis invaluit, pulſus nunc citatior eſt, nunc tardior, demum inordinatus evadit, ſubſultuſque membrorum mortem prænuntiat.

Hæc febris eſt ſimplex ſanguinis inflammatio, quæ tamen paucis phlebotomiis, ſed aliquot chatarticis, julapiis refrigerantibus, & abſtinentia a lecto per diem; compeſcenda eſt. Phlebotomia repetatur, ſi dyſpnœa, cephalalgia tuſſis intendantur, epipaſticum nuchæ applicetur, chatartica mediocria alternis diebus uſurpentur ad tertiam circiter vicem ex infuſo ſennæ, rhei in decocto tamarindorum, addita manna, & ſyrupo roſarum ſolutivo; die purgationis ſomniferum veſpere, non vero aliis diebus præſcribatur, ad vitandum ſoporem caroticum, quem agitatio ſanguinis ſecus excitare poſſet.

Aphthæ, ſingultuſque ſi ſuperveniant, nullum periculum inferunt, quæ ſi non ſponte recedant, fugantur uſu kinkinæ cum ſyrupo papaveris rhœados, modo æger e lecto ſurgat; vel ſi debilis ſit, veſtitus & capite elato ipſi incumbat, quod per morbi decurſum obſervandum eſt.

Diebus a purgatone liberis, æger ſumat vel electuarium e conſervis Jujulæ, cynorrhodonis, berberidis, groſſulariæ & cremore tartari cum ſyrupo limonum ter in die; vel toties ſumat julapium ex aquis portulacæ, lactucæ, paralyſeos, ſyrupo de limonibus & violarum; vel utatur limonata pro potu; ſi ſudores nocturni accedant, caveat æger ne plus vel minus tegatur ſtrangulis, quam cum ſanus erat; victus ſit ex cremoribus avenæ, hordei, decocto albo, & poſt ſecundam purgationem juſcula ex pullo, vitulove permittantur. Febre ſubacta, modo in intermittentem non abierit, vinum ad vires reſtaurandas permittatur.

e. *Miliaris ſudatoria; la Suette miliaire; Fiévre putride maligne*, appellée *la Suette*, qui a régné a Guiſe duraut l'été de 1759. par M. Vandermonde, Journal Avril 1760. *Fiévre Helode*, ou *Suette* de Meyzerey Tomo 2. num. 250.

Prœludium. Gaſtrodynia gravativa, laſſitudo, cephalalgia gravativa vel tenſiva, pectoris oppreſſio, diſpnœa ſuſpirioſa, fervor corporis accedit, ſudor acer, copioſus, ſæpe accedunt nauſeæ, oculi ſcintillant, facies accenſa, lingua alba humida, polydipſia, pulſus frequens, undoſus, ſubrenitens.

Augmentum. Poſt dimidiam diem pruritus ferinus, puſtulæ ſphericæ miliares, denſiſſimæ, ſemine ſinapis non majores; anxietas & agitatio; dein fœtor oris & perſpirationis putridus; alvus ſtricta ſæpius, quandoque diarrhœa ſeroſa putris, pervigilium, delirium; urina, nunc cruda & copioſa, alias pauca & rubra. A ſecunda ad tertiam diem, pulſus durus, tenſus, magnus, dyſpnœa præceps, laborioſa, hinc ſudores creſcunt, pulſus debilitatur, vires muſculares minuuntur, urina ſupprimitur, ſanguis ex naribus, mariſcis, utero fluit, & convulſio maxillæ ac tendinum mortem prænuntiat.

Conſtantiſſima ſymptomata ſunt, 1. ſudor continuus & uber; 2. eruptio miliaris; 3. dolor acutus cardiæ;

cardiæ, 4. cum laſſitudine univerſali, & 5. pulſu duro, tenſo, frequentiſſimo.

Duratio morbi, cum lethalis eſt, ad ſeptem dies vix excurrit; cum natura victrix eſt, ad 14um extendi ſolet & ultra.

Epidemia eſt aggregatum morborum diverſi generis, ſed ab eodem viru miliari & putredine ſynochali pendentium; combinatæ ſiquidem ſunt in Miliari ſudatoria ſynochus putris cum Miliari morbo; aſt in epidemia eadem intercurrebant, ut pleuritis, diarrhœa, tertiana, amphimerina, menorrhagia, hæmorrhagia narium vel ani, eryſipelas, &c.

Subjecta hujus morbi adulti, robuſti, laborioſi, fuſci, non ſenes, nec infantes, tempeſtas media, æſtas, aer impurus.

Partes miliari eruptione exaſperatæ, pectus, abdomen, extrema. Hic morbus ab ephemera ſudatoria genere diverſus, licet nomine Gallico idem ſit.

Curatio infelix, ſi ultra biduum triduumve differatur, ſi cardiacis, ſudorificis, vino utantur ægri, ſudoris ſuſtinendi aut provocandi gratia. Diarrhœa, ſudoribus juncta initio morbi, lethalis, niſi mature antiſeptica & mucilaginoſa adhiberentur, non phlebotomia nec antiphlogiſtica. Qui rite tractati ex graviſſimo morbo ſubito convaleſcentes ſibi videbantur, febre & ſymptomatis, ante ſigna coctionis, ſedatis, ſequenti die phrenitide correpti, convulſi moriebantur; qui robuſtiores erant, illos ſymptomata graviora & acutiora vexabant, illis promptiora auxilia neceſſaria erant. Menorrhagia vel hæmorrhagia a tertia ad quartam diem diſſolutionem ſanguinis periculi plenam indicabat, ſudor fœtidiſſimus, tenuis, puſtulæ atrorubræ lethales; a ſudore copioſo, & diarrhœa uberi, urina flammea, fœtens, & pauca, cum pulſu undoſo, parvo, conclamatum eſt. Urina citrea cum copioſo ſedimento, pulſu molli, forti, elato, reſpiratione liberiori; ſudores pauciores, minus olidi, ſitis minor, puſtulæ pallidæ, cuticula ſquamoſa vel farinoſa, calor lenis, boni ominis erant.

Curatio. Phlebotomia bis vel ter repetenda: ſequatur vomitio ope tartari ſtibiati magna aquæ copia diluti, ſimul ac gaſtrodynia permiſerit. Si his præmiſſis ſymptomata perſtent; decoctum tamarindorum tartari ſtibiati grano acuatur: ſymptomatis ſedatis, limonata vel acetum in aqua adhibeantur; ſedata febre purgetur ex tamarindis & ſale Epſonienſi, in limonata tartarum ſtibiatum optime purgabat. Juſcula ex vitulina carne cum borragine, bugloſſo, piſtaciis, ptiſana ex hordeo torrefacto, gruto. Cum vires non permittebant phlebotomiam, acida & dein incraſſantia mucilaginoſa conveniebant. Ad ſudores compeſcendos vapore aceti lectulus perfundebatur; ad diarrhœam decoctum album, limonum ſyrupus, eccoprotica. In delirio vena pedis ſecabatur, pulveres temperantes, clyſmata; in ſumma putredine kinkina, contrayerva, camphora cum acidis: in aſcite ſecundario juſcula ex radicibus fragariæ, foliis agrimoniæ, ſuccis naſturtii aquatici, borraginis.

Cavendum a ſudorificis & a veſicatoriis.

f. *Miliaris Germanica* VValthieri Medic. Germanorum pag. 151.

1. Invaſio varia eſt.

A. Plurimi menſe Januario friguerunt per pluref horas; frigori ſucceſſit magnus calor, redibat frigus cum calore alternans per duos treſve dies, dein permanſit febris cum æſtu, cephalalgia, dyſpnœa ſeu anguſtia pectoris, pulſu non ſtricto, mox pleno, aſthenia notabili, polydipſia, agrypnia, nauſea, aliis vomitione, urina per totum morbum ſana, poſtremis diebus ſudor.

B. Miliaris in aliis *intermittentem febrem* ultra ſeptimanam mentiens, ſymptomata in paucis arthritica.

C. Miliaris apud plures pleuritidis ſchema ſumpſit cum tuſſi feroci, urina rubra, horrore prævio, æſtu ſubſequente, pectoris anguſtia, aſthenia ineffabili; intra ſeptimanam aliquot extinxit.

2. Progreſſus morbi.

A. Cephalalgia immanis, paraphroſyne, facies rubens, turgida, lingua ſicca, polydipſia magna; tremor artuum ſpaſmodicus.

B. In paucis maculæ petechiales pectoris, in aliis tantum minuta puncta rubra, quæ poſt biduum vel triduum evaneſcebant; tuncque miliaria alba per triduum ſuccedebant ſine deſquamatione evaneſcentia; in multis miliaria 11a, 15a vel 15a die apparuerunt.

C. Apud omnes fere narium hæmorrhagia, diarrhœa per tres, imo octo dies continuata, qua ceſſante miliaria exanthemata ſuccedebant cum remiſſione tremoris & paraphroſynes.

Subjecta fœminæ præ viris, juvenes præ adultis, adulti præ ſenibus.

Principia, tempeſtas frigida, victus crudus, miaſma acre, nervis infenſum, contagioſum, aeris ſubita mutatio; quo major tremor, eo pejor exitus.

Hemorrhagia ſtillatitia narium moderata; & iterata omnia ſymptomata mitigabat; effrænis vero lethalis. *Paraphroſyne* ultra triduum durans, ſive cum, ſive ſine exanthematis miliaribus, non remittens, lethalis. *Sudor* vel ephidroſis continua optima, ſiccitas cutis funeſta, exanthemata veſiculoſa, minuta quæ videri poterant, ſed non increſcebant, nec levamen in aditu afferebant, ea funeſta. *Tuſſis* ad ſeptimanam durans, utilis; in hoc caſu urina ab initio rubra & ſaturata circa diem quintam, vel ſedimentum craſſum, vel floccullos ad fundum vitri deponebat, clara ſupernatante urina; quibus nulla tuſſis fuit, urina erat ſanæ ſimilis. *Urina* cocta cum ſedimento ſive criticæ ſimilis, primis diebus morbi, peſſimus erat nuncius. *Diarrhœa* minime metuenda, etiamſi pertinax, modo non ſuffocata foret, ſeu remediis repreſſa. *Cruſta gelatinoſa* ſanguinem extractum obducens ſalutem certo portendebat, ſanguis dilute ruber; tenuis, minus bonus. *Cophoſis* optimum in hoc morbo ſignum. *Eryſipelas* cum

gena-

genarum, orbitæ oculorum, circa aures tumore, criſis optima cum ichore largo inde fluente. Pauci defuncti ſunt.

Praxis. Phlebotomia initio citra ſeptimam diem, etiam fluentibus menſtruis, abſentibus adhuc exanthematis, mire profuit.

In Miliari intermittentem ſimulante præſcripſi emeticum ex ipecacuanha cum ſero lactis acidulato, dein ſanguis mittebatur, rurſus ad ipecacuanha revertebar, ſi opus foret, ut oris amarore & nauſea ſuadentibus; tartarum emeticum non bene ſucceſſit.

In Miliari pleuritidem ſimulante cum tuſſi, ſputo colorato, præmiſſa phlebotomia, mixturam, to colorato; præmiſſa phlebotomia, mixturam abſorbentem & ſudorificam præſcripſi ſingulis trihoriis ad cochlearia tria hauriendam, continuandam uſque ad criſim. *Mixtura ex aquæ florum tiliæ & ſambuci, ana, unciis tribus; pulverum marchionis, lapidum cancrorum, matris perlarum ana, ſcrupulo ſemiſſe, extracti croci, gr. quatuor; ſacchari perlati drachmis duabus, miſce.*

In progreſſu morbi, cum febris eſt continua, benedicti; vel emulſiones diapnoicæ, ac mixturæ ciendi aut ſuſtinendi, ut infuſo foliorum cardui ſudores ſunt diluentibus, minime vero æſtuoſis temperantes ſunt præſcribendæ toto morbi decurſu.

Datur v. gr. ter in die *pulvis ex cornu cervi philoſophice præparati, corallii rubri, ana, gr. viij. matris perlarum, ſtibii diaphoretici, nitri puri, cinnabaris antimonii, ana, gr. iii. olei diſtillati ligni Rhodii, gutt. i. extracti caſtorei, gr. semiſſe, miſce.*

Potus ordinarius ſit decoctum lene radicum ſcorzoneræ, cornu cervi cum pauxillo ſeminum fœniculi; juſcula ſint ex carne vitulina & bubula, vel ſubſtituantur panatellæ, & non gelatinæ, niſi urgeat diarrhœa; hic pulvis & hoc julapium dantur exanthematis eruptis cum delirio, polydipſia, dyſpnœa &c.

Diarrhœa miliaris ſi ſiſtatur, pediſſequas habet febrem, polydipſiam, dyſpnœam gravativam, cephalalgiam gravativam, vel eorum augmentum; fovetur autem emulſionibus amygdalinis intra juſcula, & decocto kinkinæ pro potu; poſteris diebus compeſcitur pulvere pannonico cum pilulis de cynogloſſo vel emulſionibus, quibus adduntur ſemina plantaginis, papaveris, cryſtallus montana, coralli rubri & cornu cervi, ana gr. viii. pro ſingulis emulſionis unciis; externe ſacculi calidi, avena toſta ſemipleni, abdomini admoti, diarrhoicos debiles ſublevant, miliariumque expulſionem ſollecitant.

Miliaria in ſyphliticis lente procedebant, & per duas ſeptimanas perdurabant ſubſequente cutis deſquamatione; in hoc caſu madorem continuum ſollicitare opus eſt *mixtura ex aquis cordialibus unc. iv; aquæ florum tiliæ, acaciæ, ſambuci, ana, unc. i., matris perlarum, pulveris marchionis, ana, drachma ſemiſſe; eboris uſti, coralii rubri, ana ſcrupul. i; ſtibii diaphoretici, ſcrupul. ſemiſſe; ſpiritus nitri dulcis, gutt. xl; Sacchari albiſſimi, drachmis ii: dentur ſingulis bihoriis duo cochlearia*, & ſit pro potu ptiſana ex ſcorzonera, cornu cervi, & ſemine fœniculi.

Cum poſt phlebotomiam, diarrhœa perſeverat, nec febris remittit, perſtatque delirium loquax, vel ſopor profundus, nec miliaris eruptura eſt, tranſeo ad veſicatoria duo magna ſuris applicanda, atque inde intra biduum exanthemata effloreſcunt & delirium evaneſcit, intus vero emulſio leviter diaphoretica adhibetur ex ſeminibus frigidis, ſemine cardui mariæ, papaveris cum aqua florum acaciæ, ſambuci, malvæ, adde oculos cancrorum citratos, cornu cervi, corallium, ana, ſcrupul. i; nitri, gr. xxiv. &c. Sumatur quartana pars omni trihorio.

Vitentur eſſentiæ, elixiria, omniaque ſpirituoſa, præter liquorem anodynum Hoffmanni, vel ſpiritum nitri dulcem.

Polydipſia exigit aquam frigidam aceto anaticis partibus mixtam pro collutorio, & ſi deſit diarrhœa, detur ſerum lactis affuſo vino albo præparatum.

Cephalalgiam mitigabat epithema ex aceto, aqua roſarum & albumine ovi.

Alvi laxitas primis diebus ciebatur enematis, quibus deinde abſtiuebat.

g. *Miliaris Nautica*, *febris nautica* Huxham. *Morbus carcerum* Lind. de ſcrobuto; *Miliare ſcorbutique*.

Eſt Miliaris etiam purpurata ut prior, a qua diſcrepat ſcorbuticis ſymptomatis combinatis; febris adeſt, eruptio copioſor in tibiis, ſenſim liveſcit, nigreſcit, ut miliaris eryſipelacea; ſequuntur ulcera gangrænoſa, ſanioſa, ſordida; hinc ſpina ventoſa, caries pertinaces ſurſum non deorſum in parte ſerpentes, gingivæ molles, vix tumidæ, cruentatæ, maxillæ carioſæ, dentium lapſus, ſitis continua, cutis ſicca, urens; pulſus parvus, frequens, oculi ſæpe fixi, quandoque errantes, torvi, vividi; æger inquietus, interdum deligat; lingua humida, tremula; hic morbus cito trucidat: ſi vero tardius, non minus certo, orta, per metaſtaſim carie tibiæ infra genu, ibi ulcera cancroſa, ſumme dolentia, lethalia; *Lind.* Parum differt ab illa febris nautica *Huxham. de aere, & epid.. pag.* 44. ubi ſuſe de ura agitur.

Differt miliaris carcerum & nautica ab amphimerina Hungarica per eruptionem miliarem eryſipelaceam; forte ſpecies nullæ ſunt in his adhuc fixe, quia venenum miliare cum purpureo & ſcorbutico combinari multis modis poteſt, aut nondum ſatis obſervatæ ſunt differentiæ eſſentiales.

h. *Miliaris purpurata*, *febris carcerum* Huxham de aere pag. 82. Ludvvig. inſtit. n. 150. *jail. diſtempors* Anglis, Pringle diſſert. of the jail-diſtempers; *The Goal-fever* Germanis.

Febris eſt putrida contagioſa ac peſtifera, valde, cum ingenti virium damno, maxima præcordiorum oppreſſione, tremore, tendinum ſubſultu, vigiliis, delirio, lingua nigra & ſæpe arida valde, faucibus ſquallidis, halitu fœtidiſſimo; pulſus vacillat plurimum, mox ab initio

tio morbi, idque vel in robuſtis, urina eſt plerumque lurida & vappida, ſæpe ſubnigra & olida, raro aliquid ineſt ſedimenti, interdum vero continet furfuroſa quædam, inæqualiter ſparſa; in ſtatu febris erumpunt petechiæ atræ, ſæpe papulæ aut puſtulæ liveſcentes cum oleoſo fœtido ſudore; puſtulæ floridæ in morbi acme ſalubres, lividæ & ſubnigræ lethales; petechiæ ſemper malæ; alvus nigra, fœtidiſſima, citiſſima plures ſub finem abripit; phrenitis quandoque, alias carus ſub ipſo morbi initio accidit quibuſdam. Si inſciis his oborta eſt alvi dejectio, certiſſima ſecuta mors eſt, biduo vix exacto.

Hic morbus vix ullam tolerat phlebotomiam; prima vice extractus ſanguis eſt rutilus, valde floridus, ſecunda vice lividus aut niger non concreſcens.

i. *Miliaris Britannica*, Journ. de Med. Juill. 1759. pag. 57. *Febris inflammatoria*, *catarrhalis & putrida* D. Moucet. Maladie contagieuſe qui regne en Bretagne entre Breſt & Rennes, ſurtout à Plenée depuis 1757. par M. Moucet.

k. *Miliaris puerperarum*, *purpura puerperarum* Ludvvigii Inſt. Clinicæ num. 244. *Eruption laiteuſe a la peau* Puzos; *Miliaire des femmes en couche*.

Miliaria puerperis ſuperveniens, ut & aliis, eſt vel alba, vel rubra; miliaris alba ſi tertio, quartove poſt partum die erumpit cum deliriis, æſtu ſummo & aliis gravibus accidentibus, ſemper ferme funeſta eſt, imprimis ſi ſudor copioſus eam præcedit; ſi metritis cum ſenſu refrigerii in abdomine, ſi petechiæ cum miliari ſimul erumpant; ſi vero febris cum largo fluxu materiæ fœtidæ ex utero remittit, ſpes ſalutis aliqua ſupereſt.

Multo mitior eſt miliaris in puerperis, ſi rubra quinto, ſeptimo, vel nono die demum erumpat, ſi ſymptomata mitiora ſint, & lochia ex voto ſuccedant.

Curationem videſis apud *Puzos Traité des accouchemens*, *pag.* 377. qui hujus duas ſpecies diſtinguit. Levia diaphoretica ex infuſo theæ, croci, artemiſiæ, chamæmeli, & oleum amygdalarum tantum ſuadet *D. Puzos* in ſimplici; quæ ſæpius a ſtragulis denſioribus quibus onerantur puerperæ, ortum ducit.

Ex *Clariſſ. Bonté Journ. de Med. Janv.* 1767., hæc miliaris a lactis evagatione & acore dependet, hinc odor aceti putris ex his ægris exhalat; phlyctænæ ſtatim limpidæ ſucceſſive ſerum lacteum turbidum admittunt, hinc albeſcunt; eruptio inconſtans eſt, aliquot a partu diebus accidit, maxime ſi lochia ſupprimantur; aſthenia & animi abjectio totalis ſunt ſymptomata inſeparabilia. Legi certe merentur quæ de his ſcripſit Auctor.

l. *Miliaris Scorbutica*, Chr. Gottl. Ludvvigii, Inſtit. Clinicæ num. 230. *purpura ſcorbutica* ipſi dicta.

Miliaris ſcorbutica, in corporibus quæ impuris humoribus ſcatent, ſæpius ſine febri evidenti, æſtivo potiſſimum tempore accidit: nonnunquam vero aliis levioribus morbis, v. g. amphimerinæ catarrhali, ſupervenit; in utroque caſu ſemper chronica eſt, & ægros diu exercet, rubras oſtendit puſtulas & aſperam reddit cutis ſuperficiem cum pruritu multo, imprimis ſi corporis incaleſcant; cum hac morbi ſpecie nec languor inſignis, nec anxietas præcordiorum, nec alia gravia ſymptomata occurrere ſolent.

Cauſa in acrimonia ſeri poſita eſt, quæ a ſalſo & aromatico victu in corporibus ſedentariis frequens eſt; potus copioſus calidus, abuſus tabaci cum defectu exercitii, & alvi conſtipatione huic anſam præbent; diluente & non fermentato potu, cibis blandis, exercitio ſufficienti in aere puro, frictione & balneis multum ſolatii ægro affertur. Ptiſanæ demulcentes ex ſcorzonera, china, bardana, præmiſſa phlebotomia & levi catharſi, conveniunt; evitentur alexipharmaca, adhibeantur æſtate aquæ acidulæ; ſuperato morbo balneis frigidis cutis roboretur. *Ludvvig.*

Urina in hac ſpecie valde colorata cito fœtida, ſi ſervetur, cruſta oleoſa & ſalina tegitur; ægri torminibus laborant & fæces fœtidas ejiciunt, pulſus in hac febre rarior eſt & lentior quam in ſanitate. *Lind. de ſcorbuto.*

VI. PURPURA, *Porphyra* Græcorum; *Petechialis febris* Germanorum; *Petechiæ*, *Peticulæ* &c. aliorum; *Petechialis vera*, Frid. Hoffmanni cap. 11. *le Pourpre*.

Genus eſt phlegmaſiæ, cujus notæ ſunt potiſſimum maculæ ſubrotundæ morſibus pulicum ſimiles, ſed purpurei quandoque, lividi aut atri coloris, ſine tumore & pruritu: adde amphimerinam vel tritæopyam duplicem.

Differt 1. a pulicum morſibus, qui in febribus illudere poſſunt ex eo quod preſſione evaneſcit erubedo horum morſuum, nen vero Purpura, & defectu ſtigmatis vel puncti ab inſectis pertuſi, 2. a maculis ſcorbuticis, quod ſcorbutus ſit ſine febre, Purpura vero febrem acutam comitem habeat, præterea ſcorbuticæ maculæ aliis ſcorbuti ſignis adjunguntur, ut ſtomacaci, quæ hic deficiunt, 4. in rubeola erumpente adeſt affectus catarrhalis, in erupta eſt aſperitas, horum nulla ſunt in Purpura, ſi Viennenſem anni 1758. ab *Haſenohrlio* deſcriptam excipias; adde quod maculæ rubeoloſæ ſunt incertæ figuræ, purpuratæ vero exacte circulares, 4. in ſcarlatina eſt rubedo quaſi uniformis in trunco velut a vino rubro affuſo, in Purpura ſunt maculæ lividæ ab invicem diſſitæ, intervallis cuti omnino concoloribus & apprime diſtinctis, nulluſque pruritus, qui ferinus eſt in ſcarlatina.

Purpura accidentalis, quam ſymptomaticam dicunt, concurrit quidem cum variola maligna, rubeola maligna, miliari maligna, peſte vulgari, &c. aſt ab illis omnibus exanthematis diſcrepat; de cetero petechiæ faciei parcunt, truncum vero maxime infeſtant.

1. *Purpura benigna* Chr. Gottl. Ludvvigii Inſtitut.

ſtitut. Clinic. n. 145. *Petechiæ benignæ* ipſi dictæ; *Fièvre purpurèe:* Vide Foreſti obſerv. 59. lib. 6.

Cognoſcitur ex febre, quæ more aliarum incipit ex horrore, frigore, ſubſequente calore & circa quartam diem per truncum potiſſimum effloreſcunt maculæ non lividæ, nec atro-purpureæ, ſed roſei coloris & paucæ; ubi apparent per totum corpus poſt ſigna coctionis, inſtar criſeos morbum ſolvunt.

Verum ſi reprimantur, ut in caſu *Foreſti*, diros alios morbos excitant, ut gaſtrodyniam diriſſimam cum anguſtia præcordiorum & dyſpnœa. ad revocandam illam eruptionem optime convenit pulvis bezoarticus ad drachm. 1. cum nitri ſcrupulo 1. & camphoræ granis quatuor, qui omni trihorio eſt ſumendus.

2. *Purpura maligna*, *Febris purpurata* Sennerti lib. 4. cap. 11. Riverii Cent. I. obſ. 21. *Febris peſtilens* ejuſdem ur. Med. *Febris peticularis* R. Fortis; *Febris lenticularis* Germanis; *Febris petechialis* Junchker Tab, 72. Chr. Ludvvigii n. 146. *Tabardillo* Hiſpanis; *Fièvre pourprèe maligne*.

Unicum datur ſymptoma, ait *Riverius Lib. XIII. Sect. III. Cap.* 1. febri peſtilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit; maculæ nimirum purpureæ in toto corpore, ac præcipue in lumbis, pectore & dorſo apparentes, morſibus pulicum plerumque ſimiles, quæ *peticulæ* ſeu *petechiæ* ab Italis vulgo nominantur.

Riverius obſ. 18. *centur.* 2. vidit quadragenarium purpura maligna laborantem cum ſiti intenſa, præcordiorum æſtu, & inquietudinibus; præceſſerat cholera, tertio die hæmorrhagia copioſa, pulſus erat parvus, maculæ lividæ, præter julepos cardiacos cum ſale prunellæ ter in die exhibendos, præſcripſit is pulverem ex ſalis prunellæ uncia ſemiſſe, camphoræ drachma ſemiſſe, ſumat quartam partem tertia quavis hora; eadem die melius habuit æger, & his remediis iteratis intra paucos die convaluit.

Idem *obſerv.* 21. *centur.* 1 refert hiſtoriam febris purpuratæ remittentis ab octo diebus durantis, in qua æger ſemel purgatus & tres phlebotomias paſſus; pulſus erat frequens & inæqualis, & totum corpus exanthematis purpureis refertum; urinæ laudabiles, paululum coctæ; invitis cucurbitulis, ptiſana de cornu cervi, inunctionibus ex oleo ſcorpionum, undecima die delirium cum convulſionibus acceſſit; decima ſexta circa veſicatorium dorſi apparuerunt puſtulæ plurimæ quaſi varioloſæ, quæ ſequenti die ruptæ exſiccabantur: aſt in parte anteriori pectoris infinitæ prodiere papulæ perexiguæ, pellucidæ, humore ſeroſo refertæ, verbo miliares, unde febris valde remiſſa, & delirium imminutum; purgatus æger decima ſexta, iterumque vigeſima ſecunda convaluit. Succeſſum tribuit Auctor potiſſimum ptiſanæ, in cujus ſingulis cyathis miſcebat ſalis prunellæ drachmam unam & ſpiritus vitrioli guttas decem; adhibebat etiam cum ſalis prunellæ drachma ſemiſſe bezoarticum minerale ad ſcrupulum unum & camphoræ grana ſex.

SCHOLIUM. A petechiis diſcrepant meo quidem judicio vibices ſeu maculæ amplæ violaceæ aut lividæ, quæ in peſte ſporadica, nec non epidemica per cutem diſperguntur: *vibices* dicuntur, ſi virgatæ quaſi a flagellis inflictæ. Vide *obſ.* 64. *Riverii cent.* 2. ubi refertur nomine febris malignæ, peſtis ſporadica parotide terminata circa diem undecimam.

Hujus morbi hiſtoria *vide* apud *Frid. Hoffmanum de febribus petechialibus veris cap.* 11. *n.* 3.

3. *Purpura Symptomatica*, *les Petechies accidentelles*, *Pourpre accidentel*. Huxham lib. I. pag. 105-108.

Ea eſt quæ aliis morborum generibus ſupervenit, nec eos judicat, nec in illis conſtans eſt, in morbi incremento obſervatur; morbi, quibus illa jungitur, non petechiales, ſed *petechizantes* a *Junckere* & *Nentero* cognominantur, & tales ſunt omnes febres remittentes, potiſſimum typhi, hemitritæi & tritæophyæ, omnes phlegmaſiæ exanthematicæ, ut peſtis, variola, rubeola maligna, miliaris, quæ etiam reciproce puſtulas aut papulas ſuas ſymptomatice admiſcent purpuræ, & ſibi mutuo; ſic in *obſervat.* 21. *centur.* 1æ *Riverii*, puſtulæ varioloſæ & miliares papulæ purpuram malignam ſymptomatice adornarunt; ſic in peſte Maſſilienſi petechiæ, puſtulæ carbunculoſæ, vibices, aliaque exanthemata bubonibus ſe comites addebant. Peſtis ſporadicæ cum petechiis hiſtoriam vide apud *Riverium centur.* 2. *obſerv.* 64. morbus enim qui parotide ſolvitur nomine peſtis ſporadicæ videtur deſignandus.

Utrum purpura maligna ſit contagioſa, ut contendit *Ludvvigius*, valde dubito, cum de peſtis contagio maximi in arte viri dubitent, in qua tamen purpura peſti conjungi ſolet; venenum tamen multiplicativum in ipſius principio morbifico admitto, idque tenuiſſimum, halituoſum, acre, ſepticum. In hoc morbo phlebotomia raro adhiberi poteſt ob pulſus debilitatem; emetica vero & cathartica feliciter adhibentur; dein lenia diaphoretica, antiſeptica præſertim, ut camphora, chamamælum; ſerpentaria, &c. uſurpantur.

4. *Purpura verminoſa*. Hiſt. de l'Ac. des Sc. 1714. pag. 14. A.

Ægri multos lumbricos rejiciebant, cum mature ſuccurrebat illis, & tunc Purpura erumpebat; quicumque ab ea evadebant epidermide ſpoliabantur; ceteri intra triduum obibant, & tanta erat putredo cadaverum, ut veſpillones ſepius contagio afficerentur: Morbus circa Tullum in Lotharingia epidemice graſſabatur. *Geoffroi*.

VII. ERYSIPELAS. *Roſa* Sennerti, & *Ignis Sacer*, *Eryſipelas perniciosſum* Moroni Direct. *Febris eryſipelatoſa* Sydenhami pag. 174. 655. Fr. Hoffmanni Tom. 2. *Fiévre éryſipelateuſe*; vulgo *feu de S. Antoine*, Mezeray Hiſt. de France.

Vulgo eodem nomine inſignitur ac *Erythema*, ſeu morbus gravis & levi affectus, verum res adeo diverſa nomina deſignare debent.

Cognoſcitur ex pyrexia acuta & tumore diffuſo coloris rubro-roſei cum ſenſu ardoris.

Differt ab exanthematicis prioribus quod non per puncta exigua & maculas pulicum morſibus ſimiles erumpat; ſed in latas, amplas, pollicares aut majores areas ſubtumidas ſe diffundat: ab erythemate per febrem ſæpius putridam qua Eryſipelas ſtipatur; cum vix ulla ſit in erythemate, ſaltem a principio externo procedenti. Eryſipelas vero ut erythema, cutis deſquamatione terminatur.

1. *Eryſipelas Roſa* Sennerti de febrib. libr. 2. cap. 15. *Febris eryſipelatoſa* Sydenhami Sect. VI. cap. 5. *Febris eryſipelacea* Fr. Hoffmanni Tom. II. cap. 13. *das Rothlauff* Germanis; *Eryſipéle*.

Phlegmaſia eſt cum febre continua ſynocha; cum alicujus partis, potiſſimum faciei, erythemati juncta; juxta *Sennertum* definitur febris continua a ſanguinis parte tenuiore corrupta & inflammata, qua ut natura ſe liberet, eam in aliquam partem externam expellit forma tumoris aut maculæ rubræ, latæ, quæ a parte in partem ſepit.

Præludit ab horrore, rigore & ſequenti circiter die invadit, potiſſimum ſub finem æſtatis, dúm æger ſub dio verſatur; ſumus ſubituſque rubor ac dolor exoritur in quadam parte, apud Germanos in inguinibus, alis, femoribuſve cum prævio glandularum vel axillarium vel inguinalium dolore, ita ut æger ſe peſte correptum judicet; apud Anglos vero & Gallos ſæpius faciem occupat hic tumor calore acri, rubore roſeo, cum ſumma cutis tenſione & elevatione exigua, lata, diffuſa non circumſcripta, febris intenditur cum calore, ſiti, anxietate, non raro apud nos linguæ albedine, oris fœtore. Si vehementius ſit malum, phlyctænæ ſupra tumorem elevantur, aqua ſub lutea turgidæ, hinc per frontem, palpebras, capillitium, collumque circuit, atque ſi male tractetur, accedit gangræna, delirium, utplurimum vero morbus intra ſeptimanam terminatur.

Sexagenaria menſe februario magna debilitate cum ſomnolentia ac pulſu parvo corripiebatur, præmiſſo frigore & horrore; illico potionem cardiacam adhibui, ſequenti die phlebotomia e brachio fuit inſtituta, poſtride catharſis ex duobus cyathis ptiſanæ regiæ cum pauxillo tartari ſtibiati; ſæpius enim præcedunt nauſeæ, & nihil felicius in hoc morbo ſuccedit quam vomitorium; eodem veſpere iterum vena ſecta fuit, tunc ſeu tertia die eryſipelatoſus tumor in parte dextra faciei apparuit, caput ſenſim circuivit, nihil applicui; ex ante ſerum ſanguinolentum effluxit, bullæ apperuerunt & cito crepuerunt, pulſus major & frequentior evaſit, phlebotomia iterata eſt, & ptiſana regia ſine tartaro ſtibiato alternis diebus ſumpta, lingua, quæ erat ſicca & nigra, humida evaſit, ſeptima die nitida fuit; eryſipelatoſus tumor, qui palpebras in magnum tumorem ſubalbum inflaverat, eaſque dein deſeruerat, reſedit, exſiccatus eſt, & in magnas ſquamas cuticula delapſa eſt.

2. *Eryſipelas typhodes*, *Fiévre maligne eryſipelateuſe*.

Eſt febris maligna, initio typhodes, deinde biliosa, alternis diebus paroxyſmum fortiorem, ſed unum quotidie inferens, in qua cum delirio, ſumma virium proſtratione, tertia die erumpit tumor aryſipelatoſus faciei, vel humerorum, colli, braehii, febre tunc temporis vivida, ardente, quæ primis diebus ex pulſu vix poterat cognoſci.

Domina de Graſſet triginta annos nata menſe februario e templo exiens, horrore, frigore, cephalalgia corripitur, lecto poſt tres dies tantum ſe addicit, febris erat remittens, tritæophya duplex, quæ creſcens cum frigore, & dein calore ſummo exacerbans, delirium afferebat; tertio die tumor eryſipelaceus faciem affecit, aſt recedens ob mutatum lectum, dein in humeris, collo, pectore apparuit, mox brachium dextrum ac manum invaſit; vena novies ſecta fuit, ſanguis erat coriaceus; diebus a paroxyſmo fortiori vacuis, purgata cum ptiſana regia & tartaro ſtibiato; die decima ſeptima, ob iram ſuſceptam paroxyſmus vehemens cum horrore aquæ, lucis averſatione, & lachrymatione exigua ſine ratione; vena pedis tuſa fuit; ſequenti die vini emetici puri uncia una ſumpta, eryſipelas quod receſſerat, iterum faciem infeſtavit; delirium imminutum eſt; interea in manu, brachioque quovis mane tumores molles, albi, ſeſe oſtendebant ſine prævio rubore aut dolore; his apertis pus affluebat, vulnus cito ſanabatur; nova apoſtemata die ſequenti apparebant, & illico aperiebantur; trigeſima die ſenſim paroxyſmis debilitata e vivis exceſſit.

Vidi ſimilem morbum Nemauſi in muliere quadragenaria, in qua per tres quatuorve dies ex pulſu & delirio obſcuro hyſtericum inſultum tantummodo incuſandum putabant, aſt repetita phlebotomia eryſipelas in dorſo apparuit, emeticis & catharticis febris illa tritæophya intra 14^om diem receſſit.

Sunt qui linteolum æquis vini & aquæ tepidæ partibus madidum, alii vero decocto florum ſambuci in aqua tinctum, & quavis hora renovatum erythemati imponunt, aſt nihil imponere ſatius eſt.

3. *Eryſipelas a veneno*.

Anno 1752. menſis Auguſti nono, ſutor oppidi *Vias* dicti, ejus uxor, quoque nati, frixum hepar ſquali catuli *Linnæi* manducarunt, tertius natus nihil ex eo attigit, puella perparum, ſtatim

ſtatim a paſtu qui manducaverant hepar, ſomno correpti decumbunt per biduum, triduumve ſomno, & delirio detenti; vicini admoniti accedunt, & hos egros eryſipelate univerſali citra calorem tamen, ſed cum acri pruritu correptos, ac velut ebrios contemplantur; fœmina prima exſurgens cutemque exagitans, cuticulam totius corporis a cute ſecedere ſenſit; maritus ægrius cuticulam depoſuit non ſine violentis pandiculationibus; tota epidermis uxoris intra ſex dies omnino avulſa eſt, aſt viro intra menſem; interea Agatham ego accerſitus ad ægram nobilem, ſutorem & ejus uxorem accerſo, & fruſta ampla epidermidis ab illis accipio; ipſe a calcaneo viri fruſtum amplum adhuc hærens avello; puella partim tantum deſquamata furunculum in femore paſſa eſt. Hepar illius piſcis ſemper rejici ſolet ab ipſis piſcatoribus; piſcis vero ille non proſtat niſi menſe Auguſto in noſtris oris, vulgo *catulus marinus* vocatur; hepar conſtat ex duobus lobis pedem longis, inſtar lori coriacei complanatis, ex luteo variegatis vel punctatis.

Simile vero eryſipelas collum, & faciem tantum infeſtans corripuit Monſpelii tres adoleſcentes, qui alterius generis piſcem manducaverant. Idem Agathæ de alterius etiam piſcis eſu factum dicunt: forte illi piſces venenum hoc concipiunt cum fruſta carnis putridæ hamis affixa vorant. Hic morbus a mytulorum eſu ſæpe productus fuit *VVerlhofio* teſte.

4. *Eryſipelas ambuſtio, grandr brulure.*

Morbus eſt iſque valde periculoſus, cum magna pars corporis, præſertim vero faciei, oleo, aqua, aut aliquo liquore ferventi comburitur; lebete effuſo, lapſu in calcem vivam recens aqua ſolutam, aut in ignem, qui conflagrat, aut pulveris pyrii exploſione attingitur; inde dolor atrox, pertinax, febris acuta, pervigilium, & quandoque cita mors, aut etiam ſphacelus partium combuſtarum, amplæ phlyctænæ, &c.

Pro arcano eſt apud mulieres unguentum ex aqua ſecunda calcis & oleo; ſed ceratum Galeni ad dolores demulcendos æque valet, ubi partes eroſæ ſunt. Si vero nulla excoratio, ſedato primo dolore, vinum tepidum aquatum continuo admotum optimum eſt. Vide *Gangrænam* 5am *ejuſque curam.*

5. *Eryſipelas Peſtilens, Ignis ſacer, Feu S. Antoine, Feu ſecré:* Mezeray *Hiſt. de Franc. ann.* 1090. *Mal des ardens en* 1130. *ſous Lovis VII: Ægri ardentes.*

Hoc anno utramque Lotharingiam devaſtabat morbus epidemicus, ignis Sacer, vel ignis Sancti Antonii noncupatus. Præ Templorum foribus, inque mediis plateis ægri miſerrimam vitam doloribus attrocibus excruciatam ducebant; aliis pedes, manus aliis, quibuſdam facies hoc peſtilenti morbo exedebantur; an ad eryſipelas, an ad anthracem referenda ſit hæc epidemia dubito. Eryſipelaceam tamen fuiſſe febrem videntur innuere *Sennertus, Sydenham* & nuper *Frid. Hofmannus*, qui animadvertit eryſipelaceam dari febrem, quæ cum attrociſſimo morbo peſtilenti ſummam affinitatem habet; utrumque enim cum horre, æſtu, delirio, virium proſtratione, vehementi dorſi capitiſque dolore invadit; inter tertium, & quartum diem erumpunt ad glandulas axillares vel inguinales materiæ adurentes, quæ in igne ſacro ad pedes uſque deſcendunt. Hæc materies in glandulis abſceſſum format, ac partibus extremis gangrænam inducit: demum in utroque morbo a materiæ morbiſi retroceſſione ſummum impendet vitæ periculum: Vide *Frider. Hoffamnn. de febre eryſipelacea num.* 2.

6. *Eryſipelas ſymptomaticum* Frid. Hoffmann. de febre eryſipeltcea n. 4.

In anaſarca, aſcite, imo aurigine & melaſictero accedit haud raro ſymptomatice eryſipelas & cito ægrum jugulat.

Complicatur etiam vulneribus partium nervoſarum, præſertim cranii & fracturis oſſium, & tunc æger in ancipiti verſatur.

7. *Eryſipelas Chinenſe* du Halde Hiſt. de la Chiue pag. 317.

Operarii qui vernicem extrahunt ex arbore quæ *Rhus vernix* Linnæo dicitur, ſi exhalationes hujus excipiant, eryſipelate univerſali intra diem afficiuntur, facies deformatur, corpus intumeſcit, quaſi lepra infectum videtur; cutis ubique crepat, unde multum ſeri effluit; demum cutis exſiccatur, decidit & nova ſuccreſcit.

Cura petitur ex hydragogo vehementi, dein balnea in decocto cimarum abietis, corticis caſtanearum cum nitro & baſella, ſtuphæ hujus decocti adhibentur, & cinis baſellæ vulneribus aſpergitur.

8. *Eryſipelas Zoſter* Plinii lib. 26. cap. VI. Langii Epiſt. pag. 110. *Zona* Frid. Hoffmanni, de febre eryſipel. nu. 6. Ruſſeli de tabe glandulari, pag. 125. Anglis *the Shingles*, pag. 23.

Hic corporis truncum infeſtat, modo thoracem, modo ſcapulas, modo latera & coſtas occupans; frequenter etiam inferius oritur & medium corpus tanquam cingulum cingit atque totum amplectitur, in quo caſu, teſte *Plinio*, enecat. Subnaſcuntur veſiculæ quædam flaveſcentes nonnunquam, ſed ſæpius liveſcentes, quæ ad inſtar herpetis, cujus ſpeciem maxime referunt, corrodere ſolent. Hinc *Herpes Scribonio Largo* dicitur; febricula tantum ſtipatur, & ſi reprimantur veſiculæ, magna ſymptomata enaſcuntur. Vide Hiſtoriam a *Ruſſello* traditam, in qua gravis dyſpnœa ſucceſſit.

Duo in cura ſunt obſervanda, 1. ut maturationem ulcuſculorum adjuvemus, 2. ut a purgando nos contineamus, donec ſe per cutim evacuarit eruptio; tum autem vel ſale Glauberi, vel aqua marina venter ſubducendus eſt. Vide curam fuſius apud *Frid. Hoffmannum, S.* 1. *cap.* 13. *de febre eryſipelacea.*

9. *Eryſipelas contagioſum* Deslandes Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1716.

Ægritudo Toloſæ Epidemica, &, ut ferunt, com-

contagioſa fuit anno 1716. epidermis faciei, apud eos qui convaleſcunt, decidit.

10. *Eryſipelas a veſpis.*

Vidi militem calvum, qui apum examine ita fuit involutus, & laceſſitus, ut caput, collum & manus quaſi eryſipelate uniformi mire intumeſcerent, cum rubore & atroci dolore, ex quibus fere exanimatus fuit; veſparum morſus repetiti eumdem morbum producunt & atrociorem; nullum tutius auxilium eſt quam frigida continuo renovata partem abluere, teſte *Reaumerio*.

VIII. SCARLATINA, *Morbilli confluentes* Morton de febr. ſcarlatina, pag. 28. cap. 5. dicitur *Scarlatina* a colore rubro rutilo exanthematum. *Fièvre ſcarlatine*, *Fièvre rouge*.

Phlegmaſia eſt exanthematis maculoſis, rubris, crebrioribus, latioribus, & multo magis rubentibus, at non perinde uniformibus, ac ſunt illæ maculæ quæ rubeolam ſtipant; illæ pariter farinoſis ſquamulis terminantur, ſed ſine præludio catharrali enaſcuntur, & ad ſecundam, tertiamve vicem ſe produnt ac recondunt viciſſim.

1. *Scarlatina febris* Sydenhami, cap. 2. ſect. VI. & p. 653. *Rubeola confluens.*

Hæc febris utplurimum ſub æſtatis finem accidit; integras familias & præſertim infantes aggreditur, ſine tuſſi, epiphora, unde diſtinguitur a rubeola; ſed præterea in rubeola dantur in trunco corymbi macularum intervallis cutis albis invicem diſcreti; in ſcarlatina maculæ ſunt uniformiter diſſeminatæ, quaſi vino rubro tinctæ forent partes. Die quarta facies intumeſcit, exanthemata ſe produnt, & poſt tres vel quatuor dies evaneſcunt; incipit cum horrore & frigore; ægritudo eſt mediocris.

Cauſa ſimpliciſſima eſt. A phlebotomia, catharticis & magis etiam a ſudorificis, & cardiacis abſtinendum; carnium eſus interdicatur, foras non prodeat ſcarlatinus, nec ſe lecto jugiter addicat: deſquamatione peracta, utatur leni carthartico. Si voma, eclampſiave initio ſupervenerint, ut infantibus accidit, epipaſticum amplum nuchæ applicetur, & paregoricum quavis nocte uſurpetur; pro potu ſit hydrogala, ſeu lac cum aquæ triplo coctum.

2. *Scarlatina urticata*, *altera eryſipelatoſa febris ſpecies* Sydenhami Sect. VI. cap. 6. *Purpura urticata* Junckeri Tab. 74. pag. 599. *Fièvre rouge prurigineuſe*, *Fièvre ortiée* de Meyzerey Tom. 2. pag. 252. P.

Incipit cum ſenſu refrigerii, ſequitur moderatus calor, ſitis; cephalalgia, dein cum multo pruritu, & cutaneo rigore exanthemata tam in facie quam in reliquo corpore ſe produnt, quæ cutim ſuperant & cito accreſcunt, & papulas eminentes coloris ex pallido roſei, urticarum punctuis ſimiles referunt, quandoque cum protuberantii ferme eryſipelaceis & aſperitate ſerpiginoſa; febris, ſi adeſt, mitiſſima eſt; exanthemata interdum evaneſcunt febre remittente, aſt circa veſperam denuo prodeunt, cum febre, pruritu moleſto & ardenti: intra tres aut quatuor dies ceſſat affectus, minutiſſimis ſquamulis ex cute ſecedentibus. Vide *Terrianam urticatam*.

Vide curam in *Illuſtr. de Meyzerey Malad. des Armées Tom. 2. pag.* 261.

3. *Scarlatina porriginoſa*. *Tertia eruptionis ſpecies* Sydenhami, Ibid. pag. 176. cap. 6.

Hæc rarior eſt antecedenti, ſæpius in pectore ſe prodit, ac aliquo loco determinato ſe figit; vix cutim ſupereminens ac latiorem maculam præ ſe ferens, niſi quod aliquantulum porriginoſa ac ſquamulis flaveſcentibus diſtincta, hac apparente æger bene ſe habet, recedente ægrotat, urinam turbidam ac rubram mingit. Hæc poſtrema eruptio curatur ut ſcarlatina urticata, aſt quandoque non niſi aquis ferrugineis diu epotis cedit.

4. *Scarlatina intermittens*, Morton Pyretol. p. 33, 97, 98. P.

5. *Scarlatina variolodes* Journ. de Med. Juill. 1763. pag. 285. B.

Ea eſt ſpecies quæ, poſt epidemiam varioloſam accedens, præludit nonſecus ac variola, ſcilicet cum pyrexia, delirio, nauſea, vomitione, hæmorrhagia narium, tuſſi; accedit dein in trunco rubedo qualis cancri cocti; morbus intra tres dies recedit, aſt rubedo quandoque reſiſtit.

Curatur phlebotomia, potu copioſo, leviſſimis cardiacis, & catharticis pluries in convaleſcentia repetitis; ſævit Pariſiis vere anni 1712. anno etiam 1763. menſe Auguſto, ſcarlatina ſtipabatur ante quartam diem puſtulis variolarum æmulis, ita ut Medici deciperentur, ſed puſtulæ multo citius ſuppurabant & exſiccabantur, nec cruſtas relinquebant, nec maculas rubras.

6. *Scarlatina anginoſa anni* 1765. A.

Hac æſtate Monſpelii viget apud infantes ſcarlatina, in qua totus truncus intenſe rubet cum voce rauca, & angina ulceroſa, imo in quibuſdam gangrænoſa, qualis ante biennium ſola ſine ſcarlatina plures infantes abſtulit. Curatur emetico quod nauſeæ indicant, dein catharticis, mox vero deterſione faucium ope mellis & decocti hordei cum pauxillo acidi marini; dein, remiſſa pyrexia, lixivio calcis vivæ cum melle ulcus exſiccatur; verum ſæpius infans e medio tollitur, niſi angina ſimplex fuerit, & docilis æger remedia admittat. Morbus hic contagioſus apparet ut & cynanche maligna ante biennium fuerat.

IX. ESSERA, *Porcelaine*.

Phlegmaſia eſt utplurimum apyreta, vitiis æque ac morbis accenſenda, in qua maculæ rubellæ, pollicares, plures, diſcretæ, in diverſis corporis partibus ſubito erumpunt, poſt diem unam aut alteram recedunt ac revertuntur.

Differunt a purpura urticata, ex eo quod multo latiores ſunt, nec ullatenus prurigi noſæ; vix dolent, febriculam minimam comitem habent. Illæ maculæ vix ſupra cutem eminentes raro

phle-

phlebotomiam poſtulant, & ſæpius poſt quatuor dies recedunt, ſub regimine moderato, cavendo a frigore, abſtinendo a vino & carnibus. Vidi Efferam cujus exanthemata pollicaria diametro, ex intenſe rubris demum albeſcebant, cuticula ſcilicet nummi parvi magnitudine a cute ſemota, nullo fluido interpoſito, deinceps exſiccata; & fruſtulatim delapſura. Harum ſpecierum deſunt accurati characteres.

X. APHTHA; *Pemphingodes* Galeni Finit. Medic. *Puſtulæ oiis* Haly Abbas; *Algola* Arabum; *Ulcuſcula oris* Fel. Plateri; *Veſiculæ gingivarum* Sennerti de aphthis; *les Aphthes*, *Chancres*; *Breſegue* Occitanis.

Definitur a *Galeno* febris quæ per caloris intenſionem puſtulas in ore, quæ Græcis *phlyctidei* dicuntur, excitat.

Ejus itaque character eſt eruptio phlyctænarum interiorem oris ſuperficiem occupantium, ſunt vero papulæ ſubrotundæ ſemilineares in palato valde dolentes, in lingua concolores, apice pertuſæ, quæ ulcuſcula, abraſa cuticula, ſerpunt, & acriter dolent; inde deglutitioni, ſuctioni, & apud adultos maſticationi valde nocent: pyrexia vero ſæpius nulla aut exigua, niſi Aphtha complicata ſit cum variola, tritæophya, &c. Color eſt varius, vulgo albus in medio, ruber in ambitu, vidi in lingua ipſi linguæ concolores. In maligna Aphtha papulæ ſunt brunneæ, flavæ, nigræ, lividæ. Infantes ſæpius quam adulti aphthoſi ſunt.

Duplex eſt itaque ſtatus in papulis. Initio tumor eſt, ſeu elevatio epithelidis inſtar grani milii, ſed apice foraminulum gerit; hæc vero veſicula nil continere videtur, ſed alba eſt, quia non cohæret partibus ſubjectis, ut accidit in ambuſtione epidermidis; dein lateſcit hæc eroſio maxime in Aphtha ſyphilitica, mercuriali, &c. & ulcuſculum merum eſt, vulgo *chancre* dictum, cujus fundus eſt albus, ſordidus.

Efflorescentia illa tribuenda videtur ichori cuidam alkaleſcenti in glandulis miliaribus oris depoſito, halituoſo, corroſivo; hæc eroſo apice veſiculæ relinquit ulcuſculum, acute dolens quoties cibis, potuve attingitur; auxilia vero in genere ſunt antialkalina ſpecifica, ut acida, ſpiritus ſcilicet ſalis, ſulphuris, alumen, vitriolum cypreum, &c. vel edulcorantia, ut oleum raparum, butyrum, radix althææ; demum ſanguinem depurantia generalia, cathartica, &c.

1. *Aphtha lactucimen* Mangeti Bibliothec. Med. Pr. Mauriceau lib. 3. cap. 34. *Aphthæ infantiles*, *efflorescentia oris alba ſine febre*.

Vocatur illa ſpecies *lactucimen*, tum quia lactentibus familiaris eſt, & a lacte corrupto oriri creditur, tum quia ſub forma papularum albarum fundum oris obſidet hæc efflorescentia.

Hanc ſuſpicantur nutrices, ex eo quod lac ſugere recuſent, vel nequeant infantes, valde anxii, pervigiles, febrientes ſint: papilla in os immiſſa, nutrices calorem oris infantis etiam ſentiunt, tum aperto eorum ore vident maculas albas, ſemilineæ diametro, invicem cohærentes, quæ palatum, genas internas, aliaſque oris partes obſident.

Apud adultos anticam ac ſupernam palati partem obſident, aſperam reddunt & albidam, cum acri dolore & difficillima maſticatione. Verum apex & latera linguæ etiam puncto hic & illic pertuſa videntur, quod acerrime dolet etiam colore vix mutato.

Curatio obtinetur lacte blando, dulci, adeoque electione nutricis, vel edulcorato prioris ſanguine per diætam convenientem, catharſim, juſcula refrigerantia, ptiſanam ex oryza, balnea, &c. necnon collutione oris infantis frequenti ex decocti hordei, unciis tribus; mellis roſati & ſyrupi de moris, ana, unc. 1. miſce, fiat collutorium; imo purgetur infans; dien abſorbens pulvis, ut corallorum gr. x. in cochleari lactis præbeatur; purgari poteſt cum mannæ, unc. 1. rhei, gr. octo; vel alternis diebus cum ſyrupo de cichorio compoſito.

Si eroſio papularum creſcat, remediiſque reſiſtat, ſumma cum cautela, collyrio Lanfranci maxime diluto, ope penicilli, tangantur ulcuſcula, dein os abluatur, & inclinato capite reſiduum exſpuatur. Apud adultos vel paucæ ſunt papule, vel multæ; ſi paucæ, ſufficit eas appreſſo vitrioli cærulei fruſtulo contingere, vel penicilli ope eas ſpiritu ſulphuris vel ſalis urere, unde ptyaliſmus uber: ſi copioſe, ut in epidemia anni 1759. obſervavi, phlebotomia utilis eſt, dein catharſis, oris collutio ex aceto, decocto hordei cum melle; victus humectans & refrigerans; oleum raparum cum ſaccharo, mel cum tantillo aluminis ori admovetur; Germani aqua in qua ferrum candens extinctum eſt cum ſaccharo & croco ope linteoli rigidioris puſtulas aphthoſas abſtergunt.

2. *Aphtha febrilis*, *Aphtæ in adultis* Sennert. lib. 2. pag. 1. cap. 18.

Eſt pueris necnon adultis familiaris cum febre, oris inflammatione, ulcuſculis ejus albis ad œſophagum quandoque extenſis; ea ſpecies vero eſt phlegmaſia; atque ſi hæ papulæ interiora œſophagi, ventriculi, &c. afficiant, inde anginæ, vomitus, dyſenteriæ excitantur peſſimæ, dein vero pervigilium, dyſphagia, ptyaliſmus, ſumma macies & debilitas, unde quandoque mors.

Filius L. Riverii quadriennis fluxionem acerrimam patiebatur in lingua & fauces, cum infinitis ulcuſculis albicantibus dolorificis, & magna inflammatione; cibum capere nec lac ſugere poterat; die ac nocte ejulabat, inſomnis, macilentus, ac fere conſumptus; alvi fluxus erat copioſus, quo bilem porracceum rejiciebat; mel roſaceum cum ſpiritus vitrioli guttulis aliquot, quod alias mirifice conducit, non profuit; veſicatorium ſcapulis admotum valde profuit, ſed dolores & clamores perſeverabant; æger per os humorem ſeroſum & acrem emittebat; tandem narcoticis magna doſi ſedatus eſt; hinc adhibita ca-

catarſi convaluit. *River. obſerv.* 43. *cent.* 2. & *obſ.* 35. *cent.* 2.

In adultis a phlebotomia & catharſi cura ineunda eſt.

3. *Aphtha maligna; Aphthai cacoethes* Græcis: *Pauli Ægynetæ lib.* 1. *cap.* 10. An *Aphtha* Belgarum Aug. Blondel?

Aphthæ ſymptomaticæ in febribus malignis, lividæ, fœtidæ, gangrænodeæ cum tritæophya, aut umili febre maligna citam mortem prænuntiant, teſte *Avicenna*. In dyſenteria non ſunt melioris ominis, monente *Sydenhamo*, *Sect. IV. c.* 3.

Aphthæ quæ ſupervenirunt miliari febri debellantur catharticis, ſanguinem contemperantibus; deinde vero uſu kinkinæ, & gargariſmate ex ſucco pomorum agreſtium, & ſyrupo de rubo idæo. Vide *Sydenham. pag.* 523. Aphthas eſſe puſtulas ipſas miliares ad interiora converſas exiſtimat *Ill. de Haen*.

4. *Aphtha ſyphilitica; ulcuſcula venerea oris* Aſtruc; Gallice *Chancres vénériens de la bouche* Mauriceau, Malad. des femmes, art. 34.

Illa ſunt duplicis ordinis; alia enim ſunt ſpontanea, & a viru ſyphilitico jam inveterato, aut ſi recens, per baſia ſuſcepto, oriuntur; vel tum ſanis, tum ſyphiliticis ab hydrargyroſi, aut remediorum mercurialium uſu copioſiori oriuntur.

Aphthæ ſyphiliticæ ſunt exulcerationes ſuperficiales, muco albo vel griſeo obductæ, quæ ſæpius velum palatinum, uvulam, ejuſque columnas, partemque poſticam faucium obſident, & a parte in partem ſerpunt cum oris fœtore, ptyaliſmo importuno, & ſi diutius durent, cum vomeris oſſiumque vicinorum eruſione, carie.

Aphthæ mercuriales ſunt ulcuſcula dolorifica, ſordida, fœtida, quæ potiſſimum ad latera & baſim linguæ, ad interiora genarum in extremo ductu Stenoniano confertim erumpunt ob fortiorem hydrargyroſim, aut repetitum panaceæ, aquilæ albæ, &c. uſum, cum dolore, fœtore, ptyaliſmo, linguæ intumeſcentia, angina, oris aperiendi difficultate, & ſequenti ſtrictura, qua ægri dicuntur capiſtrati, Gallice *bridés*.

5. *Aphtha ſcorbutica*, *Ulcéres de la bouche ſcorbutiques*.

Vidi purpuram ſcorbuticam cum pertinaci narium & gingivarum hæmorrhagia, oris fœtore prægreſſo; pyrexia; poſt aliquot dies ab invaſione, maculis atro-purpureis, circularibus, vel ovalibus lineæ diametro per totam cutem reſperſis, ptyaliſmo ſanguinolento & phlyctænis in ore copioſis: in ſcorbuto graviore accedunt ulcuſcula gingivarum cum ptyaliſmo, phlyctænis ruptis enata, rodentia, quæ veram ſcorbuticam aphtham conſtituunt.

Nihil melius quam ſi tangantur oleo vitrioli puro, aqua Rabel, & ſimilibus.

ORDO SECUNDUS.

PHLEGMASIÆ MEMBRANOSÆ.

Morbi inflammatorii viſcerum membranaceorum, ut meningum, pleuræ, ſtomachi, inteſtinorum, veſicæ, &c.

INvadunt cum horrore, frigore, ſi a principio interno procedant; dein calor, laſſitudo, aſthenia, pyrexia, & ſymptomata viſceri affecto propria ſuccedunt, creſcunt, in ſtatu perſeverant, cum pyreyia ſæpius continua, in quibusdam remittenti, & tunc in paroxyſmo ſymptomata cætera adaugentur, potiſſimum pulſus frequentior, arteria plenior, vel magis tenſa, dolor vividior, calor major: ſi terminentur per reſolutionem, ſudores, diarrhœæ, perirrhœæ, in morbis pectoris anacatharſes ſuccedunt; ſi in ſuppuratum abeant partes affectæ, febris evadit hectica, lenta, chronica, ſudores colliquativi; accedunt tabes, phthiſes, cachexiæ, aſcites, aliique morbi chronici ultimæ claſſis.

Sanguis in patella collectus modo juxta brachium, aut in largum vas deſtillando non fluxerit, ſed pleno ſaltu in anguſtam patellam delapſus ſit, ibique quietus aliquandiu ſteterit, tegitur corio albo, denſo, ſpecifice leviori quod *coene* dicitur, hinc ſanguis coriacous *coené*, *Sydenhamo* pleuriticus dicitur. Hoc corium pro putredinis indiciis habebant Veteres, pro pure vulgus habet. Specialis ſuppurationis ſignum, aut affectus exiſtimabatur ab *Illuſtriſſ. Queſnay*; ſed pus vulgare, licet ad putredinem propius vergat quam corium, ſpecifice gravius eſt cruore, corium vero levius. Quo febris purior, pyrexia vehementior, dolor intenſior, eo corium denſius, craſſius. Si vero phlegmaſia ſit maligna, æger cacochymus, ſeu ſi morbus ſit, ut aiunt, ſymptoma febris cujuſvis remittentis, typhi, vel exanthematicæ malignæ, corium vel ſero flavo immerſum, vel nullum, & cruor fluxilior eſt.

Licet *Illuſtr. Hallerus* ſenſum deneget membranis docet experientia eas inflammatione correptas accerime dolere, ſuadent experimenta apud nos in vivis animalibus capta; dolores autem ſunt in hoc ordine intenſiores quam in ſubſequenti, ubi viſcera farcta, parenchymatoſa dicta, ut cerebrum, pulmo, &c. afficiuntur; ſpecies hujus claſſis *legitimas* vel *veras* cognominant Veteres, quas a puro ſanguine fieri putabant; quas vero a cacochymico; *ſpurias*, *bilioſas*, *pituitoſas*, &c.

XI. PHRENITIS, *Phrenitiaſis* Caſtelli Lexicon; *Sirſen* Arabum; *Phrénéſie; Tranſport au cerveau*.

Eſt genus phlegmaſiæ acuta pyrexia & delirio perpetuo inſignitum, a cephalalgia atroci utplu-

utplurimum incipiens: definitur vulgo *mentis alienatio continua cum febre acuta*. J. R. Fortis.

Diſtinguitur a paraphreneſi, quod primis etiam morbi diebus pyrexia vehemens & cephalalgia meninges inflammari deſignent; a cephalitide per vigilias & dolores, cum in cephalitide ſit delirium ſoporoſum. Phrenitis, paraphreneſis & cephalitis a veſaniis differunt per pyrexiam qua ſtipantur. Delirium in illis eſt inſomnium a vaſorum cerebri fortiori pulſatione & infarctu determinatum, unde anima ideis ab interno cerebri ſtatu determinatis, minime vero ad externas circumſtantias accommodatis detinetur, percellitur, ut in inſomnio dormientium; cum autem anima roboris, quo pollet phreniticus, conſcia ſit per ſenſum confuſum, delirium audax eſt; audacia enim pendet a roboris ſui conſcientia.

Animam inſomnio illo morboſo detentam negotiis vitalibus ſimul invigilare mirum non eſt, cum quotidie accidat ut inſcii & aliis ideis attenti ambulemus, manducemus, imo quod magis mirum, preces ſolitas lingua & labiis deblateremus, quaſi mirum loquelæ opus foret automaticum.

1. *Phrenitis vera* Boerhaaxe aph. 771. *eſſentialis* R. J. Fortis; *Phrenitis idiopathica* Junckeri tab. 62.

Illa eſt ſpecies cæteris rarior in qua meninges primario inflammantur; & delirium ſimul cum febre adoritur, cum in paraphreneſi delirium in decurſu febris accedat. In illa itaque eſt ferox & aſſiduum delirium a cerebro, ſeu meningibus primario affectis, cum pyrexia acuta continua, ſeu, ut ait *VVillis*, deſipientia cum febre ſynocha.

Antecedunt calor & dolor inflammatorius capitis cum oculorum & faciei rubore, ſomnis turbulentis, levi deſipientia; vigiliæ, ira, protervia, oblivio, apud adoleſcentes calidos, bilioſos, liquoribus ardentibus, inſolatione abuſos, per æſtatem iter facientes, ſolent accedere.

Stipatur pulſu duro, frequenti, veloci, ideis depravatis, unde pathemata & actiones inconcinnæ, vox mutata, tonus audax, loquela temeraria, ferocitas, inquietudo, ſomni turbulenti, oculi truces, protuberantes, ſtillicidium ſanguinis e naribus: tertio vel quarto die necat, prægreſſo ſopore profundo vel convulſionibus: cadavera exhibent piam potiſſimum meningem inflammatam.

Curatur largis e brachio, dein e pede, imo e collu tandem repetitis phlebotomiis; ſi pulſus in fine debilis ſit, hirudinibus ad tempora admotis: potus emulſionatus, vel acidus, nitroſus, laxantia eccoprotica, clyſmata, raſio capitis, demum narcotica, proſunt.

Phrenitides ſymptomaticæ. Quantum variat phrenitidis curatio pro indole morbi primarii a qua pendent, patet ex obſervatis *Sydenhami* circa diverſas ſpecies phrenitidis; & maximi ad praxim momenti eſt hoc *Ill. Van. Svvieten* monitum, ut nempe in harum ſpecierum cura attendatur ad genium morbi primari ex quo phrenitis orta fuit; utplurimum vero delirium in his morbis non niſi in decurſu febris ſupervenit, cum in vera initio febris appareat delirium.

2. *Phrenitis ſynochi pleuritica; phreneſis* Sydenhami pag. 142. *Phrenitis in febre continua* annor. 1673. 74. & 75. Sydenham pag. 136. Hippocrat, Aphor. 12. Sect. VII.

Hæc febris pleuritidis epidemicæ genium imitabatur, & vocatur *ſynochus pleuritica*, licet ſine dolore lateris fuerit. Incipit morbus a dolore capitis, & dorſi ſatis atrox, ſtupore item & dolore articulorum, artuumque tenſivo, imo & totius corporis fere rheumatiſmali; lingua ſubalba, diſpoſitio ad ſudores, ſitis mediocris, urina ſanæ ſimilis, febris duratio ad 14um, raro ad 20um diem, extendebatur, nulli ex hac febre in *carum* incidebant febrilem; aſt apud alios erat phrenitis valde diverſa a vera; ſiquidem æger tranquille delirabat, nec eo excandeſcentiæ & furoris aſcendebat, quo ſolent illi qui phrenitide vera aut etiam varioloſa corripiuntur; nam per intervalia æger abrupte dormiebat, ſtertebat etiam profundius, illudque ſymptoma erat diuturnius, minus acutum: pueris etiam hoc plerumque accidebat, aſt adultis maxime, potiſſimum ſi regimen calidum adhibitum fuiſſet; cum vero æger ſine ſtupore delirabat, nec ulla ratione regi poterat, tunc acutis erat hoc ſymptoma, nec dabat inducias, & ægrum intra paucos dies tollebat. In hoc caſu potiſſimum præſidium tulit ſpiritus vitrioli, quem poſt venæ ſectionem, atque enematis unius, alteriuſve injectionem, cereviſiæ tenui inſtillarum pro potu ordinario concedebat *Sydenham*, qui intra paucos dies, & ſomnum conciliabat, & ſuperatis ſymptomatis ægro ſanitatem reddebat, quod nulla alia methodo effici potuiſſet.

3. *Phrenitiſ miliaris*. Vide Fr. Hoffmanni obſ. 3. & 5. pag. 131. *Phreneſis nova febri ſuperveniens*

Hic morbus *nova febris* dictus *Sydenham*, eſt ſpecies miliaris morbi, monente *Mead*, quæ præ cæteris caput petit, nec ſine ingenti tum molimine, tum ægri periculo, inde valet deturbari. Præcavetur maxime hæc phrenitis ac petechiæ, regimine temperante & a lecto abſtinentia, quantum vires permittunt, ſaltem ſitu ſemi erecto, & ſtragulis imminutis. Hæc phreneſis ubi ſemel invaluit, nec ſubito deleri poteſt, nec repetita ultra limites præſcriptos in miliari vel phleboromia, vel purgatione ejus curationem aggredi tutum eſt. Ad hoc nil æque confert ac ægri caput radi; hac methodo cerebrum refrigeratur admodum, ita ut ſenſim phrenitis evaneſcat, non ſecus ac cataphora huic ſuperveniens.

4. *Phrenetis ſynochi ſanguinea; Phrenitis ſymptomatica febris continuæ* annor. 1661. 62. 63. &c. Sydenham pag. 40.

Huic febri, ob regimen vel temperamentum cali-

calidius apud Juvenes vegetos, ſupervenit phrenitis, vel quod proxime illuc accedit, æger omnino non dormit, ſæpe exclamat, inconditis vocibus utitur, vultu ac loquela ferocit, potum avide raptimque bibit, urina ſupprimitur.

In hoc caſu liberalius mittitur ſanguis; clyſteres ac medicamenta refrigerantia uſurpantur, eo uſque quo phrenitis in diuturnitatem aliqua excurrat, & tunc non erit difficile ægrum a phrenitide & febre liberare, ſcilicet ope narcotici quod in morbi principio nec augmento tuto datur, ne ſecretiones remoretur, aut inutile ſit, imo experientia teſte noxium, aſt in declinatione, ut poſt duodecim febris diem, imo melius poſt-decimum quartum maxime vero ſi antea purgari poſſit æger. Narcoticum autem eſt, vel laudanum liquidum ad guttas ſexdecim, vel ſyrupus de meconio cum ſyrupo limonum, aut caryophxlorum; de cætero aqua roſarum fronti cum ſucceſſu imponitur, ex linteo hac madido.

5. *Phrenitis variolosa* Sydenham Variolæ Reg. anni 1669. pag. 85. & 96. & 398.

A nimia ſanguinis ebullitione, tam in diſcretis quam in confluentibus variolis, phrenitidem ſupervenire quotidianum eſt, atque in hoc caſu a regimine calido ſæpe malum oritur; quocirca clyſmatis, imo phlebotomia, ſtragulorum imminutione huic ſymptomati occurendum eſt; verum prudenter cum phlebotomia agendum eſt, nec fere uſurpari poteſt poſt eruptionem, niſi cum phrenitis in diſcretis variolis ideo accidit, quia facies non turgeſcit, & puſtulis copia ſatis magna comparentibus, ſanguis adeo efferus eſt, ut inducias ferre nequat, donec medicamentis paregoricis, & aliis ad id facientibus ad debitam temperiem reduci poſſit; facies autem turgere debet circa octavum ab invaſione diem, & deinde manus; facies vero undecima die detumeſcit; quod ſi ob regimen calidius variolæ non erumpant, ſed phreneticum delirium accedat, in hoc caſu *Sydenham* jubet, 1. ut æger e lecto eximatur, & eum non niſi nocte ingrediatur ante lapſum ſextum diem; 2. ut ſyrupi de meconio doſim aſſumat largam, & ſi ea poſt horæ ſpatium nil egerit, iterum novam aſſumat, & ſic deinceps, atque ſic frænato morbi impetu, tantum ſemiuncia quovis veſpere pro puero decenni quotidie repetatur. *Sydenh. diſſert. epiſtol. pag.* 398.

6. *Phrenitis morbilloſa* Morton de febre ſcarlatina hiſt. 1a, 5a, & 6a, Hoffmann. T. 2. de Phrenitide.

In rubeola, imo ſcarlatina (quæ videtur *Mortono* nihil aliud eſſe quam rubeola confluens) delirium, cum febre acuta, corripit ante eruptionem, in quo caſu *Mortonus* venam ſecari jubet, epipaſticum dein nuchæ applicari, & ſuo more cardiaca bezoartica, ad expellendum quod fingit venenum, conſuevit, methodo ſane a Sydenhamiana longe diſcrepante.

7. *Phrenitis verminoſa* Sennerti; Gallis *le Vercoquin.*

Phrenitidem in febre verminoſa apud puellam urbis *Cette* memoraſ. *Joan. Bauchinus in obſ.*

Hippiatri contendunt equos in furorem agi a verme intra cerebrum genito, & hunc morbum *Vercoquin* vel *Verſequin* nominant, teſte etiam *Furetieri* Dictionario. Hanc hiſtoriam confirmat *Paracelſus lib.* 2. *paramiri n.* 2. dicitque phrenitidem ortam eſſe a verme utramque meningem perforante.

8. *Phrenitis a plica* Frid. Hoffmanni de febr. phrenetica n. 4. Stabel de plica, hiſt. 2.

Familiaris eſt apud Polonos, tum ob inopportunam capillorum plicatorum reſectionem, tum ob illius virus retentionem; hæc vero phrenitis erumpente plica ceſſat.

9. *Phrenitis aphrodiſiaca* Dan. VVincleri, in Mangeti Bibliotheca Med Pr.

Adoleſcens amore percitus incidit in febrem cum vehementi dilirio, in quo ſe nunc Cæſarem, nunc Dei Filium eſſe ſomniabat, aciem inſtruebat; nunc vincebatur, nunc reſiſtebat; ad ſe reverſus vibices monſtrabat, quas a latronibus accepiſſe ſe referebat. Balneum popoſcit, quo conceſſo ad ſanitatem ſenſim reverſus eſt.

10. *Phrenitis apyreta* Theodor. Collado adverſ. libr. 1. cap. 20.

Prenitis eſt ſine pyrexia cum inflammatione cerebri & meningum; Hic Auctor ſancte affirmat ſe vidiſſe aliquot ægros omnibus ſymptomatis phrenitidis affectos, excepta febre; atque cadaveris unius horum apertura, cerebri & meningum inflammationem comperiiſſe; verum forte typho laborant illi phrenitici, in quo pulſus ſanorum ſimilis eſt.

11. *Prenitis calentura* Philoſophical Tranſact. abridged Vol. IV. Oliver: Gallice *Calenture* Encyclopedie lettre C. Pringle Maladie des Armèes T. I. pag. 269.

Ea eſt quæ ſubito in delirium phreniticum ægros inducit; familiaris illis qui lunga itinera per regiones calidas inſtituunt, aut qui navigant ſub linea æquinoctiali. Furor ille, potiſſimum noctu, cum naves undique clauſæ æſtuant, ſubito exoritur; plures eo correpti in mare ſe projiciunt cæteris inſciis: hoc accidit in tritæophya biliosa & cauſo.

Nauta triginta annos natus, procerus, macilentus, tam violenta calentura correptus fuit, ut quatuor viri vix eum continere poterant; obtutus ferox & vagus; pulſus ita velox, ut nulla pulſatio diſtingui poſſet; ardor corporis ſummus; e lecto exilire & divagari volebat; ſanguis ex brachio, fronte, jugulo eductus fuit, ſed parce fluebat, & poſt aliquot uncias ſiſtebatur, ſanguis autem fuit floridus; præmiſſis phlebotomiis febris deferbuit, furor imminutus, obtutus magis conſueto ſimilis, pulſus diſtinctior; ſanguinis unciæ quinquagintæ ulterius eductæ ſunt, tunc ſanguis liberius effluebat; diacodium præſcriptum eſt, unde placide dormivit, & cum ſumma laſſitudine, ac debilitate convaluit.

Conveniunt in hoc caſu juxta *D. Shavv.* 12.

phlebotomiæ, 2. poſt decem horas emeticum, 3. epiſticum nuchæ, 4. iterum phlebotomia, noctu vero paregoricum; ſedato morbo catharſis alternis diebus ad duas, treſve vices iteranda. Epidemicam calenturam qua rabioſi moriebantur narrat *Mezary Hiſt. de France*.

12. *Phrenitis Indica* Bontii de Medicina Indorum.

Febris eſt putris continua delirio phrenitico continuo ſtipata, quam tribuunt odori arborum ſantali recens cæſarum, aſt ipſi tribuitur tritæophya mimoſa; hæc apud Tymorenſes familiaris eſt.

13. *Phrenitis a dolore*.

Non omnes ſed atroces dolores phrenitidem inducunt, quales ab otalgia inflammatoria ſeu auris internæ inflammatione, obſervante *Hippocrate*. Aurium dolor, ait ille *in Prognoſticis*, cum febre continua ac vehementi difficilis eſt, periculum enim delirii & mortis imminet; natu minores ſeptimo die aut citius ab hoc morbo interimuntur: natu vero majores multo tardius; febris enim ac delirium minus eos infeſtant.

Talis eſt etiam dolor a paronychia perioſtei aut tendinis ortus cum gravi manus & brachii inflammatione & febre acuta, ex quibus delirium ortum memorat *Ill. van Svvieten.* Nunquid etiam videmus ab odontalgia deſipere, febrire, imo furere quoſdam homines.

14. *Phrenitis a Tarantiſmo* Baglivi diſſ. hiſt. VI.

Qui per tres dies ſaltat cum ſuſpiriis terrorem incutientibus, frondes arundinis & vitis geſtans, is certe nec ſine acuta febre eſt, nec ſine delirio, maxime cum invehatur in adſtantes rubro colore ſibi infenſos, aut alia deſipientiæ & furoris ſigna edit. Tales autem ſunt multi tarantati, ſive a Tarantula demorſi ſint, ut vulgo fertur, ſive ab alio principio veſania ea pendeat, ut putat *Serao Academ. Neapolitanæ a Secretis*.

15. *Phrenitis hydrophobica*.

Certe plurimi hydrophobi, licet aquam, aerem, ſpecula horreant, illiſque viſis contremiſcant, convellantur, ſunt ira prudentes ut adſtantes admoneant, ab illis ſibi vincula injici deprecentur, ut vidi, atque ſine febre ſint. Verum non minus conſtat obſervatis *in mea de rabie diſſertatione* relatis, quoſdam vehementi febre per duas aut tres ultimas vitæ dies, ferocique delirio laboraſſe, adeoque vere phreniticos fuiſſe. In paroxyſmo tritæophyæ aquæ horror quandoque obſervatur.

16. *Phrenitis inanitorum* De Meyſerey Malad. des armèes Tom. II. art. 249. A.

Superata amphimerina Hungarica aliiſque acutis febribus, non raro ſupervenit phrenitis iis quos longa diæta tenuiſſima, pluresque evacuationes debilitatur; pulſus mollis eſt & debilis, calor nativo non major, lingua nitida, ſapor nullus in ore pravus, nec alvina excreta inſolitum odorem ſpargunt. Cum hæc paraphroſyne phrenitica ab inanitione procedat, abſtinendum eſt a phlebotomia, a catharticis, imo a clyſmatis: e contra vires reparandæ cremoribus hordei, oryzæ, offis ſale & nuce myriſtica conditis, ut in ſanitate; imo vinum vel ceriviſia moderate ſumpta proſunt; Cum confirmata ferme fuerit convaleſcentia, moderate purgandum erit; ſic vires & ratio ſenſum reſtituentur, ut monet *Sydenham*. Hæc ſpecies paraphroſyne potius quam phrenitis eſt. Si plebem audiamus in ipſa phrenitide vera cerebri vacuitas incuſanda eſt, & æger cibandus.

XII. PARAPHRENESIS; *Paraphroſina* Menjotii Diſſertat. *Paraphrenitis* Boerhaave aph. 907. *Fiévre maligne cerebrale*, De Meyſerey Tom. II. n. 231.

Differt a phrenitide ex dolore obſcuro lateris, vel ſenſu cinguli præcordia ſtringentis, vel oppreſſione gravi pectoris, ſputo ſanguinis, quæ omnia latentem pleuritidem, vel peripneumoniam delirio conjunctam deſignant.

Varia fuit hactenus nominis acceptio apud Neotericos; ſunt qui diverſum genus eſſe volunt a phrenitide, ſi ſit delirium, ut ajunt, ſymptomaticum, morbuſque primarius ſit peripneumonia, hepatitis, imo tantum tritæophya, vel ſynochus: verum ſi genera morborum repetantur a cauſis vel a principiis abditis, nulla erit noſologiæ certitudo, idem enim ſymptoma quod ille eſſentiale vocat, alter accidentale reputat pro ſua theoria; nec minus eſt eſſentiale ex eo quod in decurſu morbi tantum accedat, ut eruptio in morbis exanthematicis; nec diſcrepare debent genera ex eo quod ſymptomata ſint majora aut minora, ut deligium ferox, aut mite, quod diſcrimen inter phrenitidem & paraphreneſim aliqui inſtituerunt; convenientius eſt genera morborum a ſymptomatis diverſis repetere, modo ea conſtantia ſint.

1. *Paraphreneſis diaphragmatica*. Vide Boerhaave *paraphrenitidem* §. 907. de Haen tom. 1. cap. 7. Huxham de aere l. 2. p. 118.

Ea eſt quæ a diaphragmatis inflammatione primaria vel a pleura diaphragma ſuccingente inflammata oriri creditur. Qui morbus ex *Boerhaave* longe frequentior eſt quam vulgo cenſetur, licet præſens ſæpe ignoretur, negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

Verum non omnis diaphragmatis inflammatio paraphrenitidem ponit; ut cadaverum ſectio & diaphragmatis vulnera commonſtrant; requiritur infarctus inflammatorius aut febrilis tum cerebri, tum meningum, vel, ut ajunt, translatio materiæ morbificæ ad cerebrum, ut delirium accedat; nec enim ſedes animæ, ut crediderat *Plato*, in metaphrenibus ſeu præcordiis eſt reponenda, in qua hypotheſi ex ſolius diaphragmatis inflammatione delirium repetebatur.

Cognoſcitur hæc ſpecies ex febre acutiſſima, continua, dolore inflammatorio diaphragmatis, intolerabili ob membranas nervoſas; qui dolor immaniter augetur in inſpiratione, tuſſi, repletione ſtomachi, nauſea, compreſſu abdominis in alvo, vel

vel urina reddendis; reſpiratione hinc ſublimi, parva, celeri, ſuffocativa, quieſcente abdomine, ſolo thorace peracta: delirio perpetuo, revulſione hypochondriorum, riſu ſardonico, convulſione, furore &c. Vide apud *Illu. de Haen* cadaveris aperturam.

Curatio itidem & prognoſis ex *Boerhaave* repetantur.

2. *Paraphreneſis pleuritica.*

Febris maligna cum obſcuro dolore lateris & delirio. Hujus morbi etiam epidemici plurimæ proſtant hiſtoriæ. Sic in *Journ. de Med. de M. Vardemonde Mai* 1578. *pag.* 95. hæc lego. Altera ſpecies febris putridæ quæ hoc anno viguit Inſulæ apud Flandros fuit abſolute maligna. Adoriebatur cum ſymptomatis pleuro peripneumoniæ, & paraphrenitidis; ægri maxime proſtrati dorſo conſtanter incumbentes, facie livida vel flava, ſubtumida; cutis ſicca, non ardens; lingua brunnea, ſorde onuſta, facile exſiccata, ſicuti dentes; conquerebantur de obſcuro dolore punctorio lateris dextri, de magna pectoris & epigaſtrii oppreſſione, de cingulo dolorifico lumbos ſtringente; urinæ ſuppreſſæ erant vel paucæ, quod ſymptoma clyſmatis, & potibus nitroſis diu reſiſtebat; interea nullus meteoriſmus, nulla vel pauca expectoratio, niſi ſanitatem quædam ſputa cocta prænuntiarent; lumbrici mortui ejiciebantur. Subſultus tendinum, convulſiones, riſus ſardonicus, ſingultus, ſtertor ſupervenientes adoleſcentem ruſticam robuſtam nono die poſt eryſipelas, in hoc morbo abſtulerunt.

Adoleſcentem ſanavit *D. Boucher*, præmiſſis quatuor phlebotomiis, uſu apozematis facti ex caſſia, tamarindis, nitro & aliquot tartari ſtibiati granis, quo ano & cato fuit multum evacuatus; ſucceſſit dein potio abſorbens cum confectione hyacinthina & guttis mineralibus anodynis Hoffmanni; dein infuſum aquoſum kinkinæ, ſerpentariæ virginianæ, rutæ, ſcordi, nec non linctus, cui addebatur kermes mineralis & oxymelitis ſcillitici pauxillum.

Menſe Martio 1756. vidi aliquot viros robuſtiſſimos qui tertia die hujus morbi periere ſummo furore & convulſionibus exagitati. Morbus inceperat a dolore lateris punctorio cum pulſu molli, frequenti; poſt tres phlebotomias præſcribo mannæ uncias tres & tartari ſtibiati granum unum, quo aſſumpto ſeconda morbi die, bilem evomuere, & per inferiora uberimam, celeremque evacuationem experti ſunt; nulla in abdomine tenſio, reſpiratio parum coacta; nox ſubſequens paroxyſmum & dolorem lateris adducit; tertia die poſt quartam phlebotomiam e lecto ſurgunt: veſtes induunt, ſe omnino ſanos dicunt, & ut ſani reſpirant, ambulant liberrime, nemo eos pridie ægrotaſſe dixiſſet, frequentia pulſus nulla, lingua nitida, nulla tuſſis; aſt parentes admoneo ut ægri rebus illico conſulant, Sacerdotem advocent; quippe docet *Hippocrates in Prorrheticis*, quod *ſi pleuritico dolor lateris ſine ratione ſufficienti evaneſcat, delirium præſto eſt, & intra duodecim horas mors oſtia pulſat.* Illos vero qui ſanos ſe prædicabant mane, ipſo veſpere tertiæ die delirium phreniticum tam vehemens corripuit, ut vix quatuor bajulis in lecto contineri poſſent, & intra paucas horas convulſi moriebantur.

Anno 1578 eamdem in aliis ſubjectis obſervavi paraphrenitidem a priori diverſam, quod febris non erat remittens, ſed ſynochus; exordium, ut moris eſt; a frigore, calore, dolore lateris punctorio. Præmiſſis phlebotomiis ubertim purgabantur, cum manna, tartaro ſtibiato; iterabatur dein phlebotomia: tertia die delirium accedebat; æger e lecto ſurgebat, doloris, tuſſis, dyſpnœæ expers, quippe delirio accedente reſpiratio rara evadit; pulſus ſano magis ſimilis; cruor extractus paululum coriaceus. Delirium phlebotomia ſexta poſt iteratam catharſim fuit ſedatum: & tunc dolor, dyſpnœa, imo ſputum rubiginoſum revertebantur, quæ redeunte delirio evaneſcebant, ſudor ſexto die exiguus, pulſus intermittens, convulſivus, inæqualis, carphologia, ſubſultus tendinum, mors.

Quomodo hic morbus a pleuritide maligna cum delirio diſcrepet non video. Nuper in hac paraphrenitide epidemice vigente inſtituebatur phlebotomia, tam uber, ut æger ter vel bis animo linqueretur; ægri erant ruſtici: horum aliquot ſanitati reſtituti ſunt.

3. *Paraphreneſis Hepatica.* Vide Blaſii obſerv. Med. 1. pag. 6.

Ea eſt quæ ab inflammato hepate, potiſſimum in convexa parte, naſcitur, adeſt enim in hoc caſu morbus ita pleuritidi ſimilis, ut hepatitis ſæpe ſæpius pro pleuritide tractetur, tuſſis ſicca, imo quandoque cruenta, dyſpnœa, febris acuta, diaphragma vero ſimul non raro tenditur, incaleſcit, inflammatur. Si itaque diſpoſitio ad delirium concurrat, ut obſervatur apud mulieres, apud viros etiam ſtudiis negotiiſque multum addictos, vivido & poetico ingenio præditos, facile ex his combinatis orietur hæc ſpecies, cujus curatio eadem ac diaphragmaticæ.

XIII. PLEURITIS; *Paſſio pleuritica* Cœlii Aureliani lib. 2. cap. 13 *Telum* Sereni Samonici; *Pleureſis* Gordonii Lil. Med.; *Phlegmona membranæ coſtas ſuccingentis* Pr. Alpini Med. Method. Lib. 7. cap. 11. *Pleura furens* Helmontii; *Pleuritica febris* Fr. Hoffmanni; *Febris pneumonica* ejuſdem cap. 6. *Morbus coſtalis* Verna de Pleuritide; *Peripneumo pleuritis* Trilier de Pleuritide pag. 12. *Pleuréſie; point de coté; Mal di punta* Italorum. Dicitur *pleuritis* a pleura latus, quia plures ſpecies lateris dolorem inferunt.

Eſt phlegmaſia ſeu pyrexia acuta, continua, ſæpius ſynocha, dolore acuto pectori, reſpiratione frequenti, difficili, pulſu duro, & tuſſi vel tuſſiendi conatu ſtipata; ſeu eſt concurſus quatuor ſymptomatum, pyrexiæ acutæ, diſpnœæ, dolo-

moloris ſæpius lateralis in pectore & tuſſis moleſtæ. Variant autem hæc ſingula ſymptomata in diverſis morbi ſpeciebus & diverſis cujuſque ſpeciei ſtadiis. Initio frigus, horror, laſſitudo, dein calor, tuſſiendi impotentia, & deſiderium, inſpiratio brevis, quia dolore impeditur, frequens. In vigore pulſus vehemens, tenſus, frequens, ſanguis in patella coriaceus, tuſſis quandoque cruenta, ſudatio, genarum rubor, calor intenſior. In declinatione ſudor frequens ſalubris, pulſus mollis, exſpuitio facilis, uber, tuſſis rarior, facilior, dolor lateris minor, reſpiratio minus impedita. Inter dormiendum nullus per intervalla dolor; tuſſis nulla, remanente pyrexia & dyſpnœa quoad frequentiam.

Differt a peripneumonia per pulſum tenſum, durum, abſentiam gravitatis in pectore medio, ſputum rarius cruentium. A pleurodyne per pyrexiam acutam, inflammatoriam, ſanguine coriaceo, quæ deficiunt in pleurodyne; nec non quod ſæpius in pleuritide dolor a preſſione, contrectatione, non mutatur, nec levatur, nec intenditur, quod in pleurodyne ſæpius evenit.

Cauſa eſt conatus naturæ, pleuræ, vel coſtalis vel pulmonarius, infarctum inflammatorium ope tuſſis, febris, reſpirationis frequentis diſcutere appetentis. Sola pleuræ inflammatio non ponit pleuritidem: vidit *Ill. Morgagni Epiſt. XVI.* 31. &c. pleuræ inflammatæ veſtigia in cadaveribus hominum, qui nullum dolorem pleuriticum paſſi fuerant: multæ ſimiles obſervationes proſtant in *Boneti Sepulchreto*.

Principium morbificum eſt inflammatorius pleuræ infarctus, unde metus eſt ne ſtaſis gangrænoſa ſequatur, quapropter natura, aliunde dolore irritata, effrænes non raro conatus exerit, qui penes eam ſunt, & ſimul ſine quibus infarctus tolli non poteſt.

Infarctus tollitur 1. ſpiſſum fluidum in vaſis minimis impactum reſolvendo, quod calor auctus præſtat; 2. vaſa dilatando, ut pervia fiant materiæ hærenti, quod præſtat vis truſiva cordis adaucta; 3. ut mechanice atteratur cruor concretus ob moram, quod pulſatio vaſorum aucta efficere conatur, tuſſiſque dyſpnœa concurrunt, ſimulque tuſſis dirigitur ad ſanguinis ſuperflui expectorationem, & frequens reſpiratio ad ſanguinis refrigerium & accelerationem. *Principia proegumena* ſunt ſanguis viſcoſus & fervidus, qualis in bajulis; adultis; prava pectoris conformatio, pulmonum tubercula. *Principia procatarctica*, frigus æſtuante corpore ſuſceptum a vento frigido, per rimam potiſſimum feneſtræ illapſo; potus frigidus; ira, vociferatio, vehementes conatus, principia febris ſynochæ, ut crapula.

Numerus. Pleuritis & peripneumonia ſimul ſæpius ſunt decima pars morborum in noſocomiis obſervandorum, ſic in Nemauſenſi noſocomio per menſem Junium, & Julium anni 1757. ex 567. ægris fuere 53. pleuriticis, vel peripneumonici, & tamen hi morbi vere ſunt frequentiores quam æſtate. Utinam numerus reſpectivus diverſorum morborum a noſtratibus inquireretur!

Cadaverum aperturæ a *P. Servio Romano* inſtitutæ in trecentis pleuriticis exhibuere pleuræ pulmonaris inflammatæ veſtigia, ſeu extrema & ſuperficialia pulmonis vaſa inflammata, quod anacatharſis ſanguinis, puris, febris acuta, dyſpnœa, aliunde ſuadent.

Illuſtr. Zeviani obſervat pleuritides humidas, ſeu in quibus ſanguis exſpuitur, reſidere potiſſimum in pulmone, adeoque malum eſſe ſi tuſſis, quæ primis diebus erat ſicca, evadat deinceps ſanguinea; quippe ſignum eſt inflammationem, quæ erat tantum in muſculis intercoſtalibus, ad pulmones irrepſiſſe contiguos, quod maxime fit ubi pulmones cum pleura coſtali ſunt connexi. Peripneumonia primaria eſt ut plurimum lathalis quarta die; aſt peripneumonia, quæ a pleuritide ſeu dolore lateris ſine ſputo cruento verſus tertiam quartamve diem ſupervenit, multo ſæpius ſanatur juxta ejus obſervata, quia recens eſt corium illud ſanguinis quod pulmones infarcit & ſputum ſanguinis excitat, adeoque facilius reſolvitur, quam quod a longo tempore præparatum illico peripneumoniam facit. Ex 70 pleuriticis 35 circiter pleuritide ſemper ſicca, id eſt ſine ſputo cruento vel rubiginoſo, affecti ſunt, & omnes illi evaſerunt criſi per urinæ vias aut ſudores facta; ex illis 70 fere 66 latere dextro doluere; ex illis vero in quibus pleuritis in peripneumoniam mutata fuit & ſputum in decurſu morbi acceſſit, dimidia pars obiit; horum vero tot a dextris quot a ſiniſtris doluere.

Si toties inventus eſt pulmo pleuriticorum ſanguine farctus poſt mortem, non minus verum eſt dari pleuritides veras multas in quibus pulmones ſunt illibati; aſt paucæ ſunt illorum cadaverum aperturæ, quia pauci ex hac ſpecie moriuntur; cum vero in peripneumoniam abiit pleuritis, hoc accidit ex connexione pulmonis cum pleura coſtali, quæ ex *Diemerbroeckio* in tertia hominum parte familiaris eſt; falſum eſt itaque omnes fere pleuritides in pulmone reſidere, ut *Servius* & poſt eum non pauci cogitaverunt.

1. *Pleuritis vera* Buerhaave aphor. 878. *Sanguinea* Hippocratis; *Pura* Baglivi, Sydengami pag. 163. *Flammoſa* Triller pag. 149. *La Punta* Italis.

Pleuritis vera, quæ, juxta *Zevianum*, muſculos intercoſtales tantum eorumque pleuram afficit, raro ſputis repurgatur, raro & pauca ſputa cruenta aducit; ſicca eſt tutior humida & diureſi critica ſæpius terminatur. Si ægri pereant, ſæpe inveniuntur abſceſſus inter pleuram & muſculos intercoſtales, quod bene multis cadaverum aperturis conſtitit; vera dicitur pura vel putris a utaligna.

a. Pleuritis pura eſt mere inflammatoria, non a ſynocho ortum ducens, ſed in qua ſine ſignis ſaburræ dolor lateris initium ducit, ſimulque pulſus eſt durus, tenſus, dolor ad coſtas veras,

non

non ad ſpurias, tuſſis initio ſicca, laborioſa, ægri dicunt ſe tuſſire non poſſe, nullæ ſunt exacerbationes a frigore orientes, dolor a preſſione non remittit, nec creſcit, cruor extractus corio albo, craſſo tectus ſimul & denſo, cum in pleurodyne rheumatica corium eſt craſſum, ſed molle & tremulum.

Illa ſpecies hieme & vere frequentior eſt; infantibus minime accedit: ſenibus & cachecticis raro, aut ſaltem mitis eſt: adultis, exercitatis, ruſticis robuſtis familiaris, & quo robuſtiores ſunt, eo gravius ægrotant; ſi ante finem ſecundæ aut tertiæ diei ſuccurrantur per phlebotomias & potus diluentes, vix ullus moritur.

In illa ſpecie noxia ſunt cathartica & emetica; levia tantum poſt ſedatum morbi impetum conveniunt minorativa; adultis, quarta quaque hora prima die, bis vel ter ſecunda die, mittendus eſt ſanguis ex brachio quovis; ptiſana ex decocto cichorii & infuſo capillorum veneris, florum papaveris rhœados, adde ſuccum borraginis ſi ſputa viſcida difficulter expectorentur, ſperma ceti in oleo amygdalarum ſolutum, veſpere ſyrupum anodynum parca doſi. Videſis curam ex *Sydenham* pag. 163. adde camphoræ & nitri grana pauca; veſicatoria lateri admota proſunt etiam ab initio. *Pringle*.

Pura frequens eſt hieme.

b. Pleuritis vera maligna ea eſt quæ ex improviſo delirio ſuſpenſa aut ſedata videtur, & tamen promptiſſimam infert mortem; ea quidem peſtilente minus lethalis eſt, nec epidemica ſemper eſt, aſt valde huic, ut eryſipelatoſæ & verminoſæ affinis; prima die dolor lateris ſiniſtri vehemens, pulſus durus, frequens, æger, lecto jacet, lingua eſt ſordida muco albido; bis vel ter ſecatur vena, & ſubſequenti mane manna cum tartaro ſtibiato aſſumitur; hinc æger cum impetu ano vel cato multum evacuatur, quaſi inteſtina foras proruerent, eadem die æger e lecto ſurgit, veſtes induit, ambulat, ſanum ſe dicit; nulla eſt pyrexia, nulla tuſſis, dyſpnœa, latet delirium ſub perfidiſſima ſanitatis apparentia: de ægro enim conclamatum eſt tertia die; cum delirio aperto phrenitico, pulſuque febrili exiguo, frequenti, æger e medio tollitur.

2. *Pleuritis pulmonis* Zeviani de parapleuritide; *Pleuroperipneumonia*.

Ea eſt quæ incipit a ſymptomatis pleuritidis & decurſu ægritudinis peripneumoniam imitatur, dolore punctorio in gravativum mutato cum major dyſpnœa, oppreſſione, ſputo cruento &c. Caſtro Sarraſini anno 1665. per ſex menſes, hieme ſcilicet & vere, ea pleuritis fuit epidemica, & vix trigeſimus ex ea evadebat. Incipit ab horrore, laſſitudine, cephalalgia vehementi; accedit pyrexia acuta, pulſus durus, ſerratilis, dolor pectoris vagus vel fixus, ſputa ſanguinolenta, dyſpnœa, faciei rubor; tuſſis; tertia die dolor lateris vel dorſi gravativus evadit, quarta æger moritur. Sudor primis diebus, diarrrhœa verſus quartam ſuperveniens mortem accelerant: ſanguis in patella coriaceus multo ſero flavo innatas; in cadaveribus pleura ſphacelata, pulmo ipſi cohærens purulentia flava turgidus, ſupuratus vel gelatina alba obductus vel ſphacelatus; in hoc morbo urinæ erant rubræ, ſputa ſeroſo-ſanguinea, reſpiratio ſibilans; tuſſis initio inanis, calor pectoris magnus, dolor ad coſtas veras, ad omoplatam, ad ſcrobiculum cordis, lingua arida cum ſorditie alba vel lutea.

Indicabantur, poſt auxilia generalia & vulgaria, cathartica ex manna alternis diebus, præmiſſo leni emetico, juſcula optima: quippe frumenti inopia & pravus victus huic epidemiæ anſam dederant; dein potus ex olei amygdalarum unc. IV. camphoræ gr. VI. nitri gr. XV. cochleatim ſumendus quarta quaque hora; pro potu infuſum chamæmeli, limonata cocta, decoctum kinkinæ emulſioni mixtum, nec negligenda veſicatoria ipſi lateri dolenti admovenda, quod proſpere ſucceſſit in ſimili morbo obſervante *Clariſſ. Franc. Raymond. Maſſilienſi Medico* & *Ill. Rob. VVhytt*.

3. *Pleuritis dorſalis* Hippocratis de affectib. Verna cap. 8. Balloni de pleurit. dorſali.

Dorſum dolet velut ex plaga, non punctim; æger ſuſpirat, eſpuit pauca; tertia aut quarta die ſaniem mingit ſubcruentam; dolor dorſi ad ſpinam protenſus, ægrius reſpirant erecti quam capite ad antica inflexo; tuſſis eſt pyrexia acuta; quinta die, ad ſummum ſeptima, mors

Sedes inflammationis eſt in parte mediaſtini poſtica.

Species eſt ita rara ut ex ducentis pleuritidibus vix una ſit dorſalis. Hujus tres varietates *Verna* poſt *Hippocratem*: Vide *Verna pag.* 76. *&* 77.

4. *Pleuritis Mediaſtini* Freind hiſtor. medicinæ, de Avenzoare; Verna cap. 9. Salius curat. morbor. partic. 225. Act. Acad. Bononienſ. tom. 2. pag. 188.

Dolor in medio ſterni percipitur non adeo intenſus & acutus, ſed veluti gravativus, cartilaginem verſus enſiformem declinans: mediaſtini pars antica inflammatur, pericardio ſæpe ſimul affecto. Adeſt acuta febris, anxietas, ſitis, reſpiratio frequens & celer, ingens in thorace fervor, doloris nihil fere niſi in ſterno; ubi moleſta potius anguſtia & intercluſio in inſpiratione ſentitur; tuſſis nunquam abeſt, pulſus durus eſt, multo minor ſpirandi difficultas quam in peripneumonia.

Cum ſuppurata eſt illa pleuritis *Coeumbus*, *Barbette* auctores ſunt ut terebretur ſternum.

Legatur *Rondeletius libr. de morbis per ſymptomata diſtinguendis c.* 10. *Hildanus centur.* 1. 43.

Hoc morbo in itinere laboravit Avenzoar, & ex arteria podicis ſecta ſibi libram ſanguinis detraxit; hoc brevi periit Trombellus Bononienſis; repulſum fuerat dudum herpes, dolor erat in antico pectore, inde ad collum & aurem ſiniſtram extenſus, bis vena

 ſecta,

ſecta, fomenta adhibita. Trombellus nigra vomuit, febricula tunc eſt orta, ſomno ingruente obiit. Cruor niger in mediaſtino inventus, mediaſtinum tres digitos craſſum, lividum, pulmo ſiniſter cruore diſtenſus.

5. *Pleuritis pericardii* Zacuti Luſitani prax. admir. 138. Verna pag. 77. Freind. hiſt. med. pag. 108. Le Cat, Mercure de Novembre 1753. Salmuth Centur. 1. obſerv. 13.

Pleuritis illa, ſæpe cum præcedenti combinata, differt ab ea, ſyncope frequenti, palpitatione, cordis tremore.

Quidam in ætate florenti acuta febre eſt prehenſum cum ſiti ingenti, anxietate, reſpiratione creberrima, thoracis incendio, tuſſi ſicca, ſyncope, cordis tremore, levi dolore in thorace ververſus ſternum cum anguſtia ſumma, pulſu duro, intra triduum obiit; totum pericardium inventum eſt eroſum, nigrum, miliaribus puſtulis exaſperatum, & in alio caſu pure turgidum.

6. *Pleuritis traumatica*.

Pleuritis eſt quæ a gravi coſtarum, ſternive fractura, pectoris, dorſive vulnere, contuſione, ortum ducit, ſæpe cum ſputo cruento; ſi tantum vehementer inflexa fuerit coſta, ut a lapſu, tunc dolor atrox, reſpiratio ſuffocativa ſuppreſſa; ſi effractæ ſint coſtæ, tunc peripneumopleuritis eſt cum graviſſimis ſymptomatis, ut vidi factum ab equi calce; pleuritis illa eſt pura, mere inflammatoria, utplurimum repetitis phlebotomiis, abſcentia triduana, potu diluente, auxiliiſque chirurgicis tractanda.

7. *Pleuritis biliosa; pleuritis a bile* Tulpii lib. 2. cap. 1. *Pleuro peripneumonia epidemica Aumalæ apud Normannos*, Marteau de Grandvillier obſervante.

Initium, horror & frigus mane, pyrexia acuta; ſitis, calor cutis, anxietas, cephalalgia gravans, nauſea, vomitio biliosa, pulſus latus, durus, ſubfrequens, febris creſcens, facies intenſe rubens, reſpiratio frequens cum ſuſpiriis. Poſt 12^{am} vel 15^{am} horas dolor pungitivus lateris, nunc fixus, nunc ab uno ad alterum latus, nunc ſurſum ad claviculas extenſus aut ambulans. Prima & ſecunda die ſputa cruenta, dein rubiginoſa, crocea, vel brunnea & fluidiſſima. Pulſus quarta die mollis, anguſtus, frequens, præceps: ſanguis in patella tectus corio craſſo, flavo, molli; urinæ ſæpius brunneæ cum nubecula in medio, quandoque turbidæ ſine ſedimento, licet primis diebus ſedimentum lateritium inæquale, furfuraceum, undoſum depoſuiſſent: gena ſeu os jugale e latere doloris rubro-violaceum, facies pallido livida, lingua humida, ſed albeſcens vel flava; alvi fluxus, ſi aderat, quarta die ſupprimebatur. Die tertia vel quarta dolor lateris nullus, reſpiratio magis æqualis, ſed difficilior & ſibilans, tunc gravitas ſterni, tuſſis ſedata, ægri melius ſe habere putabant, ſputa pauciora, ſpumoſa, meteoriſmus, obtutus vagus; ſi urinæ forent turbidæ, delirium vagum, magna agitatio, mors; aliis mens conſtabat; pulſus mollis undoſus, vel parvus, fugax, inde ſtertor & 5^{a} die ad ſummum 7^{a} mors. Sudores critici inter 7um & 9um quibuſdam profuere, aliis vomica poſt 40um diem crepuit.

In cadaveribus lobus pulmonum dolens, durus, gangrænoſus, atro cruore turgidus, pleuræ adhærens, corio albo, craſſo, intermedio, pleura coſtali ſana; bronchia hujus lobi ſanie purulenta plena; lobus oppoſitus mollis, ſed grangrænoſus; in pericardio cyathus ſeri flavi; in cordis auriculis concretum cruoris & concretum lymphæ craſſum; in colo grangræna, cætera inteſtina ſtatu diſtenſa.

Cura. Phlebotomiæ ſaltem tres, non plures octo, intra quatuor primas dies, non ultra; poſt primam, emetici tartari grana duo cum manna & oleo amygdalarum, nunquam vero poſt tertium diem metu meteoriſmi, initio fotus emolliens & reſolventes lateri; tertia die pix, olibanum & terebinthina, &, ſi dolor ambulatorius, veſicatorium applicabatur, præmiſſa cucurbicula, quod mature adhibitum ſucceſſit.

Accedente oppreſſione circa quartam diem ſecabatur jugularis ob delirium; ſecta ſaphæna male ceſſit forte ob meteoriſmum. Suppreſſa ſputatione veſicatoria tibiis admovi modo ante dies criſeos. Si eſcharæ pallidæ ocius ſiccarentur, conclamatum erat. Ad præcavendum ſphacelum uſus ſum nitri 24^{or} granis cum camphoræ granis quatuor; fiant ſex doſes; ſumat ſexta quaque hora unam; aliis chamæmeli infuſum præſcripſi; eventus hujus morbi utplurimum lethalis fuit.

Hunc affinis pleuritis viguit Monſpelli anno 1753. Phlebotomiæ vero a novem ad quindecim adhibitæ ſunt; febris erat remittens ſine ordine. Vomitorium ſecunda vel tertia die præſcriptum, dein iterum ad phlebotomias deventum eſt, ac catharſes alternis diebus iteratæ.

8. *Pleuritis verminoſa* Quercetani Pharmac. c. 7. River. Cent. I. Obſ. 75. *ſtomacalis* Bianchi pag. 232. Schenkii lib. 2. pag. 264. a Gabucino mutuata hiſtoria. Verna pag. 3. & 88. De Meyſerey Tom. 2. n. 328.

Frequens eſt hæc pleuritis apud pueros; dolor eſt lateris punctorius, ſæpe ad coſtas infimas, cum tuſſicula ſicca, quandoque ſuffocativa, ut in amphimerina quinta dicta vel *coqueluche*; pulſus eſt durus, reſpiratio difficilis, quandoque ſingultus; genæ nunc calent & rubent, nunc frigent & pallent. Hic morbus frequens mihi occurrit, & ſanatur, ſine plebotomia ſalt ſaltem repetita, leni emetico, catharticis & vermifugis, non neglectis bechicis: lumbricos 377. in hoc morbo dejectos vidit *D. Marteau Journ. de Med. Juill.* 1762. *Obſ.* 4.

9. *Pleuritis putrida*; vide Vandermonde Septembre 1758. pag. 269. a D. Rouſtan. *Ingluvioſa* Trilleri pag. 145. *Pleuropneumonia* Neotericor. *Pleuritis impura*, *ſymptomatica*, *ſecundaria* Auctorum. De Meyſerey Tom. 2. pagin. 314.

Eſt

Eſt ea ſpecies Monſpelii frequentiſſima, quæ initium ducit a ſymptomatis febris putridæ vel biliofæ, cui deinceps, ut ſecunda die, calor lateris, tuſſis, accedit, cum oris ſordite, nauſea. Ea eſt frequentiſſima in regionibus meridionalibus, ut pura, apud monticolas, ruſticos vegetabilibus tantum nutritos; vocatur vulgo pleuritis symptomatica; ſed catarrhoſa, verminoſa, aliæque ſunt pariter ſymptomaticæ; putrida frequens eſt menſe Junio; febris, cui conjuncta eſt pleuritis, eſt vel ſynochus, adeoque continua, non remittens, & hæc eſt frequens; vel tritæophya, quæ pleuritis biliofa dicitur *Biancho* & aliis.

Sic *Brendelius* obſervavit pleuritides quotidie excerbantes: ſic *Eſſais d' Edimbourg t. 5. pag. 32.* refertur hiſtoria pleuritidis biliofæ epidemicæ, in qua dolor lateris ſecundo die febri ſe adjungebat, venæ ſectio repetita nocebat, levia emetica mire proderant; aderat initio bilis, vomitio; dolor erat deſcendens ad ultimas coſtas; ſtomachi ægritudo; pulſus nec frequens, nec plenus erat, ſanguis emiſſus fuſcus, flavus vel viridis, ſine corio illo quod in pura patellam tegit.

Illa ſpecies vel ſynochum ſanguineam comitatur, ut a plethora, ſuppreſſis catameniis, ſine nauſea, aut pondere epigaſtrii cum pyrexia magna, ardenti ſanguine cruſta alba obducto, & in hoc caſu phlebotomiæ iteratæ proſunt, intermixtis levibus catharticis ex manna, caſſia. Vel febris princeps eſt vere putris cum nauſea, linguæ amarore, ſorditie, pulſu ſubmolli, frequenti tamen, ſanguine etiam poſt alteram phlebotomiam non coriaceo, & in hoc caſu parce mittendus ſanguis, & methodus *Rulandi*, quam tantopere execratur *Trillerus*, in uſum venit; ſcilicet miſſo ſemel vel bis cruore; præmiſſo clyſmate, ſecunda die leve emeticum, guttæ aliquot ſyrupi Glauberiani cum mannæ unciis duabus, unde nunc ſurſum, nunc deorſum ſine pectoris læſione æger purgatur, quod in pleuritide pura valde noceret; imo ſequentibus diebus, maxime ſi dolor lateris remittat, eadem medicina iteranda eſt, & ut in verminoſa pleuritide, etiam infuſum ſennæ eſt catharticis admiſcendum, & alternis diebus iterandum uſque ad morbi finem,

Si delirium accedat, datur paraphreneſis pleuritica.

Pleuritidis putridæ varietates ſunt, pleuritis biliofa, pleuritis maligna, pleuritis verminoſa & pleuritis peſtilens.

10. *Pleuritis catarrhalis* Hippocratis; *Peripneumonia epidemica* anni 1565. Dodonæi obſ. 21. *Sympathica* Bianchi hiſt. hep. pag. 233. lib. 1.

Eſt ea ſpecies quæ a coryza, raucedine, angina ortum ducit cum dolore catarrhali pectoris, qui dolor preſſione mutatur, levi etiam tumore externo ſtipatur, & non ſemper puncto eſt affixus, ſed huc & illuc extenditur. Febris eſt amphimerina, quovis veſpere exacerbans, tuſſis moleſta, dyſpnœa gravis, ſæpe ſputio cruenta, & pleuropneumonia videtur eſſe ob additionem ſymptomatum peripneumoniæ hiemalis Boerhaave; incipit ab horrore & frigore vagis, identdiem per primas dies reccurentibus: pulſus non ita durus & tenſus ac in vera, & corium, quo ſanguis in patella tegitur; magis gelatinoſum: exigit phlebotomias iteratas, potusque theiformes calidos, levia diaphoretica; phlebotomiæ tamen parciores multo ſint quam in vera.

11. *Pleuritis eryſipelatoſa* Baglivi appendic. ad pleuritid. p. 37. *Pleuritis bilioſa* Hippocrat. lib. 3. de morbis; Bianchi pag. 236. *Pleuritis cum febre ardenti* Mocha conſil. 24. pag. 59. *Pleuritis ctm magno æſtu & ſiti* VVlfgangi Cent. 1. fol. 7.

Inter perniciofiſſimas pleuritides eſt pleuritis ſicca, ſive eryſipelatodes acutiſſima, quæ fit a ſero acri pulmones urente, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepente jugulat; ſigna ſunt ex *Hippocrate* rubores fugaces genarum, tuſſis inanis, paucos dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viſcerum, doloris excurſio in varia loca; ſi dolor lateris obſcurus ſit, æger decumbat in latus, & fortiter tuſſiat, tunc temporis dolor in latere percipietur.

Diſtinguitur hæc ſpecies a vera & ab hepatica, 1. oris amarore aſſiduo; 2. nauſea frequenti, vel vomitu bilioſo & viſcido; 3. doloribus ventris ad epigaſtrium cum diarrhœa quandoque bilioſa, aut teneſmo; 4. ſiti inextinguibili; lingua bile ſuffuſa, tamen non aſpera, non ſicca, non hiulca; 6. febre tritæophya cum calore acerrimo, cum vigiliis & quandoque delirio; 7. pulſus poſt catharſim remolleſcit. Differt ab hepatica, quod dolor ſit ſub mamma ſiniſtra, quod nullus timor, dolor, durities nulla, aut tenſio ad hypochondrium dextrum; ſputa ſunt intenſe flaveſcentia, licet ſanguine mixta, imo amara, urinæ croceæ.

Pleuritidem bilioſam diverſam facit *Cl. Bianchi* ab eryſipelatoſa *pag.* 251. eamque typodem eſſentialem nuncupat.

12. *Pleuritis hepatica* Bianchi Hiſtor. hepat. ſpec. 6. pag. 234. tom. 1. vel *Hepaticis pleuritida* ejuſdem.

Similis eſt veræ & bilioſæ quoad acutiem febris, dyſpnœam, pulſus duritiem, tuſſim ſæpe cruentum; differt dolore ad dexteram thoracis partem profundo, genæ dextræ rubore intenſiori, tinctura ſubicterica per cutim, oculos, linguam, lotium, excreta omnia; ſitis, ariditas, amarities oris, bilis in ſputo adeſt cum ſanguine; dolor ad coſtas ſpurias deſcendit, & obtuſe ad dextrum hypocondrium affigitur, ubi ad tactum leviorem moleſtiſſima ſenſatio; tenſio, tumor, renitentia, durities hepar circumſcribens; calor intenſus, jactatio aſſidua, ſitis, ardor, ariditas.

Vide aperturam cadaveris in *Panaroli Pentecoſt.* 1. *obſerv.* 37.

13. *Pleuritis convulſiva* Bianchi Hiſt. hepat. lib. 1. pag. 234. *Sicca* Hippocratis 3. de morbis.

Dolore atroci in principio eſt ſtipata; ſed ut plurimum

rimium circa quartum diem creſcente febre dolor mitigatur, aut ſi dolor una aut altera die febrem præcedat, febris accedens morbum ſolvit. In hac anguſtiſſima eſt reſpiratio, cum tuſſi rara & inani ſeu ſicca, & ob doloris vehementiam difficillima. Hujus criſis eſt qualis ſanguineæ, ſed ampliori potu humectante indiget quam aliæ, ait *Hippocrates*.

14. *Pleuritis periodica* Morton. de intermittentenſium diagnoſi, pag. 53. *Pleuritis febricoſa* Torti de febribus; Morton. Pyret. Hiſt. 8. p. 141. Anonymi de recondita febrium natura, cap. 28. pag. 102. 1759. Lauret. Hiſt. Med. Viennæ 1762.

Eſt ſpecies, quæ per paroxyſmos a frigore incipientes ſingulis vel alternis diebus invadit, paroxyſmis ſudore terminatis recedit, & rurſus data hora revertitur, ſeu quæ pendet a veneno febris tertianæ aut tritæopyæ.

Centies obſervavi, ait *Mortonus*, pleuritidem acutiſſimam & vere ſpaſinodicam, cum ſymptomatis pathognomonicis intenſiſſimis a veneno febris intermittentis ortam fuiſſe; iſta ſymptomata ſtatis prriodis redeunt, urina redditur lateritia qualis in intermittentibus febribus effluere ſolet, & hanc febrem, cum vel ſponte ſua, vel arte coacta larvam deponit, kinkiña cito ſemper & feliciter curare conſuevit.

Vidit *Anonymus* mulierem ſanguinis ſputo laborantem, cum dolore lateris punctorio, febre acuta, execerbationibus variis, in ſummum diſcrimen adductam, quæ kinkina aſſumpto brevi convaluit. Vidit idem virum pleuritide acerrima detentum cum copioſo ſanguinis ſputo in paroxyſmis periodice recurrentibus, qui non ſenſim, ſed ſubito impetu ex improviſo inſurgebant, qui ſimili febrifugo protinus exhibito ſimiliter evaſit.

Color urinæ lateritius in remiſſione, ſubitaneus, & periodus recurſus ſingulis vel alternis diebus, invaſio cum frigore, ſudor primos paroxyſmos terminans ſunt ſigna fere infallibilia veneni febricoſi latentis in his morbis; quos *febricoſos* cum *VVerlhoſio* nomino, nec enim cognomine pleuritidis febrilis quiſquam ejus indolem ſingularem ſuſpicaretur.

Eadem eſt cura, idem decurſus rheumatiſmi, febricoſæ colicæ, vomitus, hyſteriæ, ſyncopes, cardialgiæ, phriciaſis, &c. febricoſæ, ſeu a veneno febris intermittentis aut remittentis productæ, que, niſi febrifugo impugnentur, brevi ægros e medio tollunt, ut videre eſt apud *Anonymum cap.* 17. *Torti* & *VVerlhof* paſſim.

15. *Pleuritis hydrothoracica* Crendal. *obſerv.*

Ille Auctor nuperus apud milites in caſtris degentes durante quadam epidemia, obſervavit multoties pectoris cavum aqua exundans in cadavere pleuriticorum, qui ſeptima, nona & undecima morbi die perierant; unde ſummi momenti eſt hujus ſpeciei ſigna habere, ut propria methodus, a vulgari certe diverſa, obtineatur.

16. *Pleuritis peſtilens* Schenckii pag. 751. Riverii obſerv. 72. centur. I.

Eſt morbus epidemicus qui regnavit Forolivii Gallo-Provinciæ menſe Februario anno 1751. Aquis-mortuis menſe Martio anno 1745. & Melgorii anno 1747. *Ill. D. Haguenot* & *D. Fizes* Aquas-mortuas ſe contulerunt hortatu Tribuni Provinciæ; ſeptem vel octo pleuritici quovis die ſubito moriebantur; miſſus ſum etiam Melgorium, ad debellandam eamdem epidemiam; ægri laborabant febre, dyſpnœa, dolore lateris, tuſſi; ægrique turmatim inopinato moriebantur. In cadaveribus Forolivienſium pulmones erant perfuſi punctis nigris, lividiſve, milii granum æquantibus, liquore fœditiſſimo plenis; ſimilis liquor in primis viis cum multis lumbricis. Apud Melgorienſes epidemia deſinebat cum acceſſi, nullum ideo cadaver introſpicere valui, ſed ex relatu ſuperſtitum conjectavi a gangrænodea inflammatione in abdomine & pectore multos ablatos fuiſſe. Hieme anni 1764. in oppido S. Jean Diœceſis Aleſienſis plurimos intra triduum abſtulit hæc pleuritis, ad ignem ſedentes, cum pyrexia vehementi, reſpiratione orthopnoica in dies creſcente, dolore lateris punctorio, facie rubro-livida; fruſtranea erant omnia auxilia; in cadavere reperiebatur pulmo vere gangrænoſus, thoraci adhærens, lividus, diſſolutus, fœtidus; lumbrici non raro exibant cadaver ipſa die mortis, hieme tamen fœtebat admodum. Quinque ſanguinis libris intra primam diem emiſſis quidam ruſticus optime ſe habebat; pyrexia, per paroxyſmos atroces reverſa, ægros bene coſtantes ſine delirio auferebat. Nitro, camphora plures uſi ſunt, omnes tamen periere tertia die circiter in paroxyſmo pyrexiæ.

17. *Pleuritis lactea; Dépot laiteux ſur la poitrine; Pleurèſie laiteuſe.* Puzos Traité des dépots laiteux 2e partie.

Eſt pleuritis puerperis vel gravidis ante partum propria, nullo ſputo ſanguinis, doloribus in pectore vel vagis vel fixis ſtipata, cum febre remittente, dyſpnœa non continua, calore mediocri, ſine meteoriſmo & ſine delirio.

Nubili mulieri altero a partu die ſupervenit pyrexia acuta, cum dolore vividiſſimo ad inferiorem omoplatæ angulum, lochia ubertim fluebant, inſtituta fuit ſtatim phlebotomia, hujus eadem die iterationem proximi recuſarunt, ſequentibus diebus bis iterata fuit, his ſublevata fuit ægra, lochia fluxere, abdomen molle; apozemata ex plantis cichoraceis & ſale de duobus alvum laxam ſervavere; aſt ob retardatam nimis phlebotomiam octavo die ægra obiit, abſceſſus in imo lobi dextri pulmonis repertus eſt.

Viſæ ſunt quæ quinque phlebotomiis intra paucos dies repetitis liberatæ ſunt. Vide *Metritidem lacteam*.

18. *Pleuritis Polonica.* Vide Stabel *de Plica, hiſt.* 8.

Ea eſt quam virus trichomatis a plica reſecta, vel ſuppreſſa excitat. Curatur phlebotomiis, & decocto lycopidii capiti admoto, quo evol-

evolvatur plica, ſecus abit in phthiſim eadem evolutione plicæ ſanabilem.

Cura Pleuritidis pura, ineat a larga, prompta phlebotomia iterata; ſunt qui lanceolam in ipſum latus dolens adigunt, quarta quavis hora aqua deſtillata papaveris rhœados ad uncias quatuor, & bis in die emulſio anodyna ex ſeminibus frigidis & cucumeris, ana, ſemiuncia; ſemine papaveris albi, drach. duab. ſacchari, unc. 1. cum aqua hordei ℔. 1. Eclegma ex ſpermate ceti, drach. 1. oleo amygdalarum dulcium, unc. 1. aquæ cinnamoni hordeatæ, ſemiuncia. Interea linimentum ſedans ex balſamo tranquillo unc. ſemiſſ. vel 1, in quo pro quavis uncia dilue guttas laudani liquidi viginti vel triginta, unge partes dolentes. Si dolor urgeat, panis calidi medulla aqua vitæ camphorata imbibatur, additiſque guttis laudani XII. applicetur, Vel porri radices tuſæ cum duobus capitibus papaveris bulliant in aqua, dein lacti intinctæ lateri dolenti applicentur. Vel demum felis viva exenterata dolenti parti applicetur.

Curam abſolvunt, 1. phlebotomiæ iteratæ; 2. potus copioſus diluens ex radicibus ſcorzoneræ, glycyrrhiza, floribus papaveris rhœados, cavendo a catharticis & ſudorificis; ſed cathartica morbo ſedato ſint ex manna, oleo amygdalarum, caſſia, &c. niſi pleuritis ſit putris.

19. *Pleuritis ſplenica*, De Haen apud van Svvieten comm. in Aph. Boerhave §. 958. A.

Eſt ſplenitis quæ pleuritidis formam refert ipſo etiam *de Haen* ægrum curante. Cadaver exhibuit empyema ſplenis.

20. *Pleuritis miliaris* Camerarii diſſert. 1735. Allioni de miliari; Roncalli Med. Germanor. p. 131. vide *Miliarem* 8am.

Eſt ea quam eruptio miliaris ſolvit; fœtor ſingularis aceſcens perſpitationis eam diſtinguit.

Primus qui veſicatoria lateri admovenda in pleuritide ſuaſit eſt *Doctor Monſpelienſis Turquet de Mayerne*, quæ methodus hodie apud Maſſilienſes vulgatiſſima eſt, ipſa autem veſicatoria ab Anglis in miliari tum alba rubra paſſim adhibentur, teſte *Mead Monit. & Præcept. Med. pag.* 23.

XIV. GASTRITIS; *Inflammatio ventriculi* Riverii Pr. Med. Lib. IX. cap. 11. *Dolor ventriculi* Boneti Sepulchr. Lib. III. ſect. 7. *Cardialgia inflammatoria* Tralles de Opio; *Inflammation de l'eſtomac.*

Eſt phlegmaſia ſtipata epigaſtrii dolore, ardore, tenſione, ſiti, vomituritione, & pyrexia acutiſſima. Principium morbificum eſt ventriculi totius vel partialis inflammatio.

Cauſa eſt conatus naturæ infarctum inflammatorium ventriculi interventu pyrexiæ, ſeu impetus ſanguinis, & pulſus vaſorum adaucti, necnon ope vomitionis, nauſeæ, ſingultus, reſolvere ſatagentis.

Principia proegumena ſunt, plethora, obſtructio vaſorum ventriculi. Principia procatarctica ſunt, ictus in epigaſtrium, vulnera ventriculo inflicta, venena, medicamina acria ingeſta, in ſanguine genita, & in colatorio hujus viſceris ſecreta vel hærentia.

1. *Gaſtritis legitima; Febris ſtomachica* Frid. Hoffmanni tom. 2. pag. 121.

Eſt ea in qua pulſus eſt plenus, velox, calor intenſus, ſine linguæ ſorditie, ſeu in qua pura eſt inflammatio, &, ut aiebant Galenici, a ſanguine copioſo, fervido, non bilioſo oriunda; ea procedit a metaſtaſi ſanguinis copioſi, a catemeniorum vel hæmorrhoidalis fluxus emanſione, a regimine calidiori; ſæpius totum ſtomachum obſidet. His ſignis adde ſummam anxietatem, vigiliam dyſpnœam, ſcapularum deorſum tractionem.

2. *Gaſtritis traumatica*. De Meyſerey T.II.n. 362.

Eſt ea quæ a gravi contuſione, aut vulnere epigaſtrii dependet, & prioris eſt varietas, quæ pro gradu, intenſitate contuſionis, pro vulneris extenſione, numero, pro ſanguinis effuſione, variat quod periculum, & utplurimum cito lethalis eſt, ſi a vulnere fiat, ſtipaturque vomitione, & per inferiora rejectione cruoris.

Huc pertinere videtur *gaſtritis muſcularis*, vel deceptiva, ea ſcilicet quæ non a ventriculo proprie inflammato, ſed a muſculis epigaſtrii ipſius inflammatis dependet, quæ ob loci viciniam eadem fere ſed mitiora excitat ſymptomata quæ gaſtritis legitima, ob calorem, tumorem, preſſionem ipſi ſtomacho nocentes. In gaſtritide muſculari tumor eſt magis apparens & circumſcriptus, ſenſibilitas major a tactu cutis. In legitima tumor, tenſio, dolor profundiores ſunt.

Si pylorus potiſſimum ſit inflammatus, ut de ſua filia refert *Lindanus*, omnia aſſumpta vomitione rejiciuntur, & dolor eſt in regione pylori.

Si cardia potiſſimum inflammetur, graviores ſunt ſingultus, frequentes cardialgiæ, & ſyncopes, dolor in regione tardiæ.

A deglutita acicula gaſtritidem cum febre ardente, & horrendis ſymptomatis ortam recenſet *Hildanus centur.* 2. *obſ.* 54.

3. *Gaſtritis a veneno* Frid. Hoffmanni obſ. 2. 3. 4 6. p. 123. t. 2. *Febris malignæ ſpecies* De Meyſerey To.II. n.225. ab ærugine aut ſimili veneno aſſumpto.

Pro doſi & efficacia necnon genere veneni plus vel minus intenſa ſunt ſymptomata: difficillima eſt ſæpius hujus ſpeciei diagnoſis, quia malefici artes ſuas adhibent, ne origo morbi detegatur; illi ſublimatum corroſivum, arsenicum, emetica ſtibiata larvant & involvunt, quandoque opio admiſcent. Sæpius ea venena ipſi ori & œſophago nocent, ab his aſſumptis dolor ventriculi, cardialgiæ, nauſeæ, cholera, ſimiliaque ſymptomata ſuperveniunt; febris vero ex pulſu dignosci non poteſt, cum pulſus doloris vehementia, aut cardialgiis & ſyncope frequenti deprimatur, debilitetur.

4. *Gaſtritis eryſipelatoſa* Riverii de inflamm. ventriculi.

Si inflammatio eſt eryſipelatoſa, ſymptomata graviſſima ſunt, & ſpeciatim pyrexia eſt lipyria, in qua interiora uruntur, & exteriora rigent

gent, frigentque, ſitis eſt inextinguibilis. Summa eſt anxietas, jactatio, extremorum refrigeratio, incendium in præcordiis, ſcorbiculi cordis dolor leviſſimum tactum non tolerans, rejectio omnium aſſumptorum, exacerbatio doloris ab ingeſtis paululum ſapidis, acribuſve, deliria, convulſiones, pulſus irregularis, frequens, contractus.

5. *Gaſtritis exanthematica* Frid. Hoffmanni de febre ſtomachica art. 7.

Eſt ea quæ ab aphthis ventriculum intus obducentibus pendet, quæ cognoſcitur ex puſtulis albis, acriter dolentibus, totum œſophagi orificium infeſtantibus, ſi veroſimile ſit eas ad ventriculum uſque extenſas eſſe, quod ex ſymptomatis ſimultaneis gaſtritidis, ſed maxime apertura cadaverum sero cognoſcitur.

Utinam qui has ſpecies obſervant, ſigna animadverterent & notarent, ut aliquando hiſtoria morborum promoveri poſſet.

Merito accenſet *Frid. Hoffmannus* inter principia hujus morbi variolam, rubeolam, purpuram, miliarem, imo ſcabiem, herpetem repulſas, in quibus materies ſubtilis, cauſtica, in ventriculum defertur; unde poſt mortem invenitur ventriculus ſimilibus puſtulis, punctiſve lividis perfuſus cum ichore acri, nigro intra ejus cavum.

Non ita rara eſt ac vulgo creditur gaſtritis, licet vulgo in ſcholis nomine proprio deſtituta ſit, & ignota ferme; atque maxime cavendum in ea a catharticis, quæ juxta plurimos ex vomitu, nauſea, cardialgia continuo indicari videntur. Difficillimum eſt quandoque gaſtritidem diſtinguere a certis choleræ, ilei, vomituſque ſpeciebus; ut ab ileo pyſterico, ſeu colica hyſterica Sydenhami, necnon a gaſtrodynia bilioſa, quia non ita obvia eſt febris illa acuta, quæ hujus ſignum eſt; propter cardialgias & dolorem pulſus minutus, inæqualis quandoque videtur.

Alias tamen gaſtritis in longum tempus abit, & chronica fere evadit, ut patet ex *Sepulchreto Boneti*, ventriculi enim ulcera, phlyctænæ, maculæ febriculam accerſunt, quæ alterius indolis morbum conſtituunt, cum ſimplici vomitu aliove genere affinem.

6. *Gaſtritis ſternocoſtalis*.

Sub finem menſis Junii 1760. Monſpelii viguit hæc ſpecies, cujus ſigna febris amphimerina noctu exacerbans, cum ſummo capitis dolor; epigaſtrii totius, infra & circa cartilaginem xiphoideam, dolor acutus, preſſionem quidem tolerans, aſt ab ea creſcens; reſpiratio paululum ſuſpirioſa, minime frequens, ſine tuſſi, niſi ſub finem morbi; ſanguis corio albo tenui tectus; dolor ad coſtas ſpurias initio protenſus, & ſecundum ſpinam dorſi obſcurus; nulla ſigna ſaburræ vel inflammati ſtomachi, ſcilicet nulla nauſea, vel vomitio, nec cardialgia. Nulla ſigna inflammati pulmonis, cum reſpiratio non eſſet frequens, nec ulla tuſſis.

Cathartica tria vel quatuor, interpoſitis præmiſſiſve totidem phlebotomiis, dolorem epigaſtrii ſublevabant, licet cum ſenna; noctu emulſiones anodynæ juvabant; ſic intra ſeptem dies circiter morbus feliciter ſolvebatur.

Muſculus ſternocoſtalis inflammatus in hoc morbo mihi videtur, epigaſtrium a mediaſtino etiam dolente diſtractum, inde etiam dolor juxta ſpinam dorſi; non eſt tamen pleuritis mediaſtini, ſed mediaſtinum ex conſenſu muſculi triangularis ſterni diſtrahitur.

7. *Gaſtritis hernioſa*. Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I. p. 703. Pendet a gaſtrocele, ſeu prolapſu ventriculi inter muſculos rectos; cognoſcitus ex ſignis generis, & ex levi tumore circumſcripto; curatur repoſitione, quam juvant phlebotomia larga; inflexio trunci, ita ut muſculi recti laxentur; operatione manus, imo, ſi opus ſit, ſectione cutis; dein ſpleniis & vincturis ſtomachus in ſede ſua retinetur; narcoticis, phlebotomiis, dieta tenuiſſima reſiduum curæ abſolvitur.

XV. ENTERITIS; *Chordapſus* Galeni 6. de loc. affect. cap. 2. *Inflammatio inteſtinorum* Sennerti Lib. 3. Part. 2. Sect. 1. c. 2. *Febris inteſtinorum inflammatoria* Frid. Tom. II. pag. 171. *Febris iliaca inflammatoria* ejuſdem pag. 174. *Meteoriſmus* Patholod. Method. 1ª *ſpecies*, *Enterophlogia*, De Meyſerey, *Inflammation des boyaux*, *du méſentère*, &c.

Eſt phlegmaſia acuta, cujus præcipua ſymptomata ſunt tenſio ſumme dolorifica & tumida earum partium abdominis, quibus inteſtina reſpondent, cum pyrexia; meteoriſmo, quibus dyſenteria, vel ſimilia ſymptomata adjunguntur.

Ex tenſione phlegmonodea, tactum non tolerante, ſumme dolorifica, cum pyrexia acuta, diſtinguitur ab ileo, dyſenteria, colica, quarum ſpecies etiam plures inflammatoriæ ſunt, ſed in quibus ſymptomata generi propria prædominantur.

1. *Enteritis iliaca*, *Febris iliaca* Frid. Hoffmanni.

Veteres duo tantum inteſtina admiatebant, tenue ſeu ileum, & craſſum ſeu colum; hinc enteritis iliaca eſt ea quæ potiſſimum inteſtina tenuia afficit; cognoſcitur ex ſitu circa umbilicum, dolore atrociori, diſtenſione epigaſtrii & umbilici, dyſpnœa, nauſea, & vomitione aſſiduis ac vehementibts, ita ut potus contineri nequeat, dein vomitus ſtercoroſus ſequatur, & fere ſemper mors.

De hac ſpecie ab ictu orta, Vide *Frid. Hoffmanni obſ.* 3. *Benedicti Sylvatici centur.* 2. *obſ.* 68.

De hac ſpecie ſpontanea, Vide *Frid. Hoffmanni obſ.* 4. Frigus extremorum huic anſam præbet.

Principia ſunt cathartica acria, venena aſſumpta, plethora, quæcumque ileum excitant.

2. *Enteritis colica*, *Chordapſus* Galeni,

Dignoſcuntur ex eo quod non umbilicum, ſed partes abdominis laterales, afficiat, ubi colum & cœcum jacent. Lumborum adeſt gravitas, dolor, tenſio, cum febre acuta, rarius vomitio accidit. Dicitur proprie chordapſus, cum ab inteſtini parte inflammata adeſt tumor chordam tenſam referens, aut in glomum convolutus.

3. En-

3. *Enteritis flatulenta*, *Meteoriſmus* vulgo.

Eſt tenſio dolorifica totius abdominis cum tumore ſubelaſtico tactum non tolerante; ſed illud ſymptoma eſt accidens pluribus morbis inflammatoriis commune, quoties ſaburra acris, putreſcens in febribus, & phlegmaſiis acutis excitat flatus, quibus inteſtina omnia præſertim tenuia diſtenduntur. Hoc ſymptoma febribus putridis & malignis valde familiare. Vide *Ballonii obſ. lib.* 2. *Epidem. & Sepulchret. Boneti de Ileo*, *obſ.* 19.

In noſocomio Monſpelienſi vir quidam per ſeptimanam omnia vomitu rejecerat, cum enteritidis ſignis; ſecto cadavere inventum eſt cœcum e ſede ſua ita dimotum, ut ventriculo incumberet, & firmiter adhæreret, colo & recto multum anguſtatis, cæteris diſtenſis, inflammatis.

Curatio. Potus ſit ex aqua pulli, in qua ſemina frigida majora, imo caput papaveris albi incoquantur; clyſmata ex oleo & decoctis malvæ, violarum, ſeminum lini, fomenta leviſſima ex ſimili decocto abdomini ope lintei duplicati apponantur, oleum recentiſſimum ex amygdalis dulcibus ingeratur; cremores hordei, oryzæ pro cibo ſumantur; narcoticis dolores compeſcantur; & quod palmarium eſt, phlebotomiæ, quantocius fieri poteſt, e brachio, dein e pede repetantur, ſi vires ſinant: ſi demum dilutum caſſiæ facile & ſine ſtrage tranſiturum ſpes ſit, ejus ope ſaburra acris, quæ malum fovet, eliminetur; ſed ſi maturius exhibeas catharticum, utcumque leniſſimum, grave periculum imminet: ita ſi meteoriſmus febribus putridis aut malignis ſupervenerit, id non raro a neglectis antea catharticis ortum eſſe cenſendum ſæpe eſt.

Laudantur in hoc morbo fomenta ex linteis liquore ſaturni madidis, ex omento animalis, ut vervecis, calido; clyſmata ex lacte, oleo: ptiſana nitrata: ſi dolor ſubito & ſine ratione ceſſaverit, licet pulſus bene ſe habere videatur, ſphacelus inteſtinorum, & mors in procinctu ſunt. In Enteride veſicatoria abdomini applicanda ſuadet *Ill. Pringle*, quod peſſime ſucceſit aliis.

4. *Enteritis meſenterica*; *Phlegmone meſenterii* Proſper. Alpini Medic. methodic. lib. 7. cap. 18. *Meſenterii inflammatio* Sennert. lib. 3. cap. 4. part. 3.

Difficillime diſtinguitur ab enteritide, quacum etiam ſæpe complicatur; dolor & tumor ad umbilicalem regionem circiter adeſt profundus, alvi excrementa ægre aut minime ejiciuntur; a clyſmatis poſt primas fæces nihil excernitur; febris eſt quandoque mitis, nunc hemitritæa, nunc vehemens; urina rubra eſt; oris amaritudo, inappetentia, ſitis, vigilia accedunt; alvus deinde excernit ſaniem rubram, imo ſi fides quibuſdam, ut *Alpino*, materies chyloſas.

Si non reſolvatur inflammatio, & æger ſuperſit, accedit ſuppuratio meſenterii, tabes, aſcites purulentus, aliaque lethifera mala.

Enteritis enterocelica, De Meyſerey lib. 2. n. 368. A.

Ea eſt quam producit hernia inteſtinalis, ventralis, inguinalis, aut alia quæcumque. Curatur ut enterocele.

XVI. EPIPLOITIS; *Inflammation de l'Epiploon*.

Cognoſcitur ex febre inflammatoria cum dolore acuto, lancinante, per ſuperiorem & mediam abdominis regionem, infra tegumenta in ipſo abdominis cavo, percepto.

1. *Epiploitis vera* Freder. Roebman diſſ. de omento.

Fœmina febrifugis & pilulis acribus uſa perſenſit dolorem acutum, lancinantem in abdomine, & durum in regione umbilici; ea verſus hypochondrium dextrum pugni magnitudine eminentem tumorem percepit, qui in dies auctus totum abdominis ambitum occupavit. Chirurgus cataplasmata emollientia admovit, unde intra triduum dolor & tumor imminuebantur; abdomen tamen inflatum & fluctuatio inibi ut in aſcite aderat, quocirca ope acus triquetræ utrumque abdominis latus perforavit, tuncque cum putrida, ichoroſa materies efflueret, continuo patentiorem apertionem inſtituit, unde ſuppurati & ſeparati omenti fruſta cum fœtore ingenti, & magna ichoroſæ aquæ quantitate, omnia libras duas pondere æquantia, per aliquot dies effluere. Sed ars victa malo fuit, & ægra obiit.

Similem omenti inflammati & corrupti ex quo magna fœtidi & aquoſi puris quantitas effluxit, ſimiliterque lethalis hiſtoriam refert *Storchius Act. Natur. Curioſ. vol. V. obſerb.* 146. Hiſtoria cum apertura cadaveris videatur in *anno medico Storchii*, *cadavere* 12. *pag.* 132. Laborabat quotidiana, tumore, gravativoque dolore epigaſtrii, omentum inventum fuit quinque pollices craſſum, ſphaceloſumque. Conſulantur de his *VVilliſius Pathol. cereb. cap.* 9. *Sennertus ſtrax. lib.* 3. *part.* 3. *cap.* 8.

Cura exigit initio phlebotomias, antiphlogiſtica; extus vero diſcutientia, emollientia: formato abſceſſu inciſionem, mundificantia, balſamica, &c.

XVII. METRITIS, *Inflammatio uteri* Sennert. de morbis mulierum; *Hyſteritis* Pathologiæ methodic. *Inflammation de la matrice*; Mauriceau libr. 3. chap. 11. Dicitur Metritis a *metra*, utero.

Eſt phlegmaſia cujus præcipuum ſymptoma eſt tumor regionis uteri cum ardore, dolore, gravitate, & pyrexia acuta.

Immiſſo in vaginam digito, os uteri tactum non tolerat, rubet, retractum eſt; pyrexia eſt continua, ſynochus ardens, quandoque amphimerina, lipyria, cum horrore perpetuo, frigore extremorum, delirio, jactatione; caput, potiſſimum vero ſinciput, dolet, necnon oculi; convulſiones colli, manuum ac pedum accedunt.

Dolor ad inguina, femora, diaphragma, claviculas extenditur cum dyſpnœa, pleuriticiſque ſympto-

ptomatis; accedit nauſea, comitio, ſingultus, conſtipatio alvi, iſchuria. Pulſus initio magnus, celer, deinde debilis, frequens; animi deliquium, extremorum refrigeratio, ſopor aliaque graviſſima ſymptomata adiunguntur.

1. *Metritis puerperarum* Mauriceau lib. 3. chap. 11. Puzos pag. 252.

Cognoſcitur ex magna gravitate pelvis, accedente tenſione uteri, ejuſque intumeſcentia, quæ gravitatem quandoque æmulatur. Adeſt mingendi, & alvi deponendæ difficultas, febris ſimul magna, difficultas reſpirandi, ſupervenit dein ſingultus, comitio, convulſio, delirium, & mors, niſi prævertatur remediis.

Sæpius præcedunt lochiorum ſuppreſſio, rudis contrectatio in difficili partu, ictus, compreſſio, laceratio a digitis, inſtrumentis, grumorum retentio, prolapſus per vim repoſitus.

Hic morbus plurimas puerperas e medio tollit.

Febris in hac ſpecie eſt ſynochis affinis; ſi ab hyſterocele inverſa procedat metritis poſt partum, quam cito reſtituenda eſt pars in priſtinum locum.

2. *Metritis typhodes; Fiévre maligne avec inflammation de l'uterus.*

Ea procedit utplurimum a cauſis internis ut ſaburra putri, acri, metaſtaſi materiæ eryſipelatoſæ.

Cognoſcitur ex febris amphimerina, lipyria, ſeu interne cum jactatione, anxietate, delirio, ſopore, lingua nigra, ſicca, ſimulque extremorum refrigeratione, pulſu frequenti, inæquali.

Hiſtoria. Mulier triginta annos nata tam acriter dolebat vulva, vagina, & potiſſimum utero, ut nocte, dieque ejularet. Aderat pyrexia mediocris, & identidem leucorrhoea albeſcens, puriformis, & menorrhagia cruore pellucido vel diluto ſtipata; hyſteralgiam ulceroſam ſuſpicabatur Medicus; interea uterus, a viris obſtetriciæ artis peritis exploratus; ſcirrhi, ulceriſque erat expers, & tantum inflammatus, tenſus, dolens; repetitis itaque phlebotomiis, balneis, fomentis emollientibus, juſculis refrigerantibus, noctu julapiis narcoticis, horrendi illi dolores poſt duos tantum menſes ſanati ſunt: *Puzos pag.* 251. Ex hac hiſtoria ſequitur metritidem ſub forma hyſteralgiæ ulceroſæ quandoque latere, atque in his morbis præmittendam ſemper eſſe uteri explorationem.

3. *Metritis lactea; Dépot laiteux avec fiévre aigué* Puzos Traité des accouchem. pag. 367. 2. Mem.

Eſt morbus acutus febrilis, meteoriſmo, uteri tenſione, dolore, lochiorum fluxu, ſiti, cephalalgia, delirio ſtipata cum torminibus uterinis.

Hæc febris ephemera lactea promptius vel ſerius accedit, ephemera lactea ſtipatur ephidroſi, mammarum tenſione, abdominis mollitie; metritis vero lactea, linguæ ſiccitatem, ſitim cephalalgiam & delirium accerſit, vel inſomnium ſeu dormientis delirium; uterus leviter manu preſſus dolet, licet ubertas lochiorum adſit, ſimulque abdomen tenſum eſt.

Hic morbus periculoſiſſimus eſt, brevi plures puerperas aufert, & medendi methodus ægre ab adſtantibus admittitur; hæc metritis quandoque partum antecedit, quandoque ſubſequitur.

Methodus medendi exigit magnas evacuationes per phlebotomiam, catharſim, & diureſim, cum regimine victus tenuiſſimo.

Fruſtra mulierculæ inſtant adeſſe tantum ephemeram lacteam, hyſteralgiam puerperii; delirium a cerebri vacuitate, aut debilitate pendere, lochia recte fluere, nec eſſe turbandam naturam: morbus eſt phlogoſis uteri, & uti peripneumonia non ſolvitur per ſputum cruentum, ita nec metritis per lochia: lochiorum quantitas vulgaris ad quinque vel ſex uncias in die aſcendit; in metritide vero & enteritide lacteis multo plures unciæ ſanguinis mittendæ ſunt, ut mors avertatur, & lactis in abdomen extravaſatio, aut apoſtema lacteum prævertatur.

Cura. Si febris mediocris ſit, lochia, ſudores, lac mammarum rite fluant; nullus ſit meteoriſmus, nulla cephalalgia, maxime ſi alvus fluat, & bilioſa dejiciat, ſufficit evacuationes illas ſuſtinere copioſo potu ptiſanæ lenientis, olei amygdalarum, clyſmatis; & lochia juvare infuſo theæ, croci & ſimilium; verum ſi gravia ſint ſymptomata, mulier vegeta, plethorica, tunc repetitæ & mature inſtitutæ phlebotomia, e brachio, deinde pede, neceſſariæ ſunt ad lactis ſtaſim, & ejus in abdomine effuſionem prævertendam, unde mors certa adveniret; qua de re conſulendus *Puzos*, ad quem referenda prima morborum lacteorum hiſtoria generi humano perutilis.

De his vide *enteritidem lacteam*, *ſynocham lacteam*, &c. *hyſteralgiam*, &c. Sectis cadaveribus invenitur materies lactea, vel fluxilis, vel grumoſa ad libram quandoque in abdomine effuſa, & hic morbus maximam puerperarum partem e medio tollit.

XVIII. CYSTITIS; *Veſicæ inflammatio* Sennerti lib. 3. p. 8. S. 1. cap. 4. *Cyſtiphlogia* de Meyzerey Malad. des arm. *Inflammation de la Veſſie.*

Eſt phlegmaſia, cujus præcipua ſymptomata ſont intumeſcentia ovalis in pelvi cum tenſione, dolore tactum non tolerante, dyſuria, vel iſcuria & pyrexia continua; accedunt vigiliæ, ſitis, delirium, extremorum frigus, tumoris durities increſcens ab urina per moram congeſta, teneſmus.

1. *Cyſtitis ſpontanea.*

Eſt ea quæ a cauſis pendet, ut a plethora commota, urinæ acrimonia concurrente; cognoſcitur ex eo quod non detur in externis ſufficiens hujus ratio.

Curatur phlebotomiis iteratis e brachio, fomentis emollientibus ex herbis malvæ, violæ, ſeminibus lini, radice althææ; clyſmatis ſimilibus; potu refrigerante nitroſo, emulſionato, anodynis.

2. *Cyſtitis a cantharidibus.*

Si ad libidinem excitandam, aut per infortunium,

nium, pulvis cantharidum aſſumptus ſit ea doſi ut cyſtitis ſuperveniat, adeſt gravis dyſuria: hæmaturia, priapiſmus; accedunt convulſiones.

Præter remedia cyſtitidis ſpontaneæ, camphora intus ſumpta, quæ veneni hujus acrimoniam infringit, emulſiones, ſemicupia, fomenta conducunt.

3. *Cyſtitis Traumatica.*

Ea eſt quæ a principiis mechanicis excitantur, ut ictu, contuſione, vulnere, compreſſione, equitatione, imo calculi veſicæ commotione, quæ more aliarum inflammationum, & ſpecierum ſuperiorum curanda eſt.

ORDO TERTIUS.

PHLEGMASIÆ PARENCHYMATOSÆ.

SUNT illi morbi inflammatorii qui ſedem habent in viſceribus farctis non ſacciformibus quæ Græcis *parenchymata* dicebantur, teſte *Galeno*, *Libr. 2. de ſimplici medic. Parenchima* enim eſt caro viſcerum farctorum, ut hepatis, renum, ſplenis, pulmonis; cætera vero viſcera ſunt mere membranacea, ut ſtomachus; inteſtina veſica &c.

Cognoſcitur hæ phlegmaſiæ cognita ſede, figura, uſu viſceris, ſed & etiam quod dolor non ſit acutus, niſi tamen exrima horum membrana magis afficiatur, ut in hepatitide, pleuritide, &c. ſed dolor eſt gravativus, obtuſus cum cæteris phlegmaſiarum ſignis, ut pyrexia acuta, calore, aliiſque; adde quod parenchymatoſæ phlegmaſiæ magis ad phlegmonem accedant, & ad ſuppuratum vergant; membranoſæ magis eryſipelati ſunt affines, & rarius ſuppurantur. Fatendum tamen utriuſque ordinis limites non ſatis eſſe diſtinctos, nec dari ſigna ſpecialia phlegmaſiæ quorumdam viſcerum, ut thymi, medullæ ſpiualis, pancreatis, &c.

XIV. CEPHALITIS; *Spaceliſmus cerebri* Hippocratis ex Bartholino, Etmullero, Vide Amati Luſitani Cur. 9. ubi de nomine illo diſſeritur; *Siriaſis* Hippocratis; an *Sphacerus* aut *Sphalerus* Galeni, Caſtelli Lexicon; *Sideratio* Latinis: *Coma-cephalus* Alex. Aphrodiſei de Morb. III. *Apoplexia* Braſavoli; *Ulcus cerebrum depaſcens* Amati Luſitani; *Encephalonoſos* J. C. Rhumel; *Cerebri abſceſſus & ſphacelus* River. Pr. Lib. I. cap. 22. *Apoplexia purulenta* Morgagni V. 2. 4. 7. *Inflammation du cerveau*, *Fièvre maligne cerebrale* De Meyzetey T. 2. n. 231.

Eſt phlegmaſia in qua cum pyrexia acuta datur delirium ſomnolentum, vel mentis ſtupor & ſopor cum crocidiſmo ſeu carphologia. Crocidiſmus eſt motus manuum, qualis ad feſtucas e veſtibus evellandas, aut muſcas venandas adhiberi ſolet.

Creditur excitari illum morbum ab inflammatione cerebri vel cerebelli, & reapſe hanc theoriam plures confirmant cadaverum ſectiones.

Diſtinguitur a *Lethargo* per acutiem, qua fit ut fere intra triduum pereant ægri, ad ſummum decimo quarto die terminatur, & pyrexia ſit acuta. Ab *apoplexia* per pyrexiam & vanum errorem manuum ſeu carphologiam, ut alii vocant, a *phrenitide* per ſomnolentiam.

1. *Cephalitis Ægyptiaca*; *Dem al muia* Proſp. Alpini de med. Ægyptiorum; *Phlegmone cerebri* quam Ægyptii *dem el muia* vocant, Proſper Alpin. de Mddic. method. lib. 7. cap. 6. a *dem* ſanguis & *muia* aqua.

Phrenitidi ſimilis eſt morbus, qui ſingulis fere annis Ægypti populos, campſinis ventis ſpirantibus, in prima æſtatt divexat, aliquando non minorem ſtragem faciens quam ſi magna peſtilentia eſſet: hoc enim affectu, quem *dem el muia* Ægyptii appellant, innumeri repente eodem tempore moriuntur; noſque ipſum in magna civitate Cayri epidemice graſſantem anno 1583. menſe Majo obſervavimus: innumeri enim tunc temporis per univerſam civitatem quaſi repentina morte moriebantur. In iis præcedit capitis dolor cum vigilia per aliquot dies, ante non admodum gravis, & poſtea in altero oculorum angulo interno, axilis quidem tumor, effloreſcens, apparet, quaſi exinde eryſipelas ſit futurum, qui tumor paulo poſt, ſpatio ſcilicet duorum aut trium horarum ad plus, intro recurrit, atque evaneſcit; a quo fere continue homines obmuteſcunt atque manibus deliria facientes apoplecticorum more extinguuntur.

Venti campſini ſunt calidiſſimi; regimen Ægyptiorum putredinem ſimul ſæpius accerſit, inde morbus.

Curatio conſiſtit in repetitis phlebotomiis cum dolor capitis adoritur; prima vel ſecunda die, ſanguinis ſaltem libram qualibet vice extrahunt præmiſſo clyſmate laxatorio, in Eunuchis ſcarificantur crura, admoventur cucurbitulæ humidæ; iterantur etiam phlebotomiæ, & his præmiſſis balneum vaporarium ingreſſi ægri ſudant & calida lavantur; aliqui poſt ſanguinis evacuationem in balneo aſſumunt decoctum liquiritiæ & modici ſeminis fœniculorum, quo vomere plurimum coguntur; quo facto per horam ſudant; ea præſidia ſtatim adhibita plures a morte præſervant: *P. Alpinus*.

Legi meretur cephalitis, quam expertus eſt D. le Blanc ab intenſo fornacum calore, quæque otorhœa purulenta terminata fuit poſt tres menſes; relatio ab ipſo ægro tradita eſt *Journ. de Med. Sep.* 1762. aderat cephalalgia atrox, mox convulſiones, carphologia, conatus ad laceranda, rumpenda obvia, intumeſcentia capitis, agrypnia.

2. *Cephalitis traumatica*; Vide River. pag. 29. cap. 12. *Abſceſſus cerebri* Schenckii; vide *fracturam cranii* apud Heiſter in Chirurgia.

Eſt ea quæ a cranii fractura, intropreſſione, vel commotione cerebri dependet: unde fit ſtaſis ſanguinis in cerebri ſubſtantia, proindeque cerebri inflammatio.

Memini me interfuiſſe aperturæ cadaveris hominis

minis qui ſeptimo die morbi periit; is in occiput ceciderat & inde factus ſoporoſus, per totum hoc tempus febre & obſcuro delirio detentus fuerat, continuo ſcilicet labiis quiddam obmurmurans, & manibus floccos ſtragulorum avellans; detracto cranio inveni in cerebelli ipſius ſubſtantia ulcus digiti diametro, & fere pollicis longitudine, pure refertum; hoc obſervavi cum *D. Serane patre* in Noſocomio Sancti Eloei. Signa inflammati cerebri a contuſione refert *Riverius*. Initio capitis torpor, mœſtitia, dein febricula, dolor, ſomnolentia, mox febris intenſior, æger e profundo ſomno emergens vociferatur, ſurgit e lecto, manum ad caput frequenter adducit, &c.

3. *Cephalitis ſpontanea; Phrenitis Hectica* Hippocrat. 1. Prorrhetic. text. 33. *Morbus ſolſtitialis* Plauti Trinumm. *Cerebri abſceſſus & ſphacelus* Riverii prax. pag. 28.

Invadente affectu ingens capitis dolor ægrum adoritur, qui per occiput collo & univerſæ ſpinæ communicatur, cui ſuccedit ſenſuum omnium abolitio, ſicut in apoplexia contingit, a qua tamen diſcrepat in eo quod variis motibus & inordinatis ſeſe ægri exagitent, ut vix in uno loco contineri valeant; manibus interdum partes ſuperiores invadunt, eaſque divellere ac laniare conantur; at procedente morbo corpus langueſcit, & ad motum impotens afficitur. Febris acutiſſima & intenſiſſima hunc perpetuo comitatur affectum, & ab ingenti cerebri inflammatione procedit, denique ægri vix quidquam deglutiunt.

Quibus cerebrum ſphacelatum eſt, hi in tribus diebus pereunt; ſi vero hos evaſerint, ſani fiunt. *Hippocr. Aphor.* 51. *ſect.* 7.

Phrenitidem hecticam vocat *Hippocrates* eam in qua delirium mite eſt & obſcurum, ægri non loquuntur, quieti manent, & dormire videntur, qui morbus vera cephalitis eſt,

Magna puris copia per os, nares, & aures rejecta liberari hos ægros obſervatum eſt memorante *Schenkio*. Vide *Dodonæi obſervat. medic. cap.* 1. & 2. *Boneti Sepulchret. pag.* 196. *obſ*, 18. & alibi horum morborum hiſtorias relatas.

4. *Cephalitis Siriaſis*, *Ardor capitis* Plinii lib. 2. cap. 3. *Siriaſis* Aetii Tetrabil. 1. ſerm. 4. cap. 13. *Cauma* Alexandri.

Morbus eſt infantibus proprius qui cognoſcitur ex ſincipitis calore, ejuſque & oculorum depreſſione, ſeu fovea, rubedine faciei, febre ardenti & pallore, corporis ſiccitate, proſtrato appetitu, & vigiliis; produci cenſetur a cerebri ejuſque meningum inflammatione, & juxta plures Auctores eſt veluti phrenitis comatoſa adeoque cephalitis. Qui cum obſervarunt accuratius deſcribant.

5. *Cephalitis Literiana.*

Inflammationem glandulæ pinealis obſervavit *Ill. Littre*, & morbum ab ea pendentem deſcripturum ſe promiſit *Mem. de l' Acad. des Sc.*; ſed ea deſcriptio adhucdum deſideratur. In ea glandula ſæpius inventæ ſunt concretiones calculoſæ abſque ullo functionum animæ detrimento.

6. *Cephalitis epidemica anno* 1510. vulgo *Coqueluche*, Mezeray, Hiſt. de France ſous Louis XII. *Typhus Carcerum* Pringle T. 2. Cap. 6. §. 4.

Erat febris continua ardens, anorexia cum horrore carnium, delirium, gaſtrodynia, nephralgia, dolor ſuratum & cephalalgia gravativa (noſtris vero temporibus nomine *coqueluche* catarrhum deſignant.) Similem morbum refert *Riverius cent.* 2. *obſerv.* 63. & 73. febris malignæ nomine, cui circa undecimum, alias vero ſeptimum morbi diem, ſupervenere delirium, ſubſultus tendinum, leipopſychia, lentores nigri circa dentes, lingua ſcabra, nigra, exuſta.

His præter remedia generalia profuere quinque veſicatoria, brachiis, ſuris, vel cervici applicata, deinde julapium ex aquis cardui benedicti, unc. iij. aqua thriacali, drach. iij. bezoartico minerali, ſcrupul. ij. & camphoræ, gr. vi: quod julapium mane ſero per biduum repetebatur, atque cuilibet juſculo bezoartici mineralis ſcrupulus unus addebatur; præmiſſa vero fuit ſectio venæ frontis

Singularem hujus morbi epidemiam narrat *Petrus Borellus Caſtrenſis obſ.* 55. *pag.* 60. Alii ægri putabant ſe ora tria habere, alii vero pedes, manuſve amiſiſſe, plurimi ſagarum choreas & conventus dæmonum ſibi videre videbantur, quia hoc ſæculo ea vigebat opinio, hodie vix plebis fidem ex torquens

7. *Cephalitis verminoſa*, *Febris peſtilens* quæ Gallis *Trouſſegalant*, Foreſti obſ. 7. l. 6. pag. 156.

Ea fuit epidemica apud Gallos anno 1545. & fortiores juvenes e medio abſtulit, unde nomen.

Febris erat amphimerina, veſpere quovis exacerbans, aut continua erat vigilia, quæ ægrum ad phrenitidem deducebat, aut continuus ſopor qui in lethargum tranſibat; dolor plerumque capitis adeſt in principio & renum calor cum laſſitudine. Maxima eſt verminum copia qui vivi per os evomuntur non ſine magno cruciatu, ita ut fere ſtrangulari ægri videantur; pleriſque exanthemata erumpunt, quæ in declinatione apparentia ſalutaria ſunt.

Cura. Nihil præſtantius eſt quam phlebotomia larga repetita; ſcilicet ſanguinis octodecim unciæ in viris, libra una in mulieribus extrahebatur; cucurbitulis etiam ſcarificatis libra ſanguinis extrahebatur e naribus, ſcapulis; dein cum minorativis purgabatur æger, tum apozemata refrigerantia, potus vermifugi adhibebantur. Morbus hic quarto die utplurimum, rarius undecimo terminatur.

8. *Cephalitis cerebelli*. Vide Pringle T. 2. p. 71.

D. Privat Doct. Monſpel. Aleſiæ medicinam cum laude faciens ſequentia in milite obſervavit. Morbus a gravi cephalalgia inceperat, inde in ſoporem caroticum altiſſimum æger incidit, in quo ſupinus jacens, oculis apertis & irretortis, cum pulſu æquali, valido, ſano ſimili ut & reſpiratione; atque continua carphologia,

demum poſt quinque dies ab initio ſoporis obiit. Secto cranio nihil aliud inventum eſt præter abſceſſum avellanæ magnitudine in cerebello; hæc anno 1757.

XX. CYNANCHE; *ſquinantia* Gordon. Lil. *Prunella* Paracelſi; *Angina inflammatoria*, Boerhaave Aphor. *Eſquinancie*, *Trouſſegalant*, *Etranguillon*, in equis *les Avives*, Soleyiſel.

Phlegmaſia acuta, cujus præcipuum ſymptoma eſt ſenſus obicis in faucibus præfocantis, aut dyſpnœam atque dyſphagiam producentis, cum pyrexia acuta, faucium rubore, calore, dolore, tumore &c.

Licet in Scholis laryngis aut pharyngis inflammatio tantum incuſentur, docet obſervatio fere ſemper in cynanche inflammari tonſillas, aliquando ſimul uvulam, velumque palatinum.

Differt cynanche ab angina, ut phrenitis a mania, nephritis a nephralgia, quod cynanche ſit cum febre, angina vero hujus expers ſit.

1. *Cynanche tonſillaris*, *Cynanche* Græcorum: *Angina* 5a *ſpecios* Boerhaave num. 805. *Eſquinancie ordinaire*.

Ea eſt ſpecies in qua utraque vel alterutra tonſilla tumet, rubet, dolet, cum viciniæ infarctu, uvulæ elongatione; tumore, veli palatini etiam inflammatione, quæ omnia, depreſſa ope cochlearis lingua, facie in conſpectum veniunt. Hujus autem varietates ſunnt cynanche catarrhalis, cynanche ſanguinea, vel pura vel cynanche ſynochialis, ſive cum febre putri conjuncta.

Reſpiratio eſt incommoda, difficilis, per nares nulla vel parva, per fauces anguſta, niſi pluries æger hunc morbum paſſus ſit; nam obſervant prima vice cynanchem eſſe graviorem quam ſequentibus, maxime ſi prima vice reſecta fuerit, vel ſuppurata alterutra tonſilla; cibi deglutienti per os redeunt, exſcreatio frequens eſt & mucoſa, viſcida, dolor in aurem per tubam Euſtachianam protenſus, crepitatio in aure inter deglutiendum, ſurditas etiam accedit.

Catarrhalis originem ducit a frigore ſuſcepto, calente corpore, & adoritur cum coryza, ſternutatione, tuſſi, dein, ut vulgo ajunt, deſcendit fluxio ad pectus, & remittente cynanche accedit rheuma ſeu tuſſis acrior, dyſpnœa major, expectoratio viſcoſa; febris vero non ita acuta eſt, minuſque gravia ſunt ſymptomata. Vide *Anginam Claudini Conſil.* 115. *pag.* 275.

Sanguinea vel plethorica a metaſtaſi ſanguinis copioſioris in tonſillas excitatur, a clamore, equitatione, vento adverſo facta; labore valido, vento per feneſtræ rimas illapſo, inter ver & æſtatem potiſſimum; cognoſcitur ex temperamento, prægreſſis, defectu ſignorum catarrhalis & ſynochalis.

Synochalis incipit ab horrore & frigore ſine cauſa externa, deinde dolent fauces, ſaliva vix deglutiri poteſt, febris accedit magna cum tuſſi, dyſpnœa, dyſphagia; lingua eſt alba, ſordida, adeſt in appetentia. ſæpe nauſea, a tuſſi & anacatharſi creſcens, pravus in ore ſapor, cardialgia, ventriculi gravitas, febris exacerbatio, capitis gravitas; in hac ſpecie non ſolum phlebotomiæ repetitæ conveniunt, pauciores tamen quam in ſanguinea, ſed uberiores quam in catarrhali; verum poſt duas vel tres phlebotomias nihil eſt tam utile quam vomitionem tartaro ſtibiato excitare, etenim inde tam uber fit pituitæ viſcidæ e faucibus expreſſio, etiam ante vomitionem, ut illico a vomitorii actione guttur liberari vel ſublevari videatur, ſaltem fomes febris foras ejicitur; unde cum altera phlebotomia & ſubſequente catharſi brevi æger convaleſcit.

Interea in omnibus ſpeciebus gargariſmata repercutientia, aut deterſiva conveniunt, ut decoctum hordei cum ſyrupo de moris, de malis granatis; bacchæ rhois, ſumach, nitrum, ſal prunellæ, mel roſaceum etiam in gargariſmatis uſurpantur; in catharrali tamen aqua vitæ optime reſolvit in ore volutata.

In cynanche omni præſtans remedium, teſte *Pringle*, eſt pannos laneos in anaticis olei communis & ſpiritu cornu cervi partibus immerſos collo circumducere & fotum quarta quavis hora renovare, unde ſudor qui præmiſſa phlebotomia inflammationem vel aufert vel minuit. Gargariſmata ex decocto ficuum in lacte addito ſpiritu ſalis ammoniaci optima ſunt.

2. *Cynanche epidemica*, *Morbus Epidemicus Coqualuche* vulgo dictus. River. obſerv. 9. pag. 136. *Febris anginoſa*, Huxham l. 1. pag. 92.

Immaniter diſcrepat hic morbus a cephalitide, quæ *Coqueluche* dicebatur olim ex *Mezeray*.

Illa cynanche anno 1557. menſe Julio Galliam Narbonenſem afficit, plures e medio abſtulit intra paucos dies; erat tuſſis, faucium aſperitas, fervenſque inflammatio, febris continua, gravis dolor capitis, tuſſis ferina, ex qua pervigilium, renum & lumborum dolor aſſiduus, coryza perpetua.

Curabatur phlebotomia, bechicis, ſuperveniente ſudore fœtido; ceteri ob fauces cibis impervias, non ſatis cito adhibitis auxiliis, febre & inedia conſumpti ad interitum pergebant; catharſis vero lenis ex manna & caſſia indicabatur.

3. *Cynanche maligna* Panaroli Pentecoſt. 5.

Angina epidemica maligna ea eſt, quæ cum tritæophya aut hemitritæo malignis conjungitur, cum paroxyſmis prælongis: ea *Hartmanno* & *Lindano* teſtibus valde periculoſa & ſæpius lethalis eſt, forte eadem ac *Cynanche contagioſa* Strauſii; *Angina peſtilens in capite fomitem habens* Boneti Polyalth. *Tonſillæ peſtilentes* Aetii; *Laqueus gutturis*, *Ulcus Syriacum* Aretæi; *Garrotillo* Hiſpanis; *Padancone* Græcis quibuſdam; *Angina ſicca* Hippocratis *I. Prognoſt.* Ex *Severino* ea ſpecies cognoſcitur ex carbunculo linguæ baſim & laryngem afficiente. Ea infantibus funeſtiſſima, unde pædancone, ſeu infantum ſtrangulatrix dicta. In cadaverum cerebro reperiuntur puſtulæ lividæ.

Hæc ſpecies ante triginta annos epidemica fuit circa Nemauſum, maxime inter boves; atque etiam aliquot homines infecit: bobus lingua ad radicem exeſa decidebat, omnibus ſummum remedium fuit anthracem moneta argentea vel cochleari deradere, & deterſivo gargariſmate eluere; allium, piper, ſal, & ſimilia in gargariſmate adhibebantur: an hæc ſpecies a duabus ſequentibus diverſa ſit, judicent Autoptæ. *Collect. Acad. T. 2. p.* 295.

a. *Cynanche ulceroſa* Vandermonde 1758 pag. 557. *Mal de gorge gangrèneux* D. Boucler.

Debilitas magna, pulſatio temporum, amphimerina acuta, a catharticis dejectiones ſeroſæ, ſtillæ ſanguinis ex naribus, catamenia intermixta, dolor gutturis, velum palati rubrum, pulſus debilis, eſcharæ griſeæ utrinque in omnibus fornicis palatinæ oris rubris ſumme ſenſibilibus; eſcharæ creſcunt invitis omnibus gargariſmatis, excepto gargariſmate *D. Raulin*. Diſſolve ſalis Saturni ſcrupulum in aquæ plantaginis unciis duabus, & ex lino carpto tange eſcharas pluries in die; inde ulceris imminutio & conſolidatio. Siſtitur ſubito hic morbus ſi ſexies in die penicillo tangantur hæ eſcharæ tincto in mellis roſacei ſemiuncia, cum ſpiritus ſalis gutt. xx; ſit pro gargariſmate infuſum florum ſambuci, quo etiam pro potu utatur. *Ill. van Swieten.*

b. *Cynanche gangrænoſa* D. Marteau Journ. de Med. Mars 1756. *Maux de gorge malins, & gangrèneux* Huxham. Journal de Med. Octob. 1757. *Contagioſa peſtilenſque Cynanche*, differt. D. de Rabours de ulcere tonſillarum 1749.

Præludium varium. Vulga calor & horror, capitis gravitas & dolor, dolor gutturis, raucitas, tuſſicula ſubitanea, magnaque aſthenia, magna pectoris oppreſſio & debilitas, infantibus nauſea & teneſmus; pulſus in omnibus parvus, celer, agitatus, urinæ pallidæ, crudæ, adultis tamen ſæpe coloratæ, paucæ, turbidæ; oculi graves, ſubrubri, ſublachrymoſi. Facies plena, turgidula, vivida, raro pallida, depreſſa. Nocte omnia creſcebant ſymptomata, febris pejor, paroxyſmus quovis veſpere accedens per totum morbum, cum delirio ſæpe improviſo. Citius ſeriuſve amygdalarum, parotidum, maxilarum tumor ſæpe ſubitus, quandoque ſtrangulatorius, oris calor ſubito cramæſinus, maculæ in fundo oris ſubalbæ, velociter extenſæ, ulcera ſcilicet uvulam, amygdalaſve depaſcentia. Lingua alba & humida in apice, ſaburra craſſa, brunnea vel flava in radice. Anhelitus primum injucundus, gradatim fœtidiſſimus. Secunda vel tertia die exacerbabantur ſymptomata, febris intenſior; ſed poſt triginta vel quadraginta horas ſedabantur, excepto pervigilio, dyſphagia, anxietate, quæ creſcebant. Vertigines, dolores, gravitates capitis ſæpius cum delirio vel phrenitico, vel ſtupido, & muſſitatione. Cutis calida, ſicca, aſpera, cum ephidroſi, urinæ ut initio, nauſea, diarrhœa præſertim infantibus accedebant. Reſpiratio multo difficilior cum gravi ſtertore orthopnoico, voce rauca, cava, ipſis propria. Quarta, quintave die ſputa mucoſa, fœtida, purulenta, ſanguinolenta vel livida, & abominabilia. Pluribus nares inflammatæ, excoriatæ, ichore cauſtico corrodente genas, manus, potiſſimum in infantibus, unde in illis ſternutamenta. Suppreſſo oris vel narium effluxu infantes ſubito moriebantur, hoc deglutito veneno tormina, dyſenteriæ, ano & naribus intactis. Trachea arteria carioſa, tunicis tuſſi rejectis, ægri hectica conficiebantur, ſæpe peripneumonia inde aborta e medio tollebantur. Circa tertiam diem circiter eruptio cutanea, vel cremæſina & eryſipelatoſa in pectore, brachiis, quæ ſucco frambeſiæ, ſeu vino tincta videbantur; quandoque puſtulæ in facie, ſaltem pruritus & deſquamatio furfuracea, eruptio ſæpius ægros ſublevebat. Eruptio brunnea, livida, ſubitove evaneſcens peſſima; tunc enim purpura nigra, urinæ limpidæ, convulſiones, orthopnœa ſuperveniebant. Morbi vigor quinta vel ſexta die in pueris, tardius paulo in adultis, mors peripneumonica, vel comatoſa, vel phthiſica, vel hectica. Pulſus tardus, æqualis, eſcharæ gutturis facile ejectæ, ulcera deterſa ſeu rubra, oculi vividi, reſpiratio liberior prænunciabant ſudorem, vel urinas turbidas, craſſas, furfuroſas, vel anacatharſim copioſam, vel deſquamationem univerſalem epidermidis, & ſalutem. Si horrores revertantur; ſi exanthemata ſubito retrocedant, liveſcant; ſi pulſus parvus, vividus, cutis urens; ſicca, reſpiratio difficilis, oculi mortui, urinæ pallidæ, limpidæ; ſi phrenitis vel carus cum ſudore frigido, viſcoſo faciei, tunc ſingultus, ſtrangulatio, facies œdematoſa, lucens & unctuoſa, obtutus cadaveroſus, mors, accedunt. Unica phlebotomia quandoque utilis, ſecunda pernicioſa ſemper; cruor in prima, cruſta tenaci plumbea obductus, infra & in ſecunda phlebotomia gelatinoſus, virideſcens, vel nigricans, minime feroſus, molliſſimo thrombo diſſolutioni proximus. Apertura cadaverum cuorem putrem, diſſolutum, ſphacelatumque in viſceribus oſtendebat. De hac ſpecie ſcripſit *D. Serane pater in Actis Societ. Monſp.*

Cura vergit ad corrigendam ſanguinis putredinem per antiſeptica calida, non tamen per ſalia alkalina. Ordiebar a clyſmate emollienti, raro unicam phlebotomiam adhibui; cathartica leniſſima adhibebam, ſi forent indicata initio, quod rarum; ſæpius in declinatione purgabam; initio tamen ubi nauſea erat, oxymel ſcilliticum, vel aliud lene emeticum cynanchica ſymptomata mire ſublevabat.

Statim ab his evacuationibus ſumebatur potio ex ſale abſinthii, vel ſale volatili cornu cervi, & ſucco limonum in aqua alexiteria, cum pauxillo contrayervæ, myrrhæ, & croci: ſi febris paulo major, ex his boli, addito nitro, parabantur; unum alterumve camphoræ granum etiam adultis proderat, ſi ſtomachus permitteret; ſecus julepus camphoratus, vel acetum camphoratum cum ſyrupo groſſulariæ adhibebatur; ſecun-

cunda vel tertia die addebatur levis kinkinæ tinctura. His eruptioni & ſudori proſpiciebatur, in hunc etiam finem levia diaphoretica cum decocte hordei ſumebantur. Si ſudores fœtidi forent, addebam tincturæ kinkinæ elixirium vitrioli, vel offerebam aquam cum vino, & ſucco limonum: os aſſidue detergendum decocto ficuum, roſarum, cum myrrha & melle, ſpiritu vitrioli & mucilaginoſis: vapor ex decocto ſyſimbrii vel cochleariæ, roſarum, chamæmeli, cum myrrha & camphora in acetu naribus excipiebatur, epipaſtica parotidibus admovebantur, vel pone aures; fomenta emollientia.

4. *Cynanche exanthematica*, Collect. Acad. to. 3. obſ. 42. WVincleri; *Angina varioloſa* Sydenhami pag. 659. 664. *Angina morbilioſa* Sydenh. pag. 144. Morton de Morbillis.

Cynanche varioloſa tunc accedit, cum variolæ vel ſuppuratæ, vel exſiccationi proximæ ſunt, ſcilicet circa undecimum ab invaſione diem; tunc ob puſtulas narium poſticarum, & veli palatini, juſcula deglutienda per nares revertuntur, mucus exſcreari non poteſt, adeſt difficultas reſpirandi, anguſtia in faucibus, febriſque ſecundaria in confluentibus accedit.

Nihil eſt convenientius quam gargariſma ex decocto hordei cum melle roſaceo ope ſyringæ in os & nares injicere, ut omnia emolliantur, & liberentur ægri.

Angina vero morbilloſa etiam, & maxime ante papularum eruptionem accidit cum voce rauca, tuſſi ſicca, valde importuna, coryza, oculis lachrymoſis, reſpirandi & deglutiendi difficultate, ob infarctum faucium a materie papularum exiturienter. Præſtant autem maxime eclegmata & ptiſanæ edulcorantes, quæ in rubeolæ curatione laudantur.

De *Cynanche miliari* ante eruptionem paucis agit *D. Allioni in tractatu de morbo miliarium*: ea vero accedente eruptione ſolet evaneſcere. In Cynanche ſcarlatina & morbilloſa *Ill. Brogiani Prof. Piſanus libr. de Venenis pag.* 101. horrorem potus hydrophobicum obſervavit ſalvis ægris.

5. *Cynanche trachealis*, *Cynanche vera* Græcorum & *Cynanche laryngea*, *Angina canina* Zacuti Luſitani lib. 1. Obſ. 88. *Angina* 1a *ſpecies* Boerhaave Aph. 801.

Si ſola trachea, illæſis aliis, in itterna ſua membrana muſculoſa inflammetur, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta, calida: ceterum externa ſigna nulla; vox acuta, clangoſa, ſibilans; inſpiratio acute dolens, reſpiratio parva, frequens, erecta cum ſummo molimine; hinc circulatio ſanguinis per pulmones difficilis, pulſus mire & cito vacillans, anguſtiæ ſummæ, cita mors; eſtque hæc una ex iis quæ funeſtiſſimæ nec externa dant ſigna; quo vero proprius glottidi malum, eo ſane magis lethale. Cum vero ipſius laryngis muſculis inſidet inflammatio, maxime ſi interna fuerit, dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctus inter loquendum ac vociferandum, vox acutiſſima, ſtridula, citiſſima cum ſummis anguſtiis mors; ea varietas eſt trachealis omnium peſſima.

De hac vide *Dodonæi obſerv. c.* 18. *Tulpii libr.* 1. *cap.* 61. *Greg. Horſtium* &c.

6. *Cynanche pharyngea*, *Paraſynanche* Græcorum, *Cyſphagia inflammatoria*, *quarta ſpecies anginæ* Boerhaave num. 804.

Quando ſola pharynx inflammatur, ſigna ſpecifica ſunt inſpectis faucibus apparentia, reſpiratio ſatis commoda, deglutitio dolens, impoſſibilis, materies deglutienda per nares rediens; eadem in aſperam arteriam pulſa, & tuſſim violentam excitans; hinc defectus cibi, potuſque ingerendi, exſiccatio & exaſperatio omnium humorum in corpore, febris non adeo intenſa, major morbi duratio, ante illatam mortem.

7. *Cynanche thymica* Boneti Sepulchret. obſervat. II. pag. 478.

Ea eſt ſpecies rara, quæ a thymi inflammatione procedit; a thymo premitur œſophagus & trachea, tumor eſt ad imam colli partem juxta ſternum, deglutita vomitione rejiciuntur, in faucibus nulla mutatio.

8. *Cynanche hepatica* Guarinonii conſil. 161. *Angina ſalva larynge a jecore corrupto ortum ducens* Boneti Sepulchret. *les Avives* equis.

Qui angina ſtrangulatus viſus eſt, loco laryngis nihil præter naturam inventum eſt, ſed jecur ipſum putrefactum, adeo ut quaſi gleba diſſolveretur, nimirum quod abundantia, ex ea putredine, exeuntium halituum & ichorum laryngem ſic conſtringeret; æger ſpatio triginta horarum extinctus eſt.

Hic morbus equis eſt familiaris, cum æſtuantes in aquam deducti ſunt; intumeſcunt tamen illis glandulæ colli, & plerumque intra biduum intereunt; ſed jecur obſervante *Gliſſonio*, in illis reperitur præ putredine omnino diſſolutum.

9. *Cynanche a deglutitis*, *Angina ſpuria* Etmulleri. Vide *Dyſphagiam*.

10. *Cynanche arthritica*, *Angina arthritica* Muſgrave cap. 13. *Cynanche metaſtatica a ſcabie*, *herpete repulſis*. De Meyſerey T. 2. n. 318.

Ea eſt ſpecies quæ poſt arthritidis regularis paroxyſmum, ex eodem eſtu febrili, cum articulorum dolore fugaci, aggreditur, facile in abſceſſum definit cum copioſo pure, & vices arthritidis explet, unde æger ab arthritide diutius immunis vivit; demum, repulſa ejus materie, ſupervenit arthritis.

Febris antecedit vehemens, fere ardens; ſequitur faucium dolor, tumor phlegmonodes; deglutiendi, ſpirandique difficultas tanta, ut biduo quandoque impoſſibile ſit quidquam deglutire; ſaliva affatim emanat, alvus adſtricta eſt, ſanguinis in patella coriaceus eſt.

Cura. Humores e corpore evocandi ope phlebotomiæ, purgationis, gargariſmatum, veſicatoriorum, ut in cynanche vulgari; verum ut e parte affecta revellantur, & in artubus deponantur, enitendum eſt, in quo ab aliarum cura hujus curatio diſcrepat; in quem finem definente morbo ſuadetur uſus pomacei, vini albi aut rhenani, præ-

præmiſſa catharſi; ea enim dolorem articularem accerſunt; articulo prius dolenti apponitur emplaſtrum ex oxycroceo, cephalico & pice Burgundiaca, vel tela cerata, vel phœnigmus acer & ſtimulans, imo pediluvium in aqua fervida quantum tolerari poteſt; tumor excitatus panno molli, vel linteo duplicato veſtiatur; cum vero ille tumor pedis vel genu apparet, reſiduum *cynanches* evaneſcit.

11. *Cynanche mercurialis* Schencki libr. 6. obſervat. *Angina ab hydrargyroſi* Aſtrucii de morb. vener. libr. 4. cap. 8.

Accidit aliquando poſt tertiam quartamve inunctionem, ut glandulæ ſalivales, maxillares, parotides, tonſillæ derepente tumeant, caleant, doleant, lingua tumefiat, foras exereatur, facies, totumque caput turgeſcat, unde deglutitio & reſpiratio difficilis, vox ſuppreſſa vel incondita, & mugitui ſimilis, ſopor, febris acuta, ſalivatio fœtida, copioſa, viſcida, ulcuſcula in ore infra linguam, a lateribus ad genas, ſenſatio quaſi dentium extus protruſorum, gingivarum tumor, rubor, dentium ipſorum vacillatio, lapſus, maxime ſi ope tartari connexi fuere; hæc vel plurima ex hiſce mala a largiori, aut citra ſufficientem balneorum numerum, repetita & frequentiori hydrargyroſi superveniunt.

Cura vero exigit ut 1. lintea hydrargyro infecta deponantur, cutis detergatur in balneo tepido, phlebotomia impetus ſanguinis compeſcatur, dein catharſi foras educatur hydragyrum non neglectis gargariſmatis ex lacte tepido, &c.

12. *Cynanche prunella* Etmuller. de febr. pag. 202. & 207. *die braune* Germanis.

Eſt ſymptoma tritæophyæ ardentis; adeſt ſitis, ardorque ſummus cum linguæ ariditate, & rubore obſcuro, faucium ardore, deglutiendi difficultate, dyſpnœa.

Convenit mucilago ſeminum pſyllii & cydoniorum, cum aqua ſempervivi extracta, qua linguæ ſæpius applicetur: item gargariſma ex aquis plantaginis, lactucæ, ſolani, liguſtri, portulacæ, brunellæ, addito ſucco mori, berberidis, citri, lapide prunellæ, aut nitro, &c.

Prunella Paracelſo idem eſt ac *angina*.

13. *Cynanche a dyſenteria* Etmuller. de angina; G. Fabricii Hildani de dyſenteria; Lamoniere tract. de fluxu dyſenterico, cap. 5.

Eſt ſpecies quæ dyſenteriæ ſuppreſſæ, male curatæ, ſuccedit, cum gutturis inflammatione, febre, leipotymia; hanc oriri putat *Hildanus* ex puſtulis in gutture genitis, quas natura ad labia alias emittere conſuevit in convaleſcentibus.

Curat gargariſmatis ex lacte, ex decocto hordei, litu colli ex oleo liliorum, amygdalarum, fomento ex lana ſuccida. Vide plura in *Bibliotheca medico practica Mangeti de angina pag.* 77.

14. *Cnanche parotidœa*, vulgo *oreillons* & *ourles*. Tiſſot Avis au Peuple §. 116. B.

Apyreta eſt, tumore parotidum, gladularum maxillarium, deglutiendi & os aperiendi difficultate ſtipatur; ea ſpecies diæta tenui, potuque reſolvente in loco calido curatur.

15. *Cynanche purpuro parotidœa* D. Tiſſot n. 117. A.

Differt a cynanche vulgari tumore parotidum totiusque colli, eruptione petechiali, uſque ad ſextam diem, niſi ſudore uberi eruptio ſuppleretur; pyrexia irregulariter exacerbante, exigua deglutiendi difficultate, exulceratione non maligna tonſillaruu; præmiſſis generalibus curabatur per ſudorifica, maxime ope kermes mineralis.

XXI. CARDITIS; *Inflammatio cordis & pericardii* D. Senac Malad. du cœur chap. VI. & VII. Meckel Mémoires de Berlin 1756. *Synochus cardiaca*, De Meyſerey T. 2. n. 230. *Inflammation du cœur*.

Character obſcurus anceps deducitur a dolore ſub ſterno, palpitatione, frequentibus animi deliquiis, pulſus inæqualitate & frequentia, quandoque etiam febre acuta, ſed poſt aliquot dies accedente, cum pulſu duro & frequenti. Dolores punctorii, anxietates continuæ in regione cordis videntur aſſidua ſymptomata.

1. *Carditis ſpontanea*; vide tres obſervat. D. Meckel & D. Senec. cap. 7. ubi numeroſæ hujus morbi hiſtoriæ.

In Carditide Epidemica *Clar. Trecourt Journ. de Med. Dec.* 1755. memorat ſigna ſequentia; 1. ſymptomata peripneumoniæ, ſed violentiora; 2. dyſpnœam extremam, cum longo intervallo inter exſpirationem & ſequentem inſpirationem; 3. ſitim clamoſam; 4. horrorem potus, ita ut ab aquæ adſpectu fremerent & convellerentur ægri; 5. dolorem in regione cordis quo pectus tanqnam clavo confoſſum videretur; his adde nauſeam continuam, palpitationem, pulſum depreſſum, oculos lachrymoſos, triſtes, linguam aridam, nigram, ſanguinem pleuriticum, corio, flavo denſo obductum; minus ſanis erant ſimiles; ægritudo contagioſa qaæ ſeptimana terminabatur. Sectis cadaveribus plurimis cordis ſubſtantia omnibus ulcerata; plurimis concretiones polypoſæ, pericardium cordi accretum.

Curatio. Phlebotomiæ alternis horis repetebantur ad 4. vel 5. vices; mox purgabantur ægri ex decocto caſſiæ cum tartaro ſtibiato; hæc prima die adhibita proſpere ſuccedebant; ad alteram dimiſſa inutilia erant; morbo ad quintam vel ſextam diem protracto, ſpes erat vitæ ſervandæ. Apozemata diluentia, pulvis temperans cum pauxillo camphoræ, ptiſana nitrata, catharſis iterata alternis fere diebus plurimos ſervavere; viginti tamen obiere. Hactenus *Clar. Trecourt*.

Adoleſcens dolores acutiſſimos pungentes in cordis regione, cum anxietatibus & anguſtiis, patiebatur, unde a ſolitis muniis abſtrahebatur, ſexta die febris cum pulſu frequenti & duro invaſit; repetitis phlebotomiis morbus decima quarta die remiſit, ſed anxietates & dolores punctorii recrudeſcentes ægrum 20ª die abſtulerunt.

Aper-

Apertura cadaveris. Cordis ſuperficies integra pure obvoluta, cruſta pingui vel purulenta tegente tunicam ejus eroſam; pericardium rubrum, vaſis turgidis cinctum; textus carnoſus cordis, pallidus, mollis.

Plurimas obſervationes cordis quoad corpus, auriculas, baſim, apicem, pericardium, &c. inflammati & ſuppurati, videſis *loco citato*. Sed incerta diagnoſis, prognoſis & therapeia nulla efficax.

2. *Carditis traumatica* D. Senac, *Bleſſures du cœur*, chap. VI.

Locus vulneris, inſtrumenti directio, vulneris altitudo cum ſignis aliunde obſcuriſſimis eam indicant, ſcilicet dolor, anxietas, febris altera, vel tertia die ſuperveniens; ſæpius animi deliquia; pulſus parvus & inæqualis, ſudores frigidi, anxietates ſine febre acuta & ſine palpitatione. Vide *Syncopes* & *orthopnœas traumaticas*.

Eventus utplurimum lethalis; intra aliquot dies cum hæmorrhagia larga mors accedit.

In carditide & gaſtritide febris quoad calorem & pulſus vim exigua, rara, vel nulla, quoad eventum & ſymptomata funeſta, ad typhum vulgo febrem malignam accedit, unde ad hanc claſſem vix pertinent hi morbi.

Inflammatio oculorum pertinet ad *ophthalmiam*, aurium ad *otalgiam*, mammæ ad *maſtalgiam*, vel ad *ſynocham lacteam*.

XXII. PERIPNEUMONIA; *Pulmonaria* quibusdam; *Pulmonia pneumonia* Alpini Medic. Method. Lib. 7. *Pulmonia* & *Peripneumonia* Caſtelli Lex. *Pleuroperipneumonia* Boneti Merc. Comp. *Pneumo-pleuritis* Dolæi Encycl. *Peripneumonie*.

Eſt phlegmaſia, horum ſymptomatum concurſu ſtipata, ſcilicet pyrexia acuta, dyſpnœa gravi, gravativo pectoris dolore, tuſſi moleſta, & expectoratione cruenta, cum pulſu molli.

Principium morbificum eſt infarctus vaſorum ſanguiferorum pulmonis, quem natura ope febris tuſſis, dyſpnϾ reſolvere, vel in ſuppuratum ducere nititur, irritata a ſenſatione confuſa obicis tum circulationi, tum reſpirationi oppoſiti.

In aſthmate datur tantum obex reſpirationi oppoſitus, unde nulla febris; in peripneumonia obſtat etiam infarctus circulationi per pulmones, unde reſiſtentiam perſentit cor. Hinc vehementer inſurgit ad eam tritu, calore, vi truſiva auctis ſuperandam, quo pertinet etiam ſanguinis expectoratio ſarcinæ partem auferens.

In peripneumonia & pleuritide ſanguineis ſeu puris febris eſt ſynocha, id eſt, continua hebdomadaria, in impuris, putridis, malignis, febris eſt ſynochus aut tritæophya duplex, aut amphimerina ad duas ſeptimanas extendi ſolita.

1. *Peripneumonia pura*, *Peripneumonia vera* Auctorum, Huxham libr. I. pag. 66. *Pneumonitis* Mich. Bourgard. diſſert. 1754. *la vraie Peripneumonie*.

Peripneumonia eſt quæ, ſine ſaburra putri aut maligna, a plethora tantum commota & infarctu ſubitaneo pulmonis ortum ducit; febris eſt continua, ſynocha, non remittens; lingur anhelitus, fœtoris expers; nulla nauſea; calo, intenſus, rubedo faciei magna; pulſus velox, plenus, mollis, undoſus, quandoque inæqualis ea inæqualitate quæ pulſui pectorali propria eſt, ſcilicet reduplicata; ſputa ſunt vel cruenta, vel rubiginoſa, in declinatione alba, viſcida.

Curatur ut pleuritis ſanguinea, flammoſa, phlebotomiis, apud adultos quandoque decies repetitis, prima die, quarta quaque hora, ad ſemilibram circiter, interpoſitis juſculis tenuibus & potu diluente, ut decocto hordei cum glycyrrhiza, vel quod uſitatius, decocto foliorum cichorii, item ſucco borraginis depurato ad uncias tres in juſculorum intervallis; ſed ſuccus borraginis paulo magis, quam par eſt, tuſſim excitat initio morbi & apud bilioſos; ſatius eſt ſæpe in infuſo capillorum veneris aliquot borraginis folia decoquere, niſi tertio vel quarto die ſudor proritandus ſit, in quo caſu ſuccus borraginis purus, calidus, ad uncias quatuor cum theriaca, antimonio diaphoretico, ſanguine hirci, ſimilibuſve propinetur.

2. *Peripneumonia putrida* Theſis Pariſienſ. 1752. *Péripneumonia ſymptomatique*.

Eſt ea quæ fovetur a febre putrida amphimerina vel tritæophya, ſeu a cacochylia putri primarum viarum in ſanguinem tranſmiſſa, quæ cognoſcitur ex oris fœtore, linguæ ſorditie, febris exacerbatione, nauſea, pondere ventriculi, cardialgia, ſyncope invaſionem morbi quandoque notante, vomitione bilioſa; ortum ducit a frigore, horrore, quem ſequitur deinceps prima, vel ſecunda die tuſſis, dolor pectoris ſæpe ſimul in latere pungitivus, in ſterno gravativus, ceu pleuro-peripneumonia, aut pleuripneumonia Schroederi.

In ea ſpecie minor ſanguinis quantitas extrahenda venit, & in prima remiſſione leno catharticum eſt præſcribendum, ut mannæ unciæ duæ diſſolutæ in cyatho infuſionis florum malvæ & violarum, ubi quandoque tartari ſtibiati granum vel ſyrupi Glauberiani guttæ quatuor adduntur ad accelerandam catharſim; iterum ad phlebotomias revertimur, & eodem modo curamus ac pleuritidem.

3. *Peripneumonia ardens* Brunsfelſii; *Peripneumonia bilioſa* Foreſti lib. 16. obſ. 46., pag. 71. *Peripeneumonitis* Mich. Bourgard.

Cognoſcitur ex tritæophyæ typo, ſimul cum ſiti multa, ardore thoracis, ægri temperamento ſicco, bilioſo; ex prægreſſis exercitiis immodicis, potu ſpirituoſo vel fermentato, iracundia prægreſſa, oris amarore, linguæ flavedine, aut nigredine, & ſiccitate, ſputo & urina citrinis, pulſu celeri, colore acri, ſicco.

Ea varietas exigit phlebotomias repetitas, ptiſanas demulcentes & refrigerantes ex floribus malvæ, decocto hordei cum liquiritia, ſeminibus frigidis; catharſes lenes in remiſſione ex decocto caſſiæ cum manna in infuſo florum violarum, ſemi-

minum lini; noctu ſyrupum de nymphæa, imo de papavere albo parca doſi, quæ anacatharſim non ſupprimat; cetera ut in prima ſpecie; ſolvitur autem hic morbus ſudoribus qui ſuo tempore juvandi: vidi in hac ſpecie phlebotomiam octodecies celebratam & feliciter.

4. *Peripneumonia maligna*, *Peripneumonia peſtilens* Schenckii obſ. lib. 6. pag. 855. *Peripneumonia eryſipelatoſa* Schenckii Schol. ad obſ. 46. *Febris crimodes* Foreſti obſ. 37. lib. 1. Schol.

Peripneumonia peſtilens Europam ita devaſtavit anno 1348. ut vix decima hominum pars ſuperfuerit, ſi credamus *Callo* & *Schecnkio*: ea intra tres vel quatuor dies trucidabat:

Quarta luce frequens fato perdebat acerbo,
Infecit Latinum atque Europa ſæviit omni.

Fracaſtor. *de Syphilide*.

Aderat tuſſis, ſumma reſpirandi difficultas, ut ægri ſedere conerentur; ſputum cruentum, ſuperveniebant exanthemata, abſceſſus externi, &c.

Curatur ut pleuritis maligna, verminoſa, peſtilens.

5. *Peripneumonia typhodes*, Deplaigne Journ. de Med. Septembre 1757. *Epidemia annua apud milites a Valenciennes; Pleuro-péripneumonie bilieuſe & putride*.

Character. Oppreſſio pectoris, dolor pungitivus, aut gravativus, aſthenia magna, pulſus parvus, debilis, depreſſus, ſæpe concentratus, utplurimum vix frequens (ſine febre, ut ait Auctor), dyſpnœa, reſpiratio interciſa, tuſſis violenta, ſicca, ſputa per vim extracta, viſcida, tenacia, ſubflava; ſuccedunt nauſeæ, vomitio bilioſa, lingua craſſa, ſaburra albeſcente onuſta; cephalalgia levis, qua creſcente æger delirat obſcure, pari paſſu ac pectoris infarctus augetur. In cadaveribus omnibus ſuppuratio pulmonis, alteruter hujus lobus infarctus, vel ambo ſuppurati; thorax ſæpe vel pure, vel ſero gelatinoſo plenus, ſimilia ramenta gelatinoſa in abdomine viſcera obducunt: quandoque idem pus vel ſerum in pericardio; adhærentia pleuræ dolenti lateri; non raro polypoſæ concretiones in corde, quas reſpiratio impedita & crebra deſignabat; cetera ſana, niſi hepar ſolito majus & decolor.

Cura. Poſt unam vel alteram phlebotomiam, emeticum præſcribito, imo ſi pulſus parvus, minimeque frequens, ab emetica & cardiaca potione inchoandum: deinde vel phlebotomia, vel catharſis ex minorativis & tartari ſtibiati granis paucis. Statim a primis evacuationibus emplaſtrum veſicatorium lateri dolenti applicetur; intra horas quindecim omnia ſymptomata miteſcunt; febris minuitur; expectoratio reſtituitur, diaphoreſis accedit, nihil in urinis mutatur; antiſeptica energetica minime in hoc morbo pertimeſcenda; itaque quarta quavis hora ſumatur bolus ex radice contrayervæ, camphora & nitro, vel alter bechicus & diaphoreticus, prout caſus exegerit. Oxymel ſciſtilicum, ſyrupus de althæa cum aqua ſcabioſæ, imperatoriæ, vel ſcordii, & pauxillum olei amygdalarum tuſſim ſedant. Felix eventus ex diaphoreſi & anacatharſi exſpectandus, adeoque prout indicatæ fuerint, in intervallis præſcribuntur cathartica minorativa, clyſmata, ptiſanæ nitratæ vel bechicæ, cardiaca & diaphoretica; & ſi delirium, vel cephalalgia urgeant, ſectio jugularis optime ſuccedit.

6. *Peripneumonia catarrhalis*, vide Amati Cent. VII. cur. 79. *Peripneumonia a capitis deſtillatione*, *Peripneumonia pituitoſa* Foreſti; *Peripneumonia tuſſi epidemicæ ſuccedens* Sydenham Sect. V. Cap. 5. 1. &. 2. *Peripneumonia notha*, ejuſdem Sect. VI. Cap. 4. Boerrhaave Aphor. 867. *Fluxion ſur la poitrine*.

Eſt ſpecies hieme exeunte frequentior, quæ a tuſſi catarrhali orditur cum frigore & incaleſcentia alternis repetente, doloribus totius pectoris, & raucedine; æger vertiginoſus eſt; caput inter tuſſiendum diſſilire videtur ægrotanti; tuſſis tamen conſtans non eſt; potulenta omnia æger vomitu rejicit; ſenes, frigidos, pituitoſos præſertim aggreditur hic morbus, cum febre quidem manifeſta, unde ab aſthmate differt, ſed leni tamen, præſertim apud habitiores, ita ut longe minor ſit quam in vera peripneumonia; de cetero ſanguis pleuriticorum eſt æmulus quoad corium.

In hac ſpecie paucæ phlebotomiæ, catharſes vero plures requiruntur; ſic *Sydenham* prima die ſanguinis miſſionem unam præſcribit, altera die purgat ex caſſia, manna, ſyrupo roſarum ſolutivo in infuſo foliorum ſennæ cum ficubus & glycyrrhiza; poſtridie iterat phlebotomiam; interjecto uno die catharſim repetit, & ſic deinceps usquequo æger convaluerit; diebus vero a catharſi vacuis, bechicis, oleoſiſque utitur; ptiſana eſt decoctum hordei cum glycyrrhiza, æger cremoribus veſcitur. Vapore exhalantis aceti Ill. Geſnerum peiipneumonia affectum convaluiſſe vidit *Ill. Hallerur* Severini & Boerrhaave conſilium ſecutus.

Si cynanche evaneſcente ſuperveniat pectoris oppreſſio, ſumma anxietas, perpetua orrhopnœa & ſuffocatio quaſi tuſſiculoſa, hæc peripneumonia lethalis eſt.

Curam Sydenhamianam *cap.* 5. *ſect.* 5. videſis.

7. *Peripneumonia arthritica* Muſgrave c. 11. hiſtor. 5. Sydenham proceſſ. integri pag. 710.

Eſt ea quæ a materiæ arthriticæ metaſtaſi in pulmones debetur, liberatis artubus a dolore & tumore.

Sydenham hanc tractat, ut peripneumoniam abſolutam ſeu puram, venæ ſectione ſcilicet repetita, diæta, remediis refrigerantibus, incraſſantibus: purgandus eſt inſuper æger inter venæ ſectiones potionibus lenientibus; ſudoris autem provocatio obeſt.

Verum *Muſgravius* contendit a *Sydenham* in hoc recedendum eſſe, & per ſudorifica etiam materiem arthriticam eſſe ad artus mittendam.

8. *Pe-*

8. *Peripneumonia Phthiſicorum* Morton. Phthiſiol. cap. 4. pag. 41.

Eſt febris peripneumonica identidem phtiſicis confirmatis ſuperveniens a nova tuberculorum inflammatione; quoties ſcilicet a percepto frigore, liberali vini potu, nimiis exercitiis, ſimilibuſve de cauſis iſta febris exſurgit, difficilis evadit reſpiratio, expectoratio ſupprimitur, tuſſis tamen urget, non raro cum dolore lateris; ſæpius oppreſſio pectoris accedit, cum aliquot ſtriis ſanguinis & puris in ſputis; ſitis, jactatio, vigiliæ, intenſus & continuus calor; unde æger lecto affigitur, & quandoque e medio tollitur.

Febris iſta perineumonica tractanda eſt ut ceteræ peripneumoniæ, habito reſpectu virium quæ exiles ſunt in phthiſicis; tenuiſſima ſit diæta ex juſculis vel cremoribus; medicamenta bechica expectorationem cientia, ut decoctum ficcum, paſſularum, ſyrupus capillorum veneris, violaceus, ſpermaceti cum ſaccharo tritum; adde linimenta anodyna, &, ſi urgeant ſymptomata, aliquot ſanguinis unciæ e brachio extrahendæ, cruor extractus erit ſero multo circumdatus, cum thrombo tamen coriaceo ſuperne concavo, ſubluteo, duriuſculo: *Mortonus* copioſam vult phlebotomiam ligatura vero venæ tuſæ ſit arcta, ne cruor elabatur, quod phthiſicis familiare eſt, & inde ſublatum etiam intra Chirurgi manus vidi nobilem virum phtiſicum, qui amiſſa vix ſemilibra cruoris ſenſim exſtillantis, nulla arte a morte eripi potuit; ſedata febre antequam diætæ lacteæ reſtituatur æger, lenis catharſis adhibenda demum erit.

9. *Peripneumonia exanthematica*, *Peripneumonia a variola* Morton de Variol. cap. 7. pag. 64. Sydenham pag. 122. *Peripneumonia a rubeola* ſeu *poſt morbillos* Sydenham Sect. IV. cap. 5. *Peripneumonia a miliari* Allioni de morbo miliarium pag. 107. 53.

Ea eſt ſpecies quæ a viru morbi cujusdam exanthematici vel repreſſi, vel non libere ad cutim irruentis dependet.

In miliari peripneumonia pulſus celer, urina decolor, metus & triſtitia ſine cauſa, gaſtrodynia cum ſuſpiriis; tinnitus aurium, inquietudines, motus ſubitanei involuntarii, ſtupor pungitive dolens in digitis, ſomnus ſpecturis interruptus, ſudores acidi aſſidui cum pulſu contracto, tunc accedunt ſymptomata peripneumonica, laterum dolores mobiles & fugaces, ſputum ex parte vel ex toto cruentum vel flavum, dein ſudores profuſi, & dolore imminuto exanthemata miliaria erumpunt; urinæ, urgente lateris dolore, rubræ ſunt, inſtante eruptione aqueæ evadunt; quandoque delirium ſupervenit peripneumoniæ, puſtulis exortis, ſedandum.

Si tertio quatuorve die ſputa bilioſa vel fuliginoſa ad quintam diem perſeverent cito cum delirio, catarrho ſuffocativo accedente, pulſu reddito inæquali, intermittente, brevi pereunt eadem fere die, omnis doloris expertes; hæc peripneumonia in ſuppuratum non abit, eryſipelatoſa eſt; niſi blande reſolvatur, ſphacelum promptе inducit. Timenda eſt præmatura ante ſextum die miliaris eruptio.

In hac peripnæumonia & pleuritide miliari cito & liberaliter mittendus eſt ſanguis & attenuandus; diluentia & emollentia requiruntur; mitioribus acidis venenum eſt corrigendum, præſertim rob ſambuci; antiphlogiſtica etiam indicantur, ut nitrum, taraxacum, cichorii, ſonchi ſuccus; ſi immineat ſphacelus pulmonis, adhibeantur flores papaveris rhœados, ſambuci, camphora cum nitro, oxymel.

In peripneumonia quæ morbillos excipit, quæ plures jngulat quam ipſa variola, potiſſimum præſidium eſt phlebotomia.

Quoad varioloſam, quæ undecima die, cum exſiccatur facies in confluentibus, ſupervenit, vide *Freind de febre ſecundaria*.

10. *Peripneumonia hydrophpobica*, Journal Encyclopedique tom. 1. 3.

11. *Peripneumonia gaſtrica* D. Barthes Prælection. Monſpel. An gaſtritis ſterno-coſtalis?

Eſt ea peripneumoniæ ſiccæ ſpecies, quæ ſub gaſtritidis perſona ludit, & ſecto cadavere, ſanus ſtomachus, pulmo inflammatus, vel purulentus repertus eſt.

Dolor acutus, infra cartilaginem xiphoideam, regione ventriculi circumſcriptus, hypochondria dolentia & tanſa, inanis tuſſis, ſanguis pluries e vena extractus, floridus; ſecto cadavere, nullum vitium in ſtomacho, hepar mole adauctum, inteſtina gracilia, livida, pulmones contracti, magnis abſceſſibus & tuberculis ſuppuratis farcti, in ſero natantes, veſicæ urinariæ parietes pollicem craſſi; ante hunc morbum æger febre lenta laborabat & dolore ſpinæ dorſalis.

12. *Peripneumonia rachialgica* D. Doazam D. M. Monſpel.

Eſt ſpecies quæ ab eodem principio dependet quo colica metallica, quæque ſine phlebotomia, præmiſſis decoctis lignorum ſudorificorum; curatar emeticis dupla doſi aſſumptis & catharticis, uti curari ſolet in Noſocomio Charitatis Pariſienſis ipſa Rachialgia metallica.

XXII. HEPATITIS Galeni I. Epid. Comm. 3. *Febris icteriodes* Galeni Iſagoge 146. *Febris typhodes* Foreſti lib. I. Obſ. 39. *Inflammatio hepatis* Sennerti lib. 3. Sect. 1. *Inflammation du foye*, *la Piéce*. *Ægri Hepatici* Caſtelli Lex.

Phlegmaſia eſt acuta, cujus præcipua ſymptomata ſunt tenſio dolorifica hypochondrii dextri ſub coſtis ſpuriis, cum ſenſu ardoris, gravitatis, dyſpnœa, tuſſi ſicca, faciei colore flaveſcente, ſiti, anorexia, & ſæpius ſingultu & vomitu.

Definitur a *Galeno* phlegmene hepatis; verum rectius definiuntur morbi a ſymptomatis, quam a ſede latente. In ſcholis definitur per tumorem hypocondrii dextri, calore magno & febre continua ſtipatum, cui utplurimum ſingultus & vomitus adjunguntur. Sed cum pars hepatis poſtica,

ca, imo intima, tantum inflammatur, tenſio ad ſummum, minime vero ignoti voluminis augmentum ſeu tumor, dijudicari poteſt.

Sæpius erramus in hepatitide dignoſcenda; verum hæc præcipua ſigna ſunt, 1. gravitas in dextro hypochondrio ab hepatis diſtenſione oriunda; unde difficilis in alterutrum latus devolutio ac decubitus, 2. dolor vel gravativus vel tenſivus circa coſtas ſpurias pleuritidem mentiens, imo ad jugulum extenſus, deorſum tracto mediaſtino, 3. febris amphimerina vel noctu ingraveſcens cum pulſu duro, ſi extima hepatis membrana inflammetur, ſecus minor febris, pulſuſque minus tenſus, 4. dyſpnœa cum tuſſi ſæpius ſicca.

Cetera ſymptomata ſpeciebus diverſis tantum propria ſunt, ut tuſſis ſicca, pulſus durus, inæqualis, cibi faſtidium, ſitis intenſa, lingua rubra, dein nigreſcens, auriginoſus color, urina rubra, flammea, alvi adſtrictio, &c. obſcuriſſima hujus generis ſpecierum diagnoſis, ut patebit *Boneti Sepulchretum* perlegenti, cum ex iis appareat Hepatitidis ſymptomata ſine ullo hepatis vitio reperta fuiſſe, & reciproce pleuritidis phænomena ab hepatis inflammatione orta; unde ſatius eſt genera morborum a phænomenorum concurſu quam a ſede determinare.

1. *Hepatitis eryſipelatoſa*, vide Amati Luſitani centur. 1. curat. 28. pag. 169. *Hepatitis a bile* Jonſtoni id. univ. medic. *Bilioſa*, Bontii de Med. Indor.

Mulier quadragenaria major acuta febri affligebatur, ſiti intenſiſſima cum linguæ ariditate & nigredine cruciabatur, ſtomachi ſubverſionem maximam abſque vomitu patiebatur, & circa jecoris regionem querebatur; totam noctem inſomnem tranſigebat, cibum non guſtabat, ſed avidiſſime gelidam bibebat; cum ſupra jecur manum admovetem, magnam inibi percipiebam caliditatem, & ægrotans dolorem, de quo potiſſimum conquerebatur; nullus tamen ibi erat tumor aut inflatio aliqua.

Eryſipelas jecoris his ſignis denotari contendit *Amatus*, & merito, cum fuerit ejus inflammatio ſine ſenſibili voluminis augmento; partem vero hepatis, quæ ventriculo contigua eſt, magis affici crediderim ex defectu tuſſis, dyſpnœæ ſeu affectionum pectoris & præſertim ob affectionem ventriculi, ut docet experientia; ergo inflammata erat potiſſimum pars hepatis concava.

Curatio Amati. Phlebotomia pro altera vice inſtituta eſt, emulſionem ex aqua cichorii extractam ſyrupo de cichorio & nymphææ edulcoratam addidit, conſervam de acetoſitate citri identidem guſtandam permiſit, nec non ptiſanam ex aquis cichorii, endiviæ, acetoſæ, portulaſæ cum ſyrupo de acetoſitate citri & violarum, ſuccoque granatorum acidorum propinavit; fovit regionem hepatis linteo intincto in ſucco lactucæ, endiviæ & pauco aceti roſati; tempora, nares, frontem inungi juſſit ex unguento populeo; pro cibo fuit emulſio cui deinde addidit jus pulli cum ſemine citri, acetoſæ & berberidis, nec non decoctum hordei tamarindatum; ſupervenit autem quinto die ſudor criticus & ægra convaluit.

2. *Hepatitis pleuritica*, *Suſpirium irruptum* Pauli Æginetæ; vide Amati Cent. IV. Cur. 1. Durant Journ. de Med. May 1757. p. 377.

Eſt ea ſpecies quæ ab inflammata parte gibba hepatis procedit, quæque dignoſcitur ex eo quod præter dolorem & tumorem hypochondrii tactu exaſperatum, adeſt tuſſis & dyſpnœa, non tamen ita graves; ſicut nec ipſa febris ita vehemens ac in vera plehritide, pro qua tamen non raro habetur in praxi; exemplo proſtant a *Galeno* quæ videre eſt apud *Zacutum Luſitanum l. 2. Med. princip. hiſtor.* 101. & *in loco citato*; præterea aderat ſputum cruentum. Diſtinguitur tamen a pleuritide dextri lateris imam partem afficiente dolore punctorio mitiori, quandoque nullo, tum exſpiratione facili, quæ in pleuritide eſt difficilis, uti & inſpiratio, nec non tuſſi ſæpius arida & mitiori.

Diſtinguitur a colica & ab hepatalgia per febrem acutam, tuſſim & dyſpnœam, morbique totius acutiem.

Urinæ in hac ſpecie dicuntur aquoſæ, non flavæ. Utut genæ rubeant in vigore morbi, cutis flaveſcit non raro.

3. *Hepatitis muſcularis* Etmuller. de inflammat. hepatis pag. 291. Bonet. Sepulchr. Obſerv. 29.

Muſculorum abdominis inflammationi debetur hæc ſpecies, & inde compreſſo, quandoque etiam ab eadem cauſa concuſſo hepati; certum porro eſt pluries erraſſe Medicos qui hunc morbum hepatis inflammationi tribuerunt, ut patet ex *Valleriola libr.* 4. *obſerv.* 6. *Bartholini centur.* 2. *epiſtola* 46.

Dignoſcitur contactu cutis, pulſatione tumoris, ejus circumſcripſione, quandoque ultra hepatis limites & ſupra coſtas extenſi, abſcentia tuſſis, dyſpnœæ; vomitionis, ſingultus. Similem morbum a gravi hujus partis contuſione ortum pro hepatitide habitum cum cadaveris apertura *vide* apud *Boneti Sepulchert. Tom.* 2. *pag.* 311. *obſerv.* 28. abſceſſus erat pugni magnitutine.

4. *Hepatitis cyſtica*, *vide* Boneti Sepulchret. obſervat. 10. Tom. 2. pag. 303.

Eſt ſpecies quæ veram hepaaitidem referebat, in qua ita contuſa fuerat cyſtis fellea, ut rupturam pateretur, quod citra gravem hujus dolorem & phlogoſim fieri non potuit; bilis effuſa fuit; æger intra quatridum obiit; ex ſimplici vulnere cyſtidis hujus exſurgit tympanitis obſervante *Alex. Stwart in Philoſoph. Tranſact.* Sed ex gravi projectione corporis contra ſcammum, puer, de quo hic agitur, debuit inflammationem ſimul cum ruptura cyſtidis experiti.

5. *Hepatitis obſcura* Jonſtoni Idea univ. medic. *Spuria* Bartholin. obſ. 73.

Eſt ea quæ a tuberculis, furunculiſve hepatis pendet, vel ab ulcere, vomica fovetur, vel a cal-

calculis tum cyſtidis ſelleæ, tum hepatis excitatur, ſed ita exiguis ſtipata ſymptomatis, ut pyrexia ſit vel nulla, vel fugas, vel lenta, ſeu hectica; vel ſi febris adſit, dolor exiguus ſit, renitentiave aut tumor deficiant, vel ab hepatis inflatione, duritie pendeant; vel demum tantummodo ſit phlogoſis hepatis, quam intemperiei calidæ nomina Veteres deſignant; ea vero ſpecies inter hepatitidem & hepatalgiam ulceroſam, ſcirrhoſam, &c. ambigit, haſque varietatis diſtinguere in viris valde arduum eſt.

6. *Hepatitis ſuppurans; Febris typhodes* Foreſti obſerv. 37. lib. 1. Durand Journ. de Med. Mai 1757 pag. 377. inciſione ſanata.

Eſt morbus ſecundarius, hepatitidem veram ſubſequens, ab hepatitide exquiſita diſtinctus, ex eo quod veluti ejus recidiva ſit, & in longum tempus protrahatur, atque in purulentiam hepar abeat cum febre initio acuta; nam cum ſuppuratio inſtituitur, febris intenſior videtur, noctu exacerbatur, & facto pure hectica evadit; interea tumor hypochondrii major, mollior, dolor conſtans, ſitis urget, lingua ſicca & aſpera eſt, ager macie notabili in dies creſcente abſumitur cum calore acri; tum vel ſupervenit hepatirrhœa, vel rupto introrſum abſceſſu aſcites purulentus, vel extrorſum a Chirurgo abſceſſus aperitur, & ſi pus album, laudabile effluat, ſpes eſt ſanationis; ſi amurcoſum, bilioſum, immedicabile malum eſt. Vide etiam *Morand Mem. de l'Acad. de Chir. T. 2.*

XXIX. SPLENITIS. *Lienis inflammatio* Sennert. Lib. 8. part. 4. cap. 5. *Splenitis* Felic. Plateri; *Dolor hypocondrii ſiniſtri qui ſplenitis* Plateri. *Inflammation de la Rate.*

Eſt phlegmaſia, cujus præcipua ſymptomata ſunt tumor hypochondrio ſiniſtro, lienis molem & figuram referens aut locum occupans, cum renitentia, dolore tactum non tolerante, calore, & pyrexia utplurimum remittente.

Diſtinguitur a nephritide ſiniſtri renis, quod tumor in ſplenitide magis extrorſum protuberet, quod altiorem locum obſideat, quod pulſatili dolore ſtipetur; quod hominem medium quaſi cingat, dolore obſcuriore notetur; pyrexia præterea eſt quarto quoque die utplurimum exacerbans, pedes & genua rubent, nares & aures quandoque palleſcunt; adde reſpirandi difficultatem, & abſentiam ſymptomatum nephriticorum, ut dyſuſuriæ, retractionis teſtis, &c.

1. *Splenitis phlegmonodea.*

Cognoſcitur ex tumore lienis, utplurimum, locum, figuram retinente; dolore, calore, & pulſatione ejuſdem, cum febre acuta, cibi faſtidio, ſiti, decubitu ſupra latum ſiniſtrum difficili.

Curatur eodem modo ac hepatitis; de quibus conſulatur *Riverius;* verum ita rarus eſt hic affectus ut præter *Foreſtum* qui bis hunc ſe obſervaſſe refert, nec deſcribit, neminem noverim, qui ejus exiſtentiam teſtetur.

XXV. NEPHRITIS, *Renum inflammatio* Sennerti lib. 3. part. 7. ſect. 1. cap. 8. *Phlegmone renum* Proſp. Alpini. *Neohritis* Helmotii. *Inflammation des Reins*, *Nephretique*. *Ægri Nephritici.*

Eſt phlegmaſia acuta dolore lumbari e regione renis, urinæ ardore, mictione frequenti & pyrexia ſtipata, quandoque etiam vomitione, cruris ſtupore &c.

Differt a lumbagine inflammatoria quod æger antrorſum flexus erigat truncum ſine notabili dolore, in lumbagine cum atroci; quod in nephritide ſit dolor ureterum iter ſequens, dyſuria, urina, quoad colorem valde mutata, non vero in lumbagine: In nephralgia nulla pyrexia eſt, unde a nephritide diſcrepat.

Differt ab enteritide quod dolor raro ad exteriora referatur, in enteritide & ſplenitide ſæpe ad anteriora, ſeu ad abdomen; a colica per febrem acutam & dolorem in rene fixum, & viarum urinariarum affectus, excepto quod in colica etiam iſchuria accedit.

1. *Nephritis vera.*

Eſt ea quæ a febre ortum ducit, non vero in qua febris dolori ſupervenit, ob calculum commotam; in vera ſcilicet non adſunt cruris ſtupor teſtiſque retractio, quæ adſunt in calculoſa; de cætero febris nunc vehemens & ardens, nunc mediocris cum pulſu parum duro; renum aut renis alterutrius dolor gravativus, diſtendens, aut pungitivus, qui reſpondet infra tertiam coſtam ab ima numerando, & tres tranſverſos digitos a ſpina dorſali; accedit ſitis, anxietas, pervigilium, nauſea, & vomitio; reficiuntur ſtatim contenta in ſtomacho, dein bilis; utrum rejiciantur materies urinam redolentes valde dubito, nec experimento in cane captum ligatis vaſis renalibus hoc mihi unquam oſtendit; alvus eſt conſtipata, urina flammea, ardens, quandoque cruenta, in vigore morbi quandoque ſuppreſſa.

Curatur repetitis phlebotomiis, ptiſana leniente ex infuſo florum malvæ, violæ, radicum althææ; veſpere emulſiones narcoticæ; imo ad dolorem ſedandum laudanum ſolidum interdiu præſcribentur; clyſmata ex caſſia & foliorum malvæ decocto injicientur addito oleo, vel æger ex decocto caſſiæ purgatus balneum ingredietur tepidum; purgatio autem parari poteſt ex unciis duabus pulpæ caſſiæ, florum malvæ & violarum, pug. 1. bulliant in ſeri lactis vel aquæ pulli libra una; fiat potio pro duabus doſibus.

Vix poteſt autem purgari, niſi repetitis ter vel quater in die phlebotomiis dolor ſublevatus fuerit; balneum vero iterabitur; imo ſi nulla ſit ſuſpicio ſaburræ in primis viis, tempeſtaſque ſit calida, ante balneandum eſt, quam ad catharſim devenias. Si vero febris ſaburram primarum viarum pro principio aut fomite habeat, ut ſi lingua ſit ſordida, ſapor pravis in ore, morbus ab horrore inceperit, vix

balnea

balnea in morbo conveniunt etiam poſt catharſim; e contra vero ſi ab equitatione; itineratione, calore ſummo, vigiliis, liquoribus ardentibus ortum duxit, ſine ſignis ſaburræ, in bilioſo æſtivo tempore phlebotomiæ & balnea ſunt ſumma præſidia.

2. *Nephritis calculoſa* Carol. Piſon. de morbis a colluvie ſeroſa.

Dignoſcitur a nephritide vera; 1. dolore acutiori a calculo per exercitium, iter in rheda, commoto, pertinacius revertente, in intervallis gravativo; 2. urina cruenta, quandoque arenuloſa, mucoſa; 3. ſtupore cruris ejuſdem lateris; 4. teſtis retractione, dolore etiam ureteris ductum ſe te; 5. nauſea & vomitione.

Principium morbificum eſt calculus veſicæ, vel lapillus craſſior commotus, e ſede aſſueta dimotus & premens, vellicans renem, vel ureterem, ubi concurrit plethora, hæmorrhoidum ſuppreſſio, arthriticæ materiæ metaſtaſis ad renes, error in diæta, gymnaſticave admiſſus, uſus diureticorum præſertim calidorum.

Curatur in paroxiſmo eodem modo ac vera nephritis, eo diſcrimine quod paucioribus phlebotomiis opus ſit; aſt balneatio etiam bis in die repetita antea neceſſaria ſit quam æger fuerit purgatus, cum ſaburra primarum viarum incuſanda non eſt, ſed calculi commotio; ptiſanæ lenientes ex ſeminibus lini, floribus malvæ; oleum amygdalarum dulcium, potus nitrati, emulſiones & narcotica, nec non clyſmata ex aqua fontana conveniunt. Si exiguas arenulas rubras æger mingere conſueverit, quod ſenibus nephtalgicis eſt familiare, nec grandiores calculos ſuſpicemur, tunc leniſſima diuretica, imo lithontriptica levia, præſcribi poſſunt ſub ſpe ejiciendæ arenulæ; ſi vero majorem calculum reni impactum ſuſpicemur, ab omni diuretico abſtinendum eſt.

Ad pellendas arenulas valent ptiſanæ ex ſucco limonum cum paucis parietariæ foliis infuſis, julapia ex decocto foliorum parietariæ, oleo amygdalarum & laudano, infuſa foliorum herniariæ, decoctum corticis radicum calcitrapæ, fructuum cynorrhodonis &c.

Quomodo nephritis differat ab pſoadis phlegmone vide in *lumbagine pſoadica*.

Si Nephritis renem dextrum afficiat, non raro dolor magis deorſum & ad anteriora refertur, quaſi circa cœcum.

3. *Nephritis arthritica* Fr. Hoffmanni Tom. 3. De Meyſerey Tom. 2. num. 374.

Eſt varietas calculoſæ, in qua per ſinapiſmos & lavipedia calida materies morbifica ad pedes eſt revocanda, non neglectis generalibus auxiliis.

De Phlegmone pancreatis vide *Vomitum*.

De Phlegmone capſularum atrabilarium vide *Nephralgiam*.

CLAS-

CLASSIS QUARTÆ SYNOPSIS.

SPASMI

CHARACTER. Contractio, vel conſtans, vel interpolata, muſculorum motui locali, non reſpirationi, nec circulationi proprie, inſervientium, voluntati non reſpondens.

ORDO I. SPASMI TONICI PARTIALES. *Regiditas & immobilitas artus vel Organi determinati.*

I. STRABISUS, *Strabiſme*, oculi ſpaſmus axium apticorum divergentiam inferens.
II. TRISMUS, *Tic*, *Sarrette*, maxillæ inferioris ſpaſmus tonicus, vel clonicus.
III. OBSTIPITAS, *Torticolis*, colli ſpaſmus tonicus, capitis nativam mobilitatem & directionem mutans.
IV. CONTRACTURA, *Contracture*, artus cujuſdam, ut brachii; vel cruris, conſtans, diuturna, rigiditas ſenſim exorta.
V. CRAMPUS, *Crampe*, ſubitanea, fugax, dolorifica muſculi rigiditas.

ORDO II. SPASMI TONICI GENERALES. *Rigiditas totius fere corporis.*

VII. TETANUS, *Tetanos*, ſpaſmus generalis ſubito ortus eum diſpnœa.
VIII. CATOCHUS, *Catalepſie*, ſpaſmus generalis ſenſim factus ſine dyſpnœa.

ORDO III. SPASMI CLONICI PARTIALES. *Agitatio invita & coacta cujuſdam organi, vel artus, cujus motivum non percipitur.*

IX. NYSTAGMUS, *la Souris*, ſpaſmus clonicus oculi, palpebræve.
X. CARPHOLOGIA, *Soubreſaut*, ſpaſmus clonicus manuum carpive in acutis.
XI. PANDICULATIO, *Tiraillement*, ſpaſmus artus ſucceſſive extendens per vices, ſemi voluntarius.
XII. APOMYTTOSIS, *Ebrouement*, ſuccuſſio cutis & capitis tremula, violenta, cum exſpiratione ſonora, quaſi ſtertoroſa.
XIII. CONVULSIO, *Convulſion*, agitatio invita artus, vel muſculi cum animæ libertate, circumſtantiarum perceptione.
XIV. TREMOR, *Tremblement*, artus alterna per itus & reditus frequentes motitatio cum movendi voluntate concurrens.
XV. PALPITATIO, *Palpitation*, pulſatio in regione cordis pulſui arteriarum numero, ro, minime vero intenſiate, reſpondens.
XVI. CLAUDICATIO, *Boitement*, eſt inter gradiendum cruris motus, quo centrum gravitatis trunci ſenſibiliter dextrorſum transfertur.

ORDO IV. SPASMI CLONICI GENERALES. *Sunt ſpaſmi clonici vel totius corporis, vel ad plures partes extenſi.*

XVII. RIGOR (rectius phricaſmus) *Friſſon*, eſt totius cutis ſuccuſſio frigorifera.
XVIII. ECLAMPSIA, *Convulſion des efans*, eſt artuum, vel muſculorum plurimorum ſpaſmus clonicus acutus, cum ſenſuum obſcuratione.
XIX. EPILEPSIA, *Epilepſie*, eſt ſpaſmus clonicus, periodicus, chronicus, artuum, cum ſenſuum obſcuratione.
XX. HYSTERIA, *Paſſion hyeſtrique*, eſt artuum; organorumque etiam internorum ſpaſmus clonicus, tonicuſve, paroxyſmis fugacibus leviter variantibus, cum mortis formidine intenſiſſima.
XXI. SCELOTYRBE, *Danſe de S. Guy*, eſt motus ſemivoluntarius vel unius lateris, vel totius corporis inter gradiendum, geſticulalionem, aut ridiculam hiſtrionis feſtinationem referens.
XYII. BERIBERIA, *Beriberi*, eſt motus gradientium genua retrahens cum tremore, formimicationis ſenſu, vocis raucedine, Indis familiaris.

CLAS-

CLASSIS QUARTÆ THEORIA.

MORBI CONVULSIVI, SEU CONVULSIONES.

1. SIc nominatur ea Claſſis a VVilliſio Tom. 1. pag. 453. *Motus excedentes ſpaſtico-convulſivi*, Nenter. Tab. 108. *Convulſiones* in genere, Juncker. Tab. 53. *Morbi ſpaſtici* Bart. de Moor. Pathol. *Spaſmi* & *convulſiones*, Heiſteri Compend. Medic. pract. *Motus inordinati ſpirituum animalium*, Ettmuller. Tom. 1. *Spaſmus* & *Tetanus* Hippocrati, imo *Spaſmata*, in Coac. *Synoke* Aretæo: *Spaſmodea pathe* Galeno. *Diſtenſiones nervorum*. Celſo. *Conductiones* Cælio Aureliano. *Morbi motorii* Ill. Linnæi. *Morbi ſpaſmodici ac ſpaſtici* Neotericis, vulgo *Spaſmes* Americanis; *Maladies convulſives* Gallis; *Convulſive diſeaſe* Anglis, or *nervous malady*. Vulgo etiam *Vaporum* nomine diſſimulantur, & appellantur a Raulino de affectibus ſoporoſis, 1758.

Spaſmos dicitur a Græeo *Spao*, traho, quia convulſiones eſſe a nervorum retractionibus verſus caput exiſtimabant Veteres, qui tendines a nervis diſtinguebant.

3. Convulſio eſt invita & violenta muſculorum motui locali inſervientium contractio; unde convulſivi dicuntur morbi, quorum præcipuum ſymptoma eſt convulſio ſive conſtans, quam Neoterici *Spaſmum* vocant, & Græci *Tetanum*; ſive interpolata & agitatoria, quam Neoterici *motum convulſivum*: Antiqui vero cum Boerhaave proprie *convulſionem*, & Græci *Spaſmum* appellabant.

Ut itaque cognoſcatur convulſivus morbus, cognoſcendum eſt prius in ægritudine præcipuum ymptoma, ſeu magis obvium, de quo æger vel adſtantes potiſſimum conqueruntur, a quo plus metuendum videtur; præterea reſpiciendum eſt an organum convulſivum ſit motui locali deſtinatum; nec enim contractio cutis, ventriculi, veſices inter convulſiones poteſt jure recenſeri; quod ſi valeret, omnes fere morbi inter convulſivos deberent recenſeri, & ut evacuatorii, anheloſi, doloriſici, febriles, inflammatorii, demum diſtinguendum eſt num illi motus muſculares ſint inviti & violenti.

Utrum autem motus ægri ſit invitus vel voluntarius, non ita facile eſt dignoſcere, ut dum ægri infantes, mente capti, ſomnolenti exagitantur violenter, nec enim poſſunt illi quid velint aut nolint loqui; ſupereſt itaque ut eorum geſtus attente examinemus, & ex circumſtantiis judicemus an motus illi ſint voluntarii, necne.

Si itaque geſtus, motus & poſitura ea ſerie ſe mutuo ſubſequantur in ægro, ſeu ita ſint ordinata & concinna, ut in finem ab externis cirumſtantiis cognoſcendum conſpirent, ſig-ſunt motum non eſſe convulſivum, ut ſi æger aphonus, phlebotomiam averſans, ſeſe a Chirurgi manibus magno conatu defendat.

Verum ſi ab objectis circumſtantibus non videantur ægrotantis conatus determinati, ſed ab interna cerebri diſpoſitione dependeant, tunc ejus actiones ſunt vel convulſive, vel ſimpliciter deliriæ, quod in praxi vulgo confunditur, nec diſtingui refert; ſi æger v. g. ob retinæ vitium videre ſibi videtur muſcas in aere volitantes, easque manibus venetur, aut floccos in ſtragulis legat, motus *delirus* eſt, non convulſivus, quia ad finem ab objecto externo imaginario evidenter determinatur; verum ſi nullum ſit objectum, etiam imaginarium externum, ad quod conatus referantur, illi convulſionibus annumerantur.

Præterea *violenti* ſunt conatus convulſivi; violentus dicitur motus, qui majores virium impenſas exigit, quam quibus diu ſuſtinendis par eſt motrix potentia; ita ut quo fortiores ſunt reſpectu facultatis motricis, eo violentiores ſint; unde fit ut licet in ſe ſint debiles illi conatus, violenti tamen ſint, ſi facultas motrix ægri ſit minima, ſeu æger exſolutus; ſic infantuli tenelli certe debiles motus tum artuum; tum oculorum exerunt, dum convelluntur; aſt convulſivi ſunt illi motus utcumque debiles, quia ſi ſpectetur exiguus robur hujus ætatis, & muſculorum illorum, maxime vero ſi in agone mortis accedant, violenti ſunt.

Phreniticus e contra & maniacus fortiſſimos initio morbi motus exerit, eoſque invitos, aſt non violentos & abſonos, cum ſcilicet ſeſe ab adſtantibus eum vincire aut coercere conantibus expedire nititur. Demum non invitus quicumque muſculorum motus violentus convulſivis accenſetur a Medicis, licet inconcinnus ſit; motus enim pectoris in tuſſi, cordis in febre, non proprie convulſivis morbis annumeratur, licet aſthma convulſivum, palpitatio hyſterica his accenſeantur, ſed fatendum eſt limites claſſium accuratos vix aſſignari poſſe, ob familiarem Medicis loquendi ineoſtantiam.

Theoria Convulſionis.

3. Violenta & coacta muſculi contractio Græcis *ſpaſmus*, Latinis *convulſio* dicitur; hinc morbi ſpaſmodici, ſeu convulſivi ſunt illi quorum præcipuum ſymptoma convulſio eſt.

Contractio muſculi, ex *Phyſiologicis*, fit per vim fluidi nervei in fibras motrices muſculorum immiſſi, cujus ſcilicet interventu fibre illæ corrugantur, & totus fibrarum faſciculus, ſeu muſculus decurtatur.

4. Circa mechaniſmum hujus corrugationis vigent tres opiniones. 1a Bernoulliana, a *Borello* accepta, ſupponit veſiculas oblongas in fibrarum textu, quæ vi fluidi nervei ſphæridæ, adeo-

adeoque breviores evadunt. 2ª Moleriana, a *D. Privat de Molieres*, ſupponit vaſa ſanguifera muſculi fibrillis nerveis tranſverſis vincta, & ex cylindris in vaſa nodoſa mutata, quorum alternis articulis inflatis, compreſſæ hinc & inde fibræ carneæ corrugantur; & ſic muſculi abbreviantur; 3ª opinio ſupponit fluidum nerveum electricum majori vi electrica imbui, cum a facultate animæ motrice incitatur in muſculos, atque illæ fibræ prius parallelæ, & identidem tranſverſis fibrillis colligatæ, a ſe mutuo recedunt in nodorum interſtitiis, (ut accidit duobus filis ſic diſpoſitis, cum electrica vi imbuuntur) ſicque in rhombos dilatantur fibrarum interſtitia, quod ſine muſculi decurtatione fieri nequit.

5. Facultas fluido nerveo vim imprimens ad motum muſcularem in quacumque opinione; eſt vel *libertas*, quæ a voluntate aut noluntate determinatur, unde actiones *liberæ* dicuntur; vel eſt natura, quæ a cupiditate aut averſione ſenſitivis determinatur, unde actiones *naturales* vocantur. *Voluntas* vero eſt inclinatio animæ in aliquod objectum, pro ratione boni vel mali, in illo diſtincte percepti; itaque motivum quod contractiones muſculorum liberas determinat, eſt ſimilis ſeu intellectualis boni vel mali perceptio.

6. *Cupiditas* vero eſt inclinatio animæ verſus objectum pro ratione boni, & *averſatio* reclinatio ejus ab objecto pro ratione mali in illo confuſe perceptorum, adeoque *motivum* quod actiones naturales determinat eſt perceptio boni vel mali, eaque confuſa ſeu ſenſitiva.

7. Omnis actio corporea ſit per contractionem muſcularem: ergo cum omnes actiones corporeæ ſint vel naturales vel liberæ, omnes motus muſculares ſeu actiones determinantur ab alterutro ex hiſce motivis.

8. *Motivum* eſt ratio ſufficiens actionum hominis; verum nihil fit ſine ratione ſufficiente, ergo nulla contractio muſcularis fit ſine alterutro ex hiſce motivis.

9. Dantur actiones ſeu contractiones muſculares ſine apperceptione motivi eas determinantis.

10. Apperceptio eſt cognitio propriæ noſtræ perceptionis, definiente *VVolfio*; docet autem experientia plures a nobis actiones fieri, ut nictare, deglutire, oculos ad objectum dirigere, auris internos muſculos ad diſtinctiorem auditum aptare, &c. abſque eo quod earum actionum utilitatem cognoſcamus, dum hæc agimus: ergo dantur actiones, quas edimus ſine apperceptione motivi eas determinantis. Perceptiones vero illæ, quæ nos determinant, ſunt obſuriſſimæ, vel dudum e memoria elapſæ.

11. Actiones muſculorum intus in corpore ita latentium, ut eorum actio ſeorſim ſub ſenſus non cadat, qualis actio muſculorum oculi, auris internæ, gutturis, &c. fiunt ſine apperceptione moviti eas determinantis, quia cum illa ignoremus, eas non conjungimus cum motivo, utcumque clare percepto: Illæ vero actiones nobis inſciis, & nolentibus ſæpe fiunt. Sic velim, nolim, cum objectum quoddam intueor, amborum oculorum muſculi ita concinne agunt, ut palpebra ſuperior ſit ſemper in eadem a pupilla diſtantia, necnon ut ambo axes optici ad objectum viſum convergant.

12. Sic velim, nolim, cum progrediendi mihi conſilium eſt, muſculi lumborum, & crurum ita agunt, ut centrum gravitatis trunci mei nunc a dextris ad ſiniſtras, nunc a ſiniſtris ad dextras transferatur, ut *Borellus* demonſtravit; ſecus lapſus vitari non poſſet, nec proinde progreſſio fieri.

13. Perceptio obſcura neceſſario confuſa eſt, adeoque cum actiones naturales dicuntur illæ, quæ determinantur a perceptione confuſa boni vel mali inde eventuri; actiones, quæ fiunt juxta perceptionem obſcuram boni vel mali, ſunt naturales, non vero liberæ.

14. Nemo, ut puto, dubitat, quin anima ſit principium actionis muſculorum oculos ad viſionem diſtinctam, crura & truncum ad progreſſionem moventium: vix enim hodie infantes credunt dari automata, ſeu machinas quæ ex ſe ipſis moveantur; ergo actiones, quæ nobis etiam invitis & inſciis fiunt, ad animam tamquam auctorem referendæ ſunt.

15. Adde, quod actiones conſuetudinales imputantur, quia licet naturaliter fiant, non libere, interea penes libertatem noſtram fuit olim pravas illas conſuetudines avertere, & etiam nunc illas ſenſim amittere; ſed abſurdum foret imputare homini actionem mere mechanicam, ut aiunt, ſed quæ ab anima non pendet; ergo actiones naturales ab anima etiam dependent, & non ſunt mere mechanicæ.

16. Natura eſt ea animæ facultas, quæ actiones a cupiditate, aut ab averſione ſenſitivis indicatas exſequitur; illa eſt ergo principium movens muſculos in omni actione naturali, ſeu cujus motivum eſt confuſa, vel obſcura perceptio boni vel mali, inde exſpectandi.

17. Actiones, quæ determinantur a voluntate ſimul & cupiditate, quæque proinde fiunt lubenter, dicuntur *voluntariæ*, ut deglutitio vini ab homine debili, ſitiente ſimul, & vinum eſſe optimum in hoc caſu medicamentum judicante. Actiones *coactæ* ſunt illæ, quas ratio ſola ſuadet, & averſario ſentiva diſſuadet, ut porrigere brachium grangrænoſum a Chirurgo amputandum; injucundam, ſed neceſſariam potionem deglutire.

18. Coactæ etiam ſunt naturales actiones, quæ injucundæ, ſed quibus omiſſis pejus quid eventurum timetur, ut alvum cum niſibus egerere in teneſmo, tuſſire dum quid in glottidem illapſum eſt; ſitum mutare in anxietate, quam nullus ſitus conſtans ſublevat.

19. Actiones aliæ ordinariæ ſunt & faciles, aliæ violentæ. *Faciles* ſunt illæ, quarum reſiſtentiæ

fine.

ſine conſueto majori virium diſpendio ſuperantur; *Violentæ* vero, quarum reſiſtentiæ magnæ ſunt, & non niſi vix reparabili virium diſpendio ſuperantur.

20. Actiones itaque ſunt eo violentiores, 1. quo ſunt abſolute majores, quod ex virium impenſa æſtimatur; 2. quo facultas motrix eſt minor; nam reparatio virium impenſarum eſt eo difficilior, quo jactura major, & facultas eam paſſa minor eſt.

21. Convulſio eſt actio muſcularis, quæ virium impenſam ejus vehementiæ & diuturnitati proportionalem exigit. Eſt enim mutatio in corpore humano vivente, cujus principium eſt in eo ipſo homine qui mutatur; ergo eſt hominis actio.

Omnis actio eſt effectus virium quarumdam, quæ agendo abſumuntur in vincendis reſiſtentiis; nulla enim eſt actio in corpore ſine reſiſtentiis; in contractione muſculari ipſius muſculi inertia, rigiditas fibrarum, pondus artuum, hujus contractioni reſiſtunt. Atque cum vehementia actionis repetatur ex mole movenda, jacturæ virium reſpondent vehementiæ motus muſcularis, nec non ejus diuturnitati, quod abunde docet quotidiana experientia.

22. Actio muſcularis, quæ non plus virium impendit, quam quod quotidie ſomno & paſtu reſarcitur, *exercitium* dicitur; quod vero plus impendit & delaſſat, *labor* eſt. Qui convulſione afficitur, vere laborat, adeoque partem virium ſuarum non facile reſarciendam amittit, atque ſi facultas motrix ſit ſolito minor, aut morbus paulo diuturnior, convulſio eſt morbus violentus: merito itaque dicitur convulſio, violenta muſculorum actio.

23. Convulſio vere morboſa eſt coacta, proindeque involuntaria; docet obſervatio; nam ægri, etiamſi nolint, muſculos contrahunt; verumtamen dantur leviores convulſiones, quæ a voluntate determinantur, & quas etiam natura, non amplius conſentiente voluntate, cum aliquali voluptate & levamine exſequitur, ut oſcitatio, pandiculatio, ſternutatio, quas pro lubitu excitamus.

24. Convulſio eſt conatus naturæ ad corporis humani ſtatum in meliorem vel gratiorem mutandum. Illa propoſitio, quæ ab omnibus *Hippocratis* & *Galeni* aſſeclis ita admittitur, ut a nemine ex Antiquis ante *VVilliſium* non admittatur, apud pleroſque Neotericos mechanicæ ſectæ clientes paradoxa videtur, adeoque explicanda eſt.

25. Labor, qui tendit ad quemdam finem, ſeu ſcopum vocatur *conatus*; quod vero convulſio ſit labor, ſeu actio volenta naturæ prius definitæ, (16) patet ex antecedentibus; ſupereſt ut finem ſupra (24) indicatam, finem eſſe convulſionis oſtendamus.

26. Natura nihil agit ſine motivo, id eſt, homo etiam invitus & inſcius, ſi quid agat, aut quemdam artum moveat, nunquam illum ſine ratione ſufficiente movet; nihil enim fieri ſine ratione ſufficiente, id eſt, ſine motivo, dum de homine agitur, norunt omnes. Motus enim quos conſuetudine ducti, inſcii exſequimur, ut nictare, dexteram præ ſiniſtra amico porrigere, centrum gravitatis corporis ambulando hoc & illuc transferre; illud, propter motiva olim percepta (quorum memoria excidit,) facimus; cum itaque convulſiones ſint actiones, eas a motivo quodam determinari, ſeu finis cujuſdam gratia fieri conſequens eſt.

27. Illud eſt finis, quo adepto levatur homo, & aliquali voluptate perfunditur, atque a labore quieſcit; verum eſt aliquid, licet ſæpius ignotum, quod cum adepti ſimus, nos voluptate ſaltem obſcura afficit; in oſcitatione, in ſternutatione, pandiculatione, quæ convulſiones ſunt, ut quiſque expertus eſt pluries; ergo in quemdam finem utilem vergunt convulſiones.

28. Antequam ſternutemus inſpirato tabaco, ſentimus aliqualem titillationem narium, qua ad expetendam ſternutationem incitamur, qua titilatione ſedata ſublevamur; & finis ſternutationis eſt, aere firmiter exſpirato in nares poſticas directo, tabacum, vel quid titilans, ſi ſit, everrere.

29. Ante pandiculationem percipimus torporem quemdam totius machinæ, quem mutare cupimus, & illa peracta agiliores & ſublevati nobis videmur. Docet autem *Sanctorius* quod inter pandiculandum & oſcitandum ſextuplo major quam ſolito exhalat perſpiratio: docet Phyſiologia ſanguinem fluxiorem & expeditiorem evadere; & hæc eſt finis harumce convulſionum.

30. Qui eas convulſiones ſine animæ concurſu explicare contendunt, hos motus tanquam inordinatos, & fortuitos conſiderant ſine fine aut ſcopo inſtitutos, atque ſympatiæ inter nervos olfactorios & nervos exſpiratorios adſcribunt, intelligendo per hanc vocem, communicationem motus impreſſi a tabaco nervis olfactorii, & inde nervis pectoris.

31. Verum ille mechaniſmus falſus eſt, & mechanices legibus contrarius: 1. Nervi olfactorii non poſſunt majorem motum communicare aliis nervis, quam quem acceperunt: verum motus, quem acceperunt a grano uno tabaci illis adhærentis & ab aliquo tempore quieſcentis; eſt infinite minor quam motus concuſſorius pectoris & totius corporis in ſternutatione: ergo nec ex hoc mechaniſmo poteſt deduci ſternutatio. 2. Illi motus minime ſunt fortuiti & inordinati, ſed conſtanter incipit lenta, magna, inſpiratio, quam ſequitur velox magnaque exſpiratio in nares poſticas directa, & ex mille aliis motibus æque poſſibilibus, ille ſolus ſequitur, non vero riſus, ſingultus, ſuſpirium, oſcitatio, tuſſis, vox, cantus, loquelæ, &c. quibus finis propoſita non attingeretur, & ille ſolus ſequitur qui naturæ cupiditatem explet; ergo iterum falſa theoria. 3. Nervi olfactorii in naribus communicant tantum cum nervis quinti paris, qui non agunt in ſternutando: in cerebro vero oriuntur a locis diſſitis ab ortu

exſpi-

exſpiratorium; aſt liceat in illis tenebris conjectare quod contingant nervos pectoris; tabacum tam agit tempore inſpirationis, quam exſpirationis, æque motus debet imprimi nervis inſpirationi inſervientibus. Nulla eſt ratio cur conſtanter muſculi inſpiratorii ſcenam ordinantur, ſequantur exſpiratorii; cur ſinguli determinato modo agant, non millenis aliis æque poſſibilibus; ergo ex omni parte falſa eſt ex theoria. Præterea inde mere mechanica ſternutatio ſequeretur, non vero ea quam pro libitu excitamus, aut ſimulamus, quam deriſio ſuſpendit.

31. Convulſiones morboſæ in hoc a levibus differunt, quod excitentur non ab occaſione externa & levi, ut eſt tabaci pulvis, ſed a gravi moleſto quodam principio interno, ut a ſanguine, vel muco acri cauſtico, ver. gr. membranam pituitariam vellicante, adeoque cum illi conatus felicem ſortiantur eventum, & ſternutationes illæ ægrum potius defatigent quam ſublevent, videtur paradoxum dicere eas eſſe naturæ conatus ad ſtatum corporis in meliorem mutandum, cum reipſa quandoque eum mutent in pejorem.

33. Fatemur equidem e convulſionibus morboſis, quæ ſemper ſignum ſunt funeſtum, aut pravum, quandoque, non vero ſemper, eventum pejorem ſubſequi, quam quod ab ea determinante materia morbifica metuendum videtur, atque illud ita verum eſt, ut ratione & experientia duce ars medica eos conatus refrænare cogatur: verum inde non evertitur noſtra propoſitio, convulſionem eſſe naturæ conatum ad ſtatum noſtrum in mediorem mutandum.

34. Neque enim diximus in convulſionibus morboſis conatus illos ſuam finem ſemper ſortiri, nec eos, utcumque in bonam finem a natura inſtituantur, eventu ſemper eſſe ſalubres. Homo qui ſeſe ſcalpendo cruentat, & inde ulcus grave contrahit, in bonam finem ſeu in levamen pruritus actionem ſuam dirigit, eventu tamen ſibi nocet; qui ut hoſtem ſtricto gladio inſequentem affugiat, foveam ſaltu tranſcendit, & ſe involuntario occidit, non minus bonæ finis gratia foveam ſaltu ſuperavit. Cum itaque homo quotidie erret, & incidat in Scyllam dum cupit vitare Charybdim, etiam in actionibus liberis, quid mirum ſi ab ſcopo aberret in actionibus naturalibus ad vitandum malum internum cujus non niſi confuſa eſt perceptio, agendo per organa latentia, viſui abſcondita?

35. Convulſiones tamen non ſolum omnes fiunt bonæ finis gratia, verum etiam non ſemper ſunt ominoſæ. Sic convulſio quæ videtur in præludio variolarum, obſervante *Sydenham*, ſignificat eruptionem ſalubrem ſequenti aurora exſpectandam. Tuſſis ubi quid noxii in pulmonum cavum delapſum eſt, ut clavi, aciculæ, ſola illud expectorat, & graves morbos prævertit. Sternutatio in puerperis, in ſoporoſis, (bonis avibus) non raro accidit, ut alias mittam obſervationes ab Auctoribus relatas.

36. Imo convulſiones ideo ſunt terrificæ, quia funeſtum corporis ſtatum deſignant, non vero quod ſemper eum ſtatum in pejus mutant. In morbis febrilibus acutis, ſopore, delirio ſtipatis, facultate exſoluta quid expectandum boni, etiam ſi natura hoſce conatus non exereat? Grave certo cerebro imminet infortunium; & in mortis agone conſtitutis convulſiones ſunt naturæ ultima conamina.

37. Idem eſt ſentiendum de convulſionibus in hoc caſu quod de jectigationibus ægrotantis in fine morbi, in quo per præcordia vix circulari poteſt ſanguis, & lethalis imminet ejus ubique hærentia; æger e dextris ad ſiniſtras, rurſus e ſiniſtris ad dextras irrequietus ſe verſat, nullius ſedis fixæ patiens; hoc pluries expertus iterum ſeſe jactitat, haud ignarus ab illis conatibus vires adeo neceſſarias imminui, perſpirationem cohiberi, mortem accelerari; interea tamen cum ſitu illo præſenti nihil pejus ipſi videatur, alium ſitum quærere invitus cogitur: homo enim a ſtatu præſenti rerum ſemper gravius afficitur quam a futuro, quem prævidet tantum, & non experitur. Unde vulgo dicitur: *malum præſens eſt omnium peſſimum*, & in deſperato rerum ſtatu, ſatius eſt anceps experiri auxilium, quam nullum.

38. Verbis expreſſis *Hippocrates* & *Galenus* (*l.6. epidem.*) convulſiones, quales ſunt ſternutatio, ſingultus tuſſis, oſcitatio, &c. naturæ tribuunt. „Depravati motus ſymptomata (ait *Riverius de* „ *convulſione*) alia ſolius naturæ ſunt opera, „ quæ tamen a morboſa quapiam cauſa violenter „ moveri ſit coacta; naturæ autem nomine *Gale-* „ *nus* intelligit facultatem quæ ciet motus in „ corpore neceſſarios, ſive ex voluntatis juſſu, ſive contra voluntatem, & regit animal, “ *Lib. 2. de ſymptomat. cauſis*. *Highmorus*, *Schneider*, aliique convulſiones tribuunt *expultrici* a materia morbifica irritatæ, & per *expultricem Riverius*, *Highmorus*, aliique vim, ſeu facultatem animæ intelligunt. (Vide *Riverii Phyſiologiam de facultatibus*.)

39. Ex eo quod actio quædam in ſolito frequentior, fortior, difficilior, ex eo morboſa eſt, ut reſpiratio, cordis contractio, ſecum ejectio, quæ frequentiores dicuntur, diſpnœa, febris, diarrhœa; verum ex eo quod actio hominis ſit frequentior, fortior aut difficilior, non minus eidem principio, ipſi homini, tribuenda eſt; ſecus labor non eſſet effectus ejuſdem facultatis, cui tribuitur exercitium; clamor non penderet ab eodem principio à quo pendet vox, &c. ergo ex eo quod convulſio ſit actio muſculorum fortior, difficilior, vel morboſa, non alteri agenti tribuenda eſt quam actio ſana, ſed coacta & difficilis; ſecus etiam ſine neceſſitate multiplicarentur. Hic valet *Helmontii* effatum, *quod in ſano edit actiones ſanas*, *illud in ægro edit actiones morboſas*.

36. Convulſio eſt actio hominis, licet morboſa & involuntaria; eſt ſiquidem contractio muſcularis; verum anima, quæ eſt principium vitæ,

vitæ, eſt principium omnium actionum hominis, ut docet fides, & philoſophia orthodoxa; nam vita eſt ſeries actionum tam naturalium, quam liberarum hominis (*VVolfii Philoſ. pract. 7.*) ergo anima eſt principium ejus actionis, quæ convulſio dicitur, ut omnium contractionum muſculorum qua ſunt actiones hominis.

41. Elaſtica retractio muſculi ſecti, vel cujus antagoniſta deficit, non eſt actio hominis, viget enim in cadavere, nullam vim hominis exigit, nullum conatum; & ſi muſculi in motu libero, vel naturali contraherentur tantum elaſtice, illi laxarentur in contractione; cum e contra tradentur; & homo defatigaretur, dum quieſcit, & ſublevaretur a labore, quorum tamen contrarium accidit, quod ſufficit ad confutandam opinionem *Illuſtr. Equitis Dedier*. Qui fluidum nerveum cum cruore in muſculis effervescere juſta *Borellum*, aut explodi more pulveris pyrii juxta *VVilliſium* putant, non mechanice, ſed phyſice motus & virium incrementum explicant; verum illud virium incrementum explicatur per hypotheſim dudum ex Scholis eliminatam, quæ etiam non reſpondet phænomenis, ſcilicet laſſitudini, quæ labori proportionalis eſt; nam non major eſt labor una ſcintilla magnum accendere pulveris pyrii cumulum, quam parvum: ex hac itaque hypotheſi, vires hominis laborando non minuerentur, quod eſt contra experientiam.

42. Errabant Cartheſiani, qui putabant voluntatem eſſe potentiam motricem, quæ tantum actiones liberas, ut cupiditates naturales, determinant; imo averſatio tum rationalis, tum ſenſitiva tam determinat motus, quam voluntas & cupiditas, ut in pathematis obſervare eſt: ergo ex eo quod actio ſit contraria voluntati aut cupiditati; ea non minus ad animam pertinent, quam ex eo quod ei ſit conſentanea, & utriuſque cauſa eſt facultatis motricis imperium in muſculos.

43. Si cum irritantur nervi a materia morbifica, anima non moleſtetur; & ſi ex hac moleſtia non inclinaret ad cauſæ noxiæ remotionem, ac demum ſi ex hac inclinatione animæ non ageret facultas motrix ad hanc removendam cauſam noxiam; inutilis foret harum trium facultatum concurſus in homine, minus eluceret divina in miſeriis humanis Providentia, gratis & ſine ullo levamine deſtrueretur machina, diſcruciaretur homo; & eo miſerior eſſet, quo moleſtiam perſentiens, & averſans nullo conatu ſe poſſet ab ea liberare: ex theoria noſtra, quæ Antiquorum eſt, elucet nexus, & finis harumce facultatum, quas nobis conceſſit divina benignitas.

44. Ex eo quod homo actiones edat liberas, quandoque rectæ rationi contrarias, non ideo negatur illum eſſe animal rationale; errare enim humanum eſt; nec ſequitur illas actiones, non animæ, ſed machinæ eſſe imputandas; ita licet homo actiones naturales edat rectæ rationi contrarias; nemo jure dixerit naturam, earum actionum auctorem, non eſſe animæ humanæ facultatem, aut actiones eas ſoli corpori tanquam potentiæ motrici imputandas eſſe: cum corpus in his muſculorum actionibus mere paſſive ſe habeat, & nemo unquam viderit cadaver, in quo nihil deficit præter animæ imperium, ſedem ſuam mutare, ambulare, vera muſculari contractione gaudere.

45. Ex eo quod anima ignoret, & nolit motus convulſivos, concludit *Illuſt. Heiſterus* ejus facultatem motricem non eſſe convulſionum principium.

46. Simili ratiocinio negandum foret animam eſſe principium movens in loquela, & deglutitione; quippe ea non ſolum ignorat ſe habere muſculos linguæ & uvulæ, necnon laringis, loquelæ inſtrumenta neceſſaria; verum & ipſi Anatomici quomodo agant ſingula illa organa ad diverſas voces & ſyllabas edendas ignorant maxime; ergo ignorat anima hos motus etiam in vigilantibus, a fortiori in illis qui dormientes clamant, aut qui parva conſuetudine ducti ſe nunquam juraturos, aut obſcœna locuturos juramento & verbis obſcœnis iterum affirmant; ignorant ebrii ira commoti quid deblaterant, & tamen ipſi deblaterant; nolunt quoſdam muſculos anginoſi movere, ne doleant, & tamen deglutiendo movent; ergo ex eo quod anima quoſdam motus edere ſe ignoret, & edere nolit, minime ſequitur quod eos non edat.

47. Objicit *Illuſtr. Archiater. D. de Gorter*, non magis intelligi quomodo anima agat in fluidum nerveum movendum, quam quomodo leviſſima cauſa mechanica; adeoque Animiſtraum ſententiam Machiniſtarum opinioni non eſſe anteponendam.

48. Verum 1. ut, etiamſi nemo intelligat quomodo gravitatis vis corpora deorſum trudat, nemo tamen jure dubitat quin agat in corpora cauſa gravitatis; ita etiamſi nemo intelligat quomodo anima agat in corpus, non eſt dubium quin ſit in anima motrix potentia, cui tribuendi ſunt motus ſaltem liberi corporis, & nobis ſufficit quod anima potentiam motricem, ſeu facultatem locomotivam habeat. 2. Prima idea motus & facultatis motricis in nobis enata eſt a perſpecto nexu qui eſt inter animæ cupiditates, & corporis noſtri mutationes. 3. Omnis obſervatio docet cadavera & corpora inanimata, utcumque affabre conſtructa, reſiſtere motui tanto magis, quo ſunt magis extenſa & denſa, ſeu quo magis ſunt corpora; ita ut reſiſtentia motui ſit eis eſſentialis, ſi quid de eorum eſſentia novimus; ergo quantum eſt contradictorium, ut quod reſiſtit motui ſeipſum moveat, & motum incipiat, tantum eſt impoſſibile ut cadaver in ſe contineat cauſam motus efficientem, & ut ſeipſum locum moveat. 4. In machinis perfectiſſimis hydraulicis, nedum minima cauſa producat magnos motus, demonſtrant Mathematici, ut *Eulerus*) *Mèm. de Berlin* 1752. *maxime* 8.) ſex ſeptimas partes virium

rium motoris abſumi in effectu edendo, ſeu vim motricem eſſe ad effectum editum, ut 7. ad 1. & *Alph. Borellus* in homine immenſo tantum robore parva pondera moveri demonſtravit, *propoſ.* 8. *lib.* 1. *de motu animal*. Ergo Animiſtrarum ſententia experientiæ & rationi congruit; Machiniſtrarum vero opinio a mechanices peritis falſa demonſtratur.

49. Convulſivi morbi dividuntur in tonicos & clonicos. *Tonici* dicuntur illi in quibus conſtans eſt, & ſine alterna agitatione partis, muſculi contractio, ut in crampo. *Clonici* vero in quibus eſt alterna partis convulſæ agitatio, ut in eclampſia; prout enim natura forti conſtrictione materiem morbificam alterare, vel agitatione eam excutere nititur; diverſi illi conatus requiruntur. *Hippocrates* tonicos morbos *Tetani* nomine, clonicos vero *Spaſmi*, ſeu *convulſionis* nomine deſignabat, ut patet ex *aphoriſmo* 57. *ſect.* 4.

50. Dividuntur convulſiones in idiopathicas & ſympathicas. *Idiopathicæ* ſunt illæ quæ referuntur ad eamdem ſedem, ad quam refertur earum principium proegumenum, aut procatarcticum, ut convulſio tendinis Achillis ab ejus vulnere, aut frigore. *Sympathicæ* vero vocantur, quarum ſedes & principium referentur ad diverſas partes, ut ſi convulſio referatur ad jugulum, & principium ad uterum, ut cum a ſuppreſſis catameniis oriri judicatur; illius itaque diviſionis fundamentum eſt hypotheticum, cum juxta diverſas theorias eadem convulſio, quæ uni ſympathica videtur, ut epilepſia a vitio cerebri, alteri idiopathica cenſeatur: aliis idiopathicus definitur morbus, ille qui primario in parte a ſua cauſa producitur, & ibi permanet; verum cum cauſa nunquam agat ubi non eſt, omnis morbus producitur a ſua cauſa in parte ubi eſt; & ſive protopathicus ſit, ſive deuteropathicus, ſive fugax, ſive permanens, non minus idiopathicus eſt.

51. Non minus eſt erronea diviſio morbi in *eſſentialem* & *ſymptomaticum*; juxta nos ſymptoma *eſſentiale* morbo eſt illud ex quo cognoſcitur, & ab aliis diſtinguitur tum genus, tum ſpecies; *accidentale* vero quod ſolum individuum determinat; juxta Scholaſticos, convulſio eſſentialis, ſeu per ſe, eſt quæ ab alio morbo non fuit producta; ſymptomatica vero, quæ alterius morbi eſt effectus, ut febris. Verum cum quiſque morbus a ſua cauſa, non vero ab altero morbo producatur, falſa eſt illa definitio; ſupponit enim convulſionis cauſam eſſe febrem, quæ tantum ejus principium poteſt eſſe; cum enim convulſio poſſit exiſtere ſine febre, nec effectum ſine cauſa ſua unquam exiſtat, febris non eſt cauſa illius, nec proin convulſio eſt febris, nec alterius morbi effectus.

52. Scholaſtici fingunt ad convulſiones explicandas alios nervos eſſe ſenſorios, alios vero eſſe tantum motorios, & ſenſus expertes; quod cum millenis viviſectionibus falſum evincatur, admittendum non eſt; nulla enim in corpore eſt fibra nervea quæ non ſentiat.

53. In theoria morborum Scholaſtici ita theologiam contemnunt, ac ſi nulla foret in univerſo rectrix Providentia, nulla quæ eventus derigeret ſapientia, nec proinde morborum ſcopus aut finis ulla foret; cum tamen ipſa mala phyſica non ſolum in hominis probationem & perfectionem moralem permittantur, verum ipſæ convulſiones, morbi omnium periculoſiſſimi, ad materiei morbificæ correctionem & eliminationem tendant, & a cauſis pejoribus non liberent, quod cognovit *Sydenham*, & experiuntur qui tuſſi, ſternutatione, vomitu, pandiculatione a cauſis morbificis liberentur. (34. 38.)

54. Omnis convulſio eſt motus muſcularis; ſed omni motus muſcularis fit ab impetu fluidi nervei in muſculum ab anima immiſſi, ſive libere, ſive naturaliter, ſive lubenter, ſive coacte agat illa motrix potentia; ergo & convulſio ſit ab impetu fluidi nervei in muſculos convulſos immiſſi; nec quidpiam eſt in cerebro quod huic fluido vim & directionem requiſitam poſſit impertiri, præter illud idem principium quo ſentimus, vivimus, & loco movemur.

55. Qui impetum fluidi nervei tribuunt cauſis, ut ajunt, mechanicis, illi mechanices legibus contradicunt, aſſerendo a parvis viribus magnos effectus produci, aut fingunt virtutes exploſivas & pulveres pyrios ubi non ſunt. Qui vero naturæ humanæ hoſce conatus tribuunt, ſupponunt eſſe in anima facultatem motricem; de qua nemo dubitat, & eam etiam coacte agere; quod in pathematis fieri videtur; de cætero mechanicis legibus non contradicunt; ergo potior eſt eorum opinio.

56. Cauſa itaque convulſionis eſt conatus naturæ, mediante impetu fluidi nervei ad muſculos immiſſi, quo materiem morbificam corrigere, vel a nervis removere, aut moleſtum & intolerabilem ſitum mutare contendit.

57. *Principio* vero convulſionum ſunt vel proegumena, vel procatarctica. *Proegumena* ſunt quæcumque nervos irritant, vel dolorifice, ut puncturæ, dilacerationes, eroſiones, diſtenſiones partium ſenſu acuto præditarum, ut membranæ, tendinis, vel partium irritabilium, quarum obſcura eſt ſenſibilitas, ut ventriculi, inteſtinorum; vel demum organorum obſcuriſſime ſentientium, ſed quorum integritas ad vitam maxime eſt neceſſaria, ut cerebri, cerebelli: ſunt itaque illa principia vel mechanica, ut os fractum quo meninx vellicatur, lumbricus inteſtina terebrans: vel phyſica, ut venenum ore ſuſceptum, miaſma intus genitum, &c. quæ omnia, etiamſi acuta & pungentia non ſint, loco tamen ſuo, & neceſſitate partis effectæ graviſſime nocent, ut patet exemplo guttulæ aquæ in glotide tuſſim excitantis. Illa itaque principia materialia reduci poſſunt ad *ſtimulos* & ad *obices*, eo diſcrimine quod in morbis febrilibus ſtimuli & obices ſint in vaſis ſanguiferis: in convulſivis vero morbis nervoſæ partes, cerebrumque potiſſimum afficiantur; arterias autem vix ſenſi-

ſenſibiles eſſe prænervis docet viviſectio, probat *Ill. Hallerus*.

58. Demonſtrari poteſt in Phyſiologicis, & ex propoſitionibus *Borelli* 123. *lib.* 1. & 67. *libr.* 2. pondus quod muſculus contractus attollit eſſe ſexdecies ſaltem majus proprii muſculi pondere, & ex hydrodynamicis (*Mem. de l' Academ. de Berlin* 1762. *par M. Euler*, *maxime* 7.) quod vis requiſita in fluido machinam movente ſit ſepties ſaltem major pondere quod machinæ interventu attollitur, ergo vis fluidi muſculos moventis eſt ſaltem 112. vicibus major vi ponderis a muſculo elevati; moles & ventriculo cordis ſiniſtro mota eſt columna ſanguinis, cujus ne centeſima quidem par tendit in eos carotidis ramos, ex quorum finibus nervi cardiaci oriri cenſentur; ergo ex hydraulicis vis ſanguinis a corde impreſſa fluido nerveo, interventu ultimarum arteriolarum ad cordiacos nervos deſinentium, non eſt centeſima pars virium ventriculi cordis ſiniſtri: ſed illa ipſa vis fluidi nervei a ſanguine procedens in nervis cardiacis vix eſt 112. virium ipſius ventriculi, dum ſanguinem propellit; ex dictis ergo vis ſanguinis in origine nervorum cardiacorum non eſt 11200. pars virium quæ cordi movendo, aut convellendo ſunt neceſſariæ. Errant itaque illi qui ex arteriolarum cerebri infarctu & pulſatione mechanica deducunt palpitationem ſympathicam cordis, aut alterius cujuſvis muſculi convulſionem.

59. Ex ſimili infarctu ad convulſionem muſculi non valet conſequentia mechanica, ut vidimus; verum maxime valet conſequentia pſychologica; quippe cum natura invigilet conſervationi corporis, nec poſſit hunc ſive cerebri, ſive cordis, ad quod ſympathice refertur, ſtatum morboſum mutare, niſi per vim motricem, adeoque per impetum fluido impreſſum, illa juxta leges ſympathiæ debet fluidum nerveum vi ſolito majori impellere, quod convulſiones inducturum eſt.

60. Ex ſimili infarctu ad convulſionem muſculi non valet conſequentia phyſica, ultimum ſcilicet Machiniſtarum ad incitas redactorum perfugium; ajunt ſiquidem, ex levi ſcintilla magnus pulveris pyrii acervus accenditur, & effectum multoties majorem vi ſcintillæ excitat; ergo poteſt excitari conſequenter ad illum infarctum vis exploſiva fluidi nervei, quæ convulſivos illos motus procreat, ſeu valet conſequentia phyſica.

61. Exoletam & dudum ab ipſis Machiniſtis confutatam hypotheſim fruſtra ipſi recoquunt, 1. quia demonſtratum eſt effectus ſuis cauſis non eſſe majores (*VVolf. mech. prop.* 72.) (*Beguelin*, *Mem. de l' Acad. de Berlin* 1756.) 2. Quia pulveris illius pyrii in nervis exiſtentia eſt fictitia. 3. Quia etiamſi exiſteret, non intelligitur cur a grano nicotianæ pulveratæ naribus inditæ accenderetur ille pulvis ad ſternutationem. 4. Multo minus qua ratione in determinatas, & ab invicem diſtantes partes potius quam in alias quaſvis ſerperet hæc exploſio. 5. Demum cum neceſſe ſit ad animam hos motus, excitantem & dirigentem (30. & 39.) in hac ipſa hypotheſi confugere, fruſtra fit per plura quod fieri poteſt per pauciora; ergo vanum eſt illud perfugium.

62, *Symphatica* dicuntur convulſiones, quarum ſymptoma eſt in una parte, ut diaphragmate, & principium illas excitans refertur ad aliam, ut nares in ſternutatione, ſecus vocantur *idiopathica*: qui vero has convulſiones mechanice, ut ajunt, explicant, illi in multos errores fundamentales labuntur (ut patet ex n. 30. & 31.), verum pſychologia & anatomia hoc phænomenum facile evolvunt.

63. Sola anima percipit in corpore juvamen, quod proſtant diverſæ partes ad effectum quemdam edendum, ſola eligit organa quæ in hunc effectum debent conſpirare (*Pathol. methodic.* 1. 5.) ſola muſculos ſtatim inſpiratorios, dein exſpiratorios ea fine poteſt contrahere, ut ſola ſternutatio ad tabacum e naribus evertendum neceſſaria inter millenos alios motus æque poſſibiles ſubſequatur (*Diſſert. ſur l' action de medicamens* 27.); adeoque cum convulſiones ſint conatus in ſcopo ſalubres ad ſtatum machinæ in melius mutandum, (24), nil mirum, ſi natura eas excitans utatur organis ſive proximis, ſive remotis, iiſque ſolis, quorum concurſu finis intenta poteſt obtineri (11. & 12.), ſeu ſi convulſivi conatus æque ac liberi omnes ſint ſympathici, ſeu a multis organis conſpirantibus perficiantur, quod machiniſtæ per verba tantum apud eos ſenſu vacua fruſtra explicare conantur.

64. Notum eſt moleſtatis nervorum principiis in medulla cerebri ſubſequi imaginationem, ſeu perceptionem illi ſimilem, quæ irritatis organis externis, quibus proſpiciunt illæ fibræ medullares, ſubſequi ſolet; patet ex amputatis, ex in ſomniis, &c. verum ex perceptione moleſta imaginaria iidem conatus ad ſtatum corporis mutandum ſubſequi debent, ac ex ſenſitiva ſequerentur; ergo ex vitioſo ſtatu cerebri convulſiones æque ſubſequuntur in diverſis partibus, ac ex ipſis irritatis partibus ſubſequuntur, unde difficile eſt ſympathycas convulſiones ab idiopathicis diſtinguere; ſed falſum eſt omnium convulſionum principium in cerebro latere, ut putant plurimi.

65. *Principia* convulſionum *procatartica* ſunt diverſa animæ pathemata; cum etenim pathemata ſint vehementes & irrationales quorumdam objectorum cupiditates, aut averſiones (*Prolog.* 218.), adeoquæ cauſæ conatuum ſæpe anomalorum ad hæc objecta removenda, vel illa admovenda, ſi objecta illa fuerint imaginaria, conatus vehemententes, nec tamen objectis externis correſpondentes erunt, adeoque convulſiones; unde non mirum ſi convulſiones hyſtericæ apud eas ſint frequentiſſimæ, quarum anima pathematis eſt ſemper exagitata, & a pathematis, ut curis, ſollicitudinibus, ærumnis exacerbentur.

Non mirum ſi viri adulti maſcula educatione roborati minus in morbis convellantur, quam

pueri

pueri debili, delicatoque animo præditi, & mulieres ingenio vivido, turbulento, & pathematis vexato donatæ, ut meticuloſe, rixoſæ, anxiæ.

66. Nullum eſt animi pathema, quod convulſiones vel pluribus communes, vel ſibi proprias non excitet, ſi morbos a viſcerum violentis conatibus oriundos convulſionibus annumeremus. *Terror* horrorem, frigus, cordis palpitationem, epilepſiam excitat; *averſatio* cibi nauſeam, vomitionem, gutturis ſtricturam: *tædium*, oſcitationem, pandiculationem; *ira* triſmum, tripudium ſpaſmodicum, eclampſiam.

67. Quoniam vero nihil eſt tam efficax ad ſupprimendum quoddam animi pathema, quam alterius pathematis excitatio, nihil etiam eſt aptius ad conatus convulſivos priori pathemati annexos ſupprimendos. Sic apud vulgus notum eſt quod ſuperſtitioſa fiducia in amuletis & variis verbis, ſicut & gravis quædam contumelia ſingultum ſupprimat, tuſſim ſuſpendat, acceſſum febrilem retardet, ſternutationem arceat, quamdiu levis afficitur etiam ab horum ſymptomatum principiis morboſis, quam a novis pathematum objectis.

68. Sunt millena animi pathemata, quibus affici multos pudet, cum quia eos in loco tali conſtitutos, vel maturam ætatem adeptos dedecent; tum quia hiſce pathematis cedere omnibus turpe videatur; atqui licet illorum phænomena externa reprimantur, & æger hæc caute diſſimulet, non minus ab eorum effectibus internis divexatus, imo fortius excruciatur, quam ſi non coerceret, ſimulque difficillimum eſt Medico horum effectuum cauſam, vel principium attingere, aut divinare quod celatur; cum vero ignoto morbi principio, curatio ſpecialis dogmatica nulla inſtitui poſſit, difficile eſt morbis a pathemate oriundis mederi; hinc fit ut hyſteria, & hypochondriaſis, ac mania & melancholia, ſint crux & opprobrium Medicorum.

69. Verum & alia longe major difficultas in morbis dignoſcendis & ſanandis eſt, quod pathemata continuo mutentur, & contra ipſam imaginationem & naturam, a qua foventur, luctetur ratio vel religior, ita ut pathemata inde oriunda multifariam ſint complicata: has animæ turbas maris fluctibus in tempeſtate ſe mutuo ſubvertentibus conferunt Poetæ, & norunt quicumque, dum pathematis vexabantur, paulo attentius eam facultatum ſuarum pugnam examinaverunt, ſi tamen tantum a philoſophia ſua ſibi licuit. Cum itaque in hiſce caſibus; qui apud juvenes frequentiſſimi ſunt, homo ſibimetipſi ænigma ſit imperſcrutabile, nec ſeipſum cognoſcat, quanto difficilius erit Medico motiva actionum naturalium alterius divinare, ſeu diverſa ægrotationum illius motiva introſpicere.

70. Huc pertinent ſymptomata morborum quamplurima tam a ſanis, tum ab ægris, quod vix olim credidiſſem, ſimulata & ficta. Vidi non ſemel puellas quæ, ut matri veli patri ipſas nimium diligenti durum negotium faceſſerent, non ſolum morbos graves ſimulabant; ſed & amariſſima remedia, phlebotomias, emetica per bene multos dies experiri non recuſabant: vidi moniales, vidi libidinoſas in Monaſteriis detentas epilepſiam, maniam, hæmatemeſim, ſyncopem, hemiplegiam per menſes integros fingere. Et quis dubitat quin ad ſuum parochum Granderium perdendum Laudunenſes obſeſſionem per duos annos ſimulaverint moniales; quin millenæ Fanaticæ Gabennenſes ſimiles religionis gratia comœdias olim egerint; quin milleni noſtris temporibus ab *Ill. Hecqueto* deſcriptas convulſionum larvas induerint. Quæ quidem ſimulationes morborum, etiam in ægritudinibus veris, odii, amoris, vindictæ gratia erga maritum, ſocerum ſororem, privignam, ſocrum, &c. quotidie, ni fallor, factæ poſſunt obſervari, maxime apud hyſtericas.

71. Si quis vero parum expertus exiſtimet quoſdam morbos non ita ſimulari poſſe, quin facile fraus a Medico detegatur; ſi judicet ſyncopticum v. g. ſtatum, palpitationem, ſingultum non dari ſimulatum, quia motus cordis, ventriculique liberi non ſunt, ille vim imaginationis non perſpectam habet, & ignorat eos qui perbelle perſonam in theatro ludunt tragicam non minus commoveri, quam ſi vere iis pathematis laborarent, quibus repræſentandis incumbunt; qui oſcitatione & pandiculationem ſimulant; ipſi non raro inviti oſcitant & pandiculantur, ut.

Qui finxit ſimulator amare,

Sæpe quod incipiens finxerat eſſe, fuit.

Ita & qui fingit morbos, in eos etiam incurrit, ut ex terrore ſincero, ita ex ſimili pathemate ſimulato cor palpitat.

72. Principia moralia pathematum, adeoque convulſionum ſunt irritabilitas, ſeu ſenſibilitas, puſillanimitas, debilitas & conſuetudo, ea ipſa ſunt convulſionum principia proegumena, quæ ideo moralia voco, ut diſtinguantur a materialibus, ſcilicet a materiebus morbificis tum irritantibus, tum obſtruentibus.

73. *Senſibilitas* ab educatione molli, effœminata dependet, fovetur a vita ſtudioſa, umbratili, ſolitaria, augetur ab ærumnis, a ſollicitudinibus; qui ſemel operationem chirurgicam experti ſunt, ad ſcalpri aſpectum tremunt, & convelluntur.

74 *Puſillanimitas*, ſeu timiditas valde ad convulſiones diſponit, ut ad eam ſenſibilitatem exquiſitiorem; ſumma *debilitas* & virium exſolutio, quæ mortis aut ſummi mali periculum comitatur, ad convulſiones etiam diſponit, non ſecus ac *conſuetudo*; ſunt ſiquidem convulſiones levidenſes, quæ ſi negliguntur initio, ſucceſſu temporis conſueſcunt. Sic vitio educationis ſunt qui in cœtubus oſcitant, & indecore pandiculantur, aut alios motus initio coercibiles, deinde

vero longo uſu neceſſarios & involuntarios edunt; ideo autem omnes actiones dudum aſſuetæ evadunt naturales, ſeu fiunt independenter a ratione & libertate, quia conſuetudo eſt facultas agendi propter motiva olim percepta, quorum ſumus obliti, olim ob levem oculi ſtimulum aliquod levamen perſentit homo a repetita nictatione, & nictando aſſuetus eſt; dein abſque ſtimulo nictare perrexit, ut omnes actiones aſſuetæ ſine conſilio & deliberatione fiunt; ſic tabaco aſſueti, licet ab eo abſtinere decreverint, etiam cum ſtudio acrius incumbunt, propoſiti ſui immemores perulas perſcrutantur, ut pyxidem tabacariam inveniant; conſuetudo itaque altera ideo natura dicitur, quia ſine motivo externo præſente actiones, velut invitas & irrationales, exequitur.

75. Convulſiones quaſdam comitatur anaiſtheſia, ſeu ſenſuum omnium externorum obſcuratio, ut videre eſt in epilepſia, eclampſia, hyſtericis inſultibus, aliiſque graviſſimis paroxyſmis; hujus vero duplicis ſymptomatis cauſam, ſcilicet convulſionis & anaiſtheſiæ, putant eſſe inæqualem cerebri compreſſionem; quippe ut influxum fluidi nervei in partes convulſas explicent, alios nervos a compreſſione immunes fingunt, alios vero in origine compreſſos, ut anaiſtheſiam intelligant. Obſtat itaque neceſſitas convulſionis explicandæ, quominus æqualem in toto cortice cerebri compreſſionem admittant, qualem in apoplexia admittunt.

76. Verum hæc hypotheſis non felicior eſt ceteris, quippe cum fluidum nerveum per liberos nervos influat ad convellendas partes, quidni ad ſenſiferos motus non refluit? quidni ſenſus in quibuſdam partibus ſaltem convulſis viget? Si ea ſit cauſa, quorſum tot dantur cauſas in quibus eſt inæqualis compreſſio? mirum enim ſi unquam ea æqualis ſit in vulneribus, fracturis, in quibus ſæpe nulla eſt epilepſia? Dudum repugnat hydrodynamicæ hæc opinio (58).

77. In ecſtaſi, catalepſi, magniſque animæ pathematis, ſenſuum omnium externorum feriationem obſervari docet hiſtoria medica. Ex magno gaudio, metu, mœrore animam in ſomni ſpeciem, quæ vulgo animi deliquium, incidere, notus eſt omnibus. Monachus Hipponenſis, teſte & autopta *divo Auguſtino*, illud habebat in organa ſua imperium, ut quoties vellet gravi contemplatione abreptus, viſum, tactum, auditum ſuum ſupprimeret. Vidi ex gaſtrodynia ſuperveniſſe grave animi deliquium, ex quo ægra ſubito a doloribus liberata a priori morbo convaluit.

78. Cum animæ attentio imitata ſit, non poteſt ea ab ſtatu cerebri interno valde affici, quin minus ad organa ſenſuum attendat; verum in infarctu cerebri duplici de motiva tota animæ attentio intus detinetur; primo quidem, quia ab infarctu illo graviſſimum imminere ſentit ſuo domicilio periculum, cum ex eo infarctu non raro mors apoplectica, abſceſſus, ſanguinis effuſiones, lethaliaque alia mala in cerebro ſubſequantur; ſecundo quia ab origine nervorum compreſſa dolores atrociſſimi (docente viviſectione) ideœque tonitruum, fulgurum, ſimiliumque graviſſimarum ſenſationum terrificarum exoriantur, quibus ita mens percellitur, ut ne minimum quidem ad clamores, puncturaſque exteriorum partium queat attendere. Quis in medio domus ſuæ, dum incendio conflagrat, vel ſummo fragore fracta in caput illabitur, quæ in vicis aut plateis clamant vicini, poteſt capere, aut auſcultare.

79. Verum ſive terror ille ſit panicus, ut cum ſpectra dormientium oculis obſervantur & a tinnitu ſtrepitus terrifici aures percellunt; ſive legitimi, non minus ſympathicæ convulſiones exoriri debent, ſive inconcinni & perturbati conatus, quales in terrefactis, iracundis, furioſis, deſperabundis obſervantur; nec neceſſe eſt ad hunc ſtatum inducendum, ut ſit in cerebro materies morbifica, cum non minus a diro dolore aliarum partium anima commoveatur, & epilepſia a punctura tendinis, aponeuroſis laceratione, ventriculi & inteſtinorum torminibus, lumbricorum terebris, venenorum eroſionibus ſubſequatur, in quibus caſibus vitium in cerebro gratis fingunt Machiniſtæ.

CLASSIS QUARTA.

SPASMI,

SEU

MORBI CONVULSIVI,

RECTIUS *Cacocineſia*, ſeu motus depravati muſculorum motui locali deſtinatorum. E loco moventur tantum artus ſuperiores, inferiores, caput, oculi, lingua, maxilla, cor penis; pectus enim tantum motu dilatationis & conſtrictionis agitatur, ut arteriæ: cæterarum vero partium motus, ut pulmonis, ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, uteri, ſub ſenſus non cadunt, & ex voce, excretis, aliiſve phœnomenis inferuntur.

Hinc differunt morbi ſpaſmodici a *dyſpnœicis*, ſeu *anhelationibus*, in quibus diverſæ pectoris conſtrictiones ac diductiones alternatæ obſervantur; motus vero linguæ ad pſelliſmum attinent.

Omnis ſpaſmus propriæ dictus eſt motus muſcularis; ſed omnis motus muſcularis tribuendus eſt, fluidi

fluidi per nervum in muſculos affluentis, ejuſque impetui proportionalis eſt motus illius intenſitas; ergo cauſa motus convulſivi eſt impetus fluidi nervei in muſculum ejus inertiam vincens; motus vero fluidi nervei non circulationi, non exploſioni, non mobilitati tribuendus eſt, cum ad quemcumque muſculum movendum requiratur vis in fluido nerveo notabilis, demonſtrante *Borello*; quæque poſſit ipſi fluido velocitatem ſoni velocitate multo majorem impertire, ut evicimus *Diſſertation ſur la cauſe de la fiévre à la ruite de l' Hæmaſtatique*: ergo a vicirculationis fluidi nervei velocitas ſufficiens minime deduci poteſt; exploſio vero VVilliſiana eſt mere fictitia.

Omnis fluidi nervei vis movendis muſculis par & ſufficiens, vel a libertate, vel a natura imprimitur, docet Phyſiologia; verum convulſiones non ſunt motus liberi, cum nobis inſciis & invitis peragantur; motus vero a nobis inſtituti, qui liberi non ſunt, naturales evocantur: ergo a natura imprimitur fluido nerveo velocitas ad convulſionem requiſita.

Natura determinatur ad agendum, vel ab irritatione, ut ſe a moleſtia liberet quo modo poteſt, vel a pathemate, ut terrore, metu, ira; imo a motivis quæ intellectui ſunt impervia, ut ipſæ actiones morales in hyſtericis, moroſis, fatuis, ebriis; ergo ſimilia motiva convulſiones determinant.

Spaſmi improprie dicti ſunt *contractura*, quæ a rigeſcentia tendinum & muſculorum dependent, abſque aucto fluidi nervei in eos influxu, & *tremuli motus*, qui ab irregulari eo influxu, non tamen intenſiori dependent. Hinc liquet cur aptius hæc claſſis *Cacocineſiæ* titulo deberet inſigniri.

Claſſis hæc a dyſpnœicis ſeparata quibuſcum valde affinis eſt, in quatuor ordines dividitur, quorum duo continent *ſpaſmos tonicos*, ſeu in quibus muſculi conſtanter & immobiliter contracti remanent; & alii duo *ſpaſmos clonicos* amplectuntur, in quibus pars convulſa exagitatur. Sæpius tamen confuſi commixtique obſervantur clonici cum tonicis, ſed eos clonicis accenſemus in quibus ſæpius & conſtantius vigent mutitationes & reciproce.

ORDO PRIMUS.

SPASMI PARTIALES TONICI;

Conductiones Cælii Aureliani; *Convulſiones tonicæ* Gorteri, Ettmulleri.

Illi ſunt in quibus præcipuum ſymptoma eſt invita, violenta & conſtans partis rigiditas, cum motus impedimento, vel ſaltem ejus immobilitas. Unde differunt a generalibus in quibus plurimæ partes, plures ſimul artus immobiles ſunt.

Ea immobilitas differt a paralytica per ſenſibilitatem & rigiditatem, vel ſaltem ſenſibilitatem muſculi immobilis: differt ab ea quam dolor arthriticus, vel rheumaticus excitat, quia voluntaria eſt in dolore immobilitas, involuntaria in ſpasmo. Qui dolent aliqua parte propter ejus inflammationem, vel infarctum, ab ejus partis motu abſtinent, ne dolorem intendant; aſt ſpaſmo detentam partem nequidem movere poſſumus etiamſi velimus.

Differunt ſpaſmi tonici a clonicis per conſtantem partis immobilitatem, quæ eſt inconſtans & alterna in clonicis, ſeu motibus convulſivis.

Immobilitatis cauſa eſt in muſculo reſiſtentia ſolito major, tum ex parte muſculi rigidioris violentius contracti, vel ex parte organi movendi: illa autem reſiſtentia, vel abſolute major eſt, vel reſpective: abſolute ut cum tendines, ligamenta muſculi duritiem nimiam conceperunt, aut cum muſculi ab influxu fortiori fluidi nervei rigeſcunt; reſpective major eſt, ſi muſculi antagoniſtæ ob uſus defectum, ob debilitatem nativam vel accidentalem minori vi quam par eſt contrahantur.

I. STRABISMUS; *Strabiſme*; Ægri *Strabones*.

Eſt affectus tonicus alterutrius oculi, quo fit ut cum altero ad viſum non convergant axes optici. Axis opticus eſt linea recta, quæ centra vitrei, cryſtallini, & globi oculi conjungit, & quæ ad objectum uſque extenſa cenſetur. Ad viſum requiritur ut axis oculi dextri ad idem objecti punctum concurrat cum axe optico ſiniſtri; ex angulo ab his axibus intercepto objectorum magnitudinem & diſtantiam inferimus: ergo ſi divergant axes, ut in ſtrabonibus, ex viſu nec de diſtantia, nec de magnitudine objectorum judicare poterimus. Ideo objectum ſimplex percipimus, licet duobus oculis aſpectum, quia convergentibus oculis imago objecti incidit in polum opticum utriuſque oculi, & aſſuevimus in his circumſtantiis experiri ab objecto unico illam ſenſationem excitari; verum divergentibus oculis præter conſuetudinem, imagines ejuſdem objecti incidunt in loca oculorum non ſibi correſpondentia, & cum ea duplex ſenſatio inaſſueta ſit, eam appercipimus, non invicem ambas ad unum, ſed ad duplex objectum referimus; unde viſus duplicatus apud eos qui recenti ſtrabiſmo laborant: qui tamen error aſſuetudine, mediante tactu, corrigitur.

1. *Strabiſmus a luſcitate* Boerhaave de morb. ocul. num. 175. Porterfield. Eſſais d' Edim. tom. 3. L.

Luſcus eſt qui alterutro oculo non directe, ſed oblique, & limis oculis objecta adſpicere cogitur, ut diſtincte videat; ſi itaque unus oculus tantum oblique videre poteſt, alter oculus non convergit cum eo, & ſtrabiſmus adeſt. Vide *amblyopiam luſcorum*.

Luſcitas ſeu viſus obliquus fit, 1. ex eo quod medius retina locus non bene ſentiat, unde recte conſpecta objecta obſcure videntur, oblique vero poſita diſtincte; hinc aſſueſcimus oblique aſpi-

aſpicere ob vitium retinæ, quod curatur ad amauroſis paralytica; 2. vel ob mutatam corneæ convexitatem lucis radii refracti non tendunt ad medium retinæ, ſed ad alterutrum latus, & illud vitium vix arte corrigi poteſt; 3. Si ob contuſionem oblique poſitum ſit cryſtallinum, idem ſubſequitur vitium, non magis emendabile. 4. Vidi puellam cujus pupilla non apparebat, niſi verſus magnum oculi canthum ob leucoma corneæ, unde ſtrabo erat. Hoc vitium reſolventibus medicaminibus corrigi poteſt, ut felle bovis, myrrha. *Porterfield. Eſſais d' Edimbourg. tom.* 3. 289. *&* 296.

2. *Strabiſmus vulgaris; Vue a la Montmorency*. L.

Ille eſt in quo, propter pravam conſuetudinem alterum oculum unam verſus partem continuo dirigendi, amittitur facultas ambos axes opticos pro lubitu huc & illuc convergendi; ſic infantes, qui in cunis degentes candelam vel lucem feneſtræ ex uno tantum latere reſpiciunt, ſtrabones evadunt, necnon qui in naso vel punctum reſpicere aſſueſcunt.

Infantes recens nati oculum unum ſeorſim ab altero movent huc & illuc ut chamæleontes; aſt ſucceſſive obſervant objecta diſtinctius, vel clarius cerni ambobus oculis, & ſic eorum axes opticos ſimul ad idem objectum dirigere addiſcunt, quæ directio dein naturalis evadit, ut a voluntate vix mutari queat.

Illa ſpecies facile præcavetur, facta vero curatur perſpicillis concavis, conoideis, apice tantum pertuſis, (gallice *maſques a louchete*) vel apud adultos attentione, & minutorum ante ſpeculum lectione.

3. *Strabiſmus* Buffonii Mem. de l' Acad. des Sc. 1743. 5ª *ſpecies* Porterfield Eſſais d' Edimbourg tom. 3. pag. 298. L.

Ille eſt qui pendet ab alterius oculi debilitate, ſeu quod cum inæqualis ſit diſtantia ad quam viſus amborum oculorum pertingit, fortiorem oculum ad objectum dirigere aſſueſcimus, & debiliorem omittimus, quia ad objecta cernenda inutilis eſt, quoties ea ad diſtantiam alteri neceſſariam removentur; ſic ſi oculus dexter non videat ultra ſemipedem, & ſiniſter ultra pedem, objecta unico dextro reſpicimus, unde ſtrabiſmus, qui curatu difficilis eſt. Nomen habet a *D. du Buffon Acad. Reg. Pariſ. Socio*, ejus ſpeciei Auctore, *Mem. de l' Acad. des S. ann.* 1743.

Debilitas alterius oculi eſt vel nativa, & tunc incurabilis, vel a paralyſi. epilepſiæ inſultu, &c. dependet. Vide *horum morborum hiſtorias & curas*.

Varietates ſtrabiſmi ſunt ſtrabiſmus *connivens*, qui adeſt oculorum axibus ſe decuſſantibus; ſtrabiſmus *divergens* oculorum axibus non conniventibus, ſed ad libellam compoſitis; ſtrabiſmus *inæqualis altitudinis*, cum alter oculus ſurſum, alter vero deorſum tendit, is aſpectu ingratiſſimus.

4. *Strabiſmus ſpaſmodicus*. L.

Ille eſt qui producitur ab alterutro muſculo unius vel amborum oculorum convulso, ob inſultum eclapſiæ vel ſimplicis convulſionis quondam præegreſſæ, qua factum eſt ut muſculus ille mobilitatem ſuam amiſerit; tunc oculus rigidulus eſt, & digito reſiſtit, atque conſtanter eſt ſiniſtrorſum, dextrorſum, deorſum, vel ſurſum verſus, quod deforme & incommodum. Vide *rimedia contractura*.

5. *Strabiſmus a paralyſi*. L.

Si alteruter ex muſculis rectis, paralyſi, vulnere, ulcere, quavis de cauſa laxatus & reſolutus fuerit, tunc antagoniſta convulſus manet immobilis, ut accidit ori in hemiplegia; aut totus oculus paralyſi poteſt affici, & tunc immobilis fixusque manet, nec convergit cum ſano; diſtinguitur ille ſtrabiſmus ab ſpaſmodico, quod oculus facile verſus muſculum relaxatum verti queat: cura eadem eſt ac paralyſeos.

6. *Strabiſmus catarrhalis*. B.

Eſt ille qui a congeſtione dolorifica, catarrhoſa, vel alterius ſimilis indolis in alterutro muſculo dependet, ita ut dolor impediat ne ille muſculus libere moveatur.

Iſte ſtrabiſmus facile curatur per phlebotomiam, fomenta reſolventia, & anodyna; ſed cavendum ne narcotica oculis opponantur, inde enim amauroſis timenda eſt.

7. *Strabiſmus ſymptomaticus; Strabiſmus orantium* Boerhaave. A.

Eſt oculi converſio ſurſum, quæ in morbo gravi ſub finem accidit; & infantibus in hydrocephalo interno, in eclampſia, febribus, &c. paulo ante mortem ſupervenit; vulgo dicitur hoſtenellos ſuam patriam reſpicere; quare muſculus elavator, non alter couvulſus maneat, ita ut ſolum oculi album appareat, ratio me latet.

8. *Strabiſmus lagophthalmos; Vue de lièvre*. L.

Eſt retractio conſtans palpebræ ſuperioris ad ſuperiora, ita ut oculus ea parte nudus, etiam inter dormiendum, appareat, ut leporibus ſolemne dicunt.

Hoc vitium propter affinitatem ad ſtrabiſmum reducitur; hujus vero principia non ſatis ab Auctoribus ſunt delineata.

9. *Strabiſmus Myopum; Vue Francoiſe*. L.

Myopes ſunt illi qui proxima tantum diſtincte, remota vero confuſe cernunt, ſeu in quibus viſus extenſio eſt breviſſima, ut duorum tantum pollicum; ita ut cum quid diſtincte videre volunt, illud objectum prope oculum alterutrum ponant, & tunc ut ſibi lucem non eripiant, oblique e regione feneſtræ objectum uno oculo reſpiciunt, alter vero oculus utpote inutilis non convergit.

Sunt etiam ſtrabones qui propter myopiam, quando alios homines alloquuntur, cum non poſiti ſint ad eam proximitatem, qua alloquentium faciem diſtinguant, eos directe inſpicere negligunt, & tunc oculi divergunt.

10. *Strabiſmus æquinoctialis* Battel. Voyage en Aſiæ. L.

Gens *Juggas* dicta, ad ſeptentrionem Abiſſiniæ degens, necnon *Loangoenſes*, ſeu *Albini* Luſitanis dicti, vulgo *Négres-blancs*, qui habitant inter 28° 40′ longit & 5. latitud. meridion. in Aſia

Aſia, ſtrabiſmo ſunt obnoxii; ambo vix diſtant 5. vel 6. gradibus a linea æquatoris: *Jagaſſes* ſunt proceri & deformes, ferro candente ſibi faciem virgant, album oculi tantummodo oſtendunt, pupillam interdiu ſub palpebra recondentes, ne a radiis ſolis, quos arenoſum ſolum reflectit, lædantur. Mulieres ut placeant, quatuor inciſorios ſuperiores, & dentes duos inferiores avelli ſibi curant.

Loangoenſes albi naſcuntur, ſed intra biduum ingreſcunt, irides ſunt griſeæ, capilli fulvi, oculi ſtrabones, & nyctalopes, interdiu nil vident, noctu optime; a Mochiſſis ſeu idolis ſuis, omnes morbos immitti putant.

11. *Strabiſmus caligantium*. L.

Caligantes ſunt illi propter vitium ſenſi bile, & externum non clare vident, ut propter leucoma; hypopyum, pannum, peterygium.

Si itaque opacitas corneæ ſit in pupillæ regione, tunc æger cogitur videre lateraliter ex ſpatio inter leucoma & nares, vel inter leucoma & angulum externum poſito. Vide *curam caliginis*.

12. *Strabiſmus a cryſtallino*. L.

Hæc ſpecies eſt, quæ, forte fictitia, pendet a cryſtallini luxatione, ſeu quod cryſtallinum ſit oblique ad pupillam locatum, cum enim in hoc caſu quæ coram aſpicimus, dimittant radios qui a cryſtallino oblique refracti incidunt, non in medium, ſed in latera retinæ, æger ut clarius videat, cogitur aſpicere oblique objectum, ita ut conus lucis refractæ ad medium retinæ incidat, ubi clarius cernat.

II. TRISMUS, *Tic*.

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt convulſio vel tonica vel clonica maxillæ inferioris.

Triſmus eſt ſæpe aliorum morborum ſymptoma levidenſius; ut Epilepſiæ, Tetani, Carichyſterici, &c., eſtque convulſio muſculorum maſſeterum & crotaphitarum, necnon pterygoideorum internorum & externorum, demum etiam digaſtricorum, qui ſoli maxillam deprimunt. Nervi his partibus proſpicientes ſunt, 1. maxillares ſuperiores; 2. maxillares inferiores qui ſunt quinti paris rami; 3. ſympathici minores, ſeu rami auditorii pars durior, quæ a ſeptimo pari oritur; muſculis octo maxillam elevantes ſunt longe fortiores duobus digaſtricis, & pondere maxillæ eam deprimentibus, itaque niſi imperio animæ laxentur elevatores, ſola eorum elaſticitas illos contrahit, & os clauſum retinet, quod in aliis partibus locum non habet; hæc eſt illa oris clauſura quæ in ſyncope, in caro, apoplexia & cadaveribus recentibus obſervatur: ſed præterea facile convelluntur elevatores, ut a frigore matutino, & cum contracti remanent, triſmus eſt tonicus, ſi agitentur triſmus eſt clonicus; non ideo in duo genera dividendus.

1. *Triſmus naſcentium* Heiſter de maxillæ ſpaſmo in infantibus. Medic. Compend. pag. 237. *Triſmus Balearicus* Cleghorn. de morbis inſulæ Minoricæ. *Tetanus maxillæ in infantibus* Hofer. Act. Helvet. Tom. I. pag. 75. Gallice *la Sarette*. A.

Hic morbus dictum obſtetricibus ubique fere cognitus, ut in Occitania, Gallo-Provincia, Helvetia; Minorica, &c. & Medicis hactenus fere ignotus, apud recens natos a die ortus tertia ad duodecimam eſt frequentiſſimus, & ita funeſtus atque incurabilis cenſetur a mulieribus, ut ne Medicos unquam accerſant.

Symptomata; fletus inſolito obſcurior morbum declarat, oris apertura minor, gingivæ duabus circiter lineis a ſe diſtantes remanent, ſine rupturæ periculo immutabiles, labiorum motus fere nullus, deglutitio tamen in ore contentorum facilis, eſt lactatio fere impoſſibilis, alvus conſtipata, flatibus diſtenſa, pulſus ſanus intra duas dies; abſque ulla ſymptomatum mutatione, ſæpe necat infantulos, licet antea vegetos & felici partu editos, quandoque ſenſim collum totuſque truncus & artus etiam tetano obrigeſcunt; muſculus quadratus labii inferioris duritie lignum æmulatur.

Hic morbus hieme & cum aura humida ſæpius advenit quam ſicca æſtate.

Quo ocius ab ortu ſuo prehenduntur hoc morbo infantes, eo periculum majus; quo anguſtior eſt rima inter gingivas, eo funeſtior eventus; quo debiliores etiam; eo facilius obeunt. Tetanus triſmo junctus non facit morbum graviorem. Si morbus quintam diem attigerit, bene ominandum eſt: hic valet adagium: qui tempus lucratur, omnia lucratur.

Cura. Emetica & cathartica ægrotulos prima die e medio tollunt. 1. Omni opera curandum eſt ut nutriantur infantes qui papillam nutricis ſugare nequeunt: cochlearibus lactis infuſi ſunt ſuſtentandi vel pulmenta fluida bis in die infundenda in os. 2. Spaſmorum vehementia eſt temperanda per nervina & roborantia blanda; ſiant mixturæ ex aquis florum tiliæ, herbæ paralyſeos, borraginis, bugloſſi, ex ſyrupo de Pæonia, de althæa, florum tunicæ, pulvere de Gutteta, & pauxillo nitri, ea exiguo conchleari identidem ori inſtillantur.

Recipe pulveris de Gutteta, gr. iv. cornu cervi philoſophice præparati, cinnabaris, ana, gr. ii: ambræ griſeæ, gr. i. ſacchari roſati, gr. v. miſce, fiat pulvis dividendus in tres vel quatuor doſes, ſingulis ſex horis in ſyrupo de pæonia ſumendus.

Externe partes convulſas oleo roſaceo, vel liliorum alborum inunctas calido linteo teges, clyſmata ex lacte vaccino tepido bis per diem injicienda, vel ſuppoſitoria ex butyro recenti. Calore debito foveantur hæc tenera corpuſcula: ab ſpirituoſis, quæ *Lentilius* valde laudat, cavendum eſſe docet *Hoferus* qui ſua methodo quartam vel tertiam partem infantum ſervavit.

Hic morbus quandoque adulto etiam aggreditur, cujus vide hiſtoriam & curam *in Actis Helveticis Tom. I.*

2. *Triſmus Traumaticus* Heiſter.; *ſpaſmus maxillæ a vulnere*, Compend. Med. cap. 15. Chirurg. cap. 57. *a luxato ſeſamoide pedis*, Pouteau de la rage, p. 34.

Hoc accidit a vulnere muſculorum maxillæ, aponeuroſis crotaphitæ, punctura nervorum hic denſiſſimorum, aut ab acribus vitriolicis ſimilibuſve, vulneri harum partium applicatis, nec non a brachio aut pede ampulato, cum nervi a ligatura ſunt conſtricti, aut cum aliunde nervi ſunt puncti.

In his caſibus; 1. ſi acre aut peregrinum quid vulneribus inhæreat, illud caute inquirendum & removendum, fruſtra ſecus omnia nervina & ſedantia adhiberentur; 2. ſi nervus ſit punctus, illum, ſi mortis periculum immineat, penitus reſcindere opus eſt; 3. ſi nervus diſtingui nequeat & vires ſinant, tunc pedem aut brachium, in quo latet iſte nervus, citiſſime abſcindere opus eſt; 4. cauſtica ſi ſint, ut vitriolia, quæ nervos laceſſant, ea ſimul eleunda, tollenda; 5. ſi nihil peregrinum ſit in vulnere, irritatio eſt ſopienda decoctis emollientibus ex radice althææ, foliis malvæ, violæ, floribus chamameli, ſeminibus lini, papaveris; cataplaſmata ex his applicanda; 6. ſi inflammatio acceſſerit, ſanguinis impetus phlebotomiis temperandus, nec non diæta tenui, potu refrigerante, nitroſo avertendus; 7. vulnus, ſi ab ſcopleto inflictum ſit, dilatandum & aponeuroſes internæ diſtractæ ſcalpello ſcindendæ, ut ſtrangulationes ſolvantur; 8. ſi tendo vel nervus ſint puncti, antequam ad exciſionem horum deveniamus, oleum terebinthinæ calidum, purum, vel cum aqua Reginæ Hungariæ mixtum, vel balſamum peruvianum vel copaivum identidem infundenda ſunt; ſi magna hæmorrhagia ſpaſmos inducat vide *convulſionem in clonicis*.

3. *Triſmus inflammatorius* Heiſter. Chir. cap. 57. A.

Si muſculorum maxillæ vel tonſillarum inflammatio impediat quominus maxillæ ab invicem diduci queant, iſta inflammatio repetitis phlebotomiis, potu diluente, cataplaſmatis emollientibus & reſolventibus eſt diſcutienda. Interea cum æger ob maxillas clauſas cibum non valet aſſumere ſolidum, juſcula rimis, vel ubi dens quidam deficit, infundenda, aut clyſmatis forma injicienda in inteſtinum.

4. *Triſmus ſcorbuticus*, *genarum rigiditas* Sennert. de ſcorbuto, pag. 744. Salomon Alberti de ſcorbuto. G.

Eſt rigiditas tendinum & ligamentorum maxillam inferiorem in articulo ſuo connectentium, cum dolore, ſcorbuticis quandoque, ſed raro, accidens, in maſticatione atque oſcitatione dolorem majorem excitans. Curatur ut contractura ſcorbutica.

5. *Triſmus verminoſus. Stridor dentium a vermibus*. A.

Frequens eſt ille affectus, in quo inter dormiendum aut vigilandum ſtrident dentes, convulſione ſcilicet pterygoideorum, quos forte ciet vapor acido-dulcis e ventriculo exhalans, vel irritatio ventriculi cujus tunicæ mediante œſophago cum faucibus ſunt continuæ; quandoque triſmus ille ſynochum verminoſum comitatur & vermifugis curatur; in variolis etiam obſervavi illum triſmum.

6. *Triſmus equinus* Soleyſel, Gallice *le Tic*.

Sic dicitur, quia equi hoc affectu laborantes dentibus præſepium impetunt, & ſonum *tic* referunt.

7. *Triſmus crepitans*, *claquetter des dens*.

Eſt ſymptoma febrium intermittentium, & tremorem comitatur.

8. *hypochondriacus*. *Cacoethes* Juvenalis. L.

Novi hominem melancholicum qui, etiam dormiens, a pueritia ſtridet dentibus, ita ut dentes ſint admodum detriti, nullo alio ſequente a multis annis incommodo.

Huc referri poteſt diſtorſio muſculorum genas, oculos, & maxillam moventium involuntarie & pravo uſu aſſueta, quæ vulgo *Tic* dicitur.

9. *Triſmus arthriticus*; *podagra dentium* Strobelbergeri. L.

Et difficultas maxima & valde dolorifica os aperiendi ob rigiditatem muſculi crotaphitæ aut maſſeteries, per menſes quandoque excrucians, tum uberrimo ptyaliſmo, pervigilio & muſculorum vicinorum continua agitatione.

Atrocem illum morbum quem ab odontalgia oriri ſuſpicabar, extractio dentium non mutavit, irrigatio aquarum Bellilucanarum ſedavit, ſed narcotica ſingulis diebus magis profuerunt. Mane recrudeſcebat prius ſopitus quoties ægra os aperire volebat.

10. *Triſmus febrilis*; *ſtridor dentium in morbis acutis*. A.

Stridere denteſve collidere, ſi cui a pueroo familiare non ſit, fanaticum atque mortiferum; ſi quis vero delirans id faciat, omnino funeſtum. *Hippocrates in Coacis*.

11. *Triſmus capiſtratus*. *Brediſſure*, Hazon Journ. de Med. Mars 1761. pag. 249.

Ægri dicuntur vulgo capiſtrati, *Bridès*.

Eſt impoſſibilitas diducendæ maxillæ inferioris a ſuperiore, propter agglutinationem interioris partis genarum cum gingivis.

Illa agglutinatio frequenter accidit illis qui ptyaliſmum mercurialem uberem paſſi ſunt ſine cautela; ulcuſcula ſi quidem genarum exſiccata adhæreſcunt gingivis, unde maxilla diduci non poteſt; hinc fit ut vix aut non niſi liquida guttatim deglutiri poſſint alimenta.

Curatio exigit operationem Chirurgicam, id eſt, exciſionem partium adhærentium, earum ſejunctionem, quæ initio per turundas interpoſitas in dies craſſiores, deinde per laminas ex plumbo vel ex ſubere factas, abſolvitur, qua proportione cicatrix efformatur. Vide l'*Obſervation ſingulière de N. André Chirurgien a Verſailles* pag. 383.

12. *Triſmus Occipitalis* André obſerv. 4. pag. 355.

Presbyter dudum laborabat doloribus & convulſionibus, quæ caput collum & humeros diſcru-

ciar-

ciabant; nunc ejulabat miſere clamando ſibi cranium avelli, nunc adeſſe in capite malleos & folles agitatos, nunc deprecabatur adſtantes ut onus molendinariæ molæ æquale a ſe eximerent; paroxyſmi a nucha incipiebant ubi olim ictum paſſus erat. Cuſo ibi loci cauterio, ſublevatus eſt, eo vero reſiccato, reverſus eſt morbus.

13. *Triſmus maxillaris* Andre Obſervat. 2e, 3e, pag. 343. &c.

Vir a quindecim annis maxillæ inferioris dolorem atrocem nocte, dieque experiebatur, ad inſaniam uſque; maſticare & loco ſtare non poterat, deglutiendo cibos diſtorſiones horrendas edebat; paroxyſmi frequentes erant. Mentum continuo contra corpus durum firmabat, nec loqui, nec negotia ſua obire valebat; incipiebant paroxyſmi doloribus querulis, deſinebant in accentus gradarios, interruptos & reſpirationem naſalem præcipitem, cum extenſione & diſtorſione naſi, labiorum, oris, faciei totius; tempora & parietale ejuſdem lateris ſiniſtri ſibi avelli putabat. Nervus maxillaris inferior laborabat, nec is poterat attingi niſi in foramine menti, is cauſtico deſtructus fuit, & æger ſic ſanatus.

14. *Triſmus dolorificus* N. Andre obſervations ſur les malad. de l'urethre, *Paris* 156. *pag.* 318. nomine *Tic douloureux*. An *podagra dentium* Strobelbergeri tract. Lipſiæ 1630. *Triſmus arthriticus*? L.

Eſt difficultas maxima & valde dolorifica os aperiendi aut movendi cum uberi ptyaliſmo, pervigilio, & muſculorum vicinorum continua & convulſiva agitatione.

Atrocem illum morbum ſemel obſervavi, ante decem annos. Eo laboravit per plures menſes Mad de Gaſc; mane modo os aperire quomodocumque caveret, pacata erat; verum ſi ad verbum proferendum, quidpiam edendum, aut etiam ridendum, maxilla moveretur, illico doloribus circa tendinem maſſeteris & vicinam excruciabatur per totam fere diem cum motibus convulſivis, riſum caninum unius lateris referentibus, aliiſque diſtorſionibus, quæ ipſi vitam miſerrimam per menſes reddidere. Suſpicabar odontalgiam a carioſis dentibus quos ideo extrahi curavi, ſed ſine ſucceſſu; dein viru arthriticum, quod ſuſpicabar, diverſis remediis aggreſſus ſum. Irrigatio ex aquis Bellilucanis paululum profuit, dein malum recruduit, & ſolo laudano ſedari potuit, poſt annum circiter evanuit hic morbus.

Demum nuper inveni obſervationes plurimas *Chirurgi André Verſalienſis*, quibus hiſtoria hujus morbi, ejuſque curatio multum illuſtratur, quibus compertum eſt a nervis maxillaribus, infraorbitari, aliiſque faciem, collum, maxillamve pervadentibus irritatis, pondere hunc dirum morbum, & nervi affecti unctione, exciſione ſanari, ipſi etiam ulceribus nervum non attingentibus a cauterio inuſtis, ſublevari.

Mulier ictum paſſa circa oculi canthum naſalem, unde fiſtulam contxaxit in maxilla ſuperiori, quæ evulſis tribus dentibus anticis ſanata eſt, verum ſiccata ocius fiſtula, ſupervenere convulſiones dolorificæ, pluries in hora, nocte dieque recurrentes; ægra libere manducare, tuſſire, exſpuere, nares emungere non poterat, quin dolores atroces & ſpaſmodicas agitationes faciei pateretur; leviſſimus faciei attactus hos faciei & frontis dolores redintegrabat, imo ipſi videbatur pericranium ex toto capite avelli; fruſtra antiſpaſmodicis, antiſcorbuticis, balneis, lacticiniis diutiſſime uſurpatis, veſicatoriis repetitis ſine levamine, *celeber Chirurgus Mareſchal*, ut nervum orbitarium inferiorem exſcinderet, ſcalpello incidit inter gingivas & os maxillare muſculos caninos inciſorios, maxillarem uſque ad orbitam, ea vero nocte ægra pacate dormivit, verum intra paucos dies morbus recruduit, tandem poſt bienium *André* ope lapidis cauſtici ad naſi latus inuſti, aquæ mercurialis ſupra eſcharam affuſæ, inciſionis ad os productæ, poſt duodecim dies quibus hæ operationes inſtitutæ ſunt, eam ſublevavit, quæ denique omnino ſanata fuit; nervum vero illum cum Chirurgus initio denudatum ſtylo attingebat, paroxyſmum triſmi pro lubitu excitabat; cicatrice obducta, ægra ſana vixit.

15. *Triſmus catarrhalis*. L.

Vidi Aquis-mortuis Maio 1759. militem recens huc advenam, qui cum rori veſpertino inaſſuetus ſe expoſuiſſet, maxillæ inferioris muſculos dolore, ſubtumere, rigeſcere ſenſit, cum ejus partis ad poſteriora retractione, & immobilitate ac clauſura, quæ per 5. vel 6. dies perſeveravit, invitis tribus largis phlebotomiis, fomentis anodynis emollientibus, quibus ſenſim impugnatus morbus carthartico ceſſavit.

16. *Triſmus cynicus*, *ſpaſmus cynicus* Bontii Med. Indor. obſerv. I. A. P.

Labia verſus alterutram vel utramque aurem trahuntur, oculi, facieſque rubent, aut liveſcunt, dentes ſtrident, murmur inconditum edunt & obſcurum, ut vox ſubterranea videatur, deglutire nequeunt; plebs ægros dæmoniacos judicat. Vide *Rachialgiam arthriticam*.

Cura. Mittatur ſanguis ubertim, frictiones adhibeantur, inungantur maxillæ oleo macis, caryophyllorum, anethi, terebinthinæ, &c. Cervici cucurbitulæ affigantur; ſi deglutire poſſint, emeticum cum ſudorificis, ut theriaca, bezoardico, eſt propinandum; ſecus clyſmata cum vino emetico injicienda; æger oleis ſupra dictis inungatur; demum ad narcotica deveniendum eſt.

17. *Triſmus cynogelos; Spaſmus cynicus* Auctorum, *riſus caninus* vulgo *Ris canin.* A. P.

Eſt conatus naturæ ad deprimendum diaphragma & anhelitum cohibendum, ut in conatu ad egerendum, parturiendum; mingendum, cum maxima ad obices ſuperandos requiritur virium intenſitas. Hanc faciem durum dejicientis tangit *Martialis in epigrammate* adverſus Criſpum.

Cum itaque morboſus eſt ille conatus & involuntarius, veroſimile eſt eum pendere a ſimili fine, quem intendit natura, nec poſſe diaphragma vehementer depreſſum retineri, niſi, ſic contractis faciei muſculis, chordæ vocales, per muſculos laryn-

laryngis commodius contractos, glottidis rimam claudant, & ſic aeris inſpirati exitum præpediant.

Si tribuatur hic ſpaſmus fortuitæ convulſioni horum muſculorum, nulla videtur ratio, cur hi muſculi potius quam alii convellantur, quod in læſione diaphragmatis fieri ſcribunt. Vide *diſpoſitionem de riſu ſardonico Heidelbergæ* 1683.

18. *Triſmus Sardonicus; Sardonicos Gelos* Græcis; *Spaſmus Sardonicus*. *Sardiaſis* III. Linnnæi. *Ris Sardonique*. A. P.

Qui inter edulia utuntur ranunculo ſcelerato Linnæi, qui herba ſardonia *Dioſcoridi* vocatur, in Sardinia & Occitania vulgaris, hunc morbum experiuntur; qui differt a ſimplici per delirium, cardialgiam, vomitum aliaque ſymptomata hujus ranunculi corroſioni tribuenda; ægri ridendo moriuntur, unde *Apium riſus* cognominatur hic ranunculus.

Indicantur lenia & prompta vomitoria, aqua mulſa & lac affatim hauſta, addit his *Dioſcorides* irrigationes, unctiones calidas, oleoſa calida cum frictione & unctione. Videatur hiſtoria ſpaſmi cynici a *Freindio* relata *in Philoſ. Tranſ.* Tumor & dolor ſtomachi paroxyſmos antecedebant; deinde oris & gutturis convulſiones accedebant; ab uſu croci daturæ, aconiti etiam riſu Sardonicum produci notat *G. Francus diſſert. de riſu Sardonico*. Curam vide *Journ. de Med. Oct.* 1659.

19. *Triſmus Diaſtrophe*, *Diaſtrophe* Galeni, *Oris tortura paralytica*. L.

Eſt diſtroſio oris verſus alterutrum latus ob oppoſiti lateris hemiplegiam, unde muſculus zygomaticus & buccinator lateris ſani os ad ſe trahunt & tractum detinent, paralyſeos aut apoplexiæ prodromos aut ſequela; eamdem curam expoſtulans; hujus ſpeciei curam ope kinkinæ factam vide *Journ. de Med. Octobr.* 1759. *pag.* 312. *D. Olivier*.

III. OBSTIPITAS; *Caput obſtipum*, Mauchartii diſſertat. 1742. *Torticolis*; Ægri *obſtipi*, Græce *Loxoi*.

Eſt tonica capitis inflexio in unam alteramve plagam, adeoque lateralis antica vel poſtica, prona, vel ſupina: ultima ſpecies eſt clonica.

Caput erectum & pro lubitu mobile detinetur æquilibrio virium contranitentium; poſtice ſunt erectores ſeu extenſores, ſcilicet ſplenius, complexus, & laterales ſimul agentes; antice pondus capitis; hinc fit ut dormientes, ſi ſtent laxatis omnibus muſculis a ſomno, nutant capite; natura tamen, illæſo ſomno, caput identidem reſtituit; ſimilis mutatio in ſyncope, apoplexia, &c. accidit, ſed conſtans.

Laterales muſculi ſunt ſterno maſtoidei, quorum dextro agente ſolo, facies verſus latus ſiniſtrum vertitur, & reciproce ſiniſtro agente facies dextrorſum vergit; hos muſculos adjuvant maſtoideus lateralis, major & minor, rectus, obliquus ſuperior, rectus anticus longus & idem brevis, & tranſverſarius anticus primus, qui omnes vertebris colli annexi ad caput tendunt; verum eorum munus adjuvant & caput flectunt, qui vertebras colli trahunt aliis vertebris annexi, ut ſecundus tranſverſarius anticus, & obliquus inferior, ſacro-lumbaris, &c. hinc lateralibus dextris contractis caput & collum dextrorſum flectitur, & vice verſa illis laxatis ſiniſtrorſum nutat, hinc obſtipitas duplicis ordinis.

1. *Obſtipitas renuens*. L.

Eſt illa in qua facies extrorſum verſus humerum verſa remanet ob vim lateralium muſculorum, ſcilicet ſterno-maſtoidei oppoſiti, & lateralium poſticorum ejuſdem lateris, nimiam; vel quod eodem recedit ob horum muſculorum decurrationem conſtantem & involuntariam; alteram tamen datur obſtipitas renuens reſoluta ſeu paralytica; in qua facies extrorſum verſus latus dextrum vel ſiniſtrum converſa remanet invite propter reſolutionem muſculi ſterno-maſtoidei lateris ejuſdem, vel etiam muſculorum aliorum lateralium lateris oppoſiti; in quo ultimo caſu caput etiam nutat.

2. *Obſtipitas annuens*; L.

Eſt ea in qua caput ad anteriora vel recte vel oblique nutat, & pronum remanet; ob laxitatem muſculorum poſticorum. Conveniunt fotus aromatici, embrocationes ex aquis Balerucanis, panni ſumo ſpirituoſe imbuti.

3. *Obſtipitas catarrhalis*.

Eſt ea in qua dolent & leviter tument, immobiliaque ſunt organa collum moventia, ob frigus, calente corpore, ſuſceptum; unde ſæpe coryza, tuſſis, anginoſi affectus,

Exigit initio unam phlebotomiam, potus theiformes calidos, diætam mediocrem, aerem calidum, pannos ſiccos laneos cum cineribus calidis collo circumvolutos, aut fumo ſacchari imbutos, linimenta anodyna, & reſolventia.

4. *Obſtipitas gibboſa*.

Ea eſt quæ fit vitio oſſium, ſcilicet ob exoſtoſim aut diſtorſionem, inflexionemve vertebrarum colli, tunc flectitur caput ſurſum, deorſum, ad latus alterutrum, & in eo ſitu conſtanter remanet. Malum autem illud immedicabile vulgo eſt.

5. *Obſtipitas lateralis; muſculi ſterno-maſtoidei dextri ſtrictura* Boerhaave conſult. pag. 220. Tulpii lib. 3. cap. 57. Boneti Mercur. Compilat. pag. 130.

Syndicus Genevenſis ſexagenarius, vir rebus publicis diu intentus, incidit in obſtipitatem lateralem; caput ipſi, vellet, nollet, dextrorſum vertebatur, ſine inclinatione, adeoque ab oppoſiti lateris ſterno-maſtoideo muſculo trahebatur fortius, & ab antagoniſta debilius; in utro horum foret vitium roboris aucti, vel imminuti vix cognoſci poterat; nec tenſio alterutrius muſculi ad ſatis indicabat. Præſcripta incaſſum multa remedia, ut apud nos aquarum thermalium affuſio, & ſuaſerat *Boerhaave* ſequentia, 1. delapſum aquæ calidæ in nudum caput

mane

mane & veſpere ad ſeptem minutorum ſpatium quotidie per ſex ſeptimanas cum frictionibus moderatis; poſt has embrochas; 2. locum dextri muſculi ſterno-maſtoidei mane & veſpere inungendum diu unguento althææ compoſito; 3. totam plagam ſiniſtri ſeu antagoniſtæ eodem tempore fortiter confricandam pannis ſiccis, ſuccini accenſi fumo penetratis, ut ejus robur invaleſcens parem faceret æquilibrio cum antagoniſta obtinendo.

6. *Obſtipitas ſpaſmodica* Bonet. Sepulchret. de convulſ. obſ. 33. *Symptoma epiſthotoni & emproſthotoni* Tulp. lib. 4. cap. 57. Boneti Mercur. Compilat. pag. 130. Sll. Lorry de Melanch. p. 115.

Parochus quinquagenarius ab ſtudio acriori incidit in motus ſpaſmodicos alternos & laterales capitis, quos reprimere vel ſuſpendere vix poterat interdiu, caput in latus inclinatum manu ſuſtinendo, ſed qui noctu ſomno urgente compeſcebantur; morbus per plures menſes perſeverebat, cum præſcripſi fomenta emollientia occipiti applicanda, nam convellebantur muſculi qui a parte colli poſtica ad caput tendunt; præſcripſi etiam narcotica, juſcula pulli, dein lac aſininum, balnea domeſtica; &c. a quibus melius habuit.

IV. CONTRACTURA; *Contracture, ankyloſe.*

Eſt in artubus; ut brachiis, cruribuſve, immobilitas ob partium rigiditatem ſenſim ſuperveniens aut ſaltem conſtanter permanens.

Differt ab ankyloſi per rigiditatem tendinum & ligamentorum, cum in ankyloſi tantum oſſa immobilia ſint circa articulos.

Differt ab ſpaſmis legitimis, quia contractura diuturna eſt, & non ſubito, ſed ſenſim accidit.

1. *Contractura hypochondriaca* Boneti Polyaſthea. L.

Melancholicos hæc ſepius afficit cum extremorum rigidirate, ſtupore, formicatione. Huic ſpeciei lacticinia conveniunt.

2. *Contractura dolorifica*, Occitanis *Gambarot*.

Notum eſt ex veteri podagra aut rheumatiſmo mire contrahi & contorqueri extremos articulos, atque immobiles evadere cum ſenſu vel doloris acuti, vel ſtuporis, & debilitate partis, quæ ſpecies præter linimenta exigit fotus; ex aquis thermalibus ſulphureis, ut *Lamalou* juxta Biterras, *St. Laurent* apud Helvios, & *Bagnau* juxta Mimatem. Proſunt etiam iteratæ electriſationes & longus lactis uſus.

3. *Contractura ſcorbutica* Sennert. de ſcorbuto; Ettmuller. pag. 448. L.

Apud nautas non raro, ait *Eugalenus*, tendines poplitis indurantur, ut crura plane rigida evadant, quod ſenſim accidit; quandoque creſcente malo omnes articuli hoc affectu laborant, nullumque artum extendere poſſunt; ita ut ægri in orbem vel globum toti contrahantur. Idem obſervat *Lind* cum tumore & dolore genuum in ſecunda ſcorbuti periodo, unde ad gonagram hic morbus accedit. Vidi contracturam ſcorbuticam cum amborum extremorum rigiditate & extenſione tonica, diuturna; atque maculis flavis violaceis illorum, ac demum nigredine & duritie, quibus tibias mumiæ perfecte æmulabatur æger. *Bernard. Belovv in Miſce lan. Curioſ.* aſſerit ſe 60 ægros ſanaſſe contractura ſcorbutica genuum affectos ſequenti remedio ſolo.

Recipe ſedi acris, manipulos viij; *bulliant vaſe clauſo in veteri; cereveſiæ* ℔ xvi *ad dimidii conſumptionem; hujus decocti ſumat æger quovis mane uncias* iii: *ex foliis fiat cataplaſma genubus applicandum.* Vide *Lind de ſcorbuto.*

4. *Contractura paralytica* Schroder. *Phytolog. L.*

In paralyſi inveterata, quam præceſſit & fovit rheumatiſmus; quæque frequens eſt, manuum digiti, carpus, cubituſque contractura laborant, ſeu rigeſcunt ita flexorum muſculorum carnes & tendines, ut diduci non poſſint ſine metu fracturæ, unde diſcrepat hæc hemiplegiæ ſpecies ab aliis.

Inſanabilis hæc ſpecies ſublevatur repetita electriſatione per 15. dies, ſingulis diebus per horæ quadrantem, additis deinceps aliquot fulminationibus. Vide *diſſertat. de Hemiplegia per electricitatem curanda. Monſpelli.* In hac ſpecie non raro remanet ſenſus, amiſſo motu, & flexilitate.

5. *Contractura rachialgica; Tetanus metallicus* D. Lorry; ſeu colica Pictonum; vide Opus Citeſii, D. Aſtruc, D. Dubois & D. Tronchin. I.

Aquæ ſulphureæ & lac indicantur.

6. *Contractura Bohemica* Schenckii obſ. van Svvieten aphor. 1051. pag. 335.

Peſſima mala fieri ab uſu vini auſteri ex uvis non ſatis maturis preſſi quotidiana obſervata docent, & forte inde fiunt contracturæ in Auſtria ſatis frequentes, dum ligamenta, quibus oſſa articulata nectuntur, obrigeſcunt *Van Svvieten.*

Proſunt hic diluentia alkalicis fixis juncta, ſed alkalina ad grana pauca cum aqua potentur, ut oleum tartari per deliquium ad gutt. xii. in aquæ unciis quatuor.

Aquæ Salteranæ apud Germanos, aquæ Montis aurei apud Arvernos, continent ſalem alkalinum huic concreto reſolvendo aptiſſimum, ita & aquæ *de Ss. Laurent. en Vivarez*, balneo, fotu, laconico applicandæ, potu præmiſſo.

7. *Contractura arthritica* Ettmuller. *Tom.* 1. *pag.* 377. L.

Hanc lacte curavit *Tackius*; dolorificæ varietas eſt.

8. *Contractura catarrhalis* Ballonii L. Vide *Catarrhum.*

9. *Contractura ankyloſis. L'ankyloſe.* L.

Eſt rigiditas geniculi vel articulationis orta a nimio & intimiori contractu oſſium; hujus varietates ſunt multiplices. Alia pendet a defectu ſynoviæ articularis, qua oſſium extrema lubricari debent: hac deficiente datur affrictus major, quandoque cum oſſium inter movendum crepitatione; aut quod eodem recidit, hæc ankyleſis pendet a ſynoviæ viſcoſitate ſine ulla virulentia: in hoc caſu thermales aquæ ſulphureæ, potiſſimum irrigatæ cum frictionibus proſunt,

ſunt; necnon articuli alternæ flexiones ſynoviæ uberiorem excretionem promovent; juvant etiam fomenta emollientia, litus ex oleis expreſſis, pinguedine fusa.

Alia pendet ob oſſibus callo invicem ferruminatis poſt fracturas articuli ipſius, & ea ſpecies inſanabilis eſt: aſt ſæpius accidit ex nimia harum partium quiete & vinctura aſſidua poſt fracturas.

Datur etiam ankyloſis ab exoſtoſi rachitida aut ſimplici oſſium in articulo, quæ curationem exoſtoſeos exigit; aſt vix unquam ſanatur.

Ankyloſis vero quæ ab infarctu & rigeſcentia tendinum ac ligamentorum articuli a materie arthritica ſequitur prognoſium & curationem arthritidis & rachitidis.

10. *Contractura ſyphilitica*: *Ankyloſe vérolique.* L.

Ea eſt quæ a viru venereo pendet; virus autem illud vel glandulas ſynoviales infarcit & ſynoviæ excretionem impedit, vel ſimul exoſtoſes, arthrocaces inducit; & curatur hæc ſpecies litu mercuriali, aut remedio Svvieteniano, maxime ſi detur tantum infarctus, non vero perfecta exoſtoſis: vide *Locherum*.

Contractura ſpaſmodica. L.

Ea ſpecies a vehementi influxu fluidi nervei in partem producitur, & eſt veluti erampus, ſed conſtans & aſſiduus, qui affectus concomitatur convulſionem raphaniam Suecis familiarem, ac necroſim tum uſtilagineam, tum epidemicam; in utroque caſu ſtipatur ſtupore vel etiam ſenſatione uſtionis dum pars exterius friget, liveſcit; & ſi calida tintea applicentur, dolor atrocius vexat quam antea. *Videſis convulſionem & Necroſim.*

V. CRAMPUS, *Spaſmus flatulentus* Auctorum; Anglis *Cramp.* Italis, *Granchio; Occitanis Rampe;* Gallice *Crampe.*

Eſt muſculi unius vel alterius ſubito accedens, & ſubito recedens rigiditas cum dolore ſæpe atroci in artubus vel in collo.

1. *Crampus idiopathicus*; D.

Eſt ille qui muſculos ſuræ, crurum, alioſve ſubito afficit, dum natatur in frigida, aut dum frigori nocturno tibiæ exponuntur, aut dum ex vitioſo ſitu muſculi diſtrahuntur; huic etiam obnoxii ſunt muſculi digaſtrici, dum aeri frigido collum nudum exponitur; dolor eſt intolerabilis, ſed intra minutum unum aut alterum ſponte recedens, maxime calefactis aut frictis, & commodius collocatis partibus.

2. *Crampus ſympathicus*; A.

Eſt ille qui in cholera ſuram potiſſimum afficit, cum valida tibiarum diſtenſione & atroci dolore, unde irrequieti crura movent, clamant, & quoties vomitus ſupervenit, gravius torquenſtr ægri.

Optimum auxilium eſt, præmiſſa vomitione ex aqua pulli, laudanum ad guttas viginti propinatum.

Si ſimili ſpaſmo afficiatur pectus, exoritur pleurodyne fugax, ſed atrox, cum metu ſuffocationis; ſi guttur, datur angina ſpaſmodica.

VI. PRIAPISMUS, *Priapiſme.*

Priapiſmus eſt morbus brevis, cujus præcipuus ſymptoma eſt penis ingrata, & ſine libidine ſæpius revertens erectio.

Differt a ſatyriaſi, quod in priapiſmo deficiat veneris appetitus, ſeu libido.

1. *Priapiſmus dyſuricus.*

Dyſuria calculoſa ſtipatur ſæpe penis tentigine, ſed dolorifica, atque hoc ineſt ſingulare quod non intumeſcat penis, ut in erectione libidinoſa, ſed tantum rigeſcat & indureſcat ſine voluminis augmento; præterea non ſurſum vergat, ſed deorſum; adde dolorem acrem in extremo glande, qui ſolus intumeſcere videtur.

2. *Priapiſmus gonorrhoicus.*

Eſt ille qui in gonorrhœa recenti obſervatur, quique injucundus eſt atque dolorificus, ſæpiuſque pene incurvo propter ulcuſcula in tractu urethræ diſpoſita, quæ uniformem penis extenſionem præpediunt, unde contorquetur in arcum; hinc dicitur *gonorrhæa chordata* Gallis.

3. *Priapiſmus a frigore.* Vid. Zacuti Luſitani Rrax. lib. 3. obſ. 114. Rariſſima eſt penis virilis convulſio.

Belga cum vigente bruma horæ ſpatio in flumine ſtetiſſet, tam contortum & tenſum penem habuit, ut quoties mingeret, vultum lotio ſpargeret.

Sanatus eſt fomento ex decocto rutæ, ſalviæ, ocymi, & linimento ex oleo aniſi, terebinthinæ, lumbricorum, cum aqua vitæ, & generoſo vino; ſenſim in priſtinum ſtatum virile membrum redactum eſt.

4. *Priapiſmus a cantharidibus.*

A cantharidum pulvere intus ſumpto, etiam exigua doſi, ſupervenit dyſuria, hæmaturia, nec non Priapiſmus dolorificus cum convulſione variarum partium, pro doſi veneni & ſubjecti ſenſibilitate. Huic infortunio & vitæ periculoſe exponunt ganeones, qui hoc philtro ſe ad venerem parare ſuſcipiunt. Curatio exigit remedia generalia, præſertim lenientia, ut decoctum radicum althææ pro potu, nec non uſum internum camphoræ qua venenum illud ſpecifice obtunditur, & convulſiones ſedantur; datur vero camphora ad aliquot grana oleo amygdalarum ſoluta.

Urethræ tenſio infune ſuſpenſis, poſt mortem etiam perſeverans, deſignat ſanguinem in corpore cavernoſo cumulatum, & a contractione ſpaſmodica radicis penis retentum coagulari. *Vide Morgani Epiſt. XIX.* 20.

ORDO SECUNDUS.

SPASMI GENERALES TONICI.

Illi ſunt qui artus & truncum ſimul afficiunt, vel totum fere corpus rigidum immobileque detinent.

VII.

VII. *TETANUS*; *Tetanos*.

Eſt morbus acutus totius trunci & corporis rigiditate inſignis, cum reſpiratione ſæpius laborioſa, & ſenſuum integritate.

Muſculorum totius corporis rigiditas videtur pendere, vel ex influxu conſtanti fluidi nervei in partes, vel ex ſanguinis muſculos alluentis coagulatione; vel ex utroque ſimul.

Homo totali virium extinctione moriens relinquit ſuum cadaver generali tetano tenſum; eſt ubi violenta abripitur morte, ejus cadaver eſt flaccidum. *Helmontius* qui hæc pronuntiat, ſi macella adiviſſet, contrarium in pecoribus vidiſſet; ea enim primum jugulata & cruore fere vacua vivunt; aſt adacto intra colli vertebras cultro, illico tetano generali correpta pereunt; idem in ranis capite truncatis & ſtylo intra canalem vertebralem adacto obſervavit *VValtherus*; deſiderantur ulteriores veſpillonum aut pollinctorum hac de re obſervationes; cadavera eorum qui febribus malignis, dyſenteriis caſtrenſibus obeunt, flaccida remanent æſtate, ob impeditam cruoris coagulationem, recens mortuis familiarem.

1. *Tetanicus tonicus* Sennerti. A.

In ea ſpecie totum corpus a capite ad calces rectum eſt, & ita rigidum, ut ſi pedes attollantur jacenti, occipite tantum inſiſtat non ſecus ac ſtatua; facies rubet intenſe, oculi protuberant, reſpiratio eſt valida & frequens, pulſus febrilis, plenus, calor intenſus; ſudor dein accedit, quo perſeverante omnia remittuntur, & intra ſeptem dies terminantur.

Vidi hortulanum adoleſcentem hac ſpecie correptum, poſtquam calente corpore puteum rotatorium deſcendiſſet, & frigus humidum ibi paſſus eſſet; ille diæta tenui & potu uſus eſt, ut in pleuritide, plures primis diebus phlebotomias paſſus, decocto cichorii calido multum ſudavit, dolores & pervigilium narcoticis compeſcuit, & ſic intra ſeptem dies convaluit.

Tetanum multis phlebotomiis, dein oleoſis & emollientibus, tandem balneis domeſticis ſanatum vide *Journ. de Med. Avril* 1764. *pag.* 335.

2. *Tetanus emproſthotonicus* Sennetri, Bontii de Med. *Tetanus anticus* Bontii de Medic. Indor.; *Emproſthotonos* Auctorum. A.

In hac ſpecie, apud Indos familiari, corpus ad anteriora flectitur, ita ut mentum pectori affigatur, genua antrorſum vertantur; dolores atroces, difficultas reſpirandi, & deglutiendi, cynogelos, ſeu riſus cynicus, faciei livor, triſmus ſtridens, murmur & raucedo vocis hanc comitantur, accedit non raro levis dyſuria. Ægri apud Indos pro dæmoniacis habentur.

Curatur ut tetanus repetitis phlebotomiis, deinceps laudano, & extracto croci; ſed præterea *Bontius* ligaturas artuum, frictiones; unctiones ſpirituoſas, cucurbitulas, clyſteres acres ſuadet, quæ ſi maturo adhibeantur, felicem ſortiuntur effectum.

3. *Tetanus opiſthotonicus*; *Raptus poſterganeus* Cælii Aureliani; *Tetanus dorſalis*; *Opiſthotonos* Græcorum Journ. de Med. Oct. 1761. pag. 325. ubi eſt hujus varietas hyſterica. A.

In illa ſpecie caput verſus occiput inflexum remanet, & corpus in arcum poſtice incurvum tenditur, cum difficili reſpiratione, aliiſque tetani ſymptomatis; diſcrimen eſt in principiis: iſta enim ſpecies venenis deleteriis, ut cicutæ, phellandriove intus aſſumptis tribuitur, unde curatur ut cynogelos ſardonicus.

A glande plumbea fodicato achilleo tendine ſimilem ortum vidit D. *Serano* pater Profeſſoris, uxoris meæ frater, Draconum Sereniſſ. Delphini Capitaneus, cum glandem plumbeam in obſidione Parmæ intra pectus excepiſſet, quæ infra cartilaginem xiphoideam ſerpſerat, dolores atroces experiebatur, ac nunc antice, nunc poſtice per vices convellebatur, niſi ſumma cura rectitudinem corporis ſervaret; ſi enim ſitus conſtantia defatigatus paululum anrrorſum ſe flecteret, illico invitus emproſthotonum patiebatur: glandem plumbeam extraxit *peritus Chirurgus D. Bertaud*, & poſt repetitas phlebotomias æger convaluit: tendinibus fodicatis utile eſt terebinthinam calidam, vel ejus oleum affundere. Similes ſpecies a morſu canis tendini Achiliis inflicto notarunt *VVepferus*, *Bonetus*, &c.

Tetanus Carolinæ deſcribitur *Journ. de Medec. de Vandermonde Nov.* 1759.

4. *Tetanus holotonicus*, Peruvianis, *Paſmo*, quaſi, *Spaſmus*; *Paſmo* du P. Feuillée, Journal pag. 475. A.

Cacicus ex Cuſco Limmam acceſſit, ibi vero ſudoribus diffluentes ex lecto exſilivit, & pedibus nudis aeri frigidiuſculo ſe expoſuit, a quo ipſi incolæ multum cavent, periſtromatis pavimento inſtructis utuntur, & non niſi poſt horæ quadrantem, a quo tempore e lecto ſurrexerunt, ſe aeri exponere audent; quibus cautelis neglectis Cacicus toto corpore obriguit, exceptis oculis, qui ſcintillabant; altera dies os clauſum fuit, & oculi ipſi immobiles cum toto corpore fuerunt, avulſionem dentis præſcripſit Medicus; ſed hoc Chirurgo impoſſibile fuit, dolores interea atroces urgebant cum inedia, unde mors, quæ raro in hoc morbo vitatnr.

5. *Tetanus Indicus*; *Spaſmus* Bontii de Med. Indor. cap. 2. Journ. de Med. Nov. 1759. A.

Eſt vel emproſthotonicus, vel opiſthotonicus. Crudele malum Indis endemium ac familiare, quod ſanis partibus vitalibus ac naturalibus cum ſummo cruciatu intra breviſſimum temporis ſpatium miſeros e vivis ad mortem rapit, dum nihil nec eſculenti, nec potulenti deglutire valent. Hoc malo affecti truculente admodum adſtantes intuentur, præſertim interveniente, quod ſæpe fit, ſpaſmo cynico, ſeu convulſione, qua utraque gena aures verſus retrahitur; abet ac viridis color ex oculis & facie oritur, dentibus ſtrident, ac murmur inconditum vocis huma-

humanæ edunt tanquam ii qui e cella ſubterranea loquuntur, ita ut imperitis vere dæmoniaci appareant: morbus ſubito invadit; homines rigidi ut ſtatuæ permanent.

Cura. 1. Copioſe ſanguis mittatur. 2. Frictiones ac ligaturæ validæ adhibendæ. 3. Inunctiones fiant oleis macis, caryophyllorum, anethi, roſarum, terebinthinæ, ſpicæ indicæ. 4. Cucurbitæ amplæ cum multa flamma, ſine ſcarificatione, cervici, lumbis, humeris, mammis apponantur, ut ſeroſus & bilioſus humor a nervis educatur. 5. Si deglutitio fieri tum poſſit, cieatur vomitus, ex gummi-gutta, antimonii hepate, quam citiſſime, nam periculum in mora. 6. Tunc ſudorificis materies morbifica ac diureticis ejiciatur, ut lapide bezoard, theriaca, mitridato; ſal prunellæ multum valet. 7. Si deglutitio impoſſibilis, tunc acerrimis clyſteribus alvus evacuanda. 8. Dein æger a capite ad calcem inungatur oleis aromaticis, & balnea ſubeat facta ex decocto herbæ lagondi, ſeu liguſtri Indici ad dolores ſedandos optimi, & ſi deſint, ad narcotica audacter recurrendum, ut laudanum Quercetani, philonium, extractum croci. 9. Juſcula ex gallinis, hædis, vitulis, ſi poſſit, hauriat. Angli hunc morbum opio & balneis curant.

6. *Tetanus lateralis* Fernelii, Pathol. lib. 5. pag. 372. *Goutte-Crampe* Fernel. A.

Phyſodes (*Fernelius* ait) inſolentis prorſus ſpeciei ſeſe mihi nuper obtulit; ille quotannis hieme duntaxat, ſed bis, terve quotidie affligebat: caput primum in acceſſione vibratione quadam ex intervallis contorquebatur, hinc ſenſim malum per cervicem frigoris ſenſu devolvebatur, cumque inter ſcapulis irruebat, illæſa mente, integriſque ſenſibus opiſthotono corpus rigebat; cum vero in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus excutiebatur, ita arcte id protinus contrahebatur, ut nulla adſtantium vi exporrigi poſſet, dum prorſus conquieſceret acceſſio.

7. *Tetanus ſyphiliticus; Rara convulſionis ſpecies* Rivpr. obſ. X. D. Aimar. A.

D. Bollon militaris abſciſſionem brachii ex ictu tormenti bellici vulnerati paſſus erat; cicatrice obducta convulſiones experiebatur, quibus caput verſus partem dextram & mandibulam frequenter agitabat, ita ut lintea continuo intra dentes habere cogeretur, quæ identidem mordebat ac dentibus conterebat. Suſpicatus eſt *D. Aimar* ex male ſanata olim gonorrhœa virus ſyphiliticum in ejus ſanguine latere, ita ut cum irrita fuiſſent cætera auxilia, imo iterata amputatio, demum adhibito litu mercuriali, & ptyaliſmo excitato æger ab illis convulſionibus immunis evaſit.

8. *Tetanus verminoſus* Barrere obſ. anatom. pag. 167. edit. 1753. *Inteſtins percé par les vers* D. Barrere obſ. anat. pag. 167.

Adoleſcens Indicus niger per intervalla convulſivos motus experiebatur, cum colica; demum incidit in tetanum Indis familiarem; artuum rigiditas erat convulſiois motibus interpolata, decima die æger occubuit.

Aperto cadavere nil vidi læſum in cerebro, in inteſtinis erant glomeres lumbricorum, quorum quipiam colum perforabant, & foramen obturabant.

In hoc morbo ſcordium pulveratum pro optimo anthelmintico laudat Profeſſor clariſſimus, quem nuper extinctum deſiderio proſequor.

9. *Tetanus hemiplegicus* Boneti Sepulchret. & Schenckii obſerv.

Rara ſpecies in qua dimidium corpus longitudinaliter ſumptum tetano correptum eſt & dolet, altera medietas, paralyſi & ſenſus privatione laborat, adde febrem acutam, delirium, dyſpnœam, &c. Principium cenſetur abſceſſus in cerebro.

10. *Tetanus febricoſus*, Storck Ann. Med. II. pag. 163. A.

Puer novennis quotidie eadem hora convellebatur, & inde tetano univerſali rigebat, poſt octo minuta ſequebatur ſudor profuſus & tranquillitas. Extractum kinkinæ ad drachmas ſex tempore intercalari diſtributum convulſiones & tetanum abegit.

11. *Totanus traumaticus. A tendinis Achillei punctura, vulnere.*

D. Serane illum obſervavit in viro Monſpeſſulano, cujus ille tendo vulnere ſclopetario læſus fuerat; *ab operatione ſarcoceles* ortum vidit Clariſſ. *Lieutaud; a vulnere ſclopetario thoracis*, vide *Tetanum* 3.

Curatio exigit vulneris dilatationem ut medicaminibus ingreſſus, & ichori vel puri acceſſuro egreſſus paretur; dein nervo vel tendini puncto oleum terebenthinæ calidum eſt affundendum, cavendo ab unguentis oleiſque rancidis; ſuadet etiam *Pareus* ſi dolor non remiſerit, ut fervidum hoc oleum infundatur; ſi demum tetanus his reſtiterit, nervus aut tendo punctus eſt tranſverſim ſecandus. Vide *Pareum Libr. VIII. cap.* 9. *& Lib. IX. cap.* 37. 38. ubi celebris hiſtoria puncturæ nervi quam Carolus IX. Galliæ Rex paſſus eſt.

12. *Tetanus hyſtericus*, Journ. de Med. Oct. 1761. pag. 327.

Hæc varietas eſt epiſthotoni. Monſpelii mulier hyſterica ſingulis diebus tetanum hyſtericum patiebatur cum ſenſuum feriatione & menoſtaſi; ipſi per tres menſes profuere grana xv. foliorum aurantii bis in die ſumpta, dein nil proderant; tunc grana iij camphoræ cum ſaccharo per quindecim dies ſumpſit cum ſucceſſu; æſtate a balneis tepidis pejus habuit, a frigidis optime, vires reſtitutæ & paroxyſmi imminuti; verum moſchi grana iij cum nitri pauxillo cæteris omnibus magis profuere: *Cl. Coulas*.

13. *Tetanus mirandus*, D. ve Plaigne Journ. de Med. Nov. 1765. pag. 436.

Puella, quam catalepſis delirans ſæpius divexat, tanta ſenſibilitate gaudet, ut ſi quis ejus delirio contradicat, aut verbum quoddam ipſi

odio-

odioſum coram proferat, hoc verbum eſt gallice *perruque*, latine cæſaries, aut etiam dum catalepſi deprehenſa, omni ſenſu orbata, ſi pulviſculum tabaci oculis illabatur, ea illico miris convulſionibus primum exagitata ululans, linguam exſerens retrahenſque, in tetanum poſterganeum cum veloci capitis agitatione incidat, dein tetano holotonico conſtanter, tanquam ſtatua marmorea, rigeſcat, oculis ſurſum converſis, ut in ſtrabiſmo orante: dixi ſenſu eſſe orbatam in cataleptico inſultu, aſt non hoc perpetuum eſt, imo in paroxyſmo tetani dum ſenſu omni orbata videtur, acutiſſime audit, utut rigida & trunco inflexibilis; erecta perniciter & quaſi machina progreditur, oblato obſtaculo circa talum gyrans aliorſum pergit: poſt horæ quadrantem ſcena mutatur, catalepſis accedit, corpus cereum evadit & paulo poſt ſenſuum omnium compos facta a morbo immunis videtur: vide quid ſimile in, *catalepſi delirante* & in *catalepſi hyſterica*.

VII. CATOCHUS; *Galeni*.

Io eo diſcrepat a tetano cujus rigiditatem imitatur, quod vel 1. chronicus ſit catochus & diuturnus; tetanus vero acutus eſt; vel 2. in catotho nulla pectoris vehemens agitatio, & reſpirandi difficultas obſervetur, quæ magna in tetano.

1. *Catochus holotonicus* Galeni Comment. in Prorrhetic. 1. Hippocratis. Mick. Fehr. Collect. Acad. tom. 3. pag. 456.

Hæc eſt ſpecies quæ a tetano differt immobilitate pectoris, ab ecſtaſi vero & catalepſi, inflexilitate corporis. *Galenus* primus eſt qui eam ſpeciem memoret, aut obſervaverit; jacebat, ait, ſtudioſus quidam; veluti lignum, rigidus & extenſus, oculis apertis immobilibus; obſcure audiebatur & aphonus erat; hic morbus periodice recurrit ex *M. Febr.*

2. *Catochus cervinus* Hippiatrorum; *Elaphia* Græcorum, *Mal de cerf.* Soleifel. Storck. Ann. med. 1759. pag. 9.

Morbus eſt equis & cervis familiaris, in quo cutis durities eſt lignea, cum cordis palpitatione, & oculorum circumgyratione.

Juvenis, poſt dolores lancinantes omnium artuum, ſubito ſine cauſa evidenti, doloribus ceſſantibus toto corpore rigidus & inflexilis fuit, brachia trunco appreſſa, crura extenſa, rigidiſſima, abdomen lapidis inſtar durum, attactu non dolens collum immobile, maxillæ invicem appreſſæ, muſculis maſſetere & temporali tumidis, lingua tamen volubilis, oculi vividi; mens & reſpiratio liberæ, pulſus ſanus.

Balnea ratione loci adhibere non licuit, ſtercus equinum maxillis calide admotum: per aperturam a dentibus inciſoris effractis juſcula & mixtura ſequens cochleatim aſſumebantur.

Recipe ſpiritus ſalis ammoniaci, drachmam unam; aceti rutacei, quantum ſatis ad ſaturationem; aquæ rutæ, uncias tres, ſyrupi de hermes, unciam unam. Bis in die ſpina dorſi perfricata & inuncta fuit oleo verbaſci cum vigeſima parte ſpiritus ſalis ammoniaci; quarto die maxillam movit, deglutere cœpit; humeris & ſpinæ dorſi cucurbitulæ ſiccæ alternis diebus admotæ, clyſmata injecta, octavo die movit manus, dein pedes, trigeſimo ambulavit.

Differt catochus a tetano reſpirationis libertate.

3. *Catochus cutaneus*, vide Zacuti prax. pag. 398. obſ. 96. *Tetanus rheumatiſmalis mirandus* Cornax lib. 2. cap. 27. Isbrand. Diemerbroeck. Anatom. pag. 747. *Raro e ſtravagante morbo* Carol. Curzii Neapolitan. ann. 1755. L.

Adoleſcentula Neapolitana anno 1752. cutim colli, dein faciei demum totius corporis ſibi indurari ſenſit, ita ut, obſervante clariſſ. *Curzio*, corium ſiccum vel corticum ligneum firmitate æmularetur, anno ætatis decimo ſeptimo nondum erat menſtruata, cæterum ſana.

Sanata eſt longo uſu ſeri lactis, dein lactis ipſius, necnon balneis tepidis, vapore aquæ calidæ, hydrargyro crudo ad grana pauca cum bolo caſſiæ diu uſurpato, demum fonticulo tibiæ inuſto.

Catochus ſomniculoſus *Galeni libr. finition. medic.* & catochus hyſtericus ejuſdem ad carum attinere videntur; catochus ejus phreniticus ad typhomaniam; catochus vero verminoſus Schenckii, vel tetanus erat, vel catalepſis.

4. *Catochus ſcorbuticus* D. Vandermonde Jour. de Med. Juil. 1758. pag. 51. Huc pertinet *oſſificatio muſculorum* fere totius corporis quæ memoratur in *Novellis Anglicis menſis Novembris anni* 1760. niſi ſpecies diſtincta ſit. C.

Clariſſ. Marteau de Grandvilliers vidit hanc ſpeciem in muliere quinquagenaria, rheumatiſmo forte ſcorbutico, dein anaſarca ſeu phlegmatia prius laborante; ſupervenit cutis, tendinum, muſculorum totius corporis rigiditas coriacea, qualis in mumiis Ægyptiacis obſervatur; motus genuum, carpi, digitorum, cubiti impoſſibiles, aut valde obſcuri erant, cutis ita dura ut lanceolam retunderet; muſculi artuum erant veluti cartilaginei, pulſus tamen in carpo percipiebatur, inde cephalalgia, quam narium hæmorrhagia identidem ſublevabat; Phlebotomia vix inſtitui potuit, inde ſcorbuti ſigna clarius apparuere, gingivarum inflatio, lividitas, fœtor intolerabilis vomitiones fœtidæ, ptyaliſmus ſeroſo cruentus ex palato exſudans, demum mors.

Memini me vidiſſe in Aleſienſi Noſocomio anno 1725. virium per aliquot annos lectos affixum, ex eo quod pedes, tibiæ, & crura induruerant cum maculis exiguis, flavis, lividis, cutis & muſculorum ſumma duritie, inflexibilitate, quæ pedes mumiæ ſatis apte referebant. Vide *Arthritidem ſcorbuticam*, & *Rachialgiam ſcorbuticam*.

5. *Catochus ſuillus*, Collect. Acad. tom. 3. obſerv. 61. Ephemerid. Germanic. Andrea Cnoeffelio obſervante.

Monſtroſus infans cutim habebat corio porcelli toſti ſimillimam, flavam, quæ percuſſa ſonitum ede-

edebat, rimis pertuſam; cætera loco citato videantur.

6. *Catochus diurnus*. Miſſa Journ. de Med. Fevr. 1755. pag. 94.

Mulier 50. annos nata, temperamenti melancholici, ſingulis diebus, ab ortu ſolis ad occaſum, per aliquot annos, ita alto ſopore ſepulta jacebat, ut nullis ſtimulis excitari poſſet; interea totum corpus erat rigidum & immobile, ut in Catocho Galeni: ea veſpere ad ſe revertens convulſionibus exagitabatue; lachrymis effuſis, alvo exonerata, cibum ſumebat, vino & biſcocto pane utens; vigilabat per noctem, ſequenti mane in ſoporem relapſura, unde vocata fuit *la marmotte de Flandre*.

ORDO TERTIUS.

SPASMI CLONICI PARTIALES,

Spaſmi dicuntur Hippocrati; *Motus convulſivi* Riverii; *Convulſiones clonicæ* Ettmulleri, Gorteri. *Clonici* dicuntur a *Kloneo* commoveo.

IN tonicis ſpaſmis naturam materiem nervos muſculis immixtos moleſtantem forti & continua preſſione terere & corrigere contendit utplurimum; aſt in clonicis eam excutere & eliminare nititur, unde *Riverius*, *Heurnius*, omneſque Veteres hos motus expultrici naturæ facultati a materia morbifica ſæpius irritatæ tribuunt.

Difficile eſt eos a motibus naturalibus infantum, delirantium, rabidorum, phreniticorum diſtinguere, niſi attendamus ad motivum, quo illi motus determinantur.

IX. NYSTAGMUS, *la Souris*, Diction de Med.

Eſt vel oculi, vel palpebrarum, imo iridis ſeu uvæ alternus motus ſpaſmodicus, vel oculorum inſtabilitas. Vide *Dictionar. Medicin. Gallicum*.

1. *Nyſtagmus epilepticus*, Vide Mich. Febr. obſ. in Collect. Acad. tom. 3. pag. 455. P.

Vidi in duabus mulieribus morbum epilepſiæ ſatis affinem, in quo per paroxyſmos accidebat omnium ſenſuum feriatio, cum reſpiratione obſcura, & placidiſſima, pulſu pacatiſſimo, oculis clauſis, & omnium artuum quiete, flexibilitate, ſed attente aſpecta palpebra utraque ſuperiori, tam velociter nictabant ſola cilia, ut vibrationes numerare foret impoſſibile: intra horæ quadrantem ægra ſponte velut e ſomno revertebatur ad ſe, motum, ſenſumque recuperabat, atque capitis gravitatem, qua antea laborabat, non amplius experiebatur; illi vero paroxyſmi a ſtomachi læſione ortum ducebant, & rariſſime revertebantur. De Nyſtagmo ſimplici vide *Galenum* qui *Hippum* hunc vocat, & *Caſtell. Equùm*.

2. *Nyſtagmus bulbi*; *Hippus* Galeni libr. definit. Medic. & Mauchartii L.

Eſt inſtabilitas, non palpebrarum, ſed ipſius bulbi oculi: vidi in nyctalope continuam, ſed pacatam atque involuntariam utriuſque oculi ab uno cantho ad alium verſationem, ita ut nunc ad dextram, nunc ad ſiniſtram continuo oculus converteretur.

Mauchartius & *VVoolhuſius* etiam *hippum pupillæ* memorant, ſeu alternam & continuo repetitam pupillæ dilatationem & conſtrictionem. Vide *Diſſert. D. Maucharti de ulceribus corneæ*.

3. *Nyſtagmus catarrhalis*; *Tic douloureux de l'œil*, André obſervations ſur les mouvemens convulſifs, pag. 374.

Conſiſtit in doloribus ſpaſmodicis fugacibus, quorum paroxyſmi tres, vel quatuor horas durabant, periodici, recurrentes, ut in febribus intermittentibus, & ter circiter in die repetentes; dolores erant lancinantes in globo oculi, infra & ſupra orbitam; ægri huic oculo ſemper manum admovebant, ibi pulſionem validam, lancinationem, diſtractionem, ſuccuſſiones, & palpitationem experientes; pulſus initio erat contractus, febris exigua, cephalæa gravis, coryza, rheuma; nulla vero vel ſputi vel muci narium excretio.

Infarctus membranæ pituitariæ, in ſinubus congeſtus mucus nervos orbitarios comprimebant ſupernos, medios vel infimos.

Indicationes erant hunc infarctum tollere, muci & ſalivæ excretionem promovere, quod, præmiſſis duabus vel tribus phlebotomiis, diæta reſolvens, diaphoretica, ſuffumigia, & dein cathartica intra quatuor vel quinque dies præſtabant.

X. CARPHOLOGIA; *Crocidiſmus* a *crocis*, floccus; *Crocidizein*, floccos avellere: a *carphos* palea, & *lo_eo* colligo: *Soubreſaut*.

Eſt motus velut convulſivus manuum, quo floccos e veſtibus evellere, paleas colligere, muſcas venari, &c. videntur, quo tendinum ſubſultus referri poteſt.

Longe differt a ſingulari conſuetudine cachecticorum ſibi e labiis lamellas cruſtaceas curioſe avellendi, quam Monſpelienſes *bechic* nuncupant; carphologia enim eſt vel vere ſpaſmodica, qualis ſubſultus tendinum, vel ab hallucinatione oculorum dependet, ſcilicet a ſuffuſione myode; (*Vide ſuffuſionem*). Vidi enim maniacum qui ſimiliter e libro rituali Sacerdotis, ipſi extremam Unctionem adminiſtrantis, floccos & capillos, quos ibi adeſſe dicebat, avellere conabatur; ſed quoniam in phrenitide, & potiſſimum in cephalitide, ita quandoque ſunt irregulares illi motus, ut in quem finem dirigantur non parcipiant Medici, ideo ſpaſmodicis annumerantur.

1. *Carphologia delirantium*; *Crocidiſmus* Auctorum.

Vel ortum ducit a ſuffuſione muſcas, feſtucas referente, vel ab anxietate manuum, ut loco ſtare nequeant; vidi in puerulo vivido, ſaniſſimo, etiam cum ſomno pacate indulgeret, motum illum in tendinibus & digitis continuum, qualis eſt in pedi-

pedibus quandoque veſpere, & *iniquietudo pedum* dicitur.

2. *Carphologia ſpaſmodica; Subſultus tendinum*, vulgo *le ſoubreſaut des tendons*.

Eſt motus palpitans aut tremulus, vel digitorum, vel ſimpliciter tendinum, juxta carpum potiſſimum obſervabilis, qui in febribus malignis, phrenitide, ſimilibuſve morbis acutis delirio ſtipatis apparet.

Quam funeſti ſit ominis in fine morborum acutorum utraque carphologia norunt omnes; verum ejus theoria adhucdum tenebris eſt involuta. Hic tendinum ſubſultus, ſeu pulſus convulſivus, in quibuſdam morbis, ut tritæophya Americana, prænunciat delirium imminens, quod prævertitur veſicatorio amplo protinus nuchæ applicato.

3. *Carphologia ſimplex*.

In hyſtericis, hypochondriacis, arthriticis, alteruter ex muſculis digitorum identidem palpitat, vel motu involuntario agitatur, ſine ullo alio ſymptomate, ac ſine ullo incommodo: in nyſtagmo palpebræ vel muſculi oculo vicini ſubſiliunt illæſa ſanitate.

XI. PANDICULATIO. *Scordiniſmos* Græcis; item *Scordinoma* Hippocrat. *cordinema* quibuſdam; *Tiraillement*.

Eſt ſymptoma levidenſe, quod conſiſtit in diſtenſione coacta plurium, vel omnium ſucceſſive membrorum, utplurimum cum oſcitatione.

Motus eſt contractivus muſculorum extenſorum in brachiis, trunco, cruribus, fugax, tranſitorius, periodicus, qui partim a libertate, partim a natura dependet, eoque ſine videtur inſtitui, ut perſpiratio excitetur, torpor corporis & animæ diſcutiatur, muſculique ad agendum aptentur.

1. *Pandiculatio torpidorum*; P.

Eſt ea quæ deſidibus, tædio torpentibus, ſomnolentia gravatis accidit, nulliuſque eſt momenti, imo ut oſcitatio naturam jucunde ſublevat, & aliquali voluptate afficit.

2. *Pandiculatio febricoſa*. P.

Eſt ſymptoma invaſionis febrium intermittentium, ex quo etiam morbos ab intermittenti latente productos dignoſcimus.

3. *Pandiculatio hyſterica*; P.

Eſt ſymptoma hyſtericis familiares, quod vulgo torpori ſanguinis, ſeu ejus retardationi & ſpiſſitudini, tamquam principio, tribuitur.

XII. APOMYTTOSIS; *Ebrouement* Furetiere.

Eſt ſpaſmodica capitis, & quaſi tremula ſuccuſſio lateralis cum exſpiratione ſonora, & trunci agitatione, eo ſine ut mucus narium excutiatur, aut ut quid noxium e cute expellatur.

Symptoma illud apud jumenta familiare tantum eſt, aut in homine non ſatis obſervatum, & ſternutationi affine, a quo tamen diſcrepat per expirationem veluti ſtertoroſam e naribus factam.

XIII. CONVULSIO. *Spaſmos* Græcis; *Motus convulſivus* Riverii; *Convulſio clonica* Ettmulleri: *Convulſio* Boerhaave Aph. 230. *Convulſion*

Eſt morbus ſpaſmodicus clonicus acutus, vel brevis in artubus, ſuperſtite in paroxyſmis animæ functionum exercitio.

Differt itaque hoc genus ab epilepſia & eclampſia per ſenſuum exercitium ſuperſtes; ab hyſteria, ex eo quod convulſio non ſit morbus habitualis vel diuturnus; a pandiculatione, apomyttoſi, quod voluntas ad convulſionem minime concurrat, niſi ſit ſimulata.

Partes quæ convelluntur ſunt artus, unde a triſmo clonico, priapiſmo, palpitatione, ſingultu, &c. diſcrepat: attamen convulſioni artuum, non ſaro diverſorum organorum, ut labiorum, oculorum, agitationes junguntur, ut in eclampſia puerili.

1. *Convulſio ab inanitione* Hippocratis, A.

Eſt ea quæ a morbo, potiſſimum acuto, aut evacuatorio, exhauſtis & morti proximis supervenit; ſic quotidie laniones experiuntur ea animalia fortius convelli ante mortem, quæ robore majori pollent, ut ſues, quam quæ debiliora, ut agni; & vix ullum eſt quod jugulatum non convellatur.

Veteres Phyſices ignari judicabant has convulſiones fieri per nervorum exſiccationem, ut charta pergamena ad ignem admota retrahitur, cum humidum exhalat; qui craſſus error vix refutationem meretur: Pſeudo-mechanici felicius divinare ſe putant, & exiſtimant ideo convelli exhauſtos, quia languente in cerebro circulatione, dum in quibuſdam arteriolis ceſſat motus ſanguinis, ille in aliis perſeverat, adeoque reſpective celerior eſt, atque ex celeriori ſanguinis per arteriolas minimas cerebri fluxu celebriorem fluidi nervei in nervos influxum, & ex eo convulſionem deducunt; ex hac inanitione & debilitate ſumma convulſionis theoriam mechanicam ſe deduxiſſe putant.

Hujus theoriæ principia ruinoſa ſunt omnino, cum in phyſiologicis probetur vim fluidi nervei ad muſculum v. gr. cordis movendum requiſitam eſſe millies majorem quam eſt vis, quam hoc fluidum a circulatione, ſeu a corde mutuatur. Vide *Diſſertation ſur la cauſe de la fievre jointe à l'Hæmaſtatique*.

Illuſtris Medicus urbis *Cette* conſuevit ad rheumatiſmum chronicum ſanandum viginta libras ſanguinis bidui ſpatio ex ægri vena mitere: Vide *Obſervations intereſſantes ſur la Goutte*, *à Paris*, 1747. *pag.* 334. Cum hæc therapeia adhibetur, non raro accidit, maxima ſi verminoſa putredo in primis viis, aut æger phlebotomiam timeat, ut cardialgiæ, ſyncopes, & demum fortes convulſiones ipſi ſuperveniant, cum vomitione, ſudore frigido, faciei mutatione, quæ omnia mortem præ foribus adeſſe ſignificant; interea æger aqua frigida adſperſus, vel cardiaco potu reſtauratus, eadem die uberrimas iterum phlebotomias experitur cum ſucceſſu.

Cum *Illuſtr. Hales* ex equa pintas ſanguinis quatuordecim ſucceſſive extrahebat, ſucceſſive vis ſanguinis, ſeu ejus altitudo in tubo vitreo verticali carotidi aptato decreſcebat dimidi ſui parte; cum vero animal fere ſexdecim libras ſanguinis amiſiſſet, ſudor frigidus mortem proximam intendebat: verum in his anguſtiis fatalem mortis horam procraſtinabat natura; excitatis convulſionibus, quarum interventu vis, ſeu altitudo ſanguinis in tubo verticali major evadebat, quippe convulſionum ope magna pars cruoris qui in textu carnium hærebat, ad vitam actualem inutilis, expreſſus in cor affluebat, & ipſius motum ſuſtinebat, cum demum octodecim ſanguinis effluxiſſent libræ, quarum viginti ſex in corpore ſupererant, illico ſanguis in tubi verticali fundum præceps ruebat, & animal mortem ſubito obibat.

Hinc patet convulſiones in extremo mortis periculo vitalem curſum ſanguinis paululum ſuſtinere, & ad aliquot minuta vitam prorogare, ſecus illico elapſuram. Sequitur ex experimentis Medici Cettenſis maximam partem terribilium ſymptomatum, quæ a profuſa hæmorrhagia ſequuntur, ab animæ terrore, magis quam a ſanguinis jactura, procedere, cum illi ipſi qui a prima vel ſecunda phlebotomia convellebantur, reſumpto animo, uberiores eadem & ſequenti die tolerabant ſine ullo infortunio.

2. *Convulſio a nervi punctura* Heiſter Chirurg. cap. 2. A.

Ea eſt quæ a nervi, tendinis, aponevroſis, membranæ punctura exoritur; illæ enim partes eatenus dolent & convelluntur, quia nervi quibus ſcatent puncti ſunt, niſi ſimul depreſſus cerebri cortex his convulſionibus anſam præbeat.

Quibus in phlebotomia e brachio puncta eſt aponevroſis, vel punctus tendo bicipitis, dolor in vulnere non ſtatim ſentitur, ſed duodecim horis poſt phlebotomiam, iſque non in loco puncto, ſed altius verſus ubi dolor ſe figit, & ex brachii extenſione recrudeſcit: pars læſa tumorem avellanæ magnitudine contrahit, ex orificio ichor quidam jugiter diſtillat, quod eſt præcipuum puncturæ tendinis ſignum. Vide *Parei Chirurg. lib. 9. cap.* 38. *Boneti Mercur. compilat. pag.* 110. *&* 147. *Sydenham de pleuritide*, qui hoc cataplaſma præſcribit.

Coque radicum lilii albi uncias quatuor in lactis libris duabus; miſce farinæ lini & avenæ, ana uncias tres prius in lacte coctes; fiat cataplaſma mane & ſero renovandum.

A punctura nervi, quam in Carolo nono Franciæ Rege vidit *Partus*, illico dolor vehemens oritur, brachium tonice convellitur, & intumeſcit: laxata ligatura, lintea oxyerato imbuta brachio applicata ſunt, & emplaſtrum ex baſilicone vulneri admotum, quod ipſius agglutinationem remoraretur; dein oleum terebinthinæ calens cum aqua vitæ vulneri infuſum eſt; toti vero brachio emplaſtrum diachalciteos in aceto & oleo roſaceo ſolutum inductum eſt obvoluta inſuper faſcia expulſiva: his poſt trimeſtre ſpatium Rex ſanatus eſt, dolor vero brevi mitigatus, decreverant autem, ſi dolor his remediis reſtitiſſet, vel oleum fervens in vulnus infundere, vel nervum ipſum tranſverſim reſcindere, potius quam lethiferæ convulſionis periculo exponere. *Pareus lib.* 9. *cap.* 38.

3. *Convulſio febrilis*, Boherhaave aphor. 710. A. P.

Ea eſt quæ accidit in augmento, vel ſtatu febris tum continuæ, tum inflammatoriæ; quæ enim in agone ſupervenit, eſt convulſio ab inanitione.

Si febris ſit verminoſa, maligna, convulſio ſolet accidere, quoties phlebotomia celebratur, licet ea phlebotomia in vigore febris fiat, & a pulſus vigore indicetur; convulſiones enim quæ a phlebotomia in febribus accidunt, deſignant materiem verminoſam, vel malignam in primis viis, ut monet *Barbeyracius*, & expertus ſum. Convulſio illa febrilis dependet ab infarctu vaſorum cerebri, ſanguiniſque ſtaſi & inſpiſſatione, quibus obviam ire natura contendit; nec magis mirum eſt tunc temporis convelli manus aut pedes, quam ad eas partes jam dudum amputatas referri dolorem: moleſtiæ enim quæ ſunt in nervorum principio, ad partes quibus hi nervi proſpiciunt, referri ſolent: convulſio febrilis pejor eſt apyreta; ſi poſt craſſam urinam ſequatur urina aquoſa, limpida, in acutis malum eſt: ſignificatur enim convulſioni delirium aut ſoporem acceſſurum eſſe; ſi viribus jam exſolutis convulſio accidat, ea mortis eſt prænuncia.

Curatur hic morbus ut febris ipſa, ſcilicet exigit victum ex liquidis, phlebotomiam e pede, collo repetendam, deinde cathartica; ſi vero pulſus non vigeat, hirudines temporibus admovendæ; laudentur etiam veſicatoria dorſo applicata, maxima ſi febris ſit typhodes, aut æger ad ſoporem vergat: pulli medio ſecti calide applicantur per horam capiti raſo; ſedata febre guttæ minerales anodynæ Hoffmanni decem vel quindecim identidem offerantur.

4. *Convulſio a capitis ictu* Boneti Sepulchre. de convulſione, obſerv. 23. A. P.

Ea eſt quæ tribuenda videtur ictui, contuſioni, vulneri, commotionive diverſarum capitis partium, ex quibus ſerius, ocius ſuperveniunt diverſarum partium, etiam e latere ictui oppoſito ſitarum, ut brachii, cruris, digitorum convulſiones.

Invenerunt in cadaveribes ſaniem, pus, ſerum effuſum, plexum choroideum cruore turgidum, meningem piam inflammatam, pus in cerebri ſubſtantia inter meninges, ipſas meninges tumidas, &c. prout citius vel ſerius poſt acceptum vulnus æger perierat.

Si æger ab ictu concidat, vertigine, vomitione bilioſa, aphonia laboret, etiamſi nulla fruſtra ſit, metuenda eſt convulſio; eclampſia, paraphroſyne, apoplexia, &c. unde operatio trepani indicatur.

A largis phlebotomiis & victu liquido ordienda curatio; auxilia chirurgica ex *Heiſtero* & *Dionis* repetenda.

5. *Con-*

5. *Convulſio ab hydrocephalo* Boneti Sepulchret. de convulſione; paſſim VVilliſius Patholog. cerebri, Carol. Piſo de morbis a colluvie feroſa, &c. A. P.

Infantibus hic morbus familiaris eſt; in horum cerebri ſinubus, aliiſque in locis poſt mortem ſerum effuſum reperitur. Novi familiam, cujus infantes circa ſextum ætatis annum omnes periere ex hoc morbo, ſcrophulis huic effuſioni anſam præbentibus; febricula inconſtans cum alterno faciei rubore & pallore, nec non cacoſitia & faſtidio omnium divexabat; ſubito dein convellebatur vel gena, vel oculos, & poſt paucos dies e medio tollebantur: idem obſervavit *Villiſius*. Convulſione etiam primo aut ſecundo ob ortu menſe infantuli corripiuntur in facie, præcordiis & artubus, forte propter mollitiem & feroſitatem in cerebro, in quo caſu pulverem de Gutteta bis in ſeptimana per annos præſcribimus, & leves catharſes ex ſyrupo de cihorio, de floribus perſicorum, caſtorei eſſentiam a gutt. xij. eſſentiam ſuccini a gutt. ij.

6. *Convulſio nephalgica* Helmont. de Lithiaſi cap. 7. A.

Duas obſervationes habet *Helmontius* convulſionum lethalium, quas adſcribit calculis in rene & uretere poſt obitum repertis, comitante nephalgia.

Si in una parte irritatur vis expultrix naturalis, ea ſurgit in alia, nec ſemper proxima, ſed etiam in diſſita parte, ut totum corpus tantum concutiatur. *Schneider. de catarrhis*.

Motus convulſivos pluries in die exacerbantes ſanavit *Francklinus* repetit electriſationibus, quos nulla alia auxilia ſedare potuerant. Vide hiſtoriam *Jounal de Med. de Vandermonde Oct.* 1759 Hunc morbum a decennio durantem abſtulit electriſatio octies in die repetita; prima quidem commotio paroxyſmum excitabat, aſt altera auferebat; ſupererat crampus quem trimeſtris, electriſatio etiam ſanavit.

7. *Convulſio rathania* Ill. Linnæi Gen. Morb. 145. *Dragſiuta* Suecis; *Cranckheir* Germanis; Vide Diſſert. Illuſtr. Linnæi de Raphania, Amœn Acad. T. VI.

Raphania dicitur hic morbus ex raphaniſtro, cujus ſemina, ut plurimum ſecalino uberius mixta, crudelem hanc Epidemiam apud Suecos & Germanos paſſim inferunt.

Hujus character eſt contractura artuum cum agitatione convulſiva & doloribus atrocibus per periodos recurrentibus. Duratio morbi a diebus decem ad menſem tres.

Initium. Artuum laſſitudo, frigus & horripilatio vaga, capitis dolor, anxietates præcordiorum. *Augmentum*. Subſultus ſpaſtici digitorum & pedum, imo tendinum & muſculorum, ſub cute viſibiles, febris, æſtus; ſtupor, delirium, pectoris conſtrictio, diſpnœa ſuffocatoria, aphonia, convulſiones ſimul horrendæ in artubus, præeunte formicatione. *Status*. Paroxiſmi convulſionum & dolorum atrocium vehemens, cum domitione vel diarrhœa, vermium rejectione, ſiti, & in juvenibus humilia. *Declinatio*. Circa undecimum; aliis vigeſimum diem ſudores copioſi, exanthemata purpurea, quibuſdam tabes, in aliis ſtupor capitis, artuum rigiditas.

8 *Convulſio ab uſtilagine* VVepfer. Ephem. natur. curioſ. obſerv. 120. *Convulſion cauſée par le Seigle ergote*, *convulſio Salonienſis*; Hiſtor. de l' Acad. des Sc. P. A.

Videtur eadem ac Suecana: Incipit a formicatione pedum, manuumque; ſequuntur convulſiones in artubus, dorſo, capite, deinde dolores atroces cum aliqua mentis perturbatione, & pyrexia ſymptomatica; doloribus evaneſcentibus, eclampſia, apoplexia vel inflammatorii morbi ſuperveniunt. Vide *Act. Acad. Curioſ. vol. 7. obſ. 41.*

Convulſio Indica, Morbi familiares in Inſula Bourbon, vel Maſcharina. Vandermonde Journ. de Med. A.

A quovis vulnere, quavis punctura, vulnere ſanato, ſi æger aeri vel aquæ frigidis ſe exponat, is corripitur crampo partis affectæ, qui ſpaſmus inde dorſum & caput impetit, mox triſmus maxillæ a ſtupore incipit, & totum denique corpus convellitur, atque niſi ſuccuratur, miſere perit æger.

Cura ex cardiacis, ſudorificis, frictionibus cum linteo calido, ligaturis artuum perficitur; verum ſi hæc fruſtranea ſint, ferro candenti vulnus aperitur, quo remedio plures evadunt.

In hac regione frequentiſſimi, & diri ſunt morbi convulſivi, a levi vulnere; a colica recens nati plures convulſi moriuntur; adulti a convuſione evadentes deformati vel paralytici remanent; epilepſia, hyſterica, hypochondriaſis, ubi frequentiſſimæ ſunt. An eſus teſtudinis, an vinum mellis, vinum ſacchari ſeu Tafiat & Arac, quo abutuntur incolæ regionis calidiſſimæ ad 20. grad. latitud. meridional. in aere quem numeroſi volcani ſulphureis, bituminoſiſque vaporibus inficiunt, huic morbo occaſionem præbeant?

10. *Convulſio abdominis*, Baglivi p. 202. Prax. medic. lib. 2. B.

In quadragenario muſculi abdominis ingenter ſubſiliebant & convellebantur; quod rariſſime accepit; ſanguine per hæmorrhoidas emiſſo, injectis clyſteribus lactis, & auſto oleo amigdalarum; & ſyrupo papaveris rhœados in longo brodio diſſolutis, poſtridie convaluit.

11. *Convulſio univerſalis*. *Maladie ſacrèe*, *Hieranoſos* Patholog. metodicæ & Illuſtr. Linnæi Gen. Morb. A.

Hæc ſpecies notatur continua noctu & interdiu facta agitatione omnium & ſingularum corporis partium, violenta & coacta, cum functionum animæ integritate.

Hanc ſpeciem olim obſervavi Aleſiæ in puella pubere nondum menſtruata, quæ facinata putabatur, quæque per octo dies continuo capite, oculis, lingua, collo, trunco, branchiis, digitis, cruoribus, &c. agitabatur, noctu tamen quandoque paululum quieſcebat, ad interrogata reſpondere conabatur geſtu, & loquela, quam tamen

convulſiones intercipiebant; cibum & potum avide, ſed ob convulſiones difficulter, aſſumebat, ſenſus omnes & aliæ animæ functiones in ea vigebantur.

Inſtitutis tribus phlebotomiis & catharſi cum emetico, convaluit.

Similem morbum dein ſe obſervaſſe ſcripſerunt *D. Dupont Med. a Tartas*, *D. Sentex Med. a Condom; D. Molard. Med. Maſſilienſis*, ita ut non ita rara ſpecies ſit. Dicitur hieranoſus, ſeu morbus ſacer, quia a faſcino vulgo creditur inducta aut divinitus immiſſa; & reapſe omnibus qui hanc obſervavere tum Medicis tum idiotis admirationem movit.

12. *Convulſio habitualis; Convulſiones infrequentes* Schenchii obſerv. de ſpaſmo pag. 128. *Convulſion admirabile* de Marcel Donat. P. L.

Differt. a priori quod ſit particularis, ut capitis vel pedis, ſed habitualis, ita ut menſes & annos perſeveret, quotidie repetens vel per intervalla revertens cum functionum animæ integritate.

Mulier, quinto graviditatis menſe tonitru perterrita, incidit in convulſionem, quæ nunc hanc, nunc illam partem exagitabat, quæque adhucdum a novem menſibus quotidie data hora recurrit; ſcilicet hora ſexta veſpertina ſæpius incipit, & ad dimidiam noctem perſeverat, ſalvis omnino aliis mentis & corporis functionibus: Poſt puerperium & fluentibus lochiis paulo melius habuit: uſu laudani ſopiuntur aliquamdiu hi motus, dein reverſuri: balnea quindecim durante ipſa graviditate ſine ſucceſſu adhibita ſunt; kinkinæ & martis uſum ſuaſit *Ill. Hallerus*: pulvis de gutteta cum juſculis pulli & herbis cephalicis nihil profuit.

Marcellus Donatus, vidit monacham quæ per plures annos convulſivas commotiones perpeſſa eſt, ita ut lecto cubare cogeretur; ſedendo; diu noctuque capite, collo ac ſcapulis commotis antrorſum, retrorſumque inceſſanter, edendo, ac bibendo, concutiebatur, ita ut nec ipſa nec adſtantes eam continere valerent quominus id pateretur.; quod ſi magna vi aliquando id prohibere tentaſſent, ea in animi deliquium incidebat, maximeque affligebatur: ea nunc alternis diebus, nunc quarta quaque die, id patitur, quandoque per menſes maxime æſtate immunis eſt, imo cum ſomnum quandoque capeſſit, ab illo motu non vacat omnino; motus autem illi ab ſpina dorſi originem ſumere videbantur.

Idem *Donatus* obſervavit mulierem, quæ continuo noctu & interdiu pollicem pedis ſurſum & deorſum alternis vicibus agitare cogebatur, quod invitis omnibus præſidiis per annos ad mortem uſque perſeveravit. *Vide Donatum hiſtor. mirabil. lib. 2. cap. 3.*

Differunt hæ ſpecies a Suecana quod chronicæ ſine febre, ſine dolore perſtent, ſolummodo a convulſione univerſali ægri maximo pere defatigantur.

Ordo factitius exigeret ut convulſio univerſalis ad alium ordinem dimitteretur, ſed cum non dentur limites fixi inter convulſiones univerſales & paritiales, quippe in eadem ægritudine ſæpe partiales abeunt in univerſales & viciſſim, atque genus novum conſtituendum foret, ſatius eſt peccare contra ordinem factitium; idem dictum eſto de tremore partiali & univerſali, qui proinde ad idem genus attinent.

13. *Convulſio ab onaniſmo* D. Tiſſot, de morbis a Maſtrupatione pag. 196. Onanias London 1752. P. A.

Penduli-faber adoleſcens ex manſtrupatione habituali quæ toties parvam epilepſiam inducebat, cum capitis retrorſum facta convulſione, gutturis intumeſcentia, ſenſuum obſcuratione, intra annum maxime debilitatus a fœda libidine licet abſtinens, ſed ſerius, ſimili modo per horas plures vulgo duodecim convellebatur periodice cum doloribus dorſi atrocibus ita, ut ulularet, toto paroxyſmo nil deglutire poſſet, pallidus, cadaveroſus, inops, ſibi infenſus, macilentus, diarrhœa, ptyaliſmo confectus, ſtupidus, œdematoſus, fœtens, obiit. *Vide Tabem dorſalem*, & *Lumbaginem dorſalem*.

14. *Convulſio Gravidarum*, Levret Art. des Accouchemens pag. 224.

Præter eclampſiam Gravidæ ſunt obnoxiæ convulſioni de qua ſilent omnes Auctores; paroxiſmi terrorem incutiunt, & ad plures horas non raro perſeverant, & nec cognitionem nec ſenſum obſcurant, nec aborſum inferunt, imo conaminibus partus accedentibus ceſſant. De eclampſia Gravidarum longe aliter ſe res habet. *Vide Eclampſiam* & *Diſſertationem* A. *Schafonski de puerperarum convulſionibus*, *Argent.* 1763.

15. *Convulſio hemitotonos*. *Pleurototonos* Boenekenii Collect. Francon, Tom, 6. pag. 21.

Mulier, poſt laſſitudinem brachii & cruris dextri, ſenſum formicationis in toto latere ſiniſtro patiebatur, deinde vero convulſiones in toto hoc latere, ne quidem facie excepta, experiebatur; his ſublatis ſequebantur dolor, tremor & debilitas brachii & cruris ejuſdem: phoſphorus urinæ ad tria grana quoties ſumptus has convulſiones ſanavit.

16. *Convulſio intermittens*.

Centurio adoleſcens a quinque menſibus obnoxius eſt violentæ artuum convulſioni, quæ quotidiæ revertitur, & aliquot minuta; raro horam perſeverat: animæ functiones ſalvæ ſunt, interea tamen ejulat, licet non doleat: ceſſante convulſione brachium dextrum ſtupet, & ſi vel leviter tangatur, dolet acerrime: manus dextra pendula manet, & ſi ſiniſtra leviter prematur, quæ aliunde bene ſe habet, ipſa dolore atroci afficitur; hic æger ante annum multum caloris & famis paſſus erat in Luſitania, glandibus victitans per aliquot dies; hæc ab æro accepit *Illuſtr. Fizes*, qui diluentia & edulcorantia ipſi præſcripſit.

XIV. TREMOR, Græcis *Tromos; Tremblement*.

Eſt motus depravatus artuum, capitiſve, in quo per breviſſima ſpatia eunt, & redeunt, involuntario non

non impedito tamen omnino motu libero eorumdem artuum, ſine ſenſu acuto frigoris.

Ex his ultimis circumſtantiis tremor a convulſione differt, nec enim debilitas motus eſt tremori eſſentialis, cum detur tremor vehemens, quem coactum aut convulſivum dicunt, nec in omni tempore pars libere elevata alternis vicibus proprio pondere deprimitur, cum tremor etiam vigeat in artu ſuſtentato, adeoque independenter a gravitate. Differt autem a rigore febrili, catarrhi, quod non ſtipetur ſenſu ſummi frigoris ab interno principio oriundi, nec cutis conſtrictione & corrugatione ſubita, ut in rigore accidit: hujus vero aitiologia adhucdum in obſcuro latet.

1. *Tremor a debilitate* Sennerti 1a *Species*; ut a venere, morbis evacuatoriis, inedia. C.

Ille eſt qui convaleſcentibus familiaris eſt, qui eos etiam afficit, qui equitando, laborando, dura inſtrumenta tractando, ſe defatigaverunt, his laboribus non aſſueti; illa ſpecies videtur pendere a debilitate facultatis motricis, quæ non niſi interjectis morulis artus gravitatem ſuperat, adeoque alternatim attollitur a facultate & deprimitur a gravitate pars movenda.

Illa ſpecies diſtinguitur ex eo quod artu ſuſtentato ceſſet tremor; hæc autem curatur quiete, ſomno, paſtu, analepticis, & moderato exercitio.

Omnis tremor, ſi coactum excipiamus, ceſſat, cum conatus voluntarius artus movendi deſinit, aut pars ſuſtentatur; revertitur vero cum artum movere volumus, unde tremor diſtinguitur ab omni alio genere ſpaſmorum.

2. *Tremor ſenilis*, Sennerti de tremore. L.

Illa ſpecies præter debilitatem habet etiam conjunctam tendinum muſculorumque duritiem, quibus fit, ut fluido nerveo forte ſint minus pervia hæc organa; ſed inſanabilis eſt.

3. *Tremor temulentus*, Plateri. P. L.

Illa ſpecies a longo & immodico liquorum fermentatorum uſu ſoboleſcit, adeoque vinoſis familiaris eſt, & non minus inſanabilis ſi inveterata, maxime vero vinum jejuno ſtomacho potatum tremorem inducit; oritur etiam ab opio, hyoſciamo, aliiſque inebriantibus, in quo caſu oxycratum, acetumque ipſum optime conducunt præmiſſis generalibus; qui in officinis tabaco parando deſtinatis operam navant, hoc tremore tandem laborant.

4. *Tremor a Coffea*, Baglivi pag. 76. a *ſiccitate*, *&c.* P.

Qui potu caffe utuntur immodico; maxime ſi ſicci, ſtudioſi, melancholici, illi in mannum tremorem incidunt, qui abſtinentia a caffe, aliiſque ſalſis, piperatis & longo uſu lactis, ſanantur.

Vide curam 2a ſpeciei D. Lazerme.

5. *Tremer Metallurgorum*, Sennerti *ſpec.* 2a & 4a *Mill-reeck*, Eſſais Phyſ. d'Edimbourg. Tom. 1. VVilſon. C. P.

Huic ſpeciei ſingulari obnoxii ſunt vulgo qui in plumbi, hydrargyri, aliorumque metallorum fodinis habitant, nudo corpore laborant, vel etiam incaute ſe exponunt aeri frigido; poſt litus mercuriales aut diu tractato hydargyro, ut ſpeculorum confectores, qui fumum plumbi, aliorumve metallorum fuſorum excipiunt, ut aurifabri. Curatur electriſatione obſervante Ill. *de Han*, *nova curandi methodo*. In gradu ſecundo Rachialgiæ Saturninæ, maxime ſi jejunus ſpirituoſos liquores bibat, præter gaſtrodyniam, coliſam, adheniam, ſtuporem artuum, accedit conſtipatio, colica rodens, febricula, cephalalgia vertiginoſa, inſenſibilitas, delirium, rabies, extremorum tremor, pulſus intermittens, mors.

Laudantur in hoc tremore decocta ſudorifica ex radice acori, arctii lappæ; lacte cum decocto buxi, chinæ radicis; thermæ ſulphureæ. *Vide VVilſon Eſſais Phyſ. d'Edimbourg.* Requiritur initio cura rachialgicæ.

6. *Tremor coactus*, Sylvii de le Boe Prax. lib. 1. cap. 42.

In illa ſpecie partes tremulæ, etiam ſuſtentatæ, ſubſiliunt & veluti vibrantur, ita ut nulla laxitas locum habeat; hic tremor quandoque ſubſequitur, quandoque præcedit convulſionem, adeoque ab eodem principio pendere videtur, ſcilicet ab irritatione nervorum, tum in ſua origine, tum in partibus; atque inde influxu fluidi nervei in muſculos moderatores inordinato. Hic tremor etiam melancholicos & hypochondriacos aggreditur.

Curatur aquis ſulphureis quales ſunt Montisaurei, Barregienſes, Bagnaulenſes, inde uſu juſculorum refrigerantium & edulcorantium, oleis blandis.

7. *Tremor vertiginoſus* Boneti Sepulchret. Tom. 1. pag. 67. *Cephalalgia a verme in cerebro obſ.* 116. A.

In Marca Anconitana ann. 1571. epidemice graſſabatur hic morbus cum cephalalgia quaſi perterebrante, tremore convulſivo, vertigine, per paroxyſmos redeuntibus & intra paucos dies occidentibus. Nulla profuere remedia; inventum eſt in cerebro inſectum vermiforme, rubrum, digito longius, ore acuto, collo piloſo, vivum, latens in cerebri ſinubus: *Saxonia Panthei lib.* 1. vertigines inter ſigna præcipua verminum in cerebro refert. Vermes quidem in ſinubus frontalibus non rari ſunt, verum in cerebro, ipſove cranio ſoli teſtantur *Bonetus*, *Gemma*, *Ballonius*, *Rolfincius*, & *Thomas Bartholinus*. Vide *Cephalalgiam verminoſam*.

8. *Tremor ab Hydrocephalo* Guid. Patini; Boneti Sepulchret. de tremore obſer. 7. & 9. *ab humiditate* D. Laxerme, curat. 3. C.

Hydrocephali voce intelligo fluidi ſeroſi, ſanioſi, vel ſimilis copiam in ipſa cerebri cavitate. *Guido Patinus* in cadavere cujuſdam Campani qui inſolito tremore fuerat correptus, cum febre, hoc extincto invenit in cerebro ſerum multum ſubvireſcens, cujus pars in medulam ſpinalem delapſa erat. Idem teſtatur *Ignat. Thyermair*; verum in vini potoribus hoc fere tantum obſervatum eſt; adeoque hic eſt tremor temulentus.

9. *Tremor tendinum; ſubſultus tendinum; ſoubreſaut des tendons.*

Eſt ſymptoma febrium malignarum, phrenitidis, & aliorum morborum acutorum capitis: Vide Carphologiam.

10. *Tremor ſcorbuticus*, Senneri, eſt tremor metallurgorum. C.

11. *Tremor paralytodes* Juncker. Conſpect. de tremore ab infarctu cerebri & medullæ ſpinalis. C.

Affinis eſt tremori ab hydrocephalo.

Curatur ut paralyſis; huic ſuperveniens, boni ominis eſt; cathartica, juſcula diuretica calida ex cancris, aſellis, radicibus antiſcorbuticis; aquæ thermales, juſcula ſudorifica, opiatæ cephalicæ ex theo, caſcarilla, karabe; fumus aromaticus ex thymo, karabe, &c. conducunt.

12. *Tremor a ſaburra. B.*

Quadragenarius, æſtate præterita, tremore univerſali ſpaſmodico correptus ſubito, ſine febre, cum linguæ forditie, adivit me; præſcripta phlebotomia, melius ſe habuit: ſequenti die aſſumptis ipecacuanhæ granis quindecim & mannæ unciis tribus, ano & cato purgatus eſt; tertia die iterata phlebotomia, quarta iterata catharſis, & ſanatus eſt.

13. *Tremor a plethora*, Hippocrat. 2. Epid. S. 4. de Stymargi ancilla. B.

Ex faciei rubore, arteriarum plenitudine, menſium, lochiorum, hæmorrhagiæ aſſuetæ ſuppreſſione, victu lautiori & otioſa vita cognoſcitur; & phlebotomia, diæta tenui, potu infuſi ſalviæ, meliſſæ curatur.

14. *Tremor à pathemate, metu, ira, gaudio, libidine* &c. Ill. Lorry de Melanch. T. 1. p. 98. B.

Qui vulnera in præliis paſſi ſunt, aut chirurgicas operationes diras experiuntur, non raro tremore per horas perſeverante laborant; ab ira etiam ſæpius nec non a gaudio, a libidine idem accidit, imo quandoque periodice revertitur ſine pyrexia. Mulier gravida, quæ maritum ſubito peremptum exhorruerat, genuit filium tremore miſerando correptum.

15. *Tremor Aſturienſis.* Vide *Lepram quartam.*

16. *Tremor palpitans*, Preyſinger Claſſes morborum. *Palmos* Galeni.

In tremoribus vulgaribus, æqualibus temporum intervallis, non muſculus, ſed artus ipſemet alternatim attollitur aut deprimitur, aut in oppoſitas partes it atque redit per minima tamen ſpatiola; in palpitatione vero ſine ullo ordine muſculi unius lacertus ſubito ſubſilit, nec regulariter continuoque movetur, ſed nunc ſemel aut bis, nunc minime intra idem tempus ſubſilit; An cauſa irritans in ſenſorio communi, an in muſculo ipſo palpitante quærenda ſit, ignoramus. Flatui cuidam exploſo & partem attollenti hunc motum tribuebant Veteres ob velocitatem motus, & ob affectus hujus fugacitatem: ne confundas itaque hunc motum cum pulſatione arteriæ vel aneuryſmatis, nec cum motu reſpirationis in quavis parte pectoris vel abdominis, qui regularis eſt & rhytmicus.

17. *Tremor traumaticus*, M. Hoin Journ. de Med. Aouſt 1752.

Eſt ille qui a contuſione capitis accidit, cum cephalalgia & aſthenia univerſali. Videtur pendere hæc ſeries ſymptomatum ab erethiſmo pericranii aut aponeuroticæ capſulæ totum caput cingentis, & fluidi nervei influxum in partes minuentis, unde aſthenia & tremor univerſalis; his ſympcomatis in obſervatione citata acceſſit pyrexia cum delirio noctu creſcens. Aſt inciſio crucialis loci contuſi ad cranium uſque laxitatem hiſce membranis conciliavit, unde illico fere ceſſarunt omnia ſymptomara.

18. *Tremor rheumatiſmalis* Ill. de Haen. Tom. 3. obſerv. 19. C.

Eſt manuum crurumque tremor, cum harum partium dolore rheumatiſmali, agrypnia, &c. morbus eſt diuturnus quem *Ill. de Haen* electriſatione feliciter abegit.

19. *Tremor typhodes* Ill. Pringle & van Svvieten *des Malad. des Armees.* A.

Eſt ille manuum tremor qui typhum carcerum ab initio comitatur, & illam ſpeciem a ſynochis diſtinguit, maxime ſi a phlebotomia superveniat delirium & ſumma aſthenia: *Pringle tom. 2. cap. 6.*

XV. PALPITATIO; *Palmos* Græcis; *Caphora* Serapionis; *Cardiogmus* Galeni in Aph. 65. Sect. IV. *Formido* Holerii; vulgo *Cordis palpitatio; Palpitation du Cœur.*

Eſt major cordis pulſatio quam ex arteriæ pulſu exſpectandum eſſet, ſeu cum pulſu debili, ſæpius intermittenti.

Cor ideo pulſat, vel verſus coſtas arietat, quia dum ventriculi coarctantur, auriculis tunc turgeſcentibus & ab hac preſſione reſilientibus, baſis cordis impellitur, unde motus ejus *converſivus* evadit fortior, & quoniam in hoc motu aorta paululum intorquetur aut partim via ſanguinis obſtruitur, impetus ſanguinis in arterias, adeoque pulſus minor evadit.

Ideo vero cor reſilit vel 1. quia fortius contrahitur ab influxu fluidi nervei, quam exigit copia ſanguinis ejiciendi, ut in palpitatione hyſterica, a pathemate, &c. vel 2. quia ob impeditum ſanguinis per cor tranſitum plus ſanguinis ſolito congeritur in auricula, quæ proinde a corde contracto fortius premitur, fortiuſque illud proprio elatere repellit.

In febre pulſatio cordis eſt fortior, ſed nulla inde palpitatio, quia pari paſſu fortior eſt arteriarum pulſatio; in ſyncope debilior eſt arteriæ pulſus, ſed debilior pari ratione eſt cordis pulſatio.

Cauſa eſt conatus cordis obices circulationi oppoſitos, quos ſenſit, per fortiorem pulſationem, ſuperandi; unde principia palpitationis duo ſunt; 1. conatus cordis violentus ad augendas illius vires, ut in hyſtericis, hypochondriacis, in terrore; 2. obices in corde, auriculis, arteriis majoribus, pericardio, cum exiguis

guis cordis conatibus. Inde enim colliſio creſcit, minus tamen quam ubi conatus cordis eſt fortior,

2. *Palpitatio ab aneuryſmate cordis* D. Senac. Malad. du cœur pag. 414. Lancifii de aneuryſmat. P. C.

Frequentius dilatatur ventriculus, auriculaque dextra, quam ſiniſtri lateris receptacula.

Has dilatationes aneuryſmata cordis voco, quæ hæmoptyſes, orthopnœas, aſthma, phthiſim, hydrothoracem ſæpius inducunt.

Cauſæ efficientes ſunt impetus ſanguinis abſolute auctus ab exercitiis immodicis, unde curſores, bajuli, veredarii, crapuloſi his ſunt obnoxii: impetus vero eo major eſt in parietes cordis & auricularum, quo magis ipſi antrorſum reſiſtitur ob valvulas rigidas, concreta polypoſa, terrorem, pathemataque varia, a quibus cor, arteriæve conſtrictæ manent; unde coagulum ſanguinis, polypoſa concretio. Hinc mortes repentinæ, ſuffocantes palpitationes, ruptio aneuriſmatum.

Signa pathognomica ſunt magna palpitationum vis, & frequentia vel recrudeſcentia a levi occaſione cum leipothymiis, ſenſit molis majoris coſtas vel xiphoideam cartilaginem ferientis, &, quod mieum eſt; quandoque pulſus vividus & plenus, cum ſcilicet auricula dextra ſanguinis tranſitui obſiſtit, liberique ſimul ſunt ventriculi, atque tunc temporis palpitatio levis eſt, vixque manu percipitur adde ſitum palpitationis in latere dextro.

In paroxyſmo phlebotomiæ, narcotica, abſente leipothymia, diæta tenuis, quies corporis, & animi mortem protelant.

2. *Palpitatio corde oſſificato* Ill. Senac de corde p. 431-437. Ill. Morgagni Epiſt. XXIV. 17. P.

Viginti plures extant Obſervationes oſſificationum in diverſis cordis partibus cum pulſu debili, inæqualis, palpitatione aliiſque ſymptomatis; aſt morbi nulla datur adhucdum certa & conſtans diagnoſis; aortam maxima ſui parte oſſeam videſis apud *Bonetum*, *Vieuſſenium*. &c.

3. *Palpitatio calculoſa* Schenckii Libr. 2. de Corde pag. 297. P. C.

Ubi ſex Auctores teſtantur ſe inveniſſe in ventriculis cordis calculos, & duo alii callos; plurimi ex his ægris palpitatione cordis laboraverant: tres obſervationes calculorum in corde, unam in pericardio referunt *Ephemer. Nat. Curioſ.*

4. *Palpitatio tremula*; *Tremor cordis* vulgo *Cardiogmos* Galeni & Erotiani, non Hippocratis; *Mal de la Luna*; Pedemontani L. I. de Secr. Schenckius de Verme cordis L. 2. Obſ. pag. 296. P. C.

Character obſcurus eſt. *Galenus* dicit eſſe motum quemdam cordis palpitationi ſimilem. Meo quidem judicio eſt motus quaſi tremulus pectoris cum pulſu inæquali & intermittenti, cui ille motus reſpondet, necnon cardialgia ad leviſſimum corporis motus recurrente, & dyſpnœa.

Ille morbus procedit ab aneuryſmate auricularum cordis, aut cordis ipſius dilatatione notabili, qua fit ut vera palpitatio, ſeu impetus cordis in ſiniſtrum latus non percipiatur, ſed motus quidam tremulus in regione cordis, quo pectus ipſum, ſive inter inſpirandum ſive inter exſpirandum, exagitatur, quaſi a cordis palpitatione ſubſiliret.

Ex illa mole nimia cordis impeditur reſpiratio, ita tamen ut æger horizontaliter decumbere queat, niſi hydrothorax comitem ſe adjungat, quod in fine morbi accidit; premitur etiam œſophagus; unde dyſphagia, imo nauſea; premitur etiam forte ventriculus, unde nauſea, vomitio, & cardialgia, maxime cum æger erigitur.

Vidi in augmento morbi ſupervenire tuſſim & ſputum ſanguinis nigricantis, anxietates, œdoma pedum, tibiarum, hydrothoracem cum polydipſia, urina pauca, rubra, & difficultate reſpirandi, quæ pectus & caput erigere cogebat inter dormiendum: is morbus videtur deſcriptus & obſervatus a quibuſdam Auctoribus, quos citat *Illuſtr. Archiatrorum Comes D. Senac de morbis cordis, cap. de volumine cordis aucto.*

5. *Palpitatio a polypo* D. Senac l. 4. c. 10. P. C.

Signum præcipuum eſt variabilis pulſuum inæqualitas, prout ſedem aut figuram polypus putat; dolores cordis quaſi divulſorii. Signa dilatationem in ventriculis ſi ductus arterioſi polypo obſtruantur, in auriculis ſi ventriculi polypo obſideantur, pondus ſcilicet in parte, anxietas incredibilis, pectoris oppreſſio, a motu corporis creſcens; moles.

Polypus in auricula vel ventriculo ſiniſtro majorem dyſpnœam inducit quam qui in dextro.

Præcavetur polypi efformatio, ſi poſt magnos terrores vena tundatur, violenti horrores calido potu curentur, ſi in magnis morbis acutis pulmonum phlebotomiæ repetantur, potus diluens non negligatur: ſi in chronicis, ut melancholia, aquæ ferrugineæ & martialia uſurpentur.

Dato polypo ſobrietas, quies animi & corporis, phlebotomia conveniunt; inter diſſolventia polypi ſal tartari & ſapo atque demum aqua calcis tentanda videntur.

6. *Palpitatio polypoſa, a polypo in Cordis ſiniſtra parte* D. Senac. P. C.

Ille morbus inducit ſymptomata quæ ſanguinis congeſtionem in pulmonem majorem ſequuntur, ut diſpnœam, aſthma ſine tuſſi, aut anucatharſim materiæ pituitoſæ, hemoptyſim; præter ſymptomata antecedenti ſpeciei communia, ut dolores in regione cordis, anxietates, ſuffocationem a corporis animive motu velociori, ſyncopes, lipothymias, aſphyxias.

Obſervandum autem eſt maximam partem polyporum, qui in cadeveribus reperiuntur, in agone mortis ortum duxiſſe, coagulata & concreta ſanguinis rympha, ut ſanguis pleuriticus in patella coagulatur: multos aperui phthiſicos, hydrothorace, aſthmate mortuus, quorum cor concretiones polypoſæ, ramoſæ obſidebant, pluries extraxi funiculos polypoſos ex aorta ad crura & brachia extenſos.

7. *Palpitatio apoſtematoſa* Lanciſii de aneuryſmate lib. 1. prop. 5. P. C.

Vidimus inauratorem qui cordis palpitatione & diſpnœa laborabat, credebaturque aneuriſmate tentatus; non allevatus a phlebotomiis repente obiit. Abſceſſus inventus fuit liquore meliceridis turgidus, ad baſim pericardii, inter unam, alteramque ejus tunicam.

8. *Palpitatio ex aortæ aneuriſmate* Baglivi pag. 403. P. C.

Nobilis vir de Vezenobre ſexagenarius lapſum ex ſcala ſuæ Bibliothecæ ante duos annos paſſus, angores in præcordiis, palpitationes, diſpnœam patiebatur; metuens ne pro vaporoſo derideretur a ſuo Medico, morbum ſuum ſilentio premebat; demum ſtans & natam ſuam alloquens in ictu oculi mortuus concidit. Medicus ordinarius occurrit & apoplexiam incuſat; alter catarrho ſuffocanti mortem repentinam tribuit; ego rupto aneuryſmati juxta cor illam adſcripſi, & præſagium meum confirmavit cadaveris ſectio; aperto thorace magnus ſaccus lividus conſpectui ſeſe offert, erat pericardium cruore diſtenſum; aorta quadruplo craſſior ſolito in ſuo exortu lamellis oſſeis intus erat obducta, extus rimas nigras oſtendens; ex illis rimis cruor effluxerat in pericardium; hæc Aleſiæ triginta abhinc annis circiter.

Puella paſſa eſt per duos annos ingentem palpitationem, vertigines, frequentes ſyncopes, dyſpnœam, pulſus inæqualitates, alioque aneuriſma aortæ indicantia, & eventus docuit partes ab arteria aneuryſmatica ſanguinem accipientes ſæpe corripi formicatione, torpore, impotentia ad motum, necnon paralyſi. *Baglivi ibidem*; ubi videre eſt quod pronunciat *Lanciſius* in magnis aneuryſmatis, progreſſu temporis ſupervenire leucophlegmatim, vel aſcitem: *Lanciſ. de aneuryſm. prop.* 140.

In aneuriſmatis aortæ majoribus & ſphæricis non raro accidunt concretiones polypoſæ, lamellatæ, ut vidit idem *Lanciſius*, & *D. Marcos Hiſt. de l'Acad. R. des Sc.*

D. de Senés Societatis Reg. Monſpell. Geometra illuſtris lapſus erat in dorſum a duobus annis, exinde conquerebatur de dolore pectus transfodiente uſque ad quartam dorſi vertebram cum levi dyſpnœa & palpitatione, aſt maxime cum pulſus periodica quovis minuto intermiſſione; obiit hæmatemeſi; cadaver oſtendit mihi aortam deſcendentem ſacci inſtar pollicis diametro dilatatam (*vide Hæmatmeſim*; Mirabatur Chirurgus Girard cum perſcrutando pectus cadaveris inveniret quæ ibi invenienda fore prædixeram.

9. *Palpitatio ex aortæ anguſtia* Lanciſii de aneurym. prop. 53. VVilliſ. to. 1. pag. 145. Vieuſſens obſerv. tract. de corde. P. C.

Palaggius Canonicus hypochondriacus reverſiva palpitatione, pulſus inæqualitate atque intermittentia, necnon aſthmate ac vertigine vexabatur, maxime ex vehementi corporis motu vel animi pathemate. Cadaver oſtendit valvulas aortæ oſſeas, vel cartilagineas, inde anguſtatam aortam, unde auricula dextra, vena cava & ventriculus dexter, minime vero ſiniſter, ad pugni magnitudinem erant dilatata, quippe cavitates dextræ longe molliores & tenuiores ſiniſtris; non mirum itaque ſi a renixu ſanguinis dilatentur.

Senex cereviſiæ & vini potator aſſiduus palpitationem pati crebro ſolitus erat; cadaver aortæ truncum mox a cordis exitu oſſeum, ejuſque latera valde compreſſa oſtendit, *VVilliſ. de palpit. pag.* 145.

Domina de Caſtres orthopnoica palpitatione & pulſus inæqualitate dudum laborabat; cadaver exhibuit aortam totam, necnon arterias iliacas, ſpermaticas, trachæam, &c. oſſificatas: *Vieuſſens de corde obſerv.*

10. *Palpitatio a pancreate* Storckii Ann. Med. I. pag. 245.

A violenta vomitione in muliere ſubito ſuppreſſis catameniis ſupervenit præcordiorum anxietas, cordis palpitatio, frigus extremorum ſucceſſu temporis perſeveravit palpitatio, pulſatio in epigaſtrio, & ſub paulo fortiori corporis motu animi deliquium; acceſſit tumor ſub ſtomacho; tempore catameniorum creſcebant ſymptomata. Poſt mortem pancreas fuit ſaccus tredecim grumoſi ſanguinis libris farctus.

11. *Palpitatio arthritica* D. Lazerme, Profeſſ. Monſpell. P. C. *a ſcabie repulſa* Fr. Hoffmann. III. 76.

D. Rouzier ſeptuagenarius arthiticus Senator nullos inſultos arthritidis a biennio paſſus, poſt curas graves vertigine fuit per tres menſes conflictatus; ſucceſſerunt palpitationes cordis: ſuppreſſa vertigine, ſanguis caput per intervalla impetebat, fere ſuffocabatur in palpitationum paroxyſmo, pulſus evaneſcebat, de polypo cordis vix dubitabant Medici; pulſus intermittebat maxime; poſt hoc temporis intervallum, ſeu 18. menſes, doluerunt pedes arthritide, & illico ſanus evaſit.

11. *Palpitatio chloritica*. P. L.

Quæ chloroſi laborant, ſuppreſſis catameniis, habent paucum cruorem qui denſum thrombum copioſo ſero innatantem relinquit: magna debilitas a fibrarum laxitate oriunda hujus principium eſt; ſtipantur femorum gravitate, ſpontanea laſſitudine, dyſpnœa ad leſtem curſum, ad ſcalarum aſcenſum, ſæpe pica; curantur longo uſu martialium.

13. *Palpitatio hyſterica* Sidenhami. P. L.

Cognoſcitur ex ſignis hyſteriæ, ſpaſmis internis, magna puſillanimitate, pathematum triſtium concurſu, & ex eo quod ex levi occaſione, ut terrore; gaudio, accedat atque recedat.

Magna ſenſibilitas animæ, & corporis debilitas huic anſam præbent.

Curatur quiete corporis & animi, liquorum ſpirituoſorum odore, & cardiacorum potu; ſecus ad fœtida, anthyſterica deveniendum eſt.

14. *Palpitatio melancholica* Rhodii lib. 2. obſerv. 40. P. K.

Junior

Junior medicus fuſci coloris, & melancholicus animi pathematis diu vexatus, & cibis acidis, acribus abuſus, cordis palpitationem, cum ſonitu & arteriæ carpi vehementi pulſatione, atque convulſiva conſtrictione ſeu tenſione, paſſus eſt; is chalybe, cardiacis, purgantibus morbum ſuum exaſperabat, verum conſilio *Lanciſii* ſucco pomorum per duos menſes ſumpto convaluit: *Lanciſius de aneuryſmat. prop.* 44.

Ex arteriæ aortæ vel pulmonaris conſtrictione ſpaſmodica, ea inducitur; illa vero conſtrictio excitatur a majori ſyſtematiſ nervei ſenſibilitate, & aliquo vitio in textu illius arteriæ ob victum acrem. *Vide D. Senac malad. du cœur libr.* 4. *cap.* 9. §. 5.

15. *Palpitatio febricoſa*. Storck *Ann. Med. I. p.* 75.

XVI. CLAUDICATIO; *Bolotes* ac *Colcia* Græcis, ac *Cholma* Caſtelli; Ægri *Claudi*; Gallice *Boiteux*, *qnt cloche*, *qui feint*, ou *boite*.

Eſt vitioſus gradiendi modus, quo truncus ſingulis paſſibus huc vel illuc inclinat, & crus indecore movetur, vel difficulter trahitur.

In ſtatu ſano cum pedem dextrum antrorſum promovemus, centrum gravitatis corporis leniter loco mutatur, & incidit in baſim pedis ſiniſtri; rurſuſque repoſito pede dextro ſiniſtrum attollimus, & cum centro gravitatis, axis trunci ſibi ſemper parallelus incidit in baſim pedis dextri, & ſic viciſſim; verum apud claudos axis trunci minime ſuum parallеliſmum ſervat, ſed nunc ſiniſtrorſum, nunc dextrorſum inclinat, ut æquilibrium ſervetur, & lapſus præcaveatur.

1. *Claudicatio a dolore*.

Ea eſt quæ excitatur ab iſchiade, arthritide, vulnere, contuſione, phlegmone, eryſipelate, aliove quovis affectu, aut morbo cujuſcumque partis, cujus dolorem intendit greſſus; tunc enim accidit ut non libere & expedite poſſint agere muſculi artus inferioris, quin ſequatur dolor; unde ab extendendis aut contrahendis hiſce muſculis abſtinemus: unde artus alter altero brevior evadit aut rigidior, inde vero claudicatio, quæ tamdiu perſeverat, quamdiu ipſe dolor, imo quandoque ſedato dolore prava inducta eſt conſuetudo, aut muſculi non ſufficientem flexilitatem recuperant; quænam vero auxilia in his caſibus indicentur, cuique obvium eſt.

2. *Claudicatio rachitica*. L.

Apud infantes claudicatio inatina, ſeu utriuſque lateris, quæ vulgo tribuitur lumborum debilitati, procedit ex eo quod collum femoris angulum fere rectum cum axi femoris conſtituat, unde crura divaricantur, & major evadit diſtantia unius pedis ab altero; proindeque ut centrum gravitatis transferatur ex uno latere ad alterum, neceſſe eſt truncum per majus intervallum transferri a dextris ad ſiniſtras & a ſiniſtris ad dextras, ut anates inter gradiendum ſolent propter majorem pedum a ſe invicem diſtantiam; ea vero claudicatio ſponte corrigitur ætate progrediente, modo tamen infantes illi non cogantur progredi maturius quam par eſt.

3. *Claudicatio a fractura*. L.

Ea eſt non quæ ob dolorem fracturæ recentis, ſed ob brevitatem artus inde frequentem accidit, cum fractura non fuit ullatenus aut recte repoſita, quippe ſi in eo ſitu v. gr. femur repoſitum fuerit, ut ſit rectum, cum debet eſſe incurvum, totus artus erit longior quam antea, unde claudicatio: quippe inter gradiendum centrum gravitatis corporis, quod in ſtatu ſano horizontaliter transfertur, jam oblique nunc deſcendet, nunc aſcendet; ſi callus fracturæ coalitæ accreſcens muſculum diſtrahant, inter gradiendum muſculum illum laxum retinebit homo, ne nova contractione alterius diſtrahatur, & doleat, unde claudicatio. Si vero fractura reſtitui nequeat, ut cum caput femoris fractum eſt, tunc femur, in viciniam tota muſculorum & ligamentorum vi retractum, decurtabit artum, unde claudicatio initio dolentiſſima, ſucceſſu temporis indolens ob occaleſcentiam loci in quem extremum oſſis fracti ſe recipit.

4. *Claudicatio a luxatione*. L.

Quæcumque pars luxationem paſſa ſit in artu inferiori, ſive femur, ſive tibia, ſive tarſus, ſive introrſum, ſive extrorſum, tunc abductores, elaſticiate non æqui librata artum inflectunt, adeoque decurtant quippe longitudo cruris, & tibiæ eſt maxima; cum recta protenduntur oſſa in una linea, quam cum alterum os cum altero includit angulum; idem fiet ſi antrorſum, vel retrorſum facta luxatione ſuperveniat inflexio coacta; unde claudicatio ob artuum inæqualem longitudinem.

5. *Claudicatio a contractura*.

Artus decurtantur, cum tendines contracturam patiuntur; ut in Rachialgia, hemiplegia ſcorbutica, arthritica, aliiſque; quippe flexores muſculi fortius contrahuntur quam extenſores, unde artus flexus remanet, unde claudicatio ſine dolore.

6. *Claudicatio mutilorum*. L.

Quibus amputatum eſt vel crus, vel tibia, licet artu ligneo in ejus locum utantur, neceſſario claudicant; quippe cum nullus in tarſo, metatarſo, & digitis poſſit ſervari motus proprius, non poteſt ſucceſſiva digitorum metarſi & tarſi inflexione leniri, & gradatim fieri progreſſus uniformis, qualis apud ſanos integros; ſed coguntur artum ligneum extrorſum circumrotando transferre, & humi talum ſubito figere, unde rudis ſit deſcenſus centri gravitatis; hinc vero claudicatio.

7. *Claudicatio a debilitate*. L.

Si alterutrum crus debilitate paralytica, ſeu etiam vera hemiplegia laboret, oritur claudicatio; imo in utroque affecto, ut in paraplegia imperfecta, accidit; modus autem progrediendi in utroque morbo eſt diverſiſſimus, ſed vix verbis deſcribi poteſt.

ORDO

ORDO QUARTUS.

SPASMI CLONICI UNIVERSALES.

Quibus addendæ ſunt ſpecies quædam convulſionis & tremoris.

CUm cerebrum ſit origo communis omnibus nervis, veroſimile eſt ipſi inhærere principium proximum morborum hujuſce ordinis; in ſpaſmis partialibus ſed materiæ morbificæ ſæpius eſt extra cerebrum, ut in corde ſi ſit palpitatio, in crure dum eſt claudicatio, &c. non mirum proinde, ſi ſæpius quædam animi functiones lædantur in morbis univerſalibus ſpaſmodicis, ut epilepſia, &c. quæ ſæpius intactæ remanent in partialibus.

XVII. RIGOR; *Phricaſmus* & *Phricia* Dioſcordis; *Phriciaſis* Gorræi; Græcis *Rhigos* ac *Price*, *Horror*, *Horripilatio*, *Algor* ac *Frigus* Latinis; *Friſſon*, *Réfroidiſſement*.

Eſt ſuccuſſio tremula, coacta, cutis cum ſenſu frigori; unde differt a tremore, qui quandoque frigus febrile aut catarrhale comitatur; nam in tremore artus etiam ſuccutitur, in rigore vero cutis corrugatur & exagitari videtur.

1. *Rigor febrilis* Jonſtoni idea medic. *Frigus febrile* Boerhaave Aphor. 621. *Friſſon de la Fiévre*. P.

Duplicis eſt indolis, nam vel adeſt frigus vel nullum eſt, illiuſque loco vel ſpaſmodica vibratio fortior, partium dolor, aut aliud ſymptoma ſpaſmodicum; vel frigus adeſt, quod rurſus eſt vel adſtantibus ad palpum ſenſibile, ut accidit in tertiana vulgari; vel frigus eſt ægrotanti ſoli ſenſibile cum calore nativo in eadem parte quam Medicus palpo explorat, & hoc accidit in remittentibus malignis, ut amphimerina, epiala; imo quandoque dum friget & horret ægrotans, cutis ipſius paulo calidor eſt ad ſenſum Medici quam in ſtatu ſano; diſtinguendum eſt itaque frigus *reale* a frigore *ſenſitivo* quoad ſolum ægrum.

Rigeſcentia vaſorum minimorum ſenſum frigoris in ægro excitat. Vidi in amphimerina, epiala, corpus totum vehementiſſimo tremore concuti cum triſmo ſtridente, ſuffocativa dyſpnœa, cum ſimul æger calebat toto corpore; pulſus vero erat rarus, mollis, inæqualis, & ſedato illo rigore, pulſus rarior, minor, magis inæqualis evadebat, ita ut cardiacis opus eſſet, nec calor increſcebat. De hac tarditate & raritate pulſus in acceſſu febrili & remittentium paroxyſmis videatur *Mortonus de proteiformi febrium intermittentium genio*. Vide *amphimerinam algidam*, *febrem algidam Totti*. Dividitur rigor febrilis in criticum & morboſum. Criticus ſeu ſalubris cenſetur, ſi die critico accedat, ſi corpus ad ipſum incaleſcat, aut aliqua dejectio ſequatur. Inſalubris eſt febricoſus.

2. *Rigor catarrhalis*. P. B.

Qui amphimerina catarrhali, ſimplici rheumate, coryza, angina catarrhali corripiuntur, in invaſione per intervalla frigus ſubcutaneum cum rigore patiuntur, huncque motum tremulum ſpaſmodicum per vim cohibent, ſi anhelitum comprimant, & locum in lectulo non mutent, ſecus frigore & tremulo motu concutiuntur; frigus vero ſæpius a dorſo & medulla ſpinali, quandoque e nucha, procedere videtur, ita ut per nervos hæc ſenſatio & agitatio ſerpere videatur.

Frigori febrium intermittentium ſimplicium ſuccedit calor hujus intenſitati reſpondens; in malignis vero nulla pyrexia aut exigua ſuccedit: pyrexia in ſimplicibus ſudore terminatur, non vero ſemper in malignis; at frigori catarrhali nec notabilis pyrexia, nec ſudor ſuccedit.

3. *Rigor a purulentia*.

Poſt morbos inflammatorios, ut pleuritidem non ſolutam, ſuperveniunt rigores anomali ſæpe veſpertini, quos ſudatiunculæ & pyrexiæ excipiunt, quique ſuppurationem fientem deſignant; deſiderantur hujus rigoris ſigna characteriſtica ex pulſu, proprio gradu frigoris, aliiſque circumſtantiis.

Rigorem cum tremore univerſali obſervavit *Ballonius* in ægro, cujus ſanguis totus albidus erat, quaſi chylus aut pus. In ſummo frigore febrili obſervavit *Illuſtr. de Haen* gradum caloris realis deſcendiſſe tantum a 99 ad 97 therm. Fahrenheiti

4. *Rigor a pathemate*. B.

Nonne terrori tribuendus eſt rigor cum tremore ſummo quem paſſus eſt vir qui in digito ab ſcorpio punctus fuerat? is quidem ſimul dolores pungitivos quaſi formicationem in toto corpore patiebatur, ac applicato ad locum læſum ſcorpio ſanatus eſt; ſed ea non me inducunt ad credendum hos affectus veneno ſcorpii tribuendos eſſe, cum in Luſitania, ut in Occitania, veneno careant hæc inſecta. Vide *Amati Luſitani obſervat.* 31. *centur.* 6.

5. *Rigor a frigore*.

Eſt ille qui ab aere frigido, mora in nive, aqua frigida, vento gelido, nudo corpore, &c. accidit. Particulæ igneæ quæ ſe continuo diffundunt e corpore calido in frigidum continuum, eo uberius exeunt calido, quo majus eſt diſcrimen temperaturæ, majorque contigui frigidi denſitas, uſquequo æqualis ſit ſub eodem corporum pondere particularum ignearum in utriſque quantitas, ut patet experimentis in animalium ſtatica factis. Vide eximiam ill. *Hambergeri diſſert. de frigore*.

Cineres calefacti ſupra corpus hominis ſubmerſi & frigidiſſimi recens ex aqua extracti calorem vitalem ipſi reddidere: panni calidiſſimi, quibus involuta eſt puella e puteo extracta, & pro mortua habita, marmoris inſtar frigida, eam ad vitam revocaverunt. Vide *Aſphyxiam*.

6. *Rigor tertianarius*. Communicabat ill. D. Chaptal D. M. Monſp. P.

Mulier ſexagenaria per duos annos alternis ut plurimum diebus corripiebatur univerſo rigore, in quo frigus potiſſimum eminebat, quo per viginti quatuor horas algebat cum pulſu parvo & ra-

& raro; hoc elapſo tempore per diem integrum ſana erat, & vegeta uſquequo alter acceſſus eam frigore congelaret.

Tentata ſunt incaſſum diverſa a peritiſſimis Medicinis remedia, quibus tantummodo quædam identidem per aliquot dies obtinebantur induciæ, & typi mutationes: verum poſt duos annos ſumpto quotidie infuſo foliorum ribeſii nigri, vulgo *caſſis* dicti ſenſim convaluit.

7. *Rigor febricoſus*, *Algida febris* Torti de febribus; P. A.

Eſt algor horrendus, periodicus, a veneno febris intermittentis, vel remittentis procedens, cum pulſus depreſſione, exilitate & frequentia, tamque pravis aliis ſymptomatis, ut æger in agone conſtitutus videatur: non autem a quovis febris genere, ſed ab intermittente tertiana duplici, eaque maligna aut amphimerina phricode pendet ille perniciofus algor, e quo potiſſimum ætate provecti ægri e medio tolluntur. *Vide* ſigna & curam phrenitidis choleræ, aliorumque morborum, quos febricoſos indigitamus. Eſt enim eadem cura.

Conſulatur *Anonymum de recondita febrium natura*, *cap.* 19. *pag.* 106.

XVIII. ECLAMPSIA, *Convulſion des enfans*, *Inſultus epilepticus*, vulgo *Mouvemens convulſifs*, *Eclampſis* Gorræi definit.

Ecclactiſma vel *ecclactiſmus*, agitatio qua pueri exiliunt & calcitrant propter membranarum cerebri morſum vel dolorem, vel incipientem convulſionem, qua voce uſus eſt *Hippocrates libr.* 3. *coacar. aphor.* 35. *Gorræi definit.*

Eclampſia, vulgo epilepſia puerilis, differt ab epilepſia vulgari quod ſit acuta, quandoque remittens, aut omnino continua, ut patebit ex ſpecierum hiſtoria; definiri poteſt morbus convulſivus, clonicus, acutus cum ſenſuum in paroxyſmo feriatione.

1. *Eclampſia typhodes*. Vide Sennert. de febribus l. 4. c. 14. *Febris maligna cum ſpaſmo* Sennert. An *Convulſio Suecana*, ſeu *Raphania* Linnæi? P. A.

Hic morbus in Colonienſi Epiſcopatu & VVeſtphalia graſſatus eſt anno 1595. convulſionibus, veterno, delirio, ac mentis alienatione, nunc cum febre, nunc ſine febre, homines graviſſime affligens. 1. Invadebat ſub forma vellicationis, fornicationis & ſtuporis in pede, vel manu, nunc in uno, nunc in utroque latere. 2. Dein digiti affecti convellebantur contractione vel extenſione. 3. Serpebat convulſio ab extremis ad trumcum e cubito in humerum, ex genubus in coxendicem. 4. Tunc æger globi convolutus vel recta extenſus procumbebat. 5. Aderant ſimul dolores qui clamores horrendos ciebant. 6. Sæpe convulſio nec opinantes ſubito invadebat, vomitumque excitabat, atque hic affectus non niſi poſt multos dies caput afficiebat, ſi remedia apta adhiberentur. 7. Secus ægri epilepſia & ſenſuum amiſſione laborabant, & a poroxyſmo immoti veluti mortui diu jacebat; aliqui amentes, aut veternoſi, aut deliri per aliquot dies erant. 8. His peractis boulimia cum diarrhœa accedebat, pleriſque pedes & manus intumeſcebant, aliis pemphigus accedebat. 9. Morbus contagioſus habebatur, epilepſia ſubinde recrudeſcebat, delirium in ſtuporem inſanabilem abibat, & ſanati ab his morbis quolibet anno menſe Decembri aut Januario aliquid mali ſentiebant.

Eadem ſymptomata peſte infectis ſupervenire ſolent, teſte *Cardano lib.* 2. *de ſubtilitate*, *Valleriola locor. commun. lib.* 3. *cap.* 18. *Petro Salio Diverſo de peſte lib. c.* 5. Hæc epidemia ſequebatur annonæ caritatem, adeoque victum ex pravis cibis, fructibus corruptis, fungis, &c.

Curubatur ex præſcripto Acadtmiæ Marpurgenſis, 1. catharticis, 2. antiſpaſmodicis; 3. litu nervino, aromatico, &c: Videtur idem eſſe affectus qui alias a *VVillichio*, *Buddæo* viſus eſt.

2. *Eclampſia verminoſa*, *Inſultus epilepticus a vermibus*. P. A.

Apud infantes vulgaris eſt, & a convulſione non poteſt diſtingui, quia hac ætate functiones animæ facile obſcarantur a gravi quocumque morbo, & infantes facile ſomnolenti evadunt.

Curatur vera eodem modo quo convulſio a vermibus in paroxyſmo, ab ætate 5ª ad 10ᵐ annorum. Sic ſe gerebat *Riverius*; ſalis vitrioli drachmam ſemiſſem præſcribebat, præmiſſo, ſi opus eſſet; enemate purgante; vomitione excitata convulſione ſedantur, & ſi revertantur, catharſis inſtituitur; deinde vero olei ſuccini, & ſpiritus vitrioli, ana gutæ quinque, præſcribuntur; ſequenti die, ſit julepus ex aquæ cardui benedicti & ſcordii, ana uncia una, confectionis alkermes, drachma una; ſalis cardui benedicti, ſcrupulo uno, cum aqua theriacali, vel aqua naphæ, vermifuga vero minime negligenda ſunt. *Vide River. obſerv.* 28. *&* 59. *ceutur.* 4.

Vix ullus eſt morbus qui plures infantes e medio tollat.

3. *Eclampſis parturientium* Mauriceau chap. 28. liv. 2. *Accouchement accompagnè de convulſion.* Bagliſti p. 336. Nic. Puzos: *Spec.* 3a Lavrer p. 224. Shafouſky de puerperarum convulſionibus, Argentor, 1763. P. A

Sæpius ab eclampſia tum mater parturiens, tum fœtus; ac uterque perit; niſi promptiſſimum feratur auxilium; motus ſcilicet convulſivi per intervalla redeuntes ſuperveniunt, ſive ab ultimis natnræ periculo commotæ conatibus, cum ſcilicet ob immodicam hæmorrhagiam accidunt, ſive translatione vividiore ſanguinis ad cerebrum, ob vehementem quam in molimine partus patitur commotionem, & ob plethoram, ſive demum ob acriorem uteri diſtracti dolorem.

Parturiens vero vel in intervallis convulſionum mentis ſuæ compos eſt, vel ſomno ſepulta, ſpumans ore jacet. In hoc ſecundo caſu nulla fere ſpes ſalutis ſupereſt; in priore vero unica ſpes eſt in embryulcia, ſeu prompta fœtus excluſione, quam natura ſola rariſſime, ve-

urm

rum obſtetricante Medico Chirurgo adjuta, poteſt exſequi.

Periculum autem eſt in mora, maxime ſi menorrhagia ſimul vires auferat, & quantocius more ſolito manu butyro illita, in uterum, ſi paulisper hiet, immiſſa, fœtus pedes adducendi, & partus accelerandus.

Si vero minime hiet uterus eclampſia ſuperveniente, nil aliud tentari poteſt præter phlebotomiam e hrachio vel e pede, (ſi eclampſia a menorrhagia non excitetur, ſed a plethora, agitatione, aut dolore,) atque clyſmata ex decocto ſennæ, cum catholicone, eo fine, ut tormina uterum aperientia cieantur, non negletis linimentis os uteri lubricaturis, ex oleo, adipe, butyro; in hoc vero caſu emeticum præſcribere inconſultum eſt; quippe docente experientia, hæc eclampſia ab alterutro ex prædictis principiis procedit, quorum nullum tolli poteſt, ſed potius augetur ab emetico; perniciofum itaque illud medicamentum ablegetur, niſi ex oris fœtore; linguæ ſpurcitie, nauſea indicetur, & abiit menorrhagia.

Sunt mulieres quæ eclampſia in omni partu afficiantur, ſive ante, ſive poſt excteſionem fœtus; docet autem obſervatio *Mauriceau* eas ab hoc morbo evaſiſſe, quæ bis terve in decurſu graviditatis, ſemelque inſtante puerperio ſanguinem ſibi detrahi curavere.

In partu eriam facili quandoque mulier ſubito conqueritur de ſuffuſione & marmarygis, de gravi cephalalgia frontali, vel occipitali, de ſubita amauroſi, quæ ſunt proximæ eclampſiæ prodromi; illico una vel duæ largæ phlebotomiæ inſtituendæ ſunt, nec ad extractionem fœtus properandum, ſi his præmiſſis partus rite procedat, tormina revertantur, & mulier ſui compos evadat; verum ſi recurrant convulſiones, cum ſpuma oris & ſignis anginæ convulſivæ, aut ceſſantibus convulſionibus ſopor urget tunc poſt phlebotomias clyſma injiciendum eſt cum lenitivo, diaphœnico, in infuſo foliorum matricariæ, artemiſiæ; & ſi uteri os non magis ac magis hiet, ad fœtus extractionem necurrendum eſt.

Non tamen notabile matris levamen a fœtus extractione illico ſupervenit, ita ut ægra per unam alteramve diem convulſionibus, ſed quidem rarioribus concutiatur, aut caro obruta obdormiſcat, ſed ſymptomatum imminutio optimi eſt augurii: ſi vero, extracto fœtu, ſymptomata illa non remittant, de muliere actum eſt. Vide *D. Puzos Traitè des accouchemens pag.* 172.

5. *Eclampſia a doloribus* Helmontti de lithiaſi cap. 7. *Epipleſia nephritica* Frid. Hoffmann. de epilepſia; *Eclampſia ab odontalgia, otalgia* Hoffmann. P. A.

In Comite & in moniali vidit *Helmontius* eclampſiam lethalem; alter habuit in renibus calculum aduncum & acutum; altera in uretere; aterque poſt diros dolores nephralgicos crudelibus convulſionibus obiit.

a. *Eclampſia rachialgica*, Cl. Bontè Journ. de Med. Jan. 1764. pag. 41. P. A.

Eſt varietas eclampſiæ a doloribus & frequens eſt apud rachialgicos, hyſtericas; gravior ſi rachialgici ſunt robuſti & vegeti; Curatur ope laudani cum caſtoreo aut camphora, facilius tamen ſi emetica præmiſſa fuerint ratione rachialgiæ; ſi præmiſſa non fuerint, narcotica catharticis ſunt maritanda; ſi vero pertinacia eclampſiæ inducat ad ſuſpicandum vitium ſeu infarctum in cerebro, a phlebotomia e pede ordienda eſt curatio.

b. *Eclampſia ab otalgia*, Jour. de Med. Fevr. 1764. pag. 150.

Larvæ quatuor conicæ, in aure purulenta genitæ, dolorem atrocem & dein cunvulſionem excitabant; fruſtra oleum injectum fuerat: M. Bertrand has larvas extraxit & ægra convaluit.

c. *Eclampſia e dentitione. Convulſion cauſée par la formation des dents.* P. A.

Inciſorii minorem, caniani majorem, molares maximum colorem inferre cenſentur; an quia obtuſiores? dolor minime a gingivis perforandis oritur, ſed a nervo in dentis radice compreſſo; gingivæ ſine dolore ſecantur.

Quo acceſſus eclampſiæ frequentiores, eo pejus; quo in intervallis minus valet; magis ſtupet infans, eo pejus; ſi frequens ſint acceſſus & in intervallis papillam recuſet infans aut ſopore tentetur, fere ſemper lethale.

Cura. A phlebotomia ineundum eſt, niſi æger debilis ſit ab inanitione; clyſmata iteranda, nec enim convelluntur in dentitione quibus alvus eſt laxa, dein ſemigranum kermes mineralis identidem in aqua liliæ ipſis præbetur, ut alvus laxetur. Interea nutrix refrigeretur aqua pulli, oryzæ, hordei, ſero lactis, immo purgabitur, ut infans inde purgetur; alumno oleum amygdalarum dulcium perutile eſt, debilitato dein præſcribuntur antipaſmodica, ut ſpiritus cornu cervi guttæ aliquot, pulveris de gutteta grana aliquot, in julapio cephalico.

5. *Eclampſia a ſaburra* Boneti Sepulchret. de epilepſia puerili, obſ. 9. *Eclampſia humoralis* Levret. P. A.

Si nutrices ira, vel terrore graviter commotæ ſtatim ubera præbuerint alumnis ſuis, hi ſæpius haud ita multo poſt, epilepſia corripi obſervantur: *Hoffmann.*

Hodie infans ſexennis ſummo mane ſubito corripitur convulſione continua totius corporis cum anæſtheſia ſine prodromo, pallidulus, macer, aſphyctus erat; præſcripſi potionem cardiacam & anthelminticam; in primo cyatho tartari ſtibiati granum; poſt duas horas ſyrupi Glauberiani gutt. vj: dejecit, vomuit virides mucos, & ſtatim eclampſia receſſit, ſuperſtite febre, & laſſitudine; cras purgandus eſt.

6. *Eclampſia ab iſchuria.* Schneiderus de catarchis pag. 244. P. A.

Quibus urina ſupprimitur per aliquot dies, febris ardens, ſubſultus tendinum, delirium, ſopor, & varii motus convulſivi ſuperveniunt, uri-

na

na ſanguini remixta; quippe ſi injiciatur atramentum per ureteres, illud facile in venam emulgentem tranſit, ut expertus ſum, adeoque ſimili via urina ſanguinem inficit.

In hoc caſu ſi phlebotomiæ repetitæ, clyſmata, irrigationes emollientes, potus nitrioſi nihil præſtiterint, tumeatque hypogaſtrium, acus tricuſpis cannula incluſa immitti debet per perinæum in veſicam, ſi catether immitti non potuerit, & urina eliminanda eſt.

7. *Eclampſia plethorica* Schneideri de catarrhis pag. 234. *Eclampſia a plethora* Drelincurtii apud Bonetum obſ. 6. Levret pag. 224. P. A.
In illa ſpecie a phlebotomia pedis repetita larga, a ſanguiſugis ano appoſitis, victu tenui ſalus expectanda eſt.

8. *Eclampſia ab inanitione* Galen. Levret des Accouch. P. A.

A ſanguinis profluvio convulſio & deſipientia malum: *Hippocr. aphor.* 9. *ſect.* 7.

Ea eclampſia eſt conatus naturæ quo ſe vertat neſciæ, & præſentem ſtatum intolerabilem quovis alio mutare cupientis; extremo autem huic periculo obviam eundum eſt cardiacis, aromaticis, & analepticis.

9. *Eclampſia traumatica* Bonet Sepulchret. obſerv. 23. tom. I. pag. 329. P. A.

Quatuordecim caſus recenſet Auctor convulſionum, cum ſopore, delirio, ſenſuumve obſcuratione, ob percuſſum, fractumve cranium in quacumque parte, inventis quandoque pure, ſero effuſo, ſanie, abſceſſu, meninge inflammata, cerebro depreſſo, fragmentis cranii, &c. intra cerebrum. Vide *Dionis*, *Heiſteram*, *&c. de vulnerib. capitis*.

Idem accidere viſum eſt ulcere diaphragma rodente *obſerv.* 24. carie vertebrarum ſpinalem medullam denudatam vellicante *obſerv.* 26.

10. *Eclampſia exanthemica*, *a variolis* Sydenham pag. 80. & 661. *a retroceſſione petechiarum*, *variolarum*, *rubeola*, *purpura*, *ab achoribus ſuppreſſis* Fr. Hoffmann. de Epilepſ, *a miliari* Allioni de Miliari. P. A.

Quæ variolæ præludio ſupervenit boni eſt ominis, licet aliquot dies perſeveret, atque eruptionem puſtularum diſcretarum præcedit.

Epilepſia ſymptomatica differt ab epilepſia exanthematica ratione acutiei eclampſiæ & morborum quibus debetur.

11. *Ecclampſia ab atropa*. P. A.

Anno 1750. menſe Auguſto puer ſeptennis manducavit in horto regio Monſpelienſi aliquot baccas Belladonæ, (atropa Linnæi, melanoceraſi, vel ſolani furioſi) paucis poſt horis evaſit ruber, ſcarlatino rubore, ſine calore, rubedo univerſalis erat, deinde convulſionibus totius corporis per 24. horas fuit divexatus, cum febre notabili & delirio læto. Mane ſanguis miſſus eſt, unde ſymptomata imminuta, oleum amygdalarum ſumpſit, & veſpere multum dejecit per inferiora, deinceps ſopore ab hora ſexta veſpertina uſque ad nonam matutinam detentus fuit, & ſanatus eſt intra 40. horas a morbi initio.

Decocto atropæ leviſſimo diu continuato, & hauſto carcinoma mammæ ſanatum videſis *in obſerv. Vendermonde* 1758. & *in Ill. Halleri diſputat. morborum tom.* 2.

12. *Eclampſia ab œnanthe* P. A. Journa de Medecine Novembre 1758. pag. 430. obſervante D. Rochard Chirurgo Bellinſulæ ad mare.

Œnanche crocatæ (*Linn. ſpec.*) radices, carottis ſimiles ſucco lacteo, dein croceo, ſapore acri, ingrato, eſitatæ ſunt a pluribus militibus.

Hocce venenum latuit aliquot horas in ventriculo; ſine noxa, aſt dein in inteſtinis ſtrages edidit maximas, quippe inteſtina poſt mortem ſola continebant ſuccum flavum radicis, & tenuia ſola erant purpureo-nigra, maculis lividis gangrænoſis reſperſa, cetera vix mutata.

Symptomata; horrendi vomendi conatus, dolores atroces præcordiorum & cardiæ, convulſiones violentæ in oculis, facie, maxilla, ita ut nihil omnino deglutire poſſit æger, & quaſi in eclampſia mente captus videatur; intelligo autem ex imperfecta hac hiſtoria verum riſum ſardonicum ab hoc veneno excitatum fuiſſe cum conſtrictione ſpaſmodica œſophagi & maxillæ.

Quibus os per vim aperiri potuit, emetico magna aquæ copia diluto & deglutito venenum ano & cato rejectum eſt; clyſmata, potiones in uſum advocatæ; oleoſa, lacticinia, mucilaginoſa pinguia adhiberi debuiſſent; imminuto paroxyſmo, quid ſentirent prius ægri eloqui potuere, ſuperetant tamen vertigines, cardialgiæ, ſyncopes, aſt demum omes evaſere.

13. *Eclampſia a cicuta*. VVepfer. de cicuta aquatica.

Pueri duo & ſex puellæ menſe Martio comederunt radices cicutæ Linn. quas pro carottis habebant; omnes autem ſerius, ocius, intra paucas horas correpti ſunt eclampſia, qua intra horæ dimidium duo obiere, cetri ope vomitionis brevi evaſere, ejectis radicum manipulis. Cum autem maxilla convulſa eſſet, dentes quibuſdam effracti ſunt, & theriaca aceto ſoluta, aliis infuſum tabaci has vomitiones ſalubres concitaverunt. Jacobus Mæder ſexennis de cardialgia querebatur, vix verbum effatus, humi proſtratus, urinam ad viri altitudinem eminxit, mox terribili aſpectu cum omnium ſenſuum abolitione convulſus fuit, os arctiſſime clauſit, ut nulla arte aperiri valuerit, dentibus ſtridebat, oculos mire diſtorquebat, ſanguis ex auribus promanabat, circa cartilaginem xiphoideam quoddam corpur pugni virilis magnitudine patris manum validiſſime feriebat, vomiturus quandoque videbatur, nil tamen ore clauſo ejicere valuit, artus mire jactabat & torquebat, ſepius caput retrorſum abripiebatur, totumque dorſum incurvabatur in arcum; ceſſantibus convulſionibus per momentum matris opem imploravit; mox pari ferocia illis redeuntibus, nullatenus excitari potuit donec viribus deficientibus expalluit, & manu pectori admota exſpiravit. Poſt obitum abdomen & facies

cies intumuerunt abſque livore niſi Pauco circa oculos conſpicuo: ex ore cadaveris uſque ad horam ſepulturæ ſpuma viridis largiſſime emanavit, licet ſæpius deterſa.

Catharina Soror ejus adultior eadem fere ſymptomata dein paſſa eſt, ſed vomuit, imo ſumpta theriaca aceto ſoluta, iterum radices ejecit, dein conticuit, jacuit ſine voce & quaſi mortua per horas novem; poſtride ad mentem rediit, diu de gaſtrodynia querebatur; per quatriduum delaſſata, obambulavit, convaluit omnino. Qui parcius radicem comederant, levius afflicti fuerunt. In puero bienni eadem ſymptomata, palpitatio vehemens, ſingultus, faciei rubor, oris ſtrictura, artum jactio, ſumpta theriaca manipulum dimidium radicum evomuit, intra octo horas omnino convaluit.

Puer octennis tardius afflictus fuit, ſed vehementius, initio quaſi temulentus vacillavit, concidit convulſus, ore ſtricto, corde validiſſime palpitante; ſumpta theriaca ex aceto non vomuit, nec minxit, brevi obiit: omnia in cadavere eadem ac in Jacobo Mædero, ſpuma viridis ex ore, corporis intumeſcentia, livor circa oculos.

14. *Eclampſia a coriaria*, Memoir. de l'Acad. R. Paris. ann. 17... P. A.

Vir quidam ſiti cummotus baccas coriariæ comedit, quæ guſtui minime ſunt injucundæ, nigræ, ſtriatæ; poſt horæ quadrantem cardialgiam expertus, vertiginoſus, in paroxyſmum convulſionum univerſalium cum omnium ſenſuum feriatione concidit; accerſitus Chirurgus emeticum propinavit, unde baccas circiter decem evomuit, nec inde ſublevatus eſt, ſed paulo poſt iteratos paroxyſmos expertus eſt, & in Noſocomium devectus e lecto in ſolum lapſus facie lividus obiit. Aperto cadavere inveni maculas exiguas rubras in tunica villoſa ſtomachi, & undecim coriariæ baccas, ſanguinem fluidiſſimum, cetera bene ſe habentia.

Baccæ a *D. Lefevre* Medico Ucetienſi Regiæ Scientiarum Academiæ Pariſianæ, amico, chymico egregio fuerunt examinatæ, in illis vero cum guſtu tum analiſi chemica nil acris, nil corroſivi deprehenſum eſt.

Idem ac ille vir infortunium paſſos eſſe alios ſex homines diverſæ ætatis circa Aleſiam diverſis temporibus compertum habui.

Capræ annoſiores, utcumque fame preſſæ, ab arbuſculis illis ſibi cavent: at juniores imprudentiores folia juniora carpunt, & inde velut temulentæ, vertiginoſæ, interdum humi procumbunt & convelluntur, ſed non minus convaleſcunt; minor itaque energia foliis videtur ineſſe, quam baccis. Oves ſi folia edant abortiunt.

15. *Eclampſia Neophytorum* Vandermonde Dict. de Santé. Enfant p. 56. des Convulſions. P. A.

Recens nati ideo quandoque convelluntur quod in partu laborioſo nimis debilitati fuerint, quod non ſufficienter nutriti ſunt; hanc debilitatem ex pulſu exiguo, molli, ex oſcitatione repetita, ex vagitus defectu cognoſcitur. In hoc caſu præſcribendum vini cochlear cum aliquot guttis elixirii proprietatis, vel præſcribatur potio cathartica cochleatim ſumenda.

Infantes natu majores, ablactati v. g. eclampſiæ verminoſæ, a dentitione, a ſaburra acida &c. ſunt obnoxii, quæ ſingulæ ſpecies ſingularem medelam expoſtulant.

16. *Eclampſia ab hydrocephalo*; vulgo *des eaux dans le cerveau*. P. A.

Morbus eſt frequentiſſimus, & qui magnam partem infantum tollit e medio; certis etiam in familiis gentilitius; quem utinam prævidere poſſemus, nam cum ſemel factus eſt, nulla fere ſalutis ſpes eſt.

Accidit infantibus trium, quatuor: quinque annorum, maxime illis qui ſcrophuloſo viru ſunt infecti, quorum parentes ſyphilide laboraverunt, quorum meſenterium glandulis duris eſt obſitum; incipit ab inappetentia & faſtidio omnium rerum etiam crepundiorum; moroſi ſunt, ſeu voluntatibus & averſationibus contra morem, & rationem addicti, pallidi, cum pulſu parvo, languido; alterutra gena per intervalla rubet, aſthenia accedit, capite nutant, languent, dein ſubito os diſtorquetur, oculuſve uterque fixus & nubilus evadit, vel faciei quædam pars, manuſve agitatur, convellitur, mente obſcurata, ſtupida, & intra paucos dies cum pulſu frequenti debili & inæquali ebeunt. Secto cadavere ſerum in ventriculis cerebri copioſum obſervatur, idque frequentiſſime, monente *VVilliſio*.

Puer ſexennis Noſconomii generalis videtur ſomnolentus, naribus digitos continuo admovet; febricitat, facſes alternatim rubet, & pallet, purgatur cum vermifugis, deinde pulverem de gutteta cum vermifugis, & alternis diebus aquilam albam cum cartharticis ſumit quinquies; nulli vermes exeunt, licet videretur interdum velut a vermibus ſtrangulari, dejicit viridia, toto corpore convellitur, tunc hirudines temporibus admoventur, hinc pejus habet, poſt duodecim ab initio morbi dies moritur. menicus, qui, me abſente, hirudines præſcripſit, febrem malignam incuſabat.

Secto cadavere, nullum in abdomine vitium, cerebrum vero molle, pultaceum, ejuſque ventriculi ſero diſtenti. Veroſimile eſt a materie verminoſa inſpiſſatum ſanguinem in cerebro hæſiſſe, inde ſerum delapſum eſſe, ſed nulli vermes unquam viſi ſunt.

In aliis ſubjecta ſimili morbo peremptis inveni etiam ſerum in ventriculis cerebri, & glandulas meſenterii tumidas, parum cruoris in vaſis, viſcera mollia, carnes laxas, palidas; indicantur ataque tonica, martialia, rheum; pulvis de gutteta, potus roborans, ut vinum, ad hunc morbum præcavendum, rara cathartica quæ vires non infringant, amara ſi ætas illa vellet admittere: ut plurimum pulvis de Gutteta diu frequenterque in prophylaxim uſurpatur.

17. *Eclampſia febricosa*, vide Morton pyretol. cap.

cap. 9. hiſtor. 14. & 15. Journ. de Med. Tom. XXI. p. 224. T. 8. Art. 6. P. A.

Sunt infantum, juniorum utplurimum, carotici affectus, in quibus palliduli, attoniti, ſuſpirioſi, anheloſi, ſufrigidi ſunt, & juxta *Mortonum* alicubi convulſi, qui ſtatus per paroxyſmos more febris intermittentis revertitur, licet ex pulſu febris dijudicari non poſſit.

Cura incipit a veſicatoriis, linctu pectorali, pulvere de gutteta in potu cardiaco, & dein pauxillo kinkinæ in julapio cephalico.

Circa curam hujuſce Claſſis plura excogitavere egregii Opiferi, incomparabili Archiatri *G. van Svvieten* ſuaſu & exemplo incitati; & quidem in Epilepſia ſpontanea, præmiſſa catharſi & phlebotomia, dedit Clariſſ. *Locher* ſero & mane per longum tempus pulveris foliorum aurantii drachmam, vel manipuli unius decoctum in aquæ fontanæ libra una factum ad medietatis conſumptionem, cujus colatura mane bibitur pro una doſi; ex quatuordeſim ægris ſex ſublevati ſunt, quatuor nullum effectum experti, & quatuor ſanati: ergo vero in epilepticis duobus adhibui ſine ſucceſſu.

Idem camphoræ drachmam ſemiſſem; ſacchari & gummi Arabici, ana ſcrup. unum; aceti unciam ſemiſſem; aquæ florum ſambuci uncias duas; ſyrupi florum papaveris rhœados, unciam unam miſcuit, hujuſque mixturæ cochlear quavis hora iiſdem epilepticis propinavir, additis nunc laudani liquidi guttis triginta, nunc vero infuſo trayervæ & decocto febrifugo cum ſpiritu vitrioli acidulato, quod etiam in malignis morbis profuit. Auſus eſt idem, & quidem feliciter, epilepſiam agredi mixtura ex opio, quod quidem in epilepſia vel eclampſia a nervi punctura oriundis, vel hyſtericis tantum, auſus eſſem. Kinckina quidem, ob vim antiperiodicam & forte ſedativam, plures antea adhibuerunt.

De uſu olei animalis Dippelii in Epilepſia parum proficuo ſcripſit J. G. *Baumer in Actis Acad. Moguntinæ*, *T. I. pag.* 297.

In Eclampſia febrili cum delirio & ſubſultu tendinum, moſchus magna doſi cum aqua vitæ ſumptus profuit, ſudorem & ſomnum conciliando: moſcum vero nondum expertis ad grana xij aut xx præſcribere tutum non eſt, quippe grana iv quandoque ſtomachum irritant & calefaciunt maxime; conſultius eſt a granis ij incipere: ea vero doſi mirum quantum exhilarentur, ſopiantur & ſubleventur Hyſtericæ. In eclampſia varioloſa idem remedium a grana viij feliciter adhibitur *Clariſſ. Keid*; in hyſteria ipſe & moſchum & extractum hyoſciami albi incipiendo a ſemi-grano cum ſucceſſu adhibui; vidi etiam Hyſtericam unica electriſatione ſanatam. In ſcelotyrbe, chorrea S. Vitis *Illuſtriſſ. de Haen* & *Clariſſ. Marteaux de Grandvilliens* electriſationem feliciter adhibuerunt, quæ in Epilepticis pluries a me adhibita vix quiquam effecit.

Philiater, experiundi cauſa, fabarum S. Ignatii grana xl ſumpſerat, incidit in convulſionem cum cardialgia: *Illuſtriſſ. P. de Juſſieu* ipſi preſcripſit alcali volatilis guttas vj omni quadrante horæ in vehiculo convenienti ſumendas, quibus convaluit.

Aqua deſtillata Lauro-ceraſi ſuo oleo eſſentiali onuſta, ſi intus ſumatur, eclampſia lethali ſopore terminatam creat, niſi adhibeatur alcali volatione; *Journ. de Med. Oct.* 1760 *p.* 320.

XIX. EPILEPSIA, ab *epi lambaneſtai*, deſuper deprehendi, non ab *epi* & *lædo* ut Latino-barbari putaverunt; *Morbus Divinus* Platoni, *Herculeus* Ariſtoteli, *Comitalis* Plinii, *Sacer* & *major* Celſi, *Sonticus* Auli Gellii; *Caducus*, *Viridellus* Paracelſi; *Analepſia* Riverii; *Mater puerorum* Schneideri; *die faliende ſucht* Germanis; Gallis *Epilepſie*, *Mal caduc*, *Mal de la terre*, *Mal S. Jean*, *Vapeurs Epileptiques*, *haut-mal*.

Genus eſt morbi ſpaſmodici clonici & chronici intermittentis, cujus acceſſus ſubita interceptione ſenſuum, variorum muſculorum agitatione & dyſpnœe notantur.

Diſtinguitur ab *Eclampſia* ex eo quod morbus ſit chronicus; a *Tetano* quod ſit etiam chronicus & clonicus cum ſenſuum feriatione; a *Catocho* quod agitentur partes, & reſpiratio in paroxyſmo ſit frequens, interturbata, ſæpe ſtertoroſa; ab *Apoplexia epileptica* ex eo quod periodice recurrat, ab *Hyſteria* per animæ extra paroxyſmum habitualem ſecuritatem, cum ſint in hyſteria meticuloſitas, in paroxyſmo ſtrangulatio, globus abdominis, aliæque differentiæ.

Eſt morbus clonicus univerſalis, chronicus & periodicus, cum ſenſuum feriatione in paroxyiſmo, & anteactorum oblivione.

Sunt qui ſpumam oris, qui pollicis fortem contractionem ſymptomatis pathognomonicis annumerant; verum illi unciam ſpeciem epilepſiæ dari præſumunt, licet omnes auctores idiopathicam a ſymptomatica diſtinguant, & utramque a principiis omnino diverſis oriri quandoque conſentiant. Naturæ perterritæ & turbatæ conatus ſubitaneus & vehemens ad expellendam vel corrigendam materiem morbificam, utplurimum cerebro inſidientem, aut partibus nervoſis infenſam & irritantem, videtur paroxyſmorum cauſa: quorum principia ſunt ſæpius materialia v. g. glandulæ in cerebro, vaſorum varicoſorum, aut aneuryſmaticorum cerebri infarctus a plethora, inſecta ſinus narium pungentia, meningibus intumefactis infixa; calculi renum, lympha acris, & viſcida, ſemen acre, &c. Alias mera animi pathemata, ſomnia potiſſimum terrifica, in ſubjectis valde ſenſibilibus hyſtericis, teneris; videntur paroxyſmorum principia; ex quibus labefactatur cerebrum, & ad novos paroxyſmos diſponitur.

Nihil magis repræſentat furorem bruti, ut canis, ab œſtro, vel tabano in auribus vel naribus irritati, quam epilepticus, ut patet ex cla-

clamore, mugitu, oculorum truculentia, dentium ſtridore, oris ſpuma, pugnorum conſtrictione, vehementi totius corporis contractione, ita ut miſer epilepticus videatur atrociſſimam in cerebro læſionem experiri, & deſperabunde exagitari.

Hoc ſuadet exquiſitiſſima quæ eſt in origine nervorum ſenſibilitas, ſi quis ſtylo acuto cerebrum denudatum perfodiat, nullus ſenſus in cortice; verum cum ad originem nervorum, ſeu medullam oblongatam ſtylus pervenit, illico animal epilepſiæ inſultum patitur; & ſi ad originem medullæ ſpinalis deveniat ſtylus, illico toto corpore convulſum dicto citius moritur, ut pluries ſumus experti.

In aures & nares intruſa corpora eo majorem & acutiorem excitant dolorem, quo altius & altius intruduntur hæc corpora etiam molliſſima, ur plumula, ſeu quo magis ad originem nervorum acceditur; nec dubium eſt quin ſenſus in labyrintho ſit multo exquiſitior quam in tympano, & hic quam in auricula &c.

Si dolor atrox a principio inconſpicuo, & quod removere aut a quo nos liberare nequeamus, nos urgeat in partibus ad vitam quam maxime neceſſariis; homo, quantumvis ſtoicus, (niſi pœnam meritam virili fortitudine expectet) eum non ſine involuntariis conatibus, clamoribuſque ſuſtinebit. Vidi nobilem Genuenſem paroxyſmos convulſionis quos præſentiebat, magna animi contentione prævertiſſe; viderunt & alii alios, verum exigua erat irritatio, gravioribus autem ſuccumbebat, & demum maniacus evaſit.

Stultam naturam vocat *Heiſterus*, quaſi vero novum ſit & inauditum hominem in vehementi pathamate ratione deſtitui & delirare. Nonne delirat ille, qui hominem in ſimili caſu rationis ſuæ ſemper compotem aſſerit? Novi adoleſcentulam quæ bis vel ter in anno epilepſiæ paroxyſmum experitur; interrogata quid experiatur ineunte inſultu, reſpondit ſe inter dormiendum ſomniare, & ipſi præ oculis obverſari phantaſmata terrifica paulo ante hujus morbi invaſionem; dein vero quid factum ſit non reminiſcitur; adſtantes vero eam tanquam terrore percitam & a lecto axilire conantem retinent, ne ſe præcipitem dejiciat; ab eorum vero manibus ægrota ſe expedire, oculis torvis & minacibus, brachiis & cruribus convulſis, per duas vel tres horas nititur.

„ Cum vero acceſſio appropinquat, ait *Aretæus*, ſplendores purpurei aut nigri ob oculos „ verſantur, ut in cœlo iris prætenta videatur; „ aures ſonant, fœdum odorem ſentiunt, iracundi ſunt, bilis præter rationem accenditur, his „ porro fragor quidam redditur perinde ac ſi lapide verberentur aut ligno; cúmque ab humo „ ſurrexerunt, commemorant quædam tanquam „ ſi ex inſidiis vapulaſſent, hinc in inſultu adjutore inclamant, futuramque calamitatem proſpiciunt; obſecrant quoque, ut membra unde „ morbus oritur conſtringant, reflectant, derigant; quin etiam ipſimet ſibi ipſi affecta membra, tanquam inde morbum eximentes, trahunt, velluntque; atque ita ſibimet auxilliantes nonnunquam & nos ad ægritudinis notitiam „ impulerunt; nonnullos utique ceu invadente ſera pavor corripuit, aut phantaſmatis imaginatio inceſſit. Epilepticus tanto jugulato ſimilis „ eſt, caput varie diſtorquetur, corpus ceu arcus „ inflectitur, ſupercilia nunnunquam, ut in illis „ qui ad iram concitantur, in glabellam attrahuntur, vel ad tempora vehementer revelluntur; „ eorum vox nihil niſi gemitus & ſuſpirium eſt; „ reſpiratio vero ſuffocatio quædam eſt, velut in „ iis qui laqueo ſtrangulantur. Ceterum quum a „ morbo quieſcunt, ab initio ſegnes ſunt, capitis „ gravitate premuntur, languidi, pallentes, animo conſternati; ob laſſitudinem, morbique verecundiam contriſtantur.

Quare vero ſenſus ferientur ſeu objecta præſentia non appercipere videantur, ita ut clamoribus non reſpondeant, hoc nemo hactenus explicuit; nec enim hypotheſis falſa de nervis quibuſdam minime ſenſiferis quidquam explicat; nervus nullus eſt in homine qui punctus non ſentiat, cum anima ſenſationis recipiendæ capax eſt; verum anima ſummo quodam pathemate perculſa ſenſationis alterius eſt incapax, ut docet obſervatio; multi in iræ paroxyſmo vulnerati ſunt, nec vulnus ſenſerunt, niſi deferveſcente pathemate, aut cruore conſpecto; in ſummo terrore, vocem adſtantium non audiunt perterriti; ad appercipiendas impreſſiones objectorum requiritur animæ attentio, vel ſaltem tranquillitas. Qui delirio, ſomnio, ebrietate, catalepſi afficiuntur, oculis apertis nihil vident, auribus patulis nihil audiunt, puncturas artuum, quos ſtrenue movent, vix perſentiunt, monente *Galeno*, & experrecti vix aut obſcuriſſime eorum quæ peregere reminiſcuntur, ita & epipletici.

Symptomaticam epipleſiam vocant Auctores eam quæ initium ſumit a ſymptomatis, quæ ad caput non referuntur, ut a dolore, anxietate, frigore alterutrius pedis vel manus, quas partes ipſimet trahunt, & diſtrahi jubent, adſtanteſque eas etiam ſtricte ligant, unde paroxyſmi ſæpe prævertuntur.

Verum eam ſymtomata originem habent in ipſomet cerebro, ut dolores imaginarii eorum qui, tibia dudum amputata, digitis pedis acriter dolent, quia cum anima aſſueta ſit referre objecta tactus ad cutem, licet extremum alterum in cerebro latens afficiantur, ſenſatio ſemper ad cutem refertur, ut in ſuffuſione, affecta retina, objectum ſeu muſca refertur ad aerem. Sympathicam epilepſiam etiam vocant Auctores, cujus principium in aliam partem refertur, quam ad cerebrum, v. gr. *epilepſia uterina*, quæ cenſetur orianda primitus ab utero obſtructo, unde ſanguis ſuperfluus caput impetit & infarcit; *epilepſia crapuloſa*, quæ a ſaburra ſtomachi primitus deducitur. *Hippocrates* & *Galenus* repletioni & inanitioni convulſionem tribuebant: ſed *Averroes* dicit theoriam convulſionum ſuo tempore receptam eſſe potius verba fabellas canentium

tium quam demonſtrantium. Deinceps Sennertus & tota Medicorum ſchola dixit cauſam eſſe irritationem facultatis motricis, quæ utcumque alias libera ſit, & non niſi imperante voluntate motus exſequitur, tamen a ſumma irritatione contra nutum voluntatis agere cogitur. Motus muſcularis, ait Sennertus, numquam fit citra appetitum aut rationalem aut ſenſitivum; cum itaque voluntas ſeu appetitus rationalis non jubeat motum, illum a cupiditate ſeu appetitu ſenſitivo juberi manifeſtum eſt. Hæc Sennertus de convulſionis cauſa.

Inveterata & habitualis epilepſia ideo inſanabilis eſt, quia ob repetitos infarctus cerebri meninges & vaſa materiæ morbificæ diſcutiendæ deſtinata, debilitata ſunt, quæ hereditaria; quæ ultra 25. ætatis annum perſeverat, inſanabilis.

Definit in amauroſim, ſtultitiam, fatuitatem, ſeu moroſim, oblivionem, paralyſim, ac lethalem apoplexiam.

Epilepſia perfecta eſt vel imperfecta.

Brendelius & Pitcarnius videre epilepticos qui ſenſerant atroces capitis & dorſi dolores intra paroxyſmum.

Votum Averrhois & Cratonis ut noſſent epilepſiæ cauſam & remedium, adhucdum eſt votum Medicorum.

Quæ in corpore vivente fiunt operationes ab anima, ejuſque facultatibus proveniunt, unde hos etiam inordinatos motus naturam ſolam excitare extra omnem dubitationis aleam eſt *Schneid. de epilepſ.*

Cauſa. Acerrimum facultatis naturalis expultricis, contra moleſtias irritantes, in univerſo muſculorum genere excitatum certamen: *Schneider.*

Qui notam a morbo impreſſam ſemel habuerit, ille amplius morbo hoc non corripitur: *Hippocrat. de morbo ſacro.* Grandiores natu neque interficit, neque contorquet (artus.) Senes vel interficit, vel paralyticos reddit; morbo jam aſſueti paroxyſmos præſentiunt.

1. *Epilepſia plethorica* Boneti Sepulchret.; *Epilepſia ſymptomatica* Frid. Hoffmanni, *a ſanguine craſſo, polypoſo* Frid. Hoffmanni, *a catameniis hæmorrhoidibuſque retentis; a crapula, ebrietate habitualibus.* P.C.

Sanguis grumoſus, viſcidus in ſinubus cerebri reperitur, teſte *Frid. Hoffmann.* obſ. tres referente, *Bonet. Sepulchr.*

Hæmorrhoidarri huic etiam obnoxii.

Potus vini vaporoſi, cereviſiæ nimis lupulatæ: aer vaporibus narcoticis, carbonum fumo inquinatus; uſus allii, cæpæ, porri, nimius; quæ caput tentant & calefaciunt, ac narcoſim inducunt, ut carnes nigræ, leporinæ, indigeſtæ, hanc excitant.

Solvitur in puellis circa pubertatem. quæ impuberes aggreſſa eſt.

Quæ a cephalæa, vertigine, capiplenio ob auſtrum & defectum electricitatis in aere ortum ducit, curatur ſponte regionis & loci mutatione ut docet *Hippocrates.* Quæ a ſanguine ſpiſſo, craſſo, viſcido, quartana ſuperveniente ſolvitur.

Adoleſcens peregrinus dudum laborabat epilepſia, pluries quavis ſeptimana repetente, cum maltachiſmo *Cælii Aureliani*, fruſtra per annum adhibuit uſitata auxilia; aſt dein ſublevatus, non ſanatus, uſu valerianæ ſylveſtris, adiit celebrem Medicum, qui repetitis phlebotomiis eum perfecte ſanum dimiſit. Alter Epilepticus ſuaſu Medicorum paſſus eſt qualibet ſeptimana phlebotomiam per duos menſes & ſemicupia; pedum œdema evanuit, acceſſuſque epileptici retardati & imminuti admodum fuere.

2. *Epilepſia cachectica* Frid. Hoffmann. *Seroſa* ejuſdem; *Seroſa* Carol. Piſon. S. 1. p. 2. cap. 7. Ballon. conſil. l. 11. P.

Ea eſt quæ etiam recens corpora pallida, chlorotica, obſtructa aggreditur, & a ſero aeri, ſalſo, ſuperfluo, ob menſtruorum ſuppreſſionem retento oritur; ab ulcere manuum, pedum, *Plateri.*

Ab ſcorbuto *Boneti Sepulchret. obſ.* 7. 14.

Ex lienis, pancreatis, hepatis obſtructione *Blaſii*, *Tilingii.*

Indicantur cathartica quibus via ſternatur opiatis, juſculiſque aperientibus martialibus, tonicis, & cephalicis.

3. *Epilepſia ſtomachica; A ventriculo* Jonſton. idea. *Analepſia* Riverii P. C.

Ea eſt quam fovet & excitat crapula, cardialgiis, ructibus, anorexia, dyſpepſia, nauſeis, vomitione prægreſſis, quæ tribuenda videtur ſanguinis inſpiſſationi ob chylum craſſum, crudum, ratione cujus hæret & congeritur in vaſis cerebri prædiſpoſitis; indicantur cathartica, emetica; dein vero quæ ſtomachum roborant, ut aquæ Bellilucanæ per triduum hauſtæ; premiſſa phlebotomia, pilulæ ex rheo, kinkina, enula campana, ſyrupo abſinthii, aloe.

4. *Epilepſia uterina* Sennert. *Ab utero* Jonſtoni univerſa Medic. Tiſſot Epiſt. ad Hallerum P. C.

Diſtinguitur 1. ſexu ægrotantis; 2. prægreſſis aut intermixtis inſultibus hyſteriæ; 3. inſultus ſequuntur tempus menſtruationis quoad periodos; 4. aut a terrore ſimilive pathemate excitantur; 5. obſcuriſſimæ ſunt in paroxiſmo ſenſationes, non omnino ſuppreſſæ.

In hyſterica epilepſia inſolitas vires exerunt ægræ, incondita interim & inarticulata quædam vociferant & pectus feriunt. Fœminæ huic magis obnoxiæ ſunt temperamenti pluſquam ſolet ſanguinei, & habitu viraginum gaudent. *Sydenham.*

Præter remedia quæ a catameniorum emanſione, aut dolorifica excretione indicantur, juvant in paroxyſmo quæ ſanguinis fluiditatem, & fluido nerveo robur reſtituunt, ut ſpirituoſa, volatilia, ſimulque antihyſterica. Spirituoſa ſunt ſuccini præparata varia, liquor mineralis anodynus Hoffmanni ad guttas duodecim aut viginti, æther Frobenii; inter antihyſterica eminent tinctura & pulvis caſtorei, oleum animale Dippelii, aqua Luciæ, ſpiritus cornu cervi, &c. camphora & moſchus ad grana tria.

Puella, 20. annos nata, a terrore in Epilepſiam lapſa, a quinque annis acceſſus epilepſiæ uterinæ pluries in die patiebatur, pallida, œdematoſa, vix menſtruata, ſumpſit per duos menſes, extractum cicutæ, inde catamenia redierunt, vomitus habitualis, quo prius laborabat, a prima doſi ſubſtitit, color rediit nativus, hodie viget & valet. *D. Coulas.*

5. *Epilepſia ſimulata* Hecquet Naturaliſme des convulſions; Brueys Hiſtoire du Fanatiſme. P.

Fanaticos Gebennenſes initio hujus ſæculi comitabantur quædam canidiæ fatidicæ, quarum propheтiis cohortum omnes actiones dirigebantur; illæ vero, quaſi numine afflatæ, tremebant, humi procumbebant, atque anhelitu cohibito, abdomine inflato, ſpumantes & mirum in modum exagitatæ, demum ad ſe reverſæ vaticinabantur.

Puella ſeptennis epilepſiam ſimulabat tam appoſite, ut nemo in Noſocomio generali dolum ſuſpicaretur; interrogata num ſentiret auram ex manu ad humerum, inde ad dorſum & femur, ea annuit; præſcripſi uſum verberum, quo audito ſanata eſt.

6. *Epilepſia pediſymptomatica* Boerhaav. conſult. 2. P. C.

Adoleſcens ſtudioſus, phlegmaticus corpore, ingenio mobilis; a frigore pedum patiebatur ſpaſmos, doloreſque in pede, tendine Achillis, ſenſum aſcendentes ad crura, femora, periodice per duos annos, bis vel ter in anno paroxyſmo ad duas vel tres horas perſeverante; deinde ſimiliter a pede, dorſo orti ſpaſmi, & dolores altius ad latus dextrum; & caput aſcenderunt, unde paroxyſmi epileptici, ſenſibus omnibus abolitis, toto corpore exagitato, ſuccedente ſtertore, ſpuma oris, &c. finito paroxyſmo, frigus in dextro crure, frictionibus cedens; æſtate pejus, hieme flante borea melius habebat; præſagiebatur certo inſultus ante horas plures, aut diem ex mutatione inexplicabili quam æger in dorſo metatarſi perſentiebat, colore ejus liveſcente, nullo ſenſu autæ frigidæ, ligaturæ cruris dextri paroxiſmum retardant.

Curatio Boerhaaviana. 1. Veſpere per ſemihoram balneum ex calida aqua ingrediatur æger ad crura uſque; partes ſiccatæ fricentur panno laneo, ſicco, calido, rudi; tunc plantæ & dorſo pedum applicentur emplaſtra nocte, dieque gerenda, excepto tempore balnei, ex gummi ammoniaco, bdellio, galbano & oxycroceo. 2. Mane & veſpere fortis extenſio tarſi, ut in luxatione reſtituenda; interdiu moderata deambulatio. 3. Bis in menſe, triduo ante novilunia & plenilunia, purgetur hauſtu qui recipiat cinnabaris gr. x. reſinæ guajaci gr. v. rhei, drach. ſemiſſem; ſcammonii gr. viij.; ſtibii diaphoretici gr. xv. in ſyrupi de cihorio compoſito drach. vi.; & aquæ cichorei unc. ij. Iiſdem diebus & pridie paroxyſmi poſt balneum veſpertinum inungantur pedes oleo ſpicæ 4. Cæteris vero diebus mane bibat jejunus hauſtum ex infuſo theiformi radicum caryophyllatæ, pæoniæ, valerianæ ſilveſtris, ana, ſcrupulo ſemiſſæ; rutæ recentis drach. ii: die vero purgationis hora 6. veſpertina paregoricum ſumat ex ſyrupi diacodii drachm. vi. tincturæ opii gutt. viij. in aqua ſtillatitia papaveris rhœados,

7. *Epilepſia a pathemate* Frid. Hoffmann. §. 15. *ex melancolia & hypochondriaca* ejuſdem, necnon Joann. Bauhini.

Vidi puerulum ex denegato quodam quem præfracte petebat cibo, inſtantanea epilepſia affectum.

Non raro eſt quod infantes, ſi matres gravidæ pathematis ſævioribus commotæ fuerint, primis ætatis annis fiant epileptici: *Frid. Hoffmann.* maxime ſi nutrices ira vel terrore percitæ illico lac præbuerint alumnis. A libidine vehementi ſuppreſſa epilepſiam provocatam plura teſtantur exempla. Qui a viſu epileptici vehementer perterriti ſunt, quidam in epilepſiam incidere: unde recte mos inſtitutus eſt, ut in templis concidenti epileptico facies velo tegatur. In temperantia in ſtudiis, quæ cordis palpitationem, ecſtaſim, melancholiamque excitat, epilepſiæ anſam præbet.

Vivit adhuc *a Langogne* apud Helvios mulier quæ a 20ti retro annis, quoties templum ingreditur, toties Epilepſiæ paroxyſmo percellitur, ita ut cum per menſes annoſque ſucceſſive plures a templo abſtinuiſſet, non minus Epilepſiam pateretur cum iterum templum ſubiret, minime vero ſi præ foribus ſtaret; ea ad oppida vicina ſe contulit, ſed incaſſum, jam ſex anni ſunt a quibus præ templi foribus euchariſtiam ſumit, ſacriſque intereſt, & ſana vegetaque vivit.

A titillatione, imo a titillationis metu, Epilepſiæ paroxyſmo excitatos vidit *Ill. Baro van Svvieten.*

8. *Epilepſia ſympathica*. P. C.

Eſt ea quæ initium ſumit a ſymptomatis quæ ad caput non referuntur ab ægris, ut a pedis vel manus dolore, anxietate, frigore, aura aſcendente; unde partem affectam ipſimet diſtrahunt, ligant, fricant, inde etiam paroxyſmi leviores prævertuntur.

Ea vero ſymptomata originem habent in cerebro ſeu initio nervorum huic parti proſpicientium, uti dolores imaginarii, quos experiuntur in pede illi qui dudum cruris vel tibiæ amputationem paſſi ſunt, ut affecta in ſuffuſione retina muſca ad aerem refertur, non vero percipitur macula vel infarctes retinæ, cujus tamen interventu oritur hæc hallucinatio.

An epilepſia ſymphatica ſit mera differentia pluribus ſpeciebus communis an vero ſpecies, non inquiram; ſufficit quod hoc auxilio externo, ſcilicet ligatura frictioneve, diſcutiatur quandoque hujus aceſſus, id autem accidit quia a forti illa partis irritatione divertitur naturæ ſenſatio ac proinde conatus a cerebro ad artum irritatum, unde prævertitur acceſſus; nam infarctus cerebri non neceſſario aut mechanice determinat conatum epilepticum, & natura ſemper urgentiori occurrit. Sic licet quis ad ſternutandum ſe accingat, ſi illico gravis nuncius, vel contumelia accedat prævertitur ſternutamentum.

Epileptico, qui ante paroxyſmum ſpaſmum dolorificum in cubito dextro ſentiebat, præſcripſit *Ill. Locherus* veſicatorium cubito applicandum; hoc quamdiu fluxit ſilebat morbus, qui veſicatorio ſiccato revertebatur; veſicatorium apertum ſervavit per menſem, interne datum eſt kinkina cum camphora, & æger convaluit. *Locher de Epilepſia pag.* 42. Ubi

42. Ubi ſpaſmi a dolore oriebantur, opio dolores componebantur, & his ſopitis Epilepſia ſiluit: *idem ibidem*. Epilepſiam tempore ſomni ſtertoroſi recurrentem opio ipſo ſanavit *Ill. de Haen*.

9. *Epilepſia febricoſa* de Bornainville Journ. de Med. Janvier. 1758. pag. 43. P. A.

Vide *Quotidianæ ſpeciem quartam*. Eſt ea ſpecies quæ a veneno febris intermittentis latente producitur. *Ferrari apud Torti Lib. 4. c. 4. Hiſt. 3. Boneti Sepulchr. de febrib. Lautter Hiſt. Med. Viennæ* 1761.

Miles intermittenti febre laborans ſumpto valido emetico in epilepſiam incidit, qua intervallis incertis, ſed quotidie pluries repetitis, initio ad plures dies, dein ad horas plures extenſis afficiebatur ſine ullo pyrexiæ indicio; in paroxyſmo convulſionibus horrendis agitabantur omnes corporis partes, in declinatione pectus follis inſtar violenter agitati movebatur, mente ſtupente, in intervallis gravamen in ſtomacho & anxietas circa cor. Adhibita fuere incaſſum antiſpaſmodica, narcotica, lacticinia, balnea; demum præmiſſis generalibus ad kinkinam deventum eſt, quod ad drachmam quater in die, nunc purum, nunc ſub forma decocti & apozemate temperatum, morbum hunc ab anno inceptum radicitus ſanavit.

10. *Epilepſia a dolore* Illuſt. Delii Amœnitat. dec. 5. in præfatione. P. A.

Miles quem fuſtigatum pedibus calcaverat tribunus, atrociſſime dolebat hypochondrio dextro, acceſſit quotidianus epilepſiæ paroxyſmus cum ſuſurro dentium conjunctus, duranteque ejulatibus ſonoris aerem replet & tumorem hypochondrii digitis ita fricat, ac ſi perforare vellet, deinde paroxyſmi cum efferis vomitionibus & cardialgia atroci recurrunt; tertio morbi anno ægrotus perpetuo de ulcere & tumore interno latente loquitur, cultrumque identidem expoſcit, quo tumorem diſſecet, & ſi non opem, ſaltem dolorum finem ſibi conciliet. Sub paroxyſmo pedibus, manibuſque parietis calces, lapideſque, ſi forte proxime decumberet, derabebat, alvus pertinaciter erat obſtructa, febris nulla.

Secto cadavere prope pylorum erat in ventriculo foramen oris calloſis, floreni magnitudine.

11. *Epilepſia exanthematica; Epilepſia cachectica* Frid. Hoffmanni; *ſymptomatica a retropulſa ſcabie, a fiſtulis reſiccatis, ab achoribus & tineis repreſſis*, Fr. Hoffmanni III. 12. P.

Differt ab eclampſia exanthematica, quod epilepſia ſuccedit exanthematicis affectibus chronicis, leproſis; eclampſia vero acutis.

12. *Epilepſia ſyphilitica* Bonet. Sepulchret. Guarinonii conſult. 13. *a lue venerea* Aſtruc lib. 4. cap. 2. §. 9. P. C.

Epileptico ſyphilitico, cui tophus inſignis in cranio tectus, dedit *Clariſſ. Locher* ſpiritum antivenereum; æger ſæpe convellebatur in uſu remedii; dein topho exulcerato & aperto ceſſavit Epilepſia; vulnere conſolidato a ſyphilide fuit etiam immunis: *Locher de Epilepſia cap. 2. pag.* 41.

Differt ab eclampſia quæ hydrargyroſi vehementiori ſupervenit & fugax eſt. Epilepſia a viru ſyphilitico procedit, & hydrargyroſi methodica curatur.

Vide methodum medendi apud *Aſtruc*, *lib.* 4. *cap.* 6. *n.* 4.

Tribuitur gummatis, exoſtoſibus cranii.

13. *Epilepſia traumatica* Borelii de epilepſ. diſſ. Haller. Diſput. Tom. 1. pag. 72. 74. P. C.

Puella decennis & adoleſcens 17 annos natus epileſiam patiebantur ictum in capite paſſi, & foveam habentes a cranio depreſſo. Sanati ſunt omnino admotis dropacibus parti affectæ, quorum ope cranium extrorſum ductum & elevatum fuit.

Puella vero, antequam epileptica fieret, per multos dies ſingulari paraphroſyne laboravit, ſpectrum ſcilicet horrendum præ oculis ſibi obverſari putabat, totumque domicilium ſtellis illuminatum videre ſibi videbatur; præceſſerat dolor capitis, cardialgia, viſus obſcuratio.

Hac obſervatione patet, quam abſurda eſt opinio, in omni epilepſia arcanis fidendum eſſe; optimum arcanum eſſe cognitionem principii a quo ſpecies dependet.

14. *Epilepſia rachialgica*. Clariſſ. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761.

Eſt ſecundaria, & rachialgiam melancholicam ſæpius terminat quam aliæ ſpecies; cuicumque vero ſuperveniat, ea dolores aufert, non ſecus ac pareſis. Epilepſiam arthriticam, ſeu quæ ſilente arthritide recurrebat, ea redeunte recedebat, bis obſervavi.

XX. HYSTERIA; *Paſſio hyſterica* vulgo; *Malum hyſterico-hypocondriacum* Stahlianis; *Melancholia nervea* Ill. Lorry; *Spleen* and *Vapours* Anglis; *Iſteriſmo* Cochi Bagni di Piſa; Gallis *Vapeurs*, *Paſſion*, *hyſtérique*; *Mal de mére*, *la Mére*, *l' Amarry* &c. Occitanis.

Eſt ſyndrome ſymptomatum convulſivorum fugacium ſine cauſa evidenti, & ſubito mutabilium, cum ſumma animæ ſenſibilitate, puſillanimitate, a pathematis & cauſis debilitantibus ingraveſcens.

Symptomata convulſiva ſunt globus abdominalis, angina vel dyſpnœa ſtrangulans, dyſphagia, carus, frigus extremorum, fletus & cachinni, oſcitatio, pandiculatio, delirium, pulſus depreſſus, ſtrictus, urinæ copioſæ, aquoſæ. Morbi hyſterici ſunt ſymptomata hyſterica conſtantia, & permanentia in ſubjecto huic ſyndromi aſſueto, unde differunt ab hyſteria; ſic carus hyſtericus, dyſuria hyſterica, colica hyſterica, ab hyſteria proprie dicta differunt, quia ſunt ſymptomata permanentia.

Nomine vaporum abuſive alii morbi vel indicantur, ut vertigo, palpitatio, melancholia; vel diſſimulantur, ut epilepſia, mania, &c.

Senſibilitas animæ tanta eſt ut leviſſimus januæ ſtrepitus, dum clauditur vel pulſatur, illas convellat hyſtericas, ſi inopinato accidat; leviſſimum malum quod ſana non perciperet, hyſtericam anxiam, mœſtam, inſomnem detinet.

Ita mutabilia ſunt & fugacia ſymptomata, ut intra pauca minuta, fletus, ejulatus, mox riſus ad cachinnum, deliria, convulſiones, furor,

 ſopor,

ſopor, viſus obſcuratio, marmarygæ ſibi ſuccedant & fumo chartæ fœtidæ, vel uberi urinæ limpidæ proventu evaneſcant.

Puſillanimitas patet ex animi dejectione, ex ſalutis recuperandæ deſperatione; frequenter Medicum mutant, quem querelis continuis, diffidentia ſua, remediorum inani ſucceſſu, diſcruciant; ſi ſecuritatem & animi fortitudinem ſimulent, mortem tanquam inevitabilem & imminentem reputant.

Principia hujus morbi ſunt mollis, effœminata conſtitutio, educatio in vita ſedentaria, voluptuoſa, otioſa; dum corpus otio indulget, animæ negotia faceſſunt pathemata, ira, invidia, zelotypia, amor, tædium, lites, ærumnæ; debilitavere mœrores, partus prægreſſi, morbi, hæmorrhagiæ, catharſes repetitæ, inedia; ſæpius præceſſit monoſtaſia, ſeu catameniorum ſuppreſſio, & caute celatus animi dolor, ſeu mœror.

Morbus hic cum hypochondriaſi valde affinis eſt; aſt ſexus fœmineus, gulæ ſtrictura, globus abdominalis, invaſio poſt menoſtaſiam, umbilici retractio, frigus lumborum & occipitis, effectus ſuffituum fœtidorum hyſteriam determinant, ut ex flatulentia, inflatione, & dolore hypochondriorum in viris hypochondriaſis deſignatur; raro viri hyſterici ſunt.

Huic morbo ſanando proſunt quæ corpus roborant, animum recreant, & a morbi idea avertunt, ut exercitatio, itineratio, ruſticatio, ut cupitorum obtentio; virgini libidinoſæ matrimonium; conjugi zelotypæ vir fidelis; poſt ærumnas fortuna proſpera, ſi ex his cupiditas expleatur; nihil magis nocet quam repetita evacuantia, quæ debilitant; quam medicus humoriſta, qui bilem, mucum, continuo catharticis abradere, & expellere tentat, eoque magis debilitat & irritat, ubi tantum ſedandum & roborandum.

Principium proximum hyſteriæ eſt ſumma philantia, ſeu amor effrænis vitæ & voluptatum, unde minimorum incommodorum intolerantia, exaggeratio, propoſiti inſtabilitas, ſumma ſenſibilitas, irritabilitas; ex parte corporis ſyſtematis nervei teneritudo, juxta noſtrates tenſio, quæ in nervis nulla unquam obſervata eſt; juxta *Cheinœum* laxitas, juxta *Sydenhamum* fluidi nervei inſtabilitas, ſeu ſpirituum ataxia, qualitas ipſo morbo obſcurior.

Pauca ſunt genera morborum quos hic proteiformis affectus non mentiatur, hinc tot morbi hyſterici dicti; quod commune eſt ſyphilidi, febri putridæ, ſcorbuto, &c. ita ut ſi morborum genera a principiis & cauſis peterentur, immenſa foret claſſis hyſtericorum morborum.

1. *Hyſteria verminoſa* Delii Amœnit. Acad. p. 341. caſus 3us; *Vermes malum hyſtericum mentientes*.

Mulier 46. annos nata, in menſtruis inordinata, leucorrhœa, colica, cardialgia, vomitu identidem excruciatur; iſchias oſſis ſacri, pectoris anguſtiæ; tumor abdominis; inde concluditur ab ipſa, & a Medico hyſteria; adhibentur carminativa, caſtorina, balſamica, temperantia, ſed fruſtra; tandem adhibito purgante glomus vermium ejicitur per anum, quo facto ſanitas redit.

Duo alia exempla hyſteriæ a vermibus lumbricis & aſcaridibus excitatæ refert *ill. Delius*.

Cardialgiam, colicam, ileumque pro hypochondriaſeos ſyndrome habuere Medici, & omnia vermibus alvo excretis ceſſavere, *idem pag.* 341.

2. *Hyſteria chlorotica* Raulin. cap. 13. Sydenham. proceſſ. integr. P. L.

Huic catameniorum retentio anſam præbet; verum hæc retentio in viraginibus quandoque hyſteriam *plethoricam* excitat, antequam chloroſis accedat, imo cum plethoræ ſignis, ut faciei rubore, pulſus plenitudine, vertigine: dyſpnœa; & in hoc caſu a largis phlebotomiis vidi hyſtericas ſanatas, & phlebotomias non merito reprobat *Sydenham* in hyſteria, quæ tantum quibuſdam hyſteriæ ſpeciebus nocent; in plethorica vero repetitæ proſunt.

Cum vero pallor faciei, labiorum livor, pedum œdema, inappetentia, laſſitudo, dyſpnœa ad levem ſcalarum aſcenſum, cardialgia, cephalalgia, crurum gravitas accedunt, tunc præmiſſa una phlebotomia, & una alterave catharſi, martialia uſurpanda ſunt, vel mitia ut juſcula cum radicibus aperientibus atque nodulo rhei & limaturæ martis ana drachmam unam continente, quæ juſcula per novem dies iteranda, dein limatura ferri ad grana octo intra offam per menſem eſt repetenda, & ſi virgo ſit temperamenti calidi, ſicci, bilioſi, aquæ ferrugineæ æſtate per novem dies ad libras quatuor vel ſex ſunt aſſumendæ, præmiſſa & ſubſequente catharſi.

Si vero chlorotica ſit mollis, laxa, frigida, tunc juſcula fortiora, pilulæ emmenagogæ, opiatæ martiales ſunt adhibendæ, aquæ thermales etiam autumno vel vere per triduum bibendæ, ſi ſalinæ ſint, aut ſæpius repetendæ, ſi ſulphureæ.

Juſculis incoquentur radicum ruſci, rubiæ, dentis leonis, ana, uncia una, rhei & limaturæ ferri in nodulo, ana, drachma una, quovis triduo renovanda, folia cichorei, borraginis, flores cheiri, calendulæ cum cinnamomi fruſtulo.

Bolum ingredientur croci martis grana decem, pulveris ſennæ, rhei, ſalis abſinthii, jalappæ, diagrydii, myrrhæ, croci, cinnamomi, ana, grana duo; caſtorei, aſſæ fœtidæ, ana, gran. I. cum ſyrupo de cichorio, vel de floribus perſicorum, fiat bolus quovis mane per novem dies ſumendus ſuperbibendo juſculum foliis cichorei alteratum.

Simplicius eſt ex limaturæ martis & cinnamomi pulveris, ana; gran. x. ac myrrhæ vel galbani aut caſtorei pulverati gr. IV. ac alternis diebus additis ſcammonii granis tribus parare bolum; his ſuccedant aquæ Bellilucanæ per triduum potæ ad libras ſex.

In delicatioribus aquæ ſulphureæ calidæ, ut de *Cauterets, Bagnauls, S.Laurent* poſſunt ebibi per triduum ad libras quatuor, dein quarta die ingrediatur balneum; ex illis aquis iterum bibat i iterum bal-

balnea uſurpet, & ſic alternis vicibus per menſem aut ultra.

3. *Hyſteria a menorrhagia* Raulin; *a partu difficili* Sydenham; *a morbis acutis*, *repetitiſque phlebotomiis ac catharticis*. P. L.

In hac ſpecie robur eſt quantocius reſtituendum ope victus fortiori, aromatiſati, eupepti; uſurpentur gelatinæ, ova ſorbilia, offæ ex carnibus gallinæ, bovis, &c. quibus reſtaurentur res, miſſis longe cat harticis, phlebotomia, imo clyſmatis, uſque quo ægra poſſit lac integrum caprinum vere, aſininum autumno, aut vaccinum quavis tempeſtate aſſumere ſervatis ſervandis; diæta vero lactea non ſolum abigit hyſteriam, ſed etiam ſi a longis menorrhagiis immineat, aſcitem fugat & vires reficit; ſi tamen ventriculus huic ferendo impar foret, præmitteretur decoctum ex rhapontico vel myrobalanis cum ſyrupo de cichorio compoſito & manna atque paulo ante lac, bolus abſorbens ex terra catechu, oculis cancrorum, creta, coralliis, & conſerva roſarum ingereretur.

4. *Hiſteria a leucorrhœa* Raulin. cap. 14. tom. 1. P. L.

Si leucorrhœa hyſteriæ fomes pendeat ab humorum acrimonia & viſcoſitate, quam ſiccitatem vocant, præmiſſa unica phlebotomia, cathartica mitia ſunt uſurpanda, maxime ex aquis mineralibus acidulis dictis, ut *de Vals*, *d' Alais*, *Lodeve* &c. dein juſcula pulli refrigerantia cum nodulo ſeminum frigidorum, foliis, pimpinellæ, agrimoniæ, radicibus pentaphylli, fragariæ; & pugillo fumariæ, vel naſturtii aquatici, ſunt uſurpanda; inde ad ſerum lactis deveniendum extincto prius lateris candentis fruſtulo: & ante hauſtum ſeri lactis præſtat bolum ſubadſtringentem & abſorbentem præbere, qualis in gonorrhœa veteri uſurpatur; ſi vero ſit pruritus vaginæ, fœtor fluoris, ſiccitas, pervigilium, aquæ acidulæ per novem dies æſtate ſumendæ, & dein balnea domeſtica vigeſies iteranda.

Verum ſi leucorrhœ pituitoſa fuerit ab obſtructionibus frigidis, & vaſorum atonia pendens, tunc præmiſſis catharticis, tonicis adſtringentibus ad duas vices, & juſculis aperientibus, cum limatura ferri, rheo, cancris fluviatilibus, radicibus aperientibus, foliis hederulæ, pimpinellæ, nummulariæ, &c. ptiſana ex leviſſimo camphoratæ infuſo, deveniendum eſt ad bolos ſtomachicos, tonicos ex theriaca; aurantiis, zinzibere, nuce moſchata conditis, diaſcordio, oculis cancrorum, malicorio, radice angelicæ, terra lemnia, bolo Armena, corallis rubris, gummi Arabico, quæ excipiantur ſyrupo de roſis ſiccis; ſumat electuarii hujus drachmam ſemel vel bis in die per menſem ſuperbibendo vini abſinthii aut enulati pauxillum; vinum Hiſpanicum gentiana, angelica, abſinthio, centaurio, corticibus aurantii, cinnamomo infuſis medicatum, ad aliquot cochlearia ter in die uſurpetur.

Conveniunt & martialia, ut vinum tenue, album, intra quod ferrum, vel lapis medicamentoſus, vulgo *globus chalybis*, infuſus fuerit; aquæ ferrugineæ Vallenſes, Aleſienſes, modo non ea doſi ſumantur & repetantur, ut hyſtericæ vires imminutas ulterius infringant; demum ad lac etiam confugiendum eſt.

5. *Hyſteria emphractica; ab obſtructionibus viſcerum abdominis, ut hepatis, lienis, pancreatis*, Raulini cap. 5. P. L.

Differt a plethorica per pallorem cacheticum, phlegmatiam, pulſus debilitatem, frigus. Curatur per aperientia martialia, tonicis amaris, ſtomachicis juncta: ſi vero ægra ſit temperamenti ſimul calidi & ſicci, ſeu ſi humorum acrimonia, ſiccitaſque adſit, ea ſunt juſculis, ſero lactis temperanda, additis millepedibus, croco, aqua ferruginea; huc pertinent aquæ minerales ſpiritu rectore turgidæ, caute tamen uſurpandæ martiales vitriolicæ.

6. *Hyſteria libidinoſa; Hyſteria a ſemine acri, retento, ovariis infarctis*, Frid. Hoffmann. L. P.

Monialis illico ſenſum amittebat, & convellebatur toto corpore cum dyſpnœa, dein ad ſe revertens exiliebat, & per cameram ſaltando currebat, inde lætas & obſcœnas cantilenas, verbaque ſimilis farinæ proferebat, vomitu bilis atræ pauxillum rejiciebat; mox ſui compos facta anteactorum erat immemor; clitoridis titillatio a barbitonſore impudico inſtituta paroxyſmum aliquoties ſolvebat: tales ſunt plures hyſtericæ quas matrimonium ſanaſſe dicitur; catameniis ſuppreſſis vel imminentibus turgent genitalia, calentque; unde ſalacitas major, major ad hyſteriam proclivitas.

7. *Hyſteria ſtomachica*. Vide Raulinum cap. 4. de hyſteria ab obſtructione & vitio vario ſtomachi. L. P.

In hyſteria ſtomachum male ſe habere vulgatiſſimum eſt; hinc affinitas hyſteriæ cum hypochondriaſi; verum in ſpecie, de qua agitur, præceſſere vitia ſtomachi, & ſubſecuta eſt hyſteria.

8. *Hyſteria febricoſa* VVedel Ephemer. Natur. Cur. Ann. 2. Obſ. 193.

Dignoſcitur ex ſyndrome ſymptomatum hyſtericorum, typo tertianæ recurſantium, quæ accedente alternis diebus apyrexia evaneſcunt; ſymptomata ea ſunt frigus, oſcitatio, ſuffocatio, abdominis tenſio, animi deliquia, flatulentia, nauſea, cardialgia, mortis timor; mictio urinæ limpidæ, & poſt paroxyſmum craſſæ, lateritiæ, æſtus volaticus faciei ſuccedente frigore & pallore, leucorrhoea, &c.

In hyſteriæ paroxyſmo nihil eſt efficacius camphora, moſcho, caſtoreo, extracto capitum papaveris rhœados; hæc ſpaſmos, pervigilium, terrorem, dolores compeſcunt; datur potio quovis bihorio ad cochlear facta ex camphoræ drachma ſemiſſe, cum ſacchari & gummi Arabici, ana, drachma una; ſyrupi papaveris rhœados, uncia una; & unciis ſex aquæ florum ſambuci; vel datur moſchus mane & ſero ad grana duo vel plura: extractum capitum papaveris rhœados ad grana tria vel plura.

XXI. SCELOTYRBE, *Sceletyrbe* Caſtelli Lexic. *Danſe de St. Guy*.

Scelotyrbe Galeni Iſagoge libro finition. „ quaſi „ *cruris turba* & perturbatio, ſpecies eſt reſolu- „ tionis, qua erectus ambulare homo non poteſt, „ & latus quandoque rectum in ſiniſtrum, quan- „ doque ſiniſtrum in dextrum, vel viciſſim cir- „ cumfert; interdum quoque pedem non attollit, „ ſed attrahit, velut ii qui magnos clivos aſcen- „ dunt: hæc *Galenus*;" qua deſcriptione idem expreſſiſſe mihi videtur quod Neoterici choream Viti nominant.

Chorea Sancti Viti, docente *Sydenham* convulſionis species quædam eſt pueros, puellaſve a decimo ætatis anno ad pubertatem invadens; prodit ſe claudicatione, vel inſtabilitate alterutrius cruris, quod æger poſt ſe trahit fatuorum more, manum ejusdem lateris vel pectori vel alii alicui parti applicatam nequit continere in eodem ſitu horæ momento, ſed in alium ſitum & locum convulſione diſtorquebitur; quidquid æger contranitatur, antequam poculum ad os poſſit admovere, mille geſticulationes circulatorum inſtar exhibebit, non enim recta linea ori admovet, ſed deducta a ſpaſmo manu, huc illuc aliquando verſat, donec tandem forte fortuna labris propius apponens, liquorem derepente in os injicit, & avide haurit, dedita tanquam opera, ur ſpectantibus riſum moveret.

Nullus eſt autem morbus hodie cognitus, qui ad ſcelotyrbem aptius referri queat quam chorea Viti Sydenhamiana, quæ multum diſcrepat ab ſpecie tarantiſmi, cui hoc ultimum nomen aptius convenit.

1. *Scelotyrbe chorea Viti*; *Chorea Sancti Viti* Sydenham; *Scelotyrbe pituitoſa* Pereyſinger; *la Danſe de St. Guy*.

Curatur juſculis leviter tonicis & cephalicis, infuſis theiformibus ex floribus gallii lutei, tiliæ, kinkina, caſcarilla, pulvere de Gutteta, nec non aquarum thermalium embrochationibus; ægros quatuordecim obſervavit & ſanavit *D. Chaptal*.

D. de Haen plures hoc morbo laborantes repetita electriſatione ſanatos vidit.

Curatio Sydenhamiana quoad phlebotomias & catharſes nimium repetitas minime conducit, ſaltem in pueris & puellis a me obſervatis, qui ab his fuiſſent exhauſti.

Principium hujus morbi videtur in origine nervorum, & mentem aliquatenus non ſecus ac corpus debilitare; quas enim vidi puellas hoc morbo affectas cum aliquali artuum rigiditate, debiles ſimul & velut attonitas, aut mente imbecilles vidi.

Ad idem genus morbi altera ſpecies rariſſima ab Auctoribus præter viſa referenda videtur, quam non aptius nominari poſſe putem quam ſcelotyrbem feſtinantem, ſeu feſtiniam.

2. *Scelotyrbe feſtinans*; L.

Eſt peculiaris ſcelotyrbes ſpecies in qua ægri ſolito more dum gradi volunt currere coguntur, quod videre eſt apud D. *Carquet*, & obſervavit Leydæ *Illuſtr. Gaubius Patholog. inſtit.* 751. & in loquela hæc *volubilitas* dicitur qua lingua præcurrit mentem. Video actu mulierem ſexagenariam hoc affectam morbo, ſiccitati nervorum tribuendo; laborat enim rheumatiſmo ſicco, ſeu ab acrimonia ſanguinis; dolores noctu a calore reerudeſcunt, a thermis non ſublevantur: ei præſcripſi phlebotomiam, & præmiſſis juſculis ex lactuca, endivia, & collo arietis, lene catharticum, inde vero lacticinia.

Eſt affinitas cum ſcelotyrbe, chorea Viti; deeſt flexibilitas in fibris muſculorum; unde motus breves edunt, & conatu ſeu impetu ſolito majori; cum reſiſtentiam illam ſuperare nituntur, velut inviti feſtinant, ac præcipiti ſeu concitato paſſu gradiuntur. Chorea Viti pueros, puellaſve impuberes aggreditur; feſtinia vero ſenes, & duos tantum hactenus obſervare mihi contigit. Quam multos autem videmus morbos, pauciſſimoſque obſervamus. De theoria & praxi nihil habeo quod dicam; etenim ſola experientia praxim cujuſvis morbi determinat, & ex hac pro felici vel infauſto ſucceſſu theoria dein elicienda eſt.

Quid ſcelotyrbe commune habeat cum ſcorbuto non video, niſi hoc nomine ſcelotyrbe oſtheniam ſcorbuticam quis velit intelligere.

Pictor quinquagenarius id habebat ſingulare, non ſolum quod inter progrediendum feſtinare cogeretur, verum etiam quod nec a dextris, nec a ſiniſtris iter poſſet deflectere, niſi cum in repagulum impegiſſet, tum vero eidem loco inhærens corpus ſenſim convertebat, & iterum properans recta via progrediebatur.

3. *Scelotyrbe inſtabilis*: Journ. de Med. Janvier 1761. & Mars 1758. L.

Monſpelii puer, duodecim annos natus, vino, caffè, & liquoribus ſpirituoſis aſſuetus, arthritide rheumatiſmali recens ſanatus, incidit ſenſim in inſtabilitatem totius corporis, ita ut per duos menſes inſciùs, & invitus brachium, pedem, caput, vel aliam partem continuo extra ſomnum motitaret tanquam nugans; unius tamen lateris motitatio non fuit major quam alterius, dein mens & loquela debilitabantur; dolor pedem aggreſſus eſt, ſed levis; ſanabctur hic puer phlebotomia & dein repetitis catharticis.

D. Ruamps Journ. de Med. 1758. tribuit morbum ſaburræ. *D. Sumeyre Fourn. de Med.* 1761. hunc triyuit lentori & vappiditati ſanguini, morbum tamen in puella decenni tres tantum phlebotomiæ abſtulerunt.

In Scelotyrbe chorea laudatur tanquam ſpecificum quinta eſſentia mineralis D. Comitis de la Garay ad guttas XXX. *Le Monnier Hiſt. de l' Acad. R. des Sc.* 1755. *pag.* 34.

4. *Scelotyrbe intermittens*; L. P.

Hanc ſpeciem alternis diebus redeuntem in puerulo obſervabat Nemauſi *Clar. Deidier* Mdd. Doct. Monſp.

5. *Scelotyrbe verminoſa* Gaubii Celebr. Leydenſis Profeſſoris. Preyſinger Claſſ. Morb. P.

XXII.

XXII. *Beriberia; Beriberi* Jacob. Bontii Medic. Indiæ Oriental. lib. 2. cap. 1. Tulpii obſerv. lib. 4. cap. 5. Mangoti Biblioth. pract. ubi E raſiſtrato hunc morbum fuiſſe cognitum aſſeritur; *le Beriberi*.

Genus eſt morbi ſpaſmodici, ideo *beriberii* ſeu *ovis* dicti, quia ægri genubus retractis elevando crura tanquam oves progrediuntur.

1. *Beriberia Indica* Bontii l. 2. de Medic. Indornm. C.

Cognoſcitur ex motu tremulo manuum, pedum, & quandoque totius corporis, ſimulque ſtupore quodam dolorifico harumce partium, cum tactus obſcuratione, aut hebetudine: dolor vero eſt ſimilis formicationi quam apud Europæos frigus in digitis excitat. His adde vocis exilitatem & raucitatem, ut vix prope aſſidentes ægrum loquentem intelligant; accedit non raro pectoris muſculorum crampus, qui anhelitum, ac vocem intercludit.

Hic affectus lethalis non eſt, ſed chronicus & curam difficilis, principium procatarcticum eſt frigus ſuſceptum calente corpore; ſi pectus adotiatur, lethum non raro infert.

Curatio exigit ut lympha frigore inſpiſſata reſolvatur & diſcutiatur. Cavendum ne æger ſe lecto affigat; exercitio, quantum & cui poteſt. indulgeat, frictionibus utatur, fomenta ex herbis reſolventibus adhibeat; ex oleo chamæmeli, meliloti, potiſſimum petroleo litus inſtituat; intus vero, præmiſſa catharſi, ſudorifica ex ligno guayaci, ſalſaparilla, china radice, theriaca, mithridato adhibeatur. *Vide* curam in in Europa a *Nicol. Tulpio* inſtitutam *obſerv. libr.* 4.

2. *Beryberia ſpuria* Thom. Bartolini; *Beriberi ſpurium* ipſi dictum.

Hic affectus non ſatis diſtincte deſcriptus invaſit mercatorem ex India Orientali reducem, eumque dimidii corporis a diaphragmate ad pedes ſtupore, ac debilitate, forte tremore conflictavit cum enureſi, alvi conſtipatione & doloribus abdomen & pectus moleſtantibus. Si deſit in hoc morbo motus tremulus & anomalus extremorum, is ad paraplegiam dimittendus videtur.

CLASSIS QUINTÆ SYNOPSIS.

ANHELATIONES.

ORTO I. ANHELATIONES SPASMODICÆ. Sunt inſultus fugaces, ſed ſæpius iterati ſpaſmodicorum motuum pectoris cum exſpiratione ſonora.

I. EPHIALTES, *cochemar*, anhelatio difficilis, querula, cum inſomnio terrifico.
II. STERNUTATIO, *Eternuement*, concuſſio violenta pectoris, cum exſpiratione veloci narium interiora evertente & ſonora.
III. OSCEDO, *baillemont*, repetita, lenta, profunda inſpiratio, ore hiante, ſæpius cum pandiculatione.
IV. SINGULTUS, *hoquet*, concuſſio diaphragmatis cum inſpiratione ſubito interrupta, ſonora.
V. TUSSIS, *toux*, concuſſio ſonora, violenta pectoris cum exſpiratione ad pulmonem quodam obice liberandum.

ORDO II. ANHELATIONES OPPRESSIVÆ, *difficultes de reſpirer*. Sunt non fugaces, ſed conſtantes reſpirandi difficultates, cum pectoris non raro oppreſſione, frequenti anhelitu, difficultate illius ſuſpendendi, ſine metu ſuffocationis.

VI. STERTOR, *ronflement*, reſpiratio inter inspirandum, ſonum gravem, tremulum, in gutture edens, ſæpe cum alterno ſibilo.
VII. DYSPNOEA, *courte haleine*, eſt difficultas reſpirandi chronica, ut in aſthmate, & non intermittens, unde ab aſthmate differt.
VIII. ASTHMA, *aſthme*, eſt morbus chronicus vel diuturnus, cujus præcipuum ſymptoma eſt periodice recurrens reſpirandi difficultas.
IX. ORTHOPNOEA, *ſuffocation*, eſt præceps utplurimum & acuta reſpirandi difficultas; unde ab aſthmate & dyſpnœa diſcrepat.
X. ANGINA, *angine*, differt a præcedentibus per ſenſum anguſtiæ in gutture.
XI. PLEURODYNE, *douleru de poitrine*, eſt anhelationis genus, cujus præcipuum ſymptoma eſt dolor pectoris, & utplurimum lateris, ſine febre acuta, unde a pleuritide differt.
XII. RHEUMA, *rheume*, cognoſcitur ex difficultate reſpirandi cum ſenſu gravitatis in pectore, quam comitantur vel præcedunt coryza, ſternutatio, raucedo, &c.
XIII. HYDROTHORAX, *hydropiſie de poitrine*; differt a dyſpnœa faciei pallore, manuum & pedum œdemate, ſymptomatis ephialticis, decubitus horizontalis difficultate, &c.
XIV. EMPYEMA, *empyéme*, differt ab hydrothorace per febrem hecticam magis evidentem, maciem, & prægreſſam pulmonis inflammationem ſuppuratam.

CLASSIS QUINTA.

Morbi Dyſpnœici, ſeu Anhelationes.

1. DIFFICULTATES *reſpirandi*, vulgo *morbi anheloſi*, *aſthmata* Græcis ab *aazo* anhelo.

Ægri *Dypſnoicoi* Græcis, *Anheloſi* Latinis dicuntur.

„ Singultus, tuſſis, ructus, oſcitatio, &c. mo„ tum illegitimum pro genere habent. *Galen.* „ qui dyſpnoicos morbos cum ſpaſmodicis ejuſdem eſſe claſſis exiſtimat; nec anim multum abludunt.

Riverius etiam difficultates reſpirandi refert ad motus depravationes, a quibus tantum differunt, quod muſculi reſpirationis nunc libere, nunc naturaliter noctu & interdiu agant, quod ultimum artuum muſculis non accidit.

Ubi natura nullos ad reſpirandum conatus exerit, pectuſque proinde velut immobile videtur, nihilque ex parte geſtuum aut nutus reſpi-

reſpirandi conatum deſignat, ut in ſyncope, catalepſi, aſphyxia, nemo jure illam *apnœam* inter reſpirandi difficultates repoſuerit, cum ibi nulla ſit difficultas motus, ubi nullus eſt conatus nec ullum deſiderium movendi apparet.

2. Reſpiratio eſt motus pectoris, quo alternatim dilatatur, & aerem admittit, dein coarctatur, & aerem emittit; prior motus *inſpiratio*, alter *expiratio* vocatur.

In reſpiratione conſtanti, quantitas exſpirati aeris eſt æqualis quantitati inſpirati; verum non æqualibus temporibus illi motus in ſanitate abſolvuntur, nam inſpiratio breviori, exſpiratio longiori perficitur.

Inſpiratio itaque eſt velociter exſpiratione, eadem tamen organorum ſeu pectoris, & pulmonis moles movetur; ergo ſi ad vires æſtimandas temporis ratio habeatur, vis ad inſpirandum impenſa major eſt, quam quæ ad exſpirandum impeditur.

3. In ſanitate reſpirati aeris quantitas in leni reſpiratione eſt 40. circiter pollicum cubicorum, menſurante *Burello*: aſt in profunda & forti ad 220 pollices aſſurgit ex *Jurini* æſtimatione.

4. PROPOSITIO I. Quantitas aeris inſpirati non eſt proportionalis magnitudini reſpirationum.

5. Quantitas enim reſpirationis eſt ut augmentum trinæ dimenſionis pectoris inter inſpirandum & illius decrementum incremento æquale inter exſpirandum.

6. Quantitas vero aeris inſpirati eſt directe ut illud pectoris incrementum, & inverſe ut pulmonis moles. Verum pulmonis moles ſenſibiliter variat in ſanitate; nam in exercitiis validis corporis, & in pathematis vividis, ſanguis in pulmone colligitur, & tantum abeſt, ut aeris inſpirati quantitas ſit proportionalis capacitatis pectoris augmento.

7. Si liceat *infractus* nomine deſignare pulmonis illam inaumeſcentiam, quæ pendet a ſanguine, lympha, alioque fluido aere denſiori, vel viſcidiori; aeris inſpirati ac proin exſpirati quantitas tanto minor eſt cæteris paribus, quo major eſt pulmonum infarctus.

8, Ad infarctum referri poteſt omnis intumeſcentia interna clauſtrorum pectoris, viſcerum abdominis, in quantum diaphragmatis deſcenſum impedit; corpus etiam extraneum in pectore collocatum, quod expanſionem pulmonis inhibet, ut lympha, cruor, pus, &c.

9. PROPOS. II. infarctus pulmonum creſcit inter inſpirandum, decreſcit inter exſpirandum.

10. Pro quatuor circiter cordis pulſibus, una datur reſpiratio, vel parum abeſt; nam obſervante *Robinſonio in OEconomia animali*, quibus erant pulſationes cordis ſingulis minutis 65. 72. 116. erant reſpirationis vices in illis 17. 19. 30.

11. Poſt *D. Schligting*, obſervavi venas omnes, ſaltem majores, detumeſcere & complanari durante inſpiratione, intumeſcere vero & rotundari durante exſpiratione, atque tempore inſpirationis pulſum arteriarum ex aorta proficiſcentium paululum minui, inter exſpirandum vero paululum augeri; quiſque poteſt experiri, ſi paulo altior, & diuturnior ſit ille pectoris motus.

12. Ex his vero attendenti patebit ſanguinem tempore inſpirationis uberius ingredi pulmones, parcius ex ipſis & corde ſiniſtro ventriculo egredi: e contra vero tempore exſpirationis ſanguinem uberius in venis cavæ continuis collectum parcius ingredi pulmones, uberius per cordis ſiniſtrum ventriculum in aortam immitti.

13. Atqui ſanguinem uberius ingredi, quam egredi, eſt colligi, ac proinde pulmones aliquatenus infarcire: ergo inter inſpirandum datur infarctus pulmonum fugax, qui exſpirando ſolvitur.

14. Cum autem circulatio perſtet interea, & quatuor pulſus patiantur arteriæ, ſequitur inter inſpirandum arterias pulmonares plus tranſmittere in ſua diaſtole tum ſyſtole quam in hiſce motibus dum expiramus, venas vero pulmonares e e contra.

15. Inter exſpirandum cava cordis dextra tument, & ſiniſtra detument; verum cava cordis dextra ſunt ampliora, aut magis expanſilia quam ſiniſtra, docente anatome & iterata injectione. Cum autem illa cava intra tempus integræ reſpirationis eamdem traſmittant ſanguinis molem, neceſſum eſt ut plus temporis impendatur in liberandis ſiniſtris cavis cordis ab infarctu quam in dextris liberandis; cum liberentur ſiniſtra cava ab infarctu mediante exſpiratione, dextra mediante inſpiratione, requitur ut exſpiratio ſit diuturnior inſpiratione.

16. Colligitur ſanguis in pulmonibus per totum inſpirationis tempus, quod tria tempuſcula exigit circiter: ſolvitur vero infarctus pulmonum intra quinque tempuſcula his æqualia, & ſic per cordis ventriculum ſiniſtrum, qui ſimili rhythmo contrahitur quo dexter, ſenſim ſuperfluus in pulmone cruor aortæ erogatur, toti corpori diſtribuendus. Non ſecus ac ſi per infundibulum tertia parte anguſtius altero transfundi debeat eadem fluidi quantitas, tempus impendendum eſſe debet tertia parte majus.

17. PROP. III. Reſpiratio motum & fluxilitatem ſanguinis adauget.

18. Inter inſpirandum, & exſpirandum, vis motrix muſculorum intercoſtalium, quorum motus noctu & interdiu fere vigeſies quovis minuto repetuntur, ſanguinem in ſuo textu contentum undique comprimit, atterit & exprimit. Cum autem attritus corporum inter mortarium & piſtillum, ſi fas ſit ita loqui, felicius ſuccedat, quo actio unius & reactio alterius majores ſunt, attritus ſanguinis inter muſculos & vaſa oſſibus ſuſtentata, aut alios muſculos, felicius ſuccedit, quam in quocumque viſcere muſculis molliore; ut pulmone, cerebro, &c.

19. Interea cum, data vi ſanguinem premente velocitas a reſiſtentiis ſublatis generarur, generatur etiam velocitas a ſublatis per inſpirationem reſiſtentiis, quas ſanguis pulmones ingreſſurus experiebatur inter exſpirandum, dein vero vis

major

major muſculorum expirationi pulmones conſtringit, & curſum ſanguinis accelerat per venas.

20. Aſt ſanguis majoribus viribus preſſus magis incaleſcit, reſolviturque; proinde fluxilior evadit; ergo reſpiratio motum & fluxilitatem ſanguinis adauget. In animalibus frigidis, ut ſerpentibus, teſtudinibus, reſpiratio rariſſima eſt, quandoque per dies, ac menſes ſuſpenſa, ita & circulatio tardiſſima, ac fluida viſcoſa, tardigrada.

21. In hominibus, avibus, quadrupedibus ſanguis eſt calidor, fluxilior, velocior: reſpiratio in nobis vix poteſt per duo minuta cohiberi ſine mortis periculo; actiones in genere majores, vividores, ſomnus longe parcior; vita longe actuoſior. Hinc veteres pronunciarunt a reſpiratione calorem innatum, ſeu. vitæ principium, ut credebant, intendi, dum calor actualis in pulmone minuitur.

22. PROP. IV. Quo fortius ſanguis in pulmones appellit, eo infarctus pulmonum eſt major.

23. Infarctus pulmonum eſt effectus preſſionis lateralis vaſorum a ſanguine injecto in arteriam pulmonarem; verum ex demonſtratis Bernoullianis, preſſio lateralis vaſorum cæteris paribus eſt eo major, quo vis fluidum premens, vel impellens major eſt, & quo minus eſt emiſſarium ipſo immiſſario; cum itaque arteria pulmonaris multo flexilior aorta, ab aucta vi cordis dextri multo magis dilatatur, quam orificium arterioſum cordis ſiniſtri (15), emiſſarium eſt minus immiſſario. Cum vero ſimul ob exercitia vel pathemata vis ſanguinem impellans in pulmones intenditur, neceſſum eſt ut preſſio lateralis tantumdem adaugeatur.

24. In exercitiis immodicis, ut curſu, vociferatione, ponderum geſtatione, muſculis validius contractis, ſanguis ſub prælo poſitus nititur quoquo verſum æqualiter; verum cum retro urgeatur in venis ab arterioſo accedente, & retineatur a vulvulis, fortius ad cavam, & cor dextrum accedit, quam in quiete; ergo cor dextrum magis dilatatur, & ad majorem contractionem coactum fortius impellit ſanguinem in pulmones; verum ille impetus adauctus concurrens cum iſpiratione infarctum addit infarctui; ergo & magis pulmones aggravat.

25. Hinc fit ut in hiſce circumſtantiis preſſio lateralis ſæpe vincat tenacitatem arteriolarum, & his ruptis vel diſtractis effluit ſanguis in cavum pulmonis, hinc hæmoptyſes. Similes effectus procreat gaudium effræne, maxime cum cachinno, item ira immodica, furor ſuppreſſus; quæ omnia tantam impreſſionem vaſis inferunt, ut inde fiant & quandoque crepent aneuryſmata in his organis, unde mortes repentinæ, quas ſuffocatio & palpitatio præcedunt.

26. Circulatio in vaſis eſt, cum ſanguis ſubſequens non velocius progredi nititur; ita ut neuter in alterum agat; talis facilitas nunquam datur in arteriis quandiu pulſant; datur in venis, anima & corpore quieſcentibus, abſente plethora; verum accedente motu, maxime cum plethora, datur preſſio lateralis in venis, & tollitur circulationis facilitas, itaque toties preſſio in pulmonum vaſa major eſt.

27. Hinc ſequitur quare ubi arteriæ vix pulſant, ut in ſyncope, catalepſi, cataphora, debilitate ſenili, in caro a frigore, ſubmerſione, ſuſpenſione, hyſterica cataphora, vel apnœa hyſterica, reſpiratio ſit ita lenis, ita placida & exigua, ut obſcura & fere inconſpicua evadat; quod etiam indicat reſpirationem vix ullam eſſe, ubi preſſio lateralis, vel infarctus pulmonum nullus.

28. Virum & ejus conjugem ambos fere centenarios mortem ſenilem obeuntes olim obſervavi; eos autem ſenſim frigeſcentes, magis immobiles videbam, pulſum ſenſum rariorem, ita ut vix quadrageſies, dein trigeſies intra minutum arteria pulſaret; reſpirationem debilem, rariorem & minorem pari paſſu, ita ut per aliquot horas dubius hærerem num adhuc viverent, an jam obiiſſent.

29. Hominem fune ſuſpenſum, e tortoris manibus vix ereptum ſine ullo vitæ ſigno, phlebotomiis tribus intra horam inſtitutis, in vitam revocare ipſe ſatagebam; aſt cum redivivus in tuto ſe collocatum eſſe putabat ſuſpenſus, collum intumuit, ſenſus obſcurati ſunt, reſpiratio ſenſim rarior, pulſus vis quadrageſies in minuto pulſabat, uterque motus ſenſim obſcurior; demum inconſpicuus, ægrum letho reddidit. De ſubmerſis idem eſt judicium; cum circulatio debiliſſima eſt, reſpiratlonis neceſſitas evaneſcit, quæ videtur proportionalis infarctui pulmonum. Ergo ille infarctus in ſuſpenſis & ſubmerſis non ſemper datur.

30. PROP. V. Reſpirationis neceſſitas eſt proportionalis calori pulmonis & aeris inſpirati.

31. Aer inſpiratus eſt ſemper frigidior exſpirato in ſtatu ſano, calor enim ſanguinis pulmones alluentis hieme eſt 28° graduum, cum aer temperatus calet ad 10^m grad. Ergo cum calor diffundatur in continua corpora, uſque ad æqualitatem temperaturæ, aer inſpiratus caleſcit a ſanguine & ſic calidior efflatur. Et ſi ſupprimatur reſpiratio intra minutum, creſcit duobus gradibus calor ſanguinis ex *Haleſio*, Patet ergo recte ſenſiſſe Veteres, cum dixerere ſpirationem inſervire refrigerio ſanguinis.

32. Ex triginta tribus circiter unciis quas quotidie perſpiramus, viginti duæ e pulmonibus avolant (teſte eodem *Haleſio* incomparabili ad experimenta phyſico medica viro), ergo cum vapor ille fumidus exſpirando tanto uberius avolet, quanto frigidior eſt aer inſpiratus hiſce vaporibus, ut docet hydroſtatica, nam levia eo velocius aſcendunt intra fluida, quo radices gravitatis ſpecificæ levioris ſuperant radicem gravitatis denſioris) ergo reſpiratio eſt ad fuliginum pulmonis evaporationem utilis, ſi aer ſit frigidus.

33. Quo aer itaque inſpiratus eſt calidor, minor eſt differentia gravitatum ſpecificarum inter inſpiratum & inſpirandum; ergo minor vaporum

porum excrementitiorum excretio, major noxa, major moleſtia pulmonum, major preſſio, ac proinde cupiditas aeris novi, puri, frigidi major.

34. Quo minus libera, magis coacta circulatio in pulmonibus, ſeu major attritus ob actionem & impulſum fortiorem ſanguinis ſubſequentis, & reationem aut tarditatem antecedentis (19), eo calor intenſior in pulmone & in aere contiguo, infarctus ſignum, & effectus: ergo eo major moleſtia, maior cupiditas aeris copioſi, frigidi, qui infarctum & fervorem tollat.

35. Reſpiratio dicitur moraliter neceſſaria, cum ſine ea vix vigere poſſit homo, abſque anxietate mortifera aut intolerabili; atqui duo major eſt fervor pulmonis, & aeris inſpirati, eo intolerabilior eſt moleſtia, ſine refrigerio & levamine novi aeris; ergo eo major reſpirationis iterandæ, accelerandæ neceſſitas.

36. In febre, potiſſimum ardente, in peripneumonia, maxime ſi durante æſtatis tempore accederet, creſcit neceſſitas reſpirandi pro ratione infartus pulmonis, fervoris ejus & caloris aeris; unde tanta aeris frigidiuſculi cupiditas, quæ licet nomen proprium non obtineat, ut fames & ſitis, non minus tamen urgens eſt & expletu neceſſaria.

37. *Bonum* dicitur, quod nos ſtatumve noſtrum perfectiores facit; ſic alimenta in fame, potulenta in ſiti, inter bona merito numerantur, & eo major eſt eorum cupiditas, quo major videtur ad vitam neceſſitas, licet qui famem & ſitim prævertunt, quod hæc ſint, vix, niſi per auditum, cognoſcant; ita & cupiditas aeris, aſtmaticis tantopere cognita, Phyſiologicis ita parum eſt nota, ut nullam ejus mentionem injiciant.

38. Cupiditatem aeris ſic diſcripſit *Arctæus lib. 3. cap. 11. de Aſthamaticis*; „ Multum & „ frigidum aerem cupiunt, ſub dio ambulantes; „ quælibet enim domus ipſis ad trahendum ſpi„ ritum parva & anguſta eſt; erecti ſpirant, „ tamquam omni aere attracto potiri cupientes; „ præ aeris autem cupiditate, & os aperiunt, „ patefaciuntque, tanquam eo ampliore indi„ gentes. “

39. *Voluptas* eſt intuitiva perceptio perfectionis noſtræ, unde cum *bonum* dicitur quod nos perfectiores reddit, & poſſeſſione boni percipitur voluptas, & expletur ejus cupiditas; cum itaque aer inſpiratus infarctum & moleſtiam pulmonis tollat, noſtrumque ſtatum ſic perfectiorem reddat, non mirum ſi tantam voluptatem excitet aſthmaticis, dyſpnoicis, aliiſque præfocatis, & ut cum *Galeno* loquar, votum cordis expleat; e contra vero impotentia reſpirandi & præfocatio tanto mœrore, ad diſperationem & furorem uſque, animam divexat, ur quidvis experiri malint homines in his auguſtiis, quam aere carere.

40. Hos experiri placuit in cane, cui more *Haleſii*, veſica ſuilla plena circa os alligata erar; is per multa minuta alacer & tranquillus erat; verum cum ſucceſſu temporis aer veſicæ deſtrueretur, veſica inter inſpirandum multum excavaretur, canis inſpiratione profundiori majorem aeris copiam quærebat, immo per frequentiores inſpirationes, quod deficiebat in ſingulis, recuperare conabatur; demum reſpirationes frequentiores fuerunt & minores, quod debilitatem continuo creſcentem comitabatur, & canis decumbens poſt anxietates, inquietudines & conatus varios, cum ſudore & veſicæ vacuitate perſtante, mori tandem videaatur.

41. Tunc vero tubo infra ligaturam immiſſo, & novo aere inſufflato, canis per gradus reviviſcere, magis reſpirare, revaleſcere videbatur, ſicque reſtitutus, cum eodem tubo magna vi inſufflabatur aer, aut veſica plena manu fortiter premebatur, canis eadem ſuffocationis indicia præbebat, ac cum aere deſtituebatur, impedito ſcilicet ſanguinis per pulmones tranſitu.

42. PROP. VI. Facultas motrix quæ viventibus ineſt, reſpirationem diverſo modo intendit, remittit, accelerat, retardat, prout urgentior vitæ neceſſitas exigit.

43. In ſomno pacato & phantaſmatis non turbato, reſpiratio eſt placida, ſibi æqualis, tarda, regularis. Aſt ſi ſomnium phantaſmata terrifica, delectantia, aliave animæ repræſentet, dormienti reſperatio eſt ut vigilanti ſimilibus pathematis affecto, inſcio tamen, & circumſtantiarum omnino ignaro.

44. In vigilia actiones liberæ naturales interturbant; & ut pulſus a labore, curſu, ira, clamore, major & frequentior, ita & reſpiratio; ut a curis, ſtudiis, quiete mentis, corporis longiori pulſus tardior, minor, ita reſpiratio.

45. Somnus & quies ad virium reparationem, actionum liberarum feriationem jubet; cum autem ad reſpirationem vires requirantur, hæ fruſtra impenderentur in reſpiratione celeriori, frequentiori; facultas itaque tardam & regularem debet, cum nihil urgeat, reſpirationem inſtituere, ut virium reparationi tunc temporis neceſſariæ incumbat.

46. Verum ſi occurrat in vigilia neceſſitas agendi, muſculos contrahendi, aut ſi eaſdem ideas, & cupiditates inter dormiendum imaginatio repræſentet, tum cor velocius impellit ſanguinem, muſculi fortius contracti ſanguinem immittunt velocius in pulmones, inde infarctus (*Prepoſ.* V.) pulmonum. & neceſſitas eſt ut ille tollatur per exſpirationes auctas & frequentiores, ac proinde per totidem inſpirationes.

47. Aſt ſi nulla boni, urgentiſve mali offeratur idea, nulla cupiditas urgeat, tunc quiete potiuntur corpus & anima, ut in ſomno, & tranquillitas reſpirationis revertitur, ne incaſſum vires impendantur; ergo facultas motrix, dum reſpirationem accelerat aut retardat, urgentiori proſpicit.

48. Dum bronchiis inhæret quid noxium, aut larynx moleſtatur, quoniam experientia docuit illud incomodum forti & ſonora exſpiratione *tuſſi* dicta ſæpius amoveri, nec ad hoc liberi

motus

motus manuum, pedumve quidquam ſuppetant; facultas motrix tuſſim repetitam ciet, uſquequo illud noxium ejectum fuerit.

49. Dum propter tædium, ſomnum aut quietem longiorem, torpet pulmo, is ineptus eſt ad vocem, ſanguis ceſpitat; & quoniam ad hunc ſtatum corrigendum nihil eſt aptius forti, gradaria, longa inſpiratione, quæ *oſcitatio* dicitur; facultas motrix hanc excitat, & cupiditatem cum aliquali voluptate explet.

50. Patet itaque ab illa facultate reſpirationis motus variis modis mutari; prout exigit circumſtantiarum diverſitas, animæ cupiditas, & vitæ aut ſanitatis utilitas.

51. PROP. VII. Facultas motrix, quæ reſpirationem exſequitur, eſt eadem quæ omnibus neceſſitatibus vitæ conſulit, ſive conſentiat, ſive diſſentiat voluntas.

52. Cum quis ad hoſtem viribus ſuperiorem vitandum, jubente timore, licet ratione & voluntate renuente, ſalutem in fuga quærit, nemo dubitat quia potentia, quæ muſculos movet. ſit in eodem principio, quod timet. Cum quis fame vel ſiti preſſus cibos appoſitos ipſi a ratione vetitos rapit, manducat, invituſque & veluti phreniticus vorat, nemo dubitat quin eadem facultas quæ motus illos exſequitur, pertineat ad idem principium quod alimenta appetit, cupit, videt.

53. Cum autem in homine nihil aliud ſit præter animam & corpus, & cum omnis materies per ſe iners ſit, reſiſtat motui, cupiditatis, ſenſus, motuſque ſit incapax, nemo dubitat quin principium quod movet, ſentit, cupit, metuit, in nobis ſit anima; ergo nec dubitandum puto quin facultas motrix, quæ reſpirationem exſequitur, ſit eadem quæ urgentiori vitæ neceſſitati occurrit, ſive conſentiat, ſive diſſentiat voluntas.

43. Principium illud per quod ſentimus, intelligimus, & loco movemur, dicitur *anima*, juxta omnes veteres Medicos & Philoſophos: ergo idem eſt principium in quo eſt facultas motrix organorum reſpirationis.

55. Neminem terreat nomen facultatis quo tantum Intelligimus potentiam agendi; quo vero modo agat in muſculis movendis, non melius ex hoc nomine perſpicitur, ſed nomen illud ab omnibus Veteribus acceptum nihil erronei continet, & hujus omittendi nulla eſt ratio ſufficiens.

56. Facultates animæ triplicis ordinis ſunt, & aliæ in aliarum uſum ſunt conſtitutæ, ut omnes ad eumdem finem, id eſt hominis felicitatem conſpirent, quantum poſſunt; & motivum quod harum actiones omnes excitat præcipuum eſt *philantia* ſeu amor ſui ipſius. Aliæ ideas objectorum nobis exhibent, ſive confuſas, ut *inſtinctus*; aliæ diſtinctas & univerſales, ut *intellectus* ſeu ratio: aliæ bona his ideis cognita appetunt, malaque averſantur, ſive inſtinctu duce, & conſuetudine præſide, ut *cupiditas*; ſive intellectu, aut ratione auſpice, ſuadente, ut *voluntas*; demum facultas motrix vel cupiditati obtemperat, vel voluntati & rationi; ſi cupiditate regatur, dicitur vulgo *natura* a pluribus Antiquis & Neotericis; ſi voluntate, dicitur *libertas*. Hinc actiones a *VVolfio*, aliiſque Philoſophis dividuntur in naturales & liberas, ſeu involuntarias & voluntarias.

57. In ſtatu perfecto quod bonum expetit cupiditas, idem appetit voluntas; quod ſectatur natura, idem libertas proſequitur, conſentiuntque omnes facultates.

58. Aſt in ſtatu inperfecto, ſæpius aliud ſuadet ratio, & voluntas, aliud probat cupiditas, ut patet exemplo appetituum, qui dicuntur fames, ſitis, libido, cum verſantur circa objecta vetita: nihil itaque frequentius eſt quam actiones ejuſdem hominis invicem facultatibus animæ repugnare, & unam proſequi, quod altera averſatur.

59. In ſtatu itaque tantum ſano corporis, libera ſimul & naturalis eſt reſpiratio, ita ut illæ facultates, philantiæ gratia ſemper agant; & cum reſpiratio quædam ſit ad vitam neceſſaria, non vero ille vel iſte reſpirandi modus in ſanitate ſit neceſſarius, reſpiratio quædam ſemper a natura inſtituitur ſive jubeat ſive neget voluntas. Verum reſpirationis mutationes pro diverſis uſibus variæ libertati ſunt permiſſæ; ſic voluntarie tuſſimus, ſternutamus, ridemus, clamamus, & in his nunc exſpirationem, nunc inſpirationem prorogamus, contrahimus.

60. In ſtatu vero morboſo, cum ſine dolore, vel vitæ diſcrimine non poteſt mutari modus reſpirandi a circumſtantiis præſcriptus, ſoli naturæ eſt imperium in reſpirationem, libertatique nullum in eam jus eſt derelictum; ut cum hoſtis, diſtricto gladio, nos inſequitur, natura curſum breviſſima via accelerat, & nullus libertati choream agendi, aut eleganter, & graviter ambulandi locus eſt, quia urgentiori occurrendum. Et ſi in his paulo fuſius hæſerimus, hujus ratio eſt quod *Galenus* obſervavit, cognitionem facultatis quæ reſpirationem regit, eſſe Medico pernecceſſariam, ita ut neotericos ſui ævi Medicos increpet quod eam facultatis & utilitatis, ſeu motivi cognitionem neglexiſſent. Galen. *de Dyſpnæa*, *lib.* 1.

61. De cætero objectiones Neotericorum validiſſime refutat idem Medicinæ Princeps. Si enim ipſi objiciant quod reſpiratio nobis dormientibus & inſciis fiat, atque proinde ab animæ facultatibus non pendeat; ille reſpondet *millenos motus ab anima pendere*, *diſſentiente nemine*, *ut ambulatio*, *loquela*, *ſitus corporis mutatio &c.* quos inſcii, & dormientes exſequitur; ſomnus enim non omnes actiones animæ tollit, ſed tantum pacat, obſcurat.

62. Si iterum objiciant reſpirationem nobis etiam inſciis procedere, reponit ille, quod anima actiones coactas æque exſequatur ac arbitrarias & jucundas, ut auxilium invocare, foſſam vitandæ mortis gratia tranſilire.

63. Si inſtent multa obſcura eſſe in ea ſenten-

tentia, pluraque dubia nondum ſoluta remanere, v. g. quod ſimus in aliis actionibus memores, & conſcii nos hos motus appetiviſſe, non vero in reſpiratione coacta; reponit *Galenus* etiam motus aliarum partium nullam juſſionis animæ relinquere memoriam, aut conſcientiam, cum in magna cupiditate, ſeu vehementi pathemate facti ſunt, aut a dormientibus, ebriis, mente captis inſtituti, non minus tamen animæ juſſu ipſi facti ſunt.

64. PROPOS. XIII. Facultas quæ reſpirationem exſequitur in morbis urgentiſſimis, vitæ neceſſitatibus occurrit, & licet inerudita, quæ expedire videntur, efficit.

65. *Natura*, ait *Hippocrates ſexto Epidemiorum* morborum eſt curatrix; ipſa licet inerudita, quæcumque opus eſt facere efficit. Idem in morbis exsequitur illa facultas, quæ motus reſpirationis exſequitur; etenim ſicut artifex & operarius minime eruditus, ſolo inſtinctu duce, opera ſua exſequitur aptius, quam doctiſſimus & inexpertus Mechanicus, ita ut vectem in extremo, non vero in medio apprehendat, ut commodius eo utatur, licet, quid ſit vectis & ejus theoria ignoret; ita natura, organorum ſuorum omnino ignara, de viribus ſuis non erudita, organa ad cupiditatis ſcopum, viribus neceſſitati & ſuo robori proportionatis rite movet. Inſcii & inviti dum progredimur, centrum gravitatis corporis, nunc huc, nunc illuc, verſus crus oppoſitum transferimus, & æquilibrium ne nomine cognitum mire ſervamus.

66. In infarctu pulmonis periculum eſt ne circulatio hæreat, unde mors; remedium præſentiſſimum hujus infarctus eſt inſpiratio & exſpiratio fortior; nam ab inſpiratione fortiori vaſa pulmonum, prius rugoſa, adeoque anguſtiora explicantur, elongantur, ergo capaciora fiunt; anguli, quos invicem conſtituunt, augentur, & fit via ſanguiniſ liberior, & ſpatium pectoris majus evadit, ergo pulmones a preſſione moleſta liberantur, & infarctus minuitur; dein vero cum pars ſanguinis inſpirando transfluxit, exſpirationis vi reſiduum fortius in venas & in auriculam exprimitur, & ſic omnino tollitur infarctus, & moleſtia.

67. Verum ad reſpirationem adaugendam major virium impenſa requiritur; virium vero impenſa, jactura eſt, adeoque debilitatem inducit, ſi diutius duret: ex virium omnium jactura, mors certiſſima; datur itaque medium tenendum a natura inter prodigam virium impenſam, & nimiam earum parcimoniam, quarum altera debilitatem, altera ſuffocationem induceret. Illa virium moventium diſtributio, quæ ſola ſæpius morbificos pulmonum ſtatus corrigit, & ſanitatem redintegrat, viſa eſt *Hippocrati* ab Ente ſapiente & juſto inſtituta, quo nomine *naturam* compellat; hujus providentiam extollit *Galenus*, per quam animalia in ſecunda valetudine ſervantur, & ægrotania morbo liberantur: *Galen. in Hippoc. Epid. VI.* Illa principii nocivi intenſitati, adeoque pericolo vires ſuas ita adaptat, ut ſi urgeat, continuo & acriter illi repugnet; ſin minus, reſumptis viribus per intervalla in eum invehatur.

68. Ars quidem medica experientia & ratione, ſeu ideis boni & mali munita, valet erroneos naturæ conatus dirigere; verum ſine naturæ concurſu inſufficiens eſt, cum natura ſola ſine artis adjumento, ut in ruſticis, brutiſque ſufficienrem ſæpe opem ferat, & „ Medicus naturæ miniſter & inrerpres, ſi naturæ non obtemperat, naturæ non imperat; *Balgivi pag. 1.*

69. Vis eſt cauſa actionis, facultas vero eſt principium virium; cum actiones naturæ in morbis, ejuſque vires noſſe ſit maxime neceſſarium, quippe illæ indicant & morbifici principii intenſitatem, & remedii energiam, de viribus in reſpiratione morboſa impenſis præmittenda ſunt quædam lemata ad totius artis medicæ theoriam utilia.

70. Pectus follibus in eo ſimile eſt, quod valvis elevatis per vim motricem, aer in ipſius cavum ingrediatur, iiſque depreſſis egrediatur per orificium conſtantis fere magnitudinis; de follium itaque motu quæ a Mechanicis demonſtrantur, reſpirationi poſſunt applicari.

71. PROP. IX. Facultas motrix quæ follem, vel pectus datæ magnitudinis agitat, tum inſpirando, tum exſpirando, tanto majorem vim exerit ſub eodem orificio, quo velocitatis aeris ingredientis vel egredientis quadratum majus ſit; demonſtravit *Mariotte*.

72. Id enim certum eſt de omni fluido quod vis ad illud certa velocitate movendum ſit, ut illa velocitas quadrata; ita ut ſi velocitas ſit dupla, vis ſit quadrupla; ſi ſit tripla, vis novies major requiratur.

73. PROP. X. Si dato eodem orificio capacitas, ſeu ſectio tranſverſa, tum follis, tum pectoris diverſa ſit, vis adhibenda ad aerem certa velocitate exſpirandum, vel inſpirandum eſt eadem. Verum vis adhibenda ad valvas certa velocitate deprimendas, vel attollendas, eſt tanto major, quo quadratum ſectionis tranſverſæ follis, vel pectoris majus eſt.

74. Si ſyringæ ſectio tranſverſa, vel baſis ejus emboli ipſi æqualis, ſit decies major orificio, evidens eſt quod ejus velocitas erit decies minor velocitate fluidi per orificium expreſſi; ſi vero dato eodem orificio baſis emboli foret tantum ejus orificii quintupla, ſeu prioris ſubdupla, velocitas fluidi eſſet tantum quinquies major velocitate emboli; unde patet quod velocitas fluidi in orificio ſit tanto major reſpectu velocitatis emboli, quo baſis emboli major eſt reſpectu orificii, adeoque ut baſis emboli.

75. Aſt vires fluida moventes ſunt ut eorum velocitatum quadrata; ergo vires neceſſariæ ad embolum, ſeu follem data velocitate movendum ſub dato orificio, ſunt ut quadrata ſectionum tranſverſatum follis, ſeu baſium emboli.

76. Sic ſi dato eodem laryngis orificio, ſectio transverſa pectoris ſit duplo major, ut in adultis reſpectu puerorum accidit, vis neceſſaria adul-

to

to ad pectus eadem velocitate movendum, ac puer movet, eſt quadruplo major: quoniam vero in magnis inſpirationibus ſectio tranſverſa pectoris majori ratione creſcit, quam tracheæ orificium, in magnis inſpirationibus vis neceſſaria ad pectus eadem velocitate movendum, eſt tanto major, quo quadratum amplitudinis pectoris majus evadit.

77. Hinc etiam ſequitur quod in magnis reſpirationibus, ſi eadem vis motrix adhibeatur, velocitas pectoris tanto minor ſit, quo ſectio tranſverſa pectoris major eſt, & e contra; ſed velocitas aeris remanet eadem.

78. PROP. XI. Vires requiſitæ ad reſpirationis frequentiam adaugendam, ſunt ut reſpirationum intra datum tempus numeri intra ſanitatis limites.

79. Aucta pectoris magnitudine, vires requiſitæ ad duplo majorem aeris quantitatem, dato tempore, reſpirandam, ſunt ut quadratæ quantitates (76); verum ad augendam duplam illam quantitatem ſufficit dupla frequentia, ergo & vis dupla tantum.

80. Frequens dicitur reſpiratio, quæ pluries fit intra datum tempus quam fieri conſueverat; at cum eadem vis in qualibet reſpiratione ſimili impendatur, ſumma virium impenſarum eſt ut numerus reſpirationum, ſeu ut earum frequentia, modo tamen velocitas cujuslibet reſpirationis eadem ſit, quam in reſpiratione ordinaria.

81. PROP. XII. Quantitas aeris inſpirati, vel exſpirati intra datum tempus eſt in ratione compoſita frequentiæ & magnitudinis reſpirationum.

82. Etenim ſi data menſura aeris inſpiretur una inſpiratione, duæ in duabus, tres in tribus ſimilibus inſpirabuntur; ſi vero inſpiratio ſit duplo, triplo major, ſectio tranſverſa, ſeu amplitudo pectoris duplo, triplo major erit; ergo & aeris inſpirati quantitas: verum frequentia non impedit magnitudinem; ergo ſi duplo frequentior, & triplo major ſit reſpiratio; quantitas aeris reſpirati ſexies major erit.

93. Dato eodem laryngis orificio, quantitati aeris reſpondet ejus velocitas; verum vires ſunt velocitates quadratæ; ergo vires reſpirationi exſequendæ impenſæ, ſunt ut quantitates quadratæ aeris reſpirati, ſi cætera paria ſunt.

84. PROP. XIII. Vires requiſitæ ad augendam quantitatem aeris inspirati, aucta pectoris magnitudine, majores ſunt, quam aucta frequentia.

Dum creſcit magnitudo pectoris in magna inſpiratione, vires requiſitæ ad illas inſpirationes exſequendas, ſunt ut quadrata incrementorum pectoris.

Inveni diametrum mei pectoris in minima inſpiratione 120. linearum, in mediocri 124. in maxima 128. Incrementa capacitatis in his caſibus, reſpectu aucto diametri, erant inter ſe, ut differentiæ inter quadrata harum longitudinum, quæ quadrata ſunt, ut 14. 15. 16. proxime; ergo differentiæ ſunt 0. 1. 2. ſeu ut differentiæ diametrorum.

Vires requiſitæ ad elongandas fibras circulares veſicæ, cui comparari poſſunt ſacci bini pleuram conſtituentes, inventæ ſunt & traditæ, *Claſſ. I. Theor. n.* 73. *&c.* Veſica premebatur diverſis aquæ intra ipſam infuſæ altitudinibus, vires elongantes erant ut illæ altitudines. Cum ad altitudinem 6 pollic. aqua in tubo aſcendebat ſupra apicem veſicæ, peripheria ejus crevit 19 lineis; cum vero ad 24. pollices aqua aſcendebat, tunc peripheria crevit non quadruplo, ut vis premens, ſed vix duplo; imo requirebantur 30 pollices altitudinis, ut peripheria creſceret 38. lineis. Ergo vires requiſitæ ad producendas fibras circulares ſacci membranacei corporis noſtri, ſunt ut quadrata harum productionum.

Jam vero in caſu allato differentiæ voluminum pectoris, ſunt inter ſe ut ipſæ productiones fibrarum, ut mox vidimus; ergo vires requiſitæ ad reſpirationes ſolito majores exſequendas, ſunt inter ſe, ut quadrata quantitatum qnibus pectus urgetur: quod erat probandum.

85. Ex Propoſ. X. ſi creſcat magnitudo pectoris, nec creſcat glottidis orificium, quod veriſimile eſt, vis requiſita ad pectus eadem velocitate contrahendum, vel dilatandum, creſcit ut quadratum magnitudinis, vel ſectionis tranſverſæ pectoris. Verum glottidis orificium aliquantulum creſcere debet, cum tunc temporis urgeatur ab aere velocius prætereunte; adeoque ſi ſupponamus, quod probari facile poteſt, glottidis orificium creſcere in multo minori ratione, quam cavum pectoris, ſemper uſuum erit, quod vis requiſita ad pectus in majori reſpiratione ſolita velocitate movendum ſit major, quam quæ reſpondet quadrato incrementi pectoris.

86. Virium ergo parcimonia duplo major eſt a dupla frequentia, quam a dupla magnitudine; triplo major eſt a tripla frequentia, quam a tripla magnitudine: parcimonia enim eſt, ſi minori virium impenſa eadem aeris quantitas obtineatur: ſeu eſt directe ut effectus quæſitus, inverſe ut vis impendenda.

87. Ex hac propoſitione magna lux affunditur in theoria medica; jam enim apparet, quod adhuc latuerat, quare decreſcentibus viribus, ubi aeris reſpirandi neceſſitas urget, natura frequentiorem, non vero majorem edat reſpirationem.

88. PROP. XIV. Anguſtato laryngis orificio, & aucta pectoris amplitudine, vires requiſitæ ad pectoris motus diverſos edendos, ſunt in ratione compoſita ex duplicata tum anguſtiæ laryngis, tum amplitudinis pectoris, tum velocitatis motus pectoris.

89. Sit larynx duplo minoris orificii; ut dupla ſolitæ aeris copia tranſeat, requiritur vis quadrupla aeri imprimenda; nam quantitates illæ ſunt in ratione compoſita velocitatis directe, & anguſtiæ orificii inverſe.

90. Er-

90. Ergo vis ſexdecupla requiritur ſub pari amplitudine pectoris. Ergo ut ſub dupla anguſtia, dupla pectoris amplitudine, velocitas pectoris duplo major evadat, requiritur vis quæ ſit 64^{ies} vicibus major.

91. Ex hoc intelligitur exemplo quanta virium jactura ſit neceſſaria, cum reſpiratio eſt intendenda quoad magnitudinem, etiamſi detur anguſtia

92. Robur facultatis motricis eſt limitatum, & juxta experimenta Bernoulliana, operarius qui quotidie per horas decem laborat ſine laſſitudine, quovis ſecundo temporis, vel pondus 70^{a} librarum ad pedis altitudinem attollit, vel opus huic æquipar exſequitur.

93. Hujus roboris pars cordi, altera pectori, reſiduæ partibus movendis deſtinantur, & forte decima pars reſpirationi impenditur. Si itaque reſpiratio decies majores ſolito vires abſumat, cito omnes alios muſculos languere, & hominem proſterni, ac debilitari neceſſum eſt; ſi cantus per horas paucas continuatus laſſitudinem inferat, quanto majorem reſpiratio laborioſa noctu, diuque divexans?

94. Cum vero motus vitæ neceſſarios, ut reſpirationem, pulſum intendere cogit neceſſitas, tunc ut viribus parcat, motibus arbitrariis ſuppreſſis, vel imminutis, natura fluidum nerveum ſuperſtes ad meliores uſus reſervat; hinc laſſitudo ad motus liberos, dum motus naturales fortiores ſunt.

95. Robur facultatis eſt tanto majus, quo per longius tempus, ſine laſſitudine, majores vires poteſt exerere.

96. Robur itaque magnum eſſe poteſt, cum vires actuales ſunt minimæ, quod paradoxum videtur illis facultatem cum ejus viribus confundunt.

97. Robur facultatis poteſt conferri cum promptuario, vel receptaculo aquæ, quod quotidie novam aquæ copiam accipit, ſuperfluamque effundit. Ea quantitas certos limites non tranſgreditur a receptaculi magnitudine determinatos; verum poteſt eſſe minor & minor, uſquequo receptaculum exhauſtum ſit.

98. Cum receptaculum plenum non eſt, quantitas aquæ eſt in ratione directa aquæ eſt in ratione directa aquæ per immiſſarium continuo accedentis, & inverſa ejus quæ per emiſſarium effunditur.

99. Cum roboris magnitudo integra non eſt, facultas eſt in ratione directa acceptæ, & inverſa copiæ impenſæ. Robur accipitur, vel reparatur ſomno & paſtu; impenditur ſuperfluum actionibus naturalibus, & liberis, & neceſſarium iiſdem actionibus violentis.

100. Cum facultas integra non eſt, quo minus accipimus, & plus impendimus, eo magis depauperatur robur.

101. Sed quo majores vires exerimus, eo plus impendimus virium; ergo in morbis quo actiones ſunt majores, eo facultas debilior evadit.

102. In morbis febrilibus vires coctrices languent, docente experientia; ergo minus aptæ ſunt ad cibaria in chylum & ſanguinem convertenda, ſeu ad robor reparandum; ergo roboris acceptum minus eſt, dum majus eſt impenſum; hinc debilitas.

103. Ad vitam ſuſtinendam robur minimum ſufficit, quippe videmus ægros fere omnino exhauſtos, & pro mortuis derelictos revaleſcere; e contra vero morbifici principii violentia alios cum integra fere facultate e medio tolli; cum autem non niſi agendo, adeoque vires impendendo poſſit natura ſe a morbificis principiis liberare, ſecus mortem paſſura, vires morte accedente inutiles ad meliorem uſum vertere non poteſt, quam ad morbi principia evertenda, etiamſi eventus non ſemper ſit factus; quippe ſatius eſt dubium experiri remedium, quam nullum.

104. Hanc theoriam morborum, quod ſcilicet ſit lucta naturæ cum materia morbifica, ab omnibus Græcis, Arabibus & Latinis acceptam, evertere conati ſunt Neoterici, qui corpus humanum pro mobili automatico habuere, & ex legibus, ut aiunt, Mechanicis, ſine ſcopo, ſine providentia, cœco impetu, ſine animæ concurſu activo dirigi pronunciarunt, ut *Pitcarnius*, *Bellinus*. Verum iu primas Mechanicæ leges impegerunt, & Patrum Medicinæ dogmata ſcripta ipſis contraria flocci fecerunt, inutiliaque reddiderunt, utpote quæ novæ theoriæ clave reſerari non poſſint. Sed hæc de ſecta Chemica & Mechanica dicta ſunt.

105. Roboris facultatis integritas æſtimatur ex ſimilitudine actionum & qualitatum cum ſanis & conſuetis; in ſanitate ſcilicet robur facultatis magnum plerumque eſt; & vires, ſeu actiones naturales minimæ, regulares, pacatæ; cæteræ liberiores, arbitrariæ cum voluptate exercitæ.

107. In morboſo ſtatu robur facultatis parvum eſt, & continuo decreſcit, & vires, ſeu actiones vitales magnæ, difficiles, & irregulares, coactæ; cæteræ vero impeditæ, languidæ, interruptæ, moleſtæ.

107. Natura in ſanitate ſui roboris conſcia, ab injuriis externis & internis tuta, motus v. g. reſpirationis lenes, regulares, pacatos, parvos, debiles inſtituit; libertas vero in hos magnum imperium retinet, & viribus pro lubitu utitur, motuſque reſpirationis pro lubitu mutat.

108. Aſt in morbis pectoris natura ad materias morbificas impugnendas, majores & fortiores conatus exerit, vireſque ſic magnas impendit; atque cum luctæ diuturnitate debilitata eſt, conatus irregulares, inconſtantes, moleſtos, præcipites, interruptos exercet; motus vero liberi, ut loquela, cantus, ſunt impediti, ſuppreſſi, minimi.

109. Reſpiratio *notabiliter frequens* dicitur in praxi, quæ conſtanter pluries abſolvitur dato tempore, quam in ſanitate conſueverat. *Rara* vero quæ rarius, *magna* quæ majorem ſolito pectoris ampliationem, *parva* quæ minorem infert.

110. PROP. XV. Reſpiratio *notabiliter frequens* ſignificat urgentem reſpirandi neceſſitatem, & infirmam facultatem.

111.

111. Frequens reſpiratio vires abſumit huic frequentiæ proportionales (*Propoſ. XI.*); ſed virium jactura malum eſt, ſeu nos imperfectiores reddit (38. 103.), ſcilicet debiliores, & ad functiones liberas minus paratos, quod moleſtum eſt (40); ergo reſpiratio frequens naturæ moleſta eſt: cum tamen utut moleſta a natura inſtituitur, eam frequentia utilem, & vitæ defendendæ neceſſariam eſſe oportet. Quod enim coacti facimus, illud minus malum, quam neceſſarium æſtimamus; nemo enim quidquam facit, quod malum reputat; repugnat enim nos agere niſi quod cupimus, aut volumus, & nos appetere quod malum videtur: ergo natura, cum frequentem inſtituit reſpirationem virium ſuarum impendio, id coacta a metu majoris mali inſtituit, ad id cogit dura neceſſitas.

112. Verum quidem eſt, quod poſſet eumdem ſcopum aſſequi, aucta tantum amplitudine; quod etiam morbi initio facit ſuſpirando, oſcitando; verum in progreſſu, cum vires ſenſim labaſcant, ipſarum parcimoniæ conſulendum eſt, & ſola frequentia utique indicationi ſatisfacit (Prop. XIII. 74.); ergo ut ea exſequantur, quæ expediunt, frequentiam adauget, cum infirma eſt facultas; ergo patet propoſitio.

113. PROP. XVI. Reſpiratio frequens & magna ſignificat neceſſitatem aeris uberius reſpirandi majorem, & robur facultatis majus.

114. Vis requiſita ad reſpirationem frequentem, & magnam, eſt in ratione compoſita ex ſimpla frequentiæ, & duplicata circiter ampliationis pectoris (76. 78.). Sic ad reſpirationem duplo frequentiorem requiritur vis tantum dupla conſuetæ; ſed ſi ſimul ſit duplo major, requiritur vix pluſquam octupla. Ex hoc labore tanto promtius infirmatur robur facultatis, debilitatur totum corpus; moleſtatur anima, & timet eventum. Sed cum, non obſtante timore debilitatis, conatus tantos exerit, evidens eſt qnod magis timeat infarctum pulmonis, & circulationis ſuffocationem, quam ſolus ille conatus poteſt avertere (66), ergo neceſſitas aeris uberius reſpirandi major eſt; quod in cane ſuffocante vidimus, & in aſthmaticis ſæpius obſervatur.

115. Verum ad tantas vires exerandas per aliquod tempus, requiritur robur facultatis magnum; ſi etenim parvum foret, frequentia ſolum intenderetur; nam majori parcimonia foret utendum. Cum ergo non ſolum frequens, ſed etiam magna ſit reſpiratio, periculum urgentius, & robur majus indicatur, quam in reſpiratione tantum frequenti, minus tamen quam in ſanitate.

116. Violentus hic labor minime durabilis eſt; quippe vel cito facultas exhauritur, unde mors, vel victoria læta ſeqitur, abacta materie morbifica.

117. PROP. XVII. Reſpiratio frequens & magna pulmonis infarctum magnum ſignificat realem, aut imaginarium.

118. Docet hiſtoria medica eos qui talem ſuffocationem reſpirationis paſſi ſunt, vel repetitis phlebotomiis, vel puris ſanguiniſve copioſo excreatu, vel per paracenteſim effluxu, ſublevatos eſſe; ergo copioſa erat materia morbifica infarciens.

119. Vel ſi vires non ſuffecerint ad evacuationem, vel hujuſce materiæ ſolutionem, & æger obierit, reperiuntur vel pulmones ſcirrhis, abſceſſu, cruore turgidi, thorax pure, lympha, cruore exundans, aneuryſmata portentoſa in arteriis, ventriculis, auriculis, quæ omnia magnum velut infarctum (8) ſignificant: horum teſtes ſunt Auctores in *Sepulchreto*, citati, *cap.* de *Dyſpnœa*.

120. Verum quidem eſt dari quandoque conatus maximos, licet nullus ſimilis infarctus in thorace reperiatur. Aſt in hoc caſu conatus illi vel ſunt fugaces & tranſitorii, ut in ephialte, panophobia, hyſteria, orthopnœa; vel laryngem, ut in angina, a corpore intus latente obturatam, vel extus premente anguſtatam reperire eſt, quod infarctum ſupplet; vel muſculi thoracis ſunt cruore infarcti, aut ventriculus crapulis turgidus diaphragma ſurſum pellit, adeoque pulmones, ut in ephialte; vel demum imaginatio depravata tanquam neceſſarios illos conatus repræſentat, unde infarctus imaginarius, aut conſtrictio ſpaſmodica realis laryngis; nec enim reticere debemus quod imaginatio depravata naturam in errorem aliquando deducat, ut ipſum intellectum deludit.

121. Hoc, exemplo ephialtes, quotidie comprobatur; ſi quis ſomniet ſe a dæmone, fera imaginaria ſtrangulari, a fele pectori incumbente opprimi, is revera ſuffocatur, & conatus eoſdem exerit, ac ſi reapſe pulmones gravi infarctu, aut collum laqueo torqueretur; diſcuſſo ſomno omnia evaneſcunt. Diſcuſſio enim ſomno omnia evaneſcunt phantaſmata, ſeu ideæ imaginariæ, ergo & metus ſuffocandi ex illorum dæmonum preſſione; ſed metus ſuffocandi hos conatus ad obices ſuperandos, & pectus liberandum excitabat; ergo illi conatus evaneſcunt.

122. Non magis in hiſce ſomni ludibriis culpanda eſt natura, quam in actionibus vigilantium imaginatione ſeductorum libertas. Vertigine affectus ſibi videtur nutare dextrorſum, & labi, dum excelſum pontem præterit, & hujus imaginarii periculi metu ſiniſtrorſum vergens in flumen ſe præcipitem agit: ſic quotidie imaginationis culpa libere incidimus in Scyllam, ut vitemus Charybdim. Nemo tamen dixerit hominem ſibi libere & voluntarie malum inferre; cum enim infeliciſſime ſuccedit eventus, optima tamen eſt intentio; ita naturæ conatus in ſcopo ſunt ſalubres, in eventu quandoque funeſti. Sed ſi deficiant, teſte *Celſo*, nil ars medica proficit; ſicque monet *Baglivi*, quod morbi a curis, gravibus ærumnis alte animæ inſedentibus, & apud magnantes frequentiſſimi, difficillime ſanentur, ut morbi acuti ſenum in quibus naturæ vigor & actio languet.

122. Qui ex infarctu pulmonis reſpirationem majorem, & frequentiorem mechanice deducere, ten-

tentant, illi ſupponunt eamdem eſſe ſemper vim pectoris ad reſpirandum, quod experientiæ repugnat; multo etenim major eſt in aſthmatico, quam in ſano dormienre, etiamſi facultas ſit minor. Supponunt iterum pulmonibus infarctu diſtenſis majorem eſſe vim ad ſe contrahendum, quod etiam falsum eſt; nam elaſticitas non eſt cauſa motus pectoris; & etiam ſi corpus elaſticum majori infarctu, ſeu pondere ſit inflexum, non ideo ſe reſtituit, ſed tantum reſtituere conatur, & non poteſt: vis enim æquilibrata nullum effectum inducit; equilibratur vero elaſticitas ab infarctu, cum diſtenſum ſupponatur elaſtrum ab eadem vi; illi demum ad ſtimulum, vel ad imaginationis vim, adeoque ad principium ſentiens confugere tenentur, ut noſmetipſi in ephialte, ſimilibuſque affectibus.

124. PROP. XVIII. Reſpiratio frequens & parva malum morbi eventum prænuntiat, niſi a dolore parvitas pendeat.

125. Omnis morbus acutus eſt lucta naturæ cum materia morbifica, teſte *Syndenham* poſt *Galenum*, cæteroſque Medicinæ Patres. Hæc lucta ſalute terminatur, quoties vires naturæ ſuperant tandem reſiſtentiam, & deſtruunt vim nocivam illius materiæ morbificæ: Si vero vires naturæ inferiores evadant viribus materiæ, & tamen non remittant ejus conatus, imo intendantur, ipſius robur exhauriri neceſſum eſt; ergo malus eſt exſpectandus morbi eventus.

126. Dico autem quod reſpiratio frequens, & parva ſignificat, & materiæ morbificæ vires reſiſtere, & robur facultatis decreſcere; etenim frequens reſpiratio ſignificat vires impendi tanto majores ad reſpirandum; ſed reſpiratio parva ſignificat ſimul facultatis robur eſſe imminutum; cum autem facultatis robur eſt imminutum, & tamen impenſa virium major perſeverat, eo proximius imminet totalis exhauſtio, ſeu mors (100. 103.); ergo patet propoſitio.

127. Ne forte quis exiſtimet quod reſpiratio frequens & parva minores virium impenſas ſupponat, monendum eſt illam reſpirationem infarctum gravem ſupponere, & pertinacem (126); atqui in infarctu reſpiratio magnas vires exigit, etiamſi motus pectoris parvus ſit, quod ſequentibus propoſitionibus enucleabitur.

128. PROP. XIX. Augmentum capacitatis pectoris in inſpiratione, quod fit per coſtarum elevationem, aut diductionem a mediaſtino, minus eſt illo quod fit per deſcenſum diaphragmatis.

129. In inſpiratione media, quæ fit inter dormiendum in ſtatu ſano, 40. circiter pollices cubici inſpirantur, & in fortiſſima 220. (3). In inſpiratione media diameter pectoris eſt ad ejus diametrum in inſpiratione maxima, ut 124. lineæ ad 128: horum quadrata ſunt inter ſe, ut 15 ad 16 proxime. Verum 220 eſt ad 40 ut 11 ad 2: cum autem pectoris capacitas media ſit ad maximam ratione diametri adauctæ, ut 11. 15 ad 26. 2, quintuplo majus eſt incrementum pectoris a deſcenſu diaphragmatis in hoc caſu, quam a coſtarum diductione; quandoquidem augmentum illud eſt in ratione compoſita ex duplicata diametri pectoris, & ſimpla altitudinis, ſeu deſcenſus diaphragmatis.

130. Jam vero ſi ſupponamus in minima omnium inſpiratione unum pollicem cubicum aeris duci; in un caſu inveni diametrum minimam pectoris æqualem 120 lineis; quoniam quadratum illius diametri minimæ eſt ad quadratum maxima ut 14. ad 15. proxime, & volumina aeris inſpirati ſunt in hoc caſu ut 1 ad 220: augmentum capacitatis pectoris in minime reſpiratione eſt ad augmentum in maxima ut 1 ad 220, & augmentum ratione diametri eſt ad augmentum ratione altitudinis ut 1. ad 205: ergo patet propoſitio.

131. Memini me menſuraſſe volumen pulmonis vacui in aqua merſi, deinde volumen ejuſdem pulmonis aqua turgidi ad uſque laryngem, & inveniſſe volumen poſterius plus quam decuplum prioris.

132. Ex his intelligitur in maxima inſpiratione multum intumeſcere poſſe pulmonem, licet volumen ejus ratione diductionis coſtarum quam minime creſcat. Creſcit itaque quam maxime per depreſſionem diaphragmatis.

133. PROPOS. XX. Reſpiratio in reſidentibus eſt facilior quam ſtantibus, & cruribus flexis quam extenſis in decumbentibus.

134. Etenim in reſidentibus capacitas abdominis major evadit quam in ſtantibus, quippe cum muſculi recti in ſedentibus laxantur, qui rigent in ſtantibus, illi facilius extrorſum flectuntur ab aere inspirato, aut diaphragmate deſcendente; ergo cavitas abdominis ſub eadem peripheria ex cylindrica abit in ſphæroideam: ſphæra autem omnium ſolidorum ejuſdem peripheriæ eſt capaciſſima. Hinc fit ut ægri difficile reſpirantes ſedeant lubenter, tum ut laſſitudini medeantur, tum ut facilius reſpirent. Eadem eſt ratio cur dum jacemus, ut facilior evadan reſpiratio, crura flectamus; cruribus enim flexis muſculi recti facilius arcuantur extrorſum.

135. Infarctus viſceris eſt ejus intumeſcentia facta a fluido intra ipſius vaſa congeſto & viribus ordinariis illud prementibus reſiſtente. Non poteſt autem magis reſiſtere, ſi vaſa ſint more ſolito patula, niſi vel quia gravitate ſpecifica majori gaudet, ſalva fluiditate, vel quod viſcoſitate majori polleat: unde difficilius ſcinditur in columellas vaſcula præterituras, aut fortius parietibus vaſorum adhærat.

136. Fluida gravitate ſpecifica diverſa gaudentia reſiſtunt viribus ea propellentibus in ratione ſuæ denſitatis ſeu gravitatis ſpecificæ; & velocitates, quas ab iiſdem viribus concipiunt, ſunt in ratione ſubduplicata denſitatis eorum. Sic ſi follis nunc aere, nunc aqua repleatur, & eodem pondere prematur, velocitas aeris erit ad velocitatem aquæ ut circiter 1. ad 27, quia aer eſt 676. vicibus levior aqua.

137. PROPOS. XXI. Itaque ſi loco aeris ſit in bronchiis aqua ejuſdem cum aere viſciditatis; ſed 676 vicibus denſior, vis requiſita ad abſolvendam reſpirationem, æque amplam & æque fre-

frequentem ac dum reſpiratur aer, debet eſſe 676. vicibus major.

138. Et quoniam eſt idem labor eamdem reſiſtentiam ſuperare intra unum tempus, ac ejus duplam intra duo tempora, vis eadem applicata pectori aqua infarcto, ſi duplo majorem inſtituat reſpirationem, duplo longiorem vel tardiorem inſtituet.

139. Verum ſi eadem vis intra idem tempus inſtituat unam reſpirationem, illa reſpiratio, his poſitis, erit duplo minor, & ſi reſpiratio ſit diverſæ magnitudinis, & diverſæ frequentiæ, vis requiſita ad eam exſequendam, cum bronchia aquam contineant loco aeris, eſt ad vim in caſu reſpirationis mere aereæ, in ratione compoſita ex ſimpla denſitatis aquæ ad denſitatem aeris, duplicata magnitudinis & ſimpla frequentiæ.

140. Portentoſe major eſt illa vis, quam conſueta apud eos qui aquis immerſi eas inſpirant, & tamen pro aliquo tempore, pectus velocius & frequentius exagitant; non mirum ſi cito exhauriantur vires & pereant immerſi.

141. Fluida diverſæ viſcoſitatis reſiſtunt viribus illa prementibus in ratione viſciditatis ſuæ. *Viſcoſum* dicitur fluidum illud quod ſub æquali denſitate magis reſiſtit partium ſuarum ſeparationis ſic cruor viſcidior eſt aqua, lympha viſcidior urina, &c.

142. PROPOS. XXII. Infarctus vaſorum vel bronchiorum a fluidis diverſæ viſciditatis retardat aut minui reſpirationem in ratione viſciditatis.

143. Ergo ut pulmones æquali velocitate moveantur cum ſunt infarcti a fluido duplo vel triplo viſcidiori, requiritur vis duplo, triplove major.

144. Et ſi fluidum infarciens ſit ſimul denſius & viſcoſius quam eſt fluidum in vaſis ordinario contentum, reſpiratio erit difficilior in ratione denſitatis, & viſcoſitatis ſimul.

145. Follis impleatur aqua, & æquali velocitate, ac æquali vicium numero moveatur, ac dum plenus erat aere; ſequitur ex dictis vim, quæ eum follem agitat, eſſe 676 vicibus majorem quam in primo caſu.

146. Ergo ſi pulmo, non obſtante infarctu denſiori, æquali velocitate, & frequentia reſpiret, ac in ſtatu ſano, neceſſum eſt, ut toties vis major illum agitet, quoties denſitas fluidi infarcientis eſt major denſitate fluidi in ſanitate ipſum implentis.

147. Ergo licet pulmones aſthmaticorum non moverentur velocius frequentiuſve quam ſanorum, evidens eſt quod vires ad eos movendos impenſæ ſunt maximæ, quod valet etiam de illis qui pus, lympham, cruorem habent in pectoris cavo, loco aeris thoracici.

148. Sed ſi fluidum ſit ſimul viſcidius ipſo ſanguine, quoniam pulmones debent expandi & contrahi, ut reſpiremus, & vaſa eos componentia tanto difficilius flectuntur, quo viſcidioribus fluidis ſunt plena, evidens eſt reſpirationem difficiliorem fore in ratione viſciditatis fluidi.

149. Ergo ſi concurrat viſciditas ſimul, & denſitas infarctus, v. g. duplo major quam in ſtatu ſano, & tamen reſpiratio ſit conſuetæ ſimilis quoad magnitudinem & frequentiam, vis impenſa eſt ſextuplo major, ſcilicet quadrupla ratione denſitatis duplæ, & dupla ratione viſciditatis duplæ.

150. Si vero viſciditas, & denſitas ſint duplo majores, atque ſimul magnitudo reſpirationis ſit duplo major, vis ad eam exſequendam impenſa eſt 32 vicibus major.

151. Cum maxima pars reſpirationis fiat per aſcenſum & deſcenſum diaphragmatis (*Propoſ.* XIX.) pectus poteſt conſiderari tanquam antlia, cujus embolus eſt diaphragma: quæ itaque de antlia demonſtrantur, de pectore valebunt.

152. Si embolus antliæ, cæteris paribus, diverſa velocitate moveatur, vis ad eum agitandum requiſita eſt in ratione duplicata velocitatis. Ergo ſi diaphragma duplo triplove velocius moveatur, cæteris paribus, vis impenſa eſt quadrupla, noncupla prioris.

153. PROPOS. XXIII. Reſpiratio, quæ minor & rarior eſt quam in ſtatu ſano, ſi nullus ſit infarctus, vim quidem minorem impendit quam in ſanitate; ſed in ſtatu debilitatis ſummæ magis poteſt defatigare quam cum facultas eſt integra.

154. Si enim ex receptaculo ferme exhauſto detrahas dimidium, id plus accidit ad exhauſtionem, quam ſi dimidium pariter ex pleno detrahas, atqui tamen dimidium ferme exhauſti receptaculi poteſt eſſe decies & centies minus quam dimidium pleni.

155. Ergo & a pari ſi viribus fere exhauſtis reſpiratio proportionaliter minor & rarior non evadat, vires ulterius exhauriuntur & mors inſtat: verum ſi proportionaliter minor & rarior evadat, tunc robur acceptum quotidie per ſomnum & paſtum poteſt hanc jacturam reparare, & vitam diutius ſuſtinere, vel reſtaurare.

159. Non mirum itaque ſi in illis, qui ſenio confecti ſunt, natura inſtituat reſpirationem & minorem ſimul & tardiorem, ut vires conſervet, maxime cum ob frigus pulmonis, totiuſque ſanguinis, & ob circulationis tarditatem (28 ad 37.) minus urgeat reſpirandi neceſſitas.

157. PROPOS. XXIV. Reſpiratio in febribus acutis frequentior & major boni ominis eſt, frequentior & minor pravi ominis.

158. Reſpiratio in acutis frequens & magna fit ob urgentem utilitatem & facultatem robuſtam, ait *Galenus*; ſed quamdiu facultas eſt ita robuſta ut ad parcimoniam virium non confugiat, ſignum eſt eam eſſe materiæ morbificæ viribus ſuperiorem; adeoque bene ominandum eſt. (127.)

159. Cum e contra frequentior ſimul invadit & minor, quoniam illud accidit in decurſu febris, adeoque viribus jam a morbo aſſumptis, & præ-

& præterea ſignum eſt naturam ſuæ debilitatis conſciam eſſe, id eſt hominem confuſe ſuam debilitatem ſentire; cum vires majores ad vincendam materiam morbificam non ſuffecerint, timendum eſt ne minores deinceps non ſufficiant: ergo male ominandum eſt.

160. Materies morbifica duplici modo impugnatur, ſcilicet mechanice & phyſice, ope naturæ & ope artis medicæ materies viſcidior *corrigitur* vel *eliminatur*; corrigitur potu diluente, quem ſitis, vel ars imperat; calore, quem febris, aut medicamina augent; ea vero phyſica eſt actio. Corrigitur autem mechanice per attritus repetitos vaſorum, pectoris motus, per exercitia, frictiones olim in febribus intermittentibus adhibitas.

161. Materies morbifica eliminatur vi naturæ & artis, per eruptiones ſanguinis, ſudores, aliaſque evacuationes; inde patet quod etiamſi vires mechanicæ reſpirationis & pulſus, quæ debent corrigere, vel eliminare materiem morbificam, minuantur non tamen ſalus ægri ſit omnino deſperata, cum actio phyſica omnibus fluidis propria poſſit creſcere ſucceſſu temporis, ſeu illa materies poſſit ſucceſſive reſolvi, miteſcere, ad criſim perfectam præparari; ſed cum illa via non ita tuta & brevis ſit, a periculo æger non eſt immunis.

162. PROPOS. XXV. In hydrothorace & empyemate reſpiratio eſt facilior reſidentibus quam decumbentibus.

163. Facilitas reſpirandi eſt ut facilitas augendæ cavitatis pectoris, adeoque recipiendi aeris copioſioris: dum aqua, pus, cruor effuſa ſunt in cavo thoracis, & pro volumine ſuo cavum pectoris minuunt, & tantumdem aeris ingreſſuri copiam detrahunt, hinc moleſtia & difficultas reſpirandi. Aſt plus minuitur cavum thoracis in jacentibus quam in ſtantibus, vel reſidentibus; nam in ſtantibus ipſum pondus aquæ magis adjuvat diaphragmatis deſcenſum, cum columna premens ſit altior; in decumbentibus premens columna minus alta eſt, & ejus pondus in pectoris dilatationem non impenditur.

164. Si hydrothorax alterutrum latus occupet, facilius eſt jacere in latus ægrum quam in ſanum: quia in priori poſitura pondus aquæ ſuſtinetur a clauſtris oſſeo-muſculoſis pectoris, & non nocet; in poſteriori vero nocet expanſioni lateris ſani aggravato mediaſtino.

165. Si hydrothorax ſit in pericardio, flexo antrorſum pectore, pondus aquæ minus agit in pulmones, magis in diaphragma, & ea poſitura reſpirationem adjuvat.

176. PROPOS. XXVI. In morbis inflammatoriis cum dolore pectoris vel abdominis reſpiratio frequens eſt & parva.

167. In morbis inflammatoriis cum dolore pectoris vel abdominis, eſt tumor alicujus partis, ut in pleuritide, hepatitide, gaſtritide, &c, adeoque difficultas explicandi pulmones in ſpatium a tumore occupatum, ergo reſpiratio difficilis: verum etiam adeſt febris acuta, adeoque fervor major in pulmonibus cum aliquali eorum infarctu, unde iterum reſpirandi difficultas, & reſpirationis vel augendæ neceſſitas; ſed debet tantum geminari ſeu frequentior fieri tum metu impenſæ virium majoris, ut in decurſu omnis febris acutæ, tum metu doloris, etiam initio, & licet robur naturæ ſit maximum, quia ſcilicet plus diſtenditur pars dolens a magna reſpiratione quam a parva; ergo & ea ratione debet minor fieri ſeu cohiberi, quod obſervatio confirmat.

168. Optime obſervavit *Galenus* in dolore pectoris cum calore pulmonis adaucto creſcere denſitatem, id eſt frequentiam reſpirationis, ſimulque decreſcere magnitudinem, nam metu doloris natura minus dilatat theoricem; aſt tunc non expletur votum cordis, ſeu non ducitur ſufficiens aeris copia ad fervorem pulmonis temperandum; ergo neceſſum eſt, ut cupiditas aeris expleatur aucta tantumdem ejus frequentia; *Halen. de diſpnœa, lib.* 1. *art.* 7,

169. PROPOS. XXVII. In morbis acutis reſpiratio rarior & major ſolito delirium ſignificat: *Galen. ibid. art.* 12.

170. In delirio febrili datur infarctus vaſorum cerebri, ex quo ideæ objectis externis minime reſpondentes in anima exſurgunt, eamque totam detinent, cum objecta externa delirantes non percipiunt; delirantes etiam his ideis phantaſticis detentis minus percipiunt ſtatum ſui corporis extra cerebrum, minus v. g. ſentiunt reſpirandi, mingendi, & bibendi neceſſitatem, adeoque circa illas neceſſitates negligentiores ſunt, & iis, non niſi cum urgentiores ſunt, ſatisfaciunt; non ſecus, ait *Galenus*, ac qui inter ambilandum meditari, aut attendere ad ſuas ideas volunt, illi multum de ambulandi concitatione remittunt, & quandoque hærent, ſe nec hærere percipiunt; ita delirio detenti reſpirationem inſcii retardant, uſquequo aucta reſpirandi neceſſitate, ad infarctum creſcentem minuendum, inſpirationem inſtaurare coguntur, tanto majorem, quo fuit magis retardata.

171. In morbis itaque febrilibus, ſi reſpiratio, quæ frequentior debet eſſe quam in ſanitate, non frequentior evadat, cum nulla alia ratio ſufficiens hujus retardationis ſit, quam animæ attentio ad ideas ab infarctu cerebri excitatas, & illæ ideæ delirium, ut infarctus, quandoque motus convulſivos, ſimiliaque mala excitent; merito *Galenus* poſt *Hippocratem* profert delirium aut convulſionem præſagiri a reſpiratione rara & majori in morbis acutis.

172. PROPOS. XXVIII. In ſtatu perfecto machinæ virium impenſas minores exigunt ad majores effectus edendos, quam in ſtatu imperfecto.

173. Effectus machinarum alii ſunt utiles, alii inutiles ad ſcopum; ſic motus pectoris frequentior, vel major evadit in diſpnœa eo fine, ut major aeris intra datum tempus reſpiretur quantitas, & hic eſt effectus utilis; verum ſi

ſint reſiſtentiæ prius ſuperandæ quam hic effectus obtineatur, utut illas ſuperare ſit neceſſarium, attamen ad aeris quantitatem augendam inutile eſt; (quippe ſatius eſſet eamdem quantitatem reſpirare ſine reſiſtentiis;) ille effectus dicitur inutilis.

174. Quo vero majores ſunt reſiſtentiæ ſuperandæ in machina ad eumdem effectum obtinendum, eo minus ad ſcopum conſpirant partes hujus machinæ, ſeu eo minus perfecta eſt machina.

175. Verum quo majores ſunt reſiſtentiæ ſuperandæ, eo major virium impenſa requiritur ad eumdem effectum utilem obtinendum; ergo quo imperfectior eſt ejus ſtatus, eo minor affectus utilis ab eadem virium impenſa obtinetur aut eo major virium impenſa requiritur ad eumdem effectum.

176. Sic cum pulmo laborat infarctu, qui dimidiam ejus capacitatem occupat, ſingulis vicibus non niſi dimidio minor obtinetur aeris copia; aſt ut ſolita obtineatur, vires quadruplo majores requiruntur, nam volocitas duplo major eſt aeri imprimenda, & tamen effectus utilis non eſt major quam ſi perfecta foret machina pectoris, & quadruplo minores vires impenderentur.

177. Ergo in ſtatu perfecto machinæ, ut pectoris, cordis, &c. effectus omnium ſunt maximi reſpectu ad vires impenſas, & in ſtatu morboſo, ſeu imperfecto minimi.

178. Moleſtia eſt intuitiva perceptio imperfectionis noſtræ; (40) quoties itaque imperfecta eſt quædam corporis humani machina, & illum ſtatum percipimus, toties moleſtia afficimur.

179. *Difficultas* actionis eſt moleſtia oriunda ex perceptione hujus imperfectionis, ſeu inſufficientiæ virium noſtrarum ad reſiſtentias huic actioni oppoſitas ſuperandas.

180. Itaque difficilis eſt actio non in ſe, ſed tantum reſpectu facultatis noſtræ: adeoque difficilior eſt actio, quo robur noſtrum minus eſt, & quo major eſt actio edenda, majoreſque reſiſtentiæ ſuperandæ ſunt.

181. Difficultas reſpirationis eſt in ratione compoſita, 1. ſenſibilitatis animæ, ratione cujus moleſtia majori vel minori afficitur: 2. infirmitatis ſuæ facultatis motricis: 3. magnitudinis reſpirationis, ſeu quantitatis aeris reſpirandi; 4. reſiſtentiæ ſolito majoris ſuperandæ.

182. Quo major eſt ſenſibilitas, eo magis anxi & inquieti ſumus in conatibus edendis ad ſuperandas oblatas reſiſtentias, eo vividius moleſtia afficimur; e contra torpidi, deliri, ſomnolenti minus moleſtantur, minus difficultates oblatas percipiunt (*Propoſ.* XXVIII.) Quo minus ſenſibiles ſunt, vividius, præcipitantius, & inconſtantius agunt, ſicque conatibus variis interruptis, aut mutatis operoſe nihil agunt, citiuſque debilitanrur; unde in morbis mente conſtare bonum ex *Hippocrate*.

183. Quo facultas motrix debilior eſt, eo major eſt difficultas, quia cum nulla actio poſſit edi niſi per vires huic proportionales, & infirma facultas non poſſit exercere vires ſolito majores, quin vita periclitetur (nam vita a determinata virium quantitate pendet;) cum itaque ad edendas actiones neceſſarias confuſe ſentiamus vires non ſuppetere, moleſtia afficimur eo graviori quo nos infirmiores cognoſcimus.

184. Quantitas aeris inſpirandi eo magis neceſſaria nobis eſt ad vitam, quo infarctus & fervor pulmonum major eſt, nam tanto majus eſt periculum ſuffocationis & hærentiæ ſanguinis lethiferæ; verum quo major eſt infarctus, eo ad eamdem earis copiam hauriendam majores vires ſunt impendendæ, & ad majorem copiam iterum major virium impenſa requiritur, (93) ex qua metus mortis impendet. Maxima ergo utrinque moleſtia.

185. Demum quo reſiſtentiæ majores ſunt ſuperandæ, eo major pars virium fruſtra impenditur ratione effectus cupiti: nam reſiſtentias non ſuperare cupimus, niſi ut major effectus utilis, ſcilicet aeris quantitas, obtineatur: aſt illa obtinetur tantum exceſſu virium impenſarum ad pectus movendum, ſupra vires reſiſtentiis æquilibrandis adhibitas; ergo minor effectus obtinetur ab iiſdem virium impenſis, quod imperfectionis eſt nota; hanc itaque imperfectionem dum percipimus, moleſtia afficimur.

186. Ex hactenus dictis non diffiicils erit explanatio ſententiarum, quas *divus Senex in Coacis de reſpirandi difficultate*, *cap.* 9. protulit: „ Reſpiratio frequens & parva inflammationem „ & laborem ſignificat partium ſpirabilium; at „ vero magna & rara delirium aut ſpaſmum „ (171, 174.) Frigidus anhelitus eſt lethalis: „ tum magnus foras efflatus, intro parvus, & „ contra, foras parvus, intro magnus, peſſimus „ eſt, ſane & mortis propinquus. *ut in ſtertore* „ *Agones*. Quin etiam tarda, velox, obſcura, „ duplex intro revocatio; qualis cernitur in iis „ qui ſuper inſpirant, " id eſt: „ reſpiratio „ in acutis inæqualis, tarda in iſpirando, velox „ in expirando, obſcura, ſeu inconſpicua, re„ vocata duplex ſive ſinguloſa: " Spiratio autem libera in omnibus quæ cum febre acuta ſunt, & in iis etiam, quæ quadraginta diebus judicantur, præclare ad ſalutem apparet, & facit.

CLASSIS QUINTA.

ANHELATIONES,

Morbi diſpnœici, *Eſſouflemens*.

ANHELITUS, ut vocat *Ettmullerus*, *vel anhelatio*, ut loqui amat *Plinius*, eſt frequens & difficilis reſpiratio, ſeu agitatio pectoris pluries intra datum tempus repetita. Sic anhelant qui velociter ſcalas aſcendunt, aut qui currunt, ita ut cum ſani & quieti vigeſies in minuto inſpiremus, ſi cucurrerimus velocius, quadrageſies eodem tempore reſpiratio iteretur.

Reſpiratio anheloſa eſt neceſſario difficilis, ſeu laborioſa; quippe cum vires motrices ſolito majores requirat, adeoque abſumat, animaque a virium motricium impenſa ſolito majori metuat debilitatem, ſi paulo diutius perſeveret, ſeu ſi coacta ſit, hinc moleſtiam percipit: moleſtia autem percepta a reſiſtentiis motui cupito oppoſitis, aut a percepta neceſſitate motus, cui exequendo vires non ſufficiunt, vocatur *difficultas motus*; ergo anheloſa reſpiratio quæ a libertate non excitatur, ſimul difficilis eſt.

Difficultas reſpirandi creſcit in majori ratione quam frequentia; ſic ſi reſpiratio duplo, triplove frequentior evadat, difficultas major evadit, quam dupla vel tripla, quippe difficultas creſcit ut virium impensa, ſi cætera ſint paria; ſed virium impenſa creſcit ut quadratum velocitatis motus; cum itaque frequentior duplo non poſſit eſſe reſpiratio ſub pari altitudine, quin motus velocitas ſit dupla, seu quin muſculi reſpiratorii intra idem tempus bis idem ſpatium ſe contrahendo percurrant, omnino neceſſum eſt ut vires impensæ quadruplo majores ſint; & cum reſpiratio ſub pari altitudine triplo frequentior eſt, vires novies majores impendi neceſſum eſt, quod ſummam ſecum importat difficultatem,

Difficultas ſub pari virium impenſa eo major eſt, quo anima vel propriæ debilitatis, vel periculi immiuentis ſive realis, ſive imaginarii, magis eſt conſcia; nam cum difficultas ſit moleſtia, & anima eo magis moleſtiam ſentiat, quo magis propriæ debilitatis, & ſimul agendi neceſſitatis eſt conſcia, necnon quo magis eſt meticuloſa, evidens eſt reſpirandi difficultatem ex hiſce principiis intendi debere: ex hoc ultimo principio potiſſimum pendet dyſpnœa hyſterica & hypochondriaca, ſeu quam animi pathemata excilant ex levi oborta in organis reſpirationis reſiſtentia; ſic ſi ſomniemus nos a corpore quodam, aut fele, aut cacodæmone opprimi, ut ephialticis accidit, inde exſurgit difficultas reſpirandi maxima, quæ tamen avaneſcit ſtatim atque ſomnium illud diſcutitur, cum difficultas a ſolo metu procedat.

Reſpiratio *velox* dicitur ea in qua magnum ſpatium in pectoris vel dilatatione, vel conſtrictione intra datum tempus percurritur, aut cum intra minus temporis intervallum major eſt pectoris dilatatio & conſtrictio; illa vero tanto majorem virium impenſam exigit, quo majus ſpatium percurritur, & quo minus temporis intervallum adhibetur, ejuſque proinde difficultas creſcit ut velocitatis quadratum.

Si itaque reſpiratio creſcat quoad frequentiam, ſeu numerum reſpirationum in dato tempore, & ſimul quoad velocitatem cujuſvis inſpirationis vel exſpirationis, maximopere creſcet virium impenſa, proindeque difficultas; quæ quidem ſcrupuloſe attendenda ſunt, ut intelligamus angorem, & miſerrimam aſthmaticorum moleſtiam, cum vel minimum, vel velocitatem, vel frequentiam jam nimium magnam coguntur intendere, ut cum fores occluduntur, aut ignis accenditur, vel pectus ſtragulo ponderoſiori cooperitur, aut pectoris cavitas ſitu incommodo vel minimum anguſtatur, illi non minus diſcruciantur metu, ac ſi animam illico exhalare ſe perciperent.

Aſthmaticus in paroxyſmo ita metuit ne reſpirationem intendere cogatur, ut alta voce loqui non audeat, ſed loqui coactus voces per anhelitus ſuos tantum exprimat, ac morulis interpolet; quippe ad tonos vocis exprimendos neceſſum eſt velocitatem majorem aeri, adeoque organis reſpirationis imprimere, & ut preſſe loquamur, velocius reſpirandum eſt quam ut interpoſitis morulis verba proferamus: rauca eſt ejus vox, ob laxatum chordarum vocalium tonum; ideo autem laxantur chordæ vocales, ut glottis ſit magis patula, adeoque ut reſpirari poſſit aer facilius, non adaucta ejus velocitate; quæ certe adaugeri non poteſt, quin vis muſculorum reſpirantium augeatur, inde vox quidem tantum gravis eſt; ſed in hac laxitate ſimul rauca evadit, quia negligentet laxatæ chordæ vocales uniformem tonum obtinere vix poſſunt, cujus defectu diſſonant, vox autem gravis & diſſonans rauca eſt.

Aſthmatici exſpuere, nares emungere, deglutire metuunt; quippe ad hos motus edendos neceſſum eſt reſpirationem intendere; verum jam nimis eſt intenſa præ robore ſuperſtite potentiæ motricis, & ſi ultra augeatur virium diſpendium, metus eſt ne facultas exhauriatur, proindeque ne mors accedat, unde non niſi coacti ab alia neceſſitate, & ut majus malum fugiant, cauteque ſimul exſpuunt, nares emungunt, cibos deglutiunt.

Si intra tracheam cadaveris aqua immittatur quantum pulmones capere poſſunt, mirum certe eſt quot aquæ urcei infundantur antequam aqua regurgitet; verum pro diverſo corporis ſitu major eſt, vel minor illa copia; nam ſedenti cadaveri multo minor ingurgitari po-

ri poteſt copia; quam ſtanti, quia ſedenti diaphragma multo minus deorſum delabitur; ſi exenterato abdomine & ſtante cadavere acqua repletur thorax, videbimus diaphragma, cujus poſitura erat antea in linea ambas mammarum papillas jungenti, non ſolum ad epigaſtrium & ad coſtarum ultimarum finem diſtendi, verum etiam ejus ambo latera, veluti magnas nates hemiſphæricas, ſenſim deorſum protrudi, ita ut ultra umbilicum delabantur; ſi vero funiculo conſtringatur tunc trachea, & horizontalem ſitum cadaveri conciliemus, minus quidem deorſum protuberabit diaphragma; ſed trachea multo magis erit diſtenſa, adeoque intus compreſſa.

Ex hoc experimento ſequitur multo majorem eſſe pectoris ampliationem, quæ fit a diaphragmatis deſcenſu, quam quæ a coſtarum diductione dependet, adeoque multo magis ſublevari dyſpnœicos a diaphragmatis libera depreſſione, quam ab alia cauſa; inde neceſſitas poſituræ corporis vel ſaltem pectoris verticalis; quippe in ſitu verticali viſcera abdominis deorſum proprio pondere delabuntur quantum fieri poteſt, & ſimul arcus abdominis, quantum maxime fieri poteſt, extrorſum eminet; hinc tanto majus diaphragmatis deſcenſui ſpatium conceditur, hinc partim fit ut miſer aſthmaticus in lecto reſidere nequeat, & per multos dies, imo menſes, erecto ſaltem trunco dormire cogatur, atque quandiu facultas conſtat, ut initio acceſſus, ſtet, e lecto exiliat, & uſquequo robore deficiente jacere neceſſum ſit, a decubitu abſtineat, atque decumbens ſitum verticalem trunci ſuſtineat.

In illo ſitu pulmones ſuſpenſi non magis premuntur ab uno latere quam ab altero per ſuum pondus, adeoque liberius ab aere expanduntur, ſeu plus aeris recipiunt; ſi vero æger pectus inclinet, illico unus pulmonis lobus proprio pondere alterum aggravat, unde difficultas reſpirandi major; aſt omnium maxima eſt difficultas ſi pectus reſupinetur, quia in illo ſitu horizontali ſupino, non ſolum proprio pondere pulmo verſus dorsum gravatur, verum, quod majus eſt incommodum, abdominis pondus diaphragmati incumbit, viſceribus hac illac proprio pondere diffluentibus & diaphragma acclive potiſſimum prementibus: in illo ſcilicet ſitu diaphragma eſt planum inclinatum, cui pars ponderis incumbit.

Ex his intelligitur quare aſthmatici ſomno victi, adeoque aliquoverſum inclinare coacti, antrorsum inclinent, & in cathedra dormientes coram tabula, vel fulcro, caput antrorſum ſupra illud fulcrum reponant; in hoc etenim ſitu non ſolum proprio pondere abdomen deorſum labitur, ſed etiam pulmones ſuo pondere diaphragma deprimunt; adeoque, quantum fieri poteſt, maximum, ſuſtentato corpore, conceditur pulmoni ſpatium; circa quod obſervare eſt naturam, a nullo Doctore inſtructam, indicationibus invicem pugnantibus r qualis eſt neceſſitas decumbendi ad ſomnum, & ſimul ſtandi ad reſpirandum, ſolertiſſime conſulere, ita ut mechanices & anatomiæ peritiſſimus nunquam commodiorem pro utroque ſcopo poſituram a priori excogitare potuiſſet: ſic & faber lignarius, licet ignoret quæ de centro percuſſionis detexere nuperi Matematici, in eo manubrii puncto aſciam manu corripit, quo manus maximum cum minimo incommodo ictum incutere valet, ſolius naturæ ductu directus, ſeu experientia confuſe percepta veluti manu ductus: ſic canis qui fores aperire conatur, non juxta cardines eas pedibus & trunco apprimit, ſed longe e cardinibus ubi vecte longiore utens, opus ſuum felicius & facilius abſolvit, quaſi mechanicam edoctus fuiſſet.

Ex dictis iterum patet, cur aſthmaticus quietem pro viribus ſervet, & a motu abſtineat, etiam vigilans; cum enim ambulare, aut ſeſe e loco movere vix poſſit, quin ſanguis ex muſculis contractis expreſſus velocius ad cordis ventriculum dextrum, indeque in pulmones affluat, & quin illico celeriori influxu vaſa pulmonis diſtendat, aerique ſpatium paululum eripiat, ſimulque quin virium ſuarum novam partem impendat, ille novi & frigidi, copioſique aeris avidiſſimus, & virium ſuarum parcimoniæ ſtudioſus, a motu minus neceſſario abſtinere debet.

Quanta ſit aſthmaticis, dyſpnœicisque in genere aeris novi & copioſi inſpirandi cupiditas, in theoria hujuſce claſſis fuſe expoſuimus; illa autem aviditas aeris procedit ex perceptione confuſa neceſſitatis ejus ad vitalem facultatem ſuſtinendam, adeoque ex metu debilitatis cordis, quæ in his circumſtantiis imminet: hoc patet ex pulſu parvo, ſæpe intermittenti; extremorumque frigore, quæ in aſthmatis acceſſu, ſi aliquandiu perſeveret, & fortior ſit, obſervantur; interea dum pulſus cordis frequentia omnino deſtituitur, & reſpiratio crebra & ſublimis eſt. Novi quidem ſcholaſticos hauc pulſus debilitatem repetere, ex eo quod ſanguis parce ex pulmonibus in cordis ventriculum influat; verum minime illis aſſentinr, dum exiſtimant hunc parciorem ſanguinis in cor influxum pendere a vaſorum ſanguiferorum pulmonis anguſtia, quæ ſi adeſſet, febrem, & peripneumoniam excitaret, non vero aſthmaticum acceſſum; illa cordis debilitas ex eo dependet, quod natura vires in pulmonibus agitandis impendens parcius cordi movendo incumbat, & tantum exigua quæ ad vitam ſuſtinendam vi ſufficit; ſi enim plus virium cordi impertiret quam ad vitam qualemcumque ſuſtinendam opus eſt, cum facultas jam ſit exhauſta, ea ad pulmones exagitandos non ſufficeret, adeoque mors in promptu eſſet, cum eatenus ſanguis per pulmones circulari poſſit quatenus ſuſtinetur reſpiratio, atque ad eam in caſu aſthmatis ſuſtinendam multum virium impendi neceſſum ſit; non ſecus autem ac cum vaſa ſanguifera obſtruuntur, natura cordis vires intendit, & vires avertit inutiles ab artubus, ut urgentiori neceſſitati occurrat: ita cum infarctis bronchiis reſpiratio difficilis

cilis evadit, cum ea ſit ad vitam neceſſaria, natura non ſolum motus artuum inutiles ſupprimit, ſed etiam motus cordis fortiores detrahit, & exiguis contenta fere quidquid ſupereſt virium obicibus bronchiorum removendis impendit, ita ut aſthma ſit febris, ſi fas eſt ita loqui, pulmonum, ut febris eſt velut aſthma cordis.

Quod autem natura hoſce motus dirigat & exſequatur, illud evincitur ex affectibus narcoticorum; & ex obſervatione aſthmatis hyſterici. Aſthmatici, ut docet *Floyerus*, & experientia confirmat, caute & prudenti narcoticorum doſi mire ſublevantur, ita ut qui prius velociter & frequenter anhelat, jam ſopitus reſpiret lente & raro ut in ſanitate, quia ſenſatione omni ſopita, natura minus percipit neceſſitatem accelerandæ reſpirationis, & opus ſuum remittit: e contra vero hyſterica vigilans, & ad minimum ſtimulum in pulmonibus expaveſcens, a levi fumo, vel odore gravi, illico pectus ſuum exagitat, ut hunc levem ſtimulum, obicemve eliminet, & tanto impetu reſpirat, ut præfocari videatur; quod ita pendet ab anima, ut ſolum animæ pathema inſultum illum excitet. Sic obſervante *Helmontio* mulieres hyſtericæ ex contumelia, vel jurgio ſæpe aſthmatis acceſſum incurrunt, proindeque ſine materiali principio, & pituita viſcoſa pulmones infarciente, quam Humoriſtæ Scolaſtici in omni aſthmatico præexiſtere ſupponunt, licet, obſervante *Helmontio*, *Horſtio*, *Floyro*, aliiſque, in aſthmaticorum, ut epilepticorum cadavere, nulla quandoque organorum, aut humorum labes reperiri poſſit, & hic uterque morbus in motu vitioſo ſolum ſæpe conſiſtit.

Fuſe explicuimus in theoria hujuſce claſſis quid naturam ſollicitet ad reſpirationem in fugacibus anhelationibus magnam & velocem, in diuturnis vero frequentem & parvam inſtituendam: majori ſcilicet virium parcimoniæ conſulit, cum facultas eſt imminuta, vires vero liberalius expandit cum integra eſt; & ſimul quantum fieri poteſt, & opus eſt, aeris novi, frigidiuſculi, ſeu elaſtici copiam inſpirationi ſuppedit; ea autem aeris frigidiuſculi quantitas tanto major eſſe debet, quo major eſt pulmonum calor, & iterari debet eo ſepius inſpiratio, quo ſingulis vicibus minus aeris, aut minus elaſtici, excipitur.

Sive aeris ſpirulæ elaſticæ cum ſanguine miſcendæ ſint, ut putat *Borellus*, ſive fluidum electricum in aere elaſtrico copioſum, & fluidi nervei veluti pabulum ſit per pulmones hauriendum, quod veroſimile eſt; ſive demum ope aeris pulmones debite expandentis promovendus ſit in cordis dextrum ventriculum, & ſic conſervandus ſanguinis circuitus; natura reſpirationis pro neceſſitate augendæ, vel iterandæ eſt avidiſſima, quaſi ſenſu quodam confuſo ejus neceſſitatem perciperet, ut perſuaſiſſimus ſum, & *Galenus* fuſe docuit: cum nemo ſit qui ſtatim ab ortu & millies in vita non ſit expertus quod a retardata, ſuppreſſa, imminuta reſpiratione in præcordiis naſcatur moleſtia, quæ ab obice ultra pauca ſecunda verſeverante creſcit, & brevi tempore intolerabilis evadit, ut experiri quiſque poteſt in animali, cui reſpiratio ultra aliquot temporis ſecunda præcluditur: illud enim totis viribus ad hunc obicem removendum inſurgit, quod certe machina inanimis nunquam faceret, & nullus mechanices vel leviter gnarus unquam ex legibus motus ſine principio ſentiente & movente intelliget.

Abſit ut quis judicet me in morbis conſtantibus, animæ tantum conatus, & impetus, exceptis morbis hyſtericis, ſimilibuſve incuſaturum eſſe: quippe illi conatus naturæ fere ſemper principium materiale & labem in organis, fluidiſve ſupponunt, cujus occaſione illi excitantur; verum non inde ſequitur, ut Mechaniſtæ contendunt, nullam habendam eſſe principii ſentientis & moventis rationem, & tantummodo de reſtituendo fluidorum & ſolidorum ſtatu cogitandum eſſe, cum ne quidem ille ultimus ſcopus attingi queat ſine principii ſentientis & moventis concurſu: natura ſiquidem prima ſæpe ſola, ſed artis etiam auxilio adjuta, morbis medetur; ut febris eſt opus naturæ materies morbificas e viis circulationis removere, eaſque corrigere conantis, ita & anhelatio eſt conatus ejuſdem principii vitalis obices reſpirationi & aeris ſuſceptioni oppoſitos abigere ſatagentis; nihil perniciofius eſt quam ſi febris deſit ubi ob ſarcinam materiæ morbificæ eliminandam per ſudores & perſpirationem requiritur, ut in peſtilentialibus & gangrænoſis morbis; ita nihil eſt funeſtius, quam apnœa ſeu quies organorum reſpirationis, ubi circulatio ſanguinis languet in pulmonibus & vivifici aeris inſpiratio eſt neceſſaria; unde pro inaudito habetur apud omnes ſi æger apnœa affectus & inde in ſyncepem lapſus, ac pro mortuo habitus quandoque revixerit, quippe vix centeſimus lethum effugit, quia reſpiratio ad vitam uti ſignum; ita uti concauſa, omnino natis animalibus non amphibiis eſt neceſſaria.

Verumtamen obſervandum eſt reſpirationem aliqualem ſupereſſe poſſe, quæ tamen in ſenſus Medici non incurrat, ut jam dudum *Pitcarnius* oſtendit; quippe cognoſcimus reſpitationem potiſſimum ex ſpatio quo pectus dilatatur vel conſtringitur intra breve tempus; illud vero ſpatium eſt ad volumen aeris hauſti in ratione ſubtriplicata, ita ut ſi ſpatium illud creſcat duplo, triplo, octies, vigeſies ſepties creſcat volumen aeris auſti; ergo poteſt illud volumen creſcere aut decreſcere quam maxime, vel ſaltem ſufficienter, intereadum ſpatium, quod eſt index reſpirationis, ita exiguum eſt, ut in ſenſus non incurrat; præterea ſicuti motum indicis in acu horarum horologii non percipimus, quia intra longum tempus exiguum ſpatium percurritur, ita ſi tardior ſit inſpiratio, vel expiratio quælibet, licet æque ampla ac in

ſtatu ſano, illa dum ſit, nullatenus a nobis percipiatur.

Contemplemur hominem qui libere prius & expedite pectus ſuum amplians & conſtringens ſubito ecſtaſi vel catalepſi corripitur; illico ob nimiam animæ alio attendentis diverſionem, ita retardatur pulſus, & reſpiratio, ut vix pulſus, nullatenus vero reſpirationis motus percipi poſſit: nec mirum perſiſtere vitam cum reſpiratione tam exigua, quippe ſanguis in illis caſibus; veluti frigidus & coagulatus, lentiſſime circulatur, adeoque friget in pulmone; cum autem ſanguis friget in pulmone, vix ulla reſpiratione indiget animal; ſic qui ſummum frigus in aquis immerſi experiuntur reſpiratione omnino deſtituti, poſſunt tamen aliquandiu vivere; & qua portione calor, & ſanguinis velocitas reſtituuntur, eadem creſcit neceſſitas velociter & frequenter inſpirandi, ut clamantibus, currentibus accidit,

Hinc fit ut aſthmatici a refrigerantibus juventur, a calidis vero lædantur, ut expertus docet *Floyerus*; quæcumque enim calorem ſanguini, eive velocitatem novam conciliant, ea pari paſſu novi aeris, ejuſque copioſioris inſpirandi neceſſitatem imponunt; ſed difficilimum eſt inſpirationem ultra certos limites accelerare aut adaugere, ut vidimus in theoria hujuſce claſſis, ſeu magna virium impenſa ad hoc requiritur, ergo & periculum exhauriendæ facultatis, ſeu mortis obeundæ imminet, quod natura mirum in modum horret & averſatur, hinc moleſtia & angor incredibilis. Interea tamen refrigerantia quæ ſanguinem inſpiſſant, aſthmaticis noxia ſunt, quippe, ſi hinc juvent, aliunde nocent, moram ſanguinis circulo injicientia, cruorem inviſcantia; adeoque huic duplici ſcopo ſatis eſt faciendum, ſcilicet ut fervor ſanguinis contemperetur, qui auget diſpnœam, ut accidit in febribus & phlegmaſiis omnibus acutis, & ut ſimul fluxilitas ejus conſervetur, vel augeatur, quod propria experientia didicit *Floyerus*.

Errant itaque illi in therapeia aſthmatis qui falſa theoria ducti nihil aliud exiſtimant ſibi agendum eſſe quam ut pulmonarium vaſorum laxitatem tonicis augeant, & ut viſcoſa phlegmata calidis & incidentibus reſolvantur; cum e contra ſæpius robur eſt facultati & ſolidis detrahendum, & fervor ſanguinis compeſcendus, & impetus quandoque fluidi nervei narcoticis refrænandus; felices ſunt ægri quod natura eos ſapientius ſæpe dirigat quam Medici falſa theoria imbuti; & eatenus illi Medici felices ſortiuntur eventus quatenus empyrici ſunt in praxi, ſuæque theoriæ vel immemores, vel iterato errore eam ad praxim inflectunt, ut qui non regulæ parietem, ſed parieti regulam accommodat; cum tamen regula parietis exſtructionem dirigere deberet.

Theoria vera ea eſt quæ ex obſervatione repetita, accurata & ſolido inde ratiocinatio tanquam corollarium deducitur, ut norunt mathematici, qui theoriam Aſtronomiæ, hydraulices, mechanices callent, & continuis obſervationibus ſcrupuloſe emendant; falſa vero eſt quæ non conſulta experientia nec adhibito rigoroſo ratiocinio excogitatur, quales erant in phyſicis ferme omnes theoriæ Carteſianæ, in ſcholis Medicis exceptæ; pauciſſimorum morborum theoriam veram poſſidemus, & tamen omnes morbos explicare temere præſumimus, ne coram ægris & ſemidoctis hærere aut ignorantiam noſtram fateri cogamur, quanto dignius foret probo viro errorem ſuum, ignorantiamque profiteri, ut de aſthmate agens profitebatur *Helmontius*: *agnoſco*, ait ille, *me larvas & pallia morbis obtendiſſe, ſanaſſe neminem, deluſiſſe vero quotquot ſe meæ ignorantiæ confiſi ſunt, & impenſe demiratus ſum, quod ſcolæ tantorumque ingeniorum acumina falſis priorum perſuaſionibus nondum valedicere potuiſſent.*

Theoria Antiquorum, ut *Galeni*, *Sennerti*, *Riverii*, in hiſce morbis multo ſimplicior & ſolidior, ſeu mechanices principiis magis erat conſona quam Neotericorum; illi quippe ubi motus pectoris citatiores, vehementiores cernebant, ægrumque expectoratione, aeris frigidi inſpiratione levari percipiebant, naturam in his morbis hoſce conatus moliri, & in bonos fines dirigere intelligebant. *Galenus* tria in reſpiratione conſiderabat, *facultatem* ſcilicet *motricem*, quam a voluntate animæ non diſtinquebat, ita tamen ut eam a neceſſitate cogi putaret; dein *utilitatem* ſeu neceſſitatem reſpirandi ad vitam; tertio demum inſtrumentorum ſeu organorum *diſpoſitionem*.

Omnis motus, ait ipſe, fit a facultate animali, velox autem motus ſupponit eam facultatem integram, robuſtam, quæ ad agendum excitatur a perſpecta utilitate, modo tamen inſtrumentorum diſpoſitio non repugnaverit: ſi vero urgeat utilitas velociter reſpirandi, tunc ſi facultas paulo debilior fuerit, ea non magnitudine, ſed in frequentia auget reſpirationem, maxime ſi doleant organa, quia votum ſuum explet facultas per denſam reſpirationem, nec tamen dolorem ita intendit ac permagnam intenderet, & quod deficit ex reſpirationis magnitudine, numero reſpirationum adaucto compenſat. *Vide* ejus doctrinam libro *de dyſpnœa & de pulſibus*, ubi clariſſime explicat cur in dolore pectoris reſpiratio ſit frequens & parva, in delirio & vacillatione mentis rara, & magna ac inordinata. *Floyerus* vero cum per viginti annos aſthmatis ſui curandi gratia conſuluiſſet tum Neotericos omnes tum Veteres, demum iſtorum praxi adhærendum ſibi eſſe cenſuit, tentatis prius ſingulis; quod oſtendit Medicinæ reformationem a Carteſianis inſtitutam tum in theoria tum in praxi, artem illam potius retardaſſe, quam promoviſſe, quoad multos morbos.

Qui morborum claſſes a ſede anatomica repetunt, morbos hujuſce claſſis fere omnea pulmonibus tribuunt, ut aſthma, diſpnœam &c.

verum

verum ſola theoria vera poteſt præcipuam morborum ſedem aſſignare ; & licet ſymptomata in morbis ejuſdem generis conveniant, non certum eſt ſpecies ejuſdem generis eamdem ſedem obtinere, quod exemplo aſthmatis apparet ; cum enim aſthma humidum facile omnes pulmonum vitio, tanquam ſedi principii morbifici, adſcribant, aſthma tamen ſpaſmodicum, hyſtericumque muſculis ipſius thoracis convulſis & irritatis tribuere non dubitant plurimi, ut *VVilliſius* ; aſthma ſtomachicum ipſi ſtomacho, ut aſthma nocturnum ſeu phialtem cerebro alii tribuunt ; pluries etiam accidit ut pro aſthmate pulmonari habiti ſint morbi quorum principium poſt cadaveris ſectionem vel in cavo thoracis, vel in mediaſtini, vel in ſtructura ipſius pectoralis caveæ adeoque extra pulmones inventum eſt ; nihil itaque difficilius eſt quam ſedem morborum ante cadaveris ſectionem determinare ; ergo valde temerarium eſt morbos a ſede cognoſcendos præbere.

Quoniam in dyſpnoicis morbis frequens eſt, vel velox reſpiratio ſeu muſculorum pectoris contractio, eaque involuntaria ſeu coacta, evidens eſt eatenus eos morbos ab ſpaſmodicis diſcrepare, quatenus organa reſpirationis, non vero organa motus localis artuum, afficiuntur ; itaque illi morbi a convulſivis non eſſentialiter diſcrepant ; ergo indicatio claſſis eadem eſt, ſcilicet conatus naturæ, ſi effrænes ſint, & inutiles, ut accidit in anhelationibus hyſtericis a pathemate animæ oriundis, illi compeſcendi narcoticis, ſi auxilia moralia & exſpectatio in his valde neceſſaria non ſuffecerint ; ſi vero illi motus langueant, utileſque cenſeantur ad corrigendam vel eliminandam materiem morbificam, excitandi ſunt & ſuſtinendi per auxilia diætetica, & pharmaceutica ; ſi vero inutiles ſint, ut cum a gibboſitate, aut prava pectoris conformatione dependent, illi conatus ſunt emollientibus, laxantibus, anodynis compeſcendi, maxime vero ſi effrænes ſimul & noxii ſint, in quo caſu phlebotomia, diæta tenuis & narcotica conveniunt ; aſt ſi moderati ſint & utiles, tunc juvandi ſunt, in quo caſu potus diluens, medicamina materiem morbificam concretam reſolventia, viſcoſam diluentia, potiſſimum bechica, tum incidentia, tum lenientia, conducunt.

ORDO PRIMUS.

ANHELATIONES SPASMODICÆ,

Paſſiones ſpiritualium partium Gordoni ; *exſpirationis vitia* Etmulleri ; Gallice *Souffles convulſifs*, *Leſions de l' Expiration* ; *Eſſoufflemens convulſifs*.

Sunt morbi ſeu potius ſymptomata minoris momenti, fugacia, ſed repetita, quorum maxima pars conſiſtit in ſonoris & ſpaſmodicis exſpirationibus ; ſolus enim ſingultus ſonitum edit inter inſpirandum. Ambigunt illi morbi inter ſpaſmodicos & anheloſos morbos, atque plurimi, ut tuſſis, oſcedo, ſtertor, ſternutatio, alios morbos comitantur, nec proinde ſunt ſymptomata horum præcipua.

Theoriam hujuſce claſſis Hippocraticam & vere mechanicam tradidit *Duretus in annotatione ad Hollerium de Aſthmate & de tuſſi*, quæ Neotericorum ætiologiam longe antecellit, & ſimpliciſſima eſt.

I. EPHIALTES ; *Cochemar*.

Sic dicitur ab *epi* & *allomai* ſupra inſilio, quia æger ſomniat quoddam animal ſupra ſuum pectus inſilire.

Pnigalion a *Themiſone* vocatur a ſuffocatione comitante, item & *Pnigamon*, ut ab *Aureliano Epibole* quaſi jactum deſuper ; ſunt enim qui ſe ſuffocari ſomniant a ſuperinjecto pondere ; a *Dioſcoride Pnigmon upo ephialton* ; a *Plinio Ludibria Fauni* ; quod enim Faunis tribuebant Romani, noſtrates quibuſdam maleficis nuctu vagantibus geniis tribuunt, ut Antiqui dæmonibus laſcivis, incubis, ſuccubiſve adſcripſerunt, unde *incubus* & *ſuccubus* etiam hic morbus vocatur, Gallice *Incube*, Lugduni *Chauchevieille*, aliis ut *Galeno*, *Epilepſia nocturna*, *aſthma nocturnum*, &c.

Genus eſt morbi periodici, noctu vel dormientes afficientis, cujus præcipua ſymptomata ſunt ſumma anhelatio cum inſomnio corporis cujuſdam pectus comprimentis.

Illius morbi inſultus potiſſimum aggreditur eos qui ſupini dormiunt, reſpiratione querula, gemebunda, anxia ſeſe manifeſtat, & ſtatim atque æger e ſomno excitatus eſt, ſomnium & morbus evaneſcunt.

Anima, ait *Hippocrates*, dum homo ſomno indulget, vigilat & cuncta corporis munia obit ; hoc apparet in ephialte ; quippe non ſecus ac anima inter dormiendum admonita de ſeminis acrimonia in veſiculis hanc ſenſationem verſans conjungit cum ideis ſociis ſeu eam ſenſationem concomitari aſſuetis, nec non conſequenter libidinem explere cupiens mentulam erigit & actum venereum exſequitur, ita ſtatim atque eſt in organis reſpirationis quidam obex, quo reſpirationi reſiſtitur, facile deluditur phantaſia & conjungit cum hac ſenſatione ideam vel cacodæmonis inſilientis, vel felis aut canis pectus opprimentis, aut maleficæ vetulæ ſtrangulantis, unde excruciatus metu, ſomnians, ſeſe exagitat, ſudat, ejulat, quantum ſomnus gravis permittit, quo ſomno excuſſo errorem ſuum agnoſcit ephialticus & convaleſcit.

In hoc caſu obex pectoris motui oppoſitus determinat ſomnium, aſt certum eſt a ſomnio quandoque prævio determinari ſuffocationem ; & memini me pluries ſomniaſſe, dum junior eram, felem lectulum meum conſcendere, nec ullatenus me ſuffocari, niſi poſtquam imaginatus forem illam felem a pedibus ad pectus meum inſilire ; adeoque ab illo ſomnio determinabatur ea ſuffocatio, non a ſuf-

ſuffocatione ſomnium, ut vulgo putatur; atque ex hac obſervatione ſequitur imaginationem ſine ullo vitio corporeo in pectore ſufficere ad graviſſimam dyſpnœam inducendam cum febre, ſudore, angore, multo majoribus quam ſi cauſa, quam imaginamur, reapſe in nos ageret.

Illud etiam notatu dignum quod illis, qui nos ſuſpenſos diu detinent, & ſimul valde attentos per ambages ſermonis quemdam gravem caſum prænunciantis, exprobrare conſuevimus quod nobis ephialtem excitent, quia ſcilicet attentio animæ gravior ita reſpirationem in nobis cohibet aliquandiu, ut dein anheloſe & anxie reſpiremus, cum pectus & attentionem laxemus.

1. *Ephialtes plethorica* Craanen; P.

Ea eſt quæ a plethora commota, calore lectuli, ſtragulorum pondere, auſtro potiſſimum flante, ſupine dormientibus accidit, maxime ſi a vitu lautiori, & ſimul ſanguifluxuum ſuppreſſione, plethora intendatur; nihil enim eſt facilius quam quod ſub illis circumſtantiis, ſanguine cerebrum impetente excitentur ſomnia quæ in aliis panophobiam, in illis libidinoſam gonorrhœam, in iſtis ephialtem inducent, maxime ſi propter debilitatem præviam pulmonum ſanguis in illis ſtagnet.

Ea ſpecies phlebotomia, victu parciori, abſtinentia a cœna, decubitu laterali, capite magis erecto prævertitur.

2. *Ephialtes ſtomachica* Riverii. *Epilepſia nocturna* pluribus; P.

Ea eſt quam pondus ventriculi, alimentis nondum digeſtis turgidi, diaphragmati incumbentis, cerebro ſimul per chylum craſſum, copioſum, quo ſanguis inſpiſſatur infarcto, determinat; qui excitantur ab exceſſu ciborum linguam habent ſordidam, ructus, nauſeas, capitis gravitatem: illa accidit crapuloſis qui ſtatim a paſtu cubitum eunt, maxime ſi capite horizontali, truncoque reſupino jacent; hic affectus pueris eſt magis familiaris quam adultis; potiſſimum vero voraces infeſtat; quoad vero objectum ſomnii, illud variat pro moribus ægri, ſi quis enim ab ancillis exceperit fabulas quas de pravis geniis, lemuribus & faunis narrant vetulæ, is a ſimilibus monſtris ſe opprimi, conculcari, aut libidinem explere ſomniabit; qui de felicibus, ſimiis, aliiſque malignis animalibus ſimile metuebant in vigilia, ab hiſce impeti ſe ſomniaturi ſunt.

Cura exit emeticum, catharticum, victum parcum, abſtinentiam a cœna, vino, carnibus leporinis, liquoribus ſpirituoſis; & ſi langueat vis coctrix ſtomachi, ſtomachica amara, kinkina, rheum, aloe optime conducunt.

Iſta ſpecies ab ebrietate & voracitate, potiſſimum a veſpertina crapula procedens eſt omnium frequentiſſima, & pro diverſo ægri charactere, variant inſomnia & ſedes ſymptomatum; Laſcivi venereum actum: Militaris a *Timao* obſervatus ab hoſte ſtrangulari; amicus quidam meus in anguſtiori ſcalarum calle a parietibus comprimi, aliique alia ſomniant; affectus autem fugax eſt & tantum prophylacticam curam exigit.

3. *Ephialtes ex hydrocephalo* Lottichii obſerv. lib. 4. obſerv. 3. Boneti Sepulchet. T. I. p. 180. obſerv. I. Lovver. de corde cap. I. C. P.

Poſt nocturnos terrores, incubique inſultus varios, juvenis melancholicus vertiginoſus capite & viſu debilis obiit, repertum cerebrum quoad venulas nigricans, ſanie ſuffuſum, & in ſinu muco turgidum; æger capite ſemper in latus ſiniſtrum inclinabat. Duas alias obſervationes refert *Bonetus* de ephialticis in quorum cerebro ſinus aqua diſtenſi erant; inde orta opinio ſedem ephialtes eſſe quartum cerebri ſinum in quem ſupino capite ſerum illud influens morbum inducit; verum rariſſimum eſſe hoc ephialtes principium judico; nihil vulgatius quam ſerum in ſinubus cerebri reperire, ſi longo poſt mortem tempore aperiatur cadaver, quo longius, eo uberius invenietur ſerum. Academicus Oxonienſis, quem memorant, hydrothorace ſimul laborabat & incubo, in quo caſu ſigna hujus ſpeciei facilius obtineri poſſunt. Hydrogoga autem, ſetacea, diuretica conveniunt: *Lovverus* vero qui ſemper in ephialticis hydrocephalum ſuſpicatur a vero procul abeſſe videtur.

4. *Ephialtes verminoſa* Ettmulleri de incubo. P.

Illa ſpecies in ipſo ventriculo ſedem habet, quatenus infans, in cujus ventriculo vermes repunt, facile ſomniare poteſt adeſſe in epigaſtrio quidpiam quod ipſum perterrefaciat; terror autem vehemens a ſimili phantaſmate verum ephialtem inducit; ſuffocantur enim qui ſubito terrore percelluntur.

Indicatio curativa per ſe patet.

5. *Ephialtes tertianaria* Foreſti l. 10. obſ. 52. P.

Pavor & ſymptoma quoddam mirabile partim incubum, partim epilepſiam imitans, tertio quoque veſpere recurrens, ab hora nona ad undecimam perſeverans. Puella novennis tertia quaque die febris inſtar corripiebatur paroxyſmo, ſcilicet totius ventris & thoracis conſtrictione cum reſpirandi difficultate, oculis manentibus apertis & in unum locum continuo converſis; manibus quid fortiter arripiebat, ut facilius reſpiraret; interrogatis non reſpondebat; interea mente conſtare videbatur, vigilabat, multum ſuſpirioſa erat, venter attollebatur cum maxima thoracis anguſtia, difficili reſpiratione, anhelitu frequenti, oppreſſa, loqui non poterat.

6. *Ephialtes Hypocondriaca* Ettmuller. de aeris inſpiratione; Vide Schenkium; *Incubus vigilantium* Rhodii centur. I. obſer. 54. P. L.

Familiaris dicitur ephialtes hypochondriacis, melancholiciſque, & talem fuiſſe illum ſacrificum puto, qui minime ſuum errorem agnoſcens, firmiter perſuaſum habebat ſe a vetula ſibi cognita qualibet nocte adiri, & ad ſuffocationem uſque comprimi. Affinem hiſtoriam & hanc ipſam ſatis curioſam vide apud *Foreſtum lib.* 10 In illa ſpecie emetica nociva cenſentur, maxime ſi hyſteria adſit, ſi flatulentia & ſic.

& ſiccitas inteſtinorum; illi quidem flatus poſſunt diaphragma premere, & in cerebro ad delirium prono, apud homines meticuloſos, non bene mentis compotes, inducere delirium, quod noctu incipit & in dies extenditur. Illa ſpecies antiepilepticis curatur, maxime ſemine pæoniæ, aniſi, nec non cinnabari.

Hæc ſpecies non ſemper triſtia mentis objicit phantaſmata. *R. I. Fortis* curavit puellam, quæ a viro minime ipſi ingrato comprimi ſe ſomniabat, ſed ab hoc imaginario concubitu evigilabat, cum ſenſu ponderis in pectore, voce, reſpiratione interceptis, magna anxietate, madore faciei & cervicis gravitate. Similem in viro caſu narrat *Craanem*; de ſe ipſis *Heurrinius*, *Foreſtus*, &c.

Silimachus quidam narrat plurimos ex iſta paſſione, veluti lue contagioſa, Romæ quondam fuiſſe confectos, ut refert *Cælius Aurelianus* de incubone quem inter tardas paſſiones recenſet; hæc autem ſpecies non ſatis certa eſt.

II. STERNUTATIO. *Eternuement*.

Violenta, ſonora, & ſubitanea exſpiratio in nares poſticas immiſſo aere, quos nares everruntur, cum convulſiva capitis & trunci concuſſione, *Sternutamentum* eſt, cujus interventu natura quidquid membranam pituitariam moleſtat excutere, & cum muco narium eliminare contendit; ſternutamentorum vero, tum intenſitate, tum frequentia incommodorum, ſeries morbum conſtituit. *ſternutationis* nomine deſignatum.

Sternutatio plures varietates admittit.

1. *Starnutatio catharralis*, ſeu a cohibita interna narium perſpiratione, ut frigore. 2. *Starnutatio rubeoloſa* a puſtulis morbilloſis intra nares germinantibus. 3. *Sternutatio a ptarmicis* violentis, ut a ſucco elaterii, quem ruſtici quandoque infauſte attrahunt naribus ad auriginem ſanandam, unde viſi ſunt ad mortem uſque cum hæmorrhagia narium ſternutaſſe; puſtulæ quandoque acrus, & rodentes intra nares obortæ duriſſimam ſternutarionem proritant. 4. *Sternutatio a vermibus* intra ſinus frontales genitis etiam aliquando obſarvatur, cujus ope ipſi vermes, aliaque peregrina foras excutiuntur. Datur & 5. *Sternutatio ſpontanea*, cujus principium nos in praxi ſæpe latet, ut patet exemplis ab *Hildano*, *Amato Luſitano*, aliiſque relatis. Talis etiam 6. *Sternutatio periodica*, qualem videre eſt apud *Mangetum in Bibliotheca practica*, apud *Ephemerides Nat. Curioſ.* Olim etiam viguit 7. *Sternutatio epidemica* ita violenta, ut homines e medio ſæpius tolleret, unde mos ſternutantes ſalutandi irrepſit. 8. *Sternutatio critica*, ſeu ſalutaris, eſt in febribus malignis, teſte *Hippocrate* & *Riverio*, atque rebus etiam deſperatis ſalutem promittit. Hyſtericæ mulieri aut etiam difficulter parienti ſi ſternutatio accidat; bonum ex *Hippocrate*, attamen quandoque præmaturum fœtum excludit, & menorrhagiam ciet importuna ſternutatio, necnon hæmorrhagiam narium. Sternutatio inſalubris eſt in morbis inflammatoriis pectoris, cujus dolores intendit; raro ſternutatio a ptarmicis excitata ſoporoſis prodeſt, utcumque uſitata ſit.

Cura. In omni morbo primo, quantum fieri poteſt, removendum eſt principium, deinde naturæ conatus, ſi effrænis ſit, ut in hoc caſu, compeſcendus eſt, vel alio divertendus. In ſternutatione violentiori phlebotomia apprime conducit; vapor aquæ tepidæ, lactis tepidi inſpiratio, litus ex butyro, decotum emolliens inſpiratum, ut ex ſeminibus mucilaginoſis, radice althææ, in uſum vocanda ſunt; prodeſt etiam plumbum uſtum naribus intruſum quod acre abſorbet.

Conatus effrenes compeſcunt odor opii; naribus exceptus, ipſius etiam tinctura naribus inſpirata, aut doſis ſufficiens deglutita; in ſternutatione periodica ad kinkinam, karabem, aliaque antiſpaſmodica recurrendum eſt.

Divertunt vero naturam ab his conatibus veſicatoria alibi applicata, ut fermentum vetus karabe pulverato adſperſum nuchæ applicatum, ligaturæ & frictiones extremorum, graves nuncii ſupervenientes; ſi vero halitus acidi aeres ex materie verminoſa a primis viis in nares aſſurgant, antihelmintica conducunt.

III. OSCEDO; plurimis *Oſcitatio*; Græcis *Chaſmodia*; *Baillement*.

Eſt repetita oſcitatio; oſcitatio vero eſt diutina, lenta, naturalis exſpiratio cum magno oris hiatu convulſivo facta, & ſæpius pandiculatione corporis & artuum ſtipata, quam brevis & utplurimum ſonora exſpiratio ſequitur.

De oſcitatione fuſe ſcripſerunt *Ill. Comes Buchner anno* 1758. *Michael Alberci* 1737. *Erider. VValther* 1738.

Præcedunt corporis gravitas, laſſitudo, pectoris languor, ſeu inertia, mentis ſtupor, tædium, ſomnolentia, totius corporis torpor, & ignavia, quæ omnia lenta, profunda, diuturna inſpiratione, ſeu oſcitatione diſcutiuntur.

Inter oſcitandum, profunda, ampliſſimaque inſpiratione omnes veſiculæ pulmonares multum expanditur, circulatio per pulmones acceleratur, viſcera abdominis premuntur, oculi illachrymantur, uber fit ſalivæ proventus, auditus gravitas cum aliquali bombo intra caput accedit, tuba Euſtachiana diducitur, loquela impeditur, perſpiratio uberrima cietur, quadam voluptate anima recreatur, ad functiones corporis & animæ homo expeditior redditur.

Mirum certe quod oſcitationem ſimulantes; & pro lubitu incipientes, interea eum motum in progreſſu invitum, coactum, vereque convulſivum eſſe ſentiamus, quod qui alios oſcitantes cernunt, velint, nolint, inſcii, conſcii ad oſcitandum determinentur: natura itaque ſola oſcitationem a libertate inchoatam exſequitur; ipſa tamen libertas eam vel paulum retardare, vel forti nixu prævertere aut coercere poteſt, imo animi pathema ſuperveniens

poteſt

poteſt eam omnino ſupprimere; hinc patet quantum motus convulſivi ab animæ facultatibus dependeant.

1. *Oſcedo partus* Roederer. diſſert. de oſcitatione in enixu 1759. P.

Exitioſum ſymptoma in parturitione ſuperveniens, Cari funeſti prodromus.

2. *Oſcedo febrilis*.

Oſcitationes repetitæ *intermittentium* febrium acceſſus prænunciant, catarrhales & exanthematicas febres invadere deſignant. Sternutationem quondam Romæ epidemicam & funeſtam comitabatur etiam oſcedo ſæpe lethalis, unde mos acceſſit os inter oſcitandum ſigno Crucis communire ex *Polydoro Virgilio*; in morbis hæmorrhagicis oſcitatio metuitur, & ut patet ex Canicidiis convulſiones ethiferas præſagit obſervante Illuſtr. *Buchnero* poſt *Schroderum*. Hic conducunt antiſpaſmodica & kinkina.

3. *Oſcedo ſtomachica*. P.

A largo paſtu ſomnolentia & oſcitatio ſæpe ſuccedunt; cardialgici & colici effectus oſcitationem ſæpe prodromum habent; non pauci ſunt tamen qui prius apepeſia & anorexia laborantes ex oſcitatione ſe melius ſtomacho habere cognoſcunt. Veteres oſcitationem fieri per diſtenſionem ventriculi & œſophagi a vaporibus credidere; mirum quantum ſola experientia in errores inducat. *Paulinus* obſervavit oſcedinem & epilepſiam a vermibus ſtomachi, ſaburraque verminoſa pendentes, & vermifugis ſanatas; infantes recens nati multum & utiliter oſcitant; ſtomachica, cathartica indicantur in hac ſpecie quæ a vitio ſtomachi dependet.

4. *Oſcedo hyſterica*. P.

Paroxyſmus hyſteriæ fere ſemper præcedunt oſcitationes repetitæ. *Hoechſteterus* & *Riedlinus* memorant caſus puellarum, quibus ob ſuppreſſa catamenia oſcedinis paroxyſmi quotidie per longum tempus data hora repetebant, tanta vehementia ut capite dolerent, ægrotarent, & altera mandibula luxaretur: gravidis tum ob catamenia ſuppreſſa, tum ob malacium & ſtomachi ægritudinem, tum ob hyſtericam diſpoſitionem familiaris eſt oſcedo: in hac ſpecie antihyſterica, in gravidis phlebotomia præcipua ſunt auxilia.

IV. SINGULTUS; *Lygmon* ac *Lyngon* Græcis; *Hiccock* Anglis; *Singhiezzo* Italis: Gallis *le Hoquet*.

Eſt præceps, repetita, ſonora & convulſiva reſpiratio.

Cauſa eſt conatus maturæ per repetitas diaphragmatis depreſſiones, quæ circa cardiam moleſtant, excutere contendentis; juxta Galenicos conatus facultatis expultricis ventriculi ejus cauſa eſt.

Principia ſunt quæcumque ventriculum, ejus potiſſimum cardiam; œſophagi extremum, ipſum diaphragma irritant, moleſtant, impediunt; vel cum vel ſine dolore: in quibus etiam tantum valet conſuetudo, ut ſingultus voluntario ecitatus poſſit deinceps naturalis & coactus evadere: nec major irritatio ad hunc ciendum, quam ad pandiculationem, aut oſcitationem requiritur, & ut gravis nauſea ab imaginatione, ita gravis ſingultus ſæpe fovetur aut renovatur, unde patet quam obſcura adhucdum ſit ejus ætiologia.

1. *Singultus accidentalis; Singultus tranſitorius* Frid. Hoffmann Med. Rat. Syſt. de ſingultu. *Hoquet paſſager*. B. P.

Ille eſt qui (a) a cibo non ſatis maſticato, avidius ingurgitato, a paſtu ſicco ſeu in quo non ſatis bibitur; (b) a potu maxime frigidulo; (c) ab aura frigidulcula, *Cl. Tralles Uſus Opii ſalubris & noxium &c. de ſingultu*; (d) a ſpiritus vitrioli olfactione *Hecquet de ſingult. cap.* 15. (e) a fletu *Haller Elem. Pyſiol. T. III.* (f) a riſe; (f) a riſu; (g) a taſſi &c. ortum ducit.

Debetur ea ſpecies cauſis levioribus, fugacibus; hæc vel ſponte ſolvitur, vel cohibita aliquandiu reſpiratione, lenta aquæ uno anhelitu deglutatione, dolore in quadam corporis parte excitatio, ſternutatione inducta, terrore ex improviſo incuſſo, ſedula rei alicujus meditatione, ira ſubito accenſa, mota ſingultienti admiratione, verecundia &c.

2. *Singultus ab alimentis: Hoquet des gloutons*. B. P.

Ille eſt quem (a) alimenta copioſius aſſumpta *Frid. Hoffman. l. c. Gorter Prax. Med. Syſt. de Singultu*; (b) acriora *Hoffmann*, *Tralles*, *Gorter l. c.*; (c) actu frigida *Timæus Lib. cap.* 5. *Riverius de morb. infrequent. Obſ.* 1. (d) in œſophago hærentia excitant *Hollerius Schol. de ſingultu*, *Tabor p.* 240.

Varietatem primam incurrunt homines gulæ dediti, pueri voraciores, infantes lac copioſus exſurgentes; accuſanda venit eſculentorum vel potulentorum quantitas, non qualitas. In varietate altera cibus potuſve qualitate peccat, acredine ſcilicet, nequam vero quantitate; vitium tamen utrumque ſimul combinari poſſe nullus eſt qui non videat: ſingultum ex ceparum, allii, zingiberis eſu pronatum obſervavit *Gatinaria*. Varietatem tertiam faciunt pulpæ fructum horæorum, necnon ſucci citri, groſſulariæ, egreſtæ, aqua diluti, ſi glacie adjecta magis refrigerantes reddantur, aqua frigida &c. quæ eo certius nocent, quo corpus offendunt ex cauſis quibuſcumque magis æſtuoſum, & majori donantur frigiditatis actualis gradu. Et ſi frigida ventriculo intus applicata ſingultum levem ac fugacem quandoque tantum excitent, ſub aliis tamen circumſtantiis exinde gravior ac diuturnus exoritur. Contumax fuit ſingultus qui a *Timæo*, vehementiſſimus, plurimeſtris qui a *Riverio* memoratur. Ita *Hollerius* de varieratis quartæ caſu: *Puela aſſidue ſingultiebat, nihil deglutiebat, dolore facto in œſophago: Antea pulmonibus bubulis largiter uſa fuerat; huic gravitas in ſtomacho; nauſea; vomitus. Fruſtulum pulmonis, quem ederat, in œſophago reſtiterat; tandem cu-*

cur-

cucurbitulis & idoneis remediis rejectum fruſtulum, *ſicque liberata eſt*.

Varietas prima & altera ſæpius curatione vix indigent, malo ſponte tranſeunte, vel natura, quæ ſibi oneri ſunt, excutiente; ſi tamen diutius perſeverent indicantur in (a) aqua tepida copioſe ſumpta, vomitus digitis ori immiſſis excitatus, clyſmata acria; inſpiratio & exſpiratio vehementes per curſum, ſaltum, equitationem, vociferationem; ſternutatio arte producta, tandem leviora cathartica, leniſſima emetica; additis quæ ſtimulo aromatico in villos ventriculi agunt, & ſtomachicorum nomine veniunt; nec non epitematibus ſpirituoſis & aromaticis. In (b) vero aqua tepida, decoctum hordei, ptiſana pulli, ſerum lactis, oleum amygdalarum dulcium, enemata emollientia, tandem mitiſſima cathartica, necnon anodyna. In varietate (c) competunt calidum regimen externum; potus tepidus, aromaticus; balnea calida; vinum; epithemata calefacientia; confectiones opio fœtæ, ut theriaca, mithridatum, diaſcordium & ſimilia. In varietate (d) cibi fruſtum œſophago impactum, vel in ventriculum deturbandum, vel vomitu evacuandum: Vide *Fel. Platerum*, & *Authores Chirurgicos* (in primis *Memoires de l' Acad. R. de Chir. Tom. I.*) de variis auxiliis, tum mechanicis, tum phyſicis, quibus corpora œſophago hærentia foras educuntur, aut inferius truduntur: Valent etiam hic loci medicamina quæ epigaſtrio applicata vomitum cient. In varietatibus prima & ultima vix locus eſt anodynis, niſi forte ad motus ſuperſtites refrænandos, ſublata materia nihilominus urgentes, aut ad tumultus a vomitorio dato conſopiendos. Anodynum in hiſce caſibus purgantibus ſociat *Frid. Hoffmann*, quod *Clariſſ. Tralleſio* poſt evacuationem magis probatur.

3. *Singultus a cacochylia*. B. P.

Ille eſt quem (a) materia iners & viſcida *Epiph. Ferdinand. Hiſt. Med.* 43. *Hoffmann. l. c.* & *Obſ.* 5. (b) acris excitat *Tralles l. c. Gorter l. c.* (c) vel ſuppreſſa tertiana, & ſicut ea periodicus eſt.

In hanc ſpeciem facile tranſit præcedentis varietas prima & ſecunda, quæ minori tantum vitii gradu ab ipſa diſcrepant. Non unus eſt ſingultus hujuſce modi, qui ſaburram in primis viis nidulantem exhibeat: viget hæc in ſingulto cachectico, in febrili, in verminoſo, in flatulento, in eo qui diarrhœam aut dyſenteriam maturius co hibitam excipit, &c. Hanc ergo ſpeciem indigitant ſigna ſaburræ craſſæ, inertis, vel acrioris bilioſæ, acidæ, ſalſæ, ex Pathologicis petenda; Febris nulla, cachexiæ, vermium, verbo morborum ſingultus alios cacochylicos ſtipantium defectus. Curatio ex Therapeja adverſus varietatem (a) & (b) ſpeciei præcedentis propoſita intelligitur.

In tertia varietate periodicus eſt ſingultus, qui in modo memoratis erraticus obſervatur. Febri tertianæ, quæ non expurgatis primis viis & præmatura corticis exhibitione compreſſa fuerat, eum ſucceſſiſſe vidit *Hoffmann* febriſque typum ſervaſſe, nulla inſequente pyrexia. Cacochylia, cui debebatur ſingultus hic tertianarius, per clyſmata & decentem catharſim educta, ſtatim evanuit.

4. *Singultus a vermibus*, Ramazzini Conſt. Epid. pag. 127. Tralles l. c. pag. 108. Gorter l. c. B. P.

Vermes in ſtomacho & inteſtinis hoſpitantes, parteſque præfatas laceſſentes ſingultum hujuſce modi inducunt ac deſignant. Vermium primas vias incolentium ſigna paſſim tradunt Scriptores Medici. Therapeja potiſſimum ex anthelminticis eruitur. Cæterum circa hocce remediorum genus, & cathartica hic loci etiam proficua, habendus eſt ſelectus, habito reſpectu ad ſymptomatum concurrentium indolem, ægri temperiem, primarum viarum ſenſum, caloris gradum &c.

5. *Singultus a flatibus*, Sennert Med. Pract. Lib. III. de ſingultu, Riverius de ſingultu, Tralles l. c. p. 112. B. P.

Hujuſce ſpeciei, quam deſignat flatulentia, duplex eſt facies; nunc enim obſervatur cum materia, & tunc de ſingultu cacochylico multum participat, quo in caſu ante omnia everrenda eſt ſaburra, quæ flatus genuit & ſingultum concitavit; ſecundas ferunt ſedantia. Nunc vero exulat materia, & ſpaſticis primarum viarum conſtrictionibus totus debetur tumultus; cum ſingultu a mobilitate maximam habet affinitatem caſus hujuſcemodi: curatur linimentis externis, blanda alvi conſtrictione, cucurbitulis applicatis, pannis calidis, theriaca, opio, ambaro, moſcho & ſimilibus.

6. *Singultus a medicamentis*. A. P.

Medicamenta ſingultum excitantia ſunt (a) vel emetica *Frid. Hoffmann. de ſingultu*, *Cl. Haller Elem. Phyſiol Tom. III. de ſingultu*; (b) vel cathartica *Hoffmann l. c. Haller ex Portefaix ibid. p.* 18. 19. (c) vel acria, aſperiora, exagitantia, *Baglivi Op. p.* 252. *Sydenham T.* 1. *pag.* 43. (d) vel refrigerantia *Schenckius de Singultus Curat. Obſ.* 1. *Hiſt. Morb. Vratislav.* 1700. *pag.* 197.

Remedia draſtica, ſive vomitoria, ſive cathartica, dum primas vias ſtimulant, rodunt, inflammant, ſingultui anſam præbent. Optima præſidia ſunt quæcumque obtundunt, involvunt, demulcent & ſuperficiem ventriculi & inteſtinorum obliniunt: In hoc cenſu habentur, pinguia, oleoſa, mucilaginoſa, emulſiva, lac, ſerum ipſius ac cremor, ptiſana ac juſcula pulli, vituli, &c. Caſtrata remediorum præfatorum ope draſtici vi aut ſi nihilominus motus effrenes perdurent, vel nimium inſurgant, cum ab iis grave periculum ægro immineat, anodynis pacandus eſt tumultus: Monemus tempeſtive, priuſquam ſcilicet inflammatio locum occupaverit, adhibendam eſſe medicinam; Cæterum repletioni ſtudendum eſt, ſi magnam fluidorum copia draſticum eduxerit, *Vide Singultum ab inanitione*.

In febribus nimius Julapiorum refrigerantium uſus mo-

monentibus *Lemmio*, & *Helvichio*, ſinguli originem ſæpe dedit, vino & carminativis fugando.

Antimonium diaphoreticum ſingultum non ſemel induxiſſe teſtatur *Baglivi*, hunc frequenter ex turbis ac tumultu ab aſperioribus medicamentis in ventriculo locisque viciniis excitato ortum duxiſſe obſervavit *Syndenham*; quo in caſu fruſtra fuerunt anethi ſemen, aliaque pro ſpecificis decantata; diaſcordium vero larga doſi exhibitum priſtinam reduxit pacem.

Ex varietate prima intelligitur ſingultus, quem facit vomitus violentus & diuturnior, a *Cl. Tralles* memoratus, & ex *Hippocratis* effato ſæpe ominoſus; neque labor eſt in invenienda hujus curatione, quæ in remediis vomitui prægreſſo congruis unice ſita eſt.

7. *Singultus a venenis*. A. P.

Venena non ſolum (a) deglutita *Mead de Venen. Tent. IV. Haller. l. c. ex Bruningio*, *Timæus Lib. II. Caſ. 4. & 7. Barbette Prax. Med. Lib. IV. Cap. 2.* verum etiam (b) vulnere ſuſcepta ſingultum excitare queunt *Hoffmann. l. c. Sennert. de Vipera & Scorpione.*

Ex œnanthe ſucco viroſo ſingultum excitatum fuiſſe author eſt *Bruningius*; ex cicuta *Mead*; ex eadem comeſta, necnon ex euphorbio *Timæus*: ex oleo vitrioli *Barbetto*. Circa curam, quæ ex ſpeciei præcedent's Therapeja debet intelligi, ut alios omittam, legi meretur *Cl. Mead.*

Symptomatum, quæ veneno Viperæ, Scorpionis, aliorumque animalium cuti immiſſo inferuntur, cohortem numeroſam ingreditur ſingultus. Curationi hic loci ſuperſedemus, quam ex *egregio de Venenis Authoris prælaudati tentamine*, & ex *noſtra de Venenatis Galliæ Animalibus Diſſertatione* peti volumus.

8. *Singultus ab inanitione* Cl. Tralles l. c. A. P.

Talis eſt qui oritur (a) a vomitu nimio *Hippocrat. Sect. VII. Aph. 3.* (b) ab alvi fluxu profuſo, *idem Sect. V. Aph. 4.* (c) ab hæmorrhagia immodica, *idem Sect. V. Aph. 3. Hoffmann. l. c* (d) a Venere nimia, *Tralles l. c. &c.*

Genuinam hujuſce ſpeciei indolem Authoribus non bene ſemper explicari dicit *Cl. Tralles*, quod certe verum eſt. Vapulat ipſi *Riverius*, quod vim inanitionis in relinquendo poſt ſe inæquali influxu laticis nervoſi in muſculos haud perſpexerit; pace tanti viri dictum velim ipſum in aſſignanda convulſionis ſingultuoſæ, quam inanitio facit, theoria non feliciorem.

Convulſio hæc ultimum eſt naturæ quo ſevertat neſciæ conamen. Ridicula prorſus eſt Veterum theoria, cum putant hanc convulſionem fieri eadem de ratione qua corium exſiccatum retrahitur; inde nervos ab inanitione retrahi ſeu convelli dicunt: omnis convulſio a fluidi nervei in partes influxu violento procedit. Non minus eſt falſa & hydrodynamicæ legibus repugnans theoria, quæ hanc convulſionem ab inæquali vaſorum cerebri preſſione deducit.

Affinitatem alunt hujus ſpeciei varietates nonnullæ cum ſpeciei ſextæ, imo & ſeptimæ varietatibus prioribus. Vomitus nimius ſponte vel arte concitatus, diarrhœa, dyſenteria, cœliaca, melæna ſi profuſæ ſunt, hæmorrhagia immodica a cauſis internis & externis, coitus, manuſtupratio ſæpius repetita, &c. ſingultum hujuſcemodi præcedunt, accerſunt, & indigitant. Ingenue fatetur *Sydenham* ſe ſibi ipſi de hujus ſingultus cauſa diſquirenti ſatisfacere non potuiſſe; nihil autem melius putat, quam largam diaſcordii doſim, nempe drachmas duas præſcribere; & fatetur, ſe fruſtra anethi ſemen, aliaque pro ſpecificis celebrata adhibuiſſe. Sic in ſingultu grana duo laudani feliciter præſcripſit *Riverius*. Summa arte in cura opus eſt: primum tollenda cauſa inanitionem inducens, ſi adhuc perſtet, remediis huic ex vomitus, alvi fluxus, hæmorrhagiæ &c. Therapeia ſpeciali petendis; dein adhibenda replentia, qualia ſunt analeptica, reficientia; interjecto opio, quod, ſi evacuationi reprimendæ vere competat, ſiſtentis nomine adhiberi etiam poteſt, imo excretione urgente ſæpius debet. De hoc ſingultu vide *Frid. Hoffmannum* §. 17. & 7.

9. *Singultus febrilis*. A. P.

Febres, quibus jungitur ſingultus, ſunt vel (a) continuæ *Gourrai ne de Febr. Cap. 2.* vel (b) exacerbantes *Hoffmana l. c. & Obſ. 6. Gorter l. c. & de Febre typho*; vel (c) intermittentes *Tralles l. c. Gorter l. c.*

Febres bene multas, tum leviores cum graviores, quarum decurſus nulla apyrexia interpolatur, ita comitatur ſingultus ſymptomaticus, ut nunc identidem repetat, nunc vero cum ipſis permaneat, & toto decurſu ſimul exacerbetur: ſingultuoſæ vel lyngodes Veteribus febres hæ dicuntur. Non ſolum in febribus acutis, quæ putridæ, ardentes, malignæ ſunt, de tritæopharum ſcilicet, hæmitritæorum, amphimerinorum, ſynochorum genere, verum etiam in iis quæ minus multo diſcrimen involvunt, quales ſunt ſynochi quidam putres, ſynochæ, imo & ephemeræ cacochylicæ, obſervatur hoc ſymptoma; neque ipſo immunes ſunt febres intermittentes, in quibus hic etiam extra earum paroxyſmos modo affligit, ſtabulante ſcilicet in primis viis cacochylia; modo frigoris tempore exoritur, aut paroxyſmum comitatur, nunc mitior, nunc ut ſymptoma urgens, abſente etiam in primis viis ſaburra, aut ea jam educta. Finem dicendi non facerem, ſi varias ſingultus in febribus obſervati hiſtorias hic loci vellem conſcribere, Scriptores Medicos evolventi reperiundas. Hæc ſpecies, ſi febris ſit levior, & ſaburræ indicia præ ſe ferat, diſtinguitur a ſingultu cachochylico per præſentiam febris, quæ in iſto nulla eſt: ſi vero febris ſit gravior, periculi plena, continua aut exacerbans vel de genio intermittentium pernicioſarum, hanc ab eodem febris acuta & ſymptomata terrifica facile diſterminant. Diſcrepat ſingultus febrilis ab inflammatorio per inflammationis topicæ defectum: ex his quæ in ſpecie 12ª & 11ª dicturi ſumus, patet ejuſdem a ſingultu, quem facit materiei acris retroceſſio, & a ſingulto critico

tico differentia. Monet *Proſper Alpinus* ſingultum in febribus perpetuo timendum eſſe: equidem peſſimi ominis eſt in febribus gravioribus & mali moris; aſt curatiorem ſatis facile recipit in febribus levioribus continuis, imo ſubexacerbantibus, nec non in intermittentibus vulgaribus, ſive extra paroxyſmum, ſive hujus tempore affligat; neque in ipſis etiam intermittentibus formidini locus eſt., ſi probe nota ſit ad verſus ſymptomata feralia, quæ acceſſiones nonnumquam comitantur, Methodi Tortianæ efficacia. Curationem, quam hic fuſe tradere abs re eſſet, hoc duplici canone includimus: 1. Singultus febrilis ſemper eſt plus minuſve de ſingultuum acrium familia; & ſi gravior fuerit morbus, partis affectæ inflammationem ſerius ocius, ac tandem gangrænam intentat: 2. huic genuina methodus febri, quæcumque illa ſit, depellandæ apta competit. Legi merentur, quæ de methodo curatoria in ſingultu febres epidemicas & contagioſas mali moris in principio comitante ſcripſit *Clar. Tralles*. Quando febri malignæ in ſtatu conſtitutæ ſingultus jungitur, ex remediorum proficuorum catalogo ablegat. Vir præfatus anodyna; etiamſi ipſum non lateant exempla felicis anodynorum exhibitionis ab Authoribus relata, & Practicorum ea in re conſenſus, ſi ſingultus aliter ſedari nequeat. Non is ego ſum, qui auſim tanti Viri placitis contradicere; interim in febribus mali moris ſub nullis circumſtantiis anodynis locum eſſe poſſe, adduci nequeo ut credam: quamobrem ſequentem recitabo hiſtoriam. Laborabat Cuſtos Franciſcanorum Monſpelienſium febre tritæophya graviſſima & mali moris, quæ inſultum caroticum apoplectico fere ſimilem invadebat, cuique profligando venæ ſectiones, emeticum, energeticæ catharſes inſtituebantur cum aliquali capitis levamine: Morbi die quinto ſupervenit ſymptomatum exitioſorum par, videlicet aurigo intenſa, ſingultus pertinax; Ptiſana pulli, demulcentia, clyſmata, catharſes mitiores, & remedium Riverianum, ex ſyrupo limoniorum & ſale abſinthii paratum, addito diaſcordio & aqua liliorum, morbo præfato debellando paria fuerunt; porro obſervatum eſt ex remediis ſingulti adverſis nullo alio magis leniri dirum hocce ſymptoma, quam ea portione quæ diaſcordium recipiebat, cujus idcirco uſui per plures dies cochleatim inſiſtebatur. Circa ſingultum in febribus intermittentibus frigoris tempore accedentem, nemo non videt hujus & frigoris eandem eſſe medicinam: ſi, ut ſymptoma urgens expurgata etiam cacochylia, acceſſioni comes addatur, methodo Tortiana aut VVerlhofiana, exhibito ſcilicet mature & largiori doſi cortice peruviano, febris & ſingultus fugantur: imo ſi ferociat hocce ſymptoma, & citam ægro perniciem minitetur, cacochyliam nihil moratum una te teneat corticis liberaliter ingerendi cura. Cave ne dum febrem intermittentem, nondum probe elota ſaburra, citius comprimis ſingultum inducas periodicum, de quo in ſpecie 3ª verba fecimus.

10. *Singultus ab inflammatione*. Hoffmann. l. c. Tralles i. c. A. P.

Partes quorum inflammatio ſingultum quandoque excitat, ſunt (a) œſophagus *Gort. l. c.* (b) diaphragma *Barrere Obſ. Anat. p.* 178. (c) ventriculus *Foreſtus Lib. XXVIII. Obs.* 12. (d) inteſtina *idem ibid.* (e) hepar *Hippocrates Sect. VII. Aph.* 17. *Celſus L. II. C.* 7. (f) renes *Bonet. Sepulchr. de ſingultu Obſ.* 3. (g) veſica urinaria *idem Obſ.* 8. (h) uterus *Gorræus Definit. Med.* (i) Cerebrum ipſiuſque meninges, *Hoffmann. l. c. Heurnius in Aphor. Hippocr.* 3. *Sect. VII.*

Cum ſpecie præcedenti multam affinitatem habet ſingultus inflammatorius, in quem quotieſcumque Practicus incidit, hunc prudenti prognoſi famæ ſuæ conſulere jubet *Hoffmannus*. Signa ſingultus generica, & inflammationis partes memoratas occupantis notæ hanc ſpeciem indigitant; *vide Claſſem Morborum III.*am Si curam varietati cuique competentem vellemus perſequi, omnia fere morborum inflammatoriorum genera tractanda haberemus: In præſentiarum ſatis ſit dixiſſe, hic non alia opus eſſe Medicina, quam quæ a morbo inflammatorio expoſcitur; itaque antphlogiſticis omnigenis pugnandum, prout datum morbi inflammatorii genus, data ſpecies hæc vel illa requirit. Anodyna in inflammationibus viſcerum prorſus rejicit *Cl. Tralles*, quæ, an locum nunquam invenire poſſint, ſi cum cautelis debitis uſurpentur, Practicorum eſto judicium.

11. *Singultus criticus*; Tulpius Obſ. Med. L. IV. Cap. 25. Hoffmann. l. c. A. P.

Singultus frequens, longus, febre continua declinante, indicat os ventriculi acri bile atque aphthis obſideri. Hic, quantumvis minus periculi quam terroris habeat, excurrit tamen non raro ad duodecimum uſque diem. Iſaaco Floranio ſub finem febris continuæ tantum negotii noctu diuque faceſſivit indefatigabilis ſingultus, ut piguerit vel loqui vel moveri, nedum bibere aut cibum capere, acerrima bile penitius in ventriculi tunicis inſidente, quam ut vel infra expelleretur ante diem duodecim, in quo tamen, tamquam in præfinito termino, malum hoc tædii pleniſſimum ægrum hunc dereliquit: ſimilia paſſi ſunt ægri alii: hactenus *Tulpius*. Signa hujuſce ſingultus ſunt, quod contingat in febribus ſub ipſarum declinatione & circa dies criticos, vigentibus bonis ſignis, maxime coctionis in urina: cum proſperi ægri rebus prænunciat vomitum aut diarrhœam inſecutura, quorum alterutro tandem, die ſcilicet 12ª ex *Tulpio* ac cedente, penitus ceſſat, expulſa ſupra vel infra, quæ ventriculum ſtimulabat, materia.

12. *Singultus a metaſtaſi*. P.

Debetur hic ſingultus materiæ acri, ut (a) eryſipelaceæ *Hoffmann. l. c.* (b) miliari *Portefaix apud Haller. El. Phyſ. l. c.* (c) purpuraceæ *Tralles l. c. p.* 110. (d) arthriticæ *VVelſch Hecatoſt. II. Obſ.*

II. Obſ. 54. (e) rheumatiſmali ſeptum tranſverſum aut ventriculum vellicanti. Hoc autem fit modo duplici; 1. ſi præfata materies, quæ ad loca externa, ignobiliora, deponi debet, intus partim aut penitus hæreat non ſatis vegete expulſa, vel perverſa medicatione, dum deponi incipiebat, intercepta: ſi eadem, 2. ad habitum corporis jam delata, ſponte vel ægri aut medentis culpa, viam relegat, & ad interiora ſe proripiat. Quod ad curam attinet, conſulere Medicus debet morbo principi, & acre ad ſua loca invitare: ſcopum poſteriorem adimplent opiata, diaphoretica, imo, ſi nulla aut exigua febris, quæ vim vitæ intendere valent remedia: loca, quibus inſidere materiam expediebat, topicis, emollientibus, fotu tepido, balneo ſimili laxanda, vel rubefacientibus & veſicatoriis ſtimulanda ſunt.

13. *Singultus ab Alvi fluxu*, Hoffmann l. c. Cautelæ §. 11. & Obſ. 11. Tralles l. c. A. P.

DiarrhϾ & Dyſenteriæ nimis cito per opiata, adſtringentia vel remedia alia cohibitœ accedit non raro ſingultus. Accuſanda venit cacochylia improvido conſilio intus retenta, cujus potius juvanda erat excretio. Hanc ſpeciem peſſimi exitus eſſe, citamque opem expoſcere *Frid. Hoffmannus* pronunciat; indicantur quæ materiei acrimoniam demulcent, & quæ alvinam excretionem reſtituunt: oleoſa, ptiſana pulli, carnis vitulinæ, ſerum lact's, clyſmata emollientia, leniora cathartica abſolvunt paginam.

14. *Singultus a menoſtaſi* Tralles l. c. p. 107. Hoffmann. l. c. Obſ. 1. Schurigius Phartenol. p. 210. P.

Sanguis menſtruus, ſi non fluat, cum jam tempus adeſt huicce excretioni a natura deſtinatum; vel ſi ex cauſa quacumque, poſtquam hujus fluxum fœmina paſſa eſt, ſtata periodo non pro manet; tandem ſi ſub ipſo fluxus tempore ſponte aut errore commiſſo ſupprimatur, ſatis frequens eſt ſingultus principium, ſanguine excernendo ad ventriculum vel diaphragma regurgitante. Hæmorrhoidum anomalias in viris, qui regularem ex podice hæmorrhagiam olim paſſi ſunt, idem morbi genus ſæpius ſecutum eſſe iterata conſtat obſervatione: hæc ſpecies breviori vel longiori periodo ſolet repetere: Indicantur potiſſimum quæ menſtruam purgationem promovent, revocant, ut venæ ſectiones in talo, pediluvia, vapor ex herbis emmenagogis incoctis exhalans & vagina exceptus, ſemicupia, balnea, frictiones cum panno laneo ad pubem, femora, perinæum, clyſmata, aquæ minerales, remedia catameniis promovendis appropriata, inter quæ eminent radix hellebori nigri & aloe. Ad Hæmorrhoidum fluxum, ſi moretur aut ſupprimatur reſtituendum analoga opus eſſe medicatione non arduum eſt colligere.

Patet ex jam dictis hæmorrhagias quaſcumque, ſi jam in conſuetudinem abierint & deficiant, ſingulti anſam exhibere: harum per congruam methodum revocationi inſudandum præprimis eſſe, nullus eſt qui non videat. Idem dicendum venit de evacuationibus ſeroſis, quibus corpus tandem aſſuevit. De hoc genere inſigne habet exemplum *Vandermonde ex D. Hazon (Journ. de Med. Juill.* 1756.) verba fiunt de ſingultu quodam periodico ex catameniorum emanſione & excretionis ſeroſæ e ventriculo provenientis, & per os abunde fluentis, ſuppreſſione pronato, omnibus immorigero & per excretionis ſeroſæ reſtitutionem demum curato.

15. *Singultus ab iſchuria*, D. Gloxin Diſſ. de Iſchuria: Monſpelii 1761. A. P.

Plurimis iſchuriæ, tum ſpuriæ tum veræ, ſpeciebus ſupervenire ſolet ſingultus. Non aliam hic accuſandam venire cauſam materialem præter cohibitum lotium intelligunt vel illi qui a limine Medicinam ſalutarunt. Variat ſingultoſæ convulſionis exitus pro diverſa iſchuriæ ſpecie, cujus prognoſim ſymptoma hujuſcemodi ſequitur. Numeroſiſſima, quibus hæc debetur, principia ſedulo rimatus eſt prælaudatus *D. Gloxin*: ſub quolibet recenſita leguntur præſidia ipſi tollendo maxime idonea.

16. *Singultus ab adiapneuſtia* Hoffmann. l. c. Theſ. §. XI. & Meth. Med. §. IV. Riverius Cent. III. Obſ. 42. Car. Raygerus M. N. C. Dec. I. Ann. VI. B. P.

Aura frigida, obambulatio inaſſueta nudis pedibus per pavimenta frigidiora, aſſidua pectoris denudatio præter conſuetudinem, immerſio in aquis gelidis, tempeſtas brumalis, rigidus aquilo, &c. dum perſpirationem cohibent, & humores introrſum verſus ventriculum & diaphragma urgent, non raro ſingultum procreant: Vidimus ſupra eundem quoque ex frigidis intus ventriculo applicatis non ſemel ſuccreviſſe. In febribus acutis & exanthematicis, ſi via quecumque ſupprimatur perſpiratio, cohibeantur perperam ſudores, id mali genus acceſſiſſe teſtantur Scriptores Medici: in eo verſatur curationis cardo, ut laxetur ſtrictura fibris inducta, & revocetur humorum a centro ad peripheriam determinatio. Utrumque præſtant remedia quibus ſingultum a frigidis epotis iuductum ſupra profligavimus: Vide *ſpeciei* 2æ *varietatem* (c).

17. *Singultus a dolore*, vel *colicali* Hoffmann. l. c. Tralles l. c. vel *iliaco* Hippocrates Sect. VII. Aph. 10. vel *dyſenterico* Tralles l. c. vel *dyſutico* Bonet Sepulchr. de Urin. diff. ard. D. P.

Debetur hæc ſpecies dolori vehementi partium ventriculo aut diaphragmati vicinarum, imo & remotarum, ſi hæ cum dictis viſceribus conſenſum foveant: Affinis eſt hæc ſpecies ſingultui inflammatorio; Morbus ſimpliciter dolorificus aut evacuatorio-dolorificus, in quo ſingultus hujuſcemodi pronaſcitur, præcipuum ſignum miniſtrat, cujus ope a reliquis ſpeciebus iſta dignoſcitur, Ad prædicendum ſingultus exitum attendendum eſt ad cauſam, cui debetur dolor: neque ex alio fonte haurienda curatio, quæ in rite oppugnando morbo principe tota

eſt,

eſt. Curam variis colicæ, dyſenteriæ, ilei, dyſuriæ ſpeciebus accommodatam noſtrum non eſt hic loci perſequi ex Practicorum libris hauriendam.

18. *Singultus ab hernia ſtrangulata* vel *irritata*. A. P.

Ut alia ſymptomata bene multa ſileam, obſervatur ſingultus in herniis inteſtinorum, omenti, veſicæ urinariæ, ſi has incarcerari contigerit; imo in enterocele & cyſtocele ſingultui aliisque ſymptomatis inducendis par eſt una irritatio. Præſentia herniarum præfatarum, ſuis ſignis cognoſcendarum, ſtrangulationis & irritationis ipſis ſupervenientium notæ, & ſingultus ſigna generica hanc ſpeciem determinant. Declarantur *Claſſ. I. Ord. VI.* enterocelis, cyſtocelis, epiplocelis character genericus, ſtrangulationis & irritationis diagnoſis ac prognoſis, & quæ ſub his accidentibus competit methodus curatoria, cui tantum morigera ſe præbet hæc ſingultus ſpecies.

19. *Singultus a vulnere*. A. P.

Vulnera quibus jungitur ſingultus, ſunt vulnera diaphragmatis *Bonet. Sepulchret. de Sin. Col. de Vilars Tom. III. p.* 277. vulnera ventriculi *Bonet ibid. Sennert. Med. Pract. Lib. III. de Vulner. Ventriculi; Col de Vilars ibid. pag.* 291. *Faudac des playes pag.* 503. vulnera inteſtinorum *Col de Vilars ibid. pag.* 292. (coli) *Tranſ. Philoſ. Vol.* 49. *p.* 1. 36. 37. *Bonet Sepulch. ibid.*

Inter ſymptomata, quæ vulneribus partium memoratarum accedunt, ſingultum locum ſibi vindicare norunt omnes, qui vel leviſſime Chirurgiam attigerunt; graviſsima eſt hæc ſpecies, & prognoſim vulneris ſequitur. Diagnoſis ex Chirurgiæ oro petenda. Non aliam medelam expoſcit ſymptoma hujuſcemodi, quam quæ pro morbo primario ſolet inſtitui. Vide *Auctores Chirurgicos*.

20. *Singultus purulentus*. A. P.

Pus ſingultum creans ortum debet vel (a) ulceri ventriculi *River. Obſ. communic.* 1. *Trall. l. c.* vel (b) ulceri diaphragmatis *Tralles ibid.* vel (c) ulceri inteſtinorum *Hercul. Saxonia de Sing. C. IV.* vel (d) empyemati *Brunnerus apud Borellum de Sing.*; vel denique (e) ulceri externo *Tralles l. c.*

Ulcus diaphragma, ventriculum, inteſtina occupans, ſi manifeſta præceſſerit phlegmone, ſive non, non raro excitat ſingultum; idem præſtat pus in alia parte interna, imo & in ipſa corporis peripheria genitum, ſi illud reſorberi contigerit, & ad ventriculum aut diaphgrama deponi: res eodem prorſus recidit, facto intra præfatorum viſcerum textum decubitu: vel pure in ipſorum ſuperficiem effuſo. Speciei hujus diagnoſis petenda eſt tum ex ſignis ulceris in ventriculo, diaphragmate, inteſtinis poſt abſceſſum aut apoſtaſiam enati, ex ſignis empyematis, ex ulceris externi areſcentia, tum ex charactere ſingultus generico. Prognoſis ut plurimum funeſta debet inſtitui. Curatio morbi primi Therapeia abſolvitur. Adverſus varietatem empyematicam Chirurgia; contra eas, quas facit ulcus internum, Medicina variis pugnant remediis alibi legendis. Varietatis ultimæ cura ex jam dictis, & ex ſpecie 12a de facili hariolatur.

Cum varietate, quæ puri in pectus effuſo debetur, convenientiam alit ſingultus, quem ſero acri intra thoracem ad aliquot uncias collecto adſcribit *Hoffmannus;* qui caſus, de hocce genere vehementiſſimus, & intra dies tredecim tandem lethalis obſervabatur.

21. *Singultus a gangræna*, *interna* Hoffmann. l. c. Obſer. 3. 4. vel *externa* Hippocrates de fracturis §. 12. 38. Tralles l. c. A. P.

Prorſus lethalis eſt ſingultus hujuſcemodi, ſive febribus acutis & inflammatoriis tandem accedat, ſive morbis dolorificis, evacuatoriis, tabidis, ut ſub cardialgiæ, colicæ, dyſenteriæ, volvuli, maraſmi exitialium finem; in his enim caſibus inſtantem cataſtrophen prænunciat, gangræna partes internas occupante, quam denatorum eſtiſpicia oculis ipſis ſubjiciunt. Neque meliori omine gangrænam externam ſequitur ſingultus; probat febris lyngodes, que ſphacelum a calcanei contuſione, & a femoris & brechii fractura obortum ſecuta eſt, obſervante *Hippocrate:* probant fracturæ tibiæ caſus geminus gangræna exceptus, nec non hiſtoria phlegmones gangrænodeæ, ulceri in pede ſupervenientis, referente *Cl. Tralles*, quibus ſingultum moleſtiſſimum atque immedicabilem acceſſiſſe vidit Vir prælaudatus, tabo ſeptico vaſis bibulis reſorpto, & ad diaphragma aut ventriculum delato.

22. *Singultus ab aphthis*, vel (a) *naſcentibus atque ſtabilibus* Tralles loc. cit., vel (b) *diſcedentibus*, *cruſtis jam deciduis* Tulpius Obſ. Ned. Lib. IV. C. 24, Sydenham Shed. monit. de novæ Febr. ingreſſu. A. P.

Hanc ſpeciem deſignant morbi noſtri notæ genericæ, & febris aphthoſa, cujus ſtadia varia ſingultus occupat: nunc enim (& hæc eſt 1a varietas) in febris hujuſcemodi incremento aut ſtatu invadit ſingultus aphthis in orificio ventriculi ſuperiori & in œſophago primum naſcentibus, & ad fauces, oſque internum ſenſim adſcendentibus, vel iiſdem os interius & linguam ſtatim occupantibus, tranſitu dein ad fauces & œſophagum gradarie facto. Nunc vero (& hæc eſt varietas altera) ſub febris ejuſdem declinatione accedit hoc ſymptoma tædii certe ac moleſtiæ pleniſſimum. Peſſima eſt varietas prima, præſertim ſi aphthæ adſcenderint, minus periculi hæc involvit ſi aphthæ ab ore ad fauces deſcendant. Non alia eſt ſingultus hujuſce, quam aphtharum adſcendentium aut deſcendentium curatio: ſita hæc eſt, ſi obtineri poſſit, in medicamentis demulcentibus & emollientibus blandiſſimis, quae cruſtae lapſum promoveant, & locorum ſubjectorum teneritudine, atque hyperaeſtheſi parcant. Ex *Tulpio* & *Sydenham* diſcrimine vacat varietas altera niſi perverſa methodo tractetur. Singultus hic cruſtarum, ſe-

febre aphthoſa jam declinante, excipiens debetur excoriationi tunicæ œſophagi & locorum denudatorum ſenſibilitati ac phlogoſi; hinc eum exacerbat pene omnium quæ deglutiuntur attactus. Conveniunt linctus oleoſi, demulcentes, potus blandi, parca copia ſæpe aſſumpti, qui cum syrupo de meconio utiliſſime nubunt. Ex *Sydenham* ſponte tandem evaneſcit morbus, niſi officioſe nimis & inutiliter multa ingerantur remedia; quo in caſu mors pro Medico eſt. Si aphthæ & ſingultus ſponte faceſſere renuant, & in longum tempus decurrant, author eſt Vir prælaudatus, ut cortice Peruviano, & lacte deflorato adoriatur malum, hac methodo certius, quam ulla alia, etſi celebratiſſima, profligandum.

23. *Singultus ab excoriatione æſophagi*, Gorter, l. c.; *ventriculi* Foreſtus Lib. VIII. Obſ. 12. Tralles l. c. A. P.

Si deglutione aſperioris vel detergentis, œſopagi mucus ablatus fuerit, naſcitur ſingultus, qui deglutitione oleoſi, mucilaginoſi, blandi, compeſcitur. *Gorter l. c.*

Si villoſam ventriculi tunicam non obliniat mucus ille nativus quo tenera veſtitur nervorum lanugo, ex deglutitorum, etiam mere aqueorum, attactu oriri poteſt cardialgia & ſingultus: mucum abradere valent cathartica & vomitoria draſtica: in praxi non ſemel obſervavit *Cl. Tralles*, non a fortiori horumce remediorum operatione, ſed diu poſt eandem. Deficere poteſt mucus in provectiſſimo ſenio; evincere videtur exemplum vetulæ octogenariæ a *Foreſto* relatum, cui per ſex menſes ſubinde ſingultienti fruſtra fuerunt remedia omnia, una profuerunt demulcentia & incraſſantia. In varietate ſecunda depellenda emulſivis, oleoſis, mucilaginoſis, gelatinoſis usus eſt *Celeb. Tealles*, opio rejecto, vel tantum ex neceſſitate remediis memoratis interpoſito aut ſubjuncto.

24. *Singultus a cerebro* Tralles l. c., *a cerebri vulnerationibus* Hoffmann. l. c. (a) *b capitis vulnere*, *contuſione*, Cl. Imbertus Theſ. pro Reg. Cath. vac. (b) *a fractura cranii*, Gorter l. c., (c) a *commotione*, Imbertus l. c. A. P.

Peſſimus generatur ſingultus in omni cerebri plaga, contuſione, in cranii fractura, in capitis concuſſionibus. Affectuum memoratorum prognoſim & curationem Chirurgia ſubminiſtrat, quæ in ſingultum ab his genitum vere quadrant: in hoc latet magnum medicationis arcanum, ut omni opera humores a capite revellantur. Opiata vix prodeſſe, imo potius nocere, autumat *Cl. Tralles*. Si poſt cauſarum præfatarum ablationem ſingultus remaneat, hunc antiſpaſmodicis adoriri jubet *Gorterus*.

Sub ſpeciali titulo recenſere non opus eſt ſingultum, qui morbos deliros interdum comitatur, ut melancholiam, maniam, paraphroſynen, &c. nec non ſingultum, qui cum morbis convulſivis, tum univerſalibus, tum particularibus aliquando complicatur, ut epilepſia, eclampya, &c. Notabo tantum eandem tunc merito ſuſpicari morborum primariorum, ſingultuſque cauſam, atque ita adverſus ſymptoma hujuſcemodi remediis morbo principi debellando idoneis maxime pugnandum eſſe.

25. *Singultus nervoſus* Hoffmann. l. c. Tralles l. c. L. P.

Huic ſpeciei obnoxii ſunt homines debiles ac teneriores, hypochondriaci, flatulenti, mulieres hyſtericæ. Conveniunt 1. auxilia quæ ſub ſingultu accidentali retulimus; 2. opiata, antipaſmodica; *vide ſpeciei 5æ caſum alterum*; 3. hypochondriaſeos, hyſteriæ Therapeia. De gemino hocce morborum genere in univerſum aſſeri poteſt, methodum, quæ juſculis pulli, vituli, ſero lactis, intermiſcendo antiſpaſmodica, ut radices pæoniæ, valerianæ ſylveſtris, folia aurantiorum, menthæ hortenſis, pulverem de Gutteta, &c. balneis, aquis Euſetenſibus, Aleſienſibus, Valleſienſibus, lacte aſinino & ſimilibus incedit, reliquis omnibus palmam præripere.

26. *Singultus virulentus*. C. P.

Virus ſcurbuticum *Hoffmann*, *l. c. Tralles l. c.*, ſyphiliticum *Aſtſuc de Morb. Ven. Lib. III. cap. 4.* §. 9. ſi ventriculus aut diaphragma ipſo tacta ſint, ſingultui anſam præbere, ut alios miſſos faciam, teſtantur Authores allegati. Diagnoſis ſpecifica eruitur ex ſignis quæ ſcorbutum, ſyphilidem adeſſe commonſtrant: de his legatur *Clar. Lind Traité du Scorbut*, & *Celeberr. Aſtruc de Morbis Ven.* Cadit in hanc ſingultus ſpeciem prognoſis, quæ de morbo primario ferenda venit. Methodus curatoria ex affectu principe deducitur. Scorbutica humorum diatheſis per appropriata pharmaca corrigi debet: hæc in re præſenti ſilentio premimus, ne *Clar. Lind.* compilaſſe velle videatur. Singultus venereus mercurio tantum morem gerit: unctiones, ut Monſpelii moris eſt, celebratæ præprimis arrident; non ideo methodis aliis, ut Svvietenianæ, Keyſerianæ, Levretianæ, medentem jubemus valedicere.

27. *Singultus cachecticus* Bonet. Med. Sept. L. V. Sect. 5. Obs. 6. Hoffmann. l. c., Vralles l. c. C. P.

Ita *Celebr. Tralles* de hac ſpecie: *Aliquando in ſubjectis viſcerum atonia laborantibus, viſcidorumque & lentorum humorum colluvie ſcatentibus, hac ſenſim congeſta plicis ventriculi & inteſtinorum ita agglutinatur, ut chronicus ſingultus inde emergat, unaque ſerie vel per certas periodos affligat, cum vel ſine vomitu intercurrente.* Ita vero *Hoffmannus*: *Singultus chronicus, æque ac periodicus, affligere ſolet cachecticos & hepate affectos; ubi cauſa in bile, acriori reddita, & tunicas ventriculi ac duodeni nerveas vellicante, quærenda eſt. Hinc talem affectum in cachectico tam diu durantem, donec vomitus ſequeretur Lentilius in Iatromn. p.* 286. Curatio per aromatica, ſtomachica, martialia, attenuantia, amara, evacuantia, & aquas minerales inſtituenda venit, additis quæ bilem acrem corrigunt remediis; in eo rerum ſtatu non adeo feliciter uſurpantur opiata.

28. *Singultus mechanicus*, (a) *ab hepate ſcirrhoſo*,

ſo, vel *ventriculo adhærente* Bonet Sepulchr. de Sing. Obſ. 8 (b) *a pancreate ſcirrhoſo*, idem; (c) *ab omento in pectus aberrante*, Thom. Bortholin. Cent. VI. Obſ. 55. vel *mole aucto & ventriculum deorſum trahente*. Veſal. Anat. L. V. C. 4. (d) a *luxatione vertebræ colli*, *dorſi*, Bachmayer de ſingultu, Rhodius Cent. II. Obſ. 61.; (e) *ab oſſibus*, Hoffmann. l. c. (f) *a coſtæ luxatione*, *fractura*, *diſtorſione*, Fernel. Lib. VI. cap. 3. Albertus Diſſ. de Sing. Tralles l. c. (g) *a depreſſione cartilaginis xiphoideæ* Fernel l. c. P.

Non ita frequentes proſtant de hacce ſpecie obſervationes: Viſcera, ventriculo vicina, qualia ſunt hepar, pancreas, omentum, &c. ſi mole augeantur, tumore obſideantur, adhærentiam morboſam contrahant, ob vim ſtomacho preſſione illatam, ſingultum excitare poſſe facile perſpicitur: atque exinde revera hunc affectum ortum duxiſſe fidem faciunt Scriptorum annales. Non ita facilis ſemper diagnoſis varietatum (a) (b) (c), cui extricandæ unus quandoque eſt par cul ter anatomicus; in longum decurrit mechanicus hic Singultus; neque curationem radicalem admittit, palliativa tantum mitigandus.

A luxata colli vertebra Singultum quatuor annorum ex *Hoffmanno* memorat *Bachmayer*: ejuſdem a luxatione vertebræ dorſi undecimæ prenati & continuo affligentis mentionem injicit *Rhodius*. Coſtas inferiores luxatas, fractas, intortas, ſimili affectui originem dediſſe authores ſunt *Fernelius*, *Albertus*, *Tralles*, *Hoffmannus*. Appendicem enſiformem luxatam, aut preſſione & contuſione externa rudiori intus flexam, ſingultuoſam convulſionem excitaſſe teſtantur *Fernelius* & *Segrus*. In hac ſpecie curatio e foro Chirurgico petenda. Monebo tamen quod ex Practicorum conſenſu in varietate (g) egregiam operam navent cucurbitulæ ſiccæ, regioni ſcrobiculi cordis applicatæ.

29. *Singultus epileptico-maniacus* Hecquet Naturaliſme des Convulſions part. 2. pag. 113.

Puella 23 annos nata affligebatur violento & continuo ſingultu, canis latratum referente; vix ob diaphragmatis & inteſtinorum convulſiones poterat juſculum haurire; hæc in Noſocomio degebat vicinæ aliis quatuor puellis, quæ tertio die omnes ſingultire cœperunt; altera ceſſante per ſemihoram tres ſingultiebat, & hoc tempore elapſo quatuor ſimul convulſionibus agitabantur, quibus vix quatuor viri reſiſtere poterant; poſt quadrantem horæ convulſionibus impenſum, omnes quietæ, & quaſi ſine reſpiratione alterum horæ quadrantem remanebant; tunc vero ſui compotes per ſemi-horam bene ſe habere videbantur; quo elapſo tempore iterum apud omnes ſimul & ſingultus, & dein convulſiones, & quies & valetudo eodem ordine revertebantur intervalis æqualibus: ſanato ſingultu, priores quibus tres ultimæ decumbebant morbi evanuere; hæc anno 1698 in urbe Vilia magna Novæ Franciæ. An ſingultus hyſtericus *Augenii Tom. II. Lib. 7. pag. 106.*

V. TUSSIS; *Bex* Græcis; *Toſſe* Italis; *Cough* Anglis: *la Toux*, *Secchereſſe de poitrine*, *e degorge*, Dictionn. de Sante.

Tuſſicula eſt minus præcipuum ſymptoma in bene multis morbis quos comitatur ut in Pleuritide, Peripneumonia, Hepatitide, Paraphrenide, Cynanche, nec non in Empyemate, Hydrothorace, Aſthmate, Angina, in Coryza, Catarrho, Phthiſi, Hæmoptyſi, Aſcite, Rachitide, Hyſteria, &c. Præcipuæ ſpecies quæ ſingularem merentur attentionem enucleate proponuntur a *Nicol Roſen Sueciæ Archiatro in Diſſert. de Tuſſe*: ſed differentias cum ſpeciebus confundit *Illuſt. Auctor*. Tuſſis humida eadem eſt in fine morbi ipſius in cujus initio ſicca fuerat, nec inde ſpecies diverſa eſt. Tuſſis idiopathica & ſympathica plures involvunt ſpecies, proindeque vix ſpeciebus diſtinctis deſignandis inſervire poſſunt.

Tuſſis definiente *Dureto* eximio Hippocratis interprete „nihil aliud eſt quam concuſſio thoracis ſtudentis excutere quod ſibi moleſtum eſt, concuſſio vero fit irritata natura a cauſa morbifica; etenim omnibus partibus officialibus inſita eſt quædam facultas vernacula concutiendi ſeſe ad excutiendum quod illis moleſtum eſt; quod naribus ſternutamentum, ventriculo ſingultus, id thoraci tuſſis eſt. Eamdem quoque facultatem indidit natura renibus, viſicæ, lieni, diapragmati." *Dureti annotatio in Hollerium de tuſſi*.

1. *Tuſſis catarrhalis* N. Roſen Diſſert. Frid. Hoffmann. Spec. 9. *Tuſſis ſeroſa* ac *mucoſa* aliis dicta L. P.

Diſtinguitur levitate ſymptomatum, & ortu ex impedita perſpiratione per frigus ſuſceptum, adeoque raucitate ſtipatur, præeunte coryza, ſternutamento, horripilatione, &c: ſi febris vivida accedat, jam rheumatica eſt; ultra duas, treſve ſeptimanas non extenditur.

Cura. Si vehemens ſit, phlebotomia inſtituenda eſt & diæta tenuis; verum utplurimum ſufficit frigus vietare, pectus lanea ſubucula munire, potum calidum mane ſorbillare, calidam in paſtu quovis bibere, ſyrupo edulcoratam extra paſtus, noctu ovi vitellum cum ſaccharo in calida diſſolutum haurire, pomum excavatum melle impletum & coctum edere, aut aliquot theriacæ grana noctu vorare.

Datur hujus varietas, ferox, epidemica, cum cephalalgia, otalgia, angina; &c; vide *Huxham lib. 1. pag. 79. de aere:* Vide *Catarrhum epidemicum*.

2. *Tuſſis hyſterica* Nicol. Roſen diſſert. de tuſſe Sydenham de hyſterica paſſione.

Non ſolum hyſtericæ tuſſim ſiccam pertinacem quandoquo experiuntur, quæ lacticinis, exercitio, narcoticis eſt debellanda, ſed & epileptici tuſſi non raro extra epilepſiæ paroxyſmos vexantur, de qua tuſſe conſulatur *VVilliſius in pathologia cerebri*.

3. *Tuſſis ſicca*, Nicol. Roſen.

Illa proprie dicitur in qua nec initio, nec in decurſu quidquam exſpuitur, talis eſt phtiſis a calculo pulmonum: Vide *Borellum centur.* 1. *obſ.* 6. *Zacutum lib.* 1. *praxis admiranda obſ.* 96. Talis eſt ea quæ a pulmonum ſcirrho excitatur. Vide *phthiſim ſiccam*. Convulſivæ tuſſes hyſtericarum, hypocondriacorum ſiccæ ſunt, ſedes aliis ſignis diſtinguendæ: mire juvat extractum capitum papaveris rhœados agranis ij ad x, xx, &c. quod ſedativum eſt non ſtupefaciens: obſervante *D. Coulas*.

4. *Tuſſis accidentalis*; B. P.

Ea eſt, quæ a principiis externis evidentibus pendet, ut a mica panis, guttula aquæ, ridendo in tracheam illapſis; a riſu, a clamore, ab acidis aſſumptis; ſive etiam notabilis ſit, ut a fumis acribus a pulvere tenui inſpirato, unde etiam aſthma vel phthiſis deinceps imminet. Tuſſim diuturnam in vacca obſervavit *Bartholinus* a jaculo ipſius diaphragmati infixo.

Species tuſſis determinare & cuique propriam diagnoſim, medelamque aſſignare difficillimum eſt; potiſſimas indicaſſe ſufficiat.

5. *Tuſſis ſimulata* Benedicti Stein diſſert. de tuſſi ſtomachali.

Ea eſt quæ nullum plane organorum reſpirationis incommodum ſui principium habet, ſed ex libera mentis determinatione, moralis cujuſdam motivi impulſu, excitatur. Sic tuſſiunt v. g. malitioſi quidam mendici coram iis a quibus ſtipem rogant, ut miſericordiam concitent, nec non comœdi ægri, aut ſenis decrepiti perſonam agentes, atque gonorrhoici, ut ſub larva tuſſis diætam & medicamina morbo vero propria adhibant, gonorrhœamque celent, &c: quæ ideo rheuma quibuſdam vocatur.

6. *Tuſſis ſtomachalis* (humida) Benedicti Stein diſſertat.

Ea eſt cujus principium morbificum eſt in ſtomacho, & quæ copioſa anacatharſi ſtipatur.

Cognoſcitur ex eo quod 1. ea ſatis frequens & vehemens ſtatim poſt paſtum fortior & pertinacior fiat, ex eo quod eo tempore non ſolum mucoſa & viſcoſa fiat exſpectoratio, ſed etiam cum tuſſi vomitio aſſumptorum jungatur; 2. quod fames ſit imminuta, quod nauſea & vomituritio accedant; quod dolor gravativus & tuſſiendi ſtimulus in cordis ſcorbiculo ſenſibilis ſit, quibus ventriculi inflatio non raro adjungitur; 4. æger profundius inſpirare juſſus ex hoc peracto tuſſire non cogitur, ut in pectorali tuſſi; 5. mediocris eſt muci anacatharſis ante paſtum aut vacuo ſtomacho, in pectorali inſignis eſt anacatharſis etiam jejunio ventriculo, ſi humida, 6. rarius vexat ægrum quam ſtomachico-pectoralis; 7. & recentior eſt quam complicata ſeu minus contumax.

Principium hujus eſt ſaburra acida, alkalina, viſcoſa, aut alia in ventriculo collecta; huc pertinet caccohymia mucoſa, temperamenrum pituitoſum, ventriculi & pulmonum debilitas; hinc tuſſis illa infantibus eſt familiaris, maxime quia expectorata deglutiunt, nec non ſenibus.

Principia procatarctica ſunt voracitas nimia cibi viſcidi ex farinoſis non fermentatis, caſeo, &c: aer humidus & frigidus, autumnalis præcipue, perſpiratio ſuppreſſa, refrigeratio corporis, pedumve, vita otioſa, abuſus mucilaginoſorum in tuſſi pectorali.

Hæc tuſſis ſemper gravis eſt, & ſibi relicta pertinacior, gravior ſi febri ſit conjuncta; infantes non raro ducit in atrophiam; quo tenacior mucus exſpectorandus, eo majores conatus, qui hæmorrhagiam, convulſiones, hernias concitant; facile in ſtomachico-pectoralem tranſit, qua facilius curatur; demum emollientibus & oleoſis, & mucilaginoſiſque augetur & habitualis evadit.

Curatio. 1. Saburra ventriculi evacuanda eſt; 2. pituita tenax ventriculo adhærens reſolvenda eſt; 3. tonus ejus viſceris eſt reſtaurandus.

Primæ indicationi ſatisfaciunt lenia vomitoria, præmiſſo clyſmate; niſi alvus ſit laxa, ſic: ipecacuanhæ pulveratæ, grana iv, vel, cum pauxillo pulveris cinnamomi & ſalis abſinthii, gran. ij, infunde in aquæ cochleari; ſumat infans triennis; vel oxyſacchari emitici Ludovici gr. vi, in aqua cinnanomi aut bugloſſi.

Secundam indicationem adimplent ſalia media, ut arcanum dupiicatum, tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, terra foliata tartari, ſal abſinthii, centauri minoris, tameriſci v. g. radicis calami aromatici & ari, drach. ii; iridis florentinæ, corticis aurantiorum, ana, drach. i; ſalis tamariſci, oculorum cancrorum, tartari vitriolati, ana, ſcrupul. i; olei deſtillati fœniculi, gutt. iv. miſce; fiat pulvis ad cultri cuſpidem mane & veſpere ſumendus.

Saburram reſolutam expurgant identidem mercurius dulcis, ſal polychreſtum, ſal catharticum amarum; pilulæ vero Becherianæ ac Stahlianæ reſolvunt, laxant & ſimul roborant.

Tertiam indicationem adimplent ſtomachica, ut macis, abſinthium, cortex citri, elixir proprietatis, tinctura vitrioli martialis Ludovici, liquores ſpirituoſi, qui vulgo cinnamomum, oleum veneris, &c. dicuntur; balſamus peruvianus & ſimilia.

Diæta exigit ut potus frigidus, acidus, aut aceſcens vitetur, potus ſit ex infuſo radicum graminis, ſcorzoneræ, ſalſæ parillæ, cum pauxillo aniſi & cinnamomi; aer ſit purus, temperatus, alvus libera ſervetur, & perſpiratio juvetur.

7. *Tuſſis ſtomachalis* (ſicca) Frider. Hoffmanni tom. 4. part. 3. ſect. 2. cap. 3. pag. 112. *Hypochondriaca* ejuſdem obſerv. 5ª & 11ª.

Ea eſt quæ a ſaburra ſtomachi dependet; ea cognoſcitur 1. quod ſtimulus tuſſis referatur ad ſcrobiculum cordis; 2. quod præceſſit indigeſtio, voracitas nimia; cibi incongrui, acris, acidi

acidi uſus; 3. vomituritio; 4. ætas infantilis; 5. levamen a catharticis: an ſaburra agat ſubiens ſanguinem & inde glandulas bronchiales inficiens? an œſophagi tunicam ad guttur uſque irritans? an tuſſis concuſſione natura ipſum ventriculum ab hac ſarcina liberare conetur? ea ſit diuturnior fuerit, atrophiam inducit.

Cura. Victu & medicamentis ſaburra corrigenda eſt, vel evacuanda; ipecacuanhæ grana aliquot, totidemque ſalis abſinthii ad vomitum ciendum uſurpentur. Si tuto id fieri nequeat, rhei pulvere & mannæ doſi conveniente ſaburra eliminetur; vel fiant pilulæ ex ſucci liquiritiæ, aquilæ albe & aloes, ana, ſcrupulo ſemiſſe, horum grana duo, tria vel quatuor, ſingulis diebus vorentur; ſebum candelæ fuſum ſcrobiculo cordis inungatur; aut applicetur cruſta panis ſpiritu vini, & aromatibus aſperſa.

Primus *Lindanus* tuſſim ſtomachalem deſcripſit & ex ſonitu profundo a pectorali & gutturali diſtinxit. A ſcirrho pone ventriculum ortam vide apud *Morgagni Epiſt. XIX.* 58.

8. *Tuſſis gutturalis*, *Raſcatio* Arabum.

Eſt ea quæ ad guttur a phlegmate viſcoſo aut altero quodam moleſto liberandum inſtituitur. Viſa eſt tuſſis quam calculi in tonſillis nati excitabant; tuſſis anginæ & cynanche ejuſmodi eſt, catarrhalis etiam quandoque guttur afficere videtur; difficile eſt quandoque tuſſim phthiſicam a gutturali diſtinguere, quippe in phthiſi æger ſæpius ſtimulum in guttur, ſeu ſummam laryngem tantum refert; maxima pars ægrorum hanc tuſſim tribuit aquis ſalſis quas e cerebro deſtillare putat: ſonus tuſſis gutturalis eſt utplurimum acutior quam pectoralis; omnium graviſſimus ſonus eſt in ſtomachali, niſi tuſſem hæmoptoicam, quæ quandoque vix ſonora eſt, annumeremus.

9. *Tuſſis hepatica* Albert. de hæmorrhoidibus. D. Venel quæſtion. agoniſticæ, pag. 27. 1759. *Tuſſis hypochondriaca* Nicol. Roſen. P.

Tuſſis eſt ferociſſima, intermittens, in cujus intervallis nulla omnino reſpirandi difficultas, nullaque febris initio.

Ea ſi lacticiniis, bechicisque edulcorantibus tractetur, ut tuſſis vulgaris, abit in tabem hepaticam ex hepatis abſceſſu cum febre amphimerina.

Initio avertitur feliciter fundentibus aloeticis, juſculis aperientibus, ptiſanis nitratis.

Differt ab hepatitide per abſentiam pyrexiæ acutæ, diuturnitatem; in hoc morbo naturæ conatus videtur vergere ad removendum obicem quem hepar obſtructum opponit.

10. *Tuſſis ferina* Frid. Hoffmanni §. 12. *Pertuſſis* Allen, *Tuſſis clangoſa* Cl. Bourdelin 1752, *Coqueluche* vulgo. A. P.

Et tuſſis ſæpius epidemica puerulos infeſtans per paroxyſmos, *quintas* dictos, revertens, in quibus fere ſuffocatur per aliquot ſecunda, cum facie liveſcente, & ſæpius vomitione, totiuſque corporis vehementi concuſſione.

Pueri quidem in his acceſſibus pituitam ſpumoſam, albam, viſcidam demum expectorant; aſt infantes deglutiunt, nec quidquam extuſſire norunt; accedit inappetentia, laſſitudo, aſthenia, macies, & vitæ periculum imminet.

Si lacteat infans, nutrix ptiſana edulcoranti ex decocto oryzæ, gruti utatur, a vino & cibis ſalſis abſtineat; infans lacte ſolo veſcatur, & ex pauxillo mannæ identidem purgetur, manna in lacte diſſolvatur, oleo amygdalarum etiam miſceatur. Si infans natu major ſit aut provectior, phlebotomia in uſum vocetur, veſpere grana aliquot theriacæ deglutiantur, potu calido theæ, capillorum veneris utatur, & catharſis repetatur. Paulo provectioribus puerulis emeſim ſuadet *Bourdelinus*.

11. *Tuſſis convulſiva* Theod. Forbes. diſſert. Edimburg. 1758. *Pertuſſis* Huxham de aere libr. 1. p. 75. Vocatur Gallice *Coqueluche*; Anglis *Kinkcough*; Græcis *Bex theriodes*; aliis *Tuſſis ferina*; Paroxyſmi *Quintes*. P. A.

Eſt ea ſæva, cita, violentaque tuſſis, quam acuta quædam & ſonora inſpiratio, galli cantui ſimilis, una cum vomendi niſu comitatur.

Incipit utplurimum cum febricula, ſenſim creſcit conatus tuſſiendi cum ſono gallicinii, dein mucus ſincerus tantum expectoratur; paroxyſmos præcedit vel titillatio gutturis, vel ſuffocatio; in paroxyſmo venæ tument, arteriæ fortius pulſant, caput dolet, oculi prominent, lachrymæ fluunt, palpebræ tument; facies turget, rubet aut liveſcit; æger veluti ſuffocatus cito moreretur, niſi vel e naribus, vel e pectore ſanguinem funderet, aut vomeret: qui vomunt melius habent: ſi neutrum accidat in vehementi tuſſi, metuendæ convulſiones, aut apoplexia; ex diuturnitate morbi metuenda phthiſis. Hæc tuſſis epidemica eſt, & contagioſa creditur; ſemel in vita quoſque aggreditur, ſæpius infantes.

Quænam ſit ſedes principii proximi ignoratur.

Curatio. Arcendum frigus, arcenda humiditas; quo natura vergit, eo ducere oportet, adeoque phlebotomia præmittenda, dein lene vomitorium præſcribendum; infuſum ex pulegio, hyſſopo ſit pro potu; purgatio bis in ſeptimana iteretur, cum manna, rheo, granis aliquot aquilæ albæ; pro vomitorio oxymel ſcilliticum detur cum ſyrupo de althæa. Tuſſilago, althæa, capilli veneris, ſemina lini cum kinkinæ pauxillo coquantur pro potu. Veſicatoria a multis ſuadentur. Laudantur ſpecifice lichen pyxidatus in lacte decoctus, necnon ſaccharum ſaturni ad grana duo, tria, & demum kinkina parva doſi, item ſuccus pulegii pro ſpecifico habetur a *Boyleo*.

12. *Tuſſis a dentitione*.

Oritur ſive ob materiem verminoſam quæ ſæpe cum hoc morbo exaltatur, ut patet ex narium pruritu, halitu ſubacido; ſive ſympathice a gingivarum diſtractione oriatur; ea autem minime confundenda eſt cum tuſſi clangoſa, ſeu ferina, de qua egimus.

13. *Tuſſis metallicolarum* Frid. Hoffmann. de tuſſe artic. 9.

Eſt comes aſthmatis metallici, quod vide.

15. *Tuſſis gravidarum* Mauriceau lib. 1. c. 16. P.

Quæ fœtus ſuos gerunt altius cæteris, tuſſi & dyſpnœæ ſunt magis obnoxiæ, cum inde pectoris cavitas magis arctetur.

Huic vero principio quandoque alia tuſſis principia adjunguntur, ut frigus ſuſceptum, inde perſpirabile acre retentum & in bronchiis ſecretum, irritans, ſanguis a peripheria ad interiora pectoris repreſſus; hic accedit ventriculus alimentis, flatibuſve nimis diſtenſus, quæ ſingula diſtinguenda ſunt, & oppugnanda.

Curatio. Gravida bono regimine victus utatur, vitetque omnia ſalita, piperata, necnon acida, ut acetum, limonia, mala granata, a quibus tuſſis augetur; uratur bechicis, edulcorantibus, ut glycyrrhiza, paſſulis, jujubis, hordeo mundato, &c. clyſmatis alvus laxa ſervetur.

His irritis ad phlebotomiam quovis graviditatis tempore confugiat, major enim eſt metus abortus a tuſſi, quam detrimenti a phlebotomia. Contra frigus ſe muniat in cubiculo ſe continens; muccinio aut villoſa pelle collum tegat.

Syrupus vini aduſti ſic paratur.

Recipe vini optimi, uncias octo; cinnamomi, drachmas duas; caryophyllos, no vi; ſacchari, unc. iv. bulliant in ſcutella, dein accendatur vinum uſque quo ad ſyrupi conſiſtentiam devenerit, ſumat ante ſomnum cochlear 1. *aut* 2.

Caveat gravida ne veſtibus nimis arctetur abdomen & pectus, a coitu abſtineat, levibus hypnoticis ſomnum ſibi conciliet, a fortioribus abſtinendo.

a. *Tuſſis gravidarum* Moriſot Deſſandes Preface du Traite des Accouchemens de Puzos; Frid. Hoffmann Obſ. 12.

Eſt in gravidis ſymptoma formidabile; procedere poteſt a multis principiis, ut, 1. a plethora gravidis familiari; 2. a ſenſibilitate uteri quem fœtus calcitrat; 3. a ſitu fœtus altiori; 4. a ſuppreſſa leucorrhœa, facta in pectus metaſtaſi; in his omnibus caſibus laxantia, edulcorantia, bechica vel noxia, vel inutilia ferme ſunt.

Prodeſt in prima varietate phlebotomia cum regimine 1. quod valet etiam in 3. caſu, ſed in quarto nocet; nimis adhærent Medici, in tuſſi, & vomitu gravidarum, auxiliis ex phlebotomia, & catharſi petitis; quidni audent quandoque tentare ſemicupia, tonica, antiſpaſmodica, imo narcotica; forte ea remedia in gravidis diffamata ſunt, quia ab imperitis præpoſtere uſurpata. Hæc *D. Deſlandes*. Vidi puellam quæ ſyphilidis gratia balneabatur, ſed in lipothymiam ducebat quodvis balneum; ſcortum vero illud gravidum erat; uxor tamen Chirurgi gravida a balneis aliunde indicatis nullum incommodum patiebatur.

12. *Tuſſis hæmoptoica; Toſſe contumace, con ſputi cruenti in femina debole, emaciata* Del papa conſult. 29. P. C.

Tuſſis contumax, per quam identidem ſanguinis quædam guttæ exſpuuntur in ſubjectis jam emaciatis & debilitatis, eſt phthiſeos ſæpe prodromus; in hac itaque humorum, & maxime ſucci bronchialis, acrimonia eſt incuſanda; docet autem obſervatio ſuccos digeſtivos a febricula aut a pure, ſi jam confectum ſit, ita vitiari, ut digeſtio vitioſa ſuccedat, & metus diarrhœæ periculoſæ concurrat.

In ſimili caſu auctor laudatus interdicit omnia cathartica, necnon phlebotomiam: clyſmata ex lacte vel aqua hordei cum ſaccharo & pauxillo ſalis ſuadet; deinde ut ſputum ſanguinis ſanetur, adſtringentia varia præſcribit, ut terram ſigillatam, corallia rubra, fungum melitenſem; ad tuſſem vero compeſcendam lambitiva, ſeu looch ex ſaccharo & amylo, ſuccum urticæ & hederæ terreſtris cum julapio de roſis ſiccis, necnon ſerum lactis diſtillatum, in quo cocta fuerint herbæ centinodiæ, hedera terreſtris, necnon bugulæ folia, cum cancris fluviatilibus & jujubis; præſcribitur etiam lac aſininum mane, & vaccinum veſpere; pro potu vero aqua di Nuocera, vel aqua cum pane toſto & pauxillo cinnamomi infuſis; laudatur etiam gelatina cornu cervi, nec omitti debent papaveracea noctu uſurpanda.

16. *Tuſſis a polypo* D. Samber Philos. Tranſact. n. 398. ann. 1727. P. C.

Violentam tuſſim expertus erat quinquagenarius; demum poſt ſanguinis exſpuitionem copioſam, polypum prius bronchiis adhærentem expectoravit; ſuperfuit vero phthiſis a qua abſumptus eſt.

Tulpius obſ. 7. *lib.* 2. expectoratum polypum venæ pulmonari ramoſæ ſimilem obſervavit, poſt tuſſim hæmoptoicam; ſimilem polypoſam concretionem pariter expectoratam vidit *D. Nicols Philoſoph. Tranſact. n°* 419. *anno* 1731. Videatur icon in libro citato.

17. *Tuſſis phthiſica* Morton. de Phthiſiologia lib. 2. cap. 3. *Toux de renard* vulgo, quia ducit ad foveam. P. C.

Eſt ea ſpecies quæ phthiſim incipientem deſignat, & quam ſæpius ægri cum catarrhali tuſſi, ſeu rheumate confundunt, atque ob titillationem gutturis procedere credunt a pituita acri, quam a cerebro delabi judicant. Differt autem ab illa, 1. quod tuſſi phthiſica ſtipatur ſenſu quodam ponderis in pectore gravantis, utpote quæ excitetur a tumore glanduloſo, ſeu tuberculis pulmonum. 2. Quod in primo limine tuſſis phthiſica ſit difficultate reſpirandi ſtipata, & ab ipſo initio arida, arida inquam habitualiter per aliquot menſes; raro enim & accidentaliter muci, ſalivæque gutturalis exſpuitionem inducit, aſt non expectorationem, quæ intra aliquot dies, vel ſeptimanas catarrhali tuſſi ſupervenit cum levamine, anhelationis imminutione. 3. Tuſſis phthiſica vere perennis eſt, & licet per intervalla moleſtior evadat, nunquam omnino ad fatalem mortis terminum, ceſſat, atque tunc ſedatur, cum verum pus ſuppurato tuberculo ejicitur. 4. Tuſſis phthiſica initio morbi mitis eſt, ſine inſigni irritatione; longis & incertis intervallis ſæpius recurrens; e contra catarrhalis in primo limine ferox & fere continua eſt. 5. Tuſſi

phthi-

phthiſicæ fere ſemper inappetentia jungitur cum ſiti, & poſt cibum vomitio ſupervenire ſolet, ut pueris accidit in tuſſi clangoſa. 6. Vox rauca eſt; vel clangoſa & exilis; quod ob pulmonis obſtructionem accidit; tubus enim eo acutiorem ſonum edit, quo brevior eſt. 7. Huic tuſſi comitem ſe præbet reſpiratio difficilis, moleſta & anheloſa, præſertim ab ambulatione. 8. His demum accedunt pectoris oppreſſio, hypochondriorum gravitas inſolida, iracundia & triſtitia, ita ut nec ſibi nec aliis placere & facere ſatis poſſint. 9. Dein pectoris in aliquo loco gravitas major, major tuſſis ex decubitu in alterutrum latus. 10. Potiſſimum ſignum eſt etiam febris ſenſim creſcens, pulſu frequenti, urina rubra; vigiliis, inappetentia, calore manuum & pedum ſtipata, cum rubore fixo genarum; febris, inquam, mitis, lenta poſt paſtum diſcernenda, cæterum homotona, uſquequo ſuppuratio facta ſit; nunc vero hectica veſpere exacerbans evadit. 11. Tandem tabes, ſeu inſenſibilis ſtatim & gradatim creſcens conſumptio, aut extenuatio incipientis phthiſeos, adeoque tuſſis phthiſicæ ſignum eſt, & ultra procedente morbo phthiſis eſt confirmata, nullumque dubium ſupereſſe poteſt.

18. *Tuſſis rheumatica* Nicol. Roſen. diſſert. de tuſſi. Frid. Hoffmann §. 11.

Dicitur etiam inflammatoria, illa quæ febrem comitem habet, & a phlogoſi pulmonum pendet.

Horripilationes & febriles commotiones, cum tuſſicula ſicca, ab initio ſentiuntur, quæ veſperi cum pulſu & calore acutis ingraveſcunt; accedit dyſpnœa, pulſus celer, & duriuſculus, dolor pectoris tuſſicula exacerbans cum doloribus vagis thoracis; cruor extractus eſt phlogiſticus. Differt a *catarrhali* defectu coryzæ, ſternutationis, anginæ; a *febrili* ſimplici per dolores rheumaticos pectoris, craſſam ſanguinis cruſtam, &c. Indicantur phlebotomiæ repetitæ, potus theiformis, diluens, calidus, ex paſſulis, glycyrrhiza, hordeo, ficubus, julapia ex ſyrupis capillorum veneris, althææ, &c. juſcula ex rapis, braſſica rubra, pulmone vituli vel vervecis, additis ſebeſtis, vel dactylis, aut jujubis, &c.

19. *Tuſſis arthritica* Muſgravii cap. 12. hiſt. 1.

Ea pendet ab arthritide repulſa, & niſi materies arthritica podes iterum afficiat, fruſtra bechicis impugnatur, ac periculoſa eſt.

20. *Tuſſis exanthematica*; *a Scabie repulſa*, Frid. Hoffmann III. 111. a *tinea repreſſa*, idem ibidem.

21. *Tuſſis verminoſa*, Schenckii lib. II. pag. 249.

Conſtat obſervationibus, octo Authorum a *Schenckio* citatorum, tuſſim quandoque pendere a variis inſectis intra pulmonem deliteſcentibus: horum inſectorum plurima ſunt larvæ aut puppæ; cum aere ſcilicet haurimus quandoque ſemina, vel ovula muſcarum, quæ excluſa in pulmonibus ſuppeditant larvas apodas, quæ vermium nomine apud Medicos hiſtoriæ naturalis contemptores audiunt; quandoque etiam vermes, ſi credamus Authoribus, expectorati ſunt; ſic album & longum vermiculum in pulmone ſe reperiſſe teſtatur *Morgagni*.

Succo marrubii & ſcilla utebatur *Benivenius* ad pulmonicos vermes enecandos.

A vermibus inteſtinalibus excitari tuſſim infantum vulgaris eſt opinio; atque hæc tuſſis ſicca cum genæ alterutrius fugaci rubore ut plurimum eſt lumbricorum indicium; hanc tuſſim catharticis & anthelminticis aggredimur.

22. *Tuſſis calculoſa*, Schenckii Obſ. lib. II. pag. 246. ubi viginti quatuor Authorum obſervationes de hac ſpecie referuntur.

Calculi pulmonares a magnitudine lentis ad uncis volumen variant; alii ſunt cretacei, alii murales, plures tophorum arthriticorum friabilitatem obtinent; dantur & grandinei ſeu ſubpellucidi & a muco indurato oriundi. Undecim calculorum pneumonicorum obſervationes videre eſt in *Ephemeridibus Nat. cur.* Ipſe habeo calculum ante decem annos tuſſi rejectum a virgine quæ adhucdum viget, phthiſicæ matris filia. Plures vero ex his, qui calculos tuſſi rejiciunt hæmoptyci, phthiſicive demum moriuntur.

23. *Tuſſis xerolaryngea*. *Secchereſſe de la gorge*, Dictionnaire de ſante.

ORDO SECUNDUS.

ANHELATIONES OPPRESSIVÆ.

Difficultas anhelitus Mercurialis; *Inſpirationis vitia* Ettmulleri; *Reſpirationis læſiones* Mangeti; *Gallice* Oppreſſions de poitrine, Eſſoufflemens.

HIC ordo continet morbos, quorum maxima pars lædit conſtanter reſpirationem, maxime vero inſpirationem, ſine febre inflammatoria; quare diſtinguuntur a pleuritide, peripneumonia, hepatitide, in quibus ſcilicet phlegmaſia eſt præcipuum ſymptoma; difficultas quidem reſpirandi multorum morborum diverſæ claſſis eſt comes, ut febrium, hydropum, ſpaſmorum: verum in hac claſſe reponimus eas anhelationes quæ ægritudinis præcipuum ſymptoma conſtituunt, de quo ægri primo & potiſſimum conqueruntur.

VI. STERTOR; *Renchos* & *Renxis* Hippocratis; *Ronchus* Slevogtii Diſſert. de Roncho; *Rattling* Anglorum; *Ronflement*, *Sterteur*, *Ralement*. Occitanis *lè Rale*.

Eſt anhelatio ſonora, ſeu ſono involuntario, ſæpius rauco, quandoque ſibiloſo, ſtipata, qualis apud bene multos ſanos dormientes obſervatur.

Stertorem pro lubitu effingit quiſque laxatis chordis vocalibus, & aere velum palatinum, ac uvulam in tremulos motus agente.

Ita & pro lubitu ſtertorem, *reſationem Gordonio* dictum effingimus, quoties gargariſma in gutture volutamus, & aerem efflatum intra aquam agitari cogimus.

Stertor qui fit ore clauſo, cujus proinde ſonus naſalis eſt, cùm alterna genarum inflatione & detumeſcentia, qualis obſervatur in illis qui fumum tabaci alternis vicibus efflant, Gallis dicitur *Ronflement*; qui vero ore patulo, qualis in agonem ducentibus, proprie *Ralement*, Occitanis *Rale* nuncupatur; alternat ſæpe in aſthmaticis ſtertor ſono gravi & rauco, cum ſtertore ſibilante, ſeu *ſibilo*: horum vero omnium ſonorum theoria adhuc deſideratur. Stertor apoplecticus eſt cum reſpiratione ſublimi quidem, ſed rara; unde differt a ſtertore aſthmatico, qui eſt cum reſpiratione frequenti: an a chordarum vocalium motu tremulo ſenſibili pendeat ſtertor agones non auſim decidere; motus vibratorius homotonus ambarum chordarum ſonum edit ſuavem; aſt ſi alterutra ex his cordis ſenſibiliter tremat, nec cum altera conſonet; tunc ſonus edetur raucus & diſſonans; ſtertores hactenus citati ſunt aliorum morborum ſymptomata ſecundaria.

Num vero ſtertor ſit quandoque ſymptoma primarium dubito; niſi forte ſtertor ille qui infantulos quandoque continuo & per multos menſes affligit, qui ronchus *Slevogtio* nominatur. Vide *Tom. 2. Diſputat. D. Halleri de morbis pectoris*.

1. *Stertor aſthmaticus*, ille eſt qui orthopnœam & adſthmatis paroxyſmos comitatur.

2. *Stertor apoplecticus*, eſt ille qui apoplexiam & agonem in plurimis caſibus terminat. Hi ſtertores a conſueto quibuſdam ſanis dormientibus ſtertore maxime diſtinguendus eſt. De his ſymptomatis plura dicere ſuperfluum eſt.

VII. DYSPNOEA; *Difficultas reſpirandi* Latinis; *Diſnia* Gordoni Lilium; *Sanguiſugum* Gordoni de Aſthmate; *Pſeudo-Aſthma* Alex. Benedicti Lib. III. c. 33. *Aſthma ſpurium* Riverii Lib. VII. c. 1. *Aſthma continuum* Car. Piſonis & Floyeri; *Dyſpnee; courte haleine*.

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt anhelatio frequens, cum ægritudine chronica, non intermittenti, ſine ſignis hydrothoracis, nec empyematis.

In febribus & phlegmaſiis eſt anhelatio frequens, reſpondens pulſus ipſi frequentiæ, ſed quæ non eſt præcipuum ſymptoma. In *orthopnœa* ægritudo eſt acuta; in *aſthmate* intermittens; in hydropibus, ut aſcite, tympanite, præcipuum ſymptoma eſt abdominis intumeſcentia, ut in phiſconia & graviditate; hinc patet quomodo *dyſpnœa* genus fit ab aliis diſtinctum; verum quo pacto ab hydrothorace & empyemate poſſit diſtingui, dictu difficile eſt: *Vide Hydrothoracem*, &c.

Dyſpnœa ſumitur a Veteribus, ut aſthma ab Arabibus, pro deſignanda hac claſſe, ſeu anhelitus difficultate.

1. *Dyſpnœa pituitoſa*, *Hydropneumonia*, *OEdeme de poumon*; C.

Eſt ea ſpecies quæ a pituita, ſeu lympha pulmonem relaxante & infarciente pendere creditur.

Difficile eſt eam ab hydrothorace diſtinguere, niſi tamen hydrothorace percipiatur fluctuatio aquarum, agitato ægri thorace, quod ſignum in diſpnœa non adeſt: de cætero adeſt pallor faciei, pedum veſpertina intumeſcentia œdematoſa, copioſa muci expectoratio, temperamentum pituitoſum, levamen ab expectoratione: difficultas reſpirandi creſcit a ſitu horizontali, maxime a ſupino; præceſſerunt morbi pectoris inflammatorii, catarrhoſi.

Cura. Indicantur levia aperientia, quæ phlegma viſcidum pulmonum vaſa infarciens reſolvant, & diuretica quæ foras ſerum luxurians educant; caveatur a catharticis quæ nimium commovendo anhelationem augeant: convenit itaque gummi ammoniaci drachma cum octo granis tartari vitriolati, in pauxillo vini albi ſolvatur gummi, & omni mane ſumatur, ſuperbibendo uncias tres decocti baccharum juniperi, foliorum marrubii, & pulmonariæ Italorum; veſpere adhibeatur tartarum vitriolatum cum aqua hyſſopi; ad anacatharſim juvandam ſyrupi de tabaco cochlear unum, vel ſperma ceti in oleo amygdalarum ſoluti, aut cum ſaccharo contriti ad ſcrupulum; dein pilulæ balſamicæ ad drachmam uſurpentur ex balſamo Peruviano, extracto florum hyperici, gummi guaiaci & ſucco glycyrrhizæ, ſuperbibendo juſculum, vel levem offam deglutiendo.

Æger alternis utatur offis, & juſculis, aer incenſo ſtorace, benzoino, thure, ſalubrior reddatur &c.

2. *Dyſpnœa a turberculis* Boneti Sepulchret. obſ. 39. 40. &c. *A ſcirrho pericardii* Diemerbroeck; *Ab exſiccatis pulmonibus* Sennert. prax. lib. 2.

Tuberculum voco ſcirrhum pulmonis; quippe dantur ſimiles tumores qui nunquam in ſuppuratum abeunt, & tubercula cruda vocantur. Memini me vidiſſe in cadavere mendici dyſpnœici, qui nullum pus unquam exſpuiverat, de cætero emaciatus, & hectica dudum laborans objerat, totum pulmonem nigrum & ſcirrhoſum. *Vide Phthiſim ſiccam*.

A ſpiritus frumenti abuſu frequens eſt hic morbus apud Saxones; inde enim ſcirrhus pulmonum, *dumpen* Saxonibus dictus: *Haller Phyſiol. lib. 5. pag. 27.*

Qui dyſpnœa paulatim contubeſcunt, ſi eorum pectus aperiatur, illis nullum ulcus in pulmone apparet, ſed pulmones veluti fumo exſiccati conſpiciuntur, ait *Sennertus de pulmonis intemperie ſicca*. Cognoſcitur vero hic affectus reſpiratione parva & frequenti, ſiti continua, ſputo pauco. Huic obnoxii ſunt Aurifabri & Chymici ob halitus, quibus pulmones exſiccantur; hunc morbum *Paracelſus* vocat *Berſuchx*, & memorat *Schenkius Epiſt. 72.*

3. *Dyſpnœa calculoſa* Bonet. Sepulchret. obſ. 44. 46., &c.: *a calculis pulmonum* Fabricii Hildani Cent. II. Obſ. 29, Schenckii Lib. II. p. 146.

Ue

Ut ſcirrhi obſident non raro glandulas bronchiales, ita quandoque in illis glandulis generantur calcui duriſſimi, inæquales, ſcabri, lentis magnitudine, qui tuſſiendo ejiciuntur, nec ſemper phthiſim inducunt.

In pulmone dyſpnœici lapillos minutos, friabiles, caſei veteris fragmentis ſimiles inventos dicit *Salmuth. centur.* 1. *obſ.* 7. Ego veros calculos gypſeos expectoratos habeo; ſimiles in Cardinalis Cajetani pulmone viſos narrat *Crucius*. *Vide* numeroſas obſervationes ſimiles apud *Bonetum Sepulchret. obſerv.* 46. Huc pertinet dyſpnœa a metallis in pulmone concretis *ejuſdem obſerv.* 44. ex *Gregorio Horſtio lib.* 7. *obſ.* 25. & ex *Sennerto*.

In his caſibus lacticinia tanto magis indicantur, quo frequentius eſt maciem & hecticam accedere: pro diſſolvente vero calculorum ſapo videtur convenire; aſt in concretis metallicis *Mangetus* & *Horſtius* laudant mercurium dulcem.

4. *Dyſpnœa ab hydatidibus* Boneti Sepulchret. obſ. 33. 36. Schenckii Obſ. de veſiculis tuſſi rejectis, p. 249. C.

Vix cognoſcitur hæc ſpecies ante extiſpicium; adeſt reſpiratio celer, frequens, difficilis; inſpiratio tamen difficilior; accedit ſitis, pervigilium, rubedo genarum, febris hectica, ſputum paucum, ſalſuginoſum, non purulentum; ſecto cadavere inventæ ſunt veſiculæ in toto pulmone, aqua flava turgidæ, obſervante *Lœlio a Fonte conſult.* 8. vel humore lento pellucido inſtar albuminis ovi turgent hydatides, ut vidit *Mangetus*.

5. *Dyſpnœa a ſteatomatis* Boneti Sepulchret. obſ. 34. obſ. 5. *a carcinomate* Jacotii in coacas; *a glandulis*, &c. Vide orthopnœam a lipomate. C.

Differunt ſteatomata pulmonum a tuberculis duris, ex eo quod tubercula ſcirrhoſa glandulas bronchiales obſideant in angulis bronchiorum; ſteatomata vero alibi enaſcantur, nec dura ſint.

Steatomata quæ in cavo bronchiorum crepant, & ſuum ſebum effundunt, vomicam pulmonum conſtituunt, de qua inter ſpecies phthiſeos agemus; ſæpe vero nulla ſui ſigna characteriſtica præbent ſteatomata.

6. *Dyſpnœa a vomica* Bonet. Sepulchret. tom. 1. obſ. 25. pag. 565. *Vomica pulmonum* VVilliſii, Ballini, &c. *Vomique du poumon.*

Vomica dicitur cyſtis, vel folliculus materia puriformi turgidus; nec proinde diſcrepat ab ſteatomate niſi paulo majori fluxilitate materiæ contentæ, & quod ſteatoma vocetur, cum partes externas obſidet; differt vero ab apoſtemate, quod materies ſit ab inflammatione oriunda, in apoſtemate, verumque pus; aſt in vomica & ſteatomate mucus quidam adipoſus calore liquefactus, qualis in veſicis hydatidoſis viſcerum toties obſervatur: cum itaque folliculus glanduloſus, vel capſula vaſis lymphatici dilatatur, vel cellula adipoſa turgeſcit, ſenſimque creſcit, fit vomica, quæ in pulmone genita nullam vel exiguam febrem excitat, parvam, lenteque per annos creſcentem dyſpnœam creat, cum tuſſicula ſicca, uſquequo demum rupto folliculo, vel pus copioſum foras anacatharſi expectoratur, & fit phthiſis a vomica dicta; vel in cavum pectoris effunditur, unde empyema; vel intervallis coſtarum protuberans extrorſum aperitur; vel confeſtim pulmones intus aggravans pure viſcido obſtruens ægrum ſubito enecat.

Signa dyſpnœæ a vomica pendentis ſunt obſcuriſſima: æger languet, tuſſit, lecto non affigitur, dolorem obſcurum alicubi in pectore percipit, maxime cum vehementer tuſſire conatur; quandoque ſub finem pauxillum puris fœtidi expectorat ſine febre; aut cum febre exigua; anxius, triſtis: ſunt qui quotannis vomica minori rupta pus cum febre expectorant, & convaleſcunt in intervallis: ſunt qui ſubito pus & ſanguinem confeſtim expectorant ad plures libras, & tunc phthiſici evadunt, ex qua tamen phthiſi ſpeciali evadunt, ſi folliculum expectorato ſenſibili folliculo, ut *VVilliſii* obſervata docent, & ipſe vidi. Qui ſuadent emetica ad rumpendam vomicam, minime timent ne æger rupta ſubito vomica ſuffocetur, ut accidit Vaugelaſio aliiſque.

7. *Dyſpnœa a phiſconia*, Vide Bonet. Sepulchr. tit. de dyſpnœa ob molem hepatis, ejuſque protruſionem verſus diaphragma obſ. 12. & 172. ob renis molem nimiam, obſ. 141. *a maſſa carnea crinita in abdomine*, obſ. 143. *ab omento craſſiori*, obſ. 158. *ab inſigni meſenterii tumore*, obſ. 156. L.

8. *Dyſpnœa a graviditate*, Bonet Sepulchr. Obſ. L.

9. *Dyſpnœa tympanitica*, Bonet Sep. Obſ. 147. 148. 150. *a flatu in inteſtinis*, *abdomine*, *&c.* C.

10. *Dyſpnœa rachitica*, Bonet. Sep. Obſ. 116. *a coſtarum extremis oſſeis*, Plater Pr. Lib. I. cap. 4. *a ſterni prava conformatione*, Riolan. Ench.; *a cartilagine enſiformi oſſea*, *longa*, Diemerbroeck Lib. IX. cap. 14. *ab oſſificata pleura* Schenckii; *ab oſſificates bronchris*, D. Deidier Obſerv. L.

11. *Dyſpnœa a corde*, Boneti Sep.; *a corde capitis magnitudinem adepto*, Ballon. Epid. Lib. II. p. 144. *a corde polypis farcto*, id. ibid., VVillis Tract. de hyſteria, Tulpius Obſ. Lib. I. cap. 17. *a corde adipoſo nimis amplo* Bonet Sep. Obſ. 103. *ab auricularum aneuryſmate*, *Horſtii*, P. de Marchettis. C.

Dyſpnœa palpitatioque ſunt fortiores obſtructis vel diſtentis partibus ſiniſtris cordis, ut auricula vel ſinu, quam dextris; Vide *Albertini Act. Acad. Bonon.* 1731.

12. *Dyſpnœa a pneumatia* Riolan. Enchirid.; *ab emphyſemate pulmonis*, Bonet. Sepulchret. Obſ. 132. Vide Aſthma equinum Floyeri Append. C.

Pneumatia Hippocratis eſt flatuum collectio intra thoracem, vel thoracis tympanites.

Femina, 30 annos nata, difficillima reſpiratione, tuſſi interdum fere ſuffocativa laborabat; ana-

tiby.

tihyſtericis morbus exaſperabatur; pulſuus erat inæqualis; parvus; reſpiratio ſublimis, brevis, pulmones in expiratione ſurſum trahi & natare ægræ videbantur; minima mutatio tempeſtatum ſymptomata adaugebat. In pulmonibus inventus eſt aer per membranam celluloſam diſperſus, hinc inde vero veſicas elaſticas pugno majores referebat; pulmo in terram projectus vi elaſtica reſiliebat; hic morbus phthiſis aerea a *Storckio* vocatur: ſublevabatur phlebotomiis, paregoricis, emollientibus & bechicis. Vide *Storkium Ann. Med. II. pag.* 239. Lac cum infuſo ſeminum carvi & feniculi alias profuit.

13. *Dyſpnœa a ſtomacho*, Bonet Sep. Obſ. 14v. 143. *ab ægagropila in ventriculo*, Charleton de Lith.; *ab abſceſſu ventriculi*, Piſo de morb. a colluv. ſer. Lib. III. cap. 4. D.

14. *Dyſpnœa a liene*, Bonet. Sep. Obſ. 154. 155. *ab abſceſſu juxta lienem; a lienis mole adaucta, a liene dur;, luxato, &c.* C.

15. *Dyſpnœa traumatica* Tulpii; *a læſo magno pectoralis muſculo* Mery Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1713. *contuſo, icto thorace, a vulnere pectus ſubeunte & infuſo cruore intra cavum thoracis.* Vide Heiſter Vulnus Thoracis; *Empyema ſanguineum* Chirurgorum. A.

16. *Dyſpnœa Galenica.*

Eſt ea quam inducere per elegans experimentum *Galenus* tentavit in brutis; ligatis ſcilicet aut reſectis nervis diaphragmaticis, vidit ille dyſpnœam ſupervenire; cum enim ſic debilitato diaphragmate totum reſpirationis opus incumbat exſequendum ab aliis muſculis, iſti ſociis deſtituti difficilius opus exſequuntur. Idem accidit intactis nervis, ſi minor ſit fluidi nervei quantitas, ut in convaleſcentibus; actionis enim difficultas creſcit, prout potentia motrix minor eſt ſub eadem reſiſtentia; hinc ſit ut convaleſcentes, cum non poſſint ſolitæ amplitudinis reſpirationem perficere, minores, ſed tantumdem frequentiores reſpirationes inſtituunt.

17. *Dyſpnœa a gaſtrocele* Vandermonde Novembr. 1758. pag. 518. D. Bonnet Chirurg. a Limoux. Collect. Acad. tom. 3. pag. 697. L.

Monialis a quindecim annis laborabat dyſpnœa poſt paſtum recrudeſcente, & ſæpe aſſumptorum vomitione. Inventus eſt poſt mortem ſtomachus intra cavum pectoris.

In adoleſcente qui a ſumpta liberalius cereviſia turbida multum ejecerat materiæ pici ſimilis, & obierat, inventus eſt ſtomachus ab ortu in cavo ſiniſtro pectoris locatus, ita ut pylorus ad claviculas uſque aſcenderet; mirum autem quod reſpiratione libera gravius eſſet, nec niſi poſt liberaliorem potationem momentanea ſuffucatione premeretur. Vide hujus hiſtoriam apud *Thom. Bartolinum, centur. 6. Hiſt. anat.* 55.

Civis Monſpelienſis, *Rat* dictus, ab ortu etiam gerebat ſtomachum in pectoris cavitate ſiniſtra, licet exigua difficultate reſpirandi oppreſſus, ita ut militiam ſatis commode exercuiſſet; in eo vero pectoris cavo pulmo deerat: *Riverii obſ. 67. centur.* 3.

Aleſiæ ſimilis gaſtrocele obſervata eſt in prægrandi muliere; quam recte valentem vidi.

18. *Dyſpœnea ſcorbutica* Sennert. de ſignis ſcorbuti; Eugalen. obſ. 6. 7. 8. *&c.* Lind. de Scorb. C.

Difficilis reſpiratio & pectoris anguſtia, frequens ſcorbuti ſymptoma eſt, cujus principium ipſi ægri abdomine indicant quaſi flatus diaphragma ſurſum pellerent; tanta eſt illa anguſtia, ut ægri unice de hac conquerantur, lipothymiamque ex ea metuant, necnon viſus obſcurationem jam patiantur, & animam ſtatim reddituri videantur: ea dyſpnœa brevibus intervallis recurrit; dein augetur, vel remittit; nulla tamen adeſt tuſſis, nullus ſtertor, ſibiliuſve; poſt validum exercitium illa dyſpnœa augetur ad lipothymiam, & viſus obnubilationem, ita ut ægri non agnoſcant adſtantes. *Lind* addit ab hac dyſpnœa ſcorbuticos quandoque ſubito e medio tolli ſine ullo pectoris dolore.

19. *Dyſpnœa aneuryſmatica*, Morgagni Epiſt. XVIII. 17. &c.

Ab aneuryſmate aortæ ſupra cor, quod *Malpighius* & *Ramazzinus* non cognoverunt, niſi cadaveris extiſpicio, licet ægrum rite medicantes: Poſt tuſſim ſiccam, diuturnam, acceſſit dyſpnœa, & dein per paroxyſmos recurrebat orthopnœa, fere ſtrangulans, ſine febre; angor ex deglutione; ſenſus auræ ex hypocondriis aſcendentis; hinc ſuſpicio hypochondriaſeos; nullum levamen niſi a ſitu capitis & pectoris antrorſum inclinati; aneuryſma premens œſophagum hæc ſymptomata inferebat. Vide *Cardiogmum* & *Palpitationem*.

20. *Dyſpnœa polypoſa* Clar. Dalbis. *Journ. de Med. Juill.* 1759.

Ea eſt quæ fovetur a concretione polypoſa in pronchiis tereti ramoſa quam anacatharſi rejectam obſervavit Author. Vide *Tuſſim*.

21. *Dyſpnœa plethorica.*

Mulier a duobus annis ita ſuffocabatur ut quaslibet die neceſſu foret ter ſaltem venam tundere, & bis mille phlebotomias paſſa erat cum morbi hiſtoria Monſpelium pervenit; qua rudita ſuaſit *D. Chaptol* ut ægra in balneo calido ſæpius elueretur, additis frictionibus, ut cutis, vernice velut obducta, libere perſpiraret, & ſic averteretur illa plethora ab adiapneuſtia procedens, quo ſolo remedio intra decem dies egra convaluit.

22. *Dyſpnœa ab aortæ anguſtia*, Morgagni Epiſt. XIX. 51.

Virgo parum menſtruata, quoties ſe movebat dyſpnœa laborans, tandem ſuffocata & convulſa periit. Aortæ parietes, juxta cor craſſiores, ejus cavum anguſtabant; unde pulmones copioſo ſanguine obruti, quod in greſſu & motu artuum accidit, eo ſanguine vix liberare ſe poterant, cum aorta quantum emitterent pulmones non poſſet tranſmittere ſanguinem.

VIII.

VIII. ASTHMA dicitur ab *ἀάζω* Græce, *anhelo*; *Suſpirium* Celſi & Senecæ; *Aſthme*, *Pouſſe*.

Eſt chronica, periodica reſpirandi difficultas, aſthmatis præcipuum ſymptoma.

Differt a dyſpnœa, quod iſta continua ſit; ab orthopnœa, quod iſta ſit acutus morbus.

Aſtmatici dicuntur Gallicæ *Aſthmatiques*; de jumentis vero dum agitur, *pouſſifs*, Anglice *Broken-VVinded*.

Ahſtmatis in genere principium morbificum & proximum eſt obex periodice recurrens pulmonum alternæ dilatationi & conſtrictioni oppoſitus, circulationi vero ſanguinis vix noxius; hunc obicem natura fortioribus reſpirandi conatibus removere, corrigere; ſputum ſæpe viſcidum tuſſis interventu expectorare contendens paroxyſmos efficit; principii morbifici, & conatuum eorum naturæ concurſus cauſam morbi conſtituit; cum conatus naturæ pacati vel interpolati ſunt, nec ita vehementes ut virium vitalium magna jactura ac diverſio ſubſequatur, morbus diuturnus eſſe poteſt, non vero acutus; morbus vero diuturnus eſt potius quam chronicus aſtima, cum in genere vix vitæ periculum portendat, ſaltem aſthma vulgare, quod utplurimum cum ægro conſeneſcit.

1. *Aſthma humidum*, Riverii praxis; *aſthma pneumonicum* VVilliſii; *humorale* Baglivi; *aſthma flatulentum* John. Floyer treatiſe of the aſthma, *aſthma ſpitting.or humid* ejuſdem; *aſthme ordinaire*. P. C.

Floyerus: Medicus Anglus. cum triginta annos hoc morbo laboraſſet, de eo ſcripſit librum eximium, ex quo morbi deſcriptionem eruere conſultum duxi.

Præludium: Pridie acceſſus ſtomachi plenitudo, ructus inſipidi, præcordiorum anguſtia, flatibus ſtomachi expanſis tribuenda; ſuccedit fervor ſanguinis, calore enim lectuli angitur æger; vino, igne, tabaco ſe incaleſcere percipit, frigido potu ſtomachus ejus ſublevatur, cauterium ſi adſit, dolet, calet, cruentatur; caput ſtupet, leviter dolet; ſomnolentia, pandiculatio, oſcitatio & noctu copioſæ urinæ aquoſæ mictio, quæ intenſe colorata poſt acceſſum cum ſedimento; accedit artuum gravitas, anxietas, caput veluti fumo plenum videtur; inſpiratio difficilis perſentitur, rauceſcit vox, diaphragma ægre deſcendere videtur, laborem in aere inſpirando exerit æger, tuſſis convulſiva ſicca, vel quid paucum viſcidum extrudens, in fine vero acceſſus multum.

Invaſio: Hora circiter ſecunda matutina, pectus conſtringi, diaphragma ſurſum trahi, rigeſcere videtur, non niſi cum labore deprimitur, aſt multo major eſt difficultas coſtas elevandi pectuſque dilatandi, ad quod concurrere opus eſt muſculos lumborum & ſcapulorum; æger e lecto ſurgere cogitur; inſpiratio difficilis eſt, multo magis quam exſpiratio, quæ ideo lenta & tarda; aſthmaticus vix poteſt tuſſire, exſpuere, nares emungere, aut loqui; ſtertor vel raucitas in exſpiratione apparet; alterutri lateri difficilius incumbit, & dein ex eodem pulmonis latere ſputa procedunt; flatulentia ſtomachi creſcit, & inſpirationi partim obſtat; ſi acceſſus ſit intenſus, vomitio bilioſa concurrit; frigida appetuntur; calida ut vinum flatulentiam augent, ſæpius acceſſus invadit vacuo ventriculo poſt catharſim, jejuniumve; ſi vero ſtomacho bene paſto accidat, diutius durat, & intenſior eſt. Aſthmaticus incaleſcit ad ſudorem uſque cum pulſu celeri, licet inæquali; febricula illa a lacte intenditur; ſurgens e lecto alvum pluries dejicit cum flatibus.

Acceſſu perſeverante pulſus debilis & intermittens eſt, manus & pedes frigeſcunt, facies liveſcit, accedunt cardialgiæ & palpitationes, deglutitio difficilis evadit & ſonora, ructuoſa. Labia ſugentis inſtar diſponuntur, oculi prominent, & lachrymas profundunt ſine mœrore, oculorum ambitus cutaneus livet, muſculi ſubſident, motus artuum languet, dein caput dolet, turgidum eſt, & phantaſmati, ut in inſomnio deluſum, ſomnolentiæ ægrum invadit, ſed erectus vel in ſedili ſedens vix ſomno indulgere valet, in alterutrum latus vel antrorſum inclinato capite, non vero retrorſum: a cubiculo anguſtiore, ab igne, a pulvere multum læditur, nec non a parvis odoribus, a vino, ab illis quæ pectori incumbunt; dantur acceſſus ephemeri ſeu qui intra paucas horas ſputo viſcido terminantur, quales accidunt initio morbi antequam periodos ſtabiles acquirat; acceſſus ut plurimum tres, quatuor, vel quinque dies divexant, quibus elapſis æger expectorat uſque ad ſequentem acceſſum; acceſſus ſexaginta hieme, viginti circiter æſtate patiebatur *Floyerus* æſtivi acceſſus intenſiores erant, & longiores hibernis; quo longiores acceſſus fuere, eo intervalla longiora & reciproce; ad phaſes lunæ nunc has nunc illas intenduntur acceſſus; regelaſcentibus aquis nec non vento orientali flante, revertuntur quibuſdam.

Cura aſthmatis humidi ſeu flatulenti juxta *Floyerum*, alia in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum.

1. *In paroxyſmo*, clyſmate præmiſſo, vomitorium lene ex oxymelitis ſcillitici ſemiunci cum oleo amygdalarum, vel ex ſeminum raphani drachina ſemiſſe, ventriculum exonerat, & acceſſum aſthmatis ſæpe fugat; fortiora emetica anhelationem intendunt. Phlebotomia mire levat, ſed in extrema anhelatione eſt adhibenda, non in vulgaribus acceſſibus, ne ſucceſſu temporis hydropem accerſat. Potus refrigerans & diluens adhibeatur, ut infuſum panis toſti, aqua leviſſime acidulata ſale prunellæ, vel nitro, vel ſale ammoniaco, vino, limonata, ſerum lactis, decoctum hordei; veſicatoria humeris, tibiiſve apponunt Angli ad ſerum derivandum. Hora ſomni vel ſyrupus papaveris vel laudanum liquidum parva doſi propinetur: prima ſaltem die juſculis aut cremoribus tantum utatur, imo duabus ſequentibus diebus, ſi vehemens ſit anhelatio; dein oſſis, ovis cum multo aceto, pane vino aquato

ut.

utatur. Linctus fit ex oleo amygdalarum & ſyrupo papaveris ana, uncia, oxymelitis ſcillitici ſemi-iuncia, ſacchari candi-drachmis duabus, capiat cochlear bis vel ter in die; pro ſyrupo aſthmatico miſce ſyrupi de althæa, de eryſimo, de praſiio, ana, uncias duas, oxymelitis ſcillitici, & aquæ bryoniæ compoſitæ, ana, unc. unam, balſami peruviani drachmam ſemiſſem, ſumat mane hujus cochlear. Copioſus uſus aquæ cum pauxillo nitri & ſalis ammoniaci, atque veſpere ſemicochlear aceti ſcillitici cum oleo amygdalarum pectus utplurimum ſublevat.

Zecchius in vehementi acceſſu laudat croci grana decem, moſchi granum unum, in cyatho vini optimi.

2. *Ad paroxyſmos prævertendos*. Vomitio ope aceti ſcillitici cum oleo, vel decocti ſeminum raphani, vel cardui ſemel in menſe, ſi acceſſus frequenter recurrant, ſecus ſemel vel bis in anno; ſed veſpere emetici vel cathartici paregorioum non eſt omittendum; clyſma ſemel in hebdomada iteretur; catharſis vulgaris eſt in uſum ſemel, biſve poſt vomitorium vocanda, vel ſemel intra quatuordecim dies, ſi intra illud tantum intervallum recurrat aſthma; ſi aſthma catarrhale fuerit, decoctum ſudorificum leve adhibeatur. Diuretica minus videntur indicata cum aſthmatici in diabetem ſæpe vergant; ad corrigendam & flatulentam cacochymiam potus ſit ex decocto hordei, ſero lactis pro junioribus; lac aſininum ſputa ſæpe incraſſat; rari ſunt, quos potus aquarum Bathenſium juvet. Optimus victus eſt ex carne elixa vel aſſa, potus ex aquæ, addito pro ſeneſcentibus vini pauxillo; veſtimenta denſa calorem intendunt, frigus ſputa incraſſat, mœror acceſſus excitat, exercitium minime negligendum. Amara ſtomacho proſunt, ſed leviſſima uſurpanda ſunt. Plures urinæ ſuæ potus aſthmaticos juvat, ſatius eſt ſal ammoniacum adhibere multa aqua dilutum; chalybeata, vitriolica, omnia adſtringentia nocent aſthmaticis. *Galenus* laudat aloem in aceto ſolutam, & recte monet morbum eſſe potius in paroxyſmo blandiendum quam curandum; ita ut abſtinendum ſit juxta *Septalium* ab emeticis, ne ægrum ſuffocent, a catharticis, imo ab enematis: ipſemet *Floyerus* tentatis omnigenis remediis minime convaluit.

Aſthma vulgare quod in ſcholis humidum dicitur minime pendet a laxitate pulmonum, ut vulgo dicitur, & ratione temperamenti ægrotantis poteſt dividi in pituitoſum, & in ſanguineum; aſt in pituitoſo ipſo, calefacientia, exſiccantia ſæpe nocent, ut patet ex hiſtoria aſthmatis *Floyeri*.

2. *Aſthma Convulſivum* VVilliſii de aſthmate cap. 12. Baglivi lib, 2. pag. 203. Boerhaave Conſult. *Aſthma occultum*, *ſiccum* Ettmulleri pag. 162. Aretæi lib. 3. cap. 11. ex Frider. Hoffmanno; *Aſthma convulſivum a ſcabie* Frid. Hoffmann. T. III. pag. 96. P. C.

Diſtinguitur ab humido 1. quod ſubito acceſſus ægrum corripiat; 2. quod a dolore ſeu crampo cujuſdam partis pectoris ineat, maxime ſi quædam pars pectoris olim vulnus vel ictum paſſa fuerit; 3. quod violenta ſint ſymptomata; ſed nullum eſt certius ſignum quam ſi aliarum partium convulſio adſit, aut præceſſerit; illud vero aſthma vix ullam anacatharſim acceſſit. *VVilliſius* putat materiem hujus morbificam non eſſe in pulmonibus, ſed in nervis muſculos thoracis adeuntibus, unde illud aſthma non eſſe pulmonare contendit.

Hanc ſpeciem Helmontius vocat *caducum* pulmonis, id eſt *epilepſiam pulmonis*, ut ait *Baglivi. Vide Helmontium de aſthmate n.* 14. *Vide* deſcriptionem ab *Aretæo* traditam. Vide *crampum diaphragmatis Lindani*,

Adoleſcens illuſtris, dives, caſeo toſto ad cœnam uti ſolitus, a cœna lectum petens, poſt primum ſomnum expergefactus, immani dyſpnœa & anxietate correptus, moriturus ſtatim videbatur, intra horam ſine medicamine, ſine evacuatione immunis evaſit; multos tales paroxyſmos quotannis ſub autumni initium patiebatur: hæc Londini paſſus, Belgium reverſus, ibi paroxyſmi, frigiore ſuſcepto, revertebantur, aſt expectoratione ſuperveniente levabatur, uſus exercitio & medicamentis pectoralibus; paroxyſmus typum fixum induens per octo vel decem dies perſeverat, intervallis omnino variis; phænomena paroxyſmi ſunt ingens coarctationis ſenſus circa ſcrobiculum cordis, inflatio per reliquum abdomen, ſyncipitis artuumque dolor gravativus, præcordiorum anxietas; tuſſis arida, febris, alvus conſtricta, urina ſolito paucior, rubicundior, pulſus frequens, inæqualis, calor, aliquando rigor paroxyſmum pejorem denotans; hæc perſtant ſymptomata; tandem tuſſis evadit humida, phlegma viſcidum copioſe ejicitur, urina copioſior, ſedimento lateritio copioſo, ex anacatharſi & diureſi copioſis majus levamen, a paroxyſmo breviore phlegma dilutius, extra paroxyſmum hilaris eſt æger, appetitus viget, faciliime ſpirat, ultimis ſex annis aſthma evaſit hypochondriacum, animi ſcilicet ingenti dejectione ſymptomatis prægreſſis in paroxyſmo adjuncta.

Curatio Boerhaviana. Diaphragma convulſum ob irritationem nervorum ventriculi a caſeo toſto ſuffocabat ægrum, aſt debilitas orta ex hoc malo mortem ſuffocativam avertit, laxatis nervis, muſculiſque tenſis, dum vis vitalis urgebaat, dein viſcera chylopoetica debilitata infarctui ſuſcipiendo apta facta ſunt, horum actio vitiata, atra bilis genita; hinc ſuadeo 1. ut omni mane jejunio, omni veſpere horula ante cœnam abdomen, præcordiaque pannis ſiccis calidis per horæ quadrantem perfricentur; 2. quotidie ante prandium jejunus, & veſperi bihorio ante cœnam equitet; 3. mane a frectione degludiat pilulas ex ſaponis veneti drach. III. & ſem. miſce, fiant pilulæ gran. IV. harum ſumat V. & id repetat quinquies interpolans ſemper decem minutorum ſpatio; tum ſuperbibat de potione ſequenti unciam, ſcilicet herbæ acetoſæ, bel-

bellidis prat. chærophylli, cochleariæ, hederæ terreſtris, naſturtii aquat. taraxaci, ana q. ſ. ut lotis, ſciſſis, tuſis, expreſſis ſucci puri unc. VI. exprimantur, quotidie, recentes hora VI. exhibeantur, interim deambulet; 4. ante decimam veſpere cubet, matutinus ſurgat; 5. cibum ſicciorem coctu facilem, perfecte maturos fructus, præcipue vacuo ventriculo, cum pauco panis biſcocto, laudo, æſtate præſertim; carnes recentes aſſæ, piſces aſſati, olera cichoracea, lactucæ, proderunt; 6. his ſedulo factis bimeſtri ſpatio, æſtate de acidulis ferratis cogitandum una cum exercitio corporis aſſiduo, & vacatione animi a ſeverioribus ſtudiis.

3. *Aſthma hyſtericum* Baglivi lib. 2. pag. 202. & 204. Helmont. p. 14. P. C.

Ea ſpecies afficit mulieres hyſtericas; de ſalute recuperanda deſperantes, reſiſtit remediis vulgaris aſthmatis, ſtipatur ſenſu frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore. Illam ſpeciem ſanavit *Baglivi* ſale jovis in aqua meliſſæ, nec non appoſito emplaſtro matricali Mynſichti, ſal jovis recipiente in regione umbilici: mira præſtat etiam extractum capitum papaveris rhœados ad gr. iij, vj, &c.

Vide Horſtium lib. 5. obſ. 32. Floyerum de aſthmate pag. 113. vocatur *aſthma muliebre Ettmulleri*.

4. *Aſthma hypochondriacum* J. Rhodii, Ettmulleri pag. 162. L. VVolfii Diſſert. Argentinæ 1764. *hypochondriaco-ſpaſmodicum*, Frid. Hoffmanni Obſ. 3. *aſthma nothum* Riverii. P. G.

Eſt difficultas inſpirandi, quæ ab hypocondriacorum viſcerum, hepatis potiſſimum, reſiſtentia & infarctu procedit: illa ſpecies ex hypochondriorum vitio primam trahit originem; hæmorrhoidarios, flatulentos, ſuppreſſis ſolitis ſanguinis effluxibus, aggreditur: Conſulatur *Riverius Pr. Lib. VII. cap. 1. Ooſterdyk Schacht. Inſtitut. Junckeri Tab. 72. Helvetius Traite des Maladies, pag. 177. Baglivi pag.* 214.

Signa ſpecifica ſunt regio hepatis renitens, elata, tenſa, cum faciei flavedine & alvi conſtipatione, nec non tuſſi ſicca, hepatica dicta. Differt ab aſthmate flatulento per obſtructiones hepatis, licet pluries hæ duæ ſpecies combinentur. Quamvis ejus morbi principium conſtans videatur, interea paroxyſmos patitur æger cum tempeſtas mutatur, quoad hygrometrum & barometrum.

Curatio exigit lenia laxantia, clyſteres, catameniorum aut fluxus mariſcarum revocationem: juvant thermales aquæ leviores ut *De Cauterets, de Bagnols*, nec non æſtate acidulæ cum lacte mixtæ, quales ſunt Vallenſes; in inveterato aſthmate, ſuperveniente œdematia, mira præſtant grana duo vel tria ſcillæ cum nitro contrita & intus ſumpta; fluxum mariſcarum revocant pilulæ balſamicæ, ut de gummi ammoniaco, ſagapeno.

Fuſam hujus morbi theoriam & praxim vide in *Diſſertatione L. VVolfii de aſthmate hypochondriaco*, quod rectius *hepaticum* dicas.

5. *Aſthma arthriticum* Muſgrave, Zelſt p. 42. Dureti in Holler.; *aſthma convulſivum a materie podagrica* Frid. Hoffman. de aſthmate artic. 13. & obſ. 1. *Orthopnœa* Dodon. obſ. cap. 20. P. L.

Eſt ea ſpecies quæ arthriticis, rheumatiſmo obnoxiis, ſcorbuticis, ob repulſam podagram, aut retentam materiem arthriticam accidit; affinis eſt convulſivo & hypochondriaco, primas regiones afficiunt flatus, moleſtiæ, anxietates; ſcapulas moleſtant pungitivi dolores, cor conſtringitur.

Conducunt præter auxilia generalia pulveres ex bezoartico & nitro, cum cinnabari, camphora, croco; pediluvia extra paroxyſmum poſſunt revocare materiam morbificam ad pedes; nec non ſinapiſmi, veſicatoria ſuris femoribuſve applicanda; uſus thermarum Bagnolienſium etiam in prophylaxi confert.

Aſthma orthopnoicum obſervavit *Dodonæus* in juvene mercatore, qui per intervalla & multos annos ſuffocatus ferme erat; ſublevabatur multis phlebotomiis, catharticis, aquis acidulis, ſed demum obortis doloribus podagricis & nephralgia calculoſa illico ab aſthmate immunis fuit. *Vide Orthopnœam apud Schenckium*.

Duretus in aſthmate arthritico putat cauſam eſſe adhæſionem majorem diaphragmatis cum hepate, obſervatam in cadavere Polemarchi de Thermes.

6. *Aſthma a Polypo cordis*. Diemerbroeck; Floyer. de aſthmate; Pezoldus obſ. 58. Ephemer. natur. Curioſ.; Carol. Piſon. de morbis a colluvie pag. 214. Scultet. in append. obſ. 31. *Vide orthopnœam a Polypo cordis*. P. C.

Cognoſcitur autem ex vehementi palpitatione, pulſus intermiſſione, aliiſque, ſed potiſſimum cadaveris ſectione; tunc enim frequenter ſatis concretiones polypoſæ in auriculis, ventriculiſve cordis, illæſis omnino pulmonibus, oſtendunt aſthmatis principium, in quo certe caſu quam periculoſa ſint emetica, inutilia cathartica, neceſſaria vero quies, phlebotomia, &c. quiſque videt.

7. *Aſthma pulverulentorum* Ramazzini de morbis artificum. Ephem. Germanic.: Vide Synopſim Buchneri. P. C.

Lapicidæ, gypſarii, muratores, granorum cribratores, molitores plures huic aſthmatis ſpeciei ſunt obnoxii, ob hauſtum copioſum ſingulis diebus pulverem, in aere volitantem, quo bronchia eorum infarciuntur, unde anheloſi, tuſſiculoſi pallidi evadunt, & ſæpe phthiſici. Signa & remedia inquirant quibus dabitur otium & occaſio. Molitor phthiſi fuit liberatus ſumptis aquis Bagnolenſibus.

Vide Hecquet Maladies des Artiſans, tom. 2. *Frid. Hoffmann. lib.* 3. *cap. pag.* 106.

8. *Aſthma ſtomachicum* Baglivi appendic. de aſthmate. P. L.

Magnam aſthmatum humoralium crudorumque partem a ſtomacho pendere obſervat *Baglivi*; hinc uti ſolebat pilulis de hiera cum agarico, & ſale vitrioli initio acceſſus a ſcrupulo uno

uno ad drachmam cum aquæ hordei unciis ſex ad vomitum ciendum ſingulo mane præſcribebat: in hac ſpecie quæ humoralis eſt, & non multum diſcrepat ab humida, cloclear oxymelitis ſcillitici edulcoratum ſucco malorum, ſuperbibendo juſculum ex cichorio cum pauxillo ſaſſafras cocto, vel granis ſex ligni aloes: Gummi ammoniacum, oxymel ſcilliticum, ſperma ceti, & julepus tabaci quatuor ſunt quæ in aſthmate humorali & ſtomachico cæteris omnibus mire antecellunt: *Baglivi*. Syrupus de althæa conjungi debet julepo tabaci, qui ad drachmas duas datur: gummi ammoniacum ad drachmam diſſolvitur in pauxillo vini albi, & calide bibitur cum aqua hyſſopi in graviſſimis & deſperatis caſibus; nos calidiſſimo juſculo diſſolvimus ſperma ceti cum aliquot granis benzoini.

9. *Aſthma a gibbo* Hippocratis, Floyer pag. 109. P. C.

Non ſolum gibbi ex aſthmate fiunt quidam, quod ſi accidit, illi ante pubertatem moriuntur; verum ex gibboſitate multi in aſthma deducuntur, præterquam quod fere omnes gibbi dyſpnœa laborant. *Vide diſpnœam*.

10. *Aſthma equinum*, Soleyſel. *La pouſſe*. Flyer. appendic. *Aſthme adipeux* Journ. de Med. May 1761. p. 403. P. C.

Equi cognominantur *Pouſſifs*: *Brohen winded* Anglis.

Illi identidem tuſſim profundam pectoralem patiuntur, & ilia ducunt: ſpecies vero iſta in eo ab aliis diſcrepat quod textus cellularis pulmonis ſit omnino emphyſematoſus, ut in equæ aſthmaticæ cadavere obſervavit *Floyerus*. Idem obſervavi in pulmone vaccæ aſthmaticæ; pellucebant interſtitia lobulorum pulmonis, & tuſa membranula illa aer copioſus exhalabat.

Nonne illa violenta aeris intruſio per veſiculas in textum interlobularem fit cum equi magno impetu currunt? in illis enim violentis conatibus magna vi aer in pulmonibus compreſſus, in veſiculas reagit, eaſque diſrumpere valet.

Potius ea ſpecies aſthma emphyſematoſum vocanda foret, nec enim exiſtimandum eam ſolam equos afficere, & ab ea homines immunes eſſe. Deſiderantur ejus ſigna & remedia, quod ferme de omnibus morborum ſpeciebus dicendum eſt.

11. *Aſthma exanthematicum* Frid. Hoffmanni Sect. II. Cap. 2. §. 13. P. C.

Ab eryſipelate, *variolis*, maximeque *morbillis*, *purpura*, ſeu *miliari*, *maculis*, *puſtuliſque ſcorbuticis* ad corporis ſuperficiem pulſis, & craſſo aſtringentium uſu retroactis, a ſcabie (*Juncker.*) tinea, vel achoribus capitis, cruſta lactea per oleoſa pinguia, aut linimenta ſulphurata præpoſtere exſiccatis, a pedum fœtore ſuppreſſo, a perſpiratione ſubito cohibita, ab ulceribus chronicis, vel fonticulis inopportune conſolidatis hic morbus exoritur.

Illa ſpecies eſt vel varietas aſthmatis convulſivi, quod non a motu inordinato fluidi nervei, ſed a materia acri, cauſtica, ſubtili, ſæpe virulenta, quæ originem ſuam repetit ab exanthematum, impetiginum, ex quacumque ſeri acris excretionum impedita, non ſufficienti evacuatione, in cutem depoſitione aut improvida repreſſione.

Atque ex illa hiſtoria facile eſt intellectu quænam indicationes ad ejus morbi curationem ſint adimplendæ; illa enim acris materies eſt eliminanda per fonticulos, diuretica, cathartica, ſudorifica; modo tamen ſanguinis æſtum non intendant, quod aſthmaticis perniciosum eſt; illa materies ſimul eſt edulcoranda per diluentia, thermas ſulphureas, lacticinia, ſerum lactis, ptiſanas bechicas; formulas vero ac proceſſus integros in hac ſpecie curanda videſis apud *Hoffmannum*, nec non *in tabula* 31. *Junckeri de aſthmate p.* 274.

12. *Aſthma metallicum*. Vide Ettmullerum de aſthmate; Ilſeman de colica ſaturnina. Ephem. N. C. Dec. III. Ann. IV. Obſ. 30. Helmont. de Aſthmat. n. 44.

Eſt ſpecies ſpaſmodica ſicca, quæ a fumis metallicis, ſaturninis, ſulphureis, venenatis, arſenicalibus, carbonum foſſilium, aquæ fortis, antimonii exhalationibus oriuntur, quo quidem morbo in præparando antimonii clyſſo tactum ſe fuiſſe narrat *Ettmullerus*. Eo laborant ſæpius metallicolæ & plura fabrorum genera. *Vide metallurgicam morbiferam Frid. Hoffmanni*. Tetri hujuſmodi vapores inſpirati coſtringunt teneras pulmonum veſiculas quibus adhærent, & ſic hanc ſpeciem producunt.

Curatio aliquatenus convenit cum cura Rachialgiæ metallicæ, colicæ ſaturninæ, tremoris metallurgorum &c. Vinum lithargyrio dulcificatum induxit hoc aſthma. *Vide Ephem. Nat. Cur. Dec.* 3. *Ann.* 4. *obſ.* 30.

13. *Aſthma cachecticum* Frid. Hoffmanni §. 16. P. C.

Eſt illa varietas aſthmatis ſpaſmodici, quod in cachecticis a ſero acri pectoris organa exundante proficiſcitur, abſque tamen hydrothorace, quale vulgo vocatur œdema pulmonum; tale ſupervenit ab œdemate pedum repulſo, maxime ſub frigore febris intermittentis; illud aſthma ingentem ſpirandi difficultatem infert, quæ per intervalla decreſcit, aut oborta copioſa diureſi intermittit. Hiſtoriam vide *in caſu* 62. *conſultation. Frid. Hoffmanni tom.* 1. *ſect.* 2.

14. *Aſthma venereum* Junckeri Conſpect. med. tab. 31. n. 15. ſanatur hydrargyroſi. P. C.

15. *Aſthma plethoricum* Dovveri a Phyſician Legacy &c. *Aſthma ſanguineum* dictum Frid. Hoffmann. lib. 3. pag. 95.

Cognoſcitur ex ſignis & cauſis plethoræ, faciei rubore, febre ephemera illius primos acceſſus comitante, ſuppreſſis evacuationibus ſanguineis; varietas eſt aſthmatis humoralis; in qua potius phlebotomiæ conveniunt quam emetica; cum ventus orientalis flat, illud miteſcit & ægri expectorare incipiunt, ait *Dovver*.

16. *Aſthma catarrhale* Scholtzii. P. C.

Ambigit inter rheuma & aſthma humida; di-

gno-

gnoſcitur per coryzam, raucedinem, anginam, ſternutationem, dolores catarrhales ipſum initio potiſſimum comitantes; & curatur ut rheuma a quo differt per periodos, &c.

17. *Aſthma pneumodes* Aretæi lib. chr. 1. c. 12. *Pneumodes* Mercurial. prax. de difficultate anhelitus pag. 250. *Pulmonaria* Hippiatrorum. C. P.

Eſt aſthma in quo humor excernendus e pulmonibus mutatur in grandinem, vel veluti lapideſcit; de quo egerunt *Calenus* & *Alzaravius* Hic affectus rariſſime accidit hominibus, aſt frequenter in brutis, quæ rariſſime tuſſiunt, & id circo retinent humorem bronchialem, qui ideo juxta *Ariſtotilem* in gypſeam materiem abit.

Aretæus ait hunc morbum eſſe aſthmatis ſpeciem, nam ſpirandi anguſtia & tuſſis & vigilia & caliditas utrumque comitatur morbum; item in cibos odium, & totius corporis extenuatio; id malum anni ſpatium non excedit; pulſus parvi, cerebri, infirmi ſunt, ut in aſthmate; privatim vero pulmonarii ſeu pneumodes tuſſiunt, tanquam aliquid expulſuri, cum tamen irritus eorum labor ſit, nihil enim rejiciunt, aut tantummodo quid exiguum, album, rotundum, grandinoſumque; pectus in his latius utique eſt, non obtortum, non ulceratum; tametſi vero pulmo non ſuppuret, humorum tamen veluti concretorum plenus eſt. Temporis intercapedines inter hujuſce morbi acceſſiones, longiores ſunt; nonnulli ſuffocantur cito, alii in aſcitem, aut anaſarcam labuntur. Hæc *Aretæus*. De grandinatione brutorum aut porcorum, *Vide Chalazoſim claſſ.* 10.

18. *Aſthma febricoſum*, Fr. Sylvii de febre intermittent. Torti Therapeut, pag. 302.

Eſt difficilis reſpiratio tertianæ acceſſus concomitans, iis ſolutis ceſſans, quæ a veneno tertianæ fovetur, & ope kinkinæ tuto tollitur.

Apud Americanos pro ſpecifico aſthmatis vulgaris laudatur decoctum foliorum arboris *immortel* vel *Maurepas* dictæ. *Chevalier de Morbis Americanis*.

IX. ORTHOPNOEA; *Meteoriſmus* Hippocr. Coac.; *Catarrhus ſuffocativus* Auctorum; *Suffocatio* Ettmulleri; *Suffocation*, *Orthopnèe*.

Eſt morbus acutiſſimus ſubitanea anhelatione ſublimi & fere ſuffocatoria ſtipatus.

Differt ab aſthmate, cujus paroxyſmos vehementes mentitur ex eo quod per periodos non recurrat. A dyſpnœa, quod ſit morbus acutus, dyſpnœa vero chronicus vel diuturnus, nec ſubito ſuffocationem intentans.

Perperam hæc tria genera confunderunt Auctores, iiſque etiam anhelitum addidit *Ettmullerus*, quaſi anhelitus, dyſpnœa, aſthma & orthopnœa forent diverſi gradus ejuſdem morbi; quod ſi ita ſit, quidni omnium aliorum morborum gradus nominibus genericis inſigniantur, quod numerum generum quadruplo majorem ſine fructu faciet, Sic plebs incaſſum multiplicat nomina generica plantarum, piſcium, quadrupedium; ſic vaccam, vitulum, a bove mare, adulto genere diſtinguunt ruſtici; ſic idem ſparus prout major, minorve eſt, apud Occitanos diverſa nomina ſortitur *aurata*, *Mejane*, *Sauquene*, &c. quod a ſana ratione & legibus Iethyologiæ quam alienum ſit, facile percipiunt Methodici.

Hujus generis ſpecies determinare perarduum eſt; ſuffecerit indicaſſe obſervationes individuas, ex quarum penſitatione quondam ſagaciores illas eruere valeant.

1. *Orthopnœa peripneumonia; Catarrhus ſuffocativus* Baglivi, Ettmulleri pag. 155. A.

Maxima de nihilo facta eſt hiſtoria, ait *Hildanus*, & reapſe Veteres ea opinione occupati omnes fere morbos fieri a deſtillatione ſeri ex capite, ſeu a catarrho, omnem morbum qui ſubito ægrum ſuffocando enecaret, catarrhi ſuffocativi nomine ſalutabant. Inſulſiſſima eſt ſententia oriri catarrhum ſuffocativum ex illapſu ſeri vel lymphæ, non dico a cerebro, quod abſurdum eſt, ſed ne etiam a vaſis pectori vicinis lymphaticis; quippe non niſi gradaria fieri poteſt congeſtio, non vero morbum illico præfocans unde *Helmontius* Scholaſticos merito deridet in capitulo cui titulus, eſt, *Catarrhi deliramentum*.

Oleum ſulphuris injecit *Ettmullerus* in venam cruralem canis, qui per ſemi-horam admodum anxie reſpiravit, ſenſim difficilius, & demum ſuffocatus ſpumam ex ore & auribus copioſam emiſit; aperto cadavere omnes viæ aereæ erant turgidæ ſimili ſpuma ſanguinolenta, pulmones vero ſanguine nigro farcti. Hæc eſt idea catarrhi ſuffocativi.

Michael refert exemplum catarrhi ſuffocativi, qui fere ſtrangulavit coquum, qui ab igne calens ſubito frigidiſſimam cereviſiam hauſit, unde tamen evaſit ope ſucci expreſſi ex bellide, qui ſanguini reſolvendo eſt aptiſſimus.

2. *Orthopnœa cardiaca; Syncope cardiaca* Gaſper. Hoffmanni. A.

Ea ſpecies orthopnœæ, quæ vulgo pro apoplexia habetur, quia ſatis ſubito cum ſtertore ſuffocat & enecat ægrum, quæ tamen ab infarctu ventriculorum, vel auricularum cordis procedit; quippe ſi quavis de cauſa, ut polypoſa concretione, grumo cruoris, obturetur alterutrum, potiſſimum vero ſiniſtri cordis orificium, illico ſanguinem continuo in pulmones appellentem in ipſius venis, arteriiſque aggeri neceſſum eſt; quod fieri non poteſt, niſi arctatis viis aeris; illico difficultas reſpirandi continuo, ſubitoque creſcens, & cordis palpitationes, & pulſus intermiſſiones, & extrema naturæ adverſus mortem luctantis conamina convulſiva ægrum in extremum diſcrimen conjiciunt, hinc mors repentina, quæ catarrhus ſuffocativus apud multos vocabatur. *Vide Aſphyxiam*, *vide Bartholini centur.* 2. *epiſtol. p.* 883.

Orthopnœa ſpaſmodica Baglivi; *Orthopnœa ſicca* Bollonii Epidem. pag. 198. *Convulſio laryngis* Bar-

Bartholini centur. 4. epiſt. 454. Solenandri Conſil. 14. A.

Eſt illa ſuffocatio quæ a convulſiva pulmonum, aut potius laryngis conſtrictione, aut diaphragmatis ſpaſmo accidit, citra tamen hyſteriam.

Sic refert *Platerus obſerv. pag.* 182. virum robuſtum, quoties coitu uteretur, toties ſuffocationem expertum eſſe, qua demum obiit, coitus autem merito ab *Avicenna* dicitur parva epilepſia, ſed ille morbus gradu tantum videtur differre ab aſthmate convulſivo.

4. *Orthopnœa hyſterica* VVilliſis de nervis cap. 29. *a terrore* Foreſti lib. 6. obſerv. 10. *Præfocatio uterina* Auctorum, vel *Strangulatio uterina*, *Suffocatio hyſterica* Frid. Burlen diſſert. 1698. *Aſthma uterinum* Helmontii de aſthmate; *Caducus matricis* Paracelſi, *Hyſterice pnix* Græcor. A.

Hoc nomine intelligo non hyſteriam in genere, in quo multi Veteres errarunt, confundentes ſub eodem nomine generico diverſos morbos hyſtericos, ſed tantum ſymptoma hyſtericis familiare, quod ſæpe pertinax eſt, & in præfocatione conſiſtit, ſive anginam hyſtericam vehementem, ſive cingulum hyſtericum ſimulet; prima varietas a convulſione tonica muſculorum laryngis, altera vero a diaphragmatis tenſione ſpaſmodica dependet.

Diſcrepat a caro hyſterico, ex eo quod in caro nullus ſit reſpirandi conatus, e contra ægræ velut in apnœa conſtitutæ vix reſpirare videantur; aſt in ortophnœa reſpiratio fit velox, laborioſa, præceps, frequens, cum ſpaſmodica pectoris agitatione, voce rauca vel obſcura, & ſummo ſuffocationis metu. Mulieres a veteribus Medicis hauſere abſurdam opinionem, quod uterus in gulam aſcendat, ibique ægram ſuffocet, mirum quamdiu hæc inſulſa fabula apud Medicos viguerit. Dyſphagia hyſterica ab hoc ſymptomate diverſiſſima eſt. *Vide Aretæum de vulvæ ſtrangulatu*.

5. *Orthopnœa ab hydrothorace* Rhodii obſerv. 27 centur. 2. Morgagni Epiſtol. XVI. 34. 43. A.

Mirum quandoque quam cito aquæ in cavo pectoris colligantur: illas vidi tanta mole collectas, ut ſecto cadavere ſurſum e vulnere pectoris exilirent. *Vide Hydrothoracem*, & *obſ.* 15. *Sepulchret.*

Symptomata ſunt quandoque cordis oppreſſio & animi deliquium, quæ a loquela vel motu intenduntur. In morbo quem refert *Morgagni Epiſt. XVI. Obſ.* 43. nulla alia erant ſymptomata, & inter peritos Medicos alii aneuryſma, illi polypum, iſti tuberculum incuſabat; faxit Deus ut deinceps errores illi vitentur ad ægrorum juvamen & artis decus!

6. *Orthopnœa a pinguedine* Theodor. Kerckringii obſ. 66. A.

In puero trienni qui ſuffocatus perierat, invenit *Kerckringius* copioſiſſimum adipem extus & intus; ſed adeps exterior mollis erat, & quaſi œdematoſus; cor erat ita adipe obvolutum, ut deficere videretur, venter non niſi adipem purum continere videbatur, intra quem exigua immerſa erant viſcera, cæterum ſana; cerebrum erat flaccidum, aquam inſipidam continens in ſinubus, cum hydatidibus juxta plexum choroideum. Similem orthopnœam in muliere vidit *Fabricius Hildanus*, *centur.* 6. *obſ.* 97. a pinguedine monſtruoſa oriundam, itidem *Bartholinus anno* 1671. *obſer.* 74. Vide plura in *Sepulchreto Boneti appendice in ſuffocatione*.

7. *Orthopnœa a vomica* Boneti Sepulchret. de ſuffocatione, obſ. 40. 37. Dodonæi obſerv. 19. A.

Abſceſſus in ipſis pulmonibus juxta diaphragma, in abdomine diaphragma ſurſum pellens, in axillis, aliiſque pectoris locis aliquoties obſervari ſunt apud eos qui orthopnœa extincti fuerant, natura hiſce conatibus ſpaſmodiſcis vomicas illas rumpere contendente. Sæpius Auctores tribuunt orthopnœam cauſis minime illam per ſe producentibus, ut jecoris moli adauctæ, adhæſioni pulmonis cum coſtis, cum ea ſint principia naturam ad validos, eoſque ſuffocatorios conatus edendos icitantia.

A vomica ſuffocationem refert *Guillemeau*, &c.

8. *Orthopnœa ab aneuryſmate* Bonet. Sepulchret. obſ. 28.

Ab aneuriſmate aortæ ortam vidit *Petr. de Marchettis*; *Horſtius* cor duplo vel triplo majus ſanguine diſtenſum, & cruore grumoſo turgidum in ſuffocato invenit; *Zacutus prax. admirab. lib.* 2. *obſ.* 63. *Fontanus reſponſ. pag.* 59. Plura vide apud *Lanciſium de cordis aneuriſmatibus*, *Horſtium obſ.* 1. *lib.* 9.

9. *Orthopnœa a deglutitis* Bonet. Sepulchret. pag. 579. & obſ. 1. pag. 483. Marcell. Donatus hiſtor. Foreſt. lib. 15. obſ. 28. Bartholin. cent. 1. obſ. 11. Ettmuller pag. 157. Journ. de Med. Juill. 1759. p. 82.

Ea eſt quam corpora duriora aut craſſiora, vel ſemideglutita, & in œſophago hærentia, vel quod pejus eſt, in glottidem illapſa, & bronchium alterum obſtruentia, inducunt; proſtant de his nuper recenſitæ hiſtoriæ *Mem. de l'Acad. R. de Chirur. T. I.* lectu digniſſimæ; videatur etiam *Morton. de phthiſi ab hæmoptyſi*; *Boneti Sepulchret. de ſuffocatione*, *obſ.* 6. 7. Vidi duos convaleſcentes in Noſocomiis fruſto panis ſuffocatos.

10. *Orthopnœa a bronchocele* Boneti Sepulchret. de ſuffocatione obſ. 9. A.

Exempla proſtant apud P. *de Marchettis* & *Thom. Kerckringium*; idem a thymo intumefacto ortum ir. *Plater. obſ. l.* 1. *pag.* 184.

11. *Orthopnœa a gaſtrocele*. A.

Equi nimium in curſum concitati non raro patiuntur gaſtrocelem, qua ventriculus ſciſſo diaphragmate intra thoracem adigitur. Similem olim caſum vidi in muliere quæ hinc ſuffocabatur, dein vero vomitu habituali abſumpta eſt. Orthopnœam memorat *Bonetus in Sepulchr. de ſuffocatione obſ.* 41. in qua per vulnus diaphragmati inflictum a cultello inteſtina tenuia intra thoracem irrepſere, & pulmones ac cor ſuffocavere.

12. Or-

12. *Orthopnœa ab hydropneumonia* Bartere obſ. anatom. 1. pag. 109. A.

Miles viginti quinque annos natus magna oppreſſione, tuſſi violenta, & febre detentus Noſocomium appulit, ſepties in triduo phlebotomiam paſſus, ſublevabatur, aſt recidivante morbo, orthopnoicus, ſudore frigido, aſphyctos ferme, huc & illuc anxie ſe jactans obiit, fruſtra tentatis pluribus auxiliis.

Aperto cadavere, pulmones tumidi, pleuræ agglutinati, maculis roſeis hinc inde notati: a preſſione digiti fluctuatio; remoto digito, fovea evaneſcebat illico, ſectis diverſis pulmonis locis aqua copioſa effluxit, nulla tamen erat in thorace effuſa, nullum ullibi vitium, nec in corde, nec in pulmone ullum tuberculum.

13. *Orthopnœa ab empyemate*. Vide Empyema.

14. *Orthopnœa traumatica*. Bonet. Sepulchret. obſ. 31. de ſuffocatione. Frid. Hoffmann. de aſthmate n. 15. A.

Ictus vehemens in pectore juvenem humi proſtravit attonitum, cum anhelitu gravi, vomitu frequenti, voce ſuppreſſa, ſpuma confertim ex ore emanante.

In cadavere pulmo habebat plurimas maculas lividas, a lapſu fractum erat cranium. *Tulpius lib.* 1. *obſ.* 6.

Orthopnœam etiam inducunt vehementes coſtarum, aut ſterni contuſiones, luxationes, vel fracturæ, cartilaginis xiphoideæ intropreſſio.

15. *Orthopnœa antipathia* Zacuti prax. obſ. 103. lib. 3. B.

Certum eſt ab antipathia, ſeu ſingulari & irrationali quorundam objectorum averſatione, quoſdam homines, potiſſimum hyſtericas, quaſi ſuffocari &, ut ipſæ ajunt, incubum experiri.

Condiſcipulus Zacuti caſeum ita averſabatur, ut ſyncopem ab ejus odore ſæpe incurreret, a ſociis per jocum oblato hoc cibo, ſtatim cum livore faciei ſtertore ſuperveniente, cum pulſu parvo, mortis imaginem repræſentabat, at ſpuma excreta ex ore more epilepticorum, ad vitam revocatus eſt.

16, *Orthopnœa a vaporibus* Etmuller de ſuffocatione pag. 159.

Ex fumo ſulphuris vehementer conſtringuntur pulmonales veſiculæ, unde ſuffocatio. Idem præſtant vapores vitriolici, pulvis lycoperdonis, ſeu crepitus lupi, ſi inſpiretur, calcis & ſimilium.

Longe vero alium effectum producunt vapores mephitidum; vini fermenteſcentes, cellarum diu clauſarum, illa vero nullam orthopnœam excitant, ſed ſubito enecant, quaſi homo fulmine perculſus foret, adeoque ad aſphyxiam pertinet ille morbus.

17. *Ortophnœa a vermibus* Ephem. Nat. Cur. dec. 3. ann. 3. & 8. obſ. 188. Thoneri Obſer. I, Lib. II. A.

Suffocatio a vermibus in ventriculo, & in œſophago potiſſimum.

Differt orthopnœa a *cynanche* & ab *angina*, quia deficit in orthopnœa ſenſus ſtrangulationis in gutture, ab *aſphyxia* ſuſpenſorum, ſubmerſorum, mephitide infectorum, per anhelationem præcipitem, cum in aſphyctis nulla reſpiratio, aut vix conſpicua; ab *apoplecticis* differunt orthopnoici, quod ſentiant; a *peripneumonicis*, quod ſubito præfocati videantur.

18. *Orthopnœa a lipomate* Philoſophical. Tranſact. Abridg. tom. 3. pag, 157. Van Svvieten aphor. 75. A.

Steatoma ultra ſex libras pendens in cavo pectoris repertum, poſt enormes calamitates, tandem ſuffocavit ægrum.

Vide ſimilem caſum *in obſ.* 4. *Boneti Sepulchr. de ſuffocat. pag.* 591.

Huc pertinet atrocis rariſſimique morbi hiſtoria Marchionis de S. Alban Delphinatis a *Boerhaave* relata, cujus principium ipſe ante extiſpicium ignoravit *Borhaave*. Æger poſt tres pleurodynes, cum tuſſi & reſpirandi labore per decem menſes antequam moreretur, fuit ſine pyrexia, ſine anorexia, nec emaciabatur, creſcebat interim in dies ortohpnœa atrox quæ pendebat a lipomate intra mediaſtinum ad libras ſex & ultra execreſcente. Vide affinem huic hiſtoriam in *Phyſiologia Lindani*, *pag.* 221.

19. *Orthopnœa ab inanitione* Platner. inſtit. chirurg. *Aſthma convulſivum* Gernhardi diſſ. de ſpaſmo ab inanitione, Lipſiæ 1755. A.

Puerperæ, magnam ſanguinis jacturam paſſæ, aut quarum ſtatim a partu non vincitur faſciis abdomen, necnon hydropici, quibus citra hanc cautelam aqua tota ſimul detrahitur, quandoque ſuffocati, & convulſi pereunt, teſte *Platnero*, *Heiſtero*, *Lamotte*, quod accumulato in pulmonibus ſanguini tribuuntur Lipſienſes, & aſthma convulſivum vocant.

20. *Orthopnœa febricoſa* Mortoni de febribus, pag. 139. hiſt. 7. pag. 74. A. P.

Eſt paroxyſmus febris tritæophyæ aut tertianæ duplicis, ſimplicisve, ſed larvatæ & proteiformis, qui inter dira ſymptomata cardialgica, ſpaſmos pectoris & ſuffocationem infert, quovis die repetentes; non ideo aſthmati annumerandus eſt morbus acutiſſimus, cum aſthma chronicum ſit.

Mortonus ad ſimilem ægram advocatus, eam invenit vomitione perpetua pene confectam, atque præ ſpaſmis thoracis & abdominis perpetuo ejulantem, & tantum non ſuffocatam, febre nullo modo ſe prodente, præ vehementia ſymptomatum; urina etenim erat clara & tenuis; temperies mitis; extrema frigeſcebant; pulſus erat celer, ſed debilis & inordinatus.

Præſcripto leni emetico, aqua pulli copioſa offerebatur, bolus ex theriaca & pulvere abſorbente ſequebatur cum antiemetico Riverii; in remiſſione urina erat lateritia; kinkina non poterat aſſumi propter vomitionem; die ſequenti miſella virgo ſuffocata pene, & deliria præ atroci dolore totum thoracem & abdomen occupante ſeſe jactabat, & perpetuo vociferabatur, nec vomitio ceſſabat.

Præſcripta phlebotomia, & clyſmata, febrifuga narcoticis juncta quaque hora quarta adhibita, ſunt; decocto albo Sydenhami, julapiis perlatis anodyniſque ſuppreſſi ſunt illi horrendi paroxyſmi.

21. *Orthopnœa pſeudoperipneumonia; Peripneumonia hiemalis* Sydenhami proceſſ. p. 656. *Peripneumonia notha* van Svvieten aphor. 867. Forte *Peripneumonia catarrhalis* claſſ. tertiæ; *fauſſe Peripneumonie*; A.

Morbus hic, a ſolo *Syndenhamo* & *Boerhaave* fere deſcriptus, differt a peripneumonia, cujus imaginem refert ex defectu febris acutæ; differt juxta *Syndehamum* ab inſultu aſthmatis ſicci, quod in iſto nuſquam comparent febris indicia; in hac vero dyſpnœa, manifeſte ſe prodat febris; licet longe minor, & magis obſcura quam in peripneumonia vera.

Hic morbus prrmo fallaci lenitate opprimit, nec opinantes; quippe levi defatigatione, debilitate, proſtrato fere animi motu, anhelitu, oppreſſione pectoris incipiens, adeo leves motus excitat, ut vix caloris, febriſve indicia moneant periculi; mox vagæ horripilationes, leviuſculi febris inſultus adſunt; unde ſubito creſcente anhelitu & debilitate mors, cujus in urina & pulſu vix ullum adfuit præſagium.

Ingruente hieme, & ſæpe initio veris emergit; inſultu primo nunc incaleſcit, nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginoſus eſt, rubent & calent genæ, oculique; tuſſit & inter tuſſiendum capitis dolor lancinans premit, potulenta vomitu rejicit, urina turbida eſt, & intenſe rubet, ſanguis pleuriticorum æmulus, anhelus crebro & celeriter ſpiritum ducit dolente thorace.

Morbus ille ſenibus, pituitoſis, frigidis, catarrhoſis frequens, in borealibus præſertim regionibus; orthopnœis adſcribitur, quia acutus eſt morbus; non peripneumoniæ accenſetur, quia febris non eſt acuta, ut in vera peripneumonia; ad rheuma accedit quam proxime & *fluxio in pectus* vulgo vocatur, nobis peripneumonia catarrhalis, a qua tamen differt defectu coryzæ, ſternutationis, aliorumque rheumatis characterum.

Curatur juxta *Sydenhamum* duabus, tribuſve phlebotomiis, & præſcripto alternis diebus cathartico quod ingrediatur ſenna, agaricus, verum qui in hiſce regionibus acrior videretur; diebus vacuis, decoctum pectorale, eclegma & oleum amygdalarum uſurpantur.

Boerhaave vero phlebotomiam unam tantum ſuadet; dein quotidie repetitum clyſma, victum tenuem ex juſculis; potum tenuem, ſubacidum, mellitum, vapores & ſuffitus emollientes; demum balnea crurum pedumque, & ampla veſicatoria cruribus admovenda: quam diverſa a Sydenhamiana curatio!

22. *Orthopnœa ſcorbutica* Eugaleni obſ. 11. 41. *Strangulationis metus in ſcorbuto* Sennert. de ſignis ſcorbuti. A.

Plurimi ſcorbutici conquerentur de obſtructione ventriculi ad os uſque, inſtar pali totum œſophagi meatum obturante, & ſuffocationem minante: id primis cibum ſumpturis accidit, qui cum primum bolum deglutituri ſunt, in præſentiſſimo ſuffocationis periculo verſantur; *Senertus* vidit qui hoc non minus metuebat quam ſi carnifex laqueo eum ſuffocaturus præſto eſſet; is ut ab hoc morbo ſe liberaret, januæ parte ſuperiori manibus prehenſa, pedibus pendulis totum corpus concutere neceſſum habebat.

Hanc orthopnœam in ultimo gradu ſcorbuti vidit *Lind.*

23. *Orthopnœa ab hydrocephalo* Ballonii, Boneti Sepulch. de catarrho ſuffocativo obſ. 14. 15. 15. A.

Illum morbum eſſe convulſivum veroſimile eſt, atque huic convulſioni ſubito lethali anſam præbere ſubitam ſeri in ventriculis cerebri exundationem.

Barbeyracius qui vidit hanc ſpeciem pro apoplexia habuit, eaque pituitoſa; quæ cum ſtertore ſtipatur, pro catarrho ſuffocativo habebatur. Veteres aquas e cerebro in pectus delapſas ægro ſuffocando pares eſſe putabant; hinc nata fabula.

24. *Ortopnœa varioloſa* Sydenham. pag. 595. Baglivi pag. 569. A.

Ea eſt quæ uudecimo die rarius 14. vel 17. in variolis confluentibus accidit, cum febris ſecundariæ exacerbatione, jactatione, &c.

Vena illico in pede ſecanda, dein emeticum præſcribendum, veſpere paregoricum, imo narcoticum; ſequenti mane lenis catharſis adhibenda.

Hæc octhopnœa a materia varioloſa retenta accidit.

25. *Ortopnœa a fungis* Journ. de Med. Oct. 1755.

Aſſumptis fungis venenatis æger primo gaſtrodyniam gravativam & diſtenſivam percipit, dein ſuffocationem experitur cum ſtrangulationis ſenſatione; accedit non raro ſingultus, vomito, urinæ craſſæ, turbidæ, vel ſuppreſſæ; in ſecunda periodo creſcit ſuffocatio; pulſus minuitur; animi deliquia, rigores & ſudores frigidi univerſales gangrænam in primis viis & mortem imminere deſignant.

Curatio exigit 1. emetica quantocius haurienda, 2. acida, ut oxycratum, acetum, limonis ſuccum aut acetoſam, oxalidem, ſiſymbrium aquaticum, quod ex *Carthefuero* acinum in analyſi fundit.

Sumpto euphorbii ſucco ſuccus limonum fuit eximium antidotum: *Duhamel Hiſt. de l' Acad. des Sc.* p. 247. Lac in quo fruſtum fungi venenati fuerit, illico muſcas enecat. Fungi venenati non ſiccantur, ſed putreſcunt; fungi itaque ſicci minus aut minime timendi. Fungi venenati apud nos frequentiores ſunt Agaricus piperatus, Agaricus extinctorius, boletus luteus, &c.

26. *Orthopnœa polypoſa*, River. Cent. I. Obſ. 82. Barth. Cent. 2. Ettmuller de ſuffocatione; ea eſt quæ a polypo cordis excitatur.

X. ANGINA, ab angendo dicta; *Paracynanche* & *Paraſynanche* Græcis; *Mal de gorge*, *Angine*.

Eſt difficultas reſpirandi, cum ſenſu obicis in gutture, & ſæpe deglutitione difficili, ſine phlegmaſia. Dif-

Differt a cynanche, quia nulla febre inflammatoria ſtipatur angina; a cæteris anheloſis morbis, quod ſenſu ſtrangulationis, aut dolore gutturis ſtipetur. Differt a dyſphagia, quia angina comitem ſæpe habet difficultatem deglutiendi; ſed dyſphagia numquam habet notabilem reſpirandi difficultatem quam habet angina. Si confundatur angina cum cynanche, pari jure ſub eodem genere confundi debent mania & phrenitis, hæmoptyſis & peripneumonia, nephralgia & nephritis, ſeu morbi claſſe diſtincti.

Falſum eſt anguſtiam laryngis ſemper eſſe eſſentialem anginæ, cum non ſit eſſentialis difficultati reſpirandi ad guttur relatæ: ſi etenim quoquo modo reſiſtant organa reſpirationis in gutture poſita, ſeu ſi doleant, rigeant, cum ad reſpirationem ſive tacitam, ſive velocem & loquelam moveri debeant, inde difficilis erit reſpiratio cum ſenſu moleſto in gutture; ſic anginæ frequentiſſimæ ſunt in tonſillis, & velo palatino, intacta larynge.

Anginam non ſemper comitatur reſpiratio frequens; quandoque pacatiſſima eſt, niſi quod doleant organa inter loquendum, clamandum, ridendum, aut fortius reſpirandum.

Cum Scholaſtici, clarioris doctrinæ gratia, ad unum principium ſimplex volunt referre plures ſpecies ejuſdem morbi, neceſſum habent ſpecies multas ab eo genere procul amandare, oblivioni tradere, & hiſtoriam infidam, mancam tradere; aſt hiſtoria morbi cujuſvis debet ſcribi, ſepoſita omni theoria, & ſatius eſt ignorari ſpecierum theoriam quam earum hiſtoriam.

1. *Angina bronchus; Angina pituitoſa; Catarrhus ad fauces; Angina mucoſa* Huxham pag. 16. *Angine catarrhale; Fluxion ſur la gorge*; A.

Eſt ea ſpecies quæ a lympha intra organa gutturis congeſta dependet; atque cognoſcitur ex raucedine, tuſſi, ſternutatione, coryza, vel prægreſſis, vel concomitantibus, cum tumore & dolore colli, tonſillarum, parotidum, aut maxillarium grandularum, ſine febre acuta, & a frigore ſuſcepto, dum potiſſimum corpus æſtuat.

Hæc ſpecies *Bronchos* Græcis dicitur, vulgo dicitur fluxio in fauces, a *Boerhaave angina catarrhoſa tenuis aph.* 791. Etiamſi vero tumor externus colli, ſi adſit, cuti concolor ſit, & vix acute doleat, tumor tamen tonſillarum, gargareoniſque rubet, quia hic eſt nativus fere harum partium color. *Boerhaave* exiſtimat affici in hac ſpecie membranam mucoſam, quæ nares internas, fauces, œſophagum inveſtit, & muco illo infarciri, quod dein matureſcente angina, plorat, ubertim exprimitur, ſub forma viſcoſi phlegmatis, quandoque acris, vicina excoriantis, & quamvis, addit *illuſtris van Swieten*, in catarrho ſit levis, & ſuperficiaria hujus membranæ phlogoſis, ad hanc anginæ ſpeciem, non vero ad cynanchen, hic morbus pertinet, cum cynanche longe gravioribus ſtipetur ſymptomatis, iiſque diverſis.

Cura exigit unam ad ſummum phlebotomiam; dein vero potum calidum, leviter ſudorificum ex thea, capillis veneris, decocto ſcorzoneræ, ſcabioſæ; fomenta calida, aerem ſiccum, calidum; diuretica, diætam tenuem, vel mediocrem, gargariſmata reſolventia ex aqua vitæ, uvulæ, aut tonſillarum ſcarificationem, ſi nimis tumeant. De his vide *illuſtr. van Swieten* 796.

2. *Angina Lowveriana; Angine œdemateuſe* Boerhave.

Anginæ eſt ſpecies artificialis a *Lowvero* inſtituta *lib. de corde cap.* 2. *pag.* 123. quæque ad theoriam hujus morbi illuſtrandam multum confert; venas ſcilicet jugulares filo ligabat in cane vivo, poſt aliquot horas partes omnes ſupra ligaturam mire intumuerunt, & intra biduum canis angina ſuffocatus eſt; per totum illud tempus lachrymæ, ſaliva ubertim effluebant, ptyaliſmi mercurialis inſtar, poſt mortem canis cutim a partibus tumefactis ſeparans miratus eſt *Lowverus* minime rubere partes turgidas, & tumidas, ſed muſculos & glandulas ſero pellucido tantum eſſe diſtenſas.

Hoc experimento docemur quid agendum ſit in angina, quam excitat venarum collo vicinarum compreſſio, facta ab ſcirrho, ſteatomate, ſtruma, hygromate, calculo adnato, quorum exempla videſis apud *illuſtr. van Swieten num.* 793. *de angina aquoſa*; ea enim agunt uti ligatura Lowveri: cum enim in venis ſanguis liberrime fluit, tunc vix agit in oſcula venarum lymphaticarum ex vena oriundarum, parciuſque lympha ea ſubit, aſt retardato motu progreſſivo cruoris, tunc ille cruor latera, verſus quæ diffluit, fortius diſtendit, oſcula lymphaticorum diducit, unde & lympha ea uberius ſubit, diſtendit, quæ omnia, ſublata ligatura aut reſiſtentia, ſolent evaneſcere, angina autem illa dicitur œdematoſa, cum œdemate tument partes externæ, membrana ſcilicet adipoſa cutis loco adipis copioſam lympham, aut ſerum perſpirabile retentum excipiente; ideo vero fiunt illa œdemata, quia retardato motu progreſſivo cruoris, ut accidit chloroticis, preſſio lateralis ſanguinis in parietes venarum & arteriarum adaugetur, ut in angina Lowveriana, atque ut ea œdemata prævertantur, nihil eſt aptius quam ut martialibus, millepedibus & exercitio, ſanguinis viſcoſitas ſolvatur, fluxilitas ei concilietur, roburque vaſis reſtituatur; ſudorifica, fomenta reſolventia, ſpirituoſa, fumi aromatici extus in eumdem finem conſpirant.

3. *Angina calculoſa* Riverii obſ. 7. pag. 127. L.

Similes calculos aut concremata dura in faucibus, tonſillis, initio tracheæ, in larynge obſervarunt *Felix Plater. obſ. l.* 1. *pag.* 180. *Ballon. Ephemer. lib.* 2. *pag.* 197. & 201. *Kerckring. obſ.* 27.

Sexagenarius gutturis inflammatione frequenter corripiebatur, præcipue a cantu: ſedabatur hic morbus phlebotomia & gargariſmate ex oxycrato; demum Medicus quoddam extraneum juxta finem mandibulæ dextræ in faucibus imis infixum vidit, globulum ſclopeti referens, quod ex-

exractum nihil aliud fuit quam lapis durus & compactus ad pyri formam compoſitus, cauda ſua maſculis maſſeteribus infixus; ulcus, quod ſuperfuit oenomelite deterſum & conſolidatum fuit: *Pomaret Chir. Monſpel.*

4. *Angina a deglutitis* Tulpii lib. 2. obſ. c. 7. *Ab infixo aſperæ arteriæ oſſiculo* Bonet. Sepulcret. de dyſpnœa obſ. 1. *Angina a ſpina piſcis in faucibus hærente* Schenck. A. D.

Vidi & dolores gutturis cum difficultate canendi, loquendi, tuſſi, dyſphagia, ab aciculis intra guttur hærentibus: modo nulla febris inflammatoria enaſcatur, hic morbus intra anginæ aut dyſphagiæ limites continetur. Vide *Dyſphagiam*.

Curam hujus ſpeciei & hiſtoriam vide apud *Foreſtum obſ. 27. lib. 15.*

5. *Angina a laqueo; Strangulatio ſuſpenſorum;* Vide Foreſtum obſ. 25. lib. 15. A.

Frequens eſt obſervatio melancholicorum, maniacorum, furore percitorum, qui ſe laqueo ſuſpendunt, ita & in bello non raro ab hoſtibus milites capti quandoque ad ramum arboris fune ſuſpenduntur, nec ſtrangulati relinquuntur; illis omnibus opem ferre non eſt inutile, etiamſi aliquandiu ſuſpenſi jam demortui videantur; verum nulla ſpes eſt ad vitam revocandi eos quibus tortor ita pede caput detorſit ut vertebram colli luxaverit.

Ipſe opem tuli quondam miſero, qui vitam æris defectu redimere non potuit a publicanis; reſecto a pœnitentibus fune delatus eſt in ipſorum ſacellum, ubi intra duas horas tres phlebotomias paſſus eſt, pulſus ante primam nullus micabant, aſt fluente ſanguine præſertim poſt alteram ſenſum ſeſe explicuit, ita ut rariſſimus eſſet, & vix quadrageſies intra minutum perciperetur, vitæ reſtitutus miſer caput erexit, rauciſſima voce aquam petiit, multa ſputa rejecit, aquam ex urceolo affatim bibit, tunc paulo clarius locutus; antea altero pede feretrum, in quo jacebat invitus percutiebat convulſione repetita, tunc vero pacatus fuit, pulſus ad frequentiam ſanis ordinariam pervenit, reſpiratio nunquam frequens fuit, aſt collum prius ad pollicem laqueo depreſſum intumuit, & cum nullus Chirurgus metu frivolo deterritus vellet venam juguli ſupra tumorem tundere, miſer placide obdormivit ſine ulla dyſpnœa, pulſu ſenſim rariori & depreſſiori facto ob impeditum ſanguinis a cerebro reditum, & ſic obiit, pulſus vix trigeſies ſexies in minuto micabat, & reſpiratio raritate, & parvitate erat vix conſpicua paulo ante mortem.

Auctores in hoc præſcribunt emetica & cardiaca, verum multo præſtantius eſt phlebotomias largas, promptas, inſtituere, frigida ſitim horrendam ſedare, & carum a jugularibus compreſſis per inflammationem ſulci a laqueo effícti prævertere, nam raro reapſe pacatiſſime & ſine dyſpnœa moriuntur, quibus, laqueo reſecto, vita reſtituta eſt.

6. *Angina ſchirrhoſa* Boerhaave aph. 797. *Dyſpnœa a tumore carcinomatoſo aſperæ arteriæ adnato*, Boneti Sepulchret. obſ. 5. *a ſarcomate in poſtica parte palati*, Ruyſchii obſ. 48. pag. 45. Galen. de locis affect. lib. 5. cap. 5. Tulp. obſer. lib. 1. cap. 44. D.

Scirrhoſus tumor ſæpe ſequitur cynanchem non reſolutam, ſcrophuloſus, bronchoceloſus ſine cynanche prægreſſa ſenſim oritur, dantur etiam excreſcentiæ ſeu ſarcomata, quæ jugulo adnata anginam excitant.

Raro vero, niſi recentes, ſcirrhi reſolventibus ſanantur, adeoque ſupereſt tantum ut cultro exſcindantur, cum vix erodi poſſint cathæreticis.

7. *Angina ſuppuratoria* Boerhaave aphor. 814. De la Motte Chirurg. tom. 1. pag. 193. C.

Eſt duplicis conditionis, vel ſcilicet apoſtematoſa, de qua *Boerhaave* & *ill. van Swieten* fuſe egerunt, quæque caute lanceolam admotam exigit, ut pus foras effundat, præmiſſis emollientibus intus ore detentis, extus cataplaſmatis forma admotis, & illa utplurimum fauſtum ſortitur eventum.

Vidi nuper abſceſſum intra quatuor dies efformatum & ſponte ruptum in textu veli palatini; qui vero plures cynanches paſſi ſunt, illi poſteriores habent initiores, & non ita conſtringitur via aeris, imo fere ſine febre abſcedunt tumores.

Si vero exulcerentur fauces, ulcus illud, modo non ſit venereum, nec cancroſum, detergentibus ſanatur, exiguam difficultatem loquendi, & reſpirandi ſecum infert, cum anhelitus fœtore, copioſo ptyaliſmo; numquam vidi ulcus ibi profundum, ſola epithelis ſeu membrana mucoſa excoriata eſt, & locus excoriatus eſt coloris griſacei.

8. *Angina venerea*, *Ulcere veriolique au goſier*, *Chancre au goſier*. C.

Nihil eſt frequentius in venereorum praxi quam ulcuſcula ſuperius deſcripta, leviſſime exeſa, griſea, ſed circa laryngem, pharyngem, uvulam ſerpentia, cum voce rauca, naſali, ptyaliſmo aquoſo, mucoſo, fœtido, exiguo dolore, nullatenus frequenti reſpiratione, ſed cum ſenſu impedimenti inter deglutiendum, inter loquendum, clamandum. Mitto loqui de cynanche mercuriali ſeu quam hydrargyroſis excitat, quæque non eſt hujus loci.

9. *Angina hyſterica*, Riverii obſ. 26. centur. 2. Frid. Hoffmanni; L.

Ea ſpecies periodice ſingulis diebus revertitur, cum ſopore, nauſea, ſuffocatione, doloribus vagis, difficultate deglutiendi; quæ omnia ſymptomata poſt aliquot horas evaneſcunt; an febris intermittens, licet ſine pulſus frequentia, eum morbum foveat, qui complicatus eſt cum hiſteria, ſuſpicatus eſt *Riverius*, & non obſtante ſopore magnam laudani doſim ante acceſſum exhibuit, quo morbus ſanatus eſt. *Vide dyſphagiam hyſtericam*, & *orthopnœam hyſtericam*.

10. *Angina hydrophobica; Lycanke* Græcis Darluc Journ. de Med. 1756. Ill. Brogiani de Venenſ. p. 101.

Puerulus Monſpelienſis, a fele rabida demorſus in

in tibia, bene ſe habuit per duos menſes, demum febricula cum difficultate deglutiendi & reſpirandi, ac aquæ horrore correptus, pacatus & minime furens languit, nec ullum cibum capere voluit, ſicqee intra undecim dies obiit. Ruſticus ante quadraginta dies a cane rabido demorſus, quem memorat in *Mem. de l' Acad. de Montpel. Haguenot*, querebatur tantum de angina, antequam furor, & mordendi cupiditas eum invaderent; hactenus nulla, aut exigua febris. In cadavere hydrophobicorum vidi ſummam rubedinem in poſtica parte tracheæ arteriæ juxta glottidem; caveant Medici ne digito in guttur ægri adacto malum explorent, ut accidit peritiſſimo Chirurgo.

11. *Angina naſalis*. A.

Eſt ingurgitatio catarrhalis membranæ pituitariæ, quæ nares poſticas ſuccingit, cum difficultate loquendi, deglutiendi, & per nares reſpirandi, nec non doloribus noctu adauctis, velum palatinum eiuſdem columnas, nec non tubas Euſtachianas diſtrahentibus, pervigilio, odore ſingulari cupri in naribus. Terminatur intra aliquot dies per excretionem & emunctionem copioſi muci, albi, flaveſcentis, inſipidi, qui non ex ſuprema narium parte, ſed tantum ex naribus poſticis juxta fauces procedit. Hanc paſſus ſum & in aliis obſervavi; Auctores vero minime recenſent.

Diſtinguitur a coryza 1. ſede in pariſthmiis; 2. odoratu ſuperſtite; 3. dolore ad aures exter nas protenſo, vivido; 4. comtinua exſpuitione muci faucium viſcidi, 5. deglutiendi difficultate; 6. veli palatini rubedine; cum ſolvitur morbus mucus viſcidus & ſanguinolentus ex naribus & ore circa ſextum, ſeptimumve diem affatim rejicitur; adeſt ut in coryza vox naſalis, ſternutatio & ſenſus obſtructionis in naribus, ita ut æger noctu, ore aperto dormire cogatur ad reſpirandum.

12. *Angina exanthematica* Frid. Hoffmann. *ſymptomatica* dicta §. 8. *varioloſa* Sydenhami pag. 661. 559. & 96. *morbilloſa*. Vide Hiſt. Rubeolæ. A.

In varioliſ confluentibus apud adultos non raro circa andecimum diem ſaliva gutturis eouſque viſcida eſt, & excocta, ob calorem præcedentem & puſtulas adnatas, ut tantum non ſuffocetur æger; gargariſma neceſſario in uſum trahatur, & ſyringa in fauces ſedulo ſæpe die, noctuque injiciatur, quod componatur ex aqua hordei cum melle roſarum; ſed ſi æger eo redactus fuerit, ut ſingulis momentis a ſuffocatione periclitetur, ſtupore obruptus, & ſpiritu fere undique præcluſo, non ſatis eſt ſi ptyaliſmus accedat ægro ad has incitas redacto, felicites nonnunquam exhibetur doſis emetici ſtupori proportionalis; interea quotquot undecima die in hac ſpecie variolarum intereunt, fere hoc ſymptomate jugulantur.

Angina vero rubeoloſa potiſſimum in morbi initio ægros divexat, cum tuſſi, dolore faucium, ſternutatione, ſed facta eruptione ceſſat: ſuccedit etiam angina eryſipelati repulſo, arthritidi.

13. *Angina ſcorbutica* Frid. Hoffmanni §. 6. Bartholin. Med. Dan. *Die boſen halſe* Germanorum. B.

Eſt levior colli & interiorum faucium phlogoſis cum tumore & dolore glandularum, quæ frequens admodum eſt ſcorbuticis.

14. *Angina thymica* Boneti Sepulchret. obſ. 1. Simon. Paulli. L.

Videtur pertinere ad dyſpnœam; proeedit a thymi intumeſcentia.

15. *Angina polypoſa* Albucaſis Chirurgiæ lib. 2. cap. 36. Baglivi prax. C.

Eſt difficultas reſpirandi ac deglutiendi a polypo narium in gulam uſque protenſo; hujus obſervatio & curatio apud *Albucaſim*, nec non in *Schenckio* & apud *Baglivi* reperitur. *Vide Schenckium pag.* 223.

16. *Angina aneuryſmatica* Boneti Sepulchret. C.

Eſt angina orta ab aneuryſmate arteriæ majoris laryngem aut tracheam prementis.

17. *Angina bronchocelica* Petri de Marchettis & Fel. Platers *a ſtruma interna circa jugulum*. L. Vide orthopnœam, nec non dyſphagiam.

18. *Angina ſpaſmodica* Rud. Zvvingeri Act. Helvet. Tom. III. p. 319.

Nono die poſt vulnus metacarpi & fracturam digiti, ſedata pyrexia, æger juvenis, jam, ut videbatur, convaleſcens, inopinata deglutiendi difficultate & anxietate ſuffocativa ad ſingulos manducandi conatus corripitur: in collo nihil erat conſpicui; maxilla inferior ad ſuperiorem contracta & rigida, in manu ſaucia ſpaſmus dolorificus frequens per totum brachium excurrens: animus ſui compos & ſupra modum anxius & inquietus: interdum ſaliva & mucus ex ore ſcaturiens, cum deglutiendi niſu ſpontaneo; ingeſta quivis a faucibus reſilientia; poſt aliquot dies, ſic noctu & interdiu conflictatus tetano rectilineo correptus, voce quaſi catulina, interius ardens, ſitiens, omnia ſtragula rejiciens, die poſt vulnus 17. ab angina 8. obiit: curam vide in *Triſmo traumatico*.

19. *Angina alba* De Meyſerey Tom. 2. pag. 315. *Eſquinanc e blanche* ou *pituiteuſe*.

XI. PLEURODINE; *Pectoris laterum*, vel *dorſi dolor* Boneti Sepulchret. lib. 2. ſect. *Pſeudopleuritis*, Nouvell. claſſes des maladies; *Pleuritis ſpuria* Auctorum: Vide van Svvieten comm. aph. 875. *Douleur de poitrine*.

Eſt genus morbi, cujus præcipuum ſymptoma eſt pectoris, lateriſve dolor pungitivus cum difficultate reſpirandi, citra phlegmaſiam acutam.

Non minus differt a morbis inflammatoriis, ut pleuritide, quam mania a phrenitide, & hyſteralgia ab hyſteritide, præterea hoc genus includit ſpecies, quæ a pleuritide quam vocant falſam, alienæ ſunt, nec ad aliud genus aptius referri poſſunt.

1. *Pleurodyne plethorica*, *pſeudopleuritis* Zacuti prax. *Pleuritis ſpuria* River. centur. 1. obſ. 73. B.

Species illa dolore lateris pungitivo, tuſſi & ſputis raro cruentis, cum difficultate reſpirandi ſine febre acuta cognoſcitur; oritur a plethora, utplurimum frigore ſuſcepto aut ſimili errore concurrente.

Curatur vel ſponte obortis catameniis, aut ſudore adjuvante, diæta tenui, reſolvente; vel curatur phlebotomiis, potu diaphoretico, litu partis affectæ cum unguento de althæa, fotu ex linteis calidis, ex ovorum intrita, cataplaſmate ex avenæ granis frixis cum foliis petroſelini, cicutæ &c.

2. *Pleurodyne verminoſa* Quercetani pharmac. lib. 4. Vernæ de pleuritide pag. 89. *Dolor pleuriticus ex lumbricis* Riverii centur. 1. obſ. 75. Bonet. Merc. Cumpit. p. 574. A.

Illa ſpecies cognoſcitur ex febre vaga, continua vel remitente, ſed non inflammatoria, cum tuſſi ſicca, dolore lateris pleuritico, lumbricorum excretione, ſingularis oris fœtore, in infantibus potiſſimum.

Curatur catharticis & emeticis, nec non vermifugis, licet phlebotomia una ob vehementiam febris ſit quandoque præmittenda, cathartica tamen mitia ſint; julepi ex aqua portulacæ, decocto graminis canini, infuſo ſeminis ſantonici, foliorum tanaceti, oleum amygdalarum, &c. cæteris præſtant.

3. *Pleurodyne rheumatica; dolor lateris*, Ballonii Epidem. lib. 1. L.

Eſt dolor qui a rheumatiſmali materie fovetur, quique ſtipatur cruſta alba, craſſa, ſed molli ſupra ſanguinem in patella effuſum. Sanatur ut rheumatiſmus, potiſſimum plebotomia, & ptiſanis ſudoriferis: æger in latus affectum jacere non poteſt.

4. *Pleurytide flatulenta* Ballonii Epid. pag. 7. & 8. 18. 54. *Dolor lateris a flatu* Bianchi pag. 235. B. Eſt ea ſpecies quæ ſubito partem pectoris corripit & diro dolore excruciat, dein vero ſubito recedit, nec per plura minuta tolerari poſſet, quippe præfocat; crampum pectoris merito diceres, & reapſe Veteres crampum a flutu omnes deduxere; utrum vero flatus in carnium interſtitiis geniti id producant, valde dubium eſt, potius ſpaſmum incuſarem; hic dolor melancholicos, hypochondriacos, ſtudioſos, ſæpius a frigore ſuſcepto, corripit, pulſus lentus & contractus eſt, nulla tuſſis urget, ſed oppreſſio in loco dolente quæ reſpirationem intercipit, raro eatenus durat, ut remedia queant adhiberi præter lintea calida. A potu frigidæ ſub noctem, a crudis fructibus excitatur.

a *Pleurodyne flatulenta* Pringlii pag. 219. *Pleureſie venteuſe*, pendet a flatibus & ſcybalis in colo ſub diaphragmate poſitis, reſpirationem lædit & tuſſi parva ſed frequenti ſtipatur; dolor a ſterno ad dorſum vel ab uno ad alterum latus protenditur; deeſt febris, pulſus durities corium ſanguinis; nocet phlebotomia; juvant carminantia intus admota, atque veſicatoria.

5. *Pleurodyne venerea; lateris dolor*, Ballonii Epidem. lib. 1. pag. 8. Moroni Direct. *Gallicus morbus*.

Sunt dolores lateris perpetui, ſed qui de nocte urgent magis, nulliſque cedunt remediis, præter hydrargyroſim; illi verno tempore recrudeſcunt cum febricula.

Similem dolorem noctu recrudeſcentem memorat *Riverius obſ.* 8. *centur* 2æ dolores erant vagi circa thoracem, qui poſt primum ſomnum in quinquagenario recurrebant, tanta vehementia ut nullo decubitu conſiſtere poſſet, ſed ſurgere cogeretur; *Riverius* eum dolorem a cacochylia deduxit, & decocto chinæ per quindecim dies, præmiſſis phlebotomia & apozematis, eum abſtulit.

Septuagenarius ab anno dolebat latere pectoris, in quo jacere non poterat: in cadavere vidit *Ill. Veziani* cariem, quæ coſtas, vertebras, muſculos, & pleuram abſumpſerat: ea vero caries erat ſyphilitica: *Veziani de Parapleuritide Cap.* 3. *pag.* 26.

6. *Pleurodyne hyſterica* van Svvieten Comment. aphor. 633. & 675. *hypocondriaca* Vernæ c. 11. pag. 87. de pleuritidis nothæ ſignis; Storck Ann. Med. p. 78. L.

Ea eſt quæ etiam flatulenta Veteribus dicitur, & quæ hyſtericas vel hypocondriacos afficit.

Phlebotomia minime competit, obſervante *Ballonio Epidem. lib.* 1.

7. *Pleurodyne a cacochylia* Vernæ cap. 11. de pleuritidis nothæ ſignis pag. 90. A.

Ea a cacochylia primarum viarum, ſanguinem inſpiſſante, & pleuram infarciente, procedit, & licet ſynochum aut febrem meſentericam comitetur, tuſſis, abdominis tenſione, genarum rubore, dolore ad hypochondria extenſo, purgare potius oportet quam ſanguinem mittere. *Vide Hippocratem lib. de diæta acutor. n.* 12. *& lib. Prænotion. n.* 25.

8. *Pleurodyne phthiſica*, Guarinoni, Dodonæi Obſ. Cap. 22. Bonet. Mercur. Comp. pag. 574. *Pleuritis phthiſica* Vernæ cap. 11. p. 92. C.

Ea eſt pleurodyne ſpecies quæ in pulmonis vomica, emyemate, tuberculo, cum febre miti, identidem exacerbatur, quoties novum tuberculum inflammatur; ita ut tuſſis acrior, ſputa cruenta, pectoris oppreſſio major accedant ita ut venam tundere non raro neceſſum ſit ad ſuffocationem avertendam, deinde narcotica veſpere ſunt exhibenda; in illis vero caſibus inſula cruoris cruſta alba, ſæpius flava tegitur, & ſeru copioſo ſubluteo innatat; illa ſpecies mitigatur oborta nova puris anachatharſi. Juvat emplaſtrum de meliloto, cucurbitula.

9. *Pleurodyne a ſpaſmate* van Svvieten Comm. in aphor. 675. L.

Spaſma non eſt ſpaſmus, ſed diſtractio, divulſio, qualis accidere ſolet a vehementi muſculi niſu, contractione, extenſione, ut inter luctandum, onera geſtanda, currendum; illos autem vehementes niſus ſequuntur poſtridie dolores pectoris cum ſenſibilitate partis affectæ, ita

ita ut tactum recuſet, non ſecus ac ſi pars contuſa fuiſſet.

Curatur autem phlebotomia, fomentis humectantibus, linimentis oleoſis, intrita ex ovis frixis; ea ſpecies eſt utplurimum ſine tuſſi.

10. *Pleurodyne ex aneuryſmate* Riverii prax. lib. 11. cap. 5. Parei lib. 6. cap. 18. C.

Ab aneuryſmate aortæ, arteriæve pulmonaris aut auriculæ dolore, quandoque pectoris pulſatione & palpitatione cordis dignoſcuntur.

Pleurodyne vero ſymptomatica obſervatur in multis morbis, quos vide ſuo loco, ut *dyſpnœa*, *emyema*, *phthiſis*, *orthopnœa*, *palpitatio*, *hepatalgia*, *rachialgia*, *lumbagines*, *nephralgia*.

11. *Pleurodyne ſcorbutica*. Vide Lind. de ſcorbuto pag. 367. *pleuritis ſcorbutica* Sennert de ſcorbuti ſignis. A.

Adeſt tuſſis cum anacatharſi viſcoſa, dolor locum mutat, creſcit a tuſſi; aſt progrediente morbo figitur in alterutro latere, tunc vividiſſimus evadit ad ſternum & reſpirationem præpedit, cum periculo vitæ; ſi accedat diarrhœa, lethalis eſt; veſicatoria quæ multis aliis ſpeciebus pleurodynes utiliter parti dolenti applicantur, hic tuta non ſunt. Juvant potus ſudorifici ex aceto theriacali, ipſa theriaca, ſpiritu Mindereri, maxime vero repetitus uſus aceti ſcilliciti, parva copia; phlebotomia vero nocet. Acetum ſcilliticum præſcribitur ad drachmas duas ter in die, cruor extractus omnino diſſolutus eſt, ſudor feliciter proritatur ſumpto ſcrupulo ſemiſſe nitri & camphoræ, ſuperbibendo infuſum ſalviæ. *Vide Bartholini Medicinam Danorum.*

12. *Pleurodyne arthritica* Baglivi pag. 43. Stahlii de morbis ætatum, van Svvieten aphor. 876. B.

Salia volatilia cornu cervi, & narcotica ſuadentur, nec non ſinapiſmi pedibus admoti.

13. *Pleurodyne rachitica* Buchneri de rachitide. L.

14. *Pleurodyne catarrhalis*. Vide Catarrhum. B.

Differt a rheumatica per coryzam, raucedinem, ſternutationem, &c.

15. *Pleurodyne febricoſa* Mortoni de febribus, pag. 93.

Febris intermittens ſub larva doloris punctorii lateralis. *Vide curationem, & hiſtoriam loco citato.*

Febris proteiformis *Diar. Med. Mart.* 1761. *pag.* 211. dolor lateris vividus in hypocondrio dextro, pyrexia exigua, pulſus debilis, ſputa viſcoſa, magna debilitas, acceſſus febris hora quinta veſpertina inibat a frigore, & poſt aliquot horas ſudore ac urinis lateritiis terminabatur: in hoc morbo kinkina eſt eximium remedium.

16. *Pleurodyne miliaris* Allonii de miliari. Vide pleuritidem. A.

17. *Pleurodyne ex abſceſſu* VVilliſii. Path. 10. L.

Vir quidam Monſpelii laborabat a duobus annis dolore lateris, cum febre lenta, tuſſi ſicca, decubitu in latus dolens impoſſibili; demum ſub mamma inter coſtas apparuit tumor, qui ad pomi aurantii molem excrevit; hoc ſecto fluxere puris libræ plurimæ, & æger convaluit, obſervante *Barbeyracio*.

VVilliſius vidit etiam ſimilem morbum ex abſceſſu inter muſculos thoracis.

Vidi in pleuritici cadavere magnum abſceſſum pleura tectum, & ad diaphragma ſerpens, atque intra pectus extuberans, inde oritur empyema intercoſtale, cujus exempla decem recenſet *Ill. Veziani della parapleuritide cap.* 3. *n.* 38. 39. *&c.*

18. *Pleurodyne ab oſſiculo* VV. Giffard. Tranſ. Philoſ. n. 395. anno 1726. L.

Tuſſis, dyſpnœa, magna inſpirandi difficultas, cum ſenſu ponderis & doloris in latere dextero pectoris, diu defatigaverant ægram, quæ demum peripneumonia occubuit. Inventa ſunt in pectore oſſicula, quorum unum ſex pollices longum, tres latum, coſtarum dextri lateris perioſteo annexum, ubi dolor & pondus.

Multas alias pleurodynes hujuſmodi rariores videſis in *Boneti Sepulchreto, titulo doloris pectoris.*

19. *Pleurodyne parapleuritis* Ill. Veziani. C.

Parapleuritis eſt dolor lateris chronicus, pleuritidi ſuccedens, ſæpe cum tuſſi ſicca, ſputo quandoque cruento, pyrexia a paſtu accedente, ſine ſudore, cum loquendi labore, reſpiratione brevi, decubitu in latus dolens difficili, & ſanguine pleuritico. Hic morbus differt a phthiſi incipiente, ab empyemate, a rheumatiſmo per ſigna ab Authore fuſe & dilucide recenſita. Curatur vero potiſſimum phlebotomia, nec non potu diluente, oleo amygdalarum, narcoticis levibus, oxymelite, nitro, ſero lactis, &c.

20. *Pleurodyne a rupto œſophago*. Boerhaave hiſtoria morbi Baronis de VVaſſenaes.

A nauſea incæpit, ſubito dolor atrox in ima œſophagi parte, cui acceſſit ſenſatio mutationis inauditæ in ſitu partium internarum, æger in lecto erectus ſtare cogebatur capite antrorſum flexo metu ſuffocationis, immobilis erat, quidquid deglutiret illud in pectoris cavum diffluebat cum multo flatu, inde ſenſim diſtentum epigaſtrium, dyſpnœa creſcens, debilitas ſumma, & intra paucos dies mors.

21. *Pleurodyne vomica: Vomica pulmonum* VVilliſii; *Vomica latens* Tulpii; *Tuberculum pulmonum* Baglivi; *Abſceſſus pulmonum* Etmulleri.

Signa duo pathognomica ſunt vomicæ, ſed ſæpius inſufficienita, tuſſis ſcilicet ſicca permanens, & dolor levis in pectore: ægri, de cætero bene habentes, difficulter ſpirare incipiunt, inter reſpirandum non ſtertunt, nec quidquam exſpuunt, in locum dolentem decumbere nequeunt: ſicca tuſſis, dolorque aſſiduo perſeverans; tandem genæ rubent, pyrexia lenta ſupervenit, & alia ſuppurationis ſymptomata accedunt; rupta vomica pus illico intra tracheam ubertim effunditur, & ægrum non raro ſuffocat illico: ſecus pus fœtidum copioſum æger expectorat & phthiſicus evadit; aſt ab ea phthiſi plures convaleſcunt, maxime ſi expectoretur cyſtis pus continens.

XII. RHEUMA; *Catarrhus ad pectus* Capivaccii; vide Schneider Lib. I. cap. 5. *Rafreddatura* Italis; *Rhomadizo* Hiſpanis; *Rhume de poitrine*.

Eſt difficultas reſpirandi aeris quod frigus & calorem viciſſitudinibus ſuperveniens, tuſſi, raucedine, ſternutatione, coryza, doloribus vagis, intumeſcentia partium aeri expoſitarum, &c. ſtipata.

Per hanc ſyndromen diſtinguitur rheuma ab omnibus aliis pectoris morbis, & a morbis aliis catarrhalibus, ut tuſſi catarrhali, quia in rheumate pectoris, oppreſſio & difficultas reſpirandi ſunt præcipua ſymptomata; a peripneumonia catarrhali, ex eo quod non ſit febris inflammatoria.

Veteres inepte definierunt rheuma & catarrhum, alii per *deſtillationem*, aut *defluxionem*; alii per *decubitum* humoris; cum illa *deſtillatio* foret imaginaria, hypothetica, *decubitus* nomen abſurdum, & morbi omnes definiri tantum debeant per phænomena. Immenſa vero diſputatio *Schneideri* de horum verborum ſignificatu integrum librum comprehendens, eſt opus hominis ſua eruditione, ſuo otio abutentis.

1. *Rheuma catarrhale*; *Rhume*. D.

In rheumate membrana mucoſa, quæ vias aereas pulmonum obducit, levi phlogoſi afficitur, tum quia frigore conſtrictis ejus poris, perſpiratio acris & copioſa, quæ ex his continuo exhalare debet, retinetur, & ſenſibile illud organum irritat; tum quia frigore coagulata lympha, quæ illac fluit, obicem aliqualem ponit lymphæ retro ſecuturæ, unde congeſtat, ipſi ſanguini per vaſa minima circulanti reſiſtens: natura vero tum tuſſi repetita hoc coagulum reſolvere, tum febricula excitata obicem tollere conatur; hinc calor, qui ſenſim creſcens, diu applicatus, oſcula excretoria diducit, lympham ad excretionem diſponit; tum demum fit muci illius viſcidi, quandoque acris, anachatarſis morbum ſolvens.

Perſpirabile quod e pulmonibus quotidie exhalat, ad uncias circiter viginti duas aſſurgit, experimento *Haleſii*; hoc ergo ſuppreſſo, infarciuntur vaſa excretoria, ſecretoria pulmonum, tumet textus cellularis, imminuitur viarum aerearum capacitas; inde vero reſpirandi difficultas, anguſtia, dolor.

Cura eſt potiſſimum opus naturæ, quæ debito caloris gradu per longum tempus continuato fovet, coquit, & demum reſolvit hanc pituitam qua membrana interna viarum aerearum turgeſcit: huic Medicus ferens ſuppetias, præſcribit victum parciſſimum ex juſculis, panatellis, offis, cremoribus, potum calidum diaphoreticum ex infuſo capillorum veneris, florum papaveris rhœados, decocto furfuris cum melle, vel ſaccharo, vel ſyrupo capillorum veneris.

Si tuſſis acris, ſicca, dolor vividus, pyrexia, pervigilium, ætas florida ſint, phlebotomia utilis eſt, potus magis emolliens imperandus ex decocto radicum althææ, infuſo florum malvæ, violarum; julapia ſint ex ſyrupis de althæa, de violis, & ad ſomnum conciliandum veſpere ex ſyrupo de nymphæa, papavere albo, aqua liliorum.

Si tuſſis facilior, dolor gravans, pyrexia nulla, ſputa viſcida, ſenſibilitas pulmonis minor, ſenſus frigoris, &c. ptiſanæ ſint diaphoreticæ ex floribus papaveris rhœados, foliis ſcabioſæ, radice ſcorzoneræ, addantur deterſiva ut ficus, mel, ſyrupus de hyſſopo, tuſſilagine, pede cati, eryſimo; potentur calide infuſa horum, florum ſalviæ; juſculis incoquantur cæpæ, porra; noctu grana pauca theriacæ aſſumantur.

Interea frigus, aura ex rimis illapſa, loquela, cantus, veſpertinus potiſſimum ros, fugiantur; morbi omnes catarrhales veſpere intenduntur; proindeque aeris humiditas lucido igne diſſipetur, caput & pectus paulo curatius tegantur; perſpiratio, potiſſimum capitis, cauta pectinatione, laneis tegminibus, pectoris calor ſimilibus induſiis, foveantur, quæ dum calida ſunt & ſicca humiditatem combibunt, perſpirationi proinde favent; abigenda vero veſtimenta & induſia quæ frigori & humiditati auferendis non conducunt, ut pellicea.

2. *Rheuma Epidemicum anni* 1743. *la Grippe*.

Invaſit cum quadrageſimali jejunio: juvenes tuſſi ſicca, dolore artuum, ephemera, cephalalgia affecti, poſt quartam diem ſputo ſuperveniente ſanabatur; ſenes vero intenſiſſima illa ſymptomata patiebantur cum ſibilo mortis prænuncio, & die nona vel undecima efferebantur: pulmones erant gangrænoſi vel ſanguine infarcti; pluribus narium hæmorrhagia ante aut poſt mortem accedebat, licet vena bis terve ſecta fuiſſet; apud Invalidos Pariſiis quadraginta ægri quotidie moriebantur.

Proceſſus felicior hic fuit: prima die duæ phlebotomiæ; ſecunda emeticum vel catharticum; tertia phlebotomia, & veſpere julepus narcoticus: a quarta ad nonam mixtura ex tribus granis yermes mineralis cum tartari vitriolati & antimonii diaphoretici, ana ſemidrachma; divide in ſex doſes, ſumatur una tertia quaque hora: expectoratione circa decimam diem accedente ſalus.

XIII. HYDROTHORAX; *hydrops pulmonis* Hippocrat. lib. 2. de morbis; *hydrops pectoris* Auctorum; *hydrothorax* Gorteri compend. prax. *Hydropiſie de poitrine*.

Genus eſt anhelationis ſeu difficultatis reſpirandi, quæ creſcit pro gradu inclinationis trunci, cum faciei pallore, manuum & pedum phlegmaſia, ſubita in ſomno ſuffocatione, alterutrius brachii ſtupore, & ægritudine chronica non intermittenti.

Cum dyſpnœa ab hydropneumonia facile confunditur, nec diſtingui ſolet niſi per eventum infauſtum in hydrothorace, quandoque fauſtum

in

in hydropneumonia ſeu œdemate pulmonis. Si tamen aquarum fluctuatio percipiatur, commoto ægri humeris prehenſi pectore hydrothorax certius cognoſcitur.

Signa ex *Hippocrate* ſunt febris, tuſſis, reſpiratio frequens, pedum tumor, unguium contractio, ſymptomata empyematis, cum majori diuturnitate, minorique intenſitate, ſonus quaſi ebullientis fluidi in pectore, dein diarrhœa qua æger aliquandiu ſublevatur, ſed dein in pejus ruit; aſcites, hydrocele, faciei œdema ſubſequuntur. Brachii alterius œdematiam addunt *Fantonus*, *Buchnerus*, *Valſalva*, aliique; ſed nulla certa eſſe ſigna præter aquæ fluctuationem ſono perceptam concedunt omnes, & ea fluctuatio raro auditur.

Empyema diſtinguitur a prægreſſis ſignis peripneumoniæ vel pleuritidis ſuppuratæ.

In utroque affectu ſi latus dextrum aqua turgeat, æger cogitur decumbere inclinando verſus latus oppoſitum; ſi utrumque afficiatur, in neutrum latus inclinare poteſt, quin tuſſi & dyſpnœa majori, imo ſi paulo celerius inclinet, cordis palpitatione, tremore corripiatur; tuſſis utplurimum ſicca eſt, febricula anomala; cum omnia ſymptomata hydrothoracis abſque effuſione ſeri in thorace quandoque obſervata ſint, male in ejus morbi definitione reponitur hæc effuſio; cum enim ipſa effuſio ſeri eſt reapſe hujus morbi principium morbificum, male in definitione hujus reponitur, cum nulla nota innoteſcat, & ſi qua innoteſcat, ea nota in definitione reponenda eſt. Is erat pravus mos Veterum cauſam in morbi definitione reponere; ſic ſatis ridicule definiebatur ſyphilis per intemperiem occultam hepati inhærentem, illiuſque ſanguinem, ac ſpiritus nativa quadam antipathia inficientem, &c. ut aiebat *Varandæus*.

1. *Hydrothorax chyloſus*. Vide VVilliſii cap. 13. de hydrope pectoris pag. 113. tom. 2. C.

Adoleſcens immodicis deditus exercitiis tandem in thorace velut inflationem quamdam per ſenſit, ut tumeſcere pulmonem ſiniſtrum, & cor extra lucum protrudi ipſi videretur cum maxima pulſatione: deinde quaſi vaſis ruptionem & ſeri cujuſdam ſtillicidium in pectore percepit, quod ab adſtantibus audiri potuit; attonitus ſtatim rei novitate, interea, quia aliunde quoad vires, ſomnum, famem bene ſe habebat, ſecurus vixit: poſtmodum a quovis corporis motu fluctuationem in corpore perſenſit; creſcente morbo *illuſtr. VVilliſius* & *Lovverus* paracenteſim pectoris ſuaſerunt, interventu cauterii inter ſextam & ſeptimam coſtam applicati; poſtridie foramini facto canalis inditus eſt, ex quo ſtatim unciæ ſex liquoris craſſi, albidi, chyloſi extractæ ſunt, poſtridie tantumdem, & ſic per longum tempus, relicta cannula, æger identidem fluere ſinebat humorem deinde ſeroſum, interea vegetus vultu & viribus valens ambulabat, equitabat adoleſcens, decocto vulneratio utens.

Numne veroſimiliter ruptum eſt quoddam vas chyliferum ex ramis canalis thoracici.

2. *Hydrothorax ab omento* Rhodii obſerv. 24. cent. 2. C.

In hoc morbo ſunt hydrothoracis vulgaris ſymptomata, nulla vero effuſio in pectoris cavo, ſed omentum mole ſua, & convolutione diaphragma premens & dyſpnœam inducens, quæ pro hydrothorace vero imponit.

3. *Hydrothorax vulgaris*; Carol. Piſon. de morbis a colluvie ſeroſa, hydrops thoracis pag. 215. Baglivi pag. 432. C.

Vel ſuccedit morbis acutis ut pleuritidi, peripneumoniæve, de qua varietate infra. Vel obſtructionibus pulmonis, hepatis ſupervenit; vel ab aſthmate, dyſpnœave procedit, verbo a cauſis morbi chronici, & iſta varietas non ita cito ægrum jugulat. Plures obſervavit *Piſo*, qui per annum unum aut alterum hoc laborabant, & dubium erat inter Medicos, num laborarent ephialte; quippe ſolemne eſt in hydruthorace circa horam unam aut alteram ab ineunte ſomno ſubito expergefieri, & aeris captandi gratia feneſtram aperire, quæ difficultas reſpirandi mane remittit, & veſpere revertitur; ita ut inſomnes, ſuſpirioſi, anheloſi, animam agere videantur; ægri utplurimum procedente morbo minime poſſunt in lecto decumbere, ſed in cathedra ſedent & dormiunt capite paululum ad antica inclinato, pedibus œdematoſis, ſitibundi.

Cavendum eſt a fortibus catharticis ne ſuffocentur; præmiſſis levibus hydragogis, diuretica adhibenda ſunt, qualia ſub forma juſculorum ex balneo mariæ paratorum adhiberi ſolent, potiſſimum cum facultas ægri fracta a morbis prægreſſis, in quo etiam caſu vix poteſt ſuaderi ſectio pectoris, cum viſcera ſint prius labefactata, nec principio mali obviam ire poſſibile ſit.

Ubi vires integræ, morbus recens, color ægri bonus, nulla labes vetus in viſceribus, lateris ſectio fauſtos ſucceſſus ſortiri poteſt, & laudatur a multis; proſunt etiam cauteria tibiis inuſta, vel leves, & cutaneæ ſcarificationes ex ſuaſu *Hecquetii*, ſed curativum proceſſum fuſe delineatum videſis in curationibus illuſtr. *D. Lazerme*. *Riverius* hydrothoraces aliquot ſanavit tum uſu calomelani, tum decocto ſudorifico. *Baglivi* decocto plantarum aperientium, & oxymelite ſcillitico inveteratum hydrothoracem abſtulit. Succeſſum ſcarificationum pedis in hydrothorace videſis in *Fournal des Scavans Ann.* 1686. authore *Rainſſant*: terra foliata tartari a ſcrupulo uno ad drachmam unam ſæpe promovet catharſim, anacatharſim & diureſim, cum magno ægri levamine, ſi repetatur.

Paracenteſim ope acus tricuſpidis mature inſtituendam ſuadent eximii Auctores, modo nulla labes prævia & inſanabilis viſceribus inſideat, inter quos illuſtriſſimi *Senacus*, *Bourdelinus*, *Bergeron*, *Morand*, *Duverney* felices ex hac operatione eventus obſervarunt.

Signa hydrothoracis juxta eruditum D. *Bouillès* ſunt

ſunt primaria, difficultas reſpirandi, difficultas in hoc vel illo ſitu jacendi; tuſſis ſicca vel humida, pondus ſupra diaphragma, pulſus depreſſus, urinæ paucitas, & œdema vel palpebrarum inferiorum vel extremorum: ſigna ſecundaria ſunt anorexia, vigiliæ, anxietates, ſyncopes, vox debilis, orthopnœa, urinæ lateritæ, tumor hypochondrii, cingulum dolens in imo pectore, ſputa cruenta &c.

4. *Hydrothorax febriſequens* D. Varnier. D. M. M. Journ. de Med. Octob. 1757. pag. 261 C.

Crendalius Noſocomii Valencianarum Medicus, *Traité des Malad. de poitrine Paris* 1739.) plures pleuriticos inter 6. & 11 morbi defunctos diſſecuit, inque omnibus hydrothoracem, ac pleuræ cum pulmone adhærentias invenit.

Duo fratres circiter novennes ſynocho levi cum parva pectoris oppreſſione & tuſſicula, miſſo bis vel ter ſanguine obiere. Pectus ſero limpido plenum repertum eſt, pulmonibus ſanis. Ego vero in infantibus Noſocomii generalis multoties minime prævisum hydrothoracem invadi, licet cadavera fere calentia exenteraſſem, unde apud eos rariſſime phlebotomia utor.

Signa imminentis hydrothoracis iſta proponit *D. Varnier*. Si pleuriticis, peripneumonicis, cacatarrhoſis, febris valde remmittat, nec ſudorifica adhibeantur, aut quod pejus, phlebothomiæ iterentur; ſi ſanguis in patella non eſt ſebaceus, ſed multo ſero circumdatus, ſi lingua humida, calor exiguus, tuſſis parva, ſicca, inutilis, oppreſſio etiam parva, quæ tamen in quovis pectoris motu creſcit, continua, ſenſus fluctus aquæ pulmonem prementis, &c. in his timendus hydrothorax, adhibenda ſudorifica ſomniferis juncta.

In hac ſpecie cum vires non ſunt fractæ, nec eſt ulcus, ſcirrhus, vel ſupporatio in viſceribus, cathartica hydragoga poſſunt adhiberi, ut ſuccus iridis, ſyrupus de rhamno; item optime conveniunt diuretica, ut ſuccus copioſus chærophylli juxta methodum Geoffroi, decoctum fructuum paliuri, vel ſemina ad drachmam unam deglutita, juſcula aperientia cum millepedibus, acetum ſcilliticum ad drachmam pluries repetitum, vel ejus radicis pauca grana, ut duo vel tria.

5. *Hydrothorax hydatidoſus* C. Piſon. hydatides pulmonis pag. 226. obſ. 53. Lælii a Fonte conſult. 8. Morgagni Ep. XVI. 44, 33. C.

In adoleſcente anhelatione ſublimi a multis annis laborante cum febre, dein repente ſuffocato, inventus eſt hydrothorax in uno tantum latere; & pulmo ejuſdem lateris refertus erat veſicis humore pellucido viſcoſo plenis.

Ideo æger in hydrothorace truncum erigere cogitur ad facile reſpirandum, quia in hac poſitura, aqua proprio pondere deprimit magis diaphragma, quam in alio quocumque ſitu, adeoque cavitatem pectoris tantumdem ampliat; e contra in ſitu horizontali pondus aquæ ſuſtinetur a coſtis & in longum ſpatium diffuſæ aquæ minori ex altitudine ponderant in diaphragatis ambitum, non vero in centrum, adeoque in eam partem, quæ minus deprimi poteſt, ergo capacitas thoracis non ampliatur, & aquæ in pulmonem gravitant, unde oppreſſio; jam vero ſi hydatides amplæ, molles, flaccidæ ſint, & in thorace pendulæ, eæ debent pari lege gravitare ac ſi fluidum conſtituerent, proindeque hydrothoracis phænomena exibere.

6. *Hydrothorax mediaſtini* Riverii centur. 1. obſerv. 60. Columbi ananom. lib. v. cap. 3. D. Bouillet diſſert. 1758. Heiſter Anat. num. 39. C.

Morbus eſt qui conjuncta habet ſymptomata aſthmatis, peripneumoniæ & palpitationis. Vidua, cujus hiſtoriam refert *Riverii*, intra menſem hoc morbo obiit; initio correpta eſt magna reſpirandi difficultate, aſthmatis paroxyſmum æmulante, cum tuſſi, ſputo cruento, febre & faciei rubedine, quæ phlebotomia ſedabantur; acceſſit pondus grave in medio pectoris, ardor internus, pungitivus in diverſis thoracis locis; intra quatuor dies quatuor phlebotomiæ cum levamine celebrantur, veſpere febris creſcit; aſt in regione cordis violenta percuſſio inſtar mallei, ſeu palpitatio vehemens, pulſus depreſſus; medicamina antihyſterica præſcribuntur; catamenia copioſa accedentia ſublevant; levis alvi fluxus, vomitioque ſpontanea accedunt, juvant; ægra vigeſimo die convaleſcere videtur; vigeſimo nono ſobito moritur; aperto cadavere, mediaſtinum fuit plenum ſero ſanguineo, pulmoque purulentus, ovaria nigra: *Ranchinus* optime judicavit initio hujus ægritudinis adfuiſſe pleuritidem mediaſtini.

Hydrothoracem mediaſtini ab hydrothorace pericardii diſtinguere difficillimum eſt, in pericardio tamen, ſi fides *Vieuſſenio*, æger ſedens caput ad anteriora inclinat, & ratio eſt quia in hoc ſitu diaphragma horizontale evadit, adeoque preſſio ſuperincumbentis pericardii ſero turgidi eſt ipſi perpendicularis, proindeque ad illud deprimendum & thoracis cavum amplianduum efficacior, unde levatur difficultas reſpirandi.

7. *Hydrothorax pleuræ* Frider. Hoffmanni cap. 14. hydrope; Bergeron diſſert. de hydrope pectoris. C.

Eſt morbus quem cenſent pendere a collecto ſero inter lamlnas pleuræ & coſtas, vel diaphragma; ſed qui nullis ſignis certis ante cadaveris ſectionem ſe prodit.

In adoleſcente ſanguineo, minime anſtemio, dolor fixus in latere ſiniſtro pectoris difficultas reſpirandi, cum tuſſi, quæ in dies creſcebant, ita ut aſthmatici inſtar feneſtras aperire cogeretur; acceſſit œdematia pedis, cruriſque ſiniſtri, cum hydrocele; pulſus debilis, inæqualis, tuſſis cruenta, cita mors. Secto cadavere ſeptem circiter ſeri libræ in latere ſiniſtro pectoris, quas rupta veſica ſacciformis parti poſticæ adhærens continuerat; hæc *Hoffmannus*.

Dolores punctorii in latere dextro pectoris

cum tuſſi ſicca notabili, febre hectica, & macie ſucceſſiva; poſt triduum difficultas reſpirandi creſcens a decubitu in latus ſiniſtrum, nullum pondus in diaphragmate, levis tumor dextri lateris, & dolor a preſſione inter ſextam & ſeptimam coſtam; creſcente admodum anhelatione & debilitate, tricuſpide acu in partem dolentem adacta, quatuor ſeri libræ eductæ ſunt; unde ſtillante continuo ſero ſublevatus plures menſes ſupervixit, hæc *D. Borgern*, qui ſectione cadaveris pleuram a coſtis in tota lateris dextri longitudine disjunctam invenit.

8. *Hydrothorax pericardii*, *Hydrocardia* Hildani obſerv. 19. *Hydrops pericardii* Zacuti Luſitani centur. 3. obſer. 19. Morgagni Epiſt. XVI. 34. 36. &c. *Hydropiſii de pericarde* Vieuſſens Traite du cœur, Senac Traité du Cœur, to. 2. pag. 361. D. Bouillet diſſert. 1758.

Signa hydrothoracis ſimplicis. 1. Eadem principia prægreſſa, quæ in hydrothorace pectoris, pallor, palpebræ infimæ, manuumque tumor œdematoſus, urina pauca, lateritia, ſitis, tuſſis ſicca. 2. Pulſus juxta *ill. Archiatrum* duriuſculus, parvus, inæqualis, intermittens. 3. Palpitatio cordis cum ſenſu ponderis, doloris, uſtioniſve. 4. Syncopes frequentes, maxime erecto capite. 5. Oppreſſio pectoris cum decubitu tamen orizontali uſquequo in thorace facta fuerit effuſio. 6. Motus pectoris tremulus vel undulatorius, inter coſtam tertiam quintam conſpicuus, pulſationi cordis reſpondens. Accedit difficultas deglutiendi, tuſſis, œdema inferiorum artuum creſcit, ſtriæ ſanguinis expectorantur, ſumma debilitas, neceſſitas pulvinarium ad erigendum caput, decubitus ſupinus, anxietas, orthopnœa, mors; ſub finem autem aquæ in pectoris cavum exundant.

Hydrothorax alius eſt acutus, ſeu qui intra menſem ægrum trucidat, alius vero chronicus, in quo mitiora ſunt ſymptomata, & juxta obſervata non pauca æger ſedens caput ad anteriora inclinare cogitur.

Vidi hydrochardiam in adoleſcente prægnante ortam a rheumate pertinaciſſimo neglecto, recidivo; ægra per multos dies continuo jacebat ſupina, horizontalis, erecto pauliſper capite, animo linquebatur; pulſus erat intermittens, ſubdurus initio, inæqualis, parvus; cum ægra foret hyſteriæ obnoxia, ea non multum terrebant, nec œdematia pedum & tibiarum; interea peperit, & poſt biduum lochia evanuere; œdematia ſubito increvit cum ſiti, urina pauca, lateritia; tunc pulſatio tremula pectoris & palpitatio cordis acceſſere, ſyncopes frequentiores evaſere, pallor maximus, nulla tuſſis interea, quæ in rheumate tandiu defatigaverat: quæ tamen deinceps acceſſit fuitque cruenta; tum pulvinaria adhibita ſunt; livor ſub axilla apparuit inter coſtas; difficultas deglutiendi, ardor & dolor in regione cordis, nauſea, abdomen tumidum, delirium obſcurum, difpnœa major, mors. Cadaveris apertio denegata fuit; an aneuryſma cordis vel auriculæ ſimul adfuerit dubium eſt.

Pluries inveni hydrothoracem, & hydrocardiam maxime apud infantes cachecticos, ſine prægreſſa difficultate reſpirandi, ſed effuſio illa ſeri in cavum pectoris ſæpiſſime accedit paulo ante & poſt mortem; imo quo ſerius a morte reſeratur pectus, eo major eſt ſeri copia.

Paracenteſim in hoc morbo ſuadet *Illuſt. Archiater*, vulgo diuretica, catharticaque adhibentur & ſemper incaſſum.

9. *Hydrothorax a ſcabie*. Morgagni Ep. XIV. 35. Storck Act. Nat. Cur. To. 5. Obſerv. 47. Ea eſt quæ a repulſis ſcabiei, rubeolæ, &c. exanthematis ſupervenit: reſumpta ſcabie ſpes eſt ſanitatis recuperandæ. *Vide Anaſarcam 3um; Aſcitem 8um*.

XIV. EMPYEMA, *Empyeme*.

Eſt difficultas reſpirandi a pectoris reclinatione creſcens, quam præceſſit phlegmaſia non reſoluta, ſed ſupporata, & comitatur febris hectica, macies, decubitus in latus ſanum difficilis, gravitas ſupra diaphragma, cum plurimis denique hydrothoracis ſignis.

Principium materiale morbificum eſt copia puris in cavo thoracis; ſive ſacco pleuræ, ſive mediaſtini, ſive pericardio includatur; ſed ut plurimum pus illud in cavo thoracis effuſum eſt, diaphragma premit, reſpirationem difficilem, & in dies creſcente puris copia, difficiliorem reddit.

Initio morbi facies minime pallet in empyemate, aſt pallet in hydrothorace; latus pectoris affectum ſæpe ſub finem tumet, remolleſcit in empyemate; in quibuſdam caſibus, anacatharſis datur purulenta, ſæpius puris confectionem renovata febris, cum horroribus vagis, paroxyſmis veſpertinis, comitata fuit.

Apoſtema quo rupto fit collectio puris in cavo thoracis quocumque ſequitur, vel 1. peripneumoniam, hæmoptyſim, rheuma; vel 2. pleuritidem vel paraphrenitim, contuſionem, vulnus, vomicam latentem, quæ ſine prægreſſa inflammatione a ſteatomate incipit, dein foris, vel intro crepat, & in hoc caſu ſigna fere deſunt, quibus cognoſcatur vomica & dignoſcatur empyema ſubſequens. Puriformem pultem in ſteatomatis ſeu vomicis hujus generis produci citra inflammationem haud dubium eſt.

Si inflammatio pulmonis, pleuræ, mediaſtini, diaphragmatis, pericardive duravit per viginti dies abſque anacatharſi vel metaſtaſi materiæ purulentæ, tunc hic pus latere certi ſumus, maxime ſi ſigna ſuppurationis ſimul adfuerint; rupto apoſtemate, ſymptomata ſublevantur, dolor, febris minuuntur; remanet tuſſis, diſpnœa, quæ creſcit in dies; decubitus in dorſum, erecto ſenſim magis capite, & pectore, illis eſt commodus; ſi latus dextrum pure

pure turgeat, illi inſident; in oppoſito, cito tuſſiunt, ſuffocantur. In corporis convulſione, quandoque fluctuatio puris perſentitur, imo ſtrepitus auditur; febricula hectica, pulſus frequens, rubor genarum, ſitis, anorexia, tabes ſudor nocturnus, diarrhœa coliquativa, mors.

Certe diſtingui debent tanquam totidem ſpecies empyema thoracis a phlegmaſia & a vomica pulmonis; empyema-pleuræ pure intra ejus duplicaturam contento; empyema mediaſtini; emphyema pericardii; verum non ſatis adhucdum provecta eſt harum ſpecierum hiſtoria diagoſtica, progonoſtica, nec ſpecialis curatio. Interea

1. *Empyema a peripneumonia* van Svvieten, aphoriſ. 1183. Baglivi pag. 337. C.

Deſignant ſymptomata peripneumoniæ prægreſſæ aut pleuritidis cum pectoris gravitate, ſputo cruento.

P. Paulus Carmelita, a peripneumonia liberatus, & a febre, rigore, dyſpnœa per duas ſeptimanas immunis, ſigna hydrothoracis habere cœpit, ſcilicet phlegmatiam, ſitim, reſpirandi difficultatem in dies creſcentem, demum obiit; immiſſa in pectus acu tricuſpide puris magna copia effluxit.

2. *Empyema a vomica* van Svvieten aphoriſ. 1183. &c. C.

Inquirenda ſunt ulterius illius ſigna.

3. *Empyema pleuræ* Boneti Sepulchret. p. 619. tom. 1.

Vidi in cadavere pleuritide extincti magnam puris copiam inter pleuram & coſtas lateris ſiniſtri, minime effuſo pure in cavo pectoris.

4. *Empyema mediaſtini* Boneti Sepulchr. pag. 609. tom. 1. C.

Sequitur pleuritidem mediaſtini ſuppuratam; cujus ſigna vide ſuo loco, & curam in *Enchiridie Riolani.*

5. *Empyema diaphragmatis* Bonet. Sepulchret tom. 1. pag. 619. C.

Præceſſit paraphrenitis, aut pus ex pleura coſtas ſuccingente repſit inter diaphragma & ejus tunicam ſuperiorem, ut mihi videre contingit.

Harum ſpecierum hiſtorias videſis in *Sepulchreto Boneti tom. 1. lib. 2.*

6. *Empyema intercoſtale.* C.

Pendet a ſacco pure turgido, quem efformat pleura coſtalis poſt pleuritidem veram pure diſtenſa, & intra cavum pectoris intumeſcens, hoc facto compreſſi pulmones difficilius reſpirant: decem plures hujus obſervationes refert aut citat *Ill. Veziani de parapleuritide*; atque ſi ejus ſigna proſtrarent, certe eximio remedio eſſet lateris paracenteſis. *Vide Pleurodynem* 17ma.

CLAS-

CLASSIS SEXTÆ SYNOPSIS.

DEBILITATES.

CARACTER. Impotentia clare & diſtincte ſentiendi, appetendi, conſueta vi artus organave movendi necnon imaginandi, vigilandi, &c.

ORDO I. DYSÆSTHESIÆ, impotentia clare ac diſtincte ſentiendi.

I. CATARACTA, *Cataracte*, viſus debilitas ob maculam opacam pone pupillam.

II. CALIGO, *Vue obſcure*, viſus debilitas obicibus opacis citra pupillam poſitis.

III. AMBLYOPIA, *Amblyopie*, viſus debilitas reſpective ad ſitum, gradum lucis, diſtantiam objecti, oculis pellucidis.

IV. AMAUROSIS, *Goutte ſereine*, viſus debilitas abſoluta ſine ulla organorum opacitate inaſſueta.

V. ANOSMIA, *Perte d'ororat*, odoratus debilitas, aut olfaciendi impotentia.

VI. AGHEUSTIA, *Perte de goût*, guſtus debilitas aut guſtandi impotentia.

VII. DYSECEOA, *Dureté dt oreille*, auditus debilitas, obicibus extra labyrinthum poſitis.

VIII. PARACUSIS, *Ouie trouble*, voces articulatas diſtincte audiendi difficultas vel impotentia.

IX. COPHOSIS, *ſurditè*, ſonos etiam ſimplices percipiendi vel audiendi difficultas vel impotentia, obice intra vel ultra labyrinthum poſito.

X. ANÆSTHESIA, *Engourdiſſement*, tactus in toto corpore debilitas vel obſcuritas ſine ſtupore, & ſopore.

ORDO II. ANEPITHYMIÆ, appetituum ſenſitivorum debilitas notabilis, vel ſuppreſſio inſolita.

XI. ANOREXIA, *Perte d'appetit*, appetitus eſculentorum ſuppreſſio ſeu famis feriatio.

XII. ADIPSIA, appetitus potulentorum ſuppreſſior ſeu ſitis feriatio.

XIII. ANAPHRODISIA, *Impuiſſance*, appetitus venereorum, motuumque ei famulantium, ſeu libidinis ſuppreſſio.

ORDO III. DYSCINESIÆ, aut impotentia motus ac ſæpe ſénſus in organis liberati ſubditis, ut lingua, larynge, artubus.

XIV. MUTITAS, *Mutitè*, voces articulatas edendi impotentia.

XV. APHONIA, *Perte de voix*, plenaria vocis ſuppreſſio, citra ſtuporem & ſyncopem.

XVI. PSELLISMUS, *Bègaiement*, quaſdam ſyllabas pronuntiandi impotentia.

XVII. PARAPHONIA, vocem ſolitam edendi impotentia.

XVIII. PARALYSIS, *Paralyſie*, motus aut tactus vel utriuſque debilitas in alterutro cum hujus laxitate.

XIX. HEMIPLEGIA, *Hemiplegie*, debilitas motus aut tactus vel utriuſque in alterutro corporis latere, dextro vel ſiniſtro.

XX. PARAPLEXIA, *Paraplexie*, debilitas motus ac tactus in utroque latere corporis, exceptis partibus ſuperioribus.

ORDO IV. LEIPOPSYCHIÆ, motuum, viriumque vitalium debilitas.

XXI. ASTHENIA, *Epniſement*, totius corporis gradaria ſeu ſucceſſiva debilitas ſenſubus integris.

XXII. LIPOTHYMIA, *Lipothymie*, virium muſcularium totius corporis ſubitanea imminutio, pulſu ſuperſtite.

XXIII. SYNCOPE, *Syncope*, motuum vitalium ſubitanea debilitas cum frigore, pallore, ſenſuumque obſcuratione.

XXIV.

XXIV. ASPHYXIA, *Aſphyxia*, omnium motuum& ſenſuum apparens ceſſatio; mertem fere referens.

ORDO V. COMATA; ſenſus omnis, appetitus, motus liberi, phantaſiæ, memoriæque feriationes ſeu morbi ſoperoſi.

XXV. CATALEPSIS, *Catalepſia*, ſtatus ſoporoſus cum artuum ſterilitate & ad quoſvis novos ſitus retinendos aptitudine.

XXVI. ECSTASIS, *Extaſe*, ſtatus ſoporoſus a gravi pathemate ſubito ortus, ægrum in eodem ſitu quo prehenſus eſt retinens, ſine aptitudine captaletica.

XXVII. TYPHOMANIA, *Typhomanie*, ſtatus ſoporoſus facile excitabilis cum frequenti muſſitatione, ſeu ſomnio, & vividitate imaginatione ac memoriæ.

XXVIII. LETHARGUS, *Lethargie*, ſtatus ſoporoſus facile excitabilis, cum ſomno imaginationis & memoriæ torpore, ac febre.

XXIX. CATAPHORA, ſtatus ſomnolentus facile excitabilis ſine febre, delirio & oblivione.

XXX. CARUS, eſt ſopor profundus ſine ſtertore.

XXXI. APOPLEXIA, *Apoplexie*; eſt ſopor profundiſſimus cum ſtertore, vel ſonora reſpiratione.

CLASSIS SEXTÆ THEORIA.

MORBI PARALYTODEI, SEU DEBILITATES.

1. MOtus *impotentia*, & *ſenſus abolitio* Fel. Plateri. *Motuum defectus* Junckeri, Tab. 143. quibus maraſmum & catarrhum ſuffocativum accenſet Auctor *Morbi adſtricti* Profp. Alpini Med. methodica, Lib. X. ubi recenſet cum apoplexia, paralyſi, caro, catalepſi, morbos convulſivos, anheloſos, alioſque diverſarum claſſium. *Reſolutiones nervorum* Frid. Hoffmanni Tom. 4. ubi morbis ſuporoſis, & ſenſuum defectibus admiſcet inſanias, cachexias, &c. *Morbi quietales* Ill. Linnæi. *Symptomata ſenſuum* Jonſton de Morbis capitis, ubi apoplexia, carus, paralyſis, &c. a morborum numero excluduntur. *Paralyſis* vulgo audit motus & ſenſus, vel alterutrius abolitionem, provenit a Græco *paraluo*, r ſolvo, & paralytodei ab *oides* affinis, & *paralyſis* reſolutio, quaſi morbi paralyſibus affines; Gall. *Paralyſie foibleſſe des nerfes*; Anglis *Palſyes*.

2. *Debilitas ſenſus*, ut viſus, tactus, eſt impotentia efformandi ideas claras & diſtinctas objectorum in organa agentium.

3. *Debilitas artuum* eſt impotentia movendi artus juxta cupiditatis, aut voluntatis dictamen.

4. *Debilitas appetitus*, ut famis, ſitis, libidinis, eſt impotenſa appetendi alimenta, potulenta, venerea, &c. quando & quomodo ad ſanitatem conveniunt.

5. *Debilitas pulſus* eſt quantitas motus cordis, vel arteriarum minor, quam in ſtatu ſano.

Defectus ſenſus, motus, appetitus, eſt ſumma eorum debilitas, vel obſcuritas, quæ mala *abolitio* vocantur, quamdiu recuperari poſſunt; aptius ſuppreſſio nuncupantur.

6. *Character* hujus claſſis eſt partialis, vel integra ſenſuum, appetituum, motuum tum liberorum, tum naturalium ſenſibus prius obviorum debilitas.

7. Quoniam imaginatio & memoria non poſſunt deficere, quin depraventur quæ ab his pendent facultates ſuperiores, ut intellectus, voluntas, & illæ depravationes ad veſanias attinent imaginationis & memoriæ ſuppreſſio, vel abolitio aptius ad veſanias attinent.

8. Impotentia movendi quæ a dolore, febre, phlegmaſia, ſimilive graviore morbo dependet, ſeu quæ non eſt in his morbis præcipuum ſymptoma, ad alias claſſes releganda eſt.

Theoria Debilitatum.

9. Anima eſt in continuo conatu ſtatum ſuum mutandi. *VVolf. Pſychol.*

10. In ſtatu ſano conſequenter ad impreſſiones quæ fiunt in organis, ut viſus, tactus, auditus; anima ſibi repræſentare poteſt ideas colorum, tactilium, ſonorum, &c. atque ſi illæ impreſſiones vividiores ſint, ea non poteſt non eas ſibi repræſentare, atque in hoc caſu formale ſenſationum cum materiali nectitur.

11. Animæ facultas idearum repræſentativa ita limitata eſt, ut ſi fortius attendat ad unam ideam, ſive a phantaſia, ſive a ſenſatione oriundam, ea cæteras impreſſiones debiliores minus aut minime appercipiat, ut exemplo acſtaſeos, epilepſiæ patet.

12. Vis

12. *Vis animæ*, ſeu conatus ſtatum ſuum continuo mutandi, ita pendet a diſpoſitione cerebri, ut ſi denegetur influxus liquidi nervei in datum muſculum, ea in hunc minus, aut nullatenus exeratur, unde hujus immobilitas; docent nervorum ligaturæ, vulnera.

13. Vis animæ repræſentativa ita pendet a diſpoſitione fibrarum nervearum, & medullarium, ut ſi deprimatur, vulneretur nervus in origine ſua, vel in tractu, organum ſenſus, cui nervus ille proſpicit, ſenſatione ſua deſtituatur, imo illius ſenſationis idea imaginaria, memoriaque excitari nequeat, præpedito refluxu fluidi nervei ab organo externo ad animæ ſedem.

14. Præpeditus itaque tranſitus; id eſt, influxus, vel refluxus fluidi nervei ab animæ ſede ad organum, & reciproce ab organo ad ſedem animæ, eſt conditio neceſſaria ad debilitatem ſenſus motuſve inducendam.

15. Impeditur vero ille tranſitus, vel quia animæ vis fluidum impellens quomodocumque imminuitur, ſive quia reſiſtentia hujus fluidi tranſitui opponitur.

16. Vis animæ fluidum nerveum in nervos propellens imminui poteſt, aut tolli, ſublata 1. voluntate movendi, ut in motibus liberis, & paralyſibus ſimulatis. 2. Si anima urgentiori neceſſitate, graviori pathemate detineatur, ut in ecſtaſi, terrore ſubito, mœrore, aut ſimili caſu qui eam attonitam detineat, aut ſtupidam faciat, ut in animi deliquio multiplici.

17. *Reſiſtentia* quæ fluido nerveo influxuro opponitur, pendet, vel 1. ab hujus inopia, ut in longa inedia, diarrhœa, vomitu, longo morbo, vel acuto vires exhauriente: 2. ab ejus fluidi deſtructione, abſorptione per vapores venenatos, narcoticos, mephiticos, qui vim ejus electricam auferunt: 3. a fibrarum medullarium corticis, aut medullæ cerebri depreſſione, humiditate aquoſa, quæ hujus fluidi tranſitum intercipiat, ut in electricitatis conductore accidit: 4. a depreſſionibus, ligaturis, ſectionibus, induratione, ſimilibuſque vitiis in nervorum tractu.

18. Tollitur vero in organis facultas ſentiendi, ſi impreſſiones ſenſiferæ, ut lucis, ſoni, &c. ad organum immediatum viſus, auditus, &c. devenire nequeant ob organi reſiſtentiam, ut ob corneæ, cryſtallini, &c. opacitatem; ob auriculæ, canalis auditorii, tympani, labyrinthi vitia, & ſic de aliis.

19. Quoniam vero natura de corporis ſanitate, & vita continuo ſollicita, niſi vehementi quodam pathemate abripiatur, motus ad vitam neceſſarios præ aliis continuare ſemper nititur, ea fluidum nerveum ad organa circulationis deinde reſpirationis, necnon digeſtionis mittit quantum poteſt, & pro rata roboris ſuperſtitis ratione; aut ſi fluxium illum intermittat, illæ intermiſſiones eo ſunt breviores, quo magis organorum illorum actio ad vitam actualem eſt neceſſaria.

20. Robur vero, ſeu promptuarium virium eſt limitatum, adeoque non poteſt major fluidi nervei quantitas, ad organa vitalia erogari, quin in ſumma inopia illud in aliis organis ad vitam actualem minus utilibus deficiat, quin proinde illa organa debiliora ad ſenſum & ad motum evadant; ergo quorumdam organorum debilitas hanc inæqualem fluidi nervei diſtributionem ſubſequi debet, ut monuimus, dum de febribus egimus.

21. Debilitas organi eſt in ratione compoſita, 1. inertiæ, ſeu languoris ipſius animæ, vel ejus ſtuporis & ecſtaſeos; 2. inopiæ fluidi nervei totius; 3. diſtributionis ad illud organum parcioris; 4. reſiſtentiæ fluidi illius tranſitui oppoſitæ; 5. inſenſibilitatis ejuſdem organi ob vitioſam illius ſtructuram.

Somnus eſt ſtatus in quo omnes ſenſationes ſunt obſcuriſſimæ, & motus vitales plene, pacate procedunt.

Somnium eſt ſtatus in quo omnes ſenſationes ſunt obſcuriſſimæ, dum viget, & vivida eſt imaginatio.

22. *Sopor* eſt ſtatus in quo profundus eſt ſomnus, & quandoque ſomniis imaginatio, ac conſequenter motus tum vitales, tum naturales interturbantur; talis forte viget in apoplexia, epilepſia, ephialte, ſomnambuliſmo, &c.

23. *Morbi ſoporoſi* vocantur illa genera morborum, quæ in paroxyſmis ſopore ſtipantur, ut apoplexia, carus.

24. In his cerebrum magnopere afficitur, ut patet ex principiis procatarcticis, v. g. cranii fractura, commotione, vel ex cadaverum aperturis, quæ cerebri vulnera, abſceſſus, tumores, ſeri, cruoriſve effuſiones oſtendunt. Cum autem cerebrum ſit omnium virium corporis origo, utpote cum ibi ſecernatur fluidum nerveum, & animæ ſit ſedes, non poſſunt graves hujus læſiones accidere, quin & imminuatur fluidi nervei ſecreti, aut ſecernendi copia, vel ejus transfluxus præpediatur, quin & anima, ſummi quod in ejus arce imminet periculi, pernicioſæque ruinæ confuſe conſcia, quidquid ſupereſt fluidi nervei ad illam ruinam, quantum poteſt, prævertendam, adeoque vires vitales aliarum diſpendio ſuſtinendas conatus ſuos intendat.

25. Hæc ſuadet analogia; quippe ubicumque datur gravis noxa in aliis organis, vel clare, vel confuſe percipienda, illa dolore, mœrore, metu, necnon motibus febrilibus, convulſivis, evacuatoriis, ſimilibuſve conatibus ſtatum corporis ſe moleſte fere, & in alium mutare conari ſatis oſtendit. Nec dubium eſt quin organum in quo reſidet, quodque, etiamſi in cortice tactus expers videatur, ſenſu ſaltem acutiſſimo verſus medullam oblongatam præditum eſt, anima percipiat, ejuſque læſione graviter afficiatur.

26. Falſum eſt, multiplici experientia in junioribus catellis, felibuſque a me inſtituta, ablato cerebello citius animalia mori, quam ablato cerebro; docet obſervatio per aliquot minuta vitales motus ſupereſſe, etiam utroque ablato, modo a gravi hæmorrhagia caveatur; ergo veroſimile eſt animam ex nervis cerebri & cerebelli ad cor tendentibus, & his ablatis, ex gangliis

gliis horum nervorum quidquid ſupereſt fluidi nervei ſenſim amandare, ut mors quantum fieri poteſt procraſtinetur; falſa eſt itaque VVilliſiana opinio, fluidum nerveum a ſolo cerebello organis vitalibus ſuppeditari.

27. Si per foramen trepani adigatur acus in corticem cerebri meninge denudatum, verum eſt eatenus nullum doloris ſenſum exhibere; quod vero non ſentiat cortex, hoc minime evincit, cum aliud ſit ſentire, aliud dolere: verum ſi paulo altius adigatur acus, ita ut nervorum origines medullares citra cerebri baſim attingat, illico diris clamoribus & convulſionibus dolorem ſuum animal ſignificat; imo ſi verſus ſpinalem medullam dirigatur acus, non raro illico convulſum moritur.

28. Falſum eſt cerebellum eſſe firmius cerebro, & etiamſi foret, non minus infarctui foret obnoxium, & in illius meditullio abſceſſum reperi in cadavere hominis, qui ante octo dies in occiput lapſus ajus fracturam paſſus fuerat, atque per totum illud temporis ſpatium cephalitide laboraverat; falſa eſt itaque opinio VVilliſiana, nervos cerebelli ſolos vitalibus motibus, non ſenſui, ſolos cerebri nervos unico ſenſui inſervire, & falſa quæ inde deducitur vulgo ſoporoſorum morborum theoria.

29. Cum in apoplecticis gravis ſit læſio cerebri, vel cerebelli (24), adeoque grave immineat acri ipſius animæ, vel proprio domicilio periculum urgens; cum ea vero ipſius tutelæ invigilans, utpote morborum curatrix, nulla alia arte poſſit imminentem mortem procraſtinare, quam quidquid eſt fluidi nervei in nervos vitalium organorum motibus inſervientium immittendo, ea quantum poteſt horum organorum motus neceſſarios conſervat, quod ex pulſu pleno, & ex reſpiratione alta, ſtertoroſa patet, cæteros motus minus morti procraſtinandæ aptos derelinquit, & fluidum nerveum parcius, vel nullum ad alia organa dimittit, unde omnium motuum aliorum, atque ſenſuum feriatio: hinc pathognomonica apoplexiæ ſymptſmata: ſi vero tanta, taliſque eſt nervorum omnium ad cor tendentium reſiſtentia & læſio, ut ne in ullum ex hiſce nervis, qui plurimi ſunt, & ex pluribus locis oriuntur, poſſit amandare fluidum nerveum, inde vel aſphyxia, vel mors inevitabilis.

30. Quod autem durante apoplexia anima agat, & ſui ſenſus ſigna præbeat, videtur evincere multiplex phænomenum, quod in machina inanimata, aut ſi iners omnino foret anima, dari non poteſt; 1. ſiquidem a ſufficienti ſtimulo, ut emetici, cathartici, quandoque ſuperveniunt conamina ad vomendum, ad alvum exonerandam; verum ex theoria actionis medicaminum liquet nullam operationem extus conſpicuam ab illis fieri, niſi ſentiant organa ab illis medicaminibus ſtimulata: (Vide *Diſſertationem de medicamentorum facultatibus*). 2. Apoplectæ, niſi morti ſint proximi, deglutiunt, reſpirant fortius aut frequentius, quæ conatus principii moventis & ſentientis, ſeu animæ ſatis arguunt. 3. Apoplectæ quidam ad ſe vi emeticorum redeunt, clamant, de dolore ventriculi conqueruntur, ut vidi; ergo obſcurus eſt in eis, non vero omnino ſublatus, ſenſus & conatus; atque ſi animæ vis cogitans ipſi eſſentialis ſtatuatur a *Carteſio*, vis motrix in corde & pectore magis evidens ipſi non minus eſſentialis aſcribenda eſt.

31. Qui motum cordis & pectoris ſine motore admittunt tanquam mobile perpetuum, illi apud peritos Mechanicos pro mechanices ignaris merito habentur. Qui itaque, ubi ſunt majores reſiſtentiæ cordis motibus oppoſitæ, ejus motus etiam ſolito majores a ſola machinæ diſpoſitione deducere conantur, illi omnino ſe in mechanicis delirare ſignificant. Ex duabus opinionibus circa objectum intricatum, & difficultatibus undique obvolutum, ea eligenda videtur, quæ nulli veritati aut propoſitioni demonſtratæ repugnat, licet omnes difficultates non expediat; ea vero rejicienda quæ propoſitionibus demonſtratis contradicit; ergo opinio Machiniſtarum, quæ legibus mechanices repugnat, quæque anatomiæ contradicit (26, 28) rejicienda eſt.

32. Cordis motus duplex eſt; alius *ſyſtalticus*, quo parietes alternatim ad ventriculi axim accedunt, unde ſyſtole, & recedunt, unde dyaſtole; & ille motus localis non eſt, cum axis loco non neceſſario moveatur.

33. Alter motus eſt *ſubſultorius*, quo totum cor ad coſtas accedit in aſcenſu, & rurſus ad mediaſtinum accedit in deſcenſu, & ille motus localis eſt.

34. Illi motus ambo combinantur in ſanitate, atque a ſubſultu ſyſtole cordis augetur, majorque ſanguini in arterias impulſo imprimitur impetus; verum nunc in ſtatu morboſo fortior eſt ſubſultus quam ſyſtole, ut in palpitatione; nunc vero ſyſtalticus ſolus motus viget, & ſubſultus fere nullus eſt, ut in ſumma debilitate cordis, cum pulſus fere evaneſcit, & vermicularis eſt.

35. Cor eſt vera antlia duplex, cujus ipſe muſculus cavum coarctans in ſyſtole, & dilatans in diaſtole vicem emboli gerit, atque certum eſt ex legibus hydrodynamices maximam eſſe fluidi in aortam immiſſi copiam ſub minori virium impenſa, cum ſtatus hujus machinæ eſt perfectus, ſeu cum velocitas, qua cor agit in ſanguinem, eſt tripla velocitatis qua ſanguis ex illo ejicitur (*Euler*, *Mém. de l' Acad. de Berlin 1792*, *maxime 7e*.

36. Sit vis premen. arteriarum parietes in ſtatu ſano æqualis altitudini datæ, v. g. 16 pollices (*Mém. de Berlin* 1755), creſcente vi cor contrahente, minori ratione creſcet tranſitus ſanguinis, ſeu quantitas ſanguinis ex arteriis in venas tranſmiſſi, & eo minori, quo preſſio in parietes aortæ major erit conſueta, unde inutile virium diſpendium, & ſucceſſiva machinæ ruina ſuperveniet (*Ibidem maxime 9e*).

37. Si vero tardior aut velocior eſt motus cordis,

dis, quam qui perfectior eſt, tum quia reſiſtentia arteriarum & ſanguinis ſolito major eſt, aut ſolito minor; in utroque caſu minor eſt reſpectu virium impenſarum ſanguinis circulantis, vel a corde in arteriis projecti quantitas, quam in ſtatu ſano (*ibidem maxime undecime.*)

38. Si motus contractivus cordis ſit tardior, verum quidem eſt quod ſub data virium impenſa major erit quantitas ſanguinis per vaſa tranſmiſſi; verum poterit deficere tum calor requiſitus ad functiones, tum ſanguinis attritus mechanicus, qui certam contractionis cordis vim requirit; ſi vero metus cordis contractivus ſit velocior ſolito, tunc quidem erit virium diſpendium inutile ad tranſmiſſionem ſanguinis ex arteriis in venas; verum erit calor & attritus major, ut in morbis inflammatoriis.

39. Inde perſpicimus cui bono in morbis ſyncopticis, ubi vires vitales languent, natura tranſmiſſioni ſanguinis proſpicit, viribuſque ſuis ſimul parcit, retardata cordis contractione, quod quidem ſine caloris & attritus imminutione fieri non poteſt, nec ſine pallore; arteriolæ ſcilicet cutaneæ a cutis elaſtica contractilitate inaniuntur, & ſanguis ex illis partim in venas, partim in arterias ipſas majores recedit, quoties non eſt vis in ſanguine ſufficiens ad eas diducendas, quæ tamen vis ſufficit ad circulationem per majuſculas arterias conſervandam.

40. Cum major requiratur impenſa virium ad cordis ſubſultum excitandum, quam ad ejus ſyſtalticum motum ſervandum, & cum ſub minori virium impenſa minus recedat a perfectione, quæ deſideratur tranſmiſſio ſanguinis; ſuppreſſo cordis ſubſultu, vel maxime imminuto, ſupereſt in ſyncopticis morbis ejus motus ſyſtalticus, ſed ex quo vix pulſus arteriarum percipitur, & calor cutis nativus, ejuſque color vix ſuſtinentur.

41. Errant autem illi qui in ſyncope ex eo quod pulſus non percipiatur, concludunt ſanguinem minime circulari, & cor nullatenus moveri, cum aliquoties acciderit, ut aperto pectore animalium, imo hominum in hoc ſtatu conſtitutorum, cor adhuc non quidem ſubſilire, ſed motu ſyſtaltico gaudere viſum fuerit; non enim omnis arteriæ dilatatio ſenſibilis eſt, ſed illa tantum quæ intra breve tempus & ſufficienti vi perficitur; ſi enim ſenſim ſeu tarde & parum arteria dilatetur, pulſatio ejus vix perſentiri poteſt, licet realis ſit.

42. Ruina ſeu deſtructio humanæ machinæ in morbis duplicis eſt generis, ut in machinis hydraulicis; alia & nimia vaſorum preſſione; unde affrictus, detritus, ruptio, diſtenſio, &c. & illa in morbis in quibus magna eſt & nimia vis cordis, locum obtinet; in illa, quo major eſt ſolita preſſio ſanguinis in ipſum cor & vaſa, eo magis abeſt quin quantitas ſanguinis tranſmiſſa accedat ad maximam, quæ ab impenſis viribus expectari poteſt, tranſmiſſionem, ſeu inutile in eum ſcopum eſt virium diſpendium; hæc ruina mechanica eſt.

43. Altera vero ruina eſt phyſica cum enim ſolito debilior eſt cordis contractio, ſive minus extenſa, ſive minus frequens, aut utraque ſimul, non ſolum pulſus languidus, calor minor, colorque pallidior evadit, verum metus eſt ne primo ſanguis, qui ad coagulum continuo vergit, reapſe coaguletur, unde major reſiſtentia polypoſæ concretiones, & mors; ſive metus eſt ne lympha extravaſetur, ne fibræ ab illa remolliantur, fiantque œdemata, hydropes, imo ſphaceli ab infiltratione oriundi, aut ſimilia mala.

44. Datur itaque media cordis vis, & ſanguinis velocitas quacum, minima cum virium impenſa, maxima eſt ſanguinis per vaſa tranſmiſſio, & tutiſſima ad machinæ conſervationem conditio; verum, ut in nimia debilitate motus vitalis, utile eſt cordis actionem augeri, ut pericula infarctus arceantur, ita, in nimia vaſorum preſſione ob conatum cordis nimium, utile eſt motum cordis retardari, quod etiam Medici per abſtinentiam & repetitas phlebotomias in morbis acutis febrilibus præſtare conantur.

45. Ex his hydrodynamices legibus ſequitur errare illos qui putant ſanguinis tranſmiſſi ſeu circulantis copiam fere nullam eſſe in ſyncope, cum tamen demonſtrari poſſit, per antliarum principia, tunc temporis reſpectu ad vires cor contrahentes eam eſſe majorem quam cum vires cordis ſunt nimium auctæ; utcumque autem terrorem incutiat ille ſtatus ſyncopticus, non minus certum eſt Veteres hujus utilitatem reſpexiſſe in morbis in quibus pheleptomiam ad animi deliquium uſque continuabant. Veroſimile eſt etiam hujus interventu profuſas & aliunde lethales hæmorrhagias quandoque ſiſti, nec non atroces dolores illico ſupprimi; demum eas, quæ ſine gravi cauſa ſuperveniunt, ut meticuloſis in phlebotomiæ apparatu, hyſtericis, &c. facillime ut plurimum diſcuti.

46. Tantus eſt animæ in cor influxus, ut in corde animum reſidere putaverint inter veteres Philoſophos Græcos Celeberrimi, indeque apud Oratores invaluerit ut cor incuſent in omnibus animæ cupiditatibus, & moribus, illudque ſpiritui ſeu intellectui opponant; atque licet animam in cerebro reſidere cum aliis exiſtimemus, quia ibi reſidere dicitur ubi præcipue operatur, nec enim ens immateriale aliter in loco reſidere poteſt, non minus verum eſt quod impreſſiones primariæ omnium animæ pathematum in cor referantur: quippe docet experientia illius organi vires & motus augeri, minui, perturbari pro diverſis cupiditatibus aut averſationibus, unde in ira, gaudio, plenus, mollis, æqualis, in mœrore parvus, tardus, in graviſſimis gaudii, doloris paroxiſmis evaneſcens eſt pulſus.

47. In moliminibus etiam criticicis, quos naturæ curatricis conatus eſſe tota pronuntiavit vetuſtas, pulſuum

pulſuum diverſitates ſingulares & cuique cṛiſi proprias obſervare *De Solano*, *nihel*, *Ill. de Bordeu*, aliique Neoterici, ita ut pulſus inteſtinalis; qui nos olim in adultorum morbis terrebat, hodie diarrhœam criticam tantum indicet, ut undoſus ſudorem, adeo ut vix dubium ſit hodie quin eadem potentia quæ critica molimina ſuſcipit, & facit, eadem in cordis motus imperium obtineat, eoſqúe in bonas fines dirigat.

48. Fateor non in morbis magis ſibi conſtare naturam quam in negotiis moralibus graviſſimis libertas, & ratio; ut enim iſta in magis periculis quandoque ſpem omnem abjicit, & iners omnia molimina remittit, ita & natura in magnis periculis, & pathematis quaſi territa non audet, ut ait *Galenus*, adverſus materiem morbificam certamen inire, & inde lipothymiæ, ſyncopes, a quibus, ut liberetur homo, ſufficit animam de adſtantium auxilio præſenti commonefacere; & ea ita omnium animis inſedit opinio, ut nullus eſt qui in illis animæ deliquiis non adhortetur ægrum ut bono animo ſit, quod certe ridiculum foret, niſi ab animo ſit reſumpto vires ægri refocillari crederent, atque merito credunt, quod repetita docet obſervatio. Nullus eſt Medicus qui non poſſit obſervare pulſum debilem, & lanquidum in ægro; a Medici aſpectu læto verbiſque ſalutem nuntiantibus ſtatim erigit, & roborari, dum ejuſdem ægri pulſum demitteret triſte ejuſdem Medici ſilentium. Quærant mechanici in ſilentio rationem hujus phænomeni mechanicam, & nullam invenient niſi pſychologicam.

49. Dantur in aliis circumſtantiis mechanica ſyncopes principia, ſcilicet certa requiritur fluidi nervei quantitas in cerebro, quæ in cor irradians illudque contrahens valeat ſanguinis & vaſorum ſuperare reſiſtentias; ut autem illius fluidi nervei ſufficiens detur copia, debet ſanguis illud ſuppeditans proportionali quantitate vaſa cerebri tranare, ita ut ſive deficiat requiſita in his vaſis boni ſanguinis copia, ſive tardius quam par eſt per ea vaſa procedat, minor quam par eſt ex eo ſeparetur fluidi nervei quantitas.

50. Si ſolito minor ſit aut etiam ſolito minor ſanguinis reſiſtentia (37), minor eſt in utroque caſu reſpectu virium impenſarum quantitas ſanguinis ad quaſvis partes: & proinde ad cerebrum tranſmiſſi; aſt ſi ſolito major ſit, ut in plethora, & obſtructione, modo non obſtruatur cerebrum, auctis cordis conatibus, aut detracto ſanguine, ablatiſque obicibus reſtituitur debita ſanguinis per cerebrum tranſmiſſio. Si vero vires cordis non augeantur, aut reſiſtentiæ non tollantur, parvus, & rarus evadit pulſus in ratione reſiſtentiarum, friget corpus, ſecretio fluidi nervei decreſcit, & machina fatiſcit.

51. Si ſolito minor ſit ſanguinis reſiſtentia, illud tantum procedit ex nimium imminuta ejus copia per hæmorrhagiam, inediam, ſudores colliquativos, aliaſve evacuationes, vel propter ejus fluxilitatem nimiam, unde ſudores, diureſes, vel ſimiles evacuationes seroſæ fiunt; in utroque caſu actio cruoris in ſanguinem minor eſt ſolita, quippe ſanguis fere eadem velocitate in aortam influit qua cor ſe contrahens eum inſequitur; ergo a corde ſufficientem non poteſt recipere preſſionem, nec proinde ſufficienti vi vaſa minora diſtendere, replere, quod ad fluidi nervei ſecretionem requiritur; ſicque ſenſim fatiſcit circulatio cum pulſu frequenti, parvo & molli, inde demum ſyncopes, niſi analepticis refocillentur vires, & inſpiſſantibus reſtituatur fluidorum requiſita viſcoſitas.

52. Errant ergo illi pathologi qui viſcoſitatem ſanguinis ſemper oppugnandam eſſe in morbis contendunt, & nunquam nimiam ejus fluxilitatem verentur, cum tamen facilius ſit mederi debilitati quæ a nimia ſanguinis reſiſtentia procedit quam ei quam nimia fovet fluxilitas aut minor reſiſtentia.

53. Si dicere liceat quod ſentio, cum retardata cordis contractione, minus fiat virium diſpendium, minor evadat preſſio in pariete vaſorum, diutius ſarta, tutaque remaneat machina (*Euler Mem. de Berlin* 1752. *maxime* 10.), ſimulque minor ſit deceſſus quantitatis ſanguinis tranſmiſſæ, nulla eſt in hoc caſu ratio ſyncopes mechanica, & a principiis pſychologicis tantum deducitur cur ſyncope potius in hoc caſu quam febris huic oppoſita superveniat, atque idem ratiocinium valet in caſu imminutæ ſanguinis reſiſtentiæ, ergo in utroque caſu, niſi maxima ſit, vel minima omnino reſiſtentia, tantum a principiis pſychologicis ſyncope videtur repetenda.

54. Singulare prorſus videtur quod ea apud omnes Indos orientales & occidentales invaluerit opinio animam a corpore ſponte recedere in obitu, unde Corſici, Africani, Americani pro more recens mortuum interpellant, & ab eo ſciſcitantur qua ratione commotus obierit; veroſimile eſt hanc opinionem plebejam ab antiquis Philoſophis proceſſiſſe.

55. In ſyncope feriari omnes ſenſus & motus tum liberos tum vitales docet obſervatio; numquid ad vigiliam requiritur certus impetus ſanguinis in fibras medullares cerebri, qui in ipſis vim electricam excitet, aut tenſionem debitam impertiat? Numquid ad hanc vim electricam extricandam aut tentionem prebendam requiritur, præter ſyſtalticum, motus cordi ſubſultorius, qui non ſimpliciter premit, & etiam vi viva has partes impetit? qui ſyncopem eluctati ad ſe revertuntur nullius ideæ per ſyncopes tempus elicitæ conſcii ſunt, nec ullo ſigno ſe interea temporis cogitaſſe, aut quidquam egiſſe ſignificarunt; in apoplexia non ita iners videtur vitæ principium: non minus eſt obſcura interitus hominis quam ejus ortus ratio.

56. Ex numeroſis *Bruyerii* & *VVinslovvi* obſervationibus deduci poteſt veram mortem ab aſphyxia vix diſtingui poſſe, niſi per triduum cir-

circiter phænomena mortis perſtiterint, & fere carnium acceſſeri putredo; ergo dubium eſt tandiu num vivant, id eſt num anima in ipſis præeſſe pergat necne.

57. A triplici principio pendere videtur ſyncope, 1. ab animi pathemate in quo anima vitam morti poſtponit, ut in ſumma indignatione; in tædio vitæ, gaudio extremo, ira inexplebili: 2. in magnis, quæ cordi opponuntur, reſiſtentiis a polypto cordis, a veneno coagulante ſanguinem, a ſummo frigore, a ſubmerſione, &c. 3. ab inanitione vaſorum & imminuta maxime ſanguinis reſiſtentia, ut diſſolutione ejus, fluxibus immodicis, inedia, &c.

58. In ſincope a metu, terrore, cardialgia, hyſterico affectu, ſi aliunde æger antea robuſtus fuerit, plus eſt terroris quam periculi, & æger ſponte ad ſe redit; ſufficit eum ſtimulare, inclamare; odore forti, ſapore acri, alapa in faciem, aut manum, pilorum avulſione irritare, & eum velut a ſomno excutere; ſic aqua frigida in faciem projecta aut propinata, aceti odor, juſculi pauxillum animam ab hoc ſtupore, vel languore revocat; verum intereſt ut interea vires ſuperſtites non incaſſum impendantur; adeoque, ut æger jaceat horizontaliter; tum ut ſanguis a corda projectus uberius in cerebrum affluat, cui affluxui in ſitu erecto obſtat partim ſanguinis gravitas, tum ut æger in hoc ſitu abſtineat ab omni artuum conatu, qualis in omni alio ſitu requiritur; unde fruſtraneum virium diſpendium fieret; ſic ſyncope a metu phlebotomiæ, aſpectu operationis Chirurgicæ, hac ſola poſitura evaneſcit aut prævertitur.

59. Si vero ea non ſufficiant, aer frigidior, liberior, & apertus ægro eſt præbendus, ut ſcilicet circulatio per pulmones facilius fiat, vel ut fluidum electricum aeris in ſanguinem hac via uberius tranſeat, quod neceſſarium eſt illis, qui in conclavi calidiori, caldario, cubiculo hominibus multis repleto, loco fœtido, mephitico, carbonis fumo inquinato, poſt ſuſpenſionem ſoluto laqueo, in æſtu febrili, iræ paroxyſmo, &c. animo delinquuntur.

60. Si vero ob plethoram, nimiamque cordi oblatam reſiſtentiam fiat ſyncope, ut in prioribus caſibus, ſi ſyncope reſiſtat, tunc ad ſpirituoſa, aromatica volatilia, cardiaca, potui, odore, fotu, vapore applicanda quantocius confugiendum eſt, quibus & excitatur principium vitale, & major fluidi nervei copia ſuppeditatur illico, & ſanguis reſiſtens fluxilior evadit, quo frectiones & corporis ſuccuſſiones pertinent; in certis circumſtantiis dantur & caſus plethoræ, & febris ſuppreſſæ, in quibus venam tundere neceſſarium eſt, ut in ſuſpenſis, aſthmaticis fere ſuffocatis, apoplecticis.

61. Si hyſterica ſit ſyncope, tunc a ſuaveolentibus abſtinendum ut plurimum, ut ambara, moſco, tuberoſis, narciſſis, roſis, &c. & graveolentibus inſiſtendum, ut ſumo animalium, caſtoreo, matricariæ, rutæ; nec non ad ſtimulantia, & cardica deveniendum; atque ſi frigus occupet artus, tunc aqua cinnamomi, meliſſæ compoſita, Reginæ Hungariæ, ſpiritus volatilis cornu cervi, lilium, confectio alkermes, hyacinthina, & ſimilia uſurpanda; atque ſi cardialgia a ſaburra ortum ducens concurrat, quæ vomitum adjuvant aut excitant cardiacis ſocianda.

62. Denum ſi ob hæmorrhagias graves, fluxus nimios, inediam, verbo minorem fluidorum reſiſtentiam fiat illa debilitas, ſumma quies corporis, & animi eſt imperanda cum poſitura horizontali, & ſimul analeptica, gelatinoſa, leviter acidulata, aut adſtringentia; ut aqua Rabel, ſpiritus ſulphuris ad gratam aciditatem, cremores incraſſantes præſcribendi; præmiſſis auxiliis quæ extus admota valent fluxus illos immodicos ſiſtere, iiſque tum mechanicis, tum phyſicis, in his vero caſibus ſæpe ſuſpecta ſunt cardiaca & volatilia.

63. Cerebrum eſt fons virium tum vitalium, tum liberarum, & nervi ſunt canales per quos vires omnes ad muſculos transferuntur, & per quos impreſſiones ſenſiferæ ad animam perveniunt; obſtructis itaque quomodocumque nervis, & motum liberum, & ſenſum in illis organis deficere neceſſum eſt, necnon alia munia, ut appetitus, quæ ex his dependent; quidquid itaque nervos immeabiles facit, eſt horum ſymptomatum cuſa, quatenus efficit ut reſiſtentia fluidi hujus tranſmiſſioni oppoſita, vires tranſmittentes ſuperet; hic eſt caſus frequentiſſimus in paralyticis partialibus morbis, ut hemiplegia, paraplegia, amauroſi, anaphrodiſia, & in quorumdam organorum reſolutione, ut linguæ, penis, &c. adeoque therapeiam gemeralem expoſtulat.

64. Illa nervorum obſtructio, compreſſio, & fluidi nervei interceptio multis in praxi tenebris eſt involuta, niſi fracturæ luxationi, ſimilibuſve principiis evidentibus tribuenda ſit; cum vero latet, & interna ſunt principia, tunc ex ætate, ſexu, temperamento, victu, & principiis prædiſponentibus. ac procatarcticis ſimul attente penſitatis in cauſam ſpecialem morbi inquirendum eſt.

65. A plethora pendere infarctum vaſorum capillarum, tunicas medullæ ſpinalis aut nervorum perreptantium, judicamus ex iis quæ copiam ingeſtorum majorem, & egeſtorum parciorem, indicant, ut ex pulſu pleno, forti, rubore, levamine a phlebotomia, incremento morbi a crapula, a ſupreſſis catameniis, phlebotomiis aſſuetis, perſpiratione retenta, & tunc phlebotomiæ repetitæ, hirudines, abſtinentia, potus diluens, perſpirationem intendens, &c. indicantur.

66. Si obſtructio, vel compreſſio pendeat a ſanguinis viſciditate, quam induxerit ſaburra in ſanguinem tranſmiſſa, hoc ſuadebunt anorexia, nauſea, linguæ ſordities, febris exacerbans, capitis gravitas, præter alia prægreſſa & comitantia; tuncque abſtinentia, diæta liquida, emetica, cathartica, dein ſtomachica conveniunt.

 67. Si

67. Si ſero imbutæ ſint partes nervoſæ, aut lenta pituita infarcta vaſa, hoc ſuadebunt ſuppreſſi ſeri fluxus, facies pallida, adipſia, frigus, mollities, temperamentum pituitoſum, ætas ſenilis, aut puerilis, conſtitutio ſcrophuloſa, cachectica; conditio vitæ, qualis lotricum, piſcatorum, balneatorum, coriariorum; diſpoſitio hæreditaria; atque in his circumſtantiis in uſum vocanda, præmiſſis catharticis, diuretica, aperientia, & reſolventia, ut radices aperientes. ſalia neutra, millepedes, ſudorifica ligna, & præ cæteris thermales aquæ potu, fotu, balneo, embrocatione adhibendæ.

68. Ex his vero aquis aliæ ſunt ſalinæ, ut Bellilucanæ; aliæ vero ſulphureæ, ut Baregienſes, Balneolenſes, Sancti Laurentii, &c. priores in mucoſis, frigidis, pituitoſis; poſteriores in ſalſo-acribus, ſiccis, irritabilibus temperamentis magis conducunt; alterutræ vero ad perficiendam curam paralyſeon a principiis ſupradictis, ut plethora, ſaburra oriundarum, ideo conveniunt, quia ſuperata plethora, ſaburra, non raro eſt laxitas in parte affecta, quæ reſolventibus, toniciſque indiget.

69. Initium vulgo ducitur a remediis generalibus, ut phlebotomia apud adultos cæterum vegetos, a catharſi; dein juſculis, vel apozematis ſpiſſi humores reſolvuntur, ſicci diluuntur; deinde vero per triduum, ſi ſalinæ aquæ indicentur; harum potus ad libras ſex quovis mane inſtituitur; diebus vero ſequentibus jejuno ventriculo balnea adhibentur pro gradu caloris aquæ & ægri, breviora & remiſſiora, embrocationes & cuti applicationes horis vacuis ſuccenturiantur.

70. Aquæ Bellilucanæ vulgo calent ad gradum 40um therm. Reaumeurii; ille calor vix ultra minuta pauca poteſt tolerari ſine metu ſyncopes; facies enim rubet, tumet, incaleſcit, ſudat, pulſant frequentius & fortius omnes arteriæ, reſpiratio anheloſa evadit. Aſt ſi in cupam ante ſemi-horam translatæ fuerint aquæ, duodecim circiter minuta poteſt in ea cupa balneari, & per aliquot alia minuta, intereadum aqua ex fundo effluit, embrocari; quibus tranſactis æger in lectum transfertur, ubi febrili acceſſu perſeverante, per ſemi-horam, aut ultra ſudat, juſculo reficitur, deinque linteis calidis exſiccatur.

71. Aquæ Balneolenſes juxta Mimaten calent in fonte ad 38um gradum, nullo principio ſalino ſcatent, ſulphuris tantum eſt ſuſpicio, calor fere eodem gradu quo Balerucanæ, tamen eſt mitior, aut tolerabilior; potus non purgat, balnea longius a fonte ſunt tepidiora, & per ſemi-horam ac horam tolerantur; aquis veſpere emiſſis, idem locus caldarium eſt; in hoc aqua identidem ſorbillatur; pars dolore, vel paralyſi affecta fonti etiam ſupponitur, & fricatur, fumi extra caldarium per horam hauriuntur a phthiſicis; adeuntur hæc balnea menſe Auguſto utplurimum, uti balnea *Lamalon* prope Bitteras, quæ tepidiora ſunt.

72. In acutis hujuſce claſſis morbis, ut apoplexia, robur eſt potius oppreſſum quam exhauſtum, unde debilitas; ſed ubi robur eſt oppreſſum, idque per phlebotomias, cathartica & emetica poteſt reſtitui, illa auxilia vires reſtituunt, non detrahunt; ergo in acutis hujuſce claſſis ea ratione ea auxilia indicantur, aut ſuadentur ſi aliunde nil repugnet.

CLASSIS SEXTA.

DEBILITATES.

SEU

MORBI PARALYTODÆI.

DEBILITAS eſt vires ſolitas exerendi impotentia, Græcis *Adynamia* vocatur ut facultas ſeu potentia agendi *Dynamis* dicitur.

Ad ſanitatem requiritur non actio quæcumque, ſed cuique generi animantis, cum adolevit, vigor actionum proprius; qui vigor ſub eadem ætate & eodem ſexu reſpondet circiter corporis moli & animæ activitati, ſeu audaciæ.

Duplex eſt facultas; alia *animalis* ſeu cujus actiones ad animam referuntur; ſeu ſunt animæ meræ modificationes, ut facultas cognoſcendi & appetendi; altera ad corporis mutationem refertur, & eſt facultas motrix aut *loco motiva*.

Facultas cognoſcendi ſeu ideas excitandi eſt eo fortior, quo ſæpius, diutius, tenacius, ideas excitandi ſimul clariores & diſtinctiores producere poteſt anima; quo vero idæ ſunt obſcuriores, magis confuſæ, rarius, brevius, fugaciuſque excitantur, refricantur, eo debilior eſt facultas & ea animæ actio.

Anima diutius actionibus delaſſata vires ſomno & quiete reſarcit; ſomnus vero idem præſtat quoad vires animæ, quam quoad vires motrices, quas reſtituit; ſomnus itaque eſt tempus quo minimas vires impendit facultas cognoſcens & movens, ſeu quies utriuſque; involvit itaque actualem debilitatem, eoque majorem, quo ſomnus eſt & altior & pacatior; intereadum facultas utraque majores vires recuperat, & ad fortius agendum, diſcuſſo ſomno, diſponitur. Facultas *appetendi* ſemper proportione reſpondet ideæ bonum repræſentantis vividitati aut acumini, ita ut quo idea boni fortior, eo cupiditas inten-

intenſior; quo idea mali vehementior, ita ejus averſatio validior. Ergo debilitas actionum animalium repetenda eſt ex impotentia cognoſcendi & appetendi, & ex obſcuritate, & confuſione tum cognitionis tum appetitus, proindeque ex ſopore tum totius, tum artuum & organorum.

Jam intelligitur in amauroſi eſſe majorem viſus debilitatem, quam in barycoia. Ita in anorexia datur debilitas facultatis, quæ alimenta appetit, & in anaphrodiſia libidinis feriatio.

Appetitus determinat motum, nec enim ulla muſculi actio fit ſine motivo animam ad agendum excitante; motus autem ſunt *liberi* vel *naturales*, prout anima determinatur ad agendum a voluntate, ſeu, ut ajebant *Duretus*, *Dulaurientiuſque cata proairesin*, ex electione; vel determinatur a cupiditate, ſeu *cata ormen*, ex inſtinctu. Voluntatem ſcilicet movet intellectus, ſeu cognitio diſtincta, proindeque clara boni vel mali; cupiditatem vero inſtinctus ſeu cognitio confuſa aut obſcura boni vel mali.

Motus muſcularis ſupponit vim impreſſam ab anima fluido nerveo ſufficientem, hujus fluidi debitam copiam, nervorum permeabilitatem, muſculorum flexilitatem, ſtructuram ſanam, artuum nexum, figuram, molem, quales a ſapienti architectonico creatæ ſunt, ita ut non reſiſtant viribus fluidi nervei ultra quam par eſt.

Debilitas motus muſcularis pendet itaque vel a debilitate cupiditatis eum determinantis, vel a fluidi nervei defectu, nervorum immeabilitate, muſculorum & artuum majori reſiſtentia.

Cum penes animam ſit regimen corporis ſeu œconomia animalis machinæ, cujus converſationi ſeu tutelæ, ac medelæ invigilare amat illud principium movens & cognoſcens, illa debet vires ſuas juxta quaſdam leges diſtribuere, & diverſis organis ita erogare, ut urgentiori neceſſitati occurrat; cum itaque primum ſit vivere, nec vita ſine cordis & pectoris motu poſſit ſervari, cordis & pectoris motibus primum ea proſpicere debet continuo & omni tempore, quamdiu ad vitales motus ſuſtinendos ipſi penus virium ſupereſt. Hinc fit ut cum languent, imo abolentur ferme actiones organorum ſine quibus vita ſuſtineri poteſt, ut artuum, interea motus cordis & reſpirationis, pro rata neceſſitatis & vigoris ſuperſtitis ratione, exerceantur.

Aiſtheſia Græcis dicitur facultas cognoſcendi per organa viſus, auditus, tactus, olfactus, & guſtu, eo fine ut quæ jucunda hiſce ſenſibus videntur, ſectari poſſimus, quæ ingrata removeamus: horum ſenſuum obſcuratio, confuſio, debilitas *Dyſaiſtheſia* eſt; ſi nulla eſt cognitio, reminiſcentia colorum, ſonorum, ſaporum, odorum, nulla pariter eſt corporum, quæ ab his repræſentari ſolent, cupiditas; adeoque *Dyſaiſtheſia* ſecum inducit ſæpius imminutionem aut abolitionem appetitus horum objectorum. Præcipua objecta quæ vehementius appetimus, ſunt objecta famis, ſitis, libidinis; horum appetitutum debilitas videtur ideo accenſenda inter appetitus debilitates, Græcis *Anepithymias*.

Kinetiche dynamis dicitur Græcis loco-motiva facultas, hujus debilitatem *Diskineſiam* vocabimus, & in hoc ordine referemus morbos qui tollunt facultatem artus movendi, qui ſimul combinati ſæpius ſunt cum obſcuratione ſenſus & appetitus, a quibus illa facultas ad agendum determinatur: ſic anaphrodiſia cum atechnia vulgo conjungitur, & amauroſim mydriaſis & immobilitas pupillæ ſequitur, & agheuſtiam mutitas non raro comitatur. Genera itaque morborum, ne fruſtra multiplicentur, debent quandoque involvere anaiſtheſiam & diskineſiam ejuſdem organi.

Graviores ſunt morbi qui univerſi corporis debilitatem important, proindeque a partialibus prius indicatis diverſi, quorum alii ſoporoſi ſunt ſeu feriationem ſenſus omnis, motuſque arbitrarii inferunt: alii vero ſine ſopore totam machinam, imo ipſum cordis motum debilitant: prioribus ſoporis vel *comatis* nomen tribuimus, poſteriores animi deliquiis ſeu *leipopſythiis* accenſemus; quippe docet experientia animam a tanto vitæ periculo perterritam & veluti dejectam ita proſterni ut vitæ regimen deſperabunda abjicere videatur, quod in negotiis moralibus, extremis ſcilicet ærumnis, quandoque facimus; a quibus, defectu ſpei & animi, attentionem avertimus; cum maxime attendendum, & invigilandum eſſe ſuadet ratio.

Leipopſychia, Gallice *Dècouragement*, animi debilitatio, eſt remiſſio illius facultatis quæ ad laborem utcumque improbum viriliter ſuſtinendum nos excitat; illa vero animi abjectio accidit, vel cum poſt iteratos conatus ſucceſſum nullum aut ſpem fruſtratam percipimus, vel cam reſiſtentias tantas & improviſas viribus noſtris majores fore timemus, ſeu noſtris viribus indubitamus; metus itaque qui obices & mala exagerat, puſillanimitas quæ diffidentiam ſuarum virium auget, hanc leipopſychiam inducunt.

Exemplum abjectionis animi a cauſa morali nobis exhibet hiſteria ab illuſtri *Nicholls* relata, inter bene multas a *Borrichio*, *Pechlino*, aliiſque traditas. *Caliſta* ſcilicet pulcherrima mulier, cum in adulterio deprehenſa fuiſſet, tanti, tamteque excelſi animi erat, ut repudii ignominiam ſpontanea vitæ derelictione commutaret; hæc cum præ dolore & ſollicitudine ita febre opprimeretur, ut de morte nemo dubitaret, a nobili marito impetravit promiſſum ut moriendi condonaret; cum autem ſpe plena, Medici cura, convaluiſſet; non dubitans quin ſuis gratiis, ſuaque pulchritudine & pœnitentia commotus maritus exorari ſe pateretur, & ipſa domi retineretur, rus abiens maritus ipſi nunciavit ſe ſatis egiſſe, qui, promiſſa venia, vitam conſervaverat, & præter repudium nunc nihil velle; ad hæc mulier reſpondit; *ſibi itaque morien-*

riendum eſſe, & pulſu per gradus concidente, ſupervenienteque pectoris oppreſſione, intra paucas horas vivere deſit. *Nicholls oratio de anima Medica pag.* 17.

Qui male intellecta hominis definitione, quod ſcilicet ſit *animal rationale*, inferunt animam nihil niſi juxta rectæ rationis leges acturam eſſe, illi mehercule ineptire mihi videntur, quippe nulla eſt inſania, protervia, ineptia, quæ in animam rationalem non cadat; homines ſiquidem non corpore ſed anima ſunt obſtinati, ſuperbi, iracundi, ultionis cupidi, iniqui, leves, moroſi; hæc vitia non corpori ſed animæ a Theologis & Juriſperitis imputantur, atqui tamen his pathematis excœcata anima, pro bono & malo reali apparens ſumit, errat millenis modis, hallucinatur, & contra rectæ rationis leges peccat quotidie; qui itaque *Animiſtas* derident quod animæ errores in regimine vitæ tribuant, ſeipſos ignorare, quid ſit anima neſcire videntur, & ipſi primi deridendi veniunt. Numquid verbis opus eſt ut probetur humanæ animæ fragilitas, moroſitas, protervia, inconſtantia, error multiplex? Si vero in rebus ad intellectum pertinentibus erret, quid mirum ſi in negotiis vitalibus ſeu regimine penetralium corporis, ſenſibus abditorum & inſtinctui tantum perviorum, a recta via recedat? „ Talis profecto videtur anima,
„ quæ hominis corpori præponitur, quæ, ſi penitus ſaperet, ſi rejectis nugis & ineptiis,
„ ſoli corporis conſervationi invigilaret, venientibus malis occurret, ſenectutem diu retardaret, vitamque, quatenus ab internis cauſis tolleretur, in milleſimum forte annum pro
„ duceret; quæ ſi ab officio deeſſet moderatrix,
„ non milleſima hominum pars unius anni damna & incommoda perferret, ut navis ſine
„ rectore procelloſo mari jactata inter ſcopulos.
„ Tali dominæ inſervit Medicus, quæ ſi molliter, ſi timide, res ſuas, & ſegniter gerat,
„ Medicis artibus allicienda, excitanda atque
„ provocanda eſt." *Nicholls.*

Ea ſæpe eſt naturæ infirmitas atque imprudentia ut ab externis rebus perturbata corporis curam vel remittat vel deſerat; ea, ait *Galenus libr.* 3. *de criſibus*, cum a morbo ſuperatur, ne pugnare quidem adverſus eum aggreditur; ſic cum in abdomine gangrænam reſolvere aut prævertere non poteſt, ſubito a febrili motu abſtinet, & æger, nullo dolore laceſſitus, torvo tamen atque perturbato vultu, ſollicitam animam, atque inevitabili corporis ruina perterritam, indicat; hinc accidit etiam ut pridie mortis fontanellæ, antiqua ulcera, quibus natura ſe a pravis ichoribus exonerabat, exſiccentur.

Qui debilitatem motus cordis, ſoporem, aliaque ſymptomata funeſta ſemper exiſtimant, nec a remiſſione ſpontanea facultatis ſentientis oriri poſſe putant, attendant ad ſequentia. Mulierem horrendis doloribus in abdomine cruciatam curabam; eo vehementiæ devenerunt illi, ut ſubito ægra animi, deliquium paſſa ſit, & paulo poſt ſui compos facta omnino a dolore immunis evaſit, abſque ullo medicaminis aut evacuationis ſpontaneæ auxilio; felicem judicavi hanc ſyncopem inſtantaneam, quæ tanti doloris finem facit.

Soporem in variolæ, aphthæ, miliaris præludio pertimeſcimus, quia malum malo additum putamus; interea numquam felicius in puſtulas prorumpit materia morbifica, quam cum laxata per ſomnum cute, libenter huic veneno paratur exitus.

Symptomata terrifica ſunt quandoque naturæ ſaluti noſtræ proſpicientis conamina vel artificia; ſic ineuntibus variolis, ſi ſomno foras extrudi non poſſit venenum, per vim natura illud ejicere tentat, febre adaucta & convulſionibus etiam adſcitis, atque poſtridie ſomno mane eruptio felix eſt expectanda, obſervante *Sydenham*.

In negotio partus, fœtus maturus ſemper præſens eſt, uterumque pondere premit; verum quam impar foret ea vis ad ſuperandas reſiſtentias! natura, quaſi intelligeret fibras uteri ſenſim diſtractas ſine ruptura extendi poſſe, identidem conatus edit, ſucceſſive vegetiores, atque cum quod caret alterna requie durabile non ſit, illa identidem conatus omnino intermittit, ut ſuas & fœtus defatigati vires reficiat, quod ſomnus interpolatus exſequitur: ſuſpendit itaque, ubi id res poſtulat, omnem in corpore ſenſum, auctoque dein ad ſummum impetu, fœtum extrudit, peracto opere, rejectis ſecundinis, anima rurſus ſomno ſe recondit, ut ſuis rebus attentius incumbat, ſtagnantia diſſipet, contuſa reſarciat: *Nicholls p.* 26. Anima enim, ut ait *Hippocrates*, etiam dum corpus quieſcit, vigilat, & habitaculo ſuo proſpiciens cuncta vitæ obit munia.

Nuper & antea pluries obſervavi in febribus malignis ſtatim a morte abdomen portentoſe intumeſcere, antequam novæ putredini ſtatus rarefacienti id adſcribi poſſet, cum frigus mortiferum hanc putredinem ſubito nedum intendat, potius cohibeat; ergo cum nulla alia hujuſce ſubitæ intumeſcentiæ ſit ratio quam quod anima non amplius obtinetur adverſus materiei putreſcentis expanſilitatem, jure infertur quod, durante vita, anima, nobis etiam inſciis, tonum partium, ut ſphincterum, aliorumque muſculorum vim, contractionemque ſuſtinet, qua ceſſante, intumeſcit abdomen, fæces e recto elabuntur, mucus ſæpe ſpumoſus e bronchiis exundat.

In ſomno itaque, ut ut anima otioſa videatur, non minus illa negotiis vitalibus incumbit, ut cordis & reſpirationis motibus, quin etiam impreſſionum externarum ſatagat; ſic ſani ſomno oppreſſi ſentiunt obſcure muſcas faciei incumbentes, eaſque manu abigunt, incommodum ſitum percipiunt, & commodiori mutant, quin evigilent; ſed ſi interiora corporis graviſſime & periculoſiſſime lædantur, tunc ea, iis ſolummodo intenta, externas impreſſiones non curat, nec

nec percipere videtur ; hinc ſopor apparens. Verum quidem eſt quod dormientes, etiam gravibus morbis oppreſſi, licet quandoque ſomnient de illis quæ cum ſtatu ſuo affinia ſunt, utplurimum a ſuo morbo longe aliena mente revolvunt, unde quis facile concluderet animam regimini vitali non incumbere; ſed advertant, quæſo, animam conſueta munia obire, licet ſe obire non percipiat, & de aliis cogitet, aliaque negotia tractet; quoties enim accidit cuique, ut dum conſuetas ad Deum fundit preces, & labiis pronunciat, tamen de diverſiſſimis rebus meditetur, & ſe preces fundere non advertat? Ergo nil mirum, ſi dum ſomnio detinetur imaginatio, natura, quæ altera eſt animæ facultas, operi non animadverſo incumbat; quippe ut multa agimus quæ viſu, auditu, memoria non novimus, ut nictare, deglutire, in ſomno ambulare, ita facultas motrix independenter a pluribus animæ aliis facultatibus operatur.

Aliæ ſunt intermiſſiones motuum quæ *coacta* ſunt, aliæ vero quæ *ſpontaneæ*; intermittit motum & ſenſum anima coacta, cum organum, quo utitur, vitioſe ſe habet; ſic obſtructo, reſecto, compreſſo nervo optico, coacta eſt cœcitas; nervis linguæ reſolutis, coacta eſt mutitas: verum aliquando ſpontanea eſt viſus & tactus intermiſſio, ut apud illum Sacerdotem Hipponenſem, qui teſte *Divo Auguſtino*, omnes ſuos ſenſus pro lubitu ſuſpendebat, & apud Chiliarchum *Tovvnshend*, qui, teſte *Cheynæo*, omnem ſenſum & vitalem motum in ſe pro lubitu ſupprimebat: plura *vide in hiſtoria catalepſeos*.

Mirum eſt quod narrant de anaphrodiſia magica, ſed quotidiana obſervatione firmatum; ita eſt, anima eorum qui hiſce vanis maleficorum præſtigiis fidem adhibent, ut ex eo quod ob præjudicium, metum, pudorem prima vice debitum reddere nequiverint, dein id ſibi minime licere & impoſſibile reputent, atque ex eo maleficiati, frigidi, & reapſe veneri inepti fiant.

Vidi hominem qui præ ſingulari moroſitate, aliunde vegetus & ſanus, per menſem nullum cibum deglutire voluit, nec hujus anorexiæ unquam ullam rationem protulit; pridie mortis mihi obſequioſus juſculum facile deglutivit; aſt paulo poſt cum me receſſiſſe putabat, ſedens in lecto, illud ad ſex pedum diſtantiam, ridens, & uno filo evomuit, placideque ſequenti die exſpiravit; quare vero id ageret, & interrogatis nullis unquam reſponderet, nunquam divinare potui; cerebrum vero firmiſſimum, & veluti exſuccum, aperto capite deprehendi.

Cum itaque facultas motrix animæ ſit primum virium omnium hominis principium movens, illius adynamia, exhauſtio, infirmitas, naturæ a motibus feriatio, pigritia, ſtupor, non raro in morbis hujus claſſis, incuſanda ſunt.

Deinceps fluidi nervei defectus, exhauſtio, ineptitudo inter principia morborum poteſt accenſeri; unde debilitas ſenilis, convaleſcentum, longis, vel acutis morbis, potiſſimum evacuatoriis, exhauſtorum, longo jejunio, angina, vomitu inanitorum; unde etiam debilitas eorum qui mephiticos halitus hauſere, & qui ſubito, velut fulmine tacti, viribus deſtituuntur, ut patet ex hiſtoria aſphyxiæ.

Alterum debilitatis principium eſt nervorum immeabilitas, cerebri, medullæ ſpinalis obſtructio, compreſſiove, ut intelligitur ex hiſtoriis apoplexiæ, paraplexiæ, a caſu, lapſu, luxatione ortæ: demum in ipſo muſculo movendo vitium hærere poteſt, ſi obſtructus, rigidus, fluido nerveo, vel cruori impervius ſit.

Si tamen impotentia movendi non ſit præcipuum ſymptoma ægritudinis, tunc morbus ad alteram claſſem eſt referendus. Sic in febribus acutis tum continuis, tum remittentibus, maxime vero in typo & ſynocho, in hemitritæis & tritæophyis, delirio, ſomnolentia ſtipatis, necnon in phlegmaſiis, verſus morbi finem, ſumma eſt debilitas.

Eſt etiam impotentia movendi ſymptomatica, ut ajunt, in morbis dolorificis, fracturis, luxationibus, ſed ea a dolore ipſo dependet; quippe natura & libertas abſtinent a motu, quoties motivum ad agendum debilius eſt quam detrimentum a motu metuendum.

Auxilia in debilitate requiſita ſunt vel moralia, vel phyſica, vel mechanica.

Moralia ſunt quæ agunt in animam, ejuſque vitioſum ſtatum mutant; animam eſſe omnino mutationis expertem docent Carteſiani; eam vero in continuo ſtatus ſui mutandi conatu verſari docent VVolfiani, quibus experientia adſtipulatur, licet ignoremus, aut imaginari nequeamus unde pendeat diverſitas ſtatus inter animam mœrore, pudore, pœnitentia, deſiderio proſtratam, lætitia excitatam: ſcimus apprime non omnes ejus diverſos ſtatus a machinæ prævio ſtatu determinari, qui Materialiſtarum error eſt; ſed partim ſemetipſam mutare, partim corporearum mutationum occaſione diverſimode affici; ſunt verba & voces quibus lenire dolores animæ, vel eam exhilarare, ſpem ejus erigere, vires addere, ſtuporem excutere poſſunt amici, Philoſophi: non inanis eſt mos jubere ut bono animo ſint illi; quibus a mœrore impendet ſyncope; pauper in lectulo ſuo æger, derelictus, omni ſolatio deſtitutus, ſæpe ita animo deſpondet, ut nec cibos appetat, nec e loco ad victum ſibi parandum & vitam ſuſtinendam ſi movere queat, pulſus deficiat, mors impendeat; aſt ſi quævis externa impreſſio, ſi ſonus, tactus eum moneant, præſto adeſſe manum auxiliatricem, amicum qui ejus miſereat, illico ſenſus, motus, pulſus redeunt. Sic ad nomen Thysbes oculos jam morte gravatos Pyramus erexit; ſic adoleſcens, cujus hiſtoriam narrat *Tulpius*, omni ſenſu, motuque deſtitutus, jacebat morti proximus, & mœrore repulſæ fere exanimatus; ſed ad vocem amaſiæ, a qua repulſam paſſus erat, ſubito revivixit. Sic non dudum mulier, cujus maritus

tus ære alieno obrutus effugerat, cum ſola domi apparitores reſiduam ſupellectilem, Magiſtratus auctoritate, correpturos cerneret, concidit velut exanimis: receſſerunt apparitores, accerſitus Chirurgus fruſtra cardiacis eam ſervare conatur, phlebotomiam non admittebat pulſus depreſſus vix conſpicuus, nec ullum potum dentes invicem appreſſi; frigebat miſera, cum accerſitus accurro; ea vocem meam cognoſcit, aureum offero, & ſtatim, ſpe reddita, vitales motus redierunt.

Ea ſunt itaque auxilia moralia, quorum actionem ex motus legibus explicare velle ſuperfluum eſt, forte impoſſibile, niſi animam cum omnibus antiquis dicas eſſe principium quo vivimus, ſentimus, & loco movemur, penes quod eſt vitæ & vitalium motuum regimen.

Auxilia mechanica ſunt ea quæ frictionibus, percuſſionibus, geſtatione fluorem & motum ſanguini fluidoque nerveo conciliant, & ſic vires reſtituunt, & anaiſtheſiam ab horum fluidorum quiete dependentem tollunt; in quo ſenſu quandoque phlebotomia, quatenus reſiſtentiam cordi oppoſitam tollit, eſt reponenda; ſuccuſſiones etiam corporis vulgo adhibentur.

Auxilia vero phyſica ſunt ea medicamina, quæ principium debilitatis tollunt; analeptica in inanitione; cardiaca, cephalica in ſanguinis tarditate, ſpiſſitudine, organorum atonia; ſtomachica omnia agunt, ut auxilia phyſica ſimul, & ut moralia, vel ut mechanica qui omnes agendi modi ex ſingulorum morborum curatione patebunt.

ORDO PRIMUS.

DYSAISTHESIÆ,

Pertes de ſentiment, ou *Foibleſſes des ſens*.

A*ISTHESIS*, ſeu *aiſthetica dynamis* eſt facultas qua anima percipit objectorum impreſſiones ſenſuum organis illatas, ſeu *ſenſu* eſt; inde *dyſaiſtheſia* intelligitur difficultas, vel impotentia ſentiendi.

Duplex eſt percipiendi modus, alter per *inſtinctum*, alter per *intellectum*; inſtinctus brutis hominique communis comprehendit ſenſum & phantaſiam: illius actio *ſenſatio* dicitur; iſtius vero *imaginatio* nuncupatur.

Senſatio ſupponit ex parte *materialis* motum impreſſum fibris nerveis organorum, qui interventu fluidi nervei, ſeu vaporis electrici nervos pervadentis illico ad *aiſtheterium*, ſeu *ſenſorium* transfertur: ex parte vero *formalis* ſupponit animam fortiori idea, aut cupiditate non detentam; & quo magis eſt ab alienis cogitationibus immunis, cæteris paribus, eo vividior ſenſatio.

Imaginatio ſupponit vel actualem ſenſationem, ſeu impreſſionem forinſecus accedentem ad ſenſorium commune, ubi fibræ medullares cerebri in motum aguntur; en novæ ideæ a ſenſatione diverſæ, & phantaſmata inde in anima exſurgunt occaſione ſenſationum externarum; vel abſque externis impreſſionibus, ut in ſomno, delirioque, ab arteriarum pulſu, capitis ictu, ſeri illapſu moventur fibræ medullares emporii: Demum penes nos eſt jure libertatis, abſque ulla prævia corporis mutatione, quaſdam ideas mente refricare & imaginari actualia, præterita, vel futura; inde imaginatio, anamneſis & prognoſis, quæ ultima in brutis *ſimilium eventuum exſpectatio* dicitur.

Non omnis itaque imaginatio eſt *paſſiva*; datur etiam *activa*, quæ a libertate dependet; uti & *anamneſis*, ſeu reminiſcentia, vel memoria; pendet ſcilicet a nobis, cum bene valemus, pro lubitu Romam, Londinum, Cæſarem, Alexandrum imaginari, &c.

Intellectum quod attinet; is eſt facultas ideas diſtinctas, univerſales, abſtractas formandi, quæ facultas ſupponit ideas a ſenſu & phantaſia prius acquiſitas: ex his ſequitur ad dyſaiſtheſiam attinere imminutiones & ſuppreſſiones non ſolum ſenſuum, ut viſus, auditus, tactus, ſed etiam imaginationis, memoriæ, & præviſionis, quæ objecta viſus, auditus, tactus, &c. nobis repræſentant veluti actualia, præterita, vel futura; atque etiam ſequitur quod his, quoad maximam partem læſis vel abolitis, intellectus inde ſuas ideas mutuans multum detrimenti ſit paſſurus; inde ſumma affinitas inter dyſaiſtheſias, & quaſdam veſanias, ut dubium ſit an ad illas pertineat memoriæ imaginationiſque imminutio, ſeu moroſis, & oblivio.

Cum autem ſuppreſſa ſenſatione & imaginatione ſupprimatur appetitus, ſeu nativa bonorum cupiditas, & malorum averſatio ſaltem ſenſitiva, dein etiam rationalis, alterum claſſis ordinem ingrediuntur illæ appetitus imminutiones, ut anorexia, adipſia, anaphrodiſia.

Quo organa ſunt magis utilia, magiſque cognita, eo accuratius eorum morbi a Medicis inveſtigati ſunt, & eo major morborum illis inſidentium numerus in medium prolatus, ut patet conferenti numerum morborum viſus, cum numero morborum olfactus; genera itaque morborum omnia non ſunt ita cognita & definita, quin nova in dies aſſignari queant, imo debeant, ut individuorum morborum plenior notitia acquiratur.

I. CATARACTA; *Glaucoſis*, Hippocratis; *Hypochyſis* Galeni; *Gutta opaca*, & *Aqua* Arabum; *Glaucoma* quorumdam; *Suffuſio* Jonſtoni, Rumphii; *Cataracte*.

Definitur recte a *Boherhaave* viſus abolitio, quæ ſenſibili opacitate pone pupillam conſpicua ſtipatur.

Lis fuit inter Ophthalmographos an in membranula, an in cryſtallino recideret illa opacitas, ſed

ſed bona definitio ab omni theoria & opinione libera eſſe debet.

Differt cataracta ab *amauroſi* per labem pupillæ conſpicuam, ſeu maculam ſubrotundam, ſæpius albam, in regione & loco pupillæ: a *caligine*, quod obex viſui oppoſitus in caligine ſit citra pupillam, ut in cornea, palpebris, &c. cum in cataracta lens cryſtallina, quoad nucleum ſuum, aut quoad alterutram capſulæ laminam, anticam ſcilicet, poſticamve ſit opacata, eaque proinde omnes reflectat, nullos fere tranſmittat lucis radios, evidens eſt nullam objectorum imaginem in retina depingi poſſe, proindeque viſum ſuppreſſum iri, hujus obicis culpa, licet optime ſe habeant retina, cæteraque viſus organa.

Lens cryſtallina non ita arcte involvitur ſua capſula, quin inter nucleum & capſulam guttula una aut altera humoris viſcoſi intercedat, cujus interventu illa capſula figuram mutare poteſt, & convexior planiorve fieri per actionem coronæ ciliaris, qua actione ceſſante, forte capſulæ elaſticitas nititur ad figuram ſphæricam lenti cryſtallinæ conciliandam, & reapſe in extractis cryſtallinis cataractoſis hæc ſphærica figura ſæpius obſervatur.

Opacitas cryſtallini raro accidit ſubito a cauſis ſaltem internis, ſed per gradus creſcit; veroſimile autem eſt pari paſſu laxata corona ciliari, lentem illam in corpus ſphæroideum, proindeque magis convexum, mutari ſimul & magis opacum.

Idem itaque accidit in cataracta recenti, quod oculis trans lentem magis convexam objecta reſpicientibus; illi ſcilicet non niſi propiora, & ad determinatam non ultra citrave diſtantiam poſita, diſtincte cernunt, ſeu viſus in dies decurtatur; præterea quoniam creſcit ſenſim opacitas illa maculæ, quæ initio nebulam repræſentabat in fundo oculi poſita, ſenſim magis albeſcens, corneæ propior, ſeu minus profunda, videbitur ophthalmiatro illam inſpicienti; objectum enim idem propius poſitum videtur quod majorem lucem reflectit qua ratione quo majorem lucem reflectit, illa macula, eo minorem tranſmittit ad retinam; ergo ſucceſſu temporis obſcurior evadit in cataracta viſus, & cum non amplius creſcit obſcuritas, *cataracta matura* dicitur, quo quidem tempore lucem ſolarem a tenebris ægri diſtinguunt, ſed corporum colores & figuras diſtinguere nequeunt. Sunt cataractoſi, qui initio ſuffuſione, seu muſcarum, filorum in aere ſuſpenſorum, viſione apparenti defatigantur ob vitium retinæ conjunctum; ſed hæc ſuffuſio quandoque cataractam minime comitatur, nec inter ejus indicia reponi debet, errantque illi qui ex ſuppoſitis in cryſtallino ſtriis, vel punctis opacis ſimiles apparentias deducendas eſſe ſupponunt, quos merito deridet *Deſchales in Optica*; cataractoſi illibata retina gaudentes vident objecta quaſi uniformi nebula involuta, nulla vero vident objecta diſtincta, ſeu certis limitibus circumſcripta in aere volitantia.

Auxilia cataractoſis afferenda ſunt vel phyſica vel mechanica, eaque Chirurgica & dioptica.

Auxilia phyſica ſunt medicamina intus ſumenda quæ lymphæ craſſitiem, ſpiſſitudinemque diſſolvant, tum externa quæ fluxilitatem ipſi concilient; ſic juſcula & ſerum lactis, alellorum ſucco mixta, balneaque repetita plurimum proſunt. Auxilia dioptrica ante operationem Chirurgicam ſunt vitra concava, utplurimum parvi uſus propter opacitatem creſcentem, licet indicentur a myopia ſeu brevitate viſus conjuncta; poſt cataractoſæ lentis detractionem, elapſis tribus menſis non antea, perſpicilla, quæ conveniunt, ſunt utrinque convexa, foci breviſſimi ſeu aliquot pollices extenſi, ut quatuor vel quinque.

Auxilia vero Chirurgica ſunt cryſtallini 1. depreſſio, quæ fit ope acus apice ancipitis juxta canthum temporalem ad unam a cornea lineam immiſſa pone uveam, cujus ope cryſtallina lens deſuper incidatur, & dein & cryſtallinus & capſula deorſum in ima vitrei parte recondantur, & longa quiete per novem dies ſervata, oculis faſcia obductis etiam ambobus, detineantur; 2. ejuſdem cryſtallini & capſulæ extractio, quæ fit inciſa in orbem cornea ad tres quartas circuli partes, ab ima parte incipiendo, quod fit ope forficum curvorum, præmiſſa inciſione ex lanceola: interea ſpeculo ſub palpebris poſito fixus detinetur oculus, molliterque facta inciſione premitur, atque illico fere cryſtallinus ſeſe obviam offert foramini, aut ſi cataracta maturitatem non adepta ſit, ope auriſcalpii vulgo *currette* foras educitur; dein laciniæ capſulæ & flocci mucoſi a capſula rupta elapſi per vices extrahuntur.

In prima methodo exſpectandum donec cataracta perfecta, ſeu matura ſit; timendum ne, ut aiunt, cryſtallinus depreſſus reſurgat, aut potius ne capſulæ mucos opacus ſuperſit qui cataractam recidivam inducat; in altera methodo metuendum ne fortiori preſſione oculi, cum aqueo etiam vitreum foras prorumpat, & quod frequentius accidit, ne choroidea graviter inflammetur, forte quia dum cryſtallina lens foramen pupillæ tranſit, aut auriſcalpio educitur, uvea & corona ciliaris diſtrahuntur; illa autem ophthalmia per quindecim aut viginti dies perſeverat, qua ſuperata, mira ſuffuſio, ſed fugas accidit, æger ſcilicet objecta omnia quaſi nive reſperſa & in medio quaſi nigram avem videre ſibi videtur. Statim ab utravis operatione collyrium albuminoſum, ſeu ex albumine ovi & aqua roſarum commixtis, oculo debet apponi, ſed præterea in ultima methodo, ne tuſſi, vomitione aut ſternutamento oculus ſectus omnino vitreo ſuo evacuetur oculus vinciri debet, ſaltem per quatuor dies.

1. *Cataracta vera* Maitre-jan; *Glaucoma* VVolhouſii de cataracta pag. 30. *Cataracte vraye*, S. Yves des maladies des yeux cap. 14. L.

Eſt ſpecies hactenus deſcripta & matura.

Dividitur in virgatam, luxatam, purulentam, exſicatam, & protuberantem.

2. *Cata-*

a. *Cataracta virgata* S. Yves pag. 288. *Cataracte barrée.*

Eſt ea in qua cryſtallinus opacus eſt interſectus una vel pluribus lineis coloratis quomodocumque diſpoſitis. Raro hæc varietas, cryſtallinum gerit maturum ut poſſit acu deprimi; pertuſa enim lens cryſtallina fundit mucum albidum, vel flavum, quo turbatur humor aquoſus; unde viſus obſcurus remanet, niſi ſponte reſideat ille mucus, aut iterata operatione deorſum acu dejiciatur.

b. *Cataracta purulenta* Ant. Maitre-jan; *Cataracte purulente, ou abſcès au cryſtallin.* L.

Eſt ea quæ producitur a cryſtallino intus ſuppurato; ſuppurationem illam præcedit dolor in ipſo oculo, cum ophthalmia quandoque externa, & hemicrania frontali, accedit nebula cryſtallini, facto pure dolor ſedatur, cryſtallinus albeſcit, inæqualiter tumet, licet volumine minori gaudens; effuſo pure turbatur humor aqueus, iridis color mutat, pupilla multum anguſtatur, viſus admodum obſcuratur. *Vide ophthalmiam ab empyeſi, & caliginem a moyſi.*

c. *Cataracta argyrias* VVoolhouſii & Mauchartii. L.

Eſt ea in qua ſupra cryſtallinum eſt tantum exigua macula reſplendens inſtar argenti, quæ creditur a *S. Yves* fieri a partiali & exiguo abſceſſu in ſuperficie cryſtallini; interea illud punctum album quandoque per totam vitam perſeverat & tantum paululum viſum obſcurat; æger quocumque verſat oculum umbram ſeu nubeculam objectis effuſam videt, ait *Maitre-jau.*

d. *Cataracta clavata* VVoolhouſii de cataracta pag. 21. *albula & tophus* Veterum, *Peroſia calli & clavi* oculorum; an *Grando* Mauchartii? L.

Eſt ſpecies ſoli VVoolhouſio cognita, quam canibus ad ignem diu aſſidentibus evenire obſervavit, & ea fit a fibris albis, quæ veluti clavi e conjunctiva proficiſcentes, ubi nodum efformant, in oculum penetrant, & cryſtallinum veluti perforant, ac colligant.

e. *Cataracta luxata, Cataracte déplacée* Maitrejan & S. Yves.

Eſt ea quæ pendet a cryſtallino opaco, ſed a nativa ſede dimoto.

Cognoſcitur 1. a cauſa, ictu ſcilicet in oculum, cum cruoris effuſione, ſeu hæmalope: 2. a pupillæ immobilitate, & magna mydriaſi: 3. cryſtallino albeſcente, & uveam quam premit extrorſum trudente. 4. Exſiccatur dein illa lens & decreſcit; tunc vero æger corporum luci & oculo interpoſitorum umbram cernit.

Hos cryſtallinos attingere inutile cenſet *Maitre-jan.*

f. *Cataracta aſynchiſi*, Mauchart; *Cataracta viva* VVoolhouſii: *Glaucoma* Heiſteri; *Cataracte branlante* d'Ant. Maitre-jan; *fonte & diſſolution du vitré.* L.

Eſt viſus abolitio cum macula alba, vel luteas, a cryſtallino opaco & ſimul mobili ad quemvis capitis motum; cryſtallinum illud mole minuitur, induraturque.

Procedit hoc malum a vitrei diſſolutione in ſerum ſubluteum, putre; præceſſit ophthalmia interna quæ in ſuppuratum abiit cum diris doloribus, & tunc albeſcit initio pupilla, quandoque diſſolutio fit putredinoſa ſine pure; initio dolet oculi fundus, & pars anterior capitis, dein viſus obſcuratur, vel omnino aufertur; cryſtallinus turbatur, albeſcit, & flaveſcit, pupilla dilatatur, iris ſuum colorem nativum amittit, corrugatur, & cum cryſtallino adhærens introrſum vel extrorſum flectitur uvea. Hæc autem diſſolutio putredinoſa, malum eſt inſanabile viſum tollens, ſed nullum aliud damnum oculo inferens.

VVoolhouſius hanc ſpeciem tribuit globulis hydrargyri in cryſtallinum deductis pag. 62. vel ſpumæ humoris aquei.

2. *Cataracta antiglaucoma* Anton. Maitre-jan; *l'antiglaucome.* L.

Differt a glaucomate quod 1. cryſtallini moles major videatur, quæ minor etiam in glaucomate; 2. quod pupilla dilatetur; 3. quod cryſtallinus protuberet, & colorem cornu politi, ſplendentis, referat, licet inæqualis fit ejus ſuperficies; 4. quod pupillæ ambitus inæqualitatem cryſtallini referat; 5. nulla demum eſt viſio, nulla pupillæ contractilitas; 6. nullus dolor præceſſit, vel comitatur, ut præcedit glaucumatis exortum.

Differt a cataracta vera; 1. quia in cataracta pars antica capſulæ cryſtallini diſſolvitur, in antiglaucomate induratur & incraſſatur; 2. unde cryſtallinus major apparet, in glaucomate vero minor ey; 3. cryſtallinus in glaucomate variegatus, profundus, in antiglaucomate coloris puri, ut cornu albidi, & protuberans.

Morbus eſt inſanabilis.

3. *Cataracta glaucoma* Anton. Maitre-jan & S. Yves. *Le Glaucome* de Maitre-jan, non de VVolhuoſe.

Differt juxta S. Yves a vera, quod glaucoma ſit ſtiparum amauroſi ſeu gutta ſerena.

Eſt cataracta exſiccata ſeu cognoſcitur 1. colore ſubcæruleo ſeu glauco, vulgo *Verd de mer*: 2. volumine minori, amiſſa diaphaneitate, aucta duritie, viſu penitus ablato, juxta *S. Yves*, 3. raro præcedunt dolores niſi ab ophthalmia interna vel ab ictu cataracta oriatur, quod frequentiſſime fieri putat *S. Yves*; 4. pupilla rotunda eſt & diametri nativæ: at juxta *S. Yves* adeſt mydriaſis; 5. viſus initio nebuloſus eſt ut in cataracta, a cantho tamen majori clarius videt; 6. colorem mutat, initio glaucus eſt, ſed dein griſeus, perlatus, vel viridieſcens, flavus, imo luteo nigricans cryſtallinus. Malum eſt inſanabile, ſi combinetur cum amauroſi ſeu cœcitate a retinæ paralyſi, ut putat *S. Yves.*

4. *Cataracta membranacea* VVoolhouſii de cataracta 1719. Freitagii theſis Tiguri 1721. *a tela* Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1718. pag. 18. *Cataracta vera* Veterum; *Cataracta membraneo-flocoſa* Mauchart. diſſ. L.

Mucus ex margine pupillæ ſeu uveæ exudans apud equos obſervante *Lovvero* concreſcit quandoque

doque in membranam quæ pupillam obturat. Num in homine talis cataracta membranoſa detur, dubium eſt, licet eximii Ophthalmiatri hanc ſe aliquoties inveniſſe aut acu depreſſiſſe putent.

Signa ejus diagnoſtica nondum ſunt diſtincte comperta.

5. *Cataracta ſecundaria* Hoin Mem. de l' Acad. R. de Chir. tom. 2. pag. 425. L.

Depreſſo cryſtallino cataractoſo, nec deterſa capſula cryſtallini, non raro accidit, maxime ſi æger, incuria ſua, vel Chirurgi, ophthalmiam internam patiatur, ut pars capſulæ illius quæ adhæret vitreo, opacetur & albeſcat, tum propter ophthalmiam quæ pariter corneam opacare conſuevit, cum externa eſt inflammatio; tum propter mucum ipſi capſulæ adhærentem, & exſiccatum vel collectum; quippe ea cataracta ſecundaria non accidit cum cryſtallinus fuit methodo Davielis extractus, & capſula muco ſuo deterſa, licet ophthalmia interna ſæpius huic operationi superveniat. Similem cataractam ſecundariam *Hilmero* examinandam præbui, ſed operationem minime ſucceſſuram recuſavit; color hujus cataractæ eſt mere nebuloſus, ſitus videtur profundus, ſola operatio Davielis, qua auriſcalpio detegeretur hæc capſula, ſuccedere poſſe videtur, ſed nondum tentata eſt: quantum ſcio.

Si operationis Davielis uſum reſpiciamus; cataracta in duas tantum varietates eſt dividenda, ſcilicet in *ſimplices* quæ extractione cryſtallini ſanari poſſunt, hactenus autem vix quarta pars ab operatione viſum diſtinctum recuperet; & in *complicatas* cum amauroſi, atrophia, ophthalmia; &c. quæ operationem fruſtra aut minime patiuntur.

Uſus extracti hyoſcyami albi quotidianus, a triente grani incipiendo, & ſenſim augendo, quamdiu nulla eſt œſophagi nariumve ſiccitas, eſt egregium & ferme unicum remedium quod cataractam reſolvat, ut pluribus obſervationibus compertum habeo. Preſbyter ea affectus in oculo dextro, poſt octo dies quibus hoc medicamine uſus eſt, quo intervallo, ad tria grana pervenit, jam minutos librorum characteres legere valet, qui prius non niſi maximos perſpiciebat; cryſtallinus, prius albus, jam ſubcæruleus evaſit & ſubpellucidus; ſuffuſio myodes qua laborabat evanuit, fames autem & ſomnus, prius languentes, vigent maxima. Ab hoc medicamine alium vidimus a *D. Coulas* etiam curatum, cujus cryſtallinus omnino diaphanus evaſit.

II. CALIGO. *Obſcurciſſement de la vue.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt viſus imminutio partialis vel totalis propter repagulum opacum citra pupillam oculo inhærens.

In Amblyopia & Amauroſi nulla eſt opacitas.

In cataracta opacitas eſt ultra pupillam.

Repagula lucem intercipientia in caligine ſunt vel vitia contentorum in camera antica, vel vitia continentium, ut corneæ, palpebrarum.

Plura ad viſionem diſtinctam requiruntur, 1. ut radii ab objecto videndo emiſſi oculos ad retinam uſque pervadant, quod repagula impediunt; 2. ut coeant apices penicellorum lucis ab eodem puncto objecti proficiſcentes in eodem retinæ puncto, non in diverſis, nec ultra citrave retinam, ut accidit ſæpius in amblyopia; 3. ut ambo oculi conſpirent & axes ſuos opticor ad idem punctum objecti, quod cernitur, dirigant, quod in ſtrabiſmo fieri nequit, & in pluribus caliginis ſpeciebus difficile eſt; caligo itaque nocet viſioni, & intuitui objectorum; *intuitus* enim eſt directio amborum axium opticorum verſus objectum videndum.

Opacitas eſt corporum ea diſpoſitio, qua fit ut vel radios omnes reflectant, unde albiſſima corpora opaca ſunt; vel ut radius abſorbeant, & non tranſmittant, unde corpora, ex lamellis ſeorſim pellucidis conflata, ſi craſſiora ſint, vix pelluciditatem ſuam ſervant.

Opacitas pendet ab iteratis refractionibus radiorum in diverſas plagas, & illæ iteratæ refractiones accidunt, quoties moleculæ, vel laminæ quibus conflantur copora, ſunt heterogeneæ ſeu diverſæ gravitatis ſpecificæ, ut oſtendit *Nevvtonus*.

Cornea eo plures in lamellas dividitur, quo induſtria anatomici major eſt; veroſimile eſt fluidum lymphaticum, quo imbuta eſt, eſſe ejuſdem cum ejus lamellis gravitatis ſpecificæ, ſi vero actione caloris adaucti paulo rarior evadat illa lympha, pari paſſu non rareſcente parte ſolida, opacabitur; & eo major erit opacitas quo albidior erit macula, & quo craſſities membranæ major.

Qui caligine laborant, illi obſcurius vident in minori luce quam in majori; nam quo major eſt claritas lucis, eo major eſt radiorum lucis numerus; adeoque cum e majori radiorum corneam ferientium numero major pars ſubit interiora oculi, quam cum minor eſt numerus, fieri poteſt ut qui minime videbat in luce minori, ſufficienter videat in majori; adeoque ut caliginoſus ſit hemeralops ſeu indigeat luce meridiana ad videndum, & in crepuſculo cœcus fiat.

Si macula vel repagulum luci oppoſitum ſit e directo pupillæ, tunc æger tantum objecta lateraliter verſus alterutrum canthum oculi poſita viſurus eſt; in utroque ſcilicet cantho magis recedunt limbi palpebrarum quam ſuperne & inferne a pupilla: ergo per hanc rimam radii ad oculum poſſunt accedere, cum vix ullius deſuper aut inferius illabi poteſt in oculum; ſi pariter ex alterutro cantho fuerit macula opaca, eo verſus dirigi non poterit axis utriuſque oculi, ut ad intuitum decentem opus eſt, unde ſtrabiſmus orietur.

1. *Caligo a ſymblepharoſi* Mauchart. diſſert. inter Halleri diſput. Chirurgicas. *Proſphyſis* Mauchartii. L.

Symblephoroſis eſt palpebræ, potiſſimum ſuperioris, coalitus cum oculi globo; nocet autem

tem vel viſui, vel intuitui: intuitui vero quatenus oculi mobilitatem tollit hæc adhæſio, unde oculus huc & illuc converti non poteſt; potiſſimum nocet ſymblepharoſis viſui objectorum diſſitorum, quibus cernendis maxime confert palpebræ ſuperioris elevatio, ut docet experientia; cum e contra ad objecta proxima cernenda palpebræ conniveant, ut ſcilicet majorem lucem a proximis objectis reflexam arceant.

Symblepharoſis procedit a Græcis verbis *ſyn* cum, & *blepharon* palpebra: ea eſt vel congenita ſeu ab ortu, vel acquiſita, ut ophthalmiæ, ulceri gravi ſuccedens ob oculum diutius clauſum.

Curatur operatione Chirurgica ut Ancyloblepharon.

2. *Caligo ab ancyloblepharo* Heiſter Chirurgia. L.

Ancyloblepharon eſt coalitus palpebræ ſuperioris cum inferiori, unde connivent palpebræ, & vel omnino vel partim intercipiuntur lucis radii. Coalitus eſt vel a lemis glutinoſis, ut accidit in ophthalmiis humidis, potiſſimum palpebris ulceroſis, & tollitur lacte tepido, pulvere abſorbente, potiſſimum tutiæ. Vel coalitus eſt intima concretio palpebrarum inter ſe, & ſæpe cum oculo, qui tollitur ope ſcalpri perita manu ducti, qui parcat potius palpebris quam ſcleroticæ; dein lamella plumbea tenuiſſima interponitur, cavendo ne rurſus ſuccedat coalitio.

3. *Caligo a blepharoptoſi*. Vide S. Yves ch. 9. L.

Ptoſis eſt lapſus palpebræ ſuperioris, ita ut corneam obumbret; tribuendus eſt ille lapſus vel reſolutioni muſculi palpebram attollentis, & illa ptoſis eſt vel continua, vel intermittens; iſta ſanata fuit Monſpelii irrigatione aquarum Balerucanarum. *Vide Philoſophic. Tranſact. n.* 449. *anni* 1736. In continua fruſtranea ſunt medicamina exſiccantia, reſolventia; ad exciſionem curis deveniendum eſt ut docet *Heiſter. Chirurg. cap.* 45. Methodus *Bartiſchii* crudelior videtur. Lapſus palpebræ ſuperioris, ab atonia oriundus, ſanatus fuit ope electriſationis: *J. G. Baumer. Act. Acad. Moguntinæ Tom. I. pag.* 286.

Intermittens nocte qualibet per duodecim horas durabat cum lippitudine; vel lapſus pendet a pacheablepharoſi.

4. *Caligo a pacheablepharoſi*. *Pacheablephara* Gorræi. *Pachytes* Zelleri. *Ptiloſis* Græcis.

Pacheablepharoſis eſt incraſſatio palpebræ a tuberculis, verrucis, & excreſcentiis, grandinibus, hordeolis, vel atheromatis limbo palpebræ adnatis.

Si excreſcentia interiori, ut mos eſt, palpebræ ſuperficiei, aut verruca major ejus limbo adnaſcatur, modo lancinatio & durities nulla ſit, quæ cancri ſuſpicionem moveat, ea ſi petiolata ſit, filo vincienda; ſi exigua, cathæretico abſumenda; ſi ſeſſilis, forficibus reſecanda.

Si vero grando, ſi hordeolum leviter rubens & dolens adſit, illud reſolventibus aut ſuppurantibus eſt diu fovendum, aut ſcalpello e ſua cyſtide avellendus ejus nucleus. Si majuſculum ſit atheroma, illud eſt aperiendum, dein capſula levibus corroſivis abſumenda cum cautela; ne oculus lædatur. *Vide Heiſteri Chir. c.* 43. *&* 44.

Alii tumores palpebrarum pertinent ad ophthalmiam, ad anaſarcam, eryſipelas, variolam, carcinoma, &c.

5. *Caligo a nephelio*. *Nuage de la cornée*. L.

Macula corneæ ſubpellucida vocatur Latinis nebula, Græcis *Nephelium*, *achlys*, *&* *ægis*, quarum diſcrimina videſis apud *Mauchartium de maculis corneæ diſſert*.

Si nebula pendeat a guttula aquæ inter corneæ lamellas congeſta, ea ope optimi perſpicilli diſtingui poteſt, & ope acus inflictæ aqua effundi, ea nebula vocatur *Aquula*.

Si a lympha opacata ut accidit poſt variolam, ophthalmiam, macula illa reſolvitur ſponte ſucceſſu temporis, vel ope ſaccari pulverati, tutiæ in pollinem redactæ, addito dein vitrioli pauxillo, vel aqua fœniculi, ſucco expreſſo ex anagallide, vino emetico, &c. vel remediis leucomatis.

6. *Caligo a Leucomate*; *Tache de la cornee, taye*. L.

Leucoma a *leucos* albus, eſt macula ſæpius albeſcens & minime pellucida in cornea, unde differt a *Nephelio*.

Vocatur *Paralampſis* ſeu *Margarita* macula albo-cærulea, craſſa, opaciſſima & reſplendens.

Albugo eſt proprie *leucoma* ſi alba, prominens, coloris cretacei, ad margines ſæpius inflammata & dolens.

Gerontoxon Mauchartii ſeu *arcus ſenilis*, eſt macula alba vel fuſca arcuata in limbo corneæ, ſenibus familiaris, ſed viſui vix officiens.

Oule, ſeu cicatrix, eſt macula corneæ ab ejus cicatrice.

Albugo D. S. Yves eſt ſpecies ophthalmiæ.

Glaucoſis Aetii eſt macula alba opaca totius corneæ ſine phlogoſi.

Differt ab exulceratione defectu excavationis, puris, doloris acris, &c.

Curatio; ſi ſit dolor, calor, ſiccitas, præmittenda phlebotomia, fomenta emollientia, anodyna, ex croco, albumine ovi, &c.

In leucomate multa humiditate ſtipato laudantur ſuffumigia ex aloe, myrrha, baccis juniperi, prunis injectis, fumo e longinquo ad oculum adducto, dein applicetur unguentum de tutia, cum pauxillo gummi arabici.

Laudat *Bidloo* lambitionem oculi ope linguæ, ſeminibus aniſi, fœniculi, ſaccharoque prius maſticatis, addito vitrioli pauxillo.

Mauchartius ſuadet vapores ex herbis hyſſopi, chærophylli, chelidonii majoris, ſerpilli, origani, roris marini, baccis juniperi; coffeæ, radice valerianæ, maſtiche, camphora in aqua, vino, aqua calcis coctis; aut lavacro ophthalmico; ex horum decocto oculus immergatur.

Collyria ſicca fiunt, ex ſaccharo, teſta ovi calcinata, oſſe ſepiæ, iride florentina, agarico albo, tartaro matularum in pollinem redactis.

Acriora ſunt camphora, fel piſcium, tauri, axungia viperæ, crocus metallorum, ſuccus chelidonii, oleum buxi, chartæ, linteive cum mel-

le

le mixta; cavendum a vitriolo puro, ærugine, alumine.

Boerhaave præſcribit repetitam catharſim ex aquilæ albæ & diagrydii ana granis ſex, cum pulte vorandis ab infante.

7. *Caligo a lupia* Saint Yves pag. 119. *pladarotes* Mauchartii. L.

Atheroma, ſteatoma, meliceris, &c. ſunt lupiæ ſucco pultaceo, ſebaceo, vel melleo farctæ, quæ non raro palpebris adnaſcuntur, ſine dolore, rubore, periculo, avellanæ aut nucis magnitudine; aſt viſui aut intuitui nocent, faciemque dedecorant.

Reſolventia nil proſunt, ſola exſtirpatio ſanat; præparetur itaque æger phlebotomia & catharſi, dimidia pars cyſtidis juxta rugarum palpebræ directionem forfice denudetur, dein hamulo perfoſſum atheroma ope cultri curvi a viciniis eximatur, radix forficibus reſecetur; curatur deinde vulnus ope digeſtivi, ſuperimponatur emplaſtrum diapalma.

Si ſuppuratio capſulam non omnino auferat, lapide infernali tangatur pars & capſula ſenſim abſumatur.

Lipoma ſeu excreſcentia adipoſa cantho temporali juxta glandulam lachrymalem enaſci ſolet, id a preſſione recedit, mox revertitur. Curatur exciſione; dein vulnus recipit collyrium ex aloe, tutia & ſaccharo ſaturni in aqua roſarum.

8. *Caligo a ſarcomate*, S. Yves cap. 18. *Mures.* L.

Excreſcentia carnea inter palpebram & oculum naſcens, lævigata, *ſarcoma* eſt; ſi ſit granuloſa & fungoſa ac rubra vocatur *morus*, Gallice *mure*, ſi ſit coloris plumbei, *encanthis*.

Utraque mature tractata periculo vacat; duplici vero methodo tollitur ſarcoma, exciſione & cauſticis; 1. tangitur lapide infernali, cavendo ab oculis; 2. tumor filo trajicitur ſericeo, interventu acus, ut exſtirpatio cultro vel forfice fieri poſſit; 3. levia corroſiva vulneri dein admoventur, talis eſt pulvis ex una aluminis uſti parte, & octo ſacchari partibus; pulveris hujus ſemigranum ſero & mane radici ſarcomatis applicatur.

9. *Caligo a cancro*, S. Yves. Vide ophthalmiam cancroſam. L.

10. *Caligo ceratocele*, *ſtaphyloma* Gunzii differt.

Ceratocele ſeu hernia corneæ, eſt tumor exiguus corneæ, ut caput aciculæ, qui recta inſpectus, in medio pellucidus, ſed ſuboſcurus videtur ac ſubrotundus; oblique inſpectus, opacus eſt, & annulum opacum ſua peripheria refert. Fit ab exeſione ſeu exulceratione puncti in tunica interiori corneæ, unde lamina externa paululum prominet ab aqueo preſſa. Curatur vel tonicis adſtringentibus vel lamina plumbea appreſſa.

11. *Caligo ab ſtaphylomate* Mauchartii. L.

Melon quaſi parva bacca, *Myocephalum* quaſi caput muſcæ, *Elos* quaſi clavus, vocatur ſtaphyloma pro diverſa mole, tumor in cornea enatus, a prolapſu uveæ intra fiſtulam vel foramen ipſius corneæ, qui tumor eſt ſubrotundus, rubro-lividus. Hujus vero exiſtentia negatur a *Gunzio*, qui contendit uveam prolabi non poſſe, eatenus ut foramen illud ſubire queat.

Illius vero tumoris baſis filo vel crine vincitur, uſquequo excidat tumor.

Scleroceelem admittit *S. Yves*, ſeu tumorem conjunctivæ prominentis ab humore aqueo, per rupturam ſcleroticæ ſubtus effuſo in parte alba oculi, unde tumor ejus ſphæricus, qui preſſione recedit.

12. *Caligo a pterygio. L'Onglet des yeux, le Drapeau*. L.

Pterygium quaſi *ala*, quibuſdam *onyx*, ſed male, necnon *unguis* & *ungula*, eſt membrana ſæpius ex oculi cantho naſali, vel aliunde enaſcens, & ſupra corneam ſenſim ſe extendens in qua vaſa ſanguifera nec eminent nec diſtincta ſont.

Pannus vero dicitur congeries vaſorum ſanguineorum ſupra album oculi, ipſamque corneam expanſorum, non membranam uniformem, ut in pterygio efformantium, qui pannus ſæpius pterygio obſervatur & ophthalmia initio ſtipatur.

Utrumque pterygium, ſcilicet unguis & pannus, ſanata prius, ſi ſit, ophthalmia, abſumitur, vel reſecatur: huic abſumendo confert pulvis ex ſacchari drachma & vitrioli vel alumnis granis ſex, inſperge ſemel in die; vel adhibeantur collyria acria de leucomate indicata, fel ſquali, anguillæ, oleum chartæ, os ſepiæ, lapis divinus D. S. Yves, ſuccus chelidonii, &c. His incaſſum tentatis, caute forficibus receſſetur pterygium, dein per quatriduum foveatur oculus aqua vitæ & fontana mixtis, deinde vero collyria ex aquæ roſarum & plantaginis uncia una, matris perlarum ſcrupulo, ſacchari ſaturni granis ſex, & vitrioli albi granis tribus fiant.

13. *Caligo hypoſphagma* Jonſtoni Id. Medic.; *Hæmalops* Hippocratis; *Hypodyon* Galeni; *Ecchymoma* aliis; *Sugillatio* Latinis; *Tarſen* Arabum; *Ecchymoſe, œil poche, meurtriſſure de l'œil.*

Differt ab ophthalmia defectu doloris, caloris, inflammationis, cum ea complicatur initio, ſi ab ictu procedit, ſed quandoque hypoſphagma fit a cauſis internis ut ab ſcorbutico viru: in quo caſu ſola antiſcorbutica proſunt.

Curatur hypoſphagma ab ictu, ſeu contuſione 1. phlebotomia repetita, dolori, inflammationi, ictus gravitati, ſymptomatum numero, reſpondenti, necnon hirudinibus palpebræ admotis. 2. Oculo affundatur initio ſanguis calens columbæ, pulli; lac croco tinctum calidum, collyrium ex ovi albumine cum aqua roſarum conquaſſato. 3. Deinde ſedato dolore vinum calidum, aqua vitæ, fœniculi, decoctum foliorum hyſſopi, folia parietariæ trita in vino. aqua vulneraria, ter in die renovato cataplaſmate vel linteo.

14. *Caligo venerea*, Quelmate Panegyris 1750. L.

Eſt cœcitas infantium recens natorum quorum mater gonorrhœa virulenta laborabat: ea caligo eſt cum atrophia oculi atque corneæ obliteratione. Plurimas vero hujus ſpeciei caligines vidit Auct. celebri *Tayloro* oblatas & prorſus inſanabiles.

Albugo, pannus, corneæ opacitas, cataracta, vene-

venerea, per ſpiritum antivenereum ſubinde diſparent: in his applico aquam ophthalmicam cum ſapone, vel immitto parum mellis roſacei, vel ubi opacitas major, mercurius dulcis cum ſaccharo bis in die inſpergitur. *Locher*.

15. *Caligo hypoæma* Mauchartii de hypopyo. *Hypochyſis hæmatodes* Græcorum. *Hypophthalmia* Gareni. B.

Eſt ea ſpecies quæ pendet a cruore effuſo intra cameras oculi. Hanc ſanavit *Mauchartius* appoſitis ſacculis ex herbis reſolventibus in vino coctis, dein cauterio brachio inuſto; ſed phlebotomia debet antecedere.

Utrum objecta rubro colore tincta videantur valde dubium eſt.

16. *Caligo lactea* obſerv. D. Haguenot Illuſtr. Medic. Profeſſ. Monſpel. B.

Hypogala eſt lactis collectio in camera oculi antica vel media; obſervata eſt in puerpera cujus lac repreſſum fuerat.

Huic affinis eſt illa caligo quæ ſuccedit operationi cataractæ lateæ, vel purulentæ, qua materie reſidente viſus reſtituitur.

In hypopyo & emeyeſi eſt pus in alterutra vel utraque camera, ſed ob graviſſimos dolores, qui ſuperveniunt, morbus ad ophthalmias referendus videtur.

17. *Caligo a rhytidoſi* Mauchartii; *a defectu humoris aquei* Sennerti prax. L.

Rhytidoſis eſt ſubſidentia & corrugatio corneæ. Humor aqueus facto corneæ vulnere ſtatim effluit, ſed intra diem reparatur; ſponte in fiſtula continuo effluit, unde flacceſcit cornea & undoloſa evadit, hinc minus pellucida. Quandoque non generatur, ut in ſenectute, & tunc vitium eſt immedicabile; quandoque exhauritur, ut in tritæophya, cauſo, aliiſque acutis febribus, & tunc ſanata febre, caligo evaneſcit.

Si a ſiccitate & calore pendeat, curatur fomentis emollientibus, balneo oculi ſeu lavacro ophthalmico.

Sutor Agathenſis ſubula ſibi corneam tutudit, unde elapſo humore aqueo viſus obſcuratus eſt; is votum vovit in templo, cujus Parochus Beati, ut aiunt, Pariſii pulverem oculo obſcurato adſperſit, & reparato humore aqueo viſus rediit, quam medelam miraculi inſtar celebravit *D. Montgeron*.

18. *Caligo ab ectaſi* Mauchart. *Hyperauxeſis iridis* L.

Ectaſis ſeu chalaſis *Mauchartio* eſt obturatio pupillæ a fungoſis appendicibus ad oras ejus enatis. Hoc vitium equis familiare, obſervante *Lovvero*, illis amblyopiam meridianam ſeu nyctalopiam cauſatur, forte & cataractam membranoſam quandoque induxit. Curatur appendicum exciſione ope acus intra corneam adactæ.

19. *Caligo a ſyniſeſi* Mauchartii, VVoolhouſii &c. L.

Syniſeſis eſt plenaria obturatio pupillæ a coalitis uveæ labris; hæc pupillæ impeſoratio vel eſt nativa vel acquiſita ut ab hypopyo, empyeſi, cataracta purulenta, cephalæa, ophthalmia choroideæ.

Curatur operatione chirurgica a *Cheſeldenio* inſtituta; foramen ſcilicet cuveæ cuditur ope acus trans corneam immiſſæ.

20. *Caligo a myoſi*. Vide Amblyopiam & Suffuſionem. L.

III. AMBLYOPIA, ab opſis viſus & amblus hebes, obſcurus; *viſus debilis* Aetii; *viſus hebetudo* Boerhaave de morbis oculorum; *Amblyopie*, *vue confuse*, *foibleſſe de la vue*.

Amblyopia eſt genus morbi cujus præcipuum ſymptoma eſt debilitas viſus vel abſoluta, vel reſpectiva, ſine ulla opacitate corneæ, vel interioris oculi.

Viſus obſcuritas & confuſio dicitur relativa, cum non in omnibus conſuetis diſtantiis objecti, ejuſque poſituris & in luce vulgari, ſed tantum in quibuſdam videri poteſt objectum; ſic myopes confuſe vident objecta diſſita, proxima vero diſtincte, ergo ſunt amblyopes reſpectu diſſitorum.

Viſio *clara* eſt quæ ad objectum totum agnoſcendum, & ab aliis diſtinguendum ſufficit, *obſcura*, quæ non ſufficit.

Viſio *diſtincta* eſt ea quæ ad objecti partes, & partium particulas agnoſcendas & diſtinguendas ſufficit; e contra eſt *confuſa*; ſic incipiente cataracta hanc chartam ſi quis ita videat ut ab alia, aut a tabula diſtinguat, & chartam eſſe agnoſcat, is eam clare videt; ſed ſi lineamanta nigra huic inſcripta non diſtinguat, aut characteres qui ſunt linearum partes & particulas cujuſque characteris non agnoſcat, nec litteram unam, non niſi ratione loci quem occupat, diſtinguere ab alia valeat, his habet viſionem claram ſed confuſam; qui vero & plures & minores tum linearum, tum litterarum partes & particulas cognoſcit & diſtinguit, is viſu diſtincto gaudet, eoque tanto magis diſtincto, quo minores ſunt particulæ & major diſtantia ab oculis particularum quas diſtinguit, ſub minori etiam lumine.

Limites viſionis diſtinctæ ſunt quatuor vel quinque pollicum pro objectis vicinis, quatuordecim pedum ſcilicet pro objectis remotis ejus magnitudinis quam litteræ majuſculæ utplurimum obtinent; quo majora ſunt objecta & magis luce colluſtrata, eo major eſt diſtantia ad quam diſtincte videri poſſunt.

Objecta nigra ſupra fundum album poſita, ejus magnitudinis & diſtantiæ ab oculis noſtris, ut axes optici verſus illa directi includant angulum majorem triginta quatuor ſecundis minutis; cerni poſſunt, ſub minori angulo evaneſcunt.

Viginti quinque candelæ in tenebris accenſæ, & uno pede diſtantes ab oculo fundunt lucem æque fortem ac lux diurna reflexa ſeu ad umbram. Pro diverſitate vero lucis viſus acies eſt magis vel minus extenſa.

Claritates lucis ſunt in ratione duplicata inverſa diſtantiarum, docet experientia. Terminus vero viſionis in mediocri luce ſequitur rationem ſubtriplicatam diſtantiarum lucis v. g. candelæ. Ergo terminus viſionis pro objectis ſolitariis erit in ra-

in ratione ſubſextuplicata claritatis objecti. Sic ſi terminus viſionis ſit triginta ſecundorum ad lucem diurnam, ille erit pro quarta parte hujus lucis, 380 ſecundorum, pro nona parte hujus lucis 45m ſecundorum & ſic deinceps : *Majer Actor. Gottingen.* 1754.

Si vero objecta ſint aleata, ſtriata, cancellata, ſimilia, ſibi invicem proxima, duplo major debet eſſe numerus ſecundorum anguli ſub quo videtur objectum ut diſtinguatur, quam ſi objecta ſint ſolitaria, uti punctum nigrum in charta alba, vel album in nigra.

Lux mediocris ut diurna ad umbram eſt aptiſſima ad videndum; lux enim maxima, ut directa ſolis, non minus offuſcat viſum quam lux debilior, ut crepuſcularis eum infirmat, vel obſcurat.

Hinc patet cur, cæteris paribus, diſtinctius videamus objecta mediocriter vicina, ut litteras vulgares ad ſeptem pollices; cum quo majora ſunt objecta, eo ad majorem diſtantiam poſita illa diſtincte videamus, confuſe vero minora, imo non videamus; ſit punctum nigrum unam quartam lineæ partem in diametro obtinens evaneſcit ad diſtantiam pedum duodecim; aſt punctum idem, ſed cujus diameter ſit æqualis duabus tertiis partibus lineæ, non evaneſcit niſi ad diſtantiam viginti ſex pedum.

Quantitas lucis quæ oculum ſubit, cæteris paribus, eſt ut amplitudo pupillæ; ſed pupilla in magna luce coarctatur, ita ut quandoque diametrum duplo minorem obtineat, ſeu amplitudinem ſubquadruplam; ergo non mirum ſi in magna luce qua pupilla coarctatur, minus clare videamus, quam intenſitas lucis exigere videtur.

Amblyopia differt ab amauroſi ex eo quod in amauroſi omnino amittitur viſus & pupilla immobilis evadit; ſi tamen unus oculus ſit ſanus, pupilla cœci movetur cum pupilla ſani, aſt ſano clauſo, pupilla cœci omni motu deſtituitur. Præterea in amblyopia relativa oculus clare & diſtincte videt objecta ſub certis circumſtantiis, ut myops proxima, nulla vero in amauroſi.

Amblyopiæ cauſa eſt confuſio imaginis in retina depictæ; confuſio vero adeſt in imagine quoties faſciculi radiorum ex uno puncto objecti venientium non adunantur in retinæ uno, eodemque puncto, ſed in diverſis; aut plures faſciculi ex diverſis objecti punctis radiant ſimul in unum imaginis punctum, talis eſt confuſio quæ locum habet in myopia & presbytia.

Confuſio etiam oritur ex obſcuritate, ut in amblyopia, nam cum nulla imago diſtincta ſit niſi ſit clara, omnis imago obſcura neceſſario confuſa eſt : obſcura eſt quoties non ſufficiens eſt claritas ſeu radiorum quantitas propter turbam oculorum, aut non ſufficiens eorum vis in retinam propter retinæ ſenſibilitatem imminutam.

1. *Amblyopia crepuſcularis*; Græcis *hemeralopia*; Neotericis *Nyctalopia*; *Viſus diurnus* Boerhaave; Collect. Acad. Tom. I. pag. 507. L.

Ea eſt in qua viſio ad crepuſcularem lucem vel matutinam vel veſpertinam hebes eſt & confuſa, in eodem loco, ubi ætopes diſtincte vident.

Ætopes (vel ætopas) voco ab *aetos* aquila, & *optomai* video, eos qui aquilarum inſtar diſtincte vident proxima, remota, meridie & in crepuſculo, &c. uno verbo, viſus perfectos vel omnium minime imperfectos.

Gallinæ amblyopia crepuſculari laborant, unde non niſi magna luce, minuta quibus veſcuntur grana conſpiciunt, & ſic ad crepuſculum otioſæ dormiunt.

Hoc vitium eſt plane oppoſitum amblyopiæ meridianæ, qua noctuæ omnes laborant; quæ ſcilicet in media luce cœcutiunt, noctu vero diſtincte vident.

Hic morbus duobus ab hinc annis fuit in vicinia Monſpelii epidemicus, maxime in oppidis flumini cuidam vicinis, ut juxta flumen quod Suave, Somedrias, Sanctum Hyppolitum alluit, ubi, potiſſimum milites, noctu ſub dio excubias agentes in aere humido, & nebuloſo, hemeralopes evadebant.

Cum autem multiplex experientia docuerit eos ſanari, quibus per cathartica, emetica, diuretica, veſicatoria, & ſimilia, ſuperfluum ſerum e maſſa ſanguinea evacuabatur, præmiſſa una aut altera phlebotomia; veroſimillimum eſt hanc ſpeciem proceſſiſſe ex ſero ſuperfluo in maſſa ſanguinea, quod organa viſus ſpecialiter relaxabat; non certe difficile eſt conceptu quod ab aere humido & nebuloſo, autumnali tempore, perſpirabile ſerum in maſſa ſanguinis retineatur, ſicque exundet; nec cur per evacuantia ſuperius recenſita foras eliminetur, adeoque morbos ſic ſanetur; verum cur illud ſerum quædam organa viſus afficiat, potius quam organa auditus, tactus, aliave quæcumque, hoc intellectu arduum eſt. Interea ex principiis a me traditis in *diſſertatione de medicamentorum ſpecificorum actione*, cum quælibet corporis humani pars habeat craſim ſibi propriam, ut quælibet vervecis pars ſaporem ſuum delicatis palatis dignoſcendum, ita dantur humores milleni a ſe invicem quoad craſim diverſi, ob combinationes quas in diverſis partibus patiuntur : cum iterum non omnibus indiſcriminatim partibus adhæreant fartiter humores quilibet, ſed ille tantum agat humor in illam partem cui fortius adhæret, ſeu quocum ratione gravitatis ſpecificæ & figuræ molecularum majorem habet affinitatem, facile conceptu eſt, cur humor ſeroſus determinatæ craſis ex oculorum ambitu perſpirandus, ſi retentus ſit, fortius adhæreat retinæ quam aliis partibus.

Si in vaſe ſimul agitentur & miſceantur fruſtula panni, carnis, ligni, ſalis, cum aqua, oleo, hydrargyro, non ſingula fluida agent quælibet in ea corpora, ſed oleum panno adhærebit fortius, aqua ſal diſſolvet, aurum ab hydrargyro emollietur, minime attactum a ſale, &c. jam

jam vero cum actiones ejuſdem fluidi in diverſas partes ſint valde diverſæ, quippe hydrargyro vix lignum mutatur, nec aurum ab oleo; ſic fieri poteſt ut retinæ filamenta, quæ a propriis humoribus non relaxantur, ab hoc alieno fluido ſeroſo emolliantur; unde fiet ut minus ſenſibilis ſit impreſſioni objectorum.

Quod autem in retinam potius quam in alias oculi partes agat hæc cauſa relaxans, ſuadere videtur obſcuritas viſus, quæ hanc relaxationem ſequitur; quippe cum viſus obſcuritas ſit ex prædictis in ratione compoſita, ex inverſa ſenſibilitatis, & inverſa intenſitatis lucis conjunctim, evidens eſt poſita ſenſibilitate minori retinæ, fore ut obſcuritas ſit in magna luce exigua, & in mediocri, ut crepuſculari luce, magna; ita ut æger meridie ſat diſtincte videat, accedente veſpere confuſiſſima & obſcuriſſima fiet viſio; quippe debilitas lucis veſpertinæ tunc temporis concurrit cum minori retinæ ſenſibilitate ad obſcuritatem viſus augendam. In hoc affectu pupilla eſt magis dilatata quam in ætoptis; quippe ſi omnimoda foret inſenſibilitas retinæ, dilatatio ejus foret maxima, cum vero tantum ſit imminuta retinæ ſenſibilitas, abaucta eſt pupillæ dilatatio ſub meridiem; veſpere autem cum lux minuatur, iterum magis dilatatur pupilla; ſiquidem natura ea proportione pupillam dilatat, qua majori lucis quantitate indiget ut videat; cum autem indigeat in ratione inſenſibilitatis retinæ, & imminutionis lucis, dilatatio pupillæ utriuſque rationem ſequitur.

Alias ſpecies hujus vel potius varietates commemorant Auctores, in quibus alia phænomena, imo diverſa poſſunt eſſe, ut pupillæ anguſtia, retinæ rigiditas, & ſimilia; verum an accurate obſervatæ fuerint dubium eſt; & ſatius eſt eas omittere quam aſſignare.

Curatio ex dictis patet; omni ope enitendum eſt, ut tenſio priſtina retinæ reſtituatur, atque in hunc finem, ut ſerum in ea exſuperans per venas bibulas reducatur, & derivetur ad colatoria renum, inteſtinorum, cutis, ad ulcera veſicatoriis pones aures inuſta, concurrente victu exſiccante, diaphoretico; draſtica, emetica, in certis caſibus plus detrimenti poſſunt afferre quam emolumenti, cum nullum vitæ periculum ex hoc morbo immineat, ex emeticis vero, niſi robuſta & inertia ſubjecta, pituitoſa curentur, non raro metuendum ſit.

Hujus morbi varietatem annumerat *Boerhaave*, quæ pendet a pupillæ ſtrictura immobili, interea dum retina ſenſibilitate conſueta gaudet; in ſtatu ſano pupillæ apertura reſpondet reciproce ſenſibilitati retinæ, adeoque repugnat pupillam non dilatari eadem proportione qua luminis intenſitas decreſcit; verumtamen fieri poteſt ut pupillæ apertura, propter ſingularem uveæ inſenſibilitatem, non eam legem ſequatur, & tunc temporis vitium cui mederi opus eſt, ſeu principium proegumenum morbi eſt rigiditas uveæ, non vero hujus inſenſibilitas: quare vero hoc afferam ratio eſt, quia, teſtante *illuſtriſſimo Hallero*, ſi acu pungatur uvea, ut vidi in operatione cataractæ, & ut ipſe inſtituit in animalibus, ea minime movetur, unde facile inferre liceret hanc nullis aut rariſſimis filis nerveis ornatam eſſe. Huic autem ſpeciei nullum remedium novit *Boerhaave*, maxime ſi, ut fieri ſolet, ea uveæ rigiditas ſenibus accidat.

Quod autem addit ſummus ille Profeſſor de juvene Britanno, qui optime interdiu videbat quandiu ſol erat ſupra horiſontem, aſt ad ejus occaſum nebulas præ oculis videbat, poſt occaſum nihil omnino videbat, ne quidem in cubiculo candelis copioſis illuminato, nec ad lumen lunæ utcumque ſplendidæ, ad quod pupilla erat immobilis: hujus phænomeni ratio non eſt nexus aliquis inter lumen ſolis, ut *Boerhaave* cenſet, & oculi illius partes, nec vapor noctu aſcendens, ut *Briggſius* judicat; ſed eſt immanis differentia inter ſplendorem & activitatem luminis ſolaris, & vim luminis candelæ & lunæ: luminis ſolaris vis eſt ad vim luminis candelæ 16 pedes diſtantis, obſervante *D. Bouguer*, ut 11664 a 1: & ad lumen lunæ in plenilunio, ut 374000 ad 1, demonſtrante *D. Euler Mem. de l' Acad. de Berlin ann.* 1750. *pag.* 299. non mirum itaque ſi vis toties major ſufficeret ad ſuccutiendam retinam quam tanto minor non afficiebat.

2. *Amblyopia meridiana*; *Nyctalopia* Hippocratis Prædiction. L. 2. *Veſpertina acies* Fel. Plateri; *Viſus nocturnus* Boerhaave de morbis oculor. pagin. 161. Gallice *Nyctalopie*, *Vue de hibou*, *de chat*, *&c.*

Qui de die nihil cernunt, ſed veſperi & noctu ſatis acute vident, ait *Hippocrates*, illi *Nyctalopes* ſunt: duas hujus varietates recenſet *Boheraave*: 1a a nucleo cryſtallini opaco, pupilla tamen remanente mobili; hæc vero ſpecies fictitia mihi videtur: verum quidem eſt quod ſi interdiu pupilla coarctetur, neucleuſque cryſtallini ſit opacus; viſus erit obſcuriſſimus; & ſi veſpere pupilla dilatetur, &, juxta obſervationem *Boerhaave*, ejus diameter tripla diurnæ evadat, adeoque apertura noncupla prioris, tunc ſufficiens lux limbum cryſtallini penetrabit ad viſum clarum efficiendum; verum repugnat pupillam ita coarctari, etiam in luce meridiana, cum datur cataracta; quippe quo minus fluminis accipiunt cataractoſi, eo plus pupillam ſuam dilatant, docente quotidiana experientia, ergo hæc varietas fictitia videtur. 2a Varietas eſt quæ pendet a retinæ ſumma ſenſibilitate, qualis in ophthalmia interna datur, dum uvea ſolitam retinet mobilitatem, qualis eſt in pueris; quippe non ſecus ac in gravi opthalmia natura claudit ita accurate palpebras, ut ipſe æger, manus interventu, vix a ſe poſſit impetrare ut eas deducat, metu doloris quem lumen infert; non mirum ſi dum retina valde ſenſibilis eſt, ut in ophthalmia interna, nihil poſſit determinare naturam ad pupillam aperiendam; verum quidem eſt quod accurata pupillæ clauſura

ſura impoſſibilis ſit, etiam in ophthalmicis, & ſi vel parum illa pateat, minimus lucis radius in oculo ſenſibili ſufficiet ad viſum; unde ſi hæc ſpecies datur, certe rariſſima eſt, niſi accedat altera conditio quam multi equiſones, monente eos *Rich. Lovvero*, in equis obſervarunt; ſcilicet docent *Act. Londinenſis Societatis*, equos huic eſſe obnoxios, & ad marginem uveæ enaſci excreſcentias fungoſas, quæ omnino obturant pupillam, dum ſole lucente pupilla coarctatur, nequaquam vero impediunt ne noctu lux ſufficiens admittatur; quippe pupilla apud equos, ut apud feles, ita eſt dilatabilis, ut noctu diametrum corneæ obtineat; hujus vero curatio manum Chirurgi dexterrimi exigit: ſi vero *phlogoſis* ſit in oculo, curatur ut ophthalmia.

3. *Amblyopia diſſitorum*; *Myopia* vulgo; *Viſus juvenum* Plateri; Gallice *Vue courte*, *Myopie*. L. *Myopes* ſunt qui objecta paululum diſſita confuſe vident, ſed proxima diſtincte; dicitur *myopia* quaſi *viſus muris*.

Myopiæ valde obnoxii ſunt qui minuta tractant, ut Aurifabri, Horologiarii, Cælatores, Pictores in compendio, quibus cornea eſt valde convexa, ſeu reſpectu globi oculi eſt pars multo minoris ſphæræ.

Cauſa vero hujus eſt adunatio radiorum lucis, antequam ad retinam devenerint, ſeu radiorum coitus pone cryſtallinum.

Ideo autem pone cryſtallinum coeunt antequam ad retinam pervenerint; 1. vel quia vis refractiva aquei & cryſtallini major eſt; 2. vel quia cornea & externa facies cryſtallini nimis convexa eſt; vel 3. quia retina a cryſtallino remotior; vel 4. quia objectum eſt nimis diſſitum; vel 5. quia pupilla eſt nimis patula, & ut rectius loquar, myopia eſt in ratione compoſita ex his conditionibus, ſcilicet vis refractivæ aquei & cryſtallini, diſtantiæ cryſtallini & corneæ a retina, diſtantiæ objectorum, & demum aperturæ pupillæ.

1. Cæteris paribus eo citius adunantur radii, quo vis refractiva corporum pellucidorum oculi major eſt; ſed vis refractiva eſt in ratione differentiæ denſitatis & oleoſitatis mediorum: ergo in eadem ratione creſcit promptior radiorum adunatio, ſeu myopia; poſita eadem mediorum oleoſitate, vis refractiva eſt ut denſitas aquei, dum fit viſus in aere; ſupponamus v. g. cryſtallinum & aqueum adipiſci denſitatem vitri, quoniam ratio refractionis ex aere in vitrum, eſt ut 3 ad 2; dum ex aere in aquam, eſt ut 4 ad 3: demonſtrant Dioptrici focum in primo caſu diſtare duplo minus a ſuperficie refringente quam in altero: ergo ſi denſitas cryſtallini, aquei, aut etiam vitrei creſcat, vis refractiva major erit, proindeque myops evadet homo intra aerem degens, qui intra aquam diſſita diſtincte videret.

2. Radii paralleli inter ſe, & omnes qui ex objectis remotiſſimis procedunt, ſi incidant in corneam magis convexam, obliquius incidunt: angulus itaque incidentiæ radiorum cum perpendiculari e centro corneæ ad corneam ducta major eſt; ſed angulus refractionis eſt ſemper in ratione conſtanti ad angulum incidentiæ; ergo angulus refractionis erit major: ſed quo major eſt ſinus anguli refractionis, eo citius cum axi optico adunantur radii: ergo quo magis convexa fuerit cornea, eo radii ab objectis diſſitis promanantes citius pone cryſtallinum unientur, unde myopia; quod de corneæ convexitate dico, de convexitate cryſtallini dictum ſit, & myopia creſcet in ratione convexitatis tum corneæ, tum cryſtallini; ita ut licet cornea non ſit ſolito convexior, ſufficit ut alterutra, vel utraque cryſtallini ſuperficies ſit magis ſolito convexa, ut myopia detur.

3. Quo retina eſt a cryſtallino & a cornea remotior, eo longius a retina, & proximius cryſtallino fit radiorum adunatio, licet vis refractiva, & convexitas partium oculi ſint eædem; in ſtatu vero perfecto tam affabre ſunt proportionata, & accurate ad leges ſublimioris Geometriæ compoſita hæc organa, ut ne milleſima lineæ parte retina ſit remotior a cryſtallino, in uno quam in altero homine; verum ſi quavis de cauſa mutetur illa proportio, aut diſtantia relativa creſcat, tunc fiet mxopia.

Hoc autem multiplici modo fieri poteſt; 1. quidem ſi ligamentum ciliare contrahatur, adeoque corneæ ligamentum coarctet; inde enim oculus ovalis fiet, qui prius ſphæricus, & cornea magis convexa; verum hoc fieri vix concipitur, cum ligamentum ciliare minime muſculoſum ſit.

2. Si muſculi obliqui ſimul agant, & veluti faſcia globum oculi comprimant; inde enim oculi figuram ovalem evaſuram exiſtimant multi, quæ ſphærica eſt excepta prominentia corneæ.

3. Obſervare eſt etiam ab exoſtoſi laterum orbitæ, aut alio tumore laterali preſſionem illam fieri poſſe.

4. Quo objecta ſunt magis diſtantia, eo radii ab illis promanantes, & in oculum incidentes magis ad parallelifmum accedunt; ſed radii paralleli cum axi optico citius uniuntur, quam divergentes, quod experimento facillimo quiſque probare poteſt; ſi enim candelam nunc admoveat ad lentem vitream, nunc ab ea removeat, is videbit focum radiorum pone lentem recedere qua proportione candela accedit, & accedere qua recedit. Inde autem facile intelligitur cur myopes confuſe videant objecta diſſita, diſtincte vero proxima, ſeu cur ea amblyopia ſit relativa ad diſtantiam objectorum. Cum etenim focus incidat ante retinam, tunc punctum *A* objecti non depingetur ſolum in punto correſpondenti *A* retinæ, ſed ſimul per radios ſocios divaricatos in ſingulis punctis maculæ, & ſic unum in pluribus locis videtur; & pariter puncta ejuſdem maculæ recipiunt radios ab aliis objecti punctis procedentes; ergo & diverſa objecti puncta in eodem imaginis puncto repræſentantur, unde confuſio; aut objecti

ad oculum accedentis focus incidit tandem in retinam, & tunc omnes radii ab uno objecti puncto promonantes in unum imaginis punctum incidunt, quolibet objecti punctum diverſum in diverſis retinæ punctis pingitur, unde viſus diſtinctus.

5. Denique multis experimentis compertum hubeo, quod in lente convexa, prout apertura pupillæ, vel, ut loqui amant Aſtronomi, diaphragmatis vitrum tegentis, major eſt, eo focus lenti proximior eſt, & deſcreſcente pupillæ apertura, focus remotior eſt, ita ut decreſcente illa apertura ſecundum progreſſionem duplam, foci diſtantia creſcant in ſingulis terminis una circiter vigeſima ſui parte; itaque ſi pupilla fuerit ſubdupla prioris diſtantia foci, ſit una vigeſima parte minor; ſi ſubquadrupula, una decima; ſuboctupla, una ſeptima circiter: ſi ſupſexdecupla, una quinta parte, &c. Ergo cum pupillæ diameter, juxta aſſertum *Boerhaave*, triplo quandoque major ſe ipſa evadat, poteſt focus una decima parte removeri, adeoque efficere ut viſus ſit diſtinctus, quæ proprietas mirabilis ante *La Hire* omnium hominum ingenia incaſſum torſerat: quare vero focus recedat coarctata pupilla, & dilatata accedat ad corneam, illud pendet ex eo quod radii in limbum cryſtallini incidentes, dum pupilla dilatatur, citius coeunt in axe optico. utpote magis obliqui, quam radii paralleli qui ſoli admittuntur, dum pupilla coarctata eſt, ut docent Dioptrici.

Indicatio curatoria, alia *palliativa* alia *radicalis*; palliativa cauſam morbi reſpicit, radicalis principium. Quodcumque ſit principium ſæpius ignotum, cauſa eſt radiorum, antequam retinam attingant, adunatio. Remedium itaque eſt retardare illam adunationem, uſquequo radii retinam attingant. Docet autem experientia, & dioptrica demonſtrat, admoto oculis perſpicillo plano concavo, vel utrinque concavo, radios ab objectis diſſitis procedentes, proindeque ſibi mutuo parallelos, incidere in oculum a ſe mutuo divergentes; atqui nunc temporis incidunt eodem modo ac ſi ab objecto proximo promanarent, in quo caſu, docente experientia, focus recedit a lente; ergo ſi proportionatæ concavitatis perſpicilla ad debitam ab oculo diſtantiam adhibeantur, objecti remoti radii in oculum illapſi unientur in ipſa retina, ſeu objectum diſſitum diſtincte videbitur.

Principium myopiæ proegumenum eſt; 1. vel convexitas corneæ, vel convexitas alterutrius, vel utriuſque ſuperficiei cryſtallini, quæ poſtrema vitia nulla ſui ſigna diſtincta præbent; convexitas vero corneæ, præterquam quod ſæpe confunditur cum oculi prominentia, non eſt ſignum certum, quandiu ignoratur ſitus reſpectivus retinæ; ignoratur vero omnimode: ergo ex illis principiis nulla certa indicatio deſumi poteſt, nec proinde certum adhiberi remedium; ut enim poſſibile tantum eſt morbum ex his principiis dependere, poſſibile pariter eſt ut pendeat ab aliis; quæ diverſa, imo quandoque oppoſita, remedia exigunt; ergo in hiſce tenebris, cum ſit periculum nocendi æquale ſpei juvandi, ſatius eſt nullum remedium adhibere ab hoc principio indicatum.

Alterum principium proegumenum myopiæ eſt contractio ſpaſmodica, vel etiam contractura muſculorum obliquorum oculi, imo juxta quoſdam ipſorum rectorum, quos alii aliquorum antagoniſtas ſupponunt; verum merito dubitatur an myopia conſtans a tali principio, & an ab altero ex hiſce pendant: fotus vero emollientes, anodyni vix quidquam præſtant; ergo unica ſpes eſt in remedio prophylactico: idem dictum eſto de opinione *illuſtr. De Chales*, *Pembertoni*, *Porterfieldii*, & aliorum. Si principia ab his aſſignata exigant emollientia, laxantia, aliunde metus eſt ne hiſce medicamentis, ſi quid præſtent, ipſa retina relaxetur, adeoque viſus inde hebetior evadat; ergo ſatius eſt ab his abſtinere.

Curatio individualis exigit, 1. ut gradus morbi accurate cognitus ſit; 2. ut perſpicillum debitæ concavitatis inveniatur huic congruum: ſolvenda itaque ſunt hæc duo problemata, antequam myopi prodeſſe poſſimus, nec unquam profuiſſet ipſi ars medica, niſi opem tuliſſet dioptrica.

Determinare gradum myopiæ in dato homine.

Quoniam diſtantia viſionis diſtinctæ apud homines, qui minuta objecta, ut characteres reſpiciunt, eſt circiter octo pollicum; eo major eſt myopia, quo pauciores ſunt pollices, ad quos myops legere conſuevit; ita ut ſi legat ad unum pollicem, alter ad duos, prior myops habeat viſum breviorem ſeptem pollicibus, & ſic deinceps.

Sed ut diſtantia viſus diſtincti accuratius in myope determinetur, prætendat alterutri oculo chartam duobus foraminibus, ex acicula factis, pertuſam, quæ foraminula non diſtent invicem diametro ſuæ pupillæ, & trans illa foramina punctum nigrum parieti albo inſcriptum reſpiciat, chartam, oculumque ipſi conjunctum admovendo, vel removendo uſquequo unicum punctum nigrum videat, non geminum; hæc diſtantia in pollicibus lineiſque ſumatur; hæc eſt menſura viſus diſtincti in dato myope, v. g. trium pollicum, ſi fides ſit *La Hire*.

Determinare diametrum concavitatis perſpicilli plano-concavi, vel utrinque æqualiter concavi pro myope dato.

Reſolutio. Quæratur per experientiam dati myopis quanto intervallo debeat diſtare objectum, v. g. liber, ob oculo, ut ſine incommodo diſtincte liber legi poſſit ab ipſo. Hæc ipſa diſtantia erit diameter perſpicilli plano concavi, vel ſemidiameter utrinque concavi oculo myopis applicandi.

Quoniam enim objecta remota radiant per radios parallelos, ſi perſpicillum fuerit plano concavum, focus virtualis radiorum refractorum diſtat ab eo, intervallo diametri concavitatis. Si

vero

vero fuerit utrinque concavum, idem focus ſemidiametri concavitatis intervallo diſtat a perſpicillo. Enimvero in priori caſu diſtantia objecti a myope diſtincte videndi, diametro ejuſdem æqualis eſt: ergo objectum remotum in caſu priori diſtincte videtur per perſpicillum plano concavum, in poſteriore autem per utrinque con cavum.

Objecta remota per radios ad ſenſum parallelos, vicina per divergentes in oculum radiant, Myopes vicina diſtincte, remota non niſi confuſe vident, iidem non vident diſtincte niſi per radios divergentes, confuſe per parallelos. Quare cum lentes tam plano-concavæ quam utrinque concavæ radios parallelos per refractionem efficiant divergentes; ut perinde ſit ac ſi ab objecto vicino venirent, myopes per cava perſpicilla objecta remota diſtincte videre poſſunt; medetur itaque perſpicillum hujuſmodi morbo; ergo myopius conveniunt perſpicilla concava, vulgo bicava.

Magis myopi, ſeu illis qui non diſtincte vident, niſi ad minorem diſtantiam, conveniunt perſpicilla minoris diametri, & minus myopi perſpicilla majoris diametri; perſpicilla enim minoris diametri radios parallelos, adeoque ab objecto remoto advenientes efficiunt magis divergentes, quam quæ ſunt majoris diametri. Quamobrem cum magis myops ad minorem diſtantiam objecta diſtincte videat, adeoque per radios magis divergentes cernat, perſpicilla diametri minoris conveniunt magis myopi; per vitra concava objecta minora videntur, quam oculo nudo, cum radii in oculum incidentes minorem angulum efficiant, quam qui e vitro refringuntur ad latera: ergo myops ope perſpicilli concavi objectum minus videbit, & quo magis perſpicillum removebitur ab oculo, vel oculus a perſpicillo, eo minora videbit objecta. *VVolf. Dioptric.* 293.

Ut autem inveniatur ſemidiameter perſcilli dati, ſeu ut eligatur perſpicillum concavo-concavum dato myopi conveniens, illud luci ſolari in loco aliunde obſcuro obvertatur, & per reflexionem foci diſtantia invenietur. Specillum utrinque æqualiter concavum majoris ſphæræ, v. g. ſemidiametri quinque pollicum, æquivalet ſpecillo plano concavo ſphæræ duplo minoris, nempe diametri quinque pollicum.

Symptomata myopie, licet morbus ſimpliciſſimus videatur, ſunt multa, ita ut ex geſtu, vultu, ſcriptura, myopes fere cognoſcatur; ſic myopes non ſolum quod legunt veluti naſo admovent, ſed etiam limis oculis ſpectant, & unico oculo, ſi proximior ſit charta; ſic characteribus minutis gaudent tum ſcribendo, tum legendo, ne caput ad proſequendas lineas continuo moveant, ſic exigua luce indigent, pupilla enim apud eos eſt patula: viſio illorum eſt tenebricoſa, ſeu confuſa in perſpiciendis objectis ultra pedem diſſitis, quæ cum ſint multo numeroſiora quam vicina, ideo aſſueſcit pupilla huic dilatationi a qua non poteſt deſueſcere. Si myopes per foraminulum chartæ reſpiciant, illi diſtinctius vident objecta remota; idem fere commodum præſtat palpebrarum conniventia, unde ut objecta diſſita cernant, palpebris connivent, non ſine notabili faciei diſtortione. Præterea myopes ſecum alloquentes non reſpiciunt, & fruſtra reſpicerent, cum non poſſint ex alloquentis oculis, facie, nutu ejus dicta melius capere, ut ætoptæ ſolent; at quod ex hoc deeſt intellectui, vindicatur majori attentione, oculis demiſſis; quia circumſtantia non vident, in obvia non viſa incurrentes ſe lædunt; ſæpius etiam objecta multiplicata vident, ut videbimus dum de ſuffuſione; noctu dum candelas remotas reſpiciunt, magnam flammam circularem, non conicam, videre ſibi videntur, & alia quam multa a myope erudito *De Chales* recenſita.

Verum inter illa ſymptomata unum eſt optimum ſignum ad judicandum de myopia; cum etenim per geminum chartæ foramen candelæ flammam geminam reſpicit homo, ſi digitus dextro oculo admoveatur, & dextra imago flammæ evaneſcat, homo myopos eſt; ſi vero ſiniſtra, presbyta eſt.

4. *Amblyopia proximorum; Presbytia* aut *Presbyopia* vulgo, a Græco *Presbys* ſenex, ſeu *viſus ſenilis* Latinorum; Gallice, *Vue longue*; L.

Eſt illa ſpecies viſus qua proxima confuſe, remota vero diſtinctius vident.

Sic mulieres presbytæ ut filum per acum trajiciant, acum & filium ab oculis longe removent; ſenes etiam libros removent ab oculis ultra octo pollices ut diſtinctius legant.

Hujus theoria ex præcedenti facilis eſt; cauſa eſt ſerior radiorum ab objectis proximis advenientium adunatio quæ fit ultra retinam.

Principia ſunt; 1. corneæ & utriuſque cryſtallini faciei, vel alterutrius minor convexitas, ita ut illarum curvatura ſit portio majoris ſphæræ; 2. nimia diſtantia corneæ, vel cryſtallini, vel utriuſque a retina; 3. vis refractiva corporum pellucidorum oculi ſolito minor; 4. objectorum nimia proximitas; 5. pupilæ anguſtia quam Græci *phthiſim* vocant.

Singulorum enim & a fortiori omnium conjunctim horum principiorum concurſu fit, ut radii ex objectis emanantes proximis tardius adunentur, & focum ultra retinam exerant, unde viſus diſtinctus eſſe non poteſt, quippæ pyramis luminoſa reſecatur a retina, radiis nondum in apicem coni coarctatis; ergo quodlibet objecti punctum dipingit maculam in retina non ſecus ac apud myopes, eo ſolo diſcrimine quod macula ſit a radiis noadum coalitis, & apud myopes jam coalitis & iterum expanſis.

Magis presbytæ ad trium pedum diſtantiam minuta objecta diſtincte vident, dum proximiora confuſe: minus presbytæ ad pedis diſtantiam libros legendos removent, aut ſaltem ultra octo pollices. Si ultra diſtantiam ſui viſus diſtincti ſint poſita objecta, ea presbytæ non diſtinguunt; quia non ſufficit ad objecta diſtincte videnda, ut radii ex illis emiſſi exacte uniantur in retina,

na, quod apud presbytas accidit objectis etiam valde remotis, ſed requiritur ut quantitas radiorum ex objecto promanantium ſit tanto major, quo retinæ ſenſibilitas minor eſt; verum apud ſenes retinæ ſenſibilitas paulo minor eſt quam apud juvenes, & ſi objecta ſint ulterius diſſita, minorem radiorum numerum dimittunt in oculum, ergo non ſufficientem ad viſionem claram. Radii qui ex objectis in datam ſuperficiem irradiant, eo pauciores ſunt, quo diſtantiæ objecti quadratum majus eſt. Sic a duobus tribuſve pedibus, quater, novies pauciores emittuntur quam ab uno pede. Sic a quatuor pedibus idem objectum mittit fere dimidio minorem radiorum numerum, quam a tribus pedibus diſtantiæ.

Si presbyopiæ principium fuerit pupillæ anguſtia, quod frequens eſt, eo minorem radiorum copiam ab objectis æccipiunt, quo quadratum diametri pupillæ minus eſt; ita ut ſi diameter pupillæ ſit duplo minor & ſimul diſtantia objecti duplo major, numerus radiorum ingredientium pupillam fit ſexdecies minor. Coguntur ideo objecta ad certam diſtantiam, non ultra, removere, ne viſio obſcurior evadat; non citra, ne radii magis ultra retinam coeant, adeoque confuſius videant. Presbytæ ſiquidem vident tantum per radicos parallelos aut convergentes in corneam immiſſos, minime per divergentes; verum quo objectum proximius eſt oculo, eo magis fiunt divergentes radii ſimul ac copioſi, ex eo quod radi ab objectis proximis copioſius intrent oculum quam a remotis: non ideo, ſaltem in eadem proportione, creſcit claritas imaginis, quippe qua proportione objectum proximius eſt, ea imago per retinæ fornicem diffuſa amplior evadit; ergo eo ſunt plures partes illuminandæ; verum non exinde ſingula puncta magis illuminantur; interea ex eo quod objectum ſit proximius, magis ultra retinam removetur focus, ergo magis confuſa evadit viſio.

Presbytæ itaque ut diſtincte videant objecta indigent magna luce, e contra myopes exigua luce indigent ut legant; presbytæ ſiquidem habent retinam magis rigidam ab ætate, pupillam anguſtiorem, objecta remotiora, quæ omnia viſionis claritatem minuunt; ergo illi defectus, majori objecti ſplendore, aut illuminatione, debent compenſari.

Si presbytæ aliquod objectum valde lucidum, v. g. flammam candelæ, trans foramen charta inſpiciant, illud ipſis videbitur adauctum, veluti capilitio radians & ſubrotundum: etenim illud objectum repræſentatur in retina per maculam ampliorem quam foret imago, ſi focus caderet præciſe in retinam; ergo debet objectum ampliarum videri; præterea ut objecta ſplendentia, v. g. alba, in fundo obſcuro ampliora videntur quam nigra in fundo albo, ut docet experientia; cum objectum ſupponatur ſplendidum, & oculus ſit camera obſcura, ea iterum ratione ampliatum videbitur.

Jam vero ex radiis objectum illud delineantibus, illi qui ad limbum cryſtallini incidunt, paulo minus remotum habent focum, quam qui axi optico ſunt paralleli; ergo paulo vividius objectum in medio maculæ dilineant, cæteri proinde confuſius videntur, adeoque veluti coronam dilutiorem referunt, qua objectum circumdatur.

Curatio. Presbytis conveniunt perſpicilla concava; presbytæ enim remota diſtincte, vicina confuſe vident; quamobrem cum lentes convexæ radios a puncto vicino advenientes ita refringant, ac ſi epuncto longinquo emanarent, presbytis ſpecilla convexa conveniunt. Pari vero ratione magis presbytas juvant perſpicilla magis convexa, ſeu quorum convexitas eſt portio minoris ſphæræ.

Presbytæ individuo invenire perſpicillum conveniens, ſeu diametrum convexitatis perſpicilli ipſi convenientis. Inquiratur diſtantia ad quem presbyta individuus objectum, v. g. characteres libri, abſque defatigatione legere aut diſtincte videre conſuevit; ſit ea, v. g. viginti quatuor pollicum, diſtantia vero vulgaris ad quam ætoptæ diſtincte vident, ſed presbytæ confuſe, ſit octo pollicum; differentia harum diſtantiarum eſt ſexdecim pollicum; inſtituatur proportio ut 16 ad 8 ita eadem diſtantia octo ad quartum terminum, qui erit quatuor pollicum, & ille quartus terminus additus diſtantiæ viſionis diſtinctæ ætoptarum, ſeu 8 facit 12, quod ſignificat perſpicillum presbytæ conveniens illud eſſe eligendum utrinque æqualiter convexum cujus ſemidiameter ſit duodecim, vel plano-concavum, cujus diameter ſit 12 pollicum.

Etenim ſi presbytæ diſtincte videre poteſt objectum octo pollices diſtans, ita inflectendus eſt radius vi refractionis in perſpicillo, ac ſi e viginti quatuor pollicum diſtantia procederet, qui terminus eſt ſuæ viſionis diſtinctæ; ergo (ex *Dioptr. VVolf.* 493.) convenit huic presbytæ perſpicillum utrinque convexum, cujus ſemidiameter ſit duodecim pollicum, quo ut par eſt inflectentur radii; ſi quis fuerit magis presbyta, ſeu non videat diſtincte, niſi ad majorem diſtantiam, v. g. tre pedes, illi conveniunt perſpicilla minoris diametri, v. g. decem pollicum & trium linearum, ſi plano-convexum; aut ſemidiametri ſi biconvexum.

Si vero, ut quandoque accidit, presbyopia a vitio conſpicuo oculi, eoque recenti ortum ducat, tunc auxili etiam ad curationem radicalem ex præcedenti theoria poſſunt indicari.

5. *Amblyopia luſcorum. Luſcioſitas, vel Luſcitas Boerhaave*, Gallice *Vue louche*.

Luſci dicuntur qui objecta e directo oculis obverſa confuſe, oblique vero oculis oblata diſtincte vident.

In praxi confunditur vulgo *luſcitas* cum *ſtrabiſmo*; aſt ſtrabones uno oculo vident diſtincte objectum e directo oculis oblatum; luſci vero ad alterutrum latus inclinant faciem & oculum ipſum, quo reſpiciunt, ut objectum diſtinctius

ctius videant; *viſus* dicitur *rectus*, cum linea ab objecto in faciem reſpicientis protenſa, eſt perpendicularis plano ambas pupillas conjungenti, ſecus *viſus* eſt *obliquus*; objectum viſuri ſemper faciem ita verſus illud convertimus, ut viſus ſit rectus, ſimulque oculos ambos ita dirigimus, ut incidant axes optici in medium objecti. Luſcus vero dum objectum reſpicit quod eſt v. g. ad dextram, oculum & faciem convertit ad ſiniſtram. Strabo oculum quidem unum & faciem convertit ad objectum quod intuetur, ſed non alterum oculum, qui huc vel illuc vagatur.

Viſus rectus eſt clarior luſco, quia in viſu recto major ingreditur pupillam radiorum numerus quam in viſu obliquo, ut patet ex Geometria. Nec non eſt diſtinctior viſus rectus, quia facilius per radios uveæ perpendiculares judicabitur de objecti diſtantia & magnitudine, quam per obliquos ut *P. de Chales* geometrice demonſtrat *Optic. prop.* 2. adde quod in ſtatu ſano polus opticus, ſeu locus retinæ directe pupillæ oppoſitus, gaudet pluribus filis nerveis, & ſenſu exquiſitiori quam ejus latera, & demum radii oblique in pupillam illapſi focum habent magis diffuſum in lateribus retinæ, quam qui in polum opticum recte perveniunt.

Inde fit ut librum legendo, oculis quæque vocabula percurramus; diſtinctius enim videmus quæ ſunt e directo oculis oblata, confuſius vero quæ oblique poſita.

Luſcitas ergo accidit vel 1. quia oblique poſita eſt pupilla, ita ut radios obliquos plures accipiat quam directos, 2. vel quia alterata eſt convexitas corneæ, aut ejus pelluciditas; ita ut radii plures e latere alterutro admittantur, quam ſi directe accederent, 3. vel quia oblique locatus eſt cryſtallinus, ejuſque axis non idem eſt cum axi oculi, 4. vel demum quia polus ſenſibilitate nativa deſtitutus eſt, unde cogimur aliorſum dirigere viſum, ut acutius cernamus.

Hinc principiis luſcitatis originem præbent quandoque anchyloblepharum, ſeu palpebrarum partialis adhæſio, ſynechia ac tranſverſa pupillæ poſito, quibus ſola Chirurgia mederi poteſt; ſtrabiſmi variæ ſpecies ſæpe cum luſcitate cominantur; ſi a leucomate, pupillæ partem tegente, a panno vel pterygio, corneam hinc vel inde opacante, fiat, auxilia his affectibus propria ſunt adhibenda.

Si luſcitas a ſtrabiſmo pendeat, utendum eſt vel 1. perſpicillis quorum vitria inæqualem habeant latitudinem; vitrum anguſtius oculo ſtraboni eſt offerendum. 2. Si ſtrabiſmus pendeat ex eo quod alteruter oculus ſit debilior, vitrum fortius refringens oculo debili reſpondeat. 3. Si a muſculorum vitio conſpicilla vulgo dicta *Beſicles*, *maſques à louchette*, ſunt uſurpanda.

6. *Ambloyopia abſoluta*; *Ambloyoſmos* Hippocratis; *Amblytes* Aretæi; *Viſus obtuſus* Boerhaave, pagin. 171: *viſus confuſus* ejuſdem pagin. 179 Gallice *Vue baſſe*, *foibleſſe de vue*, *mauvaiſe vue*.

Myopes, Presbytæ, cæterique Amblyopes ſupra memorati; in quadam objecti diſtantia vel poſitura diſtincte vident, & eorum viſus non eſt niſi relative ad alias diſtantias, horas, poſituras confuſus, iſta vero ſpecies abſolutam, in quovis loco, tempore, ſitu, viſus hebetudinem importat. Myopes, presbytæ. &c. cum acute cernant perſpicillis tuto carere poſſunt, ſed amblyopes abſoluti non poſſunt.

Pendere videtur a retinæ minori ſenſibilitate, qualis fere omnibus hominibus poſt quinquageſimum annum accidit ac ſeneſcendo increſcit, maxime illis qui minuta opera tractant, noctu ſcribunt, oculi ſuis abutuntur. Illis horopter ſeu terminus viſionis diſtinctæ in dies decurtatur, duobus, tribuſve pollicibus intra quolibet decenium, illis objecta attente conſiderata confuſa apparent, characteres librorum duplicari, moveri, decuſſari videntur; oculi defatigati identidem fricantur, clauduntur; objecta ab oculis removentur ut in presbytia, maxime ſi operationem cataractæ paſſi fuerint ægri. Pupilla, ſeu ut rectius loquar, uvea vix mobilis eſt, facto a tenebris ad lucem tranſitu ſubitaneo; quod ſignum eſt immuniti retinæ ſenſus.

In hoc morbo, quem plebs repetitis phlebotomiis, mulieres, frequenti puerperio, pauci vero ætati ingraveſcenti tribuunt, vana a variis proponuntur remedia, ſibi invicem contraria; alii enim ocularii Medici ſpirituoſa reſolventia laudant, alii meram aquam frigidulam extollunt, & ab ſpirituoſis retinam ulterius exſiccari contendunt. Uſus vero perſpicillorum, nemine contradicente, neceſſarius eſt. Perſpicilla vero utrinque convexa ſeu biconvexa conveniunt, cum enim horum ope collecti radii fortius retinam afficiant, inde claritas viſui reſtituitus, & cum ea diſtinctio, quæ ſola commoda a perſpicillis ſunt expectanda.

Potiſſimæ regulæ in eligendis perſpecillis ſunt. 1. Ut vitra ſint ad uniformem curvaturam elaborata, pura, perpolita. 2. Ut focum amblyopi convenientem habeant. Quæ focum habent breviorem *ſeniora*, quæ longiorem *juniora* dicuntur, quæ longiſſimum ut 4r, 5e, 5x pedum, *conſerva*: quæ vero breviſſimum ut 4 r, 3 pollicum, *cataracta*, Gallice *loupes*, *biloupes* nominantur.

Focus ſeu diſtantia ad quam radii poſt duplicem refractionem uniuntur in biconvexis eſt ſemidiameter convexitatis. Detegitur autem ſi vitrum foramini pollicari cameræ obſcuræ applicetur, & charta excipiatur imago objectorum; ubi imago fuerit diſtinctiſſima, ibi focus eſt. Inde ad vitrum diſtantia pedibus, pollicibus, lineis expreſſa, vulgo dicitur *focus*, rectius *diſtantia foci*.

Horopter, ſeu terminus viſionis diſtinctæ, eſt minima diſtantia ab oculo ad objectum ubi diſtincte videtur: ea diſtantia eo major eſt, quo

quo objectum majus & lumen intenſius. Vulgo horopter ſumitur pro diſtantia aſſueta inter oculum & characteres quos ſcribere ſolemus, & ea apud ætoptas eſt circiter octo pollicum; ſed horopter pro majoribus objectis, ut hominum facie diſtinguenda, eſt aliquot pedum.

Qui aſſueſcunt perſpicillis ſenioribus; ſeu brevioris foci, illi quolibet decennio coguntur ſenſim ſeniora adhibere, quod valde incommodum eſt, quippe viſus tanto magis decurtatur; ſcilicet qui conſervis utuntur v. g. ſex pedum, illi optime legunt in diſtantiis inter octo pollices, & ſex pedes mediis; qui vero utuntur perſpicillis ſex pollicum, illi ultra ſex pollices poſitos characteres diſtinguere nequeunt, niſi multo majores.

Hinc emanat ſummi momenti regula, ut ſcilicet perſpicilla juniora primum adhibeamus, ſeu conſervas, & non niſi coacti ac ſenſim ad ſeniora tranſeamus. Perſpicillis nondum aſſueti debent plura experiri, & illi uti, 1. quæ objecta clara & diſtincta exhibent, non vero quæ ea ſenſibiliter adaugent, ſi biconvexa, vel minuunt, ſi bicava, myopibus neceſſaria, 2. quæ viſum minime defatigant.

Præter perſpicilla, vel *naſalia*, quæ commodiora; vel *manualia* (*monocles* dicta) ambliopes utiliter adhibent *tubos Hollandicos*, vulgo *Lunettes d'Opera*, ex objectivo biconvexo, & oculari bicavo minoris diametri confecta, ſed tubus ſit brevior pro myope, longior pro presbyta; omnes æqualiter oculi ab hiſce tubis juvantur, cum objecta clariora, diſtinctiora exhibeant.

7. *Ambyopia hydrophthamica*; *Hydrophthalmia*; *Mydriaſis* quibuſdam; *Hydropiſie de l'œil*; L.

Eſt ea quæ cum oculi ſolito majori protuberantia conjungitur. Initio viſus eſt myopos, ſeu objecta proxima ſatis bene videntur, confuſe vero remota; in progreſſu vero morbi omnia obſcure cernuntur.

Volumen oculi majus, turgida tenſio, corneæ prominentia, iris profundius latet, pupilla eſt immobilis, aliquando amplior, aliquando vero anguſtior; viſus initio bonus aut myops, deinde obſcurior, ut in amblyopia abſoluta; ſæpe cornea obnubilatur, aqueus humor turbatur; accedit quibuſdam dolor perpetuus, tenſivus circa frontem cum hemicrania ejuſdem lateris, ſtupore dimidiæ partis faciei, ejuſque empyſemate, concurrunt etiam odontalgia, agrypnia, exophthalmia, epiphora, ectropium.

Si moles vitrei tantum increverit, vitreum in limbo cryſtallini extuberat, & ſtrabiſmum errantem facit, viſus imminuitur, bulbus induratur obtuſe dolet, accidit ſæpe ſynchyſis, ſeu confuſio omnium contentorum in oculo, ſed pupilla minus eſt profunda, quam ſi aqueus humor exſuperet.

Principium eſt major affluxus humoris æquei, vel vitrei, quam eſt reſorptio, & corneæ, ac ſcleroticæ contractilitas.

Indicationes curativæ ſunt, 1. ut fluidi congeſtio avertatur veſicatoriis, ſetaceis, catharticis, diureticis; humor mature foras educantur paracenteſi oculi, acu in corneam, vel albugineam immiſſa. 2. Bulbi contractilitas augenda tonicis, ſacculis aromaticis.

Accedit hic morbus melancholicis, a ſuppreſſa quadam evacuatione, gravidis etiam, & aliquot menſes durat, dein ſæpe ſponte ſanatur.

Diſtinguitur ab exophthalmia, de qua vide *ophthalmiam*.

IV. AMAUROSIS; *Gutta ſerena* Arabym; *Cataracta nigra* Germanorum; *Offuſcatio* Cornarii in Aetium; *Cœcitas* Moroni Director. *Ambloyopia* Rumphii, Compend. Medic. *Goutte ſereine*.

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt viſus ſuppreſſio, & pupillæ immobilitas ſine ſenſibili oculorum opacitate.

Dicitur ab *Amauros*, obſcurus; *Gutta*, quia a deſtillatione lymphæ oriri putabant; *ſerena*, quia non obnubilat oculum, ut cataracta, & ſæpe caligo.

Ab amblyopia abſoluta differt per integram viſus ſuppreſſionem, ſi viſus nullatenus revocari poſſit, *abolitus* merito dicitur, ſecus, *ſuppreſſus*.

In amblyopia abſoluta & caligine æger ſaltem lucem a tenebris diſcernit, non in amauroſi inveterata.

Amauroſis principium eſt in cerebro ad thalamos nervorum opticorum, in horum nervorum tractu, vel in tota retina; deeſt itaque ſenſibilitas in oculo; in cataracta præpeditur lucis ingreſſus in oculum.

Amauroſis eſt accidens ſyncopes, & comatum, ex eo quod anima, periculo cordis, aut cerebri graviter commota, non percipit lucis impreſſiones: in aliis caſibus principium amauroſeos eſt nervorum opticorum immeabilitas, ſive in tota retina, ſive in tractu nervus ſit obſtructus, compreſſus, reſectus, &c.

Si oculus ſanus claudatur, & cœcus luci objiciatur, pupilla iſtius nedum conſtringatur, quandoque dilatatur, & hæc eſt ſola mobilitas, quæ ſupereſt, atque amauroſim perfectam indicat.

Quo minor eſt mobilitas pupillæ in amauroſi, eo major eſt viſus imminutio, ita ut ſi ad lucem ſuperſit quarta tertiave pars motus pupillæ, quarta vel tertia pars viſus ſuperſit.

1. *Amauroſis traumatica*, vide Ant. Maitrejan; L. *A vulnere oculi* Hildani, obſ. 17, 18 centur. 5; *A commotione capitis* Hildan. centur. 5 obſ. 8, Schenckii, obſ. pag. 169; *Ex bombardæ exploſione* Schenckii, pag. 168; *Ex vulnere capitis* Marcell. Donat. Hiſt. Mirab. l. 2. pagin. 76.

Vel ſubito accidit amauroſis poſt vulnus, ictumve, & tunc ab inflammatione, compreſſione a ſanguine facta oritur, aut diſtracto introrſum globo, vel nervi ſectione. *Vide Heiſterum de vulneribus oculi*. *Hildanus centur.* 1.

Si vero deinceps ſenſim accedat amauroſis, per-

pertinet ad paralyticam, quæ diverſam medelam expoſtulat.

A ſternutatione ortam vidit *Hildanus cent.* 1.

2. *Amauroſis pituitoſa; Amauroſis a catarrho* S. Yves; *Ab aqua in cerebri cortice, ſinubus*. Boneti Sepulchret. de oculorum affectibus obſerv. 9. 12. 14. 7. L.

Ea apoplexiam, paralyſim, hemiplegiam pituitoſam comitatur ſequiturve.

Indicat cathartica, emetica veſicatoria, ſetacea, cauteria nuchæ inurenda; excipiatur oculis vapor ſpiritus vini, electriſatio vehemens ad lachrymas fundendas.

3. *Amauroſis ſcrophuloſa* Philoſophic. tranſact. tom. 9. pag. 257. *Ex ſteatomate in cerebro* Bonet. obſ. 10. *Ob veſicam nervis opticis incumbentem*. Id. obſ. 2. *A tumore globoſo nervis opticis inſidente*. Id. obſ. 1. *A calculo juxta nervum opticum*, Id. obſ. 2. L.

Ipſe vidi bis in puerilis ſcrophuloſis amauroſim etiam ſubito ingruentem; ſecto cadavere inveni glandulam ſtrumoſam nervis opticis incumbentem.

4. *Amauroſis plethorica* Neuteri Tabul. L. *Gutta ſerena a menoſtoſia* S. Yves pag. 343. *Amauroſis gravidarum* S. Yves ibid. *A ſuppreſſo hæmorroidum fluxu* ibid. *menſtruo*, *&c. A ſebribus acutis* ibid. pag. 338.

Ea eſt ſtipata ſignis plethoræ; quandoque incipit a gravi dolore capitis, eoque profundo, vel gravitas dolorifica in oculi fundo reſidet.

Sanatur quandoque hæc ſpecies. Judæus Medicus Burdigalæ plures ſanabat ſecta vena frontis, & effluxum ſanguinis permittendo uſquequo ſponte ſiſteretur; profuit non raro venam jugularem aperire poſt febres acutas ſanatas.

Phlebetomiam e pede, & medicamina menſes moventia a *S. Yves* laudantur; deinde juſcula viperina, millepedes, aquæ ophthalmicæ adhibentur. Huc referenda eſt ſpecies amauroſeos, quæ apoplexiam ſanguineam, febreſque acutas ſubſequitur.

5. *Amauroſis congenita* S. Yves ch. 27. p. 345.

Naſcuntur etiam infantes cœci, quod procedente ætate tantum cognoſcitur; ſingulare eſt in hac ſpecie pupillam, licet immobilem, non eſſe magis patulam quam in hac ætate eſt apud ætoptas; eſt itaque velut torpor organorum.

Sanati ſunt etiam bimi uſu aquæ ohpthalmicæ, quæ partibus ſpirituoſis tonum oculis reſtituit.

6. *Amauroſis a ſynchyſi*. *Ab uvea phlogoſi* Maitre-jan. *Ab oculi interna ſuppuratione* ejuſdem. L.

Synchyſis eſt confuſio, ſeu diſſoluti vitrei mixtio cum aqueo.

Ea eſt quæ incipit a doloribus internis oculi vividis, pertinaciſſimis, cum cephalalgia, vel hemicrania, perviligio, febre, quandoque etiam exophthalmia; viſus obtenebratur, vitreum diſſolvitur: ille dolor quandoque plures menſes perſeverat, immo annos integros, nec viſus reſtituitur, imo omnino aboletur. Ea amauroſis inſanabilis eſt.

Verum ſæpe accidit ut ſic unius oculi viſu amiſſo, poſt alterum annum alter oculus doleat, rubeat, lachrymetur dolente capite, & ſic idem infortunium alteri immineat oculo; quod vitari poſſe præſumit *S. Yves*, extirpato oculo cæco.

Hæc oculi exſtirpatio, ſeu exciſio corneæ cum effluxu vitrei & cryſtallini, periculo minime caret, & vidi bis inde ortam hemicraniam inſanabilem, ſemel vero maniam.

7. *Amauroſis a myoſi* S. Yves, p. 346. L.

In omnibus aliis ſpeciebus mauroſeos pupilla eſt patens, immo dilatata & immobilis, excepto quod clauſo oculo ſano, pupilla cœci luci expoſita dilatetur; aſt in iſta amauroſi, quæ myoſim habet comitem, pupilla eſt arctior ſolito, & ſimul immobilis, nec ad lucem arctatur, ut ſanis, nec dilatatur altero clauſo, ut in aliis cæcis, ſed eadem ad ſolem & ad umbram permanet.

Myoſis enim eſt pupillæ conſtrictio permanens; vocatur etiam *metoſis*, necnon *phthiſis pupillæ*. De myoſi & mydriaſi *vide ſuffuſionem inter veſanias*.

8. *Amauroſis a ſpaſmo*. L.

Ea eſt quam excitat ſpaſmodica aut dolorifica conſtrictio annuli moderatoris Valſalvæ.

Notum eſt ex Anatomicis quatuor muſculos rectos, & obliquum majorem enaſci ex apice orbicæ circa nervum opticum, quem amplectuntur; illi vero ſpaſmo conſtricti ita arctant nervum opticum, ut fluido nerveo immeabilis evadat, & hæc eſt ſpecies amauroſeos, quæ 1. ſubito accidit: 2. a dolore incipit; 3. quæ ſpaſmodicos, hyſtericos affectus comitatur; 4. quæ a læſo nervo alterutro orbitali, & inde convulſo annulo moderatore oritur, ut obſervavit *Valſalva, diſſert.* 2. *n.* 11.

Gravis cephalalgia induxit hanc ſpeciem, *Schenckii de cœcitate obſ.* 5. Calculoſa ſympathica nephralgia hanc excitavit, *Adolph. in Ephemerid. Nat. Curioſ.* Dolorifici morbi etiam diverſi concurrunt. *Morgagni Ep. anatom.* 18. *n.* 4, 5.

A morbis convulſivis Vieuſſens Nevrograph. lib. 3. *cap.* 2.

Ab epilepſia Collect. Academ. tom. 3. *pag.* 261. *Hildan. cent.* 5. *obſ.* 5.

Amauroſim quam unguibus ſuis in nervum ophthalmicum impactis excitaverat gallus gallinaceus ſanavit *Valſalva* preſſione nervi ipſius, unde reſolutus eſt, ſeu laxatus annulus moderator; qui ſua conſtrictione nervum opticum ſtringens cœcitatem inducebat.

9. *Amauroſis foricariorum* Ramazzini de morbis artificum, cap. 13. L.

Qui latrinis expurgandis incumbunt, cum per horas quatuor in cloacis remanſere, niſi dumum ſuam repetant, ac oculis a luce omnino averſis, & clauſis per viginti quatuor horas domi ſe recondant, & aqua tepida oculos abluant, cœci illico evadunt; & cum hac cautela nihil eſt frequentius apud Patavinos quam foricarii ſic excœcati; oculi quidem ipſis in cloaca dolent, rubent, & paululum obnubilantur; ſed nec odor ille

ille teter nares ferit, nec nauſeam movet, nec ullam aliam partem lædit præter oculos.

Ut hoc infortunium vitetur, perſpicilla concava oculis arte applicata prætendi debent, qualia adhibentur ad luſcitantem & ſtrabiſmum, ſed vitris accurate clauſa.

10. *Amauroſi venerea* Zacuti praxis Cent. V. obſ. 49. Ballonii Paradigmate 7. vel Bonet. Sepulchr. obſ. 4, item Boerhaave de morb. oculor. L.

Illa ſpecies vel inducit hydatides in retina, quibus viſus tollitur, & eam litu mercuriali ſanatam fuiſſe cenſet *Boerhaave*; vel exoſtoſes nervum opticum prementes excitat, quæ inſanabilis; vel ſteatoma in cerebro procreat, ut *Ballonii* obſervatio fidem facit. Vidit *Zacutus* hanc ſpeciem paucis poſt concubitum impurum horis ſupervenire cum ulcuſculis & varis faciei. Anglus ope ſalivationis mercurialis ab amauroſi ſanatus per aliquod tempus omnia objecta geminata vidit *Smith. optic.* Dolore & pervigilio ſtipatur hæc ſpecies.

11. *Amauroſis exanthematica; A ſcabie ſuppreſſa* Baglivi pag. 215.; Ephem. Nat. C.; *Ab Achoribus repreſſis* Hoffmanni tom. 3. p. 229; *A plica reſecta, vel retenta* Stabel. hiſt. 6, 5. L.

Eſt ea ſpecies quæ a morbis exanthematicis, vel repulſis, vel retentis exoritur.

In hoc cenſu reponi poteſt amauroſis, quæ pendet ab humorum ſalſedine, & acrimonia, in qua proinde balnea, aquæ acidulæ, juſcula diuretica & diluentia laudantur, ut ſerum lactis, millepedes, &c.

Ab herpete faciei ſuppreſſo ortam amauroſim dicuſſit *S. Yves*, reſtituto herpete per juſcula aperientia & ſudorifica, ptiſanas, &c.

12. *Amauroſis a narcoticis* Raii ſynopſ. plantar. de ſtramonio. D.

Succus, foliaque ſtramonii oculis applicata mydriaſim & amauroſim creant.

In Moluccis inſulis amauroſis eſt familiaris advenis, quod tribuitur eſui hordei calidi, quod in hiſce regionibus vaporem narcoticum gerere creditur: *Vide Bontium de Medecina Indorum*, qui in hac ſpecie pro eximio medicamine topico laudat jecur ſquali, lamiæ dicti.

Notum eſt acida, ut acetum intus ſumptum, eſſe eximia horum venenorum antidota.

13. *Amauroſis intermittens* Storch. annus medicus pag. 75. L. P.

A quotidiana febre quotidie revertebatur amauroſis, & recedebat poſt aliquot horas. Curatur ope kinkinæ.

A febre intermittenti ardenti ortam vidit *Felix Platerus*.

Quæ vero pendet a ſynocho, ad plethoricam pertinet, cum phlebotomia curetur, raro tamen ſanetur, teſte *Saint Yves*.

14. *Amauroſis rachialgica* Spangerbergii de colica ſaturnina; Cl. Bonte Journ. de Med. Nov. 1761. p. 407, Avril. p. 346. ex colica, D. Fabre.

Eſt ea ſpecies quæ rachialgiæ vegetali & ſaturninæ ſupervenit, quæque pendet ab eodem principio ac paralyſis ejuſdem originis. In hac topica inutilia ſunt; emetica vero proſunt, etiam teſte *Saint Yves*, poſt præmiſſas phlebotomias, in pluribus ſpeciebus, ut in ſeroſa, ſeu hydrocephalica, in intermittenti: hæc ſpecies fere ſemper ſomnolentia vel ſtupore ſtipatur: prodeſt hæmorrhagia ſuperveniens.

15. *Amauroſis hyſterica* S. Yves p. 347. ch. 28.

Fugax eſt accidens in hyſteria, quod vaporibus in caput aſcendentibus tribuit vulgus, quia præ oculis nubem vel fumum videre ſibi videntur hyſtericæ, atque non ſemel vidi quod accedente illo phænomeno, ſubito convulſiones aliarum partium ceſſant; hæc ſpecies paucas horas, raro dies perſeverat.

16. *Amauroſis exhauſtorum*, Lommii Obſ. de tabe dorſali.

17. *Amauroſis arthritica*, Journ. de Med. Tom. XXI. pag. 227.

Rachialgicæ affinis eſt; verum ab ea poteſt diſtingui per prægreſſos arthritidis paroxyſmos; curatur phlebotomiis, epiſpaſticis ad pedes, doloris podagrici reditu.

Nota. Ut judicemus de quantitate viſus oculi, ſanus claudatur, & invalidus luci oppoſitus inſpiciatur; ſi manu tunc prætenſa, nunc ablata, aut ſi nunc demiſſa palpebra, eaque digito leviter confricata, nunc vero ſubito aperto oculo, uvea ita conſtringatur ad lucem, ut dimidio minor evadat pupilla, dimidia ſupereſt viſus quantitas; ſi tertia parte minor evadat pupilla, ſupereſt triens facultatis viſivæ; ſi omnino immobilis ſit, ut plurimum nullus ſupereſt viſus, niſi in caſibus rariſſimis.

V. ANOSMIA; *Chaſemie* Haly-Abbatis; *Olfactus amiſſio* Sennerti; *Perte d'odorat*.

Eſt imminuta, vel ſuppreſſa facultas percipiendi odores, hujus morbi ſymptoma præcipuum; Ab *oſme* odor, & *a* privativo.

Effluvia ſalino-ſulphurea e corporibus exhalantia, ſi ope inſpirationis in nares deducantur, illa humiditate membranæ pituitariæ ſoluta, agunt in nervum olfactorium, & inde naſcitur perceptio odorum; multlplici itaque modo amittitur odoratus, ut ſiccitate membranæ pituitariæ, ejus mucoſitate nimia, ut in coryza; ejus infarctu, ut in ozœna; obſtructione narium, ut in polypo, aliiſque circumſtantiis.

1. *Anoſmia catarrhalis*. B.

Eſt ea quæ coryzam vulgarem comitatur, quæ tamen, ſi coryza contumax fuerit, illa ſanata perſeverat.

2. *Anoſmia ab ozæna*. L.

Qui fœtent naribus, ſive ab ulcere membranam pituitariam exedente, ſive ob putrefactionem muci & aeris, ob ſimitatem diutius in antris Highmori, ſinubuſque aliis retenti, necnon qui cadaveribus fœtidis diſſecandis incumbunt, qui latrinas, cloacas, macella, officinas

alias fœtidiſſimas incolunt, tam tetris, validiſque odoribus percelluntur, & iis aſſueſcunt, ut alios odores non percipiant.

3. *Anoſmia a polypo*, Morgagni Ep. XIV. 17. L.

Quorum naribus accreſcit polypus, cum ea excreſcentia eo devenit, ut rimam utriuſque naris, eel vomere depreſſo, vel utramque narem ſubeundo obturet, aer nequaquam ſubire poteſt, nec proinde odorifera effluvia adducere, unde anoſmia.

Polypi *vulgatiſſimi* ſunt ex ſubſtantia inter glandulosam & carnoſam media; dantur *veſiculares* ex veſiculis oblongis ſero plenis, quibus ſectis exſtillat humor; ſunt quos facit membranæ pituitariæ *proptoma* ſeu prolapſus, ex *Mauchartio*; alii *cyſtici*, ſeu ex membrana unica ſeu capſula humore limoſo & viſcoſo turgida, *Ruyſchii*; dantur ex *pituita* concreta vel inſpiſſata *Palfini*; nec deſunt *cartilaginei* a *Meeckrenio* memorati: horum vero curatio diverſa eſt, ut cuique apparet.

Vide curationem polypi narium apud Heiſterum.

4. *Anoſmia ſyphilitica* Ballonii Paradigma n. 7. L.

Eſt ea quæ in tertio ſyphilidis gradu exeſis & ulceroſis naribus interioribus ſupervenit; exeduntur autem non ſolum membranæ, ſed etiam ipſæ cartilagines narium, deſtruiturque organum olfactus.

5. *Anoſmia verminoſa* Fernelii. B.

A vermibus rhinariis nares obſidentibus & obturantibus, ſternutationem, hemicraniam, quandoque furorem, ſimulque anoſmiam excitari docent obſervationes plurimæ. *Vide Hemicraniam ſinuum.*

6. *Anoſmia a ſiccitate*. B.

Notum eſt in febribus morbiſque inflammatoriis exſiccari utplurimum membranam pituitariam, non ſecus ac ipſa lingua, maxime ſi ſummus calor adſit: non mirum ſi anoſmia, ſimulque agheuſtia ſint horum morborum accidentia.

Si quis adverſo vento iter faciat, maxime æſtivo tempore, tenuiſſimumque & aridum viarum pulverem inſpiret, ille odoratum amittit, ita & qui pulvere tabaci potiſſimum Hiſpanici abutuntur; ea enim omnia fibrillas nerveas exſiccant, & percipiendis impreſſionibus impares reddent.

Huc referatur anoſmia a calculis rhinariis *Bonet. Sepulch. obſ. 4. pag. 443. tom. 1.*

7. *Anoſmia paralytica*. L.

Ea eſt quæ morbos ſoporoſos, paralyticoſque comitatur, quæque ab contumaci nervorum olfactoriorum obſtructione, compreſſione procedit.

VI. AGHEUSTIA; *Degout.*

Eſt ſuppreſſio facultatis, qua diverſos ſapores percipimus.

Diverſa quidem eſt ob anorexia, cujus ſæpe comes eſt; in agheuſtia lingua afficitur, aſt in anorexia ventriculus, diſcrepat etiam ab cacoſitia, ſeu cibi faſtidio, nam aliud eſt non percipere ſaporem alimentorum, aliud perceptos ſapores faſtidire & averſari.

Principium agheuſtiæ vel eſt in cerebro, vel in lingua ipſa, vel in tractu nervorum lingualium, qui quatuor ſunt, utrinque ſcilicet *magnus*, qui inferior & internus ex pari nono, & *parvus*, qui ſuperior vel externus & lateralis ex quinto pari procedit; hiſce quatuor funiculis nervoſis linguæ accedit etiam utrinque ramulus ex nerveo ſympathico medio, ſeu octavo pari.

An nervus noni paris ſolus ſit guſtatorius, adhuc ſub judice lis eſt.

Organum immediatum guſtus eſt in papillis villoſis vel pyramidalibus, de ſemilenticularibus & capitatis non conveniunt Phyſiologi.

1. *Agheuſtia febrilis*. B.

Suppreſſio guſtus vel comitatur febres ardentes & malignas, duplici de cauſa, vel ſcilicet ob ſummam linguæ ſiccitatem, & ariditatem, cum lingua ſcilicet areſcit, nigreſcit & inſtar ligni aſpera eſt; vel ob delirium & ſoporem quo ægri quandoque obruuntur. L.

1. *Agheuſtia paralytica*. L.

Eſt illa quæ vel linguæ paralyſim, vel morbum quemcumque ſoporoſum comitatur.

VII. DYSECOEA; Græcis *Dyſecoja*, & *Hypocophoſis*; *auditus difficilis* Frid. Hoffmann. Diſſ. *Durete d'oreille*; Latinis ægri *ſurdaſtri*, Gall. *Durs d'oreille*.

Dyſecœa a Græco *Dys* difficulter, & *Acouo* audio, eſt audiendi difficultas ob obſcuritatem ſonorum.

Differt a cophoſi incipienti ratione ſedis; in dyſecœa ſcilicet undæ ſonoræ non poſſunt libere tranſmitti ad labyrinthum alias bene conſtitutum: in cophoſi nervus acouſticus immeabilis eſt fluido nerveo. Deſunt characteres diſtincti utriuſque generis a longiori obſervatione & doctiori theoria exſpectandi. Differt a paracuſi quod ſoni ſint obſcuri, debiles & propter obſcuritatem confuſi, in paracuſi vero non complicata ſoni clari ſint, ſed confuſi.

Dyſecœa reſpondet caligini, cophoſis amauroſi, paracuſis amblyopiæ, ſyrigmus ſuffuſioni.

Ea organi vitioſa ſtructura, qua delibitatur, aut impeditur undarum ſoni tranſmiſſio ad labyrinthum eſt principium dyſecœæ, quod ex ſpecierum cenſu patebit; experimento *Schelhameri* etiam diſtinguitur dyſecœa a cophoſi. *Vide* experimentum *in* 8a *dyſecœa*.

1. *Dyſecœa Menoton*, ſeu *Malcorum*. L.

Monotes, Gallice *Monauts* dicuntur illi quibus alterutra, vel utraque auricula deficit, ſive quia præciſæ ſunt ut Malco, ſive quia ab ortu deficiunt.

Auricula colligendis radiis ſonoris ita utilis eſt, ut monoti feliciter ſuccurreret *Boerhaave* efficta ad auriculæ modulum cera expreſſum tuba acouſtica, & ut monotes manu auri appreſſa & in tubum inflexa ſibi conſulant; acouſtica organa parabolica vel hyperbolica ex argento vel aurichalco fabrefacta, infra cæſariem recondenda, videſis delineata inter machinas

Acad.

Acad. Pariſienſis. Aliæ ſedili, aliæ baculo inſeruntur; tubus acouſtici organi foco parabolæ reſpondens meatui auditorio inſeritur, pars antica lamina tenui cribroſa obvelatur.

Cornua acouſtica quæ manu tenentur auri inſerta ex cornu nativo, argento, cuprove parantur, pelle exterius obducta, orificio patulo verſus loquentem directo; eadem vero organa cæteris dyſecœæ ſpeciebus utilia ſunt.

2. *Dyſecœa a meatu obſtructo*, Duverney, part. 3. Morgagni Epiſt. Epiſt. XIV. n. 11. L.

Meatus auditorius obſtruitur multiplici de cauſa. 1. Intumefactis glandulis alvearii. 2. Collecto & indurato cerumine. 3. Peregrinis corporibus in eum illapſis.

1. A glandulis alvearii intumefactis obſervavit *F. Hoffmannus*, alias a parotidibus compreſſum meatum refert: alias a cruſtula excrementitia intus obductum *Veslingius:* quandoque excreſcentiis fungoſis poſt exulcerationem exortis obturatum. De eorum vitiorum cura conſulatur *Heiſteri Chirurgia*; is duplicem myringam obſervavit ſeu excreſcentiam membranaceam in meatus fundo.

2. Cerumen incraſſatum, induratumque in propria uxore cum lapillis & arenulis obſervavit *Bartholinus*. Lapideam duritiem ceruminis vidit *Caſſerius*. Ego gypſeam & albeſcentem, partim auriſcalpio extraxi, & reſiduum aquis thermalibus per aliquot dies injectis diſſolvi: tales ſunt ſurditates vulgo dictæ, quæ ſæpius ſanantur; huc conferunt injectiones oleoſæ, ſaponaceæ, ex aqua fraxini, &c.

3. Meatum ſubeunt lapilli, piſa, nuclei, in ipſo generantur vermes ſeu larvæ inſectorum, ingrediuntur inſecta, quæ vel otalgiam, vel ſyrigmum creant, aſt a piſis, globulis vitreis, nucleis inducitur dyſecœa, quæ Chirurgicis artificiis curatur.

Harum varietatum ſingulares curationes vide apud *Duverney Traite de l'organe de l'ouie, in 12.*

In caſu vermium laudantur olea & ſpiritus vini in meatum infuſa.

3. *Dyſecœa a myringe atonia*. Duverney p. 175. L.

Myringa dicitur *Sennerto* tympani membrana. Ea vero peccat laxitate & atonia.

Atonia cognoſcitur ex prægreſſis, ut ab excepto vento humido, prægreſſo catarrho, otirhœa ſeroſa, obſervata a *Platero*, *Langeloto*, *Stalpartio*, ad plures libras: cognoſcitur etiam ex eo quod flante borea minuatur; eam atoniam præceſſit quandoque catarrhus glandulas ceruminoſas infarciens. Pendet etiam ab eroſo muſculo tubæ; *Valſalva p. 112.*

Curatur reſolventibus exſiccantibus, forma ſuffitus, injectionis adhibitis, nec non veſicatoriis pone aures excitatis; tempeſtate auſtrina, aures goſſipio moſchato, vel ambrato obturentur. Spirituoſi liquores, aqua Reginæ Hungariæ rite injiciuntur, necnon fumus ſuccini, olibani, ſi otirhœa adſit *vide obſ. Plater.* 735.

Puella ab aliquot menſibus dyſecœa laborabat, pallida, parum menſtruata, mente hebeti; ſumpſit per tres menſes extractum hyoſcyami albi, incipiens a triente grani, & aucta quotidie doſi, uſquequo ſeptem grana quotidie voraret, ea intra menſem & ſemiſſem clare audivit, colorem & adipem recuperavit.

4. *Dyſecœa a myringæ duritie* Duverney p. 176. Bartholin. centur. 6. L.

Illa induratio fit vel ob ſenectutem, & inſanabilis eſt, vel ob glandulas myringæ tumidas, quod aſcititis accidere notat *Bartholinus;* vel ob virus ſyphiliticum quod ex ſquamulis & rubedine auriculæ aliiſque ſignis habetur: vel a volatilium & calidiorum injectionum abuſu, ut notat *Hoffmannus*. Illæ varietates lacte tepido, decocto althææ imminui poſſunt. Si ſyphilis adſit, remedia huic morbo propria advocanda.

5. *Dyſecœa a myringa perforata* Duverney pag. 176. Morgagni Epiſt. XIV. 10. L.

Rumpitur myringa ab auriſcalpio fortius adacto, ab aere fortiter exſpirato clauſis ore & naribus, obſervante *Duverneyo;* a ſternutatione, *Tulpio obſ.* 34. Eroditur a pure intra tympanum collecto obſervante *Fabricio Hildano*, *Schenckio*.

Cognoſcitur hæc ſpecies ex facili emiſſione aeris inſpirati per aurem, ita ut candelas extinguat flatus. Auditus non niſi gradarie decreſcit ob exſiccationem membranæ feneſtrellæ utriuſque & muſculorum ac ligamentorum catenulæ oſſeæ. Si vero adacto ſtylo rumpatur myringa, ut tentavit *Valſalva*, ſæpe auditus recuperatur ſanato vulnere. Bombardarum exploſores huic morbo ſunt obnoxii, ut qui ad cataractas Nili habitant.

6. *Dyſecœa a tympani fiſtula*, Duverney. p. 138. L.

A carie oſſium tympani. *Vide Hiſtoriam & curam loco citato*. Cognoſcitur fiſtula auris, fœtore, pure exeunte, ab otirhœa purulenta in infante ſponte ſanata. *Vide Braſſavolum* & *Stalpartium: Morgagni Epiſt. XIV. 7.*

Si oſſicula elabantur, ſequetur neceſſario paracuſis, apophyſim maſtoideam in his caſibus ſtylo aperiri ſuadet *Riolanus*, aſt non conſentit *Morgagni*.

7. *Dyſecœa ab hydrotympano* Morgagni Epiſt. anat. VI. n. 6. L.

Surditatem, gravem auditum in acutis morbis ſupervenientes, ſæpe conjunctas, invenit *Valſalva*, cum aqua utrinque in tympano redundante. Auditus hebetudo cephalalgiæ ſuperveniens ſæpe ſolvitur aqueis guttis; capite inclinato, per os, nareſque deſtillantibus. Surdum ab ortu ſanatum refert *Fontenelle* (*hiſt. de l'Ac. R. des Sc. Ann.* 1703.) aquam ex aure emiſiſſe. *Steno* & *Morgagni* exiſtimant quandoque congeri in tympano ſanguinem, cujus effluxu liberatur cerebrum ab infarctu, congeri etiam ſerum, quod per tubam Euſtachianam ſibi viam parat.

Curatio ſpecialis hujus morbi, ex quo & tinnitus & dyſecœa inducitur, repetenda eſt ab inſtrumento tubæ Euſtachianæ injiciendæ apto, quod deſcribit *Hiſtoire de l'Acad. R. des Sc. ann.* 1724. *obſ. anat.* 6. Fit ex fiſtula plumbea ſoler-

ter inflexa per nares immittenda, hujus interventu medicamina reſolventia in tubam & aurem immittuntur, & hydrops reſeratur. In eodem morbo ſi ſternutatoria, apophlegmatiſmi, cathartica; fonticuli ad occiput, ſimiliaque non proſint, aperiendam ſtylo apophyſim maſtoideam ſuadet *Rolfincius*.

8. *Dyſecœa a tuba obſtructa* Morgagni Epiſtol. anat. 7. n. 19.

Cheſeldenus obſervavit aqua per tubam in aures injecta ſorditatem, id eſt dyſecœam, per aliquod tempus procreari, unde firmatur theoria dyſecœæ prioris. Polypo narium tubam premente audiendi magnam difficultatem afferri teſtatur autopta *Morgagni* cum *Valſalva* & pluribus Chirurgis. *Tulpius* vidit gravius audire eos quibus tuba quovis modo in ore obturabatur ſive a palati tumore narium, ſive ab angina & tumore narium, & illa dyſecœa tinnitu ſtipatur.

Diemerbrocekius idem accidere teſtatur, cum a coryza, muco, obturantur tubæ, in quo caſu, ſi utraque aure accurate obturata, baculo dentibus apprehenſo, chordas fidium impellas, nec ſonum percipias, ſignum eſt tubas obturari, ibi præter tinnitum, & difficilem auditum, datur dolor ab ore ad aures extenſus.

1. Si a polypo aut excreſcentia in naribus pendeat hæc ſpecies, remedia adverſus polypum ex Chirurgia repetantur.

2. Si a coryza, ſive gravedine, quod ipſe expertus ſum, uſu aquæ calidæ, potus ſudorifici, diætæ tenuis, vaporis lactis calidi inſpirati & tempore ſolvitur: ſi leve ſit malum, ſternutatoriis mucus aufertur, & dyſecœa tollitur; huc pulvis aſari ſeu pulvis capitalis dictus, Catheterem tubæ Euſtachianæ delineatum habes *in tranſact. Philoſoph. Abridged. anno* 1741. *a Chirurgo Cleland.*

3. Si ab ulcere ſuphilitico, curatur hydrargyroſi.

Dyſecœa ſyphilitica. Vid. Cophoſim ſyphiliticam.

Dyſecœa a kinkina Morton Pyretolog. de cortice peruviano. Fugax eſt, & ſanatur ſponte.

Dyſecœa febrilis.

Surditas critica aut accidentalis febribus acutis ſuperveniens. Vide *Coyhoſim criticam*.

VIII. PARACUSIS; Hippocratis *paracoe*, a Græco adverbio *para* vitioſe, depravate, & *acouo* audio; *obauditio* Latinis; Græcis *paracouſis; paracyſma* Gorræi; *Fauſſe ouie*.

Eſt auditus confuſio, vel difficultas diſtincte audiendi ſonos, & voces articulatas, licet vocum perceptio clara ſit, ita ut paracuſis ſit relativa ad ſonos externos, qui licet diſtincte proferantur, confuſe in labyrinthum tranſmittuntur. Hoc genus ſe habet ad dyſecœam, ut myopia & presbytia ad caliginem & cataractam. In paracuſi quidam ſoni audiuntur diſtincte, alii vero confuſe, ut in myopia objecta proxima diſtincte, remota confuſe videntur.

In paracuſi clare percipiuntur ſoni verborum, ſyllabæ vero ſeu partes ſoni in certis circumſtantiis non diſtinguuntur, ut myops a luce afficitur vivide, ſed objectorum diſtantium partes non diſcernit.

Ideo diſtincte audimus voces articulatas & concentus, quia aptamus myringam tympani, catenam & membranam feneſtellæ ovalis, ad harmonicum tonum notæ tonicæ quæ prædominatur in cantu, in loquela, adeoque paracuſeos cauſa eſt difficultas aptandi hæc organa ad tonum præcipuum alloquentis vel canentis.

Quatuor hujus ſpecies mihi ſunt cognitæ, ſcilicet *Barycoja*, *Oxycoja*, *Paracuſis duplicata*, & *VVilliſiana*.

In barycoja ſoni vehementes confuſe audiuntur, debiles diſtincte, maxime ſi interpolati: in oxycoja eſt intolerantia ſonorum acutorum, maxime vero diſſonantium, ita ut non ſolum confuſe audiantur, ſed etiam cum dolore & cephalalgia; in duplicata una auris audit ſonum diſtincte qualis eſt, altera alium percipit a priori diſſonum aut diverſum, a quo auditus confunditur; in VVilliſiana ſoni pacati & mediocres non diſtinguuntur, ſed loquela magno ſtrepitu comitata diſtinguitur.

Differt a syrigmo, in quo auditus eſt confuſus propter ſonos tantum internos, in paracuſi eſt confuſus propter ſonos externos, aut a cauſis externis excitatos.

1. *Paracuſis barycoja*, *gravitas auditus* Auct. L.

Eſt ille affectus in quo quæ paulo vehementius ſeu altiori voce proferuntur aures confuse & vehementer percellunt, at non intelliguntur, quia ſyllabæ non poſſunt diſtingui: ratio eſt, quia ex ſono externo excitatur alter internus; ſed cum internus diſſonet, ſeu non conſonet cum externo, inde exſurgit ſtrepitus metus in aure, ſeu confuſa auditio.

Non conſonat ſonus internus cum externo altiori, quia muſculi mallei & ſtapedis ob rigiditatem, craſſitiem, infarctum rheumaticum nequeunt myringam & feneſtellam ovalem aptare, tendere ad eum gradum, qui reſpondet tono chordarum vocalium loquentis, nec cuiquam ex illius harmonicis altioribus tono loquentis.

Audiuntur tamen diſtincte verba ſubmiſſa & graviori voce pronunciata, quia ad harmonicos graves ſonos aptari poteſt myringa ſine labore & dolore muſculorum.

In hoc morbo crediderim thermas ſulphureas, leniterque reſolventia medicamina convenire; ſalitas vero thermas, quibus ſiccitas & rigiditas muſculorum augeretur, nocere, ſed deſunt obſervationes practicæ.

2. *Paracuſis oxycoja l'Ouie tendre*. L.

Ea eſt confuſio auditus, quæ ſtipatur intolerantia ſoni, ita ut vel minimus ſtrepitus aurem lædat; ſed illud ſymptoma eſt accidens otalgiæ, phrenitidis, at aerophobia eſt accidens rabiei.

Datur altera oxycoja quæ cephalalgiam comitatur, quamque nuper obſervavi in Marchioniſſa Pariſina, quæ cum cephalalgia & tuſſi hyſterica laboraret, a voce & loquela adſtantium dolebat illi-

illico capite & pectore, ita ut tuſſis a ſono illo mire exacerbaretur.

Paracuſis duplicata; La double ouie.

Ex duplici obſervatione hanc ſingularem ſpeciem eruo; prima hæc eſt. Quidam eximius muſicus cum tibiam germanicam inflaret, percipiebat quidem ſonum proprium & ordinarium ſuæ tibiæ, at ſimul alterum ſonum ejuſdem rhythmi ſeu menſuræ, ſed diverſi toni audiebat, qui proinde auditum duplicabat; non tamen erat echo, quia eodem ipſo tempore ambo ſoni audiebantur, nec erant toni conſonantes & harmonici, nam inde ſuavitas percepta fuiſſet; ille vero iterato per aliquot dies tentamine, ſemper ægre tulit hunc ſonum, & tibiam abjecit; is vero veſpere ſub cœlo frigido & humido aliquandiu ambulaverat pridie hujus affectus, & catarrho lateris dextri afficiebatur, unde veroſimile eſt tonum nativum myringæ ejuſdem auris graviorem & diſſonum cum ſiniſtra evaſiſſe; ſoluto catarrho auditus diſtinctus reſtitutus eſt.

Nuperrime peregrinus acceſſit ad collegam illuſtriſſimum, conſilium petens circa ſimilem morbum; conquerebatur ſcilicet ſe a pluribus retro menſibus moleſtari ex eo quod cum alloquentem auſcultaret, ſonum huic proprium, & ſimul, quod tolerare vix poterat, alterum octava altiorem perciperet; verum ſi poſterior fuiſſet exacte ad octavam prioris & ejus ſynchrona, auris eam vocem pro unica habuiſſet, & ſuavitatem concentus percepiſſet; veroſimile eſt itaque vocem poſtremam cum altera, non fuiſſe conſonam: huic vero præſcriptæ ſunt ſolitæ adverſus morbos chronicos formulæ; videtur tamen topica tantum uni auri admovenda eſſe, ut, quæ toni gravioris erat, laxaretur; interna vero in utramque aurem agentia non indicari.

4. *Paracuſis VVilliſiana, l'Ouie engourdie.* L.

Eſt ea ſpecies in qua verba prolata non intelliguntur, utcum alta voce proferantur; verum ſi ſtrepitu vehementi ſtipata ſint, tunc diſtincte audiuntur.

Hujus morbi quatuor proſtaut exempla, primum a *VVilliſimo*, alia ab *Anglicis Tranſactionibus* petita. Mulier loquelam non intelligebat niſi circum crepante tympano; tympaniſtam domeſticum conducere coacta eſt, ut cum marito colloqueretur. Idem accidit nobili ab ortu ſurdaſtro; is a tergo ſubmiſſius loquentes capiebat, ſonante tympano, ſecus vero ne quidem clamantes intelligebat. Tertius prope campanile degens tacentibus campanis nil diſtincte audiebat. Quartus niſi rheda veleta veheretur cum adſtantibus colloqui non poterat, eorum verba non capiens.

Sic ſomnolenti oculos non aperiunt, nec proinde aptant ad viſum, niſi magna lux oculos commoveat; ſic organa genitalia ganeonum a torpore excitantur quandoque per flagra, de quorum uſu in re venerea ſcripſit *Meibomius*; in hac denique ſpecie licet organa auditus bene ſe habeant, organa auſcultationis torpida erant, & magna commotione indigebant, ut agerent.

IX. COPHOSIS. *Surditas* Latinis; *deafneſſ* Anglis; *Sourdite ou ſurdite, durete d'oreille.*

Cophoſis eſt obſcura ſonorum omnium perceptio, ſeu impotentia ſonos debiliores percipiendi, quibus cæteri homines afficiuntur.

Abſoluit ſurditas eſt, ſi fortiſſimi quos homines proferunt ſoni ab ægris non percipiantur: minor erit ſurditas, ſi nonniſi alta voce & proxime loquentes audiant.

Ut viſus obſcurus etiam confuſus eſt, ita & obſcuritas auditus confuſionem ſimul auditus involvit. Interea cophoſis a paracuſi diſtinguitur ut amauroſis ab amblyopia reſpectiva. Surdaſtri diſtincte & dato tono loquentes diſtincte audiunt, ſurdi vero quocumque tono utentes eo minus audiunt, quo ſubmiſſiori voce loquuntur.

Aer internus, qui intra labyrinthum eſt, conſtat ex moleculis infinite diverſis, uti lux ex radiis omnigenos colores continentibus; quæque molecula dati ordinis ſubſilit, & reſonat, cum dati ordinis fibræ, vel fides ſonoræ extus vel in aure media vibrantur; ſic ſi clavicymbali chordæ quæ tonum datum reſonat, vibretur, alterius organi muſici chorda huic harmonica conſonat, & eo fortius vibratur, quo magis eſt harmonica; uniſona v. g. fortius vibrat quæ ad ejus octavam eſt aptata, & ſic deinceps. Tranſmittuntur itaque eo modo ſoni externi ad aurem mediam & a media in internam ſeu labyrinthum.

Si itaque oſſiculorum catenula, quæ inter tympanum & ovalem feneſtram protenſa eſt, abruta aut iners ſit, & ſi aer qui in cavo tympani debet adeſſe, vel deficiat, vel elaſticitate careat, impoſſibile eſt vibrationes externas ad labyrinthum pervenire, niſi per oſſium vibrationes, adeoque niſi magna vi polleant externi ſoni.

In quocumque ſono duo ſunt ſpectanda, tonus ſcilicet ſeu vibrationum numerus, & vis ſoni ſeu vibrationum extenſio; tonus determinatur a fibrarum vibratilium exilitate, brevitate, & tenſione, tonuſque eſt eo acutior quo diameter, quo longitudo minores ſunt, & quo radix virium tendentium major eſt; craſſities & longitudo in organis ſolidis vix mutantur intra aurem: ſola ergo vis tendens fere mutabilis eſt, & reſidet in muſculis auris internæ & externæ.

Vis major ſoni externi impetit plus minuſve tympanum, cujus impetus, mediante aere tympani & catenula oſſiculorum, feneſtræ ovali, inde vero organis labyrinthi, communicatur; inter organa acouſtica labyrinthi ſunt canales ſemicirculares oſſei duri, & in cochlea radii flexiles, laminæ ſpirales, alii aliis brevioses, craſſiores, magis tenſi. Duo itaque ſunt in labyrintho organa acouſtica, quorum unum tubis affine eſt, ſcilicet canales ſemicirculares; alterum clavicymbalis ſeu fidibus reſpondet: Galli vocant *inſtrument à vent, & intrument à chorde.*

Duplex eſt pariter in organis loquelæ, ſeu vocis inſtru-

inſtrumentum; nam tubus tracheæ, rima glottidis, cavum narium & oris, reſpondent inſtrumentis flatum tranſmiſſuris, & chordæ vocales, velum palatinum, labra tremula, *chordatum* inſtrumentum referunt.

Duplex eſt vox hominis, altera quæ potiſſimum ab inſtrumentis ſecundi ordinis dependet, & vos infantilis eſt, ſeu ſtridula impuberum, eunuchorum, *voix luthèe*, *citharæa*; altera debetur inſtrumentis primi ordinis, & vox *organiſata* dicitur, quæ vox adultorum. Vox *citharæa* una octava acutior eſt & altius aſſurgit quam *organiſata*; ſed intervalla habent communia citharæa & organiſata; hæc ultimo priorem vi ſuperat, ad plures octavas deſcendit, & ubi invicem conjuncta eſt & excurrit utraque, citharæam obſcurat, quia validior, vox autem ex utriuſque concurſu exſurgens *plena* vocatur.

Lamina ſpiralis citharæam potiſſimum repræſentare apta eſt, & organiſatam repræſentant canales ſemicirculares; amborum inſtrumentorum concentus vocem plenam animæ exhibet.

Ut organum canalium ſemicircularium reſonet non ſecus ac tubæ, tibiæ, debet aer intra illius tubos adigi, quod præſtat altera intropreſſio membranæ feneſtræ ovalis intra veſtibulum, quo impetu undæ ſonoræ canales perſtringunt, canalium trium longitudo, diameterque ſunt continuo diverſæ, ita ut zonæ circulares ſint numero plurimæ, quarum quælibet ſuum tonum obtinet, quælibet itaque cum ſuis harmonicis ad ſonum extus impreſſum fortius reſonat ad datum ſonum animæ repræſentat.

Fibræ ſonoræ laminæ ſpiralis variant ab apice cochlæ ad baſim, & continuo longiores, craſſioreſque evadunt, ut chordæ clavicymbali; nullus eſt itaque tonus quem ſua vibratione referre nequeant: hæc duo inſtrumenta vocem citharæam, organiſatam ſeorſim, & plenam ſimul exhibent, unde auditus perfectus, qui eo fine nobis potiſſimum conceſſus eſt, ut vocem humanam potiſſimum clare & diſtincte caperemus.

Ex dictis intelligimus debitam ſtructuram cochleæ ad vocem citharæam, & canalium ſanam diſpoſitionem ad vocem organiſatam, diſtincte audiendas inſervire; imperfectus itaque erit auditus, ſi alterutrum ex hiſce organis deficiat, ſed non ideo aderit cophoſis; atque ut ſurda ſit auris, neceſſum eſt, vel 1. ut impreſſiones externæ vel debiliſſime tranſmittantur ad aurem internam, quod ſit vel obſtructo canali auriculæ, vel obſtructa tuba Euſtachiana; & ſi ambæ illæ viæ omnino obturentur, aderit perfecta ſurditas, ut obturata omnino pupilla datur cæcitas. 2. Vel ut impreſſiones illæ ad feneſtram ovalem non deferantur, aut delatæ ad labyrinthum non perducantur, impreſſioneſque ad tympanum deferuntur, illæ interventu catenulæ oſſiculorum tranſmittuntur ad feneſtram ovalem: ergo rupta catenula aderit cophoſis, ſed tantum imperfecta, quia radii ſonori, ſine catenæ interventu, utut debilitati, tamen poſſunt hanc feneſtram percutere, necnon feneſtram rotundam, ſive canalis auriculæ ſit obſtructus, modo tuba Euſtachiana pateat; verum ſi utraque feneſtra, ovalis ſcilicet & rotunda, ſit obturata, ut cum exoſtoſi cavitas repletur, aut muco infarcitur, tunc neceſſario cophoſis abſoluta ſequetur. 3. Denique ſi labyrinthi ſtructura omnino ſit everſa, deſtructa ulcere, exoſtoſi, carie, omnium abſolutiſſima erit ſurditas; nec, non ſi nervus acouſticus, tum in origine, tum in tractu ſuo, fuerit obturatus, compreſſus, eroſus, quæ quidem vitia in vivis dignoſcere & deſtinguere ſæpius eſt impoſſibile, unde patet prognoſis cophoſeos.

1. *Cophoſis a meatu* Philoſoph. Tranſact. 1741. pag. 124. L.

Eſt ea quæ a meatus auditorii externi obturatione dependet, ſive corpora illapſa illum obturaverint, ſive quod frequentius accidit, cerumen aurium copioſius & inſpiſſatum obturaculi vices præſtet, ſive quod etiam in febribus malignis evenit, a glandula parotide intumefacta meatus partim compreſſus ſit, quod tamen non ſufficeret, niſi ſimul inflammatio quædam auris mediæ, quæ deinceps ſuppuratione terminari ſolet, concurreret.

In illa ſurditate æger ut loquentes audiat, ore patulo eorum verba excipit, per tubam Euſtachianam transferenda, & ſimul non recta loquentem aſpicit, quod ſolemne eſt ſanis, ut utraque aure ſonos excipiant, & ex labiorum motu, oculis, geſtuque ſenſa loquentis interpretentur, ſed aurem ſanam loquenti obvertunt, & quoniam vis ſoni ſequitur rationem proximitatum duplicatam, propius accedunt ad os loquentis qui ſurdi ſunt, ut clarius audiant; nec enim in hoc caſu, licet aures ambæ obturatæ forent, datur perfecta ſurditas.

Quomodo quæ in aurem illapſa ſunt, extrahantur, docet *Heiſterus in Chirurgia*.

Si cerumen viſcoſius & induratum obturet canalem, nihil eſt aptius quam ope ſyringæ aquam Bellilucanam, vel Bagnolienſem, vel ſapone, melle, felle, ſimilive diſſolvente fœtam calidam injicere, & deinde ope auriſcalpii ſordem detergere.

Surditas quæ in ſtatu febrium acutarum ſupervenit, boni ominis eſt; excitatur enim a metaſtaſi materiæ morbificæ, quæ antea delirium aut ſoporem excitabat, atque vicem gerit parotidis criticæ, & eſt.

Cophoſis critica; Cophoſis febriſequa de Meyſerey T. 2. n. 244. L.

Surditas in acutis poſt ſeptimum diem, cum aliis bonis ſignis reconvaleſcentiæ indicia præbet: *Baglivi*.

Quibus in febribus ardentibus aures obſurdeſcunt, iis non ſoluta febre neceſſum eſt delirare ſolvit autem inter alia vel hæmorrhagia narium, vel diarrhœa bilioſa: *Hippocrates*.

Surditatem criticam vidi aliquando, deinceps terminatam oborto ſudore.

3. *Cophoſis a tuba*, Haller. Phyſiol. I. 15. p. 286. L. *a Polypo tubæ*, Valſalva pagin. 112. *a*

muco

muco tubam replente, Guiot Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1724. *ab angina tubis obſtructis* Boerhaave; *a tumore palati tubas obſtruente*. Tulpii Obſ. 35. *a catarrho*, Haller Phyſiol. ibid. *ab aphthis*, Boerhaave.

Si tuba Euſtachiana obturetur, illud vel accidit ob tumores in ejus exitu verſus nares poſticas, quod accidit non raro in angina naſali; ſed fugax eſt, & cum ſyrigmo bombo conjunctum; vel accidit in antiqua ſyphilide ob exulcrationem, & deinceps coalitionem, aut ſolummodo incraſſationem parietum hujuſce tubæ; necnon a ſordibus mucoſis, viſcidis eam infarcientibus; hic vero affectus ſenſu quodam confuſo ægrotantis, & aliis ſignis cognoſci poteſt.

Chirurgus Londinenſis *Cleland in Philoſophicis Tranſactionibus anno* 1741. *p.* 124. proponit ſyringam catheteris inſtar fabrefactam, flexibilem, quæ per nares deducta ad uſque tubam Euſtachianam pertingit, facto prius in cadaveribus tentamine ad catheteris directionem, & flexuram determinandam; hujus vero interventu injectiones deterſivæ in hanc tubam inſtitui poſſunt: hunc catheterem adhibent Chirurgi Monſpelienſes.

Idem *Cleland* propoſuit ibidem ſpeculum concavum, ante quod eſt candela accenſa, cujus interventu in fundum canalis auditivi externi indagari poſſit, & inquiri principium ſurditatis. *Vide Philoſ. Tranſ. & icones adjectas.*

Iſta vero cophoſis eſt imperfecta, niſi obturatio tubæ Euſtachianæ procedat a muco, pure, aliove fluido craſſo tympani cavitatem obturante, in quo caſu injectiones per ſyringam Clelandianam utiles eſſe poſſunt.

4. *Cophoſis a tympano.*

Tympanum, ſeu membrana tympani multiplici modo peccare poteſt, & ſurditatem imperfectam inducere. 1. Si ſurditas a magno fragore, ut bombardæ exploſione, originem duxerit, veroſimile eſt eam membrunam introrſum depreſſam fuiſſe, atque ideo priſtino ſitui reſtituendam eſſe, quod ut aſſequatur *Clelandius* duplici modo ſe gerit; vel enim ope catheteris in tubam Euſtachianam flatum injicit, ſeu jubet ut æger naribus & ore obturatis aerem fortiſſime exſpiret, & in tubam tranſire cogat, vel ope tubi, qui auri externæ accurate applicatur, & epiſtomio inſtruitur, aerem e canali auditorio fortiſſime exſugit, unde ſubito, ut ait, auditus reſtituitur.

2. Si vero membrana tympani rigeſcat propter ſiccitatem, ut a ſuſcepto aere frigido, & ſurditas increſcat, dum ventus ſeptentrrionalis fiat, nunc temporis conveniunt laxantia, emollientia, oleoſa, in aurem injecta, lac, oleum, aridi inſulſi fruſtulum.

3. Aſt ſi a laxitate ejus membranæ pendeat ſurditas, quod ex prægreſſis & concomitantibus dignoſci poteſt, maxime vero ex eo quod auſtro flante ſoni obſcurius percipiantur, evidens eſt, injectiones ex tonicis, ſpirituoſis, aromaticis, aquis Bellilucanis, fumo tabaci, vapore ſpiritus vini, aqua ipſa vitæ, cum ambra & moſco, utiliter adhibeantur.

5. *Cophoſis ſyphilitica* Aſtruc de morbis venereis, lib. 4. cap. 2. n. 8. L.

Non raro virus ſyphiliticum inveteratum inficit auriculam & ductum auditorium, ibique herpetes excitat ſiccos, cerumine inſpiſſato tympani membranam obducente auditum habetat: ſed quod pejus eſt, tubam Euſtachianam exulcerat, obturat, oblıterat, exoſteſes in aure media & interna inducit, quæ vitia difficilime diſtinguuntur, unde fortuito & raro ſanatur; convenit autem hydrargyroſis: aſt ſæpe accidit, ut qui in hydrargyroſi conſtituti aeri frigido, humidove ſe exponunt, potiſſimum auribus non bene tectis, in ſurditatem incidant, quæ minime ſyphilitica eſt.

6. *Cophoſis ſeroſa; Surditas ab atonia* Frid. Hoffmann. L.

Ea non raro ſequitur affectus ſoporoſos a ſero exundante ortos, in ſubjectis pituitoſis, catarroſis, atque tempeſtate auſtrina humida ingraveſcit, maxime afficit eos qui calentes ſe exponunt, nudo capite, ventis frigidis; ſuppreſſa enim perſpiratio retrocedit, & aurium membranas internas relaxat.

In hoc caſu caput probe deraſum, bis in ſeptimana, ſcopula deterſum, laneo tegmine, *bonbet de Sigovie*, caute cooperiatur; goſſypium ambara, vel moſco fœtum in aure detineatur, maxime hyemali tempore; veſicatoria mitia, *volantia* dicta, pone aures identidem applicentur, quæ ſeri exundantis exitum proritent, liquores ſpirituoſi, aromatici in aures infundantur, aut vapor auribus excipiatur, irrigationes ex aquis thermalibus, prius expurgato corpore, & præmiſſis juſculis diureticis, aut ptiſanis ſudorificis, adhibeantur, aqua ex ovis formicarum deſtillata in aurem injiciatur.

Nota. Species accurate determinare difficilimum eſt, quia non ſatis cognitæ, unde tam raro infauſta eſt hujus morbi, licet frequentiſſimi, curatio.

Si cophoſis a repreſſis herpetibus, tinea, aliiſque exanthematis exoriatur, indicantur juſcula ex cancris, millepedibus, herbis diureticis, ptiſanæ ſudorificæ, aquæ ſulphureæ.

Si cophoſis ſympathica ſit, atque hypochondriacis flatulentis ſuperveniat, vitio ſtomachi obviam eundum eſt.

Si cophoſis plethorica ſit, ſeu procedat ab infarctu vaſorum ſanguiferorum, auris internæ, ut plurimum præceſſit menſtruorum, hæmorrhoidumve ſuppreſſio, victus lautus, voracitas, vita otioſa, hanc ſpeciem vertigo, ſyrigmus, cephalalgia præcedunt; ſi vero cognoſcatur principium, indicationes ſponte patebunt: De his conſulatur *Frider. Hoffmann.*

7. *Cophoſis a comate.* D.

Eſt ea quæ apoplexiæ, epilepſiæ, cari, hemiplegiæ, ſimiliumque morborum comes eſt, & quæ his etiam ſanatis ſæpe ſuccedit, ea utplurimum eſt perfecta, & vitium in labyrintho, vel

vel in cerebro ad nervi acouſtici originem ſupponit, non ſatis cognitum, ac proinde utplurimum inſanabile.

Idem judicium eſto de cophoſi, quæ fit a ſuppurata aure interna, ut accidit in gravi otalgia, in variola, in cephalitide, in tritæophya, maxime ob metaſtaſim materiæ morbificæ in aurem, præmiſſo delirio, ſopore, convulſione, ſubſequente fiſtula, ſuppuratione, oſſiculorum elapſu.

8. *Cophoſis congenita; Surditas congenita*. L.

Ægri ſurdi & muti ab ortu ſunt.

Ea eſt quæ ab ortu advenit, aut quæ ab infantia fere adultos divexat, ut ab abſceſſu varioloſo in aure, &c.

Malum certe miſerabile, cum ægri, quæ ad ſalutem ſcitu fere neceſſaria ſunt, vix addiſcere valeant, & niſi ex difficillima informatione brutorum fere conditionem exuere poſſint. Interea illi & acuti utplurimum viſu, guſtu, tactu gaudent, inde acumen ingenii augetur, unde fit ut ſi peritum magiſtrum ſortiantur, loquelæ uſum poſſint ſibi conciliare. *Vide mutitatem*. Qui dudum ſurdi ſunt, pronunciationem ſenſim dediſcant, quam olim didicere, cum illis, ſi viſus perſtet, digitis colloqui facile eſt, ſi alphabeti litteras digitis expreſſas addiſcant. Qui vero ſurdi, muti, & cœci ſunt, ut Presbyter de quo *Mangetus*, illi litteris extremo digito ſupra brachium exaratis aliorum ſenſa poſſunt intelligere.

Alphabetum digitale ſic ſe habet. Quinque vocales exprimunt totidem digiti; *A* deſignatur pollice; *E* indice; *I* medio; *O* annulari; *U* auricu lari manus ſiniſtræ; *B* bucca; *C* molle & *S* ſinu; *C* durum, *K* & *Q* collo; *D* digito indice manus dextræ; *F* fronre; *G* purum gutture, vel pomo Adami; *G* molle & *J* conſonans gena; *H* halitus horis exploſo; *L* lingua; *M* mamma; *N* naſo; *P* pede; *R* aure; *T* alli ſis invicem pollice & indice; *V* indice & medio digito divaricatis; *X* digitis decuſſatis exprimuntur; imo *Pereira alphabetum* ſuum *manuale* unica manu abſolvit.

Cophoſis quidem hac arte non curatur, ſed quod verba loquentium non poſſunt efficere, id ſigna præſtant, ſcilicet ut a ſurdis intelligantur; mutitas vero hujus comes aſſidua quomodo curetur, *vide in genere mutitatis*.

9. *Cophoſis a ſteatomate*, Bonet. Sepulchret. T. I. pag. 123. Obſ. 53.

A ſteatomate pugni magnitudine in baſi cerebri enato ſurditatem & demum mortem apoplecticam obſervavit *Drelincurtius*. Signa deſiderantur.

Cophoſis differt a dyſecœa in eo quod organum immediatum auditus, ſeu labyrinthus, vel ipſe nervus acouſticus, afficitur in cophoſi, ſive primario, ſive conſequenter ad obſtructionem tubæ, tympanive infarctum; in dyſecœa vero alterutra ex viis ad tympanum ducentibus tantummodo eſt infarcta, non vero labyrinthus omnino vitiatus.

X. ANÆSTHESIA; ab *a* privatio & *aiſtheſis* ſenſus,

Eſt ſenſus omnis privatio, ſuperſtitibus motu muſculari, & rerum neceſſariarum appetitu, ſed imminutis; ægri minime dormire videntur: unde differt hic morbus a comatoſis affectibus, ſenſu hebete convenit cum caro, eſt differt ex motibus neceſſariis ad manducandum, bibendum, alvum deponendam, quibus gaudent anæſthetici, non comatoſi.

1. *Anœſtheſia ab ſpina biſida* Ruyſchii obſerv. Vide Hydrorachitidem. D.

Morbus hic ſexies intra decem annos Monſpelii obſervatus eſt, quem adeo rarum putant Auctores, ut ante *Ruyſehium* vix nomine tenus fuerit cognitus; ſic vero ſe res habet: infantes hoc affecti recens nati nullo ſenſu gaudere videntur, nec videre, nec audire, quod non mirum, ſed nec tactu quidpiam ſentire ullo ſigno produnt, nec tamen ſolito magis ſomno indulgent; pigri ſunt ad omnes motus, tamen lac ſugunt, motuſque ad hoc opus utiles exerunt, alvum & fæces deponuut, ſi vero dorſum inveſtigetur, apparet circa ejus medium, aut paulo inferius tumor mollis caſtaneæ magnitudinem, imo figuram cordiformem & colorem, ſatis referens, ſi aperiatur ut aliquoties accidit, & ipſe *Huxhamius* expertus eſt, cito moriuntur, ſecus quandoque ultra annum vivunt; cadaver bis expiſcatus ſum; in his cerebrum eſt intus ſero turgidum, eodem quod ex tumore dorſi aperto effluit, illudque ſerum ex cerebro ad dorſum, ex dorſo ad cerebrum libere refluit pro diverſa corporis poſitura, datur via intra ipſam medullam ſpinalem a calamo ſcriptorio incipiens, quam hoc ſerum ſequitur; elapſo ſero hic tubulus evaneſcit; in tumore hiant vertebræ lumbares, & ibi datur ſaccus e vagina medullæ ſpinalis dilatata factus ſero turgidus; hujus ſeri fons eſt hzdrocephalus, unde erecto corpore, tumor ab hac ſeri altitudine preſſus extenditur.

2. *Anæſtheſia plethorica* D. Ludovici, Collect. Aeadem. tom. 4. pag. 184. A.

Adoleſcens macer & ſtomacho debili, ſubito mane loquela orbatus, ſine prævio affectu, ex quo mutitas oriri potuiſſet, vel prævideri; punctus in quibuſvis corporis partibus nullum tactus ſenſum præbuit, licet acus alte infigeretur capiti, collo, humeris, dorſo, pectori, brachiis, abdomini, &c. ridebat æger, tum admiratione hujus phænomeni, tum quod nullum incommodum præter mutitatem experiretur, quippe cæteras ſuas functiones per biduum facile obibat; ſectis ranulis, & inde miſſo cruore, loquela reſtituta fuit, & ſenſus tactus rediit, excepto levi ſtupore, qui cinnabaris ſemiſcrupulo aſſumpto, & potu ſudorifico, omnino receſſit.

3. *Anæſtheſia naſcentium* Junckeri tabul. 137. n. 2. de affectibus infantum. A.

Occurrit interdum ut infans recens natus; im-

immobilis, adeoque nulla ſenſus ſigna præbens, & tanquam mortuus jaceat.

Excitatur (a) inſpiratione in os & inteſtinum rectum, mediante fiſtula clyſteris; (b) fumo croci naribus immiſſo; (c) adſperſione aquæ frigidæ, vel vini; (d) ſuctione mammillarum; (e) cæpis diſſectis, & naribus admotis; (f) vapore cinnamomi maſticati in ejus os & nares inſufflato.

Hic morbus ab aſphyxia differt colore rubro infantis, ejus calore, imo pulſu vaſorum, procedit autem a labore partus difficilioris, pabuli interea defectu, & ſæpius aſphyxiæ ſpeciem refert, attamen ab *Illuſtr. Funckero* ad anæstheſiam refertur.

4. *Anæstheſia melancholica*, *ſtupor* Ulrici Toggenburber Diſſert Argentor. 1760.

Sutor adoleſcens ex gravi mœrore incidit ſenſim in inſenſibilitatem fatuitati analogam, ita ut nullo plane objecto commoveretur, pali ad inſtar lecto inſideret, oculos ſolo affigeret, & interrogatus ne verbulo quidem reſponderet: pulſus ſimul tardus, languidus, debilis, non, niſi invitatus, potum & cibum aſſumebat; minis tentatus, virgis cæſus, ambuſtus, punctus, vix levem doloris ſenſum indicabat: a biennio ita erat affectus anno 1756. in Noſocomio Berolinenſi: *D. Mutzell* fruſtra tentaverat phlebotomiam, ſalia media, tartarum tartariſatum, ſalia volatilia, camphoram, olea deſtillata, emetica, veſicatoria, balnea frigida, glaciem capiti raſo admotam, ea momentaneam tantum ſenſationem excitabant. Demum viru ſcabioſum facto vulnuſculo brachio ejus inoculavit *D. Mutzell*, quod vix ſenſit æger, ſed poſt biduum febris acceſſit, quæ quarta die fuit omnium intenſiſſima, cum pulſu celerrimo, anxietate, dyſpnœa, ſuſpiriis, ſeptima die paululum remiſit febris, ſudor acceſſit, minimæ in cute puſtulæ rubræ apparuerunt; nono die æger loqui ac reſpondere cœpit, anteactorum immemor; febris evanuit, puſtulæ exſiccatæ ſunt, & poſt tres ab inoculatione ſeptimanas omnino ſanus noſocomio valedixit. Hæc Berolini in Noſocomio Charitatis præſtitit *Excellent. Medicinæ Profeſſor Mutzell*.

ORDO SECUNDUS.

ANEPITHYMIÆ.

EPITHYMIA eſt appetitus ſenſitivus, ſeu cupiditas. Anepithymia eſt debilitas, vel abolitio illius cupiditatis, ut famis, ſitis, libidinis, &c. citra ſoporem.

Quæ ſunt ad vitam & ſanitatem vel neceſſaria, vel utilia, vel dudum aſſueta, eo vehementius cupimus, quo ipſorum neceſſitatem urgentiorem percipimus; eo major eorum eſt neceſſitas, quo longiori tempore his caremus, & quo magis his aſſueti ſumus, atque de eorum utilitate magis perſuaſi, ſive id ratio & experientia docuerint, ſive præjudicium & mos, aut moroſitas non deludant, de quibus conſulantur hiſtoriæ boulimi, polydipſiæ, picæ, nymphomaniæ, aliarumque veſaniarum.

Percipimus autem horum ſanitatis præſidiorum, ut alimentorum, veneris, tabaci, neceſſitatem ac utilitatem, vel directe per ſenſum partium his appetitibus famulantium, vel per memoriam voluptatum, quas horum præſidiorum uſu percepimus, adeoque ſi ſenſu careant organa famis, ſitis, libidinis, debilior, vel nullus exſurgit appetitus eſculentorum, potulentorum, veneris, &c. Si vero, licet hi ſenſus vigeant, anima aliis vehementibus pathematis detenta hæc præſidia reſpuat, deneget, omittat, eadem ſequetur anepithymia, ac ſi ſenſu carerent hæc organa.

Præſidia ſanitatis generaliſſima ſunt eſculenta & potulenta, quorum uſu ſcilicet vita debet conſervari: particularia vero, quibus etiam ad vitam individui minus utilibus, plurimi vel mire delectantur, vel ob conſuetudinem & præjudicium carere vix poſſunt, ſunt bene multa, ut uſus veneris, certorum alimentorum, ut vini, coffeæ, cocolatæ, tabaci, laudani.

Harum cupiditatum minoris momenti imminutio, aut mutatio, qualis obſervatur in graviditate, in morbis non ſolum ſoporoſis, ſed etiam febrilibus, inflammatoriis, veſanis, &c. ſummam Medicorum attentionem meretur; verumtamen inter morbos non debent recenſeri, ſed tantum inter morborum accidentia. Sint itaque ſequentia anepithymiaarum genera.

XI. ANOREXIA, *Inappetente*, *Perte d' appetit*.

Eſt morbus, cujus præcipuum ſymptoma eſt notabilis imminutio, vel ceſſatio famis in jejunis.

Si vero morbi alterius comes ſit, vel accidens minus præcipuum famis ceſſatio, rectius *inappetentia* dicenda eſt, ne morbus cum accidente confundatur.

Accidentia anorexiam comitantia ſunt *ciborum averſio*, ſeu cacoſitia, quæ tamen ab anorexia diſtinguenda eſt; aliud enim eſt cibos non appetere, aliud eos faſtidire & averſari; ſenſus plenitudinis, aut gravitatis in ventriculo, vitioſus ſapor oris, inedia, ſeu abſtinentia pertinax, unde aſthenia, languor animi & corporis.

Nomen derivatur ab *oregomai* appeto, & *a* privativo.

Dyſorexia eſt imminutio famis, *aſitia* vero, vel *apoſitia* eſt abſtinentia a cibis.

Fames eſt appetitus ſenſitivus, ſeu cupiditas eſculentorum, ea certis intervallis jejunos afficit, quia cibos identidem ſumendos eſſe ſentimus ad vires reparandas, & voluptatem percipiendam, ſimulque conſuetudini ſatisfaciendum; tria enim illa motiva nos ad edendum impellere ſolent. Si perceptio diſtincta horum motivorum nos excitet, tunc fames vere non eſt, ſed voluntas edendi, ſeu appetitus ciborum rationalis, qui ſæpe ſupereſt in anorexia, cum non

non fame, ſed ratione, ut ajunt ad manducandum invitamur.

Perceptio confuſa vacuitatis in ſtomacho & primis viis, voluptatis ex cibis exſpectatio, conſuetudinis etiam energia, famem determinant; adeoque ſi anima, tum ob cauſas mechanicas, ut ſaburram, laxitatem, phlogoſim in ventriculo, tum ob cauſas morales, ut mœrorem, ærumnam, erotomaniam, dolorem, hiſce motivis non afficiatur, exſurgit inappetentia, quæ perperam apud Scholaſticos ſolis cauſis mechanicis, phyſicisve tribuitur.

1. *Anorexia paralytica* Boneti Sepulchret. tom. 2. obſ. unica. *Ob reſolutionem nervorum ſtomachi* Sennerti. C.

Si ea reſolutio ſit ſymptoma apoplexiæ, catalepſeos, cari, alteriuſque morbi ſoporoſi, hoc accidens ad hos morbos pertinet. Si vero ſola ſit nervorum ventriculi paralytica laxitas, vel perfecta, vel imperfecta, inde exſurget inappetentia pertinax, conſtans, iiſdem principiis tribuenda, quibus artuum paralyſis tribuitur; emeticis, catharticis, aquis Bellilucanis potu aſſumendis, impugnanda.

Huc referenda anorexia, quæ a narcoticorum abuſu procedit, circa quod narrant ex uſu atropæ belladonæ leviter deguſtatæ illico tolli famem, imo deglutiendi facultatem; verum experientia aliud docet: *Vide dæmonomaniam*. Vini quidem & liquorum fermentatorum abuſus; necnon fumus Nicotianæ, famem imminuunt; ſed vel quia inebriant, aut quia ſpiritus vini ſæpius hauſtus nervos indurat, adeoque ſenſationi impares reddit. Sic vidi ſpiritus vini potatores demum incidiſſe in anorexiam pertinaciſſimam; idem obſervat *Ettmullerus*.

2. *Anorexia pituitoſa*, *Eſtomac glaireux*. C.

Eſt ea quæ a viſcoſis, adipoſis, lentis humoribus in ſtomacho contentis excitatur, quod cognoſcitur ex ſenſu gravitatis in ventriculo, ructibus inſipidis, vomitione pituitæ inſipidæ, glutinoſæ, ex aſſumptis oleoſis, pinguibus, ſenſu repletionis, abſentia ſignorum alia principia indicantium.

In hac ſpecie indicantur eadem auxilia, ac in paralytica, & potiſſimum emetica, ut ipecacuanha, quæ gluten incidit, reſolvit, tonumque ſtomacho reſtituit: plus valet, ait merito *Ettmullerus*, in morbo vinum emeticum, quam decem catharſes; aquæ thermales Bellilucanis affines etiam recte uſurpantur; dein ad pilulas aloeticas, vinum abſinthii, elixirium proprietatis, ſimiliaque ſtomachica amara deveniendum eſt.

Vide Boerhaave de morbis a ſpontaneo glutinoſo.

3. *Anorexia plethorica* Plateri prax. lib. 1. c. 22. *Anorexia catamenialis* Halleri. B.

Ea eſt quæ a copioſiori cruore, ſeu a plethora ortum ducit; ea ſcilicet gravatur ſtomachus, & vaſa diſtenſa impediunt ejus corrugationem, cui forte annectitur ſenſatio, famem determinans. Huc referenda anorexia a catameniis ſuppreſſis, quæ certe ſæpe phlebotomia tollitur: Anorexia a deſidia & defectu exercitii, aut quod eodem recidit, a ſuppreſſa perſpiratione; cum enim nihil magis famem excitet, quam vacuitas ab uberi perſpiratione excitata, nihilque magis perſpirationem excitet, quam exercitium & labor moderatus, ita famem extinguit plethora a perſpiratione ſuppreſſa, ſeu a vita otioſa & inerti pendens. Ex obſervatis *Sanctorii* patet eos cibos qui famem minuunt, ut viſcoſa, frigida, boleti, caro ſuilla, fructus cucurbitacei, eos ipſos perſpirationem inhibere; ergo huc referenda anorexia ab his cibis oriunda.

4. *Anorexia febrilis* Boerhaave aphor. 644. B.

Eſt potius accidens quam morbus, & eo nomine venit illa ſpecies, quæ omnes morbos inflammatorios & febriles comitatur, tum ob plethoram commotam, quæ his adjungitur, tum quia natura, negotio morboſo detenta, minus percipit ciborum neceſſitatem, & potulenta tantum frigida, ſubacida appetit; unde in his caſibus ægri videntur, cremoribus panis, oryzæ, avenæ potius cibandi, quam eſculentis, quæ faſtidiuntur ab ægro, quæque deglutita difficulter digeruntur, ventriculumque gravant; ſæpius etiam in febribus impuris adeſt ſaburra bilioſa, putris, aut alia ſimilis, quæ ventriculum & os obducit, adeoque & famem, & guſtum tollit; ut in febribus puris phlebotomia, potus diluens, refrigerans optime convenit, ita in impuris cathartica primas partes tenent ad famem reſtituendam.

5. *Anorexia melancholica* Ramazzini de princip. valetud. pag. 757. Baglivi Pr. Med. lib. 1. cap. 14. §. 3. L.

Ambitioſi, aulici, mercatores, aliique qui fortunæ, aut honoribus inhiant, qui litibus implicantur, qui jacturas bonorum aut honorum metuunt, vel experiuntur, necnon qui ſtudio acri litterarum, ſcientiarum incumbunt, huic anorexiæ ſunt maxime obnoxii, quæ melancholica ideo dicitur, quia omnes veſanias mœrore ſtipatas, ut erotomaniam, nymphomaniam, ipſam melancholiam, maniam, alioſque morbos ejus ordinis comitari conſuevit.

In hujus ſpeciei cura pluries falluntur Medici, qui languorem ventriculi, oris amarorem, ſitim circa horas matutinas, flatus & hypochondriorum tenſionem videntes, malum vitioſæ digeſtioni, tanquam principio morbi tribuunt, cum ipſa dyſpepſia, ut anorexia, animi pathematis ſit tribuenda; errant itaque illi, ſi inſontem ſtomachum catharticis & emeticis, calidiſque medicaminibus divexent, ac remedia moralia negligant. Optima *Baglivi* hac de re monita loco citato videantur, & inde diſcant Scholaſtici non in omnibus anorexiis eſſe putredinem incuſandam, nec ſpecies hujus morbi confundendas, ut theoriæ præconceptæ velificemur.

Huc ſpectat anorexia ex deſuetudine veneris *Galeni lib. 6. de locis.*

6. *Anorexia bilioſa* Foreſti obſ. 7. lib. 18. Etmulleri cap. 2. *Inappetentia a bile* Riverii, &c. Bonet. Sepulchr. obſ. 13. B.

Cognoſcitur ex ſapore amaro, nauſea, & vomi-

vomitione bilis, calore, ſiti, ægrique temperamento.

Præmiſſo leni emetico, catharſis lenis eſt uſurpanda in ſero lactis, vel ſuperbibendo aliquot libras aquæ mineralis acidulæ; dein ad acida, ut ſyrupum granatorum, ribeſiorum, limonatam deveniendum eſt.

Huc videtur referenda anorexia canicularis, ſeu quæ æſtate ſæpius adoleſcentes, viroſque afficit, cum totius corporis calore vires frangente, agrypnia, urinæ rubore, ſiti, &c. in qua præmiſſa catharſi, refrigerante, ut ex aquis Aleſienſibus, ad balnea, aut ad limonatam, emulſiones, potum nive frigefactum, acidos fructus, recurrendum.

7. *Anorexia cachectarum*. C.

Eſt ea quæ ſcirrhos & obſtructiones viſcerum abdominis, ut ſplenis, hepatis, ventriculi comitatur. *Vide Salmuth. centur.* 2. & *Bonet Sepulchret*. In omnibus quidem morbis, ſed potiſſimum in cachecticis, inappetentia ſemper mala, ſemper ſuſpecta, ſemper timenda: poſt curatos morbos ſuperſtites recidivam prænunciat: nulla alia bona ſigna me exilarant, ait *Baglivus*, ſi deſit fames.

8. *Anorexia exhauſtorum* Sanctorii Medic. Static. ſect. 6. *Frigiditas ſtomachi* Proſp. Alpin. de Ægyptiorum morbis. C.

Venus immodica nocet ſtomacho, unde ructus, apepſia, flatus, hypochondriaca pathemata, mœror, languor, macies, aſthenia, perſpiratio imminuta; inde lippitudo, palpitatio, hippus.

Maxime nocet venus ante digeſtionem peractam æſtivo tempore, non ſatis cupita, frequens, ſtante corpore, apud ſenes, ab imaginatione, non a natura excitata, &c.

Curatur alimentis liquidis facilis coctionis, uſu lactis, abſtinentia a venere, uſu ambaræ, cocolatæ, ginſeng, &c. Ægyptiis hæc ſpecies familiaris eſt, & ad hypochondriaſim duxit.

9. *Anorexia a ſaburra*. B.

Ea eſt quæ a reliquiis alimentorum indigeſtis, in ſtomacho hærentibus, crudis, provenit, ſive quia copia major eſt aſſumpta, quam quæ viribus coctricibus digeri poteſt, tum quia qualitas dyſpepta alimentorum cum ventriculi debilitate ad apepſiam concurrit.

Curetur abſtinentia a cibo, uſu potus calidi, coffeæ, infuſo abſinthii, centaurii minoris, chamædryos, quæ ſi non revocent famem, ad cathartica, aut etiam emetica deveniendum, indicata a capitis gravitate vertiginoſa, ructibus, nauſea, ſtomachi pondere.

Pinguia, oleoſa, viſcoſa, tenacia alimenta anorexiam præ aliis excitant. Idem efficiunt potus frequentiores emulſionum, limonatæ, hordeati, eſus fructuum refrigerantium, ſi æſtas calidior, temperamentum bilioſum, ætas juvenilis permiſerint.

10. *Anorexia mirabilis; Longue abſtinence.*

Eſt ea abſtinentia a cibo & potu, quæ, vita ſuperſtite, per menſes & annos perſeverare dicitur. Sæpius eſt inedia ſimulata; verum pituitoſi, maniaci, nymphomaniacæ, ſoporoſi, paralytici, &c. diutiſſime inediam tolerant.

Mira eſt inedia totius claſſis amphibiorum, & maximæ partis inſectorum; colubrum per duos annos in vaſe vitreo ſine cibo ſervavi vivum; totam hiemem ſomno indulgent glires, & per novem menſes dormiunt omnes viperæ, ſerpentes, muſcæ plures, &c.

Neceſſitas cibi urget in ratione, 1. jacturæ prægreſſæ; 2. acrimoniæ ſanguinis; 3. ſenſibilitatis ſubjecti.

Perſpiratio nulla erat, nulla ſordities induſiorum per annum in virgine Vivarienſi, quam nihil toto hoc tempore comediſſe aſſerunt. Ovum oleo illitum per plures annos ſervatur edule & incubatui aptum. Mures Alpini pinguedine ſua, & triplici omento hieme ſuſtentantur. Apoplectica viginti dies nihil deglutire potuit: ex *Beccari*. Pater Leaute totam quadrageſimam pluries tranſegit ſine alio cibo potuve, quam quæ ad ſacrificium adhibentur. Melancholicus ſe Meſſiam eſſe putans, quadraginta ſex dies cibo & potu abſtinuit: *Act. Bononienſ. tom.* 2.

11. *Anorexia Neophytorum*. A.

Neophyti, ſeu nuper nati, poſtquam abſtinuerunt a lacte per diem, mammis admoti omni fere bihorio ſugunt; qui vero parcius, rariuſve pupillam apprehendunt, & non appetunt, illi utplurimum ſunt qui ante novimeſtre ſpatium ex utero ſunt excluſi; illi ſcilicet ſegnes ad lactendum, dormitabundi, papillam oblatam ſtatim dimittunt, & ſæpius ſine ulla cauſa, eadem fere die qua naſci debuiſſent, obeunt. Si vero papillam avide quidem labiis apprehendant, & exſugere conentur, mox gemebundi dimittant, illi non anorexia laborant, ſed vel fræno linguæ impediuntur, vel torminibus ob meconium retentum vexantur. In hoc ultimo caſu ope mellis, ſyrupi roſacei, vel mannæ, necnon olei amygdalini, meconium evacuandum eſt.

12. *Anorexia arthritica; Debilitas & languor ventriculi* Sydenhami de podagra, pag. 484. L.

Eſt præcipuum ex ſymptomatis quæ podagricos divexant cum jamdudum paroxyſmis debilitati ſunt, aut cum liquoribus ſpirituoſis olim indulſerunt, necnon cum emplaſtris repellentibus uſi ſunt, & topicis refrigerantibus ad dolorem mitigandum: multa auxilia expertus *Sydenham*, ut vinum Gallicum, theriacam, nullum potentius invenit quam hauſtus quoſdam vini Canarienſis, non neglecto tamen exercitio, ſine quo æger vix diu ſervari poteſt.

13. *Anorexia Stvvartiana*. Philoſ. Tranſ. N. 414.

Ex vulnere cyſtidis felleæ, bile per vulnus in cavum abdominis effluente, oritur anorexia, ſine febre, cum alvi coſtipatione, agrypnia, borborygmis, doloribus adbominis a flatulentia oriundis; nulla chylificatio, nulla dejectio; hæc in homine obſervaverat *Stvvartius*: hoc de arte in canibus excitavit tuſa ſtyli ope veſicula fellea.

XII.

XII. ADIPSIA, *Manquement de ſoif.*

Eſt ſuppreſſio cupiditatis potulentorum, ſeu ſitis imminutio, aut abolitio morboſa.

Quoniam magna pars eſculentorum conſtat aqua, ſeu ſucco aquoſo, quo ſitis compeſcitur, hinc fit ut plurimæ ſint mulieres, quæ ſine potu valent & vigent; aſt ſi victu ſicco omnino utantur, ut quandoque hydropibus præſcribitur, potus neceſſitas ſe prodet; ſunt tamen qui menſes etiam æſtivos, totumque quadrageſimale jejunium cibis eo tempore licitis tantum utentes a potu abſtinent.

1. *Adipſia primaria.*

Pendet a temperamento pituitoſo, frigido: Meritiſſimus Academiæ Toloſanæ ſocius D. M...... vir morum ſuavitate, ingenii cultura, eruditione eximius, nunquam ſitit, & menſes integros a potu abſtinet, etiam æſtate fervente. Novi olim mulierem quæ quadrageſimalis temporis intervallo omnino a potu abſtinebat ſitis defectu: ea tamen erat temperamento vidido, ad iram prono, prædita.

2. *Adipſia ſymptomatica.*

Ea eſt quæ morbos ſoporoſos, deliros, tuſſim, pleuritidem, ſimileſque comitatur.

Adipſia in morbis acutis, ut tritæophya ardente, ubi fervor & ſiccitas potum imperare videntur, delirium ſignificat.

Adipſia in pleuritide, peripneumonia, tribuitur vulgo tuſſi cujus ratione lingua continuo ſero humectatur.

XIII. ANAPHRODISIA, *Atechnia* Pathol. methodic. *Impuiſſauce virile.*

Eſt abolitio libidinis, ſeu appetitus actuſque venerei ad prolem generandam neceſſarii; unde virorum impotentia, ſterilitaſque.

Impotentia virorum datur, eaque abſoluta, cum nullo tempore, etiamſi adulti ſint, & aliunde ſani, nequeunt coitum celebrare, 1. defectu erectionis, 2. defectu ejaculationis; 3. defectu ſeminis fertilis.

1. *Anaphrodiſia a paralyſi*, Ettmuller de læſa pœnis erectione, pag. 460. L.

Ea eſt quæ pendet a paralyſi muſculorum erectorum, qui iſchio cavernoſi dicti nervos ab ultimis paribus oſſis ſacri accipiunt, & contracti penem oſſi pubis apprimunt, unde transfluxus ſanguinis per venam ibi compreſſam impeditur, dum influxus in arterias penis per libidinem adaugetur, inde cellularum corporum cavernoſorum, balani, textuſque urethræ diſtenſio, peniſque rigiditas, & erectio ad coitum neceſſaria.

Reſolutio nervorum penis accidit in paraplegia, hemiplegia, morbis omnibus ſoporoſis, ſed ſpecialiter ex caſu in dorſum, os ſacrum & vicinas partes, ut vidit *Hildanus centur.* 6. *obſ.* 59.

Adoleſcens Rhætus, ſalax antea, hoc morbo ab aliquot annis laborans, ſenſus venerei & motus erectionis omnino incapax; immerſo aliquoties pene intra decoctum ſeminis ſinapis eum ſanavit *D. Chaptal.*

2. *Anaphrodiſia gonorrhoica;* L.

Eſt impotentia virilis oriunda ex ſpontaneo ſeminis effluxu inter alvum deponendam, aut ad initium erectionis; accidit vero maſtupratoribus, frequentes gonorrhœas paſſis, imo qui nimiopere veneri etiam puræ indulſerunt. De his vide *Bradyſpermatiſmum* & *Gonorrhœam.*

3. *Anaphrodiſia magica* Kempfer. amœnitat. faſcic. 3. pag. 658. L.

Apud Indos, & in ſpecie Mucaſſaros, non ſolum verbis & actionibus vanis, ſed præterea mediis naturalibus, vel ſaltem effectum intentum ſæpe ſortientibus utuntur, qui procum vel adulterum ligare velunt & enervare: alibi hoc præſtant per ſeram clauſam, ligulam conſtrictam, cultrum parieti infixum, vel ligaturam tollunt mingendo per annulum ſponſionis, vel per anſam lapidis ſepulchralis, ſimilibuſque ineptiſſimis phylacteriis; aſt apud Macaſſaros vir conjugem aut amaſiam ligaturus linteum ejus menſtruo cruore pollutum comburit; ex cineribus & pauxilla terra Priapi figuram fingit urina addita, iconem caute ſervat ſiccam; quandiu ſicca fuerit, nil ipſi ab amaſia aut conjugis fide timendum: ſi vero humectatur icon, & marito & aliis tamdiu patebit aditus. Hæc fabulatur *Kempferus*, qui addit in Oriente nullas nuptias celebrari, quin adſit ſaga, quæ ſingulari modo ligaturam & faſcinum avertat. Illarum ligaturarum formulam dudum tradit *Virgilius* Ecclogа octava.

> Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores;
> Necte, Amarylli, modo; &, Veneris, dic,
> vincula necto.

4. *Anaphrodiſia a mariſcis* G. Cockburn Eſſais d'Edimbourg. tom. 2. artic. 27.

Impotentia coeundi ab hæmorrhoidibus internis in muliere, quæ conjugis amplexus tolerare non poterat, ob dolorem vaginæ a mariſcis internis oriundum, & in coitu tantum incommodum. Sanatis mariſcis convaluit.

5. *Anaphrodiſia ab urethræ vitio.* L.

D. La Feyronie refert exempla ſterilitatis ob ejaculationis defectum, ſemine ob pravam directionem orificiorum in veſiculis ſeminalibus juxta verumontanum ad veſicam urinariam retrogedi ſolito. *Vide Dyſpermatiſmum.*

D. Petit ſimilem ſterilitatem ſanavit per inciſionem ſimilem illi quæ inſtituitur in lithotomia per magnum apparatum inſtituta.

André Chirurgus obſervatione octava de morbis urethræ oſtendit erectionem impeditam eſſe, proindeque ejaculationem a duritie ſcirrhoſa latente ubi concurrunt corpora cavernoſa.

Curatio utplurimum per candelas cereas vel plumbeas ſæpius in urethram immiſſas, & aliquot horis quotidie retentas obtinetur; inde ſubſequitur uber proventus muci, vel ut alii putant, puris viſcoſi, ~~quo liberatus~~ ille cana[illegible]

patentior evadit, reſolvuntur obſtructiones, lapillulis, grumis exitus paratur; & ſi concurrat ſitus mercurialis, quippe ea vitia gonorrhœæ syphliticæ ſæpius ortum debent, virilium organorum robur & libertas reſtituitur; perperam in his caſibus paralyſeos remedia adhibentur.

ORDO TERTIUS.

DYSCINESIÆ.

SUNT morbi quorum præcipuum ſymptoma eſt debilitas, imminutio aut ſuppreſſio motus muſcularis in organis libertati ſubditis, ut in artubus, lingua, aliiſque, quæ immobilitas nec dolori nec ſopori tribuenda ſit.

A *dys* difficulter, & *kineo* moveo, unde *kinoſis* motio.

Ad motum muſcularem requiritur, 1. motivum quod vel voluntatem vel cupiditatem excitet ad agendum; ſic defectu motivi quieſcimus, etiamſi motrice facultate polleamus: 2. ſufficiens impetus fluidi nervei a cerebro ad partes immiſſi, unde deficiente hoc fluido, ut in metu, leipothymia, ceſſat, aut imminuitur motus: 3. permeabilitas nervorum, quos hoc fluidum pervadere debet extra vel intra muſculos; unde ligatis, preſſis ceſſat motus: 3. muſcularium fibrarum flexilitas debita cum elaſticitate, unde ſi rigeſcant, omnino nullus mtus muſcularis.

Multum erravere Galenici, qui fere omnes hos morbos laxitati fibrarum, & humiditati tribuerunt; facultas etenim movendi pendet partim ab animæ, partim a corporis ſtatu; anima ſcilicet a pravo nuncio, a metu, terrore, deliquio, licet corpus bene ſe habeat, hanc facultatem vel amittit, vel exerere non poteſt per aliquod tempus.

Quoad ſtatum machinæ, vel vitium eſt in cerebro, inde vero ſæpe oriuntur comata, ſeu motuum omnium liberorum, ſenſuumque feriatio; vel deficit actio ſanguinis arterioſi in ipſis cerebri vaſis, unde ſilent omnes cerebri functiones, & tunc præter ſenſuum & motuum liberum feriationem, languent etiam, vel fere evaneſcunt motus vitales cordis & pectoris, ut in ſyncope.

Aſt ſi in nervis, muſculiſque hæreat vitium excitat dyſcineſiam, quæ partialis eſt morbus, in quo plurimi ſenſus in aliis partibus, plurimique motus, ut cordis, perſeverant, unde differt hic ordo a ſubſequentibus.

Qui confundunt poteſtatem agendi, ſeu vires potentiales, cum intenſitate & quantitate actionis, ſeu cum viribus actualibus, illi celebrem diſtinctionem ebuccinant inter vires oppreſſas, *debilitatem falſam*, & vires exhauſtas, ſeu *debilitatem veram*, quæ reapſe diſtinctio ſummi eſt in Medicina momenti; cum enim vires ſunt exhauſtæ a phlebotomia, emeticis, catharticis, cavendum eſt maxime ne omnino vitales vires deficiant; & e contra cum ſunt oppreſſa, gravis morbus tolli nequit ſine eorum auxiliorum interventu.

Natura, quæ eſt vera facultas motus & principium virium motricium, potiſſimum vitalium, in ſtatu ſano pacato, cum vires potentiales maximas poſſidet, vires actuales exiguas exerit & impendit, hinc pulſus mollis, tardus, parvus, ſi conferatur cum pulſu hominis ſynocho vel tritæophya a pluribus diebus oppreſſi, & cujus facultas quotidie minor & minor evadit.

Cognoſcitur debilitas naturæ, 1. ex eo quod vires ſolito majores impenderit æger, nec debita digeſtione aſſumptorum, ac interpolata corporis & animi quiete reſarciverit; ut qui febre acuta, vel phlegmaſia, vel convulſione, multum de fluidi nervei copia amiſit; ea enim copia deperdita proportionalis eſt intenſitati & durationi motuum, numero & magnitudini muſculorum moventium, ac durationi morbi; illi reapſe debilitati ſunt in ipſa facultate, etiam cum vires majores exerunt, quod patet ex laſſitudine paroxyſmos febris, phlegmaſiæ, convulſionis ſubſequente.

2. Facultas debilitatur ab inedia, aut quod eodem recidit, a vitioſa aſſumptorum digeſtione quippe vires quotidie reparari debent per novam fluidi nervei ſanguiniſque productionem; verum deficiente bona chyloſi, deficit ſanguinis & fluidi nervei reparatio, ergo vires naturæ pari paſſu fatiſcunt; & quoniam in febribus & phlegmaſiis degeſtiones partm fiunt, nec cibi ita nutrientes adhibentur ac in ſtatu ſano, in illis ratione detrimenti virium, & defectu reparationis earum naturam reapſe debilitari neceſſum eſt.

In morbis evacuatoriis, tum ob motus violentos quibus plerique ſtipantur, maxime ſi febre pyrexiave comitentur, magna copia fluidi nervei cum aliis humoribus evacuatur, nec pari paſſu reparatur; cruoris enim ea bona qualitas, quæ fluido nerveo reparando requiritur, minime pari paſſu reſtauratur quo novus chylus accedit, unde licet eadem fluidorum maſſa in cachecticis ſuperſit, non tamen eadem ſanguinis qualitas, & , ut ajunt, ſpirituaſcentia vel activitas, remanet, unde a fluxibus quibuſvis, maxime vero ſanguifluxibus, natura debilitatur & vires exhauriuntur.

In doloribus, tam propter repetitos niſus fibrarum, tum propter mœrorem animæ, tum propter uberiorem perſpirationem, vires naturæ abſumi certum eſt; multo vero citius ſi febre aut pyrexia ſtipentur; ut in pleuritide; ſi animi dejectionem ſecum adducant, ut gaſtrodyna, cardialgia; & ſi ſanguifluxum comitem habeant, ut dyſenteria.

Magna eſt in viribus æſtimandis habenda ſexus, conſtitutionis, & ætatis ratio; ſunt homines toroſi, quadrati, qui ſub eadem ætate triplo, quadruplo ſunt robuſtiores aliis, adeoque morbum ejuſdem gradus ſuſtinent diutius cum multo minori laſſitudine & debilitate; acuti tamen morbi febriles & inflammatorii ſunt

in

in illis pro gradu roboris nativi intenſiores quam in aliis, & in hoc caſu æque cito debilitantur ægri. Pueri & ſenes multo minus robuſti ſunt quam adoleſcentes & in ætate conſiſtenti poſiti; & cum ultra ſexageſimum annum deventum eſt, a phlebotomiis & catharticis multum infirmantur, qui trigeſimo ætatis anno ea medicamina ſine ſenſibili virium detrimento ſuſtinuerunt. Mulieres demum, potiſſimum delicatius educatæ, & molli animo donatæ, ab evacuantibus & commoventibus medicamentis turbantur, & enervantur, multo magis quam viri; quanto vero hoc in arte Medica metiri non datum eſt; longus uſus, ſagacitas & jueicium Medici hanc æſtimationem approximando tantum inſtituunt.

Quantacunque ſit actualis debilitas, auxilia medica, ut phlebotomia, emetica, cathartica, neceſſario in uſum ſunt vocanda quæ a morbo indicantur, modo ſufficiens ſit habituale robur; nec repugnat robur habituale cum debilitate actuali conſiſtere, ſed ut vulgo dicitur vires eſſe oppreſſas & non exhauſtas.

Quo morbus eſt recentior & levior, eo robur ſuperſtes majus eſt ſeu a robore nativo minus recedit, adeoque fortiora & pluries repetita evacuantia & commoventia auxilia æger ſine periculo tolerare poteſt. Sit carus, ſit cardialgia cum actuali debilitate ſumma, quæ adoleſcentem prius robuſtum nuperrime invaſerit, phlebotomiæ repetitæ, ſi plethora carum inducat, non ſolum non exhaurient vires ægri, imo illas reſarcient, tollendo obicem circulationi & virium exercitio oppoſitum. Emetica & cathartica, ſi cardialgia a ſaburra ſtomachi pendeat, vires reparabunt, & ſtomachum hac ſarcina prægravatum ſublevabunt.

Magna itaque ratio habenda eſt temporis a quo morbus cœpit, & roboris nativi quo pollebat homo antequam ægrotaret; nam quo morbus eſt recentior & robur nativum majus, eo fortiora medicamina tolerare poteſt, eoque fortiora indicantur quo morbus actualis eſt gravior.

In morbis chronicis, ut cachexiis, fluxibus inveteratis, ſero advocatus Medicus nequaquam poteſt valida evacuantia & commoventia adhibere, quæ in acutorum initio neceſſaria ſunt; quia quo diutius morbus duravit, eo magis ac magis naturæ robur nattvum imminutum eſt; circa quod tamen obſervare eſt, non tam vim ipſorum medicaminum abſolutam quam eorum actionem in dato ſubjecto reſpiciendam eſſe; quippe idem medicamen quod hyſtericam exhauriret, ut pote valde ſenſibilem, & ipſi hypercatarſim excitaret, aſcitico, apoplectico, phlegmatico præſcriptum nullam evacuationem excitaret, nec proinde robur ipſius peſſumdaret; actiones enim medicaminum irritantium ſunt ſubjecti ſenſibilitati proportionales.

XVI. MUTITAS; Græcis *Anaudia*; Quibuſdam *Aphonia*, *Anaude*, *Alalia*, imo *Cophoſis*; *la Mutité*.

Eſt impotentia voces articulatas edendi, ſeu ſermonem proferendi.

Vox eſt ſonus ab ore & larynge editus animæ ſenſis reſpondens, iiſque ſignificandis deſtinatus: Græcis *phonos* dicitur, unde *aphonia*, ſeu vocis privatio, quæ a mutitate multum diſcrepat; datur enim mutitas ſine aphonia, non tamen aphonia ſine mutitate, niſi confundamus muſſitationem cum loquela.

Muſſitare eſt motibus ori & linguæ exprimere verba cum ſono ita debili, ut vix audiri poſſit; ſic muſſitant quibus vox extincta dicitur, & ferme ſine voce loquentes audiuntur, quia dum quis idiomate nobis familiari loquitur, nos ejus ſenſa partim ex loquela ſonora, partim ex geſtu, nutu, motibuſque oris & linguæ ejus mentem aſſequimur.

Aphonia vera eſt accidens morbos ſoporoſos, & ſyncopales concomitans, unde pro comate apud *Hippocratem* paſſim uſurpatur; pendetque tum 1. ex debiliore impetu aeris in chordas vocales exſpirati, ut in ſumma tum totius, tum pectoris debilitate, necnon ex amplo vulnere pulmonis; 2. ex inertia, immobilitate, eroſione chordarum vocalium.

Chordæ vocales ſonum edere nequeunt, niſi tendantur; tunduntur autem actione muſculorum rum thyroideam cartilaginem ab arytænoideis abducentium, maxime vi cricothyroideorum, unde immiſſo digiti apice intra foſſulam qua diſtinguitur cricoides a thyroidea, ex preſſione digiti ſurdus etiam vim vocis editæ poteſt æſtimare; hinc paralyticis illis muſculis aphonia accidit, ut reſectis nervis recorrentibus, qui ad hoc muſculos tendunt, ut experiebatur *Galenus*. Idem accidit, ſi ulcere exedantur chordæ, ſi tumore adnato premantur, diſtrahantur, craſſeſcant, adeoque immobiles evadant; his poſitis neceſſario ſequetur mutitas aphona.

Loquela eſt vox articulata, ſeu ope cavi narium & oris, uvulæ, linguæ, labiorum & dentium modificata, ita ut non ſolum ideis confuſis referendis par ſit, cui ſcopo ſufficit clamor, ſuſpirium, riſus, fletus, aliæque voces bruto & homini communes; ſed ut ad ideas diſtinctas & ſyllabarum ſeriem his ideis reſpondentem ſignificandas ſufficiat. Muti itaque illi ſunt, qui licet ſonos pathematis reſpondentes, & brutis communes edant, mentis ſuæ ſenſa verbis diſtincte efferre nequeunt; differunt autem muti a balbis in eo quod nullam ſyllabarum ſeriem pronuncient muti; balbi vero tantum quaſdam ſyllabas, vel minime, vel imperfecte pronuncient: hinc differentia inter mutitatem, ſeu anaudiam, & pſellismum, ſeu balbutiem.

Mutitas eſt impotentia vel ſincera, vel ſimulata ſermonem edendi, pſellisſmus recte ſyllabas omnes pronunciandi.

Tyrocinio indigemus non ad vocem, ſed ad loquelam; opus enim eſt ut infans, imitator nutricis ſedulus, pronunciandis diverſis, quas audit, ſyllabis aſſueſcat, illaſque ſyllabas laborioſe combinando, quæ ſibi neceſſaria ſunt, jam puer petere addiſcat. Hinc muti ſunt, & qui audiendi facultate carent ſeu ſurdi ab ortu, & qui ſtupidi & hebetes, imitandi vel quærendi utilia, nullo appetitu gaudent, vel qui nulla ſenſatione, aut imaginatione ad loquendum incitantur, ut ſomno detenti, quique demum loqui omnino recuſant, ut in melancholia ſilente & ecſtaſi, ſimilibuſque morbis.

1. *Mutitas a Gloſſolyſi. Paralyſie de la langue.* L.

Lingua eſt certe primarium loquelæ inſtrumentum, ea ſiquidem non ſolum litteras linguales dictas proprie effingit, ut L, R, ſed cum dentibus dentales, ul D, T, S, Z efformat, dorſo ſuo ſurſum flexo gutturales producit aerem retrorſum repellendo, ut G, K, M. Interea viſi ſunt quidam elingues loquendi facultate præditi; illis ſiquidem vel ex oris baſi, vel e lateribus oriebatur, aut inter loquendum exſurgebat quædam caruncula linguæ vices ſupplens. Si vero reſoluta ſit lingua, motuve careat, nil ejus vices ſupplere valet; cognoſcitur vero ejus reſolutio ex eo quod ipſam ægri movere, nec exerere valeant, licet mentis compotes; inde etiam difficilis deglutitio, & ciborum in ore volutatio.

Hæc ſpecies ſæpiſſime apoplexiam ſequitur, & hemiplegiam plenariam comitatur.

Curatur difficillime per draſtica, emetica, ſæpius ab eodem principio revertitur apoplexia; ſialagoga optima ſunt pyrethrum, radix hellebori fœtidi maſticata, fumus Nicotianæ, hujus maſticatio, uſus internus caſtorei; mari, pulegii, ſalviæ flores, ſemina, ſub forma theæ; duciæ ex aquis Bellilucanis.

Huic ſpeciei affinis eſt ratione principii mutitas partialis a *P. Romolio* obſervata in quinquagenaria hemiplegica, quæ preces ſuas, eaſque ordine aſſueto recte proferebat? ſed alia verba, ne ſyllabam unam, unquam pronunciare poterat. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 508.

2. *Mutitas traumatica* Fabric. Hildani. B.

Qui torturam patiuntur non ſolum muti ob atrocem dolorem fiunt, quandiu torqueri pergunt, ſed etiam in epilepticum ſoporem labuntur ut ipſe vidi, & *Febricius Hildanus* recte monet. Judices quandoque falluntur, qui reos illos voluntarie ſilere putant, hinc miſeros crudelius torquent; aſt a tractione ſympathica nervorum recurrentium pendet illa mutitas: vidi miſerum ex duriori tortura non ſolum obmutuiſſe, ſed etiam omnem ſenſum amiſiſſe, cum rigiditate & vibratione ſpaſmodica totius corporis, maxillæ conſtrictione, & dein febre acuta, quæ omnia diem integrum perſeverantur, metuente judice, ne mors ſupplicium ultimum præverteret.

Obſervavit *Thiermairius* mutitatem biennem ortam ex contuſione colli, quæ præſcripto cathartico demum ſanata fuit.

Mutitas a nervis recurrentibus exciſis non ſolum obſervata eſt a *Galeno*, ſed ab aliis Auctoribus in brutis excitata, imo in ſchrophuloſo homine ex reſectis glandulis colli producta fuit.

Mutitatem ſeu aphoniam a vulnere thoricis ortam obſervavit *Munnicks*.

3. *Mutitas a narcoticis* Mangeti Bibliotheca Practic. de Paralyſi, pag. 757. & 758. Vide Scholia Thiermaierii. B.

Quibuſcumque vinum ſeminibus daturæ infectum præbuere latrones circa Monſpelium, ſuperveniebat mutitas, ita ut æger per unam alteramve diem, licet vigil, interrogatis reſpondere minime poſſet.

Ab opio in aurem immiſſo contra otalgiam, ſecutam eſſe mutitatem obſervavit *Galenus*. Vidi ipſe mutitatem ſimiliter fugacem a baccis atropæ belladonæ, a radicibus hyoſcyami ingeſtis; idem accidit cum tumulentia, imo a vini abuſu balbuties orta quotidie obſervatur.

4. *Mutitas elinguium* Manget. Bibliothec. de paralyſi, pag. 748. de Juſſieu Mem. de l' Acad. R. des Sc. L.

Lingua exeditur ab ulcere in cynanche ſphaceloſa & pædanchlone Aetii, in variola maligna, in ejus cancroſo ulcere, aliiſque caſiyus.

Præciditur non raro ejus apex in epilepſiæ inſultu, unde mutitas, ſed fugax; nam ſanato vulnere, loquela reſtituitur, licet balbuties quædam ſuperſit. Imo recreſcere linguam docent *Horſtius, Thiermaieriuſque*.

In linguæ locum intumeſcit quandoque baſis oris & ſic elingues loquela gaudentes viſi ſunt.

De hoc morbo vide *Rollandi Agloſſo-ſtomographiam* in *Mangeti Bibliotheca Med. Pr.*

5. *Mutitas a ſiccitate*. B.

In febribus malignis ita areſcit, & exſiccatur quandoque lingua ut ligni duritiem æmuletur cum nigredine; inde loquendi impotentia, ſed fugax.

Viſa eſt lactans mulier a longiori lactatione hunc morbum traxiſſe, & ablactato alumno loquelam recuperaſſe.

6. *Mutitas ſpaſmodica* Sener. de ſcorbuti ſignis, cap. 4. *Mutitas hyſterica* Patholog. methodicæ. B.

Vidi alium, ait *Eugalenus*, loquendi potentia orbatum, nonnullis apoplecticum quid eſſe exiſtimantibus, cum potius organorum vocis eſſet contractio, vel quædam convulſio, cum æger ipſe poſtea referret ſe eo loci dolorem & contractionem quemdam ſenſiſſe.

Hac ſpecie laborant non raro hyſtericæ, quæ ſibi fauces quaſi vinculo conſtrictas ſentiunt, & aphonæ aliquandiu remanent.

7. *Mutitas proæretica* Menjotii de Mutitate Diſſert. *Silentium* Plinii.

Ea eſt vel ſimulata quæ non infrequens apud mendicos, puellas, &c. vel a melancholica, aut ecſtaſi ortum ducit: nec rarum eſt videre melancholicos, attonitos, per annum & ultra ſilere omnino.

8. *Muti-*

8. *Mutitas ſurdorum*. *Mutite des ſourds de naiſſance*. Philoſoph. Tranſ. VVallis. L.

Qui ab ortu ſurdi ſunt, muti etiam ſunt neceſſario, quia loquelæ tyrocinio deſtituti, non vero quia aphoni, etenim voce gaudent & ſua cogitata non ſolum ſolerti geſtu, ſed etiam voce ſimplici exprimunt, quippe ingenii acumine, necnon cæteris ſenſibus, ut viſu, tactu, guſtu, olfactu exquiſitioribus gaudent. Illi A exclamant cum gaudent, I cum indignantur & iraſcuntur, O cum commiſerantur, &c. deficit vero loquela ſeu vocis articulatæ diſtinctis ideis reſpondentis pronunciatio.

Artem loquendi primus ſurdos docuit *Ammanus* Amſtelodami, & *VValliſius* celebris Londinenſis Mathematicus; hodie Pariſiis hanc exercet *Pereira*, his autem principiis innititur.

1. Digito inter ſcutiformem & annularem laryngis cartilaginem ſui præceptoris motum tyrones explorent, ut ſentiant diſcrimen ſimplicis hiatus a voce ſonora, & ſoni acuti a ſono gravi, nam digitus eo fortius premitur, quo vocis tonus eſt altior & acutior. 2. Attente obſervet diſcipulus præceptoris labia, dentes, linguam, palatum, & coram ſpeculo hos motus imitari diſcat. 3. Digito ante os vel ante nares præceptoris datas litteras pronunciantis admoto, ſentiat num a naribus aer emittatur, ut diſtinguat & imitari diſcat litteras orales & naſales. 4. Quamcumque litteram etiam errando proferat, præceptor applaudat, & pluries huic pronunciandæ aſſueſcat diſcipulus antequam ad alias litteras tranſeat. 5. A ſimpliciſſimis & facillimis litteris initium ſumatur, ut a vocalibus, dein a labialibus antequam ad diphthongos, ad litteras exploſivas, ad ſyllabas, &c. deveniat. 6. Singulas litteras quas recte pronunciare didicit, delineet, & delineari ab ipſo jubeat præceptor, ut ideam delineatæ litteræ, cum idea motus organorum ipſam comitantis connectere diſcat, imo objectum delineatum coloribus expreſſum, vel præſens ipſi oſtendatur, cum fieri poteſt.

Vocales ſunt, *a*, *e*, *i*, *o*, *u*: diphthongi ſunt vocales combinatæ, & fere ſucceſſive pronunciatæ, ut *ai*, *au*, *ei*, *eu*, *ou*, *oi*, *uy*, &c.

A gutturalis eſt, depreſſa maxilla inferiori, lingua exporrecta, ore patulo fit.

E & I ſunt dentales, glottide dentali anguſtata, labiali patula: ad I proferendum glottis dentalis anguſtior, lingua dentibus imis propior.

O, U, VV ſunt labiales, glottis labialis oblonga, anguſta in U minor, anguſtior quam in O.

Conſonantes pronuncientur ſine ulla vocali antecedenti vel ſubſequenti, more novæ methodi alphabeticæ, ſecus progreſſus diſcipuli multum retardantur. Sic M, F pronuncientur non *emme effe*.

Conſonantes labiales omnium facillime proferuntur, aere a glottide labiali fere clauſa ad nares repercuſſo, cum levi exploſione diducta hac glottide ſic pronunciantur M, B, P.

Conſonantes *mutæ* non exploſivæ ſunt *j* vel *g* molle, *ch* Gallorum, S, F, V: *exploſivæ* ſeu quæ paululum retentum aerem cum impetu explodunt ſunt kappa ſeu C durum necnon G gamma, & dentales D, T: atque labiales B, M, P. Ad V & F ſeu φ requiritur glottis ex dentibus ſuperioribus & labio infimo facta anguſtiſſima: diductis digito utrinque labiis ſi P pronunciare velis, orietur F.

Naſales ſunt M, N, Gn, quas naribus digito compreſſis numquam pronunciabis, cum ad eas proferendas aer e naribus potiſſimum erumpere debeat.

Linguales ſunt L & R: pronunciatu difficillima eſt R, hujuſce loco Arverni ſæpe L. proferunt, & Gallo-provinciales; quique lingua craſſiori ſunt donati, ſonum raucum hujus R loco edunt.

Gutturales ſunt G, Gamma, Kappa.

Naſales ſunt partim quæ naribus obſtructis difficulter pronunciantur, ut B, P, M, D, T, F, G, H, K, N, Q, R, X. Cæteræ ſunt A, E, I, O, U, C, L, S, Z, quæ maxime orales.

Maxime affinis eſt D & T; B & P; S & Z; F & V; Gamma & Kappa; eæ gradu aſperitatis & exploſionis ab invicem diſcrepant.

Gutturales aſperrimæ & ſtertoroſæ redduntur cum uvulæ tremulus motus concurrit, necnon ſi cum littera R conjunguntur, ut in voce *Græca*; magis aſperæ & raucæ ſi inſpirando pronuncientur.

9. *Mutitas verminoſa*, Du Saulſai D. Med. Cadomenſis Epiſt. Mss.

Puer ex amphimerina verminoſa mutus evaſerat; ſublata febre mutitas perſtitit; aſt poſt aliquod tempus ſumptis anthelminticis triginti ſex lumbricos intra viginti dies dejecit, quibus rejectis loquela rediit, ita tamen ut littera B. difficilius pronunciaretur. De hac ſpecie vide *Alex. Benedictum Lib. V. cap.* 15.

XV. APHONIA; *Perte de voix*.

Eſt plenaria vocis ſuppreſſio, citra ſtuporem & ſyncopem: differt a *mutitate* quod muti vocem articulatam edere tantum non valeant, aphoni vero nullam: dicitur ab *a* privativo, & *phonos* vox.

Quoniam ſonus ab ore editus, ſeu vox, pendet a vibratione chordarum vocalium, & ad hanc edendam concurrant; 1. aeris exſpirati vis ſufficiens, 2. contractio muſculorum laryngis chordas illas tangentium, evidens eſt aphoniam adventuram eſſe, vel ſi ita debilis ſit reſpiratio ut aer non poſſit ſufficienti impetu chordas vibrare; unde videmus in gravibus pectoris morbis vocem vel valde imminui, vel ſupprimi, ut in rheumate, raucedine, agone, ſyncope, &c. vel ſi fluidum nerveum ad organa prædicta laryngis non immittatur, ut in temulentis, attonitis, ſectis, ligatis, compreſſis nervis recurrentibus, ut in experimento *Galeni*, magnis aneuryſmatibus aortæ vel carotidis, vel ſi ipſi muſculi laryngis moveri nequeant, nec proinde chor-

chordæ vocales tendi, ut in cynanche, angina, bronchocele.

1. *Aphonia melancholica*, Ephemer. Nat. Cur. paſſim.

Eſt ea quæ melancholiam attonitam, anæstheſiam etiam melancholicam comitatur, quas *vide ſuo loco:* Ex amore occulto, *Ephemer. Nat. Cur. Dec.* 1. *Ann.* 6. & 7. ex terrore occulto, Dec. 1. Ann. 3. Obſ. 121.

2. *Aphonia ab antipathia*, Ephemer. Nat. Cur. Obſ. 145. 185.

Viſa eſt orta a cancris coctis & a crudis ſanata: *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 163.

3. *Aphonia temulentorum*, Hippocrat. Aphor. 5. Sect. V. Morgagni Epiſt. XIV. 34. 35.

Hanc vidi excitatam ab offa, in qua folia hyoſcyami cocta fuerant, maritus & uxor velut fatui hac offa aſſumpta ne verbum proferre poterant. Qui etiam aſſumſerant vinum ſeminibus ſtramonii venenatum, ſimili modo ſtupidi & mente capti, per plures horas, ſine ullo ſopore, omni voce orbati erant, ut Monſpelii vidimus: Poſt emetica nihil utilius eſt in hoc caſu acidis, ut aceto, oxycrato, &c.

4. *Aphonia catarrhalis*, Boneti Sepulchretum, Obſ. 2. *Anginoſa* Morgagni Epiſt. XIV. 37. *Extinction de voix*.

Hombergius catarrhalem aphoniam infuſo theiformi vulnerariarum herbarum ſanavit: in angina, phlebotomia & emetica, ſi indicata fuerint, vocem reſtituunt.

5. *Aphonia aneuryſmatica*, Morgagni Ep. XVII. 21.

In obſervatione *Morgagni* Aphonia pendebat a preſſione tracheæ arteriæ illata a corde, bubuli magnitudinem adepto, & ab aorta ſimiliter aneuryſmatica bubulæ æquali.

6. *Aphonia traumatica*.

Ea eſt quam inferunt ſectio, vel eroſio nervorum recurrentium, ſive artificialis a *Galeno* inſtituta, ſive in exſtirpatione glandularum colli in ſtrumis, bronchocele, cancro, &c. idem tortura præſtat & amplum pulmonis vulnus.

7. *Aphonia hyſterica*, Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. VII. Obſ. 133.

Ea pendet a contractione ſpaſmodica laryngis, & a reſpirationis interceptione aut ſumma tarditate.

8. *Aphonia paralytica*.

Ex hemiplegia ea vulgatiſſima eſt, & apoplexiæ recidivam portendit. Curatur remediis hemiplegiæ, nec non fumo tabaci ore attracto, maſticatione ſeminum aromaticorum, ut carvi, ammi, thymi, radicis pyrethri, electriſatione, oleo caryophyllorum.

9. *Aphonia pulmonica*, Boneti Sepulchr. de Voc. vitiis Lib. VII. Sect. 22.

Ab abſceſſu pulmonum, eorum vomica, ſteatomate, phthiſi ſcirrhoſa, thymo intumefacto tracheam premente, abſceſſu pericardii.

Cæteræ vocis interceptiones, vel fugaces ſunt ut in Epilepſia, vel apoplexiæ, cari, ſyncopes, ſymptomata, aut paraplexiam comitantur, & ad eam attinent.

XVI. PSELLISMUS; *Begayement*.

Eſt difficultas vel impotentia quaſdam ſyllabas litteraſve recte pronunciandi. Ægri *Bradyglossi*, *atipoi* Græcis.

Illud vero vitium vel ex vitio mentis, vel ex vitio organorum loquelæ, vel ex vitio organorum vocis procedit. Ex vitio mentis dependet, cum vitioſa educatio huic ortum dedit, & a prava conſuetudine dependet. Sic ut placeant, litteras ſibilantes duras ut S, pronunciant lenius ut Z, aut cum vi conſuetudinis Vaſcones pronunciant *vivere* pro *bibere*, & *angelus* quaſi *anſelus*; cum etiam per præcipitantiam inter loquendum hæſitant & offendunt adverſus K, D, T, ita ut illas litteras vel omittant vel cum labore tantum proferant, quæ fuſius in ſpeciebus apparebunt. Natio, patria, affectatio, morbus, mala conformatio his anſam præbent.

1. *Pſelliſmus Iſchnophonia*. *Hæſitatio* Latinis. *Begayement*. Ægri *bambaliones*. L.

Eſt vitium eorum qui in certis litteris pronunciandis illico ſiſtuntur & hærent quaſi offenſaculo quodam vox inhiberetur.

Hoc vitio *Demoſthenes* ſe liberavit lapillis in ore retentis dum declamaret. Illud vero vitium pluries locum habet dum litteræ gutturales ut K, G occurrunt, quas ut pronuncient, veluti ſingultiunt: videtur aerem in illis litteris proferendis explodi, & ad os mitti, cum a velo palatino, uvula, & baſi linguæ paululum fuit cohibitus; difficultas ideo horum organorum movendorum eſt pſelliſmi illius principium, quæ difficultas repetitis conatibus & præceptoris periti auxilio poteſt vinci; rectius dicitur Iſchophonia, ab *iſcho*, reprimo, inhibeo, & *phone*, licet vox minime lædatur, ſed ſolum loquela ægri; v. g. loco *Cæſar* dicunt *Cacæſar*, & pro *fama* dicunt *famama*, ac cum impetu pronunciant, additis faciei diſtorſionibus conatum loquendi deſignantibus.

2. *Pſelliſmus Rottaciſmus*, Gallis *Graſſeyement*, *parler gras*.

Eſt ſpecies qua littera R vel repetitur vel cum ſtridore & aſperitate profertur.

Hoc vitio apud Græcos Eretrienſes, apud nos Gallo-provinciales endemice laborant, & hæreditaria labes ab Atava Gallo-provinciali ad nepotes tranſire viſa eſt. Sic affecto linguæ apex deorſum verſus baſim dentium maxillæ inferioris affigitur in hac littera pronuncianda, qui deberet ſurſum ad palatum tendere & leviter tremere, baſi vero linguæ ſurſum verſa aer verſus nares reprimitur: hinc rauca & aſpera pronunciatio. Vulgo tamen tribuitur linguæ craſſitudini & tarditati. Hoc vitium puellis non indecorum videtur, quippe plures hoc affectant. Arverni ruſtici pro voce *malia*, pronunciant *maria*, ſeu R loco L: a palato male efformato litteram R vitioſe pronunciari docet *Amman*; Chinenſes, quibus dentes ſuperiores prominent, litteram R non habent, nec etiam Mexicani.

3. *Pſel-*

3. *Pſelliſmus lamdaciſmus*. *Lallatio* Latinis. L. Illi lallare dieuntur qui litteram L vel inopportune geminant & emolliunt inſtar LL. Hiſpanorum, vel *lh* Vaſcorum, vel loco litteræ R litteram L; ut *maliam* pro *mariam* pronunciant. Vidi ſic affectos linguam habere tenuem, & os ſalivoſum; ſed hujus vitii principium eſt accuratius inveſtigandum.

Sunt qui litteram *ll* Hiſpanorum, vel *gli* Italorum non proferunt, aſt in ejus locum vocalem I ſubſtituunt, ut *moyé* pro *moglié*, quod ultium *jotaciſmi* nomine videtur Græcis deſignatum. An difficultas pronunciandæ litteræ R adeoque lamdaciſmus oriatur quandoque ab anchilogroſſo, ut *Pater Fabri* judicat, inquirant alii.

Qui ob linguæ laxitatem litteram L male pronunciant, linguam antrorſum & ſurſum producere aſſueſcant, ut id vitium emendent. Cum ob frænuli ſtricturam litteræ L & R male pronunciantur, hoc vitium reſecto fræno ſanatur; idem vitium exſurgit a lingna nimis ponderoſa aut flaccida, littera ſcilicet L læditur & R non liquide exprimitur: Styloglossi debilitas etiam concurrit.

4. *Pſelliſmus traulotes*. Latinis *Blæſitas*. *Syrigmus* Græcis. Occitanis *parler blés*. Ægri *Trauliſantes*. L.

Hæc eſt ſpecies qua certæ conſonantes ex duris in molles flectuntur, & ſic pronunciantur; *anſelus* pro angelus, *capidolium* pro capitolium, *zeta* pro ſeta, *gamma* pro camma, & ſic de aliis litteris affinibus, cujus vitii affectatione quidam ſibi venuſtatem loquendi conciliare putant.

Hoc autem a debilitate pronunciationis apud pueros delicatulos ortum ducit ſine affectatione, adeoque ætate creſcente & conatu repetito tollitur: dentium defectus etiam facit ut litteræ dentales, ut D, T, omittantur aut leniantur.

Qui D & T pro K pronuncianr, depreſſa digito lingua, ne ad dentes allideret, rectam pronunciationem reſtituunt, quod animæ imperium in adultis poteſt. Nimis lata lingua blæſos etiam facit, quod medicabile non eſt; in hoc caſu T pro K pronunciatur, & R deſtruitur, quia linguæ apex non poteſt celeriter attolli & tremere. A lingua longiori TH Anglorum recte exprimi non poteſt, & mutatur in S; nimis vero brevis mutat ipſum TH in D, ex *Holdero*.

5. *Pſelliſmus balbuties*. Græcis *mutaciſmus*; & proprie *pſelliſma*. Quintiliano *platejaſma*. L.

Eſt difficultas recte pronunciandi verba litteris labialibus conflata, ut B, M, P; ita ut illæ litteræ ſæpius repetantur, aliarum loco in ſermone ingerantur, geminentur.

Hoc vitium vel infantibus familiare eſt, quia dentium defectu, labra fere ſola conſonantes omnes effingunt, unde balbutire neceſſum eſt: aſt dedecorat eos qui tumulentiæ indulgent; ob tremorem enim labiorum & liuguæ ſæpius litteræ labiales occurrunt quam par eſt: negligentia etiam in ore ſufficienter diducendo apud Labeones huic anſam præbet: quo autem regio quam inhabitant homines frigidior eſt, eo ſtrictiori ore loqui ſolent.

6. *Pſelliſmus mogilalia*. Ægri *mogilali* Aetio. L.

Eſt impotentia pronuntiandi litteras labiales quæ vitioſe a balbis, minime a mogilalis proferuntur, vel harum loco aliæ ſubſtituuntur. Sic cui labium alterutrum deficit, ut in labro leporino, vix pronunciare poteſt B, P, M, maxime ſi dentes ſimul anteriores deſint; littera V loco F, vel F loco P profertur, maxime ſi labrum inferius moveri nequeat,

Ad paraphoniam videtur referenda difficultas pronunciandi litteras naſales ut M, N, Gn, necnon gutturales ut G, Gr, K, X, quam quiſque experiri poteſt, ſi naribus obſtructis eas proferre velit, quocirca ob vitium ſoni magis evidens *naſitatem* inter paraphonias dimittimus.

7. *Pſelliſmus metallicus*. L.

Eſt pſelliſmus deauratorum, pictorum, &c. Hanc ſpeciem multiplici obſervatione curari conſtat ex *Ill. de Haen*, *p.* 3. *cap.* 1. per electriſationem.

7. *Pſelliſmus jotaciſmus*. L.

Eſt difficultas pronunciandi litteras guttulares, quæ ſunt *jota*, *j* conſonans & *g* molle Gallorum. Illud vitium familiare eſt apud eos quibus palatum eſt perforatum, quod in duobus ab ortu factum vidi, in aliis ab ulcere ſyphilitico ortum; in quo caſu ſi quis incaute bibat, potus per nares rejicitur; vox illa ingratiſſima eſt, & apud recens natos hoc foramen impedit lactis deglutionem, niſi prælonga ſit papilla, quæ ultra foramen extendatur. Lamina argentea ſolerter applicata & firmata poteſt hoc foramen exacte claudere & huic vitio mederi. Illud vitium quilibet poteſt ſimulare.

9. *Pſelliſmus naſitas*. *Le parler du nés*.

Eſt illud vitium in tono vocis, quod accidit ex narium obſtructione, ita ut qui naſo loqui vulgo dicuntur, illi ſint præciſe qui naſo non loquuntur, ſeu apud quos deficit voci ille reſonitus qui ab aere nares ſubunte dependet, & qui harmoniam voci conciliat; illa vero narium obſtructio pendet a diverſis principiis, v. g. a *calculo* intra nares genito, unde coryza multum pituitæ ſuppeditans cum ſenſu corporis peregrini avellanæ magnitudine. *Gabr. Clauderi Collect. Acad. pag.* 609. *Tom. III.*

10. *Pſelliſmus lagoſtomatum*.

Lagoſtoma eſt labium leporinum, ex qua viziari pronunciationem aliquot litterarum labialium credibile eſt, ut B, F, M, P.

11. *Pſelliſmus a ranula*: Vide Ranulam Authorum, Gallis *Grenouillette*.

XVII. PARAPHONIA, a *para*, vitioſe, & *phonos*, vox; *Vice de la Voix*.

Cognoſcitur hic affectus ex vocis vitio, ſeu inſuavitate, adeoque eſt impotentia vocem ſuavem edendi tum in cantu, tum in loquela, ita ut vox ſono ſuo aures lædataur defatiget.

Re-

Rectius diceretur *cacophonia*; a *Menjotio* de vocis vitiis *trachophoniæ* nomen inditum eſt, quæ in potiſſimis ſpeciebus vox eſt aſpera. Differt admodum paraphonia a pſellisſmo quocum ſæpe combinatur; in iſto affectu ſola pronunciatio, in illo vocis tonus vitiatur.

Ægri *Galeno* dicuntur *Trachypheni*; hoc vero genus Auctores nullo nomine proprio inter vitia vocis & loquelæ, vel ad bronchum aut raucedinem referunt, ſed raucedo hujus ſpecies eſt.

Loquella, ſi perfecta & concinna ſit, eſt ſpecies cantus ſubmiſſioris, lenioris, nec ab eo differt niſi quod cum minori labore, minorique laryngis conatu exeratur quam cantus; ut vero cantus jucundus ſit, debent tria concurrere, ſcilicet *melodia*, ſeu ſonorum jucundorum ſeries; ſoni autem ſucceſſivi tantum placent, quorum ea eſt inter vibrationum numeros ratio quæ minimis primiſque numeris exprimitur, adeoque facillime a mente percipitur, ut demonſtrat *Ill. Eulerus in ſuis Muſices Elementis*; ſecundo *ſymphonia*, ſeu concurſus ſonorum ſimultaneorum, non ſucceſſivorum; ſono autem ſimul auditi illi jucundi ſunt, ut in melodia ſucceſſivi, qui varii ſunt & harmonici, ſeu conſonantes; conſenſus enim in varietate ſemper placet, & ad perfectionem requiritur: in loquela humana adeſt ſemper quædam conſonantia inter ſonum ab ore editum & ſonum a cavo narium repetitum, vel reflexum; illi ſoni cum tono chordarum vocalium debent aliqualem armoniam ſervare, licet remotam.

Denique uti in poeſi, ſi pedum variarum ſeries & ordo conveniens, ſeu ſi breves & longæ ſyllabæ rite combinentur, modulamen jucundius evadit; ita ſi notarum brevium & longiorum recta ſit ſeries & combinatio, cantus ſuavior eſt.

Ratione itaque contrariorum paraphonia exſurget ex defectu melodiæ, ſymphoniæ, & rhythmi; adeoque ſi vox ſit diſſonans, tenuis, aſpera, homotona; & quo plura ſimul vitia concurrent, eo vitioſior futura eſt, & ingratior.

Larynx eſt potiſſimum vocis organum, ſaltem primarium; ex vitioſo metu ejus muſculorum, & diſſonantia chordarum vocalium primario pendet paraphonia; veruntamen & nares, ut in naſitate, & os & uvula, aliæque oris partes vocis tonum mutare, adeoque vitiare valent, ut in ſpeciebus patebit.

1. *Paraphonia puberum*; *Mue de la voix*.

Subjecti vocantur *Hirquitalli* Latinis, *Tragiſontes* Ariſtoteli.

Vox puerorum, antequam pubertatem attigerint, eſt acutior, & magis dulciſona quam vox virorum; unde caſtrantur apud Italos pueri cantationi deſtinati, ne ſcilicet vocem puerilem amittant, & *un caſtrato* idem ſignificat vulgo ac cantor; mutatio autem vocis accidit circa decimum quartum ætatis annum; rarius circa decimum octavum incipit, atque non niſi intra aliquot annos, ut tres, quatuorve perficitur: durante vero vocis mutatione, non evadit rauca, inæqualis, ingrata, ſcabra & diſcors; ita rauca eſt ſæpius, ut nequidem cantare valeant; minime ſuavis eſt, ſed ſcabra, auribus injucunda, ſibimetipſi non conſonans, ſed inæqualis; mirum autem eſt quod ea mutatio eodem tempore accedat, quo ſemen fertile in teſticulis producitur, quo lanugo menti in barbam mutatur; & tanta eſt connexio inter geneſim ſeminis & vocis mutationem, ut ſi evirentur infantes, eliſis, vinctis, vel reſectis teſticuli ante pubertatem, vos eadem in viris remaneat, quæ fuit ante caſtrationem; imo ſi jam adulti teſticulis orbentur, vocem virilem amittant, imberbes evadant, & ſucculenti, adipoſi, debiles, ſeu vere effœminati ſiant, quod in gallis gallinaceis caſtratis etiam obſervatur, ita ut capones vocem galli cum fertilitate deperdant.

Peracta mutatione, vox virilis ſenſim accedit, quæ eſt gravior puerili, ſimulque ex rauca evadit ſuavis, ex diſcordi concors, & quatuor vel quinque tonis muſicis gravior, ſimulque fortior.

Ex dictis intelligitur ab eodem principio pendere virilitatem, barbam & vocem virilem; nec enim ulla ſit vocis mutatio in fœminis; cum vocem femineam ſemper retineant, qualem ſortitæ ſunt a pueritia, validiorem certe, ſed tono minime a priori diverſam; ſi vox humana ad tres octavas extendatur, & prima cum ſemiſſe pertineat ad pueritiam, intra illos limites excurrere poterit vox puerilis & fœminea, diverſoſque illius intervalli tonos edere; aſt graviores octavas viris deſtinatas nunquam attinget.

Tonus vocis haud dubie pendet a tono chordarum vocalium Ill. Ferrenii, atque tonus omnium chordarum ab earum diametro, longitudine & tenſionis gradu eſt determinatus; cum itaque chordæ vocales in pueris acutius ſonent, certum eſt quotum ex vi tendente diviſa per chordæ diametrum & longitudinem eſſe majus quam in viris, cum acuties toni, ſeu vibrationum intra datum tempus numerus ſit in ratione compoſita ex directa radicum virium tendentium, & inverſa tum diametrorum, tum longitudinum chordæ.

Chordas vocales accedente pubertate magis creſcere quoad craſſitiem & longitudinem, quam quo ad tenſionem, ex dictis neceſſarium eſt; creſcunt autem veroſimillime ab eodem principio, quo barba & quantitas ſeminis fertilis, cum barbæ fertilitas & vox virilis eodem paſſu procedant & recedant; veroſimile eſt itaque auræ ſeminali tunc temporis genitæ, & per corpus diffuſæ tribui poſſe, & vocis virilitatem, & barbam, ac ſeminis fertilitatem; datur itaque affinitas inter ſolida chordarum vocalium, bulbos pilorum, barbæ, & teſticulos, ratione cujus adhæret liquor ille hiſce organis, eaque expandit, nutrit, incraſſat.

Suavitas toni in chordis ſupponit uniformem in earum toto tractu tenſionem, æqualem craſſitiem; & ſi de duabus chordis agatur, illæ chordæ debent eſſe ejuſdem craſſitiei, tenſionis & longitudinis, ut uniſonæ ſint, niſi craſſities & lon-

longitudo a radice virium tendentium vindicetur; in chordis vocalibus erit itaque diſſonantia, tum ſi alterutrius craſſities in toto tractu non ſit eadem, tum ſi craſſities unius differat ab alterius craſſitate, cæteris paribus; tum ſi ſub pari craſſites & tenſione longitudines ſint inæquales, vel demum ſub pari craſſite & tenſione longitudines differant; horum vero alterutrum, vel plura ſimul reperiri in mutatione certum facit ſonorum doctrina phyſico mathematica & experientia, quæ docet in hoc morbo vocem raucam, ſcabram, diſcordem eſſe per aliquot annos.

Curatio. Tanti momenti cenſetur apud quoſdam vocis infantilis conſervatio, ut ipſi parentes eam filiorum ſuorum integritati & virilitaii anteponant; non parum itaque de genere humano meretur egregium monitum, quod facto pluries experimento conſtat, ſalva virilitare & integritate, pueros vocem ſuam ſervare poſſe, & nullam pati mutationem: artificium itaque in eo verſatur, ut impediatur ne vox quatuor vel quinque tonis gravior fiat; id vero obtinetur pueros impuberes ſtatim atque mutationem incurrunt camtare jubendo, ſeu eos ſæpius in die ad cantandum excitando; quippe hoc exercitio magis ac magis tenduntur chordæ vocales in majori ratione quam ſi quieſcerent, adeoque ratione tenſionis plus ſervant de tono ſuo, quam ratione craſſitei, aut longitudinis amittunt; ſi cantor exerceatur, cum ad tonum *la* vox delapſa eſt, in hujus toni extenſione eam detineto; ſi jam ad tonum *ſol* deſcenderit vox, non quidem poteſt effici ut acutior evadat, ſed impediri ne gravior fiat; adeoque mature exercitatus in repetito cantu juvenis per paucos annos, nullam unquam allatoniam patitur, niſi quæ ſenili ætati annexa & immedicabilis eſt; quæ vero a morbo convaleſcentibus accidit, ea reſtitutis viribus evaneſcit.

2. *Paraphonia naſalis*; *Naſitas* Latinis, vulgo *parler du noz*; ſubjecti *Nazillards*. L.

Vox naſalis illa vox invenuſta, ad quam non ſatis, vel minime concurrit naſus, ſeu quæ ex gutture & ore, non vero ex naribus editur, qualis efformatur ſi nares anticæ digitis, vel poſticæ velo palatino obturentur, ut penes nos eſt, & ut quidam Religioſi humilitatis gratia affectant.

Ideo vox eſt jucunda, quia pars aeris nares poſticas ſubiens in cryptis ſinuum frontalium, & antris Hyghmori repercuſſa ſonum harmonicum edit cum glottide, & vocem pleniorem magis ſonoram facit, ut fides ſonum iucundiorem edunt; ſi ſupra capſam ligneam elaſticam reſonent, quam ſi in aere ſolum vibrentur; narium itaque reſonitu deſtituta vox eſt minus plena, magis rudis & ingrata.

Si nares muco nimio obducantur, ut in coryza, minus clare reſouant ratione textus mollioris vomer & laminæ turbinatæ, anguſtiorque eſt aeris meatus, unde repercutitur verſus fauces, unde utiam ſonus naſalis ingratior; ſic in organis eccleſiaſticis ad ſonum naſalem (*ieu de nazard*) adhibentur tubuli ex plumbo fabrefacti, ſuperne obturati, ad duodecimam ludi antici, aptati. Qui uvulam nullam vel diviſam habent, illi vocem clangoſam, inconditam & naſalem edunt, ut literas K, T, P male reddant. Sunt qui L, S, R & CH ex hac cauſa male pronunciant; a naribus nimis patulis etiam hanc paraphoniam deducit *Ammanus*.

3. *Paraphonia catarrhalis*; *Bronchos* Græcis; *Raucedo* Latinis; Gallis *Enrouement*; Ægri *Rauci*, *Raucedinoſi*; Græce *Branchaloi*. L.

Vox rauca eſt gravis ſimul & diſſonans, unde differt a clangoſa, quæ eſt diſſonans, ſed acuta.

Veteres uno ore aſſerunt raucedinem pendere ab exaſperata ſuperficie interna tracheæ arteriæ, & Neoretici hanc aſpritudinem tribunutur glandulis miliaribus hujuſce partis, quæ frigore intumuerunt, ut accidit cuti, cum frigore anſerina evadit; an res ita ſe habeat, dubito: ſi enim fiſtulam Germanicam prius madefactam, injecta & volutata arena intus exaſperem, ſonus dein editus minime gravis, nec raucus evadit, ut illi Phyſiologi contendunt. Veroſimilius eſt vocem in broncho gravem evadere, ex eo quod textus cellularis musculos laryngis cingens lympha inſpiſſata & cumulata eſt turgidus, idemque vitium in chordis vocalibus adeſt; hinc muſculi chordas vocales tendere non poſſunt; hinc & chordæ craſſiores graviorem ſonum edunt, atque cum non æqualiter ubique, ambæque ſic turgeant, impoſſibiie eſt alteram cum altera uniformem eſſe, unde diſſonantia, maxime cum deficiat mobilitas plurium muſculorum, qui in loquela debent nunc chordas vocales laxare, nunc tendere, prout in eodem verbo pronunciando quaſdam ſyllabas altius vel remiſſius proferendas habemus, aut accentu gravi, vel acuto notandas.

Si eouſque difficilis evadit muſculorum laryngis motus, ut minime tendantur chordæ, vox extinguitur, & non niſi valido & ſæpe dolorifico laryngis conatu editur; quod cum accidit, acutos, ſtriduloſque ſonos producit; inde ni fallor, inferri poteſt non eſſe remollitas, ut putant alii, chordas vocales, ſed tantum non ſatis tenſas, defectu mobilitas in muſculis, cum raucedine laboramus, adeoque majori conatu tendi poſſe, & acutum reſonare, quod non fieret, ſi œdematoſæ & flaccidæ forent.

Simili raucedine afficiuntur anginoſi, & qui cancrum, vul ulcus, vel vulnus in hiſce organis patiuntur; ſed inde exurgit altera ſpecies, quæ non ita ſponte perſpirando ſanatur.

Ex vociferatione etiam oritur raucedo, ſed fugax.

4. *Paraphonia ulceroſa*; *Ulcus gutturis*, *laryngis trachea*. L.

Eſt vox acuta, clangoſa, quandoque exilis & extincta, quæ pendet ab ulcere pulmonum, tracheæ, laryngis, imo pharyngis; nec enim ſigna diſtincta ſunt quoad vocem in his diverſis affectibus. Nuper vidi mulierem ulcere laryngis & faucium laborantem cum febre lenta, &

ſputo

ſputo purulento, cui vox fere deficiebat, non alia, ni fallor, de cauſa, quam quod inflammatio ulceroſa ad laryngem ſerpſerat, unde tenſio chordarum cum earum immobilitate; hinc vox debiliſſima, & quandoque clangoſa, ſeu acuta & rauca; ea vox eſt phthiſeos comes aſſidua. An chordæ vocales emaciatæ exiliores tonum acutiorem reddunt? Ita ſe res haberet, ſi nulle aliæ conditiones impedirent: ſi ulcere exedantur chordæ vocales, inne aphonia & mutitas inſanabilis.

5. *Paraphonia gutturalis*, *le parler du goſier*. L.

Pluries vidi hanc ſpeciem procedere a foramine palati, vel adventitio, vel connato, aut a velo palatino deficiente, eroſo, quod ſyphilidi ſæpe ſupervenit. Cognoſcitur hæc ſpecies faucium inſpectione, potus & cibi in nares regurgitatione, recens nati hoc vitio affecti vix poſſunt lac deglutire, niſi papilla nutricis prælonga lac ultra foramen deducat; vox autem illa eſt rauca, gutturalis, & perficitur cum diſtorſionibus faciei, quales ad nares obturandas requiruntur: vitium illud inſanabile eſt, niſi poſſit, lamina argentea ſolerter appoſita, foramen illud obturari.

6. *Paraphonia ſtertens*, vulgo *Stertor*; Græcis *Ronchos*; *Ronflement*, Ralement; *le Reàle*. L.

Eſt ſtrepitus raucus & aſperrimus, qui inter inſpirandum & etiam exſpirandum editur a dormientibus, apoplectis, & agonem ducentibus, necnon a quibuſdam aſthmaticis; in moribundis vocatur *Ràlement*; in apoplecta quem nuper examinabam, cum os valde hiaret, obſervavi hunc ſtrepitum fieri e tremulo motu veli palatini penduli; an in aliis caſibus idem vigeat mechaniſmus, ignoro. Si chordæ vocales ultra modum flacceſſerent, docent experimenta Ferreriana tunc nullum ſonum editum iri; fieri poteſt ut viſcoſa phlegmata gutturis aerem exſpiratum partim intercipiant, & ſimilem ſonum edant, ut gargariſando quiſque imitari valet; horum omnium theoria hactenus in obſcuro latet; vocatur Græce, & fere vernacule apud nos *Ronchos*, quaſi *narium echo*.

7. *Paraphonia ſibilans*, *Sibilus* vulgo; Græcis *Syrigma*; Gallis *Sifflement*.

Eſt accidens rheumatis, aſthmatiſque, ac anginæ: crediderim effingi a rima quadam inter uvulam, vel velum & linguam efficta, ut a rima labiorum fit glottis brevis, quæ acute reſonat, & ſibilum labialem effingit, ſibilus enim eſt vox acuta, qualis a chordis breviſſimis, aut a calamis pollicem longis editur.

Vocem tenuem fieri, imo fere extingui in vomitu bilioſo, colica bilioſa, ſimilibuſque morbis aliquoties obſervavi.

8. *Paraphonia a pilypo*.

Præcipuum polypi narium ſymptoma, & ex quo primario a Medicis cognoſci poteſt, eſt ſingularis paraphonia quæ ad naſalem accedit ſucceſſu temporis; cum excreſcentia e naribus anticis, poſticiſve propendet, aut oſſa narium luxat, & extollit, polypus ſenſibilius ſe prodit; is non raro a viru ſyphilitico fovetur, ut nuper obſervavi. Curam *vide* apud *Heiſterum*, alioſque Chirurgos. Si polypus ſit mucoſus, is illinendus eſt ſebo candelarum, quo ſolo medicamine, intra duos menſes, ſanatam paraphoniam & reſolutum polypum vidit *Dumont Journ. de Med. Nov.* 1763: alii ſuccum heliotropii Europæi adbibent.

XVIII. PARALYSIS, *Paralyſie*.

Eſt unius tantum artus, aut articuli, ut manus, pedis &c. immobilitas, ſæpius ſine ſenſu tactus, abſque dolore.

Differt a paraplegia & hemiplegia ratione extenſionis; a dyſaiſthefia, quod organum motus, ut muſculos artuum, tantum afficiat.

Sedem utplurimum habet cauſa morbifica extra cerebrum & medullam ſpinalem, nervoſque, & eorum ganglia extra has thecas oſſeas afficit; prout vero nervi muſculis ſolis, vel etiam cuti proſpicientes reſolvuntur, vel ſola contractio muſcularis, vel ſimul tactus aboletur, aut ſtupet ſeu obtuſus evadit.

Reſolutio retinæ ad Amauroſim, nervi acouſtici ad Cophoſim, linguæ ad Mutitatem, palpebræ ſuperioris ad Caliginem, penis ad Anaprodiſim referatur.

Ad ſenſationem omnino requiritur, ut fluidum nerveum quod intra nervos continuo a cerebro ad partes movetur, vibrationem refluam a parte ad cerebrum patiatur: illud autem fluidum eſt vapor electicus, ſubtiliſſimus & elaſticus; non poteſt itaque vel leviter premi nervus, quin vibrationem pariatur columna fluidi illius, non ſecus ac videmus fieri in filo ferreo electriſato, in cujus altero extremo proſtat pappus lucidus, qui illico retrahitur, dum alterum fili extremum tangitur: ſi vero ſcintilla ex filo illico procul a globo vitreo educatur, quod levis attactus excitat; illico in vitro ipſo ſcintillæ igneæ micant; ſi filamenta parvea vapore electrico turgida ſupponamus, quod veroſimillimum eſt, facile intelligemus quare ex levi attactu impreſſio ad cerebrum uſque velociſſime transferatur.

Ad contractionem muſcularem influxus fluidi nervei in muſculos movendos requiritur; verum ſi attendamus ad demonſtrata *Borelli*, quæ evincunt vires maximas requiri ad muſcularem motum, intelligemus non exiguas vires requiri in fluido nerveo, ut motum muſcularem exſequatur, quæ ad ſenſum tamen ſufficiunt; adeoque non mirum eſſe, ſi in artubus paralyticis perſæpe ſenſus tactus ſuperſit, cum contractio muſcularis nulla viget, ob auctam muſculi reſiſtentiam, aut nervorum ejus majorem immeabilitatem. In Hemiplegia rheumatica, ſeu quam fovet acrimonia rheumatiſmalis, ſæpius vidi brachium, licet omnino immobile, muſcæ reptatum ſatis exquiſite ſentire.

Ex 310 paralyticis vel hemiplegicis, qui intra decem annos Noſocomio excepti Bathonienſes

ſes aquas diverſa ſub forma uſurparunt, 57 ſanati, 151 ſublevati, 45 nec melius nec pejus habuere, 42 pro incurabilibus derelicti & 12 mortui; ex illis 310 ægris 43 erant hemiplegici, quorum 4 ſanati; 13 optime ſublevati, 14 parum ſublevati, 2 minime; 4 incurabiles, 3 inepti ſuſcipiendo auxilio, & 3 obierunt: Hæc *Joann. Summers* obſervavit.

1. *Paralyſis plethorica*. L.

Ea eſt quæ inducitur a preſſione nervorum facta per vaſa ſanguifera cruore turgida; in artubus aneuryſmate affectis non raro hæc paralyſis obtinet; alias vero cognoſcitur ex plethoræ ſignis, ex ſuppreſſis catameniis, hæmorhagiis aſſuetis; uſu vini, crapula fovetur: cura vero phlebotomiis, ſobrietate, exercitio obtinetur.

2. *Paralyſis rachialgica; Pareſis* VVillifii: Bonte Journ. de Med. Mar. 1664 p. 205. C.

Ea afficit potiſſimum manus & brachia; incipit a ſtupore & formicationis ſenſu, ſubſequuntur rachialgici dolores atroces in abdomine, alvi ſiccitas, aliaque. Hic morbus eſt familiaris artificibus, qui fumos arſenicales diverſorum mineralium excipiunt, qui pigmenta tractant, qui vino per lithargyrum edulcorato utuntur; de quibus *vide Rachialgiam*, quæ ſanatur, vel demulcentibus, vel draſticis catharticis; ſed pareſis illa curatur emollientibus & leniter reſolventibus, ſudorificis diluentibus; potus aquarum acidularum ab omnibus laudatur, balnea maris frigida, ſudorem dein moventia; thermæ ſulphureæ proſunt; nocent vero ſudori ſica calidiora, omnia nervina & exſiccantia, quippe ſiccitas nervorum cum ſuperſtite eorum ſenſibilitate eſt morbi hujus principium; ſiccæ ſunt articulationes, ita ut, cum ægri motum recuperant, crepitum in genubus experiantur.

a *Paralyſis metallariorum*, Spangenbergii & Suchlandii. C.

Ea eſt ſpecies quæ rachialgiam & arthritidem rachialgicam ſubſequitur, vel cum ea alternat; ſolus interdum motus partis aufertur ſenſu remanente, ſæpe & ſenſus & motus evaneſcunt; redit vero plerumque periodice ſenſus, circa tempeſtatis mutationes acutiſſimis doloribus ſe manifeſtans, quandoque paralytica manu dolet acriter cubitus; aſt paralyſi demum confirmata, ægri a doloribus immunes ſunt: ex dolore acutiſſimo artuum paralyſis præ foribus adeſſe indicatur; cum hac paralyſi ſæpe jungitur con tractura. In rachialgia *vegetali* perit motus, ſed ſenſus tactus remanet exquiſitus; in *metallica* ſoli artus ſuperiores paralyſi tentantur; in *ſcorbutica* artus etiam inferiores ſæpe afficiuntur; in *arthritica* paralyſis minus tenax eſt quam in aliis ſpeciebus & electriſatione curatur.

3. *Paralyſis rheumatica*; *ſcorbutica* Ettmulleri. L.

Ea eſt quæ doloribus arthriticis, rheumatiſve ſuccedit; in hac ſupereſt ſenſus partis, ſimulque ejus rigiditas; exacerbatur aquis thermalibus ſalinis, ſcilicet Bellilucanis; juvatur aquis ſuphureis *de Lamalou*, *Bagnols*, &c; maxime vero lacticiniis & electriſatione, ut ſæpius expertus ſum.

4. *Paralyſis traumatiea*. L.

Ea eſt quæ fit a vulnere, ulcere, ictu nervum partis ſolvente; ſic vidi a phlebotomia brachii, ſecto nervulo, pollicem & indicem ſenſu orbari, quia nervus ille cutaneus ſectus erat; ſi reſecentur nervi muſculis proſpicientes, horum muſculorum perit motus; in illis vero caſibus evidens eſt electriſationem, & cætera auxilia incaſſum adhiberi.

5. *Paralyſis ſcrophuloſa*, De Haen. tom. 3. cap. 6. obſ. 16. L.

Ea eſt quæ pendet a viru ſcrophuloſo, aut a glandulis nervos vicinos prementibus; raro obſervata. Curatur electriſatione, attenuantibus, martialibus, antimonio tenuiſſime trito, &c.

6. *Paralyſis ſcorbutica*, De Haen, Ratio medendi, tom. 3. obſ. 17. C.

Ea eſt quæ a viru ſcorbutico, non vero quæ ſic dicta fuit *Ettmullero*. Illa vero electriſatione minime juvatur.

7. *Paralyſis Polonica*, Stabel. de Plica Polonica, hiſtor. 6. C.

Ea eſt quæ reſectis imprudenter capillis trichomate affectis ſupervenit. *Vide curam trichomatis*.

8. *Paralyſis febrilis*, Boneti Sepulchret.

Ea eſt quæ morbis febrilibus acutis, necnon quæ plegmaſiis potiſſimum eruptivis, ut petechiis, ſupervenit; non rara eſt in morbis pectoris, imo empyematis ſæpe comes eſt, quæ brachium lateris morboſi afficit.

Indicantur remedia morbo primario convenientia: in miliari frequens ſtupor, vel crampus accidit; aſt paralyſis nondum obſervata.

9. *Paralyſis biliosa*, Fernelii, an *rachialgica? Paralyſis a colica biliari* Bianchi Hiſtor. Hepatica, part. pag. 575 & 594. *Pareſis* VVepferi, VVillifii. Clar. Bonte Journ. de Med. Nov. 1761. pag. 407.

Ea eſt quæ colicæ bilioſæ ſuccedit; a *Drelincurtio*, imo olim ab *Ægineta* recenſita eſt, & pro ſanabiliori quam aliæ ſpecies judicatur: in hac refrigerantia *Simon Pauli* ſuadet, & adhibuit feliciter *Foreſtus* in adoleſcente extenuato, qui veſicantium medicaminum uſu in pejus ruebat. *Vide Fernel. de Febrib. lib.* 4. *cap.* 10, cujus obſervatio paralyſim febrilem reſpicere videtur. Ea ſpecies paralyſeos rachialgiæ vegetabili ſæpe ſuccedit, & brachia afficit: in hac motus ſolus deficit, tactus exquiſitus adeſt, pars cito emaciatur, articuli crepitant, eaque doloribus miteſcentibus ſuccedit.

10. *Paralyſis a vomica*, de Haen Rat. Med. part. 3. L.

Eſt paralyſis alterutrius brachii ob vomicam, vel ſimilem pulmonis tumorem, quo ganglia thoracica, præſertim ſuperius nervos brachiales ingrediens, comprimuntur; rupta & expurgata hac vomica ſponte ſanatur hæc paralyſis, a ſimili preſſione pendet ſtupor brachii in hydrothorace obſervandus.

11. Pa-

11. *Paralyſis nervea*, Clariſſ. Lorry de Melancholia pag. 188. L.

Ea, non in hemiplegiæ modum invadit, ſed in ipſa ſui origine aliquid convulſivi habet, & priſtina mobilium nervorum indoles, vel ipſa ſua impotentia ſeſe ſpectandam præbet. Raro abſoluta atque perfecta, cum mere nervea eſt, occurrit, hinc peraguntur ſæpius actiones ab hominibus illa paralyſi affectis, ſed convulſive & quaſi per ſaltum; virum novi pluribus ab annis hoc malo affectum, poſt convulſivos habitus laboreſque aſſiduos eo redactum, exacta in laborioſo Magiſtratu ætate: hic, antequam cujuſvis muſculi poſſit motum in fines propoſitos determinare, tremore univerſali corripitur, qui in parte mota ad uſque convulſionem progreditur, nec abeſt aut oris deformis tortura, aut maxillæ motitatio, unde blæſus balbuſque incautis & ridiculus pueris videatur. *Hæc Author*.

12. *Paralyſis ſeroſa*. L.

Ea eſt quæ a ſero ſtagnante, & nervos emolliente, ſive ſpiſſo & pituitoſo, ſive fluido pendere creditur; ab hoc quidem principio omnes paralyſes oriri putavit antiquitas; nos vero eam vere ſeroſam dicimus, quæ a ſero exundante, mora in locis humidis, recenter exſtructis, potu aquarum mineralium intempeſtivo, lotricibus, piſcatoribus, ſimilibuſque artificibus ſupervenit.

Ejus cura pro cura Paralyſeos generatim traditur, iſtic non repetenda, aut ex aliis generibus mutuanda, ut ex hemiplegia ſeroſa.

XIX. HEMIPLEGIA; *Apoplexia* Hippocratis Prorrhetic. I. 50; *Hemiplexia* Caſtelli Lexic., *Epiplegia* Doveri; *Hemiplegie*.

Cognoſcitur ex ſumma debilitate aut ſuppreſſione motus muſcularis ac tactus, in dimidia laterali corporis parte, citra dolorem, ac ſoporem. Diſtinguitur ab apoplexia, aliiſque morbis ſoporoſis per integritatem mentis, aut ſaltem aliqualem libertatem functionum animæ. A paraplegia quod alterutrum tantum latus, ut ſiniſtrum vel dextrum, ſenſu tactus motuque libero careat. A paralyſi per extenſionem; in hemiplegia ſcilicet ſæpius a capite ad calcem dimidia pars corporis motu, ſenſuque orbatur, adeoque viſu, auditu; imo adeſt diaſtrophe ſeu oris in partem ſanam diſtortio, loquela impedita, linguæ diſtortio ad latus ſanum, &c.

Principium proximum eſt reſolutio nervorum in latere oppoſito, vel medullæ oblongatæ, vel medullæ ſpinalis circa cervicem, prout partes faciei & capitis læſæ ſunt vel intactæ.

Perfecta eſt ſi immobilitas dimidii corporis, ejuſque anaiſtheſia ſit omnimoda: imperfecta ſi difficulter tantum moveatur aut ſentiat.

Diſcrepat ab immobilitate quæ in rheumatiſmo, arthritide, luxatione, fractura, &c. per dolorem; ab ea quæ in morbis febrilibus acutis, malignis, ſyncopticis accidit, per ſigna his propria ut acutiem, univerſalitatem, &c. Hemiplegia ſcilicet eſt chronicus morbus, alterutrum latus tantum debilitans; ſucceſſu temporis artus inferior roboratur, parum claudicat, ſuperior diutius, magiſque laborat.

Frequentiſſima ſpecies eſt ea quæ apoplexiam ſequitur, & in ea veluti ſalutaris, atque ſanguinea utplurimum eſt, ut morbus cui ſuccedit: Apoplexia enim pituitoſa utplurimum mortem infert.

Immeabilitas nervorum, utpote fluido nerveo imperviorum, eſt hujus cauſa, ſi ſedeat in origine nervorum dimidiæ corporis parti proſpicientium.

In hoc genere cum dimidia pars capitis corporiſque ſimul afficitur, adeſt e latere affecto cophoſis amauroſis, claudicatio, vel aſthenia omnimoda; lingua vero dum exeritur, & commiſſuræ labiorum verſus latus ſanum trahuntur, inde balbuties vel mutitas: ſi vero caput immune ſit, tunc reſolvitur reſidui tantum corporis pars dextra vel ſiniſtra, ita tamen ut brachium gravius afficiatur quam artus inferior.

Immeabilitas fluidi nervei eſt ſemper relativa ad vim qua propellitur, & reſiſtentiam quam in tractu nervi vel muſculi experitur; eadem poſita nervorum reſiſtentia, ſi fluidum nerveum debita vi non immittantur, nec immitti poſſit, partes ſenſu vel ſaltem motu carent. Verum in hemiplegia veroſimile eſt majorem eſſe in origine nervorum reſiſtentiam, ſive ob compreſſa obſtructave fila nervea, ſive quia lympha viſcida ipſos infarciens ejus eſt craſeos quæ vim electricam extinguit, abſordet, & non tranſmittit.

Sic videmus filum ferreum vi electricæ tranſmittendæ fere impar evadere, ſi aqua humectetur; ſic vapor fœtidus lithantracis, ſulphuriſve fumus electricitatem infringit; quam multa certe nos latent circa illa vitia fluidorum, quæ ſine obſtructione mechanica valent fluidum nerveum intercipere: repetita me docuit experientia ſenſum & motum reſtitutum fuiſſe artubus electriſatis, qui a multis retro annis nullum ſenſus vel motus indicium præbuerant.

Hemiplegia morbus eſt chronicus, raro ſanabilis, ætati ingraveſcenti familiaris, ſæpe a caro, vel apoplexia aut epilepſia ortum ſumens, & in hiſce morbis veluti criticus ac ſalutaris, quocum plures annos vivitur; ſed ſi lingua afficiatur, adeoque cerebrum vitio laboret, periculum eſt apoplexiæ recidivæ.

Curatio generica videatur apud *Riverium*, *Sennertum*, ut theoria apud *VVepferum*, *Libr. de Apoplexia*.

Infauſta eſt theoria quæ ſerum luxurians ſemper & in omni ſpecie diſſipandum, & calidis ac exſiccantibus medicamentis expellendum proponit, nam dantur ſpecies in quibus e contra ſiccitas, & nervorum & fluidorum acrimonia corrigendæ ſunt; initio quidem eadem generalia auxilia indicantur ac in apoplexia, verum elapſo periculo ne cerebrum inferciatur ſpecifica auxilia ſunt adhibenda.

Pra-

Praxi *Doveri in Hemiplegia ſpontanea*, ut feroſa, eſt frequens. 1. Applicentur veſicatoria brachio, cruri, tibiæ affectis. 2. Sumat æger per quinque dies mercurii dulcis, & cinnabaris, ana, gr. octo. 3. Sumat quotidie drachmas duas electuarii ex conſerva abſinthii. 4. Superbibat cochlearia aliquot tincturæ ex angelica, enula, foliis marubii, abſinthii, chamædryos, centuarii minoris; &c.

Praxis *D. Janon de la Chene Journ. de Med. Sept.* 1673: ſumat æger quarta quavis hora ſalis alcalini volatilis, ut corni cervi, gutt. vi: ſuperveniens promoveatur per aliquot dies.

1. *Hemiplegia tranſverſa*. L.

Paralyſis brachii unius & pedis alterius lateris, dyſentericis familiaris. *Conrradi Fabricii Profeſſoris Helmſtadienſis Diſſertatio* 1 60.

Poſt dyſenteriam malignam epidemicam adſtringentibus & opiatis præmature ſuppreſſam, hæc ſpecies hemiplegiæ frequenter accidit; jam convaleſcentes & orthoſtadii immobilitate brachii unius & pedis oppoſiti ſimul laborant, adjunctis tamen utplurimum doloribus arthriticis; ſecus integram tactus facultatem amittunt; priores autem facilius ſanantur poſterioribus. Hujus phænomeni ratio latet in obſcuro.

Curatio exigit 1. ut vires labefactatæ reſtaurentur per analeptica & cardiaca, cum ex dyſenteria multum fluidi nervei deperditum ſit: hæc vero corroboratio multum temporis exigit, & hoc ſingulare explicat, cur aliæ paralyſes quo recentiores ſunt eo facilius ſanentur, iſta vero quo vetuſtior. Laudantur eſſentia ſuccini liquor anodynus Hoffmanni, ſpiritus & ſalia volatilia ex ſale ammoniaco, & cornu cervi parata, animi tranquillitas & hilaritas commendanda. Paralyſim lætitia ſanatam notat *Gaſſemdus in Vita Peireſcii*; ira aliam & terror (notante *Variola*, *lib.* 2. *cap.* 4.) eam ſanavere. 2. Si plethoricus adultuſque ſit æger, phlebotomia e pede ſarcinam ſanguinis feliciter imminuit. 3. Tonus nativus fibrarum reſtituitur ſpiritu vini camphorato & crocato cum oleo lumbricorum terreſtrium, & ſpiritu ſalis ammoniaci: unguentum nervinum *Sydenham Proceſſu de Parayſi*, dorſo & artubus affectis applicatum prodeſt. 4. Spaſmi concurrentes leniuntur pulveribus nitroſis, lumbricalibus, bezoardicis, cinnabarinis, liquore cornu cervi ſuccinato cum regimine diapnoico; levis enim ſudor in parte affecta ſanitatis redeuntis ſignum eſt. Huc fumi ex gummatis aromaticis pannis excepti, motus & frictus partium repetiti, embrochationes ex aquis thermalibus, & veſtimenta hyeme calida & ſicca omnino neceſſaria, referenda ſunt.

2. *Hemiplegia ſpaſmodica* D. Pomme, Eſſai ſur les vapeurs, ob. 3. An *contractura?* L.

Ea ſupervenit magnæ cephalalgiæ in hypochondriaco; prælusit affectus ſoporoſus, & illico dimidia pars corporis, eaque dextra; riguit (ait obſervator) & paralytica fuit; ſeu ſenſu motuque orbata, quod oculo & auri etiam ex eodem latere accidit.

Suaſit Medicus magni nominis juſcula pulli, dein teſtudinis, ſerum lactis, aquas acidulas, nec non aperientia, cathartica & antiſpaſmodica: ſed ab opiata cephalica ex millepedibus, caſcarilla, pulvere de gutteta, valeriana, enula campana, æger peſſime habuit, unde confugit ad centum ſexaginta balnea tepida, totidem juſcula pulli, aut teſtudinis, ad clyſmata ex aqua frigidula, rhedam & equitationem, quibus convaluit.

3. *Hemiplegia ſyphilitica* Aſtuc de Morbis venereis, lib. 4. cap. 11. §. 9. Journ. de Med. Oct. 1758. L.

Eſt hemiplegia flaccida cum pauco tactus ſenſu ſuperſtite, aut paraplexia, cujus vide hiſtoriam. Video actu ægrum ea ſpecie laborantem, omnino inſanabilem meo ſaltem judicio, & alterum qui hemiplegicus a Medicis habetur, ſed immerito, cum laboret contractura artuum totius lateris ſiniſtri cum rigiditate, genu anguloſo, ſenſu exquiſito, & crampis frequentibus: juvatur diæta lactea, oleoſis & cito electriſationes experietur.

4. *Hemiplegia ſcrophuloſa* Ill. de Haen tom. 3. cap. 6. obſ. 16. L.

Ea eſt quæ a ſcrophulis nervos prementibus ortum ducit. Ea vero electriſatione diu repetita ſanatur.

5. *Hemiplegia arthritica* Muſgrave de Arthritide. Cap. 16. C.

Ea eſt quæ arthriticis, rheumatiſmo antea affectis ſupervenit, quæque a lympha acri & viſcoſa produci cenſetur; in ea ſenſus tactus ſæpe ſupereſt, artuſque extremi paralytici rigent, difficile flectuntur, areſcunt; eſt omnium frequentiſſima. Ingraveſcit a ſudorificis, calidis, thermis ſalinis; miteſcit a ſero lactis, lacte aſinino, maxime vero dolore arthritico revertente, ut accidit Præſidi Fonbon Monſpelienſi, qui dum inſanabilis putabatur, dolore in pedibus oborto, ſubito ſanus evaſit; ſedatur etiam morbus ſulphureis balneis, & non raro perbelle ſanatur repetitis electriſationibus. Vide *meam de hoc argumento Diſſertationem Actis Upſalienſibus, & Diario Oeconomico inſertam*. Primæ electriſationes ſudorem viſcoſum ex digitis affectis deducunt, febrem ſi adſit mitigant, ſomnum conciliant, & ſenſum cuilibet digito, manui flexibilitatem & ſenſibilitatem reſtituunt. Bimeſtri ſpatio ad machinam electricam ſanitati integræ reſtitutus eſt æger, quem memorar *Ill. de Haen P. I. cap.* 8. *Obſ.* 1. *&* 7.

In hac ſpecie contractura manuum noctu ſponte remittit.

6. *Hemiplegia exanthematica*. Vide de Haen, Part. 1. cap. 8. L.

Ea eſt quam ſcabiei, achorum, ſeu tineæ ſimiliumque cutis exanthematum repreſſio, aut ſuppreſſio excitat.

Ele-

Electriſatio non ſolum hemiplegiam ſanavit, ſed etiam achores reſtituit.

a. *Hemiplegia purpurea* Junckeri Tab. 115. de Hemiplexia.

Ea eſt quæ miliari morbo ſupervenit, quamque fugacem exiſtimo; ſed nec vidi, nec cujus hiſtoriam ullibi invenio.

7. *Hemiplegia ex apoplexia* De Haen, part. 4. pag. 245. obſ. 6. 7. C.

In illa ſpecie plus proſunt aquæ Bellilucanæ quam electriſatio; utrumque ſæpe votis noſtris deeſt: aſt tentandum. Electriſatio aliquoties teſte *de Haen*, hic ſucceſſit. *Vide Diſſert. meam de Hemiplegia inter diſput. Medicas Ill. Halleri*, *tom.* 1.

8. *Hemiplegia intermittens*. D. Cl. Chaptal, Doct. Med. Monſ.; Illuſtr. Torti de Febrib. cap. 4. pag. 227. A. P.

Eſt ſpecies quæ ſingulis diebus accedit, & poſt aliquot horas recedit cum acceſſu quotidianæ febris.

Hiſtoria. Quinquagenarius, per menſes cephalalgiam levem expertus, veſpere menſe Julio 1760. calore urenti circa frontem afficitur, quo ceſſante ſimili dolore corripitur occiput, cum pulſu paulo frequentiore & pleniore; ſomnus nocturnus inſomniis terrificis & vertigine turbatur; poſt octo horas acceſſus ille omnino deſinit; verum hora quarta pomeridiana eadem ſymptomata revertuntur cum magna virium proſtratione, & poſt quatuordecim horas deſinunt, & ſic deinceps per novem dies, eo diſcrimine quod poſt quartam diem non ſolum calor ſincipitis & dolor ſubſequens occipitis intenduntur, ſed quod debilitas paralytica latus corporis ſiniſtrum in quovis acceſſu occupat, cum oris diſtorſione ad partem oppoſitam, loquendi difficultate, labiorum tremore, & cruris ſiniſtri fere immobilitate, quæ omnia accedente apyrexia evaneſcunt, revertente pyrexia revertuntur.

Cura. Poſt phlebotomiam & catharſim primam non melius habuit æger, & a catharſi iterata pejus; verum ter in die hauſto decocto ex kinkina, radice angelicæ cum pulvere de gutteta, & nitro, nono die convaluit æger.

Acceſſus ſingulis diebus hora quarta veſpertina accedebat, ſexta matutina ſequenti recedebat, cum pulſu non frequentiori quam in cæteris hominibus ſanis, ſed frequentiori quam in illius ægri apyrexia. Huic pyrexiæ additur pulſus tenſio, extenſio, ardor ſolius frontis per ſemihoram, ſed ardor ſubito recedit, huicque illico ſuccedit dolor lancinans ſolius occipitis; in acceſſu æger vix caput movere poteſt, & ſi moveat, experitur ſtrepitum in collo cum ſtridore dentium. Arteria temporalis cum radiali minime conſonabat; æqualis erat pulſus in radiali, verum in temporali inæqualis erat, per intervalla tremulus & leviter reduplicatus. Hic morbus a catharticis exaſperabatur, licet materies bilioſæ multæ evacuarentur.

9. *Hemiplegia traumatica* Tulpii, obſ. 1. lib. 9. A. Ea eſt quæ a caſu, ictu, vulnere, fractura capitis ortum ducit. Si vulnus ipſam medullam ſpinalem in cervice lædat, mors ſubitanea ſupervenit, ut experimenta laniorum quotidie docent: ſi inferior ſit læſio medullæ ſpinalis, inde paraplexia oritur, non hemiplegia.

Curatur ut apoplexia, ab eodem principio oriunda; vetus fruſtra impugnatur electriſatione.

10. *Hemiplegia ſeroſa*. Boneti Sepulchret. C. Ea eſt quæ a ſero luxuriante in cerebro produci putatur, qualis eſt quæ cachecticos, pallidos, œdematoſos, frigidos, ſenes, vel ſponte, vel poſt aqueorum potuum, balneorum abuſum, ex ſuppreſſis effluxibus ſeroſis, ortum ducit. Nec in hoc cenſu reponendæ ſunt illæ, quæ apertis poſt longum morbum cadaveribus, ſerum quodpiam in ſinubus cerebri relinquunt; illud enim ſerum circa mortem effundi ſolet in quacumque hemiplegiæ ſpecie, & uberius eſt, quo tardius a morte cadavera aperiuntur.

Hæc ſpecies exigit iterata initio morbi emetica & cathartica, quibus ſuccedant ptiſanæ diureticæ, ſudorificæ, veſicatoria, ſatacea, duciæ, balnea ex thermis ſalinis, diæta exſiccans, opiatæ, cephalicæ, nervinæ, capillitii frequens raſura, capitis frictio ex pannis ſiccis, ſcopulis ſetaceis, &c: tandem ad electriſationes repetitas confugiendum, quæ in recenti morbo nihil, in inveterato aliquid boni, præſtant. Videſis curam apud *Baglivi*, pag. 214.

11. *Hemiplegia apoſtematodes* Schenckii. C. Quæ ab abſceſſu cerebri dependet, inſanabilis, & lethalis: tres tamen paralyſes puris anacatharſi ſolutas vidit *de Haen*.

12. *Hemiplegia ex epilepſia*. C. Vide diſſertationem noſtram de Hemiplegia per electricitatem Inſanabilis eſt omnino, ſed non tollit ægros e medio, ſæpeque cum ſtoliditate conjungitur; artus in ea ſpecie nunquam rigeſcunt, ſed flaccidi manent. Vidi hemiplegias quibus ſuperveniebant paroxyſmi epileptici, in quibus nunc latus ſanum, nunc vero ipſum latus hemiplegicum per intervalla tremore convulſivo agitabantur; illa vero ſpecies periculoſior eſt, & mortem portendit non ita remotam. Ex hac obſervatione liquet aucta vi fluidi nervei convelli partem jamdudum reſolutam, quæ elapſo paroxyſmo epileptico rurſus reſoluta manet: ergo obſtructio nervorum non ea eſt quam fingunt Scholaſtici. *Vide Schenckii Obſervat.*

Illa ſpecies balnea Balerucana & electriſationem eludit.

13. *Hemiplegia ſimulata* Boretii in Diſputationib. Chirurg. Halleri, Tom. I. pag. 37.

Nobilis quædam mulier, quæ fortunam prius fauſtam, dein adverſam experta, voluit tentare num ſibi veræ amicæ ſupereſſent, finxit ſe ſubito hemiplegicam, & ita finxit ut phlebotomias, emetica, cathartica, ducias Bellilucanas, cæteraque remedia conſueta adhibere non recuſaret, ac fere ipſum Medicum in errorem duxiſſet, niſi perſpicax fuiſſet.

14. *He-*

14. *Hemiplegia ſaturnina* Brendelii M S. C. Ea eſt quæ mineræ foſſoribus, potiſſimum plumbum tractantibus, accidere dicitur. Vidi certe aliquoties paralyſes tremulas manuum & brachiorum in hiſce artificibus, verum hemiplegias ab hoc principio me vidiſſe non memini. Verum a rachialgia in hemiplegiam perfecta cum mutitate & aſthenia lapſum vidi Ill. D. de Mandajors, pariſinæ Numiſmatum Academiæ Socium; ſed an rachialgia ſaturina laboraſſet, non reſcivi.

In thermis Bathonienſibus ex 310. ægris paralyſi vel hemiplegia affectis fuere 57 ſanati, 151 ſublevati, 45 qui nullatenus mutati, 42 inſanabiles pejus habiti, & 12. mortui. Ex illis 310 erant 42 hemiplegici, ex quibus 4 ſanati, 27 ſublevati, 9 vel inſanabiles vel non mutati, & 3 objerunt.

XX. PARAPLEXIA; *Paraliſis univerſalis* Auctorum; *Paraplexia.*

Eſt ſumme debilitas ſenſus & motus vel alterutrius in dimidio corporis tranſverſim ſumpti, vulgo extremorum inferiorum, cum enureſi continua, anaphrodiſia, &c.

Cauſa eſt immeabilitas fluidi nervei per imam ſpinalem medellam circa imum dorſum vel lumbos obſtructam, aut quovis modo læſam; inde fit ut homo lecto ſemper affixus maneat, unde quantum differat ab hemiplegia quiſque videt; ſi tamen imperfecta ſit paraplegia, æger pedibus pauliſper inſiſtit & claudicando progreditur, nec urinam involuntario mittit.

1. *Paraplexia rheumatica. Paralyſis ſcorbutica* Etmuller. pag. 440. C.

Nauta quadragenarius, ex tertiana ante annum habita paralyticus omnibus artubus paulatim factus eſt; cruribus, genubuſque moleſta fornicatio ineſt, brachia & dolent & marceſcunt; perpetuo ſudores nocturnos patitur, veluti plumbeam molem circa umbilicum perſentit, ubi tamen nullus tumor; digiti manuum pedumque dolent, vires omnes collapſæ, facies plumbea.

In hoc menſe Septembri optime ſucceſſit electriſatio, quæ æſtate nihil profuerat, *D. de Haen*, *obſ.* 12.

2. *Paraplexia ſanguinea* Junkeri, tab. 115. *Parapoplexia* & *Apoplexia partialis* quibuſdam; *paralyſis corporis inferioris* Fel. Plateri. A.

Eſt ea ſpecies quæ plethoræ vel impetui ſanguinis ejuſque anarrhopiæ tribuitur, quod judicatur ex calore, rubore faciei, pulſus plenitudine & velocitate, prægreſſis ſanguinem moventibus vel augentibus. Tribui ſolet diſtenſioni retis vaſculoſi quo circumdatur medella ſpinalis; cerebrum illæſum eſt, unde differt a caro, apoplexia: morbus aſt multo periculoſior & minus diuturnus quam hemiplegia. Curatur initio ut apoplexia ſanguinea, deinceps ut hemiplegia.

Paraplexia etiam dicitur hic morbus, licet quædam capitis functiones lædantur, ut memoria, auditus, vel viſus, vel loquela, modo partes infimæ ſint reſolutæ, ſi morbus ab apoplexiæ inſultu inceperit; in quo caſu ipſum cerebrum affici haud dubium eſt. Sic *Foreſtus*, *Fornelius* vocant paraplexiam eam paralyſim univerſalem quæ apoplexiam ſequitur. Vir robuſtus & euſarcos catharſim expertus eadem die, eaque frigida & pluvioſa e domo exierat, frigus paſſus incidit ſubito in paraplexiam imperfectam quacum per multos annos vixit: hinc & inde claudicans & ægre pedes trahens, nec ulla profuere remedia.

Paraplexia a ſpina bifida Huxſan Philoſoph. Tranſact. nu. 413. March. 1730. Tulpius; cap. 29, 30.; *Hydrorachitis* Morgagni. A.

In caſu *Huxhamii* infans recens natus imperforatum gerebat os ſacrum, adeoque ſupra illud os vagina medullæ ſpinalis intumuerat ad pugni puerilis magnitudinem, & extrema inferiora motu erant orbata ac decuſſata. Verum in caſibus a me obſervatis, non ſolum partes infra tumorem ſpinæ poſitæ, verum & ſuperiores ſenſu & fere motu erant deſtitutæ. *Vide Anæſtheſiam.* Notum autem eſt hunc morbum eſſe cito lethalem, citius vero ſi tumor aperiatur. Huc paraplexia ex gibbere *Biblioth. Med. Manget.* pag. 760.

4. *Paraplexia traumatica*. Fel. Plater. cap. 3. Morgagni Epiſt. LIV. ubi plurima exempla, & Boneti Sepulch. Sect. 3. D.

Nihil eſt frequentius hoc morbo in eis qui ex alto delabuntur, ſive incidant in ſpinam dorſi, ſive eam vehementi trunci inflexione diſtrahant; quotannis Noſocomium Aleſienſe ingrediebatur paraplegicus unus vel alter, qui ex moro, cujus folia ad bombyces colliguntur, lapſus fuerat. Extrema ſenſu, motuque ſubito orbantur, urina ſponte effluit, raro alvus, ſucceſſu temporis nates gangrænaſcunt; hæc ſpecies ut plurimum lethalis eſt.

5. *Paraplexia rachialgica* Riverii, obſerv. 98. cent. 2. nomine *paralyſeos ſpuriæ* C.

Recte notat poſt *Trallianum*, *l.* 1. *c.* 16. & *Foreſt. lib.* 10. *obſ.* 97. dari paralyſes quæ exſiccantibus & calefacientibus exaſperantur, humectantibus vero laxantibus curantur, quæque non a pituita & ſero nervos laxante, ſed a bile, ut aiunt, eos exſiccante & premente producuntur. Illa mulier cujus hiſtoriam refert *Riverius*, patiebatur motus omnimodam impotentiam in artubus infimis, ſed non omnimodam ſenſus privationem; hoc autem ſingulare fuit, quod cum tibiæ a miniſtris extendebantur, ſtatim vel rigeſcebant, vel convellebantur cum quodam in ipſis hypochondriis motu; præterea ægra doloribus vagis, fugacibus potiſſimum, in thorace erat obnoxia, quæ omnia rachialgiam ſatis manifeſtant. *Vide Rachialgiam.*

Huc videtur attinere paraplegia ex terrore & ira oriunda, & altera ex doloribus rheumaticis. *Vide de Haen*, *obſerv.* 11. *&* 20. *Tom. III.* ubi cum modico ſucceſſu electriſationem adhibuit. Eximios vero affectus quondam vidi apud militem ſimili morbo proſtratum.

6. *Paraplexia intermittens*. Obſ. D. Cl. Chaptal, D. Med. Monſp. percelebris. Torti de Feb. c. 4. P. A.

Eſt ſpecies paraplexiæ artus tantum inferiores motu muſculari & ſenſu omnimode orbantis, cum harum partium phlegmatia & frigiditate ac pyrexia, quæ omnia ſymptomata poſt aliquot horas omnino evaneſcunt, ſequenti die reverſura, & ſic deinceps.

Hiſtoria. Menſe Julio 1756. infans quatuor annos natus corripitur dolore utriuſque tali ita vivido, ut nullis auxiliis levari poſſet; aſt poſt ſemihoram pedibus, tibiiſque intumeſcentibus ſedatur dolor, & tunc illi artus ac crura omni motu muſculari, ſenſuque orbantur, œdematoſe intumeſcunt, frigent ad tactum Medici, dum cæteræ corporis partes caleſcebant ſolito magis; poſt ſeptem horas ea omnia ſymptomata evaneſcunt, & infans omnino ſanus eſt; verum ſequenti die eadem hora revertitur dolor in talis, tumor pedum huic ſuccedit cum paralyſi perfecta horum extremorum, eorum frigore, œdematia, febre, quæ intra ſeptem horas recedunt, & ſic deinceps; ſed ſenſim minora uſque ad octavam diem, qua medicamentis ceſſit morbus.

Curatio. In intervallo ſecundæ diei purgatus eſt ex manna & ſyrupo Glauberiano, & vomuit, iterum purgatus eſt ſequenti intervallo, atque deinde uſus eſt ter vel bis in die opitata ex kinkina & radice pæoniæ, acceſſus tum retardati, tum breviores ſenſim fuere], & ſic æger omnino convaluit.

8. *Paraplexia ſyphilitica*. C.

Vir quadragenarius a multis retro annis ſyphilitica pudendorum ulcera paſſus erat; repreſſa imprudenter gonorrhœa virulenta, & hydrargyroſi perperam adhibita, ſucceſſit aliquot abhinc annis paraplexia imperfecta, ita ut vix pedibus inſiſtere poſſet. Suaſit Chirurgus ſemicupium ex aqua liquore ſaturni dealbata, inde paraplexia perfecta evaſit. Tentavi uſum ſublimati corroſivi per duos menſes more *Illuſt. van Svieten*; ſed fruſtra: fruſtra etiam in hac ſpecie alias vidi hydrargyroſim adhibitam.

8. *Paraplexia equina*.

A comeſto phellandrio & ſimul deglutito curculione ejus hoſpite, equi multi apud Suecos incidunt in paraplexiam, infecto illo per ſpinam medullarem, ut vulgo creditur, exitum quærente: vide *Iter Scenicum D. Linnæi pag.* 184.

ORDO QUARTUS.

LEIPOSYCHIÆ. *Defaillances*.

A *Leipo*, linquo, & *Pſyche*, animus; quaſi animi deliquia.

Sunt morbi quorum præcipuum ſymptoma eſt virium vitalium notabilis imminutio, adeoque pulſus & reſpirationis debilitas.

Vires vitales ſunt vires cordis, arteriarum & pectoris; ex horum organorum motu menſurantur, ita ut quo pulſus ſimul plenior, velocior & firmior, eo fortior ſit; quo reſpiratio ſimiliter amplior, velociorque eſt, eo fortior. Sed vis actualis pulſus & reſpirationis maxime diſcrepat ab eorum viribus potentialibus, ſeu a robore facultatis vitalis; quo enim robur facultatis majus eſt, eo parcius vires ſuas impendit, niſi urgeat neceſſitas. Sic homini ſano & pacato pulſus eſt minor, mollior, tardior, rariorque multo quam eidem labore violento, pathemate vivido, febre, exercitiis jam debilitato.

Omnis origo virium eſt in cerebro, inde etenim fluit liquidum nerveum ad cor & ad omnes muſculos corporis, adeoque ad omnia organa motus tum naturalis tum liberi; in cerebro reſidet motor illius fluidi, qui licet vitalibus motibus aſſiduo invigilet, eoſque nunc intendat, nunc remittat, vix unquam eos intermittit, quaſi eorum neceſſitatis ad vitam conſcius; aſt ille motor in quibuſdam circumſtantiis, in quibus ipſa vita eſt aliis bonis, ut ſaluti, honori, pro diverſis judiciis aut præjudiciis, poſtponenda, opus vitæ ita negligit, ut viſi ſint qui a gravi pathemate affecti vitam cum morte commutaverint: Vide *Diſſertat. Ill. Nicholls de Anima medica*. Quotidianum eſt in gravi mœrore homines, potiſſimum ſequioris ſexus, animo linqui omnino, & ægros, qui ſoli ſibi relicti omni ſpe abjecta mortui forent, adſtantis hortatu, præſentia ſublevatos, monitu ut bono animo eſſent, refocillatos eſſe; quotidie Medicus, cui æger confidit, ex prognoſi gravi metum ipſi incutit, ex quo pulſus ſumme debilitatur; ex aſpectu læto, animum ægro addit, ex quo pulſus antea debilis, illico reſurgit & roboratur. Circa imperium animæ in organa vitalia legi meretur *Illuſtr Klockhof de Morb.s animi*, *p.* 35. *& ſeqq.* item *Baglivi*, *de Morbis animi*; & *Fienus de Imaginatione*. Illi Materialiſtis nimis favent, qui omnes actiones animæ ex prævia fibrarum cerebri diſpoſitione determinari putant; nonne corporis & animi differentia hinc fit evidens; quod animus, ægre quidem, at poſſit tamen actiones edere contrarias illis in quas corporis conditione fertur, norunt qui virtutem voluptati anteponunt; vix ignorant Epicuri de grege porci.

Virium cordis imminutio, quæ a corporis mutatione dependet, eſt vis fluidis vel organis tribuenda: ſi deficiat fluidum nerveum vel vapore lethifero deſtinctum, ut in mephiticis locis, vel longa inedia, gravi labore morboſo, evacuatione immodica exhauſtum, vires defecturas quiſque videt. Organa fluido nerveo poſſunt tranſitum denegare, ſive prematur cortex cerebri, ut in comatoſis morbis, ſive in ipſo nervorum tractu ſit læſio, ſive in cordis ipſius textu ſit obex. Mors cordis eſt æquilibrium ejus organi cum reſiſtentiis ab eo ſuperandis, inde & motuum vitalium languor, debilitas, quod vires ejus motrices non ſatis ſuperent cordis, vaſorum, ſanguiniſque promovendi reſiſtentia. Hinc duplex origo debilitatis in morbis cordis hinc multiplex leipopſachiæ principium, totuplexque curandi modus.

Retardato maximopere cruoris motu minuitur calor, & frigus artus occupat: quod uno altero.

terove gradu auctum ſubito ſenſus acerrime percellit. Si cordis impetus, qui pulſationem ejus facit, ceſſet, licet perſtet ejus ventriculorum ſyſtole & diaſtole, ſine motu converſivo ad coſtas, circularis motus perſeverat quidem, aſt nulla in arteriis pulſatio percipitur, nec proinde excitantur in cerebro illæ pulſationes quæ ideas vigilantibus proprias determinant; inde ſomnus vel ſomni imago ſyncopem, aſphyxiamque concomitans: cruor debilius adactus in arterias cutaneas earum affrictus non ſuperat, nec proinde eas ſubire valet, ſed per majuſculos ramos in venas procedit inſalutatis capillaribus, hinc cutis pallor, frigus atque anæſtheſis.

Notatu dignum eſt primos muſculos qui a frigore rigeſcunt, eſſe muſculos mandibulam attollentes; frigore hiberno mandibula contracta retinetur, ut vix verba proferre poſſimus; frigore ſyncoptico idem ſæpius accidit ſine influxu ſpaſmodico fluidi nervei ad hos muſculos; inde toties cernimus in ſyncope mandibulas ſibi ita appreſſas, ut ægerrime diduci poſſint ad potus cardiacos hauriendos: nec ad morbos convulſivos morbus hic recenſendus eſt, cum cætera omnia ſymptomata contrarium ſuadent.

XXI. ASTHENIA; a Græco *aſtheneia*; *debilitas*; Latinis *Languor virium*; *Debilitas habitualis*; *Epuiſement*, *Foibleſſe des membres*, *dec nerfs*.

Eſt debilitas omnium artuum, ſuperſtite actionum vitalium tenore, ſeu major eſt debilitas muſculorum libertati ſubditorum quam ex debilitate pulſus foret expectandum; ſicque differt aſthenia a ſyncope & aſphyxia, in quibus muſculi artuum quidem debilitantur maxime, aſt pari paſſu debiles ſunt motus vitales.

Cognoſcitur aſthenia ex pigritia ad actiones etiam conſuetas & neceſſarias, earum raritate, tarditate, cum morulis interjectis, tremuliſque conatibus; ex ſenſu gravitatis artuum, ex proſtratione corporis, maxime vero ex ſupina ejus poſitura, nam illum ſitum affectant ægri debiles, in quo minima virium impenſa requiritur, major autem requiritur ut in latus alterutrum decumbamus, quam ut reſupini jaceamus; major etiam ut trunco erecto vel inclinato, quam ut toto corpore horizontali decumbamus; hinc ſignum maximæ debilitatis, ſi ægri verſus ima lecti rejecto pulvinari delabantur contra aſſuetudinem, ſi ſponte ſitum non mutent, ſi voce ſummiſſa tantum & tarda loquantur; vox eſt potiſſimum debilitatis indicium, unde qui ſe debiles ſimulant, voce tenui, invalida utuntur; major eſt debilitas, ſi e lecto ſurgere nequeant ad alvum deponendam, urinamve mittendam, qui ſani munditiei litabant; de hoc morbo fere ſilent Auctores, tum quia illum pro mero accidente morbos omnes fere concomitante reputant, tum quia theoriam virium pauci norunt, aut a veris principiis repetunt, licet ea omnium in praxi ſit utiliſſima.

Summi momenti eſt in praxi aſtheniam a virium vitalium debilitate diſtinguere; prior enim a morte multo magis diſtant quam poſterior, adeoque minus multo ominoſa eſt.

Differt hic morbus a typho & a paraplexia ſignis horum generum propriis, nondum tamen ſatis diſtincte propoſitis: differt a laſſitudine, quod laſſitudo ſit ſenſatio moleſta complicata cum aſthenia.

Qui aſthenia laborat: dolores vagos ſed lenes in artubus experiuntur a quovis motu, quia ſenſus exquiſitioris ſunt ob debilitatem.

1. *Aſthenia Pannonica*; *Languor Pannonicus* Tob. Coberi & Thomæ Jordani de phænomenis peſtis; *Morbus Hungaricus* Mangeti Biblioth. Medic. Pr.

Eſt debilitas ſpontanea, caſtrenſis, ſeu epidemica, militibus potiſſimum familiaris, quæ, paulatim ineptitudinem ad functiones inducens, non prius malitiam ſuam prodit quam homine jam proſtrato diurno decubitu, aliunde quaſi mutuatis præſidiis, victor evadens ad mortem deducat. An a typho differat?

Hic morbus, qui pernicioſiſſimus dicitur, ita metaphorice deſcribitur ab Auctoribus, ut eum a conſimilibus generibus dignoſcere difficillimum ſit; plures autem varietates hujus tradit *Coberus*; ſcilicet 1. A carnibus bubulis, duris, ſole potius quam igne coctis, quibus utuntur milites, unde cardialgiæ, colicæ, nauſeæ; 2. Ab aquis paludoſis, limoſis, potu aſſumptis; 3. A vinis & cereviſiis turbidis ac fæculentis; 4. Ab animi commotione, indignatione, &c. 5. Ab aere calidiori & ſicciori per æſtatem.

2. *Aſthenia Virginica* Coldenii de plantis Codinghamenſibus.

An a calore regionis pendet hic morbus? Acteæ racemoſæ radices in hoc ſpecificæ judicantur.

Calore aſſiduo ejus etiam gradus qui apud nos æſtate eſt familiaris, ut 25. circiter graduum, vires exſolvi notiſſimum eſt; inde pervigilium, ſudor, anorexia, macies, quod advenæ in Americæ diverſis regionibus experiuntur, maxime quia calor ille noctu, diuque fere idem perſeverat, nec hieme remittitur; hiems etenim apud eos nihil aliud eſt, quam tempeſtas pluvia, vel humida.

Apud noſtrates ſimilis aſthenia balneis frigidulis, potu glaciato, fructibus acidulis, limonata, ſimilibuſque ſublevatur.

3. *Aſthenia ab hydrocephalo*. Vide anæſtheſiam a ſpina bifida. C.

Vidimus infantem hydrocephalo portentoſo affectum, capite pellucido, in quo ſinus meningum majores rubore quodam ſe prodebant, quique per Galliam circumferebatur; is erat aſthenos, & paululum ſomnolentus, de cætero bene ſe habens, ſenſu, motuque gaudens licet debilibus.

Duo pueruli Noſocomii generalis febricula & gaſtrodynia affecti jacent, purgati reſurgunt, ſtant per paucos dies languidi, febricula recedenden-

dente; iterum decumbunt; accedit vomitio juſculorum, gaſtrodynia, febris; pungantur alternis diebus, ſexta die ſubito aſthenia correpti ſunt, caput proprio pondere inclinat, brachiis & manubus uti non poſſunt ad poculum ori admovendum, pedibus inſiſtere nequeunt, ſenſu ſuperſtite; noctu delirium, febris, & octava die mors. Secto cadavere ubique macro, nil videtur mutatum in abdomine, pectore; nulli lumbrici, flatus in inteſtinis vacuis, nullum œdema; ſecto cranio aquæ diffluunt limpidæ, & in ventriculis cerebri rubellæ, nil ultra. Hæc Auguſto 1759.

Differt ab apoplexia & caro ex eo quod nullo ſopore ſtipetur hic morbus; a paralyſi, hemiplegia, paraplegia, quod ſit univerſalis debilitas, ſenſu ſuperſtite.

Illi pueruli nunquam porrigebant manum, niſi brachio ad coſtas appreſſo hinc & inde, quia ſecus perrectum brachium difficilius ſuſtentari potuiſſet ex legibus mechanices; unde brachia ſecundum totum humerum ad latus appreſſa hunc morbum ſignificant.

Cum hæc ſcribo, tertius puerulus Noſocomii ſubito incidit in eumdem morbum convaleſcens a dyſenteria, in qua aliquoties purgatus erat, polydipſia inſatiabili ſimul affectus, mihi videbatur poſtridie moriturus; præſcripta iterata doſi pulveris de gutteta intra paucos dies convaluit, vino ſimul uſus & cardiacis.

4. *Aſthenia ſcorbutica* Lind de ſcorbuto; *Languor ſcorbuticus* Bartholini. C.

In prima ſcorbuti periodo, facies eſt pallida, ſubtumida, exercitii averſatio, labia ac caruncula lachrymales vireſcunt, cæteroquin ægri cibum, potumque appetunt, & ſani videntur; aſt creſcit mœror dejectio animi, color evadit obſcurus, ex flaveſcente ſublividus, pigritia abit in laſſitudinem cum genuum ſtupore & debilitate à levi exercitio; inde dyſpnœa a motu, quæ cum laſſitudine conſtanter ſcorbutum comitantur.

In tertia periodo aſtheniam comitantur ſyncopes. *Vide Syncopem ſcorbuticam*.

5. *Aſthenia cachetica*. C.

Infantes a parentibus ſenibus, infirmiſve orti, potiſſimum puellæ ab ortu ad decimum circiter ætatis annum non raro pallidulæ ſunt, carnibus mollibus præditæ, ventre tumido, artubus tenues, macilentæ, debiles, voraces, tamen torpidulæ, ſomnolentæ, ſegnes ad loquelam, & omnia exercitia, tardæ, ingenio hebetes, unde a rachiticis valde diſcrepant, ſæpe glandulas colli tumidas gerunt, quæ tamen ſponte reſolvuntur multo citius quam ſcrophulæ, nec ita indureſcunt: in illis vidi ſæpe ortas verrucas faciei, quæ intra paucos menſes ſine rubore & calore albeſcunt omnino & remolleſcunt, ac in cruſtam exſiccatæ labuntur, nulla relicta cicatrice.

Præſtat in hoc morbo per hiemem cum oſſa deglutire quotidie aliquot grana radicis Chinæ pulveriſatæ, vino uti aquato, abſtinere a cremoribus, & farinaceis non fermentatis, exercitium ſuadere, frigus arcere.

6. *Aſthenia chlorotica*. Vide Chloroſim, cujus eſt accidens. C.

7. *Aſthenia a pathematis; Virium debilitas ab animi affectu* Frid. Hoffmann. de virium lapſu, cap. 9. cautela 1. B.

Nihil magis ſubito vires frangit, & quandoque difficilius cognoſcitur, quam mœror, diu celata iracundia, gravis ærumna, contumelia, bonorum, honorum immerita jactura, amicorum, parentum mors, &c. inde profunda triſtitia, animi dejectio, ſomni jactura, anorexia, ſtupidum ſilentium, immobilitas, ſolitudinis amor, cœtuum fuga.

Alimenta boni ſucci, ſed liquida, coctu facilia, vinum, liquores fermentati, narcotica, & auxilia moralia indicantur.

8. *Aſthenia febrilis; Debilitas febrilis* Boerhaave; *Laſſitudines ſpontaneæ* Hippocratis. B.

Alia eſt debilitas, vel laſſitudo ſpontanea, quæ graves morbos anteit, eoſque prænunciat; ea eſt ſine febre, cum faſtidio omnium rerum, inclinatione ad iracundiam; ægri dicunt crura ſibi, & brachia fracta eſſe; nondum tamen ſe lecto addicunt, donec accedat horripilatio, dein calor.

Alia vero eſt debilitas febrem potiſſimum continuam ac remittentem concomitans; quæ in vigore omnium eſt maxima; aſt inter varia genera febrium nullum eſt quod vires magis proſternat ab initio quam typhus, hemitritæuſque, vulgo *malignæ febres* dictæ, in quibus parcior eſt fluidi nervei ſecretio e cortice cerebri & fere quidquid eſt, impenditur in obicibus ſuperandis, qui circulationi ſanguinis opponunt, inde artuum ſumma debilitas.

9. *Aſthenia oſſifraga* Simon. Paulli de gramine oſſifrago Linnæi flore Lapponico 236. C.

Mirum eſt quod de viribus Antherici oſſifragi *Simon Paulli* promulgavit, ſcilicet ſi pecoribus pabulo intermixta detur hæc herba, ipſa eorum oſſa inde emolliantur, ita ut pedibus inſiſtere nequeant.

Ill. Linnæus eam copioſam vidit in Smolandia, ubi dicitur ejus eſu pecora ſtatim impinguari, ſed anno ſequente in ipſorum hepate naſci vermem *Ilar* dictum, unde herba *Ilagras vocatur*, & cito perire animal. Verum hæc omnia inter errores plebis reponit Auctor.

10. *Aſthenia ab oſteoſarcoſi* Mem. de l'Acad. des Sc.

Oſteoſarcoſis eſt oſſium remollitio; hic morbus primum Toloſæ, dein aliis locis obſervatus eſt; imo ſub diverſis ſchematibus fuſe deſcribitur in *Act. Soc. Londinenſis*, *num.* 459. *a Chirurgo Pott.* Oſſibus viru ſcorbutico, aut alio remollitis, ſtatura corporis decreſcit, æger ſtare non poteſt, artus contorquentur, totum corpus in glomerem flaccidum humi ſtratum abit.

Sylvanus Bevan Act. Soc. Loudin. n. 470. hujus morbi ſpeciem diabeti ſupervenientem deſcribit, huic

huic diabeti comites erant hectica, polydipſia, anorexia, oſtocopus; urinæ erant calcareæ, turbidæ; pars ſcilicet calcarea oſſium acido quodam corroſa huic colori, hiſce ſymptomatis anſam præbebat; parenchyma ſcilicet fibroſum oſſium ſeu calce deſtitutorum flexibile & elaſticum remanebat, unde decrevit moles totius corporis ita remolliti ut lecto ſe movere æger non poſſet; longitudo, quæ fuerat 5e pedum, fuit tantum poſt mortem, extenſis etiam artubus, 3m pedum & 5a pollicum; oſſa artuum & pericranii erant membranæ, peritonæo non firmiores, exceptis articulationibus ſeu geniculis, & plenæ fluido molleo quoad conſiſtentiam ac rubello. *Vide Rachialgiam ab oſteoſarcoſi.*

11. *Aſthenia ab inanitione.* C.

Eſt debilitas quæ ſupervenit cuicumque morbo evacuatorio, maxime hæmorrhagicis, alvi fluxibus, dyſenteriæ: curatur analepticis, ſucculentis, ſpirituoſis, aromaticis, curato potiſſimum morbo a quo pendet.

12. *Aſthenia hyſterica.* L.

Mulier quadragenaria, phletorica, florida, ubertim & regulariter a duobus annis menſtruata, conſtipata, mœroribus, anxietatibus, crampis, muſculorum diſtractionibus, hyſtericiſque aliis ſymptomatis a duobus annis divexata eſt, inter quæ potiſſimum conqueritur de laſſitudine, aut debilitate totius corporis, ita ut brachium ſupra caput attollere nequeat pro debilitate; illa vero noctes inſomnes, crampis, & extremorum inferiorum ſudoribus afflicta tranſigit; in ſuris & in imis femoribus ſunt tumores colore œdematoſi, ſed digitorum impreſſionem minime retinentes, qui interdiu tantum obſervantur, vera œdemata hyſterica Raulini; juvatur, & appetitus paululum reſtituitur a pulvere purgante quem decies ſumpſit; ea menſe Julio tres Medicos Monſpelienſes conſuluit. Conſilium verum ſequens fuit, 1. ut præmiſſa exigua phlebotomia, ſi pulſus plenus ſit, juſcula ex colli vervecini unciis quatuor, & cichorii manipulo per triduum ſumit; dein purgetur ex duobus cyathis decocti polypodii, infuſis duobus vel tribus ſennæ drachmis, additis primo cyatho mannæ unciis duabus, alteri vero uncia una & ſemiſſe. His præmiſſis decem juſcula ſumat ex pullo; radici pæoniæ drachmis duabus, cichorii manipulo: deinde decem balnea domeſtica adhibeat, & ad cujuſquæ exitum feri lactis libram bibat, infuſo prius florum hyperici pugillo; deinde juſcula, iterumque balnea, & ſerum lactis repetat; demum cum ad menſem Septembrem deventum fuerit, lac aſininum per duos menſes uſurpet, alterniſque diebus bolum devoret ex pulveris de gutteta, coralliorum, & cretæ, ana granis quindecim, ſyrupo quodam exceptis, ſomnumque ſibi conciliet ſingulis noctibus ope ſyrupi de karabe, vel laudani liquidi.

13. *Aſthenia ſyphilitica* L.

Hannoveranus quinquagenarius a ſex annis & ultra debilis erat toto corpore, & macilentus, de cetero bene ſe habens: eum curavere *Sthalius* & *Hoffmannus* per quatuor annos, Medici Pariſini per duos annos, Monſpelienſes per octo menſes præſcriptis edulcorantibus, incraſſantibus lacticiniis, &c. ſed in caſſum. *D. Fides* poſt tot vana tum ſua, tum aliorum tentamina, quæſivit num æger, ejuſve parens aut nutrix ſyphilitico quodam morbo laboraſſent; reſponſum ei fuit minime gentium. Interea diæta lactea inſtituta ſine balneis, hydrargyroſis fuit caute celebrata, atque poſt menſem vires ægri, atque carnes paulatim rediere, & ſanitas reſtituta eſt. An aſthenia ea ſyphilltica fuit, quia per hydrargyroſim ſanata? An hydrargyroſis in morbis minime ſyphiliticis valet? Ante hyragyroſim intumuerat unus teſticulus ſine dolore, fluctuationem in eo dein adeſſe putantes Medici, tumore inciſo nihil videtur; teſtis bifariam diviſus quotidie fungoſas excreſcentias præferebat, illis ſine dolore reſectis ſuccreſcebant aliæ, adhibito in emplaſtris millepedum pulvere vulnus coaluit.

14. *Aſthenia abſtinentium* Journ. de Med. May 1756: Hiſtor. de l'Acad. des Sc. 1712, 1713, 1719, 1739. L.

Poteſt homo ultra 7 dies nullo aſſumpto alimento vivere. Religioſa Monſpel. maniaca Per 14 dies ſine potu & cibo vixit. Nymphomanica per 25 dies; tunc vero cutis arida, flava, rugoſa, os areſcebat, lingua & dentes nigreſcebant, vox rauſcebat, macies magna, nulla perſpiratio, dejectio, mictio; ea abſtinentia bis vel ter in anno revertebatur cum delirio vividiori, frequentiori, pervigilio, vere potiſſimum & autumno. *Vide Anorexiam 10am & dyſpagiam.*

15. *Aſthenia infantum; C. le Scorbut* Pariſienſium Chirurgorum; Puzos, Malad. des enfans, pag. 300. qui ſic loquitur.

Scorbutus infantum non eadem ſigna præbet quæ ſcorbutus adultorum; poſterior maculis cutaneis & gingivarum vitio ſtipatur; prior vero his ſignis deſtituitur, niſi cum ad ultimum gradum pervenit; exiſtit multo ante ea ſigna, & in primo, ſecundove gradu cognoſcendus eſt, ut ſanari queat. Cognoſcitur ſcorbutus infantum, cum de doloribus muſculorum conqueritur, & progregredi ac pedibus inſiſtere potis non eſt; antea ſanus videbatur, jam ſubito uſum tibiarum amittit; ſedere, cubare, vel quieſcere nunquam deſinit, motum localem averſatur, ejulat ſi ſtare cogatur, aut ſi ſuræ ipſi comprimantur; alias cum ſine adminiculo progredi ſolitus foret, quavis data occaſione, & ob ſolam crurum debilitatem labitur & cadit; non maculæ cutaneæ, ut adultis, ſed tubercula dura ganglionum inſtar hic vel illic apud eos obſervantur: hæc ſunt infallibilia hujus ſcorbuti ſigna. *Hactenus Puzos.*

Aſthenia infantum in primo gradu non difficulter ſanatur; ſi vero neglecta fuerit, aut cum aliis ſpeciebus affinibus confuſa, funeſtos eventus inducit; oſſa ſcilicet inficit, & carie corrumpit, maxillas ita devaſtat, & exedit, ut alveorum

alveorum ordines omnino abſumat; videntur non raro qui languore & maraſmo conficiuntur, quorum morbum ſerius aggreſſa eſt ars medica, optimis licet medicamentis armata.

Ad curam infantis adhucdum lactentis, lactis nutricis indolem probe examinare neceſſum eſt, illudque ſi vitioſum fuerit, altero mutare; ſecus ad antiſcorbutica confugere, quæ ſanguinis ipſius ægri vitia corrigant; adeoque utatur infuſo cichorii, cochleariæ, taſaxaci, beccabungæ, naſturtii aquatici, ſcolopendii in aqua pulli, necnon levi decocto radicis chinæ; identidem purgetur ex ſyrupo de cichorio compoſito; e locis humidis, paludoſis migret in ſalubriora.

Si infans nondum progredi aſſueverit, ac proinde loqui neſciat, hic morbus in primo gradu, necdum maxillas afficiens, difficillime cognoſcitur; verum ex parentum, nutricisve ſcorbutica diſpoſitione, tempeſtate & regione aliquid luminis affulgere poteſt; ſi vero ablactatus ſit infans, eo facilius cognoſcitur hic morbus, quo ætate provectior infans, qui facilius ſenſationes ſuas exponit, & in quo mutationes in viribus tibiarum clarius percipiuntur; imo medicamina facilius admittunt, adeoque major ſanitatis recuperandæ ſpes eſt; præſtat quovis mane per aliquod tempus infuſi rhei cyathum bis in die propinare, & adhibere gargariſma ex decocto agrimoniæ, ſalviæ, biſtortæ, roriſmarini, naſturtii aquatici, additis poſt colaturam ſpiritus cochleariæ aliquot guttis, vel ſucco limonum, vel optimi vini pauxillo; confert præ cæteris vinum antiſcorbuticum: *hactenus Auctor citatus*.

Hæc aſthenia non raro cachexiam, & phlegmaſiam inſanabilem inducit, diarrhœa, hectica & maraſmo terminandam; vel quod ſæpe etiam vidi ſine febre acuta, ſine ulla inflammatione prægreſſa, vel vulvam in puellis, vel genas & gingivas in utroque ſexu ſubito livore, ſubitaque mollitie, gangræna & ſphacelo ita corrumpit, ſine ullo dolore, ut non rarum ſit intra paucos dies labia exedi ad aures uſque, & infantem quinquennem circiter placide expirare, hoc tetro ſphacelo exeſum in ore, vel in vulva; maxime vero hoc vitium eis accidit, cum a rubeola convaleſcunt.

16. *Aſthenia Americana; Obſtructiones viſcerum naturalium*. Guill. Piſon. cap. 6. C.

Hic morbus ſine ullo fere doloris ſenſu invadens, ob perſpirationis ſuppreſſionem, cruditateſque multas; ob ventriculi a calore ortam debilitatem, maxime apud juvenes & advenas obſervatur: adde viru ſcorbuticum ab advenis in itinere contractum, & uſum *arach*, ſeu vini ex fæcibus ſacchari & aqua confecti; hinc ebrii humi decumbunt, & totas noctes malignos humores poris patulis combibunt. Hinc *debilitas* cum tanto labore & *laſſitudine* ſpontanea, atque nauſea oritur, ut ferendis cibis & medicamentis impares exiſtant; hinc magna reſpirandi difficultas, perpetuæ querelæ; accedunt ſudores frigidi in partibus ſuperioribus, ſummus virium languor, canina appetentia, durities, atque murmur utriuſque hypochondrii, denique febris, ſitis & inflammatio. Hic morbus raro curatur, niſi accedente diarrhea bilioſa.

Cura. Strictam & diu ſervatam diætam exigit ex cibo & potu recentibus, eupeptis, accedente mane & veſperi motu corporis liberali, quem ob diſpnœam ægri refugiunt: phebotomiam, ſi non præſens febris, ſaltem futura ſæpe poſtulat; ſæpe enim hepatitis ſupervenit: apozemata leviter incidentia & antiſcorbutica præmittantur; huc radices limonum, liquiritiæ, braſſica marina, portulaca aceto condita conferunt; nux cocos, mala aurantia, citria, citrulli, ananas, granadilla conveniunt.

Dein cathartica mitia uſurpanda; vel ipecacuanhæ drachmas duas infunde in aqua, ut vomitio excitetur; denique ad eximium hujus morbi antidotum per menſem recurrendum eſt, ſcilicet.

R. *Corticis guayaci & ſcoriæ ferri, ana, uncias ij. maydis unc. 1. fabarum minorum, & foliorum ſennæ, ana, unc. 1. pulvis exhibeatur ad drachmas duas vel quatuor mane & veſperi in liquore convenienti*.

Huic ſuccedat curſus aliquot paſſuum, in dies major, a quo redeuntes cibis eupeptis refocillentur, ut pulte e farina manihoc cum ſaccharo.

Inter topica emplaſtrum ex gumi elemi & balſamo copaivæ cum melle, ventriculi & hepatis regioni applicetur, demum decoctum ſalſæ parillæ addendum.

17. *Aſthenia nativa; Foibleſſe naturelle*, Diction. de Sante. L. cum ſignis & curatione quam vide.

XXII. LEIPOTHYMIÆ. *Apopſychia* Dioſcoridis; *Animi deliquium* Mercati *lib.* 3. *Lipothimie*.

Eſt ſubitanea & brevis virium dejectio, ſuperſtite pulſus vigore, & cognoſcendi facultate.

Differt a ſyncope, 1. quia in ſyncope pulſus valde minuitur, vel evaneſcit cum ſenſuum obſcuratione, imo, in graviori caſu, feriatione: in leipothymia vero pulſus plerumque manet illæſus, niſi affectio adeo gravis ſit, ut syncopem adducat. 2. Quod in leipothymia ægri vel aurium tinnitum cum ſubito earum calore, vel vertiginoſam capitis turbam ſimul percipiant cum virium artuum defectione, atque ſentiant & ſæpius dicant ſe animi deliquium pati: in ſyncope vero ſubito & citra præludium concidunt. Differt a cardialgia quod non ab epigaſtrio male habeat æger, ſeu affectus ad ſtomachum non referatur initio, nec ſint ſigna ſaburræ.

Merito *Mercatus* & *Mercurialis* refragantur illis qui leipothymiam a ſyncope tantum gradu differre putant, atque ideo ejuſdem generis eſſe varietates, cum veroſimile ſit ex allatis ſymptomatis magnam eſſe differentiam, atque diverſam

verſam originem. Sic *Mercatus* ſyncopem fieri putat a fluidi nervei cor moturi defectu, diſpendio; leipothymiam vero ab ejus fluidi in cerebrum motu retrogrado, ex quo motu, dum de ſanguine agitur, fieri tinnitum & vertiginem alibi docuimus; ſed quæcumque ſit theoria, non minus differunt ſymptomata eſſentialia, quorum explicatio deinceps venit inquirenda.

1. *Leipothymia a pathemate.*

Memini me leipothymiam eſſe paſſum, dum cujuſdam nefarii crurifragium ſpectarem; ſenſi ſcilicet in corde moleſtiam cum ſubitanea crurum & brachiorum debilitate, ſimulque calore, ac veluti vapore ſurſum aſcendente aures corripi, atque tinnire; pulſus interea exploratus erat vegetus; iis ſymptomatis ingraveſcentibus vix pedibus inſiſtere potuiſſem, & pallor faciei ſucceſſiſſet, forte etiam ſuperveniſſet ſyncope; verum etiamſi, ut ait *Moreatus*, in omni ſyncope ſit animi deliquium, ſeu leipothymia, in omni leipothymia non eſt ſyncope, & ea genera non ſolum gradu, ſed etiam ſymptomatum diverſorum ſerie diſcrepant.

2. *Leipothymia ſtomachica* Mercati de ſyncope lib. 3. B.

Male *cardiaca* ab aliis vocætur, quæ ab ſtomachi moleſtia & cardialgia ortum ducit, omnium frequentiſſima. Vide *Cardialgiam*.

Inquirant Medici limites ſyncopes, leipothymiæ, cardialgiæ; certe ſyncope eſt morbus breviſſimus & periculoſiſſimus; cum leipothymia multo diutius vivitur quam cum ſyncope, cui ipſa præludit; in leipothymia nullus eſt dolor, ſed tantum ſenſatio quædam, quam *mortem ſtomachi* vocant ægri, dum aiunt, *l' eſtomach me meurt*.

Mirum eſt quod aer frigidus, frigidæ potus leipothymiam avertat, non vero mirum quod vinum, ſpiritus, aromata, cardiaca vires refocillent.

XXIII. SYNCOPE, a *ſyncopo* concido; *Leipopſychia* Hippocrati, *Apſychia* Galeni; Italis *Svanimento*; Hiſpanis *Deſmaye*, *Syncope*, *Evanouiſſement*, *Pamoiſon*. Ægri *Syncoptici*; Gallis *Evanouoſ*, *Pamés*.

Cognoſcitur ſubitanea virium omnium vitalium, animaliumque imminutione; pulſu ſcilicet, reſpiratione, omni muſculorum motu, necnon ſenſu quovis, & calore admodum imminutis, ita ut æger per aliquod tempus ſui conſcius non ſit, & vita eclipſim patiatur.

Differt a leipotymia quod affectus primo in præcordiis ſentiatur, leipothymia vero a capite incipiat. A cardialgia quod nullo ſtomachi dolore ſtipetur, niſi ipſi cardialgiæ ſe adjungat: in ſyncope ſenſus omnis fere aut penitus evaneſcit, & æger reſurgens non meminit ſemper hoc tempus exſtitiſſe, aut dicit ſe adſtantes quaſi in ſomno percepiſſe, trans nebulam vidiſſe, & ſonos quaſi debiliſſimos audiviſſe; quæ omnia in cardialgia ſimplici non obſervantur. In aſphyxia ægri tamdiu frigidi, ſine ullo ſigno vitæ remanent, ut pro mortuis ſæpe habeantur; aſt ſyncoptici ſudore, pulſu obſcuro, aliquali interiorum calore, leni ſaltem reſpiratione, ab aſphyctis diſtinguitur, & intra minutum unum aut alterum ad ſe redeunt.

Omnes morbi terminari poſſunt debilitate lethali, quæ cum ſucceſſive accidat, non dicitur ſyncope, ſed aſphyxia finalis, ſi ſit cum frigore pallore, ſine ſtertore: apoplexia finalis, ſi cum ſtertore, & ſomno; orthopnœa finalis, ſi cum ſtertore, ſine ſomno.

Hi quippe ſunt diverſi modi, quibus vita terminatur, de quibus mirum eſt nullum Auctorem expreſſe diſſeruiſſe. Nemo tamen dixerit morbos lethales non differre, niſi gradu, a ſyncope. Quorſum itaque plures contendunt leipothymiam, ſyncopem & aſphyxiam eſſe morbos ejuſdem generis, & non niſi ſecundum majus & minus diſcrepare, quæ confuſio ſi admittatur, pari jure ad ſingula cujuſque claſſis genera poſſet extendi, ut ad pleuritidem, peripneumoniam, paraphreneſim, phrenitidem, hepatitidem, &c.

Principium ſyncopes proximum videtur eſſe motus cordis ſyſtalticus adeo debilis, ut nullo ſubſultu ſtipetur. Duplex etenim eſt motus cordis; alius *ſyſtalticus*, ſeu ſyſtoles & diaſtoles, quo axis cordis loco non mutatur, nec ullus pulſus in arteria producitur; alter eſt *ſubſultorius*, ſeu alternus cordis acceſſus ad coſtas, & receſſus verſus mediaſtinum, quo tamquam mallei percuſſu pulſus cordis & arteriarum ſenſibilis evadit; adeoque in cerebro pulſantibus arteriolis excitantur ideæ ad vigiliam neceſſariæ, in toto corpore calor generatur, atque vis electrica ſuſtinetur. In ſyncope prior motus permanet, unde vitæ pabulum; aſt poſterior deficit, unde ſenſum, pulſus, caloris feriato, & aſthenia artuum; æger ſubito proprio pondere, laxatis omnibus artubus, deorſum labitur, pallet, friget, pulſus & reſpiratio evaneſcunt, aut maxime minuuntur.

1. *Syncope ab inanitione* Sennerti.

Eſt illa quæ ſubito in morbis evacuatoriis, cachecticis, poſt longas anorexias, viribus jam exhauſtis, ſubito ſupervenit, & a debilitate habituali diverſiſſima eſt; natura, quæ vires ſuas inſumit, in cordis motu perennando, a conatibus ſuis ſubito ceſſat, cum debilitatis extremæ conſcia eſt, aut nova confuſe perſentit obſtacula, magnam itaque partem virium quæ in ſubſultu cordis producendo requiritur, ea ſupprimit, ut motum tantummodo ſyſtalticum diutius protrahat, qui ſecus multo citus ſufflaminarerur.

Patet ex *Haleſii Experimentis hæmaſtaticis* frequentiam pulſus & reſpirationum creſcere in ſumma debilitate quam hæmorrhagiæ profuſæ excitant, pari paſſu quo pulſuum & reſpirationum amplitudo decreſcit; eo fine, ait *Haleſius*, ut vis quæ ratione amplitudinis deficit, frequentia ſeu velocitate motus reſarciatur, & lethum procraſtinetur.

Idem obſervat vires cordis ſuperſtites non eſſe reſiduo in vaſis ſanguini proportionales, nam in tubo verticaliter carotidi aptato, cruor quandoque altius aſcendebat, cum plus ſanguinis effluxiſſet. Habet ergo natura imperium in cor, non vero mechanice movetur juxta vires ſanguinis ad illud accedentis, ſed a fluido nerveo quod vitale principium pro diverſis motivis in id immittit. Cum jugulantur ſues, multo prius effuſo cruore, cum vires exhauſtæ videntur, validos non raro illos conatus edunt, quo vires cordis fatiſcentes exſuſcitantur, & ad ipſum ſanguis ex artubus expreſſus mittitur.

Cum e quadraginta libris ſanguinis quas equa primi experimenti habebat, effluxiſſent triginta, ſudor frigidus toto corpore permanare cœpit, laxatis fibris cutis, quæ durante vita ipſam conſtringunt, hincque apertis vaſculorum ſudoriferorum oſculis, eodem mechaniſmo ac mortuis alvus ſæpius effunditur.

Ad vires in inanitione refocillandas juſcula conſummata, gelatinæ aromatis conditæ, ovi vitella, vino & cinnamomi pulvere commixta, vinum merum, liquores ſpirituoſi, fumus nucis myriſticæ accenſæ naribus exceptus, ſunt præſentiſſima auxilia.

Quæ a paracenteſi oritur, præcavetur vinctura abdominis.

2. *Syncope a dolore* Jonſtoni Idea med. Illuſtr. Sennac. pag. 553. A.

Ea eſt quæ atrocibus doloribus, potiſſimum colicis, ſupervenit.

Curabam puellam quæ per diem & ultra dolores colicos ita atroces patiebatur, ut pulſus phlebotomiam non admitteret, & ut laudani doſis maxima morbum non ſedaret; adhibui pilularum de cynogloſſo grana duodecim; quippe non raro accidit, ut diverſa narcotica aliis melius ſuccedant, licet non majori doſi adhibita; ſed fruſtra; tandem ſubito accedit syncope, & non ſolum doloris acceſſus illico evaneſcit, verum ſibi reſtituta ægra deinceps omnino ab hoc dolore vixit immunis, non ſecus ac optima criſi ſolutus fuiſſet; nonne ea colica a fluidi nervei appulſu validiori & quaſi ab ſpaſmo pendebat? anne, ut putat *Sanctorius*, in ſyncope copioſa ſit perſpiratio quæ materiam morbificam eliminat.

3. *Syncope febrilis* Ill. Senac. de Corde, lib. 4. cap. 12. pag. 548. A.

Ea eſt quæ morbis acutis febrilibus, vel inflammatoriis tum initio, tum in vigore accidit.

Initio pleuritidis ſyncope ſuperveniens lethalem ſæpe morbum prænunciat; qui ob humorum crudorum copiam febricitantes in ſyncopem incidunt ſi ventriculus vel hepar in his inflammatum fuerit, diſperata ſalus eſt: *Galen. Methodo med. cap.* 3.

Syncope quæ in æſtu tritæophyæ aut alterius febris ardentis accidit, eſt periculi multo minoris, & phlebotomia ac refrigerantibus prævertitur. *Vide* ulterius *Aſphyxiam febricoſam*.

4. *Syncope a phlebotomia*. B.

Sunt qui a metu phlebotomiæ, a ſanguinis aſpectu, animo linquuntur, quod qui mechanice & ſine imperio animæ in cor explicare contendunt, abſurda proferre mihi videtur. Illa ſyncope prævertitur ſitu horizontali, aqua in ore detenta, interpolatione phlebotomiæ, digito venæ appreſſo, averſione oculorum a patella, &c. Parcius & rarius eſt mittendus ſanguis apud eos meticuloſos, maxime ſi febris vel pyrexia deſint.

Si in amphimerinis aut hæmitritæis jam protractis, a phlebotomia aliunde indicata superveniat leipothymia, cum pulſu ſtatim exiliori, intermittente, frequentiſſimo, aut ſyncope, ſignum eſt morbum a materia putri, verminoſa, vel mali moris foveri, monente *Barbeyracio*, & confirmante experientia; licet itaque in hoc caſu delirium, paroxiſmi vigor, pulſus robur phlebotomiam ſuadeant, ab ea abſtinendum eſt.

Syncope a phlebotomia largiori ob laxatam ligaturam apud robuſtos non eſt ita periculoſa, ac quæ pendet a principio interno; aſt apud debiles, ut phthiſicos, ſcorbuticos, cachecticos intra paucas horas ad mortem ducit, pulſu exili, molli, frequenti, intermittenti.

5. *Sncope phletorica* Riolani Anthrop. Ill. Senac. lib. 4. cap. 12. pag. 540. D.

Ea eſt quæ a nimia ſanguinis copia excitatus corde velut obruto, cujus ſignum eſt pulſus ſucceſſive varius, nunc obſcurus, depreſſus, nunc plenus & elatus, nunc frequens, intermittens, nunc rarus & regularis: ſi cum facie rubra ſublivida ante ſyncopen; ſignum certius eſt, ſi a phlebotomia parva, iterata, ſenſum pulſus plenior, velocior, fortior evadat, & æger ſublevetur; judicatur ulterius ex voracitate prægreſſa, ſupreſſis evacuationibus; ſi plethora ſit commota, ea ſpecies coincidit cum febrili.

6. *Syncope hiſterica* Ill. Senac. lib. 4. cap. 12. p. 544. *Syncope epileptica* Halmontii de Aſthmate. D.

Ea eſt quam hyſterica, hypochondriacique patiuntur, a levi animi affectu, ab odore ſuavi moſchi, ambræ, roſæ, ab iteratis catharticis, ab imaginatione læſa, &c. cum fugacibus ſpaſmis, doloribus diverſarum partium, aliiſque heteroclitis ſymptomatis, multum terroris ægræ incutientibus.

Curatur antihyſtericis fœtidis, caſtoreo, fumo pennarum, corii, ſpiritu ſalis ammoniaci naribus admoto, &c.

Epilepticam & ecſtaticam ſyncopem admittit. *Ill. Archiater*. In paroxiſmo epilepſiæ ſenſus quidem feriatur, ut in ſyncope & maxilla eſt rigida; verum pulſus plenus, vehemens eſt, color faciei cruentus, lividus. &c.

7. *Syncope a cardiogmo*.

Cardiogmi nomine intelligo cordis aneuryſmaticam dilatationem, tum in ventriculis, tum in auriculis, tum in aortæ initio; concurrunt pectoris oppreſſio, pondus in regione cordis, animi deliquia, palpitationes vehementiores, quandoque pulſus inæqualis, parvus, alias vero plenus, vehemens, palpitans: *Vide Ill. Senac. de Corde, lib.* 4. *cap.* 8. *Morgagni Epiſt.* XXV. 2.

8. *Syncope a polypo* Ill. Senac. de Corde, lib. 4. cap. 10.

cap. 10. n. 13. Morgagni Epiſt. XXIV. 13. An a vermibus cordis detur? De Meyſerey T. 2. n. 190. A. P.

Ea eſt quam concretiones polypoſæ cordis excitant. Suſpicamur ex *ſenſu ponderis* & oppreſſionis in regione cordis, unde anxietates cordis; *palpitatione* habituali, quæ in tremorem cordis & in ſuccuſſus frequentes degenerat: pulſus *inæqualitate variabili*, quæ ſignum eſt optimum.

9. *Syncope ab antipathia* Ill. Senac. ibid. pag. 544.

Ea eſt quam excitant felis, muris, caſei, &c. præſentia & horror præconceptus. Certum eſt multiplici experientia, vel a latente in artocreate anguilla aut ſimili objecto, quod exhorreſcunt, plures ita naſutos eſſe & mobiles, ut in syncopem conſtantem incidant, nec ſubleventur niſi objecti moleſti remotione. Qui ex ſede morbos diſterminant, hunc morbum a cerebro primario pendere, & ad cerebrum referendum eſſe, judicare debent. Removenda quantocius objecta, & ſi deglutita ſint, ea vomitione rejicienda.

10. *Syncope a veneno* Ill. Senac. ibid. pag. 545. 546. A.

Vapores putridi ex Noſocomiis, ex cancris, ulceribus, ex cadaveribus: Vapores mephitici ex tabernis, cellis, tumulis arctius clauſis, ex puteo & foſſa peraltiana juxta Monſpelium, exhalationes minerarum: Arſenicum etiam ulceribus, cariebus admotum, ut obſervavit *Saviard*: Venena acria genita in corpore ipſo, in peſte, tritæophya, ſphacelo, hunc morbum excitant.

11. *Syncope ab apoſtematis* Ill. Senac. ibid. p. 554. Morgagni Epiſt. XXV. 17. ulcere cordis. A.

Non ſolum rupto intus apoſtemate ſuperveniunt ſyncopes, ut ſecto abdomine in aſcite, aut pectore in hydrothorace, verum etiam ab alia cauſa non ſatis cognita; abſceſſum in hepate, pancreate, pulmone, a fortiori in ſtomacho latentes, declarant ſyncopes frequentes; a pulmonum & hepatis putredine ortas vidit *Ballonius*, ex ovariis & utero ſuppuratis *Ill. Senacus*. An a cerebro ſuppurato oriantur, inquirendum reſtat.

12. *Syncope ab hydrocardia* Vicuſſeni Obſ. A.

Hydrocardia ſeu collectio aquæ in pericardio cognoſcitur 1. pondere in regione cordis: 2. pectoris oppreſſione quæ creſcit a decubitu ſupino, ſublevatur inclinato pectore ad anteriora, 3. leipothymia, ſyncope, palpitatione frequentibus: 4. ſubita a ſomno excitatione cum ſuffocationis periculo: 5. ſignis genericis hydrothoracis: 6. pulſu debili, molli, inæquali, ex *Ill. Schreibero*.

Curatur ut hydrothorax diureticis, borace, paliuri fructibus.

13. *Syncope ſtomachica*. Vide Ill. Senac. ibid. pag. 545. *Verminoſa*, De Meyſerey T. 2. n. 190. A.

Ea eſt quam cardialgia ſæpius excitat, attamen ſine dolore ſtomachi ex ſola illius anxietate ſæpe oritur, ut 1. ab *inanitione*, ſeu longa fame, unde calor, & ſenſus tractionis, quæ ſyncopen ſubito inducunt; 2. oritur etiam a ſtomachi *repletione*, infarctu, cum nauſea: 3. ab irritatione a materiis emeticis, nauſeoſis, venenatis: 4. a lumbricis, tæniis: 5. a dyſpeptis, ut lacte coagulato, adipe, fungis: 6. a ſaburra acri, putri, maligna. 7. Frequentes etiam ſunt ſyncopes in gaſtritide, & diverſis ſpeciebus gaſtrodynes, cardialgiæ, &c.

In ſyncope ſtomachica 1. naribus admovenda aromatica; ſpirituoſa, ut aquæ cinnamomi, Luciæ; 2. aqua tepida, infuſum chamæmeli, cardui benedicti, affatim bibenda, ut vomitio cieatur. Vide *Cardialgiam*.

14. *Syncope ab ſphacelo* D. Senac. pag. 553. A.

Cum pars quædam, potiſſimum interna, ſphacelo correpta eſt, cum fœtus in utero mortuus latet; cum ichor putris alicubi hæret, ſyncopes ſæpius ſoboleſcunt, natura ſenſu quodam intimo id percipit, exhorreſcit, & non ſecus afficitur, ac cum quid fœtidum aut cadaveroſum nares afficit.

15. *Syncope ſcorbutica* Lind. de Scorbuto. P. D.

In tertia periodo a minimo moto ſcorbutici leipothymias, imo ſyncopes patiuntur, in quibus pulſus, licet ſit exilis & intermittens, tamen per intervalla evadit plenior & duplicatus, ut in pectorali, obſervante *Eugaleno*, iterum exilis evaſurus.

16. *Syncope arthritica* Muſgrave de Arthritide anomala P. D.

Ea eſt quæ in veteri podagra ſupervenit, remittente aut ceſſante dolore pedum, frequentior poſt indigeſtiones, crapulas.

Cathartica, dein ſtomachica & anthelmintica in hac conveniunt.

17. *Syncope febricoſa; Febris ſyncopalis;* vulgo *la fievre ſyncopale*. Vide Torti A. P.

Eſt tertiana vel hemitritæus ſyncopalis Caſtellanis & Madritenſibus familiaris, ut refert *Dr. Burnet, in Theſi Pariſina*. Rigor in initio, typus tertianæ, profuſus ſudor in declinatione; cardialgia, horrenda vomitio, ſumma debilitas, pulſus contractus, frigus extremorum, mors ſecunda aut tertia acceſſione, ni ſuccurratur.

Præmiſſis præmittendis kinkinam profuturam puto, ut in hemitritæo ſoporoſa, ſcilicet ad unciam ante tertium paroxyſmum. *Vide Morton Pyretolog. pag.* 74. & rectius *Torti de Febribus*.

Huc ſpectat febris ſyncopalis tertiana *Torti de Febrib. pag.* 126. 192. Amphimerina ſyncopalis *Raim. Fortis:* Tritæophya ſyncopalis *Pathol. method.*

Eſt ſyncope quæ funeſtos reddit paroxyſmos febris tertianæ ſimplicis, duplicisve, quos comitatur; ſive ſit cardialgiæ ſuccedanea, ſive primaria & ſolitaria, ſed febris comes, vi nempe cujus æger nullo ſcilicet dolore perculſus, frequenter, graviter, & abſque cauſa manifeſta languet, exſolvitur, & anima deficit; ſive de latere in latus ſe velit convertere, aut manum tentet loco movere; concurrit pulſus depreſſio, & viciſſim ejus defectio cum parvitate & frequentia: ſudores minuti circa collum & frontem, oculorum cavitas, caligatio & languor,

ac

ac denique univerſalis virium languor, ut continuis odoribus & irrorationibus æger recreari indigeat, ne deliquium crebrius patiatur.

Si hæc in febris augmento vel ſtatu accidant, licet tranquilla ſubſequatur intermiſſio, res ægri male agitur, niſi provida Medici cautela futuros acceſſus mature præcaveat. Si enim Medicus tranſactæ procellæ immemor ſit, brevi pereunte ægro incidet in illud turpe *non putaram*. Ejusdem cenſus eſt algor qui in *tertiana perniciosa* ſeu *algida Mortoni*, incipienti paroxyſmo jungitur, quod non, ut aſſolet in benignis, paulatim evaneſcit, ſed protrahitur & protrahitur, ita ut nec pulſus reſurgat, nec calor erumpat, ita ut poſt multas horas ægrum in paroxyſmi initio diceres; ſiticuloſus eſt, gemebundus, anxius, cadaveroſus; ſi evadat, nec moriatur, pulſus tamen depreſſus remanet; cum calor mitis accedit, vox eſt clangoſa, lingua ſcabra, urina vel copioſa & pellucida, vel pauca & lateritia; in hoc ſtatu durat æger per tempus intermiſſionis cum pulſu exili & frequenti, ſubſequenti acceſſu utplurimum moriturus; ſi vero calor & pulſus ſint meliores, vegetiores, diuturnioris morbi potiusquam mortis erit præſagium; ſed iſta diſcrimina vix aliud quam uſus docere poteſt.

18. *Syncope Lanzoni*, A. P.

A calculis in corde frequentes & lethales ſyncopes obſervavit *Lanzonus Ephem. Nat. Cur. Dec. III. Ann.* 7. *Obſ.* 73. calculi erant ſubvirides; unus uncias duas ponderabat.

19. *Syncope exanthematica*, De Meyſerey T. 7. n. 191. A.

Ea eſt quæ a ſcabie, herpete, erythemate, variola, rubeola, &c. repulſis ſupervenit. Curatio exigit diætam tenuem, potum diaphoreticum, phlebotomiam, ſudorifica, & remedia quæ hæc miaſmata in cutim revocant.

20. *Syncope metaſtatica* De Meyſerey Tom. 2. n. 191. A.

Ea eſt quæ a ſuppreſſis effluxibus ulcerum, fiſtularum, fontanellarum, carcinomatum, leucorrhœæ, &c. ſuccedit: Curatur ut exanthematica, & potiſſimum reſtitutis his effluxibus.

21. *Syncope pathetica*, De Meyſerey Tom. 2. n. 194. B.

A terrore, gaudio, aliiſve pathematis animæ Vide *Aſphyxiam* 7am. Qui ſemel animi deliquium paſſus eſt ob nimium terrorem, iterum minima data occaſione animo linquitur; imo vidit fœminam *Ill. Lorry* qui ita huic leypothymiæ aſſueverat, ut pluries in die a ſpaſmo in plenariam corporis ſolutionem incideret, de qua etiam contradicentes minabatur. Paucis abhinc diebus, ait ille, fœmina nobilis & honeſtis moribus prædita, dum cultu parum modeſto in horto publico ſpatiatur, procacibus juvenum liberiorum dicteriis laceſſita, vehementem iram concipit, qua concidit exanimata & mortua.

Spaſmum excipit hujus intenſitati reſpondens atonia, hinc adeo ſæpe ſpaſmi reſolutio fit per animi deliquium: vidi ego, pergit Illuſt. Auctor, mulierem delicatulam, quæ per tres aut quatuor horas ſpaſmis ita afficeretur, ut nunc marmoris inſtar obrigeſceret, nunc quaſi furiis agitata ita convelleretur, ut vix hominum fortiſſimorum obnixis viribus contineri poſſet; nunquam e paroxyſmo exire, quin totis artubus relaxata, mortuæ ad inſtar concideret, unde rurſus vel potentiſſimis cardiacis oporteret excitari.

XXIV. ASPHYXIA ab *a* privativo & *ſphygmos* pulſus: *Apoplexia Cerebelli* VVilliſii; *Mors apparens* vel *ſubitanea* Lanciſii; *Eeſtaſis* Brendelii; *Apoplexia flatulenta* Morgagni; *Aſphyxie*.

Phænomena mortis apparentis, ſubito utplurimum ſupervenientia, valde terrifica, aſphyxiæ characterem præbent. Si æger ſenſim in pejus abiens, demum fato ſuccubuerit, ejus ſtatus aſphyxia non eſt, nec quemquam ex hoc ſtatu revixiſſe docet obſervatio. Aſt ſæpe accidit, ut ægri ſubito interempti viſi ſint, imo ex his quidam ſepulti, quos vel arte vel ſponte inde evaſiſſe certum eſt. Talis vero ſtatus ſive a cerebro ſive a corde aut pulmone potiſſimum affectis oriatur, *aſphyxia* dicitur, obſcuriſſimum morbi genus, quod ratione atrocitatis Medicorum diligentiſſimorum inquiſitionem exigit. Videatur autem de hoc *Lanciſius* circa mortes ſubitaneas.

Ex illis qui ſubito mori viſi ſunt, nullus pro vere mortuo habendus eſt, ut fuſe docent *VVinslovv* & *Bruhier*, niſi qui biduo triduove ſervatus, jam putreſcere & fœtere incipit, aut ſaltem qui ferrum candens pedibus inuſtum non ſenſit; quæ dicta in genere valent reſpectu Medicorum qui morbi principium reſcire non potuerunt. Si enim ſigna aneuryſmatis rupti, apoplexiæ imminentis, vomicæ antiquæ hanc ſubitaneam mortem præceſſerint, Medicus horum gnarus certius judicaturus eſt an mors ſit vera vel tantum aſphyxia.

10. *Aſphyxia immerſorum* Morgagni Epiſt. XIX. 40. A.

Qui ex aquis pro mortuis extrahuntur, aliquando reviviſcunt, docente experientia. Vidi puellam quæ, cum e puteo in quem ſe projecerat, extracta fuiſſet, pro mortua habebatur, utpote omni motu, ſenſu, pulſu, calore deſtituta; ea vero ſuaſu *Illuſtr. Dom. Gibert*, Præceptoris mei in Praxi colendiſſimi, in lectulo repoſita, linteis calidiſſimis omni minuto renovatis tecta, demum ad ſe rediit.

D. Moulin, *D. Med. Monſpel.* in ſimili caſu ægram cineribus calidis operiri juſſit, quæ vitæ reſtituta eſt.

Falſum autem eſt eos qui per horam unam aut plures aquis immerſi latuerint, unquam revixiſſe: ſi paucos excipias aquis gelidiſſimis immerſos, ut notat *Ill. Segner. Profeſſ. Gottingenſis*, qui hac de re multa cum animalibus experimenta iteravit; utplurimum ignoratur quamdiu in aquis omnino demerſi latuerint, qui identidem caput extra extulere antequam ſuccumberent.

Ego quidem ſat recens ex aquis eductos, ut poſt horam imo ſemi-horam ab immerſione, quatuor adoleſcentes curare ſuſcepi, atque omnia, quæ vulgo laudantur artificia & auxilia adhibui; nec ullum ex hiſce in vitam revocatum vidi.

2. *Aſphyxia a fumis*. Eſſ. d'Edimbourg, Tom. VI. art. 35. A.

In minerarum fodinis dantur vapores, in hoc a mephiticis diſcrepantes, quod a calore ignis ſubterranei auram arſenicalem extricantis pendeant; flamma candelæ in vulgaribus extinguitur, in arſenicalibus dilatatur; liquor ſpumoſus e rupium rimis exudans, *guhr* dictus, hujus ſignum eſt; erumpens cum impetu hic vapor quandoque fulgurat, arborum folia deſiccat, hominibus aſphyxiam excitat; minori vi agens tuſſim ſiccam inducit; hæc in receſſibus & cœcis fodinarum cuniculis ſæpius eveniunt. *Iunckeri Chemia de mineris*.

In fundo mineræ lithantracis, ob conceptum ignem fumo infectæ, Ruſticus vitam amiſerat; poſt ſemi-horam educitur, frigidus, pulſu, ſenſuque omni deſtitutus; nulla vitæ ſigna ſupererant, cum Chirurgus *G. Toſſach*, tanquam alter ſalvator, ipſi ore ſuo, naribus ægri conſtrictis, intra os fortiſſime inſpiravit, unde pectus ægri paululum dilatatur, & cor pulſare cœpit; paulo poſt pulsaverunt arteriæ: tuſa eſt vena brachiii, unde ſanguis per quadrantem horæ ſtillavit, dein effluxit libere; interea æger frictione, concuſſione agitabatur, facies aqua eluebatur a fumo, nares & labia ſale volatili inſpergebantur, poſt ſemi-horam movebatur leniſſime pectus ſine ſuſpirio oculis & ore apertis, poſt horam oſcitavit, oculos, pedes, manuſque movit, aquam, aliquotque guttas ſpiritus vitalis hauſis, poſt alteram horam ſenſus recuperavit, omnium anteacturum immemor; poſt quatriduum domum ſuam reverſus eſt.

3. *Aſphyxia a muſto* Petr. Borelli obſ. 4. cent. 2. A.

Quotannis fere pereunt in cupa in qua muſtum recens fermenteſcit, qui in eam deſcendunt ad muſtum extrahendum, vel uvas ulterius calcandas; ſubito vero ſine voce, ſine motu concidunt, ſe ſuffocari ſentientes, & niſi prompte extracti ſint, pereunt: qui vero ad ſe revertuntur, eventus illius immemores ſunt. Hic effectus tribuendus eſt ſpiritui, qui vocatur *Gas ſylveſtre*, a muſto exhalanti, quo fluidi nervei electricitas, adeoque omnis activitas extinguitur.

Optimum remedium eſt, citiſſime illos hamis extrahere, extractus aeri frigido exponere, frigida aqua irrorare faciem, dein ſpirituoſis excitare.

4. *Aſphyxia ſuſpenſorum*. Morgagni Epiſt. XIX. 40. A.

Eſt mors apparens eorum qui recens ſtrangulati, vel ut mos eſt, fune ſuſpenſi ſunt, ſimilive modo ſuffocati; illi certe, niſi ſimul colli quædam vertebra luxata fuerit, quod periti carnifices norunt, facile ad vitam revocantur, ut expertus ſum aliquoties in brutis, ſemel in homine qui e patibulo allatus in templum, tribus phlebotomiis intra duas horas inſtitutis, non ſolum vitæ, ſed ſatis commodo ſtatui reſtitutus eſt; ita ut ipſe ſedens, & aquam ex urceolo quem manu geſtabat, affatim bibens bene ſe habere mihi diceret; vox autem rauca, initioque tenuis erat, nec eam edere potuit, niſi expectorato cruoris pauxillo, & multa frigidæ copia hauſta; ardebat enim ſiti & ſimul frigido aere continuo afflato indigebat, utcumque minime calida foret tempeſtas; poſt tertiam horam collo a fune impreſſum veſtigium paulatim evaneſcens etiam intumuit, & quartam e jugulo ſuaſi phlebotomiam, apprime percipiens regreſſum ſanguinis e cerebro mox impeditum iri, unde carus; ſed Chirurgis præ metu fugientibus non inſtituta fuit hæc phlebotomia, unde æger ſenſim obdormivit, pulſus rarior ſenſim evaſit, ita ut vix quadrageſies pulſaret in minuto, minorque evaſit, quem poſt primam phlebotomiam videram ſenſim apparere, & æque raro micare, dein paulo frequentiorem & fortiorem gradatim evaſiſſe; ſic obiit miſer ille quem nullum ſcelus ad patibulum duxerat.

Aſphyxia congelatorum. A.

Eſt ea quæ frigore ſummo detento occupat, quamque Gallicus exercitus ante aliquot annos e Praga rediens miſere expertus eſt, ut accepi a conjugis meæ fratre D. d'Olimpies, in arce & urbe Monſpelli hodie Regis locum tenente, qui frigus & illum effectum paſſus eſt. Mirum dictu, illi miſeri per nives iter vel pedeſtre vel equeſtre facientes, quorum aliis naſus, aliis digiti pedum, manuumque ſphacelo corrumpebantur, quique proinde atrocibus doloribus erant expoſiti, dormiendi tanta cupiditate tenebantur, ut vitæ ſuæ periculo huic indulgerent; alii itaque ſub arbore, illi ſub plauſtro derelicto, omnes fere ſupra nivem proſtrati obdormiſcebant ſomno utplurimum æterno, niſi ab amico quodam excitarentur. Miles quidam ſub plauſtro jacens nive tectus erat, alter eumdem locum dormiturus occupat, & priori inſcius incumbebat; calore ſuperincumbentis inferitur reviviſcens alterum excitat, & ſic ambo evadunt, ſecus ſomno perpetuo premendi. Quanta medicinæ Scriptorum ſocordia fuit olim? omnes ſe fideliter excribunt, nullus morbum haud dubie omni ævo familiarem notavit. Hujus nuper *Ill. Hallerus* meminit.

Qui frigore ſummo deprehenſi poſſunt deglutire quidpiam, illis exhibenda cardiaca & ſudorifica, quæ præſto ſunt, ut vinum calidum, aqua vitæ; pulvis viperinus, theriaca, aqua cinnamomi; ſi præſto ſit fimetum calidum, eo ſunt immergendi. Sunt tamen Septentrionales Medici, in his morbis magis verſati, qui ſuadent leniſſimas totius corporis frictiones, & lotiones ex aqua frigida, imo nive, nec non balneum frigidum, quo artuum regelaſcentia ſenſim fiat, antequam ad tepida deveniatur; non ſecus ac agendum diximus dum de *Gangrana a gelu*, quam vide in *Claſſe* X.

6. *Aſphy-*

6. *Aſphyxia cataleptica;* An *Congelatio* Auctorum? An *a congelato cruore?* Lancisii de mortib. ſubitaneis. A.

Vidi olim adoleſcentulam catalepticam, quæ in paroxyſmo tam tardum & dopreſſum habebat arteriæ & pectoris motum, ut ferme evaneſcerent; erat autem frigidula, omni ſimul ſenſu, motuque deſtituta, ita ut ſi non obſervaſſem ceream omnium artuum flexilitatem, & catalepſi eam laborare ignoraſſem, eam aſphyctìcam judicaſſem; tuſa vena cruor non effluebat, aſt ea ſimul in vulnus expreſſa, columna vermiformis e cruore coagulato ſenſim delabebatur; numquid hic morbus impoſuit Veteribus pro congelatione ſanguinis, quam tribuebant ſuppreſſis catameniis, hæmorrhoidibus, herpetibus rapulſis, & circa ſolſtitia & æquinoxia frequentiorem eſſe proferebant; In ſimili caſu ſanguinem revera frigidum, qualis eſt in piſcibus; tetigit e vena ſtillantem *Ill. Morgagni*, intereadum corpus calebat ſatis, multaque ſimilia refert exempla *Epiſt. XXIV.*

7. *Aſphyxia a pathemate.* A.

Subito gaudio aſphyctos evaſiſſe quoſdam, alios a terrore, quoſdam a gravi contumelia, a funeſto nunciu, docent hiſtoriæ medicæ. *Divus Auguſtinus* vidit Monachum qui pro lubitu omnem ſibi ſenſum & motum etiam naturalem adimebat. *Illuſtr. Cheynœus* vidit Chiliarcham Tovvnshend, qui pro lubitu ſe vere aſphyctum, & mortuo ſimillimum, Medicis attente examinantibus præbebat; ſed multo major eſt efficacia pathematum, quam voluntatis in cordis & pectoris motu ſufflaminando; forte etiam evenit, ut qui hos motus vitales in ſeipſis ſuſpendunt, in ſe prius excitent vehemens quoddam animi pathema: haud dubium eſt quin tragœdiarum Auctores, cum iram, metum, amorem exprimere conantur, ſeque his pathematis percitos ſimulant, ſæpe reapſe his ipſis vere afficiantur; atque ſi fides eſt *Kloeckoffio libr. de morbis animi*, viſi ſunt qui cum mortuos ſe eſſe fingerent, obierunt; quod ſi intelligat de Molerio, errat.

In his omnibus caſibus phlebotomia eſt primarium auxilium, etiamſi pulſus nullus micet; nec metuendum ne augeatur debilitas, cum in hoc caſu facultas cordis ſit oppreſſa, atque nihil aptius ſit ad cor ſublevandum ipſa phlebotomia.

8. *Aſphyxia hyſterica* Lancisii de mortib. ſubitaneis; Bruhier Mem. ſur les enterremens; *Suffocatio uterina* Sennerti. Aſtruc L. II. pag. 83 97. A.

Eſt ſubitanea omnium motuum vitalium, ſenſuumque feriatio, quæ hyſtericis a principio procatarctico externo, ut animi pathemate, vel interno, ut catameniorum retentione, ſupervenit, dentibus invicem appreſſis, pulſu obſcuriſſimo, extremorum frigore, faciei ſæpe pallore, reſpiratione fere inconſpicua, e qua ægræ vel reſtitutæ, vel etiam in debiliori paroxyſmo ſignificant ſibi fauces veluti laqueo conſtringi; animuſque eſt proſtratus, non raro globus quidam circa regionem uteri provolvi videtur; præcedunt quandoque oſcitatione, pandiculationes. Diſtinguitur aſphyxia hyſterica a morte, 1. ex ſignis hyſteriæ habitualis; 2. immiſſo in vaginam digito motus quidam uteri percipitur; 3. admotis cantharidibus excitantur phlyctænæ in hyſtericis, nullæ in cadaveribus; 4. uſto talo excitantur hyſtericæ, ſi aqua Luciæ puriſſima nihil effecerit.

In paroxyſmo cardiacis, ſpirituoſis, nares, tempora, carpi irrorantur; palmæ manuum feriuntur, pili avelluntur, ad aures inclamatur, corpus etiam ſuccutitur, axillis hinc & inde ſuſtentatum; fumi ſparguntur ex corio accenſo; vena tunditur, ut liberior fiat circulatio; frictiones calidæ ad eam promovendam adhibentur: calor linteis & lateribus excalefactis revocatur; potus cardiaci, antihyſterici, ſi poſſint deglutiri, propinantur; huc aqua meliſſæ compoſita, elixirium garus, ſal volatile ammoniacum, viperinum, karabe, tinctura caſtorei.

Si vires vitales revocari nequeant, in lectulo calido tamen retineant ægræ, nec ullo modo vinciantur collariis, cingulis periſcelidibus, nec demum ſepeliantur, vel humo committantur, usque dum fœtore cadaveroſo mors in dubium revocari nequeat. Docet enim obſervatio non raro ſponte pro mortuis habitas, ad vitam rediiſſe, reſoluto ſanguine quem cauſa morbifica coagulaverat, vel laxato ſpaſmo qui circulationem intercipiebat.

9. *Aſphyxia a mephitide.* Collect. Acad. T. I. p. 9. 421. Plomb, Meſete, A.

Mephitis eſt locus e quo vapor oculis inconſpicuus, nec nares feriens, ſed ita lethifer promanat, ut quodvis animal ipſi immerſum intra aliquot ſecunda temporis, nequidem clamore ullo edito, moriatur. Cognoſcitur mephitis ex eo quod candelæ accenſæ in hoc vapore ſubito ſine fumo, ſine crepitu extinguantur; in illo pulvis pyrius accendi non poteſt; nulla ſcintilla electrica fili ferrei optime electriſati micat; vapor videtur acidus, vitriolicus, ſpiritus maxime rarefactus, unde chartæ cæruleæ hic loci detentæ rubeſcant; aves in hoc convulſæ moriuntur, exenteratæ pulmonem habent poſtice lividum, cruore farctum; aves deſuper volantes ſæpe ſubito concidunt, unde hæ ſpecus *Averni* dicuntur: talis eſt ſpecus canis apud Neapolitanos. Tiberius in duobus ſervis experimentum cepit; depreſſis intra vaporem capitibus, ſervi illico mortui ſunt. Juxta Monſpelium in loco *Perault*, magna pars ſoli eſt mephitica, bullitque frigide dum pluit; in fovea cui aqua ſtagni vicini, vel pluvialis ſervatur, plures ægri doloribus calidis detenti curantur; bullæ illius aquæ a vapore mephitico exeunte fiunt, & ſine periculo hauritur ille vapor ſubito expanſus, qui ſi coerceatur ope dolii utrinque patuli, tunc lethifer eſt omnino, ut expertus ſum juxta foveam: ſunt putei, quorum aqua eſt potulenta & uſitata, in quibus ad unum alterumve pedem ſu-

pra

pra aquam eſt vapor mephiticus lethifer. Tribus a Memauſo leucis eſt locus *Bernis* dictus, ubi lacus dictus *Bouillens* ſimili modo ebullit continuo & frigide, eadem, ni fallor, mephitis.

In omnibus templis, ut B. Mariæ, S. Annæ, S. Matthæi, ſunt celiæ ſubterraneæ, tumuli dictæ, quæ vapore mephitico turgent; ſi quis ſtatim atque operculum ablatum eſt ingrediatur, is illico moritur, ut vidi aliquoties: veſpillones pridie ſepulturæ tumulum reſerant, & vapor mephiticus ſucceſſive avolat, ſuperficie ſemper ad libellam compoſita, & ſenſum depreſſa, uſquequo veſpillo ad genua tantum illi immergatur; is modo caput inferius non demittat, periculo caret, ac feretrum verticaliter detentum delabi ſinit, ne caput inclinans vaporem lethalem hauriat.

Merito damnat *Ill. Profeſſor Haguenot* uſum cadavera in templis ſepeliendi; tetri enim vapores, inde per rimas exhalantes, poſſunt morbis epidemicis funeſtiſſimis anſam præbere.

Tres ruſtici, veſpillonum munus obeuntes, aut alter alteri opem laturi, illico ſimili tumulo extincti ſunt; quartus qui fune vinciri ſe curaverat, illico extractus mortem vix vitare potuit, in aere frigido elotus; cæteri licet intra aliquot minuta educti e tumulo, qui quidem clamorem moriendo ediderant, omnino e vivis intra aliquot ſecunda exceſſerant, quaſi in nictu oculi.

10. *Aſphyxia ſideratorum; fulmine icti & eneeati* Boneti Sepulchret. de Apoplexia obſ. 59. 60.

Fulmine icti minime apoplectici ſunt, ſed veluti mortui aut ſyncoptici ſine reſpiratione & pulſu, cum apoplectici ſtertant. *Vide obſervationes in locis citatis.*

11. *Aſpehyxia Foricariorum*, vulgo *le Plomb:* Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. 1756.

Pariſiis ubi amplæ & ſtercore refertiſſimæ ſunt foricæ domuum numeroſa plebe ſcatentium, cruſta datur in foricis oceanum illum fœtidiſſimum ſupernatans, quam ſi incaute ruperit foricarius, illico tanquam mortuus & aſphycticus concidit.

Remedium eſt aer purus, & magna aquæ vitæ ingurgitatio. Apud Mutinenſes non aſphyxiam, ſed amauroſim incurrunt hi miſeri.

12. *Aſphyxia flatulenta*, *Apoplexia flatulenta* Morgagni Epiſtol. V. 17. 30. Villis Anat. Cereb. Cap. IX.

Eſt mors ſubitanea, apparens ſaltem, quæ vel debetur aeri ventriculos cordis diſtendenti, vel flatui arteriolas cerebri diſtendenti: ultimum caſum bis vel ter obſervavit *Morgagni:* primum verum in hominibus, præter *Morgagni* videre *Brunnerus*, *Harderus*, *Albrechtus*, *C. Fabricius*; & in brutis facto experimento vidit *Bergerus;* injectus ſcilicet aer in venas animalia ſubito enecat.

13. *Aſphyxia Valſalviana* Morgagni Epiſt. XXIV, 12.

Ea eſt quæ pendet a ligamentis in morbo genitis, quæ cordis ſuperficiem, mucronem vel auriculas cum vicinis partibus colligant: ægri hac correpti, quoties in latus alterum ſe verſunt, toties animi deliquio corripiuntur, pulſus in illis nullus; hæc vero ligamenta ſunt fibræ ex gelatina concreta per calorem peripneumoniæ, & ex cordis textu exſudante; ſimiles fibræ cordis ſuperficiem quandoque quaſi villoſam reddidere; nulla vero ſunt ejus ſigna.

14. *Aſphyxia traumatica.*

Eſt ſubitanea mortis imago ſuperveniens ab ictu, caſu, vulnere, commotione corporis capitiſve; unde ſæpe mors realis accidit. A valido calcis ictu in abdomen ortam vidit *Morgagni*; ab ictu in epigaſtrium videre plurimi, quo ſcilicet ictu cordis motus intercipitur; a lapſu in caput ſubſidet cerebrum; ut refert Hiſt. de l'Acad. R. des Sc.

15. *Aſpyxia ſpinalis*. Duhamel Hiſt. Acad. Par. pag. 264.

Cum vir quidam illuſtris apoplexia obiiſſe crederetur, in cadavere nil invenit *Duverneyus* pro cauſa morbi, præter quam effluxum ſanguinis in medula ſpinali extraverſati, unde conjecit in hac medulla a ſanguine compreſſa nervos cardiacos & intercoſtales, qui vitalibus muniis inſerviunt, reſolutos fuiſſe, unde mors fere ſubitanea, quæ nova ſpecies, notatu digna; nulla eſt pars cujus læſio promptiorem mortem inferat quam medulla ſpinalis juxta primam vertebram.

16. *Aſphyxia a carbone*, Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1701. & 1710.

Ea eſt quæ a fumo carbonis vel ſuffocati, vel igne aperto accenſi, in conclavi anguſto & clauſo inſpirati oritur: *Hoffmann. Obſ. Ppyſ. Chym. XIII. van Svvieten de Apoplexia* §. 1010. *Journ. de Med. Tom. XIII. pag.* 109. *Tom. XXII. pag.* 514.

17. *Aſphyxia neophytorum. Foibleſſe des enfans nouveaux nès*, Mauriceau Chap. XXVI. Lib. III. A.

Illa debilitas vel pendet ex eo quod præcox & immaturus eſt partus nec terminum vitalem atattigit; illi vero infantes, non aſphycti, ſed debiles quandoque ſunt, atque ut plurimum ſine ægritudine obeunt eo tempore quo naſci debuiſſent; calore debito, lacte ſelecto, molli culcitra, cura aſſidua refocillandi ſunt.

Si vero ob partus laborem intenſiorem, longiorem, recens natus, qui pridie ſigna vigoris in utero materno dederat, jam non ejulet naſcendo ſed immobilis, ſine reſpiratione, ſit, & cum obſcuriſſima cordis & funiculi umbilicalis pulſatione, illico igni eſt admovendus, in molli lectulo jacens, ore & naribus omnino liberis, & a ſorde omni exemptis; ut facilis aeri pateat aditus; obſtetrix vinum ore detinens leniter ſupra os infantis calide inſufflabat; ſplenia vino madida naribus offerret, ſupra pectus & epigaſtrium apponet; caveat ne cæpa bifariam ſecta, ut mos eſt, naribus admota reſpiſatio cohibeatur, ne abdomen placenta aggravetur, ne expreſſo funiculo umbilicali ſanguis reſiduus intra corpus detrudatur.

ORDO

ORDO QUINTUS.

COMATA, *Aphonia* Hippocrati; *Morbi ſoporoſi* vulgo; *Aſſoupiſſemens*, *Lethargies*, *Affections ſoporeuſes*.

MORBI quorum præcipuum ſymptoma eſt ſenſuum omnium, non raro etiam imaginationis, feriatio, vocantur vulgo *morbi ſoporoſi*, vel *affectus comatoſi*, ſeu *comata*.

Qui coma pro genere, non vero pro claſſe reputant, illi duas ejus ſpecies, coma ſcilicet vigil, & coma ſomnolentum ſtatuunt, quâ diviſione a genere ſuo & vigiliam & ſoporem excludunt, interea dum coma morbis ſoporoſis accenſent, adeoque ſibi contradicunt; quidquid enim generi tribuitur, id omni ſpeciei conveniat, neceſſe eſt.

Veterni etiam dicuntur hi morbi; nam veternus „ ignaviam, ſegnitiem, aut torporem & otium, necnon ſomnolentiam, aut gravem aliquando ſomnum ſignificat, & commune quiddam caro, comati, cataphoræ, torpori, atque etiam fatuitati, necnon lethargo. „ *Gorrhæi defin. de lethargo*.

Lethargi nomen Græcum, nomine *Veterni* Latino vertitur, & vulgo Galli morbum quemvis ſoporoſum *Lethargiam* vocant.

Sunt qui diverſos morbos ſoporoſos gradu tantum differre contendunt, adeoque ad unum reducendos genus, cujus ſpecies ſint carus, lethargus, cataphora, apoplexia, &c. verum ipſimet cum admittant diverſas cari, lethargi, apoplexiæ, &c. ſpecies, aperte conſitentur carum, lethargum, &c. eſſe totidem genera, cum genus morbi id ſit, quod diverſas ſpecies ſub ſe comprehendit, adeoque peccant in regulas Logices, ſibique contradicunt; plus autem vel minus, ſeu gradus, cum ſpecies minime mutet, genus a fortiori mutare non poteſt.

Diverſis horum generum nominibus & Veteres & Neoterici varios ſignificatus tribuerunt, ita ut in tanta loquendi incoſtantia, Pathologus neceſſario debeat alterutrum ſignificatum ſeligere, & cæteros repudiare, ſecus æquivocatio num nullus eſſet finis, unde perpetua confuſio; hanc ut vitemus, cujuſque vocabuli generici ſignificatum definitione propria circumſcribere debuimus.

Feriatio ſenſuum & motuum liberorum, quæ hujus claſſis character eſt, non ſemper ſomni apparentiam repræſentat; ſi enim æger ſenſu omni motuque libero orbatus, ſitum priorem ſtantis aut ſedentis ſervat, ut ecſtaticus, catalepticus, vix pro dormiente habendus eſt; ſi vero humi procumbat, artubus flaccidis, nec ſitum ab adſtantibus impreſſum ſervet, ſed illico corruat, is pro *dormiente* habetur, ut apoplecticus, caroticus; verum ſi ſenſu omni deſtitutus interea imaginationis ſuæ præbeat indicia, & identidem dormiendo in ſeipſo loquatur, geſtu vario ſuum ſomnium prodat, is pro *ſomniante* potius quam pro dormiente habendus cenſetur, & tales ſunt lethargici, typhomaniaci, aut veternoſi: hos omnes ægros comatoſos nuncupamus, licet non exiguæ ſint inter eos differentiæ. Diſcrepant autem a ſyncopticis, quod vires vitales in illis ſuperſint; in ſyncopticis vero maxime langueſcant, calore in extremis ſæpius deficiente, & colore in pallidum mutato.

Comata itaque in ſumma ſenſuum omnium debilitate, ſeu impotentia percipiendi objecta ambientia conſiſtunt; imo in lethargicis & veternoſis, licet imaginationis vires vigeant, memoria ſaltem debilitatur; aſt in caroticis, apoplecticiſque & memoria & imaginatio, nec necnon omnes ſenſum obſcuriſſimi ſunt & ſuppreſſi.

Eo itaque redit comatum theoria, ut intelligamus quorſum ſenſus ſaltem ferientur, aut obſcurentur maxime, cæteræque etiam animæ facultates admodum debilitentur; ſed tam parum hactenus eſt exculta pſychologia, tam obſcura cerebri anatomia & phyſiologia, ut nihil certi de his pronunciari queat; ipſa preſſio corticis cerebri, quæ pro cauſa ſoporis hactenus habita eſt, hodie a *D. Lorry* experimentis rejicitur, ita ut prudentius foret judicium ſuum de hac theoria reticere, quam interponere, niſi pro meris conjecturis tradatur. *Vide Commentar. Acad. Pariſ. Memoires des Etrangers*, *tom.* 3. *a D. Lorry*.

Omnis ſenſatio tribuenda eſt mutationi factæ organis nervoſis; nec hoc ſufficit, niſi mutatio illa tranſmittatur ad cerebrum, ut patet ligatis, ſectiſve nervis; atque ulterius requiritur, ut anima ad hanc mutationem attendat, nec aliorſum valide diſtrahatur ejus attentio; hinc concludere pronum eſt fluidum nerveum eſſe medium, cujus interventu tranſmittitur hæc impreſſio; fibræ enim nervoſæ utpote omni elaſticitate deſtitutæ id non poſſunt; ergo hujus fluidi nervei, velut vaporis electrici, refluxibus ideas alligavit ſummus Creator; cum itaque nullum e cortice cerebri ſecernitur fluidum nerveum, nullus in nervis refluxus, nulla ſenſatio oriri poteſt, quod accidit etiam ſi ſecretum non tranſmittitur, aut tranſmiſſum non refluit, aut ſi forti animæ pathemate, ut terrore, vel profunda meditatione in cerebro retineatur, nec nervis ſuppeditetur; ergo nervi ligatura, exciſio, ſubſtantiæ medullaris cerebri preſſio a vaſis vicinis, corticis compreſſio a tumore, oſſe fracto, vaſis turgidis, meningibus contractis, cruore effuſo, ac demum vehemens animi pathema valent ſenſationem ſupprimere; ſed niſi ſupprimatur tranſfluxus in omnes nervos organis externis famulantes, non dabitur anaiſtheſia illa generalis, quæ ſomnum conſtituit, & quæ cum libero tranſfluxu per medullares fibras cerebri, partibus internis tantum reſpondentes, *ſomnium* ponit; Certe partialis cerebri preſſio non ſufficit, niſi hujus occaſione vehementer detenta anima, ut accidit in terrore & mœrore, ſimul ſupprimat influxum in alios nervos. Cur autem nervi cardiaci tandiu recipiunt fluidum nerveum, quandiu vita ſupereſt, licet quælibet pars cerebri vel cere-

cerebelli lædatur, modo ſpinalis medullæ initium intactum ſit? Nonne natura vitæ conſervationi invigilans neceſſarium illum in cor & pectus influxum ſuſtinet, organis ad vitam minus neceſſariis neglectis? Nonne organum ad motus vitales ſuſtinendos maxime neceſſarium eſt illud quo nullum animal orbatur, ſcilicet initium medullæ ſpinalis, quod datur in inſectis, quæ cuncta carent cerebro & cerebello? Norunt certe laniones ſupereſſe vitam bovi; cujus encephalum malleos fuit attritum, & cruor e corde ubertim effuſus; aſt ſubito & in oculi nictu perire, ſi tenuis cultri lamina inter vertebras colli ſupernas adacta fuerit, ſicque illico defungi capras, oves in macellis. A ſuppreſſione fluidi nervei pendet debilitas & ſenſationum & contractionum muſcularium; verum principium quod ſenſationes ſuſpendit in ecſtaſi, in catalepſi, non ſupprimit in illis muſcularem contractionem, unde non corruit homo ecſtaſi aut catalepſi deprehenſus; ubi vero omnium artuum vis muſcularis ſupprimitur, ut in apoplexia, caro, vel multum minuitur, ut in lethargo, cataphora, corpus procumbit humi, nec ſe ſuſtinere valet: nam ad orthoſtadiam ſeu ſitum ſtantem neceſſaria eſt actio fere omnium muſculorum, qui truncum, crura, tibias; & pedes movent.

Ex poſitura corporis gradus facultatis motrici æſtimari poteſt, nam orthoſtadi ſunt majori facultate prædití; qui vero decumbunt ſemi-erecti, illi minori pollent; qui horizontaliter omnino decumbere coguntur debiliores ſunt ſemi-erectis; atque inter illos, qui alterutri lateri pro lubitu incumbere poſſunt, majori facultate gaudent quam qui ſupinum ſitum continuo affectant; ægri etenim iſti ſuæ debilitatis conſcii eam poſituram ſervant, in qua minima vis omnium requiritur, ſeu vix ullius muſculi contractio deſideratur; talis eſt ſupinus & horizontalis decubitus, cruribus & brachiis extenſis. Talem ſitum præſcribimus syncopticis, tum ne vires muſculis contrahendis neceſſarias fruſtra impendant ægri, tum ne circulatorius motus ſanguinis gravitate impediatur.

XXV. CATALEPSIS; *Catalepſie*.

Eſt ſenſuum omnium motuumque muſcularium ſuppreſſio ſuperſtite pulſu & reſpiratione obſcuriſſimis, & mira ad quoſvis ſitus retinendos, & ſuſcipiendos, artuum flexilitate.

Ægri ſubito corripiuntur paroxyſmo per intervalla redeunte; præceſſit mentis & corporis torpor cephalalgia; ſubito ſenſu omni, motuque orbantur, & poſituram primam corporis, artuumque conſtanter retinent, ſive erecti, ſive ſedentes; & poſt aliquot minuta utplurimum, rarius poſt horas quaſdam velut e ſomno exſurgunt, capite ſublevato a gravamine & ad munia ſua aptiores, ſed temporis in paroxyſmo tranſacti omnino immemores: quamdiu ſunt in paroxyſmo, artus quamvis poſituram ex legibus mechanices & ſtructura anatomica poſſibilem ab adſtantibus impreſſam conſervant, maxime ſi catalepſis abſoluta ſit, ſeu perfecta, ut aiunt; ſic manus erecta non delabitur, faciei muſculi ad riſum, ad fletum compoſiti, riſum, vel fletum conſtanter exprimunt, Morbus hic chronicus eſt, & more epilepſiæ periodice recurrit; interdum ſimplex qualis deſcriptus eſt; interdum aliis morbis, ut hyſteriæ, ſomnambuliſmo, rarius ſpaſmo combinatus.

1. *Catalepſis hyſterica*. Obſervat. Medico-practice, Par. 1743. pag. 248. obſerv. 108. P. C.

Ea eſt quæ hyſtericas feminas aggreditur, cum flexilitate omnium artuum, & mira conſtantia in ſervandis quibuſvis poſituris a vi externa impreſſis, excepto quod ob averſationem medicaminum fœtidorum, ut ſpiritus volatilis ſalis ammoniaci, vel nares manu ſtringant, vel alìorſum caput deflectant ægræ.

Hiſtoria. Helena Renault annos ſeptemdecim, & ejus ſoror Oliva natu major, hyſteriam ab menoſtaſia patiebantur; Oliva poſt ſex acceſſus emmenagogis & antihyſtericis ſanata eſt. Helena vero ab iiſdem pejus habuit, & poſt duodecim acceſſus hyſteriæ incidit in catalepſim, in qua tamen odorem ſpiritus ſalis ammoniaci ad decem pedum diſtantiam percipiebat, & manu naribus admota arcebat, imo audito hujus medicaminis nomine ſibi cavebat, ſi per vim admoveretur naribus pluma hoc ſpiritu tincta, illa horrendos clamores edebat, ira & furore percellebatur, & quæ antea ne loqui poterat præ debilitate, jam tribus viris ſe coerceri vix patiebatur. Hi acceſſus catalepſeos pluſquam decies in menſe recurrebant, ſæpeque ſuccedebant angine hyſtericæ, cujus oppreſſione decreſcente cataleptica immobilitas ſubſequebatur, & catalepſeos inſultu evaneſcente ægra vertigine tenebricoſa correpta, in pulvinar ſuum procumbebat: Quandoque tamen inſultus epilepticus ſtipabatur angina hyſterica, cui violentæ convulſiones ſuccedebant, cum delirio ingenioſiori quam ab ea ægra expectaſſes. Imo durante inſultu epileptico ſæpe ſomniabat Helena, (quod Magdalenæ Vincent catalepſi ſomnambula detentæ accediſſe vidi); tunc volupe erat obſervare hanc puellam lecto inſidentem, trunco immobili, capite inclinato, oculis pro adſtantium lubitu huc vel illuc converſis, brachiis flexis & ſuſpenſis, ut in ſtatua ceret, riſu ſermonem ſuum pronunciare; finito acceſſu apyrexia plena fruebatur, (id eſt, saniſſima erat,) nec recidivam metuebat; ſed vel a levi terrore, ingrato nuncio, quavis pathematis occaſione data, quovis odore ingrato, ut caſtorei, rutæ, in catalepſim incidebat.

Sumpto lacte caprino, adhibita ruſticatione, & exercitatione per duos menſes a catalepſi immunis vixit, ſed in urbem reverſæ catalepſis acceſſit, cujus paroxyſmos præcedebat ſumma aſthenia, vel ſyncope; ſi tunc pungeretur, vel odorem fœtidum olfaceret, illico catalepſis oriebatur

batur dimidium corpus occupans, demum tamen illi tres apoplexiæ catalepticæ, vel epilepticæ paroxyſmi ſucceſſere, atque reſtitutis per multos annos catameniis Helena radicitus ſanata eſt.

Cura. 1. Fruſtra omnia emmenagoga per hos annos fuerunt adhibita; catamenia enim ſponte demum redivere. 2. Omnia fœtida antihyſterica nocuere, minus tamen fumus chartæ accenſæ. 3. Quindecim ſaltem ſanguinis libræ e pede, brachio, jugulo in decurſu morbi miſſæ ſunt. 4. Aquoſa emollientia feliciter ſucceſſere. 5. Syrupus de karabe hyſtericos inſultus mire ſedavit. 6. Ægram diarrhæa per duos menſes detinuit, catharticis excitata, cui ſalutem ſuam ipſa tribuit.

2. *Catalepſis verminoſa* Marcelli Donati Hiſt. Med. mirab. cap. 7. & Schenckii Obſervat. P. A.

Menſe Julio anni 1757. puella octennis Noſocomii generalis plures catalepſeos inſultus paſſa erat; cum eam vidi, conquerebatur de cardialgia, doloribus vagis in abdomine, & de ſenſu corporis a ventriculo in œſophagum repentis. Præſcripſi aquilæ albæ grana decem; hoc aſſumpto medicamine inſultum catalepſeos paſſa eſt per duodecim horas perſeverantem: ſequenti mane eam inveni gemebundam, oculis clauſis; cum vellem digito palpebram attollere, renitebatur illa cum nictatione frequentiſſima, ſeu nyſtagmo; maxilla inferior ſuperiori firmiter erat appreſſa, brachia & crura quemlibet ſitum impreſſum ſervabant, imo motum paululum perficiebant; ſeu flexionem a me impreſſam paululum continuabant de cætero nullus ſenſus, nullus motus, reſponſum nullum.

Repetita aquila alba convaluit, nec poſt hunc gravem paroxyſmum ullus alter rediit. An vermibus in abdomine tribuenda ſit hæc catalepſis judicent alii.

3. *Catalepſis a fumo* Plateri lib. 1. obſ, 18.

Eſt ſpecies a carbonum fumo hauſto.

4. *Catalepſis a menoſtaſia* Fonſecæ l. 2. Conſultat.; *Sanguinea* Balloni conſ. lib. 2. hiſt. 1.

Illa ſingulis hebdomadibus recurrebat, paroxyſmo ſex horas perſeverante, & cum menſium ſuppreſſione; in illa ſpecie faciei color bonus, & triſtitia gravis præceſſit; *Hippocrates 2. Prorrheticorum* malum hoc eſſe pronunciavit. De catalepſi a menoſtaſia preſtant obſervationes *D. Paſſaut de Tour Journ. de Med. Juill. D. Michel Aouſt* 1759. in utroque caſu menſium eruptio morbum abſtulit, quæ eruptio in altero caſu poſt duos menſes excitata fuit pediluviis calidis, frictionibus pedum, & litu mercuriali pluries iterato, ſine ſyphilidis ſuſpicione.

5. *Catalepſis Melancholica* Ballonii Conſil. lib. 2. hiſt. 1. P. L.

Talis erat puella, quæ cum nubere cogeretur; in catalepſim incidit: *Foreſt. obſ.* 41. *lib.* 2. Talis etiam hypochondriacus ab *Hildeſheimio* memoratus, ſi tamen artus fleibiles remanſerint. Mulier, ex mariti ſui obitu vehementiſſime afflicta, nullam lachrymam effudit; ſed fixis oculis, immobilis tota die & ſequenti permanſit: Medicus accedens eam perfecte catalepticam cognovit, artus enim impoſitum quemvis ſtatum ſervabant; tuſa jugulari unicum clamorem edidit; immiſſa in balneum frigidum etiam ſignum ſenſationis protulit, ſed ex hoc cito educta obiit. In Magdalena Valetta obſervaveram olim balnea etiam tepida catalepticis nocere.

6. *Catalepſis delirans*. Act. Acad. Upſalienſis, ann. 1742. pag. 41. rectius dicenda *catalepſis ſomnambulans*. P. L.

Magdalena Valetta, puella multis ſollicitudinibus prius vexata, hunc morbum per plures menſes paſſa eſt in Noſocomio generali anno 1737. primo quidem menſe catalepſis erat ſimplex, ſed perfecta, pluries in ſeptimana revertens; cum pulſu rariſſimo, depreſſo, reſpiratione ita placida & obſcura, ut vix perciperetur, calore exiguo, pallore nativo; paroxyſmus aliquot minuta tantum perſeverabat, quo tempore illam ita inflexímus, ut brachiis, tibiiſque ſurſum verſis totum corpus ſummis natibus inſiſteret, & æquilibrio ſervato, ibi remanebat ægra ſtatuæ cereæ inſtar immobilis, & non minus ſenſu omni ſteſtituta: falſum eſt catalepticos ſtantes ſi impellantur progredi, ſaltem alio modo quam progrederetur ſtatua; paroxyſmo ſoluto ægra a capitis gravitate quam prius experiebatur, immunis erat. Altero menſe Magdalena in quovis paroxyſmo miram ſcenam ludebat, triplici actu, nam illico in catalepſim incidebat, poſt pauca minuta ſui omnino compos videbatur, & ea peragebat, quæ ſana, ingenioſa, & faceta agere potuiſſet, in ſtatu ſummæ lætitiæ, quo tamen ipſo tempore quoad omnes ſenſus externos dictos non differebat ab ſtatua aut ab illis ludicris homuncionibus, quos pueris oſtentant hiſtriones, & *marionettes* vocant, quippe cantans, ſibilans, facete narrans, lætitia exultans, & currens per cubiculum, viſu, tactu, auditu, olfactu, guſtu erat omnimode deſtituta, ut multis experimentis compertum habeo; poſt ſemi-horam alter catalepſeos perfectæ paroxyſmus ſcenam claudebat; hæc fuſe recenſita in *Actis Upſalienſibus & Pariſinis*.

Tuſa vena cruor viſcidus, non niſi expreſſus per vim effluebat; balneum tepidum extra paroxyſmum tolerare non potuit, pulveres antiepileptici antea adhibiti paroxyſmos frequentiores adduxerant, juſculis temperati nec nocebant nec proderant; ſibi relicta convaluit, & rurſus famulitium exercuit, eam poſt biennium interrogavi, & retulit ſe ab hoc morbo non omnino immunem eſſe, ſed paroxyſmos eſſe mitiores, ita ut ſi corriperetur, dum domum evertebat, aut paſtam manibus verſabat, opus ſuum quidem non intermitteret, ſed viſu, audituque fere careret, aut adſtantes obſcuriſſime perciperet; quaſi ſomnio quodam detineretur.

7. Ca-

7. *Catalepſis quartanaria; a reſolutione* Ballonii conſ. 2. P. C.

Anno 1727 in Noſocomio Aleſienſi curabam militem annoſum, qui quartana laborabat, & ſecunda ab acceſſu die non maniacus, ſed ſtupidus & delirus erat; tertia vero catalepticus, ita tamen ut licet omni ſenſu foret deſtitutus durante hoc paroxyſmo, brachium quod ſurſum inflexeram, in eo ſitu conſtanter non retineret, ſed gradatim & ſenſim labi ſineret.

Ope emetici duo primi catalepſeos paroxyſmi ſublati ſunt, tertius noctu ſuperveniens ægrum e medio ſuſtulit. Ea *catalepſis ſeroſa* mihi viſa eſt multum diſcrepans a melancholica & a ſomnambulante, in quibus ſanguis viſcidus, & veluti coagulatus obſervatur.

Teſtis oculatus mihi retulit ſe olim vidiſſe Pariſiis mulierem perfecte catalepticam per multos dies, quæ ſingulis diebus hora ſecunda pomeridiana evigilans, digito ſuo ſupra lectum ſuum Dei nomen exarabat, quo facto rurſus in catalepſim relabebatur.

Catalepſis ſæpe intermittentibus longis tertianis & quartanis ſupervenit, obſervante *Ballonio*, eamque lethalem cenſet ob virium reſolutionem. Facies eſt in hac ſpecie pallida, œdematoſa, & ſerum luxurians eam inducit; in hac conferunt cathartica, hydragoga, diuretica.

Quatuor catalepſeos ſpecies ſtatuit *Ballonius*, ſed cum eas a cauſis ſeu principiis abditis deducat, nec charactere proprio inſigniat, hujus diviſio minus utilis eſt.

XXVI. ECSTASIS; *Extaſe*.

Differt a catalepſi ex eo quod ægri artus non retineant ſitum quemvis ab adſtantibus impreſſum; æger tamen eam, quam initio inſultus habuit, poſituram conſtanter ſervat, & omni ſenſu motuque artuum orbatur. Differt a catocho ex eo quod a profunda contemplatione aut mentis attentione, vel graviſſimo pathemate oriatur, nec artus omnes ita rigeſcant ſpaſmodice, ut in catochomenis.

1. *Ecſtaſis catoche*. *Catalepſis* Henrici ab Heers & Tulpii.

Convenit cum catocho ratione rigiditatis corporis.

Capucinus inventus eſt aphonus uno genu terræ inſiſtens, dextra manu ſurſum exporrecta, & marmoris inſtar, utraque frigida; oculi patebant, ſed palpebris immobilibus, os hiabat cum reſpiratione libera & pulſu ſat magno; cæterum ſtatuam Mercurii referebat: *Henricus ab Heers*, *obſ.* 3. Hic poſt viginti horas ad ſe rediit ope clyſmatis acris, ſtuphæ calidiſſimæ, vini aromatici ſpinæ applicati, conditi cardiaci cum theriaca ſæpe aſſumpti; cum revertebatur paroxyſmus, quod ex colli rigiditate perſentiebat, ſtatim oleo calido ſpinæ illito, eum prævertebat.

Juvenis Britannus, impenſe amori indulgens, inopinata matrimonii repulſa vehementer percuſſus illico inſtar ſtipitis riguit, ſedens in ſedili ſuo quaſi congelatus, retinens per integrum diem eumdem ſitum; juraſſes certe te ſtatuam potius quam hominem cernere, adeo fuere omnia non modo rigida, ſed plane immobilia; Verum ubi exclamaretur alta voce, rem ipſius meliori eſſe loco, & cupitam habiturum amicam, modo ad ſe reverteretur, proſilit confeſtim e ſedili, & quaſi excitatus, e profundiori ſomno, rediit actutum ad ſe. *Nic. Tulpius*, *obſ.* 22. *lib.* 1.

2. *Ecſtaſis reſoluta*. A.

Ea eſt quæ artuum rigiditate nulla ſtipatur, quæque a gravi terrore, aut mentis conſternatione procedit.

Miles deſertor cum audiret ſe a Tribuni capitalis ſatelitibus cito correptum iri, incidit in ecſtaſim, & ſic in Noſocomium delatus, nec interrogatus reſpondebat, nec punctus membra retrahebat, ſilens & immotus perſtabat, oculis ſemi-clauſis; attamen famem & ſitim dato tempore compeſcebat; ſecta ſaphena, emeticum ſumpſit, rurſus phlebotomia repetita eſt, & convaluit. Hoc vidi anno 1728. Monſpelii.

Affinis eſt huic morbus relatus *Mem. de l' Acad. R. des Sc. ann.* 1702, de fabro lignario, qui audiens alterum, quem verberaverat, periiſſe, incidit in catalepſim, forte ecſtaſim, quæ per quatuor menſes diverſis auxiliis reſtitit, & demum balneo frigido ceſſit.

Tulpianæ obſervationi ſimilis eſt caſus adoleſcentis Monſpelienſis, qui cum perdite amaret mulierem, & ab ea repulſam matrimonii litteris acciperet, ſubito his perlectis concidit omni ſenſu, motuque deſtitutus, ſuperſtite pulſu, ſed debili, oculis clauſis, reſpiratione placidiſſima; fruſtra præmiſſo cardiaco, emeticum ſumpſit, poſt decem horas obiit. Obſervabant *Ill. D. Fizes*, *Med. Prof. Regius*.

Differt ecſtaſis vulgaris per flexilitatem artuum ab ecſtaſi catoche.

S. Auguſtinus refert ſe vidiſſe Sacerdotem qui, „ quando ei placebat, & ad S. Auguſtini conſpectum, „ ad imitatas lamentantis hominis voces, „ ita ſe auferebat a ſenſibus, & jacebant ſimilliмus mortuo, ut non ſolum vellicantes atque „ pungentes minime ſentiret, ſed aliquando igne „ ureretur ſine ullo doloris ſenſu, niſi poſtmo„ dum ex vulnere. *Lib. XIV. Cap.* 24. *de Civitate Dei*.

3. *Ecſtaſis cataleptica*.

Puella pagi St. Sebaſtien juxta Aleſiam, 13 annos nata, per menſes duos bis morbo ſequenti afflicta fuit, obſervata a *D. Privat Med. Dottore Aleſienſi*, a quo hiſtoriam accepi. Sedebat ea toto illo tempore noctu & interdiu, nulli interrogationi ullo ſigno, aut verbo reſpondens, parum cibi ſumens, unde macilenta, cum pulſu parvo, raro, frigidula; alternis minutis noctu & interdiu brachia in crucis formam extendebat, prolatis his verbis vernacula lingua: *Joannes*, *Joannes*, *Paradiſum peto*; mox per minutum ululabant, atque demiſſis in genua

nua manibus per duo minuta quieſcebat, idemque deinceps iterabat; cum autem brachia erant extenſa, ea rigida erant; aſt digiti cataleptici flexibiles impreſſum a Medico ſitum ſervabant: a primo inſultu ejus morbi uſus lactis eam liberaverat, in altero obiit; parentes hunc morbum, ut ſolemne eſt inter ruſticos, faſcinationi adſcripſerunt. Hæc anno 1758. An hæc ſpecies differt a catalepſi melancholica? Vix credo.

A ſummo terrore ſyncopen, imo aſphyxiam lethalem ſubito oriri probant plures obſervationes. *D. F.* & *Fauville*, Doctores Medici juniores, ut ruſticum ludibrio haberent, eum deduxere in amphitheatrum; ruſticus ad conſpectum ſceletorum & inſtrumentorum ſtupefactus, ſine reſiſtentia, & nequidem prolato verbo, ſupra anatomicam tabulam extenſus eſt; tunc *Fauville* prælectionem anatomicam ſimulans, cultri anatomici manubrio inciſionem cruralem in ruſtici abdomine delineavit, atque ſtatim miſer in ſyncopen incidit; territi ipſi Doctores eum ſumma cum cura, ope cardiacorum, e ſyncope excitant, & ad ſe reverſus æger gratias ipſis agens quod vitam ſibi non abſtuliſſent. *D. Haguenot* in ſimili caſu olim carbonarium metu reapſe extinctum eſſe aſſerit, & culpa in Chirurgiæ alumnos refundebatur.

XXVII. TYPHOMANIA, Græcis *Agrypnon Coma*; *Coma vigil* Auctorum; *Marcor* Linacri; *Veternus* aliis; *Modorra* y *Modorilla* Hiſpanis J. Peredæ; *Typhomanie*.

Eſt ſimulatus aut apparens ſopor cum pervigilio reali, vel ſopor levis e quo ægri facile excitantur, cum delirio comitante.

Coma inſomne, ait *Gorræus*, lethargicis proprium, eſt illud in quo ægri vigiles manent, clauſis tamen fere ſemper oculis, niſi excitentur; tunc enim oculos attollunt, & tangentem reſpiciunt, libereque tum ſentiunt, tum moventur, atque etiam deſipiunt, quod ipſis variæ imagines obverſentur, quæ illorum mentes movent.

Dicitur typhomania a *typhos*, febris maligna, & *mainomai*, inſanio.

1. *Typhomania febricoſa*. A. P.

Eſt ea ſpecies quæ tritæophyæ, vel tertianæ acceſſum tertium, quartum vel quintum comitatur, de qua fuſe *Torti*, *VVerlhofius*, *Mortonuſque* egerunt, quamque primus obſervavit *Marcatus*.

Epidemica dicitur apud Hiſpanos, ſaltem Caſtellanos; viguit circa Nemauſum anno 1761. Unicam obſervationem referre ſufficiat.

D. de la Calmette, Præſes Senatus Metenſis, quinquagenarius, per ſex dies febre remittente alternis diebus, & cum frigore exacerbante correptus, ſomnolentus erat, & ad delirium pronus; ſeptima die paroxyſmus fuit ſolito major, delirio continuo, obſcuro, cum ſopore, quem per intervalla ſtertor comitabatur, extremis frigidis, pulſu debili; accerſor Nemauſum ubi degebat æger, paroxyſmus deſierat, & quartus imminebat, quem tertio periculoſiorem prædixi, & quem cardiacis, potiſſimum lilio Paracelſi cochleatim exhibito, ſuperare conatus ſum; aderat enim per quinque horas frigus extremorum, pulſus exilis, ſopor continuus cum ſtertore quaſi apoplectico, facie cadaveroſa; ſed facile excutiebatur ſopor, atque tunc æger in ſeipſo continuo muſſitabat; periculum augebat debilitas; paroxyſmi ſexdecim horas excedebant, ſudoreque terminabantur; lingua erat nitida, nulla nauſea præceſſerat; his ita ſe habentibus, arripui intervallum a paroxyſmo quarto ad quintum, quod in vorandis kinkinæ drachmis duodecim fuit inſumptum; hac enim ſola methodo quintus & haud dubie lethalis paroxyſmus præverti potuit; quo facto ſuperfuit quidem pyrexia, ſed cum pulſu magis evoluto; undecima die acceſſit aurigo critica; leve catharticum præſcriptum eſt, & decima quarta morbi die, æger apyretos fuit, & convaluit, cum ſummo omnium bonorum, pauperumque gaudio.

Is morbus non eſt reapſe diverſus a tritæophya apoplectica, ſeu tertiana carotica VVerlhofii, ſi curationem attendamus, verum hoc ſingulare eſt, quod æger, cum ſopore & ſtertore detineretur, facile tamen excitaretur, & tunc ad quæſita ſæpius reſponderet, moxque obſcure delirans in ſomnum & ſtertorem relaberetur; cum in caro & apoplexia æger alto ſopore obrutus jaceat, nec quidquam audiat, loquaturve.

Illa eadem ſpecies ſtipatur quandoque febre intermittenti. Sic alter æger Nemauſenſis, quem eodem autumno adivi, ſopore cum hemiplegia, aliiſque ſymptomatis laborans alternis diebus, ſurgebat e lecto apyretos; quinto tamen acceſſu agrypno-comatoſus obiit; urina in utroque affectu erat intenſe rubra; poſt adhibitum kinkina, ſtranguria fere imminebat.

Hic morbus differt a lethargo, quod ſit acuta febre ſtipatus, & delirio non oblivioſo.

Tam variis ſub formis attentos etiam Medicos deludit hic atrox affectus, quod patet ex hiſtoria Cardinalis Barbadico apud *Morgagni Epiſt. XLIX.* 30. 31. ut ad genera diverſa eum referre non dubitaverim, quippe periculum in mora, & ſi Medicus eum in prima invaſione non cognoſcat, de ægro fere conclamatum eſt. In caſu illius Cardinalis primus paroxyſmus intulit ſtertorem, tendinum ſubſultus, pulſum perobſcurum, nihil digito prementi reſiſtentem & ſoporem. Signum diagnoſticum ſingulare tradit *Ill. Torti lib. 3. cap. 1.* quod ſcilicet interdum æger balbutiens verba mutilet, & unum pro alio proferat, non ſecus ac ſi levi apoplexia, in paralyſim degenerante, foret detentus.

2. *Typhomania continua*; *Lethargus* Hippocratis; *Coma lethargicum* Raimundi Fortis Conſult. tom. 1. cent. 1. A.

Differt a priori, quod continuo, non per acceſſus, aut paroxyſmos redeant ſymptomata ſoporoſa.

In comate lethargico, ait *R. Fortis*, non abolentur actiones principes, nec ſenſus & motus, & interrogatis patientes reſpondent.

Typhomania continua vulgo habetur pro ſympto-

ptomate febrium continuarum, ut typhi, ſynochi; necnon remittentium, quarum paroxyiſmus a frigore non incipit, quæ proinde ope kinkinæ non ſanatur.

Hinc morbus delirio & ſomnolentia continua ſtipatur; cum febris ad incrementum & ſtatum pervenit, ægri continuo intra ſe deblaterant, & ſomniant; aſt interrogati reſpondent ſæpius, ſæpius ſeſe loco movent, magis tamen ſomnolenti, & quieti quam in paraphroſyne febrili, ita ut ſi male vertat morbus, æger caroticus evadat, nec expergefieri queat.

Has omnes ſpecies Medici vulgo febres malignas nuncupant, & diſtinguere recuſant; aſt hiſtoria typhomaniæ febricoſæ docet ipſos errare quam periculoſiſſime, cum in febricoſa kinkina ex orci faucibus ægros eripiat; in continua vero vulgaria auxilia, ut phlebotomiæ, hirudineſque ſanguinem e cerebro revellentes, ptiſanæ nitratæ, cathartica pro re nata ſolummodo proſint.

Parotides ſupervenientes, & ſuppuratio aurium in hoc morbo ſalutaria ſunt.

3. *Typhomania agrypnocoma*; *Subeth ſahara* Arabum; *Coma vigil* Sennerti de ſomno præternaturali c. 2. Riverii lib. 1. c. 3. *Phrenitis comatoſa* Hernii cap. 17. Journ. de Med. Juill. 1760. A.

Eſt ea ſpecies in qua ægri, ad dormiendum continuo propenſi, dormire videntur, clauſis oculis, ſitu ad ſomnum compoſito; attamen vigilant & delirant, ita ut ſi eos tetigeris, ſtatim oculos aperiant, & torve aſpiciant, aut iraſcantur, iterumque delabantur in ſomnum qui variis ſomniis impeditur, ita ut vigilare cogantur.

Hanc ſpeciem ſemel obſervavi, forte tamen pluries vidi; raram eſſe intelligo; morbus eſt acutus, exigua febre ſtipatus, ſeu pulſu potius frequenti, non valido; juvenis ea laborans intra paucos dies obiit.

Curatio Riveriana optima videtur; cathartica & emetica nociva ſunt, ni fallor, & cerebri phlogoſis incuſanda eſt, non vero ejus atonia.

Typhomaniacus *Heurnii*, qui caput Monacho juxta ipſum dormienti abſcidit, furibundus erat; alii ſunt pacati; quæ diverſitas a temperamento & circumſtantiis repetenda eſt, nec exigit diviſionem typhomaniæ in veternoſam & phreniticam.

4. *Typhomania verminoſa* Brendelii. A.

Eſt ſpecies infantibus verminoſis, & febricitantibus non infrequens; ſomniant, ſeu delirant, ſæpius dormiunt, & mutum negotii Medicis faceſſunt, morbi acuti infantum ſunt periculoſi; quippe, ut conſtat ex Actis necrologicis Parœciæ B. Virginis Monſpelii, ex centum infantibus eodem die natis vix tertia pars, ſeu 33, quintum annum attingit; e contra a decimo anno ad quinquageſimum vix dimidio major pars moritur; adeoque mortalitas infantum eſſet octies major, ſi intra quinque annos dimidia tantum pars natorum moreretur, & cum moriantur duæ tertiæ partes, mortalitas eſt duodecies major infantum quam adultorum; magnam vero infantum partem morbis acutis occumbere certum eſt, & periculum mortis, in diverſis ætatibus; diverſiſque morbis, eſt in ratione compoſita ex mortalitate hujus morbi, & mortalitate hujus ætatis; ita v. g. ſi typhomania verminoſa ſit duplo periculoſior quam eſt pleuritis, prior in infante involvet periculum 24^{or} vicibus majus, quam poſterior in adulto: cujus ſcilicet ætatis mortalitas 12^{ies} minor eſt.

5. *Typhomania Martinicana*. A.

Ea eſt quæ a ſcolopendriæ morſu ſupervenit, cum ſopore, delirio, & tumore partis demorſæ, quo tumore aperto, ſeu ſuppurato, morbus ſanatur. Scolopendriæ ea ſpecies eſt, quæ Martinicanis *Galcre* dicitur.

XXVIII. LETHARGUS, *Lethargie*.

Convenit cum typhomania continua, ratione ſoporis levis ex quo æger facile excutitur, interrogatis reſpondet, & ſe loco movet: ab ea vero diſcrepat ratione delirii mere obliviosi; lethargicus enim ſomnolentus eſt & torpidus, omnium, utut recentium, obliviſcitur, & præ ſegnitie nihil curat.

Ad idem typhomaniam & lethargum reduci poſſe crediderim, maxime cum lethargus in ore omnium frequens, in praxi ſit rariſſimus morbus, niſi pro morbo ſoporoſo quovis ſumatur. *Ballonius* definit lethargum concurſum delirii continui, febris, ſoporis & oblivionis, *Conſil. lib.* 2.

1. *Lethargus a febre* VVilliſii obſ. 1. A.

Eſt ea ſpecies quæ febribus utplurimum continuis male judicatis ſupervenit, vel eas ſequitur, quam videre mihi contingit in vetula ſynochum paſſa in lecto continuo jacente, ſegni, obliviosa & ſomnolenta cum amphimerina.

Hic affectus certe diverſus eſt a lethargo Hippocratis, qui intra ſeptem dies ægrum e medio tollit, & qui per empyema, id eſt, parotidum ſuppurationem, aut ſimilem apoſtaſim terminatur, obſervantibus *Mercuriali* & *Riverio*.

Veſicatoria occipiti admota ſunt præſtans in hoc morbo remedium.

2. *Lethargus pulmonicus* Balloni conſil. lib. 2. Baglivi de raris pulmonum morbis, pag. 91, 371. *Pulmonia lethargica* Hippocrat. l. de morbis. A.

Invadit pulmonia cum lethargo ſtatim in ipſo morbi initio; oritur a pituita putri, & viſcida pulmones ſiderante; tuſſis tenet cum ſopore; cum moriturus eſt æger, alvus liqueſcit; non proſpiciendum huic lethargo per cephalica, aut per ſpirituoſa, ſed per expectorantia, putrem lympham & viſcidam educentia; phthiſici ſæpe in decurſu morbi lethargici evadunt, ut vidi poſt *Baglivum*.

3. *Lethargus a narcoticis* VVilliſii de Lethargo. A.

Diverſi ſunt effectus venenorum narcoticorum pro doſi veneni, pro hujus ſpecie. 1. Pro doſi. Nuper Monſpelii plures nefarii capti ſunt, qui viatores expoliaverant propinato vino, in quo ſemina daturæ ſtramonii contrita & infuſa fuerant; fallus eſt autem eorum dux plures ab eo veneno interemptos eſſe, cum veram veneni doſim ignorabat,

rabat, atque ea doſis nimia lethargum inducebat; doſis vero minor tentummodo paraphroſynem minime lethalem in bene multis, quorum aliquot ipſe interrogavi, creaverat. A majori doſi opii lethargus etiam inducitur, non raro lethalis, cum pulſu debili, facie livida, ſtupore & ſopore ſomnis; minor autem doſis, potiſſimum aſſuetos, quandoque exhilarat, reficit, leviter inebriat; quod etiam de vino dictum ut, ut norunt omnes.

2. Pro diverſa ſpecie veneni, diverſa ſunt ſymptomata, alia datura, alia hyoſcyamus, alia belladona, opium, vinum, conium, ſeu cicuta major, phyſalis ſomnifera, odor mandragoræ, narciſſi, &c. producunt non ſatis adhucdum obſervata, aut diſtincte deſcripta. *Foreſtus* a vino apoplexiam, *VVilliſius* paraphroſynem, alii duos morbos ab iiſdem venenis inductos viderunt.

In his autem caſibus venenum emeticis eſt expellendum e primis viis, dein tinctura, aut pulvere caſtorei, cum vino, lilio Paracelſi, aliiſque cardiacis, necnon aceto utendum eſt.

Lethargus traumaticus VVilliſii, ſeu *a capitis ictu*, *vulnere*, ad carum videtur attinere, & *lethargus typhodes* VVilliſii idem eſt morbus cum typhomania continua, ſeu febrem acutam, ut ſynochum comitante.

4. *Lethargus cephaliticus*. Vide Foreſti obſ. 11. l. 10. de cerebri morbis. *Lethargus apoſtematodes* Pathol. method. *Lethargus* Hippocr. L. II. de Morbis. A.

Eſt lethargus acutus a cerebri inflammatione gangrænodea dependens, ſeu cephalitis ſoporoſa.

Puer profundiſſimo ſomno detentus, hemiplexia lateris dextri videbatur laborare, neque movebatur, neque ſentiebat, nec reſpondebat; aſt ſubinde garrire videbatur muſſitando quæ nemo intelligebat, quarto die obiit; ſecto cadavere, non vermes inventi ſunt, ut putabant, ſed cerebri & cerebelli pars dextra ſanioſa, putrida, corrupta, ſphaceloſa. Differt hic morbus a cephalitide per altitudinem ſoporis, & abſentiam oblivionis, quæ oblivio ſupponit aliquam vigiliam, demum valde affinis eſt cum typhomania verminoſa. *Vide Lethargum acutum Clar. Preyſingeri*.

5. *Lethargus arthriticus* VVilliſii. *Lethargus periodice repetens ſive hydrops cerebri*, Carol. Piſon. Morbi a ceroſa colluvie, pag. 93. A.

Præſul arthritidis paroxyſmis quotannis obnoxius cum febre verſus ſeptimum diem patiebatur lethargum, qui unam aut duas hebdomadas perſeverabat, doloribus ſomno locum cedentibus, ex quo non excitabatur, niſi ad potum, cibumve ſumendum. Huic ſopori ſe adjungebat tremor totius corporis, ſed ita latens ut ſe pulſu tantum convulſivo proderet; ille vero tremulus motus ſopito accedebat, vigilanti minime, oculi erant conniventes, immobiles, ac madentes; facies tumida ac decolor, niſi ratione febris genæ ruberent; corpus erat enerve & elumbe. Præterea ingens mentis ſtupor, perpetua ſui negligentia, & neceſſariarum rerum oblivio; nil agebat aut annuebat æger, niſi perpetuo excitatus aut compellatus, per tres vel quatuor annos arthritidis recurſus hic morbus comitatus eſt, uſque ad mortem: hic ſopor dipingitur ab *Hippocrate Coacorum ſect. Is 4. ſent. 26.*

Mihi autem evidens apparet principium hujus morbi fuiſſe materiam arthriticam cortici cerebri impactam, & ſenſim intra quindecim dies reſolutam; & gratis hydropem cerebri a *Carolo Piſone* accuſatum fuiſſe.

Differt hic affectus a caro quod erat tantum magna dormiendi cupiditas, non profundus & inſuperabilis ſopor; a cataphora per febrem comitem.

6. *Lethargus a frigore* Petr. Borelli centur. 1. obſerv. 52.

Arnardus Coquus Caſtrenſis, qui erat vitrivorax, ſeu impune vitrum vorabat, frigora nivis in itinere perpeſſus, incidit in lethargum. (*Vide typhomaniam a frigore.*) Per plures dies inſtar mortui & cum metu ſuffocationis non mediocri fuit. *Borellus* adhibuit veſicatoria, cucurbitulas ſcarificatas, ſternutatoria & tandem caſtorei ſcrupulos duos, & ſcammonii ſcrupulum unum, cum oxymelite pro duabus doſibus, & ſic ſanatus fuit. Utrum vero lethargus ſit, an carus, dubium mihi videtur; cum Veteres hæc nomina indiſcriminatim uſurpaverint.

7. *Lethargus litteratorum* Ill. van Svvieten §. 1010. ſedentariam, mente continuis fluidiis detenta, nec exercitiis corporis recreata, cerebri ſui tonum enervant, hinc debiles corpore, quietis & otii amantiores, vires etiam animi ſenſim amittunt, ipſis demum mens habeſcit, vacillat memoria, ſtupidi, oblivioſi, verbo apoplexia corripiuntur. Nihil eſt utilius ad ſcientias adipiſcendas, quam experimenta lectioni & ſtudio immiſcere, & ſic Hydeaulica, Mechanica. Dioptrica experimentis iteratis ad pauca principia applicatis ſine faſtidio ſubeunt mentem, exercitio corporeo vires reſarciunt corporis, atque multo majores ſine ſanitatis damno fiunt in doctrinis progreſſus.

XXIX. CATAPHORA. *Coma ſomnolentum* Auctorum. *Subeth* Arabum.

Cognoſcitur ex ſomnolentia continua, ſine febre, ſine delirio, ex qua æger excitatur, reſpondet, oculos aperit, ſe movet, rurſuſque obdormiſcit.

Differt a *typhomania* & *lethargo*, quia cataphoricus non delirat; ab *apoplexia*, quia non ſtertit, niſi morti proximus; a *caro*, quia caroticus febricitat, non cataphoricus.

1. *Cataphora ſomnolentia*; *Somnolentia continua* VVilliſii cap. 4; *Diatheſis ſoporoſa* quibuſdam; *La Somnolence*. L.

Hæc ſpecies eſt habitudo dormiendi interdiu, ultra quam fert ætas. Infantes ſiquidem quo juniores ſunt, eo plus dormiunt; ſenes vero vigilem magis degunt vitam; unde adagium *juvenis vigil*, *& vetus ſoporoſus*, *uterque morti proximus*, quod quandoque falſum eſt. Somnolenti quoad reliqua ſatis valent, bene edunt ac

bibunt, foras obambulant, res domeſticas mediocriter curant, attamen inter loquendum aut ambulandum aut edendum etiam ſatures ſubinde nutant, & ni ab aliis ſuſcitentur, mox ſomno obruuntur, atque hoc modo non ſolum dies aliquot aut menſes, ſed per plures annos, ut de Epimenide fertur, ſomnum fere continuum dormiunt.

Humiditas non alte inſidens cortici cerebri vulgo incuſatur: hic affectus quandoque ad ultimum ſenium ſine ullo periculo comitatur; interea quia dimidia pars vitæ ab hoc fruſtranea evadit, & inde, ni obviam eamus, pejora ſubſequi poſſunt, huic medendum eſt, ſelectu præſidiorum ſanitatis, ut potu caffe, alimentis ſiccis, odoratu ſpirituoſorum, ut ſalis volatilis ammoniaci, potu cereveſiæ diureticis onuſtæ, infuſo theiformi florum ſalivæ, betonicæ, pileolis aromaticis, tabaco, ſimilibuſque; præmiſſis etiam phlebotomia & catharſi.

2. *Cataphora coma*; *Coma ſomnolentum* Auctorum; *Lethargus* vulgi: *Subeth aſarim* Avicennæ; *Le Subeth*. A.

Sopor eſt gravis, ore hiante, maxilla inferiori demiſſa, oculis clauſis, facie ſæpius pallida, pulſu raro, quandoque depreſſo, artubus omnibus flaccidis; mortuis ſimiliores ſunt ægri quam vivis; a vellicatione fortiori aut punctione ſuſcitati oculos aperiunt, diſtantes circumſpiciunt, interrogatis reſpondent, attamen mox iterum dormientes nihil curant, & non niſi acriter excitati oblata deglutiunt. Hinc multum diſcrepant a ſomnolentis, nec enim per intervalla obambulant, aut colloquia miſcent.

Ex his comatoſis, alii, ni ſuccuratur, intra aliquot dies moriuntur, accedente reſpiratione ſtertoſa, quæ in reliquo morbi decurſu fere inconſpicua eſt & placidiſſima: alii vero per menſes aut per annos dormiunt, qualem memorat *Hombergius Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. Ann.* 1707. quæ quidem varietas *cataphoræ chronicæ* nomen meretur; verum quo modo ab initio diſcerni poſſit; a priori inquirendum reſtat.

Hinc morbo acuto obnoxii ſunt ſenes, etiamſi nulla cauſa evidens ſaltem ſufficiens cognoſcatur, & nulla crapula, nulla urinæ, fontanellæ ſuppreſſio; in hoc magnus eſt ſanguinis lentor, qui per mechanicas corporis ſuccuſſiones diſcutitur aliquandiu; hoc plebs ipſa novit, quæ comatoſos hinc & inde humeris comprehenſos ambulare, & ſaltare cogit, aut faſciis infra lumbos trajectis mollius exagitant ſurſum deorſum: huic auxilio pars eſt & utilior vomitio per artem excitata, catharſis acris huic ſuccedens, julapia cephalica & cardiaca interpolata, frictiones, vellicationes, ſternutatoria, antiſoporoſa, ut caſtoreum, karabe, veſicatoria, ſpiritus cornu cervi, fuliginis, ſalis ammoniaci, &c. Varietates hujus ſpeciei ſunt.

3. *Cataphora ſcorbutica*. *Coma ſomnolentum ſcorbuticum* Frider. Hoffmanni obſervat. 2. A.

Cognoſcitur ex urina ruffeſcente, abſque ſiti, ex prægreſſa corporis laſſitudine, crurum dolore, febribus intermittentibus, pulſu debili, &c. verum ea ſigna cachexiam potius quam ſcorbutum deſignant.

4. *Cataphora arthritica*; *Coma ſomnolentum chronicum a repulſa podagra* Frider. Hoffmanni, obſervat. 9. A.

5. *Cataphora exanthematica*; *Coma ſomnolentum a repulſo eryſipelate* Frider. Hoffmanni, obſervat. 3. A.

6. *Cataphora hydrocephalica* Schneider, de Affectibus ſoporoſis pag. 24; Boneti Sepulchret. obſ. 9. pag. 157. Tom. I. item 7a, 8a, 10a, 11a, 12a, 13a, &c. Schvvencke rari caſus explicatio, in quo Boerhaave aquas Spadanas, ſed infeliciter, præſcripſit.

Eſt ſpecies quæ a ſeri exundantia in diverſis capitis partibus dependet, ſive ille hydrocephalus externus vel internus ſponte acceſſerit, ſive a ſuppreſſis alvi fluxibus, urinis, fontanellis, &c. ortum duxerit.

7. *Cataphora chronica* Hombergii Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1707. C.

Vide Suidam de Epimenide. Semeſtrem Cataphoram ſine ſenſu & motu narrat *Hombergius*.

Somnolentia diuturna non raro procedit a pervigilio nocturno, quod obſervandum eſt, ita ut hic effectus ſit tantum ſomnus inordinatus.

In convaleſcentia a morbis acutis ſomnolentia eſt ſalutaris, ut initio febrium periculoſa eſt.

8. *Cataphora timor* Spigelli de Semitertiana. A.

Timor eſt morbus in Germania & Pannonia frequens, quem ſic vocant Auſtriaci, Moravi, & Styrii; ille inter apoplexiam & epilepſiam quodammodo ambigit. Cadunt enim ægri velut apoplectici ſine ſenſu, non tamen motu privantur, ſed non convelluntur, ut epileptici, nec diſcuſſo morbo paralyſim alicujus partis incurrunt: hunc morbum ipſe bis vidit *VVerlhofius* Hanoveræ: cum ſopore artus anxie jactantur. Hic affectus ſe comitem dederat acceſſibus febris intermittentis, eumque ope kinkinæ debellavit ille illuſtris vir.

XXX. CARUS; *Caros* Græcis dicitur, a *carouſtai* gravari; *Marcor* Celſi; *Preſſura* Cælii Aureliani de Acutis c. 2.; *Perculſio* Poſidonii apud Aetium; *Gravis dormitatio* Rhaſis; *Gravitas* Theod. Gazæ; *Sopor* Mercurialis; *Torpor* Latinis; *Stupor* quibuſdam; *Apoplexia minor* Auctorum; *Aſſoupiſſement carotique*.

Carus cognoſcitur ex ſomno altiſſimo, vix excitabili & reſpiratione tacita pacatiſſima.

Differt a *cataphora* 1. quia carotici vix ac ne vix quidem penitus excitari poſſunt a ſomno, niſi ſanentur. 2. Quod excitari per acres vellicationes oculos aperiant, ſed nec moveantur, nec interrogatis fere reſpondeant, rurſuſque in ſoporem delabantur. 3. Quod carus ſit morbus acutus paucorum dierum, ſæpius cum febre, faciei rubore, oculis ſemi-apertis.

Ab *apoplexia* diſcrepat in eo, quod carotici non ſtertant, ſed pecatiſſime, rariſſimeque reſpirent; unde definitur a *Mercuriali* ſomnus lon-

gus profundus, ægre excitabilis, cum facultatum principum, & præſertim imaginationis læſione, ſine reſpirationis detrimento. Notate vero in typhomania & lethargo imaginationem lædi, cum detur in ipſis delirium; minime vero in cataphora, caro & apoplexia. De cætero ægri omnino proſtratis, & flaccidis artubus jacent, ut in apoplexia. Incipiens tamen Carus excitatur, & æger artus movet, ſed non loquitur; oculi non ſunt clauſi, maxilla difficulter diducitur.

Qui omnes ſopores ad unum genus referunt, & carum, cataphoram, apoplexiam, lethargum, &c. pro totidem ejus ſpeciebus habent, illi maxime errare mihi videntur, cum pro genere habeant ordinem, & ipſi admittant cujuſque ſpeciei alias ſpecies, quod eſt peccare in regulas logices; quidquid enim ſub ſe ſpecies immediate comprehendit, id pro genere habendum eſt. Quoniam forte cocognoſcent Medici diverſitatem ſedis affectæ in quolibet genere, quondam clarius innoteſcent principia & remedia cuique ſpeciei convenientia, & clarior erit ſpecierum generumque diſtinctio; interim cavendum eſt ne nomina confundantur.

Theoria quorumcumque generum ita hactenus eſt adhibita, ut quæ de hac protulerunt eximii aliunde Auctores, ut *VVilliſius*, *Bellinus*, *Hoffmannus*, ſint mere gratuita & fictitia: ab hac itaque theoria abſtinendum ſatius eſſe puto, quæ non niſi fortuito in veram praxim manuducere poteſt, empyrica itaque praxis ex hiſtoria morborum & thoria claſsica deducenda eſt.

Cari pyrectici.

1. *Carus ſpontaneus*; *Apoplexia minor ſanguinea* Riveri. *Carus* omnium Auctorum; *Aphonia* Hippocratis. A.

Eſt ea ſpecies quæ a cephalalgia & vertigine initium ducit, cum pyrexia acuta, continua, faciei rubore, corporis calore, pulſu frequenti & forti; hic morbus plethoricos, crapuloſos, ſeu intemperantes, adultos, gravidas adoriri conſuevit, nauſea ſæpe antecedit, quæ gravi cephalalgiæ tribuenda eſt, cum lingua aliunde nitida eſt, nec ullam ſaburram in ventriculo deſigent. Obſervandum eſt pulſum omnem in morbis ſoporoſis evadere ſolito rariorem, ita ut pro frequenti habendus ſit in caro, ſi nativam frequentiam obtineat.

Hic morbus vulgo exigit plures e brachio & pede phlebotomias, interpoſita magna doſi tartari emetici; febris ad ſynocham attinet; & morbus hemiplegia quandoque ſolvitur, ut apoplexia vel remediis epoplexiæ ſanguineæ cedit; ſecus convulſionibus ſupervenientibus ægrum e medio tollit, aut mors apoplectica claudit.

2. *Carus febrilis* Sydenham. pag. 238. & 395. *Cari 2a & 3a ſpeires* Frid. Hoffmanni, can. 2, §. 5. A.

In tritæophya & hemitritæo, quæ autumno ludit per plures dies forma tertianæ, nec non in continuis malignis ſeu typhis, circa vigorem morbi quandoque accedit illa ſpecies cari quæ videre pendere a niſu naturæ ad parotidum excluſionem, aut ad ſanguinis criticam ex auribus, naribuſve ejectioneem; quippe hoc morbo parotides nunc feliciter, nunc infeliciter ſuccedentes vidi. Ea autem ſpecies longe diſcrepat a typhomania febricoſa in eo quod 1. typhomaniam febricoſam comitatur ſomnus leviſſimus facile excitabilis cum delirio: 2. quod typhomania febricoſa inducitur a veneno febris intermittentis, quod kinkina ante tertium quartumve paroxiſmum magna doſi aſſumptum valet abigere; in caro febrili ſopor eſt profundus, lingua, labia, dentes, nigredine ſicca conſpurcantur, nec ſopor altus tertium, quartumve paroxyſmum attingit, ſed longe tardius accedit: emetica initio & cathartica repetita, præmiſſis plebotomiis hunc ſoporem avertunt aut tollunt. Licet *Torti* & *VVerlhof* tertianam caroticam memorent, accuratiori facta indagini exiſtimo non caroticam, ſeu typhomaniacam eſſe illam febrem.

Carus febrilis differt a ſpontaneo, quod in primo febris oritur cum rigore & horrore, in ſpontaueo pyrexia ſenſim accedit ſine his præludiis, & ſine frigore ſubitaneo exacerbatur ſecus ac in febricoſo.

Videntur cari febriles cum emiplegia & febre ſynocho, aut etiam typho; ægri ſitim raro ſentiunt; aſt lingua ſucceſſive exſiccata, arida, dein nigreſcens, motus febriles identidem creſcentes, calor corporis oſtendunt a materie bilioſa, acri & veluti febrili infarciri vaſa cerebri & medullæ ſpinalis. Hemiplegia rite ſuccedens ægri mortem ad annos procraſtinat: ſed ægri illi amaciantur, & apud eos non ita inſiſtendum eſt ſudorificis; ac ſi pituitoſa foret hemiplegia.

3. *Carus febricoſus* VVerlhofii Obſ. de Febrib. ſ. 1. & 3. Montalti Synopſ. de Caro. Galen. Comm. in Prorrhetic. 1. Vide quæ de apoplexia febrili ſcripta ſunt. A. P.

Carus iſte intermittentium acceſſu primo, aut ſecundo prænunciatus, ſertio invadit, & funeſtiſſimus eſt.

Cura in paroxyſmo non multum ſoporoſo, remedia tantum temperantia & reficientia, cum ſpiritu volatili acido & infuſo theæ, ad expectandum paroxyſmi exitum exigit; cantharides etiam cruribus admovere conſultum eſt; verum finito paroxyſmo remedia generalia præſto ſunt adhibenda, ut phlebotomia, emeticum, cathartica, modo ſint indicant; ſæpius phlebotonia e pede neceſſaria eſt, emeticum ex uncia una vini emetici non auſus eſt ineunte paroxyſmo dare *VVerlhofius*; alvum, ſi opus eſt, ſolvit pulpa tamarindorum in ſero lactis, ſi fervor ſit, nec non clyſmata multum nitrata cum vino emetico, aut colocynthidis & kinkina.

In paroxyſmo ipſa veſicatoria plura ad carpos, nucham & caput raſarum, phlebotomiam, ſternutamentum ex halleboro vel turqetho minerali frictiones, &c. præſcribimus. *Radcliff* in ſoporoſis ræſinæ jalapæ ſcrupulum præbebat; alii jugularem, alii arteriam temporalem ſæcant; alii plantas pedum adurunt; *Eugalenus* ſuccum naſturtii aquatici potandum præbebat, cui adjungit *VVerlhofius* ſpiritus ſalinos volatiles.

Si

Si ſopor cum paroxyſmo non evaneſcat, aut æger ſit typhomaniacus, hemiplecticus, febre inflammatoria detentus, de eo conclamatum eſt, aut ſaltem kinkina non convenit; ſecus vero quantocius, & tertia quaque hora pulvis ad drachmam unam eſt devorandus; ita ut uncia una intra duos paroxyſmos ſit aſſumpta, potu theæ ſuperaddito; ſi interea phlebotomiæ aut catharſis neceſſitas interveniat, ſuſpenſus kinkinæ uſus deinceps revocabitur, imminuta poſt periculum doſi.

Obſervatio. Vir triginta annos natus, tertio febris tritæophyæ paroxyſmo per octo horas anticipante in profundiſſimum ſoporem delabitur, ſtertens, nil deglutire valens, ore licet hiante; præſcribitur phlebotomia præmiſſis veſicatoriis; Chirurgus venam ſecare non auſus eſt; interea deglutire valuit æger, præbetur kinkinæ drachma, dein alvus ſponte ſolvitur, ſudor prorumpit; ſumpto potu theæ æger oculos aperit ſtupefactus, quovis bihorio kinam ſumit, largiter ſudat; finito ſudore, vena pedis aperitur, veſicatoria applicantur, kinkina ex ſucco naſturtii aquatici cum ſpiritus vitrioli volatilis guttis viginti mixtum deglutitur; paroxyſmus rediit, nec anticipavit, cum ſomnolentia tantum & levi delirio, poſt ſex horas ſudore inſecuto, febris abiit. *VVerlhof ibidem pag.* 106.

4. *Carus iſchurioſus* Boneti Sepulchret. obſ. 15. *Coma ex iſchuria* Velſchii, obſ. 1. & 64. Nicolai Tulpii lib. 2. obſ. 45. Beverovicii de Calculo, cap. 9. Fel. Plater. obſ. p. 804. A.

Illa ſpecies eſt ſecundaria, & ſupervenit iſchuriæ, ſive veræ, ſive ſpuriæ, ob urinæ refluxum; unde ſopor cum ſiti, calore manuum, febre, ſubſultu, dein tendinum & morte. Hoc morbo chariſſimus parens obiit 90. annos natus, & cum paracenteſim veſicæ debuiſſet inſtituere Chirurgus, catheteriſmum ita imperite inſtituit, ut urethram & ſimul rectum inteſtinum perforaverit. De paracenteſi veſicæ in hoc morbo conveniente videſis recentiores Chirurgos, qui ſtylo tricuſpide, curvo, vaginato perinæum perforant.

5. *Carus traumaticus* Bonet. Sepulchret. obſ. 22. ad 28am A.

Eſt ea ſpecies quæ a principiis mechanicis externis dependet, ut a vulnere, contuſione, fractura capitis.

Cognoſcitur ex adſtantium relatu, ex capitis accurata inſpectione, tegumentorum ejus tumore, ecchymoſi, oſſium crepitatione, maxime ſi inciſis tegumentis, raſo pericranio, rimoſum inveniatur cranium; ſi æger a percuſſione illico lapſus, in ſoporem inciderit, vomuerit, ſanguinem naribus, auribuſve fuderit; accedit febris acuta, calor, rubor; ſecto cadavere inveniuntur ſanguis, pus, ſphacelus, depreſſio laminarum cranii, contrafiſſuræ, &c.

Curatio exigit repetitas e brachio, pede, phlebotomias, potum diluentem, antiphlogiſticum, juſcula tenuia, rara, ſitum capitis acclivem, clyſmata refrigerantia, & auxilia potiſſimum chirurgica, trepanum ſcilicet, aut operationes ipſi affines, de quibus conſulantur *Heiſterus*, *Dionis*, aliique de fractura cranii.

Egregia extat obſervatio cari in quam mendicus incidebat quoties paulo fortius ſibi premi meninges ſineret, quas a carie denudatas oſtendebat. A trepano imperite inſtituto, & inde compreſſo cerebro earum obortum obſervavit *Galenus*, dein *Mercurialis*. Carotidibus obſtructis ſive ligatis ſtatim obdormiſcimus, cujus quidem periculum feciſſe *Realdum Columbum* Piſis anno 1544. ipſe vidi in adoleſcente quodam, non minori adſtantium terrore, quam noſtrum riſu, qui id incantamenti vi effici ipſis perſuadebamus: *Valverdus*. Verum id carotidibus ligatis non accidit; in canibus ſunt experimenta *Clar. Emett* Hyberni quibus interfui: ſed de his vide *Morgagni Epiſt. XIX.* 30.

6. *Carus arthriticus* Muſgrave de Arthritide, cap. 16. A.

Eſt ille quem materies arthritica, ut ajunt, repulſa vel aſcendens infert, ſeu qui arthriticis ſine cauſa alia evidenti, præter doloris ceſſationem, accidit, quippe dolore pedes iterum repetente, ſponte evaneſcit.

7. *Carus verminoſus* Sennerti cap. 31. A.

In orphanotropheis nil eſt vulgatius quam infantes caro verminoſo correpti cum febricula, genarum robore fugaci, ſopore profundo, odore acido-dulci, qui ſumptis emeticis vel catharticis lumbricos ejiciunt; in cadaveribus ſæpius inveni ſerum in cerebri ſinubus, & lumbricos in inteſtinis; ante mortem vero convelluntur: *Vide Eclampſiam verminoſam.*

8. *Carus varioloſus* Sydenham de Variolis, p. 85. 98. & 395. A.

Eſt ſopor profundus, qui in quolibet variolæ tum diſcretæ, tum confluentis ſtatu ſupervenit a nimio ſanguinis fervore; talis eſt ſopor, ut æger ferme nunquam evigilet, niſi continuo pulſu excitatus, in quo caſu ſanguinis ventilatio per phlebotomiam, & potus refrigerans potiſſimum indicantur. Preſſio corticis cerebri a ſanguine fortius vaſa ultima diſtendente videtur hujus morbi principium.

Cari Apyreti.

Seu qui ſæpius ſunt cum pulſu pacato, non concitato.

9. *Carus hyſtericus*; *Apnœa* Heraclidis; *Suffocatio mulierum* Plinii; *Flatuoſa refrigeratio* Sorani; *Pnix hyſterica* Galeni; *Strangulatus ex utero* Roderici; *Vvulvæ ſtrangulatus* quibuſdam; *Apoplexia ſpaſmodica* Lorry de Melanch. Part. I. pag. 115. *Præfocatio uterina* Latinorum; *Suffocation hyſterique*; Plebi *Mal de mere*; olim *l' Amarry* Joubert. B. P.

Eſt ſubitanea omnis ſenſus & motus feriatio, cum reſpiratione vix ſenſibili, pulſu depreſſo, partium refrigeratione, maxillis invicem firmiter conniventibus: paroxyſmos vero præcedunt ſæpius pathemata vehementia, & metus mortis, necnon ſenſus ſtrangulationis, dyſphagiæ, globi.

bi in abdomine volutantis; poſt paroxyſmum vero ſæpius ægræ declarant ſe loqui, nec movere potuiſſe, aſt prolata obſcure audiviſſe, quod etiam geſtu in inſultu ſignificant.

Hic morbus, utut frequens, a nemine fuit fideliter deſcriptus, quia omnes cauſam loco phænomenorum tradidere. Sic *Paulus Ægineta*, quem fere omnes Veteres imitati ſunt, hunc definit per recurſum uteri ad ſuperiora; ſenſus anguſtiæ in faucibus, de quo antea, poſteave conqueruntur ægrotantes, ad figmentum illud Medicus induxit, & ex hoc figmento factum eſt ut *præfocatio* habita ſit tamquam eſſentiale ſymptoma, licet non magis videatur præfocari mulier in hoc morbo, quam in ſyncope, reſpiratio etenim eſt ita pacata, ut vix percipi poſſit, totumque corpus immobile eſt; unde *Moſchio* hunc definivit reſpirationis impedimentum, cum omnimoda quiete, & *Heraclides apnœam* nuncupavit: majori quidem jure apoplecticos diceres præfocatos, cum in ipſis reſpiratio ſit ſublimis & ſtertoroſa; aſt in caro hyſterico tam quietum eſt totum corpus, ut ægræ mortuis ſint ſimiles, obſervante *Mercuriali*. Fateor plures morbos hyſtericarum ſpaſmodicos eſſe; ſed etiamſi in caro dentes ſtricte invicem cohæreant, illud a refrigerio faciei & maxillarum pendere videtur, atque in ſyncopticis refrigeratis accidit. *Baglivi* refrigerium in occipite pro ſymptomate eſſentiali habet; alii pulſum tenſum & conſtrictum; multis ſupervenit urinæ limpidæ copioſa emiſſio, & paroxyſmus a pathemate determinatur: quibuſdam oris diſtorſio & lateris unius reſolutio ſupervenit, ſed fluentibus catameniis non raro morbus illico evaneſcit.

Hic morbus vulgo tam contemnitur ab adſtantibus, quam exhorreſcitur ab ipſis ægris, & ſæpiſſime fumis fœtidis, caſtoreo, ruta, &c. diſcutitur; verum tamen conſtat multiplici obſervatione eum in aſphixiam hyſtericam abiiſſe, & pro mortuis habitas illas aſphyctas humo mandatas fuiſſe, alias reapſe occubuiſſe.

Viros etiam huic morbo obnoxios hypochondriacos ſcilicet, memorant *Mercurialis* & *Montanus*, quos quidem anginæ hyſtericæ expoſitos tantum vidi; aliud eſt vero angina hyſterica, aliud carus hyſtericus, licet a multis confundantur; in inſultu phlebotomia, ſed parca minime eſt repudianda, licet repetitæ evacuationes hyſtericis noceant, hac inſtituta pulſus reſurgit; interea linteis calidis, potu cardiaco & antihyſterico, fumis fœtidis, reſiduum inſultus diſcutitur.

10. *Carus a plumbagine*. An Varietas Cari a narcoticis.

Infectores qui decoctum plumbaginis Europææ *Linnæi* parant in magnis lepetibus, ut colorem *paleaceum* flavum obtineant, non niſi per ſex horas huic operi incumbere poſſunt, ſecus incidunt in carum cephalalgia gravi deſignatum; folia hujus plantæ cauſtica ſunt eximia, cimicum venena, cancri remedia, &c.

11. *Carus a pathemate*. *Catalepſis* 2ª Journ. de Med. May 1764. pag. 411. A.

Adoleſcens viduam amans perdite, & ejus obtinendæ longa ſpe demum excidens, accepto repulſæ nuncio per epiſtolam, procubuit humi ſine ſenſu cum lentiſſima reſpiratione, pulſu ſano, ſed ſubdebili, oculis clauſis; accerſitus Medicus præſcripſit cardiacam, & ſimul emeticam potionem, incaſſum; eadem die æger occubuit. An catalepſis a *Tulpio* relata idem erat morbus? Sed artuum laxitas repugnat.

12. *Carus ab inſolatione*, *Coup de ſoleil*. A.

Eſt omnium ſenſuum & motuum ceſſatio, pulſu & reſpiratione pacatiſſimis, imo imminutis; artubus omnibus flaccidis, colore tamen & calore remanentibus, quam aliquoties obſervavi in puerulis qui ad ſolem diu ſteterant aut dormierant, nec poterant ab hoc ſopore excitari; lethalis toties fuit hic morbus & breviſſimus; phlebotomiæ repetitæ, frigida capiti admota ſine ſucceſſu adhibita ſunt; pulſus erat minime febrilis; ſecto capite nil læſi inveni.

13. *Carus hypochondriacus*; *Apoplexia hypochondriaco-ſpaſmodica* Frid. Hoffmann conſult. cent. 1. caſ. 19. *Vapeurs hypochondriaques*, Pomme obſ. 9. Eſſai 1760. *Evanouiſſemens vaporeux*. L.

Nuncupetur carus hyſtericus, per me licet, etiamſi viros aggrediatur, non repugnabo. Verum ab apoplexia diſcrepat, quod nullo ſtertore ſtipetur: imo eſt vera angina hyſterica latens ſub cari phœnomenis; etenim cum æger ad ſe redire incipit, geſtu, dein loquela pectus, collum, linguamque laborare innuit, ſe nihil deglutire poſſe, pectus, gulam & tracheam arteriam graviter ſibi conſtringi ſignificat aut ſcribit, in paroxyſmo repente rationis, ſenſuumque exercitium tollitur, nec reſpirare, nec deglutire valet, omni movendi & vociferandi potentia orbatur, ſui tamen eſt conſcius, ſed adſtantibus nullius ſenſus ſigna valet edere. In caſu *Hoffmanni* venæ in manibus & facie ſolito calidiori & rubicundiori, pedibus refrigeratis, pulſus tardus, languidus ob plethoram. In caſu *D. Pomme* ſucceſſit hemiplegia ſpaſmodica ipſi dicta.

Cura exigit phlebotomiam, cujus ope emmittitur cruor ſpiſſus, cui diluendo allaborandum eſt; vomitus leviſſimis emeticis concitari poteſt, modo aqua pulli ſimul erethiſmus leniatur, clyſmata etiam in uſum vocari poſſunt; potus ex nitro, & liquor mineralis anodynus Hoffmanni indicantur. De cætero *vide Hemiplegiam hyſtericam*.

14. *Carus a narcoticis* Sennerti de Caro cap. 31. A.

Venena narcotica hanc ſpeciem inferunt.

Opiata omnia majori doſi, apud inaſſuetos, ore aſſumpta, vel in podicem clyſteris forma injecta, imo, ut obſervavit *D. Bouillet*, opii tinctura toti pectori illita; ſic notum eſt plures impios ſibi mortem magna laudani doſi ingeſta, conſciviſſe; ab hyoſcyami & daturæ ſtramonii tum ſeminibus, tum radicibus minori doſi paraphroſynem cum aphonia, majori doſi cataphoram, ac aliis carum accidiſſe ferunt, ſed genera horum morborum non ſatis diſtinxere autoptæ obſervatores.

Hans

Hans Sloane Tranſact. Philoſ. n. 429. curavit quatuor pueros qui hyoſcyami ſemina voraverant: hi laborabant ſiti, vertigine, ſuffuſione ſcintillante, paraphroſyne, & ſopore cæteris ſymptomatis conſtantiore; adhibitis ſanguinis miſſione; cucurbitulis, emeticis, catharticis omnes evaſere.

Muliercula Monſpelienſis hoc ſemine hyoſcyami albi, tanquam ſpecifico antifebrili adverſus intermittentes ad ſcrupulum unum utitur, nec ſine ſucceſſu, ut audio; in horumce venenorum uſu a minima doſi incipiendum eſt, ſenſim adaugendo & miræ curationes fiunt; certe innocue ſumuntur hæc ſemina in pilulis de cynogloſſo, philonio romano; & optimi quos præſtat effectus foliorum hyoſcyami hujus extractum in cataracta, hyſteria, cancro &c. ſuadent ut ſemina in eodem caſu & eumdem caſum adhibeantur.

A vino, cereviſia uberius aſſumptis certe apoplexia, aliis carus, aliis paraphroſyne ſupervenit; a vapore muſtui fermentantis, quem *Gas ſylveſtre* vocant Chemici, ſubito aſphyxia lethali ademptos eſſe plurimos conſtat.

A tarantulæ punctura carum accidiſſe pluries aſſerit *Baglivi*; ab aſpidis ictu Cleopatram ſoporatam fuiſſe narrat *Plutarchus*.

A fumo carbonum extinctos, & caro prius affectos ipſe vidi; caroticos eos; non vero apoplecticos deſcribit *Marc. Donatus, lib.* 12. *cap.* 6. *Vide Schenckium lib.* 1. *cap. de apoplexia ex fumo carbonum*.

A foliis conii maculati, ex quibus extractum miros effectus producit, obſervante *Ill. Storchio*, ſi intus ſumantur cruda vel cocta, homines vertigines dein caro afficiuntur, qui ut plurimum, præmiſſa convulſione, eos e medio tollit, obſervante *D. VVatſon Tranſ. Philoſ. n.* 473. Cum horum extractum ſine periculo ad drachmam intus ſumi poſſit, evidens eſt vires medicaminum ratione doſi & conſuetudinis multum variare.

Curatio Si ore aſſumpta ſint opiata, illico vomitorio ſunt rejicienda; ſi pulſus vigeat, aut hauſtus carbonum fumus, phlebotomia inſtituenda ac repetenda, & in utroque caſu aceti vapor naribus hauriendus; oxycratum propinandum, pulſu languente ad lilium Paracelſi, vinum generoſum, & cardiaca ſudorifica confugiendum, addito caſtoreo.

15. *Carus a frigore* Montalti Synopſis. Vide aſphyxiam congelatorum. *Lethargus ingens* Petri Borelli obſerv. 52. centur. 1. A.

Qui in ſeptentrionalibus per campos nive obductos iter faciunt, ut accidit exercitui Gallico dum Praga excederet, Imperialibus retro inſequentibus, non ſolum extremorum ſphacelum patiuntur, verum etiam tanta dormiendi cupiditate tenentur, ut præſenti vitæ periculo non abſterreantur a ſomno; hinc alto ſomno in media nive correpti dormiendo moriuntur, niſi amica manus eos excitet, & calor aliunde excitatus eos vitæ reſtituat; quod teſtantur ſe multoties vidiſſe qui hos milites ducebant amici non pauci; quis crediderit in tanta frigoris & doloris eum vulgo comitantis violentia quemquam a ſomno ſeſe expedire non poſſe.

Erraverunt Veteres, ut *Duretus*, *Crato*, aliique qui aſſerebant a ligatis carotidibus arteriis carum induci; facto pluries in canibus experimento, vidi ipſe apud *D. Emett*, Medicinæ ſtudioſum, canem cujus ambæ carotides artiſſime ligatæ fuerant, & omnino obliteratæ, per quinque dies ſine ullo ſopore inſolito vixiſſe.

16. *Carus ab hydrocephalo* Lamotte des Tumeurs obſ. 107. tom. 1. pag. 485. A.

In illo caſu præter ſoporem profundum aderat reſpiratio brevis & frequens, quæ in aliis ſpeciebus eſt rarior ſolito: ſumma erat virium proſtratio & alvi conſtipatio; fruſtra præſcriptis emeticis, phlebotomia, cucurbitulis, obiit ægra.

Cadavere aperto multum ſerum in cerebri ſinubus effuſum, hydrothorax etiam, & origo mali erant duæ treſve lupiæ ſebo vel pure turgidæ infra aortæ curvaturam locatæ, ovi gallinacei magnitudinem adæquantes.

Carus Nyſtagmus B. P.

Eſt carus ſubito ſuperveniens, omnem ſenſum motum artuum intercipiens, pulſu & reſpiratione pacatiſſimis, cum nictatione veloci & continua ciliorum.

Hunc morbum bis obſervavi, nullibique deſcriptum vidi. Mulier pinguis, delicatula ſubito incidebat in eum ſtatum, & tranquille ſedens per horæ quadrantem hanc eclipſim omnium ſenſuum patiebatur, pulſu, colore & calore totiuſque corporis flexilitate integris; ſed utriuſque oculi, non palpebræ, cilia tantum, motu velociſſimo agitabantur; reſpiratio erat vix conſpicua diſcuſſo acceſſu, velut e ſomno ad ſe redibat, de gravitate capitis conqueſta priſtinæ ſanitati reſtituebatur: remedia antihyſterica nullum effectum ſortiebantur: an ad hyſtericum carum referenda hæc ſpecies?

18. *Carus exanthematicus*, *Catalepſis* 1ª Obſerv. Journ. de Med. Maj. 1794. pag. 416. A.

A ſcabie repulſa invaſio ſubita, ſenſus metuſque liberi feriatio, pulſus vix febrilis: morbus acutus morte apoplectica terminandus: phlebotomiæ plures, veſicatoria, ſcabiei revocatio, &c. indicantur.

XXXI. *Apoplexia*, ab *apoplettein*, deſuper percutere? *Aphonia* Hippocrates aphor. 51. §. 7. &c. *Fluxio frigida*, ſeu *Nylsbred* Ægyptiorum Haſſelquiſt Iter Palæſtinum; *Apilepſis* Heurnii de morbis capitis, pag. 143. *Apoplexie*. Ægri *Apoplectici*, *Siderati*, *Attoniti* vocantur.

Cognoſcitur ex ſomno profundiſſimo, vix excitabili, cum ſtertoroſa reſpiratione & artuum omnium laxitate: confunditur ſæpe cum aſphyxia, cephalitide, epilepſia &c.

Sive ſubito, ſive gradatim fiat morbus, non inde generis eſt diverſi. Apoplexia agoniſtica, ſeu quæ plures moribundos affligit, gradatim accedit; quæ ſubito fit, eſt apoplexia ſanguinea, aut pituitoſa, quam ſolam Auctores in-

innuunt, & ab hoc genere ſecundarias immerito excludunt.

Ratione ſtertoris apoplexia diſcrepat a cataphora, caro, ſyncope, aſphyxia, &c. Ratione profundiſſimi ſomni differt a lethargo, typhomania; per artuum omnium laxitatem diſtinguitur ab epilepſia, catocho, catalepſi, ecſtaſi, &c.

Quæ inequalis corticis cerebri compreſſione docent Scholaſtici ad explicandam apoplexiam, non ſatis cohœrent cum legibus Phyſices; in apoplexia traumatica, v. g. a fractura cranii, certum eſt partem cerebri immediate a laminis oſſeis depreſſis comprimi fortius quam partes ab eo loco remotas; ergo inæqualis eſt compreſſio, & tamen ſubito ſenſus & motus omnes feriantur; mallem dicere cum *VVilliſio*, & Antiquis ſtatim ob graviſſimam labem inductam, ab anima perterrita retrhai, aut cohiberi fluidum nerveum, ut in ſimili caſu accidit illico a gravi metu omnes artus ſtupere & flacceſcere; creſcente vero infarctu cerebri intercipitur mechanice illius fluidi influxus; ſed; ſed uſquequo theoria ſatis exculta ſit, fidæ & accuratiori morbi hiſtoriæ incumbamus.

1. *Apoplexia ſanguinea* Sennerti, *Apoplexie de ſang. Coup. de ſang.* A.

Ea eſt quæ ſanguineos homines, ſæpius ſexagenarios, adoritur cum ſignis plethoræ, ſive ægri ſint corpulenti, collo brevi, ſive macilenti, ſive plethora ſit vera ab ingeſtis copioſis, & ſuppreſſis evacuationibus ſanguineis, ſive plethora ſit commota, ut a febri, iræ impetu, exercitio immodico: hanc comitatur initio color faciei floridus, aut atroruber, calor, pulſus plenus, licet progrediente morbo color & calor recedant; eo nomine intelligitur apoplexia a principio interno procedens, non vero traumatica.

Ille morbus, vix unquam pueros corripit, non raro hæreditarius eſt, & tunc etiam levibus inſultibus, vertiginoſis, cephalalgicis præludit, unde habitualis dicitur *VVilliſio*; ſæpius tamen primus inſultus eſt lethalis, & qui plurimos inſultus numerant, non raro epilepſiam pro apoplexia habent; fatendum tamen apoplexiæ dari inſultus inſtantaneos ex quibus ægri convaleſcunt hemiplegia ſuccedente, qui inſultus inter ſymptomata hemiplegiæ poſſunt numerari. Præcedunt ſæpiſſime crapulæ, indigeſtiones, vini abuſus, pathemata gravia, inſolatio, & quæcumque ſanguinis molem augere, & in cerebro ſtatim procreare valent. Omnis apoplexia ſanguinea eſt fortis; quam levem vocat *Hippocrates* pro caro habemus. Apoplexiam autem fortem tollere utplurimum eſt impoſſibile, carum vero non facile; ſi poſt primas uberesque phlebotomias apoplecticus hujus ſpeciei ad ſe non redeat prima die, de eo conclamatum eſt.

Apoplectici in poſitura incommoda majoris angoris ſigna præbent, ſaltem reſpirans cum majori ſtertore & conatu; ut quidpiam deglutiant, nares conſtringere opus eſt, & tunc etiam cum periculo ſuffocationis deglutiunt; ſumpta magna doſi emetici quandoque oculos aperiunt; geſtu, imo loquela dolorem ventriculi, vel inteſtinorum ſignificant, ſi vero nil omnino ſentiant, nulla ſpes eſt.

Inſultus apoplectici qui ſunt hemiplegiæ prodromi, cum oris diſtorſione, balbutie, linguæ declinatione ad latus ſanum, ſanantur ſæpiſſime, eſt apoplexia ſanguinea, determinata, vix unquam; licet minus lethalis ſit quam pituitoſa. Cadavera oſtendunt vaſa piæ meningis & plexus choroidei turgida, ſæpius rupta; & ſanguinem in ſinubus cerebri effuſum, quandoque vero, ut vidit *VVilliſius*, nullum eſt vitium conſpicuum in cerebro, nec in cerebello.

Curatio a phlebotomiis largis ordiri debet dein auxilia eadem conveniunt, ac apoplexiæ pituitoſæ; ſitus capitis ſit paululum acclivis, corpore ſupino; quo reſpiratio magis ſublimis, & pulſus magis depreſſus, minus æqualis, eo mors proximior: pulſus vulgo eſt mollis, plenus, non frequens:

2. *Apoplexia traumatica*; *Apoplexia phlegmonoſa* Foreſti obſ. 73. A.

Ea eſt quæ a capitis ictu, vulnere, contuſione, valida commotione, cranii fractura ex alto, &c. dependet.

In ea poſt ictum ſubito æger concidit, velut exanimis; interea ad ſe reverſus, ingeſta vomitu rejicit, ſanguinem ex naribus, auribuſve fundit; dein pulſus reſurgit, frequens, vehemens evadit, calor accenditur, apoplexia *inflammatoria* eſt dicta *Boerhaave*, quæ utcumque periculi plena, minus tamen periculoſa eſt quam ſanguinea, ſeu a principio interno oriunda, ſi de cætero ſtertor idem ſit, nam ſtertor eſt cæteris paribus menſura periculi.

Curatur largis phlebotomiis, & chirurgicis auxiliis.

3. *Apoplexia temulenta* Hern. ab Heers obſ. 19. Foreſt. obſ. 34. lib. 14. *Coma ſoporiferum* Foreſti, Ettmuller. de Tumulentia. p. 68. *Yvreſſe apoplectique*. D.

Ea eſt quæ ab ebrietate dependet, & ſanguineam fere mentitur, ita ut Medicos incautos decipiat, ut patet ex *obſervatione* 34. *Foreſti*, & multis aliis; etenim qui mero, vel ſpiritu vini, aut cereviſia uberius epotis ebrii ſunt ad hunc gradum, ita difficulter evigilant, ita graviter ſtertunt per plures horas, ut niſi per adſtantium relatum, vel per vinum vomitione rejectum, aut odorem vinoſum anhelitus ſpecies morbi pateat, illa pro ſanguinea reputetur magno artis ſcandalo; illa vero ſæpius ſponte ſolvitur, nec confundenda cum apoplexia ſanguinea, quæ vino utcumque actu ſobrios, & abſtemios detinet, quæque immedicabilis eſt.

Laudani liquidi drachmam & ſemiſſem puer quinquennis hauſerat, intra ſemihoram ſomnolentus & ſtupidus fuit hora 10 reſpiratio ſublimis & ſtertoroſa, pulſus plenus, æqualis, ſed tardus, ſomnus non poterat excuti, aſt æger vellicatus reſpexit, dolorem ſenſit, hora 1 a faciesp allebat; oculi fixi & vitrei, reſpiratio gradatim minor, dein ſubſtitit per minutum; poſtea reverſa eſt cum profunda inſpiratione ſuſpirio.

piriofa; reſpirationum intervalla ſenſim majora evaſerunt ad mortem uſque; decreſcente reſpiratione pulſus decreſcebat; ea interrupta, vel feriante, pulſus debilis & tardus admodum erat, ſed æqualis, ſine intermiſſione; redeunte reſpiratione pulſus minus debilis, minuſque tardus evadebat. *Ill. Rob. VVhytt of vital motions pag.* 194.

4. *Apoplexia hyſterica* Sydenhami de paſſione hyſterica, pag. 400. diſſert. epiſtolaris; *Apoplexia puerperarum* Barbeyracii MS. *Apoplexia vaporoſa* Th. Burneti. D.

Ea eſt quæ a principio hyſteriæ dependet, de qua ſic loquitur *Sydenhum*; ,, quandoque capitis ,, arcem occupans, apoplexiam facit, quæ ſimi- ,, liter hemiplegia ſolvitur, eam omnino refe- ,, rens apoplexiam qua tum æiate, tum mole ,, corporis grandiores ſiderantur, & quæ ex eo ,, naſcitur quod, cerebri cortice pituitæ copia ,, referto, & ſcatente, ſpirituum animalium mea- ,, tus ac ſemitæ intercludantur; a qua quidem ,, cauſa, qnæ fœminis hyſtericis accidit apople- ,, xia, oriri nullatenus videtur, cum eaſdem ,, haud infrequens adoriatur confeſtim a partu ,, magna ſanguinis vi ſimul ejecta, & vel partui ,, laborofiori, vel vehementiori alicui animi com- ,, motioni debeatur".

Anne huic ſpeciei conveniunt tantum antihyſterica ex karabe, lilio Paracelſi, caſtoreo, cum cardiacis & cephalicis? Quis eam obſervavit & deſcripſit præter *Sydenham*? Apoplexia vaporoſa & hypochondriaca, quam memorat *D. d' Apples Lauſannenſis Medicus apud Burnetum*, videtur potius arthritica.

Vide Apoplexiam melancholicam P. Foreſti obſ.

5. *Apoplexia arthritica* Muſgravii cap. 15. pag. 129e A.

Ea eſt quæ arthriticos aggreditur dolore pedum ſubito evaneſcente, & accedentibus vertigine, cephalalgia, ſimilibuſque ſymptomatis.

Ea exigit remedia ſanguinea, deinde vero ſinapiſmos pedibus admotos ad revocandam arthritidem. *Vide hujus hiſtorias plures loco citato, cum cura.*

6. *Apoplexia metaſtatica*. An *ſcorbutica* Mangeti Biblioth. & Eugaleni apud Sennertum de Scorbuto? *a ſcabie* F. Hoffmanni II. 242. Ephem. Nat. Cur. Dec. I. Ann. IV. Obſ. 58.

Ea eſt quæ morbis exanthematicis repulſis, ut eryſipelati, trichomati, &c. ſupervenit.

Videatur *Stabel. de Plica Polonica hiſtor.* 12; qui vidit a reſecta plica non raro ſuperveniſſe cephalæam, febrem, delirium phreniticum; deinde vero ſoporem altum cum ſtertore. Conſulatur etiam *Schenkius de plica*.

Vidi apoplecticos, olim herpetibus obnoxios, temperamenti calidi & ſicci, ſenſibilis textus, alvo conſtipatos, dum ſani erant, in quibus curandis dyſcraſiæ ratio habenda erat. ſaltem in prophylaxi, & errant illi qui omnia laxa, inertia, frigidaque incuſant in hoc morbo. Fateor illas principiorum diverſitates in apoplexia actuali curanda parvi eſſe momenti, ob lethalitatem hujus morbi; verum, iterum dico, ad prævertendam apoplexiam cauſarum proegumenarum varietas eſt attendenda.

Apoplexia ſcorbutica a *Mangeto* deſcripta ad aſphyxiam magis accedit, quam ad apoplexiam.

7. *Apoplexia pituitoſa* Senerti de Apopl. Boneti Sepulchret. ab obſ. 28. ad 52. *Seroſa* Preyſingeri.

Ea eſt quæ ab ipſo initio ſtipatur pulſu debili, faciei pallore, calore imminuto, quæque utplurimum ſenes, cacochymos, debiles, pituitoſos, aggreditur.

Ex eo quod in cadavere ſinus cerebri aqua turgidi reperiantur, non ſequitur apoplexiam ab illo ſero fuiſſe inductam, cum ubi infarctus eſt vaſorum ſanguiferorum, ibi lympha facile e vaſis ſuis elabatur; & quo longiori poſt obitum tempore fit extiſpicium cadaveris, eo uberior eſt ut plurimum ſeri effuſi copia: vidi hydrocephalos ingentes ſine apoplexia, viderunt & alii; verumtamen hæc ſpecies omnium eſt funeſtiſſima, quia labem inveteratam in cerebro, ac ſæpius ætatem ſenilem ſupponit, in quibus caſibus facultas motrix, quæ ſola morbis medetur efficaciter, eſt effœta & languida; ſi tamen a potu aquæ copioſiori, ut in uſu aquarum acidularum evenit, ortum ducat; ſi ſtructura corporis ſit robuſta, & natura vegeta, tunc accedente hemiplegia, vel linguæ paralyſi quidam evadunt.

In curanda hac ſpecie vix phlebotomia poteſt adhiberi, aliunde præſtantiſſium remedium; ab emeticis magna doſi adhibitis ordiendum eſt; potiones catharticæ acres, & efficaces cito poſt propinentur; veſicatoria, cucurbitulæ, clyſteres ex vino emetico, nicotianæ fumo ſuccedant; interea ſalia volatila, elixiria, cephalica, cardiaca præſcribantur. *Vide curationes Illuſtr. Profeſſoris Lazerme.*

Si ſuperveniat hemiplegia, tunc ptiſanis aperientibus, ſudorificis & catharticis per plures dies continuandis utendum, uſquequo æger rhedam ingredi queat, & ad thermas Bellilucanas, aut ſimiles deferri, ubi aquas per triduum bibat, addito ſale cathartico; dein per aliquot dies ducias in fonte, vel in cupa excipiat, capite potiſſimum & ſpina dorſi; utatur pro potu deinde decocto chinæ, ſalſæparille, & ſimilibus.

8. *Apoplexia epileptica* Lanciſii de mortib. ſubit. cap. 8. Morgagni Epiſt. III. 12. A. P.

Ea eſt ſpecies quæ, obſervante *Hippocrate lib. de glandulis*, initium ducit ab inſultu epipletico breviſſimo, & quæ quadam convulſione, utut non conſpicua, ſtipatur; illa vero ſponte non raro ſolvitur, ſed ſi attendat Medicus, is proſpiciet vel mandibulam, vel digitum, vel abdominis muſculos ſpaſmo tentatos: datur tamen in quibus partem convulſam invenire non eſt obvium, erraret certe qui ſtertentem epipleticum pro apoplectico haberet, cum valida quæ mox præceſſit concuſſio pectoris, & antea totius corporis ſatis clare epilepſiam declaret.

Ramazzini libro de morbis artificum, cap. 1. aſſerit

ferit metalli foſſores apoplexiæ eſſe obnoxios; verum licet plures viderim Aleſiæ minerarum plumbi foſſores obnoxios hemiplegiæ & tremori, nec vidi, nec audivi illos præ aliis hominibus eſſe apoplexiæ ab hoc principio oriundæ obnoxios; hoc itaque inquirendum reſtat: curatio vero per mochlica, quibus utuntur Pariſini in rachialgiia, haud dubie in apoplexia rachialgica, conveniret, omiſſis tamen narcoticis.

9. *Apoplexia febricoſa*. Vide VVerlhof. obſ. de febrib. pag. 21. *periodica* Preyſingeri XVI. A. P.

Ea eſt quæ paroxyſmum febris remittentis, aut intermittentis comitatur, ſopore alto, & ſtertore ſtipata.

Signa ſunt prænuncia; 1. Præcedit in primo vel ſecundo paroxyſmo ſuavis ſomnolentia, aut ſtupiditas capitis, vel leve delirium ægris etiam orthoſtadis. 2. Urina craſſa, ſubfuſca, lixivialis, fœtens innatanti pinguedine, cum frequenti micturitione aut dyſuria. 3. Sanguis extractus floridus interdum coloris variegati, cum cruſta vel pleuritica, vel gelatinoſa, quandoque vermiculos aſcarides fundens, vel cucurbitinos. 4. Sæpe præcedit hepatalgia: 5. vel cardialgia. 6. Præceſſit ſæpe catharticum medicamentum præmature exhibitum, ſeu ante ſigna coctionis, aut materia non turgente datum. 7. Vel præceſſere remedia vel potulenta ſpirituoſa, antifebrilia calidiora, ut lilium, olea deſtillata, &c. Demum ex violentia inſultus febrilis ob hæmorrhoides, ſcabioſum virus ſuppreſſum, errores in victu, &c.

Hæc in tritæophya & tertiana frequentia ſunt, & tertius paroxyſmus apoplexiam, vel carum inferre ſolet ſæpius lethalem.

Apoplexiam quidem iſtam, maxime ſi febris inflammatoria ſit, nec typhomaniam ſanare facile eſt; verum ante tertium paroxyſmum hujus febris, ea præverti poteſt, non remediis generalibus, ut phlebotomia, emeticis, catharticis, veſicatoriis, at prompto, largoque uſu kinkinæ. *Vide* curam fuſe apud *VVerlhofium*, eximium meritoque celebrem Practicum Hannoverianum, & quæ de caro febrili ſcripſimus.

De hoc morbo legatur *Morton. Pyretologia pag.* 33. *&* 75. Hic morbus ratione curationis non differt a typhomania febricoſa, & caro febrili.

10. *Apoplexia ſuſpirioſa* D. Cuſſon. A.

Morbum apud puerulos Salviæ aliquot abhinc annis familiarem obſervavit *D. Cuſſon*; illi poſt fugacem eclampſiam incidebant in ſoporem altum & perſeverantem, in quo nulla ſenſus indicia, nullam artuum rigiditatem, aut motionem exerebant; reſpiratio erat rariſſima, & qualibet exſpiratione ſuſpirioſa, facies ſimul pallidula, corpus frigidulum, rurgidulum.

Phlebotomia non indicabatur, emeticum vinum ad ſemiunciam aſſumptum vomitum & diarrhœam felicem excitabat; dein cathartica & veſicatoria pone aures curationem intra paucos dies abſolvebant, ita ut nullus fato cederet. An cari ſuſpirioſi nomine rectius inſigneretur hic morbus?

11. *Apoplexia polyopſa* Ooſterdyk Schachat. Inſtit. Med. pract. Morgagni Epiſt. IV. 23. A.

Ea eſt quam præcedunt frequens cordis palpitatio, vaſorum colli vibratio, pulſus maxime irregularis, vertigo tenebricoſa, reſpiratio difficilis, præſertim ad motum corporis, aeriſve calorem increſcens, quæque inde cenſetur oriri a polypoſa concretione.

Curatio ad prophylaxium tantum valet, eaque repetenda videtur a phlebotomia, uſu nitri, camphoræ, ſeri lactis; verum deſunt obſervationes quæ diagnoſim illuſtrent, & curam dirigant.

Apoplexiam polypoſam Boerhaave gratis ab ipſo excogitatam puto; nec ex polypoſis grumis carotides ingreſſis ſequeretur apoplexia, cum ligatis ſtrictiſſime duobus truncis carotidum viderim canem ſeptimanam ſine ullo ſopore ſupereſſe, quem tunc temporis occiderunt, ut viderent num ligatura ſatis arcta fuiſſet; vidimus alteram ex carotibus eſſe ita arctam ut a ligatura ſecta foret.

12. *Apoplexia atrabilaria* Ill. Morgagni Epiſt. Preyſinger Spec. VI.

Ea eſt quæ ultimo melancholiæ gradui frequens ſupervenit ſignis atræ bilis prægreſſis. In cerebro ſubſtantia medullaris omnino fuſca reperta eſt.

13, *Apoplexia inflammatoria* Ill. van Svvieten Comm. §. 1010.

Ea eſt quæ incipit ab ingenti cephalalgia, cum pyrexia, acuta, continua, dilirio phrenitico, tunc furoribus ſummis & aucto infarctu medullæ cerebri ſopor profundus; ipſaque apoplexia brevi lethalis ſuccedit, cum facie atroruba, oculis inflammatis, lachrymis involuntariis, pulſu duriori, prægreſſis. Sanguis extractus eſt phlogiſticus: curatur ut cephalitii.

14. *Apoplexia mephitica*, *a fumo carbonum* De Mezerey Malad. des arm. n. 24. cum apertura cadaveris. A.

Hac hiſtoria conſtat a fumo carbonis veram apoplexiam cum ſtertore produci, ſanguinem in cadaveribus eſſe diſſolutum, illo vaſa cerebri turgida reperiri, non ſecus ac vasa pulmonis, & demum cadavera diutiſſime calorem nativum ſervare: in hoc morbo aeri frigido puro æger quantocius exponendus, aceti vapor inſpirandus, oxycratum potandum & phlebotomia ſtatim inſtituenda.

15. *Apoplexia verminoſa* D. Marteau de Grandvilliers Journ. de Med. Iuill. 1762. a tænia.

Signa; diarrhœa identidem, boulimia alternans cum anorexia, tumores & tenſiones fugaces abdominis eæque dolorificæ, cucurbitinorum dejectio: pluries præcedunt vertigines, motus convulſivi, &c. curatur anthelminticis ſimul cum remediis generalibus.

FINIS TOMI PRIMI.